ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΝΗΠΤΙΚΩΝ

ΔΙΑ
ΠΟΝΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ

ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΚΟΙΝΟΒΙΟΥ
ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ
ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΜΠΟΥΡΑ

ΤΟΜΟΣ Γ΄

Ἔκδοσις Α΄ 2012

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: Ἱ. Μ. Κοιμήσεως Θεοτόκου Μπούρα–Λεοντάριον Ἀρκαδίας 22 200.
Fax: 27910. 25. 601

ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ

ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ
ΤΩ͂Ν ΙΕΡΩ͂Ν
ΝΗΠΤΙΚΩΝ

ΣΥΝΕΡΑΝΙΣΘΕΙΣΑ
ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΘΕΟΦΟΡΩΝ

ΠΑΤΕΡΩΝ ΗΜΩΝ

ΕΝ ῌ

Διὰ τῆς κατὰ τὴν Πρᾶξιν κ̧ Θεωρίαν Ἠθικῆς Φιλοσοφίας ὁ νοῦς καθαίρεται, φωτίζεται, κ̧ τελειοῦται

ΝΥΝ ΔΕ ΠΡΩΤΟΝ ΤΥΠΟΙΣ ΕΚΔΟΘΕΙΣΑ
ΚΕΙΜΕΝῼ ΤΕ ΚΑΙ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚῌ ΑΠΟΔΟΣΕΙ

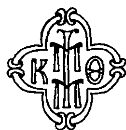
ΔΙΑ ΠΟΝΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ

ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΚΟΙΝΟΒΙΟΥ
ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΜΠΟΥΡΑ

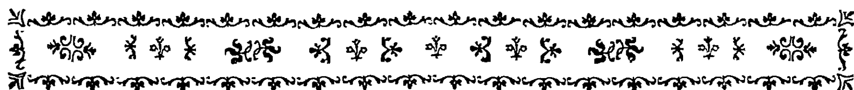
ΣΧΟΛΙΑ - ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΝΟΤΗΤΩΝ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ι. ΤΣΕΛΕΓΓΙΔΗΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ Α.Π.Θ

ΕΙΣ ΚΟΙΝΗΝ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΩΦΕΛΕΙΑΝ

ΤΟΜΟΣ Γ΄

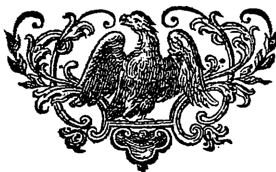
͵βιβ΄. ΕΝ ΑΡΚΑΔΙᾼ, 2012.
ΠΑΡΑ Τῌ ΙΕΡᾼ ΜΟΝῌ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΜΠΟΥΡΑ.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

---

[1] Ἡ *παροῦσα* ἔκδοσι ἀκολουθεῖ τὴν κατάτμησι τῶν ἑκατοντάδων, ὅπως τὴν παραδίδει ὁ Ἅγιος Νικόδημος, ὁ ὁποῖος ἑνοποιώντας, κατὰ κάποιο τρόπο, τὰ δύο ἔργα τοῦ Ἁγίου Μαξίμου, παρουσιάζει ἑπτὰ ἑκατοντάδες. Ὑπὸ ἄλλη ὀπτικὴ πρόκειται γιὰ δύο ἑκατοντάδες «Περὶ Θεολογίας...» καὶ πέντε ἑκατοντάδες «Κεφαλαίων Διαφόρων...». Γιὰ τὴν σαφῆ ἀντίληψι τοῦ ἀναγνώστη, παρουσιάζομε ἐδῶ σὲ παρένθεσι καὶ τὴν ἀριθμητικῶς συνεπῆ ἀντιστοιχία, πρὸς τὴν διακριτὴ προσέγγισι τῶν δύο ἔργων.

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

ΕΠΕ = *Ἕλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας*, Θεσσαλονίκη 1976 κ.ἑ.
PG = *Patrologiae cursus completus, Series Graeca,* Paris 1857- 1866, Ἐκδ. J.P.Migne.

Α′ Βασ. = Α′ Βασιλειῶν
Ἀββ.= Ἀββακούμ
Ἀγγ. = Ἀγγαῖος
Α′ Ἔσδρ. = Α′ Ἔσδρας
Α′ Θεσσ. = Α′ πρὸς Θεσσαλονικεῖς
Α′ Ἰω. = Α′ Ἰωάννου
Α′ Κορ. = Α′ πρὸς Κορινθίους
Α′ Πέτρ. = Α′ Πέτρου
Ἀριθ.= Ἀριθμοί
Ἆσμ. = Ἆσμα Ἀσμάτων
Α′ Τιμόθ. = Α′ πρὸς Τιμόθεον
Β′ Βασ. = Β′ Βασιλειῶν
Β′ Κορ. = Β′ πρὸς Κορινθίους
Β′ Παραλ. = Β′ Παραλειπομένων
Β′ Πέτρ. = Β′ Πέτρου
Β′ Τιμόθ. = Β′ πρὸς Τιμόθεον
Γαλ. = πρὸς Γαλάτας
Γ′ Βασ. = Γ′ Βασιλειῶν
Γένεσ. = Γένεσις
Δαν. = Δανιήλ
Δ′ Βασ. = Δ′ Βασιλειῶν
Δευτερ. = Δευτερονόμιον
Ἑβρ. = πρὸς Ἑβραίους
Ἐκκλησ. = Ἐκκλησιαστής
Ἔξοδ. =Ἔξοδος
Ἐφεσ. = πρὸς Ἐφεσίους
Ζαχ. = Ζαχαρίας
Ἠσ. = Ἠσαΐας
Ἰακ. = Ἰακώβου
Ἰεζεκ. =Ἰεζεκιήλ
Ἰερεμ. =Ἰερεμίας
Ἰησ. Ναυῆ = Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ
Ἰούδ. = Ἰούδα
Ἰω. = κατὰ Ἰωάννην
Κολασσ. = πρὸς Κολασσαεῖς
Κριτ. = Κριταὶ
Λευϊτ. = Λευϊτικόν
Λουκ. = κατὰ Λουκᾶν
Μαλαχ. = Μαλαχίας
Μάρκ.= κατὰ Μάρκον
Ματθ.= κατὰ Ματθαῖον
Παροιμ. = Παροιμίες
Πράξ. = Πράξεις
Ῥωμ. = πρὸς Ρωμαίους
Σοφον. = Σοφονίας
Σοφ. Σειρ. = Σοφία Σειράχ
Σοφ. Σολ. = Σοφία Σολομῶντος
Τίτ. = πρὸς Τίτον
Φιλιππ. = πρὸς Φιλιππησίους
Ψαλμ. = Ψαλμοί

ΣΥΝΤΕΤΜΗΜΕΝΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

Ἁγ. = Ἁγίου
ΑΡ. ΚΕΦ.= ἀριθμὸς κεφαλαίου
αὐτ. = αὐτόθι [ἀναφορὰ στὸν παρόντα τόμο]
Βλ.= βλέπε
Ἔκδ.= Ἔκδοσις/Ἐκδόσεις
κ. ἄ. = καὶ ἄλλα
κ. ἑ. = καὶ ἑξῆς
κεφ. = κεφάλαιο
Μητρ. = Μητροπολίτου
ὅ.π. = ὅπου πιὸ πάνω
Πρβλ. = παράβαλε
σ. = σελίς
ΣΕΛ.= σελίς
σ.σ. = σελίδες
ΣΤ.= στίχος
τόμ. = τόμος
recte = τὸ σωστό
delendum = διαγραπτέο
addendum = προσθετέο

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΤΟΝ Γ΄ ΤΟΜΟ

Στὰ πλαίσια τῆς ἐκπονήσεως, ἀποδόσεως καὶ ἐπεξεργασίας ἀπὸ τὶς Ἀδελφὲς τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κοιμήσεως Θεοτόκου Μπούρα τοῦ ἔργου τῆς *Φιλοκαλίας*, ὁ Ἐλλογιμώτατος Καθηγητὴς τῆς Δογματικῆς Θεολογίας στὸ Τμῆμα Θεολογίας τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, κ. κ. Δημήτριος Τσελεγγίδης παρεχώρησε εὐγενῶς σειρὰ σχολίων του, καθ᾽ ὅλην τὴν ἔκτασι τοῦ ἔργου. Εἰδικώτερα, ὅσον ἀφορᾶ τὸν παρόντα Γ΄ τόμο, ὁ κ. Καθηγητὴς γίνεται ἀποκαλυπτικὸς τοῦ βαθέος πνεύματος τοῦ Ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, τοῦ Μεγίστου, περὶ τὸ Δόγμα τῆς Ἐκκλησίας μας, Θεολόγου. Τὰ ἐν λόγῳ, εὐγενῶς παρατιθέμενα, ἑρμηνευτικὰ σχόλιά του συνοδεύουν καθοριστικὰ τὰ κείμενα τοῦ Ἁγίου Μαξίμου, δίδοντας τὴν δυνατότητα στὸν ἀναγνώστη νὰ εἰσδύσῃ στὸν πνεῦμα τοῦ Ἁγίου καὶ νὰ κατανοήσῃ τὸ βάθος τῶν ἁγιοπνευματικῶν του λόγων. Ταυτοχρόνως ἡ ex officio ἑρμηνευτικὴ ἀπόδοσι τῆς εἰδικῆς θεολογικῆς ὁρολογίας, ἐξόχως δὲ τῶν εἰδικοῦ φιλοσοφικοῦ καὶ θεολογικοῦ περιεχομένου ὅρων, τοὺς ὁποίους, ὡς technicus terminus, πληθωρικὰ ἀρέσκεται νὰ χρησιμοποιῇ ὁ Ἅγιος Μάξιμος, καθιστοῦν τὸν ἑρμηνευτικὸ σχολιασμὸ τοῦ κ. Καθηγητοῦ καθοριστικὸ γιὰ τὴν παρακολούθησι τῶν βαθέων πνευματικῶν νοημάτων τοῦ Ἁγίου Μαξίμου.

Παράλληλα ὁ Ἐλλογιμώτατος κ. Καθηγητὴς καὶ στὸν παρόντα τόμο συνεχίζει νὰ παραδίδῃ σειρὰ πινάκων μὲ περιλήψεις τῶν ἐπιμέρους κεφαλαίων τῶν λόγων. Ἐπιπλέον, ὡς πρὸς τὸν λόγο, *εἰς τὴν Προσευχὴν τοῦ Πάτερ ἡμῶν*, τὸν ὁποῖο ὁ ἴδιος ὁ Ἅγιος Μάξιμος δὲν εἶχε κατανείμει σὲ κεφάλαια, ὁ κ. Καθηγητὴς προέβη στὴν κατάτμησί του σὲ ἐπιμέρους ἑνότητες, ἀποδίδοντας ἀνὰ ἑνότητα καὶ ἀντίστοιχη περίληψί της. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἀποκαλύπτεται ἡ ἐσωτερικὴ δομὴ τοῦ ἐν λόγῳ θαυμασίου, πλὴν μακροσκελοῦς κειμένου καὶ διευκολύνεται, σαφῶς, ὁ ἀναγνώστης στὴν προσέγγισί του. Τὸ σύνολο τῶν περιλήψεων παρουσιάζεται σὲ ξεχωριστὸ παράρτημα στὸ τέλος τοῦ τόμου, ὅπου οἱ περιλήψεις τῶν ἐπιμέρους κεφαλαίων γίνονται εὔκολα προσεγγίσιμες γιὰ τὸν ἀναγνώστη ἀπὸ τὶς παρατιθέμενες ἀντίστοιχες ἐνδείξεις σελίδος καὶ στίχου. Οἱ πίνακες αὐτοὶ κατορθώνουν, ἐποπτικῷ τῷ τρόπῳ, νὰ ἀποκαλύπτουν τὴν διάρθρωσι τῶν λόγων τοῦ Ἁγίου

Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ καὶ δίδουν στὸν ἀναγνώστη τὴν πολύτιμη δυνατότητα νὰ ἀντιληφθῇ, ἐν συντόμῳ, τὰ ἐννοιολογικὰ πλαίσια, μέσα στὰ ὁποῖα κινεῖται ὁ κάθε λόγος. Ἐπιπλέον φέροντες, οἱ τίτλοι - περιλήψεις τῶν κεφαλαίων, ἔνδειξι ἀνευρέσεώς τους στὶς ἀντίστοιχες σελίδες καὶ στίχους τοῦ σώματος τοῦ ἔργου, συνιστοῦν ἕνα θαυμάσιο ἐργαλεῖο, τὸ ὁποῖο κατορθώνει ἐμπνευσμένα νὰ παραπέμψῃ ἐπιτυχῶς τὸν ἀναγνώστη στὰ θέματα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος ἤθελε προκρίνῃ, ὡς τοῦ εἰδικοῦ του ἐνδιαφέροντος, κατὰ τὴν προσωπική του μελέτη. Καὶ ἐκ τῆς θέσεως αὐτῆς ἡ ὅλη ἐκδοτικὴ προσπάθεια καταθέτει, εὐγνωμόνως, τὴν εὐχαριστία της πρὸς τὸν Ἐλλογιμώτατο κ. Καθηγητὴ γιὰ τὴν ὅλη εὐγενεστάτη συμμετοχή του στὴν παροῦσα περὶ *τὴν Φιλοκαλίαν* προσπάθεια καὶ εἰδικώτερα περὶ τῶν θεοπνεύστων ἐξόχων κειμένων τοῦ Ἁγίου Μεγίστου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ.

ΕΚ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΑΓΙΟΣ ΜΑΞΙΜΟΣ Ο ΟΜΟΛΟΓΗΤΗΣ

οὗ ἡ μνήμη ἐν μηνὶ Ἰανουαρίῳ κα΄

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΙ

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ὁ ἐν Ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής, ἦν ἐπὶ τῆς Βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, κατὰ τὸ ἑξακοσιοστὸν ἑβδομηκοστὸν ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ, ὁ τῆς τῶν Μονοθελητῶν κακοδόξου αἱρέσεως πρώτιστος καθαιρέτης· βασιλείοις δὲ πρότερον ἐνδιαπρέψας αὐλαῖς, καὶ τῷ τοῦ Πρωτασηκρίτου ἀξιώματι τετιμημένος, ὕστερον τὰς κοσμικὰς ἀρχὰς καταλιπών, πρὸς τοὺς ἀσκητικοὺς ἀγῶνας ἐπαποδύεται· τῇ πηγῇ δὲ τῆς σοφίας προσπελάσας τὸ στόμα, καὶ ταῖς ζωηῤῥύτοις ἀρδείαις τῶν θείων Γραφῶν διαπαντὸς ποτιζόμενος, ποταμοὺς ὡς ἀληθῶς ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ θείων δογμάτων καὶ συγγραμμάτων ἐξέβλυσε, πάντα πελαγίζοντας τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα· ὧν καὶ ἡμεῖς τὸ γλυκὺ καὶ νεκρέγερτον ὕδωρ,

Ὁ Ἅγιος Πατέρας μας Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς ἦταν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, κατὰ τὸ ἔτος 670 μετὰ Χριστόν, ὁ κύριος καθαιρέτης τῆς κακοδόξου αἱρέσεως τῶν Μονοθελητῶν. Ἀφοῦ δὲ προηγουμένως διέπρεψε στὶς βασιλικὲς αὐλὲς καὶ εἶχε τιμηθῆ μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ Πρωτασηκρίτου [Ἀρχιγραμματέως], ὕστερα ἐγκαταλείποντας τὶς κοσμικὲς ἐξουσίες, ἐπιδίδεται στοὺς ἀσκητικοὺς ἀγῶνες. Ἀφοῦ ἄγγιξε τὸ στόμα του στὴν πηγὴ τῆς Σοφίας, καὶ μὲ τὸ νὰ ποτίζεται ἀδιαλείπτως μὲ τὶς ἀρδεύσεις τῶν θείων Γραφῶν, ποὺ ρέουν ζωή, ἀνέβλυσε ἀληθινὰ ἐκ τῆς κοιλίας του ποταμοὺς θείων δογμάτων καὶ συγγραμάτων, οἱ ὁποῖοι κατέκλυσαν ὅλα τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης. Ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἐμεῖς τὸ γλυκὺ νερό, ποὺ [καὶ] νεκροὺς ἀνασταίνει,

διὰ τῶν παρόντων τουτωνὶ κεφαλαίων, εἰς τήνδε τὴν βίβλον μετοχετεύσαντες, παρεθήκαμεν τοῖς τῷ καλῷ δίψει τῆς σοφίας συνεχομένοις, ἵνα πίνοντες ἐξ αὐτοῦ δαψιλῶς, εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ διψήσωσιν. Ἐν τούτοις καὶ γὰρ ἡ τῆς ἱερᾶς, καὶ θεοποιοῦ ἀγάπης γνῶσις, καὶ ἐργασία φιλοσοφεῖται· ἡ τῆς ὑψηλῆς Θεολογίας ἄπταιστος δόξα κρατύνεται· τὸ περὶ τῆς οἰκονομίας τοῦ λόγου μυστήριον εὐσεβῶς ἀναπτύσσεται· ἡ τῶν θεοειδῶν ἀρετῶν πρακτικὴ θεωρία ἐπιστημόνως τρανολογεῖται· καὶ ἡ τῶν ἀντικειμένων αὐταῖς κακιῶν, καὶ παθῶν βδελυκτὴ στηλιτεύεται συμμορία, καὶ συνελόντα φάναι, ἐν αὐτοῖς ἡ τῶν ἠθῶν διακόσμησις διαλάμπει, καὶ πολλῶν καὶ διαφόρων ψυχωφελῶν ὑποθέσεων ἀποταμιεύονται ὑποθῆκαι, δι᾽ ὧν ἄν τις ῥᾳδίως, κακίας πάσης ἀπαλλαγείς, καὶ τῶν ἀρετῶν ἐν ἕξει γενόμενος, οὐρανοπολίτης γενέσθαι ἰσχύσειε, καὶ τῆς θείας δόξης ἐπιτυχεῖν. Ἀλλὰ γὰρ

διὰ μέσου αὐτῶν ἐδῶ τῶν κεφαλαίων, ἀφοῦ τὸ διοχετεύσαμε σ᾽ αὐτὸ ἐδῶ τὸ βιβλίο, [τὸ] παραθέσαμε σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι κατέχονται ἀπὸ τὴν καλὴ δίψα τῆς σοφίας, ὥστε πίνοντας ἀπ᾽ αὐτὸ μὲ ἀφθονία, νὰ μὴν διψάσουν εἰς τὸν αἰῶνα [ποτέ]. Διότι μέσα σ᾽ αὐτὰ φιλοσοφεῖται καὶ ἡ [θεία] γνῶσι, καὶ ἡ [πρακτικὴ] ἐργασία τῆς ἱερᾶς καὶ θεοποιοῦ ἀγάπης. Ἑδραιώνεται ἡ ἀλάνθαστη ἐκτίμησι τῆς ὑψηλῆς Θεολογίας· ἀναπτύσσεται εὐσεβῶς τὸ μυστήριο γύρω ἀπὸ τὴν [θεία] οἰκονομία τοῦ Λόγου. Καταγγέλλεται μὲ πνευματικὴ ἐπιστήμη, ἡ πρακτικὴ θεωρία τῶν θεοειδῶν ἀρετῶν, καὶ στηλιτεύεται ἡ βδελυρὴ συμμορία τῶν κακιῶν καὶ τῶν παθῶν, οἱ ὁποῖες ἀντιτίθενται σ᾽ αὐτὲς [στὶς ἀρετὲς δηλαδή], καὶ γιὰ νὰ μιλήσωμε μὲ συντομία, μέσα σ᾽ αὐτοὺς [τοὺς λόγους τοῦ Θεοφόρου Πατρός μας Μαξίμου], διαλάμπει ἡ κοσμιότητα τῶν ἠθῶν καὶ ἀποθησαυρίζονται πολλῶν καὶ διαφόρων ψυχωφελῶν ὑποθέσεων συμβουλές, διὰ μέσου τῶν ὁποίων θὰ μποροῦσε κάποιος, ἀφοῦ ἀπαλλαγῇ μὲ εὐκολία ἀπὸ κάθε κακία καὶ φθάσῃ στὴν σταθερὴ κατάστασι τῶν ἀρετῶν, νὰ γίνῃ πολίτης τῆς [Βασιλείας] τῶν οὐρανῶν, καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τῆς θείας δόξης. Ἀλλά, βέβαια,

καὶ ἡ τοῦ αὐτοῦ Πατρὸς εἰς τὸ Πάτερ ἡμῶν ἐξηγητικὴ ἀνάπτυξις, ὡς πολλῷ τῶν ἄλλων ὑπερέχουσα, καὶ πολλὴν τὴν ὠφέλειαν τοῖς ἀναγινώσκουσι προμνηστεύουσα, προσετέθη τοῖς κεφαλαίοις. Τούτου δὲ τοῦ θείου Πατρὸς καὶ ὁ σοφὸς μνημονεύει Φώτιος, ἀναγνώσει ρϟα΄, σελ. 251. Ἔστι δὲ τὴν φράσιν σχοινοτενής τε ταῖς περιόδοις, καὶ χαίρων ὑπερβατοῖς, ἐνακμάζων τε ταῖς περιβολαῖς, καὶ κυριολογεῖν οὐκ ἐσπουδασμένος... Πλὴν εἴ τινι φίλον, ἀναγωγαῖς, καὶ θεωρίαις τὸν νοῦν ἀνελίσσειν, οὐκ ἂν ποικιλωτέραις, οὐδ᾽ ἐσπουδασμέναις μᾶλλον, ἢ ταύταις περιτύχοι.

καὶ ἡ ἐπεξηγηματικὴ ἀνάπτυξι στὸ «Πάτερ ἡμῶν», τοῦ ἰδίου πατρὸς [δηλαδὴ τοῦ Ἁγίου Μαξίμου], ἐπειδὴ ὑπερέχει πολὺ ἀπὸ τὶς ἄλλες [ὅποιες ἑρμηνεῖες στὸ «Πάτερ ἡμῶν»] καὶ ἐπειδὴ ὑπόσχεται μεγάλη ὠφέλεια σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι [τὴν] μελετοῦν, προσετέθη στὰ κεφάλαια [τοῦ Ἁγίου Μαξίμου, τὰ ὁποῖα παρατίθενται]. Αὐτὸν δὲ τὸν θεῖο Πατέρα [Μάξιμο], τὸν μνημονεύει ὁ Φώτιος στὴν 191 ἀνάγνωσι, στὴν σελίδα 251 [λέγοντας τὰ ἑξῆς]: «Εἶναι δὲ [ὁ Ἅγιος Μάξιμος], ὡς πρὸς τὴν ἔκφρασι καὶ τὶς περιόδους σχοινοτενὴς [ἔχει μακρὲς περιόδους] καὶ χαίρεται στὰ ὑπερβατὰ [σχήματα τοῦ λόγου], εἶναι δυνατὸς καὶ στὶς καλλιεπεῖς ἑρμηνεῖες τῶν λόγων ἂν καὶ δὲν φροντίζει νὰ κυριολεκτῇ.... Πλὴν [βέβαια], ἐὰν σὲ κάποιον [εἶναι] ἀγαπητό, νὰ περιστρέφῃ τὸν νοῦ [του] σὲ ἀναγωγὲς καὶ θεωρίες, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ἐπιτύχῃ πιὸ εὔστοχες [ἐκφράσεις λόγου] περισσότερο ἀπὸ αὐτές».

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΛΟΓΟΙ

I

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ
ΠΡΟΣ ΕΛΠΙΔΙΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ

Ἰδοὺ πρὸς τῷ περὶ ἀσκητικοῦ βίου λόγῳ, καὶ τὸν περὶ ἀγάπης πέπομφα λόγον τῇ σῇ ὁσιότητι Πάτερ Ἐλπίδιε· ἐν ἰσαρίθμοις κεφαλαίων τῶν τεσσάρων Ἁγίων Εὐαγγελίων ἑκατοντάσιν. Οὐδὲν μὲν ἴσως ἄξιον τῆς σῆς προσδοκίας, τῆς δέ γε ἡμετέρας δυνάμεως οὐκ ἔλαττον. Πλὴν γινωσκέτω ἡ σὴ ἁγιωσύνη, ὅτι οὐδὲ ταῦτα τῆς ἐμῆς εἰσι γεώργια διανοίας· ἀλλὰ τοὺς τῶν Ἁγίων Πατέρων διελθὼν λόγους, κἀκεῖθεν τὸν εἰς τὴν ὑπόθεσιν συντείνοντα νοῦν ἀναλεξάμενος, καὶ ἐν ὀλίγοις πολλὰ κεφαλαιωδέστερον συναγαγών, ἵνα εὐσύνοπτα γένωνται διὰ τὸ εὐμνημόνευτον, ἀπέστειλα τῇ σῇ ὁσι-

Ἰδού, πάτερ Ἐλπίδιε, μαζὶ μὲ τὸν λόγο περὶ ἀσκητικοῦ βίου ἔχω ἀποστείλει στὴν ὁσιότητά σου καὶ τὸν λόγο περὶ ἀγάπης σὲ ἑκατοντάδες ἀπὸ κεφάλαια, ἰσάριθμες μὲ τὰ τέσσερα Ἅγια Εὐαγγέλια. Ἴσως βέβαια κανένα δὲν [εἶναι] ἀντάξιο τῆς προσδοκίας σου, ἀλλὰ ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν [εἶναι κανένα] ἐλλιπέστερο τῆς δυνάμεώς μου. Ὅμως, ἂς γνωρίζῃ ἡ ἁγιοσύνη σου, ὅτι οὔτε αὐτὰ εἶναι καρποὶ τῆς δικῆς μου διανοίας, ἀλλά, ἀφοῦ διεξῆλθα τοὺς λόγους τῶν Ἁγίων Πατέρων, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ συνέλεξα τὸ νόημα, τὸ ὁποῖο συμβάλλει στὸ ἐπιζητούμενο θέμα [περὶ ἀγάπης], καὶ ἀφοῦ συγκέντρωσα μέσα σὲ λίγα πολλά, κατὰ τρόπο πιὸ περιληπτικό, γιὰ νὰ γίνουν εὔληπτα, λόγῳ τοῦ εὐκολομνημόνευτου, [τὰ] ἀπέστειλα στὴν ὁσι-

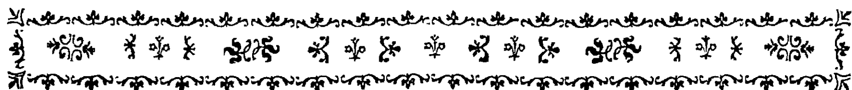
ότητι· παρακαλῶν εὐγνωμόνως ἀναγινώσκειν, καὶ μόνην θηρεύειν τὴν ἐν αὐτοῖς ὠφέλειαν, τὸ δὲ ἀκαλλὲς τῶν λέξεων παραβλέπειν, καὶ εὔχεσθαι ὑπὲρ τῆς ἐμῆς μετριότητος, καὶ πάσης πνευματικῆς ὠφελείας ἐρήμου. Παρακαλῶ δὲ καὶ τοῦτο· μὴ εἰς ὄχλησιν ἡγεῖσθαι τὰ εἰρημένα· ἐπιταγὴν γὰρ πεπλήρωκα· λέγω δὲ τοῦτο· ἐπειδὴ οἱ λόγοις ἐνοχλοῦντες, πολλοί ἐσμεν σήμερον· οἱ δὲ ἔργοις παιδεύοντες, ἢ καὶ παιδευόμενοι, πάνυ εἰσὶν ὀλίγοι, ἀλλὰ μᾶλλον ἐμπόνως ἑκάστῳ προσέχειν τῶν κεφαλαίων. Οὐ πάντα γὰρ πᾶσιν, ὡς οἶμαι, εἰσὶν εὔληπτα, ἀλλά καὶ πολλῆς τὰ πολλὰ τοῖς πολλοῖς δεόμενα τῆς συνεξετάσεως, εἰ καὶ δοκεῖ ἁπλούστερον εἰρῆσθαι. Ἴσως γὰρ ἄν τι φανείη χρήσιμον τῇ ψυχῇ ἐξ αὐτῶν ἀνακαλυπτόμενον, ἀναφανήσεται δὲ πάντως, Θεοῦ χάριτι, τῷ ἀπεριέργοις ἐννοίαις, καὶ μετὰ φόβου Θεοῦ, καὶ ἀγάπης ἀναγινώσκοντι. Τῷ δὲ μὴ ὠφελείας χάριν πνευματικῆς ἐντυγχάνοντι, ἢ τού-

ότητά σου, παρακαλώντας [σε] νὰ τὰ διαβάζῃς μὲ ἐπιείκεια καὶ νὰ ἀποσπᾷς μόνη τὴν ὠφέλεια, ἐνῶ νὰ παραβλέπῃς τὴν ἔλλειψι κάλλους τῶν λέξεων καὶ νὰ εὔχεσαι γιὰ τὴν μετριότητά μου, τὴν στερημένη καὶ ἀπὸ κάθε πνευματικὴ ὠφέλεια. [Σὲ] παρακαλῶ δὲ καὶ αὐτό: νὰ μὴν νομίζῃς ὡς ἐνόχλησι, ὅσα ἔχουν εἰπωθῆ· διότι ἔχω ἐκπληρώσει ἐντολὴ - λέγω δὲ αὐτό: ἐπειδὴ ὅσοι ἐνοχλοῦμε μὲ λόγους εἴμαστε σήμερα πολλοί, ἐνῶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι παιδαγωγοῦν μὲ ἔργα ἢ καὶ παιδαγωγοῦνται, εἶναι πολὺ λίγοι - ἀλλὰ μᾶλλον ἐμπόνως νὰ προσεγγίζῃς τὸ καθένα ἀπὸ τὰ κεφάλαια. Διότι καθὼς νομίζω, δὲν εἶναι ὅλα καταληπτὰ σὲ ὅλους, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον γιὰ τοὺς πολλοὺς ἔχουν ἀνάγκη πολλῆς ἐκ παραλλήλου ἐρεύνης, ἂν καὶ φαίνεται, ὅτι ἔχουν διατυπωθῆ μὲ ἁπλούστερο τρόπο. Διότι μπορεῖ ἴσως νὰ φανῇ κάποιο ἀπὸ αὐτὰ χρήσιμο στὴν ψυχή, ἐὰν ἀποκαλυφθῇ, καὶ θὰ φανερωθῇ ὁπωσδήποτε μὲ τὴν Χάρι τοῦ Θεοῦ σ᾽ ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος μελετᾶ μὲ ἀπερίεργους συλλογισμοὺς καὶ μὲ φόβο Θεοῦ καὶ ἀγάπη. Σ᾽ ἐκεῖνον, ὅμως, ὁ ὁποῖος δὲν διαβάζει χάριν πνευματικῆς ὠφελείας εἴτε αὐ-

τῳ τῷ πονήματι, ἢ καὶ ἄλλῳ τῷ οἱῳδήποτε, ἀλλὰ τοῦ λέξεις θηρεύειν πρὸς τὸ κακίζειν τὸν συγγραψάμενον, ἵνα ἑαυτὸν ἐκείνου δῆθεν, ὡς οἰηματίας, σοφώτερον παραστήσῃ, οὐδὲν ὠφέλιμον οὐδαμόθεν οὐδέποτε ἀναφανήσεται.

τὸ τὸ σύγγραμμα εἴτε τὸ ὁποιοδήποτε ἄλλο, ἀλλὰ [διαβάζει], γιὰ νὰ κυνηγάῃ λέξεις μὲ σκοπὸ τὴν ἐπίκρισι ἐκείνου, ὁ ὁποῖος [τὶς] συνέγραψε, γιὰ νὰ παρουσιάσῃ, ὡς ὑπερήφανος, τὸν ἑαυτό του, δῆθεν, σοφώτερο ἐκείνου, οὐδέποτε ἀπὸ πουθενὰ δὲν θὰ φανερωθῇ τίποτα ὠφέλιμο.

2

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΠΡΩΤΗ

ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

α΄. Ἀγάπη μέν ἐστι, διάθεσις ψυχῆς ἀγαθή, καθ᾽ ἣν οὐδὲν τῶν ὄντων, τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως προτιμᾷ. Ἀδύνατον δὲ εἰς ἕξιν ταύτης ἐλθεῖν τῆς ἀγάπης, τὸν πρός τι τῶν ἐπιγείων ἔχοντα προσπάθειαν.

β΄. Ἀγάπην μέν, τίκτει ἀπάθεια· ἀπάθειαν δέ, ἡ εἰς Θεὸν ἐλπίς· τὴν δὲ ἐλπίδα, ὑπομονὴ καὶ μακροθυμία· ταύτας δέ, ἡ περιεκτικὴ ἐγκράτεια· ἐγκράτειαν δέ, ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος· τὸν δὲ φόβον, ἡ εἰς Θεὸν πίστις.

γ΄. Ὁ πιστεύων τῷ Κυρίῳ, φοβεῖται τὴν κόλασιν. Ὁ δὲ φοβούμενος τὴν κόλασιν, ἐγκρατεύεται ἀπὸ τῶν παθῶν. Ὁ δὲ ἐγκρατευόμενος ἀπὸ τῶν παθῶν, ὑπομένει τὰ θλιβερά. Ὁ δὲ ὑπομένων τὰ θλιβερά, ἕξει τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα. Ἡ δὲ εἰς Θεὸν ἐλπίς, χωρίζει πάσης γηΐνης προσπαθείας τὸν νοῦν· ταύτης

1. Ἀγάπη μὲν εἶναι ἀγαθὴ διάθεσι τῆς ψυχῆς, κατὰ τὴν ὁποία [ἡ ψυχὴ] δὲν προτιμᾶ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα [περισσότερο] ἀπὸ τὴν γνῶσι τοῦ Θεοῦ. [Εἶναι] δὲ ἀδύνατον, νὰ φθάση στὴν ἀπόκτησί της, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔχει προσπάθεια [ἐμπαθῆ ἐξάρτησι] μὲ κάτι ἀπὸ τὰ ἐπίγεια.

2. Τὴν ἀγάπη μέν, [τὴν] γεννᾶ ἡ ἀπάθεια. Ἐνῶ τὴν ἀπάθεια [γεννᾶ] ἡ ἐλπίδα στὸν Θεό. Τὴν δὲ ἐλπίδα, ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ μακροθυμία. Αὐτὲς ὅμως [τὶς γεννᾶ] ἡ περιεκτικὴ ἐγκράτεια· καὶ τὴν ἐγκράτεια, ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ· τὸν δὲ φόβο, ἡ πίστι στὸν Θεό.

3. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πιστεύει στὸν Κύριο, φοβᾶται τὴν κόλασι. Ἐκεῖνος ὅμως, ὁ ὁποῖος φοβᾶται τὴν κόλασι, ἐγκρατεύεται ἀπὸ τὰ πάθη. Καὶ ὁ ἐγκρατευόμενος ἀπὸ τὰ πάθη, ὑπομένει τὰ θλιβερά. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος ὑπομένει τὰ θλιβερά, θὰ ἀποκτήση τὴν ἐλπίδα στὸν Θεό. Ἡ δὲ ἐλπίδα στὸν Θεὸ ἀπομακρύνει τὸν νοῦ ἀπὸ κάθε γήϊνη προσπάθεια [ἐξάρτησι]. Καὶ

δὲ ὁ νοῦς χωρισθείς, ἕξει τὴν εἰς Θεόν ἀγάπην.

δ΄. Ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεόν, πάντων τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγονότων προτιμᾷ τὴν γνῶσιν αὐτοῦ, καὶ ἀδιαλείπτως, διὰ τοῦ πόθου, ταύτῃ προσκαρτερεῖ.

ε΄. Εἰ πάντα τἀ ὄντα διὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ διἀ τὸν Θεὸν γέγονε, κρείττων δὲ ὁ Θεὸς τῶν δι᾽ αὐτοῦ γεγονότων, ὁ καταλιμπάνων τὸν Θεόν, καὶ τοῖς χείροσιν ἐνασχολούμενος, δείκνυσιν ἑαυτὸν προτιμῶντα τοῦ Θεοῦ τὰ δι᾽ αὐτοῦ γεγονότα.

ς΄. Ὁ τῇ εἰς Θεὸν ἀγἀπῃ τὸν νοῦν ἔχων προσηλωμένον, πάντων τῶν ὁρωμένων, καὶ αὐτοῦ τοῦ σώματος, ὡς ἀλλοτρίου, καταφρονεῖ.

ζ΄. Εἰ κρείττων τοῦ σώματος ἡ ψυχή, καὶ κρείττων τοῦ κόσμου ἀσυγκρίτως ὁ κτίσας αὐτὸν Θεός, ὁ προτιμῶν τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα, καὶ τοῦ Θεοῦ τὸν ὑπ᾽ αὐτοῦ κτισθέντα κόσμον, οὐδὲν τῶν εἰδωλολατρούντων διενήνοχεν.

η΄. Ὁ τὸν νοῦν τῆς εἰς Θεὸν ἀγἀπης καὶ προσεδρίας ἀποχωρίσας, καί τινι τῶν αἰσθητῶν προσδεδεμένον ἔχων,

ὅταν ὁ νοῦς ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ αὐτὴν [τὴν γήϊνη προσπάθεια], θὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἀγάπη στὸν Θεό.

4. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾶ τὸν Θεό, προτιμᾶ τὴν γνῶσι Αὐτοῦ, [περισσότερο] ἀπὸ ὅλα ὅσα ἔχουν γίνει ἀπ᾽ Αὐτὸν καὶ ἀδιαλείπτως, μὲ σφοδρὰ ἐπιθυμία, μένει πιστὰ προσκολλημένος σ᾽ αὐτήν, [τὴν γνῶσι τοῦ Θεοῦ].

5. Ἐὰν ὅλα τὰ ὄντα ἔχουν γίνει διὰ τοῦ Θεοῦ [Λόγου] καὶ γιὰ τὸν Θεὸ [Λόγο][1], πρόδηλα ὁ Θεὸς [εἶναι] ἀνώτερος ἀπὸ ὅσα ἔχουν γίνει δι᾽ Αὐτοῦ. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐγκαταλείπει τὸν Θεὸ καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὰ κατώτερα, ἀποδεικνύει, ὅτι αὐτὸς προτιμᾶ ἀπὸ τὸν Θεὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔχουν γίνει δι᾽ Αὐτοῦ [προτιμᾶ τὰ κτίσματα ἀπὸ τὸν Κτίστη].

6. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει προσηλωμένο τὸν νοῦ στὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό, καταφρονεῖ ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶναι ὁρατὰ καὶ αὐτὸ [ἀκόμα] τὸ ἴδιο τὸ σῶμα [του], σὰν ξένο.

7. Ἐὰν ἡ ψυχὴ [εἶναι] ἀνώτερη τοῦ σώματος καὶ ἀσυγκρίτως ἀνώτερος τοῦ κόσμου [εἶναι] ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος δημιούργησε αὐτὸν [τὸν κόσμο], ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος προτιμᾶ ἀπὸ τὴν ψυχὴ τὸ σῶμα καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸ τὸν κόσμο, τὸν δημιουργηθέντα ἀπ᾽ Αὐτόν, δὲν διαφέρει καθόλου ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι λατρεύουν τὰ εἴδωλα.

8. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀπεμάκρυνε τὸν νοῦ [του] ἀπὸ τὴν παραμονὴ [στὴν θεωρία τοῦ Θεοῦ] καὶ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ [τὸν] ἔχει δεμένο σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ αἰσθητά,

οὗτός ἐστιν ὁ προτιμῶν τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα, καὶ τοῦ κτίσαντος Θεοῦ τὰ ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγονότα.

θʹ. Εἰ ἡ ζωὴ τοῦ νοῦ, ὁ φωτισμός ἐστι τῆς γνώσεως, τοῦτον δὲ ἡ εἰς Θεὸν ἀγάπη τίκτει, καλῶς οὐδὲν τῆς θείας ἀγάπης εἴρηται μεῖζον.

ιʹ. Ὅταν τῷ ἔρωτι τῆς ἀγάπης πρὸς Θεὸν ὁ νοῦς ἐκδημῇ, τότε οὔτε τινος τῶν ὄντων παντάπασιν ἐπαισθάνεται. Ὑπὸ γὰρ τοῦ θείου, καὶ ἀπείρου φωτὸς καταλαμπόμενος, ἀναισθητεῖ πρὸς πάντα τὰ ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγονότα, καθάπερ ὀφθαλμὸς πρὸς τοὺς ἀστέρας, τοῦ ἡλίου ἀνατέλλοντος.

ιαʹ. Πᾶσαι μὲν αἱ ἀρεταὶ συνεργοῦσι τῷ νῷ πρὸς τὸν θεῖον ἔρωτα, πλέον δὲ πάντων ἡ καθαρὰ προσευχή. Διὰ ταύτης γὰρ πρὸς τὸν Θεὸν πτερούμενος, ἔξω γίνεται πάντων τῶν ὄντων.

ιβʹ. Ὅταν διὰ τῆς ἀγάπης ὑπὸ τῆς θείας γνώσεως ὁ νοῦς ἁρπαγῇ, καὶ ἔξω γενόμενος τῶν ὄντων, τῆς θείας ἐπαισθάνηται ἀπειρίας, τότε κατὰ τὸν θεῖον Ἡσαΐαν ὑπὸ ἐκ-

αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος προτιμᾶ ἀπὸ τὴν ψυχὴ τὸ σῶμα καὶ ἀπὸ τὸν Δημιουργὸ Θεό, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔχουν δημιουργηθῆ ἀπ᾽ Αὐτόν.

9. Ἐὰν ἡ ζωὴ τοῦ νοῦ εἶναι ὁ φωτισμὸς τῆς γνώσεως, αὐτὸν δὲ [τὸν φωτισμὸ τῆς γνώσεως, τὸν] γεννᾷ ἡ ἀγάπη στὸν Θεό, καλῶς ἔχει λεχθῆ, ὅτι τίποτα [δὲν εἶναι] μεγαλύτερο ἀπὸ τὴν θεία ἀγάπη.

10. Ὅταν ὁ νοῦς ἐκδημῇ πρὸς τὸν Θεὸ μὲ τὸν ἔρωτα τῆς [θείας] ἀγάπης, τότε παντελῶς δὲν λαμβάνει αἴσθησι κανενὸς ἀπὸ τὰ ὄντα. Διότι, καθὼς [ὁ νοῦς] καταυγάζεται ἀπὸ τὸ θεῖο καὶ ἄπειρο φῶς, μένει χωρὶς αἴσθησι πρὸς ὅλα ὅσα ἔχουν δημιουργηθῆ ἀπὸ Αὐτὸν [τὸν Θεὸ - εἶναι τότε ὅλα ἄνευ σημασίας], ὅπως ἀκριβῶς ὁ ὀφθαλμὸς ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἀστέρες [δὲν τοὺς βλέπει], ὅταν ἀνατέλλῃ ὁ ἥλιος.

11. Ὅλες βέβαια οἱ ἀρετὲς συνεργάζονται μὲ τὸν νοῦ ὅσον ἀφορᾶ τὸν θεῖο ἔρωτα, περισσότερο ὅμως ἀπὸ ὅλες ἡ καθαρὰ προσευχή. Διότι [ὁ νοῦς], μέσῳ αὐτῆς, ἀποκτώντας πτερὰ [γιὰ νὰ πετάξῃ] πρὸς τὸν Θεό, καθίσταται ἔξω ἀπὸ ὅλα τὰ ὄντα.

12. Ὅταν ὁ νοῦς ἁρπαγῇ ἀπὸ τὴν θεία γνῶσι διὰ μέσου τῆς [θείας] ἀγάπης καὶ ἀντιλαμβάνεται τὴν θεία ἀπειρότητα, ἀφοῦ εὑρεθῆ ἔξω ἀπὸ τὰ ὄντα, τότε σύμφωνα μὲ τὸν θεῖο Ἡσαΐα, ἀφοῦ ἀπὸ τὴν ἐκ-

πλήξεως εἰς συναίσθησιν ἐλθὼν τῆς ἑαυτοῦ ταπεινώσεως, μετὰ διαθέσεως λέγει τὰ τοῦ προφήτου ῥήματα· ὢ τάλας ἐγώ, ὅτι κατανένυγμαι· ὅτι ἄνθρωπος ὤν, καὶ ἀκάθαρτα χείλη ἔχων, ἐν μέσῳ λαοῦ ἀκάθαρτα χείλη ἔχοντος ἐγὼ κατοικῶ, καὶ τὸν Βασιλέα Κύριον. Σαββαὼθ εἶδον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου[1].

ιγ'. Ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν οὐ δύναται μὴ καὶ πάντα ἄνθρωπον ὡς ἑαυτὸν ἀγαπῆσαι, εἰ καὶ πρὸς τὰ πάθη δυσχεραίνει τῶν μήπω κεκαθαρμένων· διὸ καὶ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῶν βλέπων, καὶ τὴν διόρθωσιν, ἀμετρήτῳ καὶ ἀνεκλαλήτῳ χαίρει χαρᾷ.

ιδ'. Ἀκάθαρτός ἐστι ψυχὴ λογισμῶν, καὶ ἐπιθυμίας, καὶ μίσους πεπληρωμένη.

ιε'. Ὁ ἴχνος μίσους βλέπων ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ διὰ οἱονδήποτε πταῖσμα πρὸς τὸν οἱονδήποτε ἄνθρωπον, ἀλλότριος τυγχάνει πάμπαν τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης. Διότι ἡ εἰς Θεὸν ἀγάπη τοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον μίσους παντελῶς οὐκ ἀνέχεται.

πληξι ἔλθῃ σὲ συναίσθησι τῆς μηδαμινότητος τοῦ ἑαυτοῦ του, λέγει μετὰ πόθου τὰ λόγια τοῦ Προφήτου: ὢ ταλαίπωρος ἐγώ, πόσο ἔχω ἔρθη σὲ κατάνυξι! διότι, ἐνῶ εἶμαι ἄνθρωπος καὶ ἔχω ἀκάθαρτα χείλη, [καὶ] ἐγὼ κατοικῶ ἀνάμεσα σὲ λαό, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀκάθαρτα χείλη, παρὰ ταῦτα εἶδα μὲ τοὺς ὀφθαλμούς μου τὸν Βασιλέα Κύριο Σαββαὼθ [δηλαδὴ τῶν ἀγγέλων].

13. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾶ τὸν Θεό, δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἀγαπήσῃ καὶ κάθε ἄνθρωπο, ὅπως τὸν ἑαυτό του, ἂν καὶ αἰσθάνεται δυσαρέσκεια πρὸς τὰ πάθη ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν ἀκόμη καθαρισθῆ. Γι᾽ αὐτὸ καί, ὅταν βλέπῃ τὴν ἐπιστροφή τους καὶ τὴν διόρθωσι, χαίρεται μὲ ἀμέτρητη καὶ ἀνεκλάλητη χαρά.

14. Ἀκάθαρτη εἶναι ἡ ψυχή, ἡ ὁποία εἶναι γεμάτη ἀπὸ λογισμοὺς καὶ ἐπιθυμίες καὶ μῖσος.

15. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος βλέπει μέσα στὴν καρδία του [ἔστω καὶ] ἴχνος μίσους ἐναντίον ὁποιουδήποτε ἀνθρώπου, ἐξ αἰτίας ὁποιουδήποτε σφάλματος, συμβαίνει νὰ εἶναι παντελῶς ξένος ἀπὸ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό. Διότι ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ δὲν ἀνέχεται ἐντελῶς τὸ μῖσος πρὸς τὸν ἄνθρωπο.

ις΄. Ὁ ἀγαπῶν με, φησὶν ὁ Κύριος, τὰς ἐντολάς μου τηρήσει[2]. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους[3]. Ὁ οὖν μὴ ἀγαπῶν τὸν πλησίον, τὴν ἐντολὴν οὐ τηρεῖ. Ὁ δὲ τὴν ἐντολὴν μὴ τηρῶν, οὐδὲ τὸν Κύριον ἀγαπῆσαι δύναται.

ιζ΄. Μακάριος ἄνθρωπος, ὃς πάντα ἄνθρωπον ἐξ ἴσου ἀγαπῆσαι δύναται.

ιη΄. Μακάριος ἄνθρωπος, ὁ μηδενὶ πράγματι φθαρτῷ ἢ προσκαίρῳ προσκείμενος.

ιθ΄. Μακάριος ὁ νοῦς, ὁ πάντα τὰ ὄντα περάσας, καὶ τῆς θείας ὡραιότητος ἀδιαλείπτως κατατρυφῶν.

κ΄. Ὁ πρόνοιαν τῆς σαρκὸς εἰς ἐπιθυμίαν ποιούμενος[4], καὶ μνησικακίαν διὰ πρόσκαιρα πρὸς τὸν πλησίον ἔχων, ὁ τοιοῦτος λατρεύει τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα[5].

κα΄. Ὁ ἀνήδονον καὶ ἄνοσον τὸ σῶμα διατηρῶν, σύνδουλον αὐτὸ ἔχει πρὸς τὴν τῶν κρειττόνων ὑπηρεσίαν.

κβ΄. Ὁ φεύγων πάσας τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας[6], πάσης ὕλης κοσμικῆς ἑαυτὸν ἀνώτερον καθίστησιν.

κγ΄. Ὁ τὸν Θεὸν ἀγαπῶν, καὶ

16. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μὲ ἀγαπᾶ, λέγει ὁ Κύριος, θὰ τηρήσῃ τὶς ἐντολές μου. Καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ δική μου ἐντολή, νὰ ἀγαπᾶτε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Ἐκεῖνος, ἑπομένως, ὁ ὁποῖος δὲν ἀγαπᾶ τὸν πλησίον του, δὲν τηρεῖ τὴν ἐντολή. Καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν τηρεῖ τὴν ἐντολή, οὔτε τὸν Κύριο μπορεῖ νὰ ἀγαπήσῃ.

17. Μακάριος ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος μπορεῖ νὰ ἀγαπήσῃ κάθε ἄνθρωπο ἐξ ἴσου.

18. Μακάριος ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι προσκολλημένος σὲ κανένα πρᾶγμα φθαρτὸ ἢ πρόσκαιρο.

19. Μακάριος ὁ νοῦς, ὁ ὁποῖος διῆλθε διὰ μέσου ὅλων τῶν ὄντων καὶ κατατρυφᾶ ἀδιάλειπτα στὴν θεία ὡραιότητα.

20. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος φροντίζει τὴν σάρκα, γιὰ [νὰ ἱκανοποιήσῃ] τὴν ἐπιθυμία, καὶ ἔχει μνησικακία ἐναντίον τοῦ πλησίον [του] γιὰ ἐφήμερα [πράγματα], αὐτὸς λατρεύει τὴν δημιουργία ἀντὶ τὸν Δημιουργό.

21. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος διατηρεῖ τὸ σῶμα [του] χωρὶς ἡδονὴ καὶ [πνευματικὴ] νόσο, τὸ ἔχει μαζί του ὑποτεταγμένο γιὰ τὴν ἐργασία τῶν ἀνωτέρων [πραγμάτων].

22. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀποφεύγει ὅλες τὶς κοσμικὲς ἐπιθυμίες, καθιστᾶ τὸν ἑαυτό του ἀνώτερο ἀπὸ κάθε κοσμικὴ ὑπόθεσι.

23. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾶ τὸν Θεό,

τὸν πλησίον πάντως ἀγαπᾷ. Ὁ δὲ τοιοῦτος χρήματα τηρεῖν οὐ δύναται· ἀλλ᾽ οἰκονομεῖ θεοπρεπῶς, ἑκάστῳ τῶν δεομένων παρέχων.

κδ'. Ὁ κατὰ μίμησιν Θεοῦ τὴν ἐλεημοσύνην ποιούμενος, οὐκ οἶδε διαφορὰν πονηροῦ καὶ ἀγαθοῦ, δικαίου καὶ ἀδίκου[7] *ἐν τοῖς τοῦ σώματος ἀναγκαίοις, ἀλλὰ πᾶσιν ἐξ ἴσου κατὰ τὴν χρείαν διανέμει, εἰ καὶ προτιμᾷ, διὰ τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν, τοῦ φαύλου τὸν ἐνάρετον.*

κε'. Ὥσπερ ὁ Θεός, φύσει ὢν ἀγαθὸς καὶ ἀπαθής, πάντας μὲν ἐξ ἴσου ἀγαπᾷ ὡς ἔργα αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸν μὲν ἐνάρετον δοξάζει, ὡς καὶ τὴν γνῶσιν οἰκειούμενον, τὸν δὲ φαῦλον, δι᾽ ἀγαθότητα, ἐλεεῖ, καί, ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ παιδεύων, ἐπιστρέφει· οὕτω καὶ ὁ τῇ γνώμῃ ἀγαθὸς καὶ ἀπαθής, πάντας ἀνθρώπους ἐξ ἴσου ἀγαπᾷ· τὸν μὲν ἐνάρετον, διά τε τὴν φύσιν, καὶ τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν, τὸν δὲ φαῦλον, διά τε τὴν φύσιν, καὶ τὴν συμπάθειαν ἐλεῶν ὡς ἄφρονα, καὶ ἐν σκότει διαπορευόμενον.

ἀγαπᾶ σὲ κάθε περίπτωσι καὶ τὸν πλησίον [του]. Αὐτοῦ δὲ τοῦ εἴδους [ὁ ἄνθρωπος] δὲν δύναται νὰ διατηρῇ χρήματα· ἀλλὰ ἐπιτελεῖ τὴν διαχείρισι θεοπρεπῶς, προσφέροντας σὲ καθένα ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀνάγκη.

24. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κάνει τὴν ἐλεημοσύνη κατὰ μίμησι τοῦ Θεοῦ, δὲν γνωρίζει διαφορὰ [μεταξὺ] πονηροῦ καὶ ἀγαθοῦ, δικαίου καὶ ἀδίκου στὰ ἀναγκαῖα τοῦ σώματος, ἀλλὰ μοιράζει σὲ ὅλους ἐξ ἴσου, σύμφωνα μὲ τὴν ἀνάγκη [τους], ἂν καὶ προτιμᾶ τὸν ἐνάρετο ἀπὸ τὸν πονηρό, ἐξ αἰτίας τῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως.

25. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ Θεός, ἐπειδὴ εἶναι ἐκ φύσεως ἀγαθὸς καὶ ἀπαθής, ἀγαπᾶ μὲν ὅλους ἐξ ἴσου, ὡς δημιουργήματά Του, ἀλλὰ τὸν μὲν ἐνάρετο δοξάζει, ἐπειδὴ κατέχει καὶ τὴν [θεία] γνῶσι, τὸν δὲ πονηρὸ ἐλεεῖ, ἕνεκα τῆς ἀγαθότητός [Του] καὶ παιδαγωγώντας [τον], [τὸν] μεταστρέφει [τὸν ὁδηγεῖ σὲ μετάνοια] σ᾽ αὐτὸν τὸν αἰῶνα [στὸν χρόνο τῆς προσκαίρου ζωῆς]. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος [εἶναι] ἀγαθὸς ὡς πρὸς τὴν γνώμη[2] καὶ ἀπαθής, ἀγαπᾶ ἐξ ἴσου ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Τὸν μὲν ἐνάρετο [ἀγαπᾶ], καὶ γιὰ τὴν [ἀνθρώπινη] φύσι καὶ γιὰ τὴν ἀγαθή [του] προαίρεσι. Τὸν δὲ πονηρό, καὶ ἕνεκα τῆς φύσεως [ὡς συνάνθρωπό του] καὶ ἕνεκα τῆς συμπάθειας, [τὸν ἀγαπᾶ] ἐλεώντας [τον], ἐπειδὴ [εἶναι] ἄφρονας καὶ διέρχεται [τὴν ζωή του] μέσα στὸ σκοτάδι.

κϛʹ. Οὐ μόνον διὰ μεταδόσεως χρημάτων ἡ διάθεσις τῆς ἀγάπης γνωρίζεται, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον διὰ μεταδόσεως λόγου, καὶ σωματικῆς διακονίας.

26. Ἡ διάθεσι τῆς ἀγάπης δὲν εἶναι ἀναγνωρίσιμη μόνο ἀπὸ τὴν προσφορὰ χρημάτων, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὴν προσφορὰ [θείου] λόγου καὶ σωματικῆς διακονίας.

κζʹ. Ὁ τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων γνησίως ἀποταξάμενος, καὶ τῷ πλησίον διὰ τῆς ἀγάπης ἀνυποκρίτως δουλεύων, παντὸς πάθους ταχέως ἐλευθεροῦται, καὶ τῆς θείας ἀγάπης, καὶ γνώσεως μέτοχος καθίσταται.

27. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀρνήθηκε ἀληθινὰ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου καὶ ἀνυπόκριτα ὑπηρετεῖ, μέσῳ τῆς ἀγάπης, τὸν πλησίον [του], ἀπελευθερώνεται γρήγορα ἀπὸ κάθε πάθος καὶ καθίσταται μέτοχος τῆς θείας ἀγάπης καὶ γνώσεως.

κηʹ. Ὁ τὴν θείαν ἀγάπην ἐν ἑαυτῷ κτησάμενος, οὐ κοπιᾷ κατακολουθῶν ὀπίσω Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, κατὰ τὸν θεῖον Ἱερεμίαν[8], ἀλλὰ πάντα πόνον, ὀνειδισμόν τε, καὶ ὕβριν φέρει γενναίως, μηδενὶ τὸ σύνολον κακὸν λογιζόμενος.

28. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀπέκτησε ἐντός του τὴν θεία ἀγάπη, δὲν ἀποκάμνει νὰ ἀκολουθῇ πιστὰ πίσω ἀπὸ τὸν Κύριο, τὸν Θεό του, σύμφωνα μὲ τὸν Ἱερεμία, ἀλλὰ ὑπομένει κάθε κόπο καὶ ὀνειδισμὸ καὶ προσβολὴ μὲ γενναιότητα, χωρὶς νὰ καταλογίζῃ γενικῶς σὲ κανένα τὸ κακό.

κθʹ. Ὅταν ὑβρισθῇς παρά τινος, ἢ ἔν τινι ἐξουδενωθῇς, τότε πρόσεχε ἀπὸ τῶν λογισμῶν τῆς ὀργῆς, μή σε τῆς ἀγάπης, διὰ τῆς λύπης, χωρίσαντες, ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ μίσους καταστήσωσιν.

29. Ὅταν προσβληθῇς ἀπὸ κάποιον, ἢ σὲ κάτι ἐξουδενωθῇς, τότε πρόσεχε ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς τῆς ὀργῆς, μήπως, ἀφοῦ σὲ χωρίσουν ἀπὸ τὴν ἀγάπη μὲ τὴν λύπη, σὲ φθάσουν στὴν χώρα τοῦ μίσους.

λʹ. Ὅταν ἐφ' ὕβρει, ἢ ἀτιμίᾳ πονήσῃς, γίνωσκε σεαυτὸν μεγάλως ὠφεληθέντα, τῆς κενοδοξίας, διὰ τὴν ἀτιμίαν, ἀπὸ

30. Ὅταν, ἐξ αἰτίας προσβολῆς ἢ ἀτιμίας, πονέσῃς, γνώριζε, ὅτι ὠφελήθηκε πολὺ ὁ ἑαυτός σου, διότι μέσῳ τῆς ἀτιμίας, ἐκδιώ-

σοῦ ἐκβληθείσης.

λα΄. Ὥσπερ μνήμη πυρὸς οὐ θερμαίνει τὸ σῶμα, οὕτω πίστις ἄνευ ἀγάπης οὐκ ἐνεργεῖ εἰς τὴν ψυχὴν τὸν τῆς γνώσεως φωτισμόν.

λβ΄. Ὥσπερ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου τὸν ὑγιῆ ὀφθαλμὸν εἰς ἑαυτὸ ἐφέλκεται· οὕτω καὶ ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ τὸν καθαρὸν νοῦν φυσικῶς διά τῆς ἀγάπης πρὸς ἑαυτὴν ἐπισπᾶται.

λγ΄. Νοῦς ἐστι καθαρός, ὁ ἀγνοίας χωρισθείς, καὶ ὑπὸ τοῦ θείου φωτὸς καταλαμπόμενος.

λδ΄. Ψυχή ἐστι καθαρά, ἡ παθῶν ἐλευθερωθεῖσα, καὶ ὑπὸ τῆς θείας ἀγάπης ἀδιαλείπτως εὐφραινομένη.

λε΄. Πάθος ἐστὶ ψεκτόν, κίνησις ψυχῆς παρὰ φύσιν.

λς΄. Ἀπάθειά ἐστιν, εἰρηνικὴ κατάστασις ψυχῆς, καθ᾽ ἣν δυσκίνητος γίνεται ψυχὴ πρὸς κακίαν.

λζ΄. Ὁ τοὺς καρποὺς τῆς ἀγάπης διὰ σπουδῆς κτησάμενος, οὐ μετατίθεται ταύτης, κἂν μυρία πάσχῃ κακά. Καὶ πειθέτω σε Στέφανος[9] ὁ τοῦ Χριστοῦ μαθητής, καὶ οἱ κατ᾽ αὐτόν, καὶ αὐτὸς ὑπὲρ

χθηκε ἀπὸ σένα ἡ κενοδοξία.

31. Ὅπως ἀκριβῶς ἡ μνήμη τῆς φωτιᾶς δὲν θερμαίνει τὸ σῶμα, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἡ πίστι χωρὶς τὴν ἀγάπη δὲν ἐνεργεῖ στὴν ψυχὴ τὸν φωτισμὸ τῆς [θείας] γνώσεως.

32. Ὅπως ἀκριβῶς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ἑλκύει πρὸς τὸν ἑαυτό του τὸν ὑγιῆ ὀφθαλμό· ὁμοίως καὶ ἡ γνῶσι τοῦ Θεοῦ, φυσικῷ τῷ τρόπῳ, προσελκύει, μέσῳ τῆς ἀγάπης, τὸν καθαρὸ νοῦ πρὸς τὸν ἑαυτό της.

33. Καθαρὸς νοῦς εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος χωρίσθηκε ἀπὸ τὴν ἄγνοια καὶ καταυγάζεται ἀπὸ τὸ θεῖο φῶς.

34. Καθαρὴ ἡ ψυχὴ εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὰ πάθη καὶ εὐφραίνεται ἀδιάλειπτα ἀπὸ τὴν θεία ἀγάπη.

35. Ἡ παρὰ φύσιν κίνησι τῆς ψυχῆς εἶναι πάθος ἀξιοκατάκριτο.

36. Ἀπάθεια εἶναι ἡ εἰρηνικὴ κατάστασι τῆς ψυχῆς, κατὰ τὴν ὁποία ἡ ψυχὴ γίνεται δυσκίνητη πρὸς τὴν κακία.

37. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀπέκτησε μὲ ἐπιμέλεια τοὺς καρποὺς τῆς ἀγάπης, δὲν μετακινεῖται ἀπὸ αὐτή, ἀκόμα κι ἂν ὑποφέρῃ μύρια κακά. Καὶ ἂς σὲ πείθῃ ὁ Στέφανος, ὁ μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ, καὶ οἱ ἴδιοι μ᾽ αὐτόν, καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος [ὁ Ἅγιος Στέφανος], ὁ ὁποῖος προ-

τῶν φονευόντων εὐχόμενος, καὶ συγγνώμην παρὰ Θεοῦ, ὡς ἀγνοοῦσιν, αἰτούμενος[10].

λη΄. Εἰ τῆς ἀγάπης ἐστὶ τὸ μακροθυμεῖν, καὶ χρηστεύεσθαι[11]*, ὁ θυμομαχῶν καὶ πονηρευόμενος, ἀλλότριος δηλονότι τῆς ἀγάπης καθίσταται. Ὁ δὲ τῆς ἀγάπης ἀλλότριος, τοῦ Θεοῦ ἐστιν ἀλλότριος, εἴπερ ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστί*[12].

λθ΄. Μὴ εἴπητε, φησὶν ὁ θεῖος Ἱερεμίας, ὅτι ναὸς Κυρίου ἐστέ[13]*. Καὶ σὺ μὴ εἴπῃς, ὅτι ἡ ψιλὴ πίστις ἡ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, δύναταί με σῶσαι. Ἀμήχανον γὰρ τοῦτο, ἐὰν μὴ καὶ τὴν ἀγάπην εἰς αὐτὸν διὰ τῶν ἔργων κτήσῃ. Τὸ γὰρ ψιλῶς πιστεύειν, καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι καὶ φρίσσουσιν*[14].

μ΄. Ἔργον ἀγάπης ἐστὶν ἡ εἰς τὸν πλησίον ἐκ διαθέσεως εὐεργεσία, καὶ μακροθυμία, καὶ ὑπομονή, καὶ τὸ μετὰ ὀρθοῦ λόγου χρήσασθαι τοῖς πράγμασιν.

μα΄. Ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν οὐ λυπεῖ, οὐδὲ λυπεῖται πρός τινα διὰ πρόσκαιρα. Μίαν

σεύχεται γιὰ ἐκείνους, ποὺ [τὸν] σκοτώνουν, καὶ ζητᾶ ἀπὸ τὸν Θεὸ συγχώρεσι, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζουν, [τί πράττουν].

38. Ἐὰν ἡ μακροθυμία καὶ ἡ ἀγαθοσύνη εἶναι [χαρακτηριστικὰ] τῆς ἀγάπης, [τότε] ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος φιλονεικεῖ καὶ φρονεῖ καὶ πράττει τὸ πονηρό, γίνεται πρόδηλα ξένος πρὸς τὴν ἀγάπη. Καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶναι ξένος πρὸς τὴν ἀγάπη, εἶναι ξένος πρὸς τὸν Θεό, ἀφοῦ βέβαια ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη.

39. Νὰ μὴν πῆτε, λέγει ὁ θεῖος Ἱερεμίας, ὅτι εἶστε ναὸς τοῦ Κυρίου. Καὶ ἐσὺ νὰ μὴν πῇς, ὅτι μόνη ἡ πίστι [χωρὶς ἔργα], ἡ πρὸς τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, μπορεῖ νὰ μὲ σώσῃ. Διότι αὐτὸ [εἶναι] ἀκατόρθωτο, ἐὰν βέβαια μὲ τὰ ἔργα δὲν ἀποκτήσῃς καὶ τὴν ἀγάπη πρὸς Αὐτόν. Διότι τὸ νὰ πιστεύῃ μόνο [κανείς, χωρὶς ἔργα, δὲν σώζει]· καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουν καὶ φρίττουν.

40. Ἔργο ἀγάπης εἶναι ἡ εὐεργεσία πρὸς τὸν πλησίον μὲ [καλὴ] διάθεσι καὶ ἡ μακροθυμία, καὶ ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ χρῆσι τῶν πραγμάτων μὲ σωστὸ μέτρο.

41. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾶ τὸν Θεό, οὔτε [κάποιον] λυπεῖ, οὔτε λυπᾶται μὲ κάποιον, ἐξ αἰτίας προσκαίρων [πραγμάτων]. Μὲ

δὲ λύπην καὶ λυπεῖ, καὶ λυπεῖται σωτήριον, ἣν ὁ μακάριος Παῦλος καὶ ἐλυπήθη, καὶ ἐλύπησε τοὺς Κορινθίους[15].

μβ΄. Ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεόν, Ἀγγελικὸν βίον ἐπὶ γῆς ζῇ, νηστεύων καὶ ἀγρυπνῶν, ψάλλων, καὶ προσευχόμενος, καὶ περὶ παντὸς ἀνθρώπου ἀεὶ καλὰ λογιζόμενος.

μγ΄. Εἰ οὗτινός τις ἐπιθυμεῖ, τούτου καὶ τυχεῖν ἀγωνίζεται. Πάντων δὲ τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἐπιθυμητῶν ἀγαθότερον τὸ θεῖον, καὶ ἐπιθυμητότερον ἀσυγκρίτως. Πόσην ἄρα σπουδὴν ὀφείλομεν ἐνδείξασθαι, ἵνα τοῦ φύσει ἀγαθοῦ καὶ ἐπιθυμητοῦ τύχωμεν;

μδ΄. Μὴ μολύνῃς τὴν σάρκα σου ἐν αἰσχραῖς πράξεσι, καὶ μὴ μιάνῃς τὴν ψυχὴν πονηροῖς λογισμοῖς· καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, τὴν ἀγάπην φέρουσα.

με΄. Αἴκιζε τὴν σάρκα σου ἀσιτίᾳ, καὶ ἀγρυπνίᾳ, καὶ σχόλασον ἀόκνως ψαλμῳδίᾳ, καὶ προσευχῇ· καὶ ὁ ἁγιασμὸς τῆς σωφροσύνης ἐπὶ

μία ὅμως σωτήριο λύπη καὶ λυπεῖ καὶ λυπᾶται, ἐκείνη μὲ τὴν ὁποία ὁ μακάριος Παῦλος καὶ λυπήθηκε καὶ λύπησε τοὺς Κορινθίους, [δηλαδὴ τὴν κατὰ Θεὸν λύπη, ἡ ὁποία κατεργάζεται τὴν μετάνοια].

42. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾶ τὸν Θεό, ζῇ πάνω στὴν γῆ βίο Ἀγγελικό, νηστεύοντας καὶ ἀγρυπνώντας, ψάλλοντας καὶ κάνοντας προσευχὴ καὶ συλλογιζόμενος πάντοτε καλὰ σχετικὰ μὲ κάθε ἄνθρωπο, [ἔχοντας γιὰ ὅλους καλὸ λογισμό].

43. Ἐὰν κάποιος ἐπιθυμῇ ὁτιδήποτε, αὐτὸ ἀγωνίζεται καὶ νὰ ἐπιτύχῃ. Ἀπ᾽ ὅλα δὲ τὰ ἀγαθὰ καὶ ἐπιθυμητὰ ἀγαθότερος [εἶναι] ὁ Θεὸς καὶ ἀσυγκρίτως πιὸ ἐπιθυμητός. Ἄρα, πόσο ζῆλο ὀφείλομε νὰ ἐπιδείξωμε, γιὰ νὰ ἐπιτύχωμε Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος [εἶναι] φύσει Ἀγαθὸς καὶ Ἐπιθυμητός;

44. Νὰ μὴν μολύνῃς τὴν σάρκα σου μὲ αἰσχρὲς πράξεις καὶ νὰ μὴν μιάνῃς τὴν ψυχή [σου] μὲ πονηροὺς λογισμούς· καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ θὰ ἐπέλθῃ σὲ σένα φέρνοντας τὴν ἀγάπη.

45. Τυράννησε τὸ σῶμα σου μὲ ἀσιτία καὶ ἀγρυπνία καὶ ἐνασχολήσου ἀκούραστα μὲ τὴν ψαλμωδία καὶ τὴν προσευχή· καὶ ὁ ἁγιασμὸς τῆς σωφροσύνης θὰ

σὲ ἐπελεύσεται, τὴν ἀγάπην φέρων.

μς΄. Ὁ τῆς θείας καταξιωθεὶς γνώσεως, καὶ τὸν ταύτης φωτισμὸν διὰ τῆς ἀγάπης κτησάμενος, οὐ ῥιπισθήσεταί ποτε ὑπὸ τοῦ τῆς κενοδοξίας πνεύματος. Ὁ δὲ ταύτης μήπω καταξιωθείς, εὐχερῶς ὑπ᾽ αὐτῆς φέρεται. Ἐὰν οὖν ὁ τοιοῦτος ἐν πᾶσι τοῖς ὑπ᾽ αὐτοῦ πραττομένοις πρὸς τὸν Θεὸν ἀποβλέψῃ, ὡς δι᾽ αὐτὸν πάντα ποιῶν, ῥαδίως, σὺν Θεῷ, ἐκφεύξεται αὐτήν.

μζ΄. Ὁ μήπω τυχὼν τῆς θείας γνώσεως τῆς δι᾽ ἀγάπης ἐνεργουμένης, μέγα φρονεῖ ἐπὶ τοῖς ὑπ᾽ αὐτοῦ κατὰ Θεὸν πραττομένοις· ὁ δὲ ταύτης τυχεῖν καταξιωθείς, μετὰ διαθέσεως λέγει τὰ τοῦ Πατριάρχου Ἀβραὰμ ῥήματα, ἅπερ ἡνίκα τῆς θείας κατηξιώθη ἐπιφανείας, εἶπεν· ἐγώ εἰμι γῆ, καὶ σποδός[16]*.*

μη΄. Ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον, συνόμιλον ἀεὶ ἔχει τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ διὰ τῶν ταύτης ἐνθυμημάτων, εἰς τὴν θείαν ἀγάπην καὶ εὐχαριστίαν ἔρχεται.

ἐπέλθῃ σὲ σένα φέρνοντας τὴν ἀγάπη.

46. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος καταξιώθηκε τῆς θείας γνώσεως καὶ ἀπέκτησε τὸν φωτισμὸ αὐτῆς, μέσῳ τῆς ἀγάπης, δὲν θὰ ταραχθῇ ποτὲ ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς κενοδοξίας. Ἐκεῖνος ὅμως, ὁ ὁποῖος δὲν καταξιώθηκε ἀκόμη αὐτῆς [τῆς θείας γνώσεως], εὔκολα παρασύρεται ἀπ᾽ αὐτὴν [τὴν κενοδοξία]. Ἐὰν ἑπομένως, αὐτὸς [ὁ ἄνθρωπος], σὲ ὅλα ὅσα κατορθώνονται ἀπ᾽ αὐτόν, προσβλέψῃ στὸν Θεό, ὅτι δηλαδὴ γι᾽ Αὐτὸν κάνει τὰ πάντα, εὔκολα μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, θὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ αὐτὴν [τὴν κενοδοξία].

47. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἀπήλαυσε ἀκόμη τῆς θείας γνώσεως, ἡ ὁποία ἐνεργεῖται μὲ τὴν ἀγάπη, ὑψηλοφρονεῖ γιὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα κατορθώνονται ἀπ᾽ αὐτόν, σύμφωνα μὲ [τὸ θέλημα] τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνος ὅμως, ὁ ὁποῖος καταξιώθηκε νὰ τὴν ἀπολαύσῃ [τὴν θεία γνῶσι], λέγει μὲ συναίσθησι τὰ λόγια τοῦ Πατριάρχου Ἀβραάμ, τὰ ὁποῖα εἶπε [ἐκεῖνος], ὅταν καταξιώθηκε τῆς θείας ἐπιφανείας [τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Θεοῦ]: «ἐγὼ εἶμαι χῶμα καὶ στάχτη».

48. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος φοβᾶται τὸν Κύριο, ἔχει πάντοτε σύντροφο τὴν ταπεινοφροσύνη καὶ μὲ τοὺς δικούς της συλλογισμοὺς φθάνει στὴν θεία ἀγάπη καὶ τὴν εὐχαριστία.

Μνημονεύει γὰρ τῆς κατὰ τὸν κόσμον προτέρας διαγωγῆς, καὶ τῶν ποικίλων παραπτωμάτων καὶ τῶν ἐκ νεότητος συμβάντων αὐτῷ πειρασμῶν, καὶ πῶς πάντων ἐκείνων ἐρρύσατο αὐτὸν ὁ Κύριος[17]*, καὶ μετέστησεν ἀπὸ τῆς ἐμπαθοῦς ζωῆς εἰς τὸν κατὰ Θεὸν βίον, καί, σὺν τῷ φόβῳ, προσλαμβάνεται καὶ τὴν ἀγάπην, εὐχαριστῶν ἀεὶ μετὰ ταπεινοφροσύνης πολλῆς τῷ εὐεργέτῃ, καὶ κυβερνήτῃ τῆς ζωῆς ἡμῶν.*

μθʹ. Μὴ ῥυπώσῃς τὸν νοῦν σου, λογισμῶν ἀνεχόμενος ἐπιθυμίας, καὶ θυμοῦ, ἵνα μή, τῆς καθαρᾶς προσευχῆς ἐκπεσών, τῷ τῆς ἀκηδίας πνεύματι περιπέσῃς.

νʹ. Τηνικαῦτα ὁ νοῦς τῆς πρὸς τὸν Θεὸν παῤῥησίας ἐκπίπτει, ὁπηνίκα πονηροῖς, ἢ ῥυπαροῖς λογισμοῖς συνόμιλος γένηται.

ναʹ. Ὁ μὲν ἄφρων ὑπὸ τῶν παθῶν ἀγόμενος, ὅτε μὲν ὑπὸ τοῦ θυμοῦ κινούμενος ἐκταράσσεται, φεύγειν ἀλογίστως τοὺς ἀδελφοὺς ἐπείγεται. Ὅτε δὲ πάλιν ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐκθερμαίνεται, μεταμελόμενος αὖθις, προστρέ-

Διότι μνημονεύει τὸν προηγούμενο κοσμικὸ τρόπο ζωῆς καὶ τὰ ποικίλα παραπτώματα καὶ ὅσους πειρασμοὺς συνέβησαν σ᾽ αὐτὸν ἀπὸ τὴν νεότητά [του] καὶ πῶς ἀπὸ ὅλους ἐκείνους τὸν λύτρωσε ὁ Κύριος καὶ [τὸν] μετέθεσε ἀπὸ τὴν ἐμπαθῆ ζωὴ στὴν κατὰ Θεὸν πολιτεία. Καὶ μαζὶ μὲ τὸν φόβο, ἀποκτᾶ ἐπιπλέον καὶ τὴν ἀγάπη, εὐχαριστώντας πάντοτε μὲ πολλὴ ταπεινοφροσύνη τὸν Εὐεργέτη καὶ Κυβερνήτη τῆς ζωῆς μας.

49. Νὰ μὴν λερώσῃς τὸν νοῦ σου, ἀνεχόμενος λογισμοὺς ἐπιθυμίας καὶ θυμοῦ, γιὰ νὰ μὴν περιπέσῃς στὸ πνεῦμα τῆς ἀκηδίας, ἐπειδὴ ἐξέπεσες ἀπὸ τὴν καθαρὰ προσευχή.

50. Σὲ μιὰ τέτοια περίπτωσι ὁ νοῦς στερεῖται τὴν παρρησία πρὸς τὸν Θεό, ὅταν συμβῇ νὰ γίνῃ σύντροφος μὲ πονηροὺς ἢ ρυπαροὺς λογισμούς.

51. Ὁ μὲν ἄφρων, ὁ ὁποῖος κατευθύνεται ἀπὸ τὰ πάθη [του], ὅταν βέβαια ταράζεται ἔντονα, ὑποκινούμενος ἀπὸ τὸν θυμό, σπεύδει ἀσυλλόγιστα νὰ ἀποφύγῃ τοὺς ἀδελφούς. Ὅταν ὅμως ἀντίθετα ἐξάπτεται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία, μετανοημένος ἀμέσως τρέχοντας πρὸς [αὐτούς,

χων ἀπαντᾷ. Ὁ δὲ φρόνιμος, ἐπ᾽ ἀμφοτέρων τοὐναντίον ποιεῖ· ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ θυμοῦ, τὰς αἰτίας τῆς ταραχῆς ἐκκόψας, τῆς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς λύπης ἑαυτὸν ἀπαλλάττει· ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιθυμίας, τῆς ἀλόγου ὁρμῆς, καὶ συντυχίας ἐγκρατεύεται.

νβ΄. Ἐν τῷ καιρῷ τῶν πειρασμῶν, μὴ καταλίπῃς τὸ Μοναστήριόν σου· ἀλλὰ φέρε γενναίως τὰ κύματα τῶν λογισμῶν, καὶ μάλιστα τῶν τῆς λύπης καὶ ἀκηδίας. Οὕτω γὰρ οἰκονομικῶς διὰ τῶν θλίψεων δοκιμασθείς, ἕξεις βεβαίαν τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα[18]*. Ἐὰν δὲ καταλιμπάνῃς, ἀδόκιμος καὶ ἄνανδρος καὶ ἄστατος εὑρεθήσῃ.*

νγ΄. Ἐὰν θέλῃς τῆς κατὰ Θεὸν ἀγάπης μὴ ἐκπεσεῖν, μήτε τὸν ἀδελφὸν ἀφῇς κοιμηθῆναι λυπούμενον κατὰ σοῦ, μήτε σὺ κοιμηθῇς λυπούμενος κατ᾽ αὐτοῦ· ἀλλ᾽ ὕπαγε, διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ ἐλθών, πρόσφερε Χριστῷ, καθαρῷ τῷ συνειδότι, δι᾽ ἐκτενοῦς τῆς εὐχῆς, τὸ δῶρον τῆς ἀγάπης[19]*.*

τούς] συναντᾷ. Ὁ δὲ φρόνιμος, ὅσον ἀφορᾶ καὶ τὶς δύο [περιπτώσεις], ἐνεργεῖ ἀντίθετα. Διότι ὡς πρὸς μὲν τὸν θυμό, ἀφοῦ ἀποκόψῃ τὶς αἰτίες τῆς ταραχῆς, ἀπαλλάσσει τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὴν λύπη ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν. Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἐπιθυμία, ἐγκρατεύεται ἀπὸ τὴν ἀλόγιστη παρόρμησι καὶ συναναστροφή.

52. Κατὰ τὸν καιρὸ τῶν πειρασμῶν νὰ μὴν ἐγκαταλείπῃς τὸ Μοναστήρι σου. Ἀλλὰ ὑπόφερε μὲ γενναιότητα τὰ κύματα τῶν πειρασμῶν καὶ κατ᾽ ἐξοχὴν ἐκείνων τῆς λύπης καὶ τῆς ἀκηδίας. Διότι κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο, ἀφοῦ δοκιμασθῇς, κατ᾽ οἰκονομίαν [Θεοῦ], μὲ τὶς θλίψεις, θὰ ἀποκτήσῃς ἀκλόνητη τὴν ἐλπίδα στὸν Θεό. Ἐὰν ὅμως ἐγκαταλείπῃς [τὸ Μοναστήρι σου], θὰ ἀποδειχθῇς ἀδόκιμος καὶ ἄνανδρος καὶ ἀκατάστατος.

53. Ἐὰν θέλῃς νὰ μὴν ἐκπέσῃς ἀπὸ τὴν κατὰ Θεὸν ἀγάπη, οὔτε νὰ ἀφήσῃς τὸν ἀδελφὸ νὰ κοιμηθῇ, ἔχοντας λύπη ἐναντίον σου, οὔτε ἐσὺ νὰ κοιμηθῇς, ἔχοντας λύπη ἐναντίον αὐτοῦ. Ἀλλὰ πήγαινε, συμφιλιώσου μὲ τὸν ἀδελφό σου, καὶ ἀφοῦ ἐπιστρέψῃς, πρόσφερε στὸν Χριστὸ μὲ καθαρὴ τὴν συνείδησι τὸ δῶρο τῆς ἀγάπης [σου] μὲ ἀδιάλειπτη τὴν εὐχή.

νδ΄. Εἰ ὁ πάντα τὰ χαρίσματα τοῦ Πνεύματος ἔχων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχων, οὐδὲν ὠφελεῖται, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον[20], πόσην ὀφείλομεν ἐνδείξασθαι σπουδήν, ἵνα ταύτην κτησώμεθα;

νε΄. Εἰ ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται[21], ὁ φθονῶν τῷ ἀδελφῷ, καὶ λυπούμενος ἐπὶ τῇ εὐδοκιμήσει αὐτοῦ, καὶ σκώμμασι χραίνων τὴν ὑπόληψιν αὐτοῦ, ἢ ἔν τινι κακοηθείᾳ ἐπιβουλεύων αὐτῷ, πῶς οὐκ ἀλλότριον αὐτὸν τῆς ἀγάπης καθίστησι, καὶ ἔνοχον τῆς αἰωνίου Κρίσεως;

νς΄. Εἰ πλήρωμα νόμου ἡ ἀγάπη[22], ὁ μνησικακῶν τῷ ἀδελφῷ, καὶ δόλους κατ᾽ αὐτοῦ σκευάζων, καὶ κατευχόμενος αὐτοῦ, ἐπιχαίρων τῷ πτώματι αὐτοῦ, πῶς οὐ παράνομός ἐστι, καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως ἄξιος;

νζ΄. Εἰ ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ, καὶ κρίνων ἀδελφόν, καταλαλεῖ νόμου, καὶ κρίνει νόμον[23], ὁ δὲ νόμος τοῦ Χριστοῦ ἐστιν ἡ ἀγάπη, πῶς τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ ὁ κατάλαλος οὐκ ἐκπίπτει, καὶ αἴτιος ἑαυτῷ

54. Ἐὰν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει ὅλα τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ δὲν ἔχει ἀγάπη, τίποτα δὲν ὠφελῆται σύμφωνα μὲ τὸν θεῖο Ἀπόστολο [Παῦλο], πόση ἐπιμέλεια ὀφείλομε νὰ ἐπιδείξωμε γιὰ νὰ ἀποκτήσωμε αὐτήν;

55. Ἐὰν ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον δὲν ἀπεργάζεται τὸ κακό, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος φθονεῖ τὸν ἀδελφό [του] καὶ λυπεῖται γιὰ τὴν προκοπὴ ἐκείνου καὶ σπιλώνει μὲ εἰρωνεῖες τὴν ὑπόληψι αὐτοῦ [τοῦ ἀδελφοῦ] ἢ μὲ κάποια κακοήθεια τὸν ἐπιβουλεύεται, πῶς δὲν καθιστᾶ τὸν ἑαυτό [του] ξένο τῆς [θείας] ἀγάπης καὶ ἔνοχο τῆς αἰωνίας Κρίσεως;

56. Ἐὰν ἡ ἀγάπη [εἶναι] τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος κρατᾶ κακία στὸν ἀδελφὸ καὶ παρασκευάζει σκευωρίες ἐναντίον του καὶ τὸν καταρᾶται, ἐπιδεικνύοντας χαιρεκακία στὴν δυστυχία του, πῶς δὲν εἶναι παράνομος καὶ ἄξιος τῆς αἰωνίου κολάσεως;

57. Ἐὰν ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος καταλαλεῖ τὸν ἀδελφό [του] καὶ κατακρίνει τὸν ἀδελφό [του], καταλαλῇ τὸν [θεῖο] νόμο καὶ κατακρίνῃ τὸν [θεῖο] νόμο, ὁ δὲ νόμος τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ ἀγάπη, πῶς ὁ κατάλαλος δὲν ἐκπίπτει ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ καὶ δὲν γίνε-

γίνεται κολάσεως αἰωνίου;

νη΄. Μὴ δῷς τὴν ἀκοήν σου τῇ γλώσσῃ τοῦ καταλάλου, μηδὲ τὴν γλῶσσάν σου τῇ ἀκοῇ τοῦ φιλοψόγου, ἡδέως λαλῶν, ἢ ἀκούων κατὰ τοῦ πέλας, ἵνα μὴ ἐκπέσῃς τῆς θείας ἀγάπης, καὶ ἀλλότριος εὑρεθῇς τῆς αἰωνίου ζωῆς.

νθ΄. Μὴ καταδέχου κατὰ πατρός σου λοιδορίας, μηδὲ προθυμοποιήσῃς τὸν ἀτιμάζοντα αὐτόν, ἵνα μὴ ὀργισθῇ Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις σου, καὶ ἐξολοθρεύσῃ σε ἐκ γῆς ζώντων[24].

ξ΄. Ἐπιστόμιζε τὸν καταλαλοῦντα ἐν ἀκοαῖς σου, ἵνα μὴ διπλῆν ἁμαρτίαν σὺν αὐτῷ ἁμαρτάνῃς, καὶ σαυτὸν ὀλεθρίῳ πάθει ἐθίζων, κᾀκεῖνον κατὰ τοῦ πλησίον φλυαρεῖν οὐκ ἀνακόπτων.

ξα΄. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν (φησὶν ὁ Κύριος) ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς[25]. Διὰ τί ταῦτα προσέταξεν; Ἵνα σε μίσους, καὶ λύπης, καὶ ὀργῆς, καὶ μνησικακίας ἐλευθερώσῃ, καὶ τοῦ μεγίστου κτήματος τῆς τελείας ἀγάπης καταξιώσῃ,

ται γιὰ τὸν ἑαυτό του αἴτιος τῆς αἰωνίου κολάσεως;

58. Νὰ μὴν δώσῃς τὴν ἀκοή σου στὴν γλῶσσα τοῦ καταλάλου, οὔτε τὴν γλῶσσα σου στὴν ἀκοὴ τοῦ φιλοκατηγόρου, μιλώντας ἢ ἀκούγοντας εὐχαρίστως ἐναντίον τοῦ πλησίον, γιὰ νὰ μὴν ἐκπέσῃς ἀπὸ τὴν θεία ἀγάπη καὶ βρεθῇς ξένος τῆς αἰωνίου ζωῆς.

59. Μὴν ἀνέχεσαι κακολογίες ἐναντίον τοῦ Πατέρα σου [τοῦ Γέροντός σου], οὔτε νὰ ἐνθαρρύνῃς ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἀτιμάζει, γιὰ νὰ μὴν ὀργισθῇ ὁ Κύριος ἕνεκα τῶν ἔργων σου καὶ σὲ ἐξολοθρεύσῃ ἀπὸ τὴν γῆ τῶν ζώντων.

60. Ἀποστόμωνε ἐκεῖνον, ποὺ καταλαλεῖ μέσα στὰ αὐτιά σου, γιὰ νὰ μὴν ἁμαρτάνῃς μαζὶ μ᾽ αὐτὸν διπλῆ ἁμαρτία, [δηλαδὴ] καὶ νὰ συνηθίζῃς τὸν ἑαυτό σου σὲ ὀλέθριο πάθος [νὰ ἀκοῦς κατηγορίες] καὶ ἐκεῖνον νὰ μὴν [τὸν] ἐμποδίζῃς νὰ φλυαρῇ ἐναντίον τοῦ πλησίον.

61. Ἐγὼ δὲ σᾶς λέγω (λέγει ὁ Κύριος) νὰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθρούς σας, νὰ εὐεργετῆτε ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι σᾶς μισοῦν, νὰ προσεύχεσθε γιὰ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι σᾶς συκοφαντοῦν. Γιατὶ προσέταξε αὐτά; Γιὰ νὰ σὲ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὸ μῖσος καὶ τὴν λύπη καὶ τὴν ὀργὴ καὶ τὴν μνησικακία καὶ γιὰ νὰ σὲ καταξιώσῃ τοῦ μεγαλυτέρου ἀποκτήματος, [δηλαδὴ] τῆς τελείας ἀγάπης,

ἣν ἀμήχανον ἔχειν τὸν μὴ πάντας ἀνθρώπους ἐξ ἴσου ἀγαπῶντα κατὰ μίμησιν Θεοῦ, τοῦ πάντας ἀνθρώπους ἐξ ἴσου ἀγαπῶντος, καὶ θέλοντος σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν[26].

ξβʹ. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ, ἀλλ᾽ ὅστις σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον· καὶ τῷ ἀγγαρεύοντί σε μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ᾽ αὐτοῦ δύο[27]. *Διὰ τί; Ἵνα καὶ σὲ ἀόργητον, καὶ ἀτάραχον διαφυλάξῃ καὶ ἄλυπον, κἀκεῖνον διὰ τῆς σῆς ἀνεξικακίας παιδεύσῃ, καὶ ἀμφοτέρους, ὡς Πατὴρ ἀγαθός, ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς ἀγάπης ἀγάγῃ.*

ξγʹ. Πρὸς ἅπερ πράγματα ποτὲ πεπόνθαμεν, τούτων καὶ τὰς φαντασίας ἐμπαθεῖς περιφέρομεν. Ὁ οὖν τὰς ἐμπαθεῖς νικῶν φαντασίας, καὶ τῶν πραγμάτων, ὧν αἱ φαντασίαι, πάντως καταφρονεῖ· ἐπειδὴ τοῦ πρὸς τὰ πράγματα πολέμου, ὁ πρὸς τὰς μνήμας τοσοῦτόν

τὴν ὁποία [εἶναι] ἀκατόρθωτο νὰ ἔχῃ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἀγαπᾶ ἐξ ἴσου ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, κατὰ μίμησι τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾶ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐξ ἴσου καὶ θέλει νὰ σωθοῦν καὶ νὰ ἔρθουν στὴν ἐπίγνωσι τῆς ἀληθείας.

62. Ἐγὼ ὅμως σᾶς λέγω νὰ μὴν ἀντισταθῆτε στὸν πονηρό, ἀλλὰ ὅποιος σὲ ραπίσει στὸ δεξιὸ μέρος τοῦ προσώπου σου, γύρισε σ᾽ αὐτὸν καὶ τὸ ἄλλο· καὶ σ᾽ αὐτόν, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ σὲ ὁδηγήσῃ στὸ δικαστήριο καὶ νὰ λάβῃ τὸ ἔνδυμά σου, ἄφησέ του καὶ τὸ ἐπανωφόρι· καὶ σ᾽ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος σὲ ἀγγαρεύει ἕνα μίλι, πήγαινε μαζί του δύο. Γιατί; Γιὰ νὰ διαφυλάξῃ ἐσένα δίχως ὀργὴ καὶ δίχως ταραχὴ καὶ δίχως λύπη καὶ ἐκεῖνον νὰ παιδαγωγήσῃ μὲ τὴν δική σου ἀνεξικακία καὶ σὰν ἀγαθὸς Πατέρας νὰ ὁδηγήσῃ καὶ τοὺς δύο [σας] κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸ τῆς ἀγάπης.

63. Ὅποιων ἀκριβῶς πραγμάτων ἔχομε κάποτε λάβει [ἐμπαθῆ] ἐμπειρία, αὐτῶν καὶ τὶς ἐμπαθεῖς φαντασίες περιστρέφομε [στὸν νοῦ]. Ἐκεῖνος, ἑπομένως, ὁ ὁποῖος νικᾶ τὶς ἐμπαθεῖς φαντασίες, ἐντελῶς καταφρονεῖ καὶ τὰ πράγματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα [προέρχονται] οἱ φαντασίες· ἐπειδὴ ἀπὸ τὸν πόλεμο ἐναντίον τῶν πραγμάτων εἶναι τόσο δυσκολώτερος ὁ [πόλεμος] ἐναντίον

ἐστι χαλεπώτερος, ὅσον τοῦ κατ᾽ ἐνέργειαν ἁμαρτάνειν, τὸ κατὰ διάνοιάν ἐστιν εὐκοπώτερον.

ξδ΄. Τῶν παθῶν, τὰ μέν ἐστι σωματικά, τὰ δὲ ψυχικά· καὶ τὰ μὲν σωματικά, ἐκ τοῦ σώματος ἔχει τὰς ἀφορμάς· τὰ δὲ ψυχικά, ἐκ τῶν ἔξωθεν πραγμάτων. Ἀμφότερα δὲ περικόπτει ἀγάπη καὶ ἐγκράτεια, ἡ μὲν τὰ ψυχικά, ἡ δὲ τὰ σωματικά.

ξε΄. Τὰ μὲν τῶν παθῶν, τοῦ θυμικοῦ, τὰ δέ, τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς τυγχάνει· ἀμφότερα δὲ διὰ τῶν αἰσθήσεων κινεῖται· τότε δὲ κινεῖται, ὅτε ἀγάπης ἡ ψυχὴ καὶ ἐγκρατείας ἐκτὸς εὑρίσκεται.

ξς΄. Δυσκαταγώνιστα μᾶλλον τὰ τοῦ θυμικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς πάθη, παρὰ τὰ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ τυγχάνει· διὸ καὶ μεῖζον τὸ φάρμακον κατ᾽ αὐτοῦ ἡ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐδόθη.

ξζ΄. Πάντα τὰ ἄλλα πάθη, ἢ τοῦ θυμικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς, ἢ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μόνον ἐφάπτεται, ἢ καὶ τοῦ λογιστικοῦ, ὡς ἡ λήθη

τῶν ἐνθυμήσεων, ὅσο εὐκολώτερο εἶναι τὸ [νὰ ἁμαρτάνῃ κανεὶς] μὲ τὸν νοῦ ἀπὸ τὸ νὰ ἁμαρτάνῃ μὲ τὴν πρᾶξι.

64. Ἀπὸ τὰ πάθη ἄλλα εἶναι σωματικὰ καὶ ἄλλα ψυχικά. Καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα [εἶναι] μὲν σωματικά, παίρνουν τὶς ἀφορμὲς ἀπὸ τὸ σῶμα, ἐνῶ τὰ ψυχικά, ἀπὸ τὰ ἐκτὸς [τοῦ σώματος] πράγματα. Καὶ τὰ δύο ὅμως [τὰ] ἀποκόπτει ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐγκράτεια. Ἡ μὲν [ἀγάπη ἀποκόπτει] τὰ ψυχικὰ [πάθη], ἡ δὲ [ἐγκράτεια] τὰ σωματικά.

65. Ἀπὸ τὰ πάθη, ἄλλα μὲν συμβαίνει [νὰ ἀνήκουν] στὸ θυμικό, ἄλλα δὲ στὸ ἐπιθυμητικὸ μέρος τῆς ψυχῆς. Καὶ τὰ δύο ὅμως κινοῦνται μέσῳ τῶν αἰσθήσεων. Τότε δὲ κινοῦνται, ὅταν ἡ ψυχὴ βρίσκεται ἐκτὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐγκρατείας.

66. Τὰ πάθη τοῦ θυμικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς συμβαίνει νὰ εἶναι περισσότερο δυσκολοπολέμητα, παρὰ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ. Γι᾽ αὐτὸ καὶ δόθηκε ἀπὸ τὸν Κύριο μεγαλύτερο τὸ φάρμακο ἐναντίον αὐτοῦ [τοῦ θυμικοῦ], ἡ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης.

67. Ὅλα τὰ ἄλλα πάθη ἅπτονται μόνο ἢ τοῦ θυμικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς ἢ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ ἢ καὶ τοῦ λογιστικοῦ, ὅπως [εἶναι] ἡ λήθη

καὶ ἄγνοια. Ἡ δὲ ἀκηδία, πασῶν τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων ἐπιδραττομένη, πάντα σχεδὸν ὁμοθυμαδὸν κινεῖ τὰ πάθη· διὸ καὶ πάντων τῶν ἄλλων παθῶν ἐστι βαρύτατον. Καλῶς οὖν ὁ Κύριος τὸ κατ᾽ αὐτῆς φάρμακον δεδωκώς, ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν (λέγει) κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν[28].

ξη΄. Μὴ πλήξῃς ποτέ τινα τῶν ἀδελφῶν, παραλόγως μάλιστα, μήποτε, μὴ φέρων τὴν θλῖψιν, ὑποχωρήσῃ, καὶ οὐ μὴ ἐκφεύξῃ ποτὲ τὸν ἔλεγχον τοῦ συνειδότος, ἀεί σοι λύπην ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς προξενοῦντα, καὶ τῆς θείας παῤῥησίας τὸν νοῦν ἀπελαύνοντα.

ξθ΄. Μὴ ἀνάσχῃ τῶν σκάνδαλά σοι φερουσῶν ὑπονοιῶν, ἢ καὶ ἀνθρώπων, κατά τινων. Οἱ γὰρ παραδεχόμενοι σκάνδαλα ἐν οἱῳδήποτε τρόπῳ τῶν κατὰ προαίρεσιν, ἢ παρὰ προαίρεσιν συμβαινόντων, οὐκ ἴσασι τὴν ὁδὸν τῆς εἰρήνης, τὴν φέρουσαν διὰ τῆς ἀγάπης εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ τοὺς ταύτης ἐραστάς.

καὶ ἡ ἄγνοια. Ἡ ἀκηδία ὅμως, καταλαμβάνοντας ὅλες τὶς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ὑποκινεῖ συγκεντρωμένα ὅλα σχεδὸν τὰ πάθη. Γι᾽ αὐτὸ καὶ εἶναι τὸ πλέον βαρὺ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα πάθη. Καλῶς λοιπὸν ὁ Κύριος, ὅταν δίδῃ τὸ φάρμακο κατ᾽ αὐτῆς, λέγει: μὲ τὴν ὑπομονή σας θὰ κερδίσετε τὶς ψυχές σας.

68. Νὰ μὴν ἐπιπλήξῃς ποτέ, παράλογα μάλιστα, κάποιον ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς, μήπως κάποτε, μὴ ὑποφέροντας τὴν θλῖψι, ὀπισθοχωρήσῃ [ἀπὸ τὸ μοναχικὸ στάδιο] καὶ [τότε] δὲν θὰ ἀποφύγῃς ποτὲ τὸν ἔλεγχο τῆς συνειδήσεως, νὰ σοῦ προξενῇ πάντοτε λύπη, κατὰ τὸν καιρὸ τῆς προσευχῆς καὶ νὰ ἀπομακρύνῃ τὸν νοῦ ἀπὸ τὴν πρὸς τὸν Θεὸ παρρησία.

69. Νὰ μὴν ἀνέχεσαι τὶς ὑπόνοιες ἢ καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ σοῦ παρουσιάζουν σκάνδαλα ἐναντίον κάποιων. Διότι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀποδέχονται, μὲ ὁποιονδήποτε τρόπο, σκάνδαλα, γιὰ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα συμβαίνουν ἠθελημένα ἢ ἀθέλητα, δὲν γνωρίζουν τὴν ὁδὸ τῆς εἰρήνης, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ τοὺς ἐραστές της, διὰ τῆς ἀγάπης, στὴν γνῶσι τοῦ Θεοῦ.

ο΄. Οὔπω ἔχει τελείαν τὴν ἀγάπην, ὁ ἔτι ταῖς γνώμαις τῶν ἀνθρώπων συνδιατιθέμενος· οἷον, τὸν μὲν ἀγαπῶν, τὸν δὲ μισῶν· ἢ καὶ αὐτόν, ποτὲ μὲν ἀγαπῶν, ποτὲ δὲ μισῶν, διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας.

οα΄. Ἡ τελεία ἀγάπη, οὐ συνδιασχίζει τὴν μίαν τῶν αὐτῶν ἀνθρώπων φύσιν, ταῖς διαφόροις αὐτῶν γνώμαις, ἀλλ᾽ εἰς αὐτὴν ἀεὶ ἀποβλεπομένη, πάντας ἀνθρώπους ἐξ ἴσου ἀγαπᾷ. Τοὺς μὲν σπουδαίους, ὡς φίλους, τοὺς δὲ φαύλους, ὡς ἐχθροὺς ἀγαπᾷ, εὐεργετοῦσα, καὶ μακροθυμοῦσα, ὑπομένουσα τὰ παρ᾽ αὐτῶν ἐπαγόμενα, τὸ κακὸν τὸ σύνολον μὴ λογιζομένη[29], ἀλλὰ καὶ πάσχουσα ὑπὲρ αὐτῶν, εἰ καιρὸς καλέσειεν· ἵνα καὶ αὐτοὺς ποιήσῃ φίλους, εἰ οἷόν τε· εἰδὲ μή, τῆς γε ἰδίας διαθέσεως οὐκ ἐκπίπτει, τοὺς τῆς ἀγάπης καρποὺς ἀεὶ ἐξ ἴσου πρὸς πάντας ἀνθρώπους ἐνδεικνυμένη· διὸ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς Ἰησοῦς Χριστός, τὴν αὐτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ἐνδειξάμενος, ὑπὲρ ὅλης

70. Δὲν κατέχει ἀκόμη τὴν τέλεια ἀγάπη ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀκόμη μεταβάλλει τὴν διάθεσί του, ἀνάλογα μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα [τοὺς χαρακτῆρες] τῶν ἀνθρώπων· παραδείγματος χάριν, τὸν μὲν [ἕνα] νὰ ἀγαπᾷ, τὸν δὲ [ἄλλο] νὰ μισῇ, ἢ καὶ τὸν ἴδιο [ἄνθρωπο] πότε μὲν νὰ [τὸν] ἀγαπᾷ, πότε δὲ νὰ [τὸν] μισῇ γιὰ τὶς ἴδιες αἰτίες.

71. Ἡ τελεία ἀγάπη δὲν διαχωρίζει τὴν μία φύσι τῶν ἰδίων ἀνθρώπων, ἀνάλογα μὲ τὰ διαφορετικά τους γνωρίσματα [τοὺς διαφορετικοὺς χαρακτῆρες], ἀλλὰ πάντοτε κατατείνοντας σ᾽ αὐτὴν τὴν ἴδια [τὴν τελεία ἀγάπη], ἀγαπᾶ ἐξ ἴσου ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Τοὺς μὲν ἀγαθοὺς [τοὺς ἀγαπᾶ] ὡς φίλους, τοὺς δὲ πονηροὺς ἀγαπᾶ ὡς ἐχθρούς, μὲ τὸ νὰ εὐεργετῇ καὶ νὰ μακροθυμῇ ὑπομένοντας ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα προξενοῦνται ἀπ᾽ αὐτούς, χωρὶς νὰ λογαριάζῃ καθόλου τὸ κακό, ἀλλά, ἐὰν ἤθελε [τὸ] καλέσῃ ἡ περίστασι, καὶ ὑποφέροντας γι᾽ αὐτούς· ὥστε, ἐὰν εἶναι δυνατόν, νὰ κάνῃ καὶ αὐτοὺς φίλους. Ἐὰν ὅμως ὄχι, [ἐὰν δὲν τοὺς κάνῃ φίλους], δὲν ἐκπίπτει βέβαια τῆς δικῆς του [ἀγαπητικῆς] διαθέσεως, ἐπιδεικνύοντας πάντοτε, ἐξ ἴσου πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς καρποὺς τῆς ἀγάπης· γι᾽ αὐτὸ καὶ ὁ Κύριός μας καὶ Θεὸς Ἰησοῦς Χριστός, ἐπιδεικνύοντας τὴν ἀγάπη του πρὸς ἐμᾶς, ἔπαθε γιὰ χάρι όλο-

τῆς ἀνθρωπότητος ἔπαθεν[30]*, καὶ πᾶσιν ἐξ ἴσου τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως ἐχαρίσατο· εἰ καὶ ἕκαστος ἑαυτὸν εἴτε δόξης εἴτε κολάσεως καθίστησιν ἄξιον.*

οβ΄. Ὁ μὴ καταφρονῶν δόξης καὶ ἀτιμίας, πλούτου καὶ πενίας, ἡδονῆς τε καὶ λύπης, τελείαν ἀγάπην οὔπω ἐκτήσατο· ἡ γὰρ τελεία ἀγάπη οὐ μόνον τούτων καταφρονεῖ, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς προσκαίρου ζωῆς τε, καὶ θανάτου.

ογ΄. Ἄκουε τῶν καταξιωθέντων τῆς τελείας ἀγάπης, ποῖα λέγουσι· τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλῖψις; ἢ στενοχωρία; ἢ διωγμός; ἢ γυμνότης; ἢ κίνδυνος; ἢ μάχαιρα; καθὼς γέγραπται· ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. Ἀλλ᾽ ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. Πέπεισμαι γὰρ ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωή, οὔτε Ἄγγελοι, οὔτε Ἀρχαί, οὔτε Δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις

κλήρου τῆς ἀνθρωπότητος καὶ χάρισε σὲ ὅλους ἐξ ἴσου τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως· ἂν καὶ ὁ καθένας καθιστᾶ τὸν ἑαυτό του ἄξιο εἴτε δόξας εἴτε κολάσεως.

72. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν καταφρονεῖ τὴν δόξα καὶ τὴν ἀτιμία, τὸν πλοῦτο καὶ τὴν πτωχεία, τὴν ἡδονὴ καὶ μαζὶ τὴν λύπη, δὲν ἀπέκτησε ἀκόμη τὴν τελεία ἀγάπη. Διότι ἡ τελεία ἀγάπη δὲν καταφρονεῖ μόνο αὐτά, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν πρόσκαιρη ζωὴ καὶ ἐπιπλέον τὸν θάνατο.

73. Πρόσεχε τί λέγουν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι καταξιώθηκαν τῆς τελείας ἀγάπης: ποιὸς θὰ μᾶς χωρίση ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ; Ἡ θλῖψι ἢ ἡ στενοχώρια ἢ ὁ διωγμὸς ἢ ἡ γυμνότητα ἢ ὁ κίνδυνος ἢ ἡ μάχαιρα [τοῦ σφαγιασμοῦ μας]; ὅπως ἀκριβῶς ἔχει γραφῆ [στοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Δαυΐδ]· ὅτι ἕνεκά σου [Κύριε] θανατωνόμεθα ὅλη τὴν ἡμέρα. Θεωρηθήκαμε σὰν πρόβατα [προορισμένα] γιὰ σφαγή. Ἀλλὰ σὲ ὅλα αὐτὰ ὑπερισχύομε ἀσυγκρίτως[α΄] μὲ τὴν βοήθεια Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος μᾶς ἀγάπησε. Διότι εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωή, οὔτε Ἄγγελοι, οὔτε Ἀρχές, οὔτε Δυνάμεις, οὔτε παρόντα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε κάποια ἄλλη

ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν[31].

οδʹ. Περὶ δὲ τῆς εἰς τὸν πλησίον ἀγάπης, ἄκουε πάλιν οἷα λέγουσιν· ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυρούσης μοι καὶ τῆς συνειδήσεώς μου, ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ· ὅτι λύπη μοί ἐστι πολλή, καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου. Ηὐχόμην γὰρ ἀνάθεμα εἶναι αὐτὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν κατὰ σάρκα, οἵτινές εἰσιν Ἰσραηλῖται, καὶ τὰ ἑξῆς[32]. Ὡσαύτως καὶ Μωϋσῆς[33] καὶ οἱ λοιποὶ ἅγιοι.

οεʹ. Ὁ μὴ καταφρονῶν δόξης, καὶ ἡδονῆς, καὶ τῆς τούτων αὐξητικῆς, καὶ δι᾽ αὐτὰς συνισταμένης φιλαργυρίας, τὰς τοῦ θυμοῦ προφάσεις ἐκκόπτειν οὐ δύναται· ὁ δὲ ταύτας μὴ κόπτων, τῆς τελείας ἀγάπης τυχεῖν οὐ δύναται.

οςʹ. Ταπείνωσις καὶ κακοπάθεια, πάσης ἁμαρτίας ἐλευθεροῦσι τὸν ἄνθρωπον· ἡ μὲν τὰ τῆς ψυχῆς, ἡ δὲ τὰ

κτίσι[β'], θὰ μπορέση νὰ μᾶς χωρίση ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος [εἶναι] ὁ Κύριός μας.

74. Σχετικὰ δὲ μὲ τὴν ἀγάπη γιὰ τὸν πλησίον, ἄκουε πάλι τί λέγουν: «ἀλήθεια, λέγω ἐν Χριστῷ, δὲν ψεύδομαι, καθὼς μοῦ συμμαρτυρεῖ καὶ ἡ συνείδησί μου ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι· διότι σὲ μένα ὑπάρχει πολλὴ λύπη καὶ ἀδιάλειπτη ὀδύνη στὴν καρδία μου. Διότι εὐχόμουν νὰ εἶμαι ἐγὼ ὁ ἴδιος, ἀπὸ τὸν Χριστό, ἀνάθεμα γιὰ χάρι τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν κατὰ σάρκα, οἱ ὁποῖοι εἶναι Ἰσραηλίτες» καὶ τὰ ἑξῆς. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο [λέγουν] καὶ ὁ Μωϋσῆς καὶ οἱ ὑπόλοιποι Ἅγιοι.

75. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν καταφρονεῖ τὴν δόξα καὶ τὴν ἡδονὴ καὶ τὴν φιλαργυρία - ἡ ὁποία συνίσταται ἐξ αἰτίας αὐτῶν, [τῆς δόξης καὶ τῆς ἡδονῆς] καὶ συντελεῖ στὴν αὔξησί τους - δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκόψῃ τὶς αἰτίες τοῦ θυμοῦ. Ἐκεῖνος ὅμως, ὁ ὁποῖος δὲν κόβει αὐτὲς [τὶς αἰτίες], δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν τελεία ἀγάπη.

76. Ἡ ταπείνωσι καὶ ἡ κακοπάθεια ἐλευθερώνουν τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ κάθε ἁμαρτία· ἡ μὲν [ταπείνωσι] ἀποκόπτοντας τὰ [πάθη] τῆς ψυχῆς, ἡ δὲ [κακοπάθεια

τοῦ σώματος περικόπτουσα πάθη. Τοῦτο γὰρ ποιῶν καὶ ὁ μακάριος Δαβίδ, ἐν οἷς εὔχεται πρὸς τὸν Θεὸν λέγων· ἴδε τὴν ταπείνωσίν μου καὶ τὸν κόπον μου, καὶ ἄφες πάσας τὰς ἁμαρτίας μου[34].

οζ΄. Διὰ μὲν τῶν ἐντολῶν ὁ Κύριος, ἀπαθεῖς τοὺς ἐργαζομένους αὐτὰς ἀποτελεῖ. Διὰ δὲ τῶν θείων δογμάτων, τὸν φωτισμὸν τῆς γνώσεως αὐτοῖς χαρίζεται.

οη΄. Πάντα τὰ δόγματα, ἢ περὶ Θεοῦ, ἢ περὶ ὁρατῶν καὶ ἀοράτων, ἢ περὶ τῆς ἐν αὐτοῖς προνοίας καὶ κρίσεως.

οθ΄. Ἡ μὲν ἐλεημοσύνη, τὸ θυμικὸν μέρος τῆς ψυχῆς θεραπεύει· ἡ δὲ νηστεία, τὴν μὲν ἐπιθυμίαν μαραίνει, τῇ δὲ προσευχῇ τὸν νοῦν καθαίρει, καὶ πρὸς τὴν τῶν ὄντων θεωρίαν παρασκευάζει. Πρὸς γὰρ τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, καὶ τὰς ἐντολὰς ὁ Κύριος ἡμῖν ἐχαρίσατο.

π΄. Μάθετε ἀπ᾽ ἐμοῦ, φησίν, ὅτι πρᾷός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ τὰ ἑξῆς[35]. Ἡ μὲν πρᾳότης ἀτάραχον τὸν θυμὸν διαφυλάττει, ἡ δὲ ταπείνωσις τύφου καὶ κενοδοξίας τὸν νοῦν ἐλευθεροῖ.

τὰ πάθη] τοῦ σώματος. Αὐτὸ βέβαια πράττοντας καὶ ὁ μακάριος Δαυΐδ, μὲ κάποιους [ψαλμοὺς] προσεύχεται πρὸς τὸν Θεό, λέγοντας: «δὲς τὴν ταπείνωσί μου καὶ τὸν κόπο μου καὶ συγχώρεσε ὅλες τὶς ἁμαρτίες μου».

77. Ἀφ᾽ ἑνὸς ὁ Κύριος μὲ τὶς ἐντολές [Του] καθιστᾶ ἀπαθεῖς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τὶς ἐργάζονται. Ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ μὲ τὰ θεῖα δόγματα χαρίζει σ᾽ αὐτοὺς τὸν φωτισμὸ τῆς [θείας] γνώσεως.

78. Ὅλα τὰ δόγματα [εἶναι], ἢ σχετικὰ μὲ τὸν Θεό, ἢ μὲ τὰ ορατὰ καὶ ἀόρατα, ἢ μὲ τὴν πρόνοια καὶ κρίσι γι᾽ αὐτά.

79. Ἡ μὲν ἐλεημοσύνη θεραπεύει τὸ θυμικὸ μέρος τῆς ψυχῆς. Ἡ δὲ νηστεία, ἀφ᾽ ἑνὸς μαραίνει τὴν ἐπιθυμία, ἀφ᾽ ἑτέρου καθαρίζει τὸν νοῦ μὲ τὴν προσευχὴ καὶ [τὸν] προετοιμάζει γιὰ τὴν θεωρία τῶν ὄντων. Διότι ἀνάλογα μὲ τὶς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ὁ Κύριος μᾶς χάρισε καὶ τὶς ἐντολές.

80. Λέγει [ὁ Κύριος]: «μάθετε ἀπὸ μένα ὅτι εἶμαι πρᾶος καὶ ταπεινὸς στὴν καρδία» καὶ τὰ ἑξῆς. Ἡ μὲν πραότητα διαφυλάττει ἀτάραχο τὸ θυμικὸ [μέρος τῆς ψυχῆς], ἡ δὲ ταπείνωσι ἐλευθερώνει τὸν νοῦ ἀπὸ τὴν ἀλαζονεία καὶ τὴν κενοδοξία.

πα΄. Διττός ἐστιν ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος. Ὁ μὲν ἐκ τῶν ἀπειλῶν τῆς κολάσεως ἡμῖν ἐντικτόμενος, δι᾽ ὃν ἡ ἐγκράτεια, καὶ ἡ εἰς Θεὸν ἐλπίς, καὶ ἡ ἀπάθεια, ἑξῆς ἡ ἀγάπη κατὰ τάξιν ἡμῖν ἐγγίνεται. Ὁ δέ, αὐτῇ τῇ ἀγάπῃ συνέζευκται, εὐλάβειαν τῇ ψυχῇ ἀεὶ ἐμποιῶν, ἵνα μή, διὰ τήν τῆς ἀγάπης παῤῥησίαν, εἰς καταφρόνησιν Θεοῦ ἔλθῃ.

πβ΄. Τὸν μὲν πρῶτον φόβον ἔξω βάλλει ἡ τελεία ἀγάπη[36]*, τῆς ψυχῆς τῆς κεκτημένης αὐτήν, μηκέτι τὴν κόλασιν φοβουμένης· τὸν δὲ δεύτερον, ἑαυτῇ ἔχει ἀεὶ (ὡς εἴρηται) συνεζευγμένον. Τῷ μὲν πρώτῳ φόβῳ, ἁρμόζει, τό, τῷ φόβῳ Κυρίου ἐκκλίνει πᾶς ἀπὸ κακοῦ*[37]*· καί, ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου*[38]*. Τῷ δὲ δευτέρῳ, τό, οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν*[39]*.*

πγ΄. Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακήν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, καὶ τὰ ἑξῆς[40]*. Γῆν μὲν ὠνόμασε τὸ φρόνημα τῆς σαρκός. Πορνείαν*

81. Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ εἶναι δύο εἰδῶν. Ὁ μὲν ἕνας [εἶναι] ἐκεῖνος ποὺ γεννᾶται ἐντός μας ἀπὸ τὶς ἀπειλὲς τῆς κολάσεως, ἐξαιτίας τοῦ ὁποίου λαμβάνει χώρα μέσα μας κατὰ σειρὰ ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ἐλπίδα στὸ Θεὸ καὶ ἡ ἀπάθεια, κατὰ ἀκολουθία καὶ ἡ ἀγάπη. Ὁ δὲ ἄλλος [φόβος τοῦ Θεοῦ] ἔχει ἑνωθῆ μ᾽ αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν ἀγάπη, προξενώντας πάντοτε στὴν ψυχὴ τὴν εὐλάβεια, γιὰ νὰ μὴν φθάσῃ, ἐξ αἰτίας τῆς παρρησίας τῆς ἀγάπης, σὲ καταφρόνησι τοῦ Θεοῦ.

82. Τὸν μὲν πρῶτο φόβο βάζει ἔξω ἡ τελεία ἀγάπη, διότι ἡ ψυχή, ἡ ὁποία ἔχει ἀποκτήσει αὐτὴν [τὴν ἀγάπη], δὲν φοβᾶται πλέον τὴν κόλασι. Τὸν δὲ δεύτερο [φόβο ἡ τελεία ἀγάπη] ἔχει πάντοτε συνδεδεμένο μὲ τὸν ἑαυτό της, (ὅπως ἔχει λεχθῆ). Στὸν μὲν πρῶτο φόβο ταιριάζει [τὸ γραφικὸ ῥητό]: «ὁ καθένας ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ κακὸ μὲ τὸν φόβο τοῦ Κυρίου» καὶ [τὸ ψαλμικὸ] «ἡ ἀρχὴ τῆς σοφίας [εἶναι] ὁ φόβος τοῦ Κυρίου». Στὸν δὲ δεύτερο [φόβο ἁρμόζει τὸ ψαλμικὸ λόγιο]: «δὲν ὑπάρχει ἔλλειψι σ᾽ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι φοβοῦνται Αὐτόν».

83. «Νεκρώσατε, λοιπόν, τὰ μέλη σας, τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, [τὰ χοϊκά], πορνεία, ἀκαθαρσία, πάθος, κακὴ ἐπιθυμία καὶ τὴν πλεονεξία» καὶ τὰ ἀκόλουθα [τοῦ ἁγιογραφικοῦ χωρίου]. Γῆ μὲν ὀνόμασε τὸ φρόνημα τῆς σαρκός. Πορνεία

δὲ εἶπε τὴν κατ᾽ ἐνέργειαν ἁμαρτίαν. Ἀκαθαρσίαν δὲ τὴν συγκατάθεσιν ἐκάλεσε. Πάθος δὲ τὸν ἐμπαθῆ λογισμὸν ὠνόμασεν. Ἐπιθυμίαν δὲ κακὴν τὴν ψιλὴν τοῦ λογισμοῦ, καὶ ἐπιθυμίας παραδοχήν. Πλεονεξίαν δὲ τὴν γεννητικήν τε, καὶ αὐξητικὴν τοῦ πάθους ὠνόμασεν ὕλην. Ταῦτα οὖν πάντα, ὡς μέλη ὄντα τοῦ φρονήματος τῆς σαρκός, ἐκέλευσεν ὁ θεῖος Ἀπόστολος νεκρῶσαι.

πδ΄. Πρῶτον μὲν ἡ μνήμη ψιλὸν τὸν λογισμὸν ἐπὶ τὸν νοῦν ἀναφέρει· καὶ τούτου ἐγχρονίζοντος, κινεῖται τὸ πάθος· τούτου δὲ μὴ ἀναιρουμένου, κάμπτει τὸν νοῦν εἰς συγκατάθεσιν. Ταύτης δὲ γινομένης, ἔρχεται λοιπὸν εἰς τὴν κατ᾽ ἐνέργειαν ἁμαρτίαν. Ὁ οὖν πάνσοφος Ἀπόστολος πρὸς τοὺς ἀπὸ ἐθνῶν γράφων, τὸ ἀποτέλεσμα πρῶτον κελεύει ἀναιρεῖν τῆς ἁμαρτίας· εἶτα κατὰ τάξιν ἀναποδίζοντας, εἰς τὴν αἰτίαν καταλήγειν. Ἡ δὲ αἰτία ἐστὶν ἡ γεννητικὴ (ὡς προείρηται) καὶ αὐξητικὴ τοῦ πάθους πλεονεξία. Οἶμαι δὲ ἐνταῦθα τὴν γαστριμαργίαν σημαίνειν,

δὲ εἶπε τὴν ἔμπρακτη ἁμαρτία. Καὶ ἀκαθαρσία ἐκάλεσε τὴν συγκατάθεσι. Ἐνῶ πάθος ὀνόμασε τὸν ἐμπαθῆ λογισμό. Ἐπιθυμία δὲ κακὴ [ὀνόμασε] τὴν ψιλὴ ἀποδοχὴ τοῦ λογισμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας, [δηλαδὴ τὴν γυμνὴ ἀπὸ πρᾶξι]. Καὶ πλεονεξία ὀνόμασε τὴν ὕλη, ἡ ὁποία καὶ γεννᾶ καὶ αὐξάνει τὸ πάθος. Ὅλα λοιπὸν αὐτά, ἐπειδὴ εἶναι ἐπιμέρους ὀργανικὰ τμήματα τοῦ [ὅλου] φρονήματος τῆς σαρκός, προσέταξε ὁ θεῖος Ἀπόστολος νὰ [τὰ] νεκρώσωμε.

84. Κατὰ πρῶτον μὲν ἡ μνήμη φέρνει ἐπάνω στὸν νοῦ ψιλὸ τὸν λογισμό, [δηλαδὴ γυμνὸ ἀπὸ πάθος]. Καὶ ἐὰν αὐτὸς διαμείνῃ ἐπὶ πολὺ [στὸν νοῦ, τότε] κινεῖται τὸ πάθος. Ἐὰν δὲ δὲν ἐκδιωχθῇ αὐτὸς [ὁ λογισμός], κλίνει τὸν νοῦ πρὸς τὴν συγκατάθεσι. Καί, ἐὰν αὐτὴ συμβῇ, [ὁ ἄνθρωπος] φθάνει ἔπειτα στὴν ἔμπρακτη ἁμαρτία. Ὁ πάνσοφος λοιπὸν Ἀπόστολος [Παῦλος], γράφοντας πρὸς τοὺς καταγομένους ἀπὸ τὰ ἔθνη [Χριστιανούς], προστάζει πρῶτα νὰ ἀνατρέπουν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἁμαρτίας. Ἔπειτα, γυρίζοντας πίσω μὲ τὴν σειρά, νὰ σταματοῦν στὴν αἰτία [τῆς ἁμαρτίας]. Ἡ δὲ αἰτία (ὅπως ἔχει λεχθῇ προηγουμένως) εἶναι ἡ πλεονεξία, ἡ ὁποία γεννᾶ καὶ αὐξάνει τὸ πάθος. Νομίζω δέ, ὅτι ἐδῶ ἐννοεῖ τὴν γαστριμαργία,

ὡς μητέρα, καὶ τροφὸν τῆς πορνείας ὑπάρχουσαν. Ἡ γὰρ πλεονεξία οὐ μόνον ἐπὶ χρημάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ βρωμάτων κακή· ὥσπερ καὶ ἡ ἐγκράτεια οὐ μόνον ἐπὶ βρωμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ χρημάτων.

πε΄. Ὥσπερ στρουθίον τὸν πόδα δεδεμένον ἀρχόμενον πέτεσθαι, ἐπὶ τὴν γῆν κατασπᾶται, σχοινίῳ ἑλκόμενον· οὕτω καὶ ὁ νοῦς, μήπω ἀπάθειαν κτησάμενος, καὶ ἐπὶ τὴν γνῶσιν τῶν οὐρανίων πετόμενος, ὑπὸ τῶν παθῶν καθελκόμενος, ἐπὶ τὴν γῆν κατασπᾶται.

πς΄. Ὅτε ὁ νοῦς τελείως τῶν παθῶν ἐλευθερωθῇ, τότε καὶ ἐπὶ τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων ἀμεταστρεπτὶ ὁδεύει, ἐπὶ τὴν γνῶσιν τῆς Ἁγίας Τριάδος τὴν πορείαν ποιούμενος.

πζ΄. Καθαρὸς ὑπάρχων ὁ νοῦς, τὰ νοήματα τῶν πραγμάτων ἀναλαμβάνων, εἰς τὴν πνευματικὴν θεωρίαν δι᾽ αὐτῶν κινεῖται· ἀκάθαρτος δὲ ἐκ ῥαθυμίας γεγονώς, τὰ μὲν τῶν λοιπῶν πραγμάτων νοήματα ψιλὰ φαντάζεται, τὰ δὲ ἀνθρώπινα δε-

ἐπειδὴ εἶναι ἡ μητέρα καὶ ἡ τροφὸς τῆς πορνείας. Ἡ πλεονεξία βέβαια εἶναι κακὴ ὄχι μόνο ὡς πρὸς τὰ χρήματα, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὰ φαγητά· ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ ἐγκράτεια δὲν [εἶναι] μόνο [καλή], ὅσον ἀφορᾶ τὰ φαγητά, ἀλλὰ καὶ ὅσον ἀφορᾶ τὰ χρήματα.

85. Ὅπως ἀκριβῶς ἕνα σπουργίτι, ὅταν ἀρχίζῃ νὰ πετᾷ, ἔχοντας δεμένο τὸ πόδι [του], ἐπειδὴ σύρεται ἀπὸ τὸ σχοινί, καταρρίπτεται στὴν γῆ· κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὁ νοῦς, ὁ ὁποῖος δὲν ἀπέκτησε ἀκόμη τὴν ἀπάθεια καὶ πετᾶ στὴν γνῶσι τῶν οὐρανίων [πραγμάτων καὶ καταστάσεων], ἐπειδὴ σύρεται κάτω ἀπὸ τὰ πάθη, καταρρίπτεται στὴν γῆ.

86. Ὅταν ὁ νοῦς ἐλευθερωθῇ τελείως ἀπὸ τὰ πάθη, τότε ὁδεύει ἀμετάστρεπτα καὶ στὴν θεωρία τῶν ὄντων, βαδίζοντας γιὰ τὴν γνῶσι τῆς Ἁγίας Τριάδος.

87. Ἐὰν ὁ νοῦς εἶναι καθαρός, ὅταν κρατᾷ ἐντός του τὰ νοήματα τῶν πραγμάτων, κινεῖται πρὸς τὴν πνευματικὴ θεωρία μέσῳ αὐτῶν. Ἐὰν ὅμως ἔχῃ γίνει ἀκάθαρτος, ἐξ αἰτίας τῆς ραθυμίας, [τότε], τὰ μὲν νοήματα τῶν ὑπολοίπων πραγμάτων [τὰ] σχηματίζει μὲ τὴν φαντασία [του] κενὰ [πνευματικοῦ περιεχομένου], τὰ δὲ ἀνθρώπινα [νοήματα], ὅταν [τὰ] απο-

χόμενος, εἰς αἰσχρούς, ἢ πονηροὺς λογισμοὺς μετατρέπεται.

πη'. Ὅταν ἀεὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς μηδὲν τῶν τοῦ κόσμου νοημάτων διενοχλήσῃ τῷ νῷ, τότε γίνωσκε σαυτὸν μὴ ἔξω εἶναι τῶν ὅρων τῆς ἀπαθείας.

πθ'. Ὅταν ἡ ψυχὴ ἄρχηται τῆς ἰδίας ὑγείας ἐπαισθάνεσθαι, τότε καὶ τὰς ἐν τοῖς ὕπνοις φαντασίας, ψιλὰς καὶ ἀταράχους ἄρχεται βλέπειν.

ϟ'. Ὥσπερ τὸν αἰσθητὸν ὀφθαλμὸν ἡ καλλονὴ τῶν ὁρατῶν, οὕτω καὶ τὸν καθαρὸν νοῦν ἡ γνῶσις τῶν ἀοράτων πρὸς ἑαυτὴν ἐπισπᾶται. Ἀόρατα δὲ λέγω τὰ ἀσώματα.

ϟα'. Μέγα μὲν τὸ πρὸς τὰ πράγματα μὴ πάσχειν, μεῖζον δὲ πολλῷ, τὸ πρὸς τὰς φαντασίας αὐτῶν ἀπαθῆ διαμεῖναι. Διότι ὁ διὰ λογισμῶν πρὸς ἡμᾶς τῶν δαιμόνων πόλεμος, τοῦ διὰ τῶν πραγμάτων πολέμου ἐστὶ χαλεπώτερος.

ϟβ'. Ὁ τὰς ἀρετὰς κατορθώσας, καὶ τὴν γνῶσιν πλουτήσας, ὡς φυσικῶς λοιπὸν

δέχεται, [τὰ] μετατρέπει σὲ αἰσχροὺς καὶ πονηροὺς λογισμούς.

88. Πάντοτε, ὅταν κατὰ τὸν καιρὸ τῆς προσευχῆς δὲν ἐνοχλήσῃ τὸν νοῦ [σου] κανένα ἀπὸ τὰ νοήματα τοῦ κόσμου, τότε γνώριζε, ὅτι δὲν εἶναι ὁ ἑαυτός σου ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς ἀπαθείας.

89. Ὅταν ἡ ψυχὴ ἀρχίζῃ νὰ συναισθάνεται τὴν προσωπική της ὑγεία, τότε ἀρχίζει νὰ βλέπῃ καὶ τὶς φαντασίες κατὰ τὸν ὕπνο [δηλαδὴ τὰ ὄνειρα] γυμνὲς [ἀπὸ πάθη] καὶ ἀτάραχες.

90. Ὅπως ἀκριβῶς ἡ ὡραιότης τῶν ὁρατῶν [πραγμάτων] ἑλκύει πρὸς τὸν ἑαυτό της τὸν αἰσθητὸ ὀφθαλμό, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἡ γνῶσι τῶν ἀοράτων [πραγμάτων ἑλκύει πρὸς τὸν ἑαυτό της] τὸν καθαρὸ νοῦ. Ὡς ἀόρατα δὲ ἐννοῶ τὰ ἀσώματα.

91. [Εἶναι] βέβαια μεγάλο [πρᾶγμα] ἡ ἀπάθεια πρὸς τὰ πράγματα, [ἡ ἀπροσπάθεια[3]], ἀλλὰ πολὺ μεγαλύτερο τὸ νὰ παραμείνῃ [κανεὶς] ἀπαθὴς ἐν σχέσει πρὸς τὶς φαντασίες αὐτῶν [τῶν πραγμάτων]. Διότι ὁ πόλεμος τῶν δαιμόνων ἐναντίον μας, διὰ μέσου τῶν λογισμῶν, εἶναι δυσχερέστερος τοῦ πολέμου, διὰ μέσου τῶν πραγμάτων, [τῶν πραγματικῶν καταστάσεων].

92. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κατόρθωσε τὶς ἀρετὲς καὶ ἔγινε πλούσιος ὡς πρὸς τὴν [θεία] γνῶσι, ἐπειδὴ εἰς τὸ ἑξῆς

τὰ πράγματα διορῶν, πάντα κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ πράττει καὶ διαλέγεται, τὸ σύνολον μὴ παρατρεπόμενος. Ἐκ γὰρ τοῦ ἀλόγως τοῖς πράγμασι χρήσασθαι, ἢ ἐνάρετοι, ἢ φαῦλοι γινόμεθα.

ϟγ'. Σημεῖον ἄκρας ἀπαθείας, τὸ ψιλὰ τὰ νοήματα τῶν πραγμάτων ἀεὶ ἀναβαίνειν ἐπὶ τὴν καρδίαν, καὶ ἐγρηγορότος τοῦ σώματος, καὶ κατὰ τοὺς ὕπνους.

ϟδ'. Διὰ μὲν τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, τὰ πάθη ὁ νοῦς ἀποδύεται· διὰ δὲ τῆς τῶν ὁρατῶν πνευματικῆς θεωρίας, τὰ ἐμπαθῆ τῶν πραγμάτων νοήματα· διὰ δὲ τῆς τῶν ἀοράτων γνώσεως, τὴν τῶν ὁρατῶν θεωρίαν· ταύτην δέ, διὰ τῆς γνώσεως τῆς Ἁγίας Τριάδος.

ϟε'. Ὥσπερ ὁ ἥλιος ἀνατέλλων, καὶ τὸν κόσμον φωτίζων, δείκνυσί τε ἑαυτόν, καὶ τὰ ὑπ᾽ αὐτοῦ φωτιζόμενα πράγματα· οὕτω καὶ ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος, τῷ καθαρῷ νῷ ἀνατέλλων, καὶ ἑαυτὸν δείκνυσι, καὶ πάντων τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγονότων, καὶ γενησομένων τοὺς λόγους.

ϟϛ'. Οὐκ ἐκ τῆς οὐσίας αὐ-

διαβλέπει τὰ πράγματα κατὰ τὴν φυσική [τους] κατάστασι, [δηλαδὴ ὅπως τὰ ἔκανε ὁ Θεός], πράττει καὶ σταθμίζει τὰ πάντα μὲ ὀρθοφροσύνη, χωρὶς παντελῶς νὰ παραπλανᾶται. Διότι ἐκ τῆς παραλόγου [ἢ μὴ] χρήσεως τῶν πραγμάτων γινόμαστε ἢ ἐνάρετοι ἢ ἀχρεῖοι.

93. [Εἶναι ἐνδεικτικὸ] σημεῖο ἄκρας ἀπαθείας τὸ νὰ ἀνεβαίνουν πάντοτε στὴν καρδία τὰ νοήματα τῶν πραγμάτων γυμνὰ [ἀπὸ ἐμπάθεια] καὶ ὅταν τὸ σῶμα εἶναι ξύπνιο καὶ κατὰ τὸν καιρὸ τοῦ ὕπνου.

94. Ὁ νοῦς μέν, μὲ τὴν ἐργασία τῶν ἐντολῶν, ἀποβάλλει τὰ πάθη· μὲ τὴν πνευματικὴ δὲ θεωρία τῶν ὁρατῶν [ἀποβάλλει] τὰ ἐν σχέσει πρὸς τὰ πράγματα ἐμπαθῆ νοήματα. Ἐπίσης μὲ τὴν γνῶσι τῶν ἀοράτων [ἀποβάλλει] τὴν θεωρία τῶν ὁρατῶν· καὶ αὐτὴ [τὴν γνῶσι τῶν ἀοράτων ἀποβάλλει] μὲ τὴν γνῶσι τῆς Ἁγίας Τριάδος.

95. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ ἥλιος, ὅταν ἀνατέλλῃ καὶ φωτίζῃ τὸν κόσμο, κάνει ὁρατὸ καὶ τὸν ἑαυτό του καὶ τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα φωτίζονται ἀπ᾽ αὐτόν· κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ὅταν ἀνατέλλῃ στὸν καθαρὸ νοῦ, καὶ τὸν ἑαυτό Του ἀποκαλύπτει καὶ τοὺς λόγους [τῶν ὄντων], ὅλων ὅσων ἔχουν γίνει ἀπ᾽ Αὐτὸν καὶ πρόκειται νὰ γίνουν.

96. Δὲν γνωρίζομε τὸν Θεὸ ἀπὸ τὴν

τοῦ τὸν Θεὸν γινώσκομεν, ἀλλ᾽ ἐκ τῆς μεγαλουργίας αὐτοῦ, καὶ προνοίας τῶν ὄντων. Διὰ τούτων γὰρ ὡς δι᾽ ἐσόπτρων τὴν ἄπειρον ἀγαθότητα, καὶ σοφίαν, καὶ δύναμιν κατανοοῦμεν[41].

ϟζ΄. Ὁ καθαρὸς νοῦς, ἢ ἐν τοῖς ψιλοῖς νοήμασι τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων εὑρίσκεται, ἢ ἐν τῇ τῶν ὁρατῶν φυσικῇ θεωρίᾳ, ἢ ἐν τῇ τῶν ἀοράτων, ἢ ἐν τῷ φωτὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος.

ϟη΄. Ἐν τῇ τῶν ὁρατῶν θεωρίᾳ γενόμενος ὁ νοῦς, ἢ τοὺς φυσικοὺς αὐτῶν λόγους ἐρευνᾷ, ἢ τοὺς δι᾽ αὐτῶν σημαινομένους, ἢ αὐτὴν τὴν αἰτίαν ζητεῖ.

ϟθ΄. Ἐν δὲ τῇ τῶν ἀοράτων διατρίβων θεωρίᾳ, τούς τε φυσικοὺς αὐτῶν λόγους ζητεῖ, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς γενέσεως αὐτῶν, καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα καὶ τίς ἡ περὶ αὐτὰ πρόνοια, καὶ κρίσις.

ρ΄. Ἐν δὲ Θεῷ γινόμενος, τοὺς περὶ οὐσίας αὐτοῦ πρῶτον λόγους ζητεῖ μὲν ὑπὸ τοῦ πόθου φλεγόμενος, οὐκ ἐκ τῶν κατ᾽ αὐτὸν δὲ τὴν παραμυθίαν εὑρίσκει. (Ἀμήχανον γὰρ τοῦτο καὶ ἀνένδεκτον

οὐσία Του, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν μεγαλουργία Του καὶ τὴν πρόνοιά [Του] γιὰ τὰ ὄντα. Διότι μέσῳ αὐτῶν, σὰν μέσα ἀπὸ καθρέπτες, κατανοοοῦμε τὴν ἄπειρη ἀγαθότητα καὶ σοφία καὶ δύναμι.

97. Ὁ καθαρὸς νοῦς βρίσκεται ἢ στὰ γυμνὰ [ἀπὸ πάθη] νοήματα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἢ στὴν φυσικὴ θεωρία τῶν ὁρατῶν [πραγμάτων] ἢ στὴν [θεωρία] τῶν ἀοράτων ἢ στὸ φῶς τῆς Ἁγίας Τριάδος.

98. Ὅταν ὁ νοῦς ἀσχολῆται μὲ τὴν θεωρία τῶν ὁρατῶν, ἐρευνᾶ ἢ τοὺς φυσικούς τους λόγους ἢ [τοὺς λόγους] ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ὑποδηλώνονται μέσῳ αὐτῶν, ἢ ἀναζητεῖ αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν αἰτία [τους].

99. Ὅταν δὲ [ὁ νοῦς] ἐνασχολῆται μὲ τὴν θεωρία τῶν ἀοράτων, καὶ τοὺς φυσικούς τους λόγους ἀναζητεῖ καὶ τὴν αἰτία τῆς δημιουργίας τους καὶ τὰ ἐπακόλουθα αὐτῶν καὶ ποιὰ ἡ σχετικὴ μ᾽ αὐτὰ πρόνοια καὶ κρίσι.

100. Ὅταν δὲ ὁ νοῦς φθάσῃ στὸν Θεό, κατ᾽ ἀρχὰς μέν, ἐπειδὴ φλέγεται ἀπὸ τὸν [θεῖο] πόθο, ἀναζητεῖ τοὺς λόγους περὶ τῆς οὐσίας Αὐτοῦ, ὅμως δὲν εὑρίσκει παρηγορία [στὴν ἀναζήτησί του] ἀπὸ τὰ κατ᾽ Αὐτὸν [τὸν Θεὸ - τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ]. (Διότι αὐτὸ [εἶναι] ἀδύνατο καὶ ἀκατόρθωτο

πάσῃ γεννητῇ φύσει ἐξ ἴσου.) Ἐκ δὲ τῶν περὶ αὐτὸν παραμυθεῖται. Λέγω δή, τῶν περὶ ἀϊδιότητος, ἀπειρίας τε, καὶ ἀοριστίας, ἀγαθότητός τε, καὶ σοφίας, καὶ δυνάμεως δημιουργικῆς τε, καὶ προνοητικῆς, καὶ κριτικῆς τῶν ὄντων. Καὶ τοῦτο πάντῃ καταληπτὸν αὐτοῦ μόνον, ἡ ἀπειρία, καὶ αὐτὸ τὸ μηδὲν γινώσκειν, ὥς περ οἱ Θεολόγοι ἄνδρες εἰρήκασι, Γρηγόριός τε, καὶ Διονύσιος.

ἀπὸ ὁποιαδήποτε κτιστὴ φύσι ἐξ ἴσου, [δηλαδὴ νὰ γνωρίσῃ τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ]). Ἀλλὰ παρηγορεῖται ἀπὸ τὰ γύρω ἀπ᾽ Αὐτόν. Λέγω βέβαια τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἀϊδιότητα[4] καὶ τὴν ἀπειρότητα καὶ τὴν ἀπεριοριστία καὶ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν σοφία καὶ τὴν σχετικὴ μὲ τὰ ὄντα δημιουργικὴ καὶ ἐπίσης προνοητικὴ καὶ κριτικὴ δύναμι. Καὶ αὐτὸ μόνο [εἶναι] Αὐτοῦ [τοῦ Θεοῦ] παντελῶς καταληπτό, τὸ ἄπειρον καὶ αὐτό, [δηλαδὴ] τὸ νὰ μὴν γνωρίζῃ [κανεὶς] τίποτα, ὅπως ἀκριβῶς ἔχουν πεῖ οἱ Θεολόγοι Πατέρες καὶ ὁ Γρηγόριος [ὁ Θεολόγος] καὶ ὁ Διονύσιος [ὁ Ἀρεοπαγίτης].

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ - Σ Χ Ο Λ Ι Α

Π Α Ρ Α Π Ο Μ Π Ε Σ

ΣΕ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

1 Ἠσ. 6, 5.
2 Ἰω. 14, 15, Ἰω. 14, 23.
3 Ἰω. 15, 12.
4 Ῥωμ. 13, 14.
5 Ῥωμ. 1, 25.
6 Τίτ. 2, 12.
7 Πρβλ. Ματθ. 5, 45.
8 Ἱερεμ. 17, 16.
9 Πράξ. 7, 60.
10 Λουκ. 23, 34.
11 Α΄ Κορ. 13, 4.
12 Α΄ Ἰω. 4, 8.
13 Ἱερεμ. 7, 4.
14 Ἰακ. 2, 19.
15 Β΄ Κορ. 7, 8-11.
16 Γένεσ. 18, 27.
17 Πρβλ. Β΄ Τιμόθ. 3, 11.
18 Πρβλ. Β΄ Κορ. 1, 6.
19 Ματθ. 5, 23-24.
20 Α΄ Κορ. 13, 3.
21 Ῥωμ. 13, 10.
22 Ῥωμ. 13, 10.
23 Ἰακ. 4, 11.
24 Πρβλ. Δευτερ. 6, 15.
25 Ματθ. 5, 44.
26 Α΄ Τιμόθ. 2, 4.
27 Ματθ. 5, 39-41.
28 Λουκ. 21, 19.
29 Α΄ Κορ. 13, 4.
30 Πρβλ. Ῥωμ. 5, 8.
31 Ῥωμ. 8, 35-39.
32 Ῥωμ. 9, 1-4.
33 Ἔξοδ. 32, 32.
34 Ψαλμ. 24, 18.
35 Ματθ. 11, 29.
36 Α΄ Ἰω. 4, 18.
37 Παροιμ. 15, 27.
38 Ψαλμ. 110, 10.
39 Ψαλμ. 33, 10.
40 Κολασσ. 3, 5.
41 Πρβλ. Ῥωμ. 1, 20.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

α´ Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἑρμηνεύοντας τὴν ἔννοια τῆς λέξεως *ὑπερνικῶμεν*, τὴν ὁποία χρησιμοποιεῖ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στὸ χωρίο *Ρωμ.* 8, 37, *λέγει*: «*Καὶ οὐκ ἁπλῶς νικῶμεν, ἀλλ' ὑπερνικῶμεν, τουτέστι, μετὰ εὐκολίας ἁπάσης... Οὐ γὰρ πράγματα ὑπομένοντες, ἀλλὰ τὴν γνώμην παρασκευάζοντες μόνον, οὕτω πανταχοῦ τὰ τρόπαια κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἱστῶμεν. Καὶ μάλα εἰκότως· Θεὸς γάρ ἐστιν ἡμῖν ὁ συναγωνιζόμενος. ... [οἱ διωκόμενοι] οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς ἐνίκων, ἀλλὰ μετὰ πολλοῦ τοῦ θαύματος, καὶ ὥστε μαθεῖν, ὅτι οὐ πρὸς ἀνθρώπους ὁ πόλεμος τοῖς ἐπιβουλεύουσιν ἦν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἄμαχον δύναμιν ἐκείνην*» [Ἀπόδοσι:] Καὶ δὲν νικᾶμε ἁπλῶς ἀλλὰ ὑπερισχύομε ἀσυγκρίτως, δηλαδὴ μὲ κάθε εὐκολία ... Διότι χωρὶς νὰ ὑπομένωμε καταστάσεις ἀλλὰ καταρτίζοντας μόνο τὸ φρόνημα, κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο σηκώνομε τὰ τρόπαια [τῆς νίκης] κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Καὶ πάρα πολὺ φυσικά. Διότι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀγωνίζεται μαζί μας εἶναι ὁ Θεός. ... Διότι [ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐδιώκοντο] δὲν νικοῦσαν ἁπλῶς ἀλλὰ [νικοῦσαν] μὲ περισσὸ τὸ θαῦμα καὶ ὥστε νὰ μάθουν [οἱ ἄνθρωποι], ὅτι ὁ πόλεμος γιὰ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπιβουλεύονται, [θέλουν νὰ βλάψουν], δὲν εἶναι ἐναντίον ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἐναντίον ἐκείνης τῆς ἀπροσμάχητης δυνάμεως [τοῦ Θεοῦ]. Βλ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ Αγ., *Ἑρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολήν, Ὁμιλία ΙΕ'*, *PG* 60, 599.

β´ Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἑρμηνεύοντας τὴν ἔννοια τῆς φράσεως «*οὔτε τις κτίσις ἑτέρα*», στὸ χωρίο Ρωμ. 8, 39, σημειώνει: Ὁ δὲ *λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· εἰ καὶ ἄλλη τοσαύτη κτίσις ἦν, ὅση ἡ ὁρωμένη, ὅση καὶ ἡ νοητή, οὐδὲν ἄν με τῆς ἀγάπης ἐκείνης ἀπέστησε.* [Ἀπόδοσι:] Αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο λέγει [ὁ Ἀπόστολος Παῦλος]: Ἐὰν ὑπῆρχε ἄλλη τόση δημιουργία, ὅση ἐκείνη ἡ ὁποία φαίνεται, ὅση καὶ ἡ νοητή, τίποτε δὲν θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ μὲ ἀποχωρίση ἀπὸ ἐκείνη [τὴν τοῦ Χριστοῦ] ἀγάπη. Βλ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ Αγ., *Ἑρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολήν, Ὁμιλία Λ'*, *PG* 60, 600.

ΣΧΟΛΙΑ

[1] Πρβλ. *Κολασσ.* 1, 16: «ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι εἴτε κυριότητες εἴτε ἀρχαὶ εἴτε ἐξουσίαι· τὰ πάντα δι᾽ αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται». Δηλαδή, τὰ πάντα δι᾽ Αὐτοῦ ἦρθαν στὴν ὕπαρξι. Ὅ,τι ὑπάρχει εἶναι πλασμένο δι᾽ Αὐτοῦ καὶ Αὐτὸν ἔχει ὡς σκοπὸ τῆς ὑπάρξεώς του. Αὐτουργὸς τῆς Δημιουργίας τοῦ νοητοῦ καὶ αἰσθητοῦ κόσμου εἶναι ὁ Θεὸς Λόγος. Ὁ «λόγος» ὅλων τῶν ὄντων - νοούμενος ὡς αἰτία καὶ ὡς σκοπὸς τῶν ὄντων - βρίσκεται στὸν Θεὸ Λόγο. Ὅταν ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου καθαρθῇ ἀπὸ τὰ πάθη, βλέπει αὐτοὺς τοὺς «λόγους» στὰ διάφορα ὄντα (θεωρία τῶν ὄντων) καὶ εὐλόγως δοξάζει τὸν Δημιουργό τους, τὸν Θεὸ Λόγο. Γνωρίζοντας ὅμως, παράλληλα, καὶ τὸν σκοπὸ τῆς ὑπάρξεώς τους ἐν Χριστῷ, διαχειρίζεται αὐτὰ (τὰ ὄντα) σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τῆς ὑπάρξεώς τους. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ὀρθὴ διαχείρισι τῶν πραγμάτων (τῶν ὄντων) θεωρεῖται καὶ ὡς ἀρετὴ ἐν Χριστῷ, ἐνῶ ἡ μὴ ἔλλογη χρῆσι τῶν πραγμάτων συνιστᾶ τὴν παράχρησί τους καὶ ταυτόχρονα συνιστᾶ τὴν ἁμαρτία τοῦ ἀνθρώπου.

[2] Ἡ «γνώμη» ἀποτελεῖ ἴδιον τῶν κτιστῶν λογικῶν ὄντων, γι᾽ αὐτὸ καὶ ἡ «γνώμη» ἔχει τὸ ἐνδεχόμενο τοῦ σφάλματος. Ἡ «γνώμη» τοῦ πιστοῦ προκύπτει ὡς σύνθεσι τοῦ αὐτεξουσίου θελήματός του καὶ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. Ὁ πιστὸς ὅμως διασφαλίζεται ἀπὸ τὸ ἐνδεχόμενο τῆς ἀστοχίας τῆς «γνώμης» του, ὅταν ὑποτάσσῃ ἑκουσίως καὶ ἀγαπητικῶς τὸ θέλημά του στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Τότε, ἄλλωστε, εἶναι, πρακτικῶς, σ᾽ αὐτὸν ὁ Χριστὸς «πρωτεύων» στὶς σκέψεις, στοὺς λόγους καὶ στὰ ἔργα του. Τότε ὁ πιστὸς διασφαλίζει, πρακτικῶς, ἐν Χριστῷ καὶ τὴν δυνατότητα ἀναμαρτησίας του.

Ὁ Χριστὸς ὡς μόνος ἀναμάρτητος, δὲν εἶχε «γνώμη», ἀλλὰ φυσικὸ μόνο θέλημα. Ὡς Θεός, εἶχε τὸ φυσικὸ καὶ κοινὸ θέλημα τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καὶ ὡς ἄνθρωπος εἶχε τὸ φυσικὸ ἀνθρώπινο θέλημα, τὸ ὁποῖο - καίτοι ἀναμάρτητο - τὸ ὑπέτασσε πάντοτε στὸ θεῖο καὶ παντοδύναμο θέλημά Του.

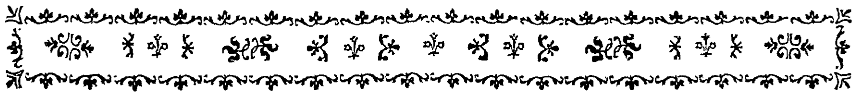
Οἱ πιστοί, ὡς ὀντολογικῶς ἐνταγμένοι στὸ μυστηριακὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, δηλαδὴ τὴν Ἐκκλησία, καὶ ἐμπλουτισμένοι χαρισματικῶς μὲ τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ στὸ Ἅγιο Χρῖσμα, ἔχομε τὴν δυνατότητα ὄχι μόνο τῆς ἀναμαρτησίας, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο τὴν δυνα-

τότητα τῆς μετοχῆς στὴν ἄκτιστη δόξα τοῦ Θεοῦ *ἀπὸ* τὴν *παροῦσα* ζωή, μὲ τὴν μορφή, βέβαια, τοῦ ἀρραβῶνα.

[3] *Ἀπροσπάθεια* εἶναι ἡ μὴ ἐμπαθὴς προσκόλλησι πρὸς τὰ πράγματα.

[4] Ἡ ἀϊδιότητα συνιστᾶ οὐσιώδη ἰδιότητα τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ταυτίζεται μὲ τὴν ἔννοια τοῦ ἀκτίστου. Προέρχεται ἀπὸ τὴν λέξη «ἀΐδιος» (ἀεὶ - ἴδιος), ποὺ σημαίνει, ὁ πάντοτε ὑπάρχων, ὁ παντοτινὸς καὶ ἀναλλοίωτος.

3

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

α΄. Ὁ γνησίως τὸν Θεὸν ἀγαπῶν, οὗτος καὶ ἀπερισπάστως πάντως προσεύχεται. Καὶ ὁ ἀπερισπάστως πάντως προσευχόμενος, οὗτος καὶ γνησίως τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ. Οὐκ εὔχεται δὲ ἀπερισπάστως ὁ τινὶ τῶν ἐπιγείων ἔχων τὸν νοῦν προσηλωμένον.

β΄. Ὁ νοῦς πράγματι χρονίζων αἰσθητῷ, πάντως πάθος ἔχει πρὸς αὐτό· οἷον ἐπιθυμίας, ἢ λύπης, ἢ ὀργῆς, ἢ μνησικακίας. Καὶ εἰμὴ τοῦ πράγματος ἐκείνου καταφρονεῖ, τοῦ πάθους ἐκείνου ἐλευθεροῦσθαι οὐ δύναται.

γ΄. Τὰ μὲν πάθη κρατοῦντα τοῦ νοῦ, συνδεσμοῦσιν αὐτὸν τοῖς πράγμασι τοῖς ὑλικοῖς, καὶ τοῦ Θεοῦ χωρίσαντα, αὐτοῖς ἐνασχολεῖσθαι ποιοῦσιν. Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ ἀγάπη κρατήσασα, λύει αὐτὸν τῶν

1. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾶ γνήσια τὸν Θεό, αὐτὸς καὶ προσεύχεται τελείως ἀπερίσπαστα. Καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος προσεύχεται τελείως ἀπερίσπαστα, αὐτὸς καὶ ἀγαπᾶ γνήσια τὸν Θεό. Δὲν προσεύχεται ὅμως ἀπερίσπαστα ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει τὸν νοῦ [του] προσηλωμένο σὲ κάτι ἀπὸ τὰ ἐπίγεια.

2. Ὁ νοῦς, ὁ ὁποῖος χρονίζει σὲ [κάποιο] αἰσθητὸ πρᾶγμα, ἔχει ὁπωσδήποτε πάθος ὡς πρὸς αὐτό· ὅπως [πάθος] ἐπιθυμίας ἢ λύπης ἢ ὀργῆς ἢ μνησικακίας. Καὶ ἐὰν δὲν καταφρονῆ ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, δὲν μπορεῖ νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὸ πάθος, [ποὺ προξενεῖ] ἐκεῖνο.

3. Ὅταν μὲν τὰ πάθη κυριαρχοῦν στὸν νοῦ, δεσμεύουν ἀπὸ κοινοῦ αὐτὸν μὲ τὰ ὑλικὰ πράγματα καί, ἀφοῦ [τὸν] χωρίζουν συνήθως ἀπὸ τὸν Θεό, [τὸν] κάνουν νὰ ἀσχολῆται μ᾽ αὐτὰ [τὰ ὑλικὰ πράγματα]. Ὅταν ὅμως κυριαρχήση ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, λύνει αὐτὸν [τὸν νοῦ] ἀπὸ τὰ

δεσμῶν, παραφρονεῖν [recte: καταφρονεῖν] πείθουσα οὐ μόνον τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ἡμῶν τῆς προσκαίρου ζωῆς.

δ΄. Ἔργον τῶν ἐντολῶν, ψιλὰ ποιεῖν τὰ τῶν πραγμάτων νοήματα· ἀναγνώσεως δὲ καὶ θεωρίας, ἄϋλον καὶ ἀνείδεον τὸν νοῦν ἀπεργάζεσθαι. Ἐκ δὲ τούτου συμβαίνει, τὸ ἀπερισπάστως προσεύχεσθαι.

ε΄. Οὐκ ἀρκεῖ πρακτικὴ μέθοδος πρὸς τὸ τελείως τὸν νοῦν παθῶν ἐλευθερωθῆναι, ὥστε δυνηθῆναι αὐτὸν ἀπερισπάστως προσεύχεσθαι, εἰμὴ καὶ διάφοροι αὐτὸν διαδέχονται πνευματικαὶ θεωρίαι. Ἡ μὲν γάρ, ἀκρασίας καὶ μίσους μόνον τὸν νοῦν ἐλευθεροῖ, αἱ δέ, καὶ λήθης καὶ ἀγνοίας αὐτὸν ἀπαλλάττουσι· καὶ οὕτω δυνήσεται ὡς δεῖ προσεύξασθαι.

ϛ΄. Τῆς καθαρᾶς προσευχῆς δύο εἰσὶν ἀκρόταται καταστάσεις· ἡ μὲν τοῖς πρακτικοῖς, ἡ δὲ τοῖς θεωρητικοῖς ἐπισυμβαίνουσα. Καὶ ἡ μὲν ἐκ φόβου Θεοῦ, καὶ ἐλπίδος ἀγαθῆς, τῇ ψυχῇ ἐγγίνεται· ἡ δὲ ἀπὸ θείου ἔρωτος καὶ

δεσμά, πείθοντάς τον νὰ καταφρονῇ ὄχι μόνο τὰ αἰσθητὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν πρόσκαιρη ζωή μας.

4. Ἔργο τῶν ἐντολῶν [εἶναι] νὰ ἀπεργάζωνται τὰ νοήματα τῶν πραγμάτων κενὰ [ἀπὸ πάθη, δηλαδὴ ἀπαθῆ]· ἐνῶ [ἔργο] τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς θεωρίας [εἶναι] νὰ σχηματίζουν τὸν νοῦ ἄυλο καὶ ἀσχημάτιστο. Ἀπ᾽ αὐτὸ δὲ προκύπτει ἡ ἀπερίσπαστος προσευχή·

5. Δὲν ἀρκεῖ ἡ πρακτικὴ μέθοδος, [ἡ ἐξάσκησι τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν], γιὰ νὰ ἐλευθερωθῇ τελείως ὁ νοῦς ἀπὸ τὰ πάθη, ὥστε νὰ μπορέσῃ αὐτὸς νὰ προσεύχεται ἀπερίσπαστα, ἐὰν δὲν τὸν ἀκολουθοῦν καὶ διάφορες πνευματικὲς θεωρίες. Διότι ἡ μὲν [πρακτικὴ μέθοδος] ἐλευθερώνει τὸν νοῦ μόνον ἀπὸ τὴν ἀκρασία καὶ τὸ μῖσος, οἱ δὲ [πνευματικὲς θεωρίες] ἀπαλλάσσουν αὐτὸν καὶ ἀπὸ τὴν λήθη καὶ τὴν ἄγνοια· καὶ ἔτσι δύναται συνήθως νὰ προσεύχεται, ὅπως πρέπει.

6. Δὺο εἶναι οἱ πλέον ὑψηλὲς καταστάσεις τῆς καθαρᾶς προσευχῆς. Ἡ μὲν μία [εἶναι] ἐκείνη ἡ ὁποία συμβαίνει στοὺς πρακτικούς, ἡ δὲ ἄλλη στοὺς θεωρητικούς. Καὶ ἡ μὲν [πρώτη] γεννᾶται μέσα στὴν ψυχὴ ἀπὸ τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀγαθὴ ἐλπίδα· ἐνῶ ἡ [δεύτερη] ἀπὸ θεῖο ἔρωτα καὶ

ἀκροτάτης καθάρσεως. Γνωρίσματα δέ, τοῦ μὲν πρώτου μέτρου, τὸ ἐν τῷ συναγαγεῖν τὸν νοῦν ἐκ πάντων τῶν τοῦ κόσμου νοημάτων, καὶ ὡς αὐτῷ αὐτοῦ παρισταμένου τοῦ Θεοῦ, ὥσπερ καὶ πάρεστι, ποιεῖσθαι τὰς προσευχὰς ἀπερισπάστως, καὶ ἀνενοχλήτως. Τοῦ δὲ δευτέρου, τὸ ἐν αὐτῇ τῇ ὁρμῇ τῆς προσευχῆς ἁρπαγῆναι τὸν νοῦν ὑπὸ τοῦ θείου καὶ ἀπείρου φωτός, καὶ μήτε ἑαυτοῦ, μήτε τινὸς ἄλλου τῶν ὄντων τὸ σύνολον ἐπαισθάνεσθαι, εἰμὴ μόνου τοῦ διὰ τῆς ἀγάπης ἐν αὐτῷ τὴν τοιαύτην ἔλλαμψιν ἐνεργοῦντος· τότε δὲ καὶ περὶ τοὺς περὶ Θεοῦ λόγους κινούμενος, καθαρὰς καὶ τρανὰς τὰς περὶ αὐτοῦ λαμβάνει ἐμφάσεις.

ζ΄. Ὅ τις ἀγαπᾷ, τούτου καὶ ἀντέχεται πάντως, καὶ πάντων τῶν πρὸς τοῦτο ἐμποδιζόντων αὐτῷ καταφρονεῖ, ἵνα αὐτοῦ μὴ στερηθῇ. Καὶ ὁ τὸν Θεὸν ἀγαπῶν, ἐπιμελεῖται καθαρᾶς προσευχῆς· καὶ πᾶν πάθος πρὸς τοῦτο ἐμποδίζον αὐτῷ, ἀποβάλλει ἐξ ἑαυτοῦ.

τὴν πλέον ὑψηλὴ κάθαρσι. Γνωρίσματα δέ, τοῦ μὲν πρώτου μέτρου [τῆς καθαρᾶς προσευχῆς, εἶναι] τὸ νὰ γίνωνται οἱ προσευχὲς ἀπερίσπαστα καὶ ἀνενόχλητα, κατὰ τὸ συμμάζεμα τοῦ νοὸς ἀπὸ ὅλα τὰ νοήματα τοῦ κόσμου, καὶ ὡσὰν νὰ παρίσταται σ᾽ ἐκεῖνο [τὸν νοῦ] αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ὅπως ἀκριβῶς καὶ παρίσταται. Τοῦ δὲ δευτέρου [μέτρου τῆς καθαρᾶς προσευχῆς γνώρισμα εἶναι] τὸ νὰ ἁρπαγῇ ὁ νοῦς μέσα σ᾽ αὐτὴν τὴν ὁρμὴ τῆς προσευχῆς ἀπὸ τὸ θεϊκὸ καὶ ἄπειρο φῶς καὶ τὸ νὰ μὴν συναισθάνεται καθόλου οὔτε τὸν ἑαυτό του οὔτε καὶ κανένα ἄλλο ἀπὸ τὰ ὄντα, παρ᾽ ἐκτὸς μόνον Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐνεργεῖ διὰ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν ἔλλαμψι μέσα σ᾽ αὐτὸν [τὸν νοῦ]. Τότε, μάλιστα, καθὼς κινεῖται γύρω ἀπὸ τοὺς λόγους περὶ Θεοῦ, λαμβάνει καὶ καθαρὲς καὶ σαφεῖς τὶς σχετικὲς μ᾽ Αὐτὸν [τὸν Θεὸ] ἀποκαλύψεις.

7. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο κανεὶς ἀγαπᾶ, σ᾽ ἐκεῖνο καὶ συνεχῶς προσηλώνεται καὶ καταφρονεῖ ὅλα, ὅσα τὸν ἐμποδίζουν ἀπ᾽ αὐτό, ὥστε νὰ μὴν τὸ στερηθῇ. Καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾶ τὸν Θεό, ἐπιμελεῖται τῆς καθαρᾶς προσευχῆς καὶ κάθε πάθος, τὸ ὁποῖο τὸν ἐμποδίζει ἀπ᾽ αὐτό, [δηλαδὴ ἀπὸ τὴν καθαρὰ προσευχή, τὸ] ἀποβάλλει ἀπὸ τὸν ἑαυτό του.

η΄. Ὁ τὴν μητέρα τῶν παθῶν ἀποβαλὼν φιλαυτίαν, καὶ τὰ λοιπὰ εὐχερῶς, σὺν Θεῷ, ἀποτίθεται, οἷον ὀργήν, λύπην, μνησικακίαν, καὶ τὰ ἑξῆς. Ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ πρώτου κρατούμενος, ὑπὸ τοῦ δευτέρου, κἂν μὴ θέλῃ, τιτρώσκεται. Φιλαυτία δέ ἐστι τὸ πρὸς τὸ σῶμα πάθος.

θ΄. Διὰ τὰς πέντε ταύτας αἰτίας οἱ ἄνθρωποι ἀγαπῶσιν ἀλλήλους, εἴτε ἐπαινετῶς, εἴτε ψεκτῶς· οἷον, ἢ διὰ τὸν Θεόν, ὡς ὁ ἐνάρετος πάντας, καὶ ὡς ὁ τὸν ἐνάρετον κἂν μήπω ἐνάρετος· ἢ διὰ φύσιν, ὡς οἱ γονεῖς τὰ τέκνα, καὶ ἔμπαλιν· ἢ διὰ κενοδοξίαν, ὡς ὁ δοξαζόμενος τὸν δοξάζοντα· ἢ διὰ φιλαργυρίαν, ὡς ὁ τὸν πλούσιον διὰ λῆψιν· ἢ διὰ φιληδονίαν, ὡς ὁ τὴν γαστέρα θεραπευόμενος καὶ τὰ ὑπὸ γαστέρα. Καὶ ἡ μὲν πρώτη, ἐπαινετή· ἡ δευτέρα, μέση· αἱ δὲ λοιπαί, ἐμπαθεῖς.

ι΄. Ἐάν τινας μὲν μισῇς, τινὰς δὲ οὐδὲ ἀγαπᾷς, οὐδὲ μισεῖς, ἑτέρους δὲ ἀγαπᾷς, ἀλλὰ συμμέτρως, ἄλλους δὲ σφόδρα ἀγαπᾷς, ἐκ ταύτης τῆς ἀνισότητος γνῶθι, ὅτι μακρὰν

8. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀπέβαλε τὴν μητέρα τῶν παθῶν, τὴν φιλαυτία, απομακρύνει μὲ εὐκολία, μὲ τὴν Χάρι τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ ὑπόλοιπα, δηλαδὴ τὴν ὀργή, τὴν λύπη, τὴν μνησικακία καὶ τὰ ἀκόλουθα. Ἐκεῖνος, ὅμως, ὁ ὁποῖος κυριαρχεῖται ἀπὸ τὸ πρῶτο [πάθος, δηλαδὴ τὴν φιλαυτία], ἀκόμη κι ἂν δὲν θέλῃ, τραυματίζεται ἀπὸ τὸ δεύτερο. Φιλαυτία δὲ εἶναι τὸ πάθος ἐν σχέσει πρὸς τὸ σῶμα, [ἡ ἐμπαθὴς ἐξάρτησι ἀπὸ τὸ σῶμα].

9. Οἱ ἄνθρωποι ἀγαποῦν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον γι᾽ αὐτὲς τὶς πέντε αἰτίες, εἴτε ἀξιέπαινα, εἴτε ἀξιοκατάκριτα· δηλαδή, ἢ ἕνεκα τοῦ Θεοῦ, ὅπως ὁ ἐνάρετος [ἀγαπᾶ] ὅλους καὶ ὅπως [ἀγαπᾶ κάποιος] τὸν ἐνάρετο κι ἂν ἀκόμη [ὁ ἴδιος] δὲν εἶναι ἐνάρετος· ἢ ἕνεκα τῆς φύσεως, ὅπως οἱ γονεῖς τὰ παιδιὰ καὶ ἀντίστροφα· ἢ ἕνεκα κενοδοξίας, ὅπως ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δοξάζεται [ἀγαπᾶ] ἐκεῖνον, ποὺ [τὸν] δοξάζει· ἢ ἕνεκα φιλαργυρίας, ὅπως [ἀγαπᾶ κάποιος] τὸν πλούσιο χάριν εἰσπράξεως [χρημάτων ἀπ᾽ αὐτόν]· ἢ ἕνεκα φιληδονίας, ὅπως ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὑπηρετεῖται ὡς πρὸς τὴν γαστέρα καὶ ὡς πρὸς τὰ σαρκικὰ πάθη, [ἀγαπᾶ ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος τὸν ὑπηρετεῖ]. Καὶ ἡ μὲν πρώτη [ἀγάπη] εἶναι ἐπαινετή· ἡ δεύτερη [ἀγάπη εἶναι] ἐνδιάμεση· ἐνῶ οἱ ὑπόλοιπες [εἶναι] ἐμπαθεῖς.

10. Ἐὰν κάποιους μὲν μισῇς, κάποιους δὲ οὔτε ἀγαπᾷς, οὔτε μισῇς, καὶ ἄλλους ἀγαπᾷς, ἀλλὰ μέτρια, ἐνῶ ἄλλους ἀγαπᾷς πολύ, μάθε ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀνισότητα, ὅτι βρίσκεσαι

εἶ τῆς τελείας ἀγάπης, ἥτις ὑποτίθεται πάντα ἄνθρωπον ἐξ ἴσου ἀγαπῆσαι.

ια΄. Ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν[1]*, τουτέστι, πολέμησον ἐχθρούς, ἵνα μειώσῃς τὰ πάθη· ἔπειτα δὲ νῆφε, ἵνα μὴ αὐξήσωσι. Καὶ πάλιν πολέμησον, ἵνα κτήσῃ τὰς ἀρετάς· καὶ μετέπειτα νῆφε, ἵνα αὐτὰς διαφυλάξῃς. Καὶ τοῦτο ἂν εἴη τὸ ἐργάζεσθαι, καὶ φυλάσσειν*[2]*.*

ιβ΄. Οἱ κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ πειράζοντες ἡμᾶς, ἢ τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς ἐκθερμαίνουσιν, ἢ τὸ θυμικὸν ἐκταράσσουσιν, ἢ τὸ λογιστικὸν ἐπισκοτίζουσιν, ἢ τὸ σῶμα ὀδύναις περιβάλλουσιν, ἢ τὰ σωματικὰ διαρπάζουσιν.

ιγ΄. Ἢ δι᾿ ἑαυτῶν ἡμᾶς οἱ δαίμονες ἐκπειράζουσιν, ἢ τοὺς μὴ φοβουμένους τὸν Κύριον, καθ᾿ ἡμῶν ἐφοπλίζουσι. Καὶ δι᾿ ἑαυτῶν μέν, ὅταν ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἰδιάσωμεν, ὥσπερ τὸν Κύριον ἐν τῇ ἐρήμῳ[3]*. Διὰ τῶν ἀνθρώπων δέ, ὅταν μετὰ τῶν ἀνθρώπων συνδιατρίψωμεν, ὥσπερ καὶ*

μακριὰ ἀπὸ τὴν τέλεια ἀγάπη, ἡ ὁποία ἐπιτάσσει νὰ ἀγαπήσῃς ἐξίσου κάθε ἄνθρωπο.

11. Ἀπομακρύνσου ἀπὸ τὸ κακὸ καὶ πρᾶξε τὸ ἀγαθό, δηλαδή, πολέμησε τοὺς ἐχθρούς, γιὰ νὰ μειώσῃς τὰ πάθη· καὶ ἔπειτα νῆφε [πνευματικῶς νὰ ἀγρυπνῇς], γιὰ νὰ μὴν αὐξηθοῦν. Καὶ πάλι πολέμησε, γιὰ νὰ ἀποκτήσῃς τὶς ἀρετές· καὶ ὕστερα νῆφε, γιὰ νὰ τὶς διαφυλάξῃς. Καὶ αὐτὸ ἤθελε εἶναι [ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ] τὸ νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ φυλάττῃ [ὁ ἄνθρωπος τὸν παράδεισο].

12. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι μᾶς πειράζουν, κατὰ παραχώρησι Θεοῦ, [οἱ δαίμονες], ἢ ἐξάπτουν τὸ ἐπιθυμητικὸ [μέρος] τῆς ψυχῆς, ἢ ταράσσουν τὸ θυμικό, ἢ σκοτίζουν τὸ λογιστικό, ἢ προσβάλλουν τὸ σῶμα μὲ ὀδύνες, ἢ λεηλατοῦν τὰ ὑλικά [μας πράγματα].

13. Οἱ δαίμονες μᾶς ἐκπειράζουν ἢ μὲ τοὺς ἑαυτούς τους ἢ ἐξοπλίζουν ἐναντίον μας ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν φοβοῦνται τὸν Κύριο. Καὶ μὲ τοὺς ἑαυτούς τους μὲν [οἱ ἴδιοι οἱ δαίμονες] μᾶς πειράζουν, ὅταν ἀποχωρισθοῦμε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως ἀκριβῶς [πολέμησαν] τὸν Κύριο στὴν ἔρημο. Μέσῳ τῶν ἀνθρώπων δέ, ὅταν συνήθως ζοῦμε μαζὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως

τὸν Κύριον διὰ τῶν Φαρισαίων. Ἀλλ' ἡμεῖς, εἰς τὸν τύπον ἡμῶν ἀποβλεπόμενοι, ἀμφοτέρωθεν αὐτοὺς ἀποκρουσώμεθα.

ιδ'. Ὅταν ἄρχηται ὁ νοῦς εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ προκόπτειν, τότε καὶ ὁ δαίμων τῆς βλασφημίας ἄρχεται ἐκπειράζειν αὐτόν, καὶ τοιούτους αὐτῷ λογισμοὺς ὑποβάλλει, οἵους ἀνθρώπων μὲν οὐδείς, μόνος δὲ ὁ τούτου τεχνίτης διάβολος ἐφευρίσκει. Τοῦτο δὲ ποιεῖ, φθονῶν τῷ θεοφιλεῖ, ἵνα, εἰς ἀπόγνωσιν ἐλθών, ὡς τοιαῦτα διανοηθείς, μηκέτι τολμήσῃ διὰ τῆς συνήθους προσευχῆς πρὸς αὐτὸν ἀναπτῆναι. Οὐδὲν δὲ ἐντεῦθεν ὠφελεῖται ὁ ἀλάστωρ πρὸς τὸν ἴδιον σκοπόν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον βεβαιοτέρους ἡμᾶς ἀπεργάζεται. Πολεμούμενοι γὰρ καὶ ἀντιπολεμοῦντες, δοκιμώτεροι, καὶ γνησιώτεροι εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ εὑρισκόμεθα. Ἡ δὲ ῥομφαία αὐτοῦ εἰσέλθοι εἰς καρδίαν αὐτοῦ, καὶ τὰ τόξα αὐτοῦ συντριβείη[4].

ιε'. Ὁ νοῦς ἐπιβάλλων τοῖς ὁρατοῖς, κατὰ φύσιν νοεῖ τὰ πράγματα διὰ μέσης τῆς

ἀκριβῶς [πολέμησαν] τὸν Κύριο μέσῳ τῶν Φαρισαίων. Ἀλλὰ ἐμεῖς προσβλέποντας στὸ πρότυπό μας, [στὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό], θὰ τοὺς ἀποκρούσωμε καὶ στὶς δύο περιπτώσεις.

14. Ὅταν ὁ νοῦς ἀρχίζῃ νὰ προοδεύῃ στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, τότε ἀρχίζει νὰ τὸν πειράζῃ καὶ ὁ δαίμονας τῆς βλασφημίας καὶ ὑποβάλλει σ' αὐτὸν τέτοιου εἴδους λογισμούς, τοὺς ὁποίους πράγματι κανεὶς ἐκ τῶν ἀνθρώπων, παρὰ μόνο ὁ διάβολος, ὁ δημιουργὸς αὐτοῦ [τοῦ κακοῦ], ἐφευρίσκει. Καὶ [τὸ] κάνει αὐτό, ἐπειδὴ φθονεῖ τὸν θεοφιλῆ [ἄνθρωπο], ὥστε, ἀφοῦ ἔρθῃ σὲ ἀπόγνωσι, ἐπειδὴ σκέφθηκε τέτοιου εἴδους [λογισμούς], νὰ μὴν τολμήσῃ πλέον νὰ ἀνυψωθῇ πρὸς Αὐτόν, [τὸν Θεό], μὲ τὴν συνήθη [του] προσευχή. Ἀπὸ αὐτὸ ὅμως τίποτα δὲν ὠφελεῖται ὁ ἐχθρὸς γιὰ τὸν δικό του σκοπό, [δηλαδὴ τὴν ἀπώλειά μας], ἀλλὰ καὶ περισσότερο μᾶς κάνει σταθερώτερους. Διότι καθὼς πολεμούμεθα καὶ ἀντιμαχόμεθα, γινόμεθα πιὸ δοκιμασμένοι καὶ πιὸ γνήσιοι στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Καὶ μακάρι ἡ ρομφαία του, [τοῦ ἐχθροῦ], νὰ εἰσέλθῃ στὴν καρδία του καὶ τὰ τόξα του μακάρι νὰ συντριβοῦν.

15. Ὅταν ὁ νοῦς καταγίνεται μὲ τὰ ὁρατά, νοεῖ τὰ πράγματα, σύμφωνα μὲ τὴν φύσι [τους], διὰ μέσου τῆς

αἰσθήσεως. Καὶ οὔτε ὁ νοῦς κακόν, οὔτε τὸ κατὰ φύσιν νοεῖν, οὔτε δὲ τὰ πράγματα, οὔτε ἡ αἴσθησις. Θεοῦ γάρ εἰσι ταῦτα ἔργα. Τί οὖν ἐστι τὸ κακόν; δῆλον ὅτι τὸ πάθος τοῦ κατὰ φύσιν νοήματος, ὅπερ δύναται μὴ εἶναι ἐν τῇ τῶν νοημάτων χρήσει, ἐὰν ὁ νοῦς γρηγορῇ.

ις΄. Πάθος ἐστι, κίνησις ψυχῆς παρὰ φύσιν, ἢ ἐπὶ φιλίαν ἄλογον, ἢ ἐπὶ μῖσος ἄκριτον, ἤ τινος, ἢ διά τι τῶν αἰσθητῶν, οἷον ἐπὶ μὲν φιλίαν, ἢ βρωμάτων ἀλόγων, ἢ γυναικός, ἢ χρημάτων, ἢ δόξης παρερχομένης, ἤ τινος ἄλλου τῶν αἰσθητῶν, ἢ διὰ ταῦτα. Ἐπὶ μῖσος δέ, οἷον ἤ τινος τῶν προειρημένων (ὡς εἴρηται) ἄκριτον, ἢ πρός τινα διὰ ταῦτα.

ιζ΄. Ἡ πάλιν, κακία ἐστὶν ἡ ἐσφαλμένη κρίσις τῶν νοημάτων, ᾗ ἐπακολουθεῖ ἡ παράχρησις τῶν πραγμάτων, οἷον ὡς ἐπὶ τῆς γυναικός, ἡ ὀρθὴ κρίσις τῆς συνουσίας, ὁ σκοπός ἐστι τῆς παιδοποιΐας. Ὁ οὖν εἰς τὴν ἡδονὴν ἀποβλεψάμενος, ἐσφά-

αἰσθήσεως. Καὶ οὔτε ὁ νοῦς [εἶναι] κακό, οὔτε ἡ σύμφωνα μὲ τὴν φύσι νόησι, οὔτε βέβαια τὰ πράγματα, οὔτε ἡ αἴσθησι. Διότι αὐτὰ εἶναι ἔργα τοῦ Θεοῦ. Ποιὸ εἶναι ἐπομένως τὸ κακό; [Εἶναι] φανερό, ὅτι [τὸ κακὸ εἶναι] τὸ πάθος, [δηλαδὴ ἡ παρὰ φύσιν κίνησι[α]] τοῦ κατὰ φύσιν νοήματος, τὸ ὁποῖο εἶναι δυνατόν, ἐὰν ὁ νοῦς βρίσκεται σὲ ἐγρήγορσι, καὶ νὰ μὴν ὑπάρχῃ στὴν λειτουργία τῶν νοημάτων.

16. Πάθος εἶναι ἡ παρὰ φύσιν κίνησι τῆς ψυχῆς, ἢ πρὸς [κάποια] παράλογη ἀγάπη, ἢ πρὸς [ἕνα] ἄκριτο μῖσος, ἢ γιὰ κάποιον, ἢ γιὰ κάτι ἀπὸ τὰ αἰσθητά, ὅπως παραδείγματος χάριν, ὅσον ἀφορᾶ μὲν τὴν ἀγάπη, ἢ [ἀγάπη] φαγητῶν πέραν τῆς λογικῆς, ἢ γυναικός, ἢ χρημάτων, ἢ δόξας, ἡ ὁποία παρέρχεται, ἢ [ἀγάπη] πρὸς κάτι ἄλλο ἀπὸ τὰ αἰσθητά, ἢ ἕνεκα αὐτῶν. Ὅσον ἀφορᾶ δὲ τὸ ἄκριτο μῖσος (ὅπως ἔχει λεχθῆ), ἢ [μῖσος] ἐπὶ παραδείγματι γιὰ κάτι ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔχουν προαναφερθῆ, ἢ ἐναντίον κάποιου ἐξ αἰτίας αὐτῶν.

17. Ἡ κακία πάλι εἶναι ἡ ἐσφαλμένη κρίσι τῶν νοημάτων, στὴν ὁποία ἐπακολουθεῖ ἡ κακὴ χρῆσι τῶν πραγμάτων, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι, ὅσον ἀφορᾶ τὴν γυναῖκα, ἡ ὀρθὴ κρίσι γιὰ τὴν συνουσία εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς παιδοποιίας. Ἐκεῖνος, ἐπομένως, ὁ ὁποῖος ἀπέβλεψε στὴν ἡδονή, ἔκανε λά-

λη περὶ τὴν κρίσιν, τὸ μὴ καλόν, καλὸν ἡγησάμενος· ὁ γοῦν τοιοῦτος παραχρῆται γυναικὶ συνουσιαζόμενος. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων, καὶ νοημάτων ὁμοίως.

ιη΄. Ὅτε τὸν νοῦν σου οἱ δαίμονες, τῆς σωφροσύνης ἐκβαλόντες, τοῖς τῆς πορνείας λογισμοῖς περικυκλώσωσι, τότε μετὰ δακρύων λέγε πρὸς τὸν Δεσπότην· ἐκβαλόντες με νυνί, περιεκύκλωσάν με[5]*· τὸ ἀγαλλίαμά μου λύτρωσαί με ἀπὸ τῶν κυκλωσάντων με*[6]*, καὶ σώσῃ.*

ιθ΄. Βαρὺς ὁ τῆς πορνείας δαίμων, καὶ σφοδρῶς ἐπιτίθεται τοῖς κατὰ τοῦ πάθους ἀγωνιζομένοις, καὶ μάλιστα ἐν τῇ ἀμελείᾳ τῆς διαίτης, καὶ ἐν ταῖς συντυχίαις τῶν γυναικῶν. Λεληθότως γὰρ τῇ λειότητι τῆς ἡδονῆς ὑποκλέπτων τὸν νοῦν, μετέπειτα ἐπεμβαίνει διὰ τῆς μνήμης ἡσυχάζοντι, τό τε σῶμα ἐμπυρίζων, καὶ ποικίλας μορφὰς τῷ νῷ παριστῶν. Διὸ καὶ πρὸς τὴν συγκατάθεσιν τῆς ἁμαρτίας αὐτὸν ἐγκαλεῖ-

θος, ὡς πρὸς τὴν κρίσι, διότι θεώρησε τὸ μὴ καλὸ ὡς καλό. Ἑπομένως, αὐτοῦ τοῦ εἴδους ὁ ἄνθρωπος, κάνει κακὴ χρῆσι τῆς γυναικός, ὅταν συνουσιάζεται, [ὅταν δὲν ἔχῃ σκοπὸ τὴν παιδοποιία]. Καὶ σχετικὰ μὲ τὰ ἄλλα πράγματα καὶ νοήματα [συμβαίνει] κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο.

18. Ὅταν οἱ δαίμονες θὰ [σὲ] περικυκλώσουν μὲ τοὺς λογισμοὺς τῆς πορνείας, ἀφοῦ βγάλουν ἔξω τὸν νοῦ σου ἀπὸ τὴν σωφροσύνη, τότε λέγε μὲ δάκρυα πρὸς τὸν Δεσπότη [Χριστό]: ἀφοῦ μὲ ἔβγαλαν ἔξω τώρα δά, μὲ περικύκλωσαν· [Ἐσύ, ποὺ εἶσαι] τὸ ἀγαλλίαμά μου, λύτρωσέ με ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μὲ κύκλωσαν. Καὶ ὁπωσδήποτε θὰ [σὲ] σώσῃ.

19. Ὁ δαίμονας τῆς πορνείας [εἶναι] δυνατὸς καὶ ἐπιτίθεται μὲ σφοδρότητα ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀγωνίζονται κατ᾽ [αὐτοῦ] τοῦ πάθους καὶ περισσότερο [ἐπιτίθεται] μὲ τὴν ἀπροσεξία τῆς δίαιτας καὶ μὲ τὶς συναναστροφὲς τῶν γυναικῶν. Διότι, ξεφεύγοντας τῆς προσοχῆς, [κρυφίως], ἀφοῦ ὑποκλέπτῃ τὸν νοῦ μὲ τὴν γλυκύτητα τῆς ἡδονῆς, κατόπιν μὲ τὴν μνήμη εἰσέρχεται [στὸν νοῦ], ὅταν ἡσυχάζῃ, φλογίζοντας καὶ τὸ σῶμα καὶ παριστάνοντας στὸν νοῦ ποικίλες μορφές. Ἕνεκα τούτου καὶ γιὰ νὰ [τοῦ] ἀποδώσῃ κατηγορία, τὸν προσκαλεῖ γιὰ τὴν συγκατάθεσι στὴν ἁμαρ-

ται, ἃς ἐὰν θέλῃς μὴ ἐγχρονίζειν ἐν σοί, νηστείαν ἀναλαβοῦ, καὶ κόπον, καὶ ἀγρυπνίαν, καὶ τὴν καλὴν ἡσυχίαν μετὰ ἐκτενοῦς προσευχῆς.

κ'. Οἱ τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἀεὶ ζητοῦντες, διὰ τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν ζητοῦσιν, ἵνα αὐτὴν εἰς τὴν κατὰ διάνοιαν, ἢ τὴν κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίαν ἐμβάλλωσιν. Ὅταν οὖν εὕρωσι τὸν νοῦν μὴ παραδεχόμενον, τότε αἰσχυνθήσονται καὶ ἐντραπήσονται[7]. Ὅταν δὲ τῇ πνευματικῇ θεωρίᾳ ἐνασχολούμενον, τότε ἀποστραφήσονται, καὶ καταισχυνθήσονται σφόδρα διὰ τάχους[8].

κα'. Διακόνου λόγον ἐπέχει ὁ πρὸς τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας ἀλείφων τὸν νοῦν, καὶ τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς ἀπελαύνων ἀπ' αὐτοῦ. Πρεσβυτέρου δέ, ὁ εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ὄντων φωτίζων, καὶ τὴν ψευδώνυμον γνῶσιν ἐξαφανίζων. Ἐπισκόπου δέ, ὁ τῷ ἁγίῳ μύρῳ τελειῶν τῆς γνώσεως, καὶ προσκυνήσεως τῆς Ἁγίας Τριάδος.

κβ'. Ἀσθενοῦσι μὲν οἱ δαίμο-

τία. Αὐτὲς [οἱ μορφές], ἐὰν θέλῃς νὰ μὴν χρονίζουν μέσα σου, υἱοθέτησε γιὰ τὸν ἑαυτό σου νηστεία καὶ κόπο καὶ ἀγρυπνία καὶ τὴν καλὴ ἡσυχία μαζὶ μὲ ἐκτενῆ προσευχή.

20. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι πάντοτε ἐπιζητοῦν τὴν ψυχή μας, [δηλαδὴ οἱ δαίμονες, τὴν] ἐπιζητοῦν μέσῳ τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν, γιὰ νὰ τὴν βυθίσουν, ἢ στὴν κατὰ διάνοια ἁμαρτία, ἢ στὴν ἔμπρακτη. Ὅταν λοιπὸν βροῦν τὸν νοῦ νὰ μὴν ἀποδέχεται [τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς], τότε θὰ αἰσχυνθοῦν καὶ θὰ ντραποῦν. Ὅταν ὅμως [βροῦν τὸν νοῦ] νὰ ἀσχολῆται προσεκτικὰ μὲ τὴν πνευματικὴ θεωρία, τότε ταχύτατα θὰ στραφοῦν καὶ θὰ φύγουν καὶ θὰ καταντροπιαστοῦν φοβερά.

21. Κατέχει ἀξίωμα Διακόνου ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος προγυμνάζει τὸν νοῦ γιὰ τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνες καὶ διώχνει τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς ἀπ' αὐτόν. Καὶ [ἀξίωμα] Πρεσβυτέρου [κατέχει] ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος φωτίζει [τὸν νοῦ] σχετικὰ μὲ τὴν γνῶσι τῶν ὄντων καὶ ἐξαφανίζει τὴν ψευδώνυμη γνῶσι. Ἐνῷ [ἀξίωμα] Ἐπισκόπου [κατέχει] ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὁδηγεῖ [τὸν νοῦ] στὴν τελείωσι μὲ τὸ ἅγιο μῦρο τῆς [θείας] γνώσεως καὶ προσκυνήσεως τῆς Ἁγίας Τριάδος.

22. Οἱ δαίμονες ἐξασθενοῦν μέν,

νες, ὅταν διὰ τῶν ἐντολῶν μειῶνται τὰ πάθη τὰ ἐν ἡμῖν. Ἀπόλλυνται δέ, ὅταν εἰς τέλος διὰ τῆς ἀπαθείας ἐξαφανίζωνται, μηκέτι εὑρίσκοντες, τὰ δι᾽ ὧν ἐν ψυχῇ εὑρίσκοντο καὶ ἐπολέμουν αὐτήν. Καὶ τοῦτο ἂν εἴη, τό, ἀσθενήσουσι, καὶ ἀπολοῦνται ἀπὸ προσώπου σου[9].

κγ΄. Οἱ μὲν τῶν ἀνθρώπων, διὰ φόβον ἀνθρώπινον τῶν παθῶν ἀπέχονται. Οἱ δέ, διὰ κενοδοξίαν. Ἄλλοι δέ, δι᾽ ἐγκράτειαν. Ἕτεροι δέ, διὰ θείων κριμάτων, παθῶν ἐλευθεροῦνται.

κδ΄. Πάντες οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου, τὰ τέσσαρα ταῦτα περιέχουσι· τὰς ἐντολάς, τὰ δόγματα, τὰς ἀπειλάς, τὰς ἐπαγγελίας. Καὶ πᾶσαν σκληραγωγίαν διὰ ταῦτα ὑπομένομεν· οἷον, νηστείας, ἀγρυπνίας, χαμευνίας, κόπους, καὶ μόχθους ἐν διακονίαις, ὕβρεις, ἀτιμίας, στρεβλώσεις, θανάτους, καὶ τὰ ὅμοια. Διὰ γὰρ τοὺς λόγους τῶν χειλέων σου, φησίν, ἐγὼ ἐφύλαξα ὁδοὺς σκληράς[10].

κε΄. Μισθὸς τῆς ἐγκρατείας, ἡ ἀπάθεια. Τῆς δὲ πίστεως,

ὅταν μὲ [τὴν τήρησι] τῶν ἐντολῶν ἐλαττώνωνται τὰ πάθη ἐντός μας. Χάνονται ὅμως, ὅταν μὲ τὴν ἀπάθεια ἐξαφανίζωνται ἐντελῶς [τὰ πάθη μας], διότι δὲν βρίσκουν πλέον ἐκεῖνα, μέσῳ τῶν ὁποίων εἰσήρχοντο μέσα στὴν ψυχὴ καὶ τὴν πολεμοῦσαν. Καὶ αὐτὸ μπορεῖ νὰ εἶναι [ὡς πρὸς τὴν σημασία του] τὸ [ψαλμικὸ ρητό]: θὰ ἐξασθενήσουν καὶ θὰ χαθοῦν μακριὰ ἀπὸ τὸ πρόσωπό σου.

23. Κάποιοι μὲν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἀπέχουν ἀπὸ τὰ πάθη ἀπὸ ἀνθρώπινο φόβο. Ἄλλοι δέ, ἀπὸ κενοδοξία. Ἐνῶ ἄλλοι ἀπὸ ἐγκράτεια. Κάποιοι ἄλλοι ὅμως, μὲ τὴν κρίσι τοῦ Θεοῦ, ἐλευθερώνονται ἀπὸ τὰ πάθη.

24. Ὅλοι οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου περιέχουν αὐτὰ τὰ τέσσερα: τὶς ἐντολές, τὰ δόγματα, τὶς ἀπειλές, τὶς ἐπαγγελίες. Καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῶν ὑπομένομε κάθε σκληραγωγία, παραδείγματος χάριν, νηστεῖες, ἀγρυπνίες, χαμαικοιτίες, κόπους καὶ μόχθους σὲ διακονίες, ὕβρεις, ἀτιμίες, βασανισμούς, θανάτους καὶ τὰ συναφῆ. Διότι γιὰ τοὺς λόγους τῶν χειλέων σου, λέγει [ὁ Ψαλμωδός], ἐγὼ φύλαξα σκληρὲς ὁδούς.

25. Ὁ μισθὸς τῆς ἐγκρατείας [εἶναι] ἡ ἀπάθεια. Τῆς δὲ πίστεως,

ἡ γνῶσις. Καὶ ἡ μὲν ἀπάθεια τίκτει τὴν διάκρισιν· ἡ δὲ γνῶσις τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπην.

κς΄. Πρακτικὴν μὲν ὁ νοῦς κατορθῶν, εἰς φρόνησιν προκόπτει· θεωρητικὴν δέ, εἰς γνῶσιν. Τῆς μὲν γάρ ἐστιν, εἰς διάκρισιν ἀρετῆς καὶ κακίας φέρειν τὸν ἀγωνιζόμενον· τῆς δέ, εἰς τοὺς περὶ ἀσωμάτων, καὶ σωμάτων λόγους ἄγειν τὸν μέτοχον. Τῆς δὲ θεολογικῆς χάριτος τηνικαῦτα καταξιοῦται, ὁπηνίκα τὰ προειρημένα πάντα διὰ τῶν τῆς ἀγάπης πτερῶν διαπεράσας, καὶ ἐν θεωρίᾳ γενόμενος, τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον διὰ τοῦ Πνεύματος, ὡς ἀνθρωπίνῳ νῷ δυνατόν, διασκοπήσῃ.

κζ΄. Θεολογεῖν μέλλων, μὴ τοὺς κατ᾽ αὐτὸν ζητήσῃ λόγους· οὐ μὴ γὰρ εὕρῃ ἀνθρώπινος νοῦς· ἀλλ᾽ οὐδὲ ἄλλου τινὸς τῶν μετὰ Θεόν· ἀλλὰ τοὺς περὶ αὐτόν, ὡς οἷόν τε διασκόπει· οἷον, τοὺς περὶ ἀϊδιότητος, ἀπειρίας τε, καὶ ἀοριστίας, ἀγαθότητός τε, καὶ σοφίας, καὶ δυνάμεως δημιουργικῆς τε, καὶ

ἡ [θεία] γνῶσι. Καὶ ἡ μὲν ἀπάθεια γεννᾶ τὴν διάκρισι· ἡ δὲ γνῶσι τὴν ἀγάπη στὸν Θεό.

26. Ὅταν ὁ νοῦς κατορθώνῃ μὲν τὴν πρακτικὴ [ἀρετή], προοδεύει στὴν φρόνησι. Ὅταν δὲ [κατορθώνῃ] τὴν θεωρητικὴ [ἀρετή, προοδεύει] στὴν γνῶσι. Διότι τῆς μὲν πρώτης, [τῆς πρακτικῆς], εἶναι [ἰδίωμα] νὰ ὁδηγῇ στὴν διάκρισι ἀρετῆς καὶ κακίας ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀγωνίζεται [στὴν πρᾶξι]· ἐνῶ τῆς ἄλλης, [τῆς θεωρητικῆς δηλαδή, εἶναι ἰδίωμα] νὰ ὁδηγῇ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος εἶναι] μέτοχος [σ᾽ αὐτὴν τὴν θεωρία], στοὺς σχετικοὺς λόγους μὲ τὰ ἐνσώματα καὶ ἀσώματα [ὄντα]. Ὅμως τῆς θεολογικῆς Χάριτος, τότε καταξιώνεται [ὁ νοῦς], ὅταν μελετήσῃ μετὰ προσοχῆς, μὲ τὴν Χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅσο [εἶναι] δυνατὸν στὸν ἄνθρωπινο νοῦ, τὸν λόγο[1] γύρω ἀπὸ Ἐκεῖνον, ἀφοῦ [πρῶτα] διέλθῃ μὲ τὰ πτερὰ τῆς ἀγάπης ὅλα, ὅσα ἔχουν προαναφερθῇ καὶ ἔρθῃ σὲ θεωρία.

27. Ἐὰν πρόκειται [κανεὶς] νὰ θεολογῇ, νὰ μὴν ἀναζητήσῃ τοὺς κατ᾽ Αὐτὸν λόγους [τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ]· διότι δὲν [εἶναι δυνατὸν] νὰ [τοὺς] ἀνακαλύψῃ ἀνθρώπινος νοῦς· ἀλλὰ οὔτε [νοῦς] κάποιου ἄλλου [ἀπὸ τὰ ὄντα, τὰ ὁποῖα εἶναι] μετὰ ἀπὸ τὸν Θεὸ [τῶν ἀγγελικῶν τάξεων]. Ἀλλὰ μελέτησε μετὰ προσοχῆς, ὅσο [εἶναι] δυνατόν, τοὺς γύρω ἀπὸ Αὐτὸν [λόγους, δηλαδὴ τὶς ἰδιότητες τοῦ Θεοῦ], ὅπως παραδείγματος χάριν, τοὺς σχετικοὺς μὲ τὴν ἀϊδιότητα, τὴν ἀπειρότητα καὶ ἐπίσης τὴν ἀπεριοριστία, τὴν ἀγαθότητα καὶ μαζὶ τὴν σοφία καὶ τὴν δύναμι, τὴν δημιουργικὴ καὶ ἐπί-

προνοητικῆς, καὶ κριτικῆς τῶν ὄντων. Οὗτος γὰρ ἐν ἀνθρώποις μέγας θεολόγος, ὁ τούτων τοὺς λόγους κἂν ποσῶς ἐξευρίσκων.

κη΄. Δυνατὸς ἀνήρ, ὁ τῇ πράξει τὴν γνῶσιν συζεύξας. Τῇ μὲν γάρ, τὴν ἐπιθυμίαν μαραίνει καὶ τὸν θυμὸν ἡμεροῖ· τῇ δέ, τὸν νοῦν πτεροῖ, καὶ πρὸς Θεὸν ἐκδημεῖ.

κθ΄. Ὅταν λέγῃ ὁ Κύριος, ἐγώ, καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν[11]*, τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας σημαίνει. Ὅταν δὲ πάλιν λέγῃ, ἐγὼ ἐν τῷ πατρί, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί*[12]*, τὸ ἀχώριστον δηλοῖ τῶν ὑποστάσεων. Οἱ οὖν τριθεῖται, χωρίζοντες τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱόν, εἰς ἀμφίκρημνον ἐμπίπτουσιν. Ἢ γὰρ συναΐδιον λέγοντες τῷ Πατρὶ τὸν Υἱόν, χωρίζοντες δὲ αὐτὸν ἐξ αὐτοῦ, ἀναγκάζονται λέγειν μὴ ἐξ αὐτοῦ γεγεννῆσθαι, καὶ ἐμπεσεῖν εἰς τὸ τρεῖς λέγειν Θεούς, καὶ τρεῖς ἀρχάς. Ἢ ἐξ αὐτοῦ γεγεννῆσθαι λέγοντες, χωρίζοντες δέ, ἀναγκάζονται λέγειν μὴ συναΐδιον εἶναι τῷ Πατρί, καὶ ποιῆσαι ὑπὸ χρόνον τὸν τῶν χρόνων Δεσπότην. Χρὴ γὰρ καὶ τὸν ἕνα Θεὸν τηρεῖν,*

σης προνοητικὴ καὶ κριτικὴ τῶν ὄντων. Αὐτὸς [εἶναι] βέβαια μέγας θεολόγος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, ἀκόμη καὶ κατ᾽ ἐλάχιστον, ἀνακαλύπτει τοὺς λόγους αὐτῶν [τῶν ἰδιοτήτων τοῦ Θεοῦ].

28. Δυνατὸς ἄνθρωπος [εἶναι] ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἕνωσε μὲ τὴν πρᾶξι τὴν γνῶσι. Διότι μὲ τὴν μὲν πρώτη, [τὴν πρᾶξι], μαραίνει τὴν ἐπιθυμία καὶ τιθασεύει τὸν θυμό· ἐνῶ μὲ τὴν ἄλλη, [τὴν γνῶσι], πτερώνει τὸν νοῦ καὶ ἐκδημεῖ πρὸς τὸν Θεό, [ἐξίσταται ὁ νοῦς του πρὸς τὸν Θεό].

29. Ὅταν ὁ Κύριος λέγῃ: «ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἴμαστε ἕνα», ὑποδεικνύει τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας. Ὅταν δὲ πάλι λέγῃ: «ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί», δηλώνει τὸ ἀχώριστο τῶν ὑποστάσεων. Οἱ τριθεΐτες, ἑπομένως, χωρίζοντας τὸν Υἱὸ ἀπὸ τὸν Πατέρα, πέφτουν μέσα σὲ διπλᾶ ἐπικίνδυνο γκρεμό. Διότι, εἴτε μὲ τὸ νὰ λέγουν τὸν Υἱὸ συναΐδιο μὲ τὸν Πατέρα, χωρίζοντας ὅμως Αὐτὸν ἀπὸ Ἐκεῖνον [τὸν ἕνα ἀπὸ τὸν ἄλλο], ἀναγκάζονται νὰ λέγουν, ὅτι δὲν ἔχει γεννηθῆ [ὁ Υἱός] ἀπ᾽ Αὐτόν, [ἀπό τὸν Πατέρα], καὶ [τότε ἀναγκάζονται] συνήθως νὰ περιπίπτουν στὸ νὰ ὁμολογοῦν τρεῖς Θεοὺς καὶ τρεῖς ἀρχές. Ἢ λέγοντας, ὅτι ἔχει γεννηθῆ ἀπ᾽ Αὐτόν, χωρίζοντας ὅμως [τὸν ἕνα ἀπὸ τὸν ἄλλο], ἀναγκάζονται νὰ λέγουν, ὅτι δὲν εἶναι συναΐδιος μὲ τὸν Πατέρα καὶ κάνουν συνήθως ὑποτελῆ στὸν χρόνο τὸν Κύριο τῶν χρόνων. Διότι πρέπει καὶ τὸν ἕνα Θεὸ νὰ φυλάττωμε [δη-

καὶ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ὁμολογεῖν, κατὰ τὸν μέγαν Γρηγόριον, καὶ ἑκάστην μετὰ τῆς ἰδιότητος. Καὶ γὰρ διαιρεῖται μέν, ἀλλ᾽ ἀδιαιρέτως, κατὰ τὸν αὐτόν, καὶ συνάπτεται μέν, διῃρημένως δέ. Καὶ διὰ τοῦτο, παράδοξος καὶ ἡ διαίρεσις, καὶ ἡ ἕνωσις. Ἐπεί, τί ἔχει τὸ παράδοξον, εἰ ὡς ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ ἥνωται καὶ κεχώρισται, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς τῷ Πατρί, καὶ οὐδὲν πλέον;

λ΄. Ὁ τέλειος ἐν ἀγάπῃ, καὶ εἰς ἄκρον ἀπαθείας οὐκ [delendum] ἐλθών, [addendum: οὐκ] ἐπίσταται διαφορὰν ἰδίου καὶ ἀλλοτρίου, ἢ ἰδίας καὶ ἀλλοτρίας, ἢ πιστοῦ καὶ ἀπίστου, ἢ δούλου καὶ ἐλευθέρου, ἢ ὅλως ἄρσενος καὶ θηλείας. Ἀλλ᾽ ἀνώτερος τῆς τῶν παθῶν τυραννίδος γενόμενος, καὶ εἰς τὴν μίαν φύσιν τῶν ἀνθρώπων ἀποβλεπόμενος, πάντας ἐξ ἴσου θεωρεῖ, καὶ πρὸς πάντας ἴσως διάκειται. Οὐκ ἔστι γὰρ ἐν αὐτῷ Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, οὐδὲ ἄρσεν καὶ θῆλυ, οὐδὲ δοῦλος καὶ ἐλεύθερος, ἀλλὰ τὰ πάντα, καὶ ἐν πᾶσι Χριστός[13].

λαδὴ τὴν πίστι στὸν ἕνα Θεὸ] καὶ τὶς τρεῖς ὑποστάσεις νὰ ὁμολογοῦμε καὶ κάθε μιὰ μαζὶ μὲ τὴν ἰδιότητά [της], σύμφωνα μὲ τὸν Ἅγιο Γρηγόριο [τὸν Θεολόγο]. Διότι, βέβαια, διαιρεῖται μὲν [ἡ Θεότητα], κατὰ τὸν ἴδιο [τὸν Ἅγιο Γρηγόριο], ἀλλὰ ἀδιαιρέτως καὶ συνάπτεται, ἀλλὰ διαιρετῶς. Καί, ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, [εἶναι] παράδοξη καὶ ἡ διαίρεσι καὶ ἡ ἕνωσι. Ἐπειδή, [τότε] ποιὸ θὰ ἦταν τὸ παράδοξο, ἐὰν ὅπως ἑνώνεται καὶ χωρίζεται ἄνθρωπος μὲ ἄνθρωπο, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο [ἑνώνεται καὶ χωρίζεται] καὶ ὁ Υἱὸς μὲ τὸν Πατέρα καὶ τίποτε περισσότερο;

30. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος [εἶναι] τέλειος σύμφωνα μὲ τὴν ἀγάπη καὶ ἔφθασε στὸ ἄκρο τῆς ἀπαθείας, δὲν ἀντιλαμβάνεται διαφορὰ μεταξὺ οἰκείου καὶ ξένου ἢ οἰκείας καὶ ξένης ἢ πιστοῦ καὶ ἀπίστου ἢ δούλου καὶ ἐλεύθερου ἢ ἐν πολλοῖς ἀρσενικῆς καὶ θηλυκῆς [φύσεως]. Ἀλλά, ἀφοῦ ἔγινε ἀνώτερος ἀπὸ τὴν τυραννία τῶν παθῶν καὶ προσβλέπει στὴν μία φύσι τῶν ἀνθρώπων, θεωρεῖ ὅλους ἐξ ἴσου, καὶ εἶναι διατεθειμένος ὅμοια πρὸς ὅλους. Διότι δὲν ὑπάρχει σ᾽ αὐτὸν Ἕλληνας καὶ Ἰουδαῖος, οὔτε ἀρσενικὸ καὶ θηλυκὸ γένος, οὔτε δοῦλος καὶ ἐλεύθερος, ἀλλὰ ὅλα καὶ σὲ ὅλα ὁ Χριστός.

λα΄. Ἐκ τῶν ὑποκειμένων τῇ ψυχῇ παθῶν, λαμβάνουσιν οἱ δαίμονες τὰς ἀφορμὰς τοῦ κινεῖν ἐν ἡμῖν τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς· εἶτα διὰ τούτων πολεμοῦντες τὸν νοῦν, ἐκβιάζονται αὐτὸν εἰς συγκατάθεσιν ἐλθεῖν τῆς ἁμαρτίας· ἡττηθέντος δὲ αὐτοῦ, ἄγουσιν εἰς τὴν κατὰ διάνοιαν ἁμαρτίαν, καὶ ταύτης ἀποτελεσθείσης[14], φέρουσιν αὐτὸν λοιπὸν αἰχμάλωτον εἰς τὴν πρᾶξιν· μετὰ δὲ ταύτης λοιπὸν οἱ τὴν ψυχὴν διὰ τῶν λογισμῶν ἐρημώσαντες, σὺν αὐτοῖς ὑποχωροῦσιν, μένει δὲ μόνον ἐν τῷ νῷ τὸ εἴδωλον τῆς ἁμαρτίας περὶ οὗ φησιν ὁ Κύριος, ὅταν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἑστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ὁ ἀναγινώσκων νοείτω[15], ὅτι τόπος ἅγιος καὶ ναὸς Θεοῦ ὁ νοῦς ὑπάρχει τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ᾧ οἱ δαίμονες διὰ τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν τὴν ψυχὴν ἐρημώσαντες, τὸ εἴδωλον ἀνατιθέασι τῆς ἁμαρτίας. Ὅτι δὲ καὶ ἱστορικῶς ἤδη ταῦτα γέγονεν, οὐδεὶς τῶν τὰ Ἰωσήπεια ἀνεγνωκότων, ὡς οἶμαι, ἀμφιβάλλει. Πλὴν τι-

31. Οἱ δαίμονες παίρνουν τὶς ἀφορμές, γιὰ νὰ κινοῦν μέσα μας τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς, ἀπὸ τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα ὑφίστανται μέσα στὴν ψυχή. Ἔπειτα, πολεμώντας μέσῳ αὐτῶν, [τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν] τὸν νοῦ, τὸν ἐξαναγκάζουν νὰ φθάση στὴν συγκατάθεσι τῆς ἁμαρτίας. Ἐὰν δὲ αὐτὸς ἡττηθῇ, τὸν ὁδηγοῦν στὴν κατὰ διάνοια ἁμαρτία καὶ ὅταν αὐτὴ ἐκπληρωθῇ, τὸν ὁδηγοῦν ἔπειτα αἰχμάλωτο στὴν πρᾶξι [τῆς ἁμαρτίας]. Καὶ μετὰ λοιπὸν ἀπὸ αὐτή, ἐκεῖνοι [οἱ δαίμονες], οἱ ὁποῖοι ἤδη ἐρήμωσαν μὲ τοὺς λογισμοὺς τὴν ψυχή, ὑποχωροῦν μαζὶ μ᾽ αὐτοὺς [τοὺς λογισμούς]. Ἀλλὰ μένει μόνο μέσα στὸν νοῦ τὸ εἴδωλο τῆς ἁμαρτίας, σχετικὰ μὲ τὸ ὁποῖο λέγει ὁ Κύριος: ὅταν δῆτε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως νὰ στέκεται σὲ τόπο ἅγιο, ἂς ἀντιλαμβάνεται αὐτὸς ποὺ διαβάζει. Διότι ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τόπος ἅγιος καὶ ναὸς τοῦ Θεοῦ, μέσα στὸν ὁποῖο οἱ δαίμονες, ἀφοῦ ἐρήμωσαν τὴν ψυχὴ μὲ τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς, ἀνεγείρουν τὸ εἴδωλο τῆς ἁμαρτίας. Κανεὶς βέβαια, ὅπως νομίζω, ἀπὸ ὅσους ἔχουν διαβάσει τὰ ἱστορικὰ συγγράμματα τοῦ Ἰωσήπου[β] δὲν ἀμφιβάλλει, ὅτι αὐτὰ καὶ ἱστορικῶς ἔχουν ἤδη συμβῆ. Ἐπιπλέον κά-

νές φασι καὶ ἐπὶ τοῦ ἀντιχρίστου ταῦτα γενήσεσθαι.

λβ΄. Τρία εἰσὶ τὰ κινοῦντα ἡμᾶς ἐπὶ τὰ καλά· τὰ φυσικὰ σπέρματα, αἱ ἅγιαι δυνάμεις, καὶ ἡ ἀγαθὴ προαίρεσις. Καὶ τὰ μὲν φυσικὰ σπέρματα, ὡς ὅταν ὃ θέλωμεν ἵνα ποιῶσιν ἡμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἡμεῖς ὁμοίως ποιῶμεν αὐτοῖς[16]*, ἢ ὡς ὅταν ἴδωμεν τινὰ ἐν στενώσει ἢ ἐν ἀνάγκῃ, καὶ φυσικῶς ἐλεῶμεν. Αἱ δὲ ἅγιαι δυνάμεις, οἷον, ὅταν κινούμενοι ἐπὶ καλῷ πράγματι, εὕρωμεν συνεργίαν ἀγαθήν, καὶ κατευοδώμεθα. Ἡ δὲ ἀγαθὴ προαίρεσις, ὡς ὅταν διακρίνοντες τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ κακοῦ, αἱρώμεθα τὸ ἀγαθόν.*

λγ΄. Τρία δὲ πάλιν εἰσὶ τὰ κινοῦντα ἡμᾶς ἐπὶ τὰ κακά· τὰ πάθη, οἱ δαίμονες, καὶ ἡ κακὴ προαίρεσις. Καὶ τὰ μὲν πάθη, ὡς ὅταν ἐπιθυμῶμεν πράγματος παρὰ λόγον, οἷον, ἢ βρώματος παρὰ τὸν καιρόν, ἢ παρὰ τὴν χρείαν, ἢ γυναικὸς παρὰ τὸν σκοπὸν τῆς παιδοποιΐας, καὶ τῆς μὴ νομίμου. Καὶ πάλιν ὅταν ὀργιζώμεθα, ἢ λυπώμεθα παρὰ τὸ

ποιοι λέγουν, ὅτι αὐτὰ θὰ συμβοῦν καὶ ἐπὶ τοῦ ἀντιχρίστου.

32. Τρία εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μᾶς ὑποκινοῦν πρὸς τὰ καλά: τὰ φυσικὰ σπέρματα, οἱ ἅγιες [ἀγγελικὲς] δυνάμεις καὶ ἡ ἀγαθὴ προαίρεσι. Καὶ τὰ μὲν φυσικὰ σπέρματα [μᾶς ὑποκινοῦν], ὅπως, ὅταν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο θέλομε νὰ μᾶς κάνουν οἱ ἄνθρωποι, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἐμεῖς νὰ κάνωμε σ᾽ αὐτούς, ἢ ὅπως, ὅταν δοῦμε κάποιον σὲ στενότητα ἢ σὲ ἀνάγκη καὶ φυσικῷ τῷ τρόπῳ νὰ τὸν ἐλεοῦμε. Οἱ δὲ ἅγιες [νοερὲς] δυνάμεις [μᾶς ὑποκινοῦν πρὸς τὸ καλό], παραδείγματος χάριν, ὅταν, καθὼς πορευόμεθα πρὸς κάποιο καλὸ ἔργο, νὰ βροῦμε ἀγαθὴ συνεργία καὶ νὰ ἐπιτύχωμε. Καὶ ἡ ἀγαθὴ προαίρεσι, ὅπως, ὅταν, καθὼς διακρίνομε τὸ καλὸ ἀπὸ τὸ κακό, νὰ προτιμοῦμε τὸ ἀγαθό.

33. Καὶ τρία εἶναι πάλι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μᾶς ὑποκινοῦν πρὸς τὰ κακά· τὰ πάθη, οἱ δαίμονες καὶ ἡ κακὴ προαίρεσι. Καὶ τὰ μὲν πάθη, ὅπως, ὅταν ἐπιθυμοῦμε κάποιο πρᾶγμα παράλογο, παραδείγματος χάριν, ἢ φαγητὸ παράκαιρα, ἢ χωρὶς τὴν ἀνάγκη [τοῦ σώματος], ἢ [ἐπιθυμοῦμε] γυναῖκα, ἐκτὸς τοῦ σκοποῦ τῆς παιδοποιίας, καὶ [μάλιστα] τὴν μὴ νόμιμη. Καὶ πάλι, ὅταν ὀργιζώμεθα, ἢ λυπούμεθα παρά-

εἰκός, οἷον κατὰ τοῦ ἀτιμάσαντος, ἢ ζημιώσαντος. Οἱ δὲ δαίμονες, οἷον, ἐν τῇ ἀμελείᾳ ἡμῶν καιροσκοποῦντες, ἐπιτίθενται ἡμῖν, ἄφνω μετὰ πολλῆς σφοδρότητος κινοῦντες τὰ προειρημένα πάθη καὶ τὰ ὅμοια. Ἡ δὲ κακὴ προαίρεσις, οἷον, ὅτε ἐν γνώσει τοῦ καλοῦ, τὸ κακὸν ἀνθαιρώμεθα.

λδ΄. Μισθοὶ τῶν πόνων τῆς ἀρετῆς εἰσὶν ἡ ἀπάθεια, καὶ ἡ γνῶσις. Αὗται γὰρ πρόξενοι γίνονται βασιλείας Οὐρανῶν, ὡς τὰ πάθη καὶ ἡ ἀγνωσία κολάσεως αἰωνίου. Ὁ οὖν τούτους διὰ δόξαν ἀνθρώπων ζητῶν, καὶ μὴ δι᾽ αὐτὸ τὸ καλόν, ἀκούει παρὰ τῆς Γραφῆς αἰτεῖτε, καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε[17].

λε΄. Εἰσὶ πολλά τινα φύσει καλὰ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων γινόμενα, ἀλλ᾽ οὐ καλὰ πάλιν διά τινα αἰτίαν, οἷον, νηστεία, καὶ ἀγρυπνία, προσευχή, καὶ ψαλμῳδία, ἐλεημοσύνη, καὶ ξενοδοχία, φύσει καλὰ ἔργα εἰσίν· ἀλλ᾽ ὅταν διὰ κενοδοξίαν γίνωνται, οὐκ ἔστι καλά.

λϛ΄. Πάντων τῶν πραττο-

λογα, παραδείγματος χάριν, ἐναντίον ἐκείνου, ὁ ὁποῖος [μᾶς] ἀτίμασε, ἢ [μᾶς] ἐζημίωσε. Οἱ δαίμονες ἐξάλλου, [τότε μᾶς ὑποκινοῦν πρὸς τὰ κακά, ὅταν], ἐπὶ παραδείγματι, καιροφυλακτώντας κατὰ [τὴν περίοδο] τῆς ἀμελείας μας, μᾶς ἐπιτίθενται, ξαφνικά, μὲ πολλὴ σφοδρότητα, ὑποκινώντας τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα προαναφέρθηκαν καὶ τὰ ἀντίστοιχα. Καὶ ἡ κακὴ προαίρεσι [μᾶς ὑποκινεῖ πρὸς τὰ κακά], παραδείγματος χάριν, ὅταν μὲ ἐπίγνωσι προτιμᾶμε τὸ κακό, ἀντὶ τοῦ καλοῦ.

34. Ἀμοιβὴ γιὰ τοὺς κόπους τῆς ἀρετῆς εἶναι ἡ ἀπάθεια καὶ ἡ [θεία] γνῶσι, [ἡ ἐμπειρική, βιωματικὴ σχέσι μὲ τὸν Θεό]. Αὐτὲς πράγματι γίνονται πρόξενοι τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, ὅπως τὰ πάθη καὶ ἡ ἀγνωσία [γίνονται πρόξενοι] τῆς αἰωνίου κολάσεως. Ἐκεῖνος, ἑπομένως, ὁ ὁποῖος ἐπιζητεῖ αὐτοὺς [τοὺς κόπους] γιὰ τὴν δόξα τῶν ἀνθρώπων καὶ ὄχι γι᾽ αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ καλό, ἀκούει ἀπὸ τὴν [Ἁγία] Γραφή: ζητεῖτε καὶ δὲν λαμβάνετε, διότι κακῶς ζητεῖτε.

35. Ὑπάρχουν πολλὰ πράγματα, ποὺ πραγματοποιοῦνται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, [τὰ ὁποῖα εἶναι] ἐκ τῆς φύσεώς τους καλά, ἀλλὰ δὲν [εἶναι] καλὰ πάλι ἀπὸ κάποια αἰτία, ὅπως, γιὰ παράδειγμα, ἡ νηστεία καὶ ἡ ἀγρυπνία, ἡ προσευχὴ καὶ ἡ ψαλμωδία, ἡ ἐλεημοσύνη καὶ ἡ φιλοξενία εἶναι ἐκ τῆς φύσεώς τους καλὰ ἔργα· ἀλλά, ὅταν γίνωνται ἀπὸ κενοδοξία, δὲν εἶναι καλά.

36. Ὁ Θεός, γιὰ ὅλα, ὅσα πράττον-

μένων ὑφ᾽ ἡμῶν, τὸν σκοπὸν ζητεῖ ὁ Θεός, εἴτε δι᾽ αὐτὸν πράττομεν, εἴτε δι᾽ ἄλλην αἰτίαν.

λζ'. Ὅταν ἀκούσῃς τῆς Γραφῆς λεγούσης, ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ[18]*, οὐ τὰ παρὰ τὸν σκοπὸν τὸν ὀρθὸν πραττόμενα, εἰ καὶ δοκεῖ καλὰ εἶναι, ὁ Θεὸς καλὰ ἀποδίδωσιν, ἀλλὰ τὰ κατὰ τὸν ὀρθὸν δηλονότι. Οὐ γὰρ εἰς τὰ γινόμενα, ἀλλ᾽ εἰς τὸν σκοπὸν τῶν γινομένων ἡ τοῦ Θεοῦ κρίσις ἐφορᾷ.*

λη'. Ὁ τῆς ὑπερηφανίας δαίμων, διπλῆν ἔχει τὴν πονηρίαν· ἢ γὰρ ἑαυτῷ ἀναπείθει τὸν Μοναχὸν ἐπιγράφειν τὰ κατορθώματα, καὶ οὐχὶ τῷ Θεῷ, τῷ καὶ χορηγῷ τῶν καλῶν, καὶ βοηθῷ πρὸς κατόρθωσιν· ἢ τούτῳ μὴ πειθόμενον, τοὺς ἔτι ἀτελεστέρους τῶν Μοναχῶν ἀδελφῶν ὑποβάλλει ἐξουθενεῖν. Ἀγνοεῖ δὲ καὶ οὗτος ὁ ἐνεργούμενος, ὅτι τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν ἀναπείθει αὐτὸν ἀπαρνεῖσθαι. Εἰ γὰρ ἐκείνους ὡς μὴ δυνηθέντας κατορθῶσαι ἐξουθενεῖ, ἑαυτὸν δηλονότι ὡς ἐξ ἰδίας δυ-

ται ἀπὸ ἐμᾶς, ζητᾶ τὸν σκοπό, ἐὰν [τὰ] πράττωμε γι᾽ Αὐτὸν ἢ γιὰ ἄλλη αἰτία.

37. Ὅταν ἀκούσῃς νὰ λέγῃ ἡ [Ἁγία] Γραφή, ὅτι Ἐσὺ [Κύριε] θὰ ἀποδώσῃς στὸν καθένα ἀνάλογα μὲ τὰ ἔργα του, [ἐννόησε, ὅτι] ὁ Θεὸς ἀνταποδίδει μὲ καλά, ὄχι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα διαπράττονται ἀντίθετα πρὸς τὸν ὀρθὸ σκοπό, ἂν καὶ φαίνονται, ὅτι εἶναι καλά, ἀλλὰ βεβαίως [ἀνταποδίδει μὲ καλά, ὅσα εἶναι] σύμφωνα μὲ τὸν ὀρθὸ [σκοπό]. Διότι ἡ κρίσι τοῦ Θεοῦ δὲν ἐπιβλέπει σ᾽ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα γίνονται, ἀλλὰ στὸν σκοπὸ αὐτῶν, ποὺ γίνονται.

38. Ὁ δαίμονας τῆς ὑπερηφανίας ἐμπεριέχει διπλῆ τὴν πονηρία· διότι, ἢ καταπείθει τὸν Μοναχὸ νὰ ἀποδίδῃ τὰ κατορθώματα στὸν ἑαυτό του καὶ ὄχι στὸν Θεό, ὁ ὁποῖος [εἶναι] καὶ ὁ χορηγὸς τῶν καλῶν καὶ ὁ βοηθὸς γιὰ τὴν κατόρθωσί [τους]· ἢ ἐὰν [ὁ Μοναχὸς] δὲν πείθεται σ᾽ αὐτό, [τοῦ] ὑπαγορεύει νὰ ἐξουθενώνῃ ἐκείνους ἀπὸ τοὺς Ἀδελφοὺς Μοναχούς, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀκόμη πιὸ ἀτελεῖς. Ἀγνοεῖ, βέβαια, καὶ αὐτός, [δηλαδὴ] ὁ εὑρισκόμενος ὑπὸ τὴν ἐνέργεια [τοῦ δαίμονος τῆς ὑπερηφανίας], ὅτι [ὁ δαίμων] τὸν καταπείθει νὰ ἀρνηθῇ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Διότι, ἐὰν ἐξουθενώνῃ ἐκείνους [τοὺς Ἀδελφοὺς Μοναχούς], διότι δῆθεν δὲν μπόρεσαν νὰ ἐπιτύχουν [τὴν ἀρετή], παριστάνει τὸν ἑαυτό του, ὅτι δῆθεν προόδευσε μὲ

νάμεως κατορθώσαντα εἰσάγει, ὅπερ ἐστὶν ἀμήχανον, τοῦ Κυρίου εἰπόντος, χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν[19]*· ἐπειδὴ ἡ ἡμετέρα ἀσθένεια κινουμένη ἐπὶ τὰ καλά, ἄνευ τοῦ χορηγοῦ τῶν καλῶν εἰς τέλος ἄγειν οὐ δύναται.*

λθ΄. Ὁ ἐγνωκὼς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ἀσθένειαν, οὗτος εἴληφε πεῖραν τῆς θείας δυνάμεως. Καὶ τοιοῦτος δι᾽ αὐτῆς τὰ μὲν κατορθώσας, τὰ δὲ σπεύδων κατορθῶσαι, οὐκ ἐξουθενεῖ ποτὲ οὐδένα ἀνθρώπων. Οἶδε γάρ, ὅτι, ὥσπερ αὐτῷ ἐβοήθησε, καὶ πολλῶν παθῶν καὶ χαλεπῶν ἠλευθέρωσεν, οὕτω δυνατός ἐστι καὶ πᾶσι βοηθῆσαι ὅτε θέλει, καὶ μάλιστα τοῖς δι᾽ αὐτὸν ἀγωνιζομένοις, εἰ καὶ κρίμασί τισιν ὑφ᾽ ἓν πάντας τῶν παθῶν οὐκ ἀπαλλάττει, ἀλλ᾽ ἰδίοις ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος ἰατρός, ἕκαστον τῶν σπευδόντων ἰᾶται.

μ΄. Ἐπὶ τῇ τῶν παθῶν ἀνενεργησίᾳ, ἡ ὑπερηφανία ἐπισυμβαίνει, ἢ τῶν αἰτιῶν ἀποκοπτομένων, ἢ τῶν δαιμόνων δολουργῶς ὑποχωρούντων.

τὴν δική του δύναμι, τὸ ὁποῖο εἶναι ἀδύνατον, ἀφοῦ ὁ Κύριος εἶπε: «χωρὶς Ἐμένα δὲν μπορεῖτε νὰ κάνετε τίποτα»· διότι ἡ δική μας ἀδυναμία, [ἀκόμη καὶ] ἂν κινῆται πρὸς τὰ καλά, δὲν μπορεῖ νὰ φέρῃ κάποιο ἀποτέλεσμα χωρὶς τὸν χορηγὸ τῶν καλῶν, [τὸν Θεό].

39. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει γνωρίσει τὴν ἀσθένεια τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, αὐτὸς ἔχει λάβει πεῖρα τῆς θείας δυνάμεως. Καὶ αὐτὸς [ὁ ἄνθρωπος, γνωρίζοντας], ὅτι μ᾽ αὐτὴ [τὴν θεία δύναμι] ἄλλα μὲν [καλὰ] κατόρθωσε, ἄλλα δὲ σπεύδει νὰ κατορθώσῃ, δὲν ἐξουθενώνει ποτὲ κανένα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, διότι γνωρίζει, ὅτι, ὅπως ἀκριβῶς [ὁ Θεὸς] τὸν βοήθησε καὶ [τὸν] ἐλευθέρωσε ἀπὸ πολλὰ καὶ τυραννικὰ πάθη, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, εἶναι δυνατὸς [ὁ Θεός], ὅταν θέλῃ, καὶ ὅλους νὰ βοηθήσῃ καὶ περισσότερο ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀγωνίζονται γι᾽ Αὐτόν, ἂν καί, ἀπὸ κάποια [ἀνεξερεύνητη θεία] βούλησι, δὲν ἀπαλλάττει συγχρόνως ὅλους ἀπὸ τὰ πάθη [τους], ἀλλά, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος ἰατρός, σύμφωνα μὲ τὶς δικές του κρίσεις, θεραπεύει ἕναν ἕναν ξεχωριστὰ ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦν μὲ προθυμία.

40. Ἐπέρχεται ἡ ὑπερηφάνια μετὰ τὴν ἀδράνεια τῶν παθῶν, ἢ ἐπειδὴ ἀποκόπτονται οἱ ἀφορμὲς [τῶν παθῶν] ἢ ἐπειδὴ οἱ δαίμονες ὑποχωροῦν ἀπὸ πανουργία [γιὰ νὰ νομίσωμε ὅτι γίναμε ἀπαθεῖς καὶ νὰ ὑπερηφανευθοῦμε].

μα'. Πᾶσα σχεδὸν ἁμαρτία, διὰ ἡδονὴν γίνεται, καὶ ἡ ταύτης ἀναίρεσις, διὰ κακοπαθείας καὶ λύπης, ἢ ἑκουσίου διὰ μετανοίας, ἢ οἰκονομικῆς περιφορᾶς διὰ τῆς προνοίας ἐπαγομένης· εἰ γὰρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δὲ ὑπὸ Κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν[20].

μβ'. Ὅταν σοι ἔλθῃ ἐξ ἀπροσδοκήτου πειρασμός, μὴ τὸν δι' οὗ αἰτιῶ, ἀλλὰ τὸ διὰ τί ζήτει, καὶ εὑρίσκεις διόρθωσιν. Ἐπεί, εἴτε δι' ἐκείνου, εἴτε δι' ἄλλου, πιεῖν εἶχες τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων τὸ ἀψίνθιον.

μγ'. Ὡς ὢν κακότροπος, τοῦ κακοπαθεῖν μὴ ἀπαναίνου, ἵνα, δι' αὐτοῦ ταπεινωθείς, τὴν ὑπερηφανίαν ἐμέσῃς.

μδ'. Οἱ μὲν τῶν πειρασμῶν, ἡδονάς· οἱ δέ, λύπας· οἱ δέ, ὀδύνας σωματικὰς τοῖς ἀνθρώποις προσάγουσι. Κατὰ γὰρ τὴν ἐγκειμένην τῇ ψυχῇ αἰτίαν τῶν παθῶν, καὶ τὸ φάρμακον ὁ ἰατρὸς τῶν ψυχῶν διὰ τῶν αὐτοῦ κριμάτων ἐπιτίθησιν.

με'. Αἱ ἐπιφοραὶ τῶν πειρα-

41. Σχεδὸν κάθε ἁμαρτία γίνεται ἐξ αἰτίας ἡδονῆς καὶ ἡ ἀναίρεσι αὐτῆς [τῆς ἁμαρτίας γίνεται] ἢ μὲ ἑκούσια κακοπάθεια καὶ λύπη διὰ τῆς μετανοίας ἢ μὲ κατ' οἰκονομίαν [κακοπάθεια καὶ λύπη] ἀπὸ περίστασι, ἡ ὁποία ἐπέρχεται ἀπὸ τὴν [θεία] πρόνοια. Διότι, ἐὰν κατακρίναμε τοὺς ἑαυτούς μας, δὲν θὰ κατακρινώμεθα· ἀφοῦ, ὅμως, κατακρινόμεθα ἀπὸ τὸν Κύριο, παιδαγωγούμεθα, γιὰ νὰ μὴν καταδικασθοῦμε μαζὶ μὲ τὸν κόσμο.

42. Ὅταν σοῦ ἔλθῃ πειρασμὸς ἀπὸ ἀπροσδόκητο [γεγονός], νὰ μὴν κατηγορῇς ἐκεῖνον, ἀπὸ τὸν ὁποῖο [συνέβη], ἀλλὰ ἀναζήτησε τὸ γιατὶ [συνέβη] καὶ θὰ βρῇς ὁπωσδήποτε διόρθωσι. Ἐπειδή, εἴτε ἀπὸ ἐκεῖνον εἴτε ἀπὸ ἄλλον [ἄνθρωπο], ὁπωσδήποτε θὰ ἔπινες τὸ ἀψίθι [τὸ πικρὸ ποτήριο] τῶν κριμάτων τοῦ Θεοῦ.

43. Καθόσον, ἐὰν εἶσαι κακότροπος, ἂς μὴν ἀπορρίπτῃς τὴν κακοπάθεια, ὥστε, ἀφοῦ μ' αὐτὴν ταπεινωθῇς, νὰ ἐμέσῃς τὴν ὑπερηφάνια.

44. Ἀπὸ τοὺς πειρασμούς, οἱ μὲν ἐπιφέρουν στοὺς ἀνθρώπους ἡδονές, ἄλλοι δὲ λύπες καὶ οἱ ἄλλοι σωματικοὺς πόνους. Διότι, ὁ ἰατρὸς τῶν ψυχῶν, μὲ τὴν κρίσι του, ἀνάλογα μὲ τὴν αἰτία τῶν παθῶν, ἡ ὁποία εὑρίσκεται μέσα στὴν ψυχή, ἐπιθέτει καὶ τὸ φάρμακο.

45. Οἱ ἐπιφορὲς [οἱ ἐπιθέσεις] τῶν

σμῶν, τοῖς μέν, πρὸς ἤδη γεγονότων ἁμαρτημάτων ἀναίρεσιν· τοῖς δέ, πρὸς νῦν ἐνεργουμένων· ἄλλοις πρὸς μελλόντων ἐνεργεῖσθαι ἀνακοπὴν ἐπάγονται, δίχα τῶν πρὸς δοκιμὴν ἐπισυμβαινόντων, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰώβ.

μς΄. Ὁ μὲν ἐχέφρων, τῶν θείων κριμάτων τὴν ἰατρείαν ἀναλογιζόμενος, εὐχαρίστως φέρει τὰς διὰ τούτων ἐπισυμβαινούσας αὐτῷ συμφοράς, μηδένα ἄλλον τούτων αἴτιον, ἢ τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας λογιζόμενος. Ὁ δὲ ἄφρων, τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγνοῶν σοφωτάτην πρόνοιαν, ἁμαρτάνων καὶ παιδευόμενος, ἢ τὸν Θεόν, ἢ τοὺς ἀνθρώπους τῶν ἑαυτοῦ κακῶν αἰτίους λογίζεται.

μζ΄. Εἰσί τινα ἱστῶντα τὰ πάθη τῆς κινήσεως, καὶ μὴ ἐῶντα προβῆναι εἰς αὔξησιν. Καί εἰσιν ἕτερα ἐλαττοῦντα, καὶ εἰς μείωσιν ἄγοντα, οἷον, νηστεία, καὶ κόπος, καὶ ἀγρυπνία οὐκ ἐῶσιν αὔξειν τὴν ἐπιθυμίαν· ἀναχώρησις δέ, καὶ θεωρία, καὶ προσευχή, καὶ ἔρως εἰς Θεόν, ἐλαττοῦσιν αὐτήν, καὶ εἰς ἀφα-

πειρασμῶν [συμβαίνουν] σὲ ἄλλους γιὰ τὴν ἐξάλειψι τῶν ἁμαρτημάτων, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἤδη γίνει. Ἐνῶ σὲ ἄλλους γιὰ [τὴν ἐξάλειψι τῶν ἁμαρτημάτων], τὰ ὁποῖα τώρα διαπράττονται. Σὲ ἄλλους ἐπέρχονται γιὰ τὴν παρεμπόδισι [ἁμαρτημάτων], τὰ ὁποῖα μέλλουν νὰ διαπραχθοῦν, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνες [τὶς ἐπιθέσεις τῶν πειρασμῶν], οἱ ὁποῖες ἐπισυμβαίνουν γιὰ δοκιμασία, ὅπως στὴν περίπτωσι τοῦ Ἰώβ.

46. Ὁ μὲν συνετὸς [ἄνθρωπος], καθὼς ἀναλογίζεται τὴν θεραπεία, ἀπὸ [τὴν ἀνεξερεύνητη] θεία βούλησι, μὲ εὐχαρίστησι ὑπομένει τὶς συμφορές, οἱ ὁποῖες ἐπέρχονται σ᾽ αὐτὸν ἀπὸ αὐτὴν [τὴν θεία βούλησι], χωρὶς νὰ λογαριάζῃ κανέναν ἄλλο ὑπαίτιο γι᾽ αὐτές, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς δικές του ἁμαρτίες. Ὁ δὲ ἄφρονας, ἀγνοώντας τὴν σοφώτατη πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ἁμαρτάνει καὶ παιδαγωγεῖται, λογαριάζει ὑπαιτίους τῶν δικῶν του κακῶν, ἢ τὸν Θεό, ἢ τοὺς ἀνθρώπους.

47. Ὑπάρχουν κάποια [ἀγωνίσματα], τὰ ὁποῖα ἀναχαιτίζουν τὰ πάθη ἀπὸ τὴν προοδευτικὴ τάσι καὶ δὲν [τοὺς] ἐπιτρέπουν νὰ προχωρήσουν σὲ αὔξησι. Καὶ ὑπάρχουν ἄλλα, τὰ ὁποῖα σμικρύνουν [τὰ πάθη] καὶ [τὰ] ὁδηγοῦν στὴν μείωσι, ὅπως, ἐπὶ παραδείγματι, ἡ νηστεία καὶ ὁ κόπος καὶ ἡ ἀγρυπνία δὲν ἐπιτρέπουν νὰ μεγαλώνῃ ἡ ἐπιθυμία. Ἡ ἀναχώρησι, ὅμως, [ἀπὸ τὸν κόσμο] καὶ ἡ θεωρία καὶ ἡ προσευχὴ καὶ ὁ ἔρωτας πρὸς τὸν Θεὸ τὴν ἐλαττώνουν [τὴν ἐπιθυμία] καὶ τὴν ὁδηγοῦν στὴν

νισμὸν ἄγουσι. Καὶ ἐπὶ τοῦ θυμοῦ δὲ ὁμοίως· οἷον, μακροθυμία, καὶ ἀμνησικακία, καὶ πρᾳότης ἱστῶσι, καὶ οὐκ ἐῶσιν αὐτὸν αὔξειν, ἀγάπη δὲ καὶ ἐλεημοσύνη καὶ χρηστότης καὶ φιλανθρωπία εἰς μείωσιν ἄγουσιν.

μη'. Οὗτινος ὁ νοῦς διὰ παντός ἐστι πρὸς τὸν Θεόν, τούτου καὶ ἡ ἐπιθυμία εἰς τὸν θεῖον ὑπερηύξησεν ἔρωτα, καὶ ὁ θυμὸς ὁλοστὸς εἰς τὴν θείαν μετετράπη ἀγάπην. Τῇ γὰρ χρονίᾳ τῆς θείας ἐλλάμψεως μετουσίᾳ, ὅλος φωτοειδὴς γεγονώς, καὶ τὸ παθητικὸν αὐτοῦ μέρος πρὸς ἑαυτὸν συσφίγξας, εἰς ἔρωτα θεῖον, ὡς εἴρηται, ἀκατάληπτον, καὶ ἀγάπην ἀκατάπαυστον ἔστρεψεν, ὅλως ἐκ τῶν ἐπιγείων ἐπὶ τὸ θεῖον μεταγαγών.

μθ'. Οὐ πάντως ὁ μὴ φθονῶν, μηδὲ ὀργιζόμενος, μηδὲ μνησικακῶν τῷ λυπήσαντι, ἤδη καὶ ἀγάπην ἔχει πρὸς αὐτόν. Δύναται γὰρ καὶ μήπω ἀγαπῶν, κακὸν ἀντὶ κακοῦ μὴ ἀποδοῦναι διὰ τὴν ἐντολήν[21]*, οὐ πάντως δὲ δύναται καὶ καλὸν ἀνταποδοῦναι κακοῦ ἀβιά-*

ἐξαφάνισι. Ἀντιστοίχως, ἐξάλλου, [συμβαίνει] καὶ ὅσον ἀφορᾶ τὸν θυμό. Παραδείγματος χάριν, ἡ μακροθυμία καὶ ἡ ἀμνησικακία καὶ ἡ πραότητα ἐμποδίζουν καὶ δὲν ἐπιτρέπουν νὰ αὐξάνεται αὐτός· ἐνῶ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐλεημοσύνη καὶ ἡ ἀγαθότητα καὶ ἡ φιλανθρωπία ὁδηγοῦν στὴν ἐλάττωσι [τοῦ θυμοῦ].

48. Ἐκείνου, τοῦ ὁποίου ὁ νοῦς βρίσκεται [προσηλωμένος] πάντοτε στὸν Θεό, αὐτοῦ αὐξήθηκε ὑπερβολικὰ καὶ ἡ ἐπιθυμία γιὰ τὸν θεῖο ἔρωτα καὶ σύνολο τὸ θυμικὸ [μέρος τῆς ψυχῆς] μετεστράφη πρὸς τὴν θεία ἀγάπη. Διότι, [ὁ νοῦς] μὲ τὴν πολυχρόνιο μέθεξι τῆς θείας ἐλλάμψεως, ἀφοῦ ἔχει γίνει ὁλόκληρος φωτοειδὴς καὶ προσήρμοσε στὸν ἑαυτό του τὸ παθητικό του μέρος [ἔκανε κι αὐτὸ φωτοειδές], [τὸ] ἔστρεψε, ὅπως ἔχει λεχθῆ, σὲ ἀκατάληπτο θεῖο ἔρωτα καὶ ἀκατάπαυστη ἀγάπη, ἀφοῦ [τὸ] μετέφερε, ἀπὸ τὰ ἐπίγεια, ὁλοκληρωτικὰ στὸν Θεό.

49. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν φθονεῖ, οὔτε ὀργίζεται, οὔτε μνησικακεῖ ἐναντίον ἐκείνου, ὁ ὁποῖος [τὸν] λύπησε, δὲν ἔχει ὁπωσδήποτε ἤδη καὶ ἀγάπη γι' αὐτόν. Διότι μπορεῖ, λόγῳ τῆς ἐντολῆς, συνήθως νὰ μὴν ἀνταποδίδῃ κακὸ ἀντὶ κακοῦ, ἂν καὶ ἀκόμα δὲν ἀγαπᾶ. Ὁπωσδήποτε ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ ἀνταποδώσῃ καὶ καλὸ ἀντὶ τοῦ κακοῦ ἀβία-

στως. Τὸ γὰρ ἐκ διαθέσεως καλῶς ποιεῖν τοῖς μισοῦσι[22], μόνης ἐστὶ τῆς πνευματικῆς τελείας ἀγάπης.

ν΄. Οὐχ ὁ μὴ ἀγαπῶν τινά, ἤδη πάντως καὶ μισεῖ αὐτόν· οὐδὲ πάλιν ὁ μὴ μισῶν, ἤδη πάντως καὶ ἀγαπᾷ· ἀλλὰ δύναται ὡς μέσος εἶναι πρὸς αὐτόν, τουτέστι, μήτε ἀγαπᾶν, μήτε μισεῖν· τὴν γὰρ ἀγαπητικὴν διάθεσιν, μόνοι οἱ ἐν τῷ ἐνάτῳ κεφαλαίῳ ταύτης τῆς ἑκατοντάδος εἰρημένοι πέντε τρόποι ἐμποιεῖν πεφύκασιν· ὅ τε ἐπαινετός, καὶ ὁ μέσος, καὶ οἱ ψεκτοί.

να΄. Ὅταν ἴδῃς τὸν νοῦν σου τοῖς ὑλικοῖς ἡδέως ἐνασχολούμενον, καὶ τοῖς τούτων νοήμασιν ἐμφιλοχωροῦντα, γίνωσκε σεαυτὸν ταῦτα μᾶλλον, ἢ τὸν Θεὸν ἀγαπῶντα· ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρός σου (φησὶν ὁ Κύριος), ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ἔσται[23].

νβ΄. Νοῦς Θεῷ συναπτόμενος, καὶ αὐτῷ ἐγχρονίζων διὰ προσευχῆς, καὶ ἀγάπης, σοφὸς γίνεται, καὶ ἀγαθός, καὶ δυνατός, καὶ φιλάνθρωπος, καὶ ἐλεήμων, καὶ μακρόθυμος, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν,

στα. Διότι τὸ νὰ εὐεργετῇς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι [σὲ] μισοῦν μὲ [πηγαία, ἐσωτερική, ἀγαπητικὴ] διάθεσι εἶναι [χαρακτηριστικὸ] μόνο τῆς τελείας πνευματικῆς ἀγάπης.

50. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἀγαπᾶ κάποιον, ὁπωσδήποτε κιόλας καὶ δὲν τὸν μισεῖ. Οὔτε πάλι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν μισεῖ [κάποιον], ὁπωσδήποτε κιόλας καὶ [τὸν] ἀγαπᾶ. Ἀλλὰ μπορεῖ νὰ διάκειται κάπως ἐνδιάμεσα ἐν σχέσει πρὸς αὐτόν, δηλαδή, οὔτε νὰ [τὸν] ἀγαπᾷ, οὔτε νὰ [τὸν] μισῇ. Διότι, τὴν ἀγαπητικὴ διάθεσι, μόνο οἱ πέντε τρόποι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀναφερθῆ στὸ ἔνατο κεφάλαιο αὐτῆς τῆς ἑκατοντάδος, εἶναι ἱκανοὶ ἀπὸ τὴν φύσι τους νὰ προκαλοῦν· καὶ [εἶναι ἕνας] ὁ ἐπαινετὸς καὶ [ὁ ἄλλος] ὁ μέσος καὶ [οἱ ὑπόλοιποι] οἱ ἀξιοκατάκριτοι.

51. Ὅταν δῇς, ὅτι ὁ νοῦς σου ἀσχολεῖται εὐχαρίστως μὲ τὰ ὑλικὰ καὶ ἀρέσκεται νὰ ἀσχολῆται μὲ τὰ νοήματά τους, ἂς γνωρίζῃς, ὅτι ὁ ἑαυτός σου αὐτὰ μᾶλλον ἀγαπᾶ παρὰ τὸν Θεό. Διότι (λέγει ὁ Κύριος), ὅπου εἶναι ὁ θησαυρός σου, ἐκεῖ θὰ εἶναι καὶ ἡ καρδία σου.

52. Ὁ νοῦς, ὁ ὁποῖος ἑνώνεται μὲ τὸν Θεὸ καὶ διαμένει, μέσῳ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ἀγάπης, πολὺ χρόνο [ἑνωμένος] μ᾽ Ἐκεῖνον γίνεται σοφὸς καὶ ἀγαθὸς καὶ δυνατὸς καὶ φιλάνθρωπος καὶ ἐλεήμων καὶ μακρόθυμος καὶ γιὰ νὰ ποῦμε ἁπλᾶ,

πάντα σχεδὸν τὰ θεῖα ἰδιώματα ἐν ἑαυτῷ περιφέρει· τούτου δὲ ἀναχωρῶν [addendum: καὶ τῶν ὑλικῶν προσχωρῶν], ἢ κτηνώδης γίνεται, φιλήδονος γεγονώς, ἢ θηριώδης, διὰ ταῦτα τοῖς ἀνθρώποις μαχόμενος.

νγ'. Κόσμον λέγει ἡ Γραφὴ τὰ ὑλικὰ πράγματα· καὶ κοσμικοί εἰσιν, οἱ τούτοις τὸν νοῦν ἐνασχολοῦντες, πρὸς οὓς καὶ λέγει ἐντρεπτικώτερον· μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ. Ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκός, καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλαζονία τοῦ βίου οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμου ἐστί, καὶ τὰ ἑξῆς[24]*.*

νδ'. Μοναχός ἐστιν, ὁ τῶν ὑλικῶν πραγμάτων τὸν νοῦν ἀποχωρίσας, καὶ δι' ἐγκρατείας, καὶ ἀγάπης, καὶ ψαλμῳδίας, καὶ προσευχῆς, προσκαρτερῶν τῷ Θεῷ.

νε'. Κτηνοτρόφος μέν ἐστι νοητός, ὁ πρακτικός. Κτηνῶν γὰρ λόγον ἐπέχουσι τὰ ἠθικὰ κατορθώματα. Διὸ καὶ ἔλεγεν ὁ Ἰακώβ· ἄνδρες κτηνοτρόφοι εἰσὶν οἱ παῖδές σου[25]*. Ποιμὴν δὲ προβάτων,*

ὅλα σχεδὸν τὰ θεῖα ἰδιώματα τὰ φέρει μέσα του. Ἐάν, ὅμως, [ὁ νοῦς] ἀναχωρήση ἀπὸ Ἐκεῖνον, [δηλαδὴ ἀπὸ τὸν Θεὸ] καὶ προσχωρήση στὰ ὑλικὰ [πράγματα][γ] ἢ γίνεται κτηνώδης, ἀφοῦ ἔχει γίνει φιλήδονος, ἢ [γίνεται] θηριώδης φιλονικώντας μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἐξ αἰτίας [τῶν ὑλικῶν] αὐτῶν [πραγμάτων].

53. Ἡ [Ἁγία] Γραφὴ ὀνομάζει κόσμο τὰ ὑλικὰ πράγματα. Καὶ κοσμικοὶ εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀπασχολοῦν τὸν νοῦ [τους] μ' αὐτά, πρὸς τοὺς ὁποίους καὶ πιὸ ἐλεγκτικὰ λέγει: νὰ μὴν ἀγαπᾶτε τὸν κόσμο, οὔτε τὰ τοῦ κόσμου. Ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ τρόπου ζωῆς δὲν εἶναι ἀπὸ τὸν Θεό, ἀλλὰ εἶναι ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ τὰ ἀκόλουθα [τοῦ χωρίου τῆς Ἁγίας Γραφῆς].

54. Μοναχὸς εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀπέσυρε τὸν νοῦ ἀπὸ τὰ ὑλικὰ πράγματα καὶ παραμένει ἀφοσιωμένος στὸν Θεὸ μὲ ἐγκράτεια καὶ ἀγάπη καὶ ψαλμωδία καὶ προσευχή.

55. Ὁ μὲν πρακτικός, [αὐτὸς ποὺ ἐξασκεῖ τὶς πρακτικὲς ἀρετές], εἶναι νοητὸς κτηνοτρόφος. Διότι τὰ ἠθικὰ κατορθώματα ἐκλαμβάνονται [σὲ χωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς] ὡς κτήνη. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἰακὼβ ἔλεγε· οἱ δοῦλοι σου εἶναι ἄνδρες κτηνοτρόφοι. Ὁ δὲ γνωστικός, [αὐτός, ποὺ ἐξασκεῖ τὴν λεπτὴ πνευματικὴ ἐργασία, εἶναι] ποιμένας

ὁ γνωστικός. Προβάτων γὰρ λόγον ἐπέχουσιν οἱ λογισμοὶ ἐπὶ τὰ ὄρη τῶν θεωρημάτων ὑπὸ τοῦ νοῦ ποιμαινόμενοι. Διὰ τοῦτο καὶ βδέλυγμα τοῖς Αἰγυπτίοις πᾶς ποιμὴν προβάτων[26]*, οἷος ταῖς ἐναντίαις δυνάμεσιν.*

νς΄. Ὁ μὲν φαῦλος νοῦς, κινουμένου τοῦ σώματος διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐπὶ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας καὶ ἡδονάς, ἐξακολουθεῖ, καὶ συγκατατίθεται ταῖς τούτου φαντασίαις καὶ ὁρμαῖς. Ὁ δὲ ἐνάρετος, ἐγκρατεύεται, καὶ κατέχει ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν ἐμπαθῶν φαντασιῶν, καὶ ὁρμῶν, καὶ μᾶλλον φιλοσοφεῖ βελτίους ποιῆσαι τὰς τοιαύτας αὐτοῦ κινήσεις.

νζ΄. Τῶν ἀρετῶν, αἱ μέν εἰσι σωματικαί, αἱ δὲ ψυχικαί· καὶ σωματικαὶ μέν εἰσιν, οἷον νηστεία, ἀγρυπνία, χαμευνία, διακονία, ἐργόχειρον πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαι, ἢ πρὸς μετάδοσιν[27]*, καὶ τὰ ἑξῆς. Ψυχικαὶ δέ εἰσιν, οἷον ἀγάπη, μακροθυμία, πρᾳότης, ἐγκράτεια*[28]*, προσευχή, καὶ τὰ ἑξῆς. Ἐὰν οὖν ἔκ τινος ἀνάγκης, ἢ περιστάσεως σωματικῆς, οἷον ἀῤῥωστίας, ἤ τινος τῶν τοι-*

προβάτων. Διότι οἱ λογισμοί, οἱ ὁποῖοι ποιμαίνονται ἀπὸ τὸν νοῦ πάνω στὰ ὄρη τῶν θεωρημάτων, ἐκλαμβάνονται [σὲ χωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς] ὡς πρόβατα. Γι᾽ αὐτὸ καὶ [εἶναι] βδέλυγμα γιὰ τοὺς Αἰγυπτίους κάθε ποιμένας προβάτων, ὅπως [εἶναι ὁ θεωρητικὸς ἄνθρωπος] τέτοιος γιὰ τὶς ἐχθρικὲς [δαιμονικὲς] δυνάμεις.

56. Ὁ μὲν πονηρὸς νοῦς, ὅταν τὸ σῶμα κινῆται, μέσῳ τῶν αἰσθήσεων, στὶς δικές του ἐπιθυμίες καὶ ἡδονές, ἀκολουθεῖ [κι αὐτὸς] ὀπίσω του καὶ συγκατατίθεται στὶς φαντασίες καὶ στὶς ὀρέξεις αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἐνάρετος [νοῦς] ἐγκρατεύεται καὶ συγκρατεῖ τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὶς ἐμπαθεῖς φαντασίες καὶ τὶς ὁρμὲς καὶ μελετᾶ εἰς βάθος νὰ βελτιώσῃ περισσότερο αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὶς κινήσεις του.

57. Ἀπὸ τὶς ἀρετές, οἱ μὲν εἶναι σωματικές, οἱ δὲ ἄλλες ψυχικές. Καὶ σωματικὲς εἶναι, παραδείγματος χάριν, ἡ νηστεία, ἡ ἀγρυπνία, ἡ χαμαικοιτία, ἡ διακονία, τὸ ἐργόχειρο, γιὰ νὰ μὴν γίνωμε βάρος ἢ γιὰ τὴν προσφορὰ [σ᾽ ἐκεῖνον, ποὺ ἔχει ἀνάγκη] καὶ τὰ λοιπά. Ψυχικὲς δὲ [ἀρετὲς] εἶναι, παραδείγματος χάριν, ἡ ἀγάπη, ἡ μακροθυμία, ἡ πραότητα, ἡ ἐγκράτεια, ἡ προσευχὴ καὶ τὰ λοιπά. Ἐάν, επομένως, ἀπὸ κάποια ἀνάγκη ἢ σωματικὴ περίστασι, ὅπως, ἐπὶ παραδείγματι, ἀσθένεια ἢ κάτι ἀπ᾽ αὐ-

ούτων, συμβῇ ἡμῖν μὴ ἐκτελέσαι δυνηθῆναι τὰς προειρημένας σωματικὰς ἀρετάς, συγγνώμην ἔχομεν παρὰ Κυρίου, τοῦ καὶ τὰς αἰτίας εἰδότος· τὰς δὲ ψυχικὰς μὴ ἐκτελοῦντες, οὐδὲ μίαν ἕξομεν ἀπολογίαν· οὐ γάρ εἰσιν ὑπὸ ἀνάγκην.

νη'. Ἡ εἰς Θεὸν ἀγάπη, πάσης ἡδονῆς παρερχομένης, καὶ παντὸς πόνου, καὶ λύπης πείθει καταφρονεῖν τὸν μέτοχον αὐτῆς. Καὶ πειθέτωσάν σε οἱ ἅγιοι πάντες, τοσαῦτα πεπονθότες διὰ Χριστόν.

νθ'. Πρόσεχε σεαυτῷ ἀπὸ τῆς μητρὸς τῶν κακῶν φιλαυτίας, ἥτις ἐστὶν ἡ τοῦ σώματος ἄλογος φιλία. Ἐκ ταύτης γὰρ εὐλογοφανῶς τίκτονται οἱ πρῶτοι καὶ ἐμπαθεῖς καὶ γενικώτατοι τρεῖς ἐμμανεῖς λογισμοί, ὁ τῆς γαστριμαργίας, λέγω, καὶ φιλαργυρίας, καὶ κενοδοξίας, τὰς ἀφορμάς ἐκ τῆς ἀναγκαίας τοῦ σώματος δῆθεν λαμβάνοντες χρείας. Ἐξ αὐτῶν δὲ γεννᾶται ἅπας ὁ τῶν κακῶν κατάλογος. Δεῖ οὖν, ὡς εἴρηται, προσέχειν ἀναγκαίως, καὶ ταύτη πο-

τὰ [τὰ ἐμπόδια], μᾶς συμβῇ, ὥστε νὰ μὴν μπορέσωμε νὰ ἐκπληρώσωμε τὶς σωματικὲς ἀρετές, ποὺ προαναφέρθηκαν, λαμβάνομε τὴν συγχώρεσι ἀπὸ τὸν Κύριο, ὁ ὁποῖος γνωρίζει καὶ τὶς αἰτίες. Ἐὰν ὅμως δὲν ἐπιτελοῦμε τὶς ψυχικὲς [ἀρετές], δὲν θὰ ἔχωμε οὔτε μία δικαιολογία, διότι [οἱ ψυχικὲς ἀρετὲς] δὲν ἐπηρεάζονται ἀπὸ [καμία] ἀνάγκη.

58. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ πείθει ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος μετέχει σ᾽ αὐτὴν νὰ καταφρονῇ κάθε ἐφήμερη ἡδονὴ καὶ κάθε κόπο καὶ λύπη. Καὶ ἂς σὲ πείθουν ὅλοι οἱ Ἅγιοι, οἱ ὁποῖοι τόσα πολλὰ ἔχουν πάθει γιὰ τὸν Χριστό.

59. Πρόσεχε τὸν ἑαυτό σου ἀπὸ τὴν φιλαυτία, τὴν μητέρα τῶν κακῶν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἄμετρη ἀγάπη τοῦ σώματος. Διότι ἀπ᾽ αὐτὴ γεννῶνται εὐλογοφανῶς οἱ πρῶτοι καὶ ἐμπαθεῖς καὶ γενικώτατοι τρεῖς μανιώδεις λογισμοί, λέγω [δηλαδή], ὁ [λογισμὸς] τῆς γαστριμαργίας καὶ τῆς φιλαργυρίας καὶ τῆς κενοδοξίας, οἱ ὁποῖοι λαμβάνουν δῆθεν τὶς ἀφορμὲς [τους] ἀπὸ τὴν ἀδήριτη ἀνάγκη τοῦ σώματος. Ἀπ᾽ αὐτοὺς δὲ γεννιέται ὁλόκληρος ὁ κατάλογος τῶν κακῶν. Πρέπει, ἑπομένως, ὅπως ἔχει λεχθῆ, ὑποχρεωτικὰ νὰ προσέχωμε καὶ νὰ πολεμοῦμε

λεμεῖν μετὰ πολλῆς νήψεως. Ταύτης γὰρ ἀναιρουμένης, συναναιροῦνται πάντες οἱ ἐξ αὐτῆς.

ξʹ. Τὸ τῆς φιλαυτίας πάθος, τῷ μὲν Μοναχῷ ἐλεεῖν ὑποτίθεται τὸ σῶμα, καὶ συνελθεῖν παρὰ τὸ προσῆκον εἰς τὰ βρώματα, οἰκονομίας δῆθεν χάριν, καὶ κυβερνήσεως, ἵνα, κατὰ μικρὸν παρασυρόμενος, εἰς τὸν βόθρον τῆς φιληδονίας ἐμπέσῃ. Τῷ δὲ κοσμικῷ ἐντεῦθεν ἤδη πρόνοιαν αὐτῷ ποιεῖσθαι εἰς ἐπιθυμίαν ὑποβάλλει[29].

ξαʹ. Τὴν τῆς προσευχῆς ἀκροτάτην κατάστασιν, ταύτην εἶναι λέγουσιν, τὸ ἔξω σαρκὸς καὶ κόσμου γενέσθαι τὸν νοῦν, καὶ ἄϋλον πάντῃ, καὶ ἀνείδεον ἐν τῷ προσεύχεσθαι. Ὁ οὖν ταύτην ἀλώβητον διατηρῶν τὴν κατάστασιν, οὗτος ὄντως ἀδιαλείπτως προσεύχεται[30].

ξβʹ. Ὥσπερ τὸ σῶμα ἀποθνῆσκον πάντως χωρίζεται τῶν τοῦ κόσμου, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ τὴν ἀκροτάτην ἐκείνην τῆς προσευχῆς κατάστασιν μελετῶσα, καὶ ἀποθνήσκουσα, πάντων χωρίζεται τῶν τοῦ κόσμου νοη-

αὐτὴ [τὴν φιλαυτία] μὲ πολλὴ νῆψι. Διότι, ὅταν αὐτὴ ἐξαφανίζεται, ἐξαφανίζονται μαζὶ καὶ ὅλες [οἱ κακίες, οἱ ὁποῖες προέρχονται] ἀπ᾽ αὐτήν.

60. Τὸ πάθος τῆς φιλαυτίας ὑπαγορεύει μὲν στὸν Μοναχὸ νὰ ἐλεῇ τὸ σῶμα καὶ νὰ συμμετέχῃ στὰ φαγητὰ πέραν ἀπὸ τὸ πρέπον, χάριν δῆθεν οἰκονομίας καὶ σωστῆς ἀντιμετωπίσεως [τῆς ὑγείας του], ὥστε, σιγὰ σιγὰ παρασυρόμενος, νὰ πέσῃ μέσα στὸν βόθρο τῆς φιληδονίας. Στὸν δὲ κοσμικό, ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ πάλι, ὑπαγορεύει νὰ ἀσχολῆται μ᾽ αὐτὸ [τὸ σῶμα γιὰ τὴν ἱκανοποίησι] τῆς ἐπιθυμίας [του].

61. Λέγουν [οἱ Πατέρες], ὅτι ἡ πλέον ὑψηλὴ κατάστασι τῆς προσευχῆς εἶναι αὐτή, [δηλαδὴ] τὸ νὰ γίνεται, κατὰ τὴν προσευχή, ὁ νοῦς ἔξω ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ τὸν κόσμο καὶ ἐξ ὁλοκλήρου ἄυλος καὶ ἀσχημάτιστος. Ἐκεῖνος, ἑπομένως, ὁ ὁποῖος διατηρεῖ ἀκεραία αὐτὴ τὴν κατάστασι [τῆς προσευχῆς], αὐτὸς πράγματι προσεύχεται ἀδιαλείπτως.

62. Ὅπως ἀκριβῶς τὸ σῶμα, ὅταν πεθαίνῃ χωρίζεται παντελῶς ἀπὸ τὰ [πράγματα] τοῦ κόσμου, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἡ ψυχή, ὅταν μετέρχεται τὴν τελειοτάτη ἐκείνη κατάστασι τῆς προσευχῆς καὶ πεθαίνῃ [γιὰ τὸν κόσμο], χωρίζεται ἀπὸ ὅλα τὰ νοήματα τοῦ κόσμου.

μάτων. Ἐὰν γὰρ μὴ τὸν τοιοῦτον ἀποθάνῃ θάνατον, μετὰ Θεοῦ εὑρεθῆναι, καὶ ζῆσαι οὐ δύναται.

ξγ'. Μηδείς σε ἀπατήσῃ, Μοναχέ, ὅτι ἔνι σε σωθῆναι, ἡδονῇ, καὶ κενοδοξίᾳ δουλεύοντα.

ξδ'. Ὥσπερ τὸ σῶμα διὰ τῶν πραγμάτων ἁμαρτάνει, καὶ ἔχει πρὸς παιδαγωγίαν τὰς σωματικὰς ἀρετάς, ἵνα σωφρονῇ· οὕτω καὶ ὁ νοῦς διὰ τῶν ἐμπαθῶν νοημάτων ἁμαρτάνει, καὶ ἔχει ὡσαύτως πρὸς παιδαγωγίαν τὰς ψυχικὰς ἀρετάς, ἵνα, καθαρῶς καὶ ἀπαθῶς ὁρῶν τὰ πράγματα, σωφρονῇ.

ξε'. Ὥσπερ τὰς ἡμέρας διαδέχονται αἱ νύκτες, καὶ τὰ θέρη οἱ χειμῶνες, οὕτω κενοδοξίαν καὶ ἡδονὴν λῦπαι καὶ ὀδύναι, εἴτε ἐν τῷ παρόντι, εἴτε ἐν τῷ μέλλοντι.

ξϛ'. Οὐκ ἔστιν ἁμαρτήσαντα ἐκφυγεῖν τὴν μέλλουσαν κρίσιν, ἄνευ ἑκουσίων ἐνταῦθα πόνων, ἢ ἀκουσίων ἐπιφορῶν.

ξζ'. Διὰ πέντε αἰτίας, φησί [recte: φασίν], παραχωρεῖσθαι ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πολεμεῖσθαι ὑπὸ δαιμόνων. Καὶ πρώτην μὲν εἶναι, φα-

Διότι, ἐὰν δὲν πεθάνῃ αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὸν θάνατο, δὲν δύναται καὶ νὰ βρεθῇ καὶ νὰ ζήσῃ μαζὶ μὲ τὸν Θεό.

63. Κανεὶς νὰ μὴν σὲ ἐξαπατήσῃ Μοναχέ, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ σωθῇς, ἐὰν εἶσαι δοῦλος στὴν ἡδονὴ καὶ στὴν κενοδοξία.

64. Ὅπως ἀκριβῶς τὸ σῶμα ἁμαρτάνει μέσῳ τῶν [αἰσθητῶν] πραγμάτων καὶ γιὰ νὰ σωφρονῇ, [νὰ κυριαρχῇ ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του], ἐξασκεῖ γιὰ παιδαγωγία τὶς σωματικὲς ἀρετές· κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὁ νοῦς ἁμαρτάνει μέσῳ τῶν ἐμπαθῶν νοημάτων καὶ ἔχει ὁμοίως γιὰ παιδαγωγία τὶς ψυχικὲς ἀρετές, ὥστε βλέποντας μὲ καθαρότητα καὶ ἀπάθεια τὰ [αἰσθητὰ] πράγματα νὰ σωφρονῇ.

65. Ὅπως ἀκριβῶς οἱ νύκτες διαδέχονται τὶς ἡμέρες καὶ οἱ χειμῶνες τὰ καλοκαίρια, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο [διαδέχονται] λύπες καὶ ὀδύνες τὴν κενοδοξία καὶ τὴν ἡδονή, εἴτε κατὰ τὸν παρόντα [αἰῶνα], εἴτε κατὰ τὸν μέλλοντα.

66. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκφύγῃ τὴν μέλλουσα κρίσι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἁμάρτησε, χωρὶς [νὰ ὑπομείνῃ] ἐδῶ ἑκουσίους κόπους ἢ ἀκούσιες ἐπιφορὲς [ὀδυνηρὲς ἐπιπτώσεις].

67. Γιὰ πέντε αἰτίες, λέγουν, ὅτι παραχωρεῖται ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ πολεμούμεθα ἀπὸ τοὺς δαίμονες. Καὶ ἡ μὲν πρώτη [αἰτία], λέγουν,

σίν, ἵνα πολεμούμενοι, καὶ ἀντιπολεμοῦντες, εἰς διάκρισιν τῆς ἀρετῆς, καὶ τῆς κακίας ἔλθωμεν. Δευτέραν δέ, ἵνα πολέμῳ καὶ πόνῳ τὴν ἀρετὴν κτώμενοι, βεβαίαν αὐτήν καὶ ἀμετάπτωτον ἕξωμεν. Τρίτην δέ, ἵνα προκόπτοντες εἰς τὴν ἀρετήν, μὴ ὑψηλοφρονῶμεν, ἀλλὰ μάθωμεν ταπεινοφρονεῖν. Τετάρτην δέ, ἵνα πειρασθέντες τῆς κακίας, τέλειον μῖσος αὐτὴν μισήσωμεν[31]*. Πέμπτην δὲ ἐπὶ πάσαις, ἵνα ἀπαθεῖς γενόμενοι, μὴ ἐπιλαθώμεθα τῆς οἰκείας ἀσθενείας, μήτε τῆς τοῦ βοηθήσαντος δυνάμεως.*

ξη΄. Ὥσπερ τοῦ πεινῶντος ὁ νοῦς ἄρτον φαντάζεται, καὶ τοῦ διψῶντος ὕδωρ, οὕτω καὶ τοῦ γαστριμάργου ποικιλίας ἐδεσμάτων, καὶ τοῦ φιληδόνου μορφὰς γυναικῶν· καὶ ὁ τοῦ κενοδόξου τὰς ἐξ ἀνθρώπων τιμάς, καὶ τοῦ φιλαργύρου τὰ κέρδη· καὶ τοῦ μνησικάκου τὴν ἄμυναν τοῦ λυπήσαντος· καὶ τοῦ φθονεροῦ τὴν κάκωσιν τοῦ φθονουμένου· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων παθῶν ὁμοίως.

ὅτι εἶναι, γιὰ νὰ φθάσωμε στὴν διάκρισι τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας, καθὼς πολεμούμεθα καὶ πολεμοῦμε ἐναντίον [τους]. Ἐνῶ ἡ δεύτερη, γιὰ νὰ διατηρήσωμε τὴν ἀρετὴ σταθερὴ καὶ ἀναλλοίωτη, καθὼς τὴν ἀποκτοῦμε μὲ πόλεμο καὶ κόπο. Ἡ τρίτη δὲ [αἰτία εἶναι], γιὰ νὰ μὴν ὑψηλοφρονοῦμε, ὅταν προοδεύωμε στὴν ἀρετή, ἀλλὰ νὰ μάθωμε νὰ ταπεινοφρονοῦμε. Ἡ τετάρτη ἐξάλλου [αἰτία πολέμου εἶναι], ἀφοῦ ἀποκτήσαμε πεῖρα τῆς κακίας, νὰ τὴν μισήσωμε μὲ ἀπόλυτο μῖσος. Καὶ πέμπτη, κορυφαία ὅλων, νὰ μὴν λησμονήσωμε, ὅταν γίνωμε ἀπαθεῖς, τὴν προσωπική μας ἀδυναμία, οὔτε τὴν δύναμι Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος [μᾶς] βοήθησε.

68. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ νοῦς ἐκείνου, ποὺ πεινᾶ, φαντάζεται ψωμὶ καὶ ἐκείνου, ποὺ διψᾶ, νερό, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ [ὁ νοῦς] τοῦ γαστριμάργου [φαντάζεται] ποικιλίες φαγητῶν καὶ τοῦ φιληδόνου μορφὲς γυναικῶν· καὶ [ὁ νοῦς] τοῦ κενοδόξου τὶς τιμὲς ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ φιλαργύρου [φαντάζεται] τὰ κέρδη καὶ τοῦ μνησικάκου τὴν ἐκδίκησι ἐκείνου, ὁ ὁποῖος [τὸν] λύπησε καὶ τοῦ φθονεροῦ τὴν βλάβη τοῦ φθονουμένου· καὶ γιὰ τὰ ἄλλα πάθη κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο.

Ἐκ γὰρ τῶν παθῶν ὀχλούμενος ὁ νοῦς λαμβάνει τὰ ἐμπαθῆ νοήματα, καὶ ἐγρηγορότος τοῦ σώματος, καὶ κατὰ τοὺς ὕπνους.

ξθ'. Ὅταν ἡ ἐπιθυμία αὔξῃ τὰς ποιητικὰς τῶν ἡδονῶν ὕλας, ἐν τοῖς ὕπνοις ὁ νοῦς φαντάζεται. Ὅταν δὲ ὁ θυμός, τὰ φόβων ποιητικὰ βλέπει πράγματα· αὔξουσι μέντοι τὰ πάθη οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες, συνεργὸν τὴν ἡμετέραν ἀμέλειαν λαμβάνοντες, καὶ ταῦτα ἐρεθίζοντες· ἐλαττοῦσι δὲ οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι, πρὸς τὴν τῶν ἀρετῶν ἡμᾶς κινοῦντες ἐργασίαν.

ο'. Τὸ μὲν ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς πυκνότερον ἐρεθιζόμενον, ἕξιν φιληδονίας δυσκίνητον τῇ ψυχῇ ἐντίθησιν. Ὁ δὲ θυμὸς συνεχῶς ταρασσόμενος, δειλὸν καὶ ἄνανδρον αὐτὸν ἀπεργάζεται. Ἰῶνται δέ, τὸ μέν, ἄσκησις ἐπιτεταμένη νηστείας, καὶ ἀγρυπνίας, καὶ προσευχῆς· τὸν δέ, χρηστότης, καὶ φιλανθρωπία, καὶ ἀγάπη, καὶ ἔλεος.

οα'. Ἢ διὰ τῶν πραγμάτων οἱ δαίμονες πολεμοῦσιν, ἢ διὰ τῶν ἐν τοῖς πράγμασιν ἐμπαθῶν νοημάτων. Καὶ

Διότι ὁ νοῦς συλλαμβάνει τὰ ἐμπαθῆ νοήματα, ὅταν ἐνοχλῆται ἀπὸ τὰ πάθη, καὶ ὅταν τὸ σῶμα εἶναι ξύπνιο καὶ κατὰ τὸν ὕπνο.

69. Ὅταν ἡ ἐπιθυμία αὐξάνῃ τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα προκαλοῦν τὶς ἡδονές, [τότε] ὁ νοῦς ἔχει [ἀνάλογες] φαντασίες στὸν ὕπνο. Ὅταν δὲ ὁ θυμὸς [αὐξάνῃ τὰ στοιχεῖα, ποὺ τὸν προκαλοῦν, ὁ νοῦς κατὰ τὸν ὕπνο] βλέπει ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα προκαλοῦν φόβους. Οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες αὐξάνουν, πράγματι, τὰ πάθη, ἐρεθίζοντας αὐτὰ καὶ ἔχοντας ὡς συνεργάτη τὴν δική μας ἀμέλεια. [Τὰ] ἐλαττώνουν, ὅμως, οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι, ὑποκινώντας μας στὴν ἐργασία τῶν ἀρετῶν.

70. Τὸ μὲν ἐπιθυμητικὸ [μέρος] τῆς ψυχῆς, ὅταν συχνότερα ἐρεθίζεται, [ὅταν, δηλαδή, ἱκανοποιῆται], ἐναποθέτει μέσα στὴν ψυχὴ δυσκίνητη συνήθεια φιληδονίας. Τὸ δὲ θυμικὸ μέρος, ὅταν ταράσσεται συνεχῶς, καθίσταται δειλὸ καὶ ἄνανδρο. Ἀλλὰ θεραπεύουν, τὸ μὲν [ἐπιθυμητικὸ μέρος τῆς ψυχῆς] ἡ ἐπίμονη ἄσκησι νηστείας καὶ ἀγρυπνίας καὶ προσευχῆς· τὸ δὲ [θυμικὸ μέρος] ἡ ἀγαθότητα καὶ ἡ φιλανθρωπία καὶ ἡ ἀγάπη καὶ τὸ ἔλεος [ἡ εὐσπλαχνία].

71. Οἱ δαίμονες πολεμοῦν ἢ μέσῳ τῶν πραγμάτων [μὲ τὴν ἔμπρακτη ἁμαρτία] ἢ μέσῳ τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν ἐν σχέσει μὲ τὰ πράγματα.

διὰ μὲν τῶν πραγμάτων, τοὺς ἐν τοῖς πράγμασιν ὄντας· διὰ δὲ τῶν νοημάτων, τοὺς τῶν πραγμάτων κεχωρισμένους.

οβ'. Ὅσον ἐστὶν εὐκοπώτερον τὸ κατὰ διάνοιαν ἁμαρτάνειν τοῦ κατ᾽ ἐνέργειαν, τοσοῦτόν ἐστι βαρύτερος ὁ διὰ τῶν νοημάτων πόλεμος, τοῦ διὰ τῶν πραγμάτων.

ογ'. Τὰ μὲν πράγματα ἔξωθέν εἰσι τοῦ νοῦ, τὰ δὲ τούτων νοήματα, ἔσωθεν συνίστανται. Ἐν αὐτῷ οὖν ἐστι, τὸ εὖ τούτοις χρήσασθαι, ἢ κακῶς. Τῇ γὰρ ἐσφαλμένῃ τῶν νοημάτων χρήσει, ἡ παράχρησις τῶν πραγμάτων ἀκολουθεῖ.

οδ'. Διὰ τῶν τριῶν τούτων λαμβάνει ὁ νοῦς τὰ ἐμπαθῆ νοήματα· διὰ τῆς αἰσθήσεως, διὰ τῆς κράσεως, διὰ τῆς μνήμης. Καὶ διὰ τῆς αἰσθήσεως, ὅταν, προσβάλλοντα αὐτῇ τὰ πράγματα, πρὸς ἅπερ τὰ πάθη κεκτήμεθα, κινῇ αὐτὸν πρὸς ἐμπαθεῖς λογισμούς. Διὰ δὲ τῆς κράσεως, ὅταν, ἐξ ἀκολάστου διαίτης, ἢ ἐνεργείας δαιμόνων, ἢ νοσήματός τινος, ἀλλοιουμένη ἡ τοῦ

Καὶ μέσῳ μὲν τῶν πραγμάτων [πολεμοῦν] ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι βρίσκονται μέσα στὰ πράγματα. Μέσῳ δὲ τῶν [ἐμπαθῶν] νοημάτων [πολεμοῦν] ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὰ πράγματα.

72. Ὅσο εὐκολώτερη εἶναι ἡ κατὰ διάνοια ἁμαρτία ἀπὸ τὴν ἔμπρακτη, τόσο πιὸ δυσβάστακτος εἶναι ὁ πόλεμος μὲ τὰ νοήματα [μὲ τοὺς λογισμοὺς] ἀπὸ [τὸν πόλεμο] μὲ τὰ πράγματα.

73. Τὰ μὲν πράγματα βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὸν νοῦ, τὰ δὲ νοήματα αὐτῶν [τῶν πραγμάτων] συγκροτοῦνται ἀπὸ μέσα. Ἑπομένως, ἡ καλὴ ἢ ἡ κακὴ χρῆσι αὐτῶν [τῶν πραγμάτων] βρίσκεται μέσα σ᾽ αὐτὸν [τὸν νοῦ]. Διότι ἡ κακὴ χρῆσι τῶν πραγμάτων ἐπακολουθεῖ τὴν ἐσφαλμένη χρῆσι τῶν νοημάτων, [δηλαδὴ ἡ ἔμπρακτη ζωή μας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ποιὸν τῶν λογισμῶν μας].

74. Μέσῳ αὐτῶν τῶν τριῶν, ὁ νοῦς ἀποκτᾶ τὰ ἐμπαθῆ νοήματα· μέσῳ τῆς αἰσθήσεως, μέσῳ τῆς κράσεως, [τῆς φυσικῆς ἰδιοσυστασίας τοῦ σώματος καὶ] μέσῳ τῆς μνήμης. Καὶ μέσῳ τῆς αἰσθήσεως [ἀποκτᾶ ὁ νοῦς τὰ ἐμπαθῆ νοήματα], ὅταν, πλησιάζοντας αὐτὴν τὰ [ἐξωτερικὰ] πράγματα, πρὸς τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς ἔχομε ἀποκτήσει τὰ πάθη, τὸν ὑποκινῇ [ἡ αἴσθησι] πρὸς ἐμπαθεῖς λογισμούς. Μέσῳ δὲ τῆς ἰδιοσυστασίας [τοῦ σώματος], ὅταν, ἐξ αἰτίας ἀσώτου τρόπου ζωῆς ἢ δαιμονικῆς ἐνεργείας ἢ κάποιου νοσήματος, καθὼς ἀλλοιώνεται ἡ ἰδιοσυ-

σώματος κρᾶσις, κινῇ αὐτὸν πάλιν πρὸς ἐμπαθεῖς λογισμούς, ἢ κατὰ τῆς πορνείας· διὰ δὲ τῆς μνήμης, ὅταν τῶν πραγμάτων, πρὸς ἅπερ πεπόνθαμεν, τὰ νοήματα ἡ μνήμη ἀναφέρῃ, καὶ κινῇ αὐτὸν ὁμοίως πρὸς ἐμπαθεῖς λογισμούς.

οε΄. Τῶν εἰς χρῆσιν παρὰ Θεοῦ δοθέντων ἡμῖν πραγμάτων, τὰ μὲν ἐν τῇ ψυχῇ, τὰ δὲ ἐν τῷ σώματι, τὰ δὲ περὶ τὸ σῶμα εὑρίσκεται· οἷον, ἐν μὲν τῇ ψυχῇ, αἱ δυνάμεις αὐτῆς· ἐν δὲ τῷ σώματι τὰ αἰσθητήρια, καὶ τὰ λοιπὰ μέλη· περὶ δὲ τὸ σῶμα, βρώματα, κτήματα, χρήματα, καὶ τὰ ἑξῆς. Τὸ οὖν εὖ τούτοις χρήσασθαι, ἢ κακῶς, ἢ τοῖς περὶ ταῦτα συμβεβηκόσιν, ἢ ἐναρέτους, ἢ φαύλους ἡμᾶς ἀποφαίνει.

ος΄. Τῶν ἐν τοῖς πράγμασι συμβεβηκότων, τὰ μέν εἰσι τῶν ἐν τῇ ψυχῇ, τὰ δὲ τῶν ἐν τῷ σώματι, τὰ δὲ περὶ τὸ σῶμα πραγμάτων. Καὶ τῶν μὲν ἐν τῇ ψυχῇ, οἷον γνῶσις, καὶ ἄγνοια, λήθη, καὶ μνήμη, ἀγάπη, καὶ μῖσος, λύπη, καὶ χαρά, καὶ τὰ ἑξῆς. Τῶν δὲ ἐν τῷ σώματι,

στασία τοῦ σώματος, ὑποκινῇ [ἡ ἀλλοίωσι τῆς κράσεως] αὐτὸν [τὸν νοῦ] πάλι πρὸς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς ἢ [λογισμοὺς] σχετικοὺς μὲ τὴν πορνεία. Μέσῳ δὲ τῆς μνήμης [ἀποκτᾶ ὁ νοῦς τὰ ἐμπαθῆ νοήματα], ὅταν ἡ μνήμη ἐπαναφέρῃ [ἀναπλάθῃ] τὰ νοήματα τῶν πραγμάτων, πρὸς τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς ἔχομε κινηθῆ ἐμπαθῶς καὶ ὑποκινῇ αὐτὸν [τὸν νοῦ] πρὸς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς μὲ τὸν ἴδιο τρόπο.

75. Ἀπὸ τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα μᾶς δόθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ πρὸς χρῆσι, ἄλλα μὲν βρίσκονται μέσα στὴν ψυχή, ἄλλα δὲ μέσα στὸ σῶμα καὶ τὰ ὑπόλοιπα γύρω ἀπὸ τὸ σῶμα· δηλαδή, ἀφ᾽ ἑνὸς μέσα στὴν ψυχὴ [βρίσκονται] οἱ δυνάμεις της· ἀφ᾽ ἑτέρου μέσα στὸ σῶμα τὰ αἰσθητήρια καὶ τὰ ὑπόλοιπα μέλη· ἐνῶ γύρω ἀπὸ τὸ σῶμα [βρίσκονται] τὰ φαγητά, οἱ περιουσίες, τὰ χρήματα καὶ τὰ λοιπὰ συναφῆ. Ἑπομένως, ἡ καλὴ ἢ κακὴ χρῆσι αὐτῶν ἢ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἔχουν λάβει χώρα ἐν σχέσει πρὸς αὐτά, μᾶς καθιστᾶ ἢ ἐναρέτους ἢ ἀχρείους.

76. Ἀπὸ ὅσα λαμβάνουν χώρα μεταξὺ τῶν πραγμάτων, τὰ μὲν εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα, [τὰ ὁποῖα λαμβάνουν χώρα] στὴν ψυχή, τὰ δὲ στὸ σῶμα, ἐνῶ τὰ ἄλλα [εἶναι] ἀπὸ τὰ πράγματα ἐν σχέσει πρὸς τὸ σῶμα. Καὶ ἀπὸ μὲν ἐκεῖνα, [τὰ ὁποῖα λαμβάνουν χώρα] στὴν ψυχὴ [εἶναι], παραδείγματος χάριν, ἡ γνῶσι καὶ ἡ ἄγνοια, ἡ λήθη καὶ ἡ μνήμη, ἡ ἀγάπη καὶ τὸ μῖσος, ἡ λύπη καὶ ἡ χαρὰ καὶ τὰ ὅμοια ἀκολούθως. Ἀπὸ ἐκεῖνα δέ,

οἷον ἡδονή, καὶ πόνος, αἴσθησις, καὶ πήρωσις, ὑγεία, καὶ νόσος, ζωή, καὶ θάνατος, καὶ τὰ τοιαῦτα. Τῶν δὲ περὶ τὸ σῶμα, οἷον τεκνία, καὶ ἀτεκνία, πλοῦτος, καὶ πενία, δόξα, καὶ ἀδοξία, καὶ τὰ ἑξῆς. Τούτων δὲ τὰ μὲν καλά, τὰ δὲ κακὰ τοῖς ἀνθρώποις νομίζεται· οὐδὲν αὐτῶν κακὸν ὂν τῷ ἰδίῳ λόγῳ, παρὰ δὲ τὴν χρῆσιν, εἴτε κακὰ κυρίως, εἴτε ἀγαθὰ εὑρίσκεται.

οζ΄. Καλὴ ἡ γνῶσις τῇ φύσει, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ὑγεία, ἀλλὰ τἀναντία τοὺς πολλοὺς ἤπερ ταῦτα ὤνησεν. Τοῖς γὰρ φαύλοις, οὐκ εἰς καλὸν ἡ γνῶσις συμβαίνει, εἰ καὶ τῇ φύσει (ὡς εἴρηται) ἐστὶ καλή. Ὁμοίως δὲ οὐδὲ ἡ ὑγεία, οὐδὲ ὁ πλοῦτος, οὐδὲ ἡ χαρά· οὐ γὰρ συμφερόντως τούτοις κέχρηνται. Ἆρα οὖν τἀναντία τούτοις συμφέρει; Οὐκοῦν οὐδὲ ἐκεῖνα κακὰ τῷ ἰδίῳ λόγῳ τυγχάνει, εἰ καὶ δοκεῖ κακὰ εἶναι.

οη΄. Μὴ παραχρῶ τοῖς νοήμασιν, ἵνα μὴ ἐξ ἀνάγκης καὶ τοῖς πράγμασι παραχρήσῃ. Ἐὰν γὰρ μή τις πρῶτον κατὰ διάνοιαν ἁμαρ-

[τὰ ὁποῖα λαμβάνουν χώρα] στὸ σῶμα [εἶναι], παραδείγματος χάριν, ἡ ἡδονὴ καὶ ὁ πόνος, ἡ αἴσθησι καὶ ἡ ἀναπηρία τῶν αἰσθήσεων, ἡ ὑγεία καὶ ἡ ἀσθένεια, ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος καὶ ἀκολούθως. Ἀπὸ τὰ ἐν σχέσει δὲ πρὸς τὸ σῶμα [εἶναι], παραδείγματος χάριν, ἡ τεκνογονία καὶ ἡ ἀτεκνία, ὁ πλοῦτος καὶ ἡ πτωχεία, ἡ δόξα καὶ ἡ ἀδοξία καὶ τὰ ὑπόλοιπα. Ἀπ᾽ αὐτά, ὅμως, τὰ μὲν θεωροῦνται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καλά, ἐνῶ τὰ ἄλλα κακά· ἂν καὶ κανένα ἀπ᾽ αὐτὰ δὲν εἶναι κακὸ ἀπὸ δική του αἰτία [ἐξ ἑαυτοῦ του], ἀλλὰ ἕνεκα τῆς χρήσεώς [τους] ἀποβαίνουν εἴτε κακὰ κυρίως εἴτε ἀγαθά.

77. Ἡ γνῶσι [εἶναι καλὴ] ἀπὸ τὴν φύσι [της], ὁμοίως βέβαια καὶ ἡ ὑγεία, ἀλλὰ τὰ ἀντίθετα ὠφέλησαν τοὺς περισσότερους [πιὸ πολὺ] παρ᾽ ὅσο αὐτά. Διότι ἡ γνῶσι στοὺς φαύλους δὲν ἀποβαίνει σὲ καλό, ἂν καὶ ὡς πρὸς τὴν φύσι [της] (ὅπως ἔχει λεχθῆ) εἶναι καλή. Ὁμοίως βέβαια, οὔτε ἡ ὑγεία, οὔτε ὁ πλοῦτος, οὔτε ἡ χαρά· διότι δὲν χρησιμοποιοῦνται ἀπ᾽ αὐτοὺς κατὰ συμφέροντα τρόπο. Ἆραγε, λοιπόν, σ᾽ αὐτοὺς συμφέρουν τὰ ἀντίθετα; Λοιπόν, οὔτε ἐκεῖνα συμβαίνει νὰ εἶναι κακὰ ἀπὸ τὴν φύσι τους, ἂν καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι κακά.

78. Μὴν κάνῃς κατάχρησι στὰ νοήματα τῶν πραγμάτων, γιὰ νὰ μὴν κάνῃς κατάχρησι καὶ στὰ πράγματα ἐξαγκαστικὰ [καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃς]. Διότι, ἐὰν κανεὶς δὲν ἁμαρτάνῃ πρῶτα μὲ τὴν διάνοια, δὲν

τάνῃ[α'], οὐκ ἂν ἁμάρτῃ ποτὲ κατ' ἐνέργειαν.

οθ'. Εἰκὼν τοῦ χοϊκοῦ, αἱ γενικαὶ κακίαι ὑπάρχουσιν, οἷον, ἀφροσύνη, δειλία, ἀκολασία, ἀδικία. Εἰκὼν δὲ τοῦ ἐπουρανίου, αἱ γενικαὶ ἀρεταί, οἷον, φρόνησις, ἀνδρεία, σωφροσύνη, δικαιοσύνη. Ἀλλὰ καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου[32].

π'. Εἰ θέλεις εὑρεῖν τὴν ὁδὸν τὴν ἀπάγουσαν εἰς τὴν ζωήν[33], ἐν τῇ ὁδῷ αὐτὴν ζήτει, κἀκεῖ αὐτὴν εὑρίσκεις, τῇ εἰπούσῃ· ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός, καὶ ἡ θύρα, καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή[34]. Πλὴν σφόδρα ἐμπόνως ζήτει, διότι ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν, καὶ μήπως τῶν ὀλίγων ἀπολειφθείς, μετὰ τῶν πολλῶν εὑρεθήσῃ.

πα'. Διὰ τὰ πέντε ταῦτα ἡ ψυχὴ ἀπὸ ἁμαρτιῶν ἀνακόπτεται, ἢ διὰ τὸν φόβον τῶν ἀνθρώπων, ἢ διὰ τὸν φόβον τῆς κρίσεως, ἢ διὰ τὴν μέλλουσαν μισθαποδοσίαν, ἢ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ἢ τελευταῖον διὰ τὴν συνείδησιν τύπτουσαν.

θὰ ἁμαρτήσῃ ποτὲ μὲ τὴν πρᾶξι.

79. Ὡς εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ [ἀνθρώπου] ἐμφανίζονται οἱ γενικὲς κακίες, δηλαδὴ ἡ ἀφροσύνη, ἡ δειλία, ἡ ἀκολασία, ἡ ἀδικία. Καὶ ὡς εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου [ἐμφανίζονται] οἱ γενικὲς ἀρετές, δηλαδή ἡ φρόνησι, ἡ ἀνδρεία, ἡ σωφροσύνη, ἡ δικαιοσύνη. Ἀλλὰ καθὼς φορέσαμε τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, νὰ φορέσωμε καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου.

80. Ἐὰν θέλῃς νὰ εὕρῃς τὴν ὁδό, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ στὴν Ζωή, ἀναζήτησέ την μέσα στὴν Ὁδὸ καὶ ἐκεῖ θὰ εὕρῃς ὁπωσδήποτε Ἐκείνην, ἡ ὁποία εἶπε: ἐγὼ εἶμαι ἡ Ὁδὸς καὶ ἡ Θύρα καὶ ἡ Ἀλήθεια καὶ ἡ Ζωή. Ὅμως, μόνο ἐπεζήτησέ [Την] μετὰ πολλοῦ πόνου καὶ κόπου, διότι εἶναι λίγοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι τὴν βρίσκουν καὶ μὴ τυχόν, χωρισμένος ἀπὸ τοὺς λίγους, βρεθῇς μαζὶ μὲ τοὺς πολλούς.

81. Ἡ ψυχὴ ἀναχαιτίζεται ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες, ἐξ αἰτίας αὐτῶν τῶν πέντε, ἢ ἀπὸ τὸν φόβο τῶν ἀνθρώπων ἢ ἀπὸ τὸν φόβο τῆς κρίσεως ἢ ἀπὸ τὴν μελλοντικὴ ἀπόδοσι ἀνταμοιβῆς ἢ γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἢ ἐν τέλει ἀπὸ τὴν ἐλέγχουσα συνείδησι.

πβ΄. Τινές φασιν, ὅτι οὐκ ἂν ἦν τὸ κακὸν ἐν τοῖς οὖσιν, εἰμή τι δ᾽ ἂν ἑτέρα τις ἦν δύναμις ἡ ἀνθέλκουσα ἡμᾶς ἐπ᾽ αὐτό. Αὕτη δέ ἐστιν οὐδὲν ἕτερον, ἢ ἡ τῶν κατὰ φύσιν τοῦ νοῦ ἐνεργειῶν ἀμέλεια. Διόπερ οἱ τούτων τὴν ἐπιμέλειαν ποιούμενοι, τὰ μὲν καλὰ ἀεὶ ποιοῦσι, τὰ δὲ κακά, οὐδέποτε. Εἰ οὖν θέλεις καὶ σύ, ἄπωσαι τὴν ἀμέλειαν, καὶ συναπελαύνεις τὴν κακίαν, ἥτις ἐστὶν ἡ ἐσφαλμένη χρῆσις τῶν νοημάτων, ᾗ ἐπακολουθεῖ ἡ παράχρησις τῶν πραγμάτων.

πγ΄. Κατὰ φύσιν ἐστὶ τοῦ ἐν ἡμῖν λογικοῦ μέρους, τό τε ὑποταγῆναι τῷ θείῳ λόγῳ, καὶ τὸ ἄρχειν τοῦ ἐν ἡμῖν ἀλόγου μέρους. Αὕτη οὖν ἡ τάξις ἐν πᾶσι φυλαχθήτω, καὶ οὔτε τὸ κακὸν ἔσται ἐν τοῖς οὖσιν, οὔτε τὸ ἐπ᾽ αὐτὸ ἀνθέλκον εὑρεθήσεται.

πδ΄. Οἱ μὲν τῶν λογισμῶν ἁπλοῖ εἰσίν, οἱ δὲ σύνθετοι. Καὶ ἁπλοῖ μέν εἰσιν οἱ ἀπαθεῖς, σύνθετοι δὲ οἱ ἐμπαθεῖς, ὡς ἐκ πάθους καὶ νοήματος συγκείμενοι. Τούτων οὕτως ἐχόντων, πολλὰ

82. Κάποιοι λέγουν, ὅτι δὲν θὰ ὑπῆρχε στὰ ὄντα τὸ κακό, ἐὰν δὲν ὑπῆρχε πράγματι κάποια ἄλλη δύναμι, ἡ ὁποία μᾶς παρασύρει πρὸς αὐτό. Καὶ αὐτὴ δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο, παρὰ ἡ ἀμέλεια τῶν κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν τοῦ νοός, [ποὺ φυσικὰ κινοῦνται πρὸς τὸν Θεό]. Γιὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐπιμελοῦνται αὐτὲς [τὶς κατὰ φύσιν ἐνέργειες τοῦ νοός], τὰ μὲν καλὰ πράττουν πάντοτε, τὰ δὲ κακὰ οὐδέποτε. Ἐάν, ἑπομένως, θέλης καὶ ἐσύ, διῶξε μακριὰ τὴν ἀμέλεια καὶ συγχρόνως θὰ διώξῃς ὁπωσδήποτε τὴν κακία, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἐσφαλμένη χρῆσι τῶν νοημάτων, μετὰ τὴν ὁποία ἐπέρχεται ἡ κακὴ χρῆσι τῶν πραγμάτων.

83. Εἶναι κατὰ φύσιν [ἐνέργεια] τοῦ ἐντός μας λογικοῦ μέρους, [τὸ φυσικό του ἰδίωμα], καὶ τὸ νὰ ὑποτάσσεται στὸν θεῖο Λόγο καὶ τὸ νὰ κυριαρχῇ πάνω στὸ ἄλογο μέρος, [ποὺ εἶναι] μέσα μας. Ἂς τηρηθῇ, λοιπόν, αὐτὴ ἡ τάξι σὲ ὅλα καὶ οὔτε τὸ κακὸ θὰ ὑπάρξῃ στὰ ὄντα, οὔτε θὰ εὑρεθῇ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο μᾶς παρασύρει πρὸς αὐτὸ [τὸ κακό, δηλαδή, ἡ ἐνέργεια τοῦ κακοῦ ἐκ τῆς ἀμελείας].

84. Ἀπὸ τοὺς λογισμούς, ἄλλοι μὲν εἶναι ἁπλοὶ καὶ ἄλλοι σύνθετοι. Καὶ ἁπλοὶ [λογισμοὶ] εἶναι, βέβαια, οἱ ἀπαθεῖς, ἐνῶ σύνθετοι [εἶναι] οἱ ἐμπαθεῖς, καθὼς συνίστανται ἀπὸ τὸ πάθος καὶ τὸ νόημα. Ἀφοῦ ἔτσι ἔχουν αὐτὰ [τὰ πράγματα], εἶναι

τῶν ἁπλῶν ἐστιν ἰδεῖν ἑπόμενα τοῖς συνθέτοις, ὅταν ἄρξωνται κινεῖσθαι πρὸς τὸ κατὰ διάνοιαν ἁμαρτάνειν· οἷον ὡς ἐπὶ τοῦ χρυσίου, ἀνέβη ἐπὶ τὴν μνήμην τινὸς λογισμὸς περὶ χρυσίου ἐμπαθής, καὶ ὥρμησε τῇ διανοίᾳ ἐπὶ τὸ κλέπτειν, καὶ ἀπετέλεσε κατὰ νοῦν τὴν ἁμαρτίαν. Συνείποντο δὲ τῇ μνήμῃ τοῦ χρυσίου, καὶ ἡ μνήμη τοῦ βαλαντίου, καὶ τοῦ σκεβρίου κουβουκλείου, καὶ τῶν ἑξῆς. Καὶ ἡ μὲν μνήμη τοῦ χρυσίου, ἦν σύνθετος (εἶχε γὰρ τὸ πάθος), ἡ δὲ τοῦ βαλαντίου, καὶ τοῦ σκεβρίου, καὶ τῶν ἑξῆς, ἁπλῆ. Οὐ γὰρ εἶχε πρὸς αὐτὰ πάθος ὁ νοῦς. Καὶ ἐπὶ παντὸς δὲ λογισμοῦ, ὁμοίως ἔχει, ἐπί τε κενοδοξίας, καὶ ἐπὶ γυναικός, καὶ τῶν λοιπῶν. Οὐ γὰρ πάντες οἱ συνεπόμενοι τῷ ἐμπαθεῖ λογισμῷ λογισμοί, καὶ ἐμπαθεῖς εἰσιν, ὡς ἀπέδειξεν ὁ λόγος. Ἐκ τούτων οὖν δυνάμεθα γνῶναι ποῖα τὰ ἐμπαθῆ νοήματα, καὶ ποῖα τὰ ἄλλα.

πε΄. Τινὲς μέν φασιν ὅτι τῶν μορίων τοῦ σώματος καθαπτόμενοι οἱ δαίμονες κατὰ

δυνατὸν νὰ δῇ [κανεὶς] πολλὰ ἀπὸ τὰ ἁπλᾶ [νοήματα] νὰ ἀκολουθοῦν τὰ σύνθετα, ὅταν ἀρχίζουν συνήθως νὰ κινοῦνται [στὸν νοῦ] πρὸς τὴν κατὰ διάνοια ἁμαρτία. Ὅπως, παραδείγματος χάριν, ὅσον ἀφορᾷ τὰ χρήματα, ἀνέβηκε στὴν μνήμη κάποιου ἐμπαθὴς λογισμὸς σχετικὰ μὲ τὰ χρήματα καὶ μὲ τὴν διάνοια ἔσπευσε γιὰ τὴν κλοπὴ [καὶ κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο] ἐξετέλεσε μὲ τὸ νοῦ του τὴν ἁμαρτία. Μαζὶ δὲ μὲ τὴν μνήμη τῶν χρημάτων ἀκολουθοῦσαν καὶ ἡ μνήμη τοῦ πουγκιοῦ καὶ τοῦ μικροῦ χρηματοκιβωτίου καὶ τῶν λοιπῶν σχετικῶν. Καὶ ἡ μὲν μνήμη τῶν χρημάτων ἦταν σύνθετη, (διότι εἶχε πάθος), ἡ δὲ [μνήμη] τοῦ πουγκιοῦ καὶ τοῦ χρηματοκιβωτίου καὶ τῶν ἀκολούθων [ἦταν] ἁπλῆ. Διότι δὲν εἶχε γι᾽ αὐτὰ πάθος ὁ νοῦς. Καὶ ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸν ὁποιοδήποτε λογισμό, ἔτσι συμβαίνει καὶ ὡς πρὸς τὴν κενοδοξία καὶ ὡς πρὸς τὴν γυναῖκα καὶ τὰ ὑπόλοιπα. Διότι δὲν εἶναι ὅλοι οἱ λογισμοί, οἱ ὁποῖοι ἀκολουθοῦν μαζὶ μὲ τὸν ἐμπαθῆ λογισμό, καὶ ἐμπαθεῖς, ὅπως ἀπέδειξε ὁ λόγος. Ἀπ᾽ αὐτά, λοιπόν, μποροῦμε νὰ γνωρίσωμε, ποιὰ [εἶναι] τὰ ἐμπαθῆ νοήματα καὶ ποιὰ τὰ ἄλλα.

85. Κάποιοι μὲν λέγουν, ὅτι ἀγγίζοντας οἱ δαίμονες τὰ μέλη τοῦ σώμα-

τοὺς ὕπνους, κινοῦσι τὸ πάθος τῆς πορνείας. Εἶτα τὸ πάθος κινούμενον, ἀναφέρει τὴν μορφὴν τῆς γυναικὸς διὰ τῆς μνήμης ἐπὶ τὸν νοῦν. Τινὲς δὲ ὅτι τῷ μὲν νῷ ἐν σχήματι γυναικὸς παραφαίνονται, τῶν δὲ μορίων τοῦ σώματος καθαπτόμενοι, τὴν ὄρεξιν κινοῦσι, καὶ οὕτω γίνονται αἱ φαντασίαι. Ἕτεροι δὲ πάλιν, ὅτι τὸ πάθος τὸ ἐπικρατοῦν ἐν τῷ πλησιάζοντι δαίμονι, κινεῖ τὸ πάθος· καὶ οὕτως ἀνάπτεται πρὸς λογισμοὺς ἡ ψυχή, ἀναφέρουσα τὰς μορφὰς διὰ τῆς μνήμης. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ ἐμπαθῶν φαντασιῶν, ὁμοίως· οἱ μὲν οὕτως, οἱ δὲ οὕτως συμβαίνειν φασί, πλὴν ἐν οὐδενὶ τῶν εἰρημένων τρόπων, ἰσχύουσι πάθος τὸ οἱονδήποτε κινῆσαι οἱ δαίμονες, παρούσης τῇ ψυχῇ ἀγάπης, καὶ ἐγκρατείας, οὔτε ἐγρηγορότος τοῦ σώματος, οὔτε κατὰ τοὺς ὕπνους.

πς΄. Τὰ μὲν τῶν τοῦ νόμου ἐντολῶν, καὶ σωματικῶς καὶ πνευματικῶς ἀνάγκη φυλάττειν· τὰ δέ, πνευματικῶς μόνον· οἷον τό, οὐ μοι-

τος, κατὰ τὴν ὥρα τοῦ ὕπνου, κινοῦν τὸ πάθος τῆς πορνείας. Ἔπειτα, καθὼς τὸ πάθος κινεῖται, σχηματίζει στὸ νοῦ, μέσῳ τῆς μνήμης, τὴν μορφὴ τῆς γυναίκας. Κάποιοι δὲ [λέγουν], ὅτι [οἱ δαίμονες] στὸν μὲν νοῦ ἐμφανίζονται μὲ σχῆμα γυναίκας, ἀγγίζοντας δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος ὑποκινοῦν τὴν ὄρεξι καὶ κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο γεννιοῦνται οἱ φαντασίες. Ἄλλοι δὲ πάλι [λέγουν], ὅτι τὸ πάθος, τὸ ὁποῖο κυριαρχεῖ στὸν δαίμονα, ποὺ πλησιάζει, ὑποκινεῖ τὸ πάθος καὶ κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο ἡ ψυχὴ ἐρεθίζεται πρὸς [πονηροὺς] λογισμούς, σχηματίζοντας [στὸν νοῦ], μέσῳ τῆς μνήμης, τὶς μορφές. Καὶ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο [συμβαίνει] καὶ ὅσον ἀφορᾶ τὶς ἄλλες ἐμπαθεῖς φαντασίες. Οἱ μὲν λέγουν, ὅτι κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο, συμβαίνει, οἱ δὲ [λέγουν] κατὰ τὸν ἄλλον, ὅμως οἱ δαίμονες δὲν μποροῦν νὰ κινήσουν τὸ ὁποιοδήποτε πάθος μὲ κανέναν ἀπὸ τοὺς τρόπους, ποὺ ἀναφέρθηκαν, ἐὰν στὴν ψυχὴ εἶναι παροῦσα ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐγκράτεια οὔτε, ὅταν τὸ σῶμα εἶναι ξύπνιο, οὔτε κατὰ τὸν ὕπνο.

86. Ἀπὸ τὶς ἐντολὲς τοῦ Νόμου ἄλλες μὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τηροῦμε καὶ σωματικῶς καὶ πνευματικῶς, ἄλλες δὲ μόνο πνευματικῶς. Ἐπὶ παραδείγματι, τὸ μὴ μοι-

χεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, καὶ τὰ ὅμοια[35], καὶ σωματικῶς, καὶ πνευματικῶς χρὴ φυλάττειν· καὶ πνευματικῶς δὲ τρισσῶς. Τὸ δὲ περιτέμνεσθαι[36], καὶ φυλάττειν τὸ σάββατον[37], καὶ σφάξαι τὸν ἀμνόν, καὶ ἔδεσθαι ἄζυμα ἐπὶ πικρίδων[38], καὶ τὰ ὅμοια, πνευματικῶς μόνον.

πζ΄. Τρεῖς εἰσιν ἠθικαὶ καταστάσεις γενικώτεραι ἐν τοῖς μοναχοῖς. Καὶ πρώτη μέν, τὸ μηδὲν ἁμαρτάνειν κατ᾽ ἐνέργειαν. Δευτέρα δέ, τὸ μὴ ἐγχρονίζειν ἐν τῇ ψυχῇ τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς. Τρίτη δέ, τὸ τὰς μορφὰς τῶν γυναικῶν, καὶ τῶν λυπησάντων, ἀπαθῶς θεωρεῖν κατὰ διάνοιαν.

πη΄. Ἀκτήμων ἐστὶν ὁ ἀποταξάμενος πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῷ, καὶ μηδὲν τὸ σύνολον ἐπὶ γῆς κεκτημένος, πλὴν τοῦ σώματος· καὶ τὴν πρὸς αὐτὸ δὲ σχέσιν διαῤῥήξας, τῷ Θεῷ καὶ τοῖς εὐσεβέσι τὴν ἑαυτοῦ κατεπίστευσεν οἰκονομίαν.

πθ΄. Τῶν κτωμένων οἱ μὲν ἀπαθῶς κτῶνται· διὸ καὶ στερούμενοι αὐτῶν, οὐ λυ-

χεύσῃς, μὴ φονεύσῃς, μὴν κλέψῃς καὶ τὰ ὅμοια πρέπει νὰ τηροῦμε καὶ σωματικῶς καὶ πνευματικῶς· καὶ μάλιστα πνευματικῶς κατὰ τρεῖς τρόπους. Ἀλλὰ τὴν περιτομὴ καὶ τὸ νὰ τηρῇς τὸ σάββατο καὶ νὰ σφάξῃς τὸν ἀμνὸ καὶ νὰ φᾷς ἄζυμους ἄρτους καὶ πικρὰ χόρτα καὶ τὰ ὅμοια [πρέπει νὰ τηροῦμε] μόνον πνευματικῶς.

87. Τρεῖς εἶναι στοὺς Μοναχοὺς οἱ γενικώτερες ἠθικὲς καταστάσεις. Καὶ ἡ πρώτη βέβαια [εἶναι] τὸ νὰ μὴν ἁμαρτάνουν καθόλου μὲ τὴν πρᾶξι. Ἐνῶ ἡ δεύτερη [εἶναι] τὸ νὰ μὴν χρονίζουν στὴν ψυχὴ [τους] οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοί. Καὶ ἡ τρίτη τὸ νὰ βλέπουν μὲ τὴν διάνοιά [τους] ἀπαθῶς τὶς μορφὲς τῶν γυναικῶν καὶ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι [τοὺς] λύπησαν.

88. Ἀκτήμονας εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀπαρνήθηκε ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του καὶ δὲν ἔχει στὴν κυριότητά του ἐντελῶς τίποτα πάνω στὴ γῆ ἐκτὸς τοῦ σώματός [του]· καὶ ἀφοῦ διέρρηξε καὶ τὴν σχέσι [του] μ᾽ αὐτό, ἐμπιστεύθηκε στὸν Θεὸ καὶ στοὺς εὐσεβεῖς τὴν φροντίδα τοῦ ἑαυτοῦ του.

89. Ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀποκτοῦν, κάποιοι μὲν ἀποκτοῦν ἀπαθῶς· γι᾽ αὐτὸ καί, ὅταν στεροῦνται αὐτά, [ποὺ ἀπέκτησαν], δὲν λυ-

ποῦνται, ὡς οἱ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς μετὰ χαρᾶς προσδεξάμενοι[39]· οἱ δὲ ἐμπαθῶς κτῶνται, διότι καὶ μέλλοντες στερεῖσθαι, περίλυποι γίνονται· ὡς ὁ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ πλούσιος, ἀπῆλθε λυπούμενος[40]· εἰ δὲ καὶ στεροῦνται, μέχρι θανάτου λυποῦνται. Τοῦ οὖν ἀπαθοῦς καὶ τοῦ ἐμπαθοῦς τὴν διάθεσιν ἡ στέρησις ἐλέγχει.

ϟ'. Τοὺς μὲν ἄκρως προσευχομένους, πολεμοῦσιν οἱ δαίμονες, ἵνα τὰ νοήματα τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων ψιλὰ μὴ ἀναλαμβάνωσι. Τοὺς δὲ γνωστικούς, ἵνα ἐγχρονίζωσιν αὐτοῖς οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοί. Τοὺς δὲ περὶ τὴν πρᾶξιν ἀγωνιζομένους, ἵνα πείσωσιν αὐτοὺς κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτάνειν. Παντὶ δὲ τρόπῳ πρὸς πάντας ἀγωνίζονται, ἵνα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ οἱ δείλαιοι τοὺς ἀνθρώπους χωρίσωσιν.

ϟα'. Οἱ κατὰ τὸν βίον τοῦτον ὑπὸ τῆς θείας προνοίας εἰς εὐσέβειαν ἐγγυμναζόμενοι, διὰ τῶν τριῶν τούτων πειρασμῶν δοκιμάζονται· οἷον, ἢ διὰ τῆς τῶν ἡδέων δόσεως, ὡς

ποῦνται, ὅπως ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀποδέχθηκαν μὲ χαρὰ τὴν βίαιη ἀποστέρησι τῆς περιουσίας τους ἀπ' αὐτούς. Ἐνῶ ἄλλοι ἀποκτοῦν ἐμπαθῶς, διότι καὶ ὅταν πρόκειται νὰ στερηθοῦν [τὴν περιουσία τους], γίνονται περίλυποι, ὅπως ἔφυγε λυπημένος ὁ πλούσιος στὸ Εὐαγγέλιο. Ἐὰν μάλιστα πράγματι στερηθοῦν ὁπωσδήποτε, [τότε] λυποῦνται μέχρι θανάτου. Ἑπομένως, τὴν διάθεσι τοῦ ἀπαθοῦς καὶ τοῦ ἐμπαθοῦς καταδεικνύει ἡ στέρησι [τῶν ὑπαρχόντων].

90. Οἱ δαίμονες πολεμοῦν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι προσεύχονται μὲ ἄκρα [καθαρότητα], γιὰ νὰ μὴν δέχωνται [στὸν νοῦ τους] τὰ νοήματα τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων γυμνὰ [ἀπὸ ἐμπάθεια, δηλαδὴ νὰ μὴν τὰ δέχωνται ἀπαθῶς]. Τοὺς δὲ γνωστικοὺς [πολεμοῦν], ὥστε νὰ χρονίζουν σ' αὐτοὺς οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοί. Ἐνῶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀγωνίζονται ὡς πρὸς τὴν πρᾶξι, [τοὺς πρακτικούς, τοὺς πολεμοῦν], γιὰ νὰ τοὺς πείσουν νὰ ἁμαρτάνουν ἐμπράκτως. Καὶ μὲ κάθε τρόπο ἀγωνίζονται ἐναντίον ὅλων, γιὰ νὰ χωρίσουν οἱ ἄθλιοι τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸν Θεό.

91. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι σ' αὐτὴν τὴν ζωὴ ἐκγυμνάζονται, ἀπὸ τὴν θεία Πρόνοια στὴν εὐσέβεια, δοκιμάζονται μὲ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς πειρασμούς· δηλαδὴ ἢ μέσῳ τῆς δωρεᾶς τῶν εὐχάριστων [πραγμάτων], ὅπως

ἐπὶ ὑγείας, καὶ κάλλους, καὶ εὐτεκνίας, καὶ χρημάτων, καὶ δόξης, καὶ τῶν ὁμοίων· ἢ διὰ τῆς τῶν λυπηρῶν ἐπιφορᾶς, οἷον στερήσεως τέκνων, καὶ χρημάτων, καὶ δόξης· ἢ διὰ τῶν ὀδύνας ἐμποιούντων τῷ σώματι, οἷον νοσημάτων, καὶ βασάνων, καὶ τῶν ἑξῆς. Καὶ πρὸς μὲν τοὺς πρώτους λέγει ὁ Κύριος· εἴ τις οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῷ, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής[41]. *Πρὸς δὲ τοὺς δευτέρους καὶ τρίτους· ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν*[41].

ϟβ'. Τὰ τέσσαρα ταῦτα, φασὶν ἀλλοιοῦν τὴν κρᾶσιν τοῦ σώματος, καὶ διδόναι τῷ νῷ λογισμούς, εἴτε ἐμπαθεῖς δι᾽ αὐτῆς, εἴτε ἀπαθεῖς· οἷον, τοὺς Ἀγγέλους, τοὺς δαίμονας, τοὺς ἀέρας, τὴν δίαιταν. Καὶ τοὺς μὲν Ἀγγέλους, λόγῳ, φασίν, ἀλλοιοῦν, τοὺς δὲ δαίμονας δι᾽ ἐπαφῆς, τοὺς δὲ ἀέρας ταῖς μεταβολαῖς, τὴν δὲ δίαιταν ταῖς τῶν βρωμάτων ποιότησι, καὶ πλεονασμῷ καὶ ἐλαττώσει· πάρεξ τῶν διὰ μνήμης, καὶ ἀκοῆς, καὶ ὁράσεως συμβαινουσῶν αὐ-

τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ὑγεία καὶ τὴν ὀμορφιὰ καὶ τὴν καλλιτεκνία καὶ τὰ χρήματα καὶ τὴν δόξα καὶ τὰ ὅμοια· ἢ [δοκιμάζονται] μέσῳ τῆς προσβολῆς τῶν λυπηρῶν, παραδείγματος χάριν, τῆς στερήσεως παιδιῶν καὶ χρημάτων καὶ ὑπολήψεως· ἢ [δοκιμάζονται] μέσῳ ὅσων προξενοῦν ὀδύνες στὸ σῶμα, παραδείγματος χάριν, ἀσθενειῶν καὶ βασάνων καὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίων. Καὶ πρὸς μὲν τοὺς πρώτους λέγει ὁ Κύριος· ἐὰν κάποιος δὲν ἀπαρνῆται ὅλα, ὅσα ἀνήκουν σ᾽ αὐτόν, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι μαθητής μου. Πρὸς δὲ τοὺς δευτέρους καὶ τρίτους [λέγει ὁ Κύριος]· μὲ τὴν ὑπομονή σας κερδίστε τὶς ψυχές σας.

92. Αὐτὰ τὰ τέσσερα, λέγουν, ὅτι ἀλλοιώνουν τὴν κρᾶσι [τὴν ἰδιοσυστασία] τοῦ σώματος καὶ ὅτι δημιουργοῦν στὸ νοῦ λογισμοὺς εἴτε ἐμπαθεῖς μέσῳ αὐτῆς [τῆς ἰδιοσυστασίας τοῦ σώματος] εἴτε ἀπαθεῖς· δηλαδὴ οἱ Ἄγγελοι, οἱ δαίμονες, τὸ κλῖμα [καὶ] ἡ δίαιτα. Καὶ λέγουν ὅτι, οἱ μὲν Ἄγγελοι, ἀλλοιώνουν μὲ τὸν λόγο [μὲ τὸν λογισμό], οἱ δὲ δαίμονες μὲ τὴν ἐπαφή, ἐνῶ τὸ κλῖμα μὲ τὶς μεταβολὲς καὶ ἡ δίαιτα μὲ τὶς ποιότητες τῶν φαγητῶν καὶ μὲ τὴν περίσσεια χρῆσι καὶ μὲ τὴν ἐλάττωσί [τους]. [Αὐτὰ τὰ τέσσερα ἀλλοιώνουν τὴν κρᾶσι τοῦ σώματος] ἐκτὸς βέβαια ἀπὸ τὶς ἀλλοιώσεις, οἱ ὁποῖες συμβαίνουν σ᾽ αὐτὴν μὲ τὴν μνήμη καὶ τὴν ἀκοὴ καὶ τὴν ὅρα-

τῇ ἀλλοιώσεων, πρωτοπαθούσης τῆς ψυχῆς ἐκ τῶν συμπιπτόντων αὐτῇ λυπηρῶν, ἢ χαροποιῶν. Καὶ ἐκ τούτων μὲν πάσχουσα ἡ ψυχή, ἀλλοιοῖ τὴν κρᾶσιν τοῦ σώματος. Ἐκ δὲ τῶν προειρημένων ἡ κρᾶσις ἀλλοιουμένη, παρέχει τῷ νῷ λογισμούς.

ϟγ'. Θάνατος μέν ἐστι κυρίως ὁ τοῦ Θεοῦ χωρισμός, κέντρον δὲ θανάτου ἡ ἁμαρτία[43]*. Ὁ δεξάμενος ὁ Ἀδὰμ ὁμοῦ τοῦ τῆς ζωῆς ξύλου, καὶ τοῦ παραδείσου, καὶ τοῦ Θεοῦ ἐξόριστος γίνεται*[44]*· ᾧ ἐπηκολούθησεν ἐξ ἀνάγκης, καὶ ὁ τοῦ σώματος θάνατος. Ζωὴ δὲ κυρίως ἐστὶν ὁ εἰπών· ἐγώ εἰμι ἡ ζωή*[45]*. Οὗτος ἐν τῷ θανάτῳ γινόμενος, τὸν νεκρωθέντα πάλιν εἰς τὴν ζωὴν ἐπανήγαγεν.*

ϟδ'. Ὁ λόγους συγγραφόμενος, ἢ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ὑπόμνησιν συγγράφεται, ἢ πρὸς ὠφέλειαν, ἢ καὶ ἄμφω· ἢ πρὸς βλάβην τινῶν, ἢ πρὸς ἐπίδειξιν, ἢ ἐξ ἀνάγκης.

ϟε'. Τόπος ἐστὶ χλόης, ἡ πρακτικὴ ἀρετή· ὕδωρ δὲ ἀναπαύσεως[46]*, ἡ γνῶσις τῶν γεγονότων.*

σι, [μὲ τὶς ὁποῖες] ὑφίσταται πρώτη ἡ ψυχὴ τὴν ἐπήρεια τοῦ πάθους ἀπὸ τὰ λυπηρὰ ἢ χαροποιὰ [γεγονότα], τὰ ὁποῖα συμβαίνουν σ᾽ αὐτήν. Καὶ πάσχουσα μὲν [πρώτη] ἀπ᾽ αὐτὰ ἡ ψυχή, ἀλλοιώνει [κατόπιν] τὴν κρᾶσι τοῦ σώματος. Ἀπὸ τὰ προαναφερθέντα ὅμως, [ἄγγελοι, δαίμονες, κλῖμα, δίαιτα, πρώτη] ἀλλοιώνεται ἡ κρᾶσι καὶ [ὕστερα] προξενεῖ στὸ νοῦ λογισμούς.

93. Θάνατος μὲν εἶναι κυρίως ὁ χωρισμὸς ἀπὸ τὸν Θεό. Τὸ κεντρὶ δὲ [αἰτία] τοῦ θανάτου [εἶναι] ἡ ἁμαρτία. Τὸ ὁποῖο, ἀφοῦ δέχθηκε ὁ Ἀδάμ, γίνεται ἐξόριστος συγχρόνως καὶ ἀπὸ τὸ ξύλο τῆς ζωῆς καὶ ἀπὸ τὸν παράδεισο καὶ ἀπὸ τὸν Θεό. [Γεγονὸς] στὸ ὁποῖο ἀναγκαστικὰ ἐπακολούθησε καὶ ὁ θάνατος τοῦ σώματος. Ζωὴ δὲ κατ᾽ ἐξοχὴν εἶναι Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶπε: ἐγὼ εἶμαι ἡ Ζωή. Αὐτὸς ἐρχόμενος στὴν κατάστασι τοῦ θανάτου ἐπανέφερε πάλι στὴν ζωὴ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος νεκρώθηκε, [δηλαδὴ τὸν ὅλο Ἀδάμ].

94. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος συγγράφει λόγους, [τοὺς] συγγράφει ἢ γιὰ ὑπενθύμισι δική του ἢ γιὰ ὠφέλεια [τῶν ἄλλων] ἢ καὶ γιὰ τὰ δύο· [διαφορετικὰ τοὺς συντάσσει] ἢ γιὰ βλάβη κάποιων ἢ γιὰ ἐπίδειξι ἢ ἀναγκαστικῶς [κάτω ἀπὸ πίεσι].

95. Τόπος χλόης εἶναι ἡ πρακτικὴ ἀρετή· ἐνῶ ὕδωρ ἀναπαύσεως [εἶναι] ἡ γνῶσι τῶν δημιουργημάτων [τῶν ὄντων].

ϟς΄. Σκιὰ θανάτου ἐστὶν ἡ ἀνθρωπίνη ζωή. Εἴ τις οὖν ἐστὶ μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ Θεὸς μετ᾽ αὐτοῦ ἐστίν, οὗτος δύναται εἰπεῖν ἐναργῶς τό, ἐὰν καὶ πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι κακά, ὅτι σὺ μετ᾽ ἐμοῦ εἶ[47].

ϟζ΄. Νοῦς μὲν καθαρός, ὀρθὰ βλέπει τὰ πράγματα. Λόγος δὲ γεγυμνασμένος, ὑπ᾽ ὄψιν ἄγει τὰ ὁραθέντα. Ἀκοὴ δὲ λαμπρά, ὑποδέχεται αὐτά. Ὁ δὲ τῶν τριῶν ἐστερημένος, τὸν εἰρηκότα κακίζει.

ϟη΄. Μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐστίν, ὁ τὴν Ἁγίαν γινώσκων Τριάδα, καὶ τὴν δημιουργίαν αὐτῆς, καὶ τὴν πρόνοιαν, καὶ τὸ παθητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς ἀπαθὲς κεκτημένος.

ϟθ΄. Τὴν ῥάβδον σημαίνειν φασὶ τὴν κρίσιν τὴν τοῦ Θεοῦ· τὴν δὲ βακτηρίαν, τὴν πρόνοιαν. Τοῦ οὖν τῆς τούτων γνώσεως μετειληφότος ἐστὶ τὸ λέγειν, ἡ ῥάβδος σου, καὶ ἡ βακτηρία σου, αὗταί με παρεκάλεσαν[48].

ρ΄. Ὅτε ὁ νοῦς παθῶν γυμνωθῇ, καὶ τῶν ὄντων καταλάμπηται θεωρίᾳ, τότε δύναται καὶ ἐν Θεῷ γενέσθαι, καὶ ὡς δεῖ προσεύχεσθαι.

96. Σκιὰ θανάτου εἶναι ἡ ἀνθρώπινη ζωή. Ἑπομένως, ἐὰν κάποιος εἶναι μαζὶ μὲ τὸν Θεὸ καὶ ὁ Θεὸς εἶναι μαζί του, αὐτὸς σαφῶς μπορεῖ νὰ πῇ τὸ «ἐὰν καὶ πορευθῶ μέσα στὴν σκιὰ τοῦ θανάτου, δὲν θὰ φοβηθῶ κακά, διότι Ἐσὺ εἶσαι μαζί μου».

97. Ὁ μὲν καθαρὸς νοῦς βλέπει ὀρθὰ τὰ πράγματα. Τὸ δὲ λογιστικό, τὸ ὁποῖο εἶναι ἀσκημένο, προσλαμβάνει, σύμφωνα μὲ τὴν ὅρασι [τοῦ νοός], ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶδε [ὁ νοῦς]. Ἐνῶ ἡ ὁλοφώτεινη ἀκοὴ ὑποδέχεται αὐτά. Ἐκεῖνος, ὅμως, ὁ ὁποῖος εἶναι στερημένος ἀπὸ τὰ τρία [αὐτά], ἐπικρίνει αὐτόν, ποὺ [τὰ] λέγει.

98. Εἶναι μαζὶ μὲ τὸν Θεό, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὴν Ἁγία Τριάδα καὶ τὴν δημιουργία Της, [τὴν ὁποία αὐτὴ ἐπετέλεσε] καὶ τὴν πρόνοιά [Της] καὶ ὁ ὁποῖος ἔχει ἀποκτήσει ἀπαθὲς τὸ παθητικὸ μέρος τῆς ψυχῆς.

99. Λέγουν, ὅτι ἡ ῥάβδος σημαίνει τὴν κρίσι τοῦ Θεοῦ· ἡ βακτηρία [σημαίνει] τὴν πρόνοια. Ἑπομένως, σ᾽ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔχει λάβει μέρος [ἔχει ἐμπειρία] ἀπὸ τὴν γνῶσι αὐτῶν, ἀνήκει ὁ λόγος: «ἡ ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου, αὐτὲς μὲ παρηγόρησαν».

100. Ὅταν ὁ νοῦς ἀπογυμνωθῇ ἀπὸ τὰ πάθη καὶ καταφωτίζεται ἀπὸ τὴν θεωρία τῶν ὄντων, τότε δύναται καὶ νὰ γίνῃ ἐν Θεῷ [νὰ ἑνωθῇ μὲ τὸν Θεὸ] καὶ νὰ προσεύχεται, ὅπως πρέπει.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ
ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

α' *Ἴσως ἁμάρτῃ.*

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ
ΣΕ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

1 Ψαλμ. 33, 15.
2 Πρβλ. Γένεσ. 2, 15.
3 Ματθ. 4, 3-10.
4 Ψαλμ. 36, 15.
5 Ψαλμ. 16, 11.
6 Ψαλμ. 31, 7.
7 Ἠσ. 44, 11.
8 Ψαλμ. 6, 11.
9 Ψαλμ. 9, 4.
10 Ψαλμ. 16, 4.
11 Ἰω. 10, 30.
12 Ἰω. 14, 11.
13 Κολασσ. 3, 11.
14 Πρβλ. Ἰακ. 1, 15.
15 Ματθ. 24, 15.
16 Λουκ. 6, 31.
17 Ἰακ. 4 , 3.
18 Ψαλμ. 61, 13.
19 Ἰω. 15, 5.
20 Α' Κορ. 11, 31-32.
21 Πρβλ. Ῥωμ. 12, 17.
22 Ματθ. 5, 44.
23 Ματθ. 6, 21.
24 Α' Ἰω. 2, 15-16.
25 Γένεσ. 46, 34.
26 Γένεσ. 46, 34.
27 Α' Θεσσ. 2, 9,
Ἐφεσ. 4, 28.
28 Γαλ. 5, 22-23.
29 Πρβλ. Ῥωμ. 13, 14.
30 Πρβλ. Α' Θεσσ. 5, 17.
31 Ψαλμ. 138, 22.
32 Α' Κορ. 15, 49.
33 Ματθ. 7, 14.
34 Ἰω. 10, 7, Ἰω. 10, 9,
Ἰω. 14, 6.
35 Ἔξοδ. 20, 13-15.
36 Λευϊτ. 12, 3.
37 Ἔξοδ. 31, 13.
38 Ἔξοδ. 12, 8,
Ἔξοδ. 23, 15.
39 Ἑβρ. 10, 34.
40 Ματθ. 19, 22.
41 Λουκ. 14, 33.
42 Λουκ. 21, 19.
43 Α' Κορ. 15, 56.
44 Γένεσ. 3.
45 Ἰω. 11, 25.
46 Ψαλμ. 22, 2.
47 Ψαλμ. 22, 4.
48 Ψαλμ. 22, 4.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[α'] Στὸ σημεῖο αὐτό, γιὰ τὴν βαθύτερη κατανόησι τοῦ ἀναγνώστη, χρησιμοποιοῦμε ἐντὸς τῆς ἀγκύλης διευκρίνισι, τὴν ὁποία δανειζόμεθα ἀπὸ τὸν ὁρισμὸ περὶ *πάθους*, τὸν ὁποῖο δίνει ὁ ἴδιος ὁ Ἅγιος Μάξιμος στὸ ἀμέσως ἑπόμενο κεφάλαιο 16 τῆς *παρούσης δευτέρας ἑκατοντάδος περὶ ἀγάπης κεφαλαίων*.

[β'] Ὁ Φλάβιος Ἰώσηπος, Ἰουδαῖος πολιτικὸς καὶ ἱστορικὸς τοῦ 1ου αἰῶνος μ.Χ., περιγράφει στὰ συγγράμματά του, τὰ ἐπιλεγόμενα «Ἰωσηπικά», τὴν καταστροφὴ τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, ἐπὶ Αὐτοκράτορος Βεσπασιανοῦ, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν υἱό του καὶ διάδοχο Τίτο, στὶς 8 Σεπτεμβρίου τοῦ 70μ.Χ. Συγκεκριμένα στὸ ἔργο του *Ἱστορία Ἰουδαϊκοῦ πολέμου πρὸς Ῥωμαίους*, βιβλίο Στ', περιγράφει ἐν λεπτομερείᾳ, πράγματι, τὴν ἐρήμωσι, τὴν καταλεηλάτησι, πυρπόλησι καὶ καταστροφὴ τοῦ Ναοῦ. Ἐπίσης, σημειώνει τὸ γεγονός, ὅτι, ἀμέσως μετὰ τὴν καταστροφή, οἱ Ρωμαῖοι μεταφέρουν τὶς σημαῖες τους στὸ προαύλιο τοῦ Ναοῦ καί, ἀφοῦ τὶς τοποθετήσουν ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Πύλη, θυσιάζουν σὲ αὐτὲς καὶ μὲ μεγάλες ἐπευφημίες χαιρετοῦν τὸν Τίτο, ὡς Αὐτοκράτορα. (Βλ. ΙΩΣΗΠΟΥ, «*Ἱστορία Ἰουδαϊκοῦ πολέμου πρὸς Ῥωμαίους*», *Ἰωσήπου Ἅπαντα*, Κάκτος 1999, τόμ. 5, σ. 95.) Ὁ Ἅγιος Μάξιμος, ἀκριβὴς γνώστης τῶν Ἰωσηπικῶν συγγραμμάτων, παραλληλίζει τὰ γεγονότα αὐτὰ μὲ τὴν ἀντίστοιχη πνευματικῶς καταλεηλάτησι καὶ ἐρήμωσι τοῦ νοὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τοὺς δαίμονες καὶ τὴν ἀντίστοιχη ἱστορικῶς μελλοντικὴ καταστροφὴ ἐπὶ ἀντιχρίστου.

[γ'] *καὶ τῶν ὑλικῶν προσχωρῶν* = **καὶ προσχωρήση στὰ ὑλικὰ [πράγματα]**: Ἡ φράσι, ἡ ὁποία στὴν ἔκδοσι τῆς «Φιλοκαλίας» παραλείπεται ἀπὸ τοὺς Ἁγίους Μακάριο καὶ Νικόδημο, προφανῶς θὰ ἦταν, ἀπὸ παράλειψι ἀντιγραφέως, ἐλλείπουσα στὸ χειρόγραφο, τὸ ὁποῖο εἶχαν ὑπ᾽ ὄψιν τους. Ἐπειδή, ὅμως, ἡ φράσι αὐτὴ συνάδει στὴν ὁλοκλήρωσι τοῦ νοήματος καὶ τῶν πνευματικῶν προθέσεων τοῦ Ἁγίου Μαξίμου, ἀποκαθίσταται στὴν παροῦσα ἔκδοσι μὲ πηγὴ τὴν *Patrologiae cursus completus, Series Graeca*, Paris 1857- 1866, Ἐκδ. J.P.Migne. (Βλ. ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ ΑΓ., «Ἑκατοντὰς Δευτέρα τῶν περὶ ἀγάπης κεφαλαίων», *PG* 90, 1001B)

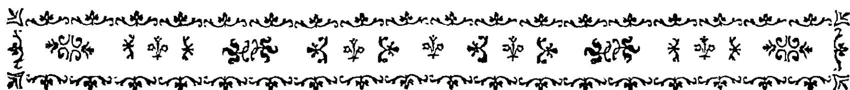
ΣΧΟΛΙΑ

[1] Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴ δημιουργία του ἔλαβε νοῦν, λόγο καὶ πνεῦμα. Αὐτὰ ἀποτελοῦν κτιστὲς δυνάμεις τῆς μίας καὶ ἑνιαίας ψυχῆς του, ἡ ὁποία δημιουργήθηκε κατ᾿ εἰκόνα τοῦ ἑνὸς Τριαδικοῦ Θεοῦ.

Ὁ ἀνθρώπινος λόγος – λογική, ὡς δύναμι τῆς ψυχῆς, εἶναι ὄχι μόνον κτιστὸς ἀλλὰ καὶ ἀπρόσωπος, δὲν ἔχει δηλαδὴ ἰδία ὑπόστασι. Ἀντίθετα, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖο εἰκονίζει, εἶναι καὶ ἄκτιστος καὶ θεῖο Πρόσωπο τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ.

Ὅταν, λοιπόν, ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου καθαρισθῇ καὶ ἐκλαμπρυνθῇ μὲ τὸ θεῖο Βάπτισμα, καὶ ἐμπλουτιστῇ διὰ τοῦ Ἁγίου Χρίσματος μὲ τὴν ἄκτιστη θεότητα τῆς θείας Χάριτος, μπορεῖ νὰ μελετᾷ, κατὰ τὸ ἀνθρωπίνως δυνατόν, καὶ βεβαίως στὸ βαθμὸ καθαρότητός του, τὸν λόγο γύρω ἀπὸ τὸν ἔνσαρκο Θεὸ Λόγο (τὸν Χριστό), δηλαδὴ τὶς ἄκτιστες ἐνέργειές του, ποὺ κατέρχονται φιλανθρώπως καὶ εἶναι προσιτὲς στὸ μέτρο τοῦ ἐκλαμπρυσμένου καὶ θεουμένου ἀνθρωπίνου λόγου.

4

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΤΡΙΤΗ

ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

α΄. Ἡ μὲν εὔλογος τῶν νοημάτων καὶ τῶν πραγμάτων χρῆσις, σωφροσύνης, καὶ γνώσεώς ἐστι ποιητική. Ἡ δὲ ἄλογος, ἀκολασίας, καὶ μίσους, καὶ ἀγνοίας.

β΄. Ἡτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν, καὶ τὰ ἑξῆς[1]*. Ἡ τράπεζα ἐνταῦθα σημαίνει τὴν πρακτικὴν ἀρετήν. Αὕτη γὰρ ἐξ ἐναντίας τῶν θλιβόντων ἡμᾶς παρὰ Χριστοῦ ἡτοιμάσθη. Τὸ δὲ ἔλαιον τὸ λιπαῖνον τὸν νοῦν, τὴν θεωρίαν τῶν γεγονότων. Τὸ δὲ ποτήριον τοῦ Θεοῦ, τὴν γνῶσιν τὴν τοῦ Θεοῦ. Τὸ δὲ ἔλεος αὐτοῦ, τὸν Λόγον αὐτοῦ, καὶ Θεόν. Οὗτος γὰρ διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ καταδιώκει πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως οὗ πάντας καταλάβῃ τοὺς σωθησομένους, ὥσπερ τὸν Παῦλον*[2]*. Ὁ δὲ οἶκος, τὴν βασιλείαν, ἐν ᾗ ἀποκαθίστανται πάντες οἱ*

1. Ἡ μὲν λελογισμένη χρῆσι τῶν νοημάτων καὶ τῶν πραγμάτων εἶναι ἱκανὴ νὰ προκαλέσῃ σωφροσύνη καὶ γνῶσι. Ἐνῶ ἡ ἄλογη, ἀκολασία καὶ μῖσος καὶ ἄγνοια.

2. [Τὸ χωρίο τοῦ Ψαλτηρίου λέγει]: ἑτοίμασες ἐνώπιόν μου τράπεζα καὶ τὰ λοιπά[α΄]. Ἡ *τράπεζα* ἐδῶ ὑποδηλώνει τὴν πρακτικὴ ἀρετή. Διότι αὐτὴ ἑτοιμάσθηκε ἀπὸ τὸν Χριστὸ ἀπέναντι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι μᾶς θλίβουν, [τῶν δαιμόνων]. Τὸ δὲ *ἔλαιον*, τὸ ὁποῖο λιπαίνει τὸν νοῦ, [ὑποδηλώνει] τὴν θεωρία, ὅσων ἔχουν δημιουργηθῆ, [τῶν ὄντων]. Τὸ δὲ *ποτήριον τοῦ Θεοῦ* [ὑποδηλώνει] τὴν γνῶσι τοῦ Θεοῦ. Ἐνῶ τὸ *ἔλεος* Αὐτοῦ [ὑποδηλώνει] τὸν Λόγο Αὐτοῦ καὶ Θεό. Διότι Αὐτός, [ὁ Θεὸς Λόγος], μὲ τὴν ἐνανθρώπησί Του ἀναζητεῖ ὅλες τὶς ἡμέρες, μέχρις ὅτου νὰ συναντήσῃ, ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι θὰ σωθοῦν, ὅπως ἀκριβῶς τὸν [Ἀπόστολο] Παῦλο. Ὁ δὲ *οἶκος* [ὑποδηλώνει] τὴν βασιλεία [τοῦ Θεοῦ], μέσα στὴν ὁποία ἐγκαθίστανται ὅλοι οἱ

Ἅγιοι. Ἡ δὲ μακρότης τῶν ἡμερῶν, τὴν αἰώνιον ζωήν.

γ΄. Κατὰ παράχρησιν αἱ κακίαι τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων ἡμῖν ἐπισυμβαίνουσιν· οἷον, τῆς τε ἐπιθυμητικῆς, καὶ τῆς λογιστικῆς. Καὶ τῆς μὲν λογιστικῆς δυνάμεως παράχρησίς ἐστιν ἀγνωσία, καὶ ἀφροσύνη. Τῆς δὲ θυμοειδοῦς καὶ ἐπιθυμητικῆς, μῖσος, καὶ ἀκολασία. Χρῆσις δὲ τούτων, γνῶσις, καὶ φρόνησις, ἀγάπη τε, καὶ σωφροσύνη. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲν τῶν ὑπὸ Θεοῦ κτισθέντων καὶ γεγονότων ἐστὶ κακόν.

δ΄. Οὐ τὰ βρώματα κακά, ἀλλ᾽ ἡ γαστριμαργία. Οὐδὲ ἡ παιδοποιΐα, ἀλλ᾽ ἡ πορνεία· οὐδὲ τὰ χρήματα, ἀλλ᾽ ἡ φιλαργυρία· οὐδὲ ἡ δόξα, ἀλλ᾽ ἡ κενοδοξία. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲν ἐν τοῖς οὖσι κακόν, εἰμὴ ἡ παράχρησις, ἥτις συμβαίνει ἐκ τῆς τοῦ νοῦ ἀμελείας περὶ τὴν φυσικὴν γεωργίαν.

ε΄. Τὸ ἐν δαίμοσι κακόν, ταῦτα εἶναι, φησὶν ὁ Μακάριος Διονύσιος, θυμὸν ἄλογον, ἄνουν ἐπιθυμίαν, φαντασίαν προπετῆ. Ἀλογία δὲ καὶ ἄνοια, καὶ προπέτεια ἐπὶ τῶν λογικῶν, στερήσεις

Ἅγιοι. Καὶ ἡ μακρότητα τῶν ἡμερῶν [ὑποδηλώνει] τὴν αἰώνιο ζωή.

3. Οἱ κακίες τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς ἐπισυμβαίνουν σ᾽ ἐμᾶς, ἕνεκα τῆς κακῆς χρήσεως [αὐτῶν], δηλαδή, καὶ τῆς ἐπιθυμητικῆς καὶ τῆς λογιστικῆς [δυνάμεως]. Καὶ κακὴ μὲν χρῆσι τῆς λογιστικῆς δυνάμεως εἶναι ἡ ἀγνωσία καὶ ἡ ἀφροσύνη. [Κακὴ χρῆσι] δὲ τῆς θυμοειδοῦς καὶ τῆς ἐπιθυμητικῆς [δυνάμεως εἶναι ἀντίστοιχα] τὸ μῖσος καὶ ἡ ἀκολασία. Ἐνῶ [ὀρθὴ] χρῆσι τους [εἶναι] ἡ γνῶσι καὶ ἡ φρόνησι καὶ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ σωφροσύνη. Ἐὰν δὲ [συμβαίνῃ] αὐτό, [δηλαδὴ ἡ προσήκουσα χρῆσι], κανένα ἀπὸ ὅσα δημιουργήθηκαν καὶ ὅσα ἔχουν γίνει ἀπὸ τὸν Θεὸ δὲν εἶναι κακό.

4. Δὲν [εἶναι] τὰ φαγητὰ κακά, ἀλλὰ ἡ γαστριμαργία. Οὔτε ἡ γέννησι παιδιῶν [εἶναι κακή], ἀλλὰ ἡ πορνεία· οὔτε τὰ χρήματα, ἀλλὰ ἡ φιλαργυρία· οὔτε ἡ δόξα, ἀλλ᾽ ἡ κενοδοξία. Ἐὰν δὲ [συμβαίνῃ] αὐτό, κανένα ἀνάμεσα στὰ ὄντα δὲν εἶναι κακό, παρὰ μόνο ἡ κακὴ χρῆσι [τους], ἡ ὁποία συμβαίνει ἐξ αἰτίας τῆς ἀμελείας τοῦ νοός [μας], ὅσον ἀφορᾶ τὴν φυσικὴ καλλιέργειά [του].

5. Λέγει ὁ μακάριος Διονύσιος, ὅτι τὸ κακὸ στοὺς δαίμονες εἶναι αὐτά: ὁ ἄλογος θυμός, ἡ ἀλόγιστη ἐπιθυμία, ἡ ἀπερίσκεπτη φαντασία. Ἡ ἀλογία δὲ καὶ ἡ ἄνοια καὶ ἡ ἀπερισκεψία, ὅσον ἀφορᾶ τὰ λογικὰ [ὄντα] εἶναι στερήσεις [ἀντίστοιχα]

εἰσὶ λόγου, καὶ νοῦ, καὶ περισκέψεως. Αἱ δὲ στερήσεις, τῶν ἕξεών εἰσι δεύτεραι. Ἆρα οὖν ἦν ὅτε ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς λόγος, καὶ νοῦς, καὶ περίσκεψις εὐλαβής. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲ οἱ δαίμονες φύσει κακοί, ἀλλ᾽ ἐκ παραχρήσεως τῶν φυσικῶν δυνάμεων κακοὶ γεγόνασι.

ς΄. Τὰ μὲν τῶν παθῶν, ἀκολασίας· τὰ δέ, μίσους· τὰ δέ, καὶ ἀκολασίας καὶ μίσους εἰσὶ ποιητικά.

ζ΄. Πολυλογία καὶ ἡδυφαγία[α΄]*, ἀκολασίας εἰσὶν αἴτια. Φιλαργυρία δὲ καὶ κενοδοξία, μίσους πρὸς τὸν πλησίον. Ἡ δὲ τούτων μήτηρ φιλαυτία, τῶν ἀμφοτέρων ἐστὶν αἰτία.*

η΄. Φιλαυτία ἐστὶν ἡ πρὸς τὸ σῶμα ἐμπαθής, καὶ ἄλογος φιλία, ᾗ ἀντίκειται ἀγάπη, καὶ ἐγκράτεια. Ὁ ἔχων τὴν φιλαυτίαν, δῆλον ὅτι ἔχει πάντα τὰ πάθη.

θ΄. Οὐδεὶς (φησὶν ὁ Ἀπόστολος) τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν[3]*, ἀλλ᾽ ὑπωπιάζει δηλονότι καὶ δουλαγωγεῖ*[4]*, μηδὲν πλέον παρέχων, πλὴν διατροφῆς καὶ σκεπασμάτων*[5]*, καὶ τούτων μόνων,*

τοῦ λογικοῦ, τοῦ νοὸς καὶ τῆς περισκέψεως. Οἱ στερήσεις, ὅμως, εἶναι μεταγενέστερες τῶν συνηθειῶν. Ἆρα, λοιπόν, ὑπῆρξε καιρός, κατὰ τὸν ὁποῖον ὑπῆρχε σ᾽ αὐτοὺς [τοὺς δαίμονες] λογικὸ καὶ νοῦς καὶ εὐλαβὴς περίσκεψι. Ἐὰν δὲ αὐτὸ [ἔχη ἔτσι, τότε], οὔτε οἱ δαίμονες [εἶναι] ἐκ φύσεως κακοί, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῆς κακῆς χρήσεως τῶν φυσικῶν [τους] δυνάμεων ἔχουν γίνει κακοί.

6. Ἀπὸ τὰ πάθη ἄλλα μὲν [εἶναι] ἱκανὰ νὰ προκαλέσουν ἀκολασία. Ἄλλα δὲ μῖσος. Καὶ ἄλλα καὶ ἀκολασία καὶ μῖσος.

7. Ἡ πολυλογία καὶ ἡ ἀγάπη στὰ γευστικὰ φαγητὰ εἶναι αἰτίες τῆς ἀκολασίας. Καὶ ἡ φιλαργυρία καὶ ἡ κενοδοξία [εἶναι αἰτίες] μίσους πρὸς τὸν πλησίον. Ἡ δὲ μητέρα αὐτῶν, ἡ φιλαυτία, εἶναι αἰτία καὶ τῶν δύο.

8. Φιλαυτία εἶναι ἡ ἐμπαθὴς καὶ ἄλογη ἀγάπη πρὸς τὸ σῶμα, στὴν ὁποία ἀντιτίθεται ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐγκράτεια. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν φιλαυτία [εἶναι] φανερό, ὅτι ἔχει ὅλα τὰ πάθη.

9. (Ὁ Ἀπόστολος λέγει:) κανεὶς δὲν μίσησε τὴν σάρκα του, ἀλλά, βέβαια, [τὴν] σκληραγωγεῖ καὶ [τὴν] μεταχειρίζεται, ὡς δούλη, χωρὶς νὰ [τῆς] παρέχῃ τίποτα περισσότερο, παρὰ μόνο διατροφὴ καὶ ἐνδύματα καὶ ἀπ᾽ αὐτὰ μόνο

τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων. Οὕτως οὖν ἀπαθῶς τις ἀγαπᾷ αὐτήν, καὶ ὡς ὑπηρέτην τῶν θείων ἐκτρέφει, καὶ θάλπει αὐτήν, τοῖς τὴν ἔνδειαν αὐτῆς ἀποπληροῦσι μόνοις.

ι'. Ὃν τις ἀγαπᾷ, τοῦτον πάντως καὶ σπεύδει θεραπεύειν. Εἰ οὖν τὸν Θεόν τις ἀγαπᾷ, πάντως καὶ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ σπεύδει ποιεῖν[6]*. Εἰ δὲ τὴν σάρκα, τὰ ταύτην τέρποντα.*

ια'.Τῷ μὲν Θεῷ ἀρέσκει ἀγάπη καὶ σωφροσύνη, καὶ θεωρία, καὶ προσευχή. Τῇ δὲ σαρκὶ γαστριμαργία, καὶ ἀκολασία, καὶ τὰ τούτων αὐξητικά. Διὰ τοῦτο οἱ σαρκὶ ὄντες, Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται[7]*. Οἱ δὲ Χριστοῦ, τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασιν καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις*[8]*.*

ιβ'. Ὁ νοῦς ἐὰν μὲν νεύσῃ πρὸς Θεόν, ἔχει δοῦλον τὸ σῶμα, καὶ πλέον οὐδὲν αὐτῷ παρέχει τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων. Ἐὰν δὲ νεύσῃ πρὸς τὴν σάρκα, δουλοῦται τοῖς πάθεσι, πρόνοιαν αὐτῆς ἀεὶ εἰς ἐπιθυμίας ποιούμενος[9]*.*

τὰ ἀναγκαῖα γιὰ τὴν ἐπιβίωσι. Ὁ καθένας, λοιπόν, κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο, ἀπαθῶς ἀγαπᾶ [τὴν σάρκα] καὶ [τὴν] ἐκτρέφει, ὡς ὑπηρέτη τῶν θείων, καὶ τὴν φροντίζει μὲ αὐτὰ μόνο, τὰ ὁποῖα ἱκανοποιοῦν τὴν ἀνάγκη [της].

10. Ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον κάποιος ἀγαπᾶ, αὐτὸν σὲ κάθε περίπτωσι καὶ σπεύδει νὰ ὑπηρετῇ. Ἐάν, ἐπομένως, ἀγαπᾷ κάποιος τὸν Θεό, σπεύδει καὶ πάντοτε νὰ ἐκτελῇ [ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶναι] ἀρεστὰ σ᾽ Αὐτόν. Ἐὰν ὅμως [ἀγαπᾷ] τὴν σάρκα, [σπεύδει νὰ ἐκτελῇ] ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εὐχαριστοῦν αὐτήν.

11. Στὸν μὲν Θεὸ ἀρέσουν ἡ ἀγάπη καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ θεωρία καὶ ἡ προσευχή. Στὴν δὲ σάρκα [ἀρέσουν] ἡ γαστριμαργία καὶ ἡ ἀκολασία καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα αὐξάνουν αὐτές. Γι᾽ αὐτὸ καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι εἶναι παραδομένοι στὴν σαρκικὴ ζωή, δὲν μποροῦν νὰ ἀρέσουν στὸν Θεό. Ἐνῶ ἐκεῖνοι, [οἱ ὁποῖοι ἀνήκουν] στὸν Χριστό, σταύρωσαν τὴν σάρκα μαζὶ μὲ τὰ πάθη καὶ τὶς ἐπιθυμίες.

12. Ἐὰν μὲν ὁ νοῦς κλίνῃ πρὸς τὸν Θεό, μεταχειρίζεται τὸ σῶμα ὡς δοῦλο καὶ δὲν παρέχει σ᾽ αὐτὸ τίποτα περισσότερο ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα γιὰ τὴν ἐπιβίωσι. Ἐὰν ὅμως κλίνῃ πρὸς τὴν σάρκα, ὑποδουλώνεται στὰ πάθη, φροντίζοντας [νὰ ἱκανοποιῇ] πάντοτε τὶς ἐπιθυμίες της.

ιγ΄. Εἰ θέλεις τῶν λογισμῶν περιγενέσθαι, ἐπιμελοῦ τῶν παθῶν, καὶ εὐχερῶς αὐτοὺς ἐκ τοῦ νοῦ ἀπὸ τούτων ἐξελαύνεις· οἷον, ἐπὶ μὲν τῆς πορνείας, νήστευε, καὶ ἀγρύπνει, κοπίασον, ἰδίασον· ἐπὶ δὲ τῆς ὀργῆς καὶ τῆς λύπης, καταφρόνει δόξης, καὶ ἀτιμίας, καὶ τῶν ὑλικῶν πραγμάτων· ἐπὶ δὲ τῆς μνησικακίας, προσεύχου ὑπὲρ τοῦ λυπήσαντος, καὶ ἀπαλλάττῃ.

ιδ΄. Μὴ τῶν ἀνθρώπων τοῖς ἀσθενεστέροις ἑαυτὸν παραμέτρει· ἀλλὰ τῇ ἐντολῇ τῆς ἀγάπης μᾶλλον παράτεινον[10]*. Τοῖς μὲν γὰρ παραμετρῶν, εἰς βόθρον τῆς οἰήσεως ἐμπίπτεις· τῇ δὲ παρατείνων, εἰς τὸ ὕψος τῆς ταπεινοφροσύνης προκόπτεις.*

ιε΄. Εἰ ὅλως τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης τὴν ἐντολὴν φυλάττεις, οὐδενὸς τῆς πρὸς αὐτὸν λύπης τὴν πικρίαν ἐνδείξῃ, ἢ δῆλον, ὅτι ταύτης τὰ πρόσκαιρα προτιμῶν, καὶ αὐτῶν ἀντιποιούμενος, τὸν ἀδελφὸν πολεμεῖς.

ις΄. Οὐ διὰ τὴν χρείαν τοσοῦτον τὸ χρυσίον ζηλωτὸν τοῖς

13. Ἐὰν θέλῃς νὰ γίνῃς κυρίαρχος τῶν λογισμῶν, νὰ προσέχῃς τὰ πάθη καὶ [τότε] μὲ εὐχέρεια θὰ διώξῃς ὁπωσδήποτε ἔξω ἀπὸ τὸν νοῦ [σου] ἐκείνους [τοὺς λογισμούς], οἱ ὁποῖοι προέρχονται ἀπὸ αὐτά. Παραδείγματος χάριν, ὅσον ἀφορᾶ τὴν πορνεία, νὰ νηστεύῃς καὶ νὰ ἀγρυπνῇς, νὰ κοπιάσῃς καὶ νὰ ἀποσυρθῇς ἀπὸ τὸν κόσμο· ὅσον δὲ ἀφορᾶ τὴν ὀργὴ καὶ τὴν λύπη, νὰ καταφρονῇς τὴν δόξα καὶ τὴν ἀτιμία καὶ τὰ ὑλικὰ πράγματα· ὅσον δὲ ἀφορᾶ τὴν μνησικακία νὰ προσεύχεσαι γι᾽ αὐτόν, ὁ ὁποῖος [σὲ] λύπησε καὶ ὁπωσδήποτε θὰ λυτρωθῇς.

14. Μὴ συγκρίνῃς τὸν ἑαυτό σου μὲ μέτρο τοὺς ἀσθενεστέρους ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους· ἀλλὰ μᾶλλον ἐπιμήκυνε [τὸ μέτρο βάσει, τοῦ ὁποίου ἐκτιμᾶς τὸν ἑαυτό σου], σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴ τῆς ἀγάπης. Διότι, ἐὰν συγκρίνῃς [τὸν ἑαυτό σου] μὲ τοὺς μέν, [δηλαδὴ τοὺς ἀσθενεστέρους], θὰ πέσῃς στὸ βόθρο τῆς ἀλαζονείας, [ὅτι δῆθεν εἶσαι καλλίτερος]· ἐὰν ὅμως ἐπιμηκύνῃς [τὸ μέτρο συγκρίσεως τοῦ ἑαυτοῦ σου] μὲ αὐτὴν [τὴν ἀγάπη], θὰ προαχθῇς στὸ ὕψος τῆς ταπεινοφροσύνης, [βλέποντας πόσο ὑστερεῖς].

15. Ἐὰν φυλάττῃς ὁλοκληρωτικὰ τὴν ἐντολὴ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον, σὲ κανένα δὲν θὰ ἐπιδείξῃς τὴν πικρία τῆς λύπης ἐναντίον του, διαφορετικὰ [εἶναι] φανερό, ὅτι προτιμώντας, ἀντὶ γι᾽ αὐτὴν [τὴν ἐντολὴ τῆς ἀγάπης], τὰ ἐφήμερα καὶ διεκδικώντας αὐτά, πολεμᾶς τὸν ἀδελφό [σου].

16. Τὰ χρήματα δὲν ἔχουν γίνει στοὺς ἀνθρώπους τόσο πολὺ ζηλευτὰ ἐξ

ἀνθρώποις γέγονεν, ὅσον διὰ τὸ τοὺς πολλοὺς τὰς ἡδονὰς θεραπεύειν.

ιζ΄. Τρία εἰσὶ τὰ αἴτια τῆς τῶν χρημάτων ἀγάπης· φιληδονία, κενοδοξία, καὶ ἀπιστία· χαλεπωτέρα δὲ τῶν δύο ἡ ἀπιστία καθέστηκεν.

ιη΄. Ὁ μὲν φιλήδονος ἀγαπᾷ ἀργύριον, ἵνα δι᾽ αὐτοῦ τρυφήσῃ. Ὁ δὲ κενόδοξος, ἵνα δι᾽ αὐτοῦ δοξασθῇ· ὁ δὲ ἄπιστος, ἵνα κρύψῃ καὶ φυλάξῃ, λιμὸν φοβούμενος, ἢ γῆρας, ἢ νόσον, ἢ ξενιτείαν. Καὶ ἐπ᾽ αὐτῷ μᾶλλον ἐλπίζει, ἢ ἐπὶ τῷ Θεῷ, τῷ πάσης κτίσεως Δημιουργῷ, καὶ προνοητῇ ἕως τῶν ἐσχάτων καὶ μικροτάτων ζῴων.

ιθ΄. Τέσσαρές εἰσιν οἱ περιποιούμενοι χρήματα· οἱ προειρημένοι τρεῖς, καὶ ὁ οἰκονομικός. Μόνος δὲ οὗτος δηλονότι ὀρθῶς περιποιεῖται, ἵνα ἑκάστῳ τὴν χρείαν παρέχων μὴ διαλείπῃ ποτέ.

κ΄. Πάντες οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοί, ἢ τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς ἐρεθίζουσιν, ἢ τὸ θυμικὸν ἐκταράσσουσιν, ἢ τὸ λογιστικόν. Καὶ ἐκ τούτου συμβαίνει τὸν νοῦν ὀφθαλμιᾶσαι πρὸς τὴν πνευματικὴν θεωρίαν, καὶ τὴν τῆς προ-

αἰτίας τῆς ἀνάγκης, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι οἱ περισσότεροι ὑπηρετοῦν τὶς ἡδονές.

17. Τρία εἶναι τὰ αἴτια τῆς ἀγάπης τῶν χρημάτων· ἡ φιληδονία, ἡ κενοδοξία καὶ ἡ ἀπιστία. Ἡ ἀπιστία, ὅμως, εἶναι χειρότερη ἀπὸ τὶς [ἄλλες] δύο.

18. Ὁ μὲν φιλήδονος ἀγαπᾶ τὸ χρῆμα, γιὰ νὰ γευθῇ μ᾽ αὐτὸ ζωὴ ἀπολαύσεων. Ὁ δὲ κενόδοξος [τὸ ἀγαπᾶ], γιὰ νὰ δοξασθῇ μ᾽ αὐτό. Ἐνῶ ὁ ἄπιστος, γιὰ νὰ [τὸ] κρύψῃ καὶ [νὰ τὸ] φυλάξῃ, ἐπειδὴ φοβᾶται [ἐνδεχόμενη] πεῖνα ἢ τὰ γηρατειὰ ἢ ἀσθένεια ἢ ἐκπατρισμό. Καὶ ἐλπίζει περισσότερο σ᾽ αὐτὸ παρὰ στὸν Θεό, στὸν Δημιουργὸ ὁλοκλήρου τῆς κτίσεως καὶ προνοητὴ μέχρι καὶ τῶν τελευταίων καὶ μικροτέρων ζώων.

19. Τέσσερεις εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀποταμιεύουν χρήματα· οἱ τρεῖς, ποὺ προαναφέρθηκαν, [ὁ φιλήδονος, ὁ κενόδοξος, ὁ ἄπιστος] καὶ ἐκεῖνος, ποὺ διαχειρίζεται μὲ σύνεσι καὶ φειδώ τὰ τοῦ οἴκου [του]. Μόνο δὲ αὐτός, βέβαια, ἀποταμιεύει ὀρθά, ὥστε νὰ μὴν παύῃ ποτὲ νὰ παρέχῃ στὸν καθένα τὰ ἀναγκαῖα.

20. Ὅλοι οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοὶ ἐρεθίζουν ἢ τὸ ἐπιθυμητικὸ [μέρος] τῆς ψυχῆς ἢ φέρνουν σὲ ταραχὴ τὸ θυμικὸ ἢ τό λογιστικό. Καὶ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ συμβαίνει ὁ νοῦς νὰ πάσχῃ ὡς πρὸς τὸ ὀπτικό του αἰσθητήριο [δηλαδὴ τὸ διορατικὸ καὶ ἑπομένως ἀδυνατεῖ νὰ βλέπῃ] τὴν πνευματικὴ θεωρία καὶ τὴν ἀνύψωσι τῆς προ-

σευχῆς ἐκδημίαν. Καὶ τούτου χάριν ὀφείλει ὁ Μοναχός, καὶ μάλιστα ὁ ἡσυχάζων, ἀκριβῶς τοῖς λογισμοῖς προσέχειν, καὶ τὰς τούτου [recte: τούτων] αἰτίας καὶ γνῶναι, καὶ ἐκκόπτειν. Γινώσκει δὲ οὕτως· οἷον, ἐρεθίζουσι τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς αἱ ἐμπαθεῖς μνῆμαι τῶν γυναικῶν· τούτων δὲ αἰτία ἡ τῶν βρωμάτων, καὶ πομάτων ἀκρασία, καὶ ἡ αὐτῶν τῶν γυναικῶν πυκνὴ καὶ ἄλογος συντυχία. Περικόπτει δὲ ταύτας πεῖνα, καὶ δίψα, καὶ ἀγρυπνία, καὶ ἀναχώρησις. Τὸν δὲ θυμὸν πάλιν ἐκταράσσουσιν αἱ ἐμπαθεῖς μνῆμαι τῶν λυπησάντων· αἰτία δὲ τούτου, φιληδονία, καὶ κενοδοξία, καὶ φιλοϋλία· διὰ γὰρ ταῦτα ὁ ἐμπαθὴς λυπεῖται, ἢ ὡς στερηθείς, ἢ ὡς μὴ ἐπιτυχών. Περικόπτει δὲ ταύτας ἡ τούτων αὐτῶν καταφρόνησις, καὶ ἐξουδένωσις διὰ τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπην.

κα΄. Γινώσκει ὁ Θεὸς ἑαυτόν, γινώσκει καὶ τὰ ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγονότα. Γινώσκουσι δὲ καὶ αἱ ἅγιαι δυνάμεις τὸν Θεόν, γινώσκουσι δὲ καὶ τὰ ὑπὸ Θεοῦ

σευχῆς [πρὸς τὸν Θεό]. Καὶ ἕνεκα αὐτοῦ ὀφείλει ὁ Μοναχὸς καὶ μάλιστα ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἡσυχάζει, νὰ ἔχῃ στραμμένη τὴν προσοχή του μὲ ἀκρίβεια στοὺς λογισμοὺς καὶ τὶς αἰτίες αὐτῶν καὶ νὰ [τὶς] γνωρίσῃ καὶ νὰ [τὶς] ἀποκόπτῃ. [Τὶς] γνωρίζει δὲ κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο· ἐπὶ παραδείγματι, ἐρεθίζουν τὸ ἐπιθυμητικὸ μέρος τῆς ψυχῆς οἱ ἐμπαθεῖς ἐνθυμήσεις τῶν γυναικῶν· αὐτῶν δὲ [τῶν ἐνθυμήσεων] αἰτία [εἶναι] ἡ ἀκράτεια στὰ φαγητὰ καὶ τὰ ποτὰ καὶ ἡ συχνὴ καὶ χωρὶς λόγο συναναστροφὴ αὐτῶν τῶν γυναικῶν. Ἀποκόπτει δὲ αὐτὲς [τὶς αἰτίες] ἡ πεῖνα καὶ ἡ δίψα καὶ ἡ ἀγρυπνία καὶ ἡ ἀναχώρησι [ἀπὸ τὸν κόσμο]. Τὸ δὲ θυμικὸ μέρος πάλι τῆς ψυχῆς φέρνουν σὲ ταραχὴ οἱ ἐμπαθεῖς ἐνθυμήσεις ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι [μᾶς] προξένησαν λύπη· αὐτοῦ δὲ αἰτία [εἶναι] ἡ φιληδονία καὶ ἡ κενοδοξία καὶ ἡ ἀγάπη στὴν ὕλη. Διότι ὁ ἐμπαθὴς λυπᾶται γι᾽ αὐτά, ἢ ἐπειδὴ [τὰ] στερήθηκε ἢ ἐπειδὴ δὲν [τὰ] ἐπέτυχε. Καὶ ἀποκόπτει αὐτὰ ἡ καταφρόνησι καὶ ἡ ἐξουδένωσι ὅλων αὐτῶν χάριν τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεό.

21. Ὁ Θεὸς γνωρίζει τὸν ἑαυτό Του, γνωρίζει καὶ ὅσα ἔχουν δημιουργηθῆ ἀπ᾽ Αὐτόν. Οἱ δὲ ἅγιες Δυνάμεις [οἱ ἄγγελοι] γνωρίζουν τὸν Θεὸ καὶ ἐπίσης γνωρίζουν καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔχουν

γεγονότα. Ἀλλ᾽ οὐχ ὡς ὁ Θεὸς γινώσκει ἑαυτόν, καὶ τὰ ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγονότα, οὕτω καὶ αἱ ἅγιαι δυνάμεις τὸν Θεόν, καὶ τὰ ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγονότα.

κβ΄. Ὁ μὲν Θεὸς ἑαυτὸν γινώσκει ἐκ τῆς μακαρίας οὐσίας αὐτοῦ. Τὰ δὲ ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγονότα ἐκ τῆς σοφίας αὐτοῦ, δι᾽ ἧς, καὶ ἐν ᾗ τὰ πάντα ἐποίησεν. Αἱ δὲ ἅγιαι δυνάμεις, τὸν μὲν Θεὸν μετοχῇ γινώσκουσιν, ὑπὲρ μετοχὴν ὄντα· τὰ δὲ ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγονότα, ἀναλήψει τῶν ἐν αὐτοῖς θεωρημάτων.

κγ΄. Ἔξω μὲν τοῦ νοῦ εἰσι τὰ γεγονότα· ἔνδον δέ, τὴν αὐτῶν θεωρίαν ἀναλαμβάνει. Οὐχ οὕτως δὲ ἐπὶ Θεοῦ τοῦ ἀϊδίου, καὶ ἀπείρου, καὶ ἀορίστου, καὶ τὸ εἶναι, καὶ τὸ εὖ εἶναι, καὶ τὸ ἀεὶ εἶναι τοῖς οὖσι χαρισαμένου.

κδ΄. Θεοῦ μετέχει τοῦ Ἁγίου ἡ λογιστικὴ καὶ νοερὰ οὐσία, αὐτῷ τε τῷ εἶναι, καὶ τῇ πρὸς τὸ εὖ εἶναι ἐπιτηδειότητι, ἀγαθότητός τε φημὶ καὶ σοφίας, καὶ τῇ πρὸς τὸ ἀεὶ εἶναι χάριτι· ταύτῃ οὖν τὸν Θεὸν γινώσκει· τὰ δὲ ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγονότα, τῇ ἀνα-

δημιουργηθῆ ἀπ᾽ Αὐτόν. Ἀλλά, ὅπως ὁ Θεὸς γνωρίζει τὸν Ἑαυτό Του καὶ τὰ δημιουργήματά Του, δὲν [γνωρίζουν] κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο καὶ οἱ Ἅγιες Δυνάμεις τὸν Θεὸ καὶ τὰ δημιουργήματά Του.

22. Ὁ μὲν Θεὸς γνωρίζει τὸν Ἑαυτό Του ἀπὸ τὴν μακαρία οὐσία Του. Ἐνῶ, ὅσα ἔχουν δημιουργηθῆ ἀπ᾽ Αὐτόν, [τὰ γνωρίζει] μὲ τὴν Σοφία Του, διὰ τῆς ὁποίας καὶ μὲ τὴν ὁποία ἐδημιούργησε τὰ πάντα. Οἱ Ἅγιες, ὅμως, Δυνάμεις γνωρίζουν τὸν μὲν Θεό, ἀπὸ τὴν μετοχὴ [σ᾽ Αὐτόν], ὁ ὁποῖος εἶναι ὑπεράνω μετοχῆς [καθεαυτόν]· τὰ δὲ δημιουργήματά Του [τὰ γνωρίζουν] βλέποντας μέσα σ᾽ αὐτὰ [τὰ δημιουργήματα] τὶς ἐνυπάρχουσες ἐνέργειές τους.

23. Τὰ δημιουργήματα βρίσκονται βέβαια ἔξω ἀπὸ τὸν νοῦ· [ὁ νοῦς] ὅμως μέσα [του] δέχεται τὴν θεωρία τους. Δὲν [συμβαίνει] ὅμως ἔτσι, ὅσον ἀφορᾶ τὸν ἀΐδιο καὶ ἄπειρο καὶ ἀόριστο Θεό, ὁ ὁποῖος χάρισε στὰ ὄντα καὶ τὸ εἶναι καὶ τὸ εὖ εἶναι καὶ τὸ ἀεὶ εἶναι.

24. Ἡ λογικὴ καὶ νοερὰ οὐσία μετέχει τοῦ Ἁγίου Θεοῦ καὶ μ᾽ αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ εἶναι [της] καὶ μὲ τὴν ἱκανότητά [της] γιὰ τὸ εὖ εἶναι, ἐννοῶ [δηλαδή], γιὰ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν σοφία καὶ μὲ τὴν διὰ τῆς Χάριτος [τοῦ Θεοῦ ἱκανότητά της] γιὰ τὸ ἀεὶ εἶναι, [γιὰ τὴν αἰωνιότητα]. Κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο, ἑπομένως, [ἡ νοερὰ καὶ λογικὴ] οὐσία γνωρίζει τὸν Θεό. Ὅσα ὅμως ἔχουν δημιουργηθῆ ἀπ᾽ Αὐτὸν [τὰ γνωρί-

λήψει (ὡς προείρηται) τῆς ἐν τοῖς γεγονόσι θεωρουμένης τεχνικῆς σοφίας, ἥτις ἐστὶ ψιλή, καὶ ἀνυπόστατος ἐν τῷ νῷ συνισταμένη.

κε΄. Τέσσαρα τῶν θείων ἰδιωμάτων, συνεκτικά, καὶ φρουρητικά, καὶ διασωστικὰ τῶν ὄντων δι᾽ ἄκραν ἀγαθότητα ἐκοινοποίησεν ὁ Θεός, παραγαγὼν εἰς τὸ εἶναι τὴν λογικὴν καὶ νοερὰν οὐσίαν· τὸ ὄν, τὸ ἀεὶ ὄν, τὴν ἀγαθότητα, καὶ σοφίαν. Τούτων τὰ μὲν δύο, τῇ οὐσίᾳ παρέσχε· τὰ δὲ δύο, τῇ γνωμικῇ ἐπιτηδειότητι, τὴν ἀγαθότητα, καὶ τὴν σοφίαν· ἵνα ἅπερ [recte: ὅπερ] ἐστὶν αὐτὸν κατ᾽ οὐσίαν, γένηται ἡ κτίσις κατὰ μετουσίαν· διὰ ταύτην καὶ κατ᾽ εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ λέγεται γεγενῆσθαι[11]*. Καὶ κατ᾽ εἰκόνα μέν, ὡς ὂν ὄντος, καὶ ὡς ἀεὶ ὄν, ἀεὶ ὄντος, εἰ καὶ μὴ ἀνάρχως, ἀλλ᾽ ἀτελευτήτως. Καθ᾽ ὁμοίωσιν δέ, ὡς ἀγαθὸς ἀγαθοῦ καὶ ὡς σοφὸς σοφοῦ· τοῦ κατὰ φύσιν, ὁ κατὰ χάριν. Κατ᾽ εἰκόνα μέν, πᾶσα φύσις λογική ἐστι τοῦ Θεοῦ· καθ᾽ ὁμοίωσιν δέ, μόνοι οἱ ἀγαθοὶ καὶ σοφοί.*

ζει] (ὅπως ἔχει προαναφερθῆ) μὲ τὴν κατανόησι τῆς δημιουργικῆς σοφίας [τοῦ Θεοῦ], ποὺ θεωρεῖται μέσα στὰ δημιουργήματα, ἡ ὁποία καθὼς συγκροτεῖται [μόνο] μέσα στὸν νοῦ εἶναι ψιλὴ [εἰκόνα ἀπογυμνωμένη ἀπὸ τὴν πραγματικότητα] καὶ ἀνυπόστατη.

25. Ὁ Θεός, ὅταν ἔφερε στὸ εἶναι τὴν λογικὴ καὶ νοερὰ οὐσία, ἕνεκα τῆς ἄκρας ἀγαθότητός [Του, τῆς] μετέδωσε τέσσερα ἀπὸ τὰ θεία ἰδιώματά Του, τὰ ὁποῖα συνέχουν, φρουροῦν καὶ διασώζουν τὰ ὄντα· [δηλαδὴ τῆς μετέδωσε] τὸ νὰ εἶναι [τὴν ὕπαρξι], τὸ νὰ εἶναι πάντοτε [τὴν αἰωνία ὕπαρξι], τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν σοφία. Ἀπ᾽ αὐτὰ τὰ μὲν δύο [πρῶτα] τὰ χορήγησε στὴν οὐσία [της]· τὰ δὲ [ἄλλα] δύο, [δηλαδὴ] τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν σοφία [τὰ χορήγησε] στὴν ἱκανότητά [της] νὰ σχηματίζῃ γνώμη· ὥστε ἐκεῖνο, τὰ ὁποῖο εἶναι ἀκριβῶς αὐτὸς [ὁ Θεὸς] κατ᾽ οὐσία, νὰ γίνῃ ἡ κτίσι κατὰ μετουσία [ἕνωσι]. Γι᾽ αὐτὸ καὶ λέγεται, ὅτι [ὁ ἄνθρωπος] ἔχει δημιουργηθῆ κατ᾽ εἰκόνα καὶ ὁμοίωσι τοῦ Θεοῦ. Καὶ κατ᾽ εἰκόνα μὲν [ἔχει δημιουργηθῆ] ὡς ὂν [κατ᾽ εἰκόνα] τοῦ Ὄντος καὶ ὡς αἰώνιο ὂν [κατ᾽ εἰκόνα] τοῦ αἰωνίως Ὄντος, ἂν καὶ ὄχι ἀνάρχως, ἀλλὰ ἀτελευτήτως. Καθ᾽ ὁμοίωσιν δὲ [ἔχει δημιουργηθῆ] ὡς ἀγαθὸς [καθ᾽ ὁμοίωσιν] τοῦ Ἀγαθοῦ καὶ ὡς σοφὸς [καθ᾽ ὁμοίωσιν] τοῦ Σοφοῦ· ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος [δημιουργήθηκε ἔτσι] κατὰ Χάριν, [ἔχει δημιουργηθῆ καθ᾽ ὁμοίωσιν] Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος [εἶναι τέτοιος] κατὰ φύσιν. Κατ᾽ εἰκόνα βέβαια τοῦ Θεοῦ εἶναι κάθε λογικὴ φύσι, ἐνῶ καθ᾽ ὁμοίωσιν μόνο οἱ ἀγαθοὶ καὶ οἱ σοφοί.

κϛ'. Πᾶσα ἡ λογικὴ καὶ νοερὰ οὐσία διῄρηται εἰς δύο· τουτέστιν εἰς τὴν Ἀγγελικήν, καὶ ἀνθρωπίνην φύσιν. Καὶ πᾶσα ἡ Ἀγγελικὴ φύσις, διῄρηται πάλιν εἰς δύο καθολικὰς γνώμας τε, καὶ ἀγέλας· ἁγίας τε, καὶ ἐναγεῖς· τουτέστιν, εἰς ἁγίας δυνάμεις, καὶ ἀκαθάρτους δαίμονας. Καὶ πᾶσα ἡ ἀνθρωπίνη διῄρηται εἰς γνώμας μόνον καθολικὰς δύο, εὐσεβεῖς, λέγω, καὶ ἀσεβεῖς.

κζ'. Ὁ μὲν Θεὸς ὡς αὐτοΰπαρξις ὢν καὶ αὐταγαθότης καὶ αὐτοσοφία, μᾶλλον δὲ ἀληθέστερον εἰπεῖν, καὶ ὑπὲρ ταῦτα πάντα, οὐδὲν ἔχει τὸ σύνολον ἐναντίον. Τὰ δὲ κτίσματα, ὡς πάντα μέν, μεθέξει καὶ χάριτι τὴν ὕπαρξιν[β']. Τὰ δὲ λογικὰ καὶ νοερά, καὶ τὴν ἀγαθότητος, καὶ σοφίας ἐπιτηδειότητα ἔχει ἐναντίον, τῇ μὲν ὑπάρξει τὸ μὴ ὑπάρχειν· τῇ δὲ τῆς ἀγαθότητος καὶ σοφίας ἐπιτηδειότητι, κακίαν, καὶ ἀγνωσίαν. Καὶ τὸ μὲν ὑπάρχειν ἀεί, ἢ μὴ ὑπάρχειν ταῦτα, ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ πεποιηκότος ἐστί. Τὸ δὲ μετέχειν τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ, καὶ

26. Ὅλη ἡ λογικὴ καὶ νοερὰ οὐσία ἔχει διαιρεθῆ σὲ δύο [φύσεις]· δηλαδὴ στὴν Ἀγγελικὴ καὶ στὴν ἀνθρώπινη φύσι. Καὶ ὅλη ἡ Ἀγγελικὴ φύσι ἔχει διαιρεθῆ πάλι σὲ δύο καθολικὲς καὶ γνῶμες καὶ ὁμάδες· καὶ ἅγιες καὶ ἀκάθαρτες· δηλαδὴ σὲ ἅγιες δυνάμεις καὶ σὲ ἀκαθάρτους δαίμονες. Καὶ ὅλη ἡ ἀνθρώπινη φύσι ἔχει διαιρεθῆ σὲ δύο μόνο καθολικὲς γνῶμες, ἐννοῶ [δηλαδή], τοὺς εὐσεβεῖς καὶ τοὺς ἀσεβεῖς.

27. Ὁ Θεὸς βέβαια καθὼς εἶναι ἡ αὐτοΰπαρξι καὶ ἡ αὐτοαγαθότητα καὶ ἡ αὐτοσοφία, μᾶλλον ὅμως, γιὰ νὰ μιλήσωμε πιὸ ἀληθινά, [εἶναι] καὶ πιὸ πάνω ἀπὸ ὅλα αὐτά, δὲν ἔχει ἐν συνόλῳ τίποτα ἐνάντιο [ποὺ ἐναντιώνεται πρὸς αὐτὲς τὶς ἰδιότητές Του]. Ὅλα ὅμως τὰ κτίσματα [ἔχουν] τὴν ὕπαρξι ἕνεκα τῆς μεθέξεως καὶ τῆς Χάριτος [τοῦ Θεοῦ]· καὶ [μάλιστα] τὰ λογικὰ καὶ νοερά, [τὰ ὁποῖα ἔχουν] καὶ τὴν ἱκανότητα τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς σοφίας, ἔχουν ἐνάντιο ὡς πρὸς μὲν τὴν ὕπαρξι τὸ νὰ μὴν ὑπάρχουν· ὡς πρὸς δὲ τὴν ἱκανότητα τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς σοφίας [ἔχουν ἐνάντια] τὴν κακία καὶ τὴν ἀγνωσία. Καὶ βέβαια τὸ νὰ ὑπάρχουν αἰωνίως ἢ νὰ μὴν ὑπάρχουν αὐτὰ [τὰ κτίσματα], βρίσκεται στὴν ἐξουσία Ἐκείνου, ποὺ [τὰ] ἔχει δημιουργήσει. Ἐνῶ τὸ νὰ μετέχουν ἢ νὰ μὴν μετέχουν στὴν ἀγαθότητα καὶ

τῆς σοφίας, ἢ μὴ μετέχειν, ἐν τῇ βουλήσει τῶν λογικῶν ὑπάρχει.

κη΄. Οἱ μὲν ἕλληνες ἐξ ἀϊδίου λέγοντες συνυπάρχειν τῷ Θεῷ τὴν τῶν ὄντων οὐσίαν, τὰς δὲ περὶ αὐτὴν ποιότητας μόνον ἐξ αὐτοῦ ἐσχηκέναι΄. Τῇ μὲν οὐσίᾳ οὐδὲν λέγουσιν ἐναντίον· ἐν δὲ ταῖς ποιότησι μόναις τὴν ἐναντίωσιν εἶναι. Ἡμεῖς δὲ μόνην λέγομεν τὴν θείαν οὐσίαν μὴ ἔχειν τι ἐναντίον, ὡς ἀΐδιόν τε οὖσα καὶ ἄπειρον, καὶ ἀϊδιότητος ταῖς ἄλλαις χαριστικήν. Τῇ δὲ τῶν ὄντων οὐσίᾳ, εἶναι μὲν τὸ μὴ ὂν ἐναντίον. Καὶ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ κυρίως ὄντος, ὑπάρχειν τὸ ἀεὶ εἶναι αὐτὴν ἢ μὴ εἶναι. Ἀμεταμέλητα δὲ εἶναι τὰ χαρίσματα αὐτοῦ[12]· καὶ διὰ τοῦτο καί ἐστιν ἀεί, καὶ ἔσται, τῇ παντοκρατορικῇ δυνάμει διακρατούμενα, εἰ καὶ ἔχει τὸ ὂν ἐναντίον, ὡς εἴρηται, ὡς ἐκ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραχθεῖσα, καὶ ἐν τῇ βουλῇ αὐτοῦ ἔχουσα τὸ εἶναι αὐτήν, ἢ μὴ εἶναι.

κθ΄. Ὥσπερ τὸ κακὸν στέρησίς ἐστιν ἀγαθοῦ, καὶ ἡ ἀγνω-

τὴν σοφία Αὐτοῦ [τοῦ Θεοῦ] βρίσκεται στὴν βούλησι τῶν λογικῶν [κτισμάτων].

28. Οἱ μὲν ἕλληνες [φιλόσοφοι], ὅταν λέγουν, ὅτι προαιωνίως συνυπάρχει μὲ τὸν Θεὸ ἡ οὐσία τῶν ὄντων, [ὑποστηρίζουν], ὅτι [τὰ ὄντα] ἔχουν λάβει ἀπ᾽ Αὐτὸν [τὸν Θεό], μόνον τὶς γύρω ἀπὸ αὐτὴν [τὴν οὐσία] «ποιότητες»[1] [καὶ ὄχι αὐτὴν τὴν οὐσία]. Λέγουν, ὅτι στὴν μὲν οὐσία δὲν [ὑπάρχει] τίποτα τὸ ἐνάντιο· καί, ὅτι ἡ ἐναντίωσι ὑπάρχει μόνο στὶς «ποιότητες». Ἐμεῖς ὅμως λέμε, ὅτι μόνο ἡ θεία οὐσία δὲν ἔχει τίποτα τὸ ἐνάντιο, ἐπειδὴ εἶναι καὶ ἀΐδια καὶ ἄπειρη καὶ ἐκείνη, ποὺ χαρίζει τὴν ἀϊδιότητα στὶς ἄλλες [οὐσίες, ἐκεῖνες τῶν ὄντων]. [Λέμε] ὅμως, ὅτι εἶναι ἐνάντιο στὴν οὐσία τῶν ὄντων ἡ ἀνυπαρξία καὶ ὅτι βρίσκεται στὴν ἐξουσία τοῦ κυρίως Ὄντος τὸ νὰ ὑπάρχῃ [ἡ οὐσία τῶν ὄντων] αἰωνίως ἢ νὰ μὴν ὑπάρχῃ αὐτή. Καὶ [λέμε ἐπίσης], ὅτι τὰ χαρίσματα Αὐτοῦ εἶναι ἀμεταμέλητα [δηλαδὴ δὲν μεταμελεῖται, ποὺ τὰ δίνει καὶ κατὰ τοῦτο εἶναι ἀμετάκλητα]· καὶ γι᾽ αὐτὸ ὑπάρχουν αἰωνίως καὶ θὰ ὑπάρχουν, διότι διακρατοῦνται ἀπὸ τὴν παντοκρατορικὴ δύναμι, ἂν καὶ τὸ ὂν ἔχει ἐνάντιο [τὸ μὴ ὄν], ἐπειδή, αὐτὴ [ἡ οὐσία τῶν ὄντων], ὅπως ἔχει λεχθῆ, ὁδηγήθηκε στὸ εἶναι [στὴν ὕπαρξι] ἀπὸ τὸ μὴ ὂν [τὴν ἀνυπαρξία] καὶ δέχεται ἀπὸ τὴν βούλησι Αὐτοῦ [τοῦ Θεοῦ] τὸ νὰ εἶναι ἢ τὸ νὰ μὴν εἶναι.

29. Ὅπως ἀκριβῶς τὸ κακὸ εἶναι ἡ στέρησι τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἡ ἄγνοια

σία στέρησίς ἐστιν γνώσεως· οὕτω καὶ τὸ μὴ ὄν, στέρησίς ἐστι τοῦ ὄντος, οὐ τοῦ κυρίως δὲ ὄντος, οὐκ ἔχει γὰρ ἐναντίον, ἀλλὰ τοῦ κατὰ μέθεξιν ὄντος. Καὶ αἱ μὲν τῶν προτέρων στερήσεις, τῇ γνώμῃ τῶν γεγονότων ἕπονται· ἡ δὲ τοῦ δευτέρου, ἐν τῇ βουλήσει τοῦ πεποιηκότος ὑπάρχει, τοῦ ἀεὶ δι' ἀγαθότητα βουλομένου εἶναι τὰ ὄντα, καὶ ἀεὶ ὑπ' αὐτοῦ εὐεργετεῖσθαι.

εἶναι ἡ στέρησι τῆς γνώσεως· κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ τὸ μὴ ὂν εἶναι ἡ στέρησι τοῦ ὄντος, ὄχι ὅμως τοῦ κυρίως Ὄντος, διότι Αὐτὸ δὲν ἔχει ἐνάντιο, ἀλλὰ [εἶναι στέρησι] τοῦ κατὰ μέθεξιν ὄντος. Καὶ οἱ μὲν στερήσεις τῶν πρώτων [τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς γνώσεως] ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν προαίρεσι τῶν δημιουργημάτων· ἐνῶ [ἡ στέρησι] τοῦ δευτέρου [τοῦ ὄντος] βρίσκεται στὴν βούλησι Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος [τὸ] ἔχει δημιουργήσει, Ἐκείνου ὁ ὁποῖος ἕνεκα τῆς ἀγαθότητός [Του] θέλει νὰ ὑπάρχουν τὰ ὄντα καὶ νὰ εὐεργετοῦνται ἀπ' Αὐτὸν διὰ παντός.

λ'. Πάντα τὰ γεγονότα, τὰ μέν εἰσι λογικὰ καὶ νοερά, καὶ τῶν ἐναντίων δεκτικά, οἷον ἀρετῆς καὶ κακίας, καὶ γνώσεως καὶ ἀγνωσίας· τὰ δέ, σώματα διάφορα, ἐκ τῶν ἐναντίων συνεστῶτα τουτέστι, γῆς, ἀέρος, πυρός, ὕδατος. Καὶ τὰ μέν εἰσιν ἀσώματα πάντῃ καὶ ἄϋλα, εἰ καί τινα τούτων συνέζευκται σώμασι· τὰ δὲ ἐξ ὕλης καὶ εἴδους μόνον ἔχει τὴν σύστασιν.

30. Ὅλα τὰ δημιουργήματα εἶναι, ἄλλα μὲν λογικὰ καὶ νοερὰ καὶ ἐπιδεκτικὰ τῶν ἐναντίων [μεταξύ τους καταστάσεων]· ὅπως ἐπὶ παραδείγματι [ἐπιδεκτικὰ καὶ] ἀρετῆς καὶ κακίας καὶ γνώσεως καὶ ἀγνοίας· ἄλλα δὲ [εἶναι] διάφορα σώματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν συσταθῆ ἀπὸ τὰ ἐνάντια [μεταξύ τους στοιχεῖα], δηλαδὴ ἀπὸ γῆ, ἀέρα, ἀπὸ φωτιὰ [καὶ] νερό. Καὶ τὰ μὲν [λογικὰ καὶ νοερὰ] εἶναι ἐντελῶς ἀσώματα καὶ ἄϋλα, ἂν καὶ κάποια ἀπὸ αὐτὰ συνδέονται μὲ σώματα· τὰ δὲ [ὑπόλοιπα σώματα] συνίστανται μόνο ἀπὸ ὕλη καὶ μορφή.

λα'. Πάντα τὰ σώματα κατὰ φύσιν ἐστὶν ἀκίνητα· κινεῖται δὲ ὑπὸ τῆς ψυχῆς, τὰ μὲν λογικῆς, τὰ δὲ ἀλόγου, τὰ δὲ ἀναισθήτου.

31. Ὅλα τὰ σώματα εἶναι ἀκίνητα κατὰ φύσιν. Κινοῦνται ὅμως ἀπὸ τὴν ψυχή· ἄλλα ἀπὸ λογικὴ [ψυχή], ἄλλα ἀπὸ ἄλογη καὶ ἄλλα ἀπὸ ἀναίσθητη.

λβ'. Τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, ἡ μέν ἐστι θρεπτική, ἡ δὲ φαν-

32. Ἀπὸ τὶς ψυχικὲς δυνάμεις ἡ μία εἶναι θρεπτική, ἡ ἄλλη φανταστι-

ταστική καὶ ὁρμητική, ἡ δὲ λογιστικὴ καὶ νοητική. Καὶ τῆς μὲν πρώτης μόνης μετέχουσι τὰ φυτά· τῆς δὲ δευτέρας πρὸς ταύτῃ τὰ ἄλογα ζῷα· τῆς δὲ τρίτης πρὸς ταῖς δυσίν, οἱ ἄνθρωποι· καὶ αἱ μὲν δύο δυνάμεις φθαρταί· ἡ δὲ τρίτη ἄφθαρτος καὶ ἀθάνατος ἀποδείκνυται.

λγ΄. Ἀλλήλαις μεταδιδοῦσαι φωτισμοῦ αἱ ἅγιαι δυνάμεις, καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, ἢ τῆς αὐτῶν ἀρετῆς μεταδιδόασιν, ἢ τῆς ἐν αὐταῖς γνώσεως. Καὶ ἀρετῆς μὲν οἷον τῆς θεομιμήτου ἀγαθότητος· καθ᾽ ἣν καὶ ἑαυτάς, καὶ ἀλλήλας, καὶ τὰς ὑποβεβηκυίας εὐεργετοῦσι, θεοειδεῖς ἐργαζόμεναι· γνώσεως δέ, ἢ περὶ Θεοῦ τι ὑψηλότερον· σὺ γάρ, φησίν, ὕψιστος εἰς τὸν αἰῶνα, Κύριε[13]· ἢ περὶ ἀσωμάτων βαθύτερον, ἢ περὶ σωμάτων ἀκριβέστερον, ἢ περὶ προνοίας τρανότερον, ἢ περὶ κρίσεως σαφέστερον.

λδ΄. Νοός ἐστιν ἀκαθαρσία πρῶτον μέν, τὸ γνῶσιν ἔχειν ψευδῆ. Δεύτερον δέ, τὸ ἀγνοεῖν τι τῶν καθόλου, ὡς πρὸς ἀνθρώπινον νοῦν, λέγω· ἀγ-

κὴ καὶ ὁρμητικὴ καὶ ἡ ἄλλη λογιστικὴ καὶ νοητική. Καὶ τὰ μὲν φυτὰ μετέχουν μόνο στὴν πρώτη· τὰ δὲ ἄλογα ζῶα [μετέχουν] ἐπιπλέον καὶ στὴν δεύτερη· ἐνῶ οἱ ἄνθρωποι ἐκτὸς ἀπὸ τὶς [ἄλλες δύο δυνάμεις] ἐπιπλέον [μετέχουν καὶ] στὴν τρίτη. Καὶ οἱ μὲν δύο [πρῶτες] δυνάμεις [εἶναι] φθαρτές. Ἡ δὲ τρίτη σαφῶς ἐμφανίζεται ἄφθαρτη καὶ ἀθάνατη.

33. Οἱ Ἅγιες Ἀγγελικὲς Δυνάμεις μεταδίδοντας ἡ μία στὴν ἄλλη [θεῖο] φωτισμό, μεταδίδουν καὶ στὴν ἀνθρώπινη φύσι ἢ ἀπὸ τὴν ἀρετή τους ἢ ἀπὸ τὴν γνῶσι, [ποὺ ὑπάρχει] σ᾽ αὐτές. Καὶ ἀπὸ μὲν τὴν ἀρετὴ [τους μεταδίδουν], παραδείγματος χάριν, ἀπὸ τὴν θεομίμητη ἀγαθότητα, ἕνεκα τῆς ὁποίας εὐεργετοῦν καὶ τοὺς ἑαυτούς τους καὶ ἡ μία τὴν ἄλλη καὶ τὶς κατώτερες [δυνάμεις], κάνοντάς [τες] θεοειδεῖς. Ἀπὸ δὲ τὴν γνῶσι [τους μεταδίδουν στὴν ἀνθρώπινη φύσι] ἢ κάτι ὑψηλότερο, ὅσον ἀφορᾶ τὸν Θεό· διότι λέγει [ἡ Ἁγία Γραφή]· ἐσὺ Κύριε [εἶσαι] ὁ Ὕψιστος στὸν αἰῶνα· ἢ [κάτι] βαθύτερο σχετικὰ μὲ τὰ ἀσώματα [ὄντα] ἢ [κάτι] ἀκριβέστερο γιὰ τὰ ἐνσώματα [ὄντα] ἢ [κάτι] εὐκρινέστερο γιὰ τὴν Πρόνοια [τοῦ Θεοῦ] ἢ [κάτι] σαφέστερο σχετικὰ μὲ τὴν κρίσι.

34. Ἀκαθαρσία τοῦ νοὸς εἶναι κατὰ πρῶτον μὲν τὸ νὰ ἔχῃ [κανεὶς] ψευδῆ γνῶσι. Δεύτερον δὲ τὸ νὰ ἀγνοῇ κάτι ἀπὸ τὰ [ἐπὶ μέρους] τῆς σύνολης [δημιουργίας, δηλαδὴ] λέγω, ὅσον ἀφορᾶ πρὸς τὸν ἀνθρώπινο νοῦ· διότι εἶναι [ἰδίωμα μόνο] ἀγ-

γέλου γάρ ἐστι τὸ μηδὲν τῶν ἐπὶ μέρους ἀγνοεῖν. Τρίτον δέ, τὸ ἐμπαθεῖς ἔχειν λογισμούς. Τέταρτον δέ, τὸ συγκατατίθεσθαι τῇ ἁμαρτίᾳ.

λε΄. Ψυχῆς ἐστιν ἀκαθαρσία τὸ μὴ ἐνεργεῖν κατὰ φύσιν. Ἐκ τούτου γὰρ τίκτονται τῷ νῷ οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοί. Τότε γὰρ κατὰ φύσιν ἐνεργεῖ, ὅταν αἱ παθητικαὶ αὐτῆς δυνάμεις, ὁ θυμός, λέγω καὶ ἡ ἐπιθυμία, ἐν τῇ τῶν πραγμάτων, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς νοημάτων προσβολῇ, ἀπαθεῖς διαμείνωσι.

λϛ΄. Σώματός ἐστιν ἀκαθαρσία ἡ κατ᾽ ἐνέργειαν ἁμαρτία.

λζ΄. Ἀγαπᾷ ἡσυχίαν ὁ μὴ πάσχων πρὸς τὰ τοῦ κόσμου· καὶ ἀγαπᾷ πάντας ἀνθρώπους, ὁ μηδὲν ἀγαπῶν ἀνθρώπινον· καὶ γνῶσιν ἔχει Θεοῦ καὶ τῶν θείων, ὁ μὴ σκανδαλιζόμενος εἴς τινα, εἴτε διὰ παραπτώματα, εἴτε διὰ λογισμοὺς ἐξ ὑπονοίας.

λη΄. Μέγα μὲν τὸ μὴ πάσχειν πρὸς τὰ πράγματα· μεῖζον δὲ τούτου πολλῷ τὸ πρὸς τὰ τούτων νοήματα ἀπαθῆ διαμεῖναι.

γέλου τὸ νὰ μὴν ἀγνοῇ τίποτα ἀπὸ τὰ ἐπὶ μέρους [τῆς σύνολης δημιουργίας]. Τρίτο ἐξάλλου τὸ νὰ ἔχῃ ἐμπαθεῖς λογισμούς. Ἐνῶ τέταρτο, τὸ νὰ συγκατατίθεται στὴν ἁμαρτία.

35. Ἀκαθαρσία τῆς ψυχῆς εἶναι τὸ νὰ μὴν ἐνεργῇ κατὰ φύσιν. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ βέβαια γεννιοῦνται στὸν νοῦ οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοί. Διότι τότε [ἡ ψυχὴ] ἐνεργεῖ κατὰ φύσιν, ὅταν οἱ παθητικὲς δυνάμεις αὐτῆς, ἐννοῶ [δηλαδὴ] ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία, παραμένουν ἀπαθεῖς κατὰ τὴν προσβολὴ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν νοημάτων, [ποὺ ὑπάρχουν] σ᾽ αὐτά.

36. Ἀκαθαρσία τοῦ σώματος εἶναι ἡ ἔμπρακτος ἁμαρτία.

37. Ἀγαπᾶ τὴν ἡσυχία ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπηρεάζεται ἐμπαθῶς ἀπὸ τὰ [πράγματα] τοῦ κόσμου. Καὶ ἀγαπᾶ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἀγαπᾶ τίποτε ἀνθρώπινο. Καὶ ἔχει γνῶσι τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν θείων [πραγμάτων] ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν σκανδαλίζεται ἐν σχέσει μὲ κανένα οὔτε ἐξ αἰτίας παραπτωμάτων οὔτε ἐξ αἰτίας λογισμῶν ἀπὸ ὑποψίες.

38. [Εἶναι] βέβαια μεγάλο [πρᾶγμα] τὸ νὰ μὴν ἔχῃ [κανεὶς] πάθος ὡς πρὸς τὰ πράγματα. Κατὰ πολὺ ὅμως μεγαλύτερο ἀπ᾽ αὐτὸ [εἶναι] τὸ νὰ παραμένῃ ἀπαθὴς ὡς πρὸς τὰ νοήματα αὐτῶν.

λθʹ. Ἀγάπη καὶ ἐγκράτεια ἀπαθῆ τὸν νοῦν διατηροῦσι, πρός τε τὰ πράγματα, καὶ πρὸς τὰ τούτων νοήματα.

μʹ. Οὐ πρὸς τὰ πράγματα ὁ νοῦς πολεμεῖ τοῦ θεοφιλοῦς, οὐδὲ πρὸς τὰ τούτων νοήματα· ἀλλὰ πρὸς τὰ πάθη τὰ τοῖς νοήμασι συνεζευγμένα· οἷον, οὐ πρὸς τὴν γυναῖκα πολεμεῖ, οὐδὲ πρὸς τὸν λυπήσαντα, οὐδὲ πρὸς τὰς τούτων φαντασίας, ἀλλὰ πρὸς τὰ πάθη τὰ ταῖς φαντασίαις συνεζευγμένα.

μαʹ. Ἅπας ὁ πόλεμος τοῦ Μοναχοῦ πρὸς τοὺς δαίμονας, ἵνα τὰ πάθη τῶν νοημάτων χωρίσῃ. Ἄλλως γὰρ ἀπαθῶς τὰ πράγματα βλέπειν οὐ δύναται.

μβʹ. Ἄλλο ἐστι πρᾶγμα, καὶ ἄλλο νόημα, καὶ ἄλλο πάθος. Καὶ πρᾶγμα μέν ἐστιν, οἷον ἀνήρ, γυνή, χρυσός, καὶ τὰ ἑξῆς. Νόημα δέ, οἷον μνήμη ψιλή τινος τῶν προειρημένων· πάθος δέ, οἷον φιλία ἄλογος, ἢ μῖσος ἄκριτον τινὸς τῶν προειρημένων. Πρὸς οὖν τὸ πάθος ἐστὶ τοῦ Μοναχοῦ ἡ μάχη.

μγʹ. Νόημά ἐστιν ἐμπαθές, λογισμὸς σύνθετος ἀπὸ πάθους καὶ νοήματος. Χωρίσωμεν τὸ

39. Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐγκράτεια διατηροῦν τὸν νοῦ ἀπαθῆ καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὰ πράγματα καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὰ νοήματα αὐτῶν.

40. Ὁ νοῦς τοῦ θεοφιλοῦς [ἀνθρώπου] δὲν πολεμᾶ ἐναντίον τῶν πραγμάτων, οὔτε ἐναντίον τῶν νοημάτων τους· ἀλλὰ ἐναντίον τῶν παθῶν, τὰ ὁποῖα εἶναι συνδεδεμένα μὲ τὰ νοήματα· παραδείγματος χάριν, δὲν πολεμᾶ ἐναντίον τῆς γυναίκας, οὔτε ἐναντίον ἐκείνου, ὁ ὁποῖος [τὸν] λύπησε, οὔτε ἐναντίον τῶν φαντασιῶν αὐτῶν [τῶν δύο], ἀλλὰ ἐναντίον τῶν παθῶν, τὰ ὁποῖα εἶναι συνδεδεμένα μὲ τὶς φαντασίες.

41. Ὁλόκληρος ὁ πόλεμος τοῦ Μοναχοῦ ἐναντίον τῶν δαιμόνων [εἶναι], γιὰ νὰ χωρίσῃ τὰ πάθη ἀπὸ τὰ νοήματα. Διότι, διαφορετικά, δὲν μπορεῖ νὰ βλέπῃ τὰ πράγματα ἀπαθῶς.

42. Ἄλλο εἶναι τὸ πρᾶγμα καὶ ἄλλο τὸ νόημα καὶ ἄλλο τὸ πάθος. Καὶ τὸ μὲν πρᾶγμα εἶναι, παραδείγματος χάριν, ὁ ἄνδρας, ἡ γυναῖκα, τὸ χρυσάφι καὶ τὰ λοιπά. Νόημα δὲ [εἶναι], παραδείγματος χάριν, ἡ γυμνὴ [ἀπὸ πάθος] μνήμη κάποιου ἀπὸ τὰ προαναφερθέντα· ἐνῶ πάθος [εἶναι], παραδείγματος χάριν, ἡ παράλογη ἀγάπη ἢ τὸ ἀκατανόητο μῖσος κάποιου ἀπὸ τὰ προαναφερθέντα. Ἑπομένως, ἡ μάχη τοῦ Μοναχοῦ εἶναι ἐναντίον τοῦ πάθους.

43. Ἐμπαθὲς νόημα εἶναι ὁ σύνθετος ἀπὸ πάθος καὶ νόημα λογισμός. Ἂς χωρίσωμε τὸ πάθος ἀπὸ τὸ νόη-

πάθος ἀπὸ τοῦ νοήματος, καὶ ἀπομένει ὁ λογισμὸς ψιλός. Χωρίσωμεν δὲ δι᾽ ἀγάπης πνευματικῆς, καὶ ἐγκρατείας, ἐὰν θέλωμεν.

μδ΄. Αἱ μὲν ἀρεταί, τῶν παθῶν τὸν νοῦν χωρίζουσιν· αἱ δὲ πνευματικαὶ θεωρίαι, τῶν ψιλῶν νοημάτων· ἡ δὲ καθαρὰ προσευχή, αὐτῷ αὐτὸν παρίστησι τῷ Θεῷ.

με΄. Αἱ μὲν ἀρεταί, διὰ τὴν γνῶσιν τῶν γεγονότων· ἡ δὲ γνῶσις, διὰ τὸν γινώσκοντα· ὁ δὲ γινώσκων, διὰ τὸν ἀγνώστως γινωσκόμενον, καὶ ὑπὲρ γνῶσιν γινώσκοντα.

μς΄. Οὐχ ὡς προσδεόμενός τινος[14]*, ὁ ὑπερπλήρης Θεός, παρήγαγεν εἰς τὸ εἶναι τὰ γεγονότα· ἀλλ᾽ ἵνα αὐτὰ μὲν αὐτοῦ ἀναλόγως μετέχοντα ἀπολάβῃ, αὐτὸς δὲ εὐφρανθῇ ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ*[15]*, ὁρῶν αὐτὰ εὐφραινόμενα, καὶ τῶν ἀκορέστων ἀεὶ κορεννύμενα.*

μζ΄. Πολλοὺς ἔχει ὁ κόσμος πτωχοὺς τῷ πνεύματι, ἀλλὰ παρὰ τὸ προσῆκον· καὶ πολλοὺς πενθοῦντας, ἀλλὰ διὰ ζημίαν χρημάτων, ἢ ἀποβολὰς τέκνων· καὶ πολλοὺς πραεῖς, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἀκά-

μα καὶ ὁ λογισμὸς θὰ ἀπομείνῃ ὁπωσδήποτε γυμνὸς [ἀπὸ πάθος]. Ἀλλὰ νὰ [τὰ] χωρίσωμε, ἐὰν θέλωμε, μὲ [τὴν] πνευματικὴ ἀγάπη καὶ ἐγκράτεια.

44. Οἱ μὲν ἀρετὲς χωρίζουν τὸν νοῦ ἀπὸ τὰ πάθη· οἱ δὲ πνευματικὲς θεωρίες [χωρίζουν τὰ πάθη] ἀπὸ τὰ ψιλὰ [τὰ ἀπαθῆ] νοήματα· ἐνῶ ἡ καθαρὰ προσευχὴ παρουσιάζει αὐτὸν [τὸν νοῦ] ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ.

45. Οἱ μὲν ἀρετὲς [ἀποκτῶνται] ἕνεκα τῆς γνώσεως τῶν δημιουργημάτων· ἡ δὲ γνῶσι[2] [ἀποκτᾶται] ἕνεκα ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἀποκτᾶ τὴν γνῶσι· καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀποκτᾶ τὴν γνῶσι [τὴν ἀποκτᾶ] ἕνεκα Ἐκείνου ὁ ὁποῖος γνωρίζεται ἀκαταλήπτως καὶ ὁ ὁποῖος γνωρίζει πέρα ἀπὸ τὴν ὅποια γνῶσι.

46. Ὁ ὑπερπλήρης, [ὁ ἀνενδεὴς] Θεὸς ἔφερε στὴν ὕπαρξι τὰ δημιουργήματα, ὄχι ἐπειδὴ εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ κάτι· ἀλλά, ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν γιὰ νὰ ἀπολαύσουν αὐτὰ [τὸν Θεὸ] ἀναλόγως [τοῦ] πῶς μετέχουν σ᾽ Αὐτόν, [ἡ ἀπόλαυσι εἶναι ἀνάλογη τῆς μετοχῆς], ἀφ᾽ ἑτέρου δέ, Αὐτὸς νὰ εὐφρανθῇ γιὰ τὰ ἔργα Του, βλέποντας αὐτὰ νὰ εὐφραίνωνται καὶ νὰ χορταίνουν πάντοτε ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν χορταίνονται.

47. Ὁ κόσμος ἔχει πολλοὺς πτωχοὺς στὸ πνεῦμα, ἀλλὰ ὄχι ὅπως πρέπει· καὶ [ἔχει] πολλοὺς πενθοῦντας, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας ζημίας χρημάτων ἢ ἐξ αἰτίας ἀπώλειας παιδιῶν· καὶ [ἔχει] πολλοὺς πράους, ὅμως κοντὰ στὰ ἀκά-

θαρτα πάθη· καὶ πολλοὺς πεινῶντας καὶ διψῶντας, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἁρπάζειν τὰ ἀλλότρια, καὶ κερδαίνειν ἐξ ἀδικίας· καὶ πολλοὺς ἐλεήμονας, ἀλλὰ πρὸς τὸ σῶμα, καὶ τὰ τοῦ σώματος· καὶ καθαροὺς τῇ καρδίᾳ, ἀλλὰ διὰ κενοδοξίαν· καὶ εἰρηνοποιούς, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν τῇ σαρκὶ ὑποτάσσοντας· καὶ πολλοὺς δεδιωγμένους, ἀλλὰ ὡς ἀτάκτους· καὶ πολλοὺς ὀνειδιζομένους, ἀλλ᾽ ἐπ᾽ αἰσχροῖς ἁμαρτήμασιν· ἀλλ᾽ ἐκεῖνοι μόνοι μακάριοι, οἱ διὰ Χριστὸν ταῦτα καὶ ποιοῦντες, καὶ πάσχοντες· διὰ τί; Ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται, καὶ τὰ ἑξῆς[16]. Ὥστε οὐχ ὅτι ποιοῦσι ταῦτα καὶ πάσχουσιν, εἰσὶ μακάριοι· καὶ γὰρ οἱ προειρημένοι τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν· ἀλλ᾽ ὅτι διὰ Χριστὸν ταῦτα καὶ ποιοῦσι, καὶ πάσχουσιν.

μη΄. Ἐν πᾶσι τοῖς ὑφ᾽ ἡμῶν πραττομένοις ὁ σκοπὸς ζητεῖται παρὰ Θεῷ (ὡς πολλάκις εἴρηται) εἴτε δι᾽ αὐτόν, εἴτε δι᾽ ἄλλο τι πράττομεν. Ὅταν οὖν τι θέλωμεν πρᾶξαι ἀγαθόν, μὴ τὴν

θαρτα πάθη· καὶ [ἔχει] πολλούς, οἱ ὁποῖοι πεινοῦν καὶ διψοῦν, πλὴν ὅμως, γιὰ νὰ ἁρπάζουν τὰ ξένα [πράγματα] καὶ νὰ κερδίζουν ἀπὸ ἀδικίες· καὶ [ἔχει] πολλοὺς ἐλεήμονες, ἀλλά, ἐν σχέσει πρὸς τὸ σῶμα καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὸ σῶμα· καὶ [ἔχει ὁ κόσμος] καθαροὺς στὴν καρδία, ὅμως, ἕνεκα κενοδοξίας· καὶ εἰρηνοποιοὺς [ἔχει], ποὺ ὑποτάσσουν, ὅμως, τὴν ψυχὴ στὴν σάρκα· καὶ πολλούς, οἱ ὁποῖοι διώκονται, ἀλλά, ἐπειδὴ [εἶναι] παράνομοι· καὶ πολλούς, οἱ ὁποῖοι χλευάζονται, πλὴν ὅμως, γιὰ αἰσχρὰ ἁμαρτήματα. Μακάριοι, ὅμως, [εἶναι] μόνο ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι καὶ πράττουν καὶ ὑποφέρουν αὐτὰ γιὰ τὸν Χριστό. Γιατί; Διότι σ᾽ αὐτοὺς ἀνήκει ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ αὐτοὶ θὰ δοῦν τὸν Θεὸ καὶ τὰ λοιπὰ [τοῦ ἁγιογραφικοῦ χωρίου]. Ἑπομένως, δὲν εἶναι μακάριοι, διότι πράττουν καὶ ὑποφέρουν αὐτά· διότι καὶ οἱ προαναφερθέντες τὸ ἴδιο κάνουν· ἀλλά, διότι καὶ πράττουν καὶ ὑποφέρουν αὐτὰ γιὰ τὸν Χριστό.

48. Σὲ ὅλα, ὅσα πράττονται ἀπὸ ἐμᾶς, ἐξετάζεται (ὅπως πολλὲς φορὲς ἔχει λεχθῆ) ἀπὸ τὸν Θεὸ ὁ σκοπός, ἐάν, δηλαδή, [τὰ] πράττωμε γι᾽ Αὐτὸν ἢ γιὰ κάτι ἄλλο. Ὅταν, ἑπομένως, θέλωμε νὰ πράξωμε κάτι ἀγαθό, νὰ μὴν ἔχωμε

ἀνθρωπαρέσκειαν, ἀλλὰ τὸν Θεὸν σχῶμεν σκοπόν, ἵνα εἰς αὐτὸν ἀεὶ ἀποβλεπόμενοι, δι᾽ αὐτὸν πάντα πράξωμεν, ἵνα μὴ καὶ τὸν κόπον ὑπομένωμεν, καὶ τὸν μισθὸν ἀπολέσωμεν.

μθ΄. Καὶ τὰ ψιλὰ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων νοήματα, καὶ τὰ πάντων τῶν γεγονότων θεωρήματα, ἀπόβαλε τοῦ νοὸς ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς· ἵνα μὴ τὰ ἥττονα φανταζόμενος, τοῦ πάντων τῶν ὄντων ἀσυγκρίτως κρείττονος ἐκπέσῃς.

ν΄. Ἐὰν τὸν Θεὸν γνησίως ἀγαπήσωμεν, δι᾽ αὐτῆς τῆς ἀγάπης τὰ πάθη ἀποβάλλομεν· ἡ δὲ εἰς αὐτὸν ἀγάπη ἐστίν, τὸ προτιμᾶν αὐτὸν τοῦ κόσμου, καὶ τὴν ψυχὴν τῆς σαρκός, ἐν τῷ τῶν κοσμικῶν μὲν καταφρονεῖν πραγμάτων, αὐτῷ δὲ σχολάζειν διὰ παντός, διά τε ἐγκρατείας, καὶ ἀγάπης, καὶ προσευχῆς, καὶ ψαλμῳδίας, καὶ τῶν ἑξῆς.

να΄. Ἐὰν σχολάζοντες τῷ Θεῷ χρόνῳ πολλῷ, τοῦ παθητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς ἐπιμελώμεθα, οὐκ ἔτι πρὸς τὰς τῶν λογισμῶν προσβολὰς

σκοπὸ τὴν ἀνθρωπαρέσκεια, ἀλλὰ τὸν Θεό, ὥστε, ἀποβλέποντας πάντοτε σ᾽ Αὐτόν, νὰ πράξωμε τὰ πάντα γι᾽ Αὐτόν, γιὰ νὰ μὴν ὑπομείνωμε καὶ τὸν κόπο, χάσωμε καὶ τὸν μισθό.

49. Κατὰ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς βγάλε ἀπὸ τὸν νοῦ [σου] καὶ τὰ γυμνὰ [ἐμπαθείας] νοήματα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ τὶς θεωρίες γιὰ ὅλα τὰ δημιουργήματα· γιὰ νὰ μὴν στερηθῇς, φανταζόμενος τὰ κατώτερα, τὸ ἀσυγκρίτως Ἀνώτερο ἀπὸ ὅλα τὰ ὄντα.

50. Ἐὰν ἀγαπήσωμε γνήσια τὸν Θεό, μ᾽ αὐτὴν τὴν ἀγάπη, θὰ ἀποβάλλωμε ὁπωσδήποτε τὰ πάθη. Ἡ δὲ ἀγάπη γι᾽ Αὐτὸν εἶναι τὸ νὰ προτιμᾷ [ὁ ἄνθρωπος] Αὐτὸν ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ [νὰ προτιμᾷ] τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὴν σάρκα, μὲ τὸ νὰ καταφρονῇ μὲν τὰ κοσμικὰ πράγματα καὶ νὰ ἀφοσιώνεται πάντοτε σ᾽ Αὐτὸν καὶ διὰ τῆς ἐγκρατείας καὶ διὰ τῆς ἀγάπης καὶ διὰ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ψαλμωδίας καὶ τῶν ἀκολούθων σχετικῶν.

51. Ἐὰν γιὰ πολὺ χρόνο ἀφοσιωμένοι στὸν Θεό, ἐπιμελούμεθα [τὴν θεραπεία] τοῦ παθητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς [μας, δηλαδὴ τῆς ἐπιθυμίας καὶ τοῦ θυμοῦ, τότε], ὁπωσδήποτε πλέον δὲν θὰ παρεκτραποῦμε στὶς προσβολὲς

ἐξοκείλομεν· ἀλλὰ καὶ ἀκριβέστερον τὰς τούτων αἰτίας κατανοοῦντες καὶ ἐκκόπτοντες, διορατικότεροι γενόμεθα· ὥστε πληρωθῆναι εἰς ἡμᾶς τό, καὶ ἐπεῖδεν ὁ ὀφθαλμός μου ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου, καὶ ἐν τοῖς ἐπανισταμένοις ἐπ᾽ ἐμὲ πονηρευομένοις ἀκούσεται τὸ οὖς μου[17].

νβ΄. Ὅταν βλέπῃς τὸν νοῦν σου εὐσεβῶς καὶ δικαίως ἀναστρεφόμενον ἐν τοῖς τοῦ κόσμου νοήμασι, γίνωσκε καὶ τὸ σῶμά σου καθαρὸν καὶ ἀναμάρτητον διαμένειν. Ὅταν δὲ τὸν νοῦν σου βλέπῃς κατὰ διάνοιαν ἁμαρτίαις σχολάζοντα καὶ μὴ ἀνακόπτῃς, γίνωσκε καὶ τὸ σῶμά σου μὴ πολυχρονίζειν τούτοις αὐτοῖς περιπεσεῖν.

νγ΄. Ὥσπερ τὸ σῶμα ἔχει κόσμον τὰ πράγματα, οὕτω καὶ ὁ νοῦς ἔχει κόσμον τὰ νοήματα. Καὶ ὥσπερ τὸ σῶμα πορνεύεται μετὰ τοῦ σώματος τῆς γυναικός, οὕτω καὶ ὁ νοῦς πορνεύει μετὰ τοῦ νοήματος τῆς γυναικός, διὰ τῆς φαντασίας τοῦ ἰδίου σώματος. Τὴν γὰρ μορφὴν τοῦ ἰδίου σώματος βλέπει μειγνυμένην μετὰ τῆς μορφῆς

τῶν λογισμῶν· ἀλλὰ γινόμαστε καὶ διορατικώτεροι, ἐπειδὴ καὶ κατανοοῦμε μὲ μεγαλύτερη ἀκρίβεια τὶς ἀφορμὲς αὐτῶν [τῶν λογισμῶν] καὶ [τὶς] ἀποκόπτομε· ὥστε νὰ πληρωθῇ σ᾽ ἐμᾶς τὸ [χωρίο τοῦ Ψαλτηρίου]: ὁ ὀφθαλμός μου θὰ ἐπιβλέψῃ στοὺς ἐχθρούς μου καὶ τὸ αὐτί μου θὰ ἀκούσῃ μέσα σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μεταχειριζόμενοι δολιότητα σηκώνονται ἐναντίον μου.

52. Ὅταν βλέπῃς τὸν νοῦ σου νὰ ἀπασχολῆται μὲ τὰ νοήματα τοῦ κόσμου μὲ εὐσέβεια καὶ ἀρετή, γνώριζε, ὅτι καὶ τὸ σῶμα σου διατηρεῖται καθαρὸ καὶ ἀναμάρτητο. Ὅταν, ὅμως, βλέπῃς τὸν νοῦ σου νὰ ἀπασχολῆται μὲ κατὰ διάνοιαν ἁμαρτίες καὶ δὲν [τὸν] ἐμποδίζῃς, γνώριζε, ὅτι καὶ τὸ σῶμα σου δὲν θὰ ἀργήσῃ νὰ πέσῃ σ᾽ αὐτὲς τὶς ἴδιες [ἁμαρτίες].

53. Ὅπως ἀκριβῶς τὸ σῶμα ἔχει ὡς [περιβάλλοντα] κόσμο [του] τὰ πράγματα, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὁ νοῦς ἔχει ὡς [περιβάλλοντα] κόσμο [του] τὰ νοήματα. Καί, ὅπως ἀκριβῶς τὸ σῶμα ἐκπορνεύεται μαζὶ μὲ τὸ σῶμα τῆς γυναίκας, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὁ νοῦς πορνεύει μὲ τὸ νόημα τῆς γυναίκας μέσῳ τῆς φαντασίας τοῦ σώματός του. Διότι βλέπει κατὰ διάνοιαν τὴν μορφὴ τοῦ δικοῦ του σώματος συνενωμένη

τῆς γυναικὸς κατὰ διάνοιαν. Ὡσαύτως καὶ τὴν μορφὴν τοῦ λυπήσαντος ἀμύνεται κατὰ διάνοιαν, διὰ τῆς μορφῆς τοῦ ἰδίου σώματος, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁμαρτημάτων ὁμοίως. Ἅπερ γὰρ πράττει τὸ σῶμα κατ᾽ ἐνέργειαν εἰς τὸν κόσμον τῶν πραγμάτων, ταῦτα πράττει καὶ ὁ νοῦς εἰς τὸν κόσμον τῶν νοημάτων.

νδ'. Οὐκ ἔστι φρῖξαι, καὶ ἐκπλαγῆναι, καὶ ἐκστῆναι τῇ διανοίᾳ, ὅτι ὁ μὲν Θεὸς καὶ Πατὴρ κρίνει οὐδένα· πᾶσαν δὲ τὴν κρίσιν δέδωκε τῷ Υἱῷ[18]· ὁ δὲ κράζει, μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε[19]· μὴ καταδικάζετε, ἵνα μὴ καταδικασθῆτε[20]· ὁ δὲ Ἀπόστολος ὁμοίως, μή πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος[21]· καὶ ἐν ᾧ κρίματι κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις[22]. Οἱ δὲ ἄνθρωποι, ἀφέντες τὸ κλαίειν τὰς ἑαυτῶν ἁμαρτίας, ἦραν τὴν κρίσιν ἀπὸ τοῦ Υἱοῦ· καὶ αὐτοί, ὡς ἀναμάρτητοι, κρίνουσι καὶ καταδικάζουσιν ἀλλήλους. Καὶ ὁ μὲν οὐρανὸς ἐξέστη ἐπὶ τούτῳ, ἡ δὲ γῆ ἔφριξεν, αὐτοὶ δὲ οὐκ αἰσχύνονται ἀναισθητοῦντες.

μὲ τὴν μορφὴ τῆς γυναίκας. Ἐπίσης καὶ τὴν μορφὴ ἐκείνου, ποὺ [τὸν] λύπησε, [τὴν] μάχεται, κατὰ διάνοια, μὲ τὴν μορφὴ τοῦ σώματός του καὶ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὡς πρὸς τὰ ἄλλα ἁμαρτήματα. Διότι ἐκεῖνα ἀκριβῶς, τὰ ὁποῖα διαπράττει ἐνεργῶς τὸ σῶμα στὸν κόσμο τῶν πραγμάτων, τὰ ἴδια πράττει καὶ ὁ νοῦς στὸν κόσμο τῶν νοημάτων.

54. Δὲν εἶναι γιὰ νὰ φρίξῃ [κανεὶς] καὶ νὰ καταπλαγῇ καὶ νὰ γίνῃ ἔξω φρενῶν, διότι ὁ μὲν Θεὸς καὶ Πατέρας δὲν κρίνει κανένα· ἀλλὰ ἔχει δώσει ὅλη τὴν κρίσι στὸν Υἱό· Ἐκεῖνος δὲ φωνάζει δυνατά: μὴν κρίνετε γιὰ νὰ μὴν κριθῆτε· μὴν καταδικάζετε, γιὰ νὰ μὴν καταδικασθῆτε· κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὁ Ἀπόστολος [φωνάζει]: μὴν κρίνετε πρὶν ἀπὸ τὸν [ὁρισμένο] καιρό, μέχρι νὰ ἔλθῃ ὁ Κύριος· καὶ μὲ τὴν κρίσι μὲ τὴν ὁποία δικάζεις τὸν ἄλλον, καταδικάζεις τὸν ἑαυτό σου· οἱ δὲ ἄνθρωποι, ἀφοῦ ἐγκατέλειψαν τὸ νὰ κλαῖνε τὶς δικές τους ἁμαρτίες, ἀφαίρεσαν τὴν κρίσι ἀπὸ τὸν Υἱό· καὶ αὐτοὶ ὡς ἀναμάρτητοι, κρίνουν καὶ καταδικάζουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο; Καὶ ὁ μὲν οὐρανὸς κατεπλάγη γι᾽ αὐτό, ἡ δὲ γῆ ἔφριξε, ἐνῶ αὐτοὶ εἶναι ἀναίσθητοι καὶ δὲν ντρέπονται.

νε΄. Ὁ τὰς τῶν ἄλλων ἁμαρτίας περιεργαζόμενος, ἢ καὶ ἐξ ὑπονοίας τὸν ἀδελφὸν κρίνων, οὔπω ἔβαλεν ἀρχὴν μετανοίας· οὐδὲ ἐρευνᾷ τοῦ γνῶναι τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας, ἐν ἀληθείᾳ βαρυτέρας οὔσας μολύβδου πολυταλάντου· οὐδὲ ἔγνω πόθεν γίνεται ἄνθρωπος βαρυκάρδιος, ἀγαπῶν ματαιότητα, καὶ ζητῶν ψεῦδος[23]*. Διὰ τοῦτο ὡς ἄφρων, καὶ ἐν σκότει διαπορευόμενος*[24]*, ἀφεὶς τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας, τὰς τῶν ἄλλων φαντάζεται, ἢ οὔσας, ἢ νομιζομένας ἐξ ὑπονοίας.*

νς΄. Ἡ φιλαυτία (ὡς πολλάκις εἴρηται) πάντων τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν αἰτία καθίσταται. Ἐκ γὰρ ταύτης γεννῶνται οἱ τρεῖς γενικώτατοι τῆς ἐπιθυμίας λογισμοί· ὁ τῆς γαστριμαργίας, καὶ τῆς φιλαργυρίας, καὶ τῆς κενοδοξίας. Ἐκ δὲ τῆς γαστριμαργίας γεννᾶται ὁ τῆς πορνείας· ἐκ δὲ τῆς κενοδοξίας, ὁ τῆς ὑπερηφανίας· οἱ δὲ λοιποὶ πάντες, ἑκάστῳ τῶν τριῶν ἀκολουθοῦσιν· ὅ τε τῆς ὀργῆς, καὶ ὁ τῆς λύπης, καὶ ὁ τῆς μνησικακίας, καὶ φθόνου, καὶ καταλαλιᾶς, καὶ οἱ

55. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος περιεργάζεται τὶς ἁμαρτίες τῶν ἄλλων ἢ καὶ κρίνει, βάσει ὑποψίας, τὸν ἀδελφό, δὲν ἔβαλε ἀκόμα ἀρχὴ μετανοίας· οὔτε ἐπιζητῇ νὰ γνωρίσῃ τὶς δικές του ἁμαρτίες, οἱ ὁποῖες στὴν πραγματικότητα εἶναι βαρύτερες ἀπὸ μολύβι βάρους πολλῶν ταλάντων[β΄]· οὔτε ἔμαθε ἀπὸ ποιὰ αἰτία ὁ ἄνθρωπος, μὲ τὸ νὰ ἀγαπᾷ τὴν ματαιότητα καὶ νὰ ἐπιζητῇ τὸ ψεῦδος, γίνεται ἀναίσθητος. Γι᾽ αὐτό, ὡς ἄφρονας καὶ πορευόμενος μέσα στὸ σκοτάδι, ἐγκαταλείποντας συνήθως τὶς δικές του ἁμαρτίες, φαντάζεται τὶς ἁμαρτίες τῶν ἄλλων εἴτε ὑπαρκτὲς εἴτε, λόγῳ τῆς ὑποψίας [του], φανταστικές.

56. Ἡ φιλαυτία (ὅπως πολλὲς φορὲς ἔχει λεχθῆ) γίνεται ἡ αἰτία ὅλων τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν. Διότι ἀπ᾽ αὐτὴν γεννῶνται οἱ τρεῖς πιὸ γενικοὶ λογισμοὶ τῆς ἐπιθυμίας· [δηλαδὴ] οἱ [λογισμοὶ] τῆς γαστριμαργίας καὶ τῆς φιλαργυρίας καὶ τῆς κενοδοξίας. Ἀπὸ τὸν [λογισμὸ] τῆς γαστριμαργίας γεννιέται περαιτέρω ὁ [λογισμὸς] τῆς πορνείας. Ἐπίσης ἀπὸ τὸν [λογισμὸ] τῆς κενοδοξίας [γεννιέται ὁ λογισμὸς] τῆς ὑπερηφανίας. Καὶ ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι [λογισμοὶ] ἀκολουθοῦν κάθε ἕναν ἀπὸ τοὺς τρεῖς [πιὸ γενικοὺς λογισμοὺς] καὶ [ὁ λογισμὸς] τῆς ὀργῆς καὶ τῆς λύπης καὶ τῆς μνησικακίας καὶ τοῦ φθόνου καὶ τῆς καταλαλιᾶς [τῆς κακολογίας] καὶ οἱ

λοιποί. Ταῦτα οὖν τὰ πάθη συνδεσμοῦσι τὸν νοῦν τοῖς ὑλικοῖς πράγμασι· καὶ καθέλκουσιν αὐτὸν εἰς τὴν γῆν, λίθου δίκην βαρυτάτου αὐτῷ ἐπικείμενα, φύσει ὄντα αὐτὸν πυρὸς κουφότερον καὶ ὀξύτερον.

νζ΄. Ἀρχὴ μὲν πάντων τῶν παθῶν, ἡ φιλαυτία· τέλος δέ, ἡ ὑπερηφανία. Φιλαυτία δέ ἐστιν, ἡ πρὸς τὸ σῶμα ἄλογος φιλία· ὁ ταύτην ἐκκόψας, συνέκοψε πάντα τὰ πάθη τὰ ἐξ αὐτῆς.

νη΄. Ὥσπερ οἱ γονεῖς τῶν σωμάτων προσπάσχουσι τοῖς ἐξ αὐτῶν γεννωμένοις· οὕτω καὶ ὁ νοῦς φυσικῶς τοῖς ἑαυτοῦ πρόσκειται λόγοις· καὶ ὥσπερ τοῖς ἐκείνων ἐμπαθεστέροις, κἂν πάντων κατὰ πάντα ὦσιν οἱ παῖδες καταγελαστότατοι, πάντων φαίνονται ἐπιεικέστατοι καὶ εὐμορφότατοι· οὕτω καὶ τῷ ἄφρονι νῷ οἱ αὐτοῦ λόγοι, κἂν πάντων ὦσι μοχθηρότεροι, πάντων φαίνονται φρονιμώτεροι· τῷ δὲ σοφῷ, οὐχ οὕτως οἱ ἑαυτοῦ λόγοι· ἀλλ᾽ ὅταν δόξῃ πληροφορεῖσθαι, ὅτι ἀληθεῖς εἰσι καὶ καλοί, τότε μά-

ὑπόλοιποι. Αὐτά, ἐπομένως, τὰ πάθη δένουν τὸν νοῦ μαζὶ μὲ τὰ ὑλικὰ πράγματα καὶ ἐνῶ αὐτὸς εἶναι ἐκ φύσεως ἐλαφρότερος καὶ ὀξύτερος ἀπὸ τὴν φωτιά, τὸν σύρουν κάτω στὴν γῆ πέφτοντας πάνω σ᾽ αὐτόν, ὅπως ἕνας βαρύτατος λίθος.

57. Ἡ μὲν ἀρχὴ ὅλων τῶν παθῶν εἶναι ἡ φιλαυτία· τὸ δὲ τέλος [εἶναι] ἡ ὑπερηφάνια. Φιλαυτία δὲ εἶναι ἡ παράλογη ἀγάπη πρὸς τὸ σῶμα. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος τὴν ἀπέκοψε, ἀπέκοψε μαζί [της] ὅλα τὰ πάθη, [τὰ ὁποῖα γεννῶνται] ἀπ᾽ αὐτήν.

58. Ὅπως ἀκριβῶς οἱ γεννήτορες τῶν σωμάτων, [οἱ κατὰ σάρκα γονεῖς], τρέφουν ἀδυναμία σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι γεννιοῦνται ἀπ᾽ αὐτούς, [στὰ παιδιά τους]· κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὁ νοῦς φυσικῶς ἀφοσιώνεται στοὺς λόγους [του, στὰ διανοητικά του ἀποκυήματα, στὶς σκέψεις του]. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς, σὲ ὅσους ἀπὸ ἐκείνους [τοὺς γονεῖς], οἱ ὁποῖοι εἶναι περισσότερο νοσηροί, [ὡς πρὸς τὴν ἀγάπη τους], ἀκόμη κι ἂν τὰ παιδιά [τους] εἶναι ἀπὸ ὅλα ἐντελῶς τὰ πλέον ἀξιογέλαστα, [παρὰ ταῦτα τοὺς] φαίνονται ἀπ᾽ ὅλα καλλίτερα καὶ ὀμορφότερα· κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ στὸν ἄφρονα νοῦ οἱ λόγοι του, ἀκόμα κι ἂν εἶναι πονηρότεροι ἀπ᾽ ὅλων, [τοῦ] φαίνονται, ὡς οἱ πλέον φρόνιμοι. Στὸν σοφό, ὅμως, [νοῦ] δὲν [φαίνονται] ἔτσι οἱ λόγοι του, ἀλλά, ὅταν θεωρήσῃ, ὅτι εἶναι ἀληθινοὶ καὶ καλοί, τότε περισσότερο δὲν ἐμπιστεύεται τὴν δική

λιστα οὐ πιστεύει τῇ ἑαυτοῦ κρίσει· ἀλλ᾽ ἄλλους σοφοὺς τῶν ἑαυτοῦ λόγων καὶ λογισμῶν κριτὰς καθίστησι, μὴ εἰς κενὸν τρέχῃ, ἢ ἔδραμε[25], καὶ δι᾽ αὐτῶν τὴν βεβαίωσιν λαμβάνει.

νθ΄. Ὅταν τινὰ νικήσῃς τῶν ἀτιμοτέρων παθῶν, οἷον ἢ γαστριμαργίαν, ἢ πορνείαν, ἢ ὀργήν, ἢ πλεονεξίαν, εὐθὺς ἐφίπταται ἐπὶ σὲ ὁ τῆς κενοδοξίας λογισμός· ἐὰν δὲ τοῦτον νικήσῃς, ὁ τῆς ὑπερηφανίας διαδέχεται.

ξ΄. Πάντα τὰ ἄτιμα πάθη κρατοῦντα τῆς ψυχῆς, τὸν τῆς κενοδοξίας ἐξ αὐτῆς ἀπελαύνουσι λογισμόν· καὶ πάντων τῶν προειρημένων ἡττωμένων, ἐπ᾽ αὐτὴν αὐτὸν ἀναλύουσιν.

ξα΄. Ἡ κενοδοξία, ποτὲ μὲν ἀναιρουμένη, ποτὲ δὲ μένουσα, τίκτει τὴν ὑπερηφανίαν· καὶ ἀναιρουμένη μέν, οἴησιν ἐμποιεῖ· μένουσα δὲ ἀλαζονίαν.

ξβ΄. Κενοδοξίαν ἀναιρεῖ ἡ κρυπτὴ ἐργασία· ὑπερηφανίαν δὲ τὸ τῷ Θεῷ ἐπιγράφειν τὰ κατορθώματα.

ξγ΄. Ὁ γνώσεως Θεοῦ καταξιωθείς, καὶ τῆς ἐκ ταύτης ἡδο-

του κρίσι, ἀλλὰ καθιστᾶ κριτὲς τῶν λόγων καὶ τῶν λογισμῶν του ἄλλους σοφοὺς [ἀνθρώπους] καὶ λαμβάνει ἀπ᾽ αὐτοὺς τὴν διαβεβαίωσι, γιὰ νὰ μὴ τυχὸν κοπιάζῃ ἢ κοπίασε μάταια.

59. Ὅταν νικήσῃς κάποιο ἀπὸ τὰ ἀτιμότερα πάθη, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι, ἢ τὴν γαστριμαργία ἢ τὴν πορνεία ἢ τὴν ὀργὴ ἢ τὴν πλεονεξία, ἀμέσως πετάει ἐπάνω σου ὁ λογισμὸς τῆς κενοδοξίας· ἐὰν δὲ τὸν νικήσῃς ἀκολουθεῖ ὁ [λογισμὸς] τῆς ὑπερηφανίας.

60. Ὅλα τὰ ἄτιμα πάθη, ὅταν εἶναι κυρίαρχα στὴν ψυχὴ ἐκδιώκουν ἀπ᾽ αὐτὴν τὸν λογισμὸ τῆς κενοδοξίας· καὶ ὅταν ὅλα τὰ προαναφερόμενα [πάθη] νικῶνται, αὐτὸν [τὸν λογισμὸ τῆς κενοδοξίας] ἐπαναφέρουν ἐναντίον [τῆς ψυχῆς] αὐτῆς.

61.[γ] Ἡ κενοδοξία, ἐὰν ἄλλοτε μὲν ἐξαφανίζεται καὶ ἄλλοτε παραμένῃ, γεννᾶ τὴν ὑπερηφάνια· καί, ὅταν μὲν ἐξαφανίζεται, προκαλεῖ τὴν οἴησι· ἐνῶ, ὅταν μένῃ, τὴν ἀλαζονεία.

62. Τὴν κενοδοξία ἐξαφανίζει ἡ κρυπτὴ ἐργασία· ἐνῶ τὴν ὑπερηφάνια, τὸ νὰ ἀποδίδῃ [κανεὶς] τὰ κατορθώματα στὸν Θεό.

63. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος καταξιώθηκε τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπήλαυσε γνήσια τὴν ἡδονὴ ἀπ᾽ αὐ-

νῆς ἀπολαύσας γνησίως, οὗτος καταφρονεῖ τῶν τοῦ ἐπιθυμητικοῦ τικτομένων πασῶν ἡδονῶν.

ξδ΄. Ὁ ἐπιθυμῶν τῶν ἐπιγείων, ἢ βρωμάτων ἐπιθυμεῖ, ἢ τῶν τὰ ὑπογάστρια θεραπευόντων, ἢ δόξης ἀνθρωπίνης, ἢ χρημάτων, ἤ τινος ἄλλου τῶν τούτοις ἑπομένων. Καὶ εἰ μή τι τούτων κρεῖττον εὕροι ὁ νοῦς, ἐφ᾿ ᾧ τὴν ἐπιθυμίαν μετενέγκοι, οὐκ ἂν τούτων καταφρονεῖν εἰς τέλος πεισθείη. Κρείττων δὲ τούτων ἀσυγκρίτως ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις καὶ τῶν θείων ἐστίν.

ξε΄. Οἱ τῶν ἡδονῶν καταφρονοῦντες, ἢ φόβῳ καταφρονοῦσιν, ἢ ἐλπίδι, ἢ γνώσει, ἢ καὶ τῇ εἰς Θεὸν ἀγάπῃ.

ξς΄. Ἡ ἄνευ πάθους τῶν θείων γνῶσις οὐ πείθει τὸν νοῦν εἰς τέλος καταφρονεῖν τῶν προσύλων, ἀλλ᾿ ἔοικε λογισμῷ ψιλῷ πράγματος αἰσθητοῦ. Διὸ πολλούς ἐστιν εὑρεῖν τῶν ἀνθρώπων γνῶσιν ἔχοντας πολλήν, καὶ ἐν τοῖς τῆς σαρκὸς πάθεσι δίκην χοίρων ἐν βορβόρῳ κυλινδουμένους. Πρὸς ὀλίγον γὰρ ἐξ ἐπιμελείας καθαρ-

τὴ [τὴν θεία γνῶσι], αὐτὸς καταφρονεῖ ὅλες τὶς ἡδονές, οἱ ὁποῖες γεννιοῦνται ἀπὸ τὸ ἐπιθυμητικό.

64. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ τὰ ἐπίγεια, ἐπιθυμεῖ ἢ φαγητὰ ἢ ὅσα ὑπηρετοῦν τὰ ὑπογάστρια [πάθη] ἢ ἀνθρώπινη δόξα ἢ χρήματα ἢ κάτι ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐξαρτῶνται ἀπ᾿ αὐτά. Καί, ἐὰν ὁ νοῦς δὲν βρῇ κάτι καλλίτερο ἀπ᾿ αὐτά, στὸ ὁποῖο ἤθελε διοχετεύσῃ τὴν ἐπιθυμία, οὐδέποτε εἶναι δυνατὸν νὰ πεισθῇ νὰ τὰ καταφρονῇ. Ἀσυγκρίτως δὲ καλλίτερο ἀπ᾿ αὐτὰ εἶναι ἡ γνῶσι τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν θείων [πραγμάτων].

65. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι καταφρονοῦν τὶς ἡδονές, [τὶς] καταφρονοῦν ἢ ἀπὸ φόβο ἢ ἀπὸ ἐλπίδα ἢ ἀπὸ γνῶσι ἢ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπη στὸν Θεό.

66. Ἡ γνῶσι τῶν θείων [πραγμάτων], χωρὶς [ἔνθεο] πάθος, δὲν πείθει τὸν νοῦ νὰ καταφρονῇ ἐντελῶς τὰ ὑλικά, ἀλλὰ [αὐτὴ ἡ γνῶσι χωρὶς αἴσθησι ψυχῆς] μοιάζει μὲ [ἕναν] ψιλὸ [ἁπλὸ] λογισμὸ αἰσθητοῦ πράγματος. Γι᾿ αὐτὸ εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρῃς πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἔχουν πολλὴ γνῶσι καὶ νὰ κυλιοῦνται μέσα στὰ πάθη τῆς σαρκός, ὅπως οἱ χοῖροι μέσα στὸν βόρβορο. Διότι, ἀφοῦ καθαρίστηκαν, μὲ ἐπιμέλεια, [μόνον] γιὰ λίγο καὶ ἐπέ-

θέντες, καὶ τῆς γνώσεως ἐπιτυχόντες, ὕστερον ἀμελήσαντες, ὡμοιώθησαν τῷ Σαούλ, ὃς βασιλείας καταξιωθείς[26], καὶ ἀναξίως πολιτευσάμενος, μετ᾽ ὀργῆς φοβερᾶς ἐξ αὐτῆς ἀπεβλήθη[27].

ξζ΄. Ὥσπερ ψιλὸς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων λογισμός, οὐκ ἀναγκάζει τὸν νοῦν καταφρονεῖν τῶν θείων· οὕτως οὐδὲ ψιλὴ γνῶσις τῶν θείων, πείθει εἰς τέλος καταφρονεῖν τῶν ἀνθρωπίνων. Διότι ἐν σκιαῖς νῦν ὑπάρχει, καὶ εἰκασμοῖς ἡ ἀλήθεια, καὶ διὰ τοῦτο δεῖται τοῦ μακαρίου πάθους τῆς ἁγίας ἀγάπης, τῆς συνδεσμούσης τὸν νοῦν τοῖς πνευματικοῖς θεωρήμασι, καὶ πειθούσης προτιμᾶν τῶν ὑλικῶν τὰ ἄϋλα, καὶ τῶν αἰσθητῶν τὰ νοητά, καὶ θεῖα.

ξη΄. Οὐ πάντως ὁ τὰ πάθη ἐκκόψας καὶ ψιλοὺς τοὺς λογισμοὺς ἐργασάμενος, ἤδη αὐτὰ [recte: αὐτοὺς] καὶ ἐπὶ τὰ θεῖα ἔστρεψεν· ἀλλὰ δύναται, μήτε πρὸς τὰ ἀνθρώπινα πάσχειν, μήτε πρὸς τὰ θεῖα· ὅπερ ἐπισυμβαίνει ἐπὶ τῶν πρακτικῶν μόνον, καὶ μήπω γνώσεως καταξιωθέντων· οἵ,

τυχαν τὴν γνῶσι, ὕστερα μὲ τὸ νὰ ἀμελήσουν, ἔγιναν ὅμοιοι μὲ τὸν Σαούλ, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ θεωρήθηκε ἄξιος τῆς βασιλείας καὶ πολιτεύθηκε ἀναξίως, ἐκβλήθηκε ἀπ᾽ αὐτὴν μὲ φοβερὴ ὀργή.

67. Ὅπως ἀκριβῶς, ὁ ψιλὸς [ὁ ἁπλὸς] λογισμὸς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, δὲν ἀναγκάζει τὸν νοῦ νὰ καταφρονῇ τὰ θεῖα [πράγματα]· κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο οὔτε ἡ ψιλὴ [ἀπὸ ἔνθεο πάθος] γνῶσι τῶν θείων [πραγμάτων] πείθει [τὸν νοῦ] νὰ καταφρονῇ τελικὰ τὰ ἀνθρώπινα [πράγματα]. Διότι ἡ ἀλήθεια ὑπάρχει τώρα μέσα σὲ σκιὲς καὶ εἰκασίες καὶ γι᾽ αὐτὸ [ὁ νοῦς] ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὸ μακάριο πάθος τῆς ἁγίας ἀγάπης, ἡ ὁποία συνδέει τὸν νοῦ μὲ τὰ πνευματικὰ θεωρήματα καὶ [τὸν] πείθει νὰ προτιμᾷ ἀπὸ τὰ ὑλικὰ τὰ ἄϋλα καὶ ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ τὰ νοητὰ καὶ θεῖα.

68. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔκοψε τὰ πάθη καὶ ἀπεργάστηκε τοὺς λογισμοὺς γυμνοὺς [ἀπὸ πάθη], δὲν ἔστρεψε ὁπωσδήποτε αὐτοὺς ἤδη καὶ στὰ θεῖα· ἀλλὰ εἶναι δυνατὸν νὰ μὴν ἔχῃ πάθος οὔτε γιὰ τὰ ἀνθρώπινα οὔτε γιὰ τὰ θεῖα [νὰ μὴν πάσχῃ τὰ θεῖα]· τὸ ὁποῖο ἀκριβῶς συμβαίνει μόνο στοὺς πρακτικοὺς [σὲ ὅσους ἀσκοῦν τὴν πρακτικὴ ἀρετὴ] καὶ δὲν ἔχουν ἀκόμη καταξιωθῆ τῆς [θείας] γνώσεως· οἱ ὁποῖοι ἀπέχουν ἀπὸ τὰ πάθη ἕνεκα

φόβῳ κολάσεως, ἢ ἐλπίδι βασιλείας, τῶν παθῶν ἀπέχονται.

ξθ΄. Διὰ πίστεως περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους[28]*· καὶ ἐν ἐσόπτροις τὴν ἀρετήν ἔχομεν, καὶ αἰνίγμασι*[29]*· καὶ διὰ τοῦτο πολλῆς δεόμεθα τῆς ἐν αὐτοῖς ἀσχολίας, ἵνα τῇ χρονίᾳ τούτων μελέτῃ καὶ ἐνδελεχείᾳ ἕξιν δυσαπόσπαστον τῶν θεωρημάτων ποιήσωμεν.*

ο΄. Ἐάν, πρὸς ὀλίγον τῶν παθῶν τὰς αἰτίας ἐκκόψαντες, τοῖς πνευματικοῖς ἐνασχοληθῶμεν θεωρήμασι, μὴ ἐν αὐτοῖς δὲ ἀεὶ διατρίψωμεν, αὐτὸ τοῦτο ἔχοντες ἔργον, εὐχερῶς πάλιν ἐπὶ τὰ τῆς σαρκὸς πάθη περιτρεπόμεθα, μηδὲν ἄλλο ἐκεῖθεν καρπωσάμενοι, ἢ ψιλὴν γνῶσιν μετὰ οἰήσεως· ἧς τὸ τέλος, ἥ τε αὐτῆς κατὰ μικρὸν τῆς γνώσεως σκότωσις, καὶ ἡ παντελὴς τοῦ νοῦ ἐπὶ τὰ ὑλικὰ ἐκτροπή.

οα΄. Πάθος ἀγάπης ψεκτόν, τοῖς ὑλικοῖς πράγμασιν τὸν νοῦν ἐνασχολεῖ. Πάθος ἀγάπης ἐπαινετόν, τοῖς θείοις αὐτὸν συνδεσμεῖ. Εἴωθε γὰρ ὁ νοῦς, ἐν οἷς χρονίζει πράγμασιν, ἐν αὐτοῖς καὶ πλατύνε-

τοῦ φόβου τῆς κολάσεως ἢ ἕνεκα τῆς ἐλπίδος τῆς βασιλείας.

69. Διερχόμεθα τὴν ζωή μας μὲ τὴν πίστι [στὸν Θεό], ὄχι μὲ τὴν ὅρασι τοῦ προσώπου [τοῦ Θεοῦ] καὶ ἔχομε τὴν ἀρετὴ μέσα σὲ καθρέπτες καὶ αἰνίγματα· καὶ γι᾽ αὐτὸ ἔχομε ἀνάγκη ἀπὸ πολλὴ ἀσχολία μ᾽ αὐτὰ [τὰ θεῖα πράγματα], ὥστε μὲ τὴν πολυχρόνιο καὶ ἐμπεριστατωμένη μελέτη αὐτῶν νὰ ἐπιτύχωμε τὴν συνήθεια τῶν θείων θεωρημάτων, ἡ ὁποία δύσκολα διακόπτεται.

70. Ἐάν, ἀφοῦ κόψωμε γιὰ λίγο μόνον τὶς αἰτίες τῶν παθῶν καὶ ἐνασχοληθοῦμε μὲ τὶς πνευματικὲς θεωρίες, ἀλλὰ δὲν παραμείνωμε μὲ ἐπιμονὴ πάντοτε σ᾽ αὐτές, ἔχοντας ὡς ἔργο [μας] αὐτὸ μόνον [δηλαδὴ τὴν ἐνασχόλησι μὲ τὶς πνευματικὲς θεωρίες], εὔκολα πάλι ὁπωσδήποτε θὰ ἐκτραποῦμε στὰ πάθη τῆς σαρκός, χωρὶς νὰ ἀποκομίσωμε τίποτα ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖ παρὰ γυμνὴ [ἀπὸ θεῖο ἔρωτα] γνῶσι συνοδευομένη ἀπὸ οἴησι· τῆς ὁποίας τὸ τέλος [εἶναι] καὶ βαθμιαῖα ὁ σκοτασμὸς αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς γνώσεως καὶ ἡ ὁλοκληρωτικὴ ἐκτροπὴ τοῦ νοὸς στὰ ὑλικά.

71. [Τὸ] ἀξιοκατάκριτο πάθος τῆς ἀγάπης ἀπασχολεῖ τὸν νοῦ μὲ τὰ ὑλικὰ πράγματα. [Τὸ] ἐπαινετὸ πάθος τῆς ἀγάπης τὸν ἑνώνει μὲ τὰ θεῖα [πράγματα]. Διότι συνηθίζει ὁ νοῦς σ᾽ ἐκεῖνα τὰ πράγματα, στὰ ὁποῖα ἐκδαπανᾶ τὸν χρόνο του, σ᾽ αὐτὰ τὰ ἴδια νὰ πλατύνεται.

σθαι· ἐν οἷς δὲ πλατύνεται, ἐν αὐτοῖς καὶ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ τὴν ἀγάπην τρέψαι· εἴτε ἐν τοῖς θείοις, καὶ οἰκείοις, καὶ νοητοῖς, εἴτε ἐν τοῖς τῆς σαρκὸς πράγμασί τε, καὶ πάθεσιν.

οβʹ. Ὁ Θεὸς ἔκτισε τὸν ἀόρατον κόσμον, καὶ τὸν ὁρώμενον, καὶ τὴν ψυχήν, καὶ τὸ σῶμα δηλονότι αὐτὸς ἐποίησε. Καὶ εἰ ὁ ὁρώμενος κόσμος τοιοῦτός ἐστι καλός, ποῖος ἆρά ἐστιν ὁ ἀόρατος; Εἰ δὲ κρείττων τούτου ἐκεῖνος, πόσον ὑπὲρ τοὺς δύο ὁ κτίσας τούτους Θεός; Εἰ οὖν κρείττων πάντων τῶν γεγονότων ὁ πάντων Δημιουργὸς τῶν καλῶν, τίνι λόγῳ ὁ νοῦς, ἀφεὶς τὸ πάντων κρεῖττον, τοῖς πάντων χείροσιν ἐνασχολεῖται; λέγω δὴ τοῖς τῆς σαρκὸς πάθεσιν; Ἢ δῆλον, ὅτι τούτοις μὲν ἐκ γενετῆς συναναστραφείς, καὶ συνεθίσας, τοῦ δὲ πάντων κρείττονος καὶ ὑπὲρ τὰ πάντα οὔπω τελείαν εἴληφε πεῖραν. Ἐὰν οὖν, χρονίᾳ ἀσκήσει τῆς τῶν ἡδονῶν ἐγκρατείας, καὶ τῆς τῶν θείων μελέτης, κατὰ μικρὸν

Καὶ σ᾽ ἐκεῖνα, στὰ ὁποῖα πλατύνεται, σ᾽ αὐτὰ στρέφει καὶ τὴν ἐπιθυμία καὶ τὴν ἀγάπη· εἴτε στὰ θεῖα καὶ συγγενῆ [σ᾽ αὐτὸν] καὶ νοητὰ εἴτε στὰ πράγματα τῆς σαρκὸς καὶ στὰ πάθη.

72. Ὁ Θεὸς ἔκτισε τὸν ἀόρατο κόσμο καὶ τὸν ὁρατό, καὶ βεβαίως ὁ Ἴδιος δημιούργησε τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα. Καί, ἐὰν ὁ ὁρατὸς κόσμος εἶναι τόσο πολὺ καλός, τί εἴδους ἄραγε εἶναι ὁ ἀόρατος; Ἐάν, μάλιστα, [εἶναι] καλλίτερος αὐτοῦ [τοῦ ὁρατοῦ] ἐκεῖνος [ὁ ἀόρατος], πόσο περισσότερο [καλλίτερος] ἀπὸ τοὺς δύο [αὐτοὺς κόσμους εἶναι] ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος τοὺς δημιούργησε; Ἐάν, λοιπόν, [εἶναι] καλλίτερος ὅλων τῶν δημιουργημάτων ὁ Δημιουργὸς ὅλων τῶν καλῶν, γιὰ ποιὸ λόγο ὁ νοῦς, ἀφήνοντας τὸ καλλίτερο ἀπὸ ὅλα, ἐνασχολεῖται μὲ τὰ χειρότερα ἀπ᾽ ὅλα; Ἐννοῶ, βέβαια, μὲ τὰ πάθη τῆς σαρκός; Μᾶλλον εἶναι φανερό, [ὅτι αὐτὸ τὸ ἔπαθε] βέβαια, ἐπειδὴ ἐκ γενετῆς συναναστρέφεται μ᾽ αὐτὰ καὶ συνήθισε, ἐνῶ δὲν ἔχει λάβει ἀκόμα ὁλοκληρωμένη ἐμπειρία τοῦ Καλλιτέρου ὅλων καὶ Ἀνωτέρου ὅλων. Ἐάν, ἑπομένως, μὲ πολυχρόνια ἄσκησι τῆς ἐγκρατείας τῶν ἡδονῶν καὶ τῆς μελέτης τῶν θείων [πραγμάτων], ἀποκόψωμε αὐτὸν [τὸν νοῦ], σταδιακῶς, ἀπὸ

αὐτὸν τῆς τοιαύτης σχέσεως ἀπορρήξωμεν, πλατύνεταί τε ἐν τοῖς θείοις κατ᾽ ὀλίγον προκόπτων, καὶ τὸ οἰκεῖον γνωρίζει ἀξίωμα· καὶ τέλος, ὅλον τὸν πόθον ἐπὶ τὸ θεῖον μεταφέρει.

ογ΄. Ἀπαθῶς λέγων ἁμαρτήματα ἀδελφοῦ, κατὰ δύο αἰτίας λέγει, ἢ ἵνα αὐτὸν διορθώσηται, ἢ ἵνα ἄλλον ὠφελήσῃ. Εἰ δὲ ἐκτὸς τούτων λέγει, εἴτε αὐτῷ, εἴτε ἄλλῳ, ὀνειδίζων, ἢ διασύρων αὐτὸν λέγει· καὶ οὐ μὴ ἐκφύγῃ τὴν θείαν ἐγκατάλειψιν· ἀλλ᾽ ἢ τῷ αὐτῷ, ἢ ἄλλῳ πταίσματι πάντως περιπεσεῖται, καὶ ὑπὸ ἑτέρων ἐλεγχθεὶς καὶ ὀνειδισθείς, καταισχυνθήσεται.

οδ΄. Οὐχ εἷς λόγος τῶν τὴν αὐτὴν ἁμαρτίαν κατ᾽ ἐνέργειαν ἁμαρτανόντων ἐστίν, ἀλλὰ διάφοροι· οἷον, ἄλλο ἐστὶ τὸ ἀπὸ ἕξεως ἁμαρτάνειν καὶ ἄλλο τὸ κατὰ συναρπαγήν· ὅς οὔτε πρὸ τῆς ἁμαρτίας εἶχε τὴν ἐνθύμησιν, οὔτε μετὰ τὴν ἁμαρτίαν· ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἐπὶ τῷ γεγονότι ὀδυνᾶται. Ὁ δὲ ἀπὸ ἕξεως, ἐκ τοῦ ἐναντίου· καὶ πρῶτον γὰρ κατὰ διάνοιαν οὐκ ἐπαύετο ἁμαρτάνων· καὶ με-

αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν σχέσι [μὲ τὰ πάθη, τότε] καὶ στὰ θεῖα [πράγματα] πλατύνεται, προοδεύοντας βαθμηδὸν καὶ κατανοεῖ τὴν δική του [θεϊκὴ] ἀξία. Καί, ἐν τέλει, διοχετεύει ὅλο τὸν πόθο [του] στὸν Θεό.

73. Γιὰ δύο αἰτίες ὁμιλεῖ [κάποιος] ἀπαθῶς ἀναφέροντας ἁμαρτήματα ἀδελφοῦ. Ἢ γιὰ νὰ διορθώσῃ αὐτὸν [τὸν ἀδελφὸ] ἢ γιὰ νὰ ὠφελήσῃ ἄλλον. Ἐὰν ὅμως ὁμιλῇ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτοὺς [τοὺς δύο λόγους] εἴτε στὸν ἴδιο [τὸν ἀδελφὸ] εἴτε σὲ ἄλλον, ὁμιλεῖ χλευάζοντας ἢ διασύροντας [τὸν ἀδελφὸ] αὐτὸν καὶ δὲν θὰ ἀποφύγῃ τὴν θεία ἐγκατάλειψι· ἀλλά, ὁπωσδήποτε, θὰ ὑποπέσῃ ἢ στὸ ἴδιο ἢ σὲ ἄλλο σφάλμα καί, ἀφοῦ ἐλεγχθῇ καὶ χλευασθῇ ἀπὸ ἄλλους, θὰ καταντροπιασθῇ.

74. Δὲν ὑπάρχει [μόνο] ἕνας λόγος γιὰ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἁμαρτάνουν ἐμπράκτως μὲ τὴν ἴδια ἁμαρτία, ἀλλὰ διάφοροι· παραδείγματος χάριν, ἄλλο εἶναι τὸ νὰ ἁμαρτάνῃ [κανεὶς] ἀπὸ συνήθεια καὶ ἄλλο ἀπὸ συναρπαγὴ [ἀπὸ ἀκαριαία παραπλάνησι]· ὁ ὁποῖος οὔτε πρὶν τὴν ἁμαρτία εἶχε τὴν ἐνθύμησί [της], οὔτε μετὰ τὴν ἁμαρτία· ἀλλὰ καὶ ὑποφέρει πάρα πολὺ γιὰ τὸ γεγονός. Ἐνῶ, ἀντίθετα, [συμπεριφέρεται ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἁμαρτάνει] ἀπὸ συνήθεια· διότι καὶ πρῶτα δὲν σταματοῦσε νὰ ἁμαρτάνῃ κατὰ διάνοια· καὶ με-

τὰ τὸ πρᾶξαι, τῆς αὐτῆς ἐστι διαθέσεως.

οε΄. Ὁ διὰ κενοδοξίαν τὰς ἀρετὰς μετερχόμενος, δῆλον ὅτι καὶ τὴν γνῶσιν διὰ κενοδοξίαν μετέρχεται· ὁ δὲ τοιοῦτος οὐδὲ πρὸς οἰκοδομὴν δηλονότι πράττει τι ἢ διαλέγεται, ἀλλ᾽ ἐν πᾶσι τὴν παρὰ τῶν βλεπόντων, ἢ ἀκουόντων δόξαν θηρώμενος. Ἐλέγχεται δὲ τὸ πάθος, ὅταν τινὲς τῶν προειρημένων τοῖς ἔργοις ἢ τοῖς λόγοις αὐτοῦ ψόγον ἐπιφέρωσι· καὶ ἐπὶ τούτῳ σφόδρα λυπεῖται, οὐ διὰ τὸ μὴ ἐκείνους οἰκοδομεῖσθαι, οὐδὲ γὰρ τοῦτο εἶχε σκοπόν, ἀλλὰ διὰ τὸ αὐτὸν ἐξουδενωθῆναι.

ος΄. Τὸ τῆς φιλαργυρίας πάθος ἐντεῦθεν ἐλέγχεται, ἐν τῷ χαίροντα λαμβάνειν, καὶ λυπούμενον μεταδιδόναι· οὐ δύναται ὁ τοιοῦτος οἰκονομικὸς εἶναι.

οζ΄. Διὰ ταῦτά τις πάσχων ὑπομένει, ἢ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ἢ διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς μισθαποδοσίας, ἢ διὰ τὸν φόβον τῆς κολάσεως, ἢ διὰ τὸν φόβον τῶν ἀνθρώπων, ἢ διὰ τὴν φύσιν, ἢ διὰ τὴν ἡδο-

τὰ τὴν διάπραξι [τῆς ἁμαρτίας] ἔχει τὴν ἴδια διάθεσι.

75. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀγωνίζεται [νὰ ἀποκτήσῃ] τὶς ἀρετὲς ἀπὸ κενοδοξία [εἶναι] φανερό, ὅτι ἀπὸ κενοδοξία προσπαθεῖ νὰ ἀποκτήσῃ καὶ τὴν [θεία] γνῶσι· αὐτοῦ τοῦ εἴδους [ὁ ἄνθρωπος] εἶναι φανερό, ὅτι δὲν πράττει ἢ δὲν λέγει τίποτα γιὰ [πνευματικὴ] οἰκοδομή, ἀλλὰ μὲ ὅλα, [ὅσα κάνει ἢ λέγει] ἐπιδιώκει νὰ ἀποσπᾷ δόξα ἀπὸ ὅσους [τὸν] βλέπουν ἢ [τὸν] ἀκούουν. Τὸ δὲ πάθος [του] ἀποδεικνύεται, ὅταν κάποιοι ἀπὸ αὐτούς, ποὺ προαναφέρθηκαν, προσάπτουν κατηγορία στὰ ἔργα ἢ στοὺς λόγους του καὶ γι᾽ αὐτὸ λυπᾶται πάρα πολύ, ὄχι ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι ἐκεῖνοι δὲν οἰκοδομοῦνται [πνευματικά], διότι δὲν εἶχε [καθόλου] αὐτὸν τὸν σκοπό, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι ὁ ἴδιος ἐξουδενώθηκε.

76. Τὸ πάθος τῆς φιλαργυρίας ἀποδεικνύεται ἀπ᾽ αὐτό, ὅταν [δηλαδὴ] χαίρεται [κανεὶς] μὲ τὸ νὰ λαμβάνῃ καὶ ὅταν λυπᾶται μὲ τὸ νὰ προσφέρῃ. Αὐτῆς τῆς καταστάσεως ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ εἶναι καλὸς διαχειριστὴς χρημάτων.

77. Γι᾽ αὐτοὺς τοὺς λόγους ὑπομένει κανείς, ὅταν ὑποφέρῃ, ἢ γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἢ γιὰ τὴν ἐλπίδα τῆς [αἰωνίου] ἀνταμοιβῆς ἢ γιὰ τὸν φόβο τῆς κολάσεως ἢ γιὰ τὸν φόβο τῶν ἀνθρώπων ἢ ἕνεκα τῆς φύσεώς [του] ἢ ἕνεκα ἡδο-

νήν, ἢ διὰ κέρδος, ἢ διὰ κενοδοξίαν, ἢ διὰ ἀνάγκην.

οη΄. Ἄλλο ἐστι λογισμῶν ἀπαλλαγῆναι, καὶ ἄλλο παθῶν ἐλευθερωθῆναι· καὶ πολλάκις τις λογισμῶν ἀπαλλάττεται, μὴ παρόντων τῶν πραγμάτων ἐκείνων, πρὸς ἅπερ τὰ πάθη κέκτηται. Κρύπτεται δὲ τὰ πάθη ἐν τῇ ψυχῇ καὶ ἀναφαινόντων ἐλέγχεται. Χρὴ οὖν τηρεῖν τὸν νοῦν ἐπὶ τῶν πραγμάτων, καὶ γνῶναι πρὸς ποῖον ἔχει τὸ πάθος.

οθ΄. Φίλος ἐκεῖνός ἐστι γνήσιος, ὁ τὰς ἐκ περιστάσεως θλίψεις, καὶ ἀνάγκας, καὶ συμφοράς, ἐν καιρῷ πειρασμοῦ, συνυποφέρων τῷ πλησίον ὡς ἰδίας, ἀθορύβως καὶ ἀταράχως.

π΄. Μὴ ἀτιμάσης τὴν συνείδησιν, ἄριστά σοι ἀεὶ συμβουλεύουσαν. Γνώμην γὰρ θείαν, καὶ Ἀγγελικήν σοι ὑποτίθεται, καὶ τῶν κρυπτῶν τῆς καρδίας μολυσμάτων ἐλευθεροῖ, καὶ παῤῥησίαν πρὸς τὸν Θεὸν ἐν τῇ ἐξόδῳ σοι χαρίζεται.

πα΄. Εἰ θέλεις γενέσθαι ἐπιγνώμων καὶ μέτριος, καὶ τῷ πάθει τῆς οἰήσεως μὴ δουλεύειν, ἀεὶ ζήτει ἐν τοῖς οὐ-

νῆς ἢ κέρδους ἢ ἀπὸ κενοδοξία ἢ ἀπὸ ἀνάγκη.

78. Ἄλλο εἶναι τὸ νὰ ἀπαλλαγῆ [κανεὶς] ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς καὶ ἄλλο τὸ νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὰ πάθη· καὶ κανεὶς πολλὲς φορὲς ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τοὺς λογισμούς, ὅταν δὲν εἶναι παρόντα τὰ πράγματα ἐκεῖνα, πρὸς τὰ ὁποῖα, ἀκριβῶς, ἔχει ἀποκτήσει τὰ πάθη. Κρύπτονται, μάλιστα, τὰ πάθη μέσα στὴν ψυχὴ καί, ὅταν ἐμφανίζωνται, διαπιστώνονται. Πρέπει, λοιπόν, νὰ ἐπιτηροῦμε τὸν νοῦ [μας] στὴν σχέσι του μὲ τὰ πράγματα καὶ νὰ ἀντιλαμβανώμεθα πρὸς ποῖο [πρᾶγμα] ἔχει τὸ πάθος.

79. Γνήσιος φίλος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, σὲ καιρὸ πειρασμοῦ, ὑποφέρει μαζὶ μὲ τὸν πλησίον [του], ἀθόρυβα καὶ ψύχραιμα, τὶς θλίψεις ἀπὸ [κάποια] περίστασι καὶ τὶς ἀνάγκες καὶ τὶς συμφορὲς σὰν δικές του.

80. Νὰ μὴν περιφρονήσῃς τὴν συνείδησί [σου], ἡ ὁποία πάντοτε σὲ συμβουλεύει ἄριστα. Διότι σοῦ εἰσηγεῖται γνώμη θεία καὶ ἀγγελικὴ καὶ σὲ ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰ κρυμμένα μολύσματα τῆς καρδίας [σου] καὶ [σοῦ] χαρίζει κατὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου σου παρρησία ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

81. Ἐὰν θέλῃς νὰ γίνῃς τέλειος γνώστης [τοῦ ἑαυτοῦ σου] καὶ μετριόφρων καὶ νὰ μὴν εἶσαι δοῦλος στὸ πάθος τῆς οἰήσεως, πάντοτε ανα-

σι τί ἐστι κρυπτόμενον τὴν σὴν γνῶσιν, καὶ εὑρίσκων πάμπολλα καὶ διάφορα πράγματα λανθάνοντά σε, θαυμάσεις τε ἐπὶ τῇ σῇ ἀγνωσίᾳ, καὶ συστελεῖς τὸ φρόνημα· καί, σεαυτὸν ἐπιγνούς, συνήσεις πολλά, καὶ μεγάλα, καὶ θαυμαστὰ πράγματα· ἐπεὶ τὸ νομίζειν εἰδέναι, οὐκ ἐᾷ προκόπτειν εἰς τὸ εἰδέναι.

πβ'. Οὗτος ἀκριβῶς θέλει σωθῆναι, ὁ τοῖς ἰατρικοῖς φαρμάκοις μὴ ἀνθιστάμενος· αὗται δέ εἰσιν ὀδύναι καὶ λύπαι διὰ ποικίλων ἐπιφορῶν ἐπαγόμεναι· ὁ δὲ ἀνθιστάμενος, οὐκ οἶδε τί ἐνταῦθα πραγματεύεται, οὐδὲ τί ἐντεῦθεν ὠνησάμενος ἀπελεύσεται.

πγ'. Κενοδοξία καὶ φιλαργυρία, ἀλλήλων εἰσὶ γεννητικαί. Οἱ μὲν γὰρ κενοδοξοῦντες πλουτοῦσιν· οἱ δὲ πλουτοῦντες κενοδοξοῦσιν, ἀλλ' ὡς κοσμικοί. Ἐπεὶ ὁ Μοναχός, ἀκτήμων ὤν, μᾶλλον κενοδοξεῖ· ἀργύριον δὲ ἔχων κρύπτει αὐτό, αἰσχυνόμενος, ὡς ἀνοίκειον πρᾶγμα τοῦ σχήματος ἔχων.

πδ'. Τῆς τοῦ Μοναχοῦ κενοδοξίας ἴδιον, τὸ ἐπ' ἀρετῇ κε-

ζήτησε μέσα στὰ ὄντα, τί ὑπάρχει κρυμμένο ἀπὸ τὴν δική σου γνῶσι, καὶ καθὼς βρίσκεις πάμπολλα καὶ διάφορα πράγματα νὰ σοῦ διαφεύγουν, θὰ καταπλαγῇς καὶ γιὰ τὴν δική σου ἀγνωσία καὶ θὰ ταπεινώσῃς τὸ φρόνημά [σου]· καὶ ἀφοῦ λάβῃς συνείδησι τοῦ ἑαυτοῦ σου θὰ μάθῃς πολλὰ καὶ μεγάλα καὶ θαυμαστὰ πράγματα· ἐπειδὴ τὸ νὰ νομίζῃ [κανείς], ὅτι γνωρίζει, δὲν [τοῦ] ἐπιτρέπει νὰ προοδεύῃ στὸ νὰ γνωρίζῃ.

82. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἀντιστέκεται στὰ ἰατρικὰ φάρμακα, αὐτὸς θέλει πράγματι νὰ σωθῇ. Καὶ αὐτὰ [τὰ ἰατρικὰ φάρμακα] εἶναι οἱ ὀδύνες καὶ οἱ λύπες, οἱ ὁποῖες ἐπέρχονται διὰ πολλῶν ἐπιφορῶν [ὀδυνηρῶν περιστάσεων]. Ἐκεῖνος, ὅμως, ὁ ὁποῖος ἐναντιώνεται [στὶς ἐπιφορές], δὲν γνωρίζει τί ἔργο μετέρχεται ἐδῶ [στὴν παροῦσα ζωή], οὔτε [γνωρίζει], τί θὰ κερδίσῃ ἀναχωρώντας ἀπ' ἐδῶ [γιὰ τὴν μέλλουσα ζωή].

83. Ἡ κενοδοξία καὶ ἡ φιλαργυρία γεννᾶ ἡ μία τὴν ἄλλη. Διότι ἐκεῖνοι μέν, οἱ ὁποῖοι κενοδοξοῦν πλουτίζουν· ἐκεῖνοι δέ, οἱ ὁποῖοι πλουτίζουν, κενοδοξοῦν, ὡς κοσμικοί, βεβαίως, [ἄνθρωποι]. Διότι ὁ Μοναχός, ἐπειδὴ εἶναι ἀκτήμων, κενοδοξεῖ περισσότερο· καὶ ἐὰν ἔχῃ χρήματα τὰ κρύπτει, ἐπειδὴ ντρέπεται νὰ ἔχῃ [αὐτά], ὡς ἀνάρμοστο πρᾶγμα στὸ σχῆμα [του].

84. Ἴδιον τῆς κενοδοξίας τοῦ Μοναχοῦ [εἶναι] τὸ νὰ κενοδοξῇ γιὰ ἀρε-

νοδοξεῖν, καὶ τοῖς ταύτῃ ἀκολουθοῦσι· τῆς δὲ ὑπερηφανίας αὐτοῦ ἴδιον, τὸ ἐπὶ κατορθώμασιν ἐπαίρεσθαι, καὶ ἐξουθενεῖν τοὺς ἄλλους, καὶ τὸ ἑαυτῷ ταῦτα, καὶ μὴ τῷ Θεῷ ἐπιγράφειν. Τῆς δὲ τοῦ κοσμικοῦ κενοδοξίας, καὶ ὑπερηφανίας ἴδιον, τὸ ἐπὶ κάλλει, καὶ πλούτῳ, καὶ δυναστείᾳ, καὶ φρονήσει, κενοδοξεῖν, καὶ ἐπαίρεσθαι.

πε΄. Τὰ τῶν κοσμικῶν κατορθώματα, πτώματά εἰσι τῶν Μοναχῶν· καὶ τὰ τῶν Μοναχῶν κατορθώματα, πτώματά εἰσι τῶν κοσμικῶν· οἷον, τὰ τῶν κοσμικῶν κατορθώματα, πλοῦτός ἐστι, καὶ δόξα, καὶ δυναστεία, καὶ τρυφή, καὶ εὐτεκνία, καὶ τὰ τούτων ἀκόλουθα· εἰς ἅπερ ἐλθὼν ὁ Μοναχός, ἀπόλλυται· τὰ δὲ τοῦ Μοναχοῦ κατορθώματα, ἀκτημοσύνη, ἀδοξία, ἀδυναμία, ἐγκράτεια, κακοπάθεια, καὶ τὰ τούτων ἀκόλουθα· εἰς ἅπερ ἐλθὼν ὁ φιλόκοσμος παρὰ πρόθεσιν, πτῶμα ἡγεῖται μέγα, καὶ κινδυνεύει πολλάκις καὶ ἀγχόνῃ χρήσασθαι· τινὲς δὲ καὶ ἐχρήσαντο.

πϛ΄. Τὰ βρώματα διὰ δύο αἰ-

τὴ καὶ γιὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα συνοδεύουν αὐτὴν [τὴν ἀρετή]. Ἴδιον δὲ τῆς ὑπερηφανίας αὐτοῦ [εἶναι] τὸ νὰ ἐπαίρεται γιὰ κατορθώματα καὶ νὰ ἐξουθενώνῃ τοὺς ἄλλους καὶ νὰ ἀποδίδῃ αὐτὰ στὸν ἑαυτό του καὶ ὄχι στὸν Θεό. Ἴδιον δὲ τῆς κενοδοξίας καὶ τῆς ὑπερηφανίας τοῦ κοσμικοῦ [εἶναι] τὸ νὰ κενοδοξῇ καὶ νὰ ἐπαίρεται γιὰ ὀμορφιὰ καὶ γιὰ πλοῦτο καὶ γιὰ ἐξουσία καὶ γιὰ φρόνησι.

85. Τὰ κατορθώματα τῶν κοσμικῶν εἶναι οἱ καταπτώσεις τῶν Μοναχῶν· καὶ τὰ κατορθώματα τῶν Μοναχῶν εἶναι οἱ καταπτώσεις τῶν κοσμικῶν· παραδείγματος χάριν, τὰ κατορθώματα τῶν κοσμικῶν εἶναι ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ ἐξουσία καὶ ἡ ἀπόλαυσι καὶ ἡ εὐτεκνία καὶ τὰ ἐπακόλουθα αὐτῶν· στὰ ὁποῖα, βέβαια, ἂν περιέλθῃ ὁ Μοναχός, καταστρέφεται. Τὰ δὲ κατορθώματα τοῦ Μοναχοῦ [εἶναι] ἡ ἀκτημοσύνη, ἡ ἀδοξία, ἡ ἀδυναμία, ἡ ἐγκράτεια, ἡ κακοπάθεια καὶ τὰ ἐπακόλουθα αὐτῶν· στὰ ὁποῖα, ἂν περιέλθῃ, ἐνάντια στὴν θέλησί [του], ἐκεῖνος, ποὺ ἀγαπᾶ τὸν κόσμο, [τὸ] θεωρεῖ μεγάλη κατάπτωσι καὶ πολλὲς φορὲς κινδυνεύει καὶ νὰ ἀπαγχονισθῇ· κάποιοι μάλιστα καὶ τὸ ἔκαναν.

86. Τὰ φαγητὰ δημιουργήθηκαν

τίας ἐκτίσθησαν· τροφῆς ἕνεκα, καὶ θεραπείας· οἱ οὖν πάρεξ τούτων μεταλαμβάνοντες, ὡς παραχρώμενοι τοῖς εἰς χρῆσιν παρὰ Θεοῦ δοθεῖσιν, ὡς τρυφηταὶ κατακρίνονται· καὶ ἐπὶ πάντων δὲ τῶν πραγμάτων, ἡ παράχρησίς ἐστιν ἁμαρτία.

πζ΄. Ταπεινοφροσύνη ἐστὶ προσευχὴ συνεχὴς μετὰ δακρύων, καὶ πόνων· αὕτη γὰρ ἀεὶ τὸν Θεὸν εἰς βοήθειαν ἐπικαλουμένη, εἰς τὴν ἰδίαν δύναμιν καὶ σοφίαν ἀφρόνως θαῤῥεῖν οὐκ ἐᾷ, οὐδὲ ἄλλων κατεπαίρεσθαι· ἅτινά εἰσι χαλεπὰ νοσήματα τοῦ τῆς ὑπερηφανίας πάθους.

πη΄. Ἄλλο ἐστὶ μάχεσθαι τῷ ψιλῷ λογισμῷ, ἵνα μὴ κινήσῃ τὸ πάθος, καὶ ἄλλο ἐστὶ τῷ ἐμπαθεῖ μάχεσθαι, ἵνα μὴ γένηται συγκατάθεσις· οἱ ἀμφότεροι δὲ τρόποι οὐκ ἐῶσι χρονίσαι τοὺς λογισμούς.

πθ΄. Ἡ λύπη τῇ μνησικακίᾳ συνέζευκται· ὅταν ὁ νοῦς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀδελφοῦ μετὰ λύπης ἐνοπτρίζηται, δῆλον ὅτι μνησικακίαν ἔχει πρὸς αὐτόν. Ὁδοὶ μνησικάκων εἰς θάνατον[30]*, διότι πᾶς*

γιὰ δύο λόγους· γιὰ συντήρησι τοῦ σώματος καὶ γιὰ θεραπεία. Ἐκεῖνοι, ἑπομένως, οἱ ὁποῖοι τρώγουν παρεκτὸς αὐτῶν [τῶν δύο λόγων], ἐπειδὴ χρησιμοποιοῦν κακῶς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δόθηκαν γιὰ ὠφέλεια ἀπὸ τὸν Θεό, καταδικάζονται, ὡς φιλήδονοι· καὶ γιὰ ὅλα τὰ πράγματα ἁμαρτία εἶναι ἡ κακὴ χρῆσι.

87. Ταπεινοφροσύνη εἶναι ἀδιάλειπτη προσευχὴ μαζὶ μὲ δάκρυα καὶ [ἀσκητικοὺς] κόπους· διότι αὐτή, μὲ τὸ νὰ ἐπικαλῆται πάντοτε τὸν Θεὸ σὲ βοήθεια, δὲν ἀνέχεται νὰ ἐμπιστεύεται ἀνοήτως τὴν δική της δύναμι καὶ σοφία, οὔτε νὰ ὑπεραίρεται ἔναντι ἄλλων· τὰ ὁποῖα εἶναι βαρειὰ νοσήματα τοῦ πάθους τῆς ὑπερηφανίας.

88. Ἄλλο εἶναι τὸ νὰ πολεμᾷ [κανεὶς] ἐναντίον τοῦ γυμνοῦ [ἀπὸ πάθος] λογισμοῦ, γιὰ νὰ μὴν τεθῇ σὲ ἐνέργεια τὸ [ἀνάλογο] πάθος, καὶ ἄλλο [εἶναι] τὸ νὰ πολεμᾷ ἐναντίον τοῦ ἐμπαθοῦς [λογισμοῦ], γιὰ νὰ μὴν συμβῇ ἡ συγκατάθεσι. Καί, πάντως, οἱ δύο τρόποι δὲν ἀφήνουν νὰ χρονίσουν οἱ λογισμοί.

89. Ἡ λύπη εἶναι ἑνωμένη μὲ τὴν μνησικακία. Ὅταν ὁ νοῦς ἀναλογίζεται τὸ πρόσωπο τοῦ ἀδελφοῦ μὲ λύπη [εἶναι] φανερό, ὅτι ἔχει μνησικακία ἐναντίον του. Οἱ δρόμοι τῶν μνησικάκων [ὁδηγοῦν] στὸν θάνατο, διότι κάθε μνησίκα-

μνησίκακος παράνομος[31].

ϟ'. Ἐὰν μὲν σὺ μνησικακῇς τινι, προσεύχου ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ ἱστᾷς τὸ πάθος τῆς κινήσεως, χωρίζον [recte: χωρίζων] τὴν λύπην διὰ τῆς προσευχῆς, ἐκ τῆς μνήμης τοῦ κακοῦ οὗπέρ σοι ἐποίησεν· ἀγαπητικὸς δὲ γενόμενος, καὶ φιλάνθρωπος, παντελῶς ἐκ τῆς ψυχῆς τὸ πάθος ἐξαφανίσῃς. Ἐὰν δὲ ἄλλος σοι μνησικακῇ, χαριστικὸς γενοῦ πρὸς αὐτόν, καὶ ταπεινός, καὶ καλῶς συναυλίζου, καὶ ἀπαλλάττεις αὐτὸν τοῦ πάθους.

ϟα'. Τοῦ φθονοῦντος τὴν λύπην κόπῳ στήσεις· συμφορὰν γὰρ ἡγεῖται τὸ ἐν σοὶ φθονούμενον· καὶ οὐ δυνατὸν ἄλλως στῆσαι, εἰ μή τι κρύψεις αὐτό. Εἰ δὲ πολλοὺς μὲν ὠφελεῖ, ἐκεῖνον δὲ λυπεῖ, ποίου μέρους καταφρονήσῃς; Ἀναγκαῖον οὖν τὴν τῶν πολλῶν γενέσθαι ὠφέλειαν, κᾀκείνου δὲ κατὰ δύναμιν μὴ ἀμελεῖν, μηδὲ τῇ τοῦ πάθους πονηρίᾳ συναπαχθῆναι, ὡς οὐχὶ τὸ πάθος, ἀλλὰ τὸν πάσχοντα ἀμύνεσθαι· ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὑπερέ-

κος εἶναι ἀντίθετος στὸν νόμο [τοῦ Θεοῦ].

90. Ἐὰν μὲν ἐσὺ μνησικακῇς ἐναντίον κάποιου, νὰ προσεύχεσαι ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ [τότε] σταματᾷς τὸ πάθος ἀπὸ τὸ νὰ ξεκινήσῃ, ἀπομακρύνοντας μὲ τὴν προσευχὴ τὴν λύπη ἀπὸ τὴν μνήμη ἐκείνου τοῦ κακοῦ, τὸ ὁποῖο ἀκριβῶς σοῦ ἔκανε. Ἐὰν μάλιστα γίνῃς ἀγαπητικὸς καὶ φιλάνθρωπος θὰ ἐξαφανίσῃς τὸ πάθος, ἐντελῶς, ἀπὸ τὴν ψυχή. Ἐὰν ὅμως ἄλλος μνησικακῇ ἐναντίον σου, νὰ γίνῃς εὐεργετικὸς πρὸς αὐτὸν καὶ ταπεινὸς καὶ νὰ [τὸν] συναναστρέφεσαι μὲ καλοσύνη καὶ ὁπωσδήποτε θὰ τὸν ἀπαλλάξῃς ἀπὸ τὸ πάθος.

91. Μὲ κόπο θὰ ἀναχαιτίσῃς τὴν λύπη ἐκείνου, ὁ ὁποῖος φθονεῖ. Διότι θεωρεῖ συμφορά [του] ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο φθονεῖ σ᾽ ἐσένα [τὸ χάρισμά σου]· καὶ δὲν [εἶναι] δυνατὸν μὲ ἄλλο τρόπο νὰ ἐμποδίσῃς [τὴν λύπη του], παρὰ ἐὰν κρύψῃς κάπως αὐτὸ [τὸ φθονούμενο χάρισμα]. Ἐάν, ὅμως, [τοὺς] πολλοὺς ὠφελῇ [αὐτό], ἐνῶ λυπῇ [μόνον] ἐκεῖνον, ποιὸ μέρος [ἀπὸ τὰ δύο] θὰ ἀγνοήσῃς; [Εἶναι], ἑπομένως, ἀναγκαῖο νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ὠφέλεια τῶν πολλῶν, χωρὶς βεβαίως νὰ ἀδιαφορήσῃς, τὸ κατὰ δύναμι, καὶ γιὰ ἐκεῖνον, [ποὺ φθονεῖ], οὔτε νὰ παρασυρθῇς, ὁμοίως, ἀπὸ τὴν πονηρία τοῦ πάθους, ὥστε νὰ πολεμᾷς ὄχι τὸ πάθος, ἀλλὰ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος πάσχει [διακατέχεται ἀπ᾽ αὐτό]· ἀλλὰ μὲ τὴν ταπεινοφροσύνη νὰ θεωρῇς, ὅτι αὐτὸς ὑπερέχει

χοντα σεαυτοῦ, καὶ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι, προτιμᾶν αὐτόν· τὸν δὲ σὸν φθόνον δύνασαι στῆσαι, ἐάν, ἐν οἷς χαίρει ὁ ὑπὸ σοῦ φθονούμενος, συγχαίρῃς· καὶ ἐν οἷς λυπεῖται, καὶ σὺ λυπῇ, πληρῶν τὸ τοῦ Ἀποστόλου· τὸ χαίρειν μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων[32].

ϟβ'. Ὁ νοῦς ἡμῶν μέσος ἐστὶ δύο τινῶν, ἑκάστου τὰ ἴδια ἐνεργοῦντος, τοῦ μὲν τὴν ἀρετήν, τοῦ δὲ τὴν κακίαν, τουτέστι Ἀγγέλου, καὶ δαίμονος. Ἐξουσίαν δὲ ἔχει ὁ νοῦς καὶ δύναμιν, ὃ θέλει, εἴτε ἕπεσθαι, εἴτε ἀντιστῆναι.

ϟγ'. Αἱ μὲν ἅγιαι δυνάμεις προτρέπονται ἡμᾶς ἐπὶ τὰ καλά· τὰ δὲ φυσικὰ σπέρματα, καὶ ἡ ἀγαθὴ προαίρεσις βοηθοῦσιν ἡμῖν. Τὰς δὲ τῶν δαιμόνων προσβολάς, τὰ πάθη καὶ ἡ πονηρὰ προαίρεσις συνιστῶσι.

ϟδ'. Τὸν καθαρὸν νοῦν, ποτὲ μὲν αὐτὸς ὁ Θεὸς αὐτῷ ἐπιβαίνων διδάσκει· ποτὲ δὲ αἱ ἅγιαι δυνάμεις τὰ καλὰ ὑποτίθενται· ποτὲ δὲ ἡ φύσις τῶν πραγμάτων θεω-

ἀπὸ σένα, καὶ σὲ κάθε χρόνο καὶ τόπο καὶ περίστασι νὰ τὸν τιμᾷς. Τὸν δὲ δικό σου φθόνο μπορεῖς νὰ [τὸν] ἀναχαιτίσῃς, ἐὰν μὲ ὅσα χαίρεται ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος φθονεῖς, χαίρεσαι μαζί του· καὶ μὲ ὅσα λυπᾶται, λυπᾶσαι καὶ ἐσύ, ἐκπληρώνοντας τὴν [ἐντολὴ] τοῦ Ἀποστόλου· τὸ νὰ χαίρετε μαζὶ μ᾽ ἐκείνους, ποὺ χαίρονται καὶ νὰ κλαῖτε μαζὶ μ᾽ ἐκείνους, ποὺ κλαῖνε.

92. Ὁ νοῦς μας βρίσκεται μεταξὺ κάποιων δύο [ἄλλων νόων], ποὺ ὁ καθένας ἐνεργεῖ τὰ δικά του, ὁ μὲν ἕνας τὴν ἀρετή, ὁ δὲ ἄλλος τὴν κακία, δηλαδὴ [μεταξὺ] τοῦ Ἀγγέλου καὶ τοῦ δαίμονος. Ὁ νοῦς [μας], ὅμως, ἔχει ἐξουσία καὶ δύναμι [εἶναι ἐλεύθερος], ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο θέλει, εἴτε νὰ ἀκολουθήσῃ, εἴτε νὰ ἀντισταθῇ.

93. Οἱ μὲν ἅγιες [ἀγγελικὲς] δυνάμεις μᾶς προτρέπουν στὰ καλά· τὰ δὲ φυσικὰ σπέρματα καὶ ἡ ἀγαθὴ προαίρεσι μᾶς βοηθοῦν. Ἐνῷ τὶς προσβολὲς τῶν δαιμόνων, [τὶς] ὑποστηρίζουν τὰ πάθη καὶ ἡ πονηρὴ προαίρεσι.

94. Τὸν καθαρὸ νοῦ ἄλλοτε μὲν τὸν διδάσκει ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ἐπερχόμενος σ᾽ αὐτόν· ἄλλοτε δὲ οἱ ἅγιες [ἀγγελικὲς] δυνάμεις [τὸν] συμβουλεύουν τὰ καλά, ἄλλοτε πάλι [τὸν διδάσκει], ὅταν παρατηρῆται, ἡ φύσι τῶν πραγμάτων [ἡ

ρουμένη.

ϟε΄. Χρὴ τὸν καταξιωθέντα γνώσεως νοῦν, τά τε νοήματα τηρεῖν ἀπαθῆ τῶν πραγμάτων· καὶ τὰ θεωρήματα ἀσφαλῆ· καὶ τὴν τῆς προσευχῆς κατάστασιν ἀθόλωτον. Οὐ δύναται δὲ ταῦτα τηρεῖν ἀεὶ ἐκ τῶν τῆς σαρκὸς ἀναδόσεων διὰ τῆς τῶν δαιμόνων ἐπιβουλῆς καπνιζόμενος.

ϟϛ΄. Οὐ δι᾽ ὅσα λυπούμεθα, διὰ ταῦτα καὶ ὀργιζόμεθα· πλεονάζει γὰρ τὰ τὴν λύπην ἐμποιοῦντα, παρὰ τὰ τὴν ὀργήν· οἷον, ἐκλάσθη τόδε, ἀπώλετο τόδε, ἀπέθανεν ὁ δεῖνα. Διὰ γὰρ τὰ τοιαῦτα λυπούμεθα μόνον· διὰ δὲ τὰ λοιπά, καὶ λυπούμεθα καὶ ὀργιζόμεθα, ἀφιλοσόφως διακείμενοι.

ϟζ΄. Δεχόμενος ὁ νοῦς τὰ τῶν πραγμάτων νοήματα, πρὸς ἕκαστον νόημα μετασχηματίζεσθαι πέφυκε· θεωρῶν δὲ ταῦτα πνευματικῶς, πρὸς ἕκαστον θεώρημα ποικίλως μεταμορφοῦται· ἐν δὲ Θεῷ γενόμενος, ἄμορφος πάντῃ, καὶ ἀσχημάτιστος γίνεται· τὸν γὰρ μονοειδῆ θεωρῶν μονοειδὴς γίνεται, καὶ ὅλος φωτοειδής.

θεωρία - θέα τῶν λόγων τῶν ὄντων].

95. Ὁ νοῦς, ὁ ὁποῖος καταξιώθηκε τῆς [θείας] γνώσεως, πρέπει νὰ τηρῇ καὶ τὰ νοήματα τῶν πραγμάτων ἀπαθῆ καὶ τὰ συμπεράσματα ἀπὸ τὴν θεωρία τους ἀσφαλῆ [ἀπὸ πλάνη] καὶ καθαρὴ τὴν κατάστασι τῆς προσευχῆς. Δὲν μπορεῖ, ὅμως, νὰ τηρῇ αὐτὰ πάντοτε, ἐπειδὴ καπνίζεται ἀπὸ τὶς ἀναθυμιάσεις τῆς σαρκὸς [τῶν σαρκικῶν παθῶν], ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιβουλῆς τῶν δαιμόνων.

96. Γιὰ ὅσα [πράγματα] λυπούμεθα, δὲν [σημαίνει], ὅτι καὶ γι᾽ αὐτὰ ὀργιζόμεθα· διότι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα προξενοῦν τὴν λύπη, ὑπερτεροῦν ἀπὸ ἐκεῖνα, [τὰ ὁποῖα προξενοῦν] τὴν ὀργή· ἐπὶ παραδείγματι, ἔσπασε αὐτό, χάθηκε τὸ ἄλλο, πέθανε ὁ τάδε. Γι᾽ αὐτά, βέβαια, μόνον λυπούμεθα· ἐνῶ γιὰ τὰ ὑπόλοιπα, ὅταν δὲν διαθέτωμε τὴν ἐν Χριστῷ φιλοσοφία [δηλαδὴ τὴν πνευματικότητα], καὶ λυπούμεθα καὶ ὀργιζόμεθα.

97. Ὁ νοῦς, ὅταν δέχεται τὰ νοήματα τῶν πραγμάτων, ἔχει ἀπὸ τὴν φύσι του τὴν ἰδιότητα νὰ μετασχηματίζεται σύμφωνα μὲ τὸ κάθε νόημα ξεχωριστά. Καὶ καθὼς θεωρεῖ πνευματικῶς αὐτά, ποικίλως μεταμορφώνεται, σύμφωνα μὲ κάθε θεωρία. Ὅταν, ὅμως, γίνῃ ἐν Θεῷ [ἑνωθῇ μὲ τὸν Θεό], καθίσταται ἐξ ὁλοκλήρου ἄμορφος καὶ ἀσχημάτιστος· διότι θεωρῶντας τὸν Μονοειδῆ γίνεται μονοειδὴς καὶ ὁλόκληρος φωτοειδής.

ϟη΄. Ψυχή ἐστι τελεία, ἧς ἡ παθητικὴ δύναμις νένευκεν ὁλοτελῶς πρὸς τὸν Θεόν.

ϟθ΄. Νοῦς ἐστι τέλειος ὁ διὰ πίστεως ἀληθοῦς τὸν ὑπεράγνωστον ὑπεραγνώστως ὑπερεγνωκώς, καὶ τῶν αὐτοῦ δημιουργημάτων τὰ καθόλου θεασάμενος· καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς προνοίας καὶ κρίσεως τὴν περιληπτικὴν γνῶσιν παρὰ Θεοῦ εἰληφώς, ὡς ἀνθρώποις δέ φημι.

ρ΄. Τριχῶς τέμνεται ὁ χρόνος. Καὶ ἡ μὲν πίστις τοῖς τρισὶ συμπαρατείνεται τμήμασιν· ἡ δὲ ἐλπὶς τῷ ἑνί, ἡ δὲ ἀγάπη τοῖς δυσί. Καὶ ἡ μὲν πίστις καὶ ἐλπὶς μέχρι τινός· ἡ δὲ ἀγάπη εἰς ἀπείρους αἰῶνας τῷ ὑπεραπείρῳ ὑπερηνωμένη, καὶ ἀεὶ ὑπεραύξουσα διαμένει· καὶ διὰ τοῦτο μείζων πάντων ἡ ἀγάπη[33].

98. Ψυχὴ τελεία εἶναι ἐκείνη, τῆς ὁποίας ἡ παθητικὴ δύναμι [ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία] ἔχει στραφῆ ἐντελῶς πρὸς τὸν Θεό.

99. Νοῦς τέλειος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, διὰ τῆς ἀληθινῆς πίστεως ἔχει γνωρίσει τὸν Ὑπεράγνωστο [Θεό], ὑπεραγνώστως [μὲ τρόπο τελείως ἄγνωστο], καὶ εἶδε καθολικῶς τὰ δημιουργήματά Του· καὶ ἔχει λάβει ἀπὸ τὸν Θεό, ἐννοῶ βέβαια, ὅσο εἶναι δυνατὸν στοὺς ἀνθρώπους, τὴν περιεκτικὴ γνῶσι τῆς Προνοίας καὶ τῆς Κρίσεως [τοῦ Θεοῦ] σ᾽ αὐτὰ [τὰ δημιουργήματα].

100. Ὁ χρόνος τέμνεται στὰ τρία [στὸ παρελθόν, στὸ παρὸν καὶ στὸ μέλλον]. Καὶ ἡ μὲν πίστι ἐκτείνεται παράλληλα καὶ στὰ τρία τμήματα· ἡ δὲ ἐλπίδα στὸ ἕνα τμῆμα [τὸ παρόν], ἐνῶ ἡ ἀγάπη στὰ δύο [τμήματα τοῦ χρόνου]. Ἐπίσης ἡ μὲν πίστι καὶ ἡ ἐλπίδα [παραμένει] μέχρι κάποιου [σημείου-μέχρι τὸ τέλος τῆς παρούσης ζωῆς]· ἡ δὲ ἀγάπη ὑπερενωμένη μὲ τὸν Ὑπεράπειρο [Θεὸ] καὶ αἰωνίως ὑπεραυξανομένη παραμένει στοὺς ἀπείρους αἰῶνες· καὶ γι᾽ αὐτὸ ἀπ᾽ ὅλα μεγαλύτερη εἶναι ἡ ἀγάπη.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ-ΣΧΟΛΙΑ

ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

α΄ *Ἴσως ἀδηφαγία.*
β΄ *Ἴσως (λείπει) τό, ἔχοντα.*
γ΄ *Ἴσως (λείπει) τό, εἶναι.*

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

ΣΕ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

1 Ψαλμ. 22, 5.
2 Φιλιππ. 3, 12.
3 Ἐφεσ. 5, 29.
4 Α΄ Κορ. 9, 27.
5 Α΄ Τιμόθ. 6, 8.
6 Πρβλ. Α΄ Ἰω. 3, 22.
7 Ῥωμ. 8, 8.
8 Γαλ. 5, 24.
9 Ῥωμ. 13, 14.
10 Ἰω. 13, 34.
11 Γένεσ. 1, 26.
12 Ῥωμ. 11, 29.
13 Ψαλμ. 91, 9.
14 Πρβλ. Πράξ. 17, 25.
15 Πρβλ. Ψαλμ. 103, 31.
16 Ματθ. 5, 3 -12.
17 Ψαλμ. 91, 12.
18 Ἰω. 5, 22.
19 Ματθ. 7, 1.
20 Λουκ. 6, 37.
21 Α΄ Κορ. 4, 5.
22 Ῥωμ. 2, 1.
23 Ψαλμ. 4, 3.
24 Πρβλ. Ψαλμ. 81, 5.
25 Γαλ. 2, 2.
26 Α΄ Βασ. 10, 1.
27 Α΄ Βασ. 16, 5.
28 Β΄ Κορ. 5, 7.
29 Α΄ Κορ. 13, 12.
30 Παροιμ. 12, 28.
31 Παροιμ. 21, 24.
32 Ῥωμ. 12, 15.
33 Α΄ Κορ. 13, 13.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

α΄ Ὁ ἀναγνώστης θὰ πρέπει νὰ εἶναι γνώστης τοῦ περιεχομένου τοῦ ψαλμοῦ γιὰ νὰ μπορέση νὰ παρακολουθήση τὸ κεφάλαιο αὐτὸ τοῦ Ἁγίου

Μαξίμου. Ἐδῶ παραθέτομε πρὸς διευκόλυνσι τὸ πλῆρες κείμενο τοῦ ψαλμοῦ 22, 5-6:

5 ἡτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν ἐξεναντίας τῶν θλιβόντων με· ἐλίπανας ἐν ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν μου, καὶ τὸ ποτήριόν σου μεθύσκον με ὡσεὶ κράτιστον.

6 καὶ τὸ ἔλεός σου καταδιώξει με πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, καὶ τὸ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου εἰς μακρότητα ἡμερῶν.

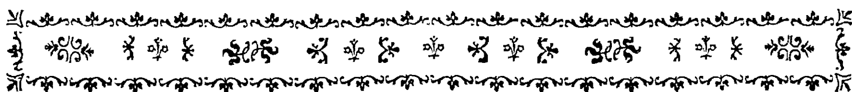
[β'] ***τάλαντο***: μονάδα βάρους τῆς ἀρχαιότητος ἴση μὲ 26.244 κιλά.

[γ] Στὴν ἔκδοσι τῆς «Φιλοκαλίας» τὸ κεφάλαιο 61 εἶχε ἐντός του συμπεριεχόμενο καὶ τὸ κεφάλαιο 62. Κατὰ τοῦτο «ἡ τρίτη τῶν περὶ ἀγάπης κεφαλαίων» ἐμφανιζόταν νὰ παρουσιάζῃ 99 κεφάλαια. Ἀποκαθιστώντας τὴν λογικὴ ἀνακολουθία καὶ ἐπιφέροντας τὴν συνέπεια τίτλου καὶ κεφαλαίων υἱοθετήσαμε στὴν παροῦσα ἔκδοσι τὴν κατάτμησι τῶν κεφαλαίων σὲ 100 τῆς *Patrologiae cursus completus, Series Graeca,* Paris 1857- 1866, Ἔκδ. J.P.Migne. (Βλ. ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ Αγ., «Ἑκατοντὰς Τρίτη τῶν περὶ ἀγάπης κεφαλαίων», *PG* 90, 1102B.)

ΣΧΟΛΙΑ

[1] Ἡ «ποιότητα» ἀποτελεῖ φιλοσοφικὸ ὅρο, ποὺ σημαίνει τὸ ἀναγκαίως μεταβαλλόμενο γνώρισμα τῶν ἰδιοτήτων ἑνὸς ὄντος. Ἔτσι, ἡ «ποιότητα» μπορεῖ κατὰ περίπτωσι νὰ ἐπιβεβαιώνῃ ἢ νὰ ἀκυρώνῃ τὴν ὀντολογικὴ ἰδιότητα ἑνὸς ὄντος. Ὡς «ἰδιότητα» φιλοσοφικῶς νοεῖται τὸ σαφὲς φυσικὸ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα, τὸ ὁποῖο ὑπὸ κανονικὲς συνθῆκες παραμένει ἀμετάβλητο, ὡς προσδιοριστικὸ τῆς οὐσίας ἑνὸς ὄντος.

[2] Οἱ ἀρετὲς ἀνήκουν στὸ «κατὰ φύσιν» τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν καθιστοῦν δεκτικὸ τοῦ φωτὸς τῆς θείας Χάριτος, μέσῳ τοῦ ὁποίου ὁ πιστὸς ἀποκτᾶ τὴν ἀληθινὴ γνῶσι γιὰ τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ. Ἡ γνῶσι τοῦ Θεοῦ δὲν γίνεται μὲ τὸ φυσικὸ γνωστικὸ ὄργανο τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ εἶναι ὁ νοῦς του, ἀλλὰ ἀκτίστως καὶ ἀκαταλήπτως διὰ τῆς θείας Χάριτος. Συγκεκριμένα, ὁ νοῦς τοῦ πιστοῦ ἐμπλουτίζεται ἀπὸ τὴν φωτοειδῆ θεοποιὸ Χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἔτσι ἡ γνῶσι, ποὺ προσκτᾶται ἀπὸ αὐτόν, εἶναι πέρα καὶ πάνω ἀπὸ κάθε ἄλλη γνῶσι, ποὺ παρέχουν τὰ κτιστὰ ἀντιληπτικὰ αἰσθητήρια τοῦ ἀνθρώπου.

5

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

α΄. Πρῶτον μὲν θαυμάζει ὁ νοῦς τὴν θείαν ἐννοούμενος κατὰ πάντα ἀπειρίαν, καὶ τὸ ἀνέκβατον ἐκεῖνο καὶ πολυπόθητον πέλαγος· δεύτερον δὲ ἐκπλήττεται, πῶς ἐκ τοῦ μηδενὸς τὴν τῶν ὄντων εἰς τὸ εἶναι παρήγαγεν ὕπαρξιν. Ἀλλ᾽ ὥσπερ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας[1]*, οὕτως οὐδὲ τῆς φρονήσεως αὐτοῦ ἐστὶν εὕρεσις*[2].

β΄. Πῶς γὰρ οὐ θαυμάζει τὸ ἄπλετον ἐκεῖνο θεωρῶν καὶ ὑπὲρ ἔκπληξιν τῆς ἀγαθότητος πέλαγος; Ἢ πῶς οὐκ ἐξίσταται ἐννοούμενος πῶς καὶ πόθεν ἥ τε λογικὴ καὶ νοερὰ γέγονεν οὐσία· καὶ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, ἐξ ὧν τὰ σώματα; μηδεμιᾶς ὕλης τῆς τούτων προϋπαρξάσης γενέσεως; ποία τε ἡ δύναμις ἐκείνη, ἡ εἰς ἐνέργειαν κινηθεῖσα, ταῦτα εἰς τὸ εἶναι παρήγαγεν; Ἀλλὰ τοῦ-

1. Ὁ νοῦς, κατὰ πρῶτον μὲν θαυμάζει, ὅταν ἐννοῇ τὴν ἀπόλυτη θεϊκὴ ἀπειρότητα καὶ τὸ ἀπέραντο ἐκεῖνο καὶ πολυπόθητο πέλαγος· κατὰ δεύτερον δὲ ἐκπλήσσεται, πῶς [ὁ Θεός], ἀπὸ τὸ μηδέν, ἔφερε τὴν ὕπαρξι τῶν ὄντων, στὸ εἶναι. Ἀλλά, ὅπως ἀκριβῶς δὲν ὑπάρχει ὅριο τῆς μεγαλωσύνης Του, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο δὲν ὑπάρχει ἀνίχνευσι τῆς σοφίας Του.

2. Διότι, πῶς δὲν θαυμάζει, ὅταν θεωρῇ ἐκεῖνο τὸ τεράστιο καὶ πέρα ἀπὸ κάθε ἔκπληξι πέλαγος τῆς ἀγαθότητος; Ἢ πῶς δὲν καταπλήσσεται, ὅταν συλλογίζεται, πῶς καὶ ἀπὸ ποῦ ἔχει δημιουργηθῇ καὶ ἡ λογικὴ καὶ ἡ νοερὰ οὐσία· καὶ τὰ τέσσερα στοιχεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα [ἔχουν δημιουργηθῇ] τὰ σώματα, ἐνῶ δὲν προϋπῆρξε καμία ὕλη ἀπὸ τὴν δημιουργία τους; Καὶ ποιὰ [εἶναι] ἡ δύναμι ἐκείνη, ἡ ὁποία, μὲ τὸ νὰ κινηθῇ σὲ ἐνέργεια, ἔφερε αὐτὰ στὸ εἶναι; Ἀλλὰ οἱ ἀπόγο-

το Ἑλλήνων παῖδες οὐ παραδέχονται, ἀγνοοῦντες τὴν παντοδύναμον ἀγαθότητα, καὶ τὴν δραστήριον αὐτῆς, καὶ ὑπὲρ νοῦν σοφίαν, καὶ γνῶσιν.

γ΄. Ἐξ ἀϊδίου Δημιουργὸς ὑπάρχων ὁ Θεός, ὅτε βούλεται δημιουργεῖ, Λόγῳ ὁμοουσίῳ καὶ Πνεύματι, δι᾽ ἄπειρον ἀγαθότητα. Καὶ μὴ εἴπῃς, τίνι λόγῳ νῦν ἐδημιούργησεν ἀεὶ ἀγαθὸς ὑπάρχων; Ἐπεὶ κἀγώ σοι λέγω, ὅτι ἡ τῆς ἀπείρου οὐσίας ἀνεξιχνίαστος σοφία τῇ ἀνθρωπίνῃ οὐχ ὑποπίπτει γνώσει.

δ΄. Τὴν ἐξ ἀϊδίου ἐν ἑαυτῷ ὁ Δημιουργὸς τῶν ὄντων προϋπάρχουσαν γνῶσιν, ὅτ᾽ ἐβουλήθη, οὐσίωσε καὶ προεβάλετο. Ἄτοπον γάρ ἐστιν ἐπὶ Θεοῦ τοῦ παντοδυνάμου διστάσαι, εἰ δύναταί τι οὐσιῶσαι, ὅτε βούλεται.

ε΄. Δι᾽ ἣν μὲν αἰτίαν ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε, ζήτει· ἐστὶ γὰρ γνῶσις· τὸ δὲ πῶς, καὶ διὰ τί προσφάτως, μὴ ζήτει· οὐκ ἔστι γὰρ τῷ σῷ ὑποπίπτουσα νῷ. Διότι τῶν θείων, τὰ μὲν ληπτά, τὰ δὲ ἄληπτα τοῖς ἀνθρώποις. Θεωρία γὰρ ἀχαλίνωτος, τάχα ἂν καὶ κα-

νοι τῶν Ἑλλήνων αὐτὸ δὲν [τὸ] ἀποδέχονται, ἐπειδὴ ἀγνοοῦν τὴν Παντοδύναμη Ἀγαθότητα καὶ τὴν ἐνεργὸ σοφία καὶ γνῶσι Της, ποὺ ὑπερβαίνει τὸν ὁποιοδήποτε νοῦ.

3. Ὁ Θεός, καθὼς εἶναι ἀπὸ ἀϊδιότητος [προαιωνίως] Δημιουργός, ὅποτε θέλει δημιουργεῖ μὲ τὸν ὁμοούσιο Λόγο καὶ τὸ Πνεῦμα, ἕνεκα τῆς ἀπείρου [Του] ἀγαθότητος. Καὶ νὰ μὴν πῇς, γιὰ ποιὸ λόγο ἐδημιούργησε τώρα, ἐνῶ εἶναι ἀγαθὸς αἰωνίως; Ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ θὰ σοῦ πῶ, ὅτι ἡ ἀνεξιχνίαστη σοφία τῆς Ἀπείρου Οὐσίας δὲν ἐμπίπτει στὴν ἀνθρώπινη γνῶσι.

4. Ὁ Δημιουργὸς τῶν ὄντων οὐσίωσε [συνέστησε], ὅταν θέλησε καὶ ἐνεφάνισε τὴν γνῶσι τῶν ὄντων, ἡ ὁποία προϋπῆρχε προαιωνίως στὸν Ἑαυτό Του. Εἶναι, βέβαια, ἄτοπο νὰ ἀμφιβάλλῃ [κανείς], ὅσον ἀφορᾶ τὸν Παντοδύναμο Θεό, ἐὰν δύναται, ὅταν θέλῃ, νὰ οὐσιώσῃ [νὰ συστήσῃ] κάτι.

5. Γιὰ ποιὰ αἰτία μὲν ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε, ἐρεύνησέ [το]· διότι εἶναι δυνατὴ [αὐτὴ] ἡ γνῶσι. Ἀλλὰ μὴν ἐρευνᾷς τὸ πῶς καὶ γιὰ ποιὸ λόγο [δημιούργησε] προσφάτως. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν [τέτοιου εἴδους γνῶσι] νὰ περιέλθῃ στὸν δικό σου νοῦ. Διότι, ἀπὸ τὰ θεῖα [πράγματα], ἄλλα μὲν εἶναι καταληπτά, ἄλλα δὲ ἀκατάληπτα στοὺς ἀνθρώπους. Διότι, ὅπως εἶπε κάποιος ἀπὸ τοὺς Ἁγίους, ἀχαλίνω-

τὰ κρημνῶν ὤσειεν, ὡς ἔφη τις τῶν ἁγίων.

ς΄. Τινές φασι συνυπάρχειν ἐξ ἀϊδίου τῷ Θεῷ τὰ δημιουργήματα, ὅπερ ἀμήχανον. Πῶς γὰρ τῷ πάντῃ ἀπείρῳ, τὰ κατὰ πάντα πεπερασμένα συνυπάρχειν δύνανται ἐξ ἀϊδίου; Ἢ πῶς κυρίως δημιουργήματα, εἰ συναΐδια τῷ Δημιουργῷ; Ἀλλ᾽ οὗτος ὁ λόγος τῶν Ἑλλήνων ἐστίν, οἵτινες οὐσίας μὲν οὐδαμῶς, ποιοτήτων δὲ μόνον Δημιουργὸν τὸν Θεὸν εἰσάγουσιν. Ἡμεῖς δὲ τὸν παντοδύναμον ἐγνωκότες Θεόν, οὐ ποιοτήτων, ἀλλ᾽ οὐσιῶν πεποιωμένων Δημιουργὸν αὐτὸν εἶναί φαμεν· εἰ δὲ τοῦτο, οὐκ ἐξ ἀϊδίου συνύπαρκτα τῷ Θεῷ τὰ δημιουργήματα.

ζ΄. Κατά τι μὲν γνωστὸν τὸ θεῖον καὶ τὰ θεῖα, κατά τι δὲ ἄγνωστον· καὶ γνωστὸν μέν, τοῖς περὶ αὐτὸ θεωρήμασιν· ἄγνωστον δέ, τοῖς κατ᾽ αὐτό.

η΄. Μὴ ἕξεις, καὶ ἐπειτηδειότητας ζητήσῃς ἐπὶ τῆς ἁπλῆς καὶ ἀπείρου οὐσίας τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἵνα μὴ σύνθετον αὐτὴν ποιήσῃς, ὥσπερ τὰ

τη θεωρία δύναται ταχέως νὰ ὠθήσῃ σὲ κρημνούς.

6. Κάποιοι λέγουν, ὅτι τὰ δημιουργήματα συνυπάρχουν προαιωνίως μὲ τὸν Θεό, τὸ ὁποῖο βέβαια [εἶναι] ἀπολύτως ἀδύνατο. Διότι, πῶς μποροῦν νὰ συνυπάρχουν προαιωνίως μὲ τὸν καθ᾽ ὅλα Ἄπειρο τὰ κατὰ πάντα πεπερασμένα; Ἤ, ἐὰν [τὰ δημιουργήματα εἶναι] συναΐδια [δηλαδὴ προαιωνίως συνυπάρχουν] μὲ τὸν Δημιουργό, πῶς [εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι] ὄντως δημιουργήματα; Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ἐκτίμησι εἶναι [εἰδωλολατρικὴ] τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἐμφανίζουν τὸν Θεό, ὡς Δημιουργὸ ὄχι πράγματι τῆς οὐσίας, ἀλλὰ μόνο τῶν ποιοτήτων[1] [τῶν δημιουργημάτων]. Ἐμεῖς ὅμως, ἐπειδὴ ἔχομε γνωρίσει τὸν Παντοδύναμο Θεό, λέγομε, ὅτι Αὐτὸς εἶναι ὁ Δημιουργὸς ὄχι ποιοτήτων, ἀλλὰ οὐσιῶν, οἱ ὁποῖες ἔχουν προικισθῆ μὲ ποιότητα· καὶ ἐὰν αὐτὸ [συμβαίνῃ], τὰ δημιουργήματα δὲν συνυπάρχουν προαιωνίως μὲ τὸν Θεό.

7. Ὁ Θεὸς καὶ τὰ θεῖα ἐν μέρει μὲν εἶναι γνωστός, ἐν μέρει δὲ [εἶναι] ἄγνωστος. Καὶ γνωστὸς μὲν [εἶναι] ἐν σχέσει πρὸς τὰ γύρω ἀπ᾽ Αὐτὸν θεωρούμενα· ἀλλὰ εἶναι ἄγνωστος κατὰ τὴν οὐσία Του.

8. Νὰ μὴν ἀναζητήσῃς καταστάσεις καὶ ἱκανότητες, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἁπλῆ καὶ ἄπειρο οὐσία τῆς Ἁγίας Τριάδος, γιὰ νὰ μὴν κάνῃς αὐτὴν σύνθετη, ὅπως ἀκριβῶς τὰ

κτίσματα· ὅπερ ἄτοπον καὶ ἀθέμιτον ἐπὶ Θεοῦ ἐννοῆσαι.

θ΄. Μόνη ἁπλῆ, καὶ μονοειδής, καὶ ἄποιος, καὶ εἰρηναῖος, καὶ ἀστασίαστος, ἡ ἄπειρος οὐσία, καὶ παντοδύναμος, καὶ δημιουργικὴ τῶν ὅλων. Πᾶσα δὲ ἡ κτίσις, σύνθετος ὑπάρχει ἐξ οὐσίας, καὶ συμβεβηκότος, καὶ ἐπιδεὴς ἀεὶ τῆς θείας προνοίας, ὡς τροπῆς οὐκ ἐλευθέρα.

ι΄. Πᾶσα ἡ νοερὰ οὐσία, καὶ αἰσθητικὴ ἔλαβε δυνάμεις παρὰ Θεοῦ, εἰς τὸ εἶναι παραχθεῖσα, ἀντιληπτικὰς τῶν ὄντων. Ἡ μὲν νοερά, τὰς νοήσεις· ἡ δὲ αἰσθητική, τὰς αἰσθήσεις.

ια΄. Ὁ μὲν Θεὸς μετέχεται μόνον· ἡ δὲ κτίσις, καὶ μετέχει, καὶ μεταδίδωσι· καὶ μετέχει μὲν τοῦ εἶναι, μεταδίδωσι δὲ τοῦ εὖ εἶναι μόνον· ἀλλ᾽ ἑτέρως μὲν ἡ σωματική, ἑτέρως δὲ ἡ ἀσώματος οὐσία.

ιβ΄. Ἡ μὲν ἀσώματος οὐσία, καὶ λέγουσα, καὶ πράττουσα, καὶ θεωρουμένη, τοῦ εὖ εἶναι μεταδίδωσιν· ἡ δὲ σωματική, θεωρουμένη μόνον.

κτίσματα, τὸ ὁποῖο βέβαια εἶναι [πρᾶγμα] ἄτοπο καὶ ἀθέμιτο νὰ [τὸ] ἐννοήσῃς, ὅσον ἀφορᾶ τὸν Θεό.

9. Ἡ ἄπειρη καὶ παντοδύναμη, ἡ μόνη καὶ δημιουργικὴ τῶν ὅλων Οὐσία [τοῦ Θεοῦ εἶναι] ἁπλῆ καὶ μονοειδὴς καὶ χωρὶς ποιότητα καὶ ὄντως εἰρηνικὴ καὶ χωρὶς ἐναντιότητα. Ἐνῶ ὁλόκληρη ἡ κτίσι εἶναι σύνθετη ἀπὸ οὐσία καὶ συμβεβηκὸς[2] καὶ ἔχει ἀνάγκη πάντοτε ἀπὸ τὴν θεία Πρόνοια, διότι δὲν [εἶναι] ἀπαλλαγμένη ἀλλοιώσεως.

10. Ὁλόκληρη ἡ νοερὰ οὐσία καὶ [ὁλόκληρη ἡ] αἰσθητική, ὅταν ὁδηγήθηκε στὸ εἶναι ἔλαβε ἀπὸ τὸν Θεὸ δυνάμεις ἀντιληπτικὲς τῶν ὄντων. Ἡ μὲν νοερὰ [οὐσία ἔλαβε] τὶς νοήσεις [τὶς νοητικὲς ἱκανότητες]· ἡ δὲ αἰσθητικὴ [οὐσία] τὶς αἰσθήσεις.

11. Ὁ μὲν Θεὸς μόνον μετέχεται· ἡ δὲ κτίσι καὶ μετέχει καὶ μεταδίδει [τὰ μετεχόμενα]· καὶ μετέχει βέβαια στὸ εἶναι, μεταδίδει ὅμως μόνο τὸ εὖ εἶναι. Ἀλλὰ ἡ μὲν σωματικὴ οὐσία διαφορετικὰ [μεταδίδει], ἡ δὲ ἀσώματη διαφορετικά.

12. Ἡ μὲν ἀσώματη οὐσία μεταδίδει τὸ εὖ εἶναι καὶ ὅταν ὁμιλῇ καὶ ὅταν πράττῃ καὶ ὅταν θεωρῆται· ἡ δὲ σωματικὴ μόνο, ὅταν θεωρῆται.

ιγʹ. Τὸ μὲν ἀεὶ εἶναι, ἢ μὴ εἶναι τὴν λογικὴν καὶ νοερὰν οὐσίαν, ἐν τῇ βουλήσει ἐστὶ τοῦ πάντα καλὰ δημιουργήσαντος· τὸ δὲ ἀγαθὰ ταῦτα εἶναι κατὰ προαίρεσιν, ἢ φαῦλα, ἐν τῷ θελήματι τῶν γεγονότων ὑπάρχει.

ιδʹ. Οὐ περὶ τὴν οὐσίαν τῶν γεγονότων τὸ κακὸν θεωρεῖται, ἀλλὰ περὶ τὴν ἐσφαλμένην καὶ ἀλόγιστον κίνησιν.

ιεʹ. Εὐλόγως κινεῖται ἡ ψυχή, ὅταν τὸ ἐπιθυμητικὸν αὐτῆς τῇ ἐγκρατείᾳ πεποίωται· τὸ δὲ θυμικόν, τῆς ἀγάπης ἀντέχεται, τὸ μῖσος ἀποστρεφόμενον· τὸ δὲ λογιστικόν, πρὸς τὸν Θεὸν διάγει, διὰ προσευχῆς καὶ θεωρίας πνευματικῆς.

ιςʹ. Οὔπω ἔχει τελείαν ἀγάπην, οὐδὲ τῆς θείας προνοίας κατὰ βάθος τὴν γνῶσιν, ὁ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ μὴ μακροθυμῶν ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι λυπηροῖς, ἀλλ᾽ ἀποκόπτων ἑαυτὸν τῆς τῶν πνευματικῶν ἀδελφῶν ἀγάπης.

ιζʹ. Σκοπὸς τῆς θείας προνοίας, τὸ τοὺς ὑπὸ τῆς κακίας ποικίλως διεσχισμέ-

13. Τὸ νὰ ὑπάρχῃ, βέβαια, πάντοτε ἡ λογικὴ καὶ νοερὰ οὐσία ἢ νὰ μὴν ὑπάρχῃ βρίσκεται στὴν βούλησι Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε καλὰ τὰ πάντα· τὸ νὰ εἶναι ὅμως αὐτὰ [τὰ δημιουργήματα] κατὰ τὴν προαίρεσι ἀγαθὰ ἢ πονηρὰ βρίσκεται στὸ θέλημα τῶν δημιουργημάτων.

14. Τὸ κακὸ δὲν παρατηρεῖται ἐν σχέσει πρὸς τὴν οὐσία τῶν δημιουργημάτων, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐσφαλμένη καὶ ἀλόγιστη κίνησί [τους].

15. Ἡ ψυχὴ κινεῖται ὀρθά, ὅταν τὸ ἐπιθυμητικό της [μέρος] ἔχῃ ἐξομοιωθῆ μὲ τὴν ἐγκράτεια [ἔχῃ λάβει τὸ χρῶμα του, τὸ χαρακτηρίζει ἡ ἐγκράτεια]· τὸ δὲ θυμικὸ [μέρος] προσηλώνεται στὴν ἀγάπη ἀποστρεφόμενο τὸ μῖσος· καὶ τὸ λογιστικό, διὰ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς πνευματικῆς θεωρίας, πορεύεται πρὸς τὸν Θεό.

16. Δὲν ἔχει ἀκόμα τὴν τελεία ἀγάπη, οὔτε τὴν εἰς βάθος γνῶσι τῆς θείας Προνοίας ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν καιρὸ τοῦ πειρασμοῦ δὲν κάνει ὑπομονὴ στὰ δυσάρεστα, τὰ ὁποῖα συμβαίνουν, ἀλλὰ ἀποκόπτει τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὴν ἀγάπη τῶν πνευματικῶν ἀδελφῶν.

17. Ὁ σκοπὸς τῆς θείας Προνοίας [εἶναι] τὸ νὰ ἑνοποιῇ διὰ τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ τῆς πνευματικῆς

νους, διὰ τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ πνευματικῆς ἀγάπης, ἑνοποιεῖν· εἴπερ διὰ τοῦτο πέπονθεν ὁ Σωτήρ, ἵνα τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα, συναγάγῃ εἰς ἕν[3]*. Ὁ οὖν μὴ στέγων τὰ ὀχληρά, μηδὲ φέρων τὰ λυπηρά, μηδὲ ὑπομένων τὰ ἐπίπονα, ἐκτὸς τῆς θείας ἀγάπης, καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς προνοίας περιπατεῖ.*

ιη΄. Εἰ ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, καὶ χρηστεύεται[4]*, ὁ ὀλιγοψυχῶν ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι λυπηροῖς, καὶ διὰ τοῦτο πονηρευόμενος ἐπὶ τοῖς λυπήσασι, καὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀγάπης ἑαυτὸν ἀποκόπτων, πῶς τοῦ σκοποῦ τῆς Θείας προνοίας οὐκ ἐκπίπτει;*

ιθ΄. Πρόσεχε σεαυτῷ μήποτε ἡ χωρίζουσά σε ἐκ τοῦ ἀδελφοῦ κακία, οὐκ ἐν τῷ ἀδελφῷ, ἀλλ᾽ ἐν σοὶ εὑρίσκηται, καὶ σπεῦσον αὐτῷ διαλλαγῆναι[5]*, ἵνα μὴ τῆς ἐντολῆς τῆς ἀγάπης ἐκπέσῃς.*

κ΄. Μὴ καταφρονήσῃς τῆς ἐντολῆς τῆς ἀγάπης, ὅτι δι᾽ αὐτῆς υἱὸς Θεοῦ ἔσῃ· ἣν παραβαίνων, υἱὸς γεέννης εὑρεθήσῃ.

κα΄. Τὰ χωρίζοντα τῆς τῶν

ἀγάπης ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐξ αἰτίας τῆς κακίας εἶναι ἀπεσχισμένοι γιὰ ποικίλους λόγους [πλάνης]· ἐφόσον, πράγματι, γι᾽ αὐτὸ ἔχει πάθει ὁ Σωτήρας, γιὰ νὰ συνενώσῃ σὲ ἕνα τὰ παιδιὰ τοῦ Θεοῦ, τὰ διασκορπισμένα. Βαδίζει, ἑπομένως, ἐκτὸς τῆς θείας ἀγάπης καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς [θείας] προνοίας ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἀνέχεται τὰ ἐνοχλητικά, οὔτε σηκώνει τὰ δυσάρεστα, οὔτε ὑπομένει τὰ ἐπίπονα.

18. Ἐὰν ἡ ἀγάπη μακροθυμῇ καὶ ἀγαθοποιῇ, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δειλιάζει στὰ δυσάρεστα, τὰ ὁποῖα συμβαίνουν καὶ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ γίνεται κακὸς σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι [τὸν] λύπησαν καὶ ἀποκόπτει τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὴν ἀγάπη πρὸς αὐτούς, πῶς δὲν θὰ ἐκπέσῃ ἀπὸ τὸν σκοπὸ τῆς θείας Προνοίας, [ἡ ὁποία καθορίζει τοὺς πειρασμοὺς γιὰ τὸν σκοπὸ τῆς σωτηρίας μας];

19. Πρόσεχε τὸν ἑαυτό σου, μήπως ἡ κακία, ἡ ὁποία σὲ χωρίζει ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ [σου], δὲν βρίσκεται στὸ ἀδελφό, ἀλλὰ σὲ σένα καὶ βιάσου νὰ συμφιλιωθῇς μαζί του, γιὰ νὰ μὴν ἐκπέσῃς ἀπὸ τὴν ἐντολὴ τῆς ἀγάπης.

20. Νὰ μὴν καταφρονήσῃς τὴν ἐντολὴ τῆς ἀγάπης, διότι ἀπ᾽ αὐτὴν θὰ γίνῃς υἱὸς τοῦ Θεοῦ· τὴν ὁποία ἐὰν παραβῇς, θὰ βρεθῇς [νὰ εἶσαι] υἱὸς τῆς γέενας [τῆς κολάσεως].

21. Ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα χωρίζουν ἀπὸ

φίλων ἀγάπης, εἰσὶ ταῦτα· τὸ φθονεῖν ἢ φθονεῖσθαι, τὸ ζημιοῦν ἢ ζημιοῦσθαι· τὸ ἀτιμάζειν ἢ ἀτιμάζεσθαι, καὶ οἱ ἐξ ὑπονοίας λογισμοί· μήποτε οὖν ἔδρασάς τι τοιοῦτον, ἢ πέπονθας, καὶ διὰ τοῦτο τῆς τοῦ φίλου ἀγάπης χωρίζῃ;

κβ΄. Συνέβη σοι πειρασμὸς ἐκ τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ ἡ λύπη εἰς μῖσός σε ἤγαγε; Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ μίσους, ἀλλὰ νίκα ἐν τῇ ἀγάπῃ τὸ μῖσος, νικήσεις δὲ τρόπῳ τοιούτῳ, προσευχόμενος ὑπὲρ αὐτοῦ γνησίως πρὸς τὸν Θεόν, τὴν ἀπολογίαν αὐτοῦ δεχόμενος· ἢ καὶ αὐτὸς διὰ ταύτην αὐτὸν θεραπεύων καὶ σεαυτὸν αἴτιον τοῦ πειρασμοῦ λογιζόμενος, καὶ μακροθυμῶν, μέχρις οὗ παρέλθῃ τὸ νέφος.

κγ΄. Μακρόθυμός ἐστιν ὁ τὸ τέλος ἐκδεχόμενος τοῦ πειρασμοῦ, καὶ τὸ καύχημα τῆς καρτερίας λαμβάνων.

κδ΄. Ἀνὴρ μακρόθυμος, πολὺς ἐν φρονήσει[6]· ὅτι πάντα τὰ συμβαίνοντα ἐπὶ τὸ τέλος ἀναφέρει, κἀκεῖνο περιμένων, ἀνέχεται τῶν λυπηρῶν· τὸ δὲ τέλος ἐστὶ ζωὴ αἰώνιος,

τὴν ἀγάπη τῶν φίλων εἶναι αὐτά: τὸ νὰ φθονῇ [κανεὶς] ἢ νὰ φθονῆται, τὸ νὰ ζημιώνῃ ἢ νὰ ζημιώνεται· τὸ νὰ ἀτιμάζῃ ἢ νὰ ἀτιμάζεται καὶ οἱ λογισμοὶ ἀπὸ ὑποψίες. [Πρόσεχε], ἑπομένως, [τὸν ἑαυτό σου], μήπως κάποτε ἐνήργησες κάτι τέτοιο καὶ γι᾿ αὐτὸ χωρίζεσαι ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ φίλου.

22. Σοῦ συνέβη πειρασμὸς ἐξ αἰτίας τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ἡ λύπη σὲ ὁδήγησε στὸ μῖσος; Νὰ μὴν νικᾶσαι ἀπὸ τὸ μῖσος, ἀλλὰ νίκα τὸ μῖσος μὲ τὴν ἀγάπη. Καὶ θὰ νικήσῃς μὲ τὸν ἑξῆς τρόπο, ἐὰν προσεύχεσαι εἰλικρινὰ γι᾿ αὐτὸν στὸν Θεό, [καὶ] ἐὰν δέχεσαι τὴν ἀπολογία του [τὴν δικαιολογία του]· ἢ καὶ ἐπιπλέον, ἐὰν [σὺ] ὁ ἴδιος τὸν ἀναπαύῃς κατὰ τὴν διάρκεια αὐτῆς [τῆς ἀπολογίας] καὶ λογαριάζῃς αἴτιο τοῦ πειρασμοῦ τὸν ἑαυτό σου καὶ μακροθυμῇς, μέχρις ὅτου περάσῃ τὸ νέφος [τοῦ πειρασμοῦ].

23. Μακρόθυμος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀναμένει τὸ τέλος τοῦ πειρασμοῦ καὶ λαμβάνει τὸ ἔπαθλο τῆς καρτερίας.

24. Ὁ μακρόθυμος ἄνθρωπος [εἶναι] πλούσιος στὴν φρόνησι· διότι ὅλα ὅσα συμβαίνουν [τὰ] ἀνάγει στὸ τέλος καὶ περιμένοντας ἐκεῖνο ἀνέχεται τὰ δυσάρεστα. Τὸ δὲ τέλος, σύμφωνα μὲ τὸν Ἀπό-

κατὰ τὸν Ἀπόστολον[7]*· αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν*[8]*.*

κε'. Μὴ εὔκολος ἔσο ἐπὶ ἀποβολῇ πνευματικῆς ἀγάπης, διότι ἄλλη σωτηρίας ὁδὸς οὐχ ὑπολέλειπται τοῖς ἀνθρώποις.

κς'. Μὴ τὸν χθὲς πνευματικὸν ἀδελφὸν καὶ ἐνάρετον, διὰ τὸ ἐν σοὶ σήμερον ἐξ ἐπηρείας τοῦ πονηροῦ ἐγγινόμενον μῖσος, κρῖνε φαῦλον καὶ πονηρόν· ἀλλὰ διὰ τῆς μακροθυμούσης ἀγάπης[9]*, τὰ χθεσινὰ καλὰ λογιζόμενος, τὸ σήμερον μῖσος τῆς ψυχῆς ἀπόβαλε.*

κζ'. Μὴ ὃν ἐπῄνεις χθὲς ὡς καλόν, καὶ ἐνεκωμίαζες ὡς ἐνάρετον, σήμερον ὡς φαῦλον καὶ πονηρὸν κακολογήσῃς, διὰ τὴν σὴν ἐξ ἀγάπης εἰς μῖσος μεταβολήν, τὸν τοῦ ἀδελφοῦ ψόγον ἀπολογίαν τοῦ ἐν σοὶ πονηροῦ μίσους ποιούμενος· ἀλλὰ τοῖς αὐτοῖς ἐγκωμίοις ἐπίμεινον, κἂν ἔτι ὑπὸ τῆς λύπης κεκράτησαι, καὶ εἰς τὴν αὐτὴν σωτήριον ἀγάπην εὐχερῶς ἐπανέρχῃ.

στολο, εἶναι ζωὴ αἰώνιος. Ἡ δὲ αἰώνιος ζωὴ εἶναι αὐτή: τὸ νὰ γνωρίσουν Ἐσένα τὸν μόνο ἀληθινὸ Θεὸ καὶ τὸν Ἰησοῦ Χριστό, Τὸν ὁποῖο ἀπέστειλες.

25. Νὰ μὴν εἶσαι εὔκολος γιὰ τὴν ἀπόρριψι τῆς πνευματικῆς ἀγάπης, διότι ἄλλη ὁδὸς σωτηρίας δὲν ἔχει ἀπομείνει στοὺς ἀνθρώπους.

26. Ἂς μὴν κρίνῃς, ὡς φαῦλο καὶ πονηρό, τὸν χθεσινὸ πνευματικὸ ἀδελφὸ καὶ ἐνάρετο, ἐξ αἰτίας τοῦ μίσους, τὸ ὁποῖο σήμερα ἀναφύεται μέσα σου ἀπὸ ἐπήρεια τοῦ πονηροῦ· ἀλλὰ συλλογιζόμενος τὰ χθεσινὰ καλά, μὲ τὴν ἀγάπη, ποὺ μακροθυμεῖ, ἀπόβαλε τὸ σημερινὸ μῖσος ἀπὸ τὴν ψυχή.

27. Νὰ μὴν κακολογήσῃς σήμερα, ὡς φαῦλο καὶ πονηρό, ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον χθὲς ἐπαινοῦσες ὡς καλὸ καὶ ἐγκωμίαζες, ὡς ἐνάρετο, ἐξ αἰτίας τῆς ἀπὸ ἀγάπης σὲ μῖσος δικῆς σου μεταβολῆς, ἐφευρίσκοντας τὴν κατηγορία τοῦ ἀδελφοῦ σὰν ὑπεράσπισι τοῦ πονηροῦ μίσους ἐντός σου· ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη διακατέχεσαι ἀπὸ τὴν λύπη, ἂς ἐπιμείνῃς στὰ ἴδια ἐγκώμια, καὶ ὁπωσδήποτε θὰ ἐπανέλθῃς μὲ εὐκολία στὴν ἴδια σώζουσα ἀγάπη.

κη΄. Μὴ τὸν συνήθη τοῦ ἀδελφοῦ ἔπαινον, διὰ τὴν ἔτι ἐν σοὶ πρὸς αὐτὸν ὑπάρχουσαν κεκρυμμένην λύπην, ἐν τῇ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν συντυχίᾳ νοθεύσῃς, συμπαρασμίγων τοῖς λόγοις λεληθότως τὸν ψόγον· ἀλλὰ καθαρῷ τῷ ἐπαίνῳ ἐν τῇ συντυχίᾳ χρῆσαι, καὶ γνησίως ὑπὲρ αὐτοῦ ὡς σαυτοῦ προσεύχου, καὶ τοῦ ὀλεθρίου μίσους τάχιστα ἀπαλλάττῃ.

κθ΄. Μὴ εἴπῃς, οὐ μισῶ τὸν ἀδελφόν, τὴν μνήμην αὐτοῦ ἀποστρεφόμενος· ἀλλὰ ἄκουσον Μωϋσέως λέγοντος, μὴ μισήσῃς τὸν ἀδελφόν σου τῇ διανοίᾳ σου· ἐλεγμῷ ἐλέγξεις τὸν ἀδελφόν σου, καὶ οὐ λήψῃ δι᾽ αὐτὸν ἁμαρτίαν[10].

λ΄. Ἐὰν ἀδελφὸς τυχὸν πειραζόμενος ἐπιμείνῃ κακολογῶν σε, ἀλλὰ σύ γε μὴ ἐξενεχθῇς τῆς ἀγαπητικῆς καταστάσεως, τοῦ αὐτοῦ πονηροῦ δαίμονος ἐνοχλοῦντος κατὰ διάνοιαν· οὐκ ἐξενεχθήσῃ δὲ ταύτης, ἐὰν λοιδορούμενος εὐλογήσῃς[11]*, ἐὰν δυσφημούμενος εὐνοήσῃς· αὕτη ἐστὶν ἡ ὁδὸς τῆς κατὰ Χριστὸν φιλοσοφίας· καὶ ὁ μὴ ταύτην ὁδεύων, οὐ συναυλίζεται αὐτῷ.*

28. Νὰ μὴν νοθεύσῃς, κατὰ τὴν συναναστροφὴ μὲ τοὺς ὑπολοίπους ἀδελφούς, τὸν συνήθη [σου] ἔπαινο γιὰ τὸν ἀδελφό, ἕνεκα τῆς λύπης ἐναντίον του, ἡ ὁποία ὑπάρχει ἀκόμη κρυμμένη μέσα σου, σμίγοντας, συγχρόνως, μέσα στοὺς λόγους [σου] τὴν κατηγορία χωρὶς αὐτὸ νὰ γίνῃ ἀντιληπτό· ἀλλά, κατὰ τὴν συναναστροφή, χρησιμοποίησε καθαρὸ τὸν ἔπαινο καὶ προσευχήσου εἰλικρινὰ γιὰ ἐκεῖνον, ὅπως γιὰ τὸν ἑαυτό σου, καὶ ὁπωσδήποτε θὰ ἀπαλλαγῇς γρήγορα ἀπὸ τὸ ὀλέθριο μῖσος.

29. Νὰ μὴν πῇς: «δὲν μισῶ τὸν ἀδελφό [μου]», ἐνῶ ἀποστρέφεσαι τὴν ἐνθύμησί του· ἀλλὰ ἄκουσε τὸν Μωϋσῆ, ποὺ προστάζει, νὰ μὴν μισήσῃς τὸν ἀδελφό σου κατὰ τὴν διάνοιά σου· νὰ ἐλέγξῃς τὸν ἀδελφό σου φανερὰ[α] καὶ δὲν θὰ λάβῃς ἐξ αἰτίας του ἁμαρτία.

30. Ἐὰν κάποιος ἀδελφὸς ἐπιμείνῃ νὰ σὲ κακολογῇ, ἐπειδὴ ἴσως πειράζεται, ἐσὺ ὅμως νὰ μὴν ἐξέλθῃς ἀπὸ τὴν κατάστασι τῆς ἀγάπης, διότι σὲ πειράζει κατὰ διάνοιαν ὁ ἴδιος ὁ πονηρὸς δαίμονας. Καὶ δὲν θὰ ἐξέλθῃς ἀπ᾽ αὐτὴν [τὴν κατάστασι τῆς ἀγάπης], ἐὰν εὐλογήσῃς, ἐνῶ ὑβρίζεσαι, ἐὰν διατεθῇς εὐνοϊκά, ἐνῶ δυσφημεῖσαι. Αὐτὴ εἶναι ἡ ὁδὸς τῆς κατὰ Χριστὸν φιλοσοφίας· καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν πορεύεται σ᾽ αὐτὴν [τὴν ὁδό], δὲν θὰ συνοικήσῃ μ᾽ Ἐκεῖνον, [δηλαδὴ τὸν Χριστό].

λα΄. Μὴ ὡς εὐνοοῦντας λογίζου, τοὺς λόγους σοι φέροντας, λύπην ἐν σοὶ καὶ μῖσος πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐργαζομένους, κἂν ἀληθεύειν δοκῶσιν· ἀλλ' ὡς θανατοῦντας ὄφεις τοὺς τοιούτους ἀποστρέφου· ἵνα κἀκείνους τοῦ κακολογεῖν ἀνακόψῃς, καὶ τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν πονηρίας ἀπαλλάξῃς.

λβ΄. Μὴ λόγοις δι' αἰνιγμάτων τὸν ἀδελφὸν κεντήσῃς, ἵνα μὴ τὰ ὅμοια παρ' αὐτοῦ ἀντιδεχόμενος, τὴν τῆς ἀγάπης διάθεσιν ἐξ ἀμφοτέρων ἀπελάσῃς· ἀλλὰ μετὰ παῤῥησίας ἀγαπητικῆς, ὕπαγε ἔλεγξον αὐτόν, ἵνα τὰς αἰτίας τῆς λύπης λύσας, ταραχῆς καὶ λύπης ἀμφοτέρους ἀπαλλάξῃς.

λγ΄. Ἐρεύνησον τὴν συνείδησιν μετὰ πάσης ἀκριβείας, μήποτε τῇ σῇ αἰτίᾳ ὁ ἀδελφὸς οὐ διηλλάγη· καὶ μὴ παραλογίζου ταύτην, τὰ κρυπτά σου γινώσκουσαν, καὶ κατηγοροῦσάν σου ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐξόδου, καὶ ἐν καιρῷ δὲ προσευχῆς πρόσκομμά σοι γενομένην.

λδ΄. Μὴ μνημόνευε, ἐν τῷ καιρῷ τῆς εἰρήνης, τῶν ἐν

31. Ἂς μὴν θεωρήσῃς, ὅτι δῆθεν διάκεινται εὐνοϊκὰ [ἐναντί σου] ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι σοῦ μεταφέρουν λόγους, οἱ ὁποῖοι καλλιεργοῦν μέσα σου λύπη καὶ μῖσος ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ, ἀκόμη κι ἂν φαίνωνται φανερά, ὅτι ἀληθεύουν· ἀλλὰ νὰ ἀποστρέφεσαι αὐτοῦ τοῦ εἴδους τοὺς [ἀνθρώπους] σὰν φίδια, ποὺ θανατώνουν, ὥστε καὶ ἐκείνους νὰ ἐμποδίσῃς ἀπὸ τὸ νὰ κακολογοῦν καὶ τὴν δική σου ψυχὴ νὰ ἀπαλλάξῃς ἀπὸ τὴν πονηρία.

32. Μὴν πληγώσῃς τὸν ἀδελφὸ μὲ ὑπαινιγμούς, γιὰ νὰ μὴν τυχὸν ἐκδιώξῃς καὶ ἀπὸ τοὺς δυό σας τὴν διάθεσι τῆς ἀγάπης μὲ τὸ νὰ δεχθῇς σὲ ἀνταπόδοσι τὰ ἴδια ἀπ' αὐτόν· ἀλλὰ πήγαινε μὲ ἀγαπητικὴ παρρησία, ἔλεγξε αὐτόν, [καὶ] ἀφοῦ διαλύσῃς τὶς ἀφορμὲς τῆς λύπης, νὰ ἀπαλλάξῃς καὶ τοὺς δυό σας ἀπὸ τὴν ταραχὴ καὶ τὴν λύπη.

33. Ἐξέτασε τὴν συνείδησί [σου] μὲ κάθε ἀκρίβεια, μὴ τυχὸν κάποτε, ὁ ἀδελφὸς δὲν συμφιλιώθηκε [μαζί σου], ἐξ αἰτίας σου· καὶ νὰ μὴν περιφρονῇς αὐτὴν [τὴν συνείδησί σου], ἡ ὁποία γνωρίζει τὰ κρύφιά σου καὶ γίνῃ [αὐτὴ] κατήγορός σου κατὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου [σου] καὶ ἐμπόδιο κατὰ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς σου.

34. Νὰ μὴν θυμᾶσαι στὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης [τῆς ψυχῆς σου] ἐκεῖ-

τῷ καιρῷ τῆς λύπης ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ λεχθέντων, κἄν τε κατὰ πρόσωπον τὰ λυπηρὰ ἐῤῥέθη, κἄν τε πρὸς ἄλλον περὶ σοῦ, καὶ μετὰ ταῦτα ἤκουσας· ἵνα μὴ τῶν λογισμῶν τῆς μνησικακίας ἀνεχόμενος, εἰς τὸ ὀλέθριον μῖσος τοῦ ἀδελφοῦ ὑποστρέψῃς.

λε΄. Οὐ δύναται ψυχὴ λογικὴ πρὸς ἄνθρωπον μῖσος τρέφουσα, πρὸς τὸν Θεὸν εἰρηνεῦσαι, τὸν τῶν ἐντολῶν δοτῆρα. Ἐὰν γάρ, φησί, μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν[12]*· εἰ δὲ ἐκεῖνος εἰρηνεύειν οὐ θέλει, ἀλλὰ σύ γε σεαυτὸν ἀπὸ μίσους φύλαξον, προσευχόμενος ὑπὲρ αὐτοῦ γνησίως, καὶ μὴ κακολογῶν αὐτὸν πρός τινα.*

λς΄. Ἡ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων ἄκρα εἰρήνη, ταῖς δυσὶ ταύταις κεκράτηται διαθέσεσι, τῇ τε πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπῃ· ὁμοίως δέ, καὶ πάντων τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος ἁγίων· παγκάλως οὖν εἴρηται, ὅτι ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς, ὁ νόμος ὅλος, καὶ οἱ προφῆται κρέμανται[13].

να, τὰ ὁποῖα ἐλέχθησαν ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ στὸν καιρὸ τῆς λύπης, ἀκόμη κι ἂν τὰ λυπηρὰ [λόγια] ἐλέχθησαν κατὰ πρόσωπο, ἀκόμη κι ἂν [ἐλέχθησαν], σχετικὰ μὲ σένα, καὶ σὲ ἄλλον καὶ κατόπιν [τὰ] ἄκουσες· γιὰ νὰ μὴν ἐπιστρέψῃς στὸ ὀλέθριο μῖσος τοῦ ἀδελφοῦ, μὲ τὸ νὰ ἀνέχεσαι τοὺς λογισμοὺς τῆς μνησικακίας.

35. Δὲν εἶναι δυνατὸν λογικὴ ψυχὴ νὰ εἰρηνεύσῃ μὲ τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος ἔδωσε τὶς ἐντολές, ἐὰν τρέφῃ μῖσος ἐναντίον ἀνθρώπου. Διότι λέγει [ὁ Κύριος]: ἐὰν δὲν συγχωρήσετε στοὺς ἀνθρώπους τὰ παραπτώματά τους, οὔτε ὁ Πατέρας σας, ὁ οὐράνιος, θὰ συγχωρήσῃ τὰ παραπτώματά σας. Καὶ ἐὰν ἐκεῖνος δὲν θέλῃ νὰ εἰρηνεύῃ, ὅμως ἐσὺ ἀπεναντίας φύλαξε τὸν ἑαυτό σου ἀπὸ τὸ μῖσος μὲ τὸ νὰ προσεύχεσαι εἰλικρινὰ γι᾽ αὐτὸν καὶ νὰ μὴν τὸν κακολογῇς σὲ κανένα.

36. Ἡ ἄκρα εἰρήνη τῶν ἁγίων Ἀγγέλων συγκρατεῖται ἀπὸ αὐτὲς τὶς δύο διαθέσεις, καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ ἀπὸ [τὴν ἀγάπη] τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸν ἄλλο· κατὰ δὲ τὸν ἴδιο τρόπο [συγκρατεῖται] καὶ [ἡ ἀγάπη] ὅλων τῶν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου Ἁγίων. Ἑπομένως, ἀπολύτως σωστὰ ἔχει λεχθῆ, ὅτι σ᾽ αὐτὲς τὶς δύο ἐντολὲς κρέμονται ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆτες.

λζ΄. Μὴ ἔσο αὐτάρεσκος, καὶ οὐκ ἔσῃ μισάδελφος· καὶ μὴ ἔσο φίλαυτος, καὶ ἔσῃ φιλόθεος.

λη΄. Πνευματικοῖς ἀδελφοῖς συζῆσαι προειρημένος, τοῖς σοῖς θελήμασιν ἀπὸ θυρῶν ἀπόταξαι· οὐ μὴ γὰρ ἑτέρῳ τρόπῳ εἰρηνεῦσαι δυνήσῃ, οὔτε πρὸς τὸν Θεόν, οὔτε πρὸς τοὺς συζῶντας.

λθ΄. Ὁ τελείαν ἀγάπην κτήσασθαι δυνηθείς, καὶ ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ πρὸς ταύτην ῥυθμίσας, οὗτος λέγει Κύριον Ἰησοῦν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ[14]*.*

μ΄. Ἡ μὲν εἰς Θεὸν ἀγάπη, εἰς τὴν θείαν ὁμιλίαν ἀεὶ φιλεῖ πτερῶσαι τὸν νοῦν· ἡ δὲ εἰς τὸν πλησίον, ἀεὶ καλὰ λογίζεσθαι περὶ αὐτοῦ παρασκευάζει.

μα΄. Τοῦ ἔτι δόξαν ἀγαπῶντος κενήν, ἤ τινι τῶν ὑλικῶν πραγμάτων προσκειμένου ἐστὶ τὸ πρὸς ἀνθρώπους λυπεῖσθαι διὰ πρόσκαιρα, ἢ μνησικακεῖν αὐτοῖς, ἢ μῖσος ἔχειν πρὸς αὐτούς, ἢ λογισμοῖς δουλεύειν αἰσχροῖς· τῆς δὲ φιλοθέου ψυχῆς πάντῃ ταῦτα ἀλλότρια.

μβ΄. Ὅταν μηδὲν εἴπῃς, μηδὲ πράξῃς αἰσχρὸν κατὰ διάνοι-

37. Νὰ μὴν εἶσαι αὐτάρεσκος καὶ δὲν θὰ γίνῃς μισάδελφος· καὶ νὰ μὴν εἶσαι φίλαυτος καὶ θὰ γίνῃς φιλόθεος.

38. Ἐὰν ἔχῃς ἐπιλέξει νὰ ζήσῃς μαζὶ μὲ πνευματικοὺς ἀδελφοὺς ἐγκατέλειψε τὰ θελήματά σου ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα [τοῦ κοινοβίου]· διότι δὲν θὰ μπορέσῃς νὰ εἰρηνεύσῃς μὲ ἄλλον τρόπο οὔτε μὲ τὸν Θεὸ οὔτε μ᾽ ἐκείνους, μὲ τοὺς ὁποίους ζῇς μαζί.

39. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μπόρεσε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν τελεία ἀγάπη καὶ διαμόρφωσε ὁλόκληρη τὴν ζωή του, σύμφωνα μ᾽ αὐτή, αὐτὸς ὁμολογεῖ τὸν Ἰησοῦ Κύριο [δηλαδὴ Θεό], διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

40. Ἡ μὲν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ ποθεῖ πάντοτε νὰ πτερώνῃ τὸν νοῦ γιὰ τὴν κοινωνία μὲ τὸν Θεό· ἡ δὲ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον προδιαθέτει [τὸν νοῦ] ὥστε νὰ ἔχῃ πάντοτε καλοὺς λογισμοὺς γι᾽ αὐτόν.

41. Εἶναι [ἴδιον] ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἀκόμη ἀγαπᾶ τὴν ματαία δόξα ἢ μένει προσκολλημένος σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ ὑλικὰ πράγματα, τὸ νὰ θλίβεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἐξ αἰτίας ἐφήμερων [πραγμάτων] ἢ νὰ μνησικακῇ ἢ νὰ ἔχῃ μῖσος ἐναντίον τους ἢ νὰ εἶναι δοῦλος σὲ αἰσχροὺς λογισμούς. Ἐνῶ ὅλα αὐτὰ εἶναι, ἐντελῶς, ξένα γιὰ τὴν φιλόθεη ψυχή.

42. Ὅταν δὲν πῇς, οὔτε κατὰ διάνοιαν πράξῃς κάτι αἰσχρὸ καὶ ὅταν

αν καὶ ὅταν τῷ ζημιώσαντι, ἢ κακολογήσαντι μὴ μνησικακῇς, καὶ ὅταν ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς ἄϋλον, καὶ ἀνείδεον ἀεὶ ἔχῃς τὸν νοῦν, τότε γνῶθι, ὅτι ἔφθασας εἰς τὸ μέτρον τῆς ἀπαθείας, καὶ τῆς τελείας ἀγάπης.

μγʹ. Οὐ μικρὸς ἀγὼν κενοδοξίας ἀπαλλαγῆναι· ἀπαλλάττεται δέ τις διὰ κρυπτῆς τῶν ἀρετῶν ἐργασίας, καὶ συχνοτέρας προσευχῆς· σημεῖον δὲ τῆς ἀπαλλαγῆς, τὸ μηκέτι μνησικακεῖν τῷ κακολογήσαντι, ἢ κακολογοῦντι.

μδʹ. Εἰ θέλεις εἶναι δίκαιος, ἀπόνεμε ἑκάστῳ τῶν ἐν σοὶ μερῶν τὰ κατ᾽ ἀξίαν· ψυχῇ λέγω καὶ σώματι· καὶ τῷ μὲν λογιστικῷ τῆς ψυχῆς, ἀναγνώσματα, καὶ θεωρήματα πνευματικά, καὶ προσευχήν· τῷ δὲ θυμικῷ, ἀγάπην πνευματικήν, τὴν τῷ μίσει ἀντικειμένην· τῷ δὲ ἐπιθυμητικῷ, σωφροσύνην, καὶ ἐγκράτειαν· τῷ δὲ σαρκίῳ, διατροφάς, καὶ σκεπάσματα[15], τὰ μόνα ἀναγκαιότερα.

μεʹ. Κατὰ φύσιν ὁ νοῦς ἐνεργεῖ, ὅταν τὰ πάθη ἔχῃ ὑποτε-

δὲν μνησικακῇς ἐναντίον ἐκείνου, ὁ ὁποῖος σὲ ζημίωσε ἢ σὲ κακολόγησε καὶ ὅταν κατὰ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς ἔχῃς πάντοτε τὸν νοῦ [σου] ἄυλο καὶ ἀσχημάτιστο, τότε γνώριζε, ὅτι ἔφθασες στὸ μέτρο τῆς ἀπαθείας καὶ τῆς τελείας ἀγάπης.

43. Δὲν [εἶναι] μικρὸς ὁ ἀγώνας νὰ ἀπαλλαγῇ [κάποιος] ἀπὸ τὴν κενοδοξία. Ἀπαλλάσσεται δὲ κανεὶς μὲ τὴν κρυπτὴ [τὴν ἐσωτερικὴ] ἐργασία τῶν ἀρετῶν καὶ μὲ ἐκτενέστερη [ἀδιάλειπτη] προσευχή. Σημεῖο δὲ τῆς ἀπαλλαγῆς [ἀπὸ τὴν κενοδοξία εἶναι] τὸ νὰ μὴν μνησικακῇ πλέον ἐναντίον ἐκείνου, ὁ ὁποῖος [τὸν] κακολόγησε ἢ [τὸν] κακολογεῖ.

44. Ἐὰν θέλῃς νὰ εἶσαι δίκαιος νὰ ἀπονέμῃς στὸ καθένα ξεχωριστὰ ἀπὸ τὰ μέρη σου τὰ ἁρμόδια. Μιλῶ ὅσον ἀφορᾶ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα. Καὶ στὸ μὲν λογιστικὸ [μέρος] τῆς ψυχῆς πρόσφερε ἀναγνώσματα καὶ πνευματικὲς θεωρίες καὶ προσευχή· στὸ δὲ θυμικὸ τὴν πνευματικὴ ἀγάπη, ἡ ὁποία ἀντιστρατεύεται τὸ μῖσος· στὸ δὲ ἐπιθυμητικὸ σωφροσύνη καὶ ἐγκράτεια· ἐνῶ στὸ σῶμα τροφὲς καὶ σκεπάσματα, μόνο τὰ πλέον ἀναγκαῖα.

45. Ὁ νοῦς ἐνεργεῖ κατὰ φύσιν, ὅταν ἔχῃ τὰ πάθη ὑποταγμένα

ταγμένα, καὶ τοὺς λόγους τῶν ὄντων θεωρῇ, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν διάγῃ.

μϛʹ. Ὥσπερ ὑγεία καὶ νόσος πρὸς τὸ σῶμα θεωρεῖται τοῦ ζῴου, καὶ φῶς καὶ σκότος πρὸς τὸν ὀφθαλμόν· οὕτως ἀρετὴ καὶ κακία πρὸς τὴν ψυχήν, καὶ γνῶσις καὶ ἀγνωσία πρὸς τὸν νοῦν.

μζʹ. Ἐν τοῖς τρισὶ τούτοις ὁ Χριστιανὸς φιλοσοφεῖ· ἐν ταῖς ἐντολαῖς, ἐν τοῖς δόγμασι, καὶ ἐν τῇ πίστει· καὶ αἱ μὲν ἐντολαί, τῶν παθῶν τὸν νοῦν χωρίζουσι· τὰ δὲ δόγματα, εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ὄντων αὐτὸν εἰσάγουσιν· ἡ δὲ πίστις, εἰς τὴν θεωρίαν τῆς Ἁγίας Τριάδος.

μηʹ. Οἱ μὲν τῶν ἀγωνιζομένων ἀποκρούονται μόνον τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς, οἱ δὲ καὶ τὰ πάθη περικόπτουσι· καὶ ἀποκρούεται μέν τις, οἷον ἢ ψαλμῳδίᾳ, ἢ προσευχῇ, ἢ μετεωρισμῷ ἢ ἄλλῳ τινὶ τοπικῷ περισπασμῷ· ἐκκόπτει δὲ τὰ πάθη, τῶν πραγμάτων ἐκείνων καταφρονῶν, πρὸς ἅπερ τὰ πάθη κέκτηται.

μθʹ. Πρὸς ἅπερ τὰ πάθη κεκτήμεθα πράγματα, εἰσὶ ταῦτα· οἷον, γυνή, χρήματα, δῶρα, καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ τῆς

καὶ θεωρῇ τοὺς λόγους τῶν ὄντων καὶ ζῇ κατὰ Θεόν.

46. Ὅπως ἀκριβῶς ἡ ὑγεία καὶ ἡ ἀσθένεια ἐξετάζονται ἐν σχέσει πρὸς τὸ σῶμα τοῦ ζῶντος [ἀνθρώπου] καὶ τὸ φῶς καὶ τὸ σκοτάδι ἐν σχέσει πρὸς τὸν ὀφθαλμό· κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία [ἐξετάζονται] ἐν σχέσει πρὸς τὴν ψυχὴ καὶ ἡ γνῶσι καὶ ἡ ἄγνοια ἐν σχέσει πρὸς τὸν νοῦ.

47. Ὁ Χριστιανὸς ἀσκεῖ τὴν ἐν Χριστῷ φιλοσοφία μὲ αὐτὰ τὰ τρία: μὲ τὶς ἐντολές, μὲ τὰ δόγματα καὶ μὲ τὴν πίστι. Καὶ οἱ μὲν ἐντολὲς ἐλευθερώνουν τὸν νοῦ ἀπὸ τὰ πάθη· τὰ δὲ δόγματα τὸν εἰσάγουν στὴν γνῶσι τῶν ὄντων· ἡ δὲ πίστι [ὁδηγεῖ] στὴν θεωρία τῆς Ἁγίας Τριάδος.

48. Ἄλλοι μὲν ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ ἀγωνίζονται ἀποκρούουν μόνο τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς, ἐνῶ οἱ ἄλλοι [προχωροῦν καὶ] ἀποκόπτουν καὶ τὰ πάθη· καὶ κανείς, βέβαια, ἀποκρούει [τοὺς λογισμοὺς] ἢ μὲ τὴν ψαλμωδία, ἐπὶ παραδείγματι, ἢ μὲ τὴν προσευχὴ ἢ μὲ τὸν μετεωρισμό, [δηλαδὴ τὴν ἐνασχόλησι μὲ ἄλλα νοήματα] ἢ μὲ κάποιον ἄλλο συγκεκριμένο περισπασμὸ [μὲ κάποια φροντίδα]· τὰ δὲ πάθη [τὰ] ἀποκόπτει μὲ τὸ νὰ καταφρονῇ ἐκεῖνα τὰ πράγματα, πρὸς τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς διάκειται ἐμπαθῶς.

49. Τὰ πράγματα πρὸς τὰ ὁποῖα ἔχομε τὰ πάθη εἶναι αὐτά: παραδείγματος χάριν, ἡ γυναῖκα, τὰ χρήματα, οἱ τιμὲς καὶ τὰ λοιπά· καὶ τὴν γυ-

μὲν γυναικός, τότε δύναταί τις καταφρονεῖν, ὅτε καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν, καὶ τὸ σῶμα ὡς δεῖ δι' ἐγκρατείας μαραίνει· τῶν δὲ χρημάτων, ὅτε πείθει τὸν λογισμὸν ἐν παντί, τῇ αὐταρκείᾳ στοιχῆσαι· τῆς δὲ δόξης, ὅτε τὴν κρυπτὴν ἀγαπήσῃ τῶν ἀρετῶν ἐργασίαν, καὶ Θεῷ φαινομένην μόνῳ· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως· ὁ δὲ τούτων καταφρονῶν, οὐδὲ εἰς μῖσός τινος ἔρχεταί ποτε.

ν'. Ὁ μὲν τοῖς πράγμασιν ἀποταξάμενος, οἷον τῇ γυναικί, καὶ τοῖς χρήμασι, καὶ τοῖς ἑξῆς, τὸν ἔξω ἄνθρωπον ἐποίησε Μοναχόν, οὔπω δὲ καὶ τὸν ἔσω· ὁ δὲ τοῖς τούτων ἐμπαθέσι νοήμασι, τὸν ἔσω ἄνθρωπον, ὅς ἐστιν ὁ νοῦς· καὶ τὸν μὲν ἔξω ἄνθρωπον, εὐκόλως τις ποιεῖ Μοναχόν, μόνον ἐὰν θελήσῃ· οὐκ ὀλίγος δὲ ἀγών, τὸν ἔσω ἄνθρωπον ποιῆσαι Μοναχόν.

να'. Τίς ἄρα ἐστὶν ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ, ὁ παντάπασιν ἀπαλλαγεὶς ἐμπαθῶν νοημάτων, καὶ τῆς καθαρᾶς διὰ παντὸς καὶ ἀΰλου ἀξιωθεὶς

ναῖκα τότε μπορεῖ κανεὶς νὰ [τὴν] καταφρονῇ, ὅταν, καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησί [του ἀπὸ τὸν κόσμο], μαραίνῃ, διὰ τῆς ἐγκρατείας, ὅπως ἁρμόζει, τὸ σῶμα· τὰ δὲ χρήματα [μπορεῖ νὰ τὰ καταφρονῇ], ὅταν πείθῃ τὸν λογισμὸ νὰ συμβαδίζῃ, σὲ κάθε περίπτωσι, μὲ τὴν ὀλιγάρκεια· ἐνῶ τὴν δόξα, ὅταν ἀγαπήσῃ τὴν κρυπτὴ ἐργασία τῶν ἀρετῶν, ἡ ὁποία μάλιστα μόνον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ φαίνεται· καὶ ὡς πρὸς τὰ ἄλλα [μπορεῖ νὰ τὰ καταφρονῇ], κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος καταφρονεῖ αὐτά, οὐδέποτε φθάνει στὸ μῖσος κάποιου.

50. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐγκατέλειψε τὰ πράγματα [τοῦ κόσμου], ἐπὶ παραδείγματι, τὴν γυναῖκα καὶ τὰ χρήματα καὶ τὰ ἀκόλουθα, κατέστησε Μοναχὸ [μόνο] τὸν ἐξωτερικὸ ἄνθρωπο, ἀλλὰ ὄχι ἀκόμη καὶ τὸν ἐσωτερικό. Ἐκεῖνος, ὅμως, [ὁ ὁποῖος ἐγκατέλειψε τῶν πραγμάτων] αὐτῶν τὰ ἐμπαθῆ νοήματα, [κατέστησε Μοναχὸ] τὸν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ νοῦς. Καὶ τὸν μὲν ἐξωτερικὸ ἄνθρωπο, [τὸν] καθιστᾶ κανεὶς εὔκολα Μοναχό, μόνο, ἐὰν θελήσῃ. Ἐνῶ δὲν [εἶναι] μικρὸς ὁ ἀγώνας, ὥστε νὰ καταστήσῃ κανεὶς τὸν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπο Μοναχό.

51. Ποιὸς εἶναι ἄραγε ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, στὴν γενεὰ αὐτή, ἀπηλλάγη ἐντελῶς ἀπὸ ἐμπαθῆ νοήματα καὶ ἀξιώθηκε ἀδιαλείπτως

προσευχῆς, ὅπερ ἐστὶ σημεῖον τοῦ ἔνδον Μοναχοῦ;

νβ'. Πολλὰ πάθη ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν κέκρυπται, τότε δὲ ἐλέγχονται, ὅταν τὰ πράγματα ἀναφαίνωνται.

νγ'. Δύναταί τις μὴ ὀχλεῖσθαι ὑπὸ παθῶν ἐν τῇ τῶν πραγμάτων ἀπουσίᾳ, μερικῆς τυχὼν ἀπαθείας· ἐὰν δὲ ἀναφανῶσι τὰ πράγματα, εὐθὺς τὰ πάθη τὸν νοῦν περισπῶσι.

νδ'. Μὴ νόμιζε τελείαν ἔχειν ἀπάθειαν, τοῦ πράγματος μὴ παρόντος· ὅταν δὲ φανῇ, καὶ μένῃς ἀκίνητος, πρός τε τὸ πρᾶγμα, καὶ τὴν μετὰ ταῦτα μνήμην αὐτοῦ, τότε γνῶθι σαυτόν, τῶν ὅρων αὐτῆς ἐπιβεβηκέναι, πλὴν μηδὲ οὕτω καταφρονήσῃς· διότι ἀρετὴ μὲν χρονίζουσα, νεκροῖ τὰ πάθη· ἀμελουμένη δέ, πάλιν ἐγείρει αὐτά.

νε'. Ὁ ἀγαπῶν τὸν Χριστόν, πάντως καὶ μιμεῖται αὐτὸν κατὰ δύναμιν· οἷον ὁ Χριστὸς τοὺς ἀνθρώπους εὐεργετῶν οὐκ ἐπαύσατο· καί, ἀχαριστούμενος καὶ βλασφημούμενος, ἐμακροθύμει· καί, τυπτόμενος ὑπ' αὐτῶν

τῆς καθαρᾶς καὶ ἀΰλου προσευχῆς, τὸ ὁποῖο βέβαια εἶναι τεκμήριο τοῦ ἐσωτερικοῦ Μοναχοῦ;

52. Στὶς ψυχές μας εἶναι κρυμμένα πολλὰ πάθη, τότε ὅμως ἀποκαλύπτονται, ὅταν ἐμφανίζωνται τὰ πράγματα, [τὰ ὁποῖα ἐρεθίζουν τὰ πάθη].

53. Εἶναι δυνατὸν κανείς, κατὰ τὴν ἀπουσία τῶν πραγμάτων, νὰ μὴν ἐνοχλῆται ἀπὸ τὰ πάθη, ἐπιτυγχάνοντας μερικὴ ἀπάθεια· ἐάν, ὅμως, ἐμφανισθοῦν τὰ πράγματα, [οἱ αἰτίες τῶν παθῶν], ἀμέσως τὰ πάθη ἁρπάζουν βιαίως τὸν νοῦ.

54. Νὰ μὴν θεωρῆς, ὅτι ἔχεις τελεία ἀπάθεια, ἐὰν τὸ πρᾶγμα, [τὸ ὁποῖο προκαλεῖ τὸ πάθος], δὲν εἶναι παρόν· ὅταν, ὅμως, ἐμφανισθῆ καὶ παραμείνῃς ἀκίνητος, [ἀπαθὴς] καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὸ πρᾶγμα καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν μετέπειτα ἐνθύμησί του, τότε γνώριζε γιὰ τὸν ἑαυτό σου, ὅτι ἔχεις κατακτήσει τὰ μέτρα αὐτῆς [τῆς ἀπαθείας], ἀλλὰ οὔτε τότε νὰ ἀμελήσῃς [τὴν ἄσκησι τῆς ἀρετῆς]· διότι ἡ ἀρετή, ὅταν μὲν χρονίζῃ [ἀσκῆται διαρκῶς] νεκρώνει τὰ πάθη· ἐνῶ, ὅταν παραμελῆται, τὰ διεγείρει ἐκ νέου.

55. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾶ τὸν Χριστό, ὁπωσδήποτε καί, κατὰ δύναμιν, Τὸν μιμεῖται· παραδείγματος χάριν, ὁ Χριστὸς δὲν ἔπαυσε νὰ εὐεργετῆ τοὺς ἀνθρώπους καί, ὅταν δεχόταν ἀχαριστία καὶ βλασφημεῖτο, μακροθυμοῦσε· καί, ὅταν ἀπ' αὐτοὺς δεχό-

καὶ φονευόμενος, ὑπέμεινε, μηδενὶ τὸ σύνολον τὸ κακὸν λογιζόμενος. Ταῦτα δὲ τὰ τρία, τὰ ἔργα εἰσὶ τῆς εἰς τὸν πλησίον ἀγάπης· ὧν χωρίς, ὁ λέγων ἀγαπᾶν τὸν Χριστόν, ἢ τῆς Βασιλείας αὐτοῦ τυχεῖν, ἑαυτὸν ἀπατᾷ. Οὐ γὰρ ὁ λέγων μοι (φησὶ) Κύριε, Κύριε, οὗτος εἰσελεύσεται εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου[16]*· καὶ πάλιν, ὁ ἀγαπῶν με, τὰς ἐντολάς μου τηρήσει, καὶ τὰ ἑξῆς*[17]*.*

νς'. Ἅπας ὁ σκοπὸς τῶν ἐντολῶν τοῦ Σωτῆρος, ἵνα ἀκρασίας καὶ μίσους τὸν νοῦν ἐλευθερώσῃ· καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ ἀγάπην καὶ τοῦ πλησίον ἀγάγῃ, ἐξ ὧν τίκτεται τὸ φέγγος τῆς κατ' ἐνέργειαν ἁγίας γνώσεως.

νζ'. Μερικῆς γνώσεως παρὰ τοῦ Θεοῦ καταξιωθείς, μὴ ἀμέλει ἀγάπης καὶ ἐγκρατείας. Αὗται γὰρ τὸ παθητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς ἐκκαθαίρουσαι, τὴν ἐπὶ τὴν γνῶσιν ὁδὸν ἀεί σοι εὐτρεπίζουσιν.

νη'. Ὁδὸς ἐπὶ τὴν γνῶσίν ἐστιν ἀπάθεια καὶ ταπείνωσις· ὧν

ταν χτυπήματα καὶ θανατωνόταν, ὑπέμεινε χωρὶς νὰ καταλογίζῃ σὲ κανέναν ἀπολύτως τὸ κακό. Αὐτά, λοιπόν, τὰ τρία εἶναι τὰ ἔργα [τὰ ἀποδεικτικὰ] τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον, χωρὶς τὰ ὁποῖα ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος λέγει, ὅτι ἀγαπᾶ τὸν Χριστὸ ἢ ὅτι ἐπέτυχε τῆς Βασιλείας Αὐτοῦ, ἐξαπατᾶ τὸν ἑαυτό [του]. Διότι λέγει [ὁ Κύριος]: δὲν θὰ εἰσέλθῃ στὴν Βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μὲ ἐπικαλεῖται Κύριε, Κύριε, ἀλλὰ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπιτελεῖ τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου· καὶ πάλι [λέγει ὁ Κύριος]: ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μὲ ἀγαπᾶ, θὰ τηρήσῃ τὶς ἐντολές μου καὶ τὰ ὑπόλοιπα.

56. Ὅλος ὁ σκοπὸς τῶν ἐντολῶν τοῦ Σωτῆρος [εἶναι], γιὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν νοῦ ἀπὸ τὴν ἀκρασία καὶ τὸ μῖσος καὶ νὰ τὸν ὁδηγήσῃ στὴν ἀγάπη τοῦ Ἰδίου [τοῦ Θεοῦ] καὶ τοῦ πλησίον, ἀπὸ τὶς ὁποῖες γεννᾶται τὸ φῶς τῆς κατ' ἐνέργειαν θείας γνώσεως.

57. Ἐὰν καταξιώθηκες ἀπὸ τὸν Θεὸ κάποιου μέρους ἀπὸ θεία γνῶσι, ἂς μὴν ἀμελῇς τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἐγκράτεια. Διότι αὐτές, μὲ τὸ νὰ καθαρίζουν τὸ παθητικὸ μέρος τῆς ψυχῆς, [δηλαδὴ τὸν θυμὸ καὶ τὴν ἐπιθυμία], πάντοτε σοῦ προετοιμάζουν τὴν ὁδὸ πρὸς τὴν [θεία] γνῶσι.

58. Ὁδὸς πρὸς τὴν γνῶσι εἶναι ἡ ἀπάθεια καὶ ἡ ταπείνωσι, χωρὶς

χωρίς, οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον.

νθ΄. Ἐπειδὴ ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ[18], *σύζευξον τῇ γνώσει τὴν ἀγάπην, καὶ ἔσῃ ἄτυφος καὶ πνευματικὸς οἰκοδόμος, καὶ σεαυτὸν οἰκοδομῶν, καὶ πάντας τοὺς ἐγγίζοντάς σοι.*

ξ΄. Ἐντεῦθεν ἡ ἀγάπη, ἐπειδὴ οὐδὲ φθονεῖ, οὐδὲ πρὸς τοὺς φθονοῦντας πικραίνεται, οὐδὲ τὸ φθονούμενον δημοσιεύει ἐπιδεικτικῶς, οὐδὲ λογίζεται σκοπὸν ἤδη κατειληφέναι[19]*· καὶ ὧν οὐκ οἶδεν ὁμολογεῖ ἀνερυθριάστως τὴν ἄγνοιαν. Οὕτως οὖν τὸν νοῦν ἄτυφον ἀπεργάζεται, καὶ προκόπτειν εἰς τὴν γνῶσιν ἀεὶ παρασκευάζει.*

ξα΄. Πέφυκέ πως παρέπεσθαι τῇ γνώσει ἡ οἴησις, καὶ ὁ φθόνος, ἐν προοιμίοις μάλιστα· καὶ ἡ μὲν οἴησις, ἔνδοθεν μόνον· ὁ δὲ φθόνος, καὶ ἔνδοθεν καὶ ἔξωθεν· καὶ ἔνδοθεν μέν, πρὸς τοὺς ἔχοντας γνῶσιν· ἔξωθεν δέ, ἀπὸ τῶν ἐχόντων ἄγνοιαν. Ἡ οὖν ἀγάπη, τὰ τρία ἀνατρέπει· τὴν μὲν οἴησιν, ἐπειδὴ οὐ φυσιοῦται· τὸν δὲ ἔνδον φθόνον, ἐπεὶ οὐ ζηλοῖ·

τὶς ὁποῖες κανένας δὲν θὰ δῇ τὸν Θεό.

59. Ἐπειδὴ ἡ γνῶσι καλλιεργεῖ τὴν ὑπερηφάνια, ἐνῶ ἡ ἀγάπη οἰκοδομεῖ [τὸν ἐν Χριστῷ πνευματικὸ ἄνθρωπο], ἕνωσε τὴν ἀγάπη μὲ τὴν γνῶσι καὶ θὰ εἶσαι ἀνυπερήφανος καὶ πνευματικὸς οἰκοδόμος, οἰκοδομώντας καὶ τὸν ἑαυτό σου καὶ ὅλους ὅσους σὲ προσεγγίζουν.

60. Ἐπομένως, ἡ ἀγάπη, ἐπειδὴ δὲν φθονεῖ, οὔτε πικραίνεται ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι φθονοῦν, οὔτε τὸ φθονούμενο [χάρισμα] φανερώνει ἐπιδεικτικά, οὔτε ἐκτιμᾶ, ὅτι ἔχει ἤδη ἐπιτύχει τὸν σκοπό [της, δηλαδὴ τὴν τελειότητα] καὶ ὁμολογεῖ χωρὶς νὰ ντρέπεται τὴν ἄγνοια ἐκείνων, τὰ ὁποῖα δὲν γνωρίζει. Κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο, λοιπόν, καθιστᾶ τὸν νοῦ ἀνυπερήφανο καὶ [τὸν] προετοιμάζει, ὥστε νὰ προκόπτῃ συνεχῶς στὴν [πνευματικὴ] γνῶσι.

61. Ἡ οἴησι καὶ ὁ φθόνος ἔχουν τὴν ἰδιότητα ἐκ φύσεως κάπως νὰ εἶναι ἐπακόλουθα τῆς γνώσεως, μάλιστα, στὴν ἀρχή [της]· καὶ ἡ μὲν οἴησι [ἐμφανίζεται] μόνο ἐσωτερικά, ὁ δὲ φθόνος καὶ ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικά· καὶ ἐσωτερικὰ μὲν [ὁ φθόνος ἐνεργεῖ] πρὸς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν γνῶσι, ἐνῶ ἐξωτερικὰ [ὁ φθόνος ἐνεργεῖται] ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἄγνοια. Ἡ ἀγάπη, λοιπόν, ἀνατρέπει [καὶ] τὰ τρία [αὐτά]. Τὴν μὲν οἴησι, ἐπειδὴ [ἡ ἀγάπη] δὲν ὑπερηφανεύεται· τὸν δὲ ἐσωτερικὸ φθόνο, διότι δὲν ζηλεύει·

τὸν δὲ ἔξωθεν, ἐπειδὴ μακροθυμεῖ, καὶ χρηστεύεται[20]. Ἀνάγκη οὖν τὸν ἔχοντα γνῶσιν, προσλαβέσθαι καὶ τὴν ἀγάπην, ἵνα ἄτρωτον τὸν νοῦν ἐν παντὶ διαφυλάττῃ.

ξβʹ. Ὁ τοῦ χαρίσματος τῆς γνώσεως καταξιωθείς, καὶ λύπην, ἢ μνησικακίαν, ἢ μῖσος πρὸς ἄνθρωπον ἔχων, ὅμοιός ἐστι τῷ ἀκάνθαις καὶ τριβόλοις τοὺς ὀφθαλμοὺς κατακεντοῦντι· διὸ ἀναγκαίως δέεται ἡ γνῶσις τῆς ἀγάπης.

ξγʹ. Μὴ ὅλην τὴν σχολήν σου περὶ τὴν σάρκα ἔχε, ἀλλὰ ὅρισον αὐτῇ τὴν κατὰ δύναμιν ἄσκησιν, καὶ ὅλον τὸν νοῦν σου περὶ τὰ ἔνδον τρέψον. Ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία, πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος· ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ἐστὶν ὠφέλιμος, καὶ τὰ ἑξῆς[21].

ξδʹ. Ὁ ἀδιαλείπτως περὶ τὰ ἔνδον τὰς διατριβὰς ποιούμενος, σωφρονεῖ, μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ταπεινοφρονεῖ. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ θεωρεῖ, καὶ θεολογεῖ, καὶ προσεύχεται· καὶ τοῦτό ἐστιν, ὃ λέγει ὁ Ἀπόστολος πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ τὰ ἑξῆς[22].

ἐνῶ τὸν ἐξωτερικὸ [φθόνο], ἐπειδὴ μακροθυμεῖ καὶ ἀγαθοποιεῖ. Ἑπομένως, [εἶναι] ἀνάγκη ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει γνῶσι, νὰ ἀποκτήσῃ ἐπιπλέον καὶ τὴν ἀγάπη, γιὰ νὰ διαφυλάττῃ πάντοτε τὸν νοῦ [του] ἀπρόσβλητο.

62. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, κρίθηκε ἄξιος τοῦ χαρίσματος τῆς γνώσεως ἔχει ὅμως λύπη ἢ μνησικακία ἢ μῖσος ἐναντίον ἀνθρώπου, εἶναι ὅμοιος μ᾽ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τρυπᾶ βίαια τοὺς ὀφθαλμούς [του] μὲ ἀγκάθια καὶ τριβόλια· γι᾽ αὐτὸ ἡ γνῶσι ἔχει ἀνάγκη ἀπαραιτήτως ἀπὸ τὴν ἀγάπη.

63. Νὰ μὴν ἔχῃς ὅλη τὴν φροντίδα σου, [δηλαδὴ τὸ ἀσκητικό σου ἐνδιαφέρον], γύρω ἀπὸ τὴν σάρκα, ἀλλὰ ὅρισε γι᾽ αὐτὴν ἄσκησι ἀνάλογη μὲ τὴν δύναμί [της] καὶ στρέψε ὁλόκληρο τὸν νοῦ σου γύρω ἀπὸ τὰ ἐσωτερικά, [τὴν ἐσωτερικὴ ἐργασία]. Διότι ἡ σωματικὴ ἄσκησι εἶναι σὲ μικρὸ βαθμὸ ὠφέλιμη· ἐνῶ ἡ εὐσέβεια εἶναι σὲ ὅλα ὠφέλιμη καὶ τὰ ὑπόλοιπα [τοῦ Ἀποστολικοῦ χωρίου].

64. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐνασχολεῖται ἀδιαλείπτως μὲ ὅ,τι ἀφορᾶ τὰ ἐντός του [τὴν ἐσωτερικὴ ζωή], σωφρονεῖ, μακροθυμεῖ, ἀγαθοποιεῖ, ταπεινοφρονεῖ. Καὶ ὄχι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀσκεῖ πνευματικὴ θεωρία καὶ θεολογεῖ καὶ προσεύχεται· καὶ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο λέγει ὁ Ἀπόστολος, νὰ ζῇτε ἐν [Ἁγίῳ] Πνεύματι καὶ τὰ ὑπόλοιπα.

ξε΄. Ὁ τὴν πνευματικὴν ὁδὸν ὁδεύειν μὴ ἐπιστάμενος, τῶν ἐμπαθῶν νοημάτων οὐ ποιεῖται φροντίδα· ἀλλ᾽ ὅλην τὴν σχολὴν περὶ τὴν σάρκα ἔχει· καὶ ἢ γαστριμαργεῖ καὶ ἀκολασταίνει, λυπεῖται, καὶ ὀργίζεται, καὶ μνησικακεῖ, καὶ ἐντεῦθεν τὸν νοῦν σκοτίζει, ἢ ἀμέτρως τῇ ἀσκήσει κέχρηται, καὶ θολοῖ τὴν διάνοιαν.

ξς΄. Οὐδὲν τῶν ἐκ Θεοῦ εἰς χρῆσιν ἡμῖν δοθέντων, ἀναιρεῖ ἡ Γραφή· ἀλλὰ τὴν ἀμετρίαν κολάζει, καὶ τὴν ἀλογιστίαν διορθοῦται· οἷον, οὐ κωλύει ἐσθίειν· οὐδὲ παιδοποιεῖν· οὐδὲ χρήματα ἔχειν καὶ ὀρθῶς διοικεῖν· ἀλλὰ κωλύει γαστριμαργεῖν, πορνεύειν, καὶ τὰ ἑξῆς. Ἀλλ᾽ οὐδὲ τὸ νοεῖν ταῦτα κωλύει, διὰ τοῦτο γὰρ καὶ γεγόνασιν· ἀλλὰ τὸ ἐμπαθῶς νοεῖν.

ξζ΄. Τὰ μὲν τῶν ὑφ᾽ ἡμῶν κατὰ Θεὸν πραττομένων, κατ᾽ ἐντολὴν πράττεται· τὰ δέ, οὐ κατ᾽ ἐντολήν, ἀλλ᾽ ὡς ἄν τις εἴποι, καθ᾽ ἑκούσιον προσφοράν· οἷον, κατ᾽ ἐντολὴν μέν, τὸ ἀγαπᾶν τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον, τὸ ἀγαπᾶν τοὺς ἐχθρούς, τὸ μὴ μοιχεύειν, καὶ φονεύειν, καὶ τὰ

65. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν γνωρίζει καλὰ νὰ ὁδεύῃ τὴν πνευματικὴ ὁδό, δὲν φροντίζει τὰ ἐμπαθῆ νοήματα· ἀλλὰ ἔχει ὅλη τὴν φροντίδα του, [τὴν ἀσκητικότητά του], γύρω ἀπὸ τὴν σάρκα· [καὶ] ἑπομένως ἢ γαστριμαργεῖ καὶ ἀκολασταίνει, [ἢ] λυπεῖται καὶ ὀργίζεται καὶ μνησικακεῖ καὶ συνεπῶς σκοτίζει τὸν νοῦ [του] ἢ ἀσκεῖται χωρὶς μέτρο καὶ θολώνει τὴν διάνοιά [του].

66. Ἡ [Ἁγία] Γραφὴ δὲν ἀναιρεῖ τίποτα ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μᾶς παραδόθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ χρῆσι· ἀλλὰ μετριάζει τὴν ἀμετρία καὶ διορθώνει τὴν ἀλόγιστη χρῆσι· παραδείγματος χάριν, δὲν ἐμποδίζει [κανένα] νὰ τρώῃ· οὔτε νὰ γεννᾷ παιδιά· οὔτε νὰ ἔχῃ ἀγαθὰ καὶ νὰ [τὰ] διαχειρίζεται σωστά· ἀλλὰ ἐμποδίζει νὰ γαστριμαργῇ, νὰ πορνεύῃ καὶ τὰ λοιπά. Ἀλλὰ οὔτε ἐμποδίζει τὸ νὰ σκέπτεται [κανεὶς] αὐτά, διότι γι᾽ αὐτὸ καὶ ἔχουν δημιουργηθῆ· ἀλλὰ [ἐμποδίζει] τὸ νὰ [τὰ] σκέπτεται ἐμπαθῶς.

67. Ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πράττομε γιὰ τὸν Θεό, ἄλλα πράττονται κατ᾽ ἐντολὴν [τοῦ Θεοῦ], ἐνῶ ἄλλα ὄχι κατ᾽ ἐντολήν, ἀλλά, ὅπως θὰ μποροῦσε κάποιος νὰ πῇ, ἀπὸ αὐτοπροαίρετη προσφορά· παραδείγματος χάριν, [πράττονται] μὲν κατ᾽ ἐντολὴν [τοῦ Θεοῦ] τὸ νὰ ἀγαπᾷ [κανεὶς] τὸν Θεὸ καὶ τὸν πλησίον, τὸ νὰ ἀγαπᾷ τοὺς ἐχθρούς, τὸ νὰ μὴν μοιχεύῃ καὶ φονεύῃ καὶ τὰ

λοιπά, ἅτινα καὶ παραβαίνοντες κατακρινόμεθα. Οὐ κατ᾽ ἐντολὴν δέ, τὸ παρθενεύειν, ἡ ἀγαμία, ἡ ἀκτημοσύνη, ἡ ἀναχώρησις, καὶ τὰ ἑξῆς. Ἵνα ἐάν τινας τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ κατορθῶσαι ἐξ ἀσθενείας μὴ δυνηθῶμεν, διὰ τῶν δώρων τὸν ἀγαθὸν ἡμῶν ἐξιλεωσώμεθα Δεσπότην.

ξη΄. Ὁ τὴν ἀγαμίαν τιμῶν, ἢ παρθενίαν, ἀναγκαίως ὀφείλει ἔχειν τὴν ὀσφὺν περιεζωσμένην, καὶ τὸν λύχνον καιόμενον[23]*· τὴν μὲν ὀσφύν, δι᾽ ἐγκρατείας· τὸν δὲ λύχνον, διὰ προσευχῆς, καὶ θεωρίας, καὶ ἀγάπης πνευματικῆς.*

ξθ΄. Τινὲς τῶν ἀδελφῶν, ἐκτὸς ἑαυτοὺς εἶναι νομίζουσι τῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος χαρισμάτων· οὐ γὰρ ἴσασι διὰ τὴν ἀμέλειαν τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας, ὅτι ὁ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἀνόθευτον ἔχων, πάντα τὰ θεῖα χαρίσματα συλλήβδην ἔχει ἐν ἑαυτῷ. Ἐπειδὴ γὰρ τῆς εἰς αὐτὸν κατ᾽ ἐνέργειαν ἀγάπης, διὰ τὴν ἀργίαν, μακρὰν ἐσμεν τῆς δεικνυούσης ἡμῖν τοὺς ἐν ἡμῖν θείους θησαυρούς, εἰκότως ἐκτὸς ἑαυτοὺς

ὑπόλοιπα, τὰ ὁποῖα καὶ ὅταν παραβαίνωμε, καταδικαζόμεθα. Δὲν [πράττονται] δὲ κατ᾽ ἐντολὴν [τοῦ Θεοῦ] ἡ παρθενία, ἡ ἀγαμία, ἡ ἀκτημοσύνη, ἡ ἀναχώρησι [ἀπὸ τὸν κόσμο] καὶ τὰ ἀκόλουθα. Ὥστε, ἐάν, λόγῳ ἀδυναμίας, δὲν μπορέσωμε νὰ κατορθώσωμε κάποιες ἀπὸ τὶς ἐντολὲς τοῦ Χριστοῦ, νὰ ἐξιλεώσωμε τὸν ἀγαθὸ Κύριό μας μὲ τὰ δῶρα [μας].

68. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπιλέγει τὴν ἀγαμία ἢ τὴν παρθενία, ὀφείλει ὑποχρεωτικὰ νὰ ἔχῃ τὴν μέση [του] περιζωσμένη καὶ ἀναμμένο τὸ λυχνάρι [του]. Τὴν μὲν μέση [του ὀφείλει νὰ ἔχῃ περιζωσμένη] μὲ τὴν ἐγκράτεια· τὸ δὲ λυχνάρι [του ὀφείλει νὰ ἔχῃ ἀναμμένο] μὲ τὴν προσευχὴ καὶ τὴν θεωρία καὶ τὴν πνευματικὴ ἀγάπη.

69. Κάποιοι ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς νομίζουν, ὅτι οἱ ἴδιοι εἶναι χωρὶς τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ἀλλὰ δὲν γνωρίζουν, [ὅτι συμβαίνει αὐτὸ] λόγῳ τῆς ἀμελείας τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀνόθευτη τὴν πίστι στὸν Χριστό, ἔχει, ἐν συνόλῳ, ἐντός του ὅλα τὰ θεῖα χαρίσματα, [τὰ ὁποῖα ἔλαβε κατὰ τὸ Ἅγιο Βάπτισμα]. Ἐπειδή, ὅμως, λόγῳ τῆς ραθυμίας [μας γιὰ τὴν ἐργασία τῶν ἐντολῶν] εἴμαστε μακριὰ ἀπὸ τὴν κατ᾽ ἐνέργειαν ἀγάπη, ἡ ὁποία μᾶς ἀποκαλύπτει τοὺς ἐντός μας θείους θησαυρούς, εὐλόγως νομίζομε, ὅτι [εἴμε-

τῶν θείων νομίζομεν χαρισμάτων.

ο΄. Εἰ ὁ Χριστὸς ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν κατοικεῖ[24] *διὰ τῆς πίστεως, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, πάντες δὲ οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἐν αὐτῷ εἰσιν ἀπόκρυφοι· πάντες ἄρα οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν εἰσιν ἀπόκρυφοι*[25]*· φανεροῦνται δὲ τῇ καρδίᾳ, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἑκάστου, διὰ τῶν ἐντολῶν, καθάρσεως.*

οα΄. Οὗτός ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ κεκρυμμένος[24] *τῆς καρδίας σου, ὃν οὔπω εὗρες διὰ τὴν ἀργίαν· εἰ γὰρ εὗρες, ἄρα ἂν πέπρακας πάντα, καὶ ἐκτήσω τὸν ἀγρὸν τοῦτον· νῦν δὲ τὸν ἀγρὸν ἀφείς, τὰ περὶ τὸν ἀγρὸν περιέπεις, ἐν οἷς οὐδὲν ἄλλον εὑρίσκεται πλὴν ἀκανθῶν καὶ τριβόλων.*

οβ΄. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Σωτήρ, μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται[27]*· τότε δὲ ὄψονται αὐτόν, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ θησαυρούς, ὅτε δι᾽ ἀγάπης καὶ ἐγκρατείας ἑαυτοὺς κα-*

θα] ἐκτὸς τῶν θείων χαρισμάτων [γυμνοὶ ἀπὸ θεῖα χαρίσματα].

70. Ἐάν, σύμφωνα μὲ τὸν θεῖο Ἀπόστολο, ὁ Χριστός, διὰ τῆς πίστεως, κατοικῇ μέσα στὶς καρδιές μας καὶ μέσα σ᾽ Αὐτὸν [τὸν Χριστὸ] ὑπάρχουν κρυμμένοι ὅλοι οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως· τότε ὅλοι οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ὑπάρχουν κρυμμένοι μέσα στὶς καρδιές μας· φανερώνονται δὲ στὴν καρδία ἀναλόγως μὲ τὴν κάθαρσι τοῦ καθενὸς διὰ [τῆς ἐργασίας] τῶν ἐντολῶν.

71. Αὐτὸς εἶναι ὁ θησαυρός, ὁ κρυμμένος μέσα στὸν ἀγρὸ τῆς καρδίας σου, τὸν ὁποῖον δὲν ἀνακάλυψες ἀκόμη, ἕνεκα τῆς ἀργίας [τῶν ἐντολῶν]. Διότι, ἐὰν [τὸν] εὕρισκες, εὐθὺς ἀμέσως θὰ εἶχες πωλήσει τὰ πάντα καὶ ὁπωσδήποτε θὰ ἀποκτοῦσες αὐτὸν τὸν ἀγρό. Τώρα ὅμως, ἀφοῦ ἐγκατέλειψες τὸν ἀγρό, ἐπιμελεῖσαι τὰ γύρω ἀπὸ τὸν ἀγρό, στὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχει τίποτα ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ ἀγκάθια καὶ τριβόλια.

72. Γι᾽ αὐτὸ λέγει ὁ Σωτήρας: μακάριοι οἱ καθαροὶ ὡς πρὸς τὴν καρδία, διότι αὐτοὶ θὰ δοῦν τὸν Θεό. Τότε, ὅμως, θὰ δοῦν Αὐτὸν καὶ τοὺς θησαυροὺς μέσα σ᾽ Αὐτόν, ὅταν καθαρίζουν τοὺς ἑαυτούς [τους] μὲ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν

θαίρουσι· καὶ τοσούτῳ πλέον, ὅσῳ τὴν κάθαρσιν ἐπιτείνουσι.

ογ΄. Διὰ τοῦτο πάλιν λέγει· πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην, καὶ ἰδοὺ πάντα ὑμῖν καθαρὰ ἔσται[28]*· ὡς μηκέτι τοῖς περὶ τὸ σῶμα σχολαζόντων πράγμασιν, ἀλλὰ τὸν νοῦν καθαίρειν σπευδόντων ἀπὸ μίσους καὶ ἀκρασίας, ὃν καρδίαν ὀνομάζει ὁ Κύριος· ταῦτα γὰρ τὸν νοῦν ῥυποῦντα, οὐκ ἐῶσι βλέπειν τὸν ἐν αὐτῷ κατοικοῦντα Χριστὸν διὰ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος.*

οδ΄. Ὁδοὺς ἡ Γραφὴ τὰς ἀρετὰς ὀνομάζει· μείζων δὲ πασῶν τῶν ἀρετῶν ἡ ἀγάπη καθέστηκε. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ Ἀπόστολος· ἔτι καθ᾽ ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι[29]*, ὡς καταφρονεῖν πείθουσαν τῶν ὑλικῶν πραγμάτων, καὶ μηδὲν τῶν προσκαίρων προτιμᾶν τῶν αἰωνίων.*

οε΄. Ἡ εἰς Θεὸν ἀγάπη, ἀνθίσταται τῇ ἐπιθυμίᾳ· πείθει γὰρ τὸν νοῦν ἐγκρατεύεσθαι ἀπὸ τῶν ἡδονῶν· ἡ δὲ εἰς τὸν πλησίον, ἀνθίσταται τῷ θυμῷ· ποιεῖ γὰρ κατα-

ἐγκράτεια. Καὶ τόσο περισσότερο [θὰ Τὸν βλέπουν], ὅσο περισσότερο αὐξάνουν τὴν καθαρότητα.

73. Γι᾽ αὐτὸ λέγει, πάλι, [ὁ Χριστός]: πωλῆστε τὰ ὑπάρχοντά σας καὶ δῶστε ἐλεημοσύνη καὶ ἰδοὺ θὰ εἶναι ὅλα σ᾽ ἐσᾶς καθαρά. [Λέγει ὁ Χριστὸς αὐτὸ στοὺς ἀνθρώπους], διότι [ἐὰν γίνουν κάποιοι ἀκτήμονες καὶ διαμοιράσουν τὰ ὑπάρχοντά τους ἐλεημοσύνη καὶ ἀκολουθήσουν τὴν ζωὴ τοῦ Μοναχισμοῦ] δὲν θὰ ἀσχολοῦνται πλέον μὲ τὰ πράγματα τὰ γύρω ἀπὸ τὸ σῶμα, ἀλλὰ θὰ σπεύδουν [ὡς ἀκτήμονες, ἐλεύθεροι] νὰ καθαρίζουν ἀπὸ τὸ μῖσος καὶ τὴν ἀκρασία τὸν νοῦ, τὸν ὁποῖο ὁ Κύριος ὀνομάζει καρδία. Διότι αὐτὰ [τὰ πάθη], ἐπειδὴ ρυπαίνουν τὸν νοῦ, δὲν [τοῦ] ἐπιτρέπουν νὰ βλέπῃ τὸν Χριστό, ὁ ὁποῖος, διὰ τῆς Χάριτος τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, κατοικεῖ μέσα σ᾽ αὐτὸν [τὸν νοῦ].

74. Ἡ [Ἁγία] Γραφὴ ὀνομάζει τὶς ἀρετὲς ὁδούς· ἀνώτερη δὲ ἀπ᾽ ὅλες τὶς ἀρετὲς εἶναι ἡ ἀγάπη. Γι᾽ αὐτὸ ἔλεγε ὁ Ἀπόστολος: σᾶς δείχνω μιὰ ὁδὸ ἀκόμη πολὺ ἀνώτερη, [τὴν ἀγάπη], διότι [αὐτὴ εἶναι ἐκείνη], ἡ ὁποία παρακινεῖ, ὥστε νὰ καταφρονῇ [κανεὶς] τὰ ὑλικὰ πράγματα καὶ νὰ μὴν προτιμᾷ κανένα ἀπὸ τὰ ἐφήμερα ἔναντι τῶν αἰωνίων.

75. Ἡ ἀγάπη στὸν Θεὸ ἀντιστέκεται στὴν ἐπιθυμία· διότι πείθει τὸν νοῦ νὰ ἐγκρατεύεται ἀπὸ τὶς ἡδονές· ἡ δὲ [ἀγάπη] πρὸς τὸν πλησίον ἀντιστέκεται στὸν θυμό· διότι [τὸν] κάνει νὰ

φρονεῖν δόξης καὶ χρημάτων· καὶ ταῦτά εἰσι τὰ δύο δηνάρια, ἅπερ ὁ Σωτὴρ δέδωκε τῷ πανδοχεῖ[30]*, ἵνα σου ἐπιμέλειαν ποιήσηται. Ἀλλὰ μὴ φανῇς ἀγνώμων, τοῖς λησταῖς συνδυάζων, μήποτε πάλιν πληγῇς, καὶ οὐκέτι ἡμιθανής, ἀλλὰ νεκρὸς εὑρεθήσῃ.*

ος'. Κάθαρον τὸν νοῦν σου ἀπὸ ὀργῆς, καὶ μνησικακίας, καὶ τῶν αἰσχρῶν λογισμῶν καὶ τότε δυνήσῃ γνῶναι τὴν τοῦ Θεοῦ ἐνοίκησιν.

οζ'. Τίς σε ἐφώτισεν εἰς τὴν πίστιν τῆς Ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ προσκυνητῆς Τριάδος; Ἢ τίς σοι ἐγνώρισε τὴν ἔνσαρκον Οἰκονομίαν τοῦ ἑνὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος; Τίς δέ σε ἐδίδαξε τοὺς περὶ ἀσωμάτων λόγους; Ἢ τοὺς περὶ γενέσεως καὶ συντελείας τοῦ ὁρωμένου κόσμου; Ἢ περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως καὶ αἰωνίου ζωῆς; Ἢ περὶ τῆς δόξης τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, καὶ τῆς φοβερᾶς κρίσεως; Οὐχὶ ἡ χάρις τοῦ Χριστοῦ ἡ ἐνοικοῦσα ἐν σοί; ἥτις ἐστὶν ὁ ἀῤῥαβὼν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τί μεῖζον ταύτης τῆς χάριτος;

καταφρονῇ τὴν δόξα καὶ τὰ χρήματα. Καὶ αὐτὰ εἶναι τὰ δύο δηνάρια, τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς ἔχει δώσει ὁ Σωτήρας στὸν πανδοχέα, γιὰ νὰ σὲ ἐπιμεληθῇ. Ἀλλὰ νὰ μὴν φανῇς ἀγνώμονας μὲ τὸ νὰ συμμαχῇς μὲ τοὺς ληστές, μήπως κάποτε πληγωθῇς πάλι καὶ [τότε] πλέον δὲν βρεθῇς ἡμιθανής, ἀλλὰ νεκρός.

76. Καθάρισε τὸν νοῦ σου ἀπὸ τὴν ὀργὴ καὶ τὴν μνησικακία καὶ ἀπὸ τοὺς αἰσχροὺς λογισμοὺς καὶ τότε θὰ μπορέσῃς νὰ ἀντιληφθῇς τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ ἐντός σου.

77. Ποιὸς σὲ φώτισε στὴν πίστι τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου καὶ Προσκυνητῆς Τριάδος; Ἢ ποιὸς σοῦ γνώρισε τὴν Ἔνσαρκο Οἰκονομία τοῦ Ἑνὸς [Προσώπου] τῆς Ἁγίας Τριάδος; Καὶ ποιὸς σὲ δίδαξε τοὺς λόγους σχετικὰ μὲ τὶς Ἀσώματες Δυνάμεις; Ἢ τοὺς [λόγους] σχετικὰ μὲ τὴν δημιουργία καὶ τὴν συντέλεια τοῦ ὁρατοῦ κόσμου; Ἢ σχετικὰ μὲ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασι καὶ τὴν αἰώνιο ζωή; Ἢ [ποιὸς σὲ δίδαξε] σχετικὰ μὲ τὴν Δόξα τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν καὶ τῆς φοβερῆς Κρίσεως; Δὲν [ἦταν] ἡ Χάρι τοῦ Χριστοῦ, ποὺ κατοικεῖ μέσα σου, ἡ ὁποία εἶναι ὁ ἀρραβώνας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος; Τί εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ αὐτὴν τὴν Χάρι;

Ἢ τί κρεῖττον ταύτης τῆς σοφίας, καὶ τῆς γνώσεως; Ἢ τί τούτων τῶν ἐπαγγελιῶν ὑψηλότερον; Εἰ δέ ἐσμεν ἀργοὶ καὶ ἀμελεῖς, καὶ μὴ καθαίρομεν ἑαυτοὺς τῶν μολυνόντων ἡμᾶς, καὶ τὸν νοῦν ἡμῶν ἐκτυφλούντων παθῶν, ὥστε δύνασθαι καὶ τρανότερον ἡλίου τοὺς περὶ τούτων λόγους ὁρᾶν, ἑαυτοὺς αἰτιασώμεθα, καὶ μὴ τὴν τῆς χάριτος ἐνοίκησιν ἀρνησώμεθα.

οη΄. Ὁ ἐπαγγειλάμενός σοι Θεὸς τὰ αἰώνια ἀγαθά[31]*, καὶ τὸν ἀῤῥαβῶνα τοῦ Πνεύματος ἐν τῇ καρδίᾳ δεδωκώς*[32]*, ἐνετείλατό σοι ἐπιμελεῖσθαί σε τοῦ βίου, ἵνα ὁ ἔσω ἄνθρωπος τῶν παθῶν ἐλευθερωθείς, ἄρξηται ἀπ᾽ ἐντεῦθεν τῆς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀπολαύσεως.*

οθ΄. Τῶν θείων καὶ ὑψηλῶν καταξιωθεὶς θεωρημάτων, σφόδρα ἐπιμελοῦ ἀγάπης, καὶ ἐγκρατείας· ἵνα τὸ παθητικὸν ἀτάραχον διαφυλάττων, ἀνέκλειπτον ἕξῃς τὸ τῆς ψυχῆς σου φέγγος.

π΄. Τὸ θυμικὸν τῆς ψυχῆς, ἀγάπῃ χαλίνωσον· καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν αὐτῆς, ἐγκρατείᾳ καταμάρανον· καὶ τὸ λογιστικὸν αὐτῆς, προσευχῇ

Ἢ τί [εἶναι] ἀνώτερο αὐτῆς τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως; Ἢ τί [εἶναι] ὑψηλότερο ἀπὸ αὐτὲς τὶς ὑποσχέσεις; Ἐάν, λοιπόν, δὲν ἐργαζώμεθα [τὶς ἐντολὲς] καὶ εἴμαστε ῥάθυμοι καὶ ἀμελεῖς καὶ δὲν καθαρίζωμε τοὺς ἑαυτούς μας ἀπὸ τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα μᾶς μολύνουν καὶ τυφλώνουν τὸν νοῦ μας, ὥστε νὰ μποροῦμε [μὲ τὴν καθαρότητα τοῦ νοὸς] νὰ βλέπωμε λαμπρότερα καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιο τοὺς σχετικὰ μ᾽ αὐτὰ λόγους, [τότε] νὰ θεωρήσωμε ὡς ὑπευθύνους τοὺς ἑαυτούς μας καὶ ὄχι νὰ ἀρνηθοῦμε τὴν ἐνοίκησι [τὴν παρουσία] τῆς Χάριτος ἐντός μας.

78. Ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος σοῦ ὑποσχέθηκε τὰ αἰώνια ἀγαθὰ καὶ ὁ ὁποῖος σοῦ ἔχει δώσει τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μέσα στὴν καρδία [σου], σοῦ ἔδωσε ἐντολὴ νὰ ἐπιμελῆσαι τὴν πολιτεία [σου], ὥστε, ἀφοῦ ἐλευθερωθῇ ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος ἀπὸ τὰ πάθη, νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τώρα, [ἀπ᾽ αὐτὴ τὴν ζωή], τὴν ἀπόλαυσι τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν.

79. Ὅταν κριθῇς ἄξιος γιὰ τὶς θεῖες καὶ ὑψηλὲς θεωρίες νὰ ἐπιμελῆσαι πάρα πολὺ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἐγκράτεια· ὥστε, μὲ τὸ νὰ διαφυλάττῃς ἀδιατάρακτο τὸ παθητικὸ [μέρος, δηλαδὴ τὸν θυμὸ καὶ τὴν ἐπιθυμία], θὰ διατηρήσῃς ἀκατάπαυστο τὸ φῶς τῆς ψυχῆς σου.

80. Τὸ θυμικὸ [μέρος] τῆς ψυχῆς [σου] χαλιναγώγησε μὲ τὴν ἀγάπη· καὶ τό ἐπιθυμητικὸ [μέρος] αὐτῆς καταμάρανέ [το] μὲ τὴν ἐγκράτεια· καὶ δῶσε μὲ τὴν προσευχὴ πτερὰ στὸ λογιστι-

πτέρωσον, καὶ τὸ φῶς τοῦ νοῦ οὐκ ἀμαυροῦται ποτέ.

πα´. Τὰ τὴν ἀγάπην λύοντά εἰσι ταῦτα· οἷον, ἀτιμία, ζημία, συκοφαντία, ἢ εἰς πίστιν, ἢ εἰς βίον, δαρμοί, πληγαί, καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ ταῦτα, ἢ αὐτῷ συμβαίνοντα, ἤ τινι τῶν συγγενῶν, ἢ φίλων. Ὁ οὖν διὰ τούτων λύων τὴν ἀγάπην, οὔπω ἔγνω τίς ὁ σκοπὸς τῶν τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν.

πβ´. Σπούδασον ὅσον δύνασαι πάντα ἄνθρωπον ἀγαπῆσαι· εἰ δὲ τοῦτο οὔπω δύνασαι, κἂν μηδένα μισήσῃς· οὐ δύνασαι δὲ οὐδὲ τοῦτο ποιῆσαι, εἰμὴ τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων καταφρονήσῃς.

πγ´. Ὁ δεῖνα ἐβλασφήμησε; Μὴ μισήσῃς ἐκεῖνον, ἀλλὰ τὴν βλασφημίαν καὶ τὸν βλασφημῆσαι παρασκευάσαντα δαίμονα· εἰ δὲ τὸν βλασφημήσαντα μισεῖς, ἄνθρωπον ἐμίσησας, καὶ τὴν ἐντολὴν παρέβης· καὶ ὅπερ ἐκεῖνος τῷ λόγῳ ἐποίησε, ποιεῖς σὺ τῷ ἔργῳ· εἰ δὲ τὴν ἐντολὴν φυλάττεις, τὰ τῆς ἀγάπης ἐπίδειξαι· καὶ εἴ τι δύνασαι βοήθησον[33], ἵνα τοῦ κακοῦ

κό της καὶ [τότε] ποτὲ δὲν θὰ σκοτεινιάσῃ τὸ φῶς τοῦ νοός [σου].

81. Ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα καταλύουν τὴν ἀγάπη εἶναι αὐτά· ἐπὶ παραδείγματι, ὀνειδισμός, ζημία, συκοφαντία ἢ ὡς πρὸς τὴν πίστι ἢ ὡς πρὸς τὴν πολιτεία, δαρμοί, πλήγματα καὶ τὰ συναφῆ. Καὶ αὐτὰ [καταλύουν τὴν ἀγάπη], ὅταν συμβαίνουν ἢ στὸν ἴδιο [τὸν ἄνθρωπο] ἢ σὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς ἢ τοὺς φίλους [του]. Ἐκεῖνος, λοιπόν, ὁ ὁποῖος, ἐξ αἰτίας αὐτῶν, καταλύει τὴν ἀγάπη, δὲν ἀντελήφθη ἀκόμη, ποιὸς [εἶναι] ὁ σκοπὸς τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ.

82. Ἀγωνίσου, ὅσο σοῦ εἶναι δυνατόν, νὰ ἀγαπήσῃς κάθε ἄνθρωπο· καὶ ἐὰν δὲν δύνασαι [νὰ κάνῃς] ἀκόμη αὐτό, [φρόντισε] τουλάχιστον νὰ μὴν μισήσῃς κανένα. Ὅμως, οὔτε αὐτὸ δὲν δύνασαι νὰ κατορθώσῃς, ἐὰν δὲν καταφρονήσῃς τὰ πράγματα τοῦ κόσμου.

83. Ὁ τάδε ἐβλασφήμησε; Νὰ μὴν μισήσῃς ἐκεῖνον, ἀλλὰ τὴν βλασφημία καὶ τὸν δαίμονα, ὁ ὁποῖος τὸν ὤθησε νὰ βλασφημήσῃ· ἐάν, ὅμως, μισῇς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐβλασφήμησε, ἐμίσησες ἄνθρωπο καὶ παρέβης τὴν ἐντολὴ [τοῦ Θεοῦ]· καὶ ἐκεῖνο, ἀκριβῶς, τὸ ὁποῖο ἐκεῖνος ἔκανε μὲ τὸν λόγο, ἐσὺ [τὸ] κάνεις μὲ τὴν πρᾶξι· ἐάν, ἀντίθετα, τηρῇς τὴν ἐντολὴ [τῆς ἀγάπης], παρουσίασε τὰ [ἔργα] τῆς ἀγάπης· καὶ ἐὰν μπορῇς κάπως, βοήθησέ [τον], γιὰ νὰ ἀπαλλάξῃς αὐτὸν ἀπὸ τὸ

αὐτὸν ἀπαλλάξῃς.

πδʹ. Οὐ θέλει σε ὁ Χριστὸς μῖσος ἔχειν πρὸς ἄνθρωπον, ἢ λύπην, ἢ ὀργήν, ἢ μνησικακίαν τὸ σύνολον, καθ' οἱονδήποτε πρᾶγμα πρόσκαιρον· καὶ τοῦτο παντὶ βοῶσι τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια.

πεʹ. Πολλοί ἐσμεν οἱ λέγοντες, ὀλίγοι δὲ οἱ ποιοῦντες· ἀλλ' οὖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, οὐδεὶς ὤφειλε νοθεύειν διὰ τὴν ἰδίαν ἀμέλειαν· ἀλλ' ὁμολογεῖν μὲν τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, μὴ ἀποκρύπτειν δὲ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀλήθειαν· ἵνα μὴ ὑπόδικοι γενώμεθα μετὰ τῆς τῶν ἐντολῶν παραβάσεως, καὶ τῆς τοῦ λόγου Θεοῦ παρεξηγήσεως.

πςʹ. Ἀγάπη καὶ ἐγκράτεια, παθῶν τὴν ψυχὴν ἐλευθεροῦσιν· ἀνάγνωσις, καὶ θεωρία, ἀγνοίας τὸν νοῦν ἀπαλλάττουσιν. Ἡ δὲ τῆς προσευχῆς κατάστασις, αὐτῷ παρίστησιν αὐτὸν τῷ Θεῷ.

πζʹ. Ὅταν ἴδωσιν ἡμᾶς οἱ δαίμονες τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου καταφρονοῦντας, ἵνα μὴ δι' αὐτὰ τοὺς ἀνθρώπους μισήσωμεν, καὶ τῆς ἀγάπης ἐκπέσωμεν, τότε συκοφαντίας καθ' ἡμῶν ἐγεί-

κακὸ [τῆς βλασφημίας].

84. Ὁ Χριστὸς δὲν θέλει νὰ ἔχῃς ἐσὺ καθόλου μῖσος ἐναντίον ἀνθρώπου ἢ λύπη ἢ ὀργὴ ἢ μνησικακία, γιὰ ὁποιοδήποτε ἐφήμερο πρᾶγμα· καὶ αὐτὸ βοοῦν τὰ τέσσερα Εὐαγγέλια.

85. Πολλοὶ εἴμαστε ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι λέγομε, ἀλλὰ λίγοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι πράττουν. Παρὰ ταῦτα, ὅμως, κανένας δὲν δικαιοῦται, ἕνεκα τῆς δικῆς του ἀμελείας, νὰ παραποιῇ τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ· ἀλλά, νὰ ὁμολογῇ, ἀφ' ἑνός, τὴν δική του ἀδυναμία, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ μὴν ἀποκρύπτῃ τὴν ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ· γιὰ νὰ μὴν γίνωμε, μαζὶ μὲ τὴν παράβασι τῶν ἐντολῶν, ὑπόδικοι καὶ γιὰ τὴν παρερμήνευσι τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ.

86. Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐγκράτεια ἐλευθερώνουν τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὰ πάθη· ἡ ἀνάγνωσι καὶ ἡ ἄσκησι [πνευματικῆς] θεωρίας ἀπαλλάσσουν τὸν νοῦ ἀπὸ τὴν ἄγνοια. Ἐνῶ ἡ κατάστασι τῆς προσευχῆς παριστᾶ αὐτὸν [τὸν νοῦ] ἐνώπιον τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ.

87. Ὅταν οἱ δαίμονες μᾶς δοῦν, ὅτι καταφρονοῦμε τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, γιὰ νὰ μὴν μισήσωμε, ἐξ αἰτίας αὐτῶν, τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐκπέσωμε τῆς ἀγάπης, τότε κινοῦν ἐναντίον μας συκο-

ρουσιν, ἵνα τὴν λύπην μὴ φέροντες, τοὺς συκοφαντήσαντας μισήσωμεν.

πη΄. Οὐκ ἔστι πόνος ψυχῆς βαρύτερος συκοφαντίας, κἄν τε εἰς πίστιν, κἄν τε εἰς βίον τις συκοφαντεῖται· καὶ οὐδεὶς ταύτης καταφρονεῖν δύναται, εἰμὴ μόνος ὁ εἰς Θεὸν ἀποβλεπόμενος· ὡς ἡ Σωσάννα[34]*, τὸν μόνον δυνάμενον καὶ ἐξ ἀναγκῶν ρύσασθαι, ὥς περ κἀκείνην, καὶ τοὺς ἀνθρώπους πληροφορῆσαι, ὡς περὶ ἐκείνης· καὶ τὴν ψυχὴν τῇ ἐλπίδι παραμυθήσασθαι.*

πθ΄. Ὅσον σὺ εὔχῃ ἐκ τῆς ψυχῆς ὑπὲρ τοῦ συκοφαντήσαντος, τοσοῦτον καὶ ὁ Θεὸς πληροφορεῖ τοὺς σκανδαλισθέντας.

ϟ΄. Φύσει ἀγαθός, μόνος ὁ Θεός[35]*· καὶ γνώμῃ ἀγαθός, μόνος ὁ θεομίμητος· σκοπὸς γὰρ αὐτῷ ἐστι, τῷ φύσει ἀγαθῷ τοὺς πονηροὺς συνάψαι, ἵνα γένωνται ἀγαθοί· διὰ τοῦτο ὑπ᾽ αὐτῶν λοιδορούμενος, εὐλογεῖ· διωκόμενος, ἀνέχεται· βλασφημούμενος, παρακαλεῖ*[36]*· φονευόμενος, ὑπερεύχεται· πάντα ποιεῖ, ἵνα τοῦ σκοποῦ*

φαντίες, ὥστε, μὴ ὑποφέροντας τὴν λύπη, νὰ μισήσωμε ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μᾶς συκοφάντησαν.

88. Δὲν ὑπάρχει βαρύτερος πόνος γιὰ τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὴν συκοφαντία· εἴτε κανεὶς συκοφαντεῖται γιὰ τὴν πίστι, εἴτε γιὰ τὴν πολιτεία [του]· καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ἀδιαφορήσῃ γι᾽ αὐτὴν [τὴν συκοφαντία], παρὰ μόνον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀποβλέπει, ὅπως ἡ Σωσάννα[β΄], στὸν Θεό, τὸν μόνο, ὁ ὁποῖος μπορεῖ νὰ λυτρώσῃ, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἐκείνη, ἀπὸ τὰ παθήματα καὶ νὰ πληροφορήσῃ τοὺς ἀνθρώπους [γιὰ τὴν ἀλήθεια], ὅπως [ἔκανε] σχετικὰ μ᾽ ἐκείνη· καὶ νὰ παρηγορήσῃ τὴν ψυχὴ μὲ τὴν ἐλπίδα.

89. Ὅσο ἐσὺ εὔχεσαι ἀπὸ τὴν ψυχή [σου] ὑπὲρ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος [σὲ] συκοφάντησε, τόσο καὶ ὁ Θεὸς πληροφορεῖ [γιὰ τὴν ἀλήθεια], ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι σκανδαλίσθηκαν [ἐναντί σου ἀπὸ τὴν συκοφαντία].

90. Κατὰ τὴν φύσι ἀγαθὸς [εἶναι] μόνον ὁ Θεός· καὶ κατὰ τὴν γνώμη ἀγαθὸς [εἶναι] μόνον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μιμεῖται τὸν Θεό· διότι ὁ σκοπός του εἶναι νὰ ἑνώσῃ τοὺς πονηροὺς μὲ τὸν κατὰ τὴν φύσι Ἀγαθό, γιὰ νὰ γίνουν ἀγαθοί. Γι᾽ αὐτό, ὅταν χλευάζεται ἀπ᾽ αὐτούς, εὐλογεῖ· ὅταν διώκεται, ὑπομένει [τὸν διωγμό]· ὅταν διασύρεται, παρηγορεῖ· ὅταν θανατώνεται, προσεύχεται ἐκτενῶς [γιὰ τοὺς φονεῖς του]· κάνει τὰ πάντα, γιὰ νὰ μὴν ἐκπέσῃ

τῆς ἀγάπης μὴ ἐκπέσῃ· ἥτις ἐστιν αὐτὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν[37].

ϟα΄. Αἱ μὲν ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου, διδάσκουσιν ἡμᾶς τοῖς μέσοις εὐλόγως χρήσασθαι πράγμασιν· ἡ δὲ εὔλογος τῶν μέσων χρῆσις, τὴν τῆς ψυχῆς καθαίρει κατάστασιν· ἡ δὲ καθαρὰ κατάστασις, τίκτει τὴν διάκρισιν· ἡ δὲ διάκρισις, τίκτει τὴν ἀπάθειαν· ἐξ ἧς τίκτεται ἡ τελεία ἀγάπη.

ϟβ΄. Οὔπω ἔχει τὴν ἀπάθειαν, ὁ διὰ σύμβασιν πειρασμοῦ, τὸ ἐλάττωμα τοῦ φίλου παραβλέπειν μὴ δυνάμενος· ἢ ὂν τυχόν, ἢ εἶναι δοκοῦν. Τὰ γὰρ ἐγκείμενα τῇ ψυχῇ πάθη ἐκταρασσόμενα, ἐκτυφλοῖ τὴν διάνοιαν καὶ οὐκ ἐᾷ διαβλέψαι εἰς τὰς τῆς ἀληθείας αὐγάς· οὐδὲ διακρῖναι τὸ κρεῖττον ἀπὸ τοῦ χείρονος. Οὐκ ἄρα οὖν οὐδὲ τὴν τελείαν ἀγάπην ὁ τοιοῦτος ἐκτήσατο, τὴν ἔξω βάλλουσαν τὸν φόβον[38] τῆς κρίσεως.

ϟγ΄. Φίλου πιστοῦ οὐκ ἔστιν ἀντάλλαγμα[39]· ἐπειδὴ τὰς τοῦ φίλου συμφοράς, ἰδίας λογίζεται· καὶ συνυποφέρει αὐτῷ μέχρι θανάτου κακοπαθῶν.

ἀπὸ τὸν σκοπὸ τῆς ἀγάπης· ἡ ὁποία εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Θεός μας.

91. Οἱ μὲν ἐντολὲς τοῦ Κυρίου μᾶς διδάσκουν νὰ χρησιμοποιοῦμε συνετὰ τὰ πράγματα, [τὰ ὁποῖα βρίσκονται] ἀνάμεσά μας· ἡ δὲ ἔλλογη χρῆσι τῶν [πραγμάτων] ἀνάμεσά μας, καθαρίζει τὴν κατάστασι τῆς ψυχῆς· ἡ δὲ καθαρὴ κατάστασι [τῆς ψυχῆς] γεννᾶ τὴν διάκρισι· ἡ δὲ διάκρισι γεννᾶ τὴν ἀπάθεια, ἀπὸ τὴν ὁποία γεννᾶται ἡ τέλεια ἀγάπη.

92. Δὲν ἔχει ἀκόμη τὴν ἀπάθεια ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, ἐξ αἰτίας κάποιας περιστάσεως πειρασμοῦ, δὲν μπορεῖ νὰ παραβλέπῃ τὸ ἐλάττωμα τοῦ φίλου [του]· εἴτε, ἐὰν τυχὸν εἶναι ὑπαρκτό, εἴτε, ἐὰν εἶναι νομιζόμενο. Διότι τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν στὴν ψυχή, ὅταν ἐξερεθίζωνται, ἐκτυφλώνουν τὴν διάνοια καὶ δὲν [τῆς] ἐπιτρέπουν νὰ ἀτενίσῃ στὸ φῶς τῆς ἀληθείας· οὔτε νὰ διακρίνῃ τὸ καλλίτερο ἀπὸ τὸ χειρότερο. Ἑπομένως, λοιπόν, αὐτοῦ τοῦ εἴδους [ὁ ἄνθρωπος] δὲν ἀπέκτησε ἀκόμη τὴν τελεία ἀγάπη ἐκείνη, ἡ ὁποία βγάζει ἔξω [ἀπὸ τὴν ψυχὴ] τὸν φόβο τῆς [μελλούσης] κρίσεως.

93. Δὲν ὑπάρχει ἀντάλλαγμα ἔναντι τοῦ πιστοῦ φίλου· ἐπειδὴ τὶς συμφορὲς τοῦ φίλου [τὶς] λογαριάζει γιὰ δικές του· καὶ ὑποφέρει μαζὶ μ᾽ ἐκεῖνον πάσχοντας μέχρι θανάτου.

ϟδʹ. Πολλοὶ μὲν οἱ φίλοι, ἀλλ᾽ ἐν καιρῷ εὐημερίας[40]. *Ἐν δὲ καιρῷ πειρασμῶν, μόλις ἂν εὑρήσῃς ἕνα.*

ϟεʹ. Πάντα ἄνθρωπον ἐκ ψυχῆς ἀγαπητέον· ἐπὶ τῷ Θεῷ δὲ μόνῳ τὴν ἐλπίδα θετέον· καὶ ἐξ ὅλης ἰσχύος αὐτὸν θεραπευτέον. Ἐφ᾽ ὅσον γὰρ αὐτὸς ἡμᾶς συντηρεῖ, οἵ τε φίλοι πάντες ἡμᾶς περιέπουσι· καὶ οἱ ἐχθροὶ πάντες πρὸς ἡμᾶς ἀδυνατοῦσιν· ἐπὰν δὲ αὐτὸς ἡμᾶς ἐγκαταλίπῃ, οἵ τε φίλοι πάντες ἡμᾶς ἀποστρέφονται, καὶ οἱ ἐχθροὶ πάντες καθ᾽ ἡμῶν ἰσχύουσι.

ϟϛʹ. Τέσσαρές εἰσι γενικοὶ ἐγκαταλείψεως τρόποι· ἡ οἰκονομική, ὡς ἐπὶ τοῦ Κυρίου[41]*· ἵνα, διὰ τῆς δοκούσης ἐγκαταλείψεως, οἱ ἐγκαταλελειμμένοι σωθῶσιν. Ἡ δὲ πρὸς δοκιμήν, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰώβ*[42]*, καὶ Ἰωσήφ*[43]*· ἵνα, ὁ μὲν ἀνδρείας, ὁ δὲ σωφροσύνης στῆλαι ἀναφανῶσιν· ἡ δέ, πρὸς παίδευσιν πατρικήν, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἀποστόλου· ἵνα, ταπεινοφρονῶν, τὴν ὑπερβολὴν φυλάξῃ τῆς χάριτος*[44]*· ἡ δὲ κατὰ ἀποστροφήν, ὡς ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων· ἵνα, κολαζόμενοι, πρὸς*

94. Οἱ φίλοι [εἶναι] βέβαια πολλοί, ἀλλὰ σὲ ἐποχὴ εὐημερίας. Σὲ ἐποχὴ ὅμως πειρασμῶν μὲ δυσκολία θὰ μπορέσῃς νὰ βρῇς ἕνα.

95. Πρέπει νὰ ἀγαποῦμε ἀπὸ ψυχῆς κάθε ἄνθρωπο· ὅμως μόνο στὸν Θεὸ πρέπει νὰ ἐναποθέτωμε τὴν ἐλπίδα [μας] καὶ πρέπει νὰ Τὸν λατρεύωμε μὲ ὅλη [μας] τὴν δύναμι. Διότι, ἐφόσον Αὐτὸς μᾶς συντηρεῖ, καὶ οἱ φίλοι ὅλοι θὰ μᾶς προστατεύουν· ὁπότε καὶ ὅλοι οἱ ἐχθροί [μας] θὰ εἶναι ἀνίσχυροι ἀπέναντί μας. Ὁποτεδήποτε ὅμως Ἐκεῖνος μᾶς ἐγκαταλείπῃ, [τότε] καὶ οἱ φίλοι [μας] ὅλοι μᾶς ἐγκαταλείπουν καὶ ὅλοι οἱ ἐχθροὶ ἀποκτοῦν ἰσχὺ ἐναντίον μας.

96. Τέσσερεις εἶναι οἱ γενικοὶ τρόποι ἐγκαταλείψεως· ἡ οἰκονομικὴ ἐγκατάλειψι, ὅπως στὴν περίπτωσι [τῶν Παθῶν] τοῦ Κυρίου· γιὰ νὰ σωθοῦν, μὲ τὴν φαινομενικὴ ἐγκατάλειψι [τοῦ Κυρίου], ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἐγκαταλειφθῆ [ἀπὸ τὴν Χάρι]· καὶ ἡ [ἐγκατάλειψι] γιὰ δοκιμή, ὅπως στὴν περίπτωσι τοῦ Ἰὼβ καὶ τοῦ Ἰωσὴφ [τοῦ Παγκάλου]· γιὰ νὰ ἀναδειχθοῦν πρότυπα, ὁ μὲν [Ἰὼβ] ἀνδρείας, ὁ δὲ [Ἰωσὴφ] σωφροσύνης· καὶ ἡ [ἐγκατάλειψι] γιὰ πατρικὴ παιδαγωγία, ὅπως στὴν περίπτωσι τοῦ Ἀποστόλου [Παύλου]· γιὰ νὰ διαφυλάξῃ, μὲ τὸ νὰ ταπεινοφρονῇ, τὸν πλοῦτο τῆς Χάριτος· καὶ ἡ [ἐγκατάλειψι], ἕνεκα ἀποστροφῆς, ὅπως στὴν περίπτωσι τῶν Ἰου-

μετάνοιαν κατακαμφθῶσιν. Σωτήριοι δὲ πάντες οἱ τρόποι ὑπάρχουσι, καὶ τῆς θείας ἀγαθότητος καὶ φιλανθρωπίας ἀνάμεστοι.

ϟζʹ. Μόνοι οἱ ἀκριβεῖς τῶν ἐντολῶν φύλακες, καὶ γνήσιοι τῶν θείων κριμάτων μύσται, τοὺς κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ πειραζομένους οὐ καταλιμπάνουσι φίλους. Οἱ δὲ τῶν ἐντολῶν καταφρονηταί, καὶ τῶν θείων κριμάτων ἀμύητοι, ὅταν μὲν ὁ φίλος εὐημερῇ, συναπολαύουσιν αὐτῷ· ἐπὰν δὲ πειραζόμενος κακοπαθῇ, καταλιμπάνουσιν αὐτόν. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ μετὰ τῶν ἐναντίων ἵστανται.

ϟηʹ. Οἱ μὲν τοῦ Χριστοῦ φίλοι, πάντας ἀγαπῶσι γνησίως· οὐχ ὑπὸ πάντων δὲ ἀγαπῶνται· οἱ δὲ τοῦ κόσμου φίλοι, οὐδὲ ὑπὸ πάντων ἀγαπῶνται. Καὶ οἱ μὲν τοῦ Χριστοῦ, μέχρι τέλους τὴν συνέχειαν τῆς ἀγάπης διατηροῦσιν· οἱ δὲ τοῦ κόσμου, μέχρις οὗ ἀλλήλοις διὰ τοῦ κόσμου προσκρούσωσιν.

ϟθʹ. Φίλος πιστός, σκέπη κραταιά[45]· ἐπειδὴ καὶ εὐημεροῦντι τῷ φίλῳ σύμβουλός ἐστιν ἀγαθός, καὶ συ-

δαίων· ὥστε, τιμωρούμενοι νὰ καμφθοῦν καὶ νὰ στραφοῦν στὴν μετάνοια. Καὶ ὅλοι οἱ τρόποι εἶναι σωτήριοι καὶ πλήρεις ἀπὸ θεία ἀγαθότητα καὶ φιλανθρωπία.

97. Μόνο οἱ ἀκριβεῖς τηρητὲς τῶν ἐντολῶν καὶ οἱ γνήσιοι μύστες [γνῶστες] τῶν ἀνεξιχνίαστων θείων βουλῶν δὲν ἐγκαταλείπουν τοὺς φίλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δοκιμάζονται ἀπὸ πειρασμὸ κατὰ παραχώρησι τοῦ Θεοῦ [παιδαγωγικῶς]. Ἐκεῖνοι, ὅμως, οἱ ὁποῖοι καταφρονοῦν τὶς ἐντολὲς [τοῦ Θεοῦ] καὶ εἶναι ἀμύητοι στὶς ἀνεξιχνίαστες θεῖες βουλές, ὅταν ὁ φίλος μὲν εὐημερῇ ἀπολαμβάνουν μαζὶ μ᾽ αὐτὸν [τὴν εὐτυχία του]. Ὁπόταν, ὅμως, κακοπαθῇ, ἐπειδὴ δέχεται πειρασμό, τὸν ἐγκαταλείπουν. Συμβαίνει δὲ κάποτε νὰ παρατάσσωνται καὶ μαζὶ μὲ τοὺς ἐχθρούς.

98. Οἱ μὲν φίλοι τοῦ Χριστοῦ ἀγαποῦν ὅλους εἰλικρινά· ἐνῶ δὲν ἀγαπῶνται ἀπὸ ὅλους. Οἱ δὲ φίλοι τοῦ κόσμου [ἐπίσης], οὔτε [αὐτοὶ] ἀγαπῶνται ἀπὸ ὅλους. Καὶ οἱ μὲν [φίλοι] τοῦ Χριστοῦ διατηροῦν τὸν δεσμὸ τῆς ἀγάπης μέχρι τέλους· ἐνῶ οἱ [φίλοι] τοῦ κόσμου, μέχρις ὅτου συγκρουσθοῦν μεταξύ τους γιὰ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου.

99. Ὁ πιστὸς φίλος [εἶναι] ἰσχυρὰ προστασία· διότι καί, ὅταν εὐημερῇ, εἶναι γιὰ τὸν φίλο [του] ἀγαθὸς σύμβουλος καὶ ὁμόψυχος συνερ-

νεργὸς σύμψυχος· καὶ κακοπαθοῦντι ἀντιλήπτωρ γνησιώτατος, καὶ ὑπέρμαχος συμπαθέστατος.

ρ΄. Πολλοὶ μὲν πολλὰ περὶ ἀγάπης εἰρήκασιν, ἐν μόνοις δὲ τοῖς τοῦ Χριστοῦ μαθηταῖς ταύτην ζητήσας, εὑρήσεις. Ἐπειδὴ μόνοι αὐτοὶ εἶχον τὴν ἀληθινὴν Ἀγάπην τῆς ἀγάπης διδάσκαλον· περὶ ἧς ἔλεγον· ἐὰν ἔχω προφητείαν, καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα, καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι[46]*. Ὁ οὖν κτησάμενος τὴν ἀγάπην, αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐκτήσατο· ἐπειδὴ ὁ Θεός, ἀγάπη ἐστίν*[47]*· αὐτῷ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.*

γάτης· καὶ ὅταν κακοπαθῇ [εἶναι] ὁ πλέον εἰλικρινὴς βοηθὸς καὶ ὁ πλέον συμπονετικὸς ὑπερασπιστής.

100. Πολλοί, βέβαια, ἔχουν πεῖ πολλὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἀγάπη, ἀλλὰ μόνον στοὺς μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ, ἐὰν τὴν ἀναζητήσῃς, θὰ τὴν εὕρῃς. Ἐπειδὴ μόνο αὐτοὶ εἶχαν ὡς διδάσκαλο τῆς ἀγάπης [αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό], τὴν ἀληθινὴ Ἀγάπη, γιὰ τὴν ὁποία ἔλεγαν· ἐὰν ἔχω προφητεία καὶ γνωρίζω ὅλα τὰ μυστήρια καὶ ὅλη τὴν γνῶσι, ἀλλὰ δὲν ἔχω τὴν Ἀγάπη, τίποτα δὲν ὠφελοῦμαι. Ἐκεῖνος, ἑπομένως, ὁ ὁποῖος ἀπέκτησε τὴν ἀγάπη, ἀπέκτησε αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸν Θεό, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι ἡ Ἀγάπη· σ᾽ αὐτὸν ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

ΣΕ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

1 Ψαλμ. 144, 3.
2 Ἠσ. 40, 28.
3 Ἰω. 11, 52.
4 Α΄ Κορ. 13, 4.
5 Πρβλ. Ματθ. 5, 24.
6 Παροιμ. 14, 29.
7 Ῥωμ. 6, 22.
8 Ἰω. 17, 3.
9 Πρβλ. Α΄ Κορ. 13, 4.
10 Λευϊτ. 19, 17.
11 Πρβλ. Α΄ Κορ. 4, 12.
12 Ματθ. 6, 14 -15.
13 Ματθ. 22, 40.
14 Πρβλ. Α΄ Κορ. 12, 3.
15 Α΄ Τιμόθ. 6, 8.
16 Ματθ. 7, 21.
17 Ἰω. 14, 15.
18 Α΄ Κορ. 8, 2.
19 Πρβλ. Φιλιππ. 3, 13.
20 Α΄ Κορ. 13, 4.
21 Α΄ Τιμόθ. 4, 8.
22 Γαλ. 5, 16.
23 Λουκ. 12, 35.
24 Ἐφεσ. 3, 17.
25 Κολασσ. 2, 3.
26 Ματθ. 13, 44.
27 Ματθ. 5, 8.
28 Λουκ. 11, 41,
Λουκ. 12, 33.
29 Α΄ Κορ. 12, 31.
30 Λουκ. 10, 35.
31 Πρβλ. Τίτ. 1, 2.
32 Β΄ Κορ. 1, 22.
33 Πρβλ. Μάρκ. 9, 22.
34 Δαν. (Σωσάννα) 35.
35 Πρβλ. Ματθ. 19, 17.
36 Πρβλ. Α΄ Κορ. 4, 12-13.
37 Πρβλ. Α΄ Ἰω. 4, 8.
38 Α΄ Ἰω. 4, 18.
39 Σοφ. Σειρ. 6, 15.
40 Πρβλ. Παροιμ. 19, 4.
41 Μάρκ. 15, 34.
42 Ἰὼβ 40, 8.
43 Γένεσ. 39, 7-20.
44 Β΄ Κορ. 12, 7.
45 Σοφ. Σειρ. 6, 14.
46 Α΄ Κορ. 13, 2.
47 Α΄ Ἰω. 4, 8.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[α΄] *ἐλεγμῷ ἐλέγξεις:* Ἡ λέξι *ἐλεγμὸς* ἔχει τὴν ἔννοια τῆς δημόσιας ἀποδείξεως ἔναντι κάποιας δημόσια ἐκπεφρασμένης κατηγορίας. Ἡ ἐν λόγῳ ἐντολὴ διατυπώθηκε σὲ εἰδικὸ ἐπίπεδο ἀναφορικὰ μὲ προσέλευσι στὴν ἀποδεικτικὴ διαδικασία τῶν δικαστηρίων. Ἑπομένως ὁ ἐπιρ-

ρηματικὸς ἐδῶ προσδιορισμὸς *ἐλεγμῷ* ἀποδίδει στὴν ἔννοια τοῦ ρήματος *ἐλέγχω* τὸν δημόσιο τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο γίνεται ὁ ἔλεγχος. Πρὸς τοῦτο υἱοθετοῦμε τὴν ἀπόδοσι, ποὺ δίδει στὸ ἐν λόγῳ χωρίο ἡ ἔκδοσι τοῦ Λευϊτικοῦ ὑπὸ ΜΗΤΡ. Ἱερεμίου Φούντα. Πρβ. ΙΕΡΕΜΙΟΥ ΦΟΥΝΤΑ ΜΗΤΡ., «Λευϊτικόν», *Ἑρμηνεία Παλαιᾶς Διαθήκης*, Ἀποστολικὴ Διακονία 2005, σ.σ. 122, 293)

β' Στὸ κεφάλαιο αὐτὸ 88, ὁ Ἅγιος Μάξιμος διδάσκει σχετικὰ μὲ τὴν συκοφαντία, χρησιμοποιώντας ὡς βάσι τῆς διδασκαλίας του τὸ παράδειγμα τῆς Σωσάννης ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὸ ὁποῖο ἐξιστορεῖται στὸ βιβλίο τοῦ Προφήτου Δανιὴλ (Σωσάννα) 1-64. Συγκεκριμένα ἡ Σωσάννα εἶχε σύζυγό της κάποιον πλούσιο Ἰσραηλίτη μὲ τὸ ὄνομα Ἰωακείμ. Ἦταν γυναῖκα ξεχωριστῆς καλλονῆς καὶ βαθυτάτης πίστεως. Διακατείχετο ἀπὸ φόβο Θεοῦ καὶ εὐλάβεια καὶ εἶχε τὴν ἐλπίδα της στὸν Κύριο. Ὁ πλούσιος καὶ ἰσχυρὸς Ἰωακεὶμ εἶχε στὴν κυριότητά του ἕνα θαυμάσιο περίκλειστο κῆπο δίπλα στὸ σπίτι του. Στὸν κῆπο αὐτὸ κάποτε ἡ γυναῖκα του Σωσάννα ἐλάμβανε τὸ λουτρό της. Δύο πρεσβύτεροι κατὰ τὴν ἡλικία, οἱ ὁποῖοι εἶχαν κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἀναδειχθῆ δικαστές, ἔχοντας ἐπιθυμήσει τὸ κάλλος τῆς Σωσάννης, εἰσῆλθαν κρυφὰ στὸν κῆπο της κατὰ τὴν ὥρα τοῦ λουτροῦ της. Τῆς ζήτησαν νὰ ἁμαρτήσῃ μαζί τους, ἄλλως θὰ τὴν συκοφαντοῦσαν, ὅτι τὴν συνέλαβαν νὰ ἁμαρτάνῃ μὲ κάποιον ἄγνωστο νεαρὸ μέσα στὸ κῆπο της, ὁ ὁποῖος τάχα τοὺς διέφυγε, ὅταν προσπάθησαν νὰ τὸν συλλάβουν. Ἡ ἀνήθικη πρότασί τους στὴν Σωσάννα εἶχε βέβαια μέσα της τὴν ἀπειλὴ τοῦ θανάτου, δεδομένου ὅτι ἡ μοιχευομένη γυναῖκα καταδικάζετο σὲ θάνατο. Ἡ Σωσάννα στὶς ἄνομες καὶ ἀπειλητικὲς προτάσεις τῶν πρεσβυτέρων ἐκείνων ἀρνήθηκε λέγοντας, ὅτι προτιμᾶ νὰ πεθάνῃ δοκιμάζοντας τὴν συκοφαντία τους παρὰ νὰ ἁμαρτήσῃ ἐνώπιον Κυρίου. Τότε πράγματι οἱ πρεσβύτεροι ἄρχισαν προσποιούμενοι νὰ φωνάζουν καὶ νὰ ὑλοποιοῦν τὶς ἀπειλὲς τῆς πλεκτάνης τους. Ἡ Σωσάννα βάσει τῆς συκοφαντίας τους ἀπεφασίσθη νὰ θανατωθῆ ἐπὶ μοιχείᾳ. Τότε ἡ εὐλαβὴς ἐκείνη γυναῖκα, ἔχοντας τὴν ἐλπίδα της στὸν Κύριο, ἐπικαλέστηκε δυνατὰ τὸν Θεὸ καὶ Τοῦ εἶπε: ὁ Θεὸς ὁ αἰώνιος, Ἐσὺ γνωρίζεις ὅτι ψευδῶς μὲ κατηγόρησαν. Ὁ Κύριος εἰσήκουσε τῆς φωνῆς της καὶ ἐνῶ αὐτὴ ὁδηγεῖτο στὴν ἐκτέλεσι τῆς θανατικῆς της ποινῆς, ἐνέπνευσε ὁ Θεὸς ἕνα μικρὸ παιδὶ ὀνόματι Δανιήλ, τὸν μετέπειτα Προφήτη, νὰ σταθῆ ὑπερασπίζοντάς την ἐνώπιον τοῦ λαοῦ. Ὁ λαὸς ἄκουσε στὰ λεγόμενα καὶ τὶς ὑποδείξεις τοῦ Δανιήλ. Οἱ δύο πρε-

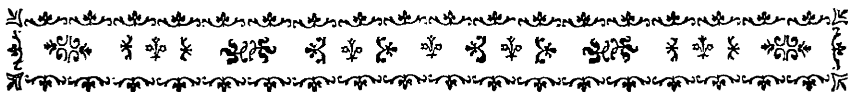
σβύτεροι ἀνακρίθηκαν ἀπὸ τὸν Δανιήλ, ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, ξεχωριστὰ ὁ καθένας. Στὶς ἀνακρίσεις αὐτὲς οἱ καταθέσεις τους ἀπεδείχθησαν ἀντιφατικὲς καὶ ψευδεῖς. Ἡ συκοφαντία καὶ ἡ πλεκτάνη τους ἀποκαλύφθηκε, ἐνῶ περίτρανα ἐπιβεβαιώθηκε ἡ ἀθωότητα καὶ ἡ ἀκεραιότητα τῆς Σωσάννης. Ἡ πίστι τῆς δικαίας Σωσάννης στὸν Κύριο Σαββαὼθ ἐνίκησε τὴν αἰσχρὴ καὶ ἀποτρόπαιη ἐκείνη συκοφαντία.

ΣΧΟΛΙΑ

[1] Ἡ ποιότητα ἀναφέρεται σὲ κάτι «ἐπιπρόσθετο», πάνω καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ καθ᾽ αὐτὸ εἶναι (δηλαδὴ τὴν φύσι του), ποὺ ποτὲ δὲν γίνεται στοιχεῖο τῆς φύσεώς του (Πρβλ. σχόλιο εἰς τὸν παρόντα τόμο: «Ἑκατοντὰς τρίτη τῶν περὶ ἀγάπης κεφαλαίων», *αὐτ.*, σχόλιο [1] σ. 133).

[2] Συμβεβηκός: Ἀριστοτελικός, φιλοσοφικός, ὅρος, ποὺ σημαίνει τὰ πρόσθετα, μὴ ὀντολογικὰ (φυσικὰ) γνωρίσματα τοῦ ὄντος. Ὁ ὅρος *«συμβεβηκὸς»* ἀποδίδει κάτι ποὺ σχετίζεται μὲ ἐξωτερικὴ σχέσι καὶ δὲν ἀποτελεῖ ὀντολογικό, δηλαδὴ φυσικὸ γνώρισμα τοῦ εἶναι.

6

ΠΕΡΙ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΝΣΑΡΚΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ, ΠΡΟΣ ΘΑΛΑΣΣΙΟΝ · ΚΕΦΑΛΑΙΑ Σ΄- 200 ΚΕΦΑΛΑΙΑ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΠΡΩΤΗ

α΄. Εἷς Θεός, ἄναρχος, ἀκατάληπτος, ὅλην ἔχων τοῦ εἶναι τὴν δύναμιν διόλου· τὴν πότε καὶ πῶς εἶναι παντάπασιν ἀπωθούμενος ἔννοιαν· ὡς πᾶσιν ἄβατος, καὶ μηδενὶ τῶν ὄντων ἐκ φυσικῆς ἐμφάσεως διεγνωσμένος.

β΄. Ὁ Θεός, οὐκ ἔστι δι᾽ ἑαυτὸν ὡς ἡμᾶς εἰδέναι δυνατόν· οὔτε ἀρχή, οὔτε μεσότης, οὔτε τέλος, οὔτε τι τὸ σύνολον ἕτερον τῶν τοῖς μετ᾽ αὐτῶν φυσικῶς ἐνθεωρουμένων· ἀόριστος γάρ ἐστι, καὶ ἀκίνητος, καὶ ἄπειρος, ὡς πάσης οὐσίας, καὶ δυνάμεως, καὶ ἐνεργείας ὑπερέκεινα ἀπείρως ὤν.

γ΄. Πᾶσα οὐσία τὸν ἑαυτῆς ὅρον ἑαυτῇ συνεισάγουσα, ἀρχὴ πέφυκεν εἶναι τῆς ἐπιθεωρουμένης αὐτῆς κατὰ

1. Ὁ Θεὸς [εἶναι] ἕνας, ἄναρχος, ἀκατάληπτος, [ὁ ὁποῖος] ἔχει ἀπολύτως ὁλόκληρη τὴν δύναμι τοῦ νὰ εἶναι, [τῆς ὑπάρξεώς Του], ἀποκρούοντας παντελῶς τὸν συλλογισμὸ περὶ τοῦ πότε καὶ τοῦ πῶς εἶναι· ἐπειδὴ [εἶναι] σὲ ὅλους ἀπροσπέλαστος καὶ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν γίνεται γνωστὸς διὰ φυσικῆς ἐκφράσεως.

2. Ὁ Θεός, ἐξ ἀπόψεως τοῦ Ἑαυτοῦ Του, δὲν εἶναι, ὅπως ἐμεῖς [εἶναι] δυνατὸν νὰ γνωρίζωμε· [δηλαδὴ δὲν εἶναι] οὔτε ἀρχή, οὔτε μεσότητα, οὔτε τέλος, οὔτε παντελῶς κάτι ἄλλο ἀπὸ ὅσα, φυσικῶς, παρατηροῦνται σὲ ἐκεῖνα, [τὰ ὁποῖα ὑφίστανται] μεταξὺ αὐτῶν [τῆς ἀρχῆς, τῆς μεσότητος καὶ τοῦ τέλους]. Διότι εἶναι ἀόριστος, [δὲν περιορίζεται σὲ κάποια ὅρια] καὶ ἀκίνητος καὶ ἄπειρος, ἐπειδὴ εἶναι ἀπείρως πέρα ἀπὸ κάθε οὐσία καὶ δύναμι καὶ ἐνέργεια.

3. Κάθε οὐσία, ἐπειδὴ προσδιορίζει συγχρόνως μὲ τὸν ἑαυτό της τὸν ὅρο τοῦ ἑαυτοῦ της, [δηλαδὴ τὸν ὅρο τῆς ὑπάρξεώς της] ἔχει ἐκ φύσεως τὸ ἰδίωμα νὰ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀντίστοιχης, πρὸς τὴν δύναμί της, κινήσεως, ἡ ὁποία

δύναμιν κινήσεως· πᾶσα δὲ φυσικὴ πρὸς ἐνέργειαν κίνησις, τῆς μὲν οὐσίας μετεπινοουμένη· προεπινοουμένη δὲ τῆς ἐνεργείας, μεσότης ἐστίν, ὡς ἀμφοῖν κατὰ τὸ μέσον φυσικῶς διειλημμένη· καὶ πᾶσα ἐνέργεια τῷ κατ᾽ αὐτὴν λόγῳ φυσικῶς περιγραφομένη, τέλος ἐστὶ τῆς πρὸ αὐτῆς κατ᾽ ἐπίνοιαν οὐσιώδους κινήσεως.

δ΄. Οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς οὐσία, κατὰ τὴν ἁπλῶς, ἤ πως λεγομένην οὐσίαν, ἵνα καὶ ἀρχή· οὔτε δύναμις, κατὰ τὴν ἁπλῶς ἤ πως λεγομένην δύναμιν, ἵνα καὶ μεσότης· οὔτε ἐνέργεια, κατὰ τὴν ἁπλῶς ἤ πως λεγομένην ἐνέργειαν, ἵνα καὶ τέλος ᾖ τῆς κατὰ δύναμιν προεπινοουμένης οὐσιώδους κινήσεως· ἀλλ᾽ οὐσιοποιὸς καὶ ὑπερούσιος ὀντότης καὶ δυναμοποιὸς καὶ ὑπὲρ δύναμιν ἵδρυσις· καὶ πάσης ἐνεργείας δραστική, καὶ ἀτελεύτητος ἕξις· καὶ συντόμως εἰπεῖν, πάσης οὐσίας, καὶ δυνάμεως, καὶ ἐνεργείας, ἀρχῆς τε, καὶ μεσότητος, καὶ τέλους ποιητική.

ε΄. Ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ μεσότης καὶ τὸ τέλος, τῶν χρόνῳ διαιρε-

παρατηρεῖται μέσα [σ᾽ αὐτήν]. Καὶ κάθε φυσικὴ κίνησι πρὸς [κάποια] ἐνέργεια, [ποὺ ὁδηγεῖ δηλαδὴ σὲ ἐνέργεια], ἐπειδὴ ἀφενὸς νοεῖται μετὰ τὴν οὐσία [της], ἀφετέρου δὲ νοεῖται πρὶν τὴν ἐνέργειά [της], εἶναι μεσότης, ἐπειδὴ φυσικῶς κατανοεῖται στὸ μέσον καὶ τῶν δύο, [τῆς οὐσίας καὶ τῆς ἐνέργειας]. Καὶ κάθε ἐνέργεια, ἡ ὁποία φυσικῶς προσδιορίζεται ἀπὸ τὸν σχετικὸ μ᾽ αὐτὴν λόγο [ἀπὸ τὸν λόγο τῆς ὑπάρξεώς της], εἶναι τὸ τέλος τῆς οὐσιώδους, [φυσικῆς] κινήσεως, [ἡ ὁποία κίνησι δημιουργεῖται] πρὶν ἀπὸ αὐτήν, κατ᾽ ἐπίνοιαν[1] [στὸ ἐπίπεδο τῆς νοήσεως].

4. Ὁ Θεὸς δὲν εἶναι οὐσία, ἀντίστοιχα πρὸς ἐκείνη, ἡ ὁποία ὀνομάζεται, κατὰ ἕνα τρόπο ἢ κατὰ κάποιο τρόπο, οὐσία, ὥστε νὰ [εἶναι ὁ Θεὸς] καὶ ἀρχή· οὔτε [εἶναι ὁ Θεὸς] δύναμι, ἀντίστοιχα πρὸς ἐκείνη, ἡ ὁποία ὀνομάζεται, κατὰ ἕνα τρόπο ἢ κατὰ κάποιο τρόπο, δύναμι, ὥστε νὰ [εἶναι ὁ Θεὸς] καὶ μεσότητα· οὔτε [εἶναι ὁ Θεὸς] ἐνέργεια, ἀντίστοιχα πρὸς ἐκείνη, ἡ ὁποία ὀνομάζεται, κατὰ ἕνα τρόπο ἢ κατὰ κάποιο τρόπο, ἐνέργεια, ὥστε νὰ εἶναι [ὁ Θεός] καὶ τέλος τῆς ἀναγωγικῆς πρὸς τὴν ούσία κινήσεως, ἀντίστοιχης πρὸς τὴν δύναμί [της], ἡ ὁποία νοεῖται πρὶν [τὴν ἐνέργεια]. Ἀλλὰ [ὁ Θεὸς εἶναι] ὀντότης ποιητικὴ τῆς οὐσίας καὶ ὑπερούσιος καὶ δημιουργὸς τῆς δυνάμεως πέρα ἀπὸ κάθε δύναμι καὶ ἀτελεύτητη ἱκανότης δημιουργικὴ κάθε ἐνεργείας. Καί, γιὰ νὰ ποῦμε συνοπτικά, [ὁ Θεὸς εἶναι ὀντότης] ποιητικὴ καὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς μεσότητος καὶ τοῦ τέλους κάθε οὐσίας καὶ δυνάμεως καὶ ἐνεργείας.

5. Ἡ ἀρχή, ἡ μεσότης καὶ τὸ τέλος εἶναι γνωρίσματα ἐκείνων, τὰ ὁποῖα

τῶν εἰσὶ γνωρίσματα· εἴποι δ' ἄν τις ἀληθεύων, καὶ τῶν ἐν αἰῶνι συνορωμένων. Ὁ μὲν γὰρ χρόνος, μετρουμένην ἔχων τὴν κίνησιν, ἀριθμῷ περιγράφεται· ὁ αἰὼν δὲ συνεπινοουμένην ἔχων τῇ ὑπάρξει τὴν ποτὲ κατηγορίαν, πάσχει διάστασιν, ὡς ἀρχὴν τοῦ εἶναι λαβών· εἰ δὲ χρόνος καὶ αἰὼν οὐκ ἄναρχα, πολλῷ μᾶλλον τὰ ἐν τούτοις περιεχόμενα.

ς'. Εἷς καὶ μόνος κατὰ φύσιν ἀεὶ Κυρίως ἐστὶν ὁ Θεός, ὅλον τὸ Κυρίως εἶναι κατὰ πάντα τρόπον ἑαυτῷ περικλείων, ὡς καὶ αὐτοῦ τοῦ Κυρίως ὑπέρτερος· εἰδὲ τοῦτο, οὐδαμῶς οὐδὲν οὐδαμοῦ τῶν εἶναι λεγομένων τὸ σύνολον ἔχει τὸ Κυρίως εἶναι· οὐκοῦν οὐδὲν αὐτῷ τὸ παράπαν ἐξ ἀϊδίου συνθεωρεῖται κατ' οὐσίαν διάφορον· οὐκ αἰών, οὐ χρόνος, οὔτε τι τῶν τούτοις ἐνδιαιτωμένων· οὐ γὰρ συμβαίνουσιν, ἀλλήλοις πώποτε, τὸ Κυρίως εἶναι καὶ οὐ Κυρίως.

ζ'. Ἀρχὴ πᾶσα, καὶ μεσότης, καὶ τέλος, εἰς ἅπαν τὴν σχετικὴν διόλου κατηγορίαν οὐκ ἤρνηται· Θεὸς δὲ καθόλου

καθορίζονται ἀπὸ τὸν χρόνο· καὶ θὰ μποροῦσε νὰ πῇ κανείς, μιλώντας ἀληθινά, [ὅτι εἶναι γνωρίσματα] καὶ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐμπεριέχονται μέσα στὴν αἰωνιότητα[2]. Διότι ὁ μὲν χρόνος, ἐπειδὴ ἔχει τὴν κίνησι προσδιορισμένη, καθορίζεται μὲ ἀριθμό, [μετρᾶται ἀριθμητικά]· ἡ δὲ αἰωνιότητα, ἐπειδὴ ἔχει νοουμένη, μαζὶ μὲ τὴν ὕπαρξί [της], τὴν χρονικὴ κατηγορία[3] [ἰδιότητα], ὑφίσταται [κάποια] διάστασι, ἐπειδὴ ἔλαβε ἀρχὴ τοῦ εἶναι [τῆς ὑπάρξεώς της]. Ἐάν, λοιπόν, ὁ χρόνος καὶ ἡ αἰωνιότητα δὲν εἶναι χωρὶς ἀρχὴ [ἔχουν δηλαδὴ ἀρχή], πολὺ περισσότερο [ἔχουν ἀρχὴ] ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα περιέχονται μέσα σ' αὐτά, [δηλαδὴ στὸν χρόνο καὶ στὴν αἰωνιότητα].

6. Ἕνας καὶ Μόνος κατὰ φύσιν, πάντοτε Κυριαρχικῶς, εἶναι ὁ Θεός, περικλείοντας στὸν Ἑαυτό Του, μὲ κάθε τρόπο, ὁλόκληρο τὸ Κυριαρχικῶς εἶναι, ἐπειδὴ [εἶναι] ὑπέρτερος καὶ αὐτοῦ τοῦ Κυριαρχικῶς [εἶναι]. Καὶ ἐφόσον [συμβαίνει] αὐτό, κανένα, μὲ κανέναν τρόπο, σὲ κανέναν τόπο, ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα λέγονται ὅτι εἶναι, δὲν ἔχει παντελῶς τὸ Κυριαρχικῶς εἶναι. Ἑπομένως, τίποτα [τὸ] ἐντελῶς διαφορετικό, ὡς πρὸς τὴν οὐσία [ἀπὸ τὸν Θεό], δὲν θεωρεῖται μαζὶ μ' Αὐτόν, ἐξ ἀϊδίου[4] [ἀκτίστως]· οὔτε ἡ αἰωνιότητα, οὔτε ὁ χρόνος, οὔτε κάτι ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ζοῦν μέσα σ' αὐτά. Διότι οὐδέποτε συμπίπτουν τὸ ἕνα μὲ τὸ ἄλλο, τὸ Κυριαρχικῶς εἶναι καὶ τὸ [εἶναι] μὴ Κυριαρχικῶς.

7. Κάθε ἀρχὴ καὶ μεσότης καὶ τέλος, σὲ ὅλα ἐντελῶς, δὲν ἀρνεῖται τὴν κατηγορία τῆς σχέσεως. Ὁ Θεός, ὅμως, ἐπει-

πάσης σχέσεως ὑπάρχων ἀπειράκις ἀπείρως ἀνώτερος, οὔτε ἀρχή, οὔτε μεσότης, οὔτε τέλος εἰκότως ἐστίν· οὐδέ τι τὸ σύνολον ἕτερον, τῶν οἷς ἐνθεωρεῖσθαι κατὰ τὴν σχέσιν ἡ τοῦ πρός τι δύναται κατηγορία.

η΄. Πάντα τὰ ὄντα, νοούμενα λέγεται· τῶν ἐπ᾽ αὐτὰ γνώσεων ἐναποδείκτους ἔχοντα τὰς ἀρχάς· ὁ δὲ Θεός, οὐ νοούμενος ὀνομάζεται, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν νοουμένων μόνον εἶναι πιστεύεται. Διόπερ οὐδὲν τῶν νοουμένων αὐτῷ καθοτιοῦν παραβάλλεται.

θ΄. Αἱ τῶν ὄντων γνώσεις, συνηρτημένους φυσικῶς ἔχουσι πρὸς ἀπόδειξιν τοὺς οἰκείους λόγους, οἷς περιγραφὴν φυσικῶς ὑπομένουσιν. Ὁ δὲ Θεὸς διὰ τῶν ἐν τοῖς οὖσι λόγων εἶναι μόνον πιστεύεται· πάσης ἀποδείξεως βασιμώτερον, τοῖς εὐσεβέσι τὴν ὅτι Κυρίως ἐστὶν ὁμολογίαν καὶ πίστιν διδούς. Πίστις γάρ ἐστι, γνῶσις ἀληθὴς ἀναποδείκτους ἔχουσα τὰς ἀρχάς, ὡς τῶν ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον ὑπάρχουσα πραγμάτων ὑπόστασις[1].

ι΄. Ἀρχὴ τῶν ὄντων, καὶ με-

δὴ ὑπάρχει, κατὰ πάντα, ἀπειράκις ἀπείρως ἀνώτερος ἀπὸ κάθε σχέσι, εἶναι ἑπόμενο, ὅτι δὲν εἶναι οὔτε ἀρχή, οὔτε μεσότης, οὔτε τέλος· οὔτε κάτι ἄλλο, ἐν συνόλῳ, ἀπὸ ἐκεῖνα, μέσα στὰ ὁποῖα εἶναι δυνατὸν νὰ παρατηρῆται, συνήθως, ἡ κατηγορία τῆς σχέσεως, ἕνεκα τῆς σχέσεως.

8. Ὅλα τὰ ὄντα λέγονται νοούμενα, ἐπειδὴ παρέχουν τὶς ἀρχὲς τῶν γνώσεων πάνω σ᾽ αὐτά, δι᾽ ἀποδείξεων. Ὁ δὲ Θεὸς δὲν ὀνομάζεται νοούμενος, ἀλλὰ μόνο πιστεύεται, ἀπὸ τὰ νοούμενα, ὅτι εἶναι, [ὑφίσταται]. Γιὰ τοῦτο, κανένα ἀπὸ τὰ νοούμενα, κατὰ ὁποιονδήποτε τρόπο, δὲν ἀντιπαραβάλλεται, [δὲν συγκρίνεται] μ᾽ Αὐτόν.

9. Οἱ γνώσεις τῶν ὄντων ἔχουν, πρὸς ἀπόδειξι, φυσικῶς ἑνωμένους τοὺς ἀντιστοίχους [πρὸς τὰ ὄντα] λόγους, διὰ τῶν ὁποίων, φυσικῶς, προσδιορίζονται. Ὁ Θεός, ὅμως, πιστεύεται μόνο, ὅτι εἶναι [ὅτι ὑπάρχει], διὰ τῶν λόγων μέσα στὰ ὄντα· δίδοντας στοὺς εὐσεβεῖς, πιὸ βάσιμη ἀπὸ κάθε ἀπόδειξι, τὴν ὁμολογία καὶ τὴν πίστι, ὅτι ὑπάρχει Κυριαρχικῶς. Ἡ πίστι, βέβαια, εἶναι ἡ ἀληθινὴ γνῶσι, ἡ ὁποία ἔχει ἀναπόδεικτες τὶς ἀρχές, [δὲν ἐπιδέχονται ἀποδείξεις], διότι [ἡ πίστι] εἶναι ἡ ὑπόστασι τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ξεπερνοῦν τὸν νοῦ καὶ τὸν λόγο [τὴν λογικὴ δύναμι τῆς ψυχῆς].

10. Ἡ ἀρχὴ τῶν ὄντων καὶ ἡ με-

σότης καὶ τέλος ἐστὶν ὁ Θεός, ὡς ἐνεργῶν ἀλλ᾽ οὐ πάσχων· ὥς περ καὶ τὰ ἄλλα πάντα οἷς παρ᾽ ἡμῶν ὀνομάζεται. Ἀρχὴ γάρ ἐστιν, ὡς Δημιουργός· καὶ μεσότης, ὡς προνοητής· καὶ τέλος, ὡς περιγραφή. Ἐξ αὐτοῦ γάρ, φησί, καὶ δι᾽ αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα[2].

ια´. Οὐκ ἔστι ψυχὴ λογικὴ κατ᾽ οὐσίαν, ψυχῆς λογικῆς τιμιωτέρα. Πᾶσαν γὰρ ψυχὴν κατ᾽ εἰκόνα ἑαυτοῦ δημιουργῶν, ὡς ἀγαθός, ὁ Θεός, αὐτοκίνητον εἰς τὸ εἶναι παράγει· ἑκάστη δὲ κατὰ πρόθεσιν, ἢ τὴν τιμὴν ἐπιλέγεται, ἢ τὴν ἀτιμίαν ἑκοῦσα διὰ τῶν ἔργων προσάγεται.

ιβ´. Ὁ Θεὸς ἥλιός ἐστι δικαιοσύνης, ὡς γέγραπται[3]*· πᾶσιν ἁπλῶς τὰς ἀκτῖνας ἐπιλάμπων τῆς ἀγαθότητος. Ἡ δὲ ψυχή, ἢ κηρὸς ὡς φιλόθεος, ἢ πηλὸς ὡς φιλόϋλος κατὰ τὴν γνώμην γίνεσθαι πέφυκεν. Ὥς περ οὖν ὁ πηλὸς κατὰ φύσιν ἡλίῳ ξηραίνεται, ὁ δὲ κηρὸς φυσικῶς ἁπαλύνεται· οὕτω καὶ πᾶσα ψυχὴ φιλόϋλος καὶ φιλόκοσμος, ἀπὸ Θεοῦ νουθε-*

σότης καὶ τὸ τέλος εἶναι ὁ Θεός, καθόσον ἐνεργεῖ [τὴν δημιουργία] ἀλλὰ δὲν [τὴν] παθαίνει· ὅπως ἀκριβῶς [εἶναι] καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, διὰ τῶν ὁποίων ὀνομάζεται ἀπὸ ἐμᾶς. Διότι εἶναι Ἀρχή, ἐπειδὴ [εἶναι] Δημιουργός· καὶ μεσότης, ἐπειδὴ [εἶναι] Προνοητής· καὶ [εἶναι] τέλος, ἐπειδὴ [εἶναι] σκοπός. Διότι λέγει [ἡ Ἁγία Γραφή]: «Ἐξ αἰτίας Αὐτοῦ καὶ δι᾽ Αὐτοῦ καὶ γι᾽ Αὐτὸν [εἶναι] τὰ πάντα».

11. Δὲν ὑπάρχει λογικὴ ψυχή, [ἡ ὁποία νὰ εἶναι], ὡς πρὸς τὴν οὐσία, τιμιώτερη ἀπὸ [ἄλλη] λογικὴ ψυχή. Διότι ὁ Θεός, καθότι Ἀγαθός, δημιουργώντας κάθε ψυχὴ κατ᾽ εἰκόνα τοῦ Ἑαυτοῦ Του, [τὴν] εἰσάγει στὸ εἶναι αὐτοκινούμενη. Καὶ καθεμιὰ [ψυχή], σύμφωνα μὲ τὴν πρόθεσί [της], ἢ ἐπιλέγει τὴν τιμὴ ἢ ἐπισύρει μὲ τὴν θέλησί της, διὰ τῶν ἔργων [της], τὴν ἀτιμία.

12. Ὁ Θεός, καθὼς ἔχει γραφῆ, εἶναι ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ὁ ὁποῖος καταυγάζει μὲ τὶς ἀκτῖνες τῆς ἀγαθότητός Του ἀπολύτως ὅλους. Ἡ δὲ ψυχὴ ἔχει ἀπὸ τὴν φύσι της τὸ ἰδίωμα νὰ γίνεται, ὡς πρὸς τὴν γνώμη, ἢ κερί, ὡς φιλόθεη, ἢ πηλός, ὡς φιλόϋλη. Ὅπως ἀκριβῶς, λοιπόν, ὁ πηλὸς ξηραίνεται, σύμφωνα μὲ τὴν φύσι, ἀπὸ τὸν ἥλιο, τὸ κερὶ ὅμως φυσικῶς μαλακώνει· κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ κάθε φιλόϋλη καὶ φιλόκοσμη ψυχή, ὅταν νουθετῆται [παιδαγωγῆται] ἀπὸ

τουμένη, καὶ ὡς πηλὸς κατὰ τὴν γνώμην ἀντιτυποῦσα, σκληρύνεται· καὶ ἑαυτὴν ὠθεῖ κατὰ τὸν Φαραὼ πρὸς ἀπώλειαν[4]. Πᾶσα δὲ φιλόθεος, ὡς κηρὸς ἁπαλύνεται, καὶ τοὺς τῶν θείων τύπους καὶ χαρακτῆρας εἰσδεχομένη, γίνεται Θεοῦ κατοικητήριον ἐν πνεύματι[5].

ιγ΄. Ὁ τὸν νοῦν ταῖς θείαις καταστράψας νοήσεσιν, καὶ τὸν λόγον ἐθίσας θείοις ὕμνοις ἀπαύστως γεραίρειν τὸν κτίσαντα, καὶ ταῖς ἀκηράτοις φαντασίαις καθαγιάσας τὴν αἴσθησιν, οὗτος τῷ φυσικῷ κατ᾽ εἰκόνα καλῷ, προσέθηκε τὸ καθ᾽ ὁμοίωσιν γνωμικὸν ἀγαθόν.

ιδ΄. Φυλάττει τις τῷ Θεῷ τὴν ψυχὴν ἀκηλίδωτον, εἰ τὴν μὲν διάνοιαν, περὶ μόνου Θεοῦ, καὶ τῶν αὐτοῦ ἀρετῶν διανοεῖσθαι βιάσαιτο· τὸν δὲ λόγον, ὀρθὸν ἑρμηνέα, καὶ ἐξηγητὴν τῶν αὐτοῦ ἀρετῶν καταστήσειε· καὶ τὴν αἴσθησιν εὐσεβῶς τὸν ὁρατὸν κόσμον, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα φαντάζεσθαι διδάξειε, τὴν τῶν ἐν αὐτοῖς λόγων μεγαλειότητα τῇ ψυχῇ διαγγέλλουσαν.

τὸν Θεὸ καὶ ἀντιτίθεται, ὡς πρὸς τὴν γνώμη, [τότε], ὅπως ὁ πηλός, σκληρύνεται καὶ ὠθεῖ τὸν ἑαυτό της στὴν ἀπώλεια, ὅπως ὁ Φαραώ. Κάθε δὲ φιλόθεη [ψυχὴ] μαλακώνει, ὅπως τὸ κερὶ καὶ μὲ τὸ νὰ δέχεται ἐντός της τὰ θεῖα ἀποτυπώματα καὶ ἐγχαράγματα γίνεται, διὰ τοῦ [Ἁγίου] Πνεύματος, κατοικητήριο τοῦ Θεοῦ.

13. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κατεφώτισε τὸν νοῦ μὲ τὰ θεῖα νοήματα καὶ συνήθισε τὸν λόγο [τὴν λογικὴ δύναμι τῆς ψυχῆς] νὰ δοξάζῃ ἀκατάπαυστα τὸν Δημιουργὸ μὲ θείους ὕμνους καὶ καθαγίασε τὴν αἴσθησι μὲ ἀμόλυντες φαντασίες, αὐτὸς στὸ φυσικὸ καλό, κατ᾽ εἰκόνα [τοῦ Θεοῦ], προσέθεσε τὸ καθ᾽ ὁμοίωσιν γνωμικὸ ἀγαθό, [δηλαδὴ τὸ ἀγαθό, τὸ ὁποῖο προκρίνει καὶ ἐνεργεῖ ἡ γνώμη του].

14. Διαφυλάσσει κανεὶς τὴν ψυχὴ ἀκηλίδωτη γιὰ χάρι τοῦ Θεοῦ, ἐὰν τὴν μὲν διάνοια ἤθελε βιάσῃ νὰ διανοῆται σχετικὰ μόνο μὲ τὸν Θεὸ καὶ τὶς ἀρετές Του· τὸν δὲ λόγο, [τὴν λογικὴ δύναμι τῆς ψυχῆς], ἤθελε καταστήσῃ ὀρθὸ ἑρμηνευτὴ καὶ εἰσηγητὴ τῶν ἀρετῶν Του· καὶ τὴν αἴσθησι ἤθελε διδάξῃ [παιδαγωγήσῃ] νὰ φαντάζεται εὐσεβῶς τὸν ὁρατὸ κόσμο καὶ ὅλα, ὅσα [ὑπάρχουν] μέσα σ᾽ αὐτόν, [δηλαδὴ τὰ ὄντα], ὥστε νὰ διακηρύσσῃ στὴν ψυχὴ τὴν μεγαλοπρέπεια τῶν λόγων [τῶν ὄντων, ποὺ ὑπάρχει] σ᾽ αὐτά.

ιε΄. Ὁ τῆς πικρᾶς δουλείας τῶν τυραννούντων δαιμόνων ἐλευθερώσας ἡμᾶς Θεός, φιλάνθρωπον θεοσεβείας ζυγὸν ἐδωρήσατο τὴν ταπεινοφροσύνην· δι᾽ ἧς πᾶσα μὲν διαβολικὴ δαμάζεται δύναμις· πᾶν δὲ τοῖς ἑλομένοις αὐτὴν ἀγαθὸν δημιουργεῖται, καὶ ἀρᾳδιούργητον διαφυλάττεται.

ις΄. Ὁ πιστεύων, φοβεῖται· ὁ δὲ φοβούμενος, ταπεινοῦται· ὁ δὲ ταπεινούμενος, πραΰνεται, τὴν τῶν παρὰ φύσιν τοῦ θυμοῦ, καὶ τῆς ἐπιθυμίας κινημάτων ἀνενέργητον ἕξιν λαβών. Ὁ δὲ πραΰς, τηρεῖ τὰς ἐντολάς· ὁ δὲ τηρῶν τὰς ἐντολάς, καθαίρεται· ὁ δὲ καθαρθείς, ἐλλάμπεται· ὁ δὲ ἐλλαμφθείς, ἐν τῷ ταμιείῳ τῶν Μυστηρίων ἀξιοῦται τῷ Νυμφίῳ Λόγῳ συγκοιτασθῆναι.

ιζ΄. Ὥς περ γεωργός, ὑπὲρ τοῦ τι τῶν ἀγρίων μεταφυτεῦσαι δένδρων, ἐπιτήδειον σκοπῶν χωρίον, ἀνελπίστῳ θησαυρῷ περιπίπτει· οὕτω καὶ πᾶς ἀσκητὴς ταπεινόφρων, καὶ ἄπλαστος, καὶ λεῖος κατὰ ψυχὴν τῆς ὑλικῆς δασύτητος, κατὰ τὸν

15. Ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὴν πικρὴ δουλεία τῶν δαιμόνων, ποὺ [μᾶς] ἐξουσιάζουν τυραννικά, μᾶς χάρισε, φιλάνθρωπο ζυγὸ θεοσεβείας, τὴν ταπεινοφροσύνη, διὰ τῆς ὁποίας, ἀφενὸς κάθε διαβολικὴ δύναμι δαμάζεται· ἀφετέρου, σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τὴν ἐξέλεξαν, δημιουργεῖται κάθε ἀγαθὸ καὶ διαφυλάσσεται ἀδιάβλητο ἀπὸ ραδιουργία.

16. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πιστεύει, φοβᾶται· καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος φοβᾶται, ταπεινώνεται. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος ταπεινώνεται, γίνεται πρᾶος, διότι ἀπέκτησε πνευματικὴ κατάστασι, ἡ ὁποία δὲν ἐνεργεῖ τὶς παρὰ φύσιν κινήσεις τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας. Ὁ δὲ πρᾶος τηρεῖ τὶς ἐντολές. Καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος τηρεῖ τὶς ἐντολές, καθαρίζεται. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος καθαρίσθηκε, φωτίζεται. Καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος φωτίσθηκε, ἀξιώνεται νὰ συγκατακλιθῇ [νὰ ἑνωθῇ] μὲ τὸν Νυμφίο Λόγο μέσα στὸ μυστικὸ θάλαμο τῶν Μυστηρίων, [ἀξιώνεται ὑπερφυῶν μυστικῶν ἀποκαλύψεων].

17. Ὅπως ἀκριβῶς κάποιος γεωργός, ἐνῶ ἐρευνᾶ κατάλληλο χωράφι, γιὰ νὰ μεταφυτεύσῃ κάποιο ἀπὸ τὰ ἄγρια δένδρα, συναντᾶ ἀνέλπιστο θησαυρό, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ κάθε ἀσκητὴς ταπεινόφρων καὶ ἀνυπόκριτος καὶ ἀπαλλαγμένος, ὡς πρὸς τὴν ψυχή, ἀπὸ τὴν ὑλικὴ δασύτητα, ὅταν ἐρωτᾶται

μακαριώτατον Ἰακώβ, ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἐρωτώμενος τῆς ἐπιστήμης τὸν τρόπον, τί τοῦτο ὃ ταχὺ εὗρες τέκνον; ἀποκρίνεται λέγων· ὃ παρέδωκε Κύριος ὁ Θεὸς ἐναντίον μου[6]*. Ὅταν γὰρ ἡμῖν ὁ Θεὸς παραδῷ τῆς ἰδίας σοφίας τὰ σοφὰ θεωρήματα, καμάτου χωρίς, οὐ προσδοκήσασι, θησαυρὸν ἐξαίφνης πνευματικὸν εὑρηκέναι νοήσωμεν. Γεωργὸς γὰρ πνευματικός ἐστιν ὁ δόκιμος ἀσκητής, τὴν πρὸς αἴσθησιν τῶν ὁρατῶν θεωρίαν, ὡς ἄγριον δένδρον πρὸς τὴν τῶν νοητῶν χώραν μεταφυτεύων· καὶ θησαυρὸν εὑρίσκων, τὴν κατὰ χάριν τῆς ἐν τοῖς οὖσι σοφίας φανέρωσιν.*

ιη΄. Ἄφνω προσπεσοῦσα γνῶσις θείων θεωρημάτων τῷ ἀσκητῇ, μὴ προσδοκήσαντι διὰ τὴν ταπείνωσιν, κατακλᾷ τὸν λογισμὸν τοῦ πρὸς ἐπίδειξιν μετὰ καμάτου καὶ πόνου ταύτην ζητοῦντος καὶ μὴ εὑρίσκοντος· καὶ γεννᾷ τῷ ἄφρονι φθόνον εἰκῇ πρὸς τὸν ἀδελφόν, καὶ φόνου μελέτην, καὶ ἑαυτῷ λύπην, διὰ τὸ μὴ ἔχειν τὴν ἐκ τῶν ἐπαίνων φυσίωσιν.

ἀπὸ τὸν [πνευματικό του] Πατέρα, γιὰ τὸν τρόπο τῆς πνευματικῆς κατακτήσεως: «τί [εἶναι] αὐτό, τὸ ὁποῖο βρῆκες, παιδί μου, [τόσο] γρήγορα», ἀποκρίνεται σύμφωνα μὲ τὸν μακαριώτατο Ἰακώβ, λέγοντας: «[εἶναι] ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο παρέδωσε ἐνώπιόν μου Κύριος, ὁ Θεός». Ὅταν, λοιπόν, ὁ Θεὸς μᾶς παραδώσῃ τὰ σοφὰ θεωρήματα τῆς δικῆς Του σοφίας, χωρὶς κόπο, ἐνῶ δὲν τὸ προσδοκούσαμε, [τότε] νὰ ἐννοήσωμε, ὅτι ἔχομε ἀνακαλύψει, ξαφνικά, πνευματικὸ θησαυρό. Διότι ὁ ἀληθινὸς ἀσκητὴς εἶναι πνευματικὸς γεωργός, ὁ ὁποῖος μεταφυτεύει τὴν θεωρία τῶν ὁρατῶν, τὴν σχετικὴ μὲ τὶς αἰσθήσεις, σὰν ἄγριο δένδρο, στὴν χώρα τῶν νοητῶν, [ὅσα ὁρατὰ ὑποπίπτουν στὶς αἰσθήσεις τὰ ἀνάγει σὲ πνευματικὴ θεωρία]· καὶ ἀνακαλύπτει, θησαυρό, [δηλαδὴ] τὴν κατὰ Χάρι φανέρωσι τῆς σοφίας μέσα στὰ ὄντα [τοὺς λόγους τῶν ὄντων].

18. Ἡ γνῶσι θείων θεωρημάτων, πού, ξαφνικά, ἐπῆλθε στὸν ἀσκητή, ὁ ὁποῖος, ἐξ αἰτίας τῆς ταπεινώσεώς [του], δὲν [τὴν] περίμενε, κατασυντρίβει τὸν λογισμὸ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος, γιὰ ἐπίδειξι, ζητᾶ αὐτὴ μὲ μόχθο καὶ κόπο καὶ δὲν [τὴν] βρίσκει. Καὶ γεννᾶ στὸν ἄφρονα [ἐκεῖνο] φθόνο, χωρὶς λόγο, ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ καὶ μελέτη φόνου καὶ λύπη στὸν ἑαυτό του, ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι δὲν ἔχει ἀποκτήσει τὴν ὑψηλοφροσύνη ἀπὸ τοὺς ἐπαίνους.

ιθ΄. Οἱ ζητοῦντες μετὰ πόνου γνῶσιν καὶ ἀποτυγχάνοντες, ἢ δι᾽ ἀπιστίαν ἀποτυγχάνουσιν, ἢ τυχὸν διὰ τό, ἀφυῶς μέλλειν αὐτοὺς ἀντιφιλονεικοῦντας, ἐπαίρεσθαι κατὰ τῶν γινωσκόντων, ὡς ὁ λαὸς πάλαι κατὰ Μωϋσέως· πρὸς οὓς ὁ νόμος ἐρεῖ δεόντως, ὅτι παραβιασάμενοι τινές, ἀνέβησαν εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἀμορραῖος ὁ οἰκῶν ἐν τῷ ὄρει ἐκείνῳ, καὶ ἐτίτρωσκεν αὐτούς[7]*. Ἀνάγκη γὰρ τοὺς ἐπιδείξεως ἕνεκεν ἐπιμορφαζομένους τὴν ἀρετήν, μὴ μόνον σφάλλεσθαι δολοῦντας τὴν εὐσέβειαν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ συνειδότος τιτρώσκεσθαι.*

κ΄. Ὁ πρὸς ἐπίδειξιν ἐφιέμενος γνώσεως, καὶ ἀποτυγχάνων, μήτε φθονείτω τῷ πέλας, μήτε λυπείσθω· ἀλλ᾽ ἔν τινι τῶν ὁμόρων ποιείτω τὴν παρασκευήν, ὡς προστέτακται· κατὰ τὴν πρᾶξιν, ἐν τῷ σώματι πρότερον φιλοπονῶν τῇ ψυχῇ τὴν ἑτοιμασίαν τῆς γνώσεως.

κα΄. Οἱ ὀρθῶς μετ᾽ εὐσεβείας τοῖς οὖσι προσβάλλοντες, καὶ μηδένα φιλενδειξίας τρόπον ἐπινοοῦντες, εὑρή-

19. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐπιζητοῦν μὲ κόπο τὴν γνῶσι καὶ ἀποτυγχάνουν, ἀποτυγχάνουν ἢ ἐξ αἰτίας τῆς ἀπιστίας [τους] ἢ ἴσως, ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι αὐτοὶ πρόκειται ἀνόητα νὰ ἐπαίρωνται, φιλονεικώντας ἐναντίον ἐκείνων, ποὺ γνωρίζουν, [ποὺ κατέχουν τὴν θεία γνῶσι], ὅπως παλαιὰ ὁ λαὸς [τοῦ Ἰσραὴλ] ἐναντίον τοῦ Μωϋσέως· πρὸς τοὺς ὁποίους ὁ Νόμος θὰ πῇ, ὅπως πρέπει, ὅτι, κάποιοι ἐνεργώντας παρὰ τὸν Νόμο, ἀνέβηκαν στὸ ὄρος καὶ οἱ Ἀμορραῖοι, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦσαν στὸ ὄρος ἐκεῖνο, βγῆκαν καὶ τοὺς πλήγωναν. Διότι [εἶναι] ἀνάγκη ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ὑποκρίνονται τὴν ἀρετή, χάριν ἐπιδείξεως, ὄχι μόνον νὰ ἀποτυγχάνουν, ὅταν ὑποκρίνωνται τὴν εὐσέβεια, ἀλλὰ καὶ νὰ πληγώνωνται ἀπὸ τὴν συνείδησι.

20. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ τὴν γνῶσι, γιὰ ἐπίδειξι, καὶ ἀποτυγχάνει, οὔτε νὰ φθονῇ τὸν πλησίον του, οὔτε νὰ λυπᾶται· ἀλλά, ἂς προετοιμάζεται, ὅπως ἔχει προσταχθῆ, σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ παραπλήσια, [δηλαδὴ] ἀσκούμενος προηγουμένως, διὰ τοῦ σώματος, μὲ τὴν πρακτικὴ ἀρετή, ἐπιμελῶς, τὴν ἑτοιμασία τῆς γνώσεως στὴν ψυχή.

21. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι προσεγγίζουν μὲ εὐσέβεια τὰ ὄντα καὶ δὲν ἐπινοοῦν κανένα τρόπο, ὁ ὁποῖος νὰ ἀποβλέπῃ στὴν ἐπίδειξι, θὰ ἀνα-

σουσι προϋπαντώσας αὐτοῖς τὰς τῶν ὄντων παμφαεῖς θεωρίας, ἀκριβεστάτην αὐτοῖς ἐμποιούσας ἑαυτῶν τὴν κατάληψιν· πρὸς οὓς ὁ νόμος φησίν· εἰσελθόντες κληρονομήσατε πόλεις μεγάλας καὶ καλάς, καὶ οἰκίας πλήρεις πάντων ἀγαθῶν, ἃς οὐκ οἰκοδομήσατε· καὶ λάκκους λελατομημένους, οὓς οὐκ ἐλατομήσατε· καὶ ἀμπελῶνας, καὶ ἐλαιῶνας, οὓς οὐκ ἐφυτεύσατε[8]. Ὁ γὰρ μὴ ἑαυτῷ ζῶν, ἀλλὰ τῷ Θεῷ[9], πάντων γίνεται πλήρης τῶν χαρισμάτων· τῶν τέως διὰ τὴν ἐπικειμένην τῶν παθῶν ὄχλησιν μὴ φαινομένων.

κβ΄. Ὥς περ διχῶς ἡ αἴσθησις λέγεται, ἡ μὲν καθ᾽ ἕξιν, ἥτις καὶ κοιμωμένων ἡμῶν ἐστί, μηδενὸς ἀντιλαμβανομένη τῶν ὑποκειμένων, ἧς οὐδὲν ὄφελος, μὴ πρὸς ἐνέργειαν τεινομένης· ἡ δὲ κατ᾽ ἐνέργειαν, δι᾽ ἧς ἀντιλαμβανόμεθα τῶν αἰσθητῶν· οὕτω καὶ ἡ γνῶσις διττή, ἡ μὲν ἐπιστημονική, καθ᾽ ἕξιν μόνην τοὺς λόγους ἀναλεγομένη τῶν ὄντων· ἧς οὐδὲν ὄφελος, μὴ πρὸς τὴν τῶν ἐντολῶν ἐνέργειαν ἐκτεινο-

καλύψουν ἀπρόσμενα, νὰ τοὺς προϋπαντοῦν οἱ φωτοφανεῖς θεωρίες τῶν ὄντων, [καὶ] νὰ δημιουργοῦν ἐντός τους ἀκριβεστάτη κατανόησι αὐτῶν [τῶν θεωριῶν τῶν ὄντων]· πρὸς τοὺς ὁποίους ὁ Νόμος λέγει: «ἂς εἰσέλθετε νὰ κληρονομήσετε μεγάλες καὶ καλὲς πόλεις καὶ οἰκίες γεμᾶτες ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθά, τὶς ὁποῖες δὲν οἰκοδομήσατε· καὶ πηγάδια ἐξορυγμένα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐξορύξατε· καὶ ἀμπέλια καὶ ἐλαιῶνες, τοὺς ὁποίους δὲν φυτεύσατε». Διότι, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν ζῇ γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ γιὰ τὸν Θεό, πληροῦται ἀπὸ ὅλα τὰ χαρίσματα, τὰ ὁποῖα μέχρι τότε δὲν παρουσιάζονταν, ἐξ αἰτίας τῆς φορτικῆς ἐνοχλήσεως τῶν παθῶν.

22. Ὅπως ἀκριβῶς ἡ αἴσθησι διακρίνεται σὲ δύο εἴδη, ἀφενὸς ἡ [αἴσθησι], ὡς [φυσικὴ] ἱκανότης, ἡ ὁποία ὑπάρχει καὶ ὅταν ἐμεῖς κοιμώμαστε, χωρὶς νὰ ἀντιλαμβάνεται, [ὅμως], κανένα ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὑπόκεινται σ᾽ αὐτήν, στὴν ὁποία [δὲν ὑπάρχει] κανένα ὄφελος, ἀφοῦ δὲν ἐπεκτείνεται στὴν ἐνέργεια [στὴν διάπραξι]· ἀφετέρου ἡ [αἴσθησι] ὡς ἐνέργεια [ὡς πρᾶξι], διὰ τῆς ὁποίας ἀντιλαμβανόμεθα τὰ αἰσθητά· [ὅπως, λοιπόν, ἡ αἴσθησι διακρίνεται σὲ δύο εἴδη], κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἡ γνῶσι εἶναι δύο εἰδῶν, ἀφενὸς ἡ ἐπιστημονικὴ [γνῶσι], ἡ ὁποία διεξέρχεται τοὺς λόγους τῶν ὄντων, μόνον ἕνεκα [φυσικῆς] ἱκανότητος, στὴν ὁποία [δὲν ὑπάρχει] κανένα ὄφελος, ἀφοῦ δὲν ἐπεκτείνεται στὴν ἐνέργεια [στὴν διάπραξι] τῶν ἐντολῶν·

μένης· ἡ δὲ κατ᾽ ἐνέργειαν πρακτική, αὐτὴν ἀληθῆ διὰ τῆς πείρας τῶν ὄντων νομίζουσα τὴν κατάληψιν.

κγ΄. Ὁ ὑποκριτής, ἕως μὲν δοκεῖ λανθάνειν, ἠρεμεῖ· τὴν ἐκ τοῦ δοκεῖν δίκαιος εἶναι δόξαν θηρώμενος· ἐπειδὰν δὲ φωραθῇ, θανατηφόρους προΐσχεται λόγους, ταῖς κατ᾽ ἄλλων λοιδορίαις δοκῶν τὴν οἰκείαν συγκαλύπτειν ἀσχημοσύνην· ὃν ἐχίδνης γεννήματι παρεικάσας ὁ λόγος, ὡς παλίμβολον, ἀξίους τῆς μετανοίας προσέταξεν αὐτῷ ποιεῖσθαι καρπούς[10]*. Τουτέστι, πρὸς τοὺς φαινομένους τρόπους μεταποιῆσαι τὴν κρυπτομένην τῆς καρδίας διάθεσιν.*

κδ΄. Φασί τινες θηρίον εἶναι, πᾶν ὃ μὴ τῷ νόμῳ τῶν ἐν ἀέρι τε καὶ γῇ καὶ θαλάττῃ ζῴων κέκριται καθαρόν[11]*, κἂν ἥμερον εἶναι τῷ ἤθει δοκῇ· οἷς ἕκαστον τῶν ἀνθρώπων ἐκ τοῦ οἰκείου πάθους ὁ λόγος προσαγορεύει.*

κε΄. Ὁ ἐπὶ βλάβῃ τῶν πέλας μορφαζόμενος φιλίαν, λύκος ἐστί, κῳδίῳ ἐπικρύπτων τὴν ἑαυτοῦ κακουρ-

ἀφετέρου ἡ πρακτικὴ [γνῶσι τῶν ὄντων], ἡ ὁποία θεωρεῖ ἀληθινὴ τὴν κατανόησι αὐτή, [ποὺ ἀποκτᾶται], διὰ τῆς ἐμπειρίας τῶν ὄντων [τῆς ἐμπειρικῆς προσεγγίσεως].

23. Ὁ ὑποκριτής, ἐν ὅσῳ μὲν νομίζει, ὅτι διαφεύγει τῆς προσοχῆς εἶναι ἤρεμος, κυνηγώντας τὴν δόξα τοῦ νὰ θεωρηθῇ, δῆθεν, ὅτι εἶναι δίκαιος. Ὁπόταν, ὅμως, ἀνακαλυφθῇ, προφέρει θανατηφόρους λόγους, νομίζοντας, ὅτι μὲ τὶς ὕβρεις ἐναντίον τῶν ἄλλων θὰ συγκαλύψῃ τὴν δική του καταισχύνη· τὸν ὁποῖο [ὑποκριτή], ἀφοῦ παρομοίωσε ὁ [Θεὸς] Λόγος μὲ τὸ γέννημα τῆς ἔχιδνας, ἐπειδὴ [εἶναι] ὕπουλος, τὸν προσέταξε νὰ πράττῃ καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας. Δηλαδή, νὰ μετατρέψῃ ὁπωσδήποτε τὴν κρυμμένη διάθεσι τῆς καρδίας ἀντίστοιχα πρὸς τοὺς φαινομένους [ἐξωτερικοὺς] τρόπους.

24. Λέγουν κάποιοι, ὅτι θηρίο εἶναι, ὅποιο ἀπ᾽ ὅλα τὰ ζῶα καὶ στὸν ἀέρα καὶ στὴν γῆ καὶ στὴν θάλασσα δὲν ἔχει κριθῇ καθαρό, σύμφωνα μὲ τὸν Νόμο, ἀκόμη κι ἂν φαίνεται, ὅτι εἶναι ἥμερο, ὅσον ἀφορᾶ τὸν τρόπο [του]. Ὁ [Θεὸς] Λόγος [στὴν Ἁγία Γραφή], ἀντίστοιχα πρὸς αὐτὰ [τὰ θηρία], ὀνομάζει, ἀνάλογα μὲ τὸ πάθος του, κάθε ἕναν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους.

25. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος προσποιεῖται φιλία μὲ σκοπὸ τὴν βλάβη τῶν πλησίον εἶναι λύκος, ὁ ὁποῖος συγκαλύπτει μὲ προβιὰ τὴν ραδιουργία

γίαν. Ὃς ἐπειδὰν εὕρῃ ψιλὸν ἦθος, ἢ ῥῆμα κατὰ Χριστὸν ἁπλοϊκῶς, ἢ γινόμενον, ἢ λεγόμενον, ἥρπασε καὶ διέφθειρε· μυρίους καταχέων μώμους, ὧν τοῖς λόγοις, ἢ τοῖς ἤθεσιν ἐπιτίθεται, ὥς περ κατάσκοπος τῆς ἐν Χριστῷ τῶν ἀδελφῶν ἐλευθερίας[12].

κς΄. Ὁ ὑποκρινόμενος σιωπήν, κακουργίας χάριν, τῷ πλησίον τεκταίνεται δόλον[13]*· οὗ ἀποτυγχάνων ἄπεισι, τῷ ἰδίῳ πάθει προσθέμενος ὀδύνην. Ὁ δὲ σιωπῶν, ὠφελείας χάριν, ηὔξησε φιλίαν, καὶ ἀπελεύσεται χαίρων ὡς λαβὼν φωτισμόν, σκότους λυτήριον.*

κζ΄. Ὁ ἐν Συνεδρίῳ λόγων ἀκρόασιν προπετῶς ἀνακόπτων, οὐκ ἔλαθε φιλοδοξίαν νοσῶν· ὑφ᾽ ἧς ἁλισκόμενος, μυρίους προβάλλεται δρόμους καὶ περιδρόμους προτάσεων, τὸν εἱρμὸν τῶν λεγομένων διαστῆσαι βουλόμενος.

κη΄. Ὁ σοφὸς διδάσκων καὶ διδασκόμενος, μόνα βούλεται τὰ ὠφελοῦντα διδάσκεσθαι, καὶ διδάσκειν· ὁ δὲ δοκήσει σοφός, καὶ ἐρωτῶν καὶ

του. Αὐτός, ὁπόταν εὕρῃ τρόπο ἢ λόγο γυμνὸ [ἀπὸ πάθος], ὁ ὁποῖος εἴτε γίνεται εἴτε λέγεται ἄδολα, σύμφωνα μὲ τὸν Χριστό, [ὅπως θέλει ὁ Χριστός, τὸν] ἁρπάζει συνήθως καὶ [τὸν] διαφθείρει· σκορπίζοντας ἀμέτρητες κατηγορίες ἐναντίον ἐκείνων στοὺς λόγους ἢ στὰ ἤθη, τῶν ὁποίων ἐπιτίθεται, ὅπως ἀκριβῶς [ἐπιτίθεται] κατάσκοπος ἐναντίον τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας τῶν ἀδελφῶν.

26. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὑποκρίνεται σιωπή, χάριν ραδιουργίας, μηχανεύεται πλεκτάνη γιὰ τὸν πλησίον, τῆς ὁποίας, ἐὰν ἀποτύχῃ, ἀποχωρεῖ προσθέτοντας στὸ δικό του πάθος ὀδύνη. Ἐκεῖνος, ὅμως, ὁ ὁποῖος σιωπᾶ, χάριν ὠφελείας, αὐξάνει συνήθως τὴν ἀγάπη καὶ θὰ ἀποχωρήσῃ χαρούμενος, διότι ἔλαβε φωτισμό, ὁ ὁποῖος διαλύει τὸ σκοτάδι.

27. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, μέσα σὲ Σύναξι, διακόπτει τὴν ἀκρόασι τῶν λόγων μὲ προπέτεια, δὲν κρύπτει συνήθως, ὅτι πάσχει ἀπὸ φιλοδοξία, ἀπὸ τὴν ὁποία κυριευμένος, ὑποδεικνύει ἀμέτρητες στροφὲς καὶ περιστροφὲς ἀπόψεων, ἐπιδιώκοντας [ἔτσι] νὰ διακόψῃ τὸν εἱρμὸ τῶν λεγομένων.

28. Ὁ σοφὸς [καὶ] ὅταν διδάσκῃ καὶ διδάσκεται, μόνο ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὠφελοῦν, ἐπιθυμεῖ νὰ διδάσκεται καὶ νὰ διδάσκῃ· ἐνῶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος [εἶναι] κατὰ τὸ φαινόμενο σοφὸς [αὐτὸς ποὺ κάνει δῆθεν τὸν σόφο] καὶ ὅταν ἐρωτᾷ καὶ

ἐρωτώμενος, τὰ περιεργότερα μόνον προβάλλεται.

κθ΄. Ὧν μετέχει τις κατὰ Θεοῦ χάριν ἀγαθῶν, καὶ ἄλλοις ἀφθόνως μεταδοῦναι χρεώστης ἐστί. Δωρεὰν γάρ, φησίν, ἐλάβετε, δωρεὰν δότε[14]*. Ὁ γὰρ κρύπτων τὴν δωρεάν, ὡς σκληρὸν διαβάλλει τὸν Κύριον, φειδοῖ τῆς σαρκὸς τὴν ἀρετὴν ἐξομνύμενος· ὁ δὲ πιπράσκων ἐχθροῖς τὴν ἀλήθειαν, ὕστερον ἁλοὺς ὡς φιλόδοξος, μὴ φέρων τὴν αἰσχύνην ἀπάγχεται*[15]*.*

λ΄. Τοὺς ἔτι δειλιῶντας τὸν πρὸς τὰ πάθη πόλεμον, καὶ φοβουμένους τὴν τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν ἐπιδρομήν, σιωπᾶν δεῖ· τουτέστι, τὸν ὑπὲρ ἀρετῆς ἀντιῤῥητικὸν μὴ μεταχειρίζεσθαι τρόπον· ἀλλὰ παραχωρεῖν τῷ Θεῷ δι᾽ εὐχῆς τὴν ὑπὲρ ἑαυτῶν μέριμναν· πρὸς οὓς ἐν Ἐξόδῳ λέγεται· Κύριος πολεμήσει περὶ ὑμῶν, καὶ ὑμεῖς σιγήσεσθε[16]*· τοὺς δὲ ἤδη μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τῶν διωκόντων, τοὺς τῶν ἀρετῶν ἐπιζητοῦντας τρόπους πρὸς εὐγνώμονα μάθησιν, δέον ἔχειν μόνον ἠνεῳγμένον τῆς διανοίας τὸ οὖς. Πρὸς οὓς*

ὅταν ἐρωτᾶται παρουσιάζει μόνο τὰ πλέον περίεργα [ἀνωφελῆ ἐπιτηδευμένα].

29. Ἐκεῖνα τὰ ἀγαθά, στὰ ὁποῖα κανεὶς μετέχει κατὰ Χάριν τοῦ Θεοῦ, ὀφείλει νὰ μεταδώση ἄφθονα καὶ σὲ ἄλλους. Διότι λέγει [ὁ Κύριος]: «δωρεὰν ἐλάβατε, δωρεὰν δῶστε». Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κρύβει τὸ χάρισμα [τοῦ Θεοῦ], συκοφαντεῖ τὸν Κύριο, ὡς σκληρό, ἀπαρνούμενος τὴν ἀρετὴ διὰ τῆς οἰκονομίας τῆς σαρκός, [χαριζόμενος στὰ θελήματα τῆς σαρκός του]. Ἐκεῖνος, ὅμως, ὁ ὁποῖος πουλᾶ τὴν Ἀλήθεια στοὺς ἐχθρούς, ὕστερα, ἀφοῦ συνήθως ἀποδεικνύεται ὡς φιλόδοξος, ἀπαγχονίζεται, διότι δὲν ὑποφέρει τὴν αἰσχύνη.

30. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀκόμη δειλιάζουν στὸν πόλεμο ἐναντίον τῶν παθῶν καὶ φοβοῦνται τὴν ἐπιδρομὴ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν, πρέπει νὰ σιωποῦν· δηλαδὴ νὰ μὴν μεταχειρίζωνται τὸν ἀντιρρητικὸ τρόπο ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς, [πρὸς ὑπεράσπισί της]· ἀλλὰ νὰ ἀναθέτουν, διὰ τῆς εὐχῆς, στὸν Θεὸ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν μέριμνα· πρὸς τοὺς ὁποίους λέγεται στὴν Ἔξοδο: «ὁ Κύριος θὰ πολεμήση γιὰ σᾶς καὶ ἐσεῖς θὰ σιωπήσετε». Αὐτοί, ὅμως, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν κατανίκησι ἐκείνων, ποὺ [τοὺς] καταδιώκουν, [δηλαδὴ τῶν δαιμόνων], ἐπιζητοῦν ἀμέσως τοὺς τρόπους τῶν ἀρετῶν [τὴν ἄσκησι τῶν ἀρετῶν], μὲ σκοπὸ τὴν καλόγνωμη μαθητεία, πρέπει νὰ ἔχουν ἀνοιγμένο μόνο τὸ αὐτὶ τῆς διανοίας τους. Σ᾽ αὐτοὺς λέγει [ὁ Θεὸς

φησιν· ἄκουε Ἰσραήλ[17]*· τῷ δὲ σφόδρα, διὰ τὴν κάθαρσιν, τῆς θείας ἐφιεμένῳ γνώσεως, ἁρμόδιον ἡ εὐλαβὴς παῤῥησία· πρὸς ὃν εἰρήσεται· τί βοᾷς πρός με*[18]*; Οὐκοῦν, ὅτῳ μὲν σιωπὴ διὰ φόβον προστέτακται, πρόσφορος ἡ πρὸς Θεὸν καταφυγή· ὅτῳ δὲ ἀκούειν παρακελεύεται, ἁρμόδιος ἡ πρὸς ὑπακοὴν τῶν ἐντολῶν ἑτοιμότης· τῷ δὲ γνωστικῷ, τὸ δι᾽ ἱκεσίαν ἀπαύστως βοᾷν ἐπιτήδειον, ὑπέρ τε τῆς τῶν κακῶν ἀποτροπῆς, καὶ εὐχαριστίας τῆς τῶν ἀγαθῶν μετουσίας.*

λα΄. Οὐδέποτε ψυχὴ δύναται πρὸς γνῶσιν ἐκτανθῆναι Θεοῦ, εἰμὴ αὐτὸς ὁ Θεός, συγκαταβάσει χρησάμενος, ἅψηται αὐτῆς, καὶ ἀναγάγῃ πρὸς ἑαυτόν. Οὐ γὰρ ἂν τοσοῦτον ἴσχυσεν ἀναδραμεῖν ἀνθρώπινος νοῦς, ὡς ἀντιλαβέσθαι τινὸς θείας ἐλλάμψεως, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἀνέσπασεν αὐτόν, ὡς δυνατὸν ἦν ἀνθρώπινον ἀνασπασθῆναι, καὶ ταῖς θείαις αὐγαῖς κατεφώτισεν.

λβ΄. Ὁ τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου μιμούμενος, οὐ παραιτεῖται διὰ τοὺς Φαρισαίους

Λόγος]: «ἄκουε Ἰσραήλ». Σ᾽ ἐκεῖνον, ὅμως, ὁ ὁποῖος, ἐξ αἰτίας τῆς καθάρσεως, [διότι ἤδη ἔχει καθαρθῆ], ἐπιθυμεῖ πολὺ τὴν θεία γνῶσι, ἁρμόζει ἡ εὐλαβὴς παρρησία· πρὸς τὸν ὁποῖο θὰ πῆ [ὁ Θεὸς Λόγος]: «γιατὶ φωνάζεις πρὸς ἐμένα;». Ἑπομένως, σὲ ὅποιον μὲν ἔχει προσταχθῆ σιωπή, ἐξ αἰτίας τοῦ φόβου, [εἶναι] εὐεργετικὴ ἡ καταφυγὴ στὸν Θεό. Σ᾽ ἐκεῖνον, ὅμως, ποὺ διατάσσεται νὰ ἀκούῃ, ἁρμόζει ἡ προθυμία πρὸς τὴν ὑπακοὴ τῶν ἐντολῶν [τοῦ Θεοῦ]. Ἀλλὰ στὸν γνωστικό, [ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν γνῶσι τοῦ Θεοῦ εἶναι] ὠφέλιμο, διὰ τῆς προσευχῆς, νὰ φωνάζῃ, ἀδιαλείπτως, καὶ γιὰ τὴν ἀποτροπὴ τῶν κακῶν, καὶ χάριν εὐχαριστίας γιὰ τὴν μετοχὴ στὰ ἀγαθά.

31. Οὐδέποτε εἶναι δυνατὸν κάποια ψυχὴ νὰ ἐκταθῇ πρὸς τὴν γνῶσι τοῦ Θεοῦ, ἐὰν Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Θεός, φερόμενος μὲ συγκατάβασι, δὲν τὴν πιάσῃ καὶ δὲν [τὴν] ἀνυψώσῃ πρὸς τὸν Ἑαυτό Του. Διότι δὲν θὰ μποροῦσε ὁ ἀνθρώπινος νοῦς νὰ ἀνυψωθῇ τόσο πολύ, ὥστε νὰ αἰσθανθῇ κάποια θεία ἔλλαμψι, ἐὰν δὲν τὸν ἑλκύσῃ ἐπάνω Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ὅσο εἶναι δυνατὸν ἀνθρωπίνως νὰ ἑλκυσθῇ καὶ [ἐὰν] δὲν [τὸν] καταφωτίσῃ μὲ τὶς θεῖες ἐλλάμψεις.

32. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μιμεῖται τοὺς μαθητὲς τοῦ Κυρίου, δὲν παραιτεῖται, ἐξ αἰτίας τῶν Φαρισαίων,

ὁδὸν ποιεῖν ἐν σαββάτῳ διὰ τῶν σπορίμων, καὶ στάχυας τίλλειν[19]· ἀλλὰ μετὰ τὴν πρακτικὴν ἐν τῇ ἀπαθείᾳ γενόμενος, τοὺς λόγους ἀναλέγεται τῶν γεγονότων, εὐσεβῶς τὴν θείαν τῶν ὄντων ἐπιστήμην τρεφόμενος.

λγ΄. Ὁ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον μόνον πιστός, τὸ ὄρος τῆς κακίας αὐτοῦ διὰ πράξεως μετατίθησιν[20]· ἀπωθούμενος αὐτοῦ τῇ ἀστάτῳ περιφορᾷ τῶν ὑπὸ αἴσθησιν, τὴν ἐπ᾽ αὐτοῖς προτέραν διάθεσιν. Ὁ δὲ μαθητὴς εἶναι δυνάμενος, ἐκ τοῦ λόγου δεχόμενος χερσὶ τῶν γνωστικῶν ἄρτων τὰ κλάσματα, διατρέφει χιλιάδας[21]· πράξει δεικνὺς πληθυνομένην τοῦ λόγου τὴν δύναμιν. Ὁ δὲ καὶ Ἀπόστολος ἰσχύσας εἶναι, πᾶσαν ἰατρεύει νόσον καὶ μαλακίαν, ἐκβάλλων δαιμόνια[22]· τουτέστι τὴν τῶν παθῶν φυγαδεύων ἐνέργειαν· νοσοῦντας ἰώμενος, πρὸς ἕξιν εὐσεβείας τοὺς στερηθέντας αὐτῆς δι᾽ ἐλπίδος ἐπανάγων· καὶ τοὺς δι᾽ ὄκνον μαλακισθέντας, ἐπιστύφων τῷ λόγῳ τῆς κρίσεως· πατεῖν γὰρ ἐπάνω ὄφεων καὶ

νὰ πορεύεται, κατὰ τὸ Σάββατο, διὰ μέσου τῶν σπαρμένων χωραφιῶν, καὶ νὰ μαδᾷ τὰ στάχυα, [γιὰ νὰ τραφῇ]· ἀλλὰ μετὰ τὴν πρακτικὴ [ἀρετή, ἀφοῦ ὁλοκληρώσῃ τὴν πρακτικὴ ἀρετή], ἀφοῦ φθάσῃ στὴν ἀπάθεια, μελετᾷ τοὺς λόγους τῶν δημιουργημάτων, τρεφόμενος μὲ τὴν θεία ἐμπειρία τῆς γνώσεως τῶν ὄντων.

33. Ἐκεῖνος, μόνο, [ὁ ὁποῖος εἶναι] πιστός, σύμφωνα μὲ τὸ Εὐαγγέλιο, μεταθέτει, διὰ τῆς πράξεως, [μὲ τὴν ἄσκησι τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς], τὸ βουνὸ τῆς κακίας του· μὲ τὸ νὰ ἀποτινάσσῃ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του τὴν προηγούμενη διάθεσί του, ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἀκατάστατο στριφογύρισμα γύρω ἀπὸ τὰ αἰσθητά. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ εἶναι μαθητής, μὲ τὸ νὰ δέχεται στὰ χέριά [του] ἀπὸ τὸν Λόγο τὰ κομμάτια τῶν γνωστικῶν ἄρτων [τῆς θείας γνώσεως], διατρέφει χιλιάδες· ἀποδεικνύοντας στὴν πρᾶξι, ὅτι ἡ δύναμι τοῦ Λόγου πολλαπλασιάζεται. Ἐκεῖνος, μάλιστα, ὁ ὁποῖος κατόρθωσε νὰ εἶναι καὶ Ἀπόστολος, ἰατρεύει κάθε ἀσθένεια καὶ ἀδυναμία διώχνοντας δαιμόνια· δηλαδὴ ἐκδιώκει τὴν ἐνέργεια τῶν παθῶν· ἰατρεύει ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἄρρωστοι· ἐπαναφέρει, διὰ τῆς ἐλπίδος, στὴν κατάστασι τῆς εὐσεβείας ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τὴν ἀποστερήθηκαν. Καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι, ἐξ αἰτίας ὀκνηρίας, ἀποχαυνώθηκαν, [τοὺς] ἐλέγχει πικρὰ μὲ τὴν λογοδοσία τῆς Κρίσεως. Διότι, ἀφοῦ προστάχθηκε, [ὡς Ἀπόστολος], νὰ πατᾷ πάνω σὲ φίδια καὶ

σκορπίων κελευσθείς[23], ἀρχὴν καὶ τέλος τῆς ἁμαρτίας ἐξαφανίζει.

λδʹ. Ὁ Ἀπόστολος καὶ μαθητής, πάντως ἐστὶ καὶ πιστός· ὁ δὲ μαθητής, οὐ πάντως μὲν καὶ Ἀπόστολος, πάντως δὲ πιστός· ὁ δὲ μόνον πιστός, οὔτε μαθητὴς οὔτε Ἀπόστολός ἐστι· πλὴν δύναται διὰ βίου καὶ θεωρίας, καὶ ὁ τρίτος εἰς τὴν τοῦ δευτέρου, καὶ ὁ δεύτερος εἰς τὴν τοῦ πρώτου μετενεχθῆναι τάξιν καὶ ἀξίαν.

λεʹ. Ὅσα μὲν ἐν χρόνῳ κατὰ χρόνον δημιουργεῖται, τελειωθέντα ἵσταται, λήγοντα τῆς κατὰ φύσιν αὐξήσεως. Ὅσα δὲ κατ᾽ ἀρετὴν ἐπιστήμῃ Θεοῦ κατεργάζεται, τελειωθέντα πάλιν κινεῖται πρὸς αὔξησιν. Τὰ γὰρ τέλη αὐτῶν, ἑτέρων ἀρχαὶ καθεστήκασιν. Ὁ γὰρ καταπαύσας ἐν ἑαυτῷ διὰ τῶν ἀρετῶν κατὰ τὴν πρᾶξιν τὴν τῶν φθειρομένων ὑπόστασιν, ἑτέρων ἀπήρξατο θειοτέρων διατυπώσεων. Παύεται γὰρ οὐδέποτε τῶν καλῶν ὁ Θεός, ὧν οὐδὲ ἀρχὴν ἔσχεν· ὡς γὰρ φωτὸς ἴδιον τὸ φωτίζειν, οὕτως ἴδιον Θε-

σκορπιούς, ἐξαφανίζει τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς ἁμαρτίας.

34. Ὁ Ἀπόστολος καὶ ὁ μαθητής, σὲ κάθε περίπτωσι, εἶναι καὶ πιστός. Ὁ μαθητὴς δέ, ἐνῶ δὲν [εἶναι], σὲ κάθε περίπτωσι, καὶ Ἀπόστολος, ὅμως [εἶναι], ὁπωσδήποτε, πιστός. Ἀλλά, ἐκεῖνος, [ὁ ὁποῖος εἶναι] μόνον πιστός, δὲν εἶναι οὔτε μαθητής, οὔτε Ἀπόστολος· ὅμως δύναται, διὰ τῆς [ἐναρέτου] πολιτείας [του] καὶ τῆς θεωρίας, καὶ ὁ τρίτος, [ὁ μόνον πιστός], νὰ μεταφερθῇ στὴν τάξι καὶ τὴν ἀξία τοῦ δευτέρου [τοῦ μαθητοῦ] καὶ ὁ δεύτερος, [ὁ μαθητὴς νὰ μεταφερθῇ στὴν τάξι καὶ τὴν ἀξία] τοῦ πρώτου [τοῦ Ἀποστόλου].

35. Ὅσα μὲν δημιουργοῦνται μέσα στὸν χρόνο, ἐν ἐξαρτήσει πρὸς τὸν χρόνο, σταματοῦν, ἀφοῦ ὁλοκληρωθοῦν, ὅταν παύουν τὴν φυσική τους αὔξησι. Ὅσα, ὅμως, [ἔργα] ἀναφορικὰ μὲ τὴν ἀρετὴ φθάνουν εἰς πέρας, διὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ [καί], ἀφοῦ ὁλοκληρωθοῦν, κινοῦνται πάλι πρὸς αὔξησι. Ἐπειδὴ τὰ τέλη αὐτῶν καθορίζουν τὶς ἀρχὲς ἄλλων. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, διὰ τῆς πρακτικῆς ἐξασκήσεως τῶν ἀρετῶν, κατέπαυσε, μέσα στὸν ἑαυτό του, τὴν ὑπόστασι τῶν ἐφημέρων [πραγμάτων – δηλαδὴ δὲν ἀσχολεῖται μὲ τὰ ἐφήμερα], ἔκανε [ἤδη] ἀρχὴ σὲ ἄλλες θειότερες [ὑψηλότερες] καταστάσεις. Ὁ Θεός, βέβαια, οὐδέποτε παραιτεῖται ἀπὸ τὰ καλά, στὰ ὁποῖα [καλὰ καὶ] δὲν ὑπῆρξε οὔτε ἀρχή· διότι, ὅπως εἶναι ἴδιον τοῦ φωτὸς τό νὰ φωτίζῃ, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο [εἶναι] ἴδιον τοῦ Θε-

οὗ τὸ εὐποιεῖν· διὸ τῷ μὲν νόμῳ τὴν κατὰ χρόνον τῶν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ σύστασιν ἀφηγουμένῳ, τιμᾶται δι᾽ ἀργίας τὸ σάββατον[24]· τῷ Εὐαγγελίῳ δὲ τὴν τῶν νοητῶν εἰσηγουμένῳ κατάστασιν, δι᾽ εὐποιΐας καλῶν ἔργων τοῦτο φαιδρύνεται· κἂν ἀγανακτῶσιν οἱ μήπω γνόντες, ὅτι διὰ τὸν ἄνθρωπον τὸ σάββατον γέγονεν, ἀλλ᾽ οὐ διὰ τὸ σάββατον ὁ ἄνθρωπος· καὶ ὅτι Κύριος ἐστὶ καὶ τοῦ σαββάτου ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου[25].

λς΄. Ἔστι τῷ νόμῳ καὶ τοῖς προφήταις, καὶ σάββατον[26], καὶ σάββατα[27], καὶ σάββατα σαββάτων[28]· ὥς περ καὶ περιτομή, καὶ περιτομῆς περιτομή[29]· καὶ θέρος[30], καὶ θέρους θέρος, κατὰ τὸ εἰρημένον· ὅταν θερίσητε τὸν θερισμὸν ὑμῶν[31]. Ἔστιν οὖν τὸ μὲν πρῶτον, πρακτικῆς, καὶ φυσικῆς, καὶ θεολογικῆς φιλοσοφίας ἀποπεράτωσις· τὸ δεύτερον δέ, γενέσεως, καὶ τῶν κατὰ γένεσιν λόγων, [addendum: ἀπόλυσις. Τὸ δὲ τρίτον, τῶν κατ᾽ αἴσθησιν καὶ νοῦν πνευματικωτέρων λόγων,] εἰσφορὰ καὶ

οὗ νὰ εὐεργετῆ. Γι᾽ αὐτὸ στὸν μὲν Νόμο, ὁ ὁποῖος ἀφηγεῖται τήν, μέσα στὸν χρόνο, σύστασι [τῶν δημιουργημάτων], μὲ γέννησι καὶ φθορά, τιμᾶται μὲ ἀργία τὸ Σάββατο. Ἐνῶ στὸ Εὐαγγέλιο, στὸ ὁποῖο εἰσάγεται ἡ κατάστασι τῶν νοητῶν, αὐτὸ [τὸ Σάββατο] κοσμεῖται μὲ ἀγαθοεργίες καλῶν ἔργων· ἀκόμα κι ἂν ἀγανακτοῦν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀκόμη δὲν ἀντελήφθησαν, ὅτι τὸ Σάββατο ἔγινε γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ ὄχι ὁ ἄνθρωπος γιὰ τὸ Σάββατο· καὶ ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι Κύριος καὶ τοῦ Σαββάτου.

36. Στὸν Νόμο καὶ στοὺς Προφῆτες ὑπάρχει καὶ σάββατο καὶ σάββατα καὶ σάββατα σαββάτων· ὅπως ἀκριβῶς [ὑπάρχει] καὶ περιτομὴ καὶ περιτομῆς περιτομή· καὶ θερισμὸς καὶ θερισμοῦ θερισμός, σύμφωνα μ᾽ ἐκεῖνο, ποὺ λέγεται [στὴν Ἁγία Γραφή]: «ὅταν θερίσετε τὸν θερισμό σας». Τὸ μὲν πρῶτο, λοιπόν, [δηλαδὴ τὸ σάββατο] εἶναι ἡ ὁλοκλήρωσι τῆς πρακτικῆς καὶ φυσικῆς καὶ θεολογικῆς φιλοσοφίας. Τὸ δὲ δεύτερο, [δηλαδὴ τὰ σάββατα, εἶναι] ἡ ἀπελευθέρωσι ἀπὸ τὴν δημιουργία καὶ ἀπὸ τοὺς σχετικοὺς μὲ τὴν δημιουργία λόγους [τῶν ὄντων]. Τὸ δὲ τρίτο, [δηλαδὴ τὰ σάββατα τῶν σαββάτων, εἶναι] ἡ συγκομιδὴ καὶ ἀπόλαυσι τῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν αἴσθησι καὶ τὸν νοῦ, [τῶν αἰσθητῶν καὶ νοητῶν], πνευματικω-

ἀπόλαυσις· καὶ τοῦτο τρισσῶς ἐφ᾽ ἑκάστῳ δηλονότι τῶν εἰρημένων γινόμενον, ἵνα γνῷ τοὺς λόγους ὁ γνωστικός, καθ᾽ οὓς ὁ μὲν Μωϋσῆς ἔξω τῆς ἁγίας γῆς σαββατίζει τελευτῶν[32]. *Ὁ δὲ τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς περιτέμνει περάσας τὸν Ἰορδάνην*[33]. *Οἱ δὲ τὴν ἀγαθὴν γῆν κληρονομοῦντες, τὴν εἰσφορὰν τοῦ καθ᾽ ὑπέρθεσιν διπλοῦ θέρους τῷ Θεῷ προσκομίζουσιν*[34].

λζ΄. Σάββατόν ἐστιν, ἀπάθεια ψυχῆς λογικῆς· κατὰ τὴν πρακτικὴν παντελῶς ἀποβαλλομένης τῆς ἁμαρτίας τὰ στίγματα.

λη΄. Σάββατά ἐστιν, ἐλευθερία ψυχῆς λογικῆς· καὶ αὐτὴν τὴν κατὰ φύσιν πρὸς αἴσθησιν, διὰ τῆς ἐν πνεύματι φυσικῆς θεωρίας ἀποθεμένης ἐνέργειαν.

λθ΄. Σάββατα σαββάτων ἐστίν, ἠρεμία πνευματικὴ ψυχῆς λογικῆς· καὶ ἀπ᾽ αὐτῶν πάντων τῶν ἐν τοῖς οὖσι θειοτέρων λόγων τὸν νοῦν συστειλάσης καὶ μόνῳ τῷ Θεῷ κατ᾽ ἐρωτικὴν ἔκστασιν ὁλικῶς ἐνδυσάσης, καὶ παντελῶς ἀκίνητον αὐτὸν

τέρων λόγων[α΄] καὶ αὐτό, βεβαίως, γίνεται μὲ τρεῖς τρόπους γιὰ τὸ καθένα ἀπὸ ἐκεῖνα, ποὺ ἐλέχθησαν, γιὰ νὰ γνωρίσῃ ὁ γνωστικὸς τοὺς λόγους, ἕνεκα τῶν ὁποίων, ὁ μὲν Μωϋσῆς, ἀφοῦ πεθαίνῃ, σαββατίζει ἔξω ἀπὸ τὴν ἁγία γῆ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ἀφοῦ πέρασε τὸν Ἰορδάνη, [τότε] κάνει τὴν περιτομή. Ἐνῶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι κληρονομοῦν τὴν ἀγαθὴ γῆ, προσκομίζουν στὸν Θεό, κατὰ ὑπερθετικὸ βαθμό, τὴν προσφορὰ τοῦ διπλοῦ θερισμοῦ.

37. Σάββατο εἶναι ἡ ἀπάθεια τῆς λογικῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία, μὲ τὴν πρακτικὴ [ἀρετὴ - τὴν ἄσκησι], ἀποβάλλει ἀπὸ τὸν ἑαυτόν της, παντελῶς, τὰ στίγματα τῆς ἁμαρτίας.

38. Σάββατα εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς λογικῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία κατέπαυσε μὲ τὴν ἐν [Ἁγίῳ] Πνεύματι, περὶ φύσεως θεωρία, [μὲ πνευματικὴ θεωρία] καὶ αὐτὴ [ἀκόμη] τὴν φυσικὴ ἐνέργεια, ὅσον ἀφορᾶ τὴν αἴσθησι.

39. Σάββατα σαββάτων εἶναι ἡ πνευματικὴ ἠρεμία τῆς λογικῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία συμμάζεψε τὸν νοῦ καὶ ἀπ᾽ αὐτοὺς ὅλους, [ἀκόμη], τοὺς πολὺ θείους λόγους μέσα στὰ ὄντα καὶ εἰσέδυσε μὲ ἐρωτικὴ ἔκστασι, ὁλοκληρωτικά, μόνο στὸν Θεὸ καὶ ἔκανε αὐτὸν [τὸν νοῦ] παντελῶς ἀμετακίνητο ἀπὸ

τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς μυστικῆς θεολογίας ποιησάσης.

μ΄. Περιτομή ἐστιν, ἡ περὶ γένεσιν τῆς κατὰ ψυχὴν ἐμπαθοῦς ἀπόθεσις διαθέσεως.

μα΄. Περιτομὴ περιτομῆς ἐστιν, ἡ καὶ αὐτῶν τῶν κατὰ ψυχὴν περὶ τὴν γένεσιν φυσικῶν κινημάτων παντελῶς ἀποβολὴ καὶ περιαίρεσις.

μβ΄. Θέρος ἐστὶ ψυχῆς λογικῆς, ἡ τῶν κατ᾽ ἀρετὴν καὶ φύσιν τῶν ὄντων πνευματικωτέρων λόγων μετ᾽ ἐπιστήμης συλλογὴ καὶ ἐπίγνωσις.

μγ΄. Θέρους θέρος ἐστίν, ἡ πᾶσιν ἄβατος μετὰ τὴν τῶν νοητῶν μυστικὴν θεωρίαν περὶ νοῦν ἀγνώστως συνισταμένη τοῦ Θεοῦ κατανόησις· ἣν προσφέρει δεόντως ὁ ἐκ τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων κτισμάτων ἀξίως γεραίρων τὸν κτίσαντα.

μδ΄. Ἔστι καὶ ἄλλο πνευματικώτερον θέρος, αὐτοῦ λεγομένου εἶναι τοῦ Θεοῦ· καὶ ἄλλη μυστικωτέρα περιτομή· καὶ ἄλλο κρυφιώτερον σάββατον, ἐν ᾧ ἀπὸ τῶν ἰδίων ἔργων σαββατίζων ὁ Θεὸς

τὸν Θεό, μέσῳ τῆς μυστικῆς θεολογίας.

40. Περιτομὴ εἶναι ἡ ἀποβολὴ ἀπὸ τὴν ψυχὴ τῆς ἐμπαθοῦς διαθέσεως, ὅσον ἀφορᾶ τὴν δημιουργία.

41. Περιτομὴ περιτομῆς εἶναι ἡ παντελὴς ἀπόρριψι καὶ ὁλοκληρωτικὴ ἀφαίρεσι ἀπὸ τὴν ψυχὴ καὶ αὐτῶν [ἀκόμη] τῶν φυσικῶν κινήσεων, ὅσον ἀφορᾶ τὰ περὶ τὴν δημιουργία.

42. Θερισμὸς λογικῆς ψυχῆς εἶναι ἡ, μετ᾽ ἐπιγνώσεως, συλλογὴ καὶ ἀκριβὴς [ἐμπειρικὴ] γνῶσι τῶν περισσότερο πνευματικῶν λόγων τῶν ὄντων, περὶ ἀρετῆς καὶ φύσεως.

43. Θερισμὸς τοῦ θερισμοῦ εἶναι ἡ ἀπρόσιτη σὲ ὅλους κατανόησι τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία συντελεῖται, ὡς πρὸς τὸν νοῦ, μετὰ ἀπὸ τὴν μυστικὴ θεωρία τῶν νοητῶν [πραγμάτων], κατὰ ἄγνωστο τρόπο, [κατὰ τρόπο, ποὺ δὲν ὑποπίπτει στὴν γνῶσι]· τὴν ὁποία προσφέρει, ὅπως πρέπει, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὰ ὁρατὰ καὶ ἀόρατα δημιουργήματα δοξάζει, καθὼς ταιριάζει, τὸν Δημιουργό.

44. Ὑπάρχει καὶ ἄλλος περισσότερο πνευματικὸς θερισμός, ποὺ λέγεται, ὅτι εἶναι αὐτοῦ τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ· καὶ ἄλλη μυστικώτερη περιτομή· καὶ ἄλλο πιὸ ἀπόκρυφο σάββατο, κατὰ τὸ ὁποῖο, σαββατίζει ὁ Θεὸς ἀπὸ τὰ ἔργα Του [καὶ]

ἀναπαύει κατὰ τό, ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι[35]*· καὶ περιτομὴ καρδίας ἐν πνεύματι*[36]*· καί, εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην, καὶ ἡγίασεν αὐτήν· ὅτι ἐν αὐτῇ κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἤρξατο ὁ Θεὸς ποιῆσαι*[37]*.*

με΄. Θεοῦ θέρος ἐστίν, ἡ εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν τῶν αἰώνων ἀποπεράτωσιν γινομένη τῶν ἀξίων καθ᾽ ὅλου μονή τε, καὶ ἵδρυσις.

μς΄. Ἐν πνεύματι περιτομὴ καρδίας ἐστίν, ἡ γινομένη τῶν κατ᾽ αἴσθησιν καὶ νοῦν περὶ τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ νοητὰ φυσικῶν ἐνεργειῶν παντελὴς περιαίρεσις· διὰ τῆς ἀμέσως τό τε σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ὁλικῶς μεταμορφούσης πρὸς τὸ θειότερον, παρουσίας τοῦ Πνεύματος.

μζ΄. Θεοῦ σαββατισμός ἐστιν, ἡ εἰς αὐτὸν δι᾽ ὅλου τῶν πεποιημένων κατάντησις, καθ᾽ ἣν καταπαύει τῆς ἐπ᾽ αὐτοῖς φυσικῆς ἐνεργείας, τὴν αὐτοῦ θειοτάτην ἀποῤῥήτως ἐνεργουμένοις ἐνέργειαν. Παύεται γὰρ ὁ Θεὸς τῆς ἐν ἑκάστῳ τῶν ὄντων τυχὸν φυ-

σχολάζει, σύμφωνα μὲ τό: «ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάτες λίγοι»· καὶ «περιτομὴ καρδίας, διὰ τοῦ [Ἁγίου] Πνεύματος» καὶ «εὐλόγησε ὁ Θεὸς τὴν ἡμέρα τὴν ἑβδόμη καὶ ἁγίασε αὐτή, διότι, κατ᾽ αὐτή, κατέπαυσε ἀπὸ ὅλα τὰ ἔργα Του, τὰ ὁποῖα ξεκίνησε νὰ δημιουργήσῃ».

45. Θερισμὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ καθολικὴ διαμονὴ καὶ κατοίκησι τῶν ἀξίων σ᾽ Αὐτόν, ἡ ὁποία θὰ γίνῃ κατὰ τὴν συντέλεια τῶν αἰώνων.

46. Ἡ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι [πνευματικὴ] περιτομὴ τῆς καρδίας εἶναι ἡ ἐξ ὁλοκλήρου ἀπομάκρυνσι τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν, ὅσων ἀφοροῦν τὶς αἰσθήσεις καὶ τὸν νοῦ ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ νοητὰ [ὄντα], ἡ ὁποία γίνεται διὰ τῆς ἀμέσου παρουσίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ποὺ μεταμορφώνει πρὸς τὸ θεϊκώτερο [τὸ ἁγιώτερο], ἐν συνόλῳ, καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχή.

47. Σαββατισμὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ καθ᾽ ὁλοκληρίαν κατάληξι σ᾽ Αὐτὸν τῶν δημιουργημάτων [Του], κατὰ τὴν ὁποία [ὁ Θεὸς] ἐπιβάλλει τὴν παῦσι τῆς φυσικῆς ἐνεργείας σ᾽ αὐτά, ὅταν [αὐτὰ] ἐνεργοῦν, μυστικῶς, μὲ τὴν δική Του θειοτάτη ἐνέργεια. Διότι ὁ Θεὸς θέτει σὲ καθένα ἀπὸ τὰ ὄντα τὴν παῦσι τῆς τυχὸν φυ-

σικῆς ἐνεργείας, καθ' ἣν ἕκαστον τῶν ὄντων φυσικῶς κινεῖσθαι πέφυκεν, ὁπόταν ἕκαστον, τῆς θείας ἀναλόγως ἐπιλαβόμενον ἐνεργείας, τὴν κατὰ φύσιν οἰκείαν περὶ αὐτὸν ὁρίσῃ τὸν Θεὸν ἐνέργειαν.

μη΄. Ζητητέον τοῖς σπουδαίοις, τίνα καθήκει νοεῖν εἶναι τὰ ἔργα ὧν ἤρξατο τῆς γενέσεως ὁ Θεός· καὶ τίνα πάλιν ὧν οὐκ ἤρξατο. Εἰ γὰρ πάντων κατέπαυσε τῶν ἔργων ὧν ἤρξατο ποιῆσαι, δῆλον, ἐκείνων οὐ κατέπαυσεν, ὧν οὐκ ἤρξατο ποιῆσαι· μήποτε οὖν, ἔργα μὲν Θεοῦ χρονικῶς ἠργμένα τοῦ εἶναί ἐστι, πάντα τὰ ὄντα μετέχοντα· οἷον αἱ διάφοροι τῶν ὄντων οὐσίαι. Τὸ γὰρ μὴ ὄν, ἔχουσιν αὐτῶν τοῦ εἶναι πρεσβύτερον. Ἦν γάρ ποτε, ὅτε τὰ ὄντα μετέχοντα οὐκ ἦν· Θεοῦ δὲ ἔργα τυχὸν οὐκ ἠργμένα τοῦ εἶναι χρονικῶς, τὰ ὄντα μεθεκτά, ὧν κατὰ χάριν μετέχουσι τὰ ὄντα μετέχοντα· οἷον, ἡ ἀγαθότης, καὶ πᾶν εἴ τι ἀγαθότητος ἐμπεριέχει λόγῳ. Καὶ ἁπλῶς πᾶσα ζωή, καὶ ἀθανασία, καὶ ἁπλότης, καὶ

σικῆς ἐνεργείας [του], βάσει τῆς ὁποίας καθένα ἀπὸ τὰ ὄντα ἔχει ἐκ φύσεως τὴν ἰδιότητα νὰ κινῆται, ὅταν κατευθύνῃ τὸ καθένα [ἀπ᾽ αὐτὰ] τὴν φυσική του ἐνέργεια γύρω ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸν Θεό, ἀναδεχόμενο ἀντίστοιχα τὴν θεία ἐνέργεια.

48. Πρέπει νὰ ἀναζητηθῆ ἀπὸ τοὺς ἐπιμελεῖς [περὶ τὰ πνευματικά], ποιὰ ἁρμόζει νὰ ἐννοήσουν, ὅτι εἶναι τὰ ἔργα, μὲ τὰ ὁποῖα ἄρχισε ὁ Θεὸς τὴν δημιουργία· καὶ πάλι ποιὰ [εἶναι ἐκεῖνα], ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν ἄρχισε. Διότι, ἐὰν κατέπαυσε ἀπὸ ὅλα τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ξεκίνησε νὰ δημιουργήσῃ, [εἶναι] φανερό, [ὅτι] δὲν θὰ καταπαύσῃ, ὁπωσδήποτε, [ἀπὸ τὰ ἔργα], τὰ ὁποῖα δὲν ξεκίνησε νὰ δημιουργήσῃ· ἴσως, ἑπομένως, ἔργα μὲν τοῦ Θεοῦ, τὰ ὁποῖα ἔχουν κάνει ἀρχὴ τοῦ εἶναι [τῆς ὑπάρξεώς τους] μέσα στὸν χρόνο εἶναι ὅλα τὰ μετέχοντα[5] ὄντα, ὅπως παραδείγματος χάριν οἱ διάφορες οὐσίες τῶν ὄντων. Διότι τὸ μὴ εἶναι [ἡ ἀνυπαρξία] εἶναι παλαιότερο ἀπὸ τὸ εἶναι [τὴν ὕπαρξί] τους. Διότι ἦταν κάποτε, ὅταν τὰ μετέχοντα ὄντα δὲν ὑπῆρχαν. Τὰ δὲ ἔργα τοῦ Θεοῦ, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν τυχὸν κάνει ἀρχὴ τοῦ εἶναι μέσα στὸν χρόνο εἶναι τὰ μεθεκτὰ[6] ὄντα, στὰ ὁποῖα μετέχουν κατὰ Χάρι τὰ μετέχοντα· ὅπως ἐπὶ παραδείγματι ἡ ἀγαθότητα καὶ κάθε τι, ἐὰν ἐμπεριέχῃ ἀγαθότητα ἀπὸ τὸν Λόγο. Καὶ ἀπολύτως κάθε ζωὴ καὶ ἀθανασία καὶ ἁπλότητα καὶ

ἀτρεψία, καὶ ἀπειρία, καὶ ὅσα περὶ αὐτὸν οὐσιωδῶς θεωρεῖται· ἅτινα καὶ ἔργα Θεοῦ εἰσί, καὶ οὐκ ἠργμένα χρονικῶς. Οὐ γάρ ποτε πρεσβύτερον ἀρετῆς τὸ οὐκ ἦν· οὐδέ τινος ἄλλου τῶν εἰρημένων· κᾂν τὰ μετέχοντα αὐτῶν καθ' αὐτά, ἤρκται τοῦ εἶναι χρονικῶς. Ἄναρχος γὰρ πᾶσα ἀρετή, μὴ ἔχουσα τὸν χρόνον ἑαυτῆς πρεσβύτερον· οἷα τὸν Θεὸν ἔχουσα τοῦ εἶναι μονώτατον ἀϊδίως γεννήτορα.

μθ'. Πάντων τῶν ὄντων καὶ μετεχόντων, καὶ μεθεκτῶν, ἀπειράκις ἀπείρως ὑπεξήρηται [recte: ὑπερεξήρηται][α']*. Πᾶν γὰρ εἴ τι τὸν τοῦ εἶναι λόγον ἔχει κατηγορούμενον, ἔργον Θεοῦ τυγχάνει· κᾂν τὸ μὲν κατὰ γένεσιν ἤρκται τοῦ εἶναι χρονικῶς, τὸ δὲ κατὰ χάριν τοῖς γεγονόσιν ἐμπέφυκεν, οἷά τις δύναμις ἔμφυτος, τὸν ἐν πᾶσι ὄντα Θεὸν διαπρυσίως κηρύττουσα.*

ν'. Τὰ ἀθάνατα πάντα, καὶ αὐτὴ ἡ ἀθανασία, καὶ τὰ ζῶντα πάντα, καὶ αὐτὴ ἡ ζωή, καὶ τὰ ἅγια πάντα, καὶ αὐτὴ ἡ ἁγιότης, καὶ τὰ ἐνάρετα πάντα, καὶ αὐτὴ ἡ ἀρετή, καὶ

ἀτρεψία καὶ ἀπειρότητα καὶ ὅσα παρατηροῦνται γύρω ἀπ' Αὐτὸν [τὸν Θεὸ] ἐν σχέσει πρὸς τὴν οὐσία Του, τὰ ὁποῖα καὶ εἶναι ἔργα τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἔχουν ἀρχίσει μέσα στὸν χρόνο, [αὐτὰ εἶναι μεθεκτὰ ὄντα]. Διότι τὸ μὴ εἶναι [ἡ ἀνυπαρξία] δὲν εἶναι ποτὲ παλαιότερο ἀπὸ τὴν ἀρετή· οὔτε [παλαιότερο] ἀπὸ κάποιο ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα [μόλις] ἐλέχθησαν, ἀκόμη κι ἂν τὰ μετέχοντα σ' αὐτὰ ἔχουν καθ' ἑαυτὰ ἀρχίσει τὸ εἶναι [τὴν ὕπαρξί τους] μέσα στὸν χρόνο. Διότι κάθε ἀρετὴ [εἶναι] ἄναρχη [χωρὶς ἀρχή], ἀφοῦ δὲν ἔχει τὸν χρόνο παλαιότερο ἀπὸ τὸν ἑαυτό της· καθὼς ἀϊδίως [ἀκτίστως] ἔχει τὸν Θεὸ ἀπολύτως μόνον γεννήτορα τοῦ εἶναι [τῆς ὑπάρξεώς της].

49. [Ὁ Θεὸς] ἀπ' ὅλα τὰ ὄντα καὶ τὰ μετέχοντα καὶ τὰ μεθεκτὰ ὑψώνεται ὑπεράνω ἀπείρως ἄπειρες φορές. Διότι κάθε τι, ἐὰν ἔχῃ κατηγορούμενο, [χαρακτῆρα] τοῦ εἶναι [τῆς ὑπάρξεώς του] τὸν Λόγο, συμβαίνει νὰ εἶναι ἔργο τοῦ Θεοῦ· ἀκόμη κι ἂν τὸ μὲν [μετέχον] ἔχει ἀρχίσει τὸ νὰ εἶναι [τὴν ὑπόστασί του] μέσα στὸν χρόνο, ἕνεκα τῆς δημιουργίας, τὸ δὲ [μεθεκτὸν] ἔχει τὴν ἰδιότητα φύσει νὰ εἶναι, ἕνεκα τῆς Χάριτος, μέσα στὰ δημιουργήματα, σὰν κάποια ἔμφυτη δύναμι νὰ διακηρύσσῃ μεγαλόφωνα τὸν Θεό, ὅτι βρίσκεται μέσα σὲ ὅλα.

50. Ὅλα τὰ ἀθάνατα, καὶ αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ἀθανασία, καὶ ὅλα ὅσα ζοῦν, καὶ αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ζωή, καὶ ὅλα τὰ ἅγια, καὶ αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ἁγιότητα, καὶ ὅλα τὰ ἐνάρετα καὶ αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ἀρετή, καὶ

τὰ ἀγαθὰ πάντα καὶ αὐτὴ ἡ ἀγαθότης, καὶ τὰ ὄντα πάντα, καὶ αὐτὴ ἡ ὀντότης, Θεοῦ προδήλως ἔργα τυγχάνουσιν. Ἀλλὰ τὰ μέν, τοῦ εἶναι χρονικῶς ἠργμένα· ἦν γάρ ποτε, ὅτε οὐκ ἦν· [addendum: τὰ δέ, τοῦ εἶναι χρονικῶς οὐκ ἠργμένα. Οὐκ ἦν γάρ ποτε, ὅτε οὐκ ἦν] ἀρετή, καὶ ἀγαθότης, καὶ ἁγιότης, καὶ ἀθανασία. Καὶ τὰ μὲν ἠργμένα χρονικῶς, τῇ μετοχῇ τῶν οὐκ ἠργμένων χρονικῶς εἰσι καὶ λέγονται, τοῦθ' ὅπερ καί εἰσι, καὶ λέγονται. Πάσης γὰρ ζωῆς καὶ ἀθανασίας, ἁγιότητός τε, καὶ ἀρετῆς Δημιουργός ἐστιν ὁ Θεός· ὑπὲρ οὐσίαν γὰρ πάντων τῶν τε νοουμένων καὶ λεγομένων ἐξῄρηται.

να΄. Ἡ ἕκτη κατὰ τὴν Γραφὴν ἡμέρα, τὴν τῶν ὑπὸ φύσιν ὄντων εἰσηγεῖται συμπλήρωσιν. Ἡ δὲ ἑβδόμη, τῆς χρονικῆς ἰδιότητος περιγράφει τὴν κίνησιν. Ἡ δὲ ὀγδόη, τῆς ὑπὲρ φύσιν καὶ χρόνον ὑποδηλοῖ καταστάσεως τὸν τρόπον.

νβ΄. Ὁ τὴν ἕκτην μόνον κατὰ τὸν νόμον ἄγων ἡμέραν, τὴν κατ' ἐνέργειαν ἐκθλί-

ὅλα τὰ ἀγαθά, καὶ αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ἀγαθότητα, καὶ ὅλα τὰ ὄντα, καὶ αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ὀντότητα, ὁλοφάνερα συμβαίνει νὰ εἶναι ἔργα τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ τὰ μὲν [μετέχοντα] ἔχουν ἀρχίσει τοῦ νὰ εἶναι [τοῦ νὰ ὑπάρχουν] μέσα στὸν χρόνο· διότι ἦταν κάποτε, τότε ποὺ δὲν ἦταν· τὰ δὲ [μεθεκτὰ] δὲν ἔχουν ἀρχίσει τοῦ νὰ εἶναι [νὰ ὑπάρχουν] μέσα στὸν χρόνο. Διότι ποτὲ δὲν ἦταν, τότε ποὺ δὲν ἦταν[β΄], ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἀγαθότητα καὶ ἡ ἁγιότητα καὶ ἡ ἀθανασία. Καὶ ἐκεῖνα μέν, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀρχὴ μέσα στὸν χρόνο, εἶναι καὶ λέγονται ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο ἀκριβῶς εἶναι καὶ λέγονται, βάσει τῆς μετοχῆς σ' ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν ἀρχὴ μέσα στὸν χρόνο. Διότι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Δημιουργὸς κάθε ζωῆς καὶ ἀθανασίας καὶ ἁγιότητος καὶ ἀρετῆς· ὑψώνεται, βέβαια, πάνω καὶ πέρα ἀπὸ τὴν οὐσία ὅλων καὶ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα νοοῦνται καὶ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα λέγονται.

51. Ἡ ἕκτη ἡμέρα [τῆς Δημιουργίας], σύμφωνα μὲ τὴν [Ἁγία] Γραφή, παρουσιάζει τὴν ὁλοκλήρωσι τῶν ὑποταγμένων στὴν φύσι ὄντων. Ἡ δὲ ἕβδομη ἡμέρα περιγράφει τὴν κίνησι τῆς χρονικῆς ἰδιότητος. Ἐνῶ ἡ ὄγδοη [ἡμέρα] ὑποδηλώνει τὸν τρόπο τῆς καταστάσεως, ποὺ ὑπερβαίνει τὴν φύσι καὶ τὸν χρόνο.

52. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος διέρχεται τὴν ἕκτη ἡμέρα, σύμφωνα μόνο μὲ τὸν Νόμο, ἐκφεύγοντας ἀπὸ τήν, κατ' ἐνέρ-

βουσαν τὴν ψυχὴν τῶν παθῶν φεύγων δυναστείαν, διὰ τῆς θαλάσσης ἀφόβως ἐπὶ τὴν ἔρημον διαβαίνει[38]*· τὴν τῶν παθῶν ἀργίαν μόνην σαββατίζων· ὁ δὲ τὸν Ἰορδάνην διαβάς*[39]*, καὶ αὐτὴν ἀπολιπὼν τὴν τῶν παθῶν μόνον ἀργοῦσαν κατάστασιν, ἦλθεν εἰς τὴν τῶν ἀρετῶν κληρονομίαν.*

νγʹ. Ὁ τὴν ἕκτην Εὐαγγελικῶς ἄγων ἡμέραν, ἀποκτείνας πρότερον τὰ τῆς ἁμαρτίας πρῶτα κινήματα, τὴν πάσης κακίας ἔρημον διὰ τῶν ἀρετῶν καταλαμβάνει τῆς ἀπαθείας κατάστασιν· σαββατίζων κατὰ νοῦν καὶ αὐτῆς ψιλῆς τῆς τῶν παθῶν φαντασίας. Ὁ δὲ τὸν Ἰορδάνην διαπεράσας, εἰς τὴν τῆς γνώσεως μετατίθεται χώραν, καθ᾽ ἣν ὁ νοῦς ναὸς μυστικῶς ὑπὸ τῆς εἰρήνης οἰκοδομούμενος, Θεοῦ κατοικητήριον γίνεται ἐν πνεύματι.

νδʹ. Ὁ τὴν ἕκτην θεϊκῶς μετὰ τῶν προσφόρων ἔργων, καὶ ἐννοιῶν ἑαυτῷ συμπληρώσας ἡμέραν, καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ Θεοῦ καλῶς τὰ ἑαυτοῦ συντελέσας ἔργα,

γειαν, καταδυνάστευσι τῶν παθῶν, ἡ ὁποία πιέζει τὴν ψυχή, [ἐκεῖνος] διαβαίνει στὴν ἔρημο, ἄφοβα, μέσῳ τῆς θαλάσσης, ζώντας μόνο τὸν σαββατισμό τῆς καταπαύσεως τῶν παθῶν. Ἐκεῖνος, ὅμως, ὁ ὁποῖος διεπέρασε τὸν Ἰορδάνη, μόνο, ἀφοῦ ἐγκατέλειψε καὶ αὐτὴ τὴν κατάστασι τῆς καταπαύσεως τῶν παθῶν, ἦρθε στὴν κληρονομία τῶν ἀρετῶν.

53. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος διέρχεται τὴν ἕκτη ἡμέρα, σύμφωνα μὲ τὸ Εὐαγγέλιο, ἀφοῦ, προηγουμένως, ἀφανίσῃ τὶς πρῶτες κινήσεις τῆς ἁμαρτίας, κατακτᾶ, διὰ τῶν ἀρετῶν, τήν ἔρημη ἀπὸ κάθε κακία κατάστασι τῆς ἀπαθείας· ζώντας, ὡς πρὸς τὸν νοῦ, τὸν σαββατισμὸ τῆς καταπαύσεως καὶ αὐτῆς τῆς γυμνῆς ἀπὸ τὰ πάθη φαντασίας. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος διαπέρασε τὸν Ἰορδάνη, μετατίθεται στὴν χώρα τῆς γνώσεως [τοῦ Θεοῦ], στὴν ὁποία ὁ νοῦς, πού, μυστικά, οἰκοδομεῖται ναὸς ἀπὸ τὴν εἰρήνη, γίνεται, διὰ τοῦ [Ἁγίου] Πνεύματος, κατοικητήριο Θεοῦ.

54. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, ὅσον ἀφορᾶ τὸν ἑαυτό του, συμπλήρωσε τὴν ἕκτη ἡμέρα, θεϊκῶς [κατὰ μίμησι τοῦ Θεοῦ], μὲ τὰ κατάλληλα ἔργα καὶ νοήματα, καὶ ὁ ἴδιος μαζὶ μὲ τὸν Θεό, ἀφοῦ συνετέλεσε τὰ ἔργα του,

διέβη τῇ κατανοήσει πᾶσαν τὴν τῶν ὑπὸ φύσιν καὶ χρόνον ὑπόστασιν, καὶ εἰς τὴν τῶν αἰωνίων μετετάξετο μυστικὴν θεωρίαν· σαββατίζων ἀγνώστως κατὰ νοῦν, τὴν ὁλικὴν τῶν ὄντων ἀπόλειψίν τε, καὶ ὑπέρβασιν. Ὁ δὲ καὶ τῆς ὀγδόης ἀξιωθεὶς ἐκ τῶν νεκρῶν ἀνέστη τῶν μετὰ Θεοῦ, λέγω, πάντων αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν, καὶ λόγων καὶ νοημάτων· καὶ ἔζησε τὴν τοῦ Θεοῦ μακαρίαν ζωήν, τοῦ μόνου κατ᾽ ἀλήθειαν κυρίως ζωῆς καὶ λεγομένου καὶ ὄντος· οἷα καὶ αὐτὸς γενόμενος τῇ θεώσει Θεός.

νε΄. Ἕκτη ἡμέρα ἐστίν, ἡ τῶν πρακτικῶν περὶ τὴν ἀρετὴν τῶν κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν παντελὴς ἀποπλήρωσις. Ἑβδόμη δέ ἐστιν, ἡ τῶν θεωρητικῶν περὶ τὴν ἄῤῥητον γνῶσιν πασῶν τῶν φυσικῶν ἐννοιῶν ἀποπεράτωσις καὶ ἀπόπαυσις. Ὀγδόη δέ, ἡ πρὸς θέωσιν τῶν ἀξίων μετάταξίς τε καὶ μετάβασις. Καὶ μήποτε ταύτην τὴν ἑβδόμην καὶ τὴν ὀγδόην τυχὸν μυστικώτερον ὑποφαίνων ὁ Κύριος, προσηγόρευσεν ἡμέραν

διαπέρασε, διὰ τῆς κατανοήσεως [τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ], κάθε ὑπόστασι ἐκείνων [τῶν ὄντων], τὰ ὁποῖα ὑπόκεινται στὴν φύσι καὶ στὸν χρόνο καὶ μετατέθηκε στὴν αἰώνια μυστικὴ θεωρία· σαββατίζοντας ἀκαταλήπτως, κατὰ τὸν νοῦ, τὸν σαββατισμὸ τῆς ὁλοκληρωτικῆς καὶ ἐγκαταλείψεως καὶ ὑπερβάσεως τῶν ὄντων. Ἐκεῖνος, ὅμως, ὁ ὁποῖος ἀξιώθηκε καὶ τὴν ὀγδόη ἡμέρα, ἀναστήθηκε μαζὶ μὲ τὸν Θεὸ ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ἐννοῶ, ἀπὸ ὅλα καὶ τοὺς λόγους καὶ τὰ νοήματα καὶ τῶν αἰσθητῶν καὶ τῶν νοητῶν [πραγμάτων] καὶ ἔζησε τὴν μακαρία ζωὴ τοῦ Θεοῦ, τοῦ μόνου, ὁ ὁποῖος ἀληθινὰ καὶ εἶναι καὶ λέγεται ὄντως ζωή· καθὼς καὶ ὁ ἴδιος γίνεται μὲ τὴν θέωσι Θεός.

55. Ἕκτη ἡμέρα εἶναι ἡ παντελὴς ἐκπλήρωσι ἀπὸ τοὺς πρακτικούς, [αὐτούς, ποὺ ἀσκοῦν τὴν πρακτικὴ ἀρετή], τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν, ὅσον ἀφοροῦν τὴν ἀρετή. Ἕβδομη δὲ [ἡμέρα] εἶναι ἡ ὁλοκλήρωσι καὶ ἡ κατάπαυσι τῶν θεωρητικῶν [αὐτῶν ποὺ ἔφθασαν στὴν θεωρία] ἀπ᾽ ὅλα τὰ φυσικὰ νοήματα, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἄρρητη γνῶσι [τοῦ Θεοῦ]. Ἐνῶ ὀγδόη [ἡμέρα εἶναι] ἡ μετάταξι καὶ ἐπίσης μετάβασι τῶν ἀξίων πρὸς τὴν θέωσι. Καὶ ἴσως ὁ Κύριος, ὑποδηλώνοντας κάτι τυχὸν μυστικώτερο, ὀνόμασε αὐτὴν τὴν ἑβδόμη καὶ τὴν ὀγδόη [ἡμέρα], ἡμέ-

συντελείας καὶ ὥραν, ὡς πάντων περιγράφουσα τὰ μυστήρια καὶ τοὺς λόγους· ἃς οὐδὲν οὐδαμῶς τὸ παράπαν τῶν ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων δυνάμεων γνῶναι πρὸ πείρας τοῦ παθεῖν δυνήσεται, πλὴν αὐτῆς τὰ ταῦτα ποιούσης μακαρίας Θεότητος[40].

νς΄. Ἡ ἕκτη ἡμέρα, τὸν τοῦ εἶναι λόγον τῶν ὄντων ὑποδηλοῖ. Ἡ δὲ ἑβδόμη, τὸν τοῦ εὖ εἶναι τῶν ὄντων τρόπον ὑποσημαίνει. Ἡ δὲ ὀγδόη, τὸ τοῦ ἀεὶ εὖ εἶναι τῶν ὄντων ἄῤῥητον μυστήριον ὑπαγορεύει.

νζ΄. Πρακτικῆς ἐνεργείας σύμβολον ὑπάρχουσαν τὴν ἕκτην ἡμέραν γινώσκοντες, πᾶσαν ἐν αὐτῇ τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς τὴν ὀφειλὴν ἀποπληρώσωμεν· ὅπως καὶ ἐφ᾽ ἡμῶν ῥηθείη τό, καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς πάντα ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν[41].

νη΄. Ἀποπληροῖ τὴν ὀφειλὴν τῆς ἐπαινουμένης τῷ Θεῷ καλῆς ἐργασίας, ὁ διὰ σώματος τῇ ψυχῇ φιλοπονῶν τὴν εὔκοσμον ποικιλίαν τῶν ἀρετῶν.

νθ΄. Ὁ τὴν παρασκευὴν τῶν

ρα καὶ ὥρα συντελείας, ἐπειδὴ προσδιορίζουν τὰ μυστήρια καὶ τοὺς λόγους τῶν πάντων· τὶς ὁποῖες [ἡμέρα καὶ ὥρα] μὲ κανέναν τρόπο, ἐντελῶς καμία ἀπὸ τὶς ἐπουράνιες καὶ ἐπίγειες δυνάμεις δὲν θὰ μπορέση νὰ γνωρίση, πρὶν τὴν ἐμπειρία τοῦ νὰ [τὶς] δοκιμάση, ἐκτὸς ἀπὸ Αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν μακαρία Θεότητα, ἡ ὁποία ἐπιτελεῖ αὐτὰ [τὰ μεγαλειώδη μυστήρια].

56. Ἡ ἕκτη ἡμέρα ὑποδηλώνει τὸν λόγο τοῦ εἶναι[7] [τῆς ὑπάρξεως] τῶν ὄντων. Ἡ δὲ ἑβδόμη [ἡμέρα] ὑπεμφαίνει τὸν τρόπο τοῦ εὖ εἶναι[8] τῶν ὄντων. Ἐνῶ ἡ ὀγδόη ὑποδηλώνει τὸ ἄρρητο μυστήριο τοῦ ἀεὶ εὖ εἶναι[9] τῶν ὄντων.

57. Ἀφοῦ γνωρίζομε, ὅτι ἡ ἕκτη ἡμέρα εἶναι σύμβολο τῆς πρακτικῆς ἐνεργείας, ἂς ἀποπληρώσωμε κατὰ τὸ διάστημα αὐτῆς τὴν ὀφειλὴ τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς, γιὰ νὰ μπορῆ νὰ λεχθῇ καὶ σχετικὰ μ᾽ ἐμᾶς: «καὶ εἶδε ὁ Θεὸς ὅλα, ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδού, [ἦταν] πολὺ καλά».

58. Ἀποπληρώνει τὴν ὀφειλὴ τῆς καλῆς ἐργασίας, ἡ ὁποία ἐπαινεῖται ἀπὸ τὸν Θεό, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, διὰ τοῦ σώματος, ἐργάζεται, φιλόπονα, στὴν ψυχὴ τὴν ὡραία ποικιλία τῶν ἀρετῶν.

59. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὁλοκλήρω-

ἔργων τῆς δικαιοσύνης πληρώσας, διέβη πρὸς τὴν ἀνάπαυσιν τῆς γνωστικῆς θεωρίας· καθ᾽ ἣν τοὺς λόγους τῶν ὄντων περιλαβὼν θεοπρεπῶς, τῆς κατὰ νοῦν περὶ αὐτὴν κινήσεως ἀναπαύεται.

ξ΄. Ὁ τῆς δι᾽ ἡμᾶς ἑβδοματικῆς τοῦ Θεοῦ μετεσχηκὼς ἀναπαύσεως, καὶ τῆς αὐτοῦ δι᾽ ἡμᾶς μεθέξει κατὰ τὴν θέωσιν ὀγδοατικῆς ἐνεργείας, εἴτ᾽ οὖν μυστικῆς ἀναπαύσεως· ἀφ᾽ ἧς καὶ αὐτὸς ἐν τῷ τάφῳ κείμενα τὰ ὀθόνια, καὶ τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σουδάριον[42]· ἅπερ θεωροῦντες εἴ τις Πέτρος καὶ Ἰωάννης, πιστεύουσιν ἐγηγέρθαι τὸν Κύριον.

ξα΄. Μνημεῖόν ἐστιν ἴσως δεσποτικόν, ἢ ὁ κόσμος οὗτος, ἢ ἡ ἑκάστου τῶν πιστῶν καρδία· τὰ δὲ ὀθόνια, οἱ τῶν αἰσθητῶν μετὰ τῶν κατ᾽ ἀρετὴν τρόπων ὑπάρχουσι λόγοι. Τὸ δὲ σουδάριον, ἡ τῶν νοητῶν ἐστὶ μετὰ τῆς ἐνδεχομένης θεολογίας ἁπλῆ καὶ ἀποίκιλος γνῶσις, δι᾽ ὧν ἐγνωρίζετο πρότερον ὁ λόγος, ἀχώρητον ἔχων ἡμῖν παντάπασι

σε τὴν ἑτοιμασία τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης, πέρασε στὴν ἀνάπαυσι τῆς γνωστικῆς θεωρίας· κατὰ τὴν ὁποία, ἀφοῦ ἐναγκαλίσθη, θεοπρεπῶς, τοὺς λόγους τῶν ὄντων, ἀναπαύεται, ὡς πρὸς τὸν νοῦ, ἀπὸ τὴν σχετικὴ μ᾽ αὐτήν, [τὴν γνωστικὴ θεωρία], κίνησι.

60. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει γίνει μέτοχος τῆς τοῦ Θεοῦ, γιὰ χάρι μας, ἀναπαύσεως τῆς ἑβδόμης [ἡμέρας, θὰ γίνῃ μέτοχος] κατὰ μέθεξι, κατὰ τὴν θέωσι, καὶ τῆς, γιὰ χάρι μας, ἐνεργείας Του τῆς ὀγδόης [ἡμέρας] καὶ τελικὰ τῆς μυστικῆς ἀναπαύσεως· ἀπὸ τὴν ὁποία [μυστικὴ ἀνάπαυσι], καὶ Αὐτὸς ὁ ἴδιος [ὁ Θεὸς ἄφησε] στὸν Τάφο πεσμένα τὰ ὀθόνια καὶ τὸ σουδάριο [τὸ ὁποῖο εὑρίσκετο] ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς βλέποντας ἴσως κάποιος Πέτρος καὶ Ἰωάννης, πιστεύουν, ὅτι ἔχει ἀναστηθῆ ὁ Κύριος.

61. Μνῆμα δεσποτικὸ [Πανάγιος τοῦ Κυρίου Τάφος] εἶναι ἴσως ἢ αὐτὸς ὁ κόσμος ἢ ἡ καρδία καθενὸς ἀπὸ τοὺς πιστούς· τὰ δὲ ὀθόνια εἶναι οἱ λόγοι τῶν αἰσθητῶν [πραγμάτων] μαζὶ μὲ τοὺς σχετικοὺς μὲ τὴν ἀρετὴ τρόπους. Ἐνῶ τὸ σουδάριο εἶναι ἡ ἁπλῆ καὶ ὄχι πολυειδὴς γνῶσι τῶν νοητῶν [πραγμάτων] μαζὶ μὲ τὴν θεολογία, στὸ μέτρο ποὺ προσλαμβάνεται· διὰ τῶν ὁποίων προηγουμένως ἐγνωρίζετο ὁ Λόγος, διατηρώντας χωρὶς αὐτὰ ἐντελῶς ἀκατόρθωτη

δίχα τούτων τὴν ὑπὲρ ταῦτα κατάληψιν.

ξβ΄. Οἱ θάπτοντες ἐντίμως τὸν Κύριον, καὶ ἐνδόξως ἀναστάντα θεάσονται, πᾶσιν ὄντα τοῖς μὴ τοιούτοις ἀθέατον. Οὐκέτι γὰρ τοῖς ἐπιβουλεύουσίν ἐστιν ἁλωτός, οὐκ ἔχων τῶν ἐκτὸς τὰ προκαλύμματα, δι᾽ ὧν ἐδόκει θέλων ἁλίσκεσθαι παρὰ τῶν βουλομένων, καὶ πάσχειν ὑπὲρ τῆς πάντων σωτηρίας ἠνείχετο.

ξγ΄. Ὁ θάπτων ἐντίμως τὸν Κύριον, πᾶσίν ἐστι τοῖς φιλοθέοις αἰδέσιμος. Θριάμβου γὰρ αὐτόν, καὶ ὀνείδους καθηκόντως ἐρρύσατο, βλασφημίας ὑπόθεσιν οὐκ ἀφεὶς τοῖς ἀπίστοις, τὴν ἐν τῷ ξύλῳ αὐτοῦ προσήλωσιν. Οἱ δὲ σφραγῖδας ἐπιτεθέντες τῷ τάφῳ καὶ στρατιώτας προσκαθιστῶντες[43], μισητοὶ τῆς ἐγχειρήσεως· οἳ καὶ ἀναστάντα τὸν λόγον, ὡς κλαπέντα διαβάλλουσιν[44]· ἀργυρίῳ, ὥς περ τὸν νόθον μαθητὴν εἰς προδοσίαν[45], λέγω δὲ τὸν ἐπιδεικτικὸν τρόπον τῆς ἀρετῆς, οὕτω καὶ τοὺς στρατιώτας πρὸς συκοφαντίαν τοῦ ἀναστάντος Σωτῆ-

γιὰ ἐμᾶς τὴν ὑψηλότερη ἀπ᾽ αὐτὰ κατανόησι.

62. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐνταφιάζουν ἐντίμως τὸν Κύριον, θὰ Τὸν δοῦν νὰ ἀνίσταται ἐνδόξως, ἂν καὶ εἶναι ἀθέατος σὲ ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι τέτοιοι, [δηλαδὴ ἔντιμοι κηδευτές Του]. Γιατὶ δὲν εἶναι πλέον [ὁ Κύριος] εὐάλωτος ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ραδιουργοῦν ἐναντίον [Του], διότι δὲν ἔχει τὰ προκαλύμματα τῶν ἐξωτερικῶν [γνωρισμάτων], διὰ τῶν ὁποίων φαινόταν, ὅτι ἑκουσίως θανατώνεται ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἤθελαν [τὸν θάνατό Του] καὶ ἀνεχόταν νὰ πάσχῃ γιὰ τὴν σωτηρία ὅλων.

63. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐνταφιάζει ἐντίμως τὸν Κύριο, εἶναι ἀξιοσέβαστος ἀπὸ ὅλους τοὺς φιλοθέους. Διότι Τὸν προάσπισε ἀπὸ τὸν διασυρμὸν καὶ τὴν καταισχύνη, ὅπως ἐπιτάσσει τὸ καθῆκον, καθὼς δὲν ἐπέτρεψε στοὺς ἀπίστους [νὰ γίνῃ] ἡ προσήλωσί Του στὸ ξύλο [τοῦ Τιμίου Σταυροῦ] ὑπόθεσι βλασφημίας. Ἐκεῖνοι δέ, οἱ ὁποῖοι ἐπέθεσαν στὸν [Πανάγιο] Τάφο σφραγῖδες καὶ τοποθέτησαν ἐμπρὸς στρατιῶτες, [εἶναι] μισητοὶ [ἀπὸ ὅλους τοὺς φιλοθέους] γιὰ τὸ ἐγχείρημά [τους]. Αὐτοί, καὶ ἀφοῦ ἀναστήθηκε ὁ Λόγος, συκοφαντοῦν, ὅτι ἐκλάπη· [καὶ] ὅπως ἀκριβῶς [ἐξαγόρασαν] μὲ χρήματα τὸν νόθο μαθητή, γιὰ τὴν προδοσία -ἐννοῶ βέβαια [νόθο μαθητὴ] τὸν ἐπιδεικτικὸ τρόπο τῆς ἀρετῆς- κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἐξαγόρασαν καὶ τοὺς στρατιῶτες πρὸς συκοφαντία τοῦ Ἀναστάντος Σωτῆ-

ρος ὠνούμενοι. Γινώσκει τῶν λεγομένων τὴν ἔμφασιν ὁ γνωστικός· οὐκ ἀγνοῶν πῶς τε, καὶ ποσαχῶς σταυροῦται ὁ Κύριος, καὶ θάπτεται, καὶ ἀνίσταται, ὡσεὶ νεκροὺς μὲν ποιῶν τοὺς ὑπὸ δαιμόνων τῇ καρδίᾳ παρακαθημένους ἐμπαθεῖς λογισμούς· τοὺς διαμεριζομένους ἐν τοῖς πειρασμοῖς ὥς περ ἱμάτια[46]*, τοὺς τρόπους τῆς ἠθικῆς εὐπρεπείας· καὶ ὑπερβαίνων ὥς περ σφραγῖδας τοὺς ἐπικειμένους τῇ ψυχῇ τύπους τῶν κατὰ πρόληψιν ἁμαρτημάτων.*

ξδ΄. Πᾶς φιλάργυρος δι᾽ εὐλαβείας τὴν ἀρετὴν ὑποκρινόμενος, ἐπειδὰν εὕρῃ τὴν ποθουμένην ὕλην πορίσασθαι, τὸν τρόπον ἐξώμνυται, καθ᾽ ὃν μαθητὴς εἶναι τοῦ λόγου τὸ πρὶν ἐνομίζετο.

ξε΄. Ὅταν ἴδῃς τινὰς ὑπερηφάνους μὴ φέροντας ἐπαινεῖσθαι τοὺς κρείττονας, ἀκήρυκτόν τε μηχανωμένους ποιεῖν τὴν λαλουμένην ἀλήθειαν, μυρίοις αὐτὴν ἀπείργοντας πειρασμοῖς, καὶ ἀθεμίτοις διαβολαῖς, νόει μοι πάλιν ὑπὸ τούτων σταυροῦσθαι τὸν Κύριον, καὶ

ρος. Γνωρίζει ὁ γνωστικὸς τὴν σημασία αὐτῶν, τὰ ὁποῖα λέγονται· διότι δὲν ἀγνοεῖ, πῶς καὶ μὲ πόσους τρόπους σταυρώνεται ὁ Κύριος καὶ ἐνταφιάζεται καὶ ἀνίσταται κάνοντας μὲν [ὁ Κύριος], ὡς νεκρούς, τοὺς ὑπὸ τῶν δαιμόνων ἐμπαθεῖς λογισμούς, οἱ ὁποῖοι κάθονται κοντὰ στὴν καρδία· αὐτούς, οἱ ὁποῖοι κατὰ τοὺς πειρασμούς, διαμοιράζονται τοὺς τρόπους τῆς ἠθικῆς εὐπρεπείας, ὅπως ἀκριβῶς τὰ ἱμάτια [τοῦ Κυρίου]· καὶ [ἐπίσης ὁ Κύριος ἀνίσταται], ὑπερβαίνοντας [ὑπερνικώντας], ὅπως ἀκριβῶς τὶς σφραγῖδες [τοῦ Τάφου], τὰ ἀποτυπώματα, ποὺ τοποθετοῦνται πάνω στὴν ψυχὴ ἀπὸ τὰ προηγούμενα ἁμαρτήματα.

64. Κάθε φιλάργυρος, ὁ ὁποῖος ὑποκρίνεται μὲ τρόπους εὐλαβείας τὴν ἀρετή, ὁπόταν εὕρῃ νὰ προμηθευθῇ τὸ ὑλικὸ ἀντίκρισμα, τὸ ὁποῖο ποθεῖ, ἀρνεῖται μὲ ὅρκο τοὺς τρόπους [τῆς εὐλαβείας], βάσει τῶν ὁποίων, προηγουμένως, ἐθεωρεῖτο, ὅτι εἶναι μαθητὴς τοῦ Λόγου.

65. Ὅταν δῇς κάποιους ὑπερηφάνους νὰ μηχανεύωνται, γιὰ νὰ κάνουν ἀφανῆ καὶ ἄδοξη τὴν ἀλήθεια, ἡ ὁποία κηρύττεται, ἐμποδίζοντας αὐτὴν μὲ πάμπολλους πειρασμοὺς καὶ ἀθέμιτες διαβολές, ἐπειδὴ δὲν ὑποφέρουν νὰ ἐπαινοῦνται οἱ καλλύτεροι, [τότε] ἐννόησε ἀπὸ μένα, ὅτι πάλι σταυρώνεται ἀπ᾽ αὐτοὺς ὁ Κύριος καὶ

θάπτεσθαι· καὶ στρατιώταις, καὶ σφραγῖσι φυλάττεσθαι· οὓς ἑαυτοῖς περιτρέπων ὁ λόγος, ἀνίσταται· πλέον τῷ πολεμεῖσθαι διαφαινόμενος· ὡς πρὸς ἀπάθειαν διὰ τῶν παθημάτων στομούμενος· πάντων γάρ ἐστιν ἰσχυρότερος, ὡς ἀλήθεια καὶ ὢν καὶ καλούμενος[47].

ξϛʹ. Τὸ τῆς ἐνσωματώσεως τοῦ Λόγου μυστήριον, πάντων ἔχει τῶν τε κατὰ τὴν Γραφὴν αἰνιγμάτων καὶ τύπων τὴν δύναμιν· καὶ τῶν φαινομένων [addendum: καὶ νοουμένων] κτισμάτων τὴν ἐπιστήμην. Καὶ ὁ μὲν γνοὺς σταυροῦ καὶ ταφῆς τὸ μυστήριον, ἔγνω τῶν προειρημένων τοὺς λόγους. Ὁ δὲ τῆς ἀναστάσεως μυηθεὶς τὴν ἀπόρρητον δύναμιν, ἔγνω τὸν ἐφ᾽ ᾧ τὰ πάντα προηγουμένως ὁ Θεὸς ὑπεστήσατο σκοπόν.

ξζʹ. Τὰ φαινόμενα πάντα, δεῖται σταυροῦ· τῆς τῶν ἐπ᾽ αὐτοῖς κατ᾽ αἴσθησιν ἐνεργουμένων ἐπεχούσης τὴν σχέσιν ἕξεως. Τὰ δὲ νοούμενα πάντα, χρῄζει ταφῆς· τῆς τῶν ἐπ᾽ αὐτοῖς κατὰ νοῦν ἐνεργουμένων ὁλικῆς ἀκινησίας. Τῇ γὰρ σχέσει συναιρου-

ἐνταφιάζεται· καὶ φυλάσσεται ἀπὸ στρατιῶτες καὶ σφραγῖδες, τοὺς ὁποίους ὁ Λόγος, ἀφοῦ μεταστρέφῃ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἰδίους, ἀνίσταται, [δηλαδὴ μεταβάλλει τὴν γνώμη ἐκείνων]· διότι περισσότερο ἀποκαλύπτεται ἀπὸ τὸν πόλεμο [ἐναντίον Του]· ἐπειδὴ διὰ τῶν παθημάτων [Του, τοὺς] ἑτοιμάζει, [τοὺς ἀσκεῖ] πρὸς τὴν ἀπάθεια· διότι εἶναι ἰσχυρότερος ἀπ᾽ ὅλους, ἐπειδὴ καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεται ἡ Ἀλήθεια.

66. Τὸ μυστήριο τῆς Σαρκώσεως τοῦ [Θεοῦ] Λόγου περιέχει τὴν δύναμι ὅλων τῶν αἰνιγματωδῶν λόγων καὶ ὑπαινικτικῶν σημείων στὴν [Ἁγία] Γραφὴ καὶ τὴν ἀκριβῆ γνῶσι τῶν δημιουργημάτων καὶ τῶν αἰσθητῶν καὶ τῶν νοητῶν[δʹ]. Καὶ αὐτός μέν, ὁ ὁποῖος γνώρισε τὸ μυστήριο τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ταφῆς, γνώρισε τοὺς λόγους, ὅσων ἐλέχθησαν προηγουμένως. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος μυήθηκε στὴν ἀπόρρητη δύναμι τῆς Ἀναστάσεως, γνώρισε τὸν σκοπό, γιὰ τὸν ὁποῖο κατ᾽ ἀρχὴν ὁ Θεὸς ἔδωσε ὑπόστασι στὰ πάντα.

67. Ὅλα τὰ ὁρώμενα [δημιουργήματα] ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ σταυρό· [δηλαδὴ] ἀπὸ ἐκείνη τὴν [πνευματικὴ - ἀσκητικὴ] κατάστασι, ἡ ὁποία ἐμποδίζει τὴν σχέσι μὲ ὅσα ἐνεργοῦνται σ᾽ αὐτὰ [τὰ ὁρατὰ δημιουργήματα], διὰ τῆς αἰσθήσεως. Ὅλα δὲ τὰ νοητὰ ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ ἐνταφιασμό· [δηλαδὴ] ἀπὸ τὴν ὁλοκληρωτικὴ ἀκινησία ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐνεργοῦνται σ᾽ αὐτὰ [τὰ νοητά], διὰ τοῦ νοός. Διότι, ὅταν ἐξαφανίζεται μαζὶ μὲ τὴν

μένης τῆς περὶ πάντα φυσικῆς ἐνεργείας τε καὶ κινήσεως, ὁ λόγος μόνος ἐφ᾽ ἑαυτὸν ὑπάρχων, ὥς περ ἐκ νεκρῶν ἐγηγερμένος ἀναφαίνεται, πάντα κατὰ περιγραφὴν ἔχων τὰ ἐξ αὐτοῦ, μηδενὸς φυσικῇ σχέσει τὴν πρὸς αὐτὸν οἰκειότητα τὸ σύνολον ἔχοντος. Κατὰ χάριν γάρ, ἀλλ᾽ οὐ κατὰ φύσιν ἐστὶν ἡ τῶν σῳζομένων σωτηρία[48].

ξη΄. Τῶν πρός τι, καὶ οἱ αἰῶνές εἰσι, καὶ οἱ χρόνοι, καὶ οἱ τόποι, ὧν ἄνευ, οὐδὲν τῶν συνεπινοουμένων τούτοις ἐστίν· ὁ δὲ Θεός, οὐ τῶν πρός τι ἐστίν· οὐ γὰρ ἔχει τι καθόλου συνεπινοούμενον. Εἴπερ οὖν, ἄρα κληρονομία τῶν ἀξίων αὐτός ἐστι ὁ Θεός, ὑπὲρ πάντας αἰῶνας, καὶ χρόνους, καὶ τόπους ὁ ταύτης ἀξιούμενος τῆς χάριτος ἔσται, τόπον ἔχων αὐτὸν τὸν Θεόν, κατὰ τὸ γεγραμμένον· γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν, καὶ εἰς τόπον ὀχυρὸν τοῦ σῶσαί με[49].

ξθ΄. Τὸ τέλος οὐδὲν τὸ παράπαν ἐμφερὲς ἔχει τῇ μεσότητι· ἐπεὶ οὐδὲ τέλος. Μεσότης δέ ἐστιν, πάντα τὰ μετὰ τὴν ἀρχὴν κατόπιν ὄν-

σχέσι, ἡ φυσικὴ καὶ ἐνέργεια καὶ κίνησι, σχετικὰ μὲ ὅλα [τότε], ὁ Λόγος, ὁ ὁποῖος, ὑφίσταται μόνος μὲ τὸν ἑαυτό Του, ἐμφανίζεται, ὅπως ἀκριβῶς, ὅταν εἶχε ἐκ νεκρῶν ἀναστηθῆ, περικλείοντας μέσα Του ὅλα, [ὅσα προέρχονται] ἐξ Αὐτοῦ, χωρὶς ἐντελῶς τίποτα νὰ ἔχῃ, διὰ φυσικῆς σχέσεως, τὴν οἰκειότητα πρὸς Αὐτόν. Διότι ἡ σωτηρία ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι σώζονται, συντελεῖται κατὰ Χάριν, ἀλλὰ ὄχι κατὰ φύσιν.

68. Καὶ ἡ αἰωνιότητα καὶ ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος ἀνήκουν [στὴν κατηγορία] τῶν πρός τι, [δηλαδὴ τῆς σχέσεως], χωρὶς τὴν ὁποία [σχέσι πρὸς τὴν αἰωνιότητα, τὸν χρόνο καὶ τὸν τόπο] δὲν ὑπάρχει κανένα ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα γίνονται ἀντιληπτὰ [μόνο] σὲ συνάρτησι μ᾽ αὐτά, [τὴν αἰωνιότητα, τὸν χρόνο καὶ τὸν τόπο]. Ὁ Θεός, ὅμως, δὲν ἀνήκει [στὴν κατηγορία] τῶν πρός τι, [δηλαδὴ τῆς σχέσεως]· διότι δὲν ἔχει ἀπολύτως τίποτα, τὸ ὁποῖο νὰ γίνεται ἀντιληπτὸ σὲ συνάρτησι μ᾽ αὐτά, [τὴν αἰωνιότητα, τὸν χρόνο καὶ τὸν τόπο]. Ἐφόσον, λοιπόν, πράγματι, αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς εἶναι ἡ κληρονομία τῶν ἀξίων, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀξιώνεται αὐτῆς τῆς Χάριτος θὰ εἶναι ὑπεράνω ὅλης τῆς αἰωνιότητος καὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου, διότι ἔχει τόπο αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸν Θεό, σύμφωνα μὲ ἐκεῖνο, ποὺ ἔχει γραφῆ: «γίνε γιὰ μένα Θεὸς ὑπερασπιστὴς καὶ τόπος σωτηρίας μου».

69. Τὸ τέλος δὲν ἔχει ἀπολύτως τίποτα ὅμοιο μὲ τὴν μεσότητα· ἐπειδὴ ἀλλιῶς δὲν [εἶναι] τέλος. Μεσότητα δὲ εἶναι ὅλα, ὅσα μετὰ τὴν ἀρχὴ ὑπάρχουν πί-

τα τοῦ τέλους. Εἰ τοίνυν πάντες οἱ αἰῶνες, καὶ οἱ χρόνοι, καὶ οἱ τόποι μετὰ τῶν συνεπινοουμένων αὐτοῖς ἁπάντων, μετὰ τὸν Θεόν εἰσιν, ἀρχὴν ἄναρχον ὄντα· καὶ ὡς πολὺ κατόπιν ὑπάρχουσι, μεσότητος οὐδὲν διαφέρουσι. Τέλος δὲ τῶν σῳζομένων ἐστὶν ὁ Θεός, οὐδὲν ἔσται μεσότητος κατὰ τὸ ἀκρότατον τέλος γενομένοις τοῖς σῳζομένοις συνθεωρούμενον.

ο΄. Ὁ πᾶς κόσμος ἰδίοις περιοριζόμενος λόγοις, καὶ τόπος λέγεται, καὶ αἰὼν τῶν ἐν αὐτῷ διαιτωμένων· τρόπους θεωρημάτων ἔχων κατὰ φύσιν τοὺς αὐτῷ προσφυεῖς, μερικὴν κατανόησιν αὐτοῖς ἐμποιῆσαι τῆς ἐπὶ πάντα σοφίας τοῦ Θεοῦ δυναμένους· οἷς ἕως χρῶνται πρὸς κατανόησιν, οὐ δύνανται δίχα μεσότητος εἶναι, καὶ μερικῆς καταλήψεως. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἐκ μέρους, τοῦ τελείου φανέντος, καταργεῖται, καὶ τὰ ἔσοπτρα πάντα καὶ τὰ αἰνίγματα παρέρχονται, τῆς πρόσωπον πρὸς πρόσωπον παραγινομένης ἀληθείας[50], ὑπὲρ πάντας ἔσται κόσμους,

σω ἀπὸ τὸ τέλος. Ἐάν, ἑπομένως, ὅλη ἡ αἰωνιότητα καὶ ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος μαζὶ μὲ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα παρατηροῦνται σὲ συνάρτησι μ᾽ αὐτά, [τὴν αἰωνιότητα, τὸν χρόνο καὶ τὸν τόπο], εἶναι μετὰ ἀπὸ τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀρχὴ ἄναρχος [χωρὶς ἀρχή]· καὶ καθὼς ἀποκτοῦν ὕπαρξι πολὺ μετά, δὲν διαφέρουν τίποτα ἀπὸ τὴν μεσότητα. Τέλος δὲ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι σώζονται εἶναι ὁ Θεός. Τίποτα δὲν θὰ ὑπάρχῃ ἀπὸ τὴν μεσότητα, γιὰ νὰ θεωρῆται μαζὶ μ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι σώζονται, ὅταν καστασταθοῦν στὸ ἀκρότατο τέλος.

70. Ὁλόκληρος ὁ κόσμος, ὁ ὁποῖος προσδιορίζεται ἀπὸ τοὺς ἰδιαίτερους λόγους [του], λέγεται καὶ τόπος καὶ αἰώνας ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι διαβιώνουν μέσα σ᾽ αὐτόν· ἔχοντας, ὡς τρόπους τῶν ὁρωμένων στὴν φύσι [τρόπους φυσικῆς θεωρίας], ἐκείνους, ποὺ ἁρμόζουν στὴν φύσι αὐτοῦ [τοῦ κόσμου], οἱ ὁποῖοι [τρόποι], δι᾽ αὐτῶν τῶν ἰδίων, δύνανται νὰ προξενήσουν μερικὴ κατανόησι τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, [ποὺ ἐκτείνεται] πάνω σὲ ὅλα· τοὺς ὁποίους [τρόπους], ἐνόσῳ [οἱ ἄνθρωποι] χρησιμοποιοῦν γιὰ κατανόησι, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἐκτὸς μεσότητος καὶ μερικῆς κατανοήσεως. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μερικὸ καταργεῖται, ὅταν ἐμφανισθῇ τὸ τέλειο καὶ ὅλα τὰ κάτοπτρα καὶ τὰ αἰνίγματα παρέρχονται, ὅταν εἶναι παροῦσα πρόσωπο πρὸς πρόσωπο ἡ Ἀλήθεια, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος σώζεται, ἐπειδὴ τελειώθηκε κατὰ Θεόν, θὰ εἶναι ὑπεράνω ὅλων τῶν κόσμων

καὶ αἰῶνας, καὶ τόπους, οἷς τέως ὡς νήπιος ἐπαιδαγωγεῖτο, τελειωθεὶς κατὰ Θεὸν ὁ σῳζόμενος.

οα΄. Ὁ Πιλάτος, τοῦ κατὰ φύσιν νόμου τύπος ἐστί· τοῦ δὲ γραπτοῦ νόμου, τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων. Ὁ τοίνυν κατὰ πίστιν ὑπὲρ τοὺς δύο μὴ γενόμενος νόμους, οὐ δύναται δέξασθαι τὴν ὑπὲρ φύσιν καὶ λόγον [recte: νόμον][β΄] ἀλήθειαν· ἀλλὰ σταυροῖ πάντως τὸν λόγον, ἢ ὡς Ἰουδαῖος σκάνδαλον, ἢ ὡς Ἕλλην μωρίαν ἡγούμενος τὸ Εὐαγγέλιον[51].

οβ΄. Ὅταν ἴδῃς Ἡρώδην καὶ Πιλάτον ἀλλήλοις φιλιάζοντας ἐπὶ τῇ ἀναιρέσει τοῦ Ἰησοῦ[52], τότε νόει τὴν εἰς τὸ αὐτὸ συνδρομὴν τοῦ τε τῆς πορνείας, καὶ τῆς κενοδοξίας δαίμονος, ἐπὶ τὸ θανατῶσαι τὸν λόγον τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως ἀλλήλοις συμφωνούντων. Ὁ μὲν γὰρ κενόδοξος δαίμων, πνευματικὴν γνῶσιν ὑποκρινόμενος, παραπέμπει τῷ δαίμονι τῆς πορνείας· ὁ δὲ τῆς πορνείας, καθ᾽ ὑπόκρισιν καθαρότητος [recte: καθαρότητα][γ΄] προσποιούμενος, ἀνα-

καὶ τῶν αἰώνων καὶ τῶν τόπων, μὲ τοὺς ὁποίους, ἕως τότε, σὰν νήπιο ἐπαιδαγωγεῖτο.

71. Ὁ Πιλάτος εἶναι τύπος τοῦ φυσικοῦ νόμου· ἐνῶ τοῦ γραπτοῦ νόμου [εἶναι τύπος] τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων. Ἐκεῖνος, ἑπομένως, ὁ ὁποῖος δὲν ἔγινε, κατὰ τὴν πίστι, ὑπεράνω [αὐτῶν] τῶν δύο νόμων, δὲν δύναται νὰ δεχθῇ τήν, ὑπεράνω τῆς φύσεως καὶ τοῦ νόμου, Ἀλήθεια· ἀλλά, ἐξάπαντος, σταυρώνει τὸν Λόγο, θεωρώντας τὸ Εὐαγγέλιο ἤ, ὡς Ἰουδαῖος, σκάνδαλο ἤ, ὡς εἰδωλολάτρης, μωρία.

72. Ὅταν δῇς τὸν Ἡρώδη καὶ τὸν Πιλάτο νὰ γίνωνται φίλοι, μεταξύ τους, γιὰ τὴν θανάτωσι τοῦ Ἰησοῦ, τότε κατανόησε, γιὰ τὸν ἴδιο [σκοπὸ] τὴν συρροὴ καὶ τοῦ δαίμονος τῆς πορνείας καὶ [τοῦ δαίμονος] τῆς κενοδοξίας, οἱ ὁποῖοι συμφωνοῦν, μεταξύ τους, γιὰ τὴν θανάτωσι τοῦ λόγου τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως. Διότι ὁ μὲν κενόδοξος δαίμονας, μὲ τὸ νὰ ὑποκρίνεται πνευματικὴ γνῶσι, ἀποστέλλει στὸν δαίμονα τῆς πορνείας. Ὁ δὲ [δαίμονας] τῆς πορνείας, μὲ τὸ νὰ προσποιῆται, ὑποκριτικά, καθαρότητα, στέλ-

πέμπει τῷ δαίμονι τῆς κενοδοξίας· διὸ λαμπρὰν περιτιθεὶς ἐσθῆτα, φησίν, ὁ Ἡρώδης ἀνέπεμψε Πιλάτῳ τὸν Ἰησοῦν[53].

ογ΄. Καλὸν μὴ συγχωρεῖν σαρκὶ καὶ πάθεσι προσανέχειν τὸν νοῦν. Οὐ γὰρ συλλέγουσι, φησίν, ἐξ ἀκανθῶν σῦκα, τουτέστιν, ἐκ παθῶν ἀρετήν· οὔτε ἐκ βάτου σταφυλήν[54]*· τουτέστιν, ἐκ τῆς σαρκὸς τὴν εὐφραίνουσαν γνῶσιν.*

οδ΄. Διὰ τῆς ὑπομονῆς τῶν πειρασμῶν δοκιμαζόμενος ὁ ἀσκητής, καὶ διὰ τῆς σωματικῆς παιδαγωγίας καθαιρόμενος, καὶ διὰ τῆς ἐπιμελείας τῶν ὑψηλῶν θεωρημάτων τελειούμενος, ἀξιοῦται τῆς θείας παρακλήσεως. Κύριος γάρ, φησὶν ὁ Μωϋσῆς, ἐκ Σινᾶ ἥκει· τουτέστιν, ἐκ τῶν πειρασμῶν· καὶ ἐπεφάνη ἡμῖν ἐκ Σηείρ· τουτέστιν, ἐκ τῶν σωματικῶν πόνων· καὶ κατέσπευσεν ἐξ ὄρους Φαῤῥὰν σὺν μυριάσι Κάδδης[55]*· τουτέστιν ἐξ ὄρους τῆς πίστεως, σὺν μυριάσιν ἁγίων γνώσεων.*

οε΄. Ὁ Ἡρώδης, φρονήματος λόγον ἐπέχει σαρκός· ὁ δὲ Πιλάτος, αἰσθήσεως· ὁ δὲ Καῖ-

νει πίσω στὸν δαίμονα τῆς κενοδοξίας. Ἕνεκα τούτου, λέγει [ἡ Ἁγία Γραφή], ὁ Ἡρώδης ἀπέστειλε τὸν Ἰησοῦ στὸν Πιλάτο, ἀφοῦ [Τοῦ] φόρεσε λαμπρὴ στολή.

73. Καλὸν [εἶναι] νὰ μὴν ἐπιτρέπωμε ὁ νοῦς νὰ προσκολλᾶται στὸ σῶμα καὶ στὰ πάθη. Διότι, λέγει, δὲν συλλέγουν ἀπὸ τὰ ἀγκάθια σῦκα, δηλαδὴ ἀπὸ τὰ πάθη ἀρετή· οὔτε ἀπὸ τὸν βάτο σταφύλι· δηλαδὴ ἀπὸ τὴν σάρκα τὴν γνῶσι, ἡ ὁποία εὐφραίνει.

74. Ὁ ἀσκητής, ἀφοῦ δοκιμασθῆ, μέσῳ τῆς ὑπομονῆς, στοὺς πειρασμοὺς καὶ ἀφοῦ καθαρισθῆ μὲ τὴν σωματικὴ ἄσκησι καὶ ὁδηγηθῆ στὴν τελείωσι μὲ τὴν μελέτη τῶν ὑψηλῶν [πνευματικῶν] θεωριῶν, [τότε] ἀξιώνεται τὴν θεία παρηγορία. Διότι ὁ Κύριος ἔρχεται ἀπὸ τὸ Σινᾶ, λέγει ὁ Μωϋσῆς· δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς πειρασμούς· καὶ μᾶς ἐμφανίσθηκε ἀπὸ [τὸ ὄρος] Σηείρ· δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς σωματικοὺς κόπους· καὶ ἦρθε μὲ ὁρμὴ ἀπὸ τὸ ὄρος Φαρρὰν μαζὶ μὲ ἀναρίθμητους Κάδης [ἁγίους][ε΄] · δηλαδὴ ἀπὸ τὸ ὄρος τῆς πίστεως μαζὶ μὲ ἀναρίθμητες ἅγιες γνώσεις.

75. Ὁ Ἡρώδης ὑποδηλώνει τὸν λόγο τοῦ φρονήματος τῆς σαρκός· ὁ δὲ Πιλάτος [ὑποδηλώνει τὸν λόγο] τῆς αἰσθήσεως· ἐνῶ ὁ Καῖ-

σαρ, τῶν αἰσθητῶν· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, τῶν ψυχικῶν λογισμῶν. Ἐπειδὰν οὖν ἐξ ἀγνοίας ἡ ψυχὴ τοῖς αἰσθητοῖς προστεθῇ, προδίδωσι τῇ αἰσθήσει τὸν λόγον εἰς θάνατον, καθ᾽ ἑαυτῆς κυροῦσα δι᾽ ὁμολογίας τὴν τῶν φθαρτῶν βασιλείαν. Φασὶ γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι· οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰ μὴ Καίσαρα[56].

οϛʹ. Ὁ Ἡρώδης, ἐνεργείας τόπον ἐπέχει παθῶν· ὁ δὲ Πιλάτος, τῆς ἐπ᾽ αὐτῆς ἠπατημένης ἕξεως· ὁ δὲ Καῖσαρ, τοῦ σκοτεινοῦ κοσμοκράτορος· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, ψυχῆς. Ὁπηνίκα γοῦν ὑποκλιθεῖσα ψυχὴ τοῖς πάθεσι, τὴν ἀρετὴν παραδῷ τῇ ἕξει τῆς κακίας ὑποχείριον, τὴν μὲν τοῦ Θεοῦ προδήλως ἀρνεῖται βασιλείαν, πρὸς δὲ τὴν τοῦ διαβόλου μετέρχεται φθοροποιὸν τυραννίδα.

οζʹ. Οὐκ ἀρκεῖ τῇ ψυχῇ πρὸς εὐφροσύνην πνευματικὴν ἡ ὑποταγὴ τῶν παθῶν, εἰ μὴ τὰς ἀρετὰς κτήσηται τῇ πληρώσει τῶν ἐντολῶν. Μὴ χαίρετε γάρ, φησίν, ὅτι τὰ δαιμόνια ὑμῖν ὑποτάσσεται· τουτέστι, τὰ ἐνεργήματα τῶν παθῶν· ἀλλ᾽ ὅτι τὰ ὀνό-

σαρ [τὸν λόγο] τῶν αἰσθητῶν· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι [ὑποδηλώνουν τὸν λόγο] τῶν ψυχικῶν λογισμῶν. Ὁπόταν, λοιπόν, ἡ ψυχή, λόγῳ ἀπουσίας γνώσεως [τοῦ Θεοῦ], ἑνωθῇ μὲ τὰ αἰσθητά, παραδίδει μὲ τὴν αἴσθησι τὸν Λόγο στὸν θάνατο, ἐπικυρώνοντας ὡς πρὸς τὸν ἑαυτό της μὲ ὁμολογία τὴν βασιλεία τῶν φθαρτῶν. Διότι λέγουν οἱ Ἰουδαῖοι· δὲν ἔχομε [ἄλλο] βασιλέα, παρὰ μόνο τὸν Καίσαρα.

76. Ὁ Ἡρώδης ὑποδηλώνει τὸν τόπο τῆς ἐνεργείας τῶν παθῶν· ὁ δὲ Πιλάτος [ὑποδηλώνει τὸν τόπο] τῆς ἐξαπατημένης πνευματικῆς καταστάσεως ὡς πρὸς αὐτὴ [τὴν ἐνέργεια τῶν παθῶν]· ἐνῶ ὁ Καῖσαρ [τὸν τόπο] τοῦ σκοτεινοῦ κοσμοκράτορα· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι [ὑποδηλώνουν τὸν τόπο] τῆς ψυχῆς. Ὁπόταν, βεβαίως, ἡ ψυχή, ἀφοῦ ὑποκύψῃ στὰ πάθη, παραδίδῃ τὴν ἀρετὴ ὑποχείρια στὴν πνευματικὴ κατάστασι τῆς κακίας, τὴν μὲν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ καταφανῶς ἀρνεῖται, ἀπέρχεται δὲ πρὸς τὴν καταστρεπτικὴ τυραννία τοῦ διαβόλου.

77. Δὲν ἀρκεῖ γιὰ εὐφροσύνη στὴν ψυχὴ ἡ καθυπόταξι τῶν παθῶν, ἐὰν δὲν ἀποκτήσῃ τὶς ἀρετὲς μὲ τὴν ἐκπλήρωσι τῶν ἐντολῶν. Διότι, λέγει [ὁ Κύριος], μὴ χαίρετε, διότι τὰ δαιμόνια ὑποτάσσονται σ᾽ ἐσᾶς· δηλαδὴ τὰ ἐνεργήματα τῶν παθῶν· ἀλλά, διότι τὰ ὀνό-

ματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν οὐρανῷ[57]*· τῇ δι᾽ ἀρετῶν τῆς υἱοθεσίας χάριτι, πρὸς τὸν τόπον τῆς ἀπαθείας μεταγραφέντα.*

οη΄. Ἀναγκαῖος τῷ γνωστικῷ πάντως ἐστίν, ὁ διὰ πράξεως πλοῦτος τῶν ἀρετῶν. Ὁ ἔχων γάρ, φησί, βαλάντιον, τουτέστι γνῶσιν πνευματικήν, ἀράτω· ὁμοίως καὶ πήραν· τουτέστι, τὴν δαψιλῶς τὴν ψυχὴν διατρέφουσαν τῶν ἀρετῶν ἀφθονίαν. Ὁ δὲ μὴ ἔχων, βαλάντιον δηλονότι καὶ πήραν, τουτέστι γνῶσιν καὶ ἀρετήν, πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν[58]*· ἐκδότω, φησί, προθύμως τὴν ἑαυτοῦ σάρκα τοῖς πόνοις τῶν ἀρετῶν, καὶ μεταχειρισάσθω σοφῶς ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ Θεοῦ, τὸν πρὸς τὰ πάθη, καὶ τοὺς δαίμονας πόλεμον· ἤγουν τὴν ἐν ῥήματι Θεοῦ διακρίνουσαν ἕξιν τὸ χεῖρον τοῦ κρείττονος.*

οθ΄. Τριακοντούτης ὢν ὁ Κύριος ἀναφαίνεται[59]*· τοὺς διορατικοὺς τῷ ἀριθμῷ τούτῳ, τὰ περὶ ἑαυτοῦ κρυφίως μυστήρια διδάσκων. Ὁ γὰρ τριάκοντα ἀριθμὸς μυ-*

ματά σας ἐγράφησαν στὸν οὐρανό, καθὼς μετεγράφησαν ἀπὸ τὴν Χάρι τῆς υἱοθεσίας, διὰ τῶν ἀρετῶν, στὸν τόπο τῆς ἀπαθείας.

78. Στὸν γνωστικὸ [ἄνθρωπο] εἶναι, ὁπωσδήποτε, ἀναγκαῖος ὁ πλοῦτος, μέσῳ τῆς πράξεως τῶν ἀρετῶν. Διότι, λέγει [ὁ Κύριος], ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει πορτοφόλι, δηλαδὴ πνευματικὴ γνῶσι, ἂς τὸ πάρῃ· κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὁδοιπορικὸ σάκο, δηλαδὴ τὴν πληθώρα τῶν ἀρετῶν, ἡ ὁποία διατρέφει πλουσιοπάροχα τὴν ψυχή. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει, ἐννοεῖται πορτοφόλι καὶ ὁδοιπορικὸ σάκο, δηλαδὴ γνῶσι καὶ ἀρετή, ἂς πουλήσῃ τό ἔνδυμά του καὶ ἂς ἀγοράσῃ μαχαίρι. Ἂς παραδώσῃ, λέγει [ὁ Κύριος], πρόθυμα τὸ σῶμα του στοὺς κόπους τῶν ἀρετῶν καὶ ἂς μεταχειρισθῇ μὲ σοφία, γιὰ χάρι τῆς εἰρήνης τοῦ Θεοῦ, τὸν πόλεμο ἐναντίον τῶν παθῶν καὶ τῶν δαιμόνων· δηλαδὴ τὴν πνευματικὴ κατάστασι, ἡ ὁποία διακρίνει σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ τὸ χειρότερο ἀπὸ τὸ καλλύτερο.

79. Ὅταν ὁ Κύριος ἦταν τριακονταετὴς ἐμφανίσθηκε διδάσκοντας τοὺς διορατικοὺς μὲ τὸν ἀριθμὸ αὐτὸ κατὰ μυστικὸ τρόπο τὰ σχετικὰ μὲ τὸν ἑαυτό του μυστήρια. Διότι ὁ ἀριθμὸς τριάντα, ἐὰν ἐννο-

στικῶς μετανοούμενος, χρόνου τε καὶ φύσεως, καὶ τῶν ὑπὲρ τὴν ὁρατὴν φύσιν νοητῶν Δημιουργόν, καὶ προνοητὴν εἰσάγει τὸν Κύριον. Χρόνου μέν, διὰ τοῦ ἑπτά· ἑβδοματικὸς γὰρ ὁ χρόνος· φύσεως δέ, διὰ τοῦ πέντε· πενταδικὴ γὰρ ἡ φύσις, διὰ τὴν αἴσθησιν πενταχῶς διαιρουμένην· νοητῶν δέ, διὰ τοῦ ὀκτώ· ὑπὲρ γὰρ τὴν μετρουμένην τοῦ χρόνου περίοδον, ἡ τῶν νοητῶν ἐστὶ γένεσις· προνοητὴν δέ, διὰ τοῦ δέκα διά τε τὴν τῶν ἐντολῶν ἁγίαν δεκάδα, τὴν πρὸς τὸ εὖ τοὺς ἀνθρώπους ἐνάγουσαν, καὶ διὰ τὸ τούτου τοῦ γράμματος μυστικῶς ἀπῆρχθαι τῆς προσηγορίας τὸν Κύριον, ἡνίκα γέγονεν ἄνθρωπος. Συνάψας οὖν τὸν πέντε, καὶ τὸν ἑπτά, καὶ τὸν ὀκτώ, καὶ τὸν δέκα, τὸν τριάκοντα πληροῖς ἀριθμόν. Ὁ τοίνυν ὡς ἀρχηγῷ τῷ Κυρίῳ καλῶς ἕπεσθαι γινώσκων, οὐκ ἀγνοήσει τὸν λόγον, καθ' ὃν καὶ αὐτὸς τριακοντούτης ἀναφανήσεται, κηρύττειν δυνάμενος τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Βασιλείας. Ὅταν γὰρ ἀμέπτως, ὥς

ηθῆ μὲ μυστικὸ τρόπο, παρουσιάζει τὸν Κύριο δημιουργὸ καὶ προνοητὴ καὶ τοῦ χρόνου καὶ τῆς φύσεως καὶ τῶν ὑπεράνω τῆς ὁρατῆς φύσεως νοητῶν [δημιουργημάτων]. [Παρουσιάζει τὸν Κύριο Δημιουργὸ] μὲν τοῦ χρόνου, διὰ τοῦ [ἀριθμοῦ] ἑπτά· διότι ὁ χρόνος εἶναι ἑβδομαδικός, [ἀναφορικὸς τῆς ἑβδομάδος τοῦ χρόνου τῆς Δημιουργίας]· [δημιουργὸ] δὲ τῆς φύσεως, διὰ τοῦ [ἀριθμοῦ] πέντε· διότι ἡ φύσι [εἶναι] πενταδική, ἀφοῦ διαιρεῖται κατὰ πέντε τρόπους, ἐξ αἰτίας τῆς αἰσθήσεως. Ἐνῶ [παρουσιάζει ὁ ἀριθμὸς τριάντα τὸν Κύριο Δημιουργὸ] τῶν νοητῶν διὰ τοῦ [ἀριθμοῦ] ὀκτώ· διότι ἡ δημιουργία τῶν νοητῶν εἶναι πάνω καὶ πέρα ἀπὸ τὴν περίοδο τοῦ χρόνου, ἡ ὁποία ἐπιδέχεται μέτρησι. [Παρουσιάζει] δὲ [τὸν Κύριο] προνοητή, μέσῳ τοῦ [ἀριθμοῦ] δέκα, ἐξ αἰτίας καὶ τῆς ἁγίας δεκάδος τῶν ἐντολῶν, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ στὴν σωτηρία τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι ὁ Κύριος, ὅταν γίνεται ἄνθρωπος, κατὰ μυστικὸ τρόπο ἀρχίζει τὸ ὄνομά [Του Ἰησοῦς] μὲ αὐτὸ τὸ γράμμα [ι', τὸ ὁποῖο, ἀριθμητικῶς, ἰσοδυναμεῖ μὲ δέκα]. Ἐὰν λοιπὸν προσθέσῃς τὸ πέντε καὶ τὸ ἑπτὰ καὶ τὸ ὀκτὼ καὶ τὸ δέκα συμπληρώνεις τὸν ἀριθμὸ τριάντα. Ἐκεῖνος, ἑπομένως, ὁ ὁποῖος, γνωρίζει καλὰ νὰ ἀκολουθῇ τὸν Κύριο, ὡς ἀρχηγό, δὲν θὰ ἀγνοήσῃ τὸν λόγο, βάσει τοῦ ὁποίου καὶ ὁ ἴδιος θὰ παρουσιασθῇ νὰ ἔχῃ τὴν δύναμι νὰ κηρύττῃ τὸ Εὐαγγέλιο τῆς Βασιλείας. Διότι, ὅταν ἄμεμπτα δημι-

περ τινὰ φύσιν ὁρατήν, τὸν κατὰ πρᾶξιν τῶν ἀρετῶν δημιουργήσῃ κόσμον, τὴν ἐπ᾿ αὐτῆς τῆς ψυχῆς, ὥς περ τινὰ χρόνον, διὰ τῶν ἐναντίων συμβαίνουσαν μὴ ἀλλοιώσας, περίοδον, καὶ διὰ θεωρίας ἀπταίστως δρέψεται γνῶσιν, καὶ τὴν αὐτὴν καὶ ἄλλοις ἕξιν προνοητικῶς ἐνθεῖναι δεδύνηται· τότε καὶ αὐτός, ὡς δ᾿ ἂν ἔχοι σωματικῆς ἡλικίας, τριακοντούτης ἐστὶ τῷ πνεύματι, συνεμφαίνων τῶν οἰκείων ἀγαθῶν τὴν ἐν ἄλλοις ἐνέργειαν.

π΄. Ὁ ταῖς ἡδοναῖς παρειμένος τοῦ σώματος, οὔτε πρὸς ἀρετήν ἐστιν ἐνεργός, οὔτε πρὸς γνῶσιν εὐκίνητος· ὅθεν οὐδὲ ἄνθρωπον ἔχει, τουτέστιν ἔμφρονα λογισμόν, ἵνα ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ βάλῃ αὐτὸν εἰς τὴν κολυμβήθραν[60]*· τουτέστιν εἰς τὴν δεκτικὴν τῆς γνώσεως ἀρετήν, τὴν ἰατρεύουσαν πᾶσαν νόσον· εἰ μή που διὰ ῥαθυμίας ὁ νοσῶν ἀναβαλλόμενος, ὑπ᾿ ἄλλου προληφθῇ, τοῦ κωλύοντος αὐτῷ παραγενέσθαι τὴν ἴασιν. Διὸ καὶ τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη νόσῳ*

ουργήση, ἀκριβῶς σὰν κάποια ὁρατὴ φύσι τὸν κόσμο τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν, χωρὶς νὰ ἀλλοιώση μὲ τὰ ἀντίθετα τὴν κυκλικὴ διαδρομή, ἡ ὁποία ἀκριβῶς σὰν κάποιο χρόνο συμβαίνει πάνω στὴν ἴδια τὴν ψυχή, καὶ [ὅταν] μέσῳ τῆς θεοπτίας ἀποκομίσῃ ἀλάνθαστα τὴν [θεία] γνῶσι καὶ ἔχῃ τὴν δύναμι νὰ εἰσάγῃ αὐτὴν τὴν πνευματικὴ κατάστασι καὶ σὲ ἄλλους· τότε καὶ αὐτός, ὅπως κι ἂν ἤθελε ἔχει ὡς πρὸς τὴν σωματικὴ ἡλικία, εἶναι τριακονταετής, ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα, φανερώνοντας, ἐπιπλέον, τὴν ἐνέργεια ἀπὸ τὰ δικά του ἀγαθὰ καὶ σὲ ἄλλους.

80. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶναι παραλελυμένος ἀπὸ τὶς ἡδονὲς τοῦ σώματος, οὔτε εἶναι δραστήριος γιὰ τὴν ἀρετή, οὔτε εὐκίνητος γιὰ τὴν γνῶσι· συνεπῶς, οὔτε ἔχει ἄνθρωπο, δηλαδὴ ἐχέφρονα λογισμό, ὥστε, ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, νὰ τὸν βάλλῃ στὴν κολυμβήθρα· δηλαδὴ στὴν ἀρετή, τὴν δυναμένη νὰ δεχθῇ τὴν [θεία] γνῶσι, ἡ ὁποία θεραπεύει κάθε ἀσθένεια· ἐφόσον ἐκεῖνος, ποὺ τυχὸν ἀσθενεῖ, ἐπειδὴ ἐπιδείκνύει ἀναβλητικότητα, διὰ τῆς ραθυμίας, συνήθως προσπερνᾶται ἀπὸ ἄλλον, ὁ ὁποῖος τὸν παρεμποδίζει νὰ λάβῃ τελεία τὴν ἴασι. Γι᾿ αὐτὸ καὶ τριάντα ὀκτὼ χρόνια μένει κατάκοιτος μαζὶ

συγκατακλίνεται[61]*. Ὁ γὰρ μὴ πρὸς δόξαν Θεοῦ τὴν ὁρατὴν θεώμενος κτίσιν καὶ πρὸς τὴν νοητὴν φύσιν εὐσεβῶς ἀναβιβάζων τὴν ἔννοιαν, εἰκότως νοσῶν διαμένει τῶν εἰρημένων ἐτῶν τὸν ἀριθμόν. Ὁ γὰρ τριάκοντα φυσικῶς λαμβανόμενος ἀριθμός, τὴν αἰσθητὴν σημαίνει φύσιν· ὥς περ καὶ πρακτικῶς σκοπούμενος, τὴν πρακτικὴν ἀρετήν. Ὁ δὲ ὀκτὼ μυστικῶς κατανοούμενος, τὴν νοητὴν τῶν ἀσωμάτων παραδηλοῖ φύσιν· ὥς περ καὶ γνωστικῶς θεωρούμενος, τὴν πάνσοφον θεολογίαν· αἷς ὁ μὴ κινούμενος πρὸς Θεόν, πάρετος μένει, μέχρις ἂν ἐλθὼν ὁ Λόγος διδάξῃ αὐτὸν [recte: αὐτῷ] τὸν σύντομον τῆς ἰάσεως τρόπον, φάσκων· ἔγειραι, ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει*[62]*· διαναστῆναι τὸν νοῦν τῆς κατεχούσης φιληδονίας, καὶ ἆραι τὸ σῶμα τοῖς ὤμοις τῶν ἀρετῶν, καὶ ἀπελθεῖν εἰς τὸν οἶκον, δηλαδὴ τὸν οὐρανὸν ἐγκελευόμενος. Καλὸν γὰρ ὑπὸ τοῦ κρείττονος τοῖς ὤμοις τῆς πράξεως τὸ χεῖρον αἴρεσθαι πρὸς ἀρετήν, ἢ τὸ*

μὲ τὴν ἀσθένεια. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν βλέπει τὴν ὁρατὴ δημιουργία μὲ προοπτικὴ τὴν δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἀναβιβάζει τὴν σκέψι μὲ εὐσέβεια πρὸς τὴν νοητὴ φύσι, κατὰ φυσικὸ τρόπο, παραμένει ἄρρωστος, κατὰ τὴν διάρκεια τῶν λεχθέντων [τριάντα] ἐτῶν. Διότι ὁ ἀριθμὸς τριάντα, ὅταν ἐκλαμβάνεται φυσικῶς, ὑποδεικνύει τὴν αἰσθητὴ φύσι· ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὅταν ἐξετάζεται πρακτικῶς [ὑποδεικνύει] τὴν πρακτικὴ ἀρετή. Ὁ δὲ [ἀριθμὸς] ὀκτώ, ὅταν μυστικῶς ἐννοῆται, ὑποδηλώνει τὴν νοητὴ φύσι τῶν ἀσωμάτων· ὅπως ἀκριβῶς, ὅταν θεωρῆται, ἐξ ἀπόψεως τῆς [θείας] γνώσεως, [ὑποδηλώνει] τὴν πάνσοφη θεολογία. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν κινεῖται πρὸς τὸν Θεό, δι᾽ αὐτῶν, [δηλαδὴ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς καὶ τῆς θεολογίας] μένει παράλυτος, ἕως ὅτου, ἀφοῦ ἔρθῃ ὁ Λόγος, διδάξῃ σ᾽ αὐτὸν τὸν σύντομο τρόπο τῆς ἰάσεως, λέγοντας: «σήκω, πᾶρε τὸ κρεββάτι σου καὶ περπάτησε»· δηλαδὴ προστάζοντας [ὁ Λόγος] τὸν νοῦ νὰ ἀνορθωθῇ ἀπὸ τὴν φιληδονία, ἡ ὁποία [τὸν] κατέχει καὶ νὰ σηκώσῃ τὸ σῶμα [του] στοὺς ὤμους τῶν ἀρετῶν καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ στὸν οἶκο, δηλαδὴ τὸν οὐρανό. Διότι [εἶναι] καλὸ τὸ χειρότερο [τὸ σῶμα] νὰ σηκώνεται ἀπὸ τὸ καλλύτερο [τὸν νοῦ] πρὸς τὴν ἀρετὴ μὲ τοὺς ὤμους τῆς πράξεως, παρὰ νὰ

κρεῖττον διὰ θρύψεως πρὸς φιληδονίαν ὑπὸ τοῦ χείρονος φέρεσθαι.

πα΄. Ἕως τὴν ἡμῶν τε, καὶ πάντων τῶν μετὰ Θεὸν οὐσίαν κατὰ διάνοιαν καθαρῶς οὐκ ἐκβεβήκαμεν, τὴν ἕξιν οὔπω τῆς κατ᾽ ἀρετὴν ἀτρεψίας ἐλάβομεν· ὁπηνίκα δὲ τοῦτο δι᾽ ἀγάπης ἡμῖν κατορθωθῇ τὸ ἀξίωμα, τότε γνωσόμεθα τῆς θείας ἐπαγγελίας τὴν δύναμιν. Ἐκεῖ γὰρ εἶναι χρὴ πιστεύειν καθίδρυσιν ἀμετάθετον τοὺς ἀξίους [recte: τοῖς ἀξίοις], ἔνθα, προλαβὼν ὁ νοῦς, δι᾽ ἀγάπης τὴν σφετέραν ἐνεῤῥίζωσε δύναμιν. Ὁ γὰρ μὴ ἐκβὰς ἑαυτοῦ, καὶ πάντων τῶν ὁπωσοῦν νοεῖσθαι δυναμένων, καὶ εἰς τὴν ὑπὲρ νόησιν σιγὴν καταστάς, οὐ δύναται τροπῆς εἶναι πάμπαν ἐλεύθερος.

πβ΄. Πᾶσα νόησις, πλῆθος, ἢ τουλάχιστον, δυάδος πάντως ἔμφασιν ἔχει. Μέση γάρ τινων ἐστιν ἀκροτήτων σχέσις, ἀλλήλοις συνάπτουσα τό τε νοοῦν, καὶ τὸ νοούμενον· οὐδ᾽ ἕτερον δὲ διόλου τὴν ἁπλότητα πέφυκε σῴζειν. Τό τε γὰρ νοοῦν ὑπο-

μεταφέρεται τὸ καλλύτερο [ὁ νοῦς] ἀπὸ τὸ χειρότερο [τὸ σῶμα], μέσῳ τῆς παραλυσίας, στὴν φιληδονία.

81. Ἕως ὅτου δὲν ἔχωμε, ἀληθινά, ἐξαλείψει τὴν οὐσία καὶ τὴν δική μας καὶ ὅλων τῶν ὕστερα ἀπὸ τὸν Θεὸ [ὄντων], ὡς πρὸς τὴν διάνοια, δὲν λάβαμε ἀκόμη τὴν πνευματικὴ κατάστασι τῆς ἀτρεψίας, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἀρετή· ὁπόταν, ὅμως, κατορθωθῇ σ᾽ ἐμᾶς αὐτὸ τὸ μεγαλεῖο, μέσῳ τῆς ἀγάπης, τότε θὰ γνωρίσωμε τῆς δύναμι τῆς θείας ἐπαγγελίας. Διότι πρέπει νὰ πιστεύωμε, ὅτι ὑπάρχει γιὰ τοὺς ἀξίους ἀμετάθετη θέσι ἐκεῖ, ὅπου ὁ νοῦς ρίζωσε βαθειὰ τὴν δική του δύναμι, ἐπειδὴ ἔλαβε, ἐκ τῶν προτέρων, διὰ τῆς ἀγάπης, [τὴν ἀμετάθετη αὐτὴ θέσι]. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐξέρχεται ἀπὸ τὸν ἑαυτό του καὶ ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατόν, καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπο, νὰ νοηθοῦν καὶ δὲν φθάσει στὴν ὑπεράνω τῆς νοήσεως σιγή, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι εντελῶς ἐλεύθερος ἀπὸ κάθε ἀλλοίωσι.

82. Κάθε νόησι ἐμπεριέχει, ὁπωσδήποτε, πλῆθος ἢ τουλάχιστον τὴν κατάδειξι δυάδος. Διότι εἶναι μέση σχέσι κάποιων ἄκρων, ἡ ὁποία συνάπτει μεταξύ τους καὶ τὸ νοοῦν [ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο νοεῖ] καὶ τὸ νοούμενο [ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο νοεῖται]· καὶ κανένα ἀπὸ τὰ δύο δὲν ἔχει, διόλου, ἀπὸ τὴν φύσι του τὴν ἰδιότητα νὰ διασώζῃ τὴν ἁπλότητα. Διότι καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο νοεῖ εἶναι, ὁπωσδήπο-

κείμενόν τι ἐστι, πάντως συνεπινοουμένην αὐτῷ τὴν τοῦ νοεῖν ἔχον δύναμιν. Καὶ τὸ νοούμενον ὑποκείμενόν τι πάντως ἐστίν, ἢ ἐν ὑποκειμένῳ συνεπινοουμένην αὐτῷ τὴν τοῦ νοεῖσθαι δύναμιν ἔχον, ἢ προϋποκειμένην, τὴν οὗ ἐστι δύναμις οὐσίαν. Οὐ γάρ τι τῶν ὄντων τὸ σύνολον αὐτὸ καθ᾽ αὑτὸ ἁπλῆ τις οὐσία, ἢ νόησίς ἐστιν, ἵνα καὶ μονὰς ἀδιαίρετος. Τὸν δὲ Θεὸν εἴτε οὐσίαν εἴπωμεν, οὐκ ἔχει φυσικῶς συνεπινοουμένην αὐτῷ τὴν τοῦ νοεῖσθαι δύναμιν, ἵνα μὴ σύνθετος· εἴτε νόησιν, οὐκ ἔχει φυσικῶς δεκτικὴν τῆς νοήσεως ὑποκειμένην οὐσίαν, ἀλλ᾽ αὐτὸ κατ᾽ οὐσίαν νόησίς ἐστιν ὁ Θεός· καὶ ὅλος νόησις, καὶ μόνον, καὶ αὐτὸς κατὰ τὴν νόησιν οὐσία, καὶ ὅλος οὐσία, καὶ μόνον, καὶ ὑπὲρ οὐσίαν ὅλος [addendum: καὶ ὑπὲρ νόησιν ὅλος]· διότι καὶ μονὰς ἀδιαίρετος, καὶ ἀμερής, καὶ ἁπλῆ. Ὁ τοίνυν καθοτιοῦν νόησιν ἔχων, οὔπω τῆς δυάδος ἐξῆλθεν· ὁ δὲ ταύτην πάμπαν ἀπολιπών, γέγονε ποσῶς ἐν τῇ μονάδι,

τε, κάποιο ὑποκείμενο, ἀφοῦ ἔχει τὴν δύναμι τοῦ νὰ νοῇ, νοουμένη μαζὶ μ᾽ αὐτό. Καὶ τὸ νοούμενο [ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο νοεῖται] εἶναι, ὁπωσδήποτε, κάποιο ὑποκείμενο ἢ ἐπειδὴ ἔχει μέσα σὲ ὑποκείμενο τὴν δύναμι τοῦ νὰ νοηθῇ νοουμένη μαζὶ μ᾽ αὐτὸ ἢ [ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ νοούμενο ἔχει] προϋπάρχουσα τὴν οὐσία ἐκείνου, τοῦ ὁποίου εἶναι δύναμι. Διότι δὲν εἶναι ἀπολύτως κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα αὐτὸ καθ᾽ ἑαυτὸ κάποια ἁπλῆ οὐσία ἢ νόησι, γιὰ νὰ [εἶναι] καὶ ἀδιαίρετη μονάδα. Εἴτε δὲ ὀνομάσομε τὸν Θεὸ οὐσία, δὲν ἔχει φυσικῶς νοουμένη μαζὶ μ᾽ Αὐτὸν τὴν δύναμι τοῦ νὰ νοηθῇ, ὁπότε δὲν [εἶναι] σύνθετος· εἴτε [Τὸν ὀνομάσομε] νόησι, δὲν ἔχει φυσικῶς ὑποκειμένη [σ᾽ Αὐτὸν] οὐσία δυναμένη νὰ δεχθῇ τὴν νόησι, ἀλλὰ ὁ Θεὸς εἶναι αὐτό, [δηλαδὴ] νόησι κατὰ τὴν οὐσία· καὶ [εἶναι] ὅλος νόησι καὶ μόνον [αὐτὸ] καὶ ὁ Ἴδιος [εἶναι] οὐσία ὅσον ἀφορᾷ τὴν νόησι καὶ ὅλος [εἶναι] οὐσία καὶ μόνον [αὐτὸ] καὶ ὅλος [εἶναι] πάνω καὶ πέρα ἀπὸ τὴν οὐσία καὶ ὅλος [εἶναι] πάνω καὶ πέρα ἀπὸ τὴν νόησι· διότι [εἶναι] καὶ Μονάδα ἀδιαίρετη καὶ χωρὶς μέρη καὶ ἁπλῆ. Ἐκεῖνος, ἑπομένως, ὁ ὁποῖος ἔχει νόησι, καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπο, δὲν ἐξῆλθε ἀκόμη ἀπὸ τὴν δυάδα· ἐνῶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐγκατέλειψε, ἐξ ὁλοκλήρου, αὐτὴν [τὴν δυάδα], ἔχει κατασταθῆ μέσα στὴν Μονάδα,

τὴν τοῦ νοεῖν ὑπεροχικῶς ἀποθέμενος δύναμιν.

πγ΄. Ἐν μὲν τοῖς πολλοῖς, ἑτερότης, καὶ ἀνομοιότης ἐστί, καὶ διαφορά· ἐν δὲ τῷ Θεῷ, κυρίως ἑνὶ καὶ μόνῳ τυγχάνοντι, ταυτότης, καὶ ἁπλότης μόνον ἐστί, καὶ ὁμοιότης· οὐκ ἀσφαλὲς οὖν, πρὶν ἔξω γενέσθαι τῶν πολλῶν, ἐπιβάλλειν ταῖς περὶ Θεοῦ θεωρίαις. Καὶ δηλοῖ τοῦτο Μωϋσῆς, ἔξω τῆς παρεμβολῆς πηγνύμενος τὴν σκηνὴν τῆς διανοίας[63]*, καὶ τότε προσομιλῶν τῷ Θεῷ. Τὸ γὰρ μετὰ λόγου τοῦ κατὰ προφορὰν πειρᾶσθαι φάναι τὸ ἄῤῥητον, ἐπικίνδυνον, διότι καὶ δυάς, καὶ πλέον ἐστὶν ὁ κατὰ προφορὰν λόγος. Τὸ δὲ ἄνευ φωνῆς μόνῃ τῇ ψυχῇ τὸ ὂν θεωρεῖν, ἰσχυρότατον· ὅτι κατὰ τὴν ἀδιαίρετον ἵσταται μονάδα, καὶ οὐκ ἐν τοῖς πολλοῖς. Ὁ γὰρ Ἀρχιερεὺς ἅπαξ τοῦ ἔτους εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων ἔσω τοῦ καταπετάσματος εἰσιέναι μόλις προστεταγμένος*[64]*, διδάσκει μόνον δεῖν ἐκεῖνον τὸν τὴν ἄϋλον [recte: αὐλὴν] καὶ τὰ Ἅγια διαβάντα, καὶ εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων ἔσω γε-*

ἀφοῦ παραμέρισε μὲ τὴν ὑπέρβασι τὴν δύναμι τοῦ νὰ νοῇ.

83. Στὰ μὲν πολλὰ ὑπάρχει ἑτερότητα καὶ ἀνομοιότητα καὶ διαφορά· στὸν δὲ Θεό, καθὼς συμβαίνει νὰ εἶναι κυριαρχικὰ ἕνας καὶ μόνος, ὑπάρχει ταυτότητα καὶ μόνο ἁπλότητα καὶ ὁμοιότητα. Ἑπομένως, δὲν [εἶναι] ἀσφαλές, πρὶν νὰ φθάσῃ [κανεὶς] ἔξω ἀπὸ τὰ πολλά, νὰ καταγίνεται μὲ τὶς γύρω ἀπὸ τὸν Θεὸ θεωρίες. Καὶ δηλώνει αὐτὸ ὁ Μωϋσῆς, μὲ τὸ νὰ κατασκευάσῃ, ἔξω ἀπὸ τὸ στρατόπεδο, τὴν σκηνὴ τῆς διανοίας καὶ τότε νὰ συνομιλήσῃ μὲ τὸν Θεό. Διότι [εἶναι] ἐπικίνδυνο τὸ νὰ ἀποπειρᾶται [κανεὶς] νὰ πῇ μὲ τὸν προφορικὸ λόγο τὸ ἄρρητο [ἐκεῖνο, ποὺ εἶναι ἀδύνατον νὰ εἰπωθῇ], διότι ὁ προφορικὸς λόγος εἶναι καὶ δυὰς καὶ πιὸ πολύ. Ἐνῶ τὸ νὰ θεωρῇ [κανεὶς] μόνο μὲ τὴν ψυχὴ χωρὶς φωνὴ τὸ Ὂν [εἶναι] ἰσχυρότατο, διότι εὑρίσκεται ἐνώπιον τῆς ἀδιαιρέτου Μονάδος καὶ ὄχι στὰ πολλά. Διότι ὁ Ἀρχιερεύς, [ὡς παράδειγμα], ὁ ὁποῖος ἔχει προσταχθῇ νὰ εἰσέρχεται ἐντὸς τοῦ καταπετάσματος, στὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, μόλις μία φορὰ τὸν χρόνο, διδάσκει, ὅτι πρέπει μόνο ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος διαβαίνει τὴν αὐλὴ καὶ τὰ Ἅγια καὶ καθίσταται μέσα στὰ Ἅγια

νόμενον, τουτέστι τὸν ἅπασαν τῶν αἰσθητῶν τε, καὶ νοητῶν παρελθόντα φύσιν, καὶ πάσης τῆς κατὰ τὴν γένεσιν ἰδιότητος γενόμενον καθαρόν, ἀνείμονα, καὶ γυμνὸν τῇ διανοίᾳ προσβάλλειν ταῖς περὶ Θεοῦ φαντασίαις.

πδ΄. Μωϋσῆς ὁ μέγας, ἔξω τῆς παρεμβολῆς πηξάμενος ἑαυτοῦ τὴν σκηνήν[65], τουτέστι τὴν γνώμην, καὶ τὴν διάνοιαν ἱδρυσάμενος ἔξω τῶν ὁρωμένων, προσκυνεῖν τὸν Θεὸν ἄρχεται, καὶ εἰς τὸν γνόφον εἰσελθών[66], τὸν ἀειδῆ καὶ ἄϋλον τῆς γνώσεως τόπον, ἐκεῖ τελειούμενος τὰς ἱερωτάτας τελετάς.

πε΄. Ὁ γνόφος ἐστίν, ἡ ἀειδής, καὶ ἄϋλος καὶ ἀσώματος κατάστασις· ἡ τὴν παραδειγματικὴν τῶν ὄντων ἔχουσα γνῶσιν· ἐν ᾗ ὁ γενόμενος ἐντός, καθάπερ τις ἄλλος Μωϋσῆς, φύσει θνητῷ[δ΄] [recte: θνητῇ] κατανοεῖ τὰ ἀθάνατα· δι᾽ ἧς τῶν θείων ἀρετῶν ἐν ἑαυτῷ ζωγραφήσας τὸ κάλλος, ὥς περ γραφὴν εὐμιμήτως ἔχουσαν τοῦ ἀρχετύπου κάλλους τὸ ἀπεικόνισμα, κάτεισιν ἑαυτὸν

τῶν Ἁγίων, δηλαδὴ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ξεπέρασε ὅλη τὴν φύσι καὶ τῶν αἰσθητῶν καὶ τῶν νοητῶν καὶ ἔγινε καθαρός, χωρὶς περιβολὴ καὶ γυμνός, ὡς πρὸς τὴν διάνοια, ἀπὸ κάθε χαρακτηριστικὸ σχετικὸ μὲ τὴν δημιουργία, [αὐτὸς] νὰ πλησιάζῃ τὶς γύρω ἀπὸ τὸν Θεὸ ἐμφανίσεις.

84. Ὁ μέγας Μωϋσῆς, ἀφοῦ κατεσκεύασε τὴν σκηνή του ἔξω ἀπὸ τὴν παρεμβολή, δηλαδὴ τὴν γνώμη, καὶ ἐγκατέστησε τὴν διάνοια ἔξω ἀπὸ τὰ ὁρώμενα, ἀρχίζει νὰ λατρεύῃ τὸν Θεό καὶ ἀφοῦ εἰσῆλθε στὸ γνόφο, [δηλαδὴ] στὸν ἄμορφο καὶ ἄϋλο τόπο τῆς γνώσεως, ἐκεῖ φθάνοντας σὲ μέτρο τελειότητος [ἐπιτελεῖ] τὶς πλέον ἱερὲς τελετές.

85. Ὁ γνόφος εἶναι ἡ ἄμορφη καὶ ἄϋλη καὶ ἀσώματη κατάστασι, ἡ ὁποία ἐμπεριέχει τὴν γνῶσι τῶν ὄντων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑποδειγμάτων [τους], μέσα στὴν ὁποία ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κατασταθῇ ἐντός [της], ὡς κάποιος ἄλλος Μωϋσῆς, μὲ τὴν θνητή [του] φύσι, κατανοεῖ τὰ ἀθάνατα· διὰ τῆς ὁποίας [γνώσεως], ἀφοῦ ζωγραφίσῃ στὸν ἑαυτό του τὸ κάλλος τῶν θείων ἀρετῶν, ὅπως ἀκριβῶς κάποια εἰκόνα, ἡ ὁποία μὲ ἐπιτυχῆ ἀπομίμησι συγκρατεῖ τὴν περιγραφὴ τοῦ κάλλους τοῦ ἀρχετύπου, κατεβαίνει [ἀπὸ τὸν γνόφο, ὅπως ὁ Μωϋσῆς ἀπὸ τὸ Σινᾶ] παρουσιάζοντας τὸν ἑαυτό [του],

προβαλλόμενος τοῖς βουλομένοις μιμεῖσθαι τὴν ἀρετήν[67]. Καὶ ἐν τούτῳ δεικνὺς ἧς μετειλήφει χάριτος τὸ φιλάνθρωπόν τε, καὶ ἄφθονον.

πς΄. Οἱ ἀσπίλως τὴν κατὰ Θεὸν μετερχόμενοι φιλοσοφίαν, μέγιστον ἐκ τῆς κατὰ ταύτης ἐπιστήμην κέρδος εὑρίσκουσι, τὸ μηκέτι τὴν γνώμην τοῖς πράγμασι συμμεταβάλλεσθαι, ἀλλὰ μετ᾽ εὐσταθοῦς βεβαιότητος πᾶσιν ἐγχειρεῖν προθύμως, τοῖς ἁρμόζουσι τῷ λόγῳ τῆς ἀρετῆς.

πζ΄. Τὴν κατὰ σάρκα πρώτην ἐν Χριστῷ διὰ Πνεύματος βαπτισθέντες ἀφθαρσίαν, τὴν ἐσχάτην κατ᾽ αὐτὸν ἐν Πνεύματι δι᾽ ἐπιδόσεως ἔργων ἀγαθῶν δηλονότι, καὶ τοῦ κατὰ πρόθεσιν θανάτου τὴν προτέραν φυλάξαντες ἀκηλίδωτον ἐκδεχόμεθα· καθ᾽ ἣν τῶν ἐχόντων οὐδεὶς ἀποβολὴν δέδοικε τῶν κτηθέντων ἀγαθῶν.

πη΄. Τοῖς ἐπὶ γῆς τῆς θείας ἀρετῆς ἀπ᾽ οὐρανοῦ δι᾽ ἔλεος πρὸς ἡμᾶς τὴν χάριν καταπέμψαι βουληθεὶς ὁ Θεός, συμβολικῶς τὴν ἱερὰν σκηνήν, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ πάντα

ὡς παράδειγμα, γιὰ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν νὰ μιμοῦνται τὴν ἀρετή. Καὶ μ᾽ αὐτὸν [τὸν τρόπο κατορθώνει] νὰ δείξῃ τὸ φιλάνθρωπο καὶ τὸ ἄφθονο τῆς Χάριτος, τὴν ὁποία ἀπήλαυσε.

86. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀσκοῦν ἄμεμπτα τὴν κατὰ Θεὸν φιλοσοφία, λαμβάνουν, ὡς τὸ μέγιστο κέρδος, ἀπὸ τήν ἐξ ἐμπειρίας γνῶσι, ἕνεκα αὐτῆς [τῆς κατὰ Θεὸν φιλοσοφίας], τὸ νὰ μὴν μεταβάλλουν μαζὶ μὲ τὶς συνθῆκες τὴν γνώμη, ἀλλὰ μὲ ἀκλόνητη βεβαιότητα νὰ ἐπιχειροῦν, πρόθυμα, ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀντιστοιχοῦν στὸν λόγο τῆς ἀρετῆς.

87. Ἀφοῦ λάβαμε μὲ τὸ Βάπτισμα, διὰ τοῦ [Παναγίου] Πνεύματος, στὸ σῶμα [μας] τὴν πρώτη ἐν Χριστῷ ἀφθαρσία, προσδοκοῦμε, σύμφωνα μ᾽ Αὐτὸν τὸν Ἴδιο [τὸν Χριστό], τὴν τελευταία [ἀφθαρσία] ἐν [Παναγίῳ] Πνεύματι, ἐπειδὴ δηλαδὴ διαφυλάξαμε ἀκηλίδωτη τὴν προηγούμενη [πρώτη ἀφθαρσία] μὲ τὴν ἐπιμέλεια τῶν ἀγαθῶν ἔργων καὶ τὸν ἑκούσιο θάνατο· κατὰ τὴν ὁποία [τελευταία ἀφθαρσία] κανεὶς ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι [τὴν] ἔχουν δὲν φοβᾶται τὴν ἀπώλεια τῶν ἀποκτηθέντων ἀγαθῶν.

88. Ὁ Θεός, ἐπειδὴ θέλησε, ἕνεκα τοῦ ἐλέους [Του], νὰ ἀποστείλῃ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ σ᾽ ἐμᾶς, οἱ ὁποῖοι [εἴμαστε] στὴν γῆ, τὴν Χάρι, κατασκεύασε συμβολικῶς τὴν Ἱερὴ Σκηνὴ [τοῦ Μαρτυρίου] καὶ ὅλα ὅσα [βρίσκον-

κατεσκεύασε[68], σοφίας οὖσαν ἀπεικόνισμα, καὶ τύπον, καὶ μίμημα.

πθ΄. Ἡ χάρις τῆς Νέας Διαθήκης μυστικῶς τῷ τῆς Παλαιᾶς κέκρυπται γράμματι· διὸ φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν[69]. Ὁ οὖν νόμος τῷ μὲν γράμματι παλαιοῦται, καὶ γηράσκει καταργούμενος[70]· τῷ δὲ πνεύματι νεάζει διὰ παντὸς ἐνεργούμενος. Ἡ γὰρ χάρις παντελῶς ἀπαλαίωτος.

ϟ΄. Ὁ μὲν νόμος, σκιὰν ἔχει τοῦ Εὐαγγελίου[71]· τὸ Εὐαγγέλιον, εἰκών ἐστι τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Ὁ μὲν γὰρ κωλύει τὰς τῶν κακῶν ἐνεργείας· ὁ δὲ τὰς πράξεις τῶν ἀγαθῶν παρατίθεται.

ϟα΄. Τὴν Ἁγίαν ὅλην Γραφήν, σαρκὶ διαιρεῖσθαι λέγομεν, καὶ πνεύματι· καθάπερ τινὰ πνευματικὸν ἄνθρωπον οὖσαν. Ὁ γὰρ τὸ ῥητὸν τῆς Γραφῆς εἰπὼν εἶναι σάρκα, τὸν δὲ ταύτης νοῦν Πνεῦμα, ἤγουν ψυχήν, τῆς ἀληθείας οὐχ ἁμαρτήσεται. Σοφὸς δὲ προδήλως, ὁ τὸ μὲν φθειρόμενον ἀφείς, ὅλος τοῦ ἀφθάρτου γενόμενος.

ται] μέσα σ᾽ αὐτήν, ἡ ὁποία εἶναι εἰκόνα καὶ τύπος καὶ ὁμοίωμα τῆς Σοφίας.

89. Ἡ Χάρι τῆς Νέας Διαθήκης εἶναι κρυμμένη μυστικὰ στὰ γραφόμενα στὴν Παλαιὰ [Διαθήκη]· γι᾽ αὐτὸ λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὁ Νόμος εἶναι πνευματικός. Ἑπομένως, ὁ Νόμος, ὡς πρὸς τὰ γραφόμενα, παλιώνει καὶ γερνάει, ἀφοῦ καταργεῖται· ἐνῶ, ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα, πάντοτε εἶναι νέος, ἀφοῦ ἐμφορεῖται ἀπὸ τὴν ἐνέργεια [τοῦ Παναγίου Πνεύματος]. Διότι ἡ Χάρι [εἶναι] ἐντελῶς μὴ παλαιούμενη.

90. Ὁ μὲν Νόμος [τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης] ἐμπεριέχει τὴν σκιὰ τοῦ Εὐαγγελίου. Τὸ Εὐαγγέλιο εἶναι εἰκόνα τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν. Διότι ὁ μὲν [Νόμος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης] ἐμποδίζει τὶς ἐκδηλώσεις τῶν κακῶν, ὁ δὲ [Νόμος τοῦ Εὐαγγελίου] ἐκθέτει τὶς πράξεις τῶν ἀγαθῶν.

91. Λέγομε, ὅτι ὅλη ἡ Ἁγία Γραφὴ διαιρεῖται στὸ σῶμα καὶ στὸ πνεῦμα, σὰν νὰ εἶναι ἀκριβῶς κάποιος πνευματικὸς ἄνθρωπος. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶπε, ὅτι εἶναι σῶμα τὸ κατὰ γράμμα περιεχόμενο τῆς [Ἁγίας] Γραφῆς, τὸ δὲ [βαθύτερο] νόημά της [εἶπε, ὅτι εἶναι] πνεῦμα, δηλαδὴ ψυχή, συνήθως δὲν πλανᾶται, ὡς πρὸς τὴν ἀλήθεια. Καὶ [εἶναι] ὁλοφάνερα σοφὸς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, ἐνῶ ἐγκατέλειψε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο φθείρεται, καθ᾽ ὁλοκληρίαν, ἔγινε [μέτοχος] τοῦ ἀφθάρτου.

ϟβ′. Ὁ μὲν νόμος σάρξ ἐστι τοῦ κατὰ τὴν Ἁγίαν Γραφὴν πνευματικοῦ ἀνθρώπου· αἴσθησις δὲ οἱ Προφῆται· τὸ δὲ Εὐαγγέλιον ψυχὴ νοερά, διὰ σαρκὸς τοῦ νόμου, καὶ δι᾽ αἰσθήσεως τῶν Προφητῶν ἐνεργοῦσα· καὶ τὴν ἑαυτῆς δύναμιν ταῖς ἐνεργείαις ἐκφαίνουσα.

ϟγ′. Σκιὰν μὲν εἶχεν ὁ νόμος[72]*· εἰκόνα δὲ οἱ Προφῆται, τῶν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ θείων καὶ πνευματικῶν ἀγαθῶν. Αὐτὸ δὲ τὸ Εὐαγγέλιον αὐτὴν παροῦσαν ἡμῖν διὰ τῶν πραγμάτων ἔδειξε τὴν ἀλήθειαν· τὴν τῷ νόμῳ προσκιασθεῖσαν καὶ τοῖς Προφήταις προεικονισθεῖσαν.*

ϟδ′. Ὁ τὸν νόμον διὰ βίου καὶ πολιτείας ἐπιτελῶν, μόνων τῶν τῆς κακίας ἀργεῖ συμπερασμάτων, καταθύων τῷ Θεῷ τῶν ἀλόγων παθῶν τὴν ἐνέργειαν· καὶ τούτῳ πρὸς σωτηρίαν ἀρκεῖται τῷ τρόπῳ, διὰ τὴν ἐν αὐτῷ πνευματικὴν νηπιότητα.

ϟε′. Ὁ τῷ προφητικῷ λόγῳ παιδαγωγούμενος πρὸς τῇ ἀποβολῇ τῆς τῶν παθῶν ἐνεργείας, καὶ τὰς κατὰ ψυχὴν συνισταμένας αὐτῷ ἐκτί-

92. Ὁ μὲν Νόμος[ζ′] εἶναι τὸ σῶμα τοῦ, σύμφωνα μὲ τὴν Ἁγία Γραφή, πνευματικοῦ ἀνθρώπου. Αἴσθησι δὲ [τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου εἶναι] οἱ Προφῆτες. Τὸ δὲ Εὐαγγέλιο [εἶναι] ἡ νοερὰ ψυχή, ἡ ὁποία ἐνεργεῖ, μέσῳ τοῦ σώματος, [δηλαδὴ] τοῦ Νόμου καὶ μέσῳ τῆς αἰσθήσεως, [δηλαδὴ] τῶν Προφητῶν· καὶ ἀποκαλύπτει [ἡ νοερὰ ψυχὴ] διὰ τῶν ἐνεργειῶν [της] τὴν δύναμί της.

93. Ὁ μὲν Νόμος ἦταν ἡ σκιά, οἱ δὲ Προφῆτες [ἦταν] ἡ εἰκόνα τῶν θείων καὶ πνευματικῶν ἀγαθῶν μέσα στὸ Εὐαγγέλιο. Τὸ ἴδιο δὲ τὸ Εὐαγγέλιο μᾶς ἔδειξε, μέσῳ ὅσων πραγματεύεται, παροῦσα αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν Ἀλήθεια, ἡ ὁποία παρουσιάσθηκε πρωτύτερα, ὡς σκιά, στὸν Νόμο καὶ προεικονίσθηκε στοὺς Προφῆτες.

94. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπιτελεῖ τὸν Νόμο μὲ τὸν βίο καὶ τὴν πολιτεία [του] μένει ἀργὸς μόνο γιὰ τὰ συμπεράσματα τῆς κακίας, θυσιάζοντας στὸν Θεὸ τὴν ἐνέργεια τῶν ἀλόγων παθῶν καί, ἐξ αἰτίας τῆς ἐσωτερικῆς του πνευματικῆς νηπιότητος, ἀρκεῖται σ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο γιὰ τὴν σωτηρία [του].

95. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος παιδαγωγεῖται ἀπὸ τὸν προφητικὸ λόγο, ἀπορρίπτει, μαζὶ μὲ τὴν ἀποβολὴ τῆς ἐνεργείας τῶν παθῶν, [τὴν ἔμπρακτη ἁμαρτία] καὶ τὶς συγκαταθέσεις [στοὺς λογισμούς], οἱ ὁποῖες συντε-

θεται συγκαταθέσεις· ἵνα μὴ τῷ χείρονι, φημὶ δὲ τῇ σαρκί, δοκῶν κακίας ἀπέχεσθαι, τῷ κρείττονι, λέγῳ δὲ τῇ ψυχῇ, λάθῃ ταύτην δαψιλῶς ἐνεργούμενος.

ϟϛʹ. Ὁ τὴν Εὐαγγελικὴν ζωὴν γνησίως ἀσπαζόμενος, καὶ ἀρχὴν καὶ τέλος ἑαυτοῦ τῆς κακίας ἐξέτεμε· καὶ πᾶσαν ἀρετὴν ἔργῳ καὶ λόγῳ μετέρχεται· θύων θυσίαν αἰνέσεως καὶ ἐξομολογήσεως[73]*· πάσης τῆς κατ᾽ ἐνέργειαν τῶν παθῶν ἀπηλλαγμένος ὀχλήσεως· καὶ τῆς κατὰ νοῦν πρὸς αὐτὰ μάχης ὑπάρχων ἐλεύθερος, καὶ μόνον ἔχων τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν τὴν ψυχὴν διατρέφουσαν, ἀκόρεστον ἡδονήν.*

ϟζʹ. Τοῖς σπουδαιοτέροις τῶν θείων Γραφῶν ἐπιμεληταῖς, δύο ἔχων ἀναφαίνεται μορφὰς ὁ κατὰ τὸν Κύριον λόγος· τὴν μὲν κοινήν, καὶ δημωδεστέραν, καὶ [addendum: οὐκ] ὀλίγοις θεατήν, καθ᾽ ἣν λέγεται τό, εἴδομεν αὐτὸν καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος[74]*· τὴν δέ, κρυφιωτέραν καὶ ὀλίγοις ἐφικτήν· τοῖς ἤδη κατὰ Πέτρον καὶ Ἰωάννην τοὺς Ἁγίους Ἀποστό-*

λοῦνται ἀπ᾽ αὐτὸν στὴν ψυχή, ὥστε νὰ μὴν νομίζῃ, ὅτι ἀπέχει ἀπὸ τὴν κακία, ὡς πρὸς τὸ χειρότερο, ἐννοῶ, [δηλαδὴ] τὸ σῶμα, ἐνῶ ὡς πρὸς τὸ καλλίτερο, ἐννοῶ [δηλαδὴ] τὴν ψυχή, νὰ ἐργάζεται κρυφά, ἀφειδῶς, αὐτὴν [τὴν κακία].

96. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀσπάζεται γνήσια τὴν Εὐαγγελικὴ ζωή, ἀποκόπτει συνήθως ἀπὸ τὸν ἑαυτό του καὶ τὸ τέλος καὶ τὴν ἀρχὴ τῆς κακίας· καὶ ἐπιδιώκει κάθε ἀρετὴ καὶ μὲ ἔργο καὶ μὲ λόγο, τελώντας θυσία [στὸν Θεὸ] δοξολογίας καὶ μετανοίας· [καὶ εἶναι] ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κάθε ταραχή, ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιδράσεως τῶν παθῶν· καὶ εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ τὸν νοητὸ ἀγῶνα ἐναντίον αὐτῶν [τῶν παθῶν] καὶ ἔχει μόνο, ἀκόρεστη ἡδονή, τὴν ἐλπίδα τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν, ἡ ὁποία τρέφει τὴν ψυχή.

97. Ὁ σχετικὸς πρὸς τὸν Κύριο λόγος γιὰ τοὺς ἐπιμελεστέρους μελετητὲς τῶν θείων Γραφῶν ἀποκαλύπτεται, ὅτι ἔχει δύο μορφές· ἀφενὸς τὴν κοινὴ [γιὰ ὅλους μορφὴ] καὶ συνηθέστερη καὶ ὄχι[ηʹ] ἀπὸ ὀλίγους ὁρατή, βάσει τῆς ὁποίας λέγεται τό: «εἴδαμε Αὐτὸν καὶ δὲν εἶχε [εὔσχημο] μορφὴ οὔτε ὡραιότητα»· ἀφετέρου τὴν μυστικώτερη καὶ ἐφικτὴ στοὺς ὀλίγους, σ᾽ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἤδη γίνει ὅμοιοι μὲ τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους, τὸν Πέτρο καὶ τὸν

λους γεγόνασιν· ἐφ᾽ ὧν ὁ Κύριος μετεμορφώθη πρὸς δόξαν νικῶσαν τὴν αἴσθησιν[75]*· καθ᾽ ἣν ἐστιν ὡραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων*[76]*. Τούτων δὲ τῶν δύο μορφῶν, ἡ μὲν προτέρα τοῖς εἰσαγομένοις ἁρμόδιος· ἡ δευτέρα δὲ τοῖς κατὰ τὴν γνῶσιν ὡς ἐφικτὸν τελειωθεῖσιν ἀναλόγως. Καὶ ἡ μέν, τῆς πρώτης παρουσίας τοῦ Κυρίου ἐστὶν εἰκών· ἐφ᾽ ἧς τὸ ῥητὸν τοῦ Εὐαγγελίου θετέον διὰ παθημάτων καθαιρούσης τοὺς πρακτικούς· ἡ δέ, τῆς δευτέρας καὶ ἐνδόξου παρουσίας ἐστὶ προδιατύπωσις, ἐφ᾽ ἧς τὸ πνεῦμα νοεῖται τῆς διὰ σοφίας τοὺς γνωστικοὺς μεταμορφούσης πρὸς θέωσιν· ἐκ τῆς ἐν αὐτοῖς τοῦ Λόγου μεταμορφώσεως, ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζομένοις [recte: κατοπτριζομένους]* [77].

ϟη´. Ὁ μὲν ἀκατάσειστος ὑπὲρ ἀρετῆς ἐγκαρτερῶν τοῖς δεινοῖς, ἐνεργουμένην ἐφ᾽ ἑαυτὸν ἔχει τὴν πρώτην τοῦ Λόγου παρουσίαν, πάσης αὐτὸν κηλῖδος καθαίρουσαν. Ὁ δὲ τὸν νοῦν πρὸς τὴν τῶν Ἀγγέλων διὰ θεωρίας μεταβι-

Ἰωάννη· ἐνώπιον τῶν ὁποίων ὁ Κύριος μεταμορφώθηκε μὲ δόξα, ἡ ὁποία νικᾶ τὴν αἴσθησι· βάσει τῆς ὁποίας εἶναι «ὡραῖος μὲ πολλὴ ὡραιότητα, ἡ ὁποία ὑπερέχει τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων». Ἀπ᾽ αὐτὲς τὶς δύο μορφές, ἡ μὲν πρώτη εἶναι κατάλληλη γιὰ τοὺς ἀρχαρίους· ἡ δὲ δευτέρα [εἶναι κατάλληλη] γιὰ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι, ὅσο [εἶναι], ἀναλόγως [στὸν καθένα, ἀνθρωπίνως] ἐφικτό, ἔγιναν τέλειοι, ὡς πρὸς τὴν γνῶσι [τοῦ Θεοῦ]. Καὶ ἡ μὲν [πρώτη μορφὴ] εἶναι εἰκόνα τῆς πρώτης παρουσίας τοῦ Κυρίου, ὡς πρὸς τὴν ὁποία πρέπει νὰ τεθῇ πρὸς ἐφαρμογὴ τὸ κατὰ γράμμα περιεχόμενο τοῦ Εὐαγγελίου, γιὰ νὰ καθάρῃ τοὺς πρακτικούς, [ὅσους ἀσκοῦν τὴν πρακτικὴ ἀρετή]. Ἡ δὲ [δεύτερη μορφὴ] εἶναι προεικόνισι τῆς δευτέρας καὶ ἐνδόξου παρουσίας [τοῦ Κυρίου], ὡς πρὸς τὴν ὁποία [μορφὴ] γίνεται καταληπτὸ τὸ πνεῦμα [τῆς Ἁγίας Γραφῆς], ποὺ μέσῳ τῆς σοφίας μεταμορφώνει πρὸς τὴν θέωσι τοὺς γνωστικούς, ὅταν, ἕνεκα τῆς, ἐντός τους, Μεταμορφώσεως τοῦ Λόγου ἀντανακλοῦν σὰν καθρέπτες, μὲ ἀποκεκαλυμμένο τὸ πρόσωπό [τους], τὴν δόξα τοῦ Κυρίου.

98. Ἐκεῖνος μέν, ὁ ὁποῖος χάριν τῆς ἀρετῆς ὑπομένει ἀδιασάλευτος τὰ δεινά, ἔχει ἐνεργοῦσα πάνω στὸν ἑαυτό του τὴν πρώτη παρουσία τοῦ Λόγου, ἡ ὁποία τὸν καθαρίζει ἀπὸ κάθε κηλῖδα. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος μετέφερε, διὰ τῆς θεωρίας, τὸν νοῦ [του] στὴν κατάστασι τῶν Ἀγγέλων,

βάσας κατάστασιν, τῆς δευτέρας ἔχει παρουσίας τὴν δύναμιν, ἐνεργοῦσαν αὐτῷ τὸ ἀπαθὲς καὶ ἀνάλωτον.

ϟθ'. Αἴσθησις μὲν ἕπεται τῷ πρακτικῷ, διὰ πόνων κατορθοῦντι τὰς ἀρετάς. Ἀναισθησία δὲ τῷ γνωστικῷ, τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ κόσμου συστείλαντι, πρὸς Θεόν. Ὁ μὲν γὰρ λῦσαι τῆς ψυχῆς τὸν κατὰ φύσιν τῆς σχέσεως πρὸς τὴν σάρκα δεσμὸν διὰ τῆς πρακτικῆς ἀγωνιζόμενος, ἔχει τὴν γνώμην τοῖς πόνοις συνεχῶς ὑποκλάζουσαν. Ὁ δὲ τῆς σχέσεως ἀναπαύσας διὰ τῆς θεωρίας τοὺς ἥλους, οὐδὲν [recte: οὐδενὶ] τὸ σύνολόν ἐστι καθεκτός· καθαρὸς ἤδη τοῦ πάσχειν τε καὶ κρατεῖσθαι πεφυκότος παρὰ τῶν ἑλεῖν βουλομένων γενόμενος.

ρ'. Τὸ Μάννα τὸ δοθὲν τῷ Ἰσραὴλ κατὰ τὴν ἔρημον[78]*, ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος ἐστὶ πρὸς πᾶσαν ἡδονὴν πνευματικὴν ἀρκῶν τοῖς ἐσθίουσιν αὐτόν· καὶ πρὸς πᾶσαν γεῦσιν κατὰ τὴν διαφορὰν τῆς τῶν ἐσθιόντων ἐπιθυμίας μετακιρνώμενος· πάσης γὰρ ἔχει πνευματικῆς βρώσεως ποιότητα.*

κατέχει τὴν δύναμι τῆς δευτέρας παρουσίας [τοῦ Κυρίου], ἡ ὁποία ἐνεργεῖ σ᾽ αὐτὸν τὴν ἀπάθεια καὶ τὸ ἀδύνατον τῆς κυριεύσεως [ἀπὸ τοὺς δαίμονες].

99. Ἡ αἴσθησι ἐπακολουθεῖ μὲν στὸν πρακτικὸ [ἄνθρωπο], ὁ ὁποῖος κατορθώνει μὲ κόπους τὶς ἀρετές. Ἡ ἀπουσία αἰσθήσεως [ἐπακολουθεῖ] στὸν γνωστικό, ὁ ὁποῖος [κινούμενος] πρὸς τὸν Θεό, περιόρισε τὸν νοῦ [του] ἀπὸ τὴν σάρκα καὶ τὸν κόσμο. Διότι ὁ μὲν [πρακτικός], καθὼς ἀγωνίζεται νὰ λύσῃ, διὰ τῆς πρακτικῆς [ἀσκήσεως], τὸν φυσικὸ δεσμὸ τῆς σχέσεως μὲ τὸ σῶμα, ἔχει τὴν γνώμη [του], συνεχῶς, ὑποκύπτουσα στοὺς κόπους. Ἐκεῖνος, ὅμως, ὁ ὁποῖος κατήργησε διὰ τῆς θεωρίας τὰ καρφιὰ τῆς σχέσεως [πρὸς τὸ σῶμα] ἀπὸ ἀπολύτως τίποτα δὲν ἐμποδίζεται· διότι ἤδη ἔγινε καθαρός, ὡς πρὸς [τὸ σῶμα], τὸ ὁποῖο ἔχει τὴν ἰδιότητα ἐκ φύσεως καὶ νὰ ὑφίσταται τὸ πάθος καὶ νὰ κυριαρχῆται ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θέλουν νὰ [τὸν] κυριεύσουν [τὰ πάθη].

100. Τὸ Μάννα, τὸ ὁποῖο δόθηκε στοὺς Ἰσραηλίτες στὴν ἔρημο, εἶναι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπαρκεῖ, πρὸς κάθε πνευματικὴ ἡδονή, σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι [Τὸν] τρώγουν· καὶ μεταβάλλεται σὲ κάθε γεῦσι, σύμφωνα μὲ τὸ εἶδος τῆς ἐπιθυμίας ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι [Τὸν] τρώγουν· διότι διαθέτει κάθε ποιότητα πνευματικῆς τροφῆς.

Διὸ τοῖς μὲν ἄνωθεν ἐκ σπορᾶς ἀφθάρτου διὰ πνεύματος γεννηθεῖσι[79]*, λογικὸν ἄδολον γίνεται γάλα*[80]*· τοῖς δὲ ἀσθενοῦσι, λάχανον*[81] *τὴν παθοῦσαν τῆς ψυχῆς παραμυθούμενος δύναμιν· τοῖς δὲ διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς γεγυμνασμένα ἔχουσι πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ, στερεὰν αὐτοῖς δίδωσι τροφήν*[82]*. Ἔχει δὲ καὶ ἄλλας ἀπείρους δυνάμεις ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, ἐνταῦθα μὴ χωρουμένας· ἀναλύσας δέ τις, καὶ ἄξιος γενόμενος ἐπὶ πολλῶν, ἢ ἐπὶ πάντων κατασταθῆναι*[83]*, λήψεται κἀκείνας ὅλας, ἤ τινάς, τοῦ λόγου τὰς δυνάμεις [recte: τῶν δυνάμεων], διὰ τὸ ἐν ἐλαχίστῳ αὐτὸν ἐνταῦθα γεγονέναι. Πᾶσα γὰρ τῶν ἐνταῦθα διδομένων θείων χαρισμάτων ἀκρότης, συγκρίσει τῶν μελλόντων, ἐλάχιστόν τι καὶ μέτριόν ἐστι.*

Γι᾽ αὐτό, σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι γεννήθηκαν, διὰ τοῦ [Παναγίου] Πνεύματος, ἄνωθεν, ἀπὸ ἄφθαρτη σπορά, γίνεται λογικὸ ἄδολο γάλα· σ᾽ ἐκείνους δέ, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀσθενεῖς, [γίνεται] λάχανο, γιὰ νὰ ἀνακουφίση τὴν δύναμι τῆς ψυχῆς, ποὺ δοκιμάστηκε· ἐνῶ σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι, ἕνεκα τῆς πνευματικῆς [τους] καταστάσεως, ἔχουν γυμνασμένα τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς, γιὰ τὴν διάκρισι καὶ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, σ᾽ αὐτοὺς δίδει στερεὰ τροφή. Ἔχει δὲ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἄλλες ἄπειρες δυνάμεις, οἱ ὁποῖες δὲν ἐπιτυγχάνονται ἐδῶ, [στὴν παροῦσα ζωή]. Ὅταν, ὅμως, κανεὶς πεθάνη καὶ ἀφοῦ γίνη ἄξιος, νὰ φθάση στὰ πολλὰ ἢ σὲ ὅλα, θὰ λάβη καὶ ὅλες ἐκεῖνες ἢ κάποιες ἀπὸ τὶς δυνάμεις τοῦ Λόγου, ἕνεκα τοῦ ὅτι αὐτὸς ἔχει κατασταθῆ [μέτοχός τους] κατὰ τὸ ἐλάχιστο ἐδῶ, [στὴν παροῦσα ζωή]. Διότι κάθε τελειότητα τῶν θείων χαρισμάτων, τὰ ὁποῖα δίδονται ἐδῶ, [στὴν παροῦσα ζωὴ] εἶναι κάτι ἐλάχιστο καὶ μέτριο ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ μελλοντικά.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ-ΣΧΟΛΙΑ

ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

α΄ *Ἴσως ὑπερεξῄρηται.*
β΄ *Ἴσως νόμον.*
γ΄ *Ἴσως καθαρότητα.*
δ΄ *Ἴσως λείπει τό, σώματι.*

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

ΣΕ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

1 Πρβλ. Ἑβρ. 11, 1.
2 Ῥωμ. 11, 36.
3 Μαλαχ. 4, 2.
4 Ἔξοδ. 7, 13, Ἔξοδ. 14, 28.
5 Ἐφεσ. 2, 22.
6 Γένεσ. 27, 20.
7 Δευτερ. 1, 43-44.
8 Δευτερ. 6, 10-11.
9 Πρβλ. Β΄ Κορ. 5, 15.
10 Ματθ. 3, 7-8.
11 Λευϊτ. 11, 1-43.
12 Πρβλ. Γαλ. 2, 4.
13 Πρβλ. Παροιμ. 26, 24.
14 Ματθ. 10, 8.
15 Ματθ. 26, 15, Ματθ. 27, 5.
16 Ἔξοδ. 14, 14.
17 Δευτερ. 6, 4.
18 Ἔξοδ. 14, 15.
19 Ματθ. 12, 1-2.
20 Πρβλ. Ματθ. 17, 20.
21 Πρβλ. Ματθ. 14, 19-20.
22 Ματθ. 10, 8, Λουκ. 10, 17.
23 Λουκ. 10, 19.
24 Ἔξοδ. 20, 8, Ἔξοδ. 31, 14-15.
25 Μάρκ. 2, 27-28.
26 Ἡσ. 66, 23.
27 Ἔξοδ. 16, 23, Ἔξοδ. 31, 13.
28 Λευϊτ. 16, 31.
29 Γένεσ. 17, 10-13.
30 Γένεσ. 8, 22.
31 Λευϊτ. 23, 10.
32 Δευτερ. 34, 5.
33 Ἰησ. Ναυῆ 5, 3.
34 Λευϊτ. 23, 11.
35 Ματθ. 9, 37.
36 Ῥωμ. 2, 29.
37 Γένεσ. 2, 3.
38 Πρβλ. Ἔξοδ. 14, 29, Ἔξοδ. 16, 1.
39 Ἰησ. Ναυῆ 3, 17.
40 Ματθ. 24, 36.
41 Γένεσ. 1, 31.
42 Ἰω. 20, 6-7.
43 Ματθ. 27, 66.
44 Ματθ. 28, 13.
45 Ματθ. 26, 15.

46 Πρβλ. Ματθ. 27, 35.
47 Ἰω. 17, 17.
48 Πρβλ. Ἐφεσ. 2, 5.
49 Ψαλμ. 70, 3.
50 Α' Κορ. 13, 10-12.
51 Α' Κορ. 1, 23.
52 Λουκ. 23, 12.
53 Λουκ. 23, 11.
54 Λουκ. 6, 44.
55 Δευτερ. 33, 2.
56 Ἰω. 19, 15.
57 Λουκ. 10, 20.
58 Λουκ. 22, 36.
59 Λουκ. 3, 23.
60 Πρβλ. Ἰω. 5, 7.
61 Ἰω. 5, 5.
62 Ἰω. 5, 8.
63 Ἔξοδ. 33, 7.
64 Λευϊτ. 16, Ἑβρ. 9, 7.
65 Ἔξοδ. 33, 7.
66 Ἔξοδ. 20, 21.
67 Πρβλ. Ἔξοδ. 34, 29.
68 Ἔξοδ. 25, 8.
69 Ῥωμ. 7, 14.
70 Ἑβρ. 8, 13.
71 Ἑβρ. 10, 1.
72 Ἑβρ. 10, 1.
73 Ψαλμ. 49, 14, Ψαλμ. 115, 8.
74 Ἡσ. 53, 2.
75 Β' Πέτρ. 1, 17-18.
76 Ψαλμ. 44, 3.
77 Β' Κορ. 3, 18.
78 Ἔξοδ. 16, 14-35.
79 Ἰω. 3, 3-5.
80 Πρβλ. Α' Πέτρ. 2, 2.
81 Πρβλ. Ῥωμ. 14, 2.
82 Πρβλ. Ἑβρ. 5, 14.
83 Πρβλ. Ματθ. 25, 21.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

α' Στὴν φράσι τῆς ἐκδόσεως τῆς Φιλοκαλίας τῶν Ἁγίων Μακαρίου καὶ Νικοδήμου: «*τὸ δεύτερον δέ, γενέσεως, καὶ τῶν κατὰ γένεσιν λόγων, εἰσφορὰ καὶ ἀπόλαυσις*» λείπει ἐκ παραδρομῆς, μετὰ τὴν λέξι *λόγων*, ἡ ἐνδιάμεσι φράσι: «*ἀπόλυσις. Τὸ δὲ τρίτον, τῶν κατ' αἴσθησιν καὶ νοῦν πνευματικωτέρων λόγων*», τὴν ὁποία ἡ παροῦσα ἔκδοσι ἀποκαθιστᾶ μὲ πηγὴ τὴν *Patrologiae cursus completus, Series Graeca,* Paris 1857- 1866, Ἔκδ. J.P.Migne. (Βλ. ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ ΑΓ., «Ἑκατοντὰς Πρώτη τῶν κεφαλαίων περὶ θεολογίας καὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ», *PG* 90, 1097B) Παρόμοια κενὰ συναντοῦμε κάποιες φορὲς στὴν ὅλη ἔκτασι τοῦ κειμένου τῆς *Πρώτης ἑκατοντάδος περὶ θεολογίας καὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ* τοῦ Ἁγίου Μαξίμου. Ἀπὸ τὴν ἴδια πηγὴ τῆς Ἔκδ. J.P.Migne συμπληρώνομε τὰ κενὰ παραθέτοντας στὸν παρόντα χῶρο τῶν *σημειώσεων* τὶς ἀναγκαῖες παραπομπές.

β' Στὴν φράσι: «*ὅτε οὐκ ἦν· ἀρετή*» λείπει, μετὰ τὴν ἄνω τελεία, ἡ ἐνδιάμεσι φράσι: «*τὰ δέ, τοῦ εἶναι χρονικῶς οὐκ ἠργμένα. Οὐκ ἦν γάρ ποτε, ὅτε οὐκ*». (Βλ. ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ ΑΓ., ὅ.π., *PG* 90, 1101B)

[γ] Περὶ τῆς ἑρμηνείας τῆς λέξεως «*θρίαμβος*», ποὺ ἐδῶ ἀποδίδομε «διασυρμός», βλ. *Φιλοκαλία τῶν Ἱερῶν Νηπτικῶν*, Ἱερὰ Μονὴ Μπούρα 2010, τομ. Α΄, σ. 479, σημείωσι [α].
[δ] Μετὰ τὴν φράσι: «*τῶν φαινομένων*» προστίθεται ἡ ἐλλείπουσα φράσι: «*καὶ νοουμένων*». (Βλ. ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ ΑΓ., ὅ.π., *PG* 90, 1108B)
[ε]) Ἡ λέξι «Κάδης» στὰ Ἑβραϊκὰ δηλώνει τὸ ἅγιο. Λέγεται ἑπομένως ἐδῶ, ὅτι ὁ Κύριος συνοδευόταν ἀπὸ ἁγίους. Κατὰ τὴν ἑρμηνεία τοῦ Θεοδωρήτου στὸ σημεῖο αὐτό, συνόδευαν τὸν Κύριο ἀναρίθμητοι ἅγιοι ἄγγελοι. (Πρβλ. ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ ΚΥΡΡΟΥ, «Ἐρώτησις ΜΔ΄ εἰς τὸ Δευτερονόμιον», *PG* 80, 449B
[ς] Μετὰ τὴν φράσι: «*καὶ ὑπὲρ οὐσίαν ὅλος*» προστίθεται ἡ ἐλλείπουσα φράσι: «*καὶ ὑπὲρ νόησιν ὅλος*». (Βλ. ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ ΑΓ., ὅ.π., *PG* 90, 1117A)
[ζ] Μὲ τὸν ὅρο «*Νόμος*» νοεῖται ἡ Πεντάτευχος, δηλαδὴ τὰ βιβλία: Γένεσις, Ἔξοδος, Λευϊτικό, Ἀριθμοί, Δευτερονόμιο. Μὲ τὸν ὅρο «*Προφῆται*» νοοῦνται τὰ συγγράμματα τῶν τεσσάρων μεγάλων καὶ τῶν δώδεκα μικρῶν προφητῶν καὶ τὰ παλαιότερα ἱστορικὰ βιβλία. (Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, Α΄, Β΄, Γ΄, Δ΄ Βασιλειῶν) – (Βλ. ΙΕΡΕΜΙΟΥ ΦΟΥΝΤΑ ΜΗΤΡ., «Γένεσις», *Ἑρμηνεία Παλαιᾶς Διαθήκης*, Ἀποστολικὴ Διακονία 2004, σ.σ. 9 ἔπ.)
[η] Στὴν φράσι: «*καὶ ὀλίγοις θεατήν*», μετὰ τὸ «*καί*», προστίθεται ἡ ἐλλείπουσα λέξι «*οὐκ*». (Βλ. ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ ΑΓ., ὅ.π., *PG* 90, 1121D)

ΣΧΟΛΙΑ

[1] «Κατ᾽ ἐπίνοιαν» σημαίνει κατὰ τὴν σκέψι. Τοῦτο λέγεται σὲ ἀντίθεσι πρὸς τὸ «πρᾶγμα». Ἔτσι λόγου χάρι οἱ δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ μποροῦν νὰ θεωροῦνται χωριστὰ μόνο «κατ᾽ ἐπίνοιαν» καὶ ὄχι στὴν πραγματικότητα, ἀλλὰ εἶναι ἑνωμένες στὸ διηνεκὲς κατὰ ὑποστατικὸ τρόπο στὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ Λόγου.
[2] Ὁ «αἰὼν» ἢ διαφορετικὰ ἡ αἰωνιότητα εἶναι ὁ «χρόνος» κινήσεως τῶν ἀγγέλων.

[3] Ἐδῶ πρόκειται γιὰ μία ἀπὸ τὶς δέκα Κατηγορίες τοῦ Ἀριστοτέλους, τὴν χρονικὴ Κατηγορία τοῦ «Ποτέ». Οἱ δέκα Κατηγορίες τοῦ Ἀριστοτέλους εἶναι: «Οὐσία, Ποσόν, Ποιόν, Πρός τι, Ποῦ, Ποτέ, Κεῖσθαι, Ἔχειν, Ποιεῖν, Πάσχειν». (Βλ. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ, *Κατηγορίαι*, 1b 25-2α70)

[4] «Ἀΐδιος», εἶναι κατηγόρημα ποὺ ἀποδίδεται κυριολεκτικὰ μόνο στὸν Θεό. Σημαίνει τὸ πρὸ τῶν αἰώνων καὶ πρὸ τοῦ χρόνου καὶ πάντοτε ὑπάρχον (ἀεὶ - ἴδιον), τὸ παντοτινό.

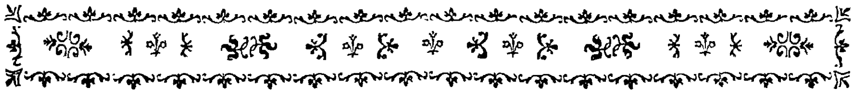
[5] Ὅλα τὰ ὄντα ὑπάρχουν μόνο, ἐπειδὴ μετέχουν σὲ κάποια ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο, πρακτικῶς, σημαίνει, ὅτι, ἂν παύσουν τὰ ὄντα νὰ μετέχουν στὸν Θεό, θὰ περιέλθουν στὴν ἀνυπαρξία, (δηλαδὴ στὸ μὴ ὄν). Ἔτσι, ἄλλα ὄντα μετέχουν μόνο στὴν οὐσιοποιὸ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ὅπως λόγου χάρι ὅλα τὰ ἀνόργανα ὄντα. Ἄλλα ὄντα μετέχουν καὶ στὴν ζωοποιὸ ἐνέργεια, ὁπότε ἔχουν ζωή, ὅπως λόγου χάρι τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα. Ἄλλα ὄντα μετέχουν καὶ στὴν σοφιοποιὸ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ὅπως λόγου χάρι τὰ λογικὰ ὄντα, δηλαδὴ οἱ ἄγγελοι καὶ οἱ ἄνθρωποι. Τέλος ἄλλα ὄντα μετέχουν καὶ στὴν θεοποιὸ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ὁπότε καὶ θεώνονται χαρισματικῶς, ὅπως λόγου χάρι οἱ ἀγαθοὶ ἄγγελοι καὶ οἱ ἀγαθοὶ ἄνθρωποι.

[6] Τὰ μεθεκτὰ ὄντα εἶναι στὴν προκειμένη περίπτωσι οἱ ἄκτιστες θεῖες ἐνέργειες, ποὺ θεώνουν τὰ κτιστὰ ὄντα. Πρόκειται γιὰ τὶς ἄκτιστες ἐνέργειες τῆς θείας οὐσίας. Αὐτὲς χαρακτηρίζονται ὡς οὐσιώδεις καὶ φυσικὲς ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ. (Βλ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ Αγ., «Διάλογος Ὀρθοδόξου μετὰ Βαρλααμίτου», *Γρηγορίου του Παλαμᾶ Συγγράματα 47*, Θεσσαλονίκη 1966, Ἐκδ. Π. Χρήστου, τόμ. Β', σ. 210)

[7] Πρόκειται γιὰ τὴν κατὰ φύσιν «καλὴ λίαν» κατάστασι ὅλων τῶν ὄντων.

[8] Πρόκειται γιὰ τὸν χαρισματικὸ ἐμπλουτισμὸ τῶν λογικῶν ὄντων μὲ τὴν ἄκτιστη θεοποιὸ Χάρι.

[9] Πρόκειται γιὰ τὴν μόνιμη καὶ διαρκῶς αὐξανόμενη μετοχὴ τῶν λογικῶν ὄντων στὴν κατὰ Χάριν θέωσί τους.

7

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

α'. Εἷς ὁ Θεός, ὅτι μία Θεότης· ἄναρχος, ἁπλῆ καὶ ὑπερούσιος, καὶ ἀμερής, καὶ ἀδιαίρετος· ἡ αὐτὴ μονάς, καὶ τριάς. Ὅλη μονὰς ἡ αὐτή, καὶ ὅλη τριὰς ἡ αὐτή. Μονὰς ὅλη κατὰ τὴν οὐσίαν ἡ αὐτή, καὶ τριὰς ὅλη κατὰ τὰς ὑποστάσεις ἡ αὐτή. Πατὴρ γάρ, καὶ Υἱός, καὶ Πνεῦμα Ἅγιον ἡ Θεότης· καὶ ἐν Πατρί, καὶ Υἱῷ, καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι ἡ Θεότης· ὅλη ἐν ὅλῳ τῷ Πατρὶ ἡ αὐτή, καὶ ὅλος ἐν ὅλῃ τῇ αὐτῇ ὁ Πατήρ· καὶ ὅλη ἐν ὅλῳ τῷ Υἱῷ ἡ αὐτὴ καὶ ὅλος ἐν ὅλῃ τῇ αὐτῇ ὁ Υἱός· καὶ ὅλη ἐν ὅλῳ τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ ἡ αὐτὴ καὶ ὅλον ἐν ὅλῃ τῇ αὐτῇ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Ὅλη Πατὴρ καὶ ἐν ὅλῳ τῷ Πατρί· καὶ ὅλος ἐν ὅλῃ ὁ Πατήρ· καὶ ὅλη ὅλος ὁ Πατήρ. Καὶ ἐν ὅλῃ ὅλος ὁ Υἱὸς τῇ αὐτῇ· καὶ ὅλη ἐν ὅλῳ τῷ Υἱῷ ἡ αὐτή· καὶ ὅλος ὅλῃ καὶ ἐν ὅλῃ τῇ αὐτῇ ὁ Υἱός.

1. Ὁ Θεὸς εἶναι ἕνας, διότι ἡ Θεότητα εἶναι μία· ἄναρχη, ἁπλῆ καὶ ὑπερούσιος καὶ χωρὶς μέρη καὶ ἀδιαίρετη· ἡ ἴδια Μονὰς [εἶναι] καὶ Τριάς. Ὅλη [εἶναι] ἡ ἴδια Μονὰς καὶ ὅλη ἡ ἴδια Τριάς. [Εἶναι] ὅλη ἡ ἴδια Μονάς, ὡς πρὸς τὴν οὐσία καὶ ὡς πρὸς τὶς ὑποστάσεις, [εἶναι] ὅλη ἡ ἴδια Τριάς. Διότι ἡ Θεότης [εἶναι] ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἡ Θεότης [εἶναι] καὶ στὸν Πατέρα καὶ στὸν Υἱὸ καὶ στὸ Ἅγιον Πνεῦμα· ὅλη [ἡ Θεότης εἶναι] σὲ ὅλον τὸν Πατέρα ἡ ἴδια καὶ ὅλος σὲ ὅλη τὴν ἴδια [Θεότητα] ὁ Πατήρ· καὶ ὅλη σὲ ὅλον τὸν Υἱὸ ἡ ἴδια καὶ ὅλος σὲ ὅλη τὴν ἴδια [Θεότητα] ὁ Υἱός· καὶ ὅλη σὲ ὅλο τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἡ ἴδια καὶ ὅλο τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο [εἶναι] σὲ ὅλη τὴν ἴδια [Θεότητα]. [Ἡ Θεότης εἶναι] ὅλη Πατὴρ καὶ σὲ ὅλο τὸν Πατέρα καὶ ὅλη [εἶναι] ὅλος ὁ Πατήρ. Καὶ σὲ ὅλη τὴν ἴδια [εἶναι] ὅλος ὁ Υἱός. Καὶ ὅλη [ἡ Θεότης εἶναι] σὲ ὅλο τὸν Υἱὸ ἡ ἴδια· καὶ ὅλος ὁ Υἱὸς [εἶναι] ὅλη [ἡ Θεότης] καὶ [εἶναι] σὲ ὅλη τὴν ἴδια [τὴν Θεότητα] Υἱός.

Καὶ ὅλη Πνεῦμα Ἅγιον ἡ αὐτή· καὶ ἐν ὅλῳ τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ· καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ὅλον ὅλη· καὶ ὅλον ἐν ὅλῃ τῇ αὐτῇ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Οὐ γὰρ ἐκ μέρους ἡ Θεότης ἐν τῷ Πατρί, ἢ ἐκ μέρους Θεὸς ὁ Πατήρ· οὔτε ἐκ μέρους ἐν τῷ Υἱῷ ἡ Θεότης ἢ ἐκ μέρους Θεὸς ὁ Υἱός· οὔτε ἐκ μέρους ἐν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι ἡ Θεότης, ἢ ἐκ μέρους Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Οὔτε γὰρ μεριστὴ ἡ Θεότης, οὔτε ἀτελὴς Θεὸς ὁ Πατήρ, ἢ ὁ Υἱὸς ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἀλλ᾽ ὅλη ἐστὶν ἡ αὐτὴ τελεία τελείως ἐν τελείῳ τῷ Πατρί, καὶ ὅλη τελείως ἐν τελείῳ τῷ Υἱῷ ἡ αὐτή, καὶ ὅλη τελείως ἡ αὐτὴ ἐν τελείῳ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι. Ὅλος γὰρ ἐν ὅλῳ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Πνεύματι τελείως ἐστὶν ὁ Πατήρ· καὶ ὅλος ἐν ὅλῳ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι τελείως ἐστὶν ὁ Υἱός· καὶ ὅλον ἐν ὅλῳ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ τελείως ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· διὸ καὶ εἷς Θεὸς ὁ Πατήρ, καὶ ὁ Υἱός, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Μία γὰρ καὶ ἡ αὐτὴ οὐσία, καὶ δύναμις, καὶ ἐνέργεια Πατρός,

Καὶ [εἶναι] ὅλη ἡ ἴδια [ἡ Θεότης] Ἅγιον Πνεῦμα καὶ σὲ ὅλο τὸ Ἅγιον Πνεῦμα [εἶναι ἡ Θεότης]· καὶ [εἶναι] ὅλο τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ὅλη [ἡ Θεότης]· καὶ ὅλο τὸ Ἅγιον Πνεῦμα [εἶναι] σὲ ὅλη τὴν ἴδια [τὴν Θεότητα]. Διότι δὲν [εἶναι] ἡ Θεότης κατὰ ἕνα μέρος μέσα στὸν Πατέρα ἢ ὁ Πατὴρ [εἶναι] κατὰ ἕνα μέρος Θεός· οὔτε ἡ Θεότης [εἶναι] κατὰ ἕνα μέρος μέσα στὸν Υἱὸ ἢ ὁ Υἱὸς [εἶναι] κατὰ ἕνα μέρος Θεός· οὔτε ἡ Θεότης [εἶναι] κατὰ ἕνα μέρος μέσα στὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἢ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα [εἶναι] κατὰ ἕνα μέρος Θεός. Διότι, οὔτε ὑπόκειται ἡ Θεότης σὲ διαίρεσι, οὔτε [εἶναι] ὁ Πατὴρ ἢ ὁ Υἱὸς ἢ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἀτελὴς Θεός, ἀλλὰ ὅλη [ἡ Θεότης] εἶναι ἡ ἴδια, τελείως τελεία στὸν τέλειο Πατέρα καὶ ὅλη ἡ ἴδια [εἶναι], τελείως τελεία στὸν τέλειο Υἱὸ καὶ ὅλη, τελείως ἡ ἴδια στὸ τέλειο Ἅγιο Πνεῦμα. Διότι ὁ Πατὴρ εἶναι ὅλος, τελείως σὲ ὅλο τὸν Υἱὸ καὶ [σὲ ὅλο] τὸ Ἅγιο Πνεῦμα· καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι ὅλος, τελείως σὲ ὅλον τὸν Πατέρα καὶ [σὲ ὅλο] τὸ Ἅγιο Πνεῦμα· καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι ὅλο, τελείως σὲ ὅλο τὸν Πατέρα καὶ [σὲ ὅλο] τὸν Υἱό· γι᾽ αὐτὸ καὶ ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα [εἶναι] ἕνας Θεός. Διότι ἡ οὐσία καὶ ἡ δύναμι καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ Πατρὸς καὶ

καὶ Υἱοῦ, καὶ Ἁγίου Πνεύματος, οὐκ ὄντος οὐδενὸς τοῦ ἑτέρου χωρίς, ἢ νοουμένου.

β'. Πᾶσα νόησις, τῶν νοούντων, καὶ νοουμένων ἐστίν. Ὁ δὲ Θεὸς οὔτε τῶν νοούντων ἐστίν, οὔτε τῶν νοουμένων. Ὑπὲρ ταῦτα γάρ· ἐπεὶ περιγράφεται τῆς τοῦ νοουμένου σχέσεως, ὡς νοῶν προσδεόμενος· ἢ τῷ νοοῦντι φυσικῶς ὑποπίπτων διὰ τὴν σχέσιν νοούμενος. Λείπεται γοῦν μήτε νοεῖν, μήτε νοεῖσθαι τὸν Θεὸν ὑπολαμβάνειν, ἀλλ' ὑπὲρ τὸ νοεῖν εἶναι καὶ νοεῖσθαι. Τῶν γὰρ μετ' αὐτὸν φυσικῶς ἐστὶ τὸ νοεῖν καὶ τὸ νοεῖσθαι.

γ'. Πᾶσα νόησις ὥς περ ἐν οὐσίᾳ πάντως ἔχει τὴν θέσιν ὡς ποιότης, οὕτω καὶ περὶ οὐσίαν πεποιωμένην ἔχει τὴν κίνησιν. Οὐ γὰρ ἄφετόν τε καθόλου καὶ ἁπλοῦν καθ' ἑαυτὸ ὑφεστὼς δυνατόν ἐστιν αὐτὴν ὑποδέξασθαι, ὅτι μὴ ἄφετός ἐστι καὶ ἁπλῆ. Ὁ δὲ Θεὸς κατ' ἄμφω πάμπαν ὑπάρχων ἁπλοῦς καὶ οὐσία τοῦ ἐνυποκειμένου χωρίς· καὶ νόησις μὴ ἔχουσά τι καθάπαξ ὑποκείμενον, οὐκ ἔστι τῶν νοουμένων· ὡς ὑπὲρ οὐσίαν ὑπάρχων δηλονότι, καὶ νόησιν.

τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐπειδὴ κανεὶς δὲν εἶναι, οὔτε νοεῖται ἄνευ τοῦ ἄλλου, [εἶναι] μία καὶ ἡ αὐτή.

2. Κάθε νόησι ἀνήκει σ᾽ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα νοοῦν καὶ σ᾽ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα νοοῦνται. Ὁ Θεός, ὅμως, δὲν ἀνήκει, οὔτε σ᾽ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα νοοῦν, οὔτε σ᾽ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα νοοῦνται. Διότι [εἶναι] πέρα καὶ πάνω ἀπὸ αὐτά· ἐπειδή, ἄλλως, περιορίζεται ἀπὸ τὴν σχέσι πρὸς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο νοεῖται, σὰν νὰ ἔχῃ ἀνάγκη νὰ νοῇ ἢ νὰ ὑποτάσσεται, ἕνεκα τῆς σχέσεως, φυσικῶς, ὡς αὐτὸς ὁ ὁποῖος νοεῖται, σ᾽ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος νοεῖ. Εἶναι ἀνάγκη, ἑπομένως, νὰ ἀντιληφθοῦμε, ὅτι ὁ Θεός, οὔτε νοεῖ, οὔτε νοεῖται, ἀλλά, ὅτι εἶναι πέρα καὶ πάνω ἀπὸ τὸ νὰ νοῇ καὶ νὰ νοῆται. Διότι τὸ νὰ νοῇ [κανεὶς] καὶ τὸ νὰ νοῆται εἶναι, φυσικῶς, [ἰδίωμα] τῶν μετὰ ἀπὸ Αὐτὸν [δημιουργημάτων].

3. Κάθε νόησι, ὅπως ἀκριβῶς ἔχει τὴν θέσι, ὁπωσδήποτε, ὡς ποιότης στὴν οὐσία, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἡ κίνησί [της] λαμβάνει ποιότητα ἐν σχέσει πρὸς τὴν οὐσία [της]. Δὲν εἶναι, βέβαια, δυνατὸν νὰ ἀποδεχθῇ αὐτὴν [τὴν νόησι] ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο ὑφίσταται ἀπὸ μόνο του, κατὰ πάντα, καὶ [εἶναι] ἐλεύθερο καὶ ἁπλό, [δηλαδὴ ἡ Θεότης], διότι [κάθε νόησι] δὲν εἶναι ἐλεύθερη καὶ ἁπλῆ. Ὁ Θεός, ὅμως, δὲν ἀνήκει σ᾽ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα νοοῦνται, ἐπειδὴ [καί], ὡς πρὸς καὶ τὰ δύο, [καὶ τὴν οὐσία καὶ τὴν νόησι], εἶναι, παντελῶς, ἁπλός, [δηλαδὴ εἶναι] καὶ οὐσία, χωρὶς κάτι, τὸ ὁποῖο νὰ ἐνυπόκειται σ᾽ αὐτήν, καὶ νόησι, ἡ ὁποία δὲν ἔχει ἀπολύτως τίποτα, ὡς ὑποκείμενο· καθὼς [ὁ Θεὸς] εἶναι, πράγματι, πάνω καὶ πέρα ἀπὸ τὴν οὐσία καὶ τὴν νόησι.

δ'. Ὥς περ ἐν τῷ κέντρῳ τῶν ἐξ αὐτοῦ κατ' εὐθεῖαν ἐκτεταμένων γραμμῶν, ἀδιαίρετος θεωρεῖται παντελῶς ἡ θέσις, οὕτως ὁ ἀξιωθεὶς ἐν τῷ Θεῷ γενέσθαι, πάντας εἴσεται τοὺς ἐν αὐτῷ τῶν γεγονότων προϋφεστῶτας λόγους καθ' ἁπλῆν τινα, καὶ ἀδιαίρετον γνῶσιν.

ε'. Μορφουμένη τοῖς νοουμένοις ἡ νόησις, πολλαὶ νοήσεις ἡ μία καθίσταται νόησις· κατ' εἶδος ἕκαστον ἐκμορφουμένη τῶν νοουμένων. Ὁπηνίκα δὲ τῶν μορφούντων αὐτὴν αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν τὸ πλῆθος περάσασα γένηται πάμπαν ἀνείδεος, τηνικαῦτα προσφυῶς αὐτὴν ὁ ὑπὲρ νόησιν οἰκειοῦται λόγος· καταπαύων αὐτὴν τῶν ἀλλοιοῦν αὐτὴν ταῖς τῶν νοημάτων μορφαῖς πεφυκότων· ὅπερ ὁ παθών, καὶ αὐτὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὥς περ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ Θεός[1].

ς'. Ὁ τὴν ἐφικτὴν ἀνθρώποις ἐνταῦθα τελειότητα φθάσας, καρποφορεῖ τῷ Θεῷ ἀγάπην, χαράν, εἰρήνην, μακροθυμίαν[2]· πρὸς δὲ τὸ μέλλον, ἀφθαρσίαν, καὶ ἀϊδιότητα,

4. Ὅπως ἀκριβῶς, ἡ θέσι στὸ κέντρο τῶν γραμμῶν, οἱ ὁποῖες ἐκτείνονται σὲ εὐθεῖα ἀπ' αὐτὸ [τὸ κέντρο], θεωρεῖται ἀπολύτως ἀδιαίρετη, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀξιώθηκε νὰ ἑνωθῇ μὲ τὸν Θεό, θὰ γνωρίσῃ μὲ κάποια ἁπλῆ καὶ ἀδιαίρετη γνῶσι, ὅλους τοὺς λόγους τῶν δημιουργημάτων, οἱ ὁποῖοι προϋπάρχουν μέσα σ' Αὐτὸν [τὸν Θεό].

5. [Ὑπάρχουν] πολλὲς νοήσεις, καθὼς ἡ νόησι λαμβάνει τὴν μορφὴ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα νοοῦνται, [ἀπὸ τὶς ὁποῖες νοήσεις μόνο] ἡ μία καθίσταται νόησι, ἐκφράζοντας τὸ καθένα ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα νοοῦνται, σύμφωνα μὲ τὴν μορφή [του]. Ὁπόταν, ὅμως, [ἡ νόησι] ἀφοῦ ὑπερβῇ τὸ πλῆθος καὶ τῶν αἰσθητῶν καὶ τῶν νοητῶν [πραγμάτων], τὰ ὁποῖα δίδουν μορφὴ σ' αὐτὴ καὶ γίνῃ παντελῶς ἄμορφος, τότε καταλλήλως ὁ Λόγος, [ὁ ὁποῖος εἶναι] πάνω ἀπὸ κάθε νόησι, τὴν οἰκειοποιεῖται, ἐμποδίζοντάς την ἀπό ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα φυσικῶς ὑπάρχουν, γιὰ νὰ τὴν ἀλλοιώνουν μὲ τὶς μορφὲς τῶν νοημάτων. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔπαθε αὐτὴ ἀκριβῶς [τὴν κατάστασι], κατέπαυσε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὰ ἔργα του, ὅπως ἀκριβῶς ὁ Θεός ἀπό τὰ δικά Του.

6. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔφθασε ἀπὸ ἐδῶ [ἀπὸ τὴν παροῦσα ζωὴ] τὴν ἐφικτὴ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τελειότητα, προσφέρει ὡς καρπὸ[1] στὸν Θεό, ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία· μελλοντικῶς δέ, [ὁ καρπός, ποὺ λαμβάνει, εἶναι] ἀφθαρσία καὶ ἀϊδιότητα

καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. Καὶ μήποτε τὰ μὲν πρῶτα προσήκει τῷ τὴν πρακτικὴν τελειώσαντι, τά δεύτερα δὲ τῷ διὰ γνώσεως ἀληθοῦς ἐκστάντι τῶν πεποιημένων.

ζ΄. Ὥς περ ἴδιον παρακοῆς ἔργον ἐστὶν ἡ ἁμαρτία, οὕτως ἴδιον ὑπακοῆς ἔργον ἐστὶν ἡ ἀρετή. Καὶ ὥς περ τῇ μὲν παρακοῇ παρακολουθεῖ παράβασις ἐντολῶν, καὶ τοῦ ἐντειλαμένου διαίρεσις· οὕτως τῆς ὑπακοῆς ἐφέπεται συντήρησις ἐντολῶν, καὶ ἡ πρὸς τὸν ἐντειλάμενον ἕνωσις. Ὁ γοῦν συντηρήσας δι᾽ ὑπακοῆς ἐντολήν, καὶ δικαιοσύνην εἰργάσατο καὶ τῆς κατ᾽ ἀγάπην ἑαυτὸν πρὸς τὸν ἐντειλάμενον οὐ διεῖλεν ἑνώσεως.

η΄. Ὁ ἐκ τῆς κατὰ τὴν παράβασιν διαιρέσεως συναγόμενος, πρῶτον χωρίζεται τῶν παθῶν, ἔπειτα τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν· εἶτα φύσεως καὶ τῶν περὶ φύσιν λόγων· εἶτα νοημάτων, καὶ τῶν περὶ αὐτὰ γνώσεων. Καὶ τελευταῖον τῶν περὶ προνοίας λόγων διαδὺς τὸ ποικίλον, εἰς αὐτὸν ἀγνώστως καταντᾷ τὸν περὶ μονάδος λόγον· καθ᾽ ὃν μόνην θεωρήσας ἑαυ-

καὶ τὰ ὅμοια μ᾽ αὐτά. Καὶ ἴσως τὰ μὲν πρῶτα ἁρμόζουν σ᾽ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ὁλοκλήρωσε τὴν πρακτικὴ [ἀρετή], ἐνῶ τὰ δεύτερα [ἁρμόζουν] σ᾽ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὰ δημιουργήματα, μέσῳ τῆς ἀληθινῆς γνώσεως [τοῦ Θεοῦ].

7. Ὅπως ἀκριβῶς ἡ ἁμαρτία εἶναι χαρακτηριστικὸ ἔργο τῆς παρακοῆς, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἡ ἀρετὴ εἶναι χαρακτηριστικὸ ἔργο τῆς ὑπακοῆς. Καὶ ὅπως, ἀκριβῶς, τὴν μὲν παρακοὴ συνοδεύει ἡ παράβασι τῶν ἐντολῶν καὶ ὁ χωρισμὸς ἀπὸ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔδωσε τὴν ἐντολή, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο τὴν ὑπακοὴ συνοδεύει ἡ τήρησι τῶν ἐντολῶν καὶ ἡ ἕνωσι μ᾽ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔδωσε τὴν ἐντολή. Ἐκεῖνος, ἑπομένως, ὁ ὁποῖος τήρησε τὴν ἐντολή, χάριν τῆς ὑπακοῆς, πραγματοποίησε καὶ τὴν δικαιοσύνη[2] καὶ δὲν ἀπέκοψε τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὴν ἀγαπητικὴ ἕνωσι μ᾽ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔδωσε τὴν ἐντολή.

8. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, ἀμέσως μετὰ τὸν χωρισμό, ἕνεκα τῆς παραβάσεως, συνενώνεται [μὲ τὸν Θεό], πρῶτα χωρίζεται ἀπὸ τὰ πάθη, ἔπειτα ἀπὸ τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς· κατόπιν [χωρίζεται] ἀπὸ τὴν φύσι καὶ ἀπὸ τοὺς σχετικούς, πρὸς τὴν φύσι, λόγους· ἔπειτα [χωρίζεται] ἀπὸ τὰ νοήματα καὶ ἀπὸ τὶς σχετικὲς μ᾽ αὐτὰ γνώσεις. Καὶ τελευταῖα, ἀφοῦ εἰσέδυσε στὴν πολυποικιλία τῶν λόγων, ὅσον ἀφοροῦν τὴν Πρόνοια [τοῦ Θεοῦ], καταλήγει μὲ ἄγνωστο τρόπο σ᾽ Αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸν ἐν σχέσει πρὸς τὴν Μονάδα Λόγο, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ὁ νοῦς, [τότε]

τοῦ τὴν ἀτρεψίαν ὁ νοῦς, χαίρει τὴν ἀνεκλάλητον χαράν, ὡς τὴν εἰρήνην εἰληφὼς τοῦ Θεοῦ τὴν ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν, καὶ φρουροῦσαν διηνεκῶς ἄπτωτον τὸν αὐτῆς ἀξιούμενον[3].

θ'. Ὁ τῆς γεένης φόβος, κακίαν φεύγειν παρασκευάζει τοὺς εἰσαγομένους. Ὁ δὲ πόθος τῆς τῶν ἀγαθῶν ἀντιδόσεως, τοῖς προκόπτουσι τὴν ἐπ' ἐνεργείᾳ τῶν ἀρετῶν χαρίζεται προθυμίαν. Τὸ δὲ τῆς ἀγάπης μυστήριον, πάντων ὑπεραίρει τῶν γεγονότων, τὸν νοῦν πρὸς πάντα τὰ μετὰ Θεὸν τυφλὸν ἀπεργαζόμενον. Μόνους γὰρ τοὺς τυφλοὺς πρὸς πάντα τὰ μετὰ Θεὸν γεγενημένους, ὁ Κύριος σοφίζει[4]*, δεικνὺς τὰ θειότερα.*

ι'. Ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, κόκκῳ σινάπεως ἐοικώς[5]*, πρὸ τῆς γεωργίας εἶναι δοκεῖ πάνυ μικρός· ἐπειδὰν δὲ γεωργηθῇ δεόντως, τοσοῦτον διαδείκνυται μέγας, ὥστε τοὺς τῶν αἰσθητῶν καὶ τῶν νοητῶν κτισμάτων μεγαλοφυεῖς λόγους, πτηνῶν δίκην, αὐτῷ ἐπαναπαύεσθαι. Πάντων γὰρ οἱ λόγοι καθεστήκασιν αὐτῷ χωρητοί· αὐτὸς*

ἀφοῦ εἶδε μόνη τὴν ἀτρεψία του, χαίρεται τὴν ἀνεκλάλητη χαρά, διότι ἔχει λάβει τὴν εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ὑπερβαίνει κάθε νοῦ καὶ διαφυλάττει συνεχῶς, ἐκτὸς πτώσεως, ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀξιώθηκε αὐτὴν [τὴν εἰρήνη].

9. Ὁ φόβος τῆς κολάσεως καταρτίζει τοὺς ἀρχαρίους, ὥστε νὰ ἀποφεύγουν τὴν κακία. Ἡ δὲ ἐπιθυμία τῆς ἀνταποδόσεως τῶν [μελλοντικῶν] ἀγαθῶν χαρίζει σ' ἐκείνους, ποὺ προοδεύουν, τὴν προθυμία γιὰ τὴν ἐπιτέλεσι τῶν ἀρετῶν. Τὸ δὲ μυστήριο τῆς ἀγάπης [τοῦ Θεοῦ] ὑπερβαίνει ὅλα τὰ δημιουργήματα, καθὼς ἀπεργάζεται τὸν νοῦ τυφλὸ γιὰ ὅλα, [ὅσα εἶναι] μετὰ τὸν Θεό. Διότι ὁ Κύριος δίδει σοφία, ἀποκαλύπτοντας τὰ θεϊκώτερα, [τὰ βαθύτερα μυστήρια], μόνο σ' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν γίνει τυφλοὶ γιὰ ὅλα, [ὅσα εἶναι] μετὰ τὸν Θεό.

10. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ φαίνεται, ὅτι εἶναι πάρα πολὺ μικρός, καθὼς μοιάζει μὲ κόκκο σινάπεως, πρὶν τὴν καλλιέργειά [του]. Ὁπόταν, ὅμως, καλλιεργηθῇ, ὅπως πρέπει, καταδεικνύεται τόσο πολὺ μεγάλος, ὥστε νὰ ἀναπαύωνται σ' αὐτόν, κατὰ τὸν τρόπο τῶν πτηνῶν, οἱ μεγαλοφυεῖς λόγοι τῶν αἰσθητῶν καὶ τῶν νοητῶν κτισμάτων. Διότι, [τότε], οἱ λόγοι ὅλων [τῶν ὄντων] ἔχουν κατασταθῆ καταληπτοὶ μέσῳ Αὐτοῦ, [τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ]· ἐνῶ

δὲ τῶν ὄντων ἐστὶν οὐδενὶ χωρητός. Διὸ τὸν ἔχοντα πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως δύνασθαι μεταθεῖναι λόγῳ τὸ ὄρος ὃ ὁ Κύριος ἔφη[6]*· τουτέστι τὸ καθ᾽ ἡμῶν τοῦ διαβόλου κράτος ἀποδιώκειν καὶ μετατιθέναι τῆς βάσεως.*

ια'. Κόκκος τοῦ σινάπεώς ἐστιν ὁ Κύριος, κατὰ πίστιν ἐν πνεύματι σπειρόμενος ἐν ταῖς καρδίαις τῶν δεχομένων· ὃν ἐπιμελῶς διὰ τῶν ἀρετῶν γεωργήσας, τὸ μὲν ὄρος τοῦ χοϊκοῦ φρονήματος μετατίθησι· τὴν δυσκίνητον ἕξιν ἑαυτοῦ τῆς κακίας κατ᾽ ἐξουσίαν ἀπωθούμενος· τοὺς δὲ λόγους ἐν ἑαυτῷ τῶν ἐντολῶν, καὶ τοὺς τρόπους, ἢ καὶ τὰς θείας δυνάμεις, ὥσπερ πετεινὰ οὐρανοῦ ἐπαναπαύει.

ιβ'. Τῷ Κυρίῳ καθάπερ τινι θεμελίῳ πίστεως, τὸ ὕψος ἐποικοδομοῦντες τῶν ἀγαθῶν, χρυσίον, ἀργύριον, λίθους τιμίους ἐπιθώμεθα[7]*· τουτέστι θεολογίαν καθαρὰν καὶ ἀκίβδηλον, καὶ βίον διαφανῆ καὶ λαμπρὸν καὶ θείους λογισμούς, καὶ μαργαρώδη νοήματα· ἀλλὰ μὴ ξύλα, μήτε χόρτον, μήτε κα-*

Αὐτὸς δὲν εἶναι καταληπτός, μέσῳ κανενὸς ἀπὸ τὰ ὄντα. Ἕνεκα τούτου, [συμβαίνει] ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο ὁ Κύριος εἶπε, ὅτι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει πίστι, σὰν τὸν σπόρο τοῦ σιναπιοῦ, μπορεῖ νὰ μετατοπίσῃ, μὲ τὸν Λόγο [τοῦ Θεοῦ], τὸ ὄρος· δηλαδή, νὰ ἐκδιώκῃ τὴν ἐναντίον μας δύναμι τοῦ διαβόλου καὶ νὰ [τὴν] μεταθέτῃ ἀπὸ τὸ ὑπόβαθρό [της].

11. Ὁ σπόρος τοῦ σιναπιοῦ εἶναι ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς πίστεως σπείρεται, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι, στὶς καρδιὲς ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι [Τὸν] δέχονται· Τὸν ὁποῖο, ἐὰν [κανεὶς] καλλιεργήσῃ, μὲ ἐπιμέλεια, διὰ τῶν ἀρετῶν, τὸ μὲν ὄρος τοῦ γηΐνου φρονήματος μεταθέτει, ἀποκρούοντας μὲ ἐξουσία, ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, τὴν δυσκίνητη πνευματικὴ κατάστασι τῆς κακίας· ἀναπαύει δέ, μέσα στὸν ἑαυτό του, ὅπως ἀκριβῶς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, τοὺς λόγους καὶ τοὺς τρόπους τῶν ἐντολῶν ἢ καὶ τὶς θεῖες δυνάμεις.

12. Οἰκοδομώντας τὸ ὕψος τῶν ἀρετῶν πάνω στὸν Κύριο, ὅπως σὲ κάποιο θεμέλιο τῆς πίστεως, ἂς ἐπιθέσωμε [σ᾽ αὐτὸ τὸ οἰκοδόμημα] χρυσό, ἀσήμι, τιμίους λίθους, δηλαδὴ γνήσια καὶ καθαρὴ θεολογία καὶ διαυγῆ καὶ λαμπρὰ πολιτεία καὶ θείους λογισμοὺς καὶ μαργαριταρένια νοήματα· ἀλλὰ [νὰ μὴν ἐπιθέσωμε] ξύλα, οὔτε χορτάρι, οὔτε καλά-

λάμην· τουτέστι μήτε εἰδωλολατρίαν, ἤγουν τὴν περὶ τὰ αἰσθητὰ πτόησιν· μήτε βίον ἀλόγιστον, μήτε λογισμοὺς ἐμπαθεῖς, καὶ τῆς κατὰ σοφίας συνέσεως, ὥς περ ἀσταχύων, ἐστερημένους.

ιγ΄. Ὁ γνώσεως ἐφιέμενος, ἀμετακινήτους τὰς βάσεις τῆς ψυχῆς ἐρεισάτω παρὰ τῷ Κυρίῳ, καθά φησιν ὁ Θεὸς τῷ Μωϋσῇ· σὺ δὲ αὐτοῦ στῆθι μετ᾽ ἐμοῦ[8]*. Ἰστέον δὲ ὅτι, καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἱσταμένοις παρὰ τῷ Κυρίῳ, ἔστι διαφορά· εἴπερ ἐκεῖνο μὴ παρέργως ἀναγινώσκεται τοῖς φιλομαθέσι, τό, καί εἰσι τινές τῶν ὧδε ἑστώτων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει*[9]*. Οὐ γὰρ πᾶσιν ἀεὶ μετὰ δόξης ὁ Κύριος ἐπιφαίνεται τοῖς παρ᾽ αὐτῷ ἱσταμένοις· ἀλλὰ τοῖς μὲν εἰσαγομένοις, ἐν δούλου μορφῇ παραγίνεται*[10]*· τοῖς δὲ δυναμένοις ἀκολουθῆσαι αὐτῷ ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν ἀναβαίνοντι τῆς αὐτοῦ μεταμορφώσεως ὄρος, ἐν μορφῇ Θεοῦ ἐπιφαίνεται*[11]*· ἐν ᾗ ὑπῆρχε προτοῦ τὸν κόσμον εἶναι*[12]*. Δυνατὸν*

μι, δηλαδὴ οὔτε εἰδωλολατρία, ἐννοῶ τὴν σύγχυσι, ἐν σχέσει πρὸς τὰ αἰσθητά· οὔτε ἀπερίσκεπτη πολιτεία, οὔτε ἐμπαθεῖς λογισμούς, στερημένους, ὅπως ἀκριβῶς τὰ στάχυα [τὰ ἄχυρα], ἀπὸ τὴν σύμφωνη μὲ τὴν Σοφία σύνεσι.

13. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ τὴν γνῶσι, ἂς προσηλώσῃ ἀμετακίνητες τὶς βάσεις τῆς ψυχῆς του στὸν Κύριο, καθὼς λέγει ὁ Θεὸς στὸν Μωϋσῆ: «ἐσὺ στάσου ἀκριβῶς ἐδῶ μαζί μου». Πρέπει δὲ νὰ γνωρίζωμε, ὅτι μεταξὺ αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι στέκονται κοντὰ στὸν Κύριο, ὑπάρχει διαφορά· ἐὰν βέβαια δὲν μελετᾶται πρόχειρα ἀπὸ τοὺς φιλομαθεῖς ἐκεῖνο τὸ [χωρίο τῆς Ἁγίας Γραφῆς]: «καὶ ὑπάρχουν κάποιοι ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ στέκονται ἐδῶ, οἱ ὁποῖοι δὲν θὰ γευθοῦν θάνατο, ὡσότου δοῦν τὴν βασιλεία τοῦ Θεοῦ νὰ ἔχῃ ἔρθη μὲ δύναμι». Διότι ὁ Κύριος δὲν ἐμφανίζεται μὲ δόξα, πάντοτε, σὲ ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι στέκονται κοντά του· ἀλλὰ στοὺς μὲν ἀρχαρίους, παρουσιάζεται μὲ μορφὴ δούλου· ἐνῶ σ᾽ ἐκείνους, ποὺ μποροῦν νὰ Τὸν ἀκολουθήσουν, ἐνῶ ἀνεβαίνει στὸ ὑψηλὸ ὄρος τὴς Μεταμορφώσεώς Του, ἐμφανίζεται μὲ τὴν μορφὴ τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν ὁποία ὑπῆρχε πρὶν νὰ ὑπάρχῃ ὁ κόσμος. Εἶναι,

οὖν ἐστι μὴ κατὰ τὸ αὐτὸ τὸν αὐτὸν πᾶσι τοῖς παρ᾽ αὐτῷ τυγχάνουσιν ἐπιφαίνεσθαι Κύριον· ἀλλὰ τοῖς μὲν οὕτως, τοῖς δὲ ἑτέρως, κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἐν ἑκάστῳ πίστεως.

ιδ΄. Ὅταν περιφανὴς καὶ λαμπρὸς ἐν ἡμῖν ὁ τοῦ Θεοῦ γενήσεται λόγος, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ λάμψῃ καθάπερ ἥλιος, τότε καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ φαίνεται λευκά[13]· τουτέστι τὰ ῥήματα τῆς ἁγίας τῶν Εὐαγγελίων Γραφῆς, τρανά, καὶ σαφῆ, καὶ μηδὲν ἔχοντα κεκαλυμμένον, ἀλλὰ καὶ Μωϋσῆς, καὶ Ἠλίας μετ᾽ αὐτοῦ παραγίνονται· τουτέστιν οἱ τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν πνευματικώτεροι λόγοι.

ιε΄. Ὥς περ ἔρχεται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὡς γέγραπται, μετὰ τῶν Ἀγγέλων αὐτοῦ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρός[14], οὕτως καθ᾽ ἑκάστην ἀρετῆς προκοπὴν μεταμορφοῦται τοῖς ἀξίοις ὁ Θεοῦ λόγος, ἐρχόμενος μετὰ τῶν Ἀγγέλων αὐτοῦ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρός. Οἱ γὰρ ἐν νόμῳ καὶ Προφήταις πνευματικώτεροι λόγοι, οὓς ὁ Μωϋσῆς καὶ Ἠλίας δι᾽ ἑαυτῶν προτυποῦσι

ἑπομένως, δυνατὸν νὰ μὴν ἐμφανίζεται ἴδιος ὁ Κύριος, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, σὲ ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι βρίσκονται κοντά Του· ἀλλὰ στοὺς μὲν [ἐμφανίζεται] μ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο, στοὺς δὲ διαφορετικά, σύμφωνα μὲ τὸ μέτρο τῆς πίστεως καθενός.

14. Ὅταν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ θὰ γίνῃ μέσα μας ὁλοφάνερος καὶ λαμπρὸς καὶ τὸ πρόσωπό Του θὰ λάμψῃ, καθὼς ὁ ἥλιος, τότε καὶ τὰ ἐνδύματά Του φαίνονται λευκά· δηλαδὴ τὰ λόγια τῆς Ἁγίας Γραφῆς τῶν Εὐαγγελίων [γίνονται] καταφανῆ καὶ σαφῆ καὶ χωρὶς νὰ ἔχουν τίποτα τὸ κρυμμένο, ἀλλὰ καὶ ὁ Μωυσῆς καὶ ὁ Ἠλίας παρουσιάζονται μαζὶ μ᾽ Αὐτόν· δηλαδὴ οἱ πνευματικώτεροι λόγοι τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν.

15. Ὅπως, ἀκριβῶς, ἔρχεται ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καθὼς ἔχει γραφῆ, μαζὶ μὲ τοὺς Ἀγγέλους Του, μέσα στὴν δόξα τοῦ Πατρός, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο μεταμορφώνεται στοὺς ἀξίους ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀνάλογα μὲ τὴν αὔξησι κάθε ἀρετῆς, ἐρχόμενος μαζὶ μὲ τοὺς Ἀγγέλους Του, μέσα στὴν δόξα τοῦ Πατρός. Οἱ πνευματικώτεροι, λοιπόν, λόγοι μέσα στὸν Νόμο καὶ τοὺς Προφῆτες, τοὺς ὁποίους προτυπώνουν ὁ Μωυσῆς καὶ ὁ Ἠλίας μὲ τοὺς ἑαυτούς τους,

μετὰ τοῦ Κυρίου φαινόμενοι κατὰ τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ Θεοῦ[15]*, τὴν ἀναλογίαν σῴζουσι τῆς ἐν αὐτοῖς δόξης, τὴν τέως χωρητὴν τοῖς ἀξίοις ἀποκαλύπτοντες δύναμιν.*

ις'. Ὁ τὸν περὶ μονάδος ποσῶς μυηθεὶς λόγον, πάντως καὶ τοὺς περὶ προνοίας καὶ κρίσεως ἐπέγνω λόγους συνόντας αὐτῷ· διὸ καὶ τρεῖς γενέσθαι σκηνὰς παρ' ἑαυτῷ κατὰ τὸν ἅγιον Πέτρον τοῖς ὁραθεῖσι, καλὸν εἶναι ψηφίζεται[16]*· τουτέστι τὰς τρεῖς ἕξεις τῆς σωτηρίας, τὴν τῆς ἀρετῆς λέγω, καὶ τὴν τῆς γνώσεως, καὶ τὴν τῆς θεολογίας. Ἡ μὲν γὰρ δεῖται τῆς κατὰ πρᾶξιν ἀνδρείας, καὶ σωφροσύνης, ἧς ὁ μακάριος τύπος ὑπῆρχεν Ἠλίας· ἡ δὲ τῆς κατὰ φυσικὴν θεωρίαν δικαιοσύνης, ἣν ὁ μέγας ἐμήνυε δι' ἑαυτοῦ Μωϋσῆς· ἡ δὲ τῆς κατὰ φρόνησιν ἀκραιφνοῦς τελειότητος, ἣν ὁ Κύριος ἐδήλου. Σκηναὶ δὲ προσηγορεύθησαν, διὰ τὸ ἄλλας εἶναι τούτων κρείττους καὶ περιφανεστέρας, τὰς τοὺς ἀξίους κατὰ τὸ μέλλον διαδεξομένας λήξεις.*

ὅταν ἐμφανίζωνται μαζὶ μὲ τὸν Κύριο στὴν Μεταμόρφωσι τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἀποκαλύπτουν τὴν κατανοητὴ ἀπὸ τοὺς ἀξίους δύναμι ἕως τότε, διασώζουν τὴν [ἕως τότε], σ' αὐτούς, ἀναλογία τῆς δόξας [τοῦ Θεοῦ].

16. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος σὲ κάποιο βαθμὸ μυσταγωγήθηκε στὸν σχετικὸ μὲ τὴν Μονάδα λόγο, ὁπωσδήποτε, διέκρινε καὶ τοὺς περὶ Προνοίας καὶ Κρίσεως λόγους, ὅτι εἶναι μαζὶ μ' αὐτόν· γι' αὐτὸ καὶ ἐπιδοκιμάζει, ὅπως ὁ Ἅγιος Πέτρος, ὅτι εἶναι καλὸ νὰ γίνουν, μέσα του, τρεῖς σκηνές, γιὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀποκαλύφθησαν [σ' αὐτόν]· δηλαδὴ οἱ τρεῖς πνευματικὲς καταστάσεις τῆς σωτηρίας, ἐννοῶ, ἐκείνη [τὴν πνευματικὴ κατάστασι] τῆς ἀρετῆς καὶ ἐκείνη τῆς γνώσεως [τοῦ Θεοῦ] καὶ ἐκείνη τῆς θεολογίας. Διότι ἡ μὲν [πνευματικὴ κατάστασι τῆς ἀρετῆς] ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴν ἔμπρακτη ἀνδρεία καὶ τὴν σωφροσύνη, τῆς ὁποίας τύπος ὑπῆρχε ὁ Ἠλίας. Ἡ δὲ [πνευματικὴ κατάστασι τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ἔχει ἀνάγκη] ἀπὸ τὴν δικαιοσύνη, τὴν ἀντίστοιχη πρὸς τὴν θεωρία τῆς φύσεως, τὴν ὁποία φανέρωνε μὲ τὸν ἑαυτό του ὁ μέγας Μωυσῆς· ἐνῶ ἡ [πνευματικὴ κατάστασι τῆς θεολογίας ἔχει ἀνάγκη] ἀπὸ τὴν ἀπόλυτη τελειότητα, ὅσον ἀφορᾶ τὴν φρόνησι, τὴν ὁποία κατεδείκνυε ὁ Κύριος. Καὶ ὀνομάσθηκαν «σκηνές», ἐξ αἰτίας τοῦ, ὅτι ὑπάρχουν ἄλλες καλλίτερες ἀπ' αὐτὲς καὶ ἐνδοξότερες καταπαύσεις, οἱ ὁποῖες διαδοχικὰ θὰ δεχθοῦν στὸ μέλλον τοὺς ἀξίους.

ιζʹ. Ὁ μὲν πρακτικὸς ἐν σαρκὶ λέγεται παροικεῖν· ὡς τῆς ψυχῆς τὴν πρὸς τὴν σάρκα σχέσιν διὰ τῶν ἀρετῶν ἐκτέμνων, καὶ τῶν ὑλικῶν ἑαυτοῦ περιελόμενος τὴν ἀπάτην. Ὁ δὲ γνωστικὸς καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρετῇ λέγεται παροικεῖν, ὡς ἐν ἐσόπτροις ἐστί [recte: ἔτι][αʹ]*, καὶ ἐν αἰνίγμασι*[17] *θεωρῶν τὴν ἀλήθειαν· οὔπω γὰρ αὐτῷ τὰ τῶν ἀγαθῶν ἀνθυπόστατα [recte: αὐθυπόστατα] εἴδη καθὼς εἰσιν ἐθεάθησαν, διὰ τῆς πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ἀπολαύσεως. Ἐν εἰκόνι γὰρ τῶν ἀγαθῶν ὡς πρὸς τὸ μέλλον πᾶς ἅγιος διαπορεύεται βοῶν· πάροικός εἰμι, καὶ παρεπίδημος καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου*[18].

ιηʹ. Τὸν εὐχόμενον, οὐ δεῖ στῆναί ποτε τῆς ἐπὶ Θεὸν ἀγούσης ὑψηλῆς ἀναβάσεως. Ὡς γὰρ ἀναβάσεις χρὴ ποιεῖσθαι κατὰ τὴν ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν[19] *ἐν τῇ πρακτικῇ τῶν ἀρετῶν προκοπῇ, καὶ τὴν ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν*[20] *τῶν πνευματικῶν τῆς θεωρίας γνώσεων ἐπανάβασιν, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ῥητοῦ τῆς ἁγίας Γραφῆς ἐπὶ τὸ πνεῦμα*

17. Ὁ μὲν πρακτικὸς λέγεται, ὅτι παροικεῖ, [ζῇ σὰν ξένος], μέσα στὸ σῶμα· διότι ἀποκόπτει, διὰ μέσου τῶν ἀρετῶν, τὴν σχέσι τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα καὶ ἀπομακρύνει, ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, τὴν ἀπάτη τῶν ὑλικῶν. Ὁ δὲ γνωστικὸς λέγεται, ὅτι παροικεῖ, [ζῇ σὰν ξένος], καὶ μέσα σ᾽ αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν ἀρετή, ἀφοῦ, ἀκόμη, βλέπει τὴν Ἀλήθεια μέσα ἀπὸ κάτοπτρα καὶ αἰνίγματα· διότι ἀκόμη δὲν θεωρήθησαν ἀπ᾽ αὐτὸν τὰ αὐθυπόστατα εἴδη τῶν ἀγαθῶν, ὅπως, [πράγματι], εἶναι, μέσῳ τῆς [ἀμέσου] ἀπολαύσεως πρόσωπο πρὸς πρόσωπο. Διότι κάθε ἅγιος, ἐν σχέσει πρὸς τὸ μέλλον, διέρχεται τὴν ζωή του μέσα στὸ ἀπεικόνισμα τῶν ἀγαθῶν, φωνάζοντας: «εἶμαι ξένος καὶ πρόσκαιρος, ὅπως ὅλοι οἱ πατέρες μου».

18. Ὁ προσευχόμενος δὲν πρέπει νὰ σταματήσῃ ποτὲ τὴν ὑψηλὴ ἀνάβασι, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ στὸν Θεό. Διότι, ὅπως πρέπει νὰ ἀνεβαίνωμε, κατὰ τὴν πρακτικὴ πρόοδο τῶν ἀρετῶν, μὲ τὴν προοδευτικὴ ἀνάβασι, ἀπὸ δύναμι σὲ δύναμι, καί, [ὅπως πρέπει νὰ ἀνεβαίνωμε, μὲ τὴν προοδευτικὴ ἀνάβασι] τῶν πνευματικῶν γνώσεων τῆς θεωρίας, ἀπὸ δόξα σὲ δόξα καὶ τὴν μετάβασι ἀπὸ τὸν λόγο τῆς Ἁγίας Γραφῆς στὸ πνεῦ-

μετάβασιν, οὕτω καὶ ἐν τῷ εὐχῶν τόπῳ γινομένους χρὴ ποιεῖν· ἐπαίρειν τὸν νοῦν ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων καὶ τὸ φρόνημα τῆς ψυχῆς ἐπὶ τὰ θειότερα, ἵνα δυνηθῇ ὁ νοῦς ἀκολουθῆσαι τῷ διεληλυθότι τοὺς οὐρανοὺς Ἰησοῦ τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ[21]*, πανταχοῦ ὄντι, καὶ πάντα διερχομένῳ δι᾽ ἡμᾶς οἰκονομικῶς, ἵνα ἡμεῖς, ἀκολουθοῦντες αὐτῷ, πάντα διέλθωμεν τὰ μετ᾽ αὐτόν, καὶ γενώμεθα πρὸς αὐτόν, ἐάν γε νοῶμεν αὐτὸν οὐ κατὰ τὴν σμικρότητα τῆς οἰκονομικῆς συγκαταβάσεως, ἀλλὰ κατὰ τὴν μεγαλειότητα τῆς φυσικῆς ἀοριστίας.*

*ιθʹ. Καλὸν ἀεὶ σχολάζειν καὶ ζητεῖν τὸν Θεὸν ὡς προσετάγημεν. Κἂν γὰρ κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν ζητοῦντες ἐπὶ τὸ πέρας ἐλθεῖν τοῦ βάθους τοῦ Θεοῦ οὐ δυνάμεθα, ἀλλ᾽ ἴσως κἂν ἐπ᾽ ὀλίγον τοῦ βάθους αὐτοῦ φθάνοντες, θεωροῦμεν ἁγίων ἁγιώτερα, καὶ πνευματικῶν πνευματικώτερα. Καὶ δηλοῖ τυπικῶς ὁ Ἀρχιερεύς, ἀπὸ τῶν ἁγίων τῶν τῆς αὐλῆς ἁγιωτέρων, ἐπὶ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων τῶν τῶν ἁγιωτέρων [*recte: *ἁγιώ-*

μα [της], κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο πρέπει νὰ κάνωμε καί, ὅταν κατασταθοῦμε στὸν τόπο τῶν προσευχῶν. [Πρέπει] νὰ ἀνυψώνωμε τὸν νοῦ ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα καὶ τὸ φρόνημα τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ θεϊκώτερα, γιὰ νὰ μπορέσῃ ὁ νοῦς νὰ ἀκολουθήσῃ Ἐκεῖνον, τὸν Ἰησοῦ, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἔχει διαπεράσει τοὺς οὐρανούς, ἐνῶ εἶναι παντοῦ καὶ διαπερνᾶ γιὰ χάρι μας, κατ᾽ οἰκονομία, τὰ πάντα, ὥστε ἐμεῖς, ἀκολουθώντας Αὐτόν, νὰ διαπεράσωμε τὰ πάντα, ὅσα [εἶναι] μετὰ ἀπ᾽ Αὐτὸν καὶ νὰ καταλήξωμε σ᾽ Αὐτόν, ἐὰν βέβαια νοοῦμε Αὐτόν, ὄχι σύμφωνα μὲ τὴν ταπεινότητα τῆς οἰκονομικῆς συγκαταβάσεώς [Του], ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴν μεγαλειότητα τῆς φυσικῆς ἀοριστίας [Του, δηλαδὴ τῆς ἀπόλυτης ἀδυναμίας ὁρισμοῦ τοῦ θείου].

19. Καλὸν [εἶναι] πάντοτε νὰ καταπαύωμε [ἀπὸ ὅλα] καὶ νὰ ἐκζητοῦμε τὸν Θεό, ὅπως λάβαμε προσταγή. Διότι ἀκόμη, κι ἄν, κατὰ τὴν διάρκεια τῆς παρούσης ζωῆς, ἂν καὶ [τὸ] ἐπιζητοῦμε, δὲν μποροῦμε νὰ φθάσωμε στὸ ἔσχατο [σημεῖο] τοῦ βάθους τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἴσως φθάνοντας, τουλάχιστον, λίγο στὸ βάθος Του, θεωροῦμε τὰ ἁγιώτερα τῶν ἁγίων καὶ τὰ πνευματικώτερα τῶν πνευματικῶν. Καὶ [τὸ] φανερώνει ὁ Ἀρχιερέας συμβολικά, ὁ ὁποῖος εἰσέρχεται ἀπὸ τὰ Ἅγια, τὰ [ὁποῖα εἶναι] ἁγιώτερα ἀπὸ τὴν Αὐλή, στὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, [τὰ ὁποῖα

τερα τῶν ἁγίων][β'] εἰσιών[22].

κ'. Πᾶς τοῦ Θεοῦ λόγος, οὔτε πολύλογος, οὔτε πολυλογία ἐστιν· ἀλλὰ εἷς συνεστὼς ἐκ διαφόρων θεωρημάτων· ὧν ἕκαστον μέρος ἐστὶ τοῦ λόγου. Ὥστε ὁ λέγων ὑπὲρ ἀληθείας, κἂν οὕτως εἰπεῖν δυνηθῇ ὡς μηδὲν εἰς τὸ ζητούμενον παραλιπεῖν, ἕνα λόγον εἴρηκε τοῦ Θεοῦ.

κα'. Ἐν μὲν τῷ Χριστῷ, Θεῷ ὄντι καὶ Λόγῳ τοῦ Πατρός, ὅλον κατ' οὐσίαν οἰκεῖ τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς[23]· ἐν ἡμῖν δὲ κατὰ χάριν οἰκεῖ τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος, ἡνίκα πᾶσαν ἐν ἑαυτοῖς ἀθροίσωμεν ἀρετὴν καὶ σοφίαν, καὶ μηδενὶ τρόπῳ, κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνθρώπῳ, λειπομένην τῆς πρὸς τὸ ἀρχέτυπον ἀληθοῦς ἐκμιμήσεως. Οὐ γὰρ ἀπεικὸς κατὰ τὸν θέσει λόγον καὶ ἐν ἡμῖν οἰκῆσαι τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος, τὸ ἐκ διαφόρων συνεστηκὸς πνευματικῶν θεωρημάτων.

κβ'. Ὥς περ ὁ παρ' ἡμῖν λόγος ἐκ τοῦ νοῦ κατὰ φύσιν προερχόμενος, Ἄγγελος τῶν κρυπτομένων τοῦ νοῦ κινημάτων ἐστίν· οὕτως ὁ τοῦ Θε-

εἶναι] ἁγιώτερα τῶν Ἁγίων[α'].

20. Κάθε λόγος τοῦ Θεοῦ, οὔτε [εἶναι] τέτοιος, ποὺ νὰ χρειάζεται πολλὰ λόγια, [γιὰ νὰ εἰπωθῇ], οὔτε εἶναι πολυλογία, [πολλοὶ λόγοι]· ἀλλὰ [εἶναι] ἕνας λόγος ἀπαρτιζόμενος ἀπὸ διάφορα θεωρήματα, καθένα ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι μέρος τοῦ [ἑνὸς] λόγου [τοῦ Θεοῦ]. Ὥστε ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ ὑπὲρ τῆς Ἀληθείας, ἀκόμη κι ἂν μπορέσῃ νὰ μιλήσῃ, κατὰ τέτοιον τρόπο, ὥστε τίποτα νὰ μὴν παραλείψῃ, ὡς πρὸς τὸ ἐπιζητούμενο, ἔχει πεῖ [μόνον] ἕναν λόγο τοῦ Θεοῦ.

21. Μέσα στὸν Χριστό, βέβαια, ἐπειδὴ εἶναι ὁ Θεὸς καὶ ὁ Λόγος τοῦ Πατρός, κατοικεῖ σωματικῶς, ὁλόκληρο τὸ πλήρωμα τῆς Θεότητος, κατὰ τὴν οὐσία· ἐνῶ σ' ἐμᾶς κατοικεῖ τὸ πλήρωμα τῆς Θεότητος, κατὰ Χάριν, ὅταν συγκεντρώσωμε, ἐντός μας, ὅλη τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν σοφία καὶ ὅταν [ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ σοφία μας] μὲ κανένα τρόπο δὲν ὑπολείπεται, κατὰ τὸ ἀνθρωπίνως δυνατόν, ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ μίμησι, ἐν σχέσι πρὸς τὸ ἀρχέτυπο, [δηλαδὴ τὸν Χριστό]. Διότι δὲν εἶναι ἀνάρμοστο, ὡς πρὸς τὸν [ὄχι φύσει, ὅμως] θέσει Λόγο, τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος, νὰ κατοικήσῃ μέσα καὶ σ' ἐμᾶς, τὸ ὁποῖο συγκροτεῖται ἀπὸ διάφορα πνευματικὰ θεωρήματα.

22. Ὅπως ἀκριβῶς, ὁ ἐντός μας λόγος, [ἡ λογικὴ δύναμι τῆς ψυχῆς], ὁ ὁποῖος προέρχεται, φυσικῷ τῷ τρόπῳ, ἀπὸ τὸν νοῦ [μας], εἶναι ὁ Ἄγγελος [ὁ ἐξαγγέλλων] ἐκείνων τῶν κινήσεων τοῦ νοός [μας], οἱ ὁποῖες εἶναι κρυμμένες· κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο [εἶναι Ἄγγελος τοῦ Πατέρα] ὁ Λό-

οὗ λόγος κατ᾽ οὐσίαν ἐγνωκὼς τὸν Πατέρα καθάπερ λόγος τὸν γεννήσαντα νοῦν, οὐδενὸς τῶν γενητῶν προσβαλεῖν αὐτῷ χωρὶς αὐτοῦ δυναμένου[24], ἀποκαλύπτει ὃν ἔγνω Πατέρα ὡς κατὰ φύσιν Λόγος· καθὸ καὶ μεγάλης βουλῆς Ἄγγελος λέγεται[25].

κγ΄. Μεγάλη βουλή τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ἐστι, τὸ σεσιγημένον[26] καὶ ἄγνωστον τῆς οἰκονομίας μυστήριον· ὅπερ πληρώσας διὰ τῆς σαρκώσεως ὁ Μονογενὴς Υἱὸς ἀπεκάλυψεν, Ἄγγελος γενόμενος τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς προαιωνίου βουλῆς. Γίνεται δὲ τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ βουλῆς Ἄγγελος ὁ γνοὺς τοῦ μυστηρίου τὸν λόγον· καὶ τοσοῦτον ἔργῳ τε καὶ λόγῳ διὰ πάντων ἀκαταλήπτως ὑψούμενος, μέχρις ἂν φθάσῃ τὸν πρὸς αὐτὸν τοσοῦτον κατελθόντα.

κδ΄. Εἰ δι᾽ ἡμᾶς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος οἰκονομικῶς κατῆλθεν εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς· καὶ ἀνῆλθεν ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν[27] ὁ πάντῃ κατὰ φύσιν ἀκίνητος· ἐν ἑαυτῷ κατ᾽ οἰκονομίαν ὡς ἀνθρώπῳ προενερ-

γος τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ γνωρίζει τὸν Πατέρα κατὰ τὴν οὐσία, ὅπως ἀκριβῶς, ὁ λόγος [γνωρίζει] τὸν νοῦ, ὁ ὁποῖος [τὸν] γέννησε, [καὶ] ἐπειδὴ χωρὶς Αὐτὸν [τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ], κανένα ἀπὸ τὰ δημιουργήματα δὲν μπορεῖ νὰ φθάσῃ τὸν Πατέρα, ἀποκαλύπτει Ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖο ἐγνώρισε Πατέρα [στὰ δημιουργήματα], καθότι [εἶναι] κατὰ φύσιν Λόγος· σύμφωνα μ᾽ αὐτὸ λέγεται καὶ Ἄγγελος μεγάλης βουλῆς, [τῆς βουλῆς τοῦ Θεοῦ].

23. Μεγάλη βουλὴ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς εἶναι τὸ ἀποκεκρυμμένο καὶ ἄγνωστο τῆς οἰκονομίας μυστήριο· τὸ ὁποῖο ἀκριβῶς ὁ Μονογενὴς Υἱὸς ἀπεκάλυψε, ἐκπληρώνοντάς [το], διὰ τῆς σαρκώσεώς [Του], γενόμενος Ἄγγελος [Ἐξαγγέλλων] τῆς προαιωνίου μεγάλης βουλῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα. Ἄγγελος τῆς μεγάλης βουλῆς τοῦ Θεοῦ γίνεται καὶ ἐκεῖνος [ὁ ἄνθρωπος], ὁ ὁποῖος ἐγνώρισε τὸν λόγο τοῦ μυστηρίου· καὶ ἐξυψώνεται τόσο πολὺ καὶ μὲ ἔργο καὶ μὲ λόγο, μὲ τρόπο ἐντελῶς ἀκατάληπτο, μέχρις ὅτου φθάσῃ Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τόσο πολὺ κατέβηκε σ᾽ αὐτόν.

24. Ἐφόσον, χάριν οἰκονομίας, [γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου], ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ κατὰ φύσιν, παντελῶς, ἀκίνητος, κατέβηκε στὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς καὶ ἀνέβηκε ὑπεράνω ὅλων τῶν οὐρανῶν, ἐνεργώντας, κατ᾽ οἰκονομίαν, ἐκ τῶν προτέρων, στὸν Ἴδιο τὸν ἑαυτό [Του], ὡς

γῶν τὰ ἐσόμενα, σκοπείτω χαίρων μυστικῶς ὁ τὴν φιλίαν στέργων τῆς γνώσεως, ὁποῖόν ἐστι τὸ κατ᾽ ἐπαγγελίαν τέλος τῶν ἀγαπώντων τὸν Κύριον.

κε΄. Εἰ διὰ τοῦτο γέγονεν υἱὸς ἀνθρώπου καὶ ἄνθρωπος ὁ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Θεὸς Λόγος, ἵνα ποιήσῃ Θεούς, καὶ Θεοῦ υἱοὺς τοὺς ἀνθρώπους, ἐκεῖ γενήσεσθαι πιστεύσωμεν, ἔνθα νῦν αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός, ὡς κεφαλὴ τοῦ ὅλου σώματος[28], καὶ ὑπὲρ ἡμῶν γενόμενος πρόδρομος[29] πρὸς τὸν Πατέρα τὸ καθ᾽ ἡμᾶς. Ἐν γὰρ συναγωγῇ Θεῶν[30] τῶν σῳζομένων, ἔσται Θεός· μέσος ἱστάμενος καὶ διανέμων τὰς ἀξίας τῆς ἐκεῖθεν μακαριότητος, τοπικὴν οὐκ ἔχων ἀπὸ τῶν ἀξίων διάστασιν.

κς΄. Ὁ τὰς ἐμπαθεῖς τῆς σαρκὸς ὀρέξεις ἔτι πληρῶν, ὡς εἰδωλολάτρης καὶ εἰδωλοποιὸς τὴν γῆν οἰκεῖ τῶν Χαλδαίων· ἐπὰν δὲ μικρὸν τὰ πράγματα διακρίνας, αἴσθησιν λάβῃ τῶν καθηκόντων τῆς φύσεως τρόπων, τὴν γῆν τῶν Χαλδαίων ἀφείς, ἔρχεται εἰς Χαῤῥὰν τῆς Μεσοποτα-

ἄνθρωπο, ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ γίνουν, [τότε] ἂς ἀναλογισθῇ, πλήρης μυστικῆς χαρᾶς, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀφοσιωμένος στὴν ἀγάπη τῆς γνώσεως [τοῦ Θεοῦ], ποιὰ εἶναι ἡ ἐπηγγελμένη τελείωσι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀγαποῦν τὸν Κύριο.

25. Ἐφόσον, ὁ Θεὸς Λόγος τοῦ Θεοῦ Πατρὸς ἔχει γίνει γι᾽ αὐτὸ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἄνθρωπος, [δηλαδὴ] γιὰ νὰ κάνῃ τοὺς ἀνθρώπους θεοὺς καὶ υἱοὺς τοῦ Θεοῦ, ἂς πιστέψωμε, ὅτι θὰ κατασταθοῦμε ἐκεῖ, ὅπου τώρα εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ὡς κεφαλὴ τοῦ ὅλου σώματός [μας], ὁ ὁποῖος καὶ ἔγινε, γιὰ χάρι μας, πρόδρομός [μας] πρὸς τὸν Πατέρα, [φέροντας] τὰ δικά μας, [τὴν δική μας ἀνθρώπινη φύσι]. Διότι ὁ Θεὸς θὰ εἶναι μέσα σὲ σύναξι θεῶν, [δηλαδὴ] ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι θὰ σωθοῦν· εὑρισκόμενος στὸ μέσον καὶ διαμοιράζοντας τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐκεῖ μακαριότητος, χωρὶς νὰ ἔχῃ τοπικὴ διάστασι ἀπὸ τοὺς ἀξίους.

26. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, ἀκόμη, ἐκπληρώνει τὶς ἐμπαθεῖς ὀρέξεις τῆς σαρκός, ὡς εἰδωλολάτρης καὶ κατασκευαστὴς εἰδώλων, κατοικεῖ τὴν γῆ τῶν Χαλδαίων. Ὁπόταν, ὅμως, ἐπειδὴ ἀπέκτησε κάποια λιγοστὴ ἐπίγνωσι τῶν πραγμάτων, λάβῃ αἴσθησι ἐκείνων τῶν τρόπων, οἱ ὁποῖοι ἁρμόζουν στὴν φύσι, ἀφοῦ ἐγκαταλείψῃ τὴν γῆ τῶν Χαλδαίων, ἔρχεται στὴν Χαρρὰν τῆς Μεσοποτα-

μίας[31], τὴν μεταίχμιον ἀρετῆς καὶ κακίας λέγω κατάστασιν, τὴν μήπω τῆς κατ᾽ αἴσθησιν πλάνης καθαρὰν γενομένην· τοῦτο γὰρ ἡ Χαῤῥάν. Εἰ δὲ καὶ τὴν δι᾽ αἰσθήσεως γινομένην σύμμετρον τοῦ καλοῦ σύνεσιν ὑπερκύψει, πρὸς τὴν γῆν ἐπείξεται τὴν ἀγαθήν· τουτέστιν εἰς τὴν πάσης κακίας καὶ ἀγνωσίας ἐλευθέραν κατάστασιν· ἣν ὁ ἀψευδὴς Θεὸς δείκνυσι καὶ ἐπαγγέλλεται δώσειν[32] ὥς περ ἔπαθλον ἀρετῆς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

κζ΄. Εἰ ἐσταυρώθη δι᾽ ἡμᾶς ἐξ ἀσθενείας ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος καὶ ἠγέρθη ἐκ δυνάμεως Θεοῦ[33], δηλονότι πνευματικῶς δι᾽ ἡμᾶς ἀεὶ τοῦτο ποιεῖ καὶ πάσχει ὡς πάντα γινόμενος, ἵνα σώσῃ τοὺς πάντας[34]· οὐκοῦν καλῶς ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἐν τοῖς Κορινθίοις ἀσθενοῦσιν, οὐδὲν ἔκρινεν εἰδέναι εἰμὴ Χριστὸν Ἰησοῦν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον[35]. Ἐφεσίοις δὲ γράφει, τελείοις οὖσι τό, συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ[36]· κατὰ τὴν ἀναλογοῦσαν ἑκάστῳ δύναμιν τὸν Θεοῦ Λόγον γί-

μίας, ἐννοῶ [δηλαδὴ] στὴν μεταξὺ ἀρετῆς καὶ κακίας κατάστασι, ἡ ὁποία, ὅσον ἀφορᾶ τὴν αἴσθησι, δὲν κατεστάθη, ἀκόμη, καθαρὴ ἀπὸ τὴν πλάνη· διότι αὐτὸ [ὑποδηλώνει] ἡ Χαρράν. Ἐάν, ὅμως, ὑπερβῇ καὶ τὴν σύμμετρη, [τὴν μέτρια] ἐπίγνωσι τοῦ καλοῦ, ἡ ὁποία ἀποκτᾶται, διὰ τῆς αἰσθήσεως, [τότε] θὰ σπεύσῃ πρὸς τὴν ἀγαθὴ γῆ, δηλαδὴ στὴν κατάστασι, [ἡ ὁποία εἶναι] ἐλεύθερη ἀπὸ κάθε κακία καὶ ἀγνωσία [τοῦ Θεοῦ], τὴν ὁποία [κατάστασι] ὁ ἀψευδὴς Θεὸς φανερώνει καὶ ὑπόσχεται, ὅτι θὰ δώσῃ, ὡς ἔπαθλο, γιὰ [τὸν ἀγῶνα] τῆς ἀρετῆς σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι Τὸν ἀγαποῦν.

27. Ἐὰν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ σταυρώθηκε γιὰ χάρι μας, ἐξαιτίας τῆς ἀδυναμίας[3] [τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τὴν ὁποία εἶχε προσλάβει], καὶ ἀναστήθηκε, ἐξαιτίας τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, [εἶναι] προφανές, ὅτι πάντοτε, πνευματικῶς, κάνει αὐτὸ καὶ παθαίνει, γιὰ χάρι μας, διότι γίνεται τὰ πάντα, γιὰ νὰ σώσῃ τοὺς πάντες. Ἑπομένως, καλῶς ὁ θεῖος Ἀπόστολος [Παῦλος] στοὺς Κορινθίους, οἱ ὁποῖοι ἦταν, [πνευματικῶς], ἀδύνατοι, προέκρινε νὰ μὴν γνωρίζουν τίποτα [ἄλλο], παρὰ μόνο τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ Αὐτὸν σταυρωμένο. Ἐνῶ στοὺς Ἐφεσίους, οἱ ὁποῖοι ἦταν, [πνευματικῶς], τελειωμένοι, γράφει: «ὁ Θεὸς μᾶς συνανέστησε καὶ [μᾶς] ἔβαλε νὰ καθίσωμε μαζὶ μὲ τὸν Χριστὸ στὰ ἐπουράνια»· λέγοντας [μὲ αὐτά], ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ γίνεται στὸν καθένα, βάσει τῆς δυνάμεως, ἡ ὁποία εἶ-

νεσθαι φάσκων. Σταυροῦται τοίνυν τοῖς πρὸς εὐσέβειαν πρακτικῶς εἰσαγομένοις, τὰς ἐμπαθεῖς αὐτῶν τῷ θείῳ φόβῳ προσηλῶν ἐνεργείας. Ἀνίσταται δὲ καὶ ἄνεισιν εἰς οὐρανούς, τοῖς ὅλον τὸν παλαιὸν ἀπεκδυσαμένοις ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης[37], καὶ ὅλον τὸν νέον ἐνδυσαμένοις, τὸν διὰ Πνεύματος κατ᾽ εἰκόνα Θεοῦ κτιζόμενον[38], καὶ πρὸς τὸν Πατέρα τῆς ἐν αὐτοῖς χάριτος γενομένοις, ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας, καὶ δυνάμεως, καὶ κυριότητος, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου εἴτε ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, εἴτε ἐν τῷ μέλλοντι[39]. Πάντα γὰρ τὰ μετὰ Θεὸν καὶ πράγματα, καὶ ὀνόματα, καὶ ἀξιώματα, ὑπὸ τὸν ἐν τῷ Θεῷ διὰ τῆς χάριτος γενησόμενον ἔσται.

κη΄. Ὥς περ πρὸ τῆς ἐμφανοῦς, καὶ κατὰ σάρκα παρουσίας νοητῶς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος τοῖς Πατριάρχαις καὶ Προφήταις ἐνεδήμει προτυπῶν τὰ μυστήρια τῆς αὐτοῦ παρουσίας· οὕτω καὶ μετὰ ταύτην τὴν ἐνδημίαν οὐ μό-

ναι ἀνάλογη [πρὸς αὐτόν]. Ἑπομένως, σταυρώνεται [ὁ Χριστὸς] γιὰ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἰσέρχονται στὴν εὐσέβεια, διὰ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς, [τῆς ἀσκήσεως], καρφώνοντας, μὲ τὸν θεῖο φόβο, τὶς ἐμπαθεῖς τους ἐνέργειες. Ἐνῶ ἀνίσταται καὶ ἀνέρχεται στοὺς οὐρανοὺς γιὰ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀπεκδύθηκαν ὁλόκληρο τὸν παλαιὸ ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος φθείρεται ἀπὸ τὶς ἐπιθυμίες τῆς ἀπάτης καὶ ἐνεδύθησαν ὁλόκληρο τὸν νέο [ἄνθρωπο], ὁ ὁποῖος δημιουργεῖται, διὰ τοῦ [Παναγίου] Πνεύματος, κατ᾽ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ ἔφθασαν στὸν Πατέρα, διὰ τῆς Χάριτος ἐντός τους, [ἡ ὁποία] ὑπερέχει ἀπὸ κάθε ἀρχὴ καὶ ἐξουσία καὶ δύναμι καὶ κυριαρχία καὶ [ὑπερέχει] ἀπὸ κάθε ὄνομα, τὸ ὁποῖο ὀνομάζεται εἴτε σ᾽ αὐτὸν τὸν αἰῶνα, εἴτε στὸν μέλλοντα. Διότι ὅλα τὰ μετὰ ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ πράγματα καὶ ὀνόματα καὶ ἀξιώματα θὰ εἶναι κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία ἐκείνου, ὁ ὁποῖος, διὰ τῆς Χάριτος, θὰ ἑνωθῇ μὲ τὸν Θεό.

28. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, πρὶν ἀπὸ τὴν ὁλοφάνερη καὶ κατὰ σάρκα παρουσία [Του], ἐνοικοῦσε νοητῶς στοὺς Πατριάρχες καὶ στοὺς Προφῆτες, προτυπώνοντας τὰ μυστήρια τῆς παρουσίας Του, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴν [ἐσωτερικὴ] ἐνοίκησι [στοὺς Προφῆτες], εἶναι παρὼν

νον ἐν τοῖς ἔτι νηπίοις παραγίνεται διατρέφων πνευματικῶς, καὶ ἄγων πρὸς ἡλικίαν τῆς κατὰ Θεὸν τελειότητος, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς τελείοις, προδιαγράφων αὐτοῖς κρυφίως τῆς μελλούσης αὐτοῦ παρουσίας ὡς ἐν εἰκόνι τοὺς χαρακτῆρας.

κθ΄. Ὥς περ οἱ τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν λόγοι, πρόδρομοι τυγχάνοντες τῆς κατὰ σάρκα τοῦ Λόγου παρουσίας, τὰς ψυχὰς εἰς Χριστὸν ἐπαιδαγώγουν[40]*, οὕτω καὶ αὐτὸς ὁ δεδοξασμένος τοῦ Θεοῦ Λόγος σαρκωθείς, πρόδρομος τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ παρουσίας γεγένηται· παιδαγωγῶν τὰς ψυχὰς διὰ τῶν οἰκείων λόγων πρὸς ὑποδοχὴν τῆς ἐμφανοῦς αὐτοῦ θεϊκῆς παρουσίας· ἣν ἀεὶ μὲν ποιεῖται μεταβάλλων ἀπὸ τῆς σαρκὸς πρὸς τὸ πνεῦμα, διὰ τῶν ἀρετῶν τοὺς ἀξίους. Ποιήσει δὲ καὶ ἐπὶ τέλει τοῦ αἰῶνος, ἐμφανῶς ἀποκαλύπτων τὰ τέως πᾶσιν ἀπόρρητα.*

λ΄. Ὅσον ἐγώ εἰμι ἀτελής, καὶ ἀνυπότακτος, μὴ ὑπακούων τῷ Θεῷ διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, μήτε γινόμενος κατὰ τὴν γνῶσιν τέλειος ταῖς

ὄχι μόνο σ᾽ ἐκείνους, [οἱ ὁποῖοι εἶναι] ἀκόμη νήπιοι, γιὰ νὰ [τοὺς] συντηρῇ πνευματικῶς καὶ νὰ [τοὺς] ὁδηγῇ στὴν ἡλικία τῆς κατὰ Θεὸν τελειότητος, ἀλλὰ [εἶναι παρὼν] καὶ στοὺς τελείους, γιὰ νὰ τοὺς προσχεδιάζῃ, ὅπως σὲ εἰκόνα, μὲ μυστικὸ τρόπο, τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μελλοντικῆς Του παρουσίας.

29. Ὅπως ἀκριβῶς, οἱ λόγοι τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν, μὲ τὸ νὰ βρίσκωνται, ὡς πρόδρομοι τῆς κατὰ σάρκα παρουσίας τοῦ Λόγου, παιδαγωγοῦσαν τὶς ψυχὲς [στὴν πίστι] στὸν Χριστό, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ αὐτὸς ὁ Ἴδιος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν σάρκωσί [Του], ἔχει γίνει πρόδρομος τῆς πνευματικῆς Του παρουσίας, παιδαγωγώντας τὶς ψυχὲς μὲ τοὺς δικούς Του λόγους, γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τῆς φανερῆς θεϊκῆς παρουσίας Του· τὴν ὁποία κάνει πάντοτε, μεταβάλλοντας, μέσῳ τῶν ἀρετῶν, τοὺς ἀξίους ἀπὸ τὴν σάρκα, [τὸ σαρκικὸ φρόνημα] πρὸς τὸ πνεῦμα. Θὰ κάνῃ δὲ [φανερὴ τὴν θεϊκὴ παρουσία Του] καὶ εὐθὺς μετὰ τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος, ἀποκαλύπτοντας, ἐμφανῶς, ἐκεῖνα, [τὰ ὁποῖα ἦταν], ἕως τότε, ἀπόρρητα σὲ ὅλους.

30. Ὅσο ἐγὼ εἶμαι ἀτελὴς καὶ ἀνυπότακτος, διότι δὲν ὑπακούω στὸν Θεό, μὲ τὴν ἐργασία τῶν ἐντολῶν, οὔτε γίνομαι, ὡς πρὸς τὴν γνῶσι [τοῦ Θεοῦ], τέλειος στὴν

φρεσίν[41], ἀτελὴς καὶ ἀνυπότακτος τὸ κατ᾽ ἐμὲ καὶ ὁ Χριστὸς νομίζεται δι᾽ ἐμέ. Μειῶ γὰρ αὐτὸν καὶ κολοβῶ, μὴ συναυξάνων αὐτῷ κατὰ πνεῦμα, ὡς σῶμα Χριστοῦ τυγχάνων, καὶ μέλη ἐκ μέρους[42].

λα΄. Ἀνατέλλει ὁ ἥλιος καὶ δύνει ὁ ἥλιος, φησὶν ἡ Γραφή[43]. Οὐκοῦν καὶ ὁ λόγος, ποτὲ μὲν νομίζεται ἄνω, ποτὲ δὲ κάτω· κατά τὴν ἀξίαν δηλονότι καὶ τὸν λόγον, ἢ τὸν τρόπον τῶν μετερχομένων τὴν ἀρετήν, καὶ περὶ τὴν θείαν γνῶσιν κινουμένων. Μακάριος δὲ ὁ κρατῶν ἄδυτον ἐν ἑαυτῷ, κατὰ τὸν τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦν[44], τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον· ὅλον τὸ μέτρον τῆς κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν ἡμέρας, κακίας ἑσπέρᾳ καὶ ἀγνωσίας μὴ περιγραφόμενον· ἵνα δυνηθῇ νομίμως τροπώσασθαι τοὺς ἐπανισταμένους αὐτῷ πονηροὺς δαίμονας.

λβ΄. Ὑψούμενος ἐν ἡμῖν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος διὰ πράξεως καὶ θεωρίας, πάντας ἕλκει πρὸς ἑαυτόν[45]· τούς τε περὶ σάρκα, καὶ ψυχήν, καὶ φύσιν τῶν ὄντων ἡμετέρους λο-

φρόνησι, θεωρεῖται [στὸ πρόσωπό μου] καὶ ὁ Χριστὸς ἀτελὴς καὶ ἀνυπότακτος, ἐξ αἰτίας μου. Διότι Τὸν μειώνω καὶ [Τὸν] κολοβώνω, ἀφοῦ δὲν αὐξάνομαι [καὶ ἐγὼ] μαζὶ μ᾽ Αὐτὸν κατὰ τὸ πνεῦμα, καθὼς τυχαίνει πράγματι νὰ εἶμαι σῶμα Χριστοῦ καὶ ἐπὶ μέρους μέλος.

31. Ἀνατέλλει ὁ ἥλιος καὶ δύει ὁ ἥλιος, λέγει ἡ [Ἁγία Γραφή]. Ἑπομένως καὶ ὁ Λόγος, ἄλλοτε μὲν θεωρεῖται πάνω καὶ ἄλλοτε κάτω· ἀντίστοιχα, δηλαδή, πρὸς τὴν ἀξία καὶ τὸν λόγο ἢ τὸν τρόπο ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀσκοῦν τὴν ἀρετὴ καὶ κινοῦνται γύρω ἀπὸ τὴν θεία γνῶσι. Καὶ [εἶναι] μακάριος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, ὅμοια μὲ τὸν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, κρατᾶ ἀνέσπερο, μέσα στὸν ἑαυτό του, τὸν ἥλιο τῆς δικαιοσύνης, χωρὶς καθόλου νὰ περιορίζεται [τὸ φῶς τοῦ ἡλίου] ἀπὸ τὴν νύκτα τῆς κακίας καὶ τῆς ἀγνωσίας, στὸ διάστημα τῆς ἡμέρας, κατὰ [τὴν διάρκεια] τῆς παρούσας ζωῆς, ὥστε νὰ μπορέσῃ νομίμως, [διὰ τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ], νὰ κατατροπώσῃ τοὺς πονηροὺς δαίμονες, οἱ ὁποῖοι ἐξεγείρονται ἐναντίον του.

32. Ὅταν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὑψώνεται μέσα μας, μὲ τὴν πρᾶξι καὶ τὴν θεωρία, ἕλκει ὅλους πρὸς τὸν Ἑαυτό [Του]· ἁγιάζοντας μὲ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν γνῶσι καὶ ὑποτάσσοντας κάτω ἀπὸ τὸν δικό Του ζυγὸ καὶ τοὺς λογισμοὺς καὶ τοὺς λόγους

γισμούς τε καὶ λόγους καὶ αὐτὰ τὰ μέλη τοῦ σώματος καὶ τὰς αἰσθήσεις, κατ' ἀρετὴν ἁγιάζων καὶ γνῶσιν ὑπὸ τὸν ἑαυτοῦ ζυγὸν ποιούμενος. Ὁ τοίνυν θεατὴς τῶν θείων, ἀναβαινέτω κατὰ σπουδὴν ἀκολουθῶν τῷ Λόγῳ, μέχρις οὗ φθάσῃ τὸν τόπον οὗ ἐστίν. Ἐκεῖ γὰρ ἕλκει, καθώς φησιν ὁ Ἐκκλησιαστής· καὶ εἰς τόπον αὐτοῦ ἕλκει[46]*· δηλονότι τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ ὡς μεγάλῳ Ἀρχιερεῖ καὶ εἰσάγοντι εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, ἔνθα τὸ καθ' ἡμῶν [recte: ἡμᾶς]*[γ'] *αὐτὸς ὑπὲρ ἡμῶν πρόδρομος εἰσῆλθεν*[47].

λγ'. Ὁ τὴν κατ' εὐσέβειαν μετιὼν φιλοσοφίαν καὶ πρὸς τὰς ἀοράτους παρατασσόμενος δυνάμεις, εὐχέσθω τήν τε φυσικὴν διάκρισιν αὐτῷ παραμεῖναι, φῶς ἔχουσαν σύμμετρον, καὶ τὴν φωτιστικὴν τοῦ πνεύματος χάριν. Ἡ μὲν γὰρ παιδαγωγεῖ τὴν σάρκα πρὸς ἀρετὴν διὰ πράξεως, ἡ δὲ φωταγωγεῖ τὸν νοῦν τὴν τῆς σοφίας προκρῖναι πάντων συμβίωσιν· καθ' ἣν τῶν τε τῆς κακίας ὀχυρωμάτων, καὶ παντὸς

μας, τοὺς σχετικοὺς καὶ μὲ τὸ σῶμα καὶ μὲ τὴν ψυχὴ καὶ μὲ τὴν φύσι τῶν ὄντων [καὶ ἐπίσης] καὶ αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ μέλη τοῦ σώματός [μας] καὶ τὶς αἰσθήσεις [μας]. Ἐκεῖνος, ἑπομένως, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ τὰ θεῖα, ἂς ἀνεβαίνῃ μὲ προθυμία, ἀκολουθώντας πίσω ἀπὸ τὸν Λόγο, ἕως ὅτου νὰ προσεγγίσῃ τὸν τόπο, ὅπου εἶναι [ὁ Λόγος]. Διότι ἐκεῖ [ὁ Λόγος, τὸν] ἑλκύει, καθὼς λέγει ὁ Ἐκκλησιαστής: «καὶ ἑλκύει στὸν τόπο Του»· δηλαδή, [ἑλκύει] ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι Τὸν ἀκολουθοῦν, ὡς Μεγάλο Ἀρχιερέα, καὶ ὡς ἐκεῖνον ποὺ [τοὺς] εἰσάγει στὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, ἐκεῖ ὅπου αὐτὸς ὁ Ἴδιος [ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ] εἰσῆλθε, μὲ τὴν δική μας φύσι, ὡς πρόδρομος γιὰ ἐμᾶς.

33. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μετέρχεται τὴν σχετικὴ μὲ τὴν εὐσέβεια φιλοσοφία καὶ παρατάσσεται ἐναντίον τῶν ἀοράτων δυνάμεων, ἂς προσεύχεται νὰ τοῦ μείνῃ σταθερὴ καὶ ἡ φυσικὴ διάκρισι, ἡ ὁποία ἔχει σύμμετρο [μέτριο] φῶς καὶ ἡ φωτιστικὴ Χάρι τοῦ [Παναγίου] Πνεύματος. Διότι ἡ μὲν [φυσικὴ διάκρισι] παιδαγωγεῖ μὲ τὴν πρᾶξι, [μὲ τὴν ἄσκησι], τὸ σῶμα στὴν ἀρετή, ἐνῶ ἡ [φωτιστικὴ Χάρι τοῦ Παναγίου Πνεύματος] φωτίζει τὸν νοῦ νὰ προτιμᾷ, ἔναντι ὅλων, τὴν συμβίωσι μὲ τὴν Σοφία [τοῦ Θεοῦ]· μὲ τὴν ὁποία καταλύει τὰ ὀχυρώματα καὶ τῆς κακίας καὶ κάθε

ὑψώματος ἐπαιρομένου κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ποιεῖται τὴν καθαίρεσιν[48]. *Καὶ δηλοῖ δι᾽ εὐχῆς αἰτῶν, ὁ τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς, στῆναι τὸν ἥλιον κατὰ Γαβαώ*[49]*· τουτέστιν ἄδυτον αὐτῷ τὸ φῶς τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ ὄρος τῆς κατὰ νοῦν θεωρίας φυλαχθῆναι· καὶ τὴν σελήνην κατὰ Φάραγγα· τουτέστι τὴν φυσικὴν διάκρισιν ἐπὶ τῆς σαρκικῆς ἀσθενείας κειμένην, ἀπὸ τῆς ἀρετῆς ἀναλλοίωτον.*

λδ΄. Ἡ Γαβαώ ἐστιν, ὁ ὑψηλὸς νοῦς. Ἡ δὲ Φάραγξ ἐστίν, ἡ τῷ θανάτῳ ταπεινωθεῖσα σάρξ. Ὁ μὲν ἥλιός ἐστιν, ὁ φωτίζων τὸν νοῦν λόγος, καὶ χορηγῶν αὐτῷ θεωρημάτων δύναμιν, καὶ πάσης αὐτὸν ἀγνοίας ἀπαλλάσσων· ἡ δὲ σελήνη, ὁ κατὰ φύσιν νόμος ἐστίν, ὁ πείθων τὴν σάρκα νομίμως ὑποταγῆναι τῷ πνεύματι, πρὸς τὸ δέξασθαι τῶν ἐντολῶν τὸν ζυγόν. Φύσεως σύμβολον ἡ σελήνη διὰ τὸ τρεπτόν· ἀλλ᾽ ἐν τοῖς ἁγίοις ἄτρεπτος διαμένει, διὰ τὴν ἀναλλοίωτον ἕξιν τῆς ἀρετῆς.

λε΄. Οὐκ ἔξω τῶν ζητούντων

ἐπάρσεως, ποὺ ὑψώνεται ἐναντίον τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ. Καὶ [τὸ] καταδεικνύει ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ὅταν ζητᾷ μὲ τὴν προσευχὴ νὰ σταθῇ ὁ ἥλιος στὴν Γαβαών· δηλαδή, νὰ διαφυλαχθῇ σ᾽ αὐτὸν ἀνέσπερο τὸ φῶς τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ στὸ ὄρος τῆς νοερᾶς θεωρίας· καὶ τὴν σελήνη [νὰ σταθῇ] στὸ φαράγγι [Αἰλών]· δηλαδή, [νὰ διαφυλαχθῇ] ἡ φυσικὴ διάκρισι ἀναλλοίωτη, [ἀμετακίνητη] ἀπὸ τὴν ἀρετή, ὅταν ἐποπτεύῃ πάνω στὴν σωματικὴ ἀδυναμία.

34. Ἡ Γαβαὼν εἶναι ὁ ὑψηλὸς νοῦς. Καὶ τὸ φαράγγι [Αἰλὼν] εἶναι ἡ σάρκα, ἡ ὁποία ταπεινώθηκε μὲ τὸν θάνατο. Ὁ μὲν ἥλιος εἶναι ὁ Λόγος, ὁ ὁποῖος φωτίζει τὸν νοῦ καὶ χορηγεῖ σ᾽ αὐτὸν τὴν δύναμι τῶν [πνευματικῶν] θεωρημάτων καὶ τὸν ἀπαλλάσσει ἀπὸ κάθε ἄγνοια· ἡ δὲ σελήνη εἶναι ὁ φυσικὸς νόμος, ὁ ὁποῖος νομίμως, [σύμφωνα μὲ τὸν νόμο τοῦ Θεοῦ], πείθει τὴν σάρκα νὰ ὑποταχθῇ στὸ πνεῦμα, ὥστε νὰ ἀποδεχθῇ τὸ ζυγὸ τῶν ἐντολῶν [τοῦ Θεοῦ]. Ἡ σελήνη [εἶναι] σύμβολο τῆς φύσεως, ἐξ αἰτίας τοῦ μετατρεπτοῦ [της χαρακτῆρος]· ἀλλὰ στοὺς ἁγίους παραμένει ἀμετάτρεπτη, ἐξ αἰτίας τῆς ἀναλλοίωτης πνευματικῆς [τους] καταστάσεως στὴν ἀρετή.

35. Δὲν πρέπει νὰ ἀναζητῆται ὁ

χρὴ ζητεῖσθαι τὸν Κύριον, ἀλλ᾿ ἐν ἑαυτοῖς διὰ τῆς ἐν ἔργοις πίστεως αὐτὸν χρὴ ζητεῖν τοὺς ζητοῦντας. Ἐγγύς σου γάρ, φησί, τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου[50]*· τουτέστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως, ὡς αὐτοῦ ὄντος τοῦ Χριστοῦ καὶ ῥήματος τοῦ ζητουμένου.*

λς΄. Μήτε τὸ ὕψος τῆς θεϊκῆς ἀπειρίας ἐννοήσαντες, ἀπελπίσωμεν τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν ὡς οὐ φθάνουσαν διὰ τὸ ὕψος μέχρις ἡμῶν· μήτε τὸ ἄπειρον βάθος τῆς ἡμῶν διὰ τὴν ἁμαρτίαν πτώσεως ἐνθυμηθέντες, ἀνάστασιν γίνεσθαι τῆς ἐν ἡμῖν νεκρωθείσης ἀρετῆς ἀπιστήσωμεν. Ἀμφότερα γὰρ δυνατὰ τῷ Θεῷ· καὶ τὸ κατελθεῖν καὶ φωτίσαι τὸν νοῦν ἡμῶν διὰ γνώσεως· καὶ τὸ ἀναστῆσαι πάλιν τὴν ἀρετὴν ἐν ἡμῖν, καὶ ἑαυτῷ συνυψῶσαι διὰ τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης. Μὴ εἴπῃς γάρ, φησίν, ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; τουτέστι Χριστὸν καταγαγεῖν· ἢ τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τουτέστι Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν[51]*.*

Κύριος ἔξω ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι [Τὸν] ἀναζητοῦν, ἀλλὰ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι Τὸν ἀναζητοῦν, πρέπει νὰ [Τὸν] ἀναζητοῦν, διὰ τῆς ἐμπράκτου πίστεως, ἐντός τους. Διότι λέγει [ἡ Ἁγία Γραφή]: «κοντά σου εἶναι ὁ λόγος, μέσα στὸ στόμα σου καὶ μέσα στὴν καρδία σου»· δηλαδὴ ὁ λόγος τῆς πίστεως, διότι αὐτὸς ὁ Ἴδιος ὁ Χριστὸς εἶναι καὶ ὁ ἐπιζητούμενος λόγος, [δηλαδὴ ἡ ὅλη ἐπιζητούμενη οὐσία τῆς πίστεως].

36. Οὔτε νὰ ἀπελπιστοῦμε, ἐὰν θὰ σκεφθοῦμε τὸ ὕψος τῆς θεϊκῆς ἀπειρότητος, διότι, δῆθεν, δὲν φθάνει ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ μέχρις ἐμᾶς, ἐξ αἰτίας τοῦ ὕψους [τῆς θεϊκῆς ἀπειρότητος]· οὔτε νὰ ἀπιστήσωμε, ἐὰν θὰ συλλογισθοῦμε τὸ ἄπειρο βάθος τῆς πτώσεώς μας, λόγῳ τῆς ἁμαρτίας [καὶ ποῦμε], ὅτι, δῆθεν, δὲν εἶναι ἐφικτὴ ἡ ἀνάστασι τῆς ἀρετῆς, ἡ ὁποία νεκρώθηκε μέσα μας. Διότι καὶ τὰ δύο [εἶναι] δυνατὰ στὸ Θεό· καὶ τὸ νὰ κατέβῃ καὶ νὰ φωτίσῃ τὸν νοῦ [μας] μὲ τὴν γνῶσι [Του]· καὶ τὸ νὰ ἀναστήσῃ πάλι μέσα μας τὴν ἀρετὴ καὶ νὰ [μᾶς] ἀνυψώσῃ μαζὶ μὲ τὸν Ἑαυτό Του, μέσῳ τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης. Διότι λέγει [ἡ Ἁγία Γραφή]: νὰ μὴν πῇς μέσα στὴν καρδία σου, ποιὸς θὰ ἀνεβῇ στὸν οὐρανό; δηλαδή, γιὰ νὰ κατεβάσῃ τὸν Χριστό· ἢ ποιὸς θὰ κατεβῇ στὴν ἄβυσσο; δηλαδή, γιὰ νὰ ἀναστήσῃ τὸν Χριστὸ ἀπὸ τοὺς νεκρούς.

Τυχὸν δὲ κατ᾽ ἄλλην ἐκδοχήν, ἄβυσσός ἐστι πάντα τὰ μετὰ Θεὸν ἐν οἷς ὅλος ὅλοις κατὰ πρόνοιαν ὁ τοῦ Θεοῦ γίνεται λόγος, ὡς ζωὴ νεκροῖς ἐπιφοιτῶσα τοῖς οὖσι. Νεκρὰ γὰρ πάντα τὰ ζῶντα μεθέξει ζωῆς. Οὐρανὸν δέ, τὴν φυσικὴν τοῦ Θεοῦ νόει κρυφιότητα, καθ᾽ ἣν πᾶσίν ἐστιν ἀκατάληπτος. Εἰ δέ τις ἐκλάβοι πάλιν οὐρανὸν μὲν εἶναι τὸν τῆς θεολογίας λόγον, ἄβυσσον δὲ τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον, οὐκ ἀπεικότως ἐρεῖ κατὰ τὸν ἐμὸν λόγον. Ἀμφότερα γὰρ δυσεπίβατα τοῖς ἀποδεικτικῶς ζητεῖν ἐπιχειροῦσι· μᾶλλον δὲ παντελῶς ἄβατα δίχα πίστεως ἐρευνώμενα.

λζʹ. Ἐν μὲν τῷ πρακτικῷ τοῖς τῶν ἀρετῶν τρόποις παχυνόμενος ὁ Λόγος, γίνεται σάρξ[52]· ἐν δὲ τῷ θεωρητικῷ τοῖς πνευματικοῖς νοήμασι λεπτυνόμενος, γίνεται ὅπερ ἦν ἐν ἀρχῇ Θεὸς Λόγος πρὸς τὸν Πατέρα[53].

ληʹ. Ποιεῖ σάρκα τὸν λόγον, ὁ παραδείγμασι καὶ ῥήμασι παχυτέροις, διὰ τὴν ἀνάλογον τῶν ἀκουόντων δύναμιν, ἠθικὴν τοῦ λόγου τὴν διδασκα-

Ἴσως, ὅμως, σύμφωνα μὲ ἄλλη ἐκδοχή, ἄβυσσος εἶναι ὅλα ἐκεῖνα, [τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν] μετὰ ἀπὸ τὸν Θεό, [τὰ δημιουργήματα], μέσα στὰ ὁποῖα καθίσταται ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἕνεκα [θείας] προνοίας, ὅλος σὲ ὅλα, ὡς Ζωή, ἡ ὁποία κατέρχεται σὲ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶναι νεκρά. Διότι ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ζοῦν, [μόνον] ἕνεκα τῆς μετοχῆς [τους] στὴν Ζωή, [κατ᾽ οὐσίαν εἶναι] νεκρά. Ἐννόησε δέ, ὡς οὐρανό, τὴν φυσικὴ κρυφιότητα τοῦ Θεοῦ, βάσει τῆς ὁποίας εἶναι ἀκατάληπτος σὲ ὅλα [τὰ ὄντα]. Ἐὰν δὲ πάλι ἤθελε κάποιος νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ὁ οὐρανὸς εἶναι ὁ λόγος τῆς θεολογίας καὶ ἡ ἄβυσσος τὸ μυστήριο τῆς οἰκονομίας, δὲν θὰ μιλήσῃ ἄτοπα ἐν σχέσει πρὸς τὸν δικό μου λόγο. Διότι καὶ τὰ δύο [ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ ἄβυσσος εἶναι] δυσπρόσιτα γιὰ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπιχειροῦν νὰ [τὰ] ἐρευνήσουν μὲ ἀποδείξεις· [εἶναι] δὲ μᾶλλον παντελῶς ἀπρόσιτα, ὅταν ἐρευνῶνται χωρὶς πίστι.

37. Στὸν μὲν πρακτικό, ὁ Λόγος σαρκώνεται, καθὼς παχύνεται μὲ τοὺς τρόπους τῶν ἀρετῶν, [τὴν ἄσκησι τῶν ἀρετῶν]· στὸν δὲ θεωρητικό, [ὁ Λόγος], καθὼς λεπτύνεται, μὲ τὰ πνευματικὰ νοήματα, γίνεται ἐκεῖνο ἀκριβῶς, τὸ ὁποῖο ἦταν ἐν ἀρχῇ, Θεὸς Λόγος πρὸς τὸν Πατέρα.

38. Κάνει τὸν Λόγο σάρκα ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, μὲ παχύτερα παραδείγματα καὶ λόγια, κάνει ἠθικὴ τὴν διδασκαλία τοῦ Λόγου, ἀνάλογα μὲ τὴν [πνευματικὴ] δύναμι τῶν

λίαν ποιούμενος· καὶ πάλιν ποιεῖ πνεῦμα τὸν λόγον, ὁ τοῖς ὑψηλοῖς θεωρήμασι τὴν μυστικὴν ἐκθέμενος θεολογίαν.

λθ'. Ὁ μὲν ἐκ τῶν θέσεων καταφατικῶς θεολογῶν, σάρκα ποιεῖ τὸν λόγον· οὐκ ἔχων ἄλλοθεν ἢ ἐκ τῶν ὁρωμένων καὶ ψηλαφωμένων τὸν Θεὸν γινώσκειν ὡς αἴτιον. Ὁ δὲ ἀποφατικῶς ἐκ τῶν ἀφαιρέσεων θεολογῶν, πνεῦμα ποιεῖ τὸν λόγον· ὡς ἐν ἀρχῇ Θεὸν ὄντα· ἐξ οὐδενὸς τὸ παράπαν τῶν γνωσθῆναι δυναμένων, καλῶς γινώσκων τὸν ὑπεράγνωστον.

μ'. Ὁ μαθὼν ὀρύσσειν, κατὰ τοὺς Πατριάρχας, διὰ πράξεως καὶ θεωρίας τὰ ἐν αὐτῷ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως φρέατα[54]*, τὸν Χριστὸν ἔνδον εὑρήσει, τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς· ἀφ' ἧς πίνειν ἡμᾶς ἡ σοφία παρακελεύεται, λέγουσα· πίνε ὕδατα ἀπὸ σῶν ἀγγείων καὶ ἀπὸ σῶν φρεάτων πηγῆς*[55]*· ὅπερ ποιοῦντες, εὑρήσομεν ἔνδον ἡμῶν ὄντας τοὺς αὐτῆς θησαυρούς.*

μα'. Οἱ κτηνωδῶς πρὸς μόνην τὴν αἴσθησιν ζῶντες, ἐπισφαλῶς ἑαυτοῖς σάρκα ποιοῦσι

ἀκροατῶν· καὶ ἀντιθέτως, κάνει τὸν Λόγο πνεῦμα, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐκθέτει συνήθως τὴν μυστικὴ θεολογία μὲ ὑψηλὰ θεωρήματα.

39. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θεολογεῖ καταφατικά, [συμπεραίνοντας] ἀπὸ τὶς προσθέσεις [τῶν ἰδιωμάτων τοῦ Θεοῦ] κάνει τὸν Λόγο σάρκα· ἀφοῦ δὲν μπορεῖ ἀπὸ ἀλλοῦ νὰ γνωρίζῃ τὸν Θεὸ ὡς Αἴτιο, παρὰ μόνο ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα φαίνονται καὶ ψηλαφῶνται. Ἐκεῖνος ὅμως, ὁ ὁποῖος θεολογεῖ ἀποφατικά, στὴ βάσι τῶν ἀφαιρέσεων, κάνει τὸν Λόγο πνεῦμα, [δηλαδὴ] Θεό, ὅπως ἐν ἀρχῇ εἶναι· καθὼς μὲ βάσι ἀπολύτως κανένα ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μποροῦν νὰ γνωρισθοῦν, γνωρίζει καλῶς τὸν Ὑπεράγνωστο [τὸν πάνω καὶ πέρα ἀπὸ κάθε εἴδους γνῶσι].

40. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔμαθε νὰ ἐκσκάπτῃ, ὅπως οἱ Πατριάρχες, διὰ τῆς πράξεως καὶ τῆς θεωρίας, τὰ πηγάδια τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως, [τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται] μέσα του, θὰ ἀνακαλύψῃ ἐντός του τὸν Χριστό, τὴν Πηγὴ τῆς Ζωῆς· ἀπὸ τὴν ὁποία ἡ Σοφία μᾶς προστάζει νὰ πίνωμε, λέγοντας: «πίνε ὕδατα ἀπὸ τὰ δοχεῖα σου καὶ ἀπὸ τὴν πηγὴ τῶν δικῶν σου πηγαδιῶν»· τὸ ὁποῖο ἀκριβῶς, ἐὰν κάνωμε, θὰ ἀνακαλύψωμε μέσα μας νὰ ὑπάρχουν οἱ θησαυροὶ αὐτῆς [τῆς Πηγῆς].

41. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ζοῦν κτηνωδῶς, μὲ σκοπὸ μόνο [τὴν ἱκανοποίησι] τῆς αἰσθήσεως, κάνουν σάρκα τὸν Λόγο, μὲ κίνδυνο γιὰ τοὺς ἑαυ-

τὸν λόγον· εἰς ὑπηρεσίαν μὲν παθῶν τοῖς τοῦ Θεοῦ καταχρώμενοι κτίσμασι· τὸν δὲ τῆς σοφίας τῆς πᾶσιν ἐμφαινομένης οὐ κατανοοῦντες λόγον, πρὸς τὸ γνῶναι καὶ δοξάσαι τὸν Θεὸν ἐκ τῶν αὐτοῦ ποιημάτων· καὶ συνιέναι πόθεν, καὶ τί, καὶ ἐπὶ τίνι, καὶ ποῦ φέρεσθαι διὰ τῶν ὁρωμένων γεγόναμεν, ἀλλ᾽ ἐν σκότει τὸν αἰῶνα τοῦτον διαπορευόμενοι, μόνην τὴν περὶ Θεὸν ἀμφοῖν ταῖν χειροῖν [recte: τοῖν χεροῖν] ψηλαφῶσιν ἀγνωσίαν.

μβʹ. Οἱ μόνῳ τῷ ῥητῷ τῆς ἁγίας Γραφῆς παρακαθήμενοι, καὶ τῇ σωματικῇ τοῦ νόμου λατρείᾳ δεσμοῦντες τῆς ψυχῆς τὸ ἀξίωμα, ψεκτῶς ποιοῦσιν ἑαυτοῖς σάρκα τὸν λόγον, ἀλόγων ζῴων θυσίαις εὐαρεστεῖσθαι νομίζοντες τὸν Θεόν· οἷς πολὺ τὸ σῶμα πεφρόντισται τοῖς ἐκτὸς καθαρσίοις. Τῆς δὲ ψυχῆς παρημέληται τὸ κάλλος, ταῖς τῶν παθῶν κηλῖσι στιζόμενον, ὑπὲρ ἧς ἡ πᾶσα τῶν ὁρωμένων προβέβληται δύναμις καὶ πᾶς λόγος θεῖος, καὶ νόμος ἐκδέδοται.

μγʹ. Εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστα-

τούς τους. Ἀφενὸς μὲ τὸ νὰ καταχρῶνται τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ, γιὰ τὴν θεραπεία τῶν παθῶν [τους]· ἀφετέρου μὲ τὸ νὰ μὴν κατανοοῦν τὸν Λόγο τῆς Σοφίας, ὁ ὁποῖος ἀποκαλύπτεται μέσα σὲ ὅλα [τὰ δημιουργήματα], ὥστε, [μ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο], νὰ γνωρίσουν καὶ νὰ δοξάσουν τὸν Θεὸ ἀπὸ τὰ ἔργα Του· καὶ νὰ ἐννοήσουν ἀπὸ ποῦ καὶ τί [εἴδους] καὶ γιὰ ποιὸ σκοπὸ ἔχομε δημιουργηθῆ καὶ ποῦ ὁδηγούμεθα, μέσῳ τῶν ὁρατῶν, ἀλλὰ ψηλαφοῦν καὶ μὲ τὰ δύο [τους] χέρια μόνο τὴν ἀγνωσία, ὡς πρὸς τὸν Θεό, μὲ τὸ νὰ διέρχωνται τὴν ζωή τους, κατὰ τὸν αἰῶνα αὐτό, μέσα στὸ σκοτάδι.

42. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι στέκονται μόνο στὸ γράμμα τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ δεσμεύουν τὸ ἀξίωμα τῆς ψυχῆς στὴν σωματικὴ λατρεία τοῦ νόμου, κάνουν τὸν Λόγο σάρκα, ἀξιοκατάκριτα, ὅσον ἀφορᾶ τοὺς ἑαυτούς τους, καθὼς νομίζουν, ὅτι ὁ Θεὸς εὐαρεστεῖται μὲ τὶς θυσίες τῶν ἀλόγων ζώων· σ᾽ αὐτοὺς ἔχει γίνει τὸ σῶμα ἀντικείμενο μεγάλης φροντίδος, μὲ τοὺς ἐξωτερικοὺς καθαρμούς. Ἐνῶ ἔχει παραμεληθῆ τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς, καθὼς στιγματίζεται ἀπὸ τὶς κηλῖδες τῶν παθῶν, χάριν τῆς ὁποίας [τῆς ψυχῆς] ἔχει προσφερθῆ ὅλη ἡ δύναμι τῶν ὁρατῶν καὶ ἔχει παραδοθῆ κάθε θεῖος λόγος καὶ νόμος.

43. Τὸ Ἅγιο Εὐαγγέλιο λέγει, ὅτι

σιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ κεῖσθαι τὸν Κύριον, λέγει τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον[56]*. Οὐκοῦν σκοπήσωμεν, μήπως εἰς πτῶσιν μὲν τῶν τε πρὸς μόνην τὴν αἴσθησιν τὴν ὁρωμένην θεωρούντων κτίσιν, καὶ τῶν μόνῳ τῷ ῥητῷ στοιχούντων τῆς ἁγίας Γραφῆς, ὡς μὴ δυναμένων πρὸς τὸ καινὸν πνεῦμα διαβῆναι τῆς χάριτος διὰ τὴν ἄνοιαν· ἀνάστασιν δέ, ὡς [recte: τῶν] πνευματικῶς τά τε κτίσματα τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ ῥήματα θεωρούντων τε, καὶ ἀκουόντων, καὶ τοῖς καθήκουσι τρόποις μόνης τῆς κατὰ ψυχὴν θείας εἰκόνος ἐπιμελουμένων.*

μδ΄. Τὸ κεῖσθαι τὸν Κύριον εἰς πτῶσιν πολλῶν καὶ ἀνάστασιν ἐν τῷ Ἰσραήλ, ἐπαινετῶς μόνον νοούμενον, εἰς πτῶσιν μὲν νοεῖται, τῶν ἐν ἑκάστῳ τῶν πιστευόντων παθῶν τε καὶ πονηρῶν λογισμῶν· ἀνάστασιν δέ, τῶν ἀρετῶν, καὶ παντὸς θεοφιλοῦς λογισμοῦ.

με΄. Ὁ μόνον τῶν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ Δημιουργὸν νομίζων τὸν Κύριον, εἰς κηπουρὸν αὐτὸν παραγνωρίζει, κατὰ τὴν Μαγδαληνὴν Μαρί-

ὁ Κύριος τίθεται, ὡς κριτήριο, γιὰ τὴν πτῶσι καὶ τὴν ἀνάστασι πολλῶν μέσα στὸν Ἰσραήλ, [στὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ]. Ἑπομένως, ἂς ἐξετάσωμε ἀφενός, μήπως [ὁ Κύριος τίθεται ὡς κριτήριο] γιὰ τὴν πτῶσι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι θεωροῦν τὴν ὁρατὴ δημιουργία μόνο μὲ τὴν αἴσθησί [τους] καὶ ἐπίσης ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀκολουθοῦν μόνο τὸ γράμμα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, διότι, ἕνεκα τῆς ἀνοησίας [τους], δὲν μποροῦν νὰ περάσουν στὸ καινούργιο πνεῦμα τῆς Χάριτος· ἀφετέρου [ἂς ἐξετάσωμε], μήπως [ὁ Κύριος τίθεται ὡς κριτήριο γιὰ] τὴν ἀνάστασι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι καὶ βλέπουν καὶ ἀκούουν, πνευματικῶς, καὶ τὰ δημιουργήματα καὶ τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπιμελοῦνται μόνο τὴν θεία εἰκόνα στὴν ψυχὴ μὲ τοὺς τρόπους, ποὺ [τῆς] ἁρμόζουν.

44. Τὸ ὅτι τίθεται ὁ Κύριος, ὡς κριτήριο γιὰ τὴν πτῶσι καὶ τὴν ἀνάστασι πολλῶν μέσα στὸν Ἰσραήλ, [στὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ], ἐὰν ἐννοηθῇ μόνο μὲ θετικὴ ὀπτική, ὁπωσδήποτε θὰ ἐννοηθῇ γιὰ τὴν πτῶσι τῶν παθῶν καὶ ἐπιπλέον τῶν πονηρῶν λογισμῶν μέσα στὸν καθένα ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι πιστεύουν· καὶ γιὰ τὴν ἀνάστασι [ἐντός τους] τῶν ἀρετῶν καὶ κάθε θεοφιλοῦς λογισμοῦ.

45. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ τὸν Κύριο Δημιουργὸ μόνο τῶν ὑπὸ γέννησι καὶ φθορὰ [δημιουργημάτων], Τὸν ἀναγνωρίζει ἐσφαλμένα, ὡς κηπουρό, ὅπως ἡ Μαρία ἡ Μαγδα-

αν. Διό, πρὸς ὠφέλειαν φεύγει τοῦ τοιούτου τὴν ἀφὴν ὁ Δεσπότης· μήπω παρ᾽ αὐτῷ δυνηθεὶς ἀναβῆναι πρὸς τὸν Πατέρα, λέγων μή μου ἅπτου[57]. Γινώσκει γὰρ βλάπτεσθαι, τὸν μετὰ τοιαύτης αὐτῷ προσερχόμενον ταπεινοτέρας προλήψεως.

μϛʹ. Οἱ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὴν Γαλιλαίαν ἐν τῷ ὑπερῴῳ κλείσαντες τὰς θύρας, καὶ καθήμενοι[58], τουτέστιν οἱ διὰ τὸν φόβον τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας κατὰ τὴν χώραν τῶν Ἀποκαλύψεων ἐν τῷ ὕψει τῶν θείων θεωρημάτων ἀσφαλῶς βεβηκότες, θυρῶν δίκην μύσαντες τὰς αἰσθήσεις, παραγενόμενον ἀγνώστως δέχονται τὸν Θεὸν Θεοῦ Λόγον, ἄνευ τῆς κατ᾽ αἴσθησιν ἐνεργείας αὐτοῖς ἐπιφαινόμενον· ἀπάθειάν τε διὰ τῆς εἰρήνης, καὶ μερισμὸν Πνεύματος Ἁγίου διὰ τῆς ἐμπνεύσεως δωρούμενον, καὶ τὴν κατὰ πνευμάτων πονηρῶν ἐξουσίαν παρέχοντα[59], καὶ δεικνύοντα τῶν αὐτοῦ μυστηρίων τὰ σύμβολα.

μζʹ. Τοῖς μὲν κατὰ σάρκα τὸν περὶ τοῦ Θεοῦ Λόγον ἐρευ-

ληνή. Γι᾽ αὐτό, ὁ Κύριος, χάριν ὠφελείας, ἀποφεύγει τὸ ἄγγιγμα ἐκείνου, [ὁ ὁποῖος δὲν Τὸν ἀναγνωρίζει ὀρθῶς], λέγοντας μὴν μὲ ἀγγίζῃς, ἀφοῦ, κατὰ τὴν κρίσι ἐκείνου, [ὁ Κύριος] δὲν μπόρεσε ἀκόμη νὰ ἀνεβῇ πρὸς τὸν Πατέρα. Διότι [ὁ Κύριος] γνωρίζει, ὅτι βλάπτεται αὐτός, ὁ ὁποῖος Τὸν πλησιάζει μὲ αὐτὴ τὴν ταπεινότερη ἀντίληψι.

46. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι, ἀπὸ τὸν φόβο τῶν Ἰουδαίων, στὴν Γαλιλαία, ἀφοῦ κάθισαν στὸ ὑπερῷο [καὶ] ἔκλεισαν τὶς θύρες, δηλαδὴ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι, ἕνεκα τοῦ φόβου τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, ἀφοῦ ἀνέβηκαν μὲ ἀσφάλεια στὸ ὕψος τῶν θείων θεωρημάτων, στὴν χώρα τῶν ἀποκαλύψεων, [καὶ] ἔκλεισαν, ὅπως τὶς θύρες, τὶς αἰσθήσεις, [αὐτοὶ] δέχονται Θεὸ τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος παρίσταται μὲ ἄγνωστο τρόπο [καὶ] ἐμφανίζεται σ᾽ αὐτούς, χωρὶς τὴν ἐνέργεια τῆς αἰσθήσεως καὶ χαρίζει, διὰ τῆς εἰρήνης, ἀπάθεια καὶ διὰ τῆς ἐμφυσήσεως τὴν διανομὴ Ἁγίου Πνεύματος καὶ παρέχει ἐξουσία, ἐναντίον τῶν πονηρῶν πνευμάτων, καὶ φανερώνει τὰ σύμβολα τῶν μυστηρίων Του [σ᾽ ἐκείνους, ποὺ ἔκλεισαν τὶς θύρες τῶν αἰσθήσεων].

47. Γιὰ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀναζητοῦν, σαρκικά, τὸν περὶ τοῦ Θεοῦ

νῶσιν, ὁ Κύριος οὐκ ἀναβαίνει πρὸς τὸν Πατέρα· τοῖς δὲ κατὰ Πνεῦμα διὰ τῶν ὑψηλῶν θεωρημάτων ἐκζητοῦσιν αὐτόν, ἀναβαίνει πρὸς τὸν Πατέρα. Μὴ τοίνυν διαπαντὸς κρατῶμεν κάτω, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν κάτω διὰ φιλανθρωπίαν γενόμενον, ἀλλ' ἄνω σὺν αὐτῷ πρὸς τὸν Πατέρα γενώμεθα, τὴν γῆν ἀφέντες καὶ τὰ περὶ γῆν, ἵνα μὴ καὶ ἡμῖν εἴπῃ τὸ ῥηθὲν τοῖς Ἰουδαίοις ἀδιορθώτοις μείνασιν· ὑπάγω ὅπου ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν[60]*. Χωρὶς γὰρ τοῦ Λόγου πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Λόγου γενέσθαι, ἀμήχανον.*

μη'. Ἡ γῆ τῶν Χαλδαίων ἐστίν, ὁ ἐμπαθὴς βίος· ἐν ᾧ τῶν ἁμαρτημάτων δημιουργεῖται, καὶ προσκυνεῖται τὰ εἴδωλα. Ἡ δὲ μέση τῶν ποταμῶν ἐστίν, ὁ ἐπαμφοτερίζων τοῖς ἐναντίοις τρόποις [recte: τρόπος] [δ']*. Ἡ δὲ γῆ τῆς ἐπαγγελίας ἐστίν, ἡ παντὸς ἀγαθοῦ πεπληρωμένη κατάστασις. Πῶς οὖν ὁ ταύτης κατὰ τὸν παλαιὸν Ἰσραὴλ ἀμελῶν τῆς ἕξεως, πρὸς δουλείαν πάλιν κατασύρεται παθῶν, τῆς δοθείσης ἐλευ-*

λόγο, ὁ Κύριος δὲν ἔχει ἀνέβει, [ἀκόμη], πρὸς τὸν Πατέρα· γιὰ ἐκείνους, ὅμως, οἱ ὁποῖοι ζητοῦν νὰ βροῦν αὐτόν, [τὸν περὶ Θεοῦ λόγο], μέσῳ τῶν ὑψηλῶν θεωρημάτων, ἔχει ἀνέβει πρὸς τὸν Πατέρα. Ἑπομένως, ἂς μὴν κρατοῦμε πάντοτε κάτω Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος, γιὰ χάρι μας, κατέβηκε [στὴν γῆ], ἕνεκα φιλανθρωπίας, ἀλλά, ἀφοῦ ἀφήσωμε τὴν γῆ καὶ τὰ γύρω ἀπὸ τὴν γῆ, νὰ ἀνεβοῦμε, μαζὶ μ' Ἐκεῖνον, ἐπάνω πρὸς τὸν Πατέρα, γιὰ νὰ μὴν πῇ καὶ σ' ἐμᾶς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο ἐλέχθη στοὺς Ἰουδαίους, ἐπειδὴ ἔμειναν ἀδιόρθωτοι: «πηγαίνω ἐκεῖ, ὅπου ἐσεῖς δὲν μπορεῖτε νὰ ἔρθετε». Διότι, χωρὶς τὸν Λόγο, [εἶναι] ἀδύνατον νὰ φθάσῃ [κανεὶς] πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Λόγου.

48. Ἡ γῆ τῶν Χαλδαίων εἶναι ὁ ἐμπαθὴς τρόπος ζωῆς· στὸν ὁποῖο δημιουργοῦνται καὶ προσκυνοῦνται τὰ εἴδωλα τῶν ἁμαρτημάτων. Ἐνῶ ἡ μέση τῶν ποταμῶν, [ἡ Μεσοποταμία], εἶναι ἡ ἐπαμφοτερίζουσα στάσι ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἀντίθετα, [ὅπου ἡ μετοχή μας ταλαντεύεται ἀνάμεσα στὸ καλὸ καὶ στὸ κακό]. Ἡ δὲ γῆ τῆς ἐπαγγελίας εἶναι ἡ κατάστασι, ἡ πεπληρωμένη ἀπὸ κάθε ἀγαθό. Πῶς, λοιπόν, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος παραμελεῖ αὐτὴ τὴν πνευματικὴ κατάστασι [τοῦ καλοῦ], ὅπως [τότε] ὁ παλαιὸς Ἰσραήλ, παρασύρεται πάλι πρὸς τὴν δουλεία τῶν παθῶν, στερούμενος τῆς ἐλευθερίας, ἡ ὁποία τοῦ

θερίας στερούμενος;

μθ'. Σημειωτέον ὡς οὐδεὶς τῶν Ἁγίων ἑκουσίως φαίνεται κατελθὼν εἰς τὴν Βαβυλωνίαν. Οὐ γὰρ θέμις, οὔτε συνέσεως ἐστι λογικῆς, τῶν ἀγαθῶν ἀνθαιρεῖσθαι τὰ χείρονα τοὺς τὸν Θεὸν ἀγαπῶντας. Εἰ δέ τινες αὐτῶν κατὰ βίαν ἐκεῖ τῷ λαῷ συναπήχθησαν[61]*, νοοῦμεν διὰ τούτων τοὺς μὴ προηγουμένως, ἀλλὰ κατὰ περίστασιν, σωτηρίας ἕνεκεν τῶν χρῃζόντων χειραγωγίας, ἀφέντας τὸν ὑψηλότερον τῆς γνώσεως λόγον, καὶ τὴν περὶ παθῶν μετερχομένους διδασκαλίαν, καθ' ἣν καὶ ὁ μέγας Ἀπόστολος ἐν σαρκὶ λυσιτελέστερον ἔκρινεν εἶναι· τουτέστι τῇ ἠθικῇ διδασκαλίᾳ διὰ τοὺς μαθητάς, ὅλον ἔχων τὸν πόθον ἀναλῦσαι τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας, καὶ σὺν Θεῷ γενέσθαι*[62] *διὰ τῆς κατὰ νοῦν ὑπερκοσμίου καὶ ἁπλῆς θεωρίας.*

ν'. Ὥς περ πνιγόμενον τῷ πονηρῷ πνεύματι τὸν Σαούλ, ψάλλων μετὰ τῆς κινύρας ἀνέπαυεν ὁ μακάριος Δαβίδ[63]*, οὕτω καὶ πᾶς λόγος πνευματικός, γνωστικοῖς*

δόθηκε [μὲ τὴν Χάρι];

49. Πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι κανεὶς ἀπὸ τοὺς Ἁγίους δὲν φαίνεται νὰ κατέβηκε, ἑκουσίως, στὴν Βαβυλῶνα. Διότι δὲν [εἶναι] σωστό, οὔτε [ἀποτέλεσμα] λογικῆς νοήσεως νὰ προτιμοῦν, ἔναντι τῶν ἀγαθῶν, τὰ χειρότερα ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀγαποῦν τὸν Θεό. Ἐάν, ὅμως, κάποιοι ἀπ᾿ αὐτοὺς συνελήφθησαν ἐκεῖ, μαζὶ μὲ τὸν λαό, διὰ τῆς βίας, ἀντιλαμβανόμεθα ἀπ᾿ αὐτούς, [ὅτι πρόκειται γιὰ] ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἄφησαν τὸν ὑψηλότερο λόγο τῆς γνώσεως, ὄχι ἀπὸ πρίν, [ἀπὸ τὴν προηγούμενη θέλησί τους], ἀλλὰ λόγῳ περιστάσεως, [κατ᾿ ἀπαίτησιν τῶν γεγονότων], χάριν τῆς σωτηρίας ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ καθοδήγησι, καὶ [τώρα] μετέρχονται τὴν διδασκαλία, ποὺ ἀφορᾶ τὰ πάθη. Σχετικὰ μὲ αὐτὴν καὶ ὁ Μέγας Ἀπόστολος [Παῦλος] προέκρινε ἐπωφελέστερο νὰ μένῃ στὴν σάρκα, δηλαδή, στὴν ἠθικὴ διδασκαλία, γιὰ χάρι τῶν μαθητῶν, ἐνῷ εἶχε ὅλο τὸν πόθο νὰ ἀποχωρήσῃ ἀπὸ τὴν ἠθικὴ διδασκαλία καὶ νὰ εἶναι μαζὶ μὲ τὸν Θεό, διὰ τῆς νοερᾶς ὑπερκοσμίου καὶ ἁπλῆς θεωρίας.

50. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ μακάριος Δαυῒδ, ψάλλοντας μὲ τὴν κιθάρα [του], ἀνέπαυε τὸν Σαούλ, ὅταν βασανιζόταν ἀπὸ τὸ πονηρὸ πνεῦμα, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ κάθε πνευματικὸς λόγος, ὁ ὁποῖος γίνεται

ἡδυνόμενος θεωρήμασιν, ἀναπαύει τὸν ἐπιληπτευόμενον νοῦν, τῆς πνιγούσης αὐτὸν πονηρᾶς ἐλευθερῶν συνειδήσεως.

να'. Πυῤῥάκης μετὰ κάλλους ὀφθαλμῶν ἐστι, κατὰ τὸν μακάριον Δαβίδ[64]*, ὁ τῷ φαιδρῷ τοῦ κατὰ Θεὸν βίου τὸν τῆς γνώσεως λόγον ἔχων συνεπιλάμποντα· καθ' οὓς ἡ πρᾶξις τε, καὶ ἡ θεωρία συνεστήκασιν. Ἡ μέν, ἀρετῶν λαμπρυνομένη τρόποις· ἡ δέ, θείοις φωτιζομένη νοήμασιν.*

νβ'. Ἡ μετὰ τοῦ Σαοὺλ βασιλεία, τῆς σωματικῆς τοῦ νόμου λατρείας ἐστὶν εἰκών, ἣν ὁ Κύριος κατήργησεν ὡς μηδὲν τελειώσασαν· οὐδὲν γάρ, φησίν, ἐτελείωσεν ὁ νόμος[65]*. Ἡ δὲ τοῦ μεγάλου Δαβὶδ βασιλεία, τῆς εὐαγγελικῆς ἐστι λατρείας προδιατύπωσις· περιέχει γὰρ τὰ ἐγκάρδια τοῦ Θεοῦ θελήματα τελείως.*

νγ'. Ὁ Σαούλ, ὁ φυσικός ἐστι νόμος ὁ κατ' ἀρχὰς κυριεύειν τῆς φύσεως παρὰ τοῦ Κυρίου λαχών· ὅς, ἐπειδὴ παρέβη τὴν ἐντολὴν διὰ παρακοῆς, φεισάμενος τοῦ Ἀγὰγ

γλυκὺς ἀπὸ τὰ θεωρήματα τῆς [θείας] γνώσεως, ἀναπαύει τὸν νοῦ, διότι [τὸν] ἐλευθερώνει, ἀπὸ τὴν πονηρή, [τὴν δαιμονόπληκτη] συνείδησι, ἡ ὁποία τὸν βασανίζει, ὅταν διαταράσσεται ἀπὸ τοὺς δαίμονες.

51. Λαμπερὰ ξανθὸς καὶ μὲ ὡραιότητα ὀφθαλμῶν εἶναι, σύμφωνα μὲ τὸν μακάριο Δαυΐδ, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μαζὶ μὲ τὴν λαμπρότητα τοῦ κατὰ Θεὸν βίου [του] ἔχει, γιὰ νὰ [τὸν] φωτίζῃ, [καὶ] τὸν λόγο τῆς [θείας] γνώσεως. Ἀντίστοιχα πρὸς αὐτούς, [τὸν κατὰ Θεὸν βίο καὶ τὸν λόγο] συντελοῦνται καὶ ἡ πρᾶξι καὶ ἡ θεωρία. Ἡ μὲν [πρᾶξι συντελεῖται], ἀφοῦ λαμπρύνεται ἀπὸ τοὺς τρόπους τῶν ἀρετῶν· ἡ δὲ [θεωρία συντελεῖται], ἀφοῦ φωτίζεται ἀπὸ τὰ θεῖα νοήματα.

52. Ἡ βασιλεία μὲ τὸν Σαοὺλ εἶναι εἰκόνα τῆς σωματικῆς λατρείας τοῦ Νόμου, τὴν ὁποία ὁ Κύριος κατήργησε, διότι πράγματι τίποτα δὲν κατέστησε τέλειο· διότι, λέγει [ὁ Ἀπόστολος]: «τίποτα δὲν κατέστησε τέλειο ὁ Νόμος». Ἡ δὲ βασιλεία τοῦ μεγάλου Δαυΐδ εἶναι προεικόνισι τῆς εὐαγγελικῆς λατρείας, διότι περιέχει τέλεια τὰ ἐγκάρδια θελήματα τοῦ Θεοῦ.

53. Ὁ Σαοὺλ εἶναι ὁ φυσικὸς νόμος, ὁ ὁποῖος ὁρίστηκε, κατ' ἀρχάς, ἀπὸ τὸν Θεό, γιὰ νὰ ἐξουσιάζῃ τὴ φύσι. Αὐτός, ἐπειδὴ παρέβη, διὰ τῆς παρακοῆς [του],

βασιλέως Ἀμαλήκ[66]*, τουτέστι τοῦ σώματος, καὶ πρὸς τὰ πάθη κατώλισθεν, ἐξωθεῖται τῆς βασιλείας, ἵνα παραλάβῃ τὸν Ἰσραὴλ ὁ Δαβίδ· τουτέστι τοῦ πνεύματος ὁ νόμος, ὁ γεννῶν τὴν εἰρήνην τὴν οἰκοδομοῦσαν περιφανῶς τῷ Θεῷ τὸν τῆς θεωρίας ναόν*[67].

νδ΄. Σαοὺλ [recte: Σαμουὴλ] ὑπακοὴ Θεοῦ ἑρμηνεύεται. Οὐκοῦν ἕως ἂν ὁ καθ᾽ ὑπακοὴν λόγος ἐν ἡμῖν ἱερατεύῃ, κἂν φείσηται τοῦ Ἀγὰγ ὁ Σαούλ, τουτέστι τοῦ χοϊκοῦ φρονήματος, ἀλλ᾽ οὖν ἀποκτενεῖ τοῦτον ζηλώσας ὁ ἱερεὺς λόγος[68]*, καὶ πλήττει καταισχύνων τὸν φιλαμαρτήμονα νοῦν, ὡς παραβάτην τῶν θείων δικαιωμάτων.*

νε΄. Ἐπὰν ὁ νοῦς ὑψηλοφρονήσας τὸν κατὰ τῶν παθῶν αὐτὸν χρίσαντα τῆς διδασκαλίας λόγον, διὰ τῆς προσηκούσης ἐρεύνης ἐπερωτᾷν τὸν περὶ ποιητέων καὶ οὐ ποιητέων παύσαιτο, τοῖς πάθεσι πάντως ἐξ ἀγνοίας ἁλίσκεται· δι᾽ ὧν, κατὰ μέρος τοῦ Θεοῦ χωριζόμενος, ἐν ταῖς ἀκουσίοις περιστάσεσι προχωρεῖ, τοῖς δαίμοσι τὴν κοι-

τὴν ἐντολὴ [τοῦ Θεοῦ καί], διότι λυπήθηκε τὸν Ἀγάγ, τὸν βασιλέα τῶν Ἀμαληκιτῶν, δηλαδὴ τὸ σῶμα καὶ γλίστρησε στὰ πάθη, ἐκδιώκεται ἀπὸ τὴν βασιλεία, γιὰ νὰ ἀναλάβῃ τὸν Ἰσραήλ, [τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ], ὁ Δαυΐδ, δηλαδὴ ὁ νόμος τοῦ πνεύματος, ποὺ γεννᾶ τὴν εἰρήνη, ἡ ὁποία οἰκοδομεῖ στὸν Θεό, λαμπρότατα, τὸν ναὸ τῆς θεωρίας[β΄].

54. «Σαμουὴλ» ἑρμηνεύεται ὑπακοὴ στὸν Θεό. Ἑπομένως, ἕως ὅτου ὁ λόγος τῆς ὑπακοῆς λειτουργῇ, ὡς ἱερεὺς μέσα μας, ἀκόμη κι ἂν ὁ Σαοὺλ ἐπιμεληθῇ τὸν Ἀγάγ, δηλαδὴ τὸ σαρκικὸ φρόνημα, ἀλλ᾽ ὅμως, ὁ ἱερεὺς λόγος, [ὅπως ὁ ἱερεὺς Προφήτης Σαμουήλ], ὁπωσδήποτε, θὰ σκοτώσῃ μὲ ζέση ψυχῆς, αὐτὸν [τὸν βασιλέα Ἀγάγ, δηλαδὴ τὸ σαρκικὸ φρόνημα] καὶ ἀφοῦ καταντροπιάσῃ [τὸν Σαούλ], τὸν νοῦ ἐκεῖνον, ποὺ ἀγαπᾶ τὴν ἁμαρτία, ὁπωσδήποτε θὰ [τὸν] πατάξῃ, ὡς παραβάτη τῶν θείων δικαιωμάτων.

55. Ἐὰν τυχὸν ὁ νοῦς, [ὅπως ὁ Σαούλ], ἀφοῦ καταφρονήσῃ ἀπὸ ὑπερηφάνια τὸν λόγο τῆς διδασκαλίας, ὁ ὁποῖος ἔχρισε αὐτόν, [τὸν νοῦ Βασιλέα], ἔναντι τῶν παθῶν, [ὅπως ὁ Σαμουὴλ τὸν Σαοὺλ καὶ] ἤθελε σταματήσῃ νὰ συμβουλεύεται, μὲ τὴν ἀνάλογη ἀναζήτησι, σχετικὰ μ᾽ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ κάνῃ καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει νὰ κάνῃ, [τότε ὁ νοῦς] κυριεύεται, ὁπωσδήποτε, ἀπὸ τὰ πάθη, ἐξ αἰτίας τῆς ἀγνοίας, διὰ τῶν ὁποίων, ἀφοῦ βαθμηδὸν χωρίζεται ἀπὸ τὸν Θεό, εἰσάγεται προοδευτικὰ στὶς ἀκούσιες δοκιμασίες, μεταβάλλοντας, μὲ τὴν σύμπραξι τῶν δαιμόνων,

λίαν θεοποιῶν, ἐκεῖθεν εὑρέσθαι θέλων τῶν πιεζόντων παράκλησιν. Καὶ πειθέτω σε Σαοὺλ ἐν πᾶσι σύμβουλον μὴ λαμβάνων τὸν Σαμουήλ, ἐξ ἀνάγκης πρὸς εἰδωλολατρίαν καταστρεφόμενος· καὶ τὴν ἐγγαστρίμυθον ὡς δή τινα Θεὸν ἐπερωτᾷν ἀνεχόμενος[69].

νς΄. Ὁ τὸν ἄρτον εὐχόμενος λαβεῖν τὸν ἐπιούσιον[70]*, οὐ πάντως ὅλον δέχεται, καθὼς αὐτὸς ὁ ἄρτος ἐστιν, ἀλλὰ καθὼς αὐτὸς ὁ δεχόμενος δύναται. Πᾶσι μὲν γὰρ ἑαυτὸν δίδωσι τοῖς αἰτοῦσιν ὁ τῆς ζωῆς ἄρτος*[71]*, ὡς φιλάνθρωπος· οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς μὲν μεγάλα δικαιοσύνης ἔργα πεποιηκόσι, πλειόνως· τοῖς δὲ τούτων ἥττοσιν, ἡττόνως· ἑκάστῳ καθὼς ἡ κατὰ νοῦν ἀξία δέξασθαι δύναται.*

νζ΄. Ὁ Κύριος ποτὲ μὲν ἀποδημεῖ, ποτὲ δὲ ἐνδημεῖ· κατὰ τὴν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον θεωρίαν, ἐνδημεῖ· κατὰ τὴν ἐν ἐσόπτρῳ, καὶ ἐν αἰνίγμασι[72] *θεωρίαν, ἀποδημεῖ.*

νη΄. Τῷ μὲν πρακτικῷ, ἐνδημεῖ διὰ τῶν ἀρετῶν ὁ Κύ-

τὴν κοιλία σὲ θεό, ἐπιθυμώντας νὰ εὕρῃ ἀπὸ ἐκεῖ τὴν παρηγορία, ἐναντι ὅσων τὸν θλίβουν. Καὶ ἂς σὲ πείσῃ [περὶ τούτου] ὁ Σαούλ, ὁ ὁποῖος, ἐπειδὴ δὲν ἔλαβε, ὡς σύμβουλό [του] σὲ ὅλα τὸν Σαμουήλ, καθυποτάχτηκε ἀναγκαστικὰ στὴν εἰδωλολατρία, καὶ καταδεχόταν νὰ συμβουλεύεται τὴν ἐγγαστρίμυθο [ἐκείνη γυναῖκα], σὰν κάποιο Θεό.

56. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος προσεύχεται νὰ λάβῃ τὸν ἐπιούσιο Ἄρτο, δὲν Τὸν παίρνει, ὁλωσδιόλου, ὁλόκληρο, ὅπως εἶναι αὐτὸς ὁ Ἄρτος, ἀλλά, καθόσον δύναται [νὰ Τὸν προσλάβῃ] ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος [Τὸν] δέχεται. Διότι ὁ Ἄρτος τῆς Ζωῆς, ὡς φιλάνθρωπος, προσφέρει τὸν Ἑαυτό Του σὲ ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι [Τὸν] ἐπιζητοῦν· ὄχι ὅμως μὲ τὸ ἴδιο [μέτρο] σὲ ὅλους. Ἀλλὰ σ᾽ ἐκείνους μέν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐπιτελέσει μεγάλα ἔργα δικαιοσύνης, [προσφέρει] περισσότερο· ἐνῶ στοὺς ἀσθενεστέρους ἐκείνων [τῶν πρώτων, προσφέρει] λιγώτερο· [προσφέροντας] στὸν καθένα, καθὼς ἡ ἱκανότητα τοῦ νοός [του] δύναται νὰ δεχθῇ.

57. Ὁ Κύριος ἄλλοτε μὲν φεύγει μακριά, ἄλλοτε δὲ βρίσκεται ἐντός [μας]. Κατὰ τὴν θεωρία πρόσωπο πρὸς πρόσωπο, βρίσκεται ἐντός [μας]· κατὰ τὴν θεωρία μέσα ἀπὸ κάτοπτρο καὶ αἰνίγματα, φεύγει μακριά.

58. Στὸν μὲν πρακτικό, ὁ Κύριος, διὰ τῶν ἀρετῶν, βρίσκεται ἐντός

ριος· τοῦ δὲ μηδένα λόγον ποιουμένου τῆς ἀρετῆς, ἀποδημεῖ. Καὶ πάλιν, τῷ μὲν θεωρητικῷ, διὰ γνώσεως τῶν ὄντων ἀληθοῦς ἐνδημεῖ· τοῦ δὲ ταύτης κατά τι παρασφαλέντος, ἀποδημεῖ.

νθ΄. Ἀποδημεῖ σαρκός[73]*, ὁ πρὸς τὴν γνωστικὴν ἕξιν μεταβὰς ἀπὸ τῆς πρακτικῆς· ἁρπαζόμενος ὡς ἐν νεφέλαις τοῖς ὑψηλοτέροις νοήμασιν, εἰς τὸν διαφανῆ τῆς μυστικῆς θεωρίας ἀέρα· καθ᾽ ὃν σὺν Κυρίῳ εἶναι δυνήσεται πάντοτε*[74]*. Ἐκδημεῖ δὲ ἀπὸ τοῦ Κυρίου*[75]*, ὁ μήπω δίχα τῶν κατ᾽ αἴσθησιν ἐνεργειῶν καθαρῷ νοΐ θεωρῆσαι κατὰ τὸ ἐφικτὸν τὰ νοήματα μὴ δυνάμενος· καὶ τὸν περὶ τοῦ Κυρίου λόγον ἁπλοῦν χωρὶς αἰνιγμάτων μὴ χωρῶν.*

ξ΄. Ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος οὐ μόνον καθ᾽ ὅτι σεσάρκωται λέγεται σάρξ[76]*, ἀλλὰ καὶ καθ᾽ ὅτι Θεὸς Λόγος ἁπλῶς νοούμενος ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα*[77]*, καὶ σαφεῖς καὶ γυμνοὺς τοὺς τῆς ἀληθείας περὶ τῶν ὅλων ἔχων τύπους, οὐ περιέχει παραβολὰς καὶ αἰνίγματα, οὐδὲ ἱστορίας δεομένας ἀλληγορίας. Ἐπὰν*

[του]· ἀπὸ ἐκεῖνον, ὅμως, ὁ ὁποῖος, καθόλου, δὲν ὑπολογίζει τὴν ἀρετή, φεύγει μακριά. Καὶ πάλι, στὸν μὲν θεωρητικὸ [ὁ Κύριος], διὰ τῆς ἀληθινῆς γνώσεως τῶν ὄντων, βρίσκεται ἐντός [του]· ἐνῶ ἀπὸ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος σὲ κάτι πλανήθηκε, ὡς πρὸς αὐτὴν [τὴν ἀληθινὴ γνῶσι], φεύγει μακριά.

59. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μετέβη ἀπὸ τὴν πρακτικὴ στὴν γνωστικὴ πνευματικὴ κατάστασι, ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν σάρκα· καθὼς μὲ τὰ ὑψηλότερα νοήματα ἁρπάζεται, σὰν μὲ σύννεφα, στὸν διαφανῆ ἀέρα τῆς μυστικῆς θεωρίας, στὸν ὁποῖο θὰ μπορέσῃ νὰ βρίσκεται, πάντοτε, μαζὶ μὲ τὸν Κύριο. Ἀπομακρύνεται, ὅμως, ἀπὸ τὸν Κύριο, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν μπορεῖ ἀκόμη, χωρὶς τὶς ἐνέργειες τῆς αἰσθήσεως, νὰ θεωρήσῃ τὰ νοήματα μὲ καθαρὸ νοῦ, ὅσο [αὐτὸ] εἶναι ἐφικτό· καὶ ὁ ὁποῖος δὲν δέχεται τόν, σχετικὸ μὲ τὸν Κύριο, λόγο ἁπλό, χωρὶς ἀλληγορίες.

60. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν λέγεται σάρκα μόνο, διότι ἔχει σαρκωθῆ ἀλλὰ καὶ διότι, ὅταν νοῆται, ἁπλῶς, ὡς Θεὸς Λόγος, [ὁ ὁποῖος εἶναι] ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ἔχει σαφεῖς καὶ γυμνοὺς τοὺς χαρακτῆρες τῆς ἀληθείας ἐν σχέσει πρὸς τὰ πάντα, [τότε] δὲν περιέχει παραβολὲς καὶ αἰνίγματα, οὔτε ἱστορίες, ποὺ χρειάζονται ἀλληγορίες. Ὁπόταν,

δὲ ἀνθρώποις ἐπιδημήσῃ, μὴ δυναμένοις γυμνῷ τῷ νοΐ γυμνοῖς προσβαλεῖν τοῖς νοητοῖς, ἀπὸ τῶν αὐτοῖς συνήθων διαλεγόμενος, διὰ τῆς τῶν ἱστοριῶν, καὶ αἰνιγμάτων, καὶ παραβολῶν, καὶ τῶν σκοτεινῶν λόγων ποικιλίας συντιθέμενος, γίνεται σάρξ. Κατὰ γὰρ τὴν πρώτην προβολήν [recte: προσβολήν], οὐ γυμνῷ προσβάλλει λόγῳ ὁ ἡμέτερος νοῦς, ἀλλὰ λόγῳ σεσαρκωμένῳ, δηλαδὴ τῇ ποικιλίᾳ τῶν λέξεων· λόγῳ μὲν ὄντι τῇ φύσει, σαρκὶ δὲ τῇ ὄψει· ὥστε τοὺς πολλοὺς σάρκα καὶ οὐ λόγον ὁρᾶν δοκεῖν, κἂν εἰ κατ᾽ ἀλήθειάν ἐστι λόγος. Οὐ γὰρ ὅπερ δοκεῖ τοῖς πολλοῖς τοῦτο τῆς Γραφῆς ἐστιν ὁ νοῦς, ἀλλ᾽ ἕτερος παρὰ τὸ δοκοῦν. Ὁ γὰρ λόγος δι᾽ ἑκάστου τῶν ἀναγεγραμμένων ῥημάτων γίνεται σάρξ.

ξα'. Ἡ ἀπαρχὴ τῆς πρὸς εὐσέβειαν μαθητείας τῶν ἀνθρώπων οὐ [delendum] πρὸς σάρκα γίνεσθαι πέφυκε. Γράμματι γάρ, ἀλλ᾽ οὐ πνεύματι κατὰ τὴν πρώτην ἡμῶν εἰς θεοσέβειαν προσβολὴν ὁμιλοῦμεν. Κατὰ μέρος δὲ

ὅμως, ἔρθῃ ἀνάμεσα σὲ ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι δὲν δύνανται νὰ προσεγγίσουν, μὲ γυμνὸ τὸν νοῦ [τους], γυμνὰ τὰ νοητά, [τότε ὁ Λόγος] γίνεται σάρκα, ἀφοῦ διαλέγεται μέσῳ, [ὅσων εἶναι] συνήθη σ᾽ αὐτούς, συγκροτούμενος ἀπὸ τὴν ποικιλία τῶν ἱστοριῶν καὶ αἰνιγμάτων καὶ παραβολῶν καὶ τῶν δυσνοήτων λόγων. Διότι ὁ νοῦς μας, κατὰ τὴν ἀρχικὴ προσέγγισι [τοῦ λόγου], δὲν προσεγγίζει σὲ γυμνὸ λόγο, ἀλλὰ σὲ σαρκωμένο λόγο, δηλαδὴ στὴν ποικιλία τῶν λέξεων, ὁ ὁποῖος εἶναι μὲν λόγος, ὡς πρὸς τὴν φύσι, ἀλλὰ σάρκα, ὡς πρὸς τὴν ὄψι· ὥστε νὰ νομίζουν οἱ [πιὸ] πολλοί, ὅτι βλέπουν σάρκα καὶ ὄχι λόγο, ἀκόμη κι ἄν, πράγματι, εἶναι λόγος. Διότι, ἐκεῖνο ἀκριβῶς, τὸ ὁποῖο φαίνεται στοὺς πολλούς, δὲν εἶναι αὐτό τὸ νόημα τῆς [Ἁγίας] Γραφῆς, ἀλλὰ ἄλλο διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο φαίνεται. Διότι ὁ Λόγος, μέσῳ καθεμιᾶς ἀπὸ τὶς γραμμένες φράσεις, [μέσῳ, δηλαδή, τοῦ στενὰ διατυπωθέντος γράμματος τῆς Ἁγίας Γραφῆς], γίνεται σάρκα, [δηλαδή, ἀφήνει κρυμμένο τὸ βαθύτερο νόημά του].

61. Ἡ ἀπαρχὴ τῆς μαθητείας τῶν ἀνθρώπων στὴν εὐσέβεια εἶναι φυσικὸ νὰ γίνεται μὲ τὴ σάρκα. Διότι, κατὰ τὴν ἀρχική μας προσέγγισι στὴν θεοσέβεια, μιλοῦμε βάσει τοῦ γράμματος, ἀλλὰ ὄχι τοῦ πνεύματος. Βαθμηδὸν δέ,

προβαίνοντες τῷ πνεύματι, καὶ τὸ παχὺ τῶν ῥημάτων τοῖς λεπτοτέροις θεωρήμασιν ἀποξέοντες, ἐν καθαρῷ καθαρῶς τῷ Χριστῷ γινόμεθα κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνθρώποις· εἰς τὸ δύνασθαι λέγειν, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον· εἰ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκ ἔτι γινώσκομεν[78]*· διὰ τὴν ἁπλῆν δηλονότι πρὸς τὸν λόγον, χωρὶς τῶν ἐπ᾽ αὐτῷ καλυμμάτων, τοῦ νοὸς προσβολήν· ἀπὸ τοῦ σάρκα τὸν λόγον γινώσκειν, εἰς τὴν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρὸς αὐτοῦ δόξαν*[79] *προκόψαντες.*

ξβ΄. Ὁ τὴν ἐν Χριστῷ ζήσας ζωήν, τήν τε τοῦ νόμου, καὶ τῆς φύσεως ὑπερέβη δικαιοσύνην· ὅπερ ὁ θεῖος ἐνδεικνύμενος Ἀπόστολος φησίν· ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή ἐστιν, οὔτε ἀκροβυστία[80]*. Διὰ μὲν τῆς περιτομῆς, τὴν νομικὴν δικαιοσύνην δηλώσας· διὰ δὲ τῆς ἀκροβυστίας, τὴν φυσικὴν ἰσονομίαν αἰνιξάμενος.*

ξγ΄. Οἱ μὲν δι᾽ ὕδατος ἀναγεννῶνται, καὶ Πνεύματος[81]*· οἱ δὲ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, καὶ*

προχωρώντας στὸ πνεῦμα καὶ λειαίνοντας, μὲ λεπτότερα θεωρήματα, τὴν παχύτητα τῶν [καθαυτὸ] φράσεων, καταλήγομε, καθαρά, μέσα στὸν καθαρὸ Χριστό, ὅσο [εἶναι] δυνατὸν σὲ ἀνθρώπους· γιὰ νὰ μποροῦμε νὰ λέμε, ὅπως ὁ Μέγας Ἀπόστολος [Παῦλος]: «ἂν καὶ ἔχομε γνωρίσει, ὡς πρὸς τὴν σάρκα, τὸν Χριστό, ὅμως τώρα δὲν [Τὸν] γνωρίζομε πλέον [ἔτσι]»· δηλαδή, [Τὸν γνωρίζομε πλέον] μέσα ἀπὸ τὴν ἁπλῆ προσέγγισι τοῦ νοός [μας] πρὸς τὸν λόγο, χωρὶς τὰ καλύμματα [ποὺ εὑρίσκονται] πάνω σ᾽ αὐτὸν [καὶ Τὸν καλύπτουν], ἐπειδὴ προοδεύσαμε ἀπὸ τὸ νὰ γνωρίζωμε τὸν λόγο, ὡς σάρκα, στὸ [νὰ γνωρίζωμε] τὴν δόξα Αὐτοῦ ὡς Μονογενοῦς [Υἱοῦ] παρὰ Πατρός.

62. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔζησε τὴν ἐν Χριστῷ ζωή, ὑπερέβη τὴν δικαιοσύνη καὶ τοῦ νόμου καὶ τῆς φύσεως· τὸ ὁποῖο ὑποδηλώνοντας ὁ θεῖος Ἀπόστολος [Παῦλος] λέγει: «στὸν Ἰησοῦ Χριστό, βέβαια, δὲν ἰσχύει οὔτε περιτομή, οὔτε ἀκροβυστία»· δηλώνοντας, διὰ μὲν τῆς περιτομῆς, τὴν δικαιοσύνη τοῦ Νόμου· διὰ δὲ τῆς ἀκροβυστίας, ὑπονοώντας τὴν ἰσονομία τῆς φύσεως [ἔναντι τοῦ Νόμου].

63. Οἱ μὲν ἀναγεννῶνται μὲ νερὸ καὶ πνεῦμα· οἱ δὲ δέχονται τὸ βάπτι-

πυρὶ τὸ βάπτισμα δέχονται[82]. *Τὰ τέσσαρα δὲ ταῦτα, τὸ ὕδωρ τέ φημι, καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ πῦρ, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα νοῶ τοῦ Θεοῦ. Τοῖς μὲν γὰρ ὕδωρ ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὡς ῥυπτικὸν τῶν ἐκτὸς περὶ τὸ σῶμα μολυσμῶν. Τοῖς δέ, Πνεῦμα, ὡς ἐνεργητικὸν τῶν κατ᾽ ἀρετὴν ἀγαθῶν. Τοῖς δέ, πῦρ, ὡς καθαρτικὸν τῶν ἐντὸς κατὰ τὸ βάθος περὶ ψυχὴν κηλίδων. Τοῖς δέ, κατὰ τὸν μέγαν Δανιήλ, Πνεῦμα Ἅγιον, ὡς σοφίας καὶ γνώσεως χορηγόν*[83]. *Ἐκ γὰρ τῆς διαφόρου περὶ τὸ ὑποκείμενον ἐνεργείας, διαφόρους λαμβάνει τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα τὰς προσηγορίας.*

ξδ᾽. Ὁ νόμος τὸ σάββατον δέδωκεν, ἵνα, φησίν, ἀναπαύσηται τὸ ὑποζύγιόν σου, καὶ ὁ παῖς σου[84]. *Ἀμφότερα δὲ ταῦτα δι᾽ αἰνιγμάτων τὸ σῶμα δηλοῦσι. Τοῦ γὰρ πρακτικοῦ νοὸς ὑποζύγιόν ἐστι τὸ σῶμα· ἀχθοφορεῖν βίᾳ τοῖς τρόποις τῶν ἀρετῶν κατὰ τὴν πρᾶξιν ἀναγκαζόμενον. Τοῦ δὲ θεωρητικοῦ παῖς, ὡς ἤδη λογισθὲν τοῖς θεωρήμα-*

σμα μὲ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ φωτιά. Καὶ τὰ τέσσερα αὐτά, καὶ τὸ νερό, λέγω, καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ φωτιὰ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο, ἐννοῶ, [ὅτι εἶναι] τὸ ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ [Πανάγιο] Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Διότι γιὰ τοὺς μέν, τὸ νερὸ εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο, διότι [εἶναι] καθαρτικὸ τῶν ἐξωτερικῶν σωματικῶν μολυσμῶν. Γιὰ τοὺς δέ, [τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο] εἶναι πνεῦμα, διότι [εἶναι] ἐνεργητικὸ τῶν ἀγαθῶν, τῶν σχετικῶν μὲ τὴν ἀρετή. Σὲ ἄλλους [εἶναι] φωτιά, διότι [εἶναι] καθαρτικὸ τῶν ἐσωτερικῶν κηλίδων, [ποὺ εὑρίσκονται] στὸ βάθος, γύρω ἀπὸ τὴν ψυχή. Καὶ σὲ ἄλλους, σύμφωνα μὲ τὸν μέγα Δανιήλ, [εἶναι] Πνεῦμα Ἅγιο, διότι [εἶναι] χορηγὸς σοφίας καὶ γνώσεως. Διότι τὸ ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ [Πανάγιο] Πνεῦμα παίρνει διαφορετικὲς ὀνομασίες, ἐξ αἰτίας τῆς διαφορετικῆς ἐνεργείας [Του], ὅσον ἀφορᾷ τὸ κάθε ὑποκείμενο [πρόσωπο].

64. Ὁ Νόμος λέγει, ἔχει δώσει τὸ Σάββατο νὰ ἀναπαυθῇ τὸ ὑποζύγιό σου καὶ ὁ δοῦλος σου. Καὶ τὰ δύο δὲ αὐτὰ ὑποδηλώνουν, ἀλληγορικά, τὸ σῶμα. Διότι, γιὰ τὸν πρακτικὸ νοῦ, ὑποζύγιο εἶναι τὸ σῶμα, ἐπειδὴ ἐξαναγκάζεται, διὰ τῆς βίας, νὰ σηκώνῃ τὸ βάρος τῶν τρόπων [τῆς ἀσκήσεως] τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν. Ἐνῶ γιὰ τὸν θεωρητικὸ [νοῦ, τὸ σῶμα εἶναι] δοῦλος, ἐπειδή, τώρα πλέον, κατέστη λογικὸ μὲ τὰ θεωρήμα-

σι καὶ λογικῶς ταῖς γνωστικαῖς ἐπιταγαῖς τοῦ νοὸς ὑπηρετούμενον· ἀμφοτέροις δὲ σάββατόν ἐστι, τῶν αὐτοῖς ἐνεργουμένων κατά τε πρᾶξιν καὶ θεωρίαν καλῶν τὸ πέρας, τὴν πρόσφορον ἑκάστῳ παρέχον ἀνάπαυσιν.

ξε΄. Ὁ τὴν ἀρετὴν μετὰ τῆς πρεπούσης γνώσεως ἐξανύων, ὑποζύγιον ἔχει τὸ σῶμα· λόγῳ ἐλαύνων πρὸς τὴν τῶν καθηκόντων ἐνέργειαν. Παῖδα δέ, τὸν ἐπ᾿ ἀρετῇ κατὰ τὴν πρᾶξιν τρόπον· ἤγουν αὐτὸν τὸν καθ᾿ ὃν ἡ ἀρετὴ πέφυκε γίνεσθαι τρόπον, ὥς περ ἐν ἀργυρίῳ τοῖς διακριτικοῖς ὠνηθέντα λογισμοῖς. Σάββατον δέ, ἡ κατ᾿ ἀρετὴν ἀπαθὴς καὶ εἰρηναία τῆς τε ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος κατάστασις, ἤγουν ἀναλλοίωτος ἕξις.

ξς΄. Ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, τοῖς μὲν ἔτι περὶ τὰ σωματικὰ τῆς ἀρετῆς εἴδη τὸ πλέον ἔχουσι τῆς φροντίδος, ἄχυρον γίνεται, καὶ χόρτος διατρέφων αὐτῶν τὸ παθητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν τῶν ἀρετῶν ὑπηρεσίαν. Τοῖς ἀνηγμένοις δὲ τῇ θεωρίᾳ τῆς ἀληθοῦς τῶν θείων κατανοήσεως, ἔστιν ἄρτος,

τα καί, διὰ τῆς λογικῆς, ὑποτάσσεται στὶς γνωστικές, [δηλαδὴ στὶς ἀναφορικὲς πρὸς τὴν θεία γνῶσι] διαταγὲς τοῦ νοός. Καὶ γιὰ τὰ δύο δέ, [δηλαδὴ γιὰ τὰ σώματα τοῦ πρακτικοῦ καὶ τοῦ θεωρητικοῦ νοὸς] Σάββατο εἶναι τὸ τέλος [ἢ ὁλοκλήρωσι] τῶν καλῶν, τὰ ὁποῖα ἐνεργοῦνται ἀπὸ αὐτά, καὶ ὅσον ἀφορᾶ τὴν πρᾶξι καὶ ὅσον ἀφορᾶ τὴν θεωρία, τὸ ὁποῖο [Σάββατο] παρέχει, γιὰ τὸ καθένα, τὴν κατάλληλη ἀνάπαυσι.

65. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπιτελεῖ τὴν ἀρετὴ μὲ τὴν πρέπουσα γνῶσι, ἔχει τὸ σῶμα, ὡς ὑποζύγιο, τὸ ὁποῖο ὠθεῖ, μὲ τὸν λόγο, [τὴν λογική], στὴν ἐνέργεια τῶν καθηκόντων, [στὸ νὰ πράττη τὰ πρέποντα]. Ἐνῶ, ὡς δοῦλο, [ἔχει] τὸν τρόπο τῆς ἔμπρακτης ἀρετῆς· δηλαδὴ αὐτὸν τὸν τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο ἡ ἀρετὴ ἐκ φύσεως δημιουργεῖται, τὸν ὁποῖο ἀγόρασε, μὲ τοὺς διακριτικοὺς λογισμούς, ὅπως μὲ χρήματα [ἀγοράζει κάποιος τὸν δοῦλο του]. Σάββατο δὲ [εἶναι] ἡ ἀπαθὴς καὶ εἰρηνικὴ κατάστασι καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἕνεκα τῆς ἀρετῆς, δηλαδὴ ἡ ἀναλλοίωτη, ὡς πρὸς τὴν ἀρετή, πνευματικὴ κατάστασι.

66. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, γιὰ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴν φροντίδα, περισσότερο, γύρω ἀπὸ τὶς σωματικὲς μορφὲς τῆς ἀρετῆς, γίνεται ἄχυρο καὶ χορτάρι, γιὰ νὰ διατρέφη, [σὰν ὑποζύγιο], τὸ παθητικὸ μέρος τῆς ψυχῆς τους γιὰ τὴν ἐργασία τῶν ἀρετῶν. Γιὰ ἐκείνους, ὅμως, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀναχθῆ στὴν θεωρία τῆς ἀληθινῆς κατανοήσεως τῶν θείων [πραγμάτων, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ] εἶναι ἄρτος,

διατρέφων αὐτῶν τῆς ψυχῆς τὸ νοερὸν πρὸς θεοειδῆ τελειότητα. Διὸ τοὺς Πατριάρχας εὑρίσκωμεν ἐπισιτιζομένους ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ἑαυτοῖς ἄρτους, καὶ τοῖς ὄνοις αὐτῶν χορτάσματα[85]*. Καὶ ὁ ἐν τοῖς Κριταῖς δὲ Λευΐτης τῷ ἐν Γαβαῷ ξεναγήσαντι αὐτὸν πρεσβύτῃ φησίν· εἰσὶ καὶ ἡμῖν ἄρτοι, καὶ τοῖς ὄνοις ἡμῶν ἄχυρα, καὶ οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς παισί σου παντός τινος*[86]*.*

ξζ΄. Ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, καὶ δρόσος λέγεται καὶ ἔστι[87]*, καὶ ὕδωρ, καὶ πηγή*[88]*, καὶ ποταμός*[89]*, ὡς γέγραπται, κατὰ τὴν ὑποκειμένην δηλονότι τῶν δεχομένων δύναμιν, ταῦτα καὶ ὤν, καὶ γινόμενος. Τοῖς μὲν γάρ ἐστι δρόσος, ὡς τῆς ἔξωθεν ἐπικειμένης αὐτοῖς περὶ τὸ σῶμα τῶν παθῶν πυρώσεώς τε καὶ ἐνεργείας σβεστικός. Τοῖς δὲ τὸ βάθος τῆς κακίας τῷ ἰῷ φρυσσομένοις, ἐστὶν ὕδωρ, οὐ μόνον ὡς δι᾽ ἀντιπαθείας τοῦ ἀντικειμένου φθαρτικός, ἀλλὰ καὶ ὡς μεταδοτικὸς ζωτικῆς πρὸς τὸ εὖ εἶναι δυνάμεως. Πηγὴ δὲ τοῖς ἀενάως ἔχουσιν ἀναβλύζουσαν τὴν ἕξιν τῆς θε-*

γιὰ νὰ διατρέφῃ τὸ νοερὸ [μέρος] τῆς ψυχῆς τους μὲ σκοπὸ τὴν θεοειδῆ τελειότητα. Γι᾽ αὐτὸ συναντοῦμε τοὺς Πατριάρχες νὰ προμηθεύωνται στὸ δρόμο καὶ γιὰ τοὺς ἑαυτούς τους ἄρτους καὶ γιὰ τοὺς ὄνους τους τροφές. Καὶ ὁ Λευΐτης [στὸ βιβλίο] τῶν Κριτῶν λέγει στὸν γέροντα, ὁ ὁποῖος τὸν φιλοξένησε στὴν Γαβαών: «ὑπάρχουν καὶ γιὰ ἐμᾶς ἄρτοι καὶ γιὰ τοὺς ὄνους μας ἄχυρα καὶ ἀπὸ τίποτα δὲν ὑπάρχει ἔλλειψι γιὰ τοὺς δούλους σου».

67. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὀνομάζεται καὶ εἶναι δροσιὰ καὶ νερὸ καὶ πηγὴ καὶ ποταμός, ὅπως ἔχει γραφῆ, καθώς, βεβαίως, [ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ] καὶ εἶναι καὶ γίνεται αὐτά, ἀνάλογα πρὸς τὴν ἐνυπάρχουσα δύναμι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι [Τὸν] δέχονται. Διότι γιὰ τοὺς μέν, [ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ] εἶναι δροσιά, καθότι [εἶναι] κατασβεστικὸς τῆς φλογώσεως καὶ ἐνεργείας τῶν παθῶν, ἡ ὁποία τοὺς ἔρχεται στὸ σῶμα ἀπ᾽ ἔξω. Γιὰ ἐκείνους δέ, οἱ ὁποῖοι ξεροψήνονται στὸ βάθος [τους] ἀπὸ τὸ δηλητήριο τῆς κακίας, [ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ] εἶναι νερό, ὄχι μόνο, διότι ἐξαφανίζει τὸ ἀντικείμενο [τῆς κακίας], διὰ τῆς ἀντιπαθείας [πρὸς αὐτήν], ἀλλὰ καὶ διότι μεταδίδει ζωτικὴ δύναμι γιὰ τὸ εὖ εἶναι. Σ᾽ ἐκείνους δέ, οἱ ὁποῖοι διατηροῦν, συνεχῶς, ἀναβλύζουσα τὴν πνευματικὴ κατάστασι τῆς θε-

ωρίας, ὡς σοφίας χορηγός. Ποταμὸς δέ, τοῖς τὴν εὐσεβῆ, καὶ ὀρθήν, καὶ σωτήριον ποταμηδὸν προχέουσι διδασκαλίαν, ὡς ἀνθρώπους, καὶ κτήνη, καὶ θηρία, καὶ φυτὰ δαψιλῶς ποτίζων, ἵνα καὶ ἄνθρωποι θεωθῶσιν, τοῖς τῶν λεγομένων ὑψωθέντες νοήμασι. Καὶ οἱ κτηνωθέντες τοῖς πάθεσι διὰ τῆς ἀκριβοῦς τῶν κατ᾽ ἀρετὴν τρόπων ἀποδείξεως, ἀνθρωπισθέντες, τὴν φυσικὴν ἐπαναλάβωσι λογιότητα. Καὶ οἱ θηριωθέντες ταῖς πονηραῖς ἕξεσι καὶ κακοπραγίαις, διὰ τῆς προσηνοῦς τε, καὶ εὐαφοῦς παραινέσεως τιθασευθέντες, πρὸς τὴν τῆς φύσεως ἐπανέλθωσιν ἡμερότητα. Καὶ οἱ φυτῶν δίκην ἀναισθητοῦντες τῶν ἀγαθῶν διὰ τῆς εἰς βάθος τοῦ λόγου διαβάσεως ἀπαλυνθέντες, λάβωσιν αἴσθησιν πρὸς καρπογονίαν καὶ δύναμιν τὴν αὐτοὺς διατρέφουσαν τοῦ λόγου ποιότητα.

ξη'. Ὁδός ἐστιν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος[90]*, τοῖς καλῶς κατὰ τὴν πρακτικήν, καὶ εὐτόνως τὸ τῆς ἀρετῆς τρέχουσι στάδιον καὶ μήτε δεξιὰ διὰ κε-*

ωρίας, ἐπειδὴ [εἶναι] ὁ χορηγὸς τῆς Σοφίας, [καθίσταται] πηγή. Σ᾽ ἐκείνους δέ, οἱ ὁποῖοι ξεχύνουν, σὰν ποταμός, τὴν εὐσεβῆ καὶ ὀρθὴ καὶ σωτήριο διδασκαλία [εἶναι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ] ποταμός, ἐπειδὴ ποτίζει ἄφθονα ἀνθρώπους καὶ κτήνη καὶ θηρία καὶ φυτά, ὥστε καὶ οἱ ἄνθρωποι νὰ θεωθοῦν, καθὼς συνήθως μὲ τὰ νοήματα, ὅσων λέγονται, ἐξυψώνονται. Καί, [κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο, μὲ τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ] ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀποκτηνώθηκαν μὲ τὰ πάθη, ἀφοῦ καστασταθοῦν ἄνθρωποι, μὲ τὴν ἀκριβῆ κατάδειξι τῶν τρόπων τῆς ἀρετῆς, νὰ ἐπανακτήσουν τὴν φυσικὴ λογικότητα. Καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔγιναν ὅμοιοι μὲ τὰ θηρία, διὰ τῶν πονηρῶν συνηθειῶν καὶ τῶν κακῶν πράξεων, ἀφοῦ τιθασευθοῦν μὲ τὴν προσηνῆ καὶ μαλακὴ παραίνεσι, νὰ ἐπανέλθουν στὴν ἡμερότητα τῆς φύσεως. Καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι, ὅπως τὰ φυτά, ἔχουν γίνει ἀναίσθητοι, ἔναντι τῶν ἀγαθῶν, ἀφοῦ ἀπαλυνθοῦν ἀπὸ τήν, [ἐντός τους], βαθειὰ διέλευσι τοῦ Λόγου, νὰ ἀποκτήσουν τὴν ποιότητα τοῦ Λόγου, ἡ ὁποία τοὺς τροφοδοτεῖ μὲ συναίσθησι καὶ δύναμι γιὰ τὴν καρποφορία [τῶν ἀγαθῶν].

68. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁδὸς γιὰ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν πρακτική, [τὴν ἀσκητικὴ πρᾶξι], διατρέχουν σωστὰ καὶ ρωμαλέα τὸ στάδιο τῆς ἀρετῆς καὶ δὲν παρεκκλίνουν, οὔτε δεξιὰ μὲ τὴν κε-

νοδοξίας, μήτε ἀριστερὰ διὰ τῆς πρὸς τὰ πάθη ῥοπῆς ἐκκλίνουσιν, εὐθύνων κατὰ Θεὸν τὰ διαβήματα· ὅπερ εἰς τέλος μὴ φυλάξας Ἀσὰ ὁ βασιλεὺς Ἰούδα, λέγεται περὶ τὸ γῆρας αὐτοῦ πεπονηκέναι τοὺς πόδας[91]*, ὡς περὶ τὸν δρόμον τοῦ κατὰ Θεὸν βίου ἀσθενήσας.*

ξθ'. Θύρα λέγεται ὁ τοῦ Θεοῦ Λογος[92]*, τοὺς καλῶς πᾶσαν διηνυκότας τὴν ὁδὸν τῶν ἀρετῶν, κατὰ τὸν ἄμεμπτον δρόμον τῆς πράξεως, πρὸς γνῶσιν εἰσάγων, καὶ ὡς φῶς δεικνὺς τοὺς πολυφαεῖς τῆς σοφίας θησαυρούς. Ὁ αὐτὸς γὰρ καὶ ὁδός ἐστι, καὶ θύρα, καὶ κλείς, καὶ βασιλεία· ὁδὸς μέν, ὡς ὁδηγός· κλεὶς δέ, ὡς ἀνοίγων τοῖς ἀξίοις τῶν θείων καὶ ἀνοιγόμενος· θύρα δέ, ὡς εἰσαγωγεύς· βασιλεία δέ, ὡς κληρονομούμενος, καὶ κατὰ μέθεξιν ἐν πᾶσι γινόμενος.*

ο'. Φῶς ὁ Κύριος λέγεται, καὶ ζωή, καὶ ἀνάστασις, καὶ ἀλήθεια[93]*. Φῶς μὲν καὶ ὡς λαμπρότης ψυχῶν, καὶ ὡς ἀγνοίας σκότους διώκτης, καὶ ὡς φωτίζων τὸν νοῦν πρὸς κατανόησιν τῶν ἀπορ-*

νοδοξία, οὔτε ἀριστερὰ μὲ τὴν ροπὴ πρὸς τὰ πάθη, μὲ τὸ νὰ εὐθυγραμμίζῃ [ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ] τὰ διαβήματά [τους], σύμφωνα μὲ [τὸ θέλημα] τοῦ Θεοῦ· τὸ ὁποῖο ἀκριβῶς, ἐπειδὴ δὲν διεφύλαξε μέχρι τέλους ὁ Ἀσά, ὁ βασιλέας [τῆς φυλῆς] τοῦ Ἰούδα, λέγεται, ὅτι, στὰ γεράματά του, εἶχαν πονέσει τὰ πόδια [του], διότι ἐπέδειξε ἀδυναμία στὸν δρόμο τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας[γ'].

69. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὀνομάζεται θύρα, διότι εἰσάγει στὴν γνῶσι [τοῦ Θεοῦ] ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν διανύσει, ὀρθῶς, ὁλόκληρη τὴν ὁδὸ τῶν ἀρετῶν, κατὰ τὸ ἄμεμπτο στάδιο τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς, καὶ ὡς φῶς ἀποκαλύπτει τοὺς ὁλόλαμπρους θησαυροὺς τῆς Σοφίας. Διότι ὁ Ἴδιος εἶναι καὶ ὁδὸς καὶ θύρα καὶ κλειδὶ καὶ βασιλεία. Ὁδὸς [εἶναι] μέν, ὡς ὁδηγός. Κλειδὶ δὲ [εἶναι], διότι ἀνοίγει στοὺς ἀξίους τὰ θεῖα [μυστήρια] καὶ ἀνοίγεται [καὶ ὁ Ἴδιος]. Θύρα δὲ [εἶναι], διότι αὐτὸς [εἶναι], ὁ ὁποῖος εἰσάγει. Καὶ βασιλεία [εἶναι], διότι [εἶναι] αὐτός, ὁ ὁποῖος κληρονομεῖται καὶ γίνεται μεθεκτὸς ἀπὸ ὅλους.

70. Ὁ Κύριος ὀνομάζεται φῶς καὶ ζωὴ καὶ ἀνάστασι καὶ ἀλήθεια. Φῶς μὲν [ὀνομάζεται], καὶ ἐπειδὴ [εἶναι] λαμπρότητα τῶν ψυχῶν καὶ ἐπειδὴ [εἶναι] διώκτης τοῦ σκότους τῆς ἀγνοίας καὶ ἐπειδὴ φωτίζει τὸν νοῦ γιὰ τὴν κατανόησι τῶν απορ-

ῥήτων, καὶ δεικνὺς τὰ μόνοις θεατὰ τοῖς καθαροῖς μυστήρια. Ζωὴ δέ, ὡς τὴν πρέπουσαν ψυχαῖς ἀγαπώσαις τὸν Κύριον ἐν τοῖς θείοις παρεχόμενος κίνησιν. Ἀνάστασις δέ, ὡς τῆς νεκρᾶς τῶν ὑλικῶν προσπαθείας τὸν νοῦν ἀνιστῶν, φθορᾶς παντοίας καθαρόν, καὶ νεκρότητος. Ἀλήθεια δέ, ὡς ἕξιν τῶν ἀγαθῶν τοῖς ἀξίοις δωρούμενος ἄτρεπτον.

οα΄. Ὁ μὲν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Θεὸς Λόγος, ἑκάστῃ μυστικῶς ἐνυπάρχει τῶν οἰκείων ἐντολῶν. Ὁ δὲ Θεὸς καὶ Πατήρ, ὅλος ἐστὶν ἀχώριστος· ἐν ὅλῳ τῷ οἰκείῳ Λόγῳ φυσικῶς. Ὁ τοίνυν δεχόμενος θείαν ἐντολὴν καὶ ποιῶν αὐτήν, τὸν ἐν αὐτῇ τοῦ Θεοῦ δέχεται Λόγον· ὁ δὲ τὸν Λόγον διὰ τῶν ἐντολῶν δεξάμενος, δι᾽ αὐτοῦ τὸ ἐν αὐτῷ φυσικῶς συνεδέξατο Πνεῦμα. Ἀμὴν γάρ, φησί, λέγω ὑμῖν, ὁ λαμβάνων ὅντινα πέμψω ἐμὲ λαμβάνει· ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων, λαμβάνει τὸν πέμψαντά με[94]*. Ὁ γοῦν ἐντολὴν δεξάμενος καὶ ποιήσας αὐτήν, λαβὼν ἔχει μυστικῶς τὴν Ἁγίαν Τριάδα.*

ρήτων καὶ ἐπειδὴ ἀποκαλύπτει τὰ μυστήρια τά, μόνο ἀπὸ τοὺς καθαρούς, ὁρατά. Ζωὴ δὲ [ὀνομάζεται ὁ Κύριος], ἐπειδὴ παρέχει τὴν κίνησι πρὸς τὰ θεῖα [πράγματα], ἡ ὁποία ἁρμόζει στὶς ψυχές, ποὺ ἀγαποῦν τὸν Κύριο. Ἐξάλλου, [ὀνομάζεται ὁ Κύριος] ἀνάστασι, διότι ἀνιστᾶ τὸν νοῦ ἀπὸ τὴν νεκρὴ προσκόλλησι στὰ ὑλικά, [ἀνορθώνοντάς τον] καθαρὸ ἀπὸ κάθε φθορὰ καὶ νεκρότητα. Ἐνῶ ἀλήθεια [ὀνομάζεται ὁ Κύριος], διότι δωρίζει στοὺς ἀξίους ἀμετάτρεπτη πνευματικὴ κατάστασι, ὅσον ἀφορᾶ τὰ ἀγαθά.

71. Ὁ μὲν Θεὸς Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὑπάρχει, μυστικῶς, μέσα σὲ καθεμία ἀπὸ τὶς ἐντολές Του. Ὁ δὲ Θεὸς καὶ Πατὴρ εἶναι, φυσικῶς, ἀχώριστος ὁλόκληρος, μέσα σὲ ὁλόκληρο τὸν Λόγο Του. Ἐπομένως, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δέχεται κάποια θεία ἐντολὴ καὶ τὴν ἐκτελεῖ, δέχεται τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, [ὁ ὁποῖος εἶναι] μέσα σ᾽ αὐτήν. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος, μέσῳ τῶν ἐντολῶν, δέχθηκε τὸν Λόγο, δέχθηκε μαζὶ καὶ τό, δι᾽ Αὐτοῦ καὶ μέσα σ᾽ Αὐτόν, φυσικῶς, [Πανάγιο] Πνεῦμα. Διότι λέγει [ὁ Κύριος]: «ἀληθινὰ σᾶς λέγω, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δέχεται Ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖο θὰ ἀποστείλω, δέχεται ἐμένα. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος δέχεται ἐμένα, δέχεται Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος μὲ ἀπέστειλε». Ἐπομένως, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀποδέχθηκε ἐντολὴ καὶ τὴν ἐπετέλεσε, δέχθηκε καὶ ἔχει μυστικῶς τὴν Ἁγία Τριάδα.

οβ΄. Δοξάζει τὸν Θεὸν ἐν ἑαυτῷ, οὐχ ὁ λόγοις μόνον γεραίρων τὸν Θεόν, ἀλλ᾽ ὁ διὰ τὸν Θεὸν ὑπὲρ ἀρετῆς τὰ τῶν πόνων ὑπομένων παθήματα· καὶ ἀντιδοξάζεται παρὰ Θεοῦ τὴν ἐν τῷ Θεῷ δόξαν, οἷον ἀρετῆς ἔπαθλον κατὰ μέθεξιν τὴν τῆς ἀπαθείας κομιζόμενος χάριν. Πᾶς γὰρ ὁ δοξάζων τὸν Θεὸν ἐν ἑαυτῷ διὰ τῶν κατὰ τὴν πρακτικὴν ὑπὲρ ἀρετῆς παθημάτων, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Θεῷ δοξάζεται διὰ τῆς κατὰ τὴν θεωρίαν ἀπαθοῦς τῶν θείων ἐλλάμψεων [recte: ἐλλάμψεως]. Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος ἐπὶ τὸ πάθος ἐρχόμενος· νῦν ἐδοξάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ· καὶ ὁ Θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν αὐτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν[95]. Ὡς ἐντεῦθεν εἶναι δῆλον, ὅτι τοῖς ὑπὲρ ἀρετῆς παθήμασιν, ἐπακολουθοῦσι τά θεῖα χαρίσματα.

ογ΄. Ἕως ἐν τῷ ῥητῷ τῆς ἁγίας Γραφῆς ποικίλως διὰ τῶν αἰνιγμάτων σεσωματωμένον ὁρῶμεν τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, οὔπω τὸν ἀσώματον, καὶ ἁπλοῦν, καὶ ἑνιαῖον καὶ

72. Δοξάζει τὸν Θεὸ μὲ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του, ὄχι μόνον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐγκωμιάζει τὸν Θεὸ μὲ λόγους, ἀλλὰ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος γιὰ τὸν Θεὸ ὑπομένει τὶς κακοπάθειες ἀπὸ τοὺς κόπους, γιὰ χάρι τῆς ἀρετῆς. Καὶ ἀντιδοξάζεται ἀπὸ τὸν Θεὸ μὲ τὴν δόξα τοῦ Θεοῦ, λαμβάνοντας, σὰν κάποιο ἔπαθλο γιὰ τὴν ἀρετή, τὴν Χάρι τῆς ἀπαθείας, κατὰ [θεία] μέθεξι. Διότι ὁ καθένας, ὁ ὁποῖος δοξάζει τὸν Θεὸ μὲ τὸν ἑαυτό του, μέσῳ τῶν κακοπαθειῶν τῆς ἀσκητικῆς πράξεως, γιὰ χάρι τῆς ἀρετῆς, δοξάζεται καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐν τῷ Θεῷ, μέσῳ τῆς ἀπαθοῦς ἐλλάμψεως τῶν θείων, κατὰ τὴν θεωρία. Διότι λέγει ὁ Κύριος, ἐρχόμενος πρὸς τὸ Πάθος: «τώρα δοξάσθηκε ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη σ᾽ αὐτόν· καὶ ὁ Θεὸς θὰ δοξάσῃ αὐτὸν μὲ τὸν Ἴδιο τὸν Ἑαυτό Του καὶ εὐθέως θὰ Τὸν δοξάσῃ». Ἑπομένως ἀπ᾽ αὐτὸ εἶναι φανερό, ὅτι τὰ θεῖα χαρίσματα ἕπονται τῶν κακοπαθειῶν, γιὰ χάρι τῆς ἀρετῆς.

73. Ἕως ὅτου στὸ γράμμα τῆς Ἁγίας Γραφῆς βλέπωμε ἐνσώματο τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, κατὰ ποικίλους τρόπους, μέσῳ τῶν αἰνιγμάτων, [ἀλληγορικῶν φράσεων], δὲν ἔχομε ἀκόμα δεῖ, νοητῶς, τὸν ἀσώματο καὶ ἁπλὸ καὶ ἑνιαῖο καὶ

μόνον ὡς ἐν ἀσωμάτῳ, καὶ ἁπλῷ, καὶ ἑνιαίῳ, καὶ μόνῳ Υἱῷ νοητῶς τεθεάμεθα Πατέρα, κατὰ τό, ὁ ἑωρακὼς ἐμέ, ἑώρακε τὸν Πατέρα· κἀγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί[96]. *Πολλῆς οὖν χρεία τῆς ἐπιστήμης, ὥστε διαδύντας πρότερον τὰ περὶ τὸν λόγον τῶν ῥημάτων καλύμματα, οὕτω γυμνῷ τῷ νοΐ καθαρὸν αὐτὸν ἐφ᾽ ἑαυτὸν ἑστῶτα θεάσασθαι τὸν Λόγον, τὸν ἐν αὑτῷ σαφῶς, ὡς ἐφικτὸν ἀνθρώποις, Πατέρα δεικνύντα. Διόπερ ἀνάγκη τὸν εὐσεβῶς τὸν Θεὸν ἐπιζητοῦντα, μηδενὶ κρατεῖσθαι ῥητῷ, ἵνα μὴ ἀντὶ Θεοῦ τὰ περὶ Θεὸν λάθῃ λαβών· τουτέστιν, ἀντὶ τοῦ λόγου τὰ ῥητὰ στέργων ἐπισφαλῶς τῆς Γραφῆς, τοῦ λόγου διαφυγόντος τὸν νοῦν τὸν ἐκ τῶν περιβλημάτων κρατεῖν δοκοῦντα τὸν ἀσώματον λόγον, κατά γε τὴν Αἰγυπτίαν τήν, οὐ τοῦ Ἰωσήφ, ἀλλὰ τῶν αὐτοῦ ἐπιλαβομένην ἱματίων*[97]*· καὶ τοὺς παλαιοὺς ἀνθρώπους, οἳ μόνῃ τῇ εὐπρεπείᾳ τῶν ὁρωμένων ἐναπομείναντες, ἔλαθον τῇ κτίσει λατρεύοντες*

μόνο Πατέρα, ὅπως [εἶναι] μέσα στὸν ἀσώματο καὶ ἁπλὸ καὶ ἑνιαῖο καὶ μόνο Υἱό, σύμφωνα μὲ τό: «ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει δεῖ ἐμένα, ἔχει δεῖ τὸν Πατέρα» καὶ «ἐγὼ εἶμαι μέσα στὸν Πατέρα καὶ ὁ Πατέρας [εἶναι] μέσα σ᾽ ἐμένα». [Ἔχομε], ἑπομένως, πολλὴ ἀνάγκη ἀπὸ τὴν ἐμπειρικὴ πνευματικὴ γνῶσι, ὥστε, ἀφοῦ, προηγουμένως, διαπεράσωμε τὰ καλύμματα τῶν λέξεων, τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Λόγο, κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο, μὲ γυμνὸ νοῦ, νὰ δοῦμε αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸν Λόγο, καθαρό, ὅπως εἶναι καθ᾽ Ἑαυτόν, νὰ [μᾶς] δείχνῃ, σαφῶς, ὅσο [εἶναι] ἐφικτὸ σὲ ἀνθρώπους, τὸν ἐντός Του Πατέρα. Γιὰ τοῦτο, [εἶναι ἀνάγκη] ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, εὐσεβῶς, ἐπιζητεῖ τὸν Θεό, νὰ μὴν δεσμεύεται ἀπὸ καμιὰ φράσι [τῆς Ἁγίας Γραφῆς], ὥστε νὰ μὴν λάβῃ, χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθῇ, ἀντὶ τὸν Θεό, τὰ γύρω ἀπὸ τὸν Θεό· δηλαδή, ἀντὶ γιὰ τὸν Λόγο, νὰ ἀρκῆται, ἐπικίνδυνα, στὶς φράσεις τῆς [Ἁγίας] Γραφῆς, ἐνῶ ὁ Λόγος νὰ διαφεύγῃ ἀπὸ τὸν νοῦ, ὁ ὁποῖος [νοῦς] νομίζει, ὅτι κρατᾶ τὸν ἀσώματο Λόγο ἀπὸ τὰ περιβλήματά [του]· ὅπως ἀκριβῶς ἡ Αἰγυπτία, ἡ ὁποία δὲν κράτησε [τὸν ἴδιο] τὸν Ἰωσήφ, ἀλλὰ τὰ ἐνδύματά του καὶ ὅπως οἱ παλαιοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι, ἐπειδὴ ἀπέμειναν μόνο στὴν ἐξωτερικὴ ὀμορφιὰ τῶν ὁρατῶν, λάτρευαν, χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθοῦν, ἀντὶ γιὰ τὸν

παρὰ τὸν κτίσαντα[98].

οδ΄. Ὁ τῆς ἁγίας Γραφῆς λόγος, κατὰ μὲν τοῖς ὑψηλοτέροις νοήμασι, τὴν τῶν ἐπ᾽ αὐτῷ σωματικῶς διαπεπλασμένων ῥητῶν ἐκδυσάμενος σύνθεσιν, ὡς ἐν φωνῇ αὔρας λεπτῆς ὑπάρχων δείκνυται τῷ διορατικωτέρῳ νοῒ τῷ διὰ τὴν ἄκραν ἀπόλειψιν τῶν κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν, αἴσθησιν μόνον δυνηθέντι λαβεῖν τῆς τὸν λόγον ποσῶς μηνυούσης ἁπλότητος, κατὰ τὸν μέγαν Ἠλίαν τὸν ἐν τῷ σπηλαίῳ Χωρὴβ ταύτης ἀξιωθέντα τῆς ὄψεως[99]*. Χωρὴβ δὲ ἑρμηνεύεται νέωμα· ὅπερ ἐστιν ἡ ἐν τῷ καινῷ πνεύματι τῆς χάριτος ἕξις τῶν ἀρετῶν. Τὸ δὲ σπήλαιον, ἡ τῆς σοφίας ἐστι κατὰ νοῦν κρυφιότης, ἐν ᾗ ὁ γενόμενος τῆς ὑπὲρ αἴσθησιν μυστικῶς αἰσθήσεται γνώσεως, ἐν ᾗ λέγεται τυγχάνειν ὁ Θεός. Πᾶς οὖν κατὰ τὸν μέγαν Ἠλίαν ζητῶν ἀληθῶς τὸν Θεόν, οὐ μόνον ἐν Χωρὴβ γενήσεται, τουτέστιν ὡς πρακτικὸς ἐν τῇ ἕξει τῶν ἀρετῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ σπηλαίῳ τῷ ἐν τῷ Χωρήβ*[100]*· τουτέστιν ὡς*

Δημιουργὸ τὴν δημιουργία.

74. Ὁ λόγος τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὅταν ἀπεκδυθῇ, ὡς πρὸς μὲν τὰ ὑψηλότερα νοήματα, τὴν σύνθεσι τῶν φράσεων, οἱ ὁποῖες ἔχουν διαπλασθῆ, σωματικῶς, πάνω σ᾽ αὐτόν, ἐπειδὴ εἶναι, ὡς ἦχος λεπτῆς αὔρας, ἀποκαλύπτεται στὸν διορατικὸ νοῦ, ὁ ὁποῖος μπόρεσε μόνο, ἕνεκα τῆς ἀπολύτου ἐγκαταλείψεως τῶν κατὰ φύσι ἐνεργειῶν [του], νὰ συλλάβῃ τὴν αἴσθησι μόνο τῆς ἁπλότητος, ἡ ὁποία ἀποκαλύπτει, κατὰ κάποιο τρόπο, τὸν Λόγο, ὅπως ὁ μέγας Ἠλίας, ὁ ὁποῖος ἀξιώθηκε στὸ σπήλαιο Χωρὴβ αὐτῆς τῆς ἐμφανίσεως. Χωρὴβ δὲ ἑρμηνεύεται «νέος ἀγρός»· τὸ ὁποῖο εἶναι ἀκριβῶς ἡ πνευματικὴ κατάστασι τῶν ἀρετῶν μέσα στὸ καινούργιο πνεῦμα τῆς Χάριτος. Τὸ δὲ σπήλαιο εἶναι ἡ κρυφιότητα τῆς Σοφίας στὸν νοῦ, στὴν ὁποία ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔφθασε θὰ αἰσθανθῇ, μυστικῶς, τὴν γνῶσι, ποὺ ὑπερβαίνει τὴν αἴσθησι, στὴν ὁποία λέγεται, ὅτι βρίσκεται ὁ Θεός. Ἑπομένως, ὁ καθένας, ὁ ὁποῖος, ὅπως ὁ μέγας Ἠλίας, ἀναζητεῖ, ἀληθινά, τὸν Θεό, ὄχι μόνο θὰ φθάσῃ στὸ Χωρήβ, δηλαδὴ ὡς πρακτικός, [θὰ φθάσῃ] στὴν κατάστασι τῶν ἀρετῶν, ἀλλὰ καὶ [θὰ φθάσῃ] καὶ στὸ σπήλαιο, [τὸ ὁποῖο εἶναι] μέσα στὸ Χωρήβ· δηλαδή, ὡς

θεωρητικὸς ἐν τῇ κρυφιότητι τῆς σοφίας, τῇ ἐν μόνῃ τυγχανούσῃ τῇ ἕξει τῶν ἀρετῶν.

οε΄. Ὅταν ὁ νοῦς τὰς ἐπικειμένας αὐτῷ πολλὰς περὶ τῶν ὄντων ἐκτινάξηται δόξας, τότε σαφὴς αὐτῷ τῆς ἀληθείας ὁ λόγος ἀναφαίνεται, διδοὺς αὐτῷ τῆς ὄντως γνώσεως τὰς ὑποθήκας, καὶ τὰς πρῴην ἐπ᾽ αὐτῷ προλήψεις, ὡσεὶ λεπίδας τῶν ὀπτικῶν δυνάμεων ἀπωθούμενος, κατὰ τὸν θεσπέσιον καὶ μέγαν Ἀπόστολον Παῦλον[101]. Λεπίδες γάρ εἰσιν ὡς ἀληθῶς ἐπικείμεναι τῷ διορατικῷ τῆς ψυχῆς καὶ ἀπείργουσαι τὴν πρὸς τὸν ἀκραιφνῆ τῆς ἀληθείας λόγον διάβασιν· αἵ τε πρὸς τὸ ῥητὸν μόνον τῆς Γραφῆς ὑπολήψεις, καὶ τῶν ὁρωμένων αἱ κατ᾽ αἴσθησιν προσπαθεῖς θεωρίαι.

ος΄. Ὁ μὲν θεῖος Ἀπόστολος Παῦλος τὴν τοῦ λόγου γνῶσιν ἐκ μέρους ἔφη γινώσκειν[102]. Ὁ δὲ μέγας Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, τεθεᾶσθαι λέγει τὴν αὐτοῦ δόξαν· ἐθεασάμεθα γάρ, φησί, τὴν δόξαν αὐτοῦ ὡς μο-

θεωρητικὸς [θὰ φθάσῃ] μέσα στὴν κρυφιότητα τῆς Σοφίας, ἡ ὁποία βρίσκεται μόνο μέσα στὴν πνευματικὴ κατάστασι τῶν ἀρετῶν.

75. Ὅταν ὁ νοῦς ἀπορρίψῃ τὶς πολλὲς ἀπόψεις, οἱ ὁποῖες βρίσκονται σ᾽ αὐτόν, σχετικὰ μὲ τὰ ὄντα, τότε ἀποκαλύπτεται σ᾽ αὐτόν, ὁλοκάθαρος, ὁ Λόγος τῆς Ἀληθείας, δίδοντάς του τὶς ὑποδείξεις τῆς ὄντως γνώσεως καὶ ἀποτινάσσοντας ἀπὸ ἐπάνω του τὶς προηγούμενες ἀντιλήψεις, σὰν [νὰ ἀποτινάσσῃ] λέπια ἀπὸ τὶς δυνάμεις τῆς ὁράσεως, [δηλαδὴ τὰ μάτια], ὅπως [συνέβη] στὸν θεσπέσιο καὶ μέγα Ἀπόστολο Παῦλο. Διότι εἶναι, πράγματι, λέπια, τὰ ὁποῖα τοποθετοῦνται ἐπάνω στὸ διορατικὸ [αἰσθητήριο] τῆς ψυχῆς καὶ ἐμποδίζουν τὴν διάβασι πρὸς τὸν ἀκραιφνῆ, [τὸν γνήσιο] Λόγο τῆς Ἀληθείας. Αὐτὰ [τὰ λέπια εἶναι] καὶ οἱ ἀντιλήψεις, μόνο βάσει τοῦ γράμματος τῆς [Ἁγίας] Γραφῆς καὶ οἱ ἐμπαθεῖς, ὡς πρὸς τὴν αἴσθησι, θεωρίες τῶν ὁρατῶν [πραγμάτων].

76. Ὁ μὲν θεῖος Ἀπόστολος Παῦλος εἶπε, ὅτι γνωρίζει, μερικῶς, τὴν γνῶσι τοῦ Λόγου. Ὁ δὲ μέγας Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης λέγει, ὅτι ἔχει δεῖ τὴν δόξα Αὐτοῦ· διότι λέγει: «εἴδαμε τὴν δόξα Αὐτοῦ, ὡς Μο-

νογενοῦς παρὰ Πατρὸς πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας[103]*. Καὶ μήποτε ὁ μὲν Ἅγιος Παῦλος, τὴν ὡς Θεοῦ λόγου γνῶσιν ἐκ μέρους ἔφη γινώσκειν· ἐκ γὰρ τῶν ἐνεργειῶν ποσῶς μόνον γινώσκεται. Ἡ γὰρ ἐπὶ αὐτῷ κατ᾽ οὐσίαν τε καὶ ὑπόστασιν γνῶσις, ὁμοίως πᾶσιν Ἀγγέλοις τε καὶ ἀνθρώποις καθέστηκεν ἄβατος κατ᾽ οὐδενὶ γινωσκομένη. Ὁ δὲ Ἅγιος Ἰωάννης τέλειον ὡς ἐν ἀνθρώποις τὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου μυηθεὶς λόγον, τὴν ὡς σάρκα λόγον [recte: λόγου] δόξαν ἔφη θεάσασθαι· τουτέστι τὸν λόγον· ἤγουν τὸν σκοπόν, καθ᾽ ὃν ὁ Θεὸς γέγονεν ἄνθρωπος, πλήρης χάριτος, ἐθεάσατο, καὶ ἀληθείας. Οὐ γὰρ καθὸ κατ᾽ οὐσίαν Θεός, καὶ τῷ Θεῷ Πατρὶ ὁμοούσιος ὁ Μονογενὴς κεχαρίτωται· ἀλλὰ καθὸ φύσει κατ᾽ οἰκονομίαν γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ ἡμῖν ὁμοούσιος δι᾽ ἡμᾶς κεχαρίτωται τοὺς χρήζοντας χάριτος· καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ διαπαντὸς κατὰ πᾶσαν ἡμῶν προκοπὴν τὴν ἀναλογοῦσαν δεχομένους χάριν. Ὥστε ὁ τὸν*

νογενοῦς παρὰ Πατρὸς πλήρη Χάριτος καὶ Ἀληθείας». Καὶ ἴσως, ὁ μὲν μέγας Παῦλος εἶπε, ὅτι γνωρίζει τὴν γνῶσι γιὰ τὸν Θεὸ Λόγο, μερικῶς, διότι ἀπὸ τὶς ἐνέργειες μόνον σχετικὰ γνωρίζεται. Διότι ἡ γνῶσι γι᾽ Αὐτόν, ὡς πρὸς καὶ τὴν οὐσία καὶ τὴν ὑπόστασι, κατέστη ἀπρόσιτη, ὅμοια γιὰ ὅλους καὶ τοὺς Ἀγγέλους καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ἀφοῦ ἀπὸ κανέναν δὲν γνωρίζεται. Ὁ δὲ Ἅγιος Ἰωάννης, ἀφοῦ μυήθηκε τέλεια, ὅσο [εἶναι] δυνατὸν στοὺς ἀνθρώπους, στὸ λόγο περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου, εἶπε, ὅτι εἶδε τὴν δόξα [τοῦ Θεοῦ], ὡς σάρκα τοῦ Λόγου [δηλαδὴ τὴν ἐνανθρώπησι]· μ᾽ ἄλλα λόγια εἶδε τὸν σκοπό, γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Θεὸς ἔγινε ἄνθρωπος πλήρης Χάριτος καὶ Ἀληθείας. Διότι ὁ Μονογενὴς δὲν ἔχει λάβει Χάρι, καθόσον [εἶναι] Θεὸς ὡς πρὸς τὴν οὐσία καὶ ὁμοούσιος μὲ τὸν Θεὸ Πατέρα· ἀλλὰ καθόσον ἔγινε, ὡς πρὸς τὴν φύσι ἄνθρωπος, κατ᾽ οἰκονομίαν καὶ ὁμοούσιος μ᾽ ἐμᾶς, χαριτώθηκε γιὰ χάρι μας, οἱ ὁποῖοι ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ τὴν Χάρι καὶ δεχόμαστε πάντοτε ἀπὸ τὸ πλήρωμα Αὐτοῦ τὴν Χάρι, ἡ ὁποία ἀναλογεῖ πρὸς ὅλη τὴν προκοπή μας. Ὥστε ἐκεῖνος, ὁ

λόγον τέλειον ἐν ἑαυτῷ φυλάξας ἀβέβηλον, τοῦ δι᾽ ἡμᾶς σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου τὴν πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας κομίσεται δόξαν, τοῦ δι᾽ ἡμᾶς ἑαυτὸν καθ᾽ ἡμᾶς δοξάσαντός τε, καὶ ἁγιάσαντος, κατὰ τὴν αὐτοῦ παρουσίαν. Ὅταν γάρ, φησίν, ἐκεῖνος φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα[104].

οζ΄. Ἕως ἡ ψυχὴ τὴν ἀπὸ δυνάμεως εἰς δύναμιν[105]*, καὶ τὴν ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν*[106] *ποιεῖται μετάβασιν, τουτέστι τὴν ἀπὸ ἀρετῆς εἰς ἀρετὴν μείζονα προκοπήν, καὶ τὴν ἀπὸ γνώσεως εἰς γνῶσιν εἰς γνῶσιν ὑψηλοτέραν ἀνάβασιν, οὐκ ἐπαύσατο παροικοῦσα κατὰ τὸ εἰρημένον· πολλὰ παρῴκησεν ἡ ψυχή μου*[107]*· πολὺ γάρ ἐστι τὸ διάστημα, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὀφειλουσῶν παρ᾽ αὐτῆς διαβασθῆναι [recte: διαβαθῆναι] γνώσεων, μέχρι οὗ διελεύσεται ἐν τόπῳ σκηνῆς θαυμαστῆς, ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως ἤχου ἑορτάζοντος*[108]*· ἀεὶ φωναῖς φωνήν, νοεραῖς νοερὰν προστιθεῖσα τῇ προκοπῇ τῶν θείων θεωρημάτων,*

ὁποῖος διαφύλαξε ἐντός του τελείως ἀπαραβίαστο τὸν λόγο, θὰ ἀπολαύση τὴν πλήρη ἀπὸ Χάρι καὶ Ἀλήθεια δόξα τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὁ ὁποῖος σαρκώθηκε γιὰ ἐμᾶς, ἐκείνου, ὁ ὁποῖος γιὰ χάρι μας καὶ κατὰ [τὴν φύσι] μας καὶ ἐδόξασε καὶ ἁγίασε τὸν ἑαυτό [Του], κατὰ τὴν διάρκεια τῆς [ἐπὶ γῆς] παρουσίας Του. Διότι λέγει [ἡ Ἁγία Γραφή], ὅταν ἐκεῖνος φανερωθῇ, θὰ γίνωμε ὅμοιοι μ᾽ Αὐτόν.

77. Ἕως ὅτου ἡ ψυχὴ κατορθώνῃ τὴν μετάβασι ἀπὸ δόξα σὲ δόξα καὶ ἀπὸ δύναμι σὲ δύναμι, δηλαδὴ τὴν μεγαλύτερη πρόοδο ἀπὸ ἀρετὴ σὲ ἀρετὴ καὶ τὴν ὑψηλότερη ἀνάβασι ἀπὸ [θεία] γνῶσι σὲ [θεία] γνῶσι, δὲν ἔπαυσε [ἡ ψυχὴ] νὰ παροικῇ, [νὰ εἶναι ξενιτεμένη], σύμφωνα μὲ ἐκεῖνο, ποὺ ἔχει λεχθῇ: «πολὺ καιρὸ ἡ ψυχή μου ἔμεινε ξενιτεμένη σὰν πάροικος σὲ ξένη γῆ». Διότι εἶναι μεγάλο τὸ διάστημα καὶ τὸ πλῆθος τῶν γνώσεων, οἱ ὁποῖες ὀφείλουν νὰ διασκελισθοῦν ἀπ᾽ αὐτὴν [τὴν ψυχή], μέχρις ὅτου φθάσῃ σὲ τόπο σκηνῆς θαυμαστῆς, ἕως τὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ, μὲ φωνὴ γεμάτη ἀγαλλίασι, σὲ ἦχο ἑορταστικό, προσθέτοντας πάντοτε στὴν πρόοδο τῶν θείων θεωριῶν νοερὰ φωνὴ στὶς νοερὲς φωνές,

μετὰ τῆς κατὰ νοῦν ἐπὶ τοῖς θεωρηθεῖσιν ἀγαλλιάσεως, ἤγουν χαρᾶς, καὶ τῆς ἀναλογούσης εὐχαριστίας. Τοιαύτας γὰρ ἑορτὰς ἑορτάζουσι πάντες οἱ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος εἰληφότες ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, κράζοντες Ἀββᾶ ὁ Πατήρ[109].

οη΄. Ὁ τῆς θαυμαστῆς σκηνῆς τόπος, ἡ ἀπαθής ἐστι καὶ ἀπήμων ἕξις τῶν ἀρετῶν, καθ᾽ ἣν ὁ τοῦ Θεοῦ γινόμενος λόγος, διαφόροις ἀρετῶν κάλλεσι κατακοσμεῖ, καθάπερ σκηνήν, τὴν ψυχήν. Ὁ δὲ οἶκος τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων συγκειμένη θεωρημάτων γνῶσίς ἐστι, καθ᾽ ἣν ἐνδημῶν τῇ ψυχῇ ὁ Θεός, τοῦ τῆς σοφίας κρατῆρος ἐμπίπλησιν· ἡ δὲ φωνὴ τῆς ἀγαλλιάσεώς ἐστι τὸ ἐπὶ τῷ πλούτῳ τῶν ἀρετῶν τῇ ψυχῇ σκίρτημα. Ἡ δὲ ἐξομολογήσεως, ἡ ἐπὶ τῇ δόξῃ τῆς κατὰ τὴν σοφίαν εὐωχίας ἐστὶν εὐχαριστία. Ὁ δὲ ἦχος, ἡ ἐξ ἀμφοῖν ἀγαλλιάσεως, φημί, καὶ ἐξομολογήσεως κατὰ σύγκρασιν γινομένη διηνεκὴς μυστικὴ δοξολογία.

οθ΄. Ὁ γενναίως καταπαλαί-

μαζὶ μὲ τὴν ἀγαλλίασι τοῦ νοός, δηλαδὴ τὴν χαρὰ καὶ τὴν ἀνάλογη εὐχαριστία, ἕνεκα ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἐθεωρήθησαν, [δηλαδὴ ἕνεκα τῶν ἐμπειριῶν τῶν θεωριῶν]. Διότι αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὶς ἑορτὲς ἑορτάζουν ὅλοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν λάβει τὸ πνεῦμα τῆς Χάριτος μέσα στὶς καρδίες τους, φωνάζοντας Ἀββᾶ ὁ Πατήρ.

78. Ὁ τόπος τῆς θαυμαστῆς σκηνῆς εἶναι ἡ ἀπαθὴς καὶ ἀδιασάλευτη πνευματικὴ κατάστασι τῶν ἀρετῶν, στὴν ὁποία εὑρισκόμενος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ κατακοσμεῖ τὴν ψυχή, ὅπως ἀκριβῶς τὴν [θαυμαστὴ] σκηνὴ [τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ], μὲ τὰ ποικίλα κάλλη τῶν [διαφόρων] ἀρετῶν. Ὁ δὲ οἶκος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ [θεία] γνῶσι, ἡ ὁποία συναπαρτίζεται ἀπὸ πολλὰ καὶ διάφορα θεωρήματα, ἕνεκα τῆς ὁποίας εἰσερχόμενος, γιὰ νὰ κατοικήσῃ στὴν ψυχὴ ὁ Θεός, [τὴν] γεμίζει πλήρως ἀπὸ τὸν κρατῆρα τῆς Σοφίας. Καὶ ἡ φωνὴ τῆς ἀγαλλιάσεως εἶναι τὸ σκίρτημα στὴν ψυχὴ γιὰ τὸν πλοῦτο τῶν ἀρετῶν. Ἐνῶ ἡ [φωνὴ] τῆς ἐξομολογήσεως εἶναι ἡ εὐχαριστία γιὰ τὴν δόξα τῆς εὐωχίας, ἕνεκα τῆς Σοφίας. Ὁ δὲ ἦχος [εἶναι] ἡ διηνεκὴς μυστικὴ δοξολογία, ἡ ὁποία συντελεῖται, ἀπὸ τὸν συγκερασμὸ καὶ τῶν δύο, ἐννοῶ [δηλαδὴ] τῆς ἀγαλλιάσεως καὶ τῆς ἐξομολογήσεως.

79. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μὲ γενναιό-

σας τὰ πάθη τοῦ σώματος, καὶ τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν ἱκανῶς πολεμήσας καὶ τῆς ἑαυτοῦ κατὰ ψυχὴν χώρας ἐξελάσας αὐτῶν τὰ νοήματα, καρδίαν εὐχέσθω καθαρὰν αὐτῷ δοθῆναι καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐν τοῖς ἐγκάτοις ἐγκαινισθῆναι[110]*· τουτέστι τελείως τῶν μὲν φαύλων κενωθῆναι λογισμῶν, τῶν δὲ θείων ἐννοιῶν πληρωθῆναι διὰ τῆς χάριτος· ἵνα γένηται κόσμος Θεοῦ νοητός, λαμπρός τε, καὶ μέγας, ἐξ ἠθικῶν, καὶ φυσικῶν, καὶ θεολογικῶν συνεστὼς θεωρημάτων.*

π΄. Ὁ τὴν καρδίαν καθαρὰν ἐργασάμενος, οὐ μόνων τῶν ὑποβεβηκότων καὶ μετὰ Θεὸν γνώσεται τοὺς λόγους, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποσῶς μετὰ τὴν τῶν ὅλων διάβασιν ἐνορᾷ τὸν Θεόν, ὅπερ ἐστιν ἀκρότατον τέλος τῶν ἀγαθῶν· ἐν ᾗ γενόμενος ὁ Θεός, ἀξιοῖ τὰ ἴδια γράμματα διὰ τοῦ Πνεύματος ἐγχαράττειν, καθάπερ τισι πλαξὶ Μωσαϊκαῖς[111]*· τοσοῦτον, ὅσον ἑαυτὴν διὰ πράξεως ἐπιδέδωκε καὶ θεωρίας, κατὰ τὴν τοῦ, αὐξάνου*[112]*, μυστικῶς κελεύουσαν ἐντολήν.*

τητα κατέβαλε τὰ πάθη τοῦ σώματος καὶ πολέμησε, ἐπαρκῶς, μὲ τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα καὶ ἐκτόπισε, ἀπὸ τὴν χώρα τῆς ψυχῆς του, τὰ νοήματά τους, ἂς εὔχεται νὰ τοῦ δοθῇ καθαρὴ καρδία καὶ νὰ τοῦ ἐγκαινιασθῇ στὰ βάθη [τῆς ψυχῆς του] πνεῦμα εὐθύτητος· δηλαδὴ νὰ ἀπαλλαγῇ τελείως ἀπὸ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς καὶ νὰ πληρωθῇ, διὰ τῆς Χάριτος τῶν θείων ἐννοιῶν, ὥστε νὰ γίνῃ νοητὸς κόσμος τοῦ Θεοῦ καὶ λαμπρὸς καὶ μέγας, συγκροτούμενος ἀπὸ ἠθικὰ καὶ φυσικὰ καὶ θεολογικὰ θεωρήματα.

80. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀπεργάστηκε τὴν καρδία [του] καθαρή, δὲν θὰ γνωρίσῃ μόνο τοὺς λόγους τῶν ὑποδεεστέρων καὶ μετὰ τὸν Θεὸ [ὄντων], ἀλλὰ τρόπον τινά, μετὰ τὸ ξεπέρασμα ὅλων, βλέπει καὶ αὐτὸν τὸν Ἴδιο τὸν Θεό, τὸ ὁποῖο ἀκριβῶς εἶναι τὸ ἀκρότατο ὅριο τῶν ἀρετῶν. Ὅταν ὁ Θεὸς ἔρθῃ μέσα σ᾽ αὐτὴν [τὴν καρδία, τὴν] κρίνει ἀξία, ὥστε νὰ χαράσσῃ ἐντός της, διὰ τοῦ [Παναγίου Πνεύματος], τὰ δικά του γράμματα, καθὼς σὲ κάποιες πλάκες τοῦ Μωυσέως· [καὶ] τόσο περισσότερο, ὅσο αὐτὴ προόδευσε, διὰ τῆς πράξεως καὶ τῆς θεωρίας, σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολή, ἡ ὁποία προστάζει, μυστικά, τὸ «νὰ αὐξάνεσαι».

πα'. Καρδία καθαρὰ τάχα ἐκείνη λέγεται, ἡ μηδεμίαν ἔχουσα φυσικὴν καθ' οἱονδήποτε τρόπον πρὸς ὁτιοῦν κίνησιν· ἐν ᾗ, καθάπερ πτυχίῳ καλῶς λειανθέντι διὰ τὴν ἄκραν ἁπλότητα, γινόμενος ὁ Θεός, τοὺς ἰδίους νόμους ἐγγράφει.

πβ'. Καρδία ἐστὶ καθαρά, ἡ παντάπασιν ἀνείδεον τῷ Θεῷ καὶ ἀδιαμόρφωτον παραστήσασα τὴν μνήμην καὶ μόνοις τοῖς αὐτοῦ ἕτοιμον ἐνσημανθῆναι τύποις, δι' ὧν ἐμφανὴς πέφυκε γίνεσθαι.

πγ'. Ὁ τοῦ Χριστοῦ νοῦς, ὃν λαμβάνουσιν οἱ ἅγιοι κατὰ τὸν φάμενον· ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν[113]*, οὐ κατὰ στέρησιν τῆς ἐν ἡμῖν νοερᾶς δυνάμεως ἐπιγίνεται· οὐδὲ ὡς συμπληρωματικὸς τοῦ ἡμετέρου νοός· οὐδ' ὡς μεταβαίνων οὐσιωδῶς καθ' ὑπόστασιν εἰς τὸν ἡμέτερον νοῦν, ἀλλ' ὡς τῇ οἰκείᾳ ποιότητι τὴν τοῦ ἡμετέρου νοὸς λαμπρύνων δύναμιν, καὶ πρὸς τὴν αὐτὴν ἑαυτῷ φέρων ἐνέργειαν. Νοῦν γὰρ ἔχειν Χριστοῦ ἔγωγέ φημι, τὸν κατ' αὐτὸν νοοῦντα, καὶ διὰ πάντων αὐτὸν νοοῦντα.*

81. Καρδία καθαρὰ λέγεται, πιθανῶς, ἐκείνη, ἡ ὁποία δὲν ἔχει καμία κίνησι, κατὰ ὁποιονδήποτε τρόπο, πρὸς ὁτιδήποτε· μέσα στὴν ὁποία, ἐγκαθιστάμενος ὁ Θεός, γράφει τοὺς νόμους Του, ὅπως ἀκριβῶς σὲ πινάκιο γραφῆς, τὸ ὁποῖο λειάνθηκε καλά, ἕνεκα τῆς ἄκρας ἁπλότητος.

82. Καρδία καθαρὰ εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία παρουσίασε στὸν Θεὸ τὴν μνήμη, παντελῶς, ἀδιάπλαστη καὶ ἀδιαμόρφωτη καὶ ἕτοιμη νὰ ἐνσημανθῇ μόνο [νὰ σφραγισθῇ] ἀπὸ τὰ σημεῖα Αὐτοῦ [τοῦ Θεοῦ], μὲ τὰ ὁποῖα φυσικῶς ἀποκαλύπτεται.

83. Ὁ νοῦς τοῦ Χριστοῦ, τὸν ὁποῖον λαμβάνουν οἱ ἅγιοι, σύμφωνα μ' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος εἶπε: «ἐμεῖς, βέβαια, ἔχομε νοῦ Χριστοῦ», δὲν δημιουργεῖται, μὲ [προϋπόθεσι] τὴν στέρησι τῆς ἐντός μας νοερᾶς δυνάμεως· οὔτε, ὡς συμπλήρωμα τοῦ δικοῦ μας νοός· οὔτε, ὡς νὰ μεταβαίνῃ κατὰ τὴν ὑπόστασί [Του, δηλαδὴ ὄντως Αὐτὸς ὁ Ἴδιος ὁ νοῦς τοῦ Χριστοῦ], μὲ τὴν οὐσία [Του], στὸν δικό μας νοῦ, ἀλλά, πράγματι, [δημιουργεῖται] περιαυγάζοντας τὴν δύναμι τοῦ δικοῦ μας νοὸς μὲ τὴν δική Του ποιότητα καὶ κατευθύνοντας στὴν ἴδια μὲ τὸν ἑαυτό Του ἐνέργεια. Διότι ἐγὼ λέγω, βέβαια, ὅτι νοῦ Χριστοῦ ἔχει ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος νοεῖ ὅμοια μ' Αὐτὸν καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος νοεῖ μέσῳ τῶν πάντων Αὐτόν, [τὸν Χριστό].

πδ΄. Σῶμα Χριστοῦ εἶναι λεγόμεθα, κατὰ τό, ἡμεῖς δὲ σῶμα Χριστοῦ ἐσμέν, καὶ μέλη ἐκ μέρους[114]*· οὐ κατὰ στέρησιν τῶν ἡμετέρων σωμάτων ἐκεῖνο τὸ σῶμα γινόμενοι· οὐδ᾽ αὖ πάλιν ἐκείνου καθ᾽ ὑπόστασιν εἰς ἡμᾶς μεταβαίνοντος, ἢ μεληδὸν διατεμνομένου· ἀλλὰ τὸ καθ᾽ ὁμοιότητα Κυρίου σαρκὸς τὴν φθορὰν ἀποσείεσθαι τῆς ἁμαρτίας. Ὡς γὰρ ὁ Χριστὸς κατὰ φύσιν σαρκί τε καὶ ψυχῇ καθὸ νοεῖται ἄνθρωπος, ἀναμάρτητος ἦν, οὕτω καὶ ἡμεῖς οἱ πεπιστευκότες αὐτῷ χωρὶς ἁμαρτίας εἶναι δυνάμεθα.*

πε΄. Εἰσὶ παρὰ τῇ Γραφῇ, καὶ χρονικοὶ αἰῶνες· καὶ ἄλλων αἰώνων συντέλειαν περιέχοντες, κατὰ τό, νυνὶ δὲ ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων καὶ τὰ ἑξῆς[115]*. Καὶ ἕτεροι πάλιν χρονικῆς ἐλεύθεροι φύσεως αἰῶνες, μετά τὸν ἐνεστῶτα τοῦτον χρονικὸν αἰῶνα τὸν ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων· κατὰ τό, ἵνα ἐνδείξηται ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις τὸ ὑπερβάλλον πλοῦτος [recte: τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον] καὶ τὰ*

84. Λεγόμαστε, ὅτι εἴμαστε σῶμα Χριστοῦ, σύμφωνα μὲ τὸ [Ἁγιογραφικὸ χωρίο]: «ἐμεῖς εἴμαστε σῶμα Χριστοῦ καὶ ἐπὶ μέρους μέλη»· χωρὶς νὰ γινώμαστε ἐκεῖνο τὸ σῶμα μὲ τὴν στέρησι τῶν δικῶν μας σωμάτων· οὔτε, ἐξάλλου πάλι, ὅτι ἐκεῖνο μεταβαίνει, [δηλαδή, τὸ ἴδιο τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ], κατὰ τὴν ὑπόστασί [Του], σ᾽ ἐμᾶς ἢ ὅτι διαμοιράζεται κατὰ μέλη· ἀλλὰ [εἴμαστε σῶμα Χριστοῦ], ἕνεκα τῆς ἀποτινάξεως τῆς φθορᾶς τῆς ἁμαρτίας, κατ᾽ ἀναλογία τῆς ὁμοιότητος μὲ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Διότι, ὅπως ὁ Χριστὸς ἦταν, φύσει, ἀναμάρτητος καὶ ὡς πρὸς τὸ σῶμα καὶ ὡς πρὸς τὴν ψυχή, καθόσον νοεῖται ἄνθρωπος, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἐμεῖς, οἱ ὁποῖοι πιστεύομε σ᾽ Αὐτόν, μποροῦμε νὰ εἴμαστε χωρὶς ἁμαρτία.

85. Ὑπάρχουν στὴν Ἁγία Γραφὴ καὶ χρονικοὶ αἰῶνες, διότι περιέχουν τὴν συντέλεια καὶ ἄλλων αἰώνων, [τῶν αἰώνων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης], βάσει τοῦ [Ἁγιογραφικοῦ χωρίου]: «ἀκριβῶς τώρα, μιὰ φορὰ [ὁ Χριστὸς προσέφερε τὸν Ἑαυτό Του θυσία μὲ τὰ Ἅγια Πάθη Του] εὐθὺς μετὰ τὴν συντέλεια τῶν αἰώνων» καὶ τὰ ὑπόλοιπα. Καί, ἐπίσης, [ὑπάρχουν στὴν Ἁγία Γραφὴ] ἄλλοι αἰῶνες, ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ χρονικὴ φύσι, [οἱ ὁποῖοι ὑφίστανται] μετὰ τὸν παρόντα αὐτὸν χρονικὸ αἰῶνα, [ὁ ὁποῖος ὑφίσταται] εὐθὺς μετὰ τὴν συντέλεια τῶν αἰώνων [τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης]· βάσει τοῦ [Ἁγιογραφικοῦ χωρίου]: «γιὰ νὰ δείξῃ στοὺς ἐπερχόμενους [ἀτελευτήτους] αἰῶνες τὸν ὑπερβολικὸ πλοῦτο» καὶ τὰ

ἑξῆς[116]. Εὑρίσκομεν δὲ παρὰ τῇ Γραφῇ καὶ πλῆθος αἰώνων παρελθόντων τε, καὶ ἐνεστώτων, καὶ μελλόντων. Καὶ αἰῶνας αἰώνων[117] εἶναι τινὰς αἰῶνας· καὶ αἰῶνος αἰῶνα[118]· καὶ χρόνους αἰωνίους[119]· καὶ γενεὰς συνημμένας αἰῶσι[120]. Καὶ ἵνα μὴ νῦν, τί μὲν διὰ τῶν χρονικῶν αἰώνων, τί δὲ διὰ τῶν αἰωνίων χρόνων, καὶ γενεῶν βούλεται δηλοῦν ὁ λόγος, λέγοντες, τίνες δὲ πάλιν ἁπλῶς αἰῶνες καὶ τίνες οἱ αἰῶνες τῶν αἰώνων, τίς δὲ ὁ ἁπλῶς αἰὼν τοῦ αἰῶνος, πολὺν παρὰ τὴν ὑπόθεσιν ἐκτείνωμεν λόγον, τὰ περὶ τούτων τοῖς φιλομαθέσι σκοπεῖν ἐάσαντες, πρὸς τὸν σκοπόν, δι᾽ ὃν ταῦτα προηγάγομεν, ἐπανέλθωμεν.

πς΄. Οἴδαμεν τί κατὰ τὴν Γραφὴν ὑπεραιώνιον· ὅπερ ὅτι μέν ἐστιν, ἐσήμανε· τί δὲ τοῦτό ἐστιν, οὐκ ὠνόμασεν, κατὰ τό, Κύριος βασιλεύων τὸν αἰῶνα καὶ ἐπ᾽ αἰῶνα, καὶ ἔτι[121]. Οὐκοῦν ἔστι τι πρᾶγμα ὑπὲρ αἰῶνας, ἡ ἀκραιφνὴς τοῦ Θεοῦ βασιλεία. Οὐ γὰρ δὴ θέμις εἰπεῖν ἦρχθαι, ἢ φαίνεσθαι ὑπὸ αἰώνων, ἢ

ὑπόλοιπα [τοῦ χωρίου]. Βρίσκομε δὲ στὴν [Ἁγία] Γραφὴ καὶ πλῆθος ἀπὸ αἰῶνες καὶ παρελθοντικοὺς καὶ παρόντες καὶ μελλοντικούς. Ἐπίσης [βρίσκομε στὴν Ἁγία Γραφή], ὅτι ὑπάρχουν κάποιοι αἰῶνες, [οἱ ὁποῖοι εἶναι] αἰῶνες αἰώνων καὶ [ἀλλοῦ βρίσκομε] αἰῶνα αἰῶνος καὶ [ἀλλοῦ] χρόνους αἰωνίους καὶ [ἀλλοῦ] γενεὲς ἑνωμένες μὲ τοὺς αἰῶνες. Καὶ γιὰ νὰ μὴν ἐπεκτείνωμε τώρα πολὺ τὸν λόγο, ἔξω ἀπὸ τὸ θέμα [μας], λέγοντας τί μὲν θέλει νὰ ὑποδηλώση ὁ λόγος μὲ τοὺς χρονικοὺς αἰῶνες, τί δὲ μὲ τοὺς αἰωνίους χρόνους καὶ τὶς [αἰώνιες] γενεές, ποιοὶ δὲ [εἶναι πάλι] ἁπλᾶ αἰῶνες καὶ ποιοὶ οἱ αἰῶνες τῶν αἰώνων, ἐνῶ ποιὸς [εἶναι] ἁπλᾶ αἰώνας τοῦ αἰῶνος, ἂς ἐπανέλθωμε στὸ σκοπό, γιὰ τὸν ὁποῖο [τὰ] παρουσιάσαμε αὐτά, ἀφήνοντας τοὺς φιλομαθεῖς νὰ ἐρευνοῦν σχετικὰ μ᾽ αὐτά.

86. Γνωρίζομε τί εἶναι ὑπεραιώνιο, σύμφωνα μὲ τὴν [Ἁγία] Γραφή· τὸ ὁποῖο ἀκριβῶς ἐσήμανε μέν, ὅτι [τὸ ὑπεραιώνιο] ὑπάρχει· τί, ὅμως, εἶναι αὐτὸ δὲν ἀποκάλεσε, ὅπως [φαίνεται] στὸ [Ἁγιογραφικὸ χωρίο], ὅπου ὁ Κύριος βασιλεύει αἰωνίως καὶ στὴν διάρκεια τοῦ αἰῶνος καὶ πλέον. Ἐπομένως, ἡ ἀκραιφνὴς βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι κάποια πραγματικότητα, ἡ ὁποία ὑπερβαίνει τοὺς αἰῶνες. Διότι, βεβαίως, δὲν [εἶναι] πρέπον νὰ ποῦμε, ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἄρχισε ἢ ἐμφανίστηκε μαζὶ

χρόνων τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν· ταύτην δὲ πιστεύομεν εἶναι τῶν σῳζομένων κληρονομίαν, καὶ μονήν, καὶ τόπον, καθὼς ὁ ἀληθινὸς παραδίδωσι λόγος, ὡς τέλος τῶν δι᾽ ἐφέσεως πρὸς τὸ ἔσχατον ὀρεκτὸν κινουμένων· ἐν ᾧ γινόμενοι πάσης τῆς ὁποιασοῦν δέχονται παῦλαν κινήσεως· ὡς μηκέτι χρόνου τινὸς ὄντος αὐτοῖς, ἢ αἰῶνος, τοῦ διαβαθῆναι ὀφείλοντος· οἷα δὴ μετὰ πάντα καταντήσασιν εἰς τὸν Θεὸν τὸν πρὸ πάντων ὄντα τῶν αἰώνων, καὶ ὃν φθάνειν αἰώνων φύσις οὐ πέφυκεν.

πζ´. Ἐφ᾽ ὅσον χρόνον τίς ἐστιν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ, κἂν τέλος ἐστὶ κατὰ τὴν ἐνθάδε κατάστασιν, καὶ πράξει καὶ θεωρίᾳ, τὴν ἐκ μέρους ἔχει καὶ γνῶσιν, καὶ προφητείαν, καὶ ἀῤῥαβῶνα Πνεύματος Ἁγίου, ἀλλ᾽ οὐκ αὐτὸ τὸ πλήρωμα. Ἐλευσόμενός ποτε μετὰ τὴν τῶν αἰώνων περαίωσιν, εἰς τὴν τελείαν λῆξιν τὴν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον[122] τοῖς ἀξίοις δεικνύουσαν αὐτὴν ἐφ᾽ ἑαυτῆς ἑστῶσαν τὴν ἀλήθειαν· ὡς μηκέτι

μὲ τοὺς αἰῶνες ἢ τοὺς χρόνους. Ἀλλὰ πιστεύομε, ὅτι αὐτή, [ἡ πέρα ἀπὸ τοὺς αἰῶνες βασιλεία τοῦ Θεοῦ], εἶναι ἡ κληρονομία καὶ ἡ διαμονὴ καὶ ὁ τόπος ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι σώζονται, καθὼς παραδίδει ὁ ἀληθινὸς λόγος, διότι [εἶναι] ὁ σκοπὸς ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι κινοῦνται μὲ ἔφεσι πρὸς τὸ ὕψιστο ἐπιθυμητό. Ὅταν φθάνουν σ᾽ αὐτό, [τὸ ὕψιστο ἐπιθυμητό], δέχονται τὴν παῦσι κάθε κινήσεως, ὅποια κι ἂν [εἶναι]· διότι, πράγματι, δὲν ὑπάρχει πλέον σ᾽ αὐτοὺς κάποιος χρόνος ἢ αἰώνας, ὁ ὁποῖος ὀφείλει νὰ διανυθῇ [ἀπ᾽ αὐτούς], καθὼς μετὰ ἀπὸ ὅλα κατέληξαν στὸν Θεό, ὁ ὁποῖος εἶναι [ὑπάρχει] πρὶν ἀπὸ ὅλους τοὺς αἰῶνες καὶ τὸν ὁποῖο ἡ φύσι τῶν αἰώνων δὲν μπορεῖ ἐκ τῆς φύσεώς [της] νὰ φθάσῃ.

87. Καθόσον χρόνο εὑρίσκεται κανεὶς σ᾽ αὐτὴν τὴν ζωή, ἀκόμη κι ἂν ὡς πρὸς τὴν ἐδῶ [πνευματική του] κατάστασι ὑπάρχει τελείωσι καὶ στὴν πρᾶξι καὶ στὴν θεωρία, κατέχει [μόνον] κατὰ ἕνα μέρος καὶ τὴν γνῶσι καὶ τὴν προφητεία καὶ τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ ὄχι αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ πλήρωμα. Κάποτε, μετὰ τὴν περάτωσι τῶν αἰώνων, θὰ ἔρθῃ στὴν τελεία κατάληξι, ἡ ὁποία δείχνει αὐτὴ καθ᾽ ἑαυτὴ τὴν Ἀλήθεια νὰ στέκεται στοὺς ἀξίους πρόσωπο πρὸς πρόσωπο· ὥστε νὰ μὴν ἔχῃ

ἐκ τοῦ πληρώματος μέρος ἔχειν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πλήρωμα τῆς χάριτος κατὰ μέθεξιν ὅλον κομίζεσθαι. Καταντήσεσθαι, γάρ, φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, πάντας δηλονότι τοὺς σῳζομένους εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ[123]*, ἐν ᾧ εἰσιν οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι*[124]*· οἷς φαινομένοις, τὸ ἐκ μέρους καταργήσεται.*

πη'. Ζητοῦσί τινες πῶς ἔσται τῶν ἀξιουμένων τῆς ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ τελειότητος ἡ κατάστασις; Πότερον, κατὰ προκοπὴν καὶ μετάβασιν, ἢ κατὰ τὴν ἐν στάσει ταυτότητα; πῶς τε τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς εἶναι χρεὼν ὑπολαμβάνειν; Πρὸς δὴ τοῦτο στοχαστικῶς ἐρεῖ τις, ὅτι καθάπερ ἐπὶ τῆς σωματικῆς ζωῆς διττός ἐστιν ὁ τῆς τροφῆς λόγος· ὁ μὲν πρὸς αὔξησιν, ὁ δὲ πρὸς συντήρησιν τῶν τρεφομένων· μέχρι γὰρ φθάσωμεν τὸ τέλειον τῆς σωματικῆς ἡλικίας, τρεφόμεθα πρὸς αὔξησιν· ἐπειδὰν δὲ τὸ σῶμα στῇ τῆς εἰς μέγεθος ἐπιδό-

πλέον [μόνον] μέρος τοῦ πληρώματος, ἀλλὰ νὰ λαμβάνῃ, κατὰ μέθεξι, ὁλόκληρο αὐτὸ τὸ πλήρωμα τῆς Χάριτος. Διότι λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὅτι ὅλοι, δηλαδὴ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι σώζονται, θὰ καταλήξουν, στὸν τέλειο ἄνθρωπο, στὸ μέτρο τῆς ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, στὸ ὁποῖο ὑπάρχουν ἀπόκρυφοι, οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως, οἱ ὁποῖοι, ὅταν θὰ ἀποκαλυφθοῦν, τὸ ἐπιμέρους θὰ καταργηθῇ.

88. Κάποιοι ἐπιζητοῦν νὰ γνωρίζουν, πῶς θὰ εἶναι ἡ κατάστασι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι θὰ ἀξιωθοῦν τῆς τελειότητος στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ; Ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο [θὰ εἶναι ἡ κατάστασί τους]; ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προοόδου καὶ τῆς μετακινήσεως ἢ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς στατικῆς διατηρήσεως στὴν ἴδια κατάστασι; Πῶς [εἶναι] πρέπον νὰ νομίζωμε, ὅτι θὰ εἶναι καὶ οἱ ψυχὲς καὶ τὰ σώματα; Σχετικὰ μ' αὐτὸ θὰ πῇ κάποιος, διὰ λογικῶν συμπερασμάτων, ὅτι, καθὼς ὁ λόγος τῆς τροφῆς εἶναι διττός, ὡς πρὸς τὴν σωματικὴ ζωή· ἕνας γιὰ τὴν αὔξησι καὶ ὁ ἄλλος γιὰ τὴν συντήρησι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι τρέφονται. Διότι μέχρι νὰ φθάσωμε στὴν ὁλοκλήρωσι τῆς σωματικῆς διαπλάσεως, τρεφόμεθα γιὰ τὴν αὔξησί [μας]· ὁπόταν, ὅμως, τὸ σῶμα σταματήσῃ τὴν αὔξησι, ὅσον ἀφορᾶ τὸ μέγε-

σεως οὐκ ἔτι τρέφεται πρὸς αὔξησιν ἀλλὰ πρὸς συντήρησιν· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς διττὸς ὁ τῆς τροφῆς λόγος. Τρέφεται γὰρ προκόπτουσα ταῖς ἀρεταῖς, καὶ τοῖς θεωρήμασι, μέχρις οὗ διαβᾶσα τὰ ὄντα πάντα, φθάσῃ τὸ μέτρον τῆς ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ[125]*· ἐν ᾧ γινομένη πάσης τῆς πρὸς ἐπίδοσίν τε, καὶ αὔξησιν διὰ τῶν μέσων ἵσταται προκοπῆς, ἀμέσως τρεφομένη τὸ ὑπὲρ νόησιν· καὶ διὰ τοῦτο τυχὸν ὑπὲρ αὔξησιν τῆς ἀφθάρτου τροφῆς τὸ εἶδος πρὸς συντήρησιν τῆς δοθείσης αὐτῇ θεοειδοῦς τελειότητος, καὶ ἔκφανσιν τῶν τῆς τροφῆς ἐκείνης ἀπείρων ἀγλαϊῶν, καθ' ἣν τὸ ἀεὶ εὖ ὡσαύτως εἶναι ἐνδημῆσαν αὐτῇ δεχομένη, γίνεται Θεὸς τῇ μεθέξει τῆς θεϊκῆς χάριτος· πασῶν τῶν κατὰ νοῦν τε, καὶ αἴσθησιν αὐτή τε παυσαμένη, καὶ ἑαυτῇ τὰς τοῦ σώματος συναποπαύσασα φυσικὰς ἐνεργείας, συνθεωθέντος αὐτῇ κατὰ τὴν ἀναλογοῦσαν αὐτῷ μέθεξιν τῆς θεώσεως· ὡς μόνον τὸν Θεὸν διά τε τῆς ψυχῆς*

θος, δὲν τρέφεται, πλέον, γιὰ αὔξησι ἀλλὰ γιὰ συντήρησι. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὡς πρὸς τὴν ψυχὴ εἶναι διττὸς ὁ λόγος τῆς τροφῆς. Διότι, ἐνόσῳ [ἡ ψυχὴ] προοδεύει, τρέφεται μὲ τὶς ἀρετὲς καὶ τὰ [πνευματικὰ] θεωρήματα, μέχρις ὅτου, ἀφοῦ διαπεράσῃ ὅλα τὰ ὄντα, φθάσῃ τὸ μέτρο τῆς ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ· στὸ ὁποῖο, ὅταν φθάσῃ [ἡ ψυχή], παύει κάθε πρόοδο καὶ πρὸς ἀνάπτυξι καὶ πρὸς αὔξησι μὲ τὰ [πνευματικὰ] μέσα [τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν θεωρημάτων], διότι λαμβάνει, ὡς τροφή, ἄμεσα, [ἄνευ μέσων], ἐκεῖνο, ποὺ ὑπερβαίνει τὴν νόησι· καὶ γι' αὐτό, ἴσως, [εἶναι] πάνω καὶ πέρα ἀπὸ αὔξησι τὸ εἶδος τῆς ἀφθάρτου τροφῆς γιὰ τὴν συντήρησι τῆς θεοειδοῦς τελειότητος, ἡ ὁποία δόθηκε σ' αὐτὴν [τὴν ψυχὴ] καὶ γιὰ τὴν φανέρωσι τῶν ἀπείρων γλυκασμῶν τῆς τροφῆς ἐκείνης. Μ' αὐτὴν [τὴν ἄφθαρτη τροφή, ἡ ψυχὴ] καθὼς δέχεται κατὰ τὸν τρόπο αὐτὸ τὸ ἀεὶ εὖ εἶναι, τὸ ὁποῖο ἐπεδήμησε σ' αὐτήν, γίνεται θεὸς μὲ τὴν μέθεξι τῆς θεϊκῆς Χάριτος· ἀπαλλασσομένη καὶ αὐτὴ ἡ ἴδια ἀπ' ὅλες τὶς σχετικὲς μὲ τὸν νοῦ καὶ τὴν αἴσθησι [κινήσεις] καί, συνάμα, παρεμποδίζοντας ἀπὸ τὸν ἑαυτό της καὶ τὶς φυσικὲς ἐνέργειες τοῦ σώματος, τὸ ὁποῖο θεώθηκε μαζὶ μ' αὐτή, ἀντίστοιχα πρὸς τὴν μέθεξι τῆς θεώσεως, ἡ ὁποία ἀναλογεῖ σ' αὐτό· ὥστε μόνον ὁ Θεὸς νὰ φανερώνεται καὶ μὲ τὴν ψυχὴ

καὶ τοῦ σώματος φαίνεσθαι, κινηθέντων αὐτοῖς τῇ ὑπερβολῇ τῆς δόξης τῶν φυσικῶν γνωρισμάτων.

πθʹ. Ζητοῦσί τινες τῶν φιλομαθῶν, κατὰ ποῖον ἔσται τρόπον ἡ τῶν αἰωνίων μονῶν τε, καὶ ἐπαγγελιῶν διαφορά; Πότερον, καθ᾽ ὑπόστασιν τοπικήν, ἢ κατ᾽ ἐπίνοιαν τῆς ἰδιαζούσης καθ᾽ ἑκάστην μονὴν πνευματικὴν ποιότητός τε καὶ ποσότητος; Καὶ τοῖς μὲν δοκεῖ τὸ πρῶτον· τοῖς δὲ τὸ δεύτερον. Ὁ δὲ γνοὺς τί τό, ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστι[126]· καὶ τί τό, πολλαὶ μοναὶ παρὰ τῷ Πατρί[127], τοῦ δευτέρου μᾶλλον γενήσεται.

ϟʹ. Ζητοῦσί τινες ποίαν διαφορὰν ἔχει πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν, ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία. Πότερον, καθ᾽ ὑπόστασιν διαφέρουσιν ἀλλήλων, ἢ κατ᾽ ἐπίνοιαν; πρὸς οὓς ῥητέον, ὅτι διαφέρουσι μὲν οὐ καθ᾽ ὑπόστασιν ἄμφω, ἀλλὰ κατ᾽ ἐπίνοιαν. Ἡ μὲν γὰρ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, τῆς τῶν ὄντων ἀκραιφνοῦς κατὰ τοὺς ἑαυτῶν λόγους, ἐν τῷ Θεῷ προαιωνίου γνώσεώς ἐστι

καὶ μὲ τὸ σῶμα, ἀφοῦ τὰ φυσικά [τους] γνωρίσματα μετεβλήθησαν ἀπὸ τὴν ὑπερβολὴ τῆς [θείας] δόξης σ᾽ αὐτά.

89. Κάποιοι ἀπὸ τοὺς φιλομαθεῖς ἐπιζητοῦν νὰ γνωρίζουν, κατὰ ποιὸ τρόπο θὰ ὑφίσταται ἡ διαφορὰ [τὸ εἶδος] καὶ τῶν αἰωνίων διαμονῶν καὶ [τῶν ἐκπληρώσεων] τῶν ὑποσχέσεων τῶν [αἰωνίων] ἀγαθῶν; Ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο· [μπορεῖ νὰ ὑφίσταν-ται] κατὰ τοπικὴ ὑπόστασι, [δηλαδὴ τοπικῶς, ὑποστατικὰ] ἢ κατ᾽ ἐπίνοια, [ὡς πρὸς τὸν νοῦ, ἀνάλογα] μὲ τὴν ἰδιάζουσα σὲ κάθε διαμονὴ καὶ ποιότητα καὶ ποσότητα; Καὶ γιὰ τοὺς μὲν θεωρεῖται, [ὅτι εἶναι] τὸ πρῶτο· ἐνῶ γιὰ τοὺς ἄλλους τὸ δεύτερο. Ἐκεῖνος, ὅμως, ὁ ὁποῖος ἐγνώρισε, τί [ὑποδηλώνει] τό: «ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐντός μας»· καὶ τί [ὑποδηλώνει] τό: «κοντὰ στὸν Πατέρα [μου ὑπάρχουν] πολλὲς διαμονὲς» θὰ καταλήξῃ μᾶλλον στὸ δεύτερο.

90. Κάποιοι ἐπιζητοῦν νὰ γνωρίζουν, ποιὰ διαφορὰ ἔχει ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο· διαφέρουν μεταξύ τους καθ᾽ ὑπόστασι, [ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασί τους] ἢ κατ᾽ ἐπίνοια [ὡς πρὸς τὸν νοῦ]; Στοὺς ὁποίους πρέπει νὰ λεχθῇ, ὅτι καὶ οἱ δύο δὲν διαφέρουν μὲν καθ᾽ ὑπόστασιν ἀλλά, [ὅμως, διαφέρουν] κατ᾽ ἐπίνοια. Διότι, ἡ μὲν βασιλεία τῶν οὐρανῶν εἶναι ἡ ἀπόκτησι τῆς προαιωνίου ἀκεραίας γνώσεως τῶν ὄντων, [ποὺ βρίσκεται] μέσα στὸν Θεό, ἐπὶ τῇ βάσει

κατάληψις. Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ βασιλεία, τῶν προσόντων τῷ Θεῷ φυσικῶς ἀγαθῶν, κατὰ χάριν ἐστὶ μετάδοσις. Καὶ ἡ μὲν κατὰ τὸ τέλος τῶν ὄντων· ἡ δὲ κατ᾽ ἐπίνοιαν μετὰ τὸ τέλος τῶν ὄντων ἐστίν.

ϟα΄. Τό, ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν[128]*, οὐκ ἔστιν, ὡς οἶμαι χρονικῆς συστολῆς. Οὐ γὰρ ἔρχεται μετὰ παρατηρήσεως· οὔτε ἐροῦσιν ἰδοὺ ὧδε, ἰδοὺ ἐκεῖ*[129]*, ἀλλὰ τῆς πρὸς αὐτὴν τῶν ἀξίων αὐτῆς κατὰ διάθεσιν σχέσεώς ἐστιν. Ἡ βασιλεία γὰρ τοῦ Θεοῦ, φησίν, ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν*[130]*.*

ϟβ΄. Ἡ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς βασιλεία, δυνάμει μὲν ἐν πᾶσίν ἐστιν τοῖς πιστεύουσιν. Ἐνεργείᾳ δέ, ἐν τοῖς ἀποθεμένοις διόλου ἐκ διαθέσεως πᾶσαν τὴν κατὰ φύσιν ψυχῆς τε, καὶ σώματος ζωήν, καὶ μόνην κτησαμένοις τὴν τοῦ πνεύματος, καὶ δυναμένοις λέγειν· ζῶ δὲ οὐκ ἔτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός[131]*.*

ϟγ΄. Τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἶναί τινες λέγουσι, τὴν ἐν οὐρανοῖς τῶν ἀξίων διαγωγήν. Ἕτεροι δέ, τὴν ὁμοίαν τοῖς Ἀγγέλοις τῶν σῳζο-

τῶν λόγων τους. Ἡ δὲ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ κατὰ Χάριν μετάδοσι ἐκείνων τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα ἐνυπάρχουν, φυσικῶς, στὸν Θεό. Καὶ ἡ μὲν [βασιλεία τῶν οὐρανῶν βρίσκεται] στὸ τέλος, [στὴν ὑπέρβασι] τῶν ὄντων· ἡ δὲ [βασιλεία τοῦ Θεοῦ] βρίσκεται κατ᾽ ἐπίνοια [ὡς πρὸς τὸν νοῦ] μετὰ ἀπὸ τὸ τέλος, [μετὰ ἀπὸ τὴν ὑπέρβασι] τῶν ὄντων.

91. Τὸ [Ἁγιογραφικὸ χωρίο]: «ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐγγίζει» δὲν θέτει, ὅπως νομίζω, χρονικὸ περιορισμό. Διότι [ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν] δὲν ἔρχεται μὲ τὴν παρατήρησι [ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων καὶ ἔτσι] οὔτε θὰ ποῦν ἰδοὺ ἐδῶ [εἶναι], ἰδοὺ ἐκεῖ ἀλλὰ βρίσκεται, στὴν σχέσι τῶν ἀξίων αὐτῆς [τῆς βασιλείας]- ἀνάλογα μὲ τὴν [πνευματικὴ] κατάστασί [τους]- πρὸς αὐτὴν τὴν ἴδια [τὴν βασιλεία]. Διότι λέγει [ἡ Ἁγία Γραφή]: «ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐντός μας».

92. Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς βρίσκεται μέν, δυνάμει, [ὡς δυνατότητα], μέσα σὲ ὅλους ὅσους πιστεύουν. Βρίσκεται, ὅμως, ἐνεργείᾳ, [ὡς πραγματικότητα], μέσα σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀπέβαλλαν, ἐντελῶς, ἀπὸ τὴν ἐσωτερική [τους] κατάστασι ὁλόκληρη τὴν κατὰ φύσι ζωὴ καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καί, οἱ ὁποῖοι ἀπέκτησαν μόνο [ἀποκλειστικὰ τὴν ζωὴ] τοῦ Πνεύματος καί, οἱ ὁποῖοι μποροῦν νὰ λέγουν: «δὲν ζῶ πιὰ ἐγώ, ἀλλὰ μέσα μου ζῇ ὁ Χριστός».

93. Κάποιοι λέγουν, ὅτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εἶναι ὁ τρόπος ζωῆς τῶν ἀξίων στοὺς οὐρανούς. Ἄλλοι, ὅμως, [λέγουν, ὅτι εἶναι] ἡ ὅμοια μὲ τοὺς Ἀγγέλους κατάστασι ἐκείνων,

μένων κατάστασιν· ἄλλοι δέ, τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς θεϊκῆς ὡραιότητος τῶν φορεσάντων τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου[132]. *Συνᾴδουσι δὲ τῇ ἀληθείᾳ, κατὰ τὸ ἐμοὶ δοκοῦν, καὶ αἱ τρεῖς περὶ τούτου δόξαι. Πᾶσι γὰρ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐν αὐτοῖς κατὰ ποιόν τε καὶ ποσὸν δικαιοσύνης, ἡ μέλλουσα δίδοται χάρις.*

ϟδʹ. Ἕως ὅτου, κατὰ τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν, ἀνδρικῶς τοὺς θείους διεξέρχεταί τις ἀγῶνας, τὸν διὰ τῶν ἐντολῶν ἐξελθόντα παρὰ τοῦ Πατρὸς εἰς τὸν κόσμον, παρ᾿ ἑαυτῷ κατέχει Λόγον. Ἐπειδὰν δὲ τῶν κατὰ τὴν πρᾶξιν πρὸς τὰ πάθη παλαισμάτων ἀφέμενος, ὡς νικητὴς παθῶν καὶ δαιμόνων ἀποφανθείς, πρὸς τὴν διὰ θεωρίας γνωστικὴν μετέλθῃ φιλοσοφίαν, συγχωρεῖ τῷ Λόγῳ μυστικῶς ἀφεῖναι πάλιν τὸν κόσμον, καὶ πορευθῆναι πρὸς τὸν Πατέρα. Διό φησιν ὁ Κύριος τοῖς μαθηταῖς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε, καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον· ἐξῆλθον παρὰ τοῦ Πα-

οἱ ὁποῖοι σώζονται. Ἐνῶ ἄλλοι [λέγουν, ὅτι εἶναι] αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ μορφὴ τῆς θεϊκῆς ὡραιότητος ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι φόρεσαν τὴν εἰκόνα τοῦ Ἐπουρανίου. Σύμφωνα δὲ μ᾿ ἐκεῖνο, ποὺ ἐγὼ νομίζω, συνάδουν μὲ τὴν ἀλήθεια καὶ οἱ τρεῖς σχετικὲς μ᾿ αὐτό, γνῶμες. Διότι ἡ μελλοντικὴ Χάρι δίδεται σὲ ὅλους, ἀνάλογα μὲ τὴν ποιότητα καὶ μὲ τὴν ποσότητα τῆς ἐντός τους δικαιοσύνης.

94. Ἕως ὅτου κανεὶς διεξέρχεται μὲ ἀνδρεία, κατὰ τὴν πρακτικὴ [ἐν Χριστῷ] φιλοσοφία, τοὺς θείους ἀγῶνες, κρατᾶ πλησίον του τὸν Λόγο, ὁ ὁποῖος ἐξῆλθε ἀπὸ τὸν Πατέρα, διὰ τῶν ἐντολῶν, στὸν κόσμο. Ὁπόταν, ὅμως, μεταβῇ, διὰ τῆς θεωρίας, [ἀπὸ τὴν πρακτικὴ] στὴν γνωστικὴ [ἐν Χριστῷ] φιλοσοφία, ἀφοῦ ἐγκαταλείψῃ τὰ παλαίσματα τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς, ἐναντίον τῶν παθῶν, ἐπειδὴ ἀποδείχθηκε νικητὴς τῶν παθῶν καὶ τῶν δαιμόνων, ἐπιτρέπει, μυστικῶς, στὸν Λόγο νὰ ἀφήσῃ πάλι τὸν κόσμο καὶ νὰ πορευθῇ πρὸς τὸν Πατέρα. Γι᾿ αὐτὸ λέγει ὁ Κύριος στοὺς μαθητές, ὅτι ἐσεῖς ἔχετε ἀγαπήσει ἐμένα καὶ ἔχετε πιστεύσει, ὅτι ἐγὼ ἐξῆλθα ἀπὸ τὸν Θεό· ἐξῆλθα ἀπὸ τὸν Πατέ-

τρός, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον· πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον, καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα[133]*· κόσμον εἰπὼν τυχὸν τὴν κατὰ τὴν πρᾶξιν τῶν ἀρετῶν ἐπίπονον ἐργασίαν· Πατέρα δέ, τὴν κατὰ νοῦν ὑπερκόσμιον καὶ παντὸς ἐλευθέραν ὑλικοῦ φρονήματος κατάστασιν· καθ' ἣν ἐν ἡμῖν ὁ τοῦ Θεοῦ γίνεται λόγος, τῆς πρὸς τὰ πάθη καὶ τοὺς δαίμονας μάχης παυόμενος.*

ϟε'. Ὁ δυνηθεὶς νεκρῶσαι διὰ πράξεως τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς[134]*, καὶ νικῆσαι διὰ τοῦ λόγου τῶν ἐντολῶν τὸν ἐν αὐτῷ τῶν παθῶν κόσμον, οὐδεμίαν ἕξει λοιπὸν θλῖψιν· τὸν κόσμον ἐάσας ἤδη, καὶ ἐν Χριστῷ γεγενημένος, τῷ τὸν κόσμον νικήσαντι τῶν παθῶν, καὶ πάσης εἰρήνης Χορηγῷ. Ὁ γὰρ τὴν προσπάθειαν τῶν ὑλικῶν μὴ ἀφεὶς διὰ παντὸς θλῖψιν ἕξει, τοῖς κατὰ φύσιν ἀλλοιουμένοις, τὴν γνώμην συναλλοιούμενος. Ὁ δὲ γενόμενος ἐν Χριστῷ, κατ' οὐδένα λόγον αἰσθήσεται τῆς οἱασοῦν ὑλικῆς μεταπτώσεως. Διό φησιν ὁ Κύριος· ταῦτα λε-*

ρα καὶ ἔχω ἔρθη στὸν κόσμο. Πάλι ἀφήνω τὸν κόσμο καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα. Λέγοντας «κόσμο», ἴσως, [ὑποδηλώνει] τὴν ἐπίπονη ἐργασία τῶν ἐντολῶν, κατὰ τὴν πρακτικὴ ἀρετή. [Λέγοντας δέ], «Πατέρα», [ἴσως, ὑποδηλώνει] τὴν νοερά, ὑπερκόσμιο καὶ ἐλεύθερη ἀπὸ κάθε ὑλικὸ φρόνημα κατάστασι, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔρχεται μέσα μας, καταπαύοντας τὴν μάχη ἐναντίον τῶν παθῶν καὶ τῶν δαιμόνων.

95. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μπόρεσε μὲ τὴν πρακτικὴ ἀρετὴ νὰ νεκρώση τὰ ἐπὶ γῆς μέλη [του - τὶς ροπὲς στὶς γήϊνες ἀπολαύσεις] καὶ νὰ νικήση, μὲ τὸν λόγο τῶν ἐντολῶν, τὸν κόσμο τῶν παθῶν, [ὁ ὁποῖος βρίσκεται] μέσα του, δὲν θὰ ἔχη, εἰς τὸ ἑξῆς, καμία θλῖψι· διότι ἐγκατέλειψε, πλέον, τὸν κόσμο καὶ ἔχει ἑνωθῆ μὲ τὸν Χριστό, μ' Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος νίκησε τὸν κόσμο τῶν παθῶν καὶ Χορηγὸ κάθε εἰρήνης. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐγκατέλειψε τὴν προσκόλλησι στὰ ὑλικά, θὰ ἔχη πάντοτε θλῖψι, διότι θὰ ἀλλοιώνεται, ὡς πρὸς τὴν γνώμη [του], μαζὶ μ' ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀλλοιώνονται, ὡς πρὸς τὴν φύσι [τους]. Ἐνῶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἑνώθηκε μὲ τὸν Χριστὸ, γιὰ κανέναν λόγο δὲν θὰ αἰσθανθῆ τὴν, ὁποιαδήποτε, ὑλικὴ μετάπτωσι. Γι' αὐτὸ λέγει ὁ Κύριος: «αὐτὰ σᾶς [τὰ]

λάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. Ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε· ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον[135]*· τουτέστιν, ἐν ἐμοί, τῷ Λόγῳ τῆς ἀρετῆς, εἰρήνην ἔχετε· ἀπηλλαγμένοι τῆς τῶν ὑλικῶν παθῶν τε καὶ πραγμάτων στροβώσεώς τε καὶ ταραχῆς· ἐν δὲ τῷ κόσμῳ, τουτέστιν ἐν τῇ ἀπροσπαθείᾳ [recte: προσπαθείᾳ] τῶν ὑλικῶν, θλῖψιν διὰ τὴν αὐτῶν ἀλλεπάλληλον μετάπτωσιν. Θλῖψιν γὰρ ἔχουσιν ἀμφότεροι, καὶ ὁ πράττων τὴν ἀρετὴν διὰ τὸν αὐτῇ συνημμένον πόνον, καὶ ὁ τὸν κόσμον ἀγαπῶν, διὰ τὴν τῶν ὑλικῶν ἀποτυχίαν. Ἀλλ᾽ ὁ μὲν θλῖψιν σωτήριον· ὁ δὲ φθαρτικήν, καὶ ὀλέθριον· ἀμφοτέρων δέ ἐστιν ὁ Κύριος ἄνεσις· τοῦ μὲν καταπαύων ἐν ἑαυτῷ κατὰ τὴν θεωρίαν δι᾽ ἀπαθείας τοὺς πόνους τῶν ἀρετῶν· τοῦ δὲ τὴν πρὸς τὰ φθειρόμενα σχετικὴν προσπάθειαν διὰ μετανοίας ἀφαιρούμενος.*

ϛϛ΄. Ἡ ἐν τῷ τίτλῳ προγραφὴ τῆς τοῦ Σωτῆρος αἰτίας, πρακτικῆς, καὶ φυσικῆς, καὶ θεολογικῆς φιλοσοφίας ὄν-

λέγω, γιὰ νὰ ἔχετε εἰρήνη [ἑνωμένοι] μ᾽ ἐμένα. Στὸν κόσμο θὰ ἔχετε θλῖψι, ἀλλὰ νὰ ἔχετε θάρρος· ἐγὼ ἔχω νικήσει τὸν κόσμο»· δηλαδὴ μέσα σ᾽ ἐμένα, στὸν Λόγο τῆς ἀρετῆς, ἔχετε εἰρήνη, ἀπαλλαγμένοι καὶ ἀπὸ τὴν δίνη καὶ ἀπὸ τὴν ταραχὴ τῶν ὑλικῶν καὶ τῶν παθῶν καὶ τῶν πραγμάτων. Ἐνῶ μέσα στὸν κόσμο, δηλαδὴ στὴν προσκόλλησι τῶν ὑλικῶν, [θὰ ἔχετε] θλῖψι, ἐξ αἰτίας τῆς ἀλλεπαλήλου μεταπτώσεως αὐτῶν, [τῶν ὑλικῶν πραγμάτων]. Διότι θλῖψι ἔχουν καὶ οἱ δύο, καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος πράττει τὴν ἀρετή, ἐξ αἰτίας τοῦ κόπου, μὲ τὸν ὁποῖο εἶναι ἑνωμένη αὐτὴ καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀγαπᾶ τὸν κόσμο, ἐξ αἰτίας τῆς ἀποτυχίας τῶν ὑλικῶν [πραγμάτων]. Ἀλλ᾽ ἐκεῖνος μέν, [ὁ ὁποῖος πράττει τὴν ἀρετή, ἔχει] σωτήριο θλῖψι· ἐνῶ ἐκεῖνος, [ὁ ὁποῖος ἀγαπᾶ τὸν κόσμο, ἔχει θλῖψι] καταστρεπτικὴ καὶ ὀλέθρια. Ὁ Κύριος, ὅμως, εἶναι ἀνάπαυσι καὶ γιὰ τοὺς δύο· καταπαύοντας, διὰ τῆς θεωρίας, μὲ τὸν Ἑαυτό Του, τοὺς κόπους τῶν ἀρετῶν τοῦ πρώτου· καὶ ἐμποδίζοντας, μὲ τὴν μετάνοια, τὴν σχετικὴ προσκόλλησι στὰ φθαρτὰ τοῦ δευτέρου.

96. Ἡ δημόσια κοινοποίησι, στὴν ἐπιγραφὴ [τοῦ Τιμίου Σταυροῦ], τοῦ λόγου τῆς καταδίκης τοῦ Σωτῆρος, σαφῶς ἐδίδαξε, ὅτι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος σταυρώθηκε, εἶναι

τα βασιλέα τὸν σταυρωθέντα σαφῶς καὶ Κύριον ἐδίδαξε. Ῥωμαϊστὶ γάρ, καὶ Ἑλληνιστί, καὶ Ἑβραϊστί φησιν ἀναγεγράφθαι τὸν λόγον[136]*. Νοῶ δὲ διὰ μὲν τοῦ Ῥωμαϊστί, τὴν πρακτικήν, ὡς τῆς Ῥωμαίων βασιλείας, κατὰ τὸν Δανιήλ, ὁρισθείσης εἶναι πασῶν ἀνδρικωτέρας τῶν ἐπὶ γῆς βασιλειῶν*[137]*· πρακτικῆς δὲ ἴδιον εἴπερ τι ἄλλο, ἡ ἀνδρεία· διὰ δὲ τοῦ Ἑλληνιστί, τὴν φυσικὴν θεωρίαν, ὡς μᾶλλον τοῦ Ἑλλήνων ἔθνους, παρὰ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους, τῇ φυσικῇ σχολάσαντος φιλοσοφίᾳ· διὰ δὲ τοῦ Ἑβραϊστί, τὴν θεολογικὴν μυσταγωγίαν, ὡς τοῦ ἔθνους τούτου προδήλως ἀνέκαθεν τῷ Θεῷ διὰ τοὺς πατέρας ἀνατεθέντος.*

ϟζʹ. Δεῖ μὴ μόνον ἡμᾶς παθῶν σωματικῶν φονευτάς, ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ ψυχὴν ἐμπαθῶν λογισμῶν ὀλετῆρας, κατὰ τὸν λέγοντα ἅγιον· εἰς τὰς πρωΐας ἀπέκτεινον πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς, τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ πόλεως Κυρίου πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν[138]*· τουτέστι τὰ τοῦ*

βασιλέας καὶ Κύριος τῆς πρακτικῆς καὶ φυσικῆς καὶ θεολογικῆς φιλοσοφίας. Διότι λέγει [ἡ Ἁγία Γραφή], ὅτι ὁ [σχετικὸς] λόγος ἔχει ἀναγραφῆ στὰ Ρωμαϊκὰ καὶ στὰ Ἑλληνικὰ καὶ στὰ Ἑβραϊκά. Καὶ ἐννοῶ μὲ τὴν [ἀναγραφὴ] μὲν στὰ Ρωμαϊκὰ τὴν πρακτικὴ [φιλοσοφία], καθὼς πράγματι ἡ βασιλεία τῶν Ρωμαίων ὁρίσθηκε νὰ εἶναι, σύμφωνα μὲ τὸν Δανιήλ, ἡ πλέον ἀνδρεία ἀπὸ ὅλες τὶς βασιλεῖες τῆς γῆς. Ἴδιον δὲ τῆς πρακτικῆς [φιλοσοφίας], περισσότερο ἀπὸ κάτι ἄλλο, [εἶναι] ἡ ἀνδρεία. Μὲ τὴν [ἀναγραφὴ] δὲ στὰ Ἑλληνικὰ [ἐννοῶ] τὴν φυσικὴ θεωρία, διότι, πράγματι, περισσότερο ἀπὸ τοὺς ὑπολοίπους ἀνθρώπους, τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων ἀσχολήθηκε μὲ τὴν φυσικὴ φιλοσοφία. Καὶ μὲ τὴν [ἀναγραφὴ] στὰ Ἑβραϊκὰ [ἐννοῶ] τὴν θεολογικὴ μυσταγωγία, διότι, πράγματι, τὸ ἔθνος αὐτό, προφανῶς, ἦταν, ἀνέκαθεν, ἀφιερωμένο, μέσῳ τῶν Πατριαρχῶν, στὸν Θεό.

97. Πρέπει ἐμεῖς νὰ εἴμαστε, ὄχι μόνον, φονεῖς τῶν σωματικῶν παθῶν ἀλλὰ καὶ ἐξολοθρευτὲς τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν στὴν ψυχή, σύμφωνα μὲ τὸν Ἅγιο [Προφήτη Δαυΐδ], ὁ ὁποῖος λέγει: «Μέχρι τὶς πρωϊνὲς ὧρες φόνευα ὅλους τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς, γιὰ νὰ ἐξολοθρεύσω ἀπὸ τὴν πόλι τοῦ Κυρίου ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται τὴν ἀνομία»· δηλαδή, [φόνευα] τὰ

σώματος πάθη, καὶ τῆς ψυχῆς τοὺς ἀνομοῦντας λογισμούς.

ϟη΄. Ὁ τὴν ὁδὸν τῶν ἀρετῶν χωρὶς τῆς ἐφ᾽ ἑκάτερα ῥοπῆς μετ᾽ εὐσεβοῦς, καὶ ὀρθῆς γνώσεως συντηρήσας ἀλώβητον, εἴσεται τὴν γινομένην πρὸς αὐτὸν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἀπαθείας παρουσίαν. Ψαλῶ γὰρ καὶ συνήσω ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ πότε ἥξεις πρός με[139]*. Ὁ γὰρ Ψαλμὸς τὴν ἐνάρετον πρᾶξιν δηλοῖ· ἡ δὲ σύνεσις τὴν ἐπ᾽ ἀρετῇ γνωστικὴν ἐπιστήμην, καθ᾽ ἣν τῆς θείας αἰσθάνεται παρουσίας. Ὁ δὲ δι᾽ ἀγρυπνίας τῶν ἀρετῶν προσδεχόμενος τὸν Κύριον αὐτοῦ, πιστὸς ἂν εἴη, καὶ ἀγαθός.*

ϟθ΄. Οὐ δεῖ τὸν εἰσαγόμενον εἰς εὐσέβειαν διὰ μόνης ἄγεσθαι χρηστότητος πρὸς τὴν πρᾶξιν τῶν ἐντολῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ τῇ μνήμῃ τῶν θείων δικαιωμάτων δι᾽ ἀποτομίας συχνότερον αὐτὸν ἀγωνίσασθαι· ἐφ᾽ ᾧ μὴ μόνον πόθῳ τῶν θείων ἐρᾷν, ἀλλὰ καὶ φόβῳ τῆς κακίας ἀπέχεσθαι. Ἔλεον γάρ, καὶ κρίσιν ᾄσομαί σοι, Κύριε[140]*· ἵνα καὶ ᾄδῃ τῷ Θεῷ κατὰ πό-*

πάθη τοῦ σώματος καὶ τοὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς, οἱ ὁποῖοι ἐνεργοῦν τὰ παράνομα.

98. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, μὲ εὐσεβῆ καὶ ὀρθὴ γνῶσι, διεφύλαξε ἀλώβητη τὴν ὁδὸ τῶν ἀρετῶν, χωρὶς τὴν ἀπόκλισι πρὸς τὴν μία ἢ τὴν ἄλλη [κατεύθυνσι], θὰ γνωρίσῃ τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἐπέρχεται σ᾽ αὐτόν, διὰ τῆς ἀπαθείας. Διότι [λέγει ὁ Ψαλμωδός:] «θὰ ψάλλω καὶ θὰ γνωρίσω, στὴν ἄμωμη ὁδὸ [τῆς ἀρετῆς], πότε θὰ ἔρθῃς σ᾽ ἐμένα». Διότι ὁ ψαλμὸς δηλώνει τὴν πρακτικὴ ἀρετή· ἐνῶ ἡ σύνεσι τὴν γνωστικὴ ἐπιστήμη, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρετῆς, ἕνεκα τῆς ὁποίας αἰσθάνεται [κανεὶς] τὴν θεία παρουσία. Καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὑποδέχεται τὸν Κύριό του, ἀγρυπνώντας γιὰ τὶς ἀρετές, ἤθελε εἶναι πιστὸς καὶ ἀγαθός.

99. Δὲν πρέπει ὁ ἀρχάριος στὴν εὐσέβεια νὰ ὁδηγῆται στὴν ἐπιτέλεσι τῶν ἐντολῶν, μόνο μέσῳ τῆς ἀγαθότητος, ἀλλά, βέβαια, καὶ μὲ τὴν μνήμη τῶν θείων δικαιωμάτων, [τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ], συνήθως νὰ ἀγωνίζεται αὐτός, ἐντονώτερα, μὲ βία· οὕτως ὥστε νὰ ἐπιθυμῇ τὰ θεῖα, ὄχι μόνο μὲ πόθο ἀλλὰ καὶ νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν κακία, ἀπὸ φόβο. Διότι [λέγει ὁ Ψαλμωδός:] «θὰ ψάλλω γιὰ Σένα Κύριε τὸ ἔλεος [τῆς εὐσπλαχνίας Σου] καὶ τὴν δικαιοκρισία [Σου]», ὥστε καὶ νὰ ψάλλῃ στὸν Θεὸ μὲ πό-

θον τερπόμενος, καὶ εὐτονῇ πρὸς τὸ ᾆσμα τῷ φόβῳ στομούμενος.

ρ΄. Ὁ δι᾿ ἀρετῆς καὶ γνώσεως ἁρμοσάμενος τὸ σῶμα πρὸς τὴν ψυχήν, γέγονε κιθάρα Θεοῦ, καὶ ναός, καὶ αὐλός· κιθάρα μέν, ὡς καλῶς φυλάξας τὴν τῶν ἀρετῶν ἁρμονίαν· αὐλὸς δέ, ὡς διὰ τῶν θείων θεωρημάτων εἰσδεχόμενος τὴν τοῦ Πνεύματος ἔμπνευσιν· ναὸς δέ, ὡς διὰ τὴν κατὰ νοῦν καθαρότητα, τοῦ Λόγου γεγονὼς κατοικητήριον.

θο, εὐφραινόμενος καὶ νὰ στέκεται ρωμαλέος στὴν ψαλμωδία, ἐνισχυόμενος ἀπὸ τὸν φόβο.

100. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν γνῶσι συνήρμοσε τὸ σῶμα μὲ τὴν ψυχή, ἔχει γίνει κιθάρα καὶ ναὸς καὶ αὐλὸς τοῦ Θεοῦ. [Ἔχει] μὲν [γίνει] κιθάρα, ἐπειδὴ ἐφύλαξε, ὅπως πρέπει τὴν ἁρμονία τῶν ἀρετῶν. [Ἔχει] δὲ [γίνει] αὐλός, διότι, διὰ τῶν θείων θεωρημάτων, δέχεται μέσα του τὴν ἔμπνευσι τοῦ [Παναγίου] Πνεύματος. Καὶ ναός, διότι, διὰ τῆς καθαρότητος τοῦ νοός [του], ἔχει γίνει κατοικητήριο τοῦ Λόγου.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ-ΣΧΟΛΙΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ-ΣΧΟΛΙΑ
ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

α΄ ***Ἴσως ἔτι.***

β΄ ***Ἴσως τῶν τῶν ἁγιωτέρων ἁγίων.***

γ΄ ***Ἴσως καθ᾿ ἡμᾶς.***

δ΄ ***Ἴσως τρόπος.***

ε΄ ***Ἴσως πρὸς σάρκα μόνον χωρὶς τοῦ οὔ.***

ϛ΄ ***Ἴσως κατὰ σάρκα λόγου.***

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

ΣΕ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

[1] Γένεσ. 2, 2, Ἑβρ. 4, 10.
[2] Πρβ. Γαλ. 5, 22.
[3] Φιλιππ. 4, 7.
[4] Ψαλμ. 145, 8.
[5] Ματθ. 13, 31.
[6] Ματθ. 17, 20.
[7] Πρβ. Α′ Κορ. 3, 12.
[8] Δευτερ. 5, 31.
[9] Μάρκ. 9, 1.
[10] Φιλιππ. 2, 7.
[11] Ματθ. 17, 1-9.
[12] Πρβ. Ἰω. 17, 5.
[13] Ματθ. 17, 2.
[14] Ματθ. 16, 27.
[15] Ματθ. 17, 3.
[16] Ματθ. 17, 4.
[17] Α′ Κορ. 13, 12.
[18] Ψαλμ. 38, 13.
[19] Ψαλμ. 83, 6-8.
[20] Β′ Κορ. 3, 18.
[21] Ἑβρ. 4, 14.
[22] Λευΐτ. 16, 12-16.
[23] Κολασσ. 2, 9.
[24] Ἰω. 14, 6.
[25] Ἡσ. 9, 6.
[26] Ῥωμ. 14, 24.
[27] Ἐφεσ. 4, 9-10.
[28] Κολασσ. 1, 18.
[29] Ἑβρ. 6, 20.
[30] Πρβ. Ψαλμ. 81, 1.
[31] Πρβ. Γένεσ. 11, 31.
[32] Γένεσ. 12, 1.
[33] Β′ Κορ. 13, 4.
[34] Α′ Κορ. 9, 22.
[35] Α′ Κορ. 2, 22.
[36] Ἐφεσ. 2, 6.
[37] Ἐφεσ. 4, 22.
[38] Ἐφεσ. 4, 24,
Κολασσ. 3, 10.
[39] Ἐφεσ. 1, 21.
[40] Πρβ. Γαλ. 3, 24.
[41] Α′ Κορ. 14, 20.
[42] Α′ Κορ. 12, 27.
[43] Ἐκκλησ. 1, 5.
[44] Ἰησ. Ναυῆ 10, 12-13.
[45] Ἰω. 12, 32.
[46] Ἐκκλησ. 1, 5.
[47] Ἑβρ. 6, 20.
[48] Β′ Κορ. 10, 5.
[49] Ἰησ. Ναυῆ 10, 12.
[50] Ῥωμ. 10, 8.
[51] Ῥωμ. 10, 6-7.
[52] Πρβ. Ἰω. 1, 14.
[53] Ἰω. 1, 1-2.
[54] Πρβ. Γένεσ. 21, 30,
Γένεσ. 26, 15-22.
[55] Παροιμ. 5, 15.
[56] Λουκ. 2, 34.
[57] Ἰω. 20, 15-17.
[58] Ἰω. 20, 19.
[59] Πρβ. Μάρκ. 16, 17.
[60] Ἰω. 8, 21.
[61] Δ′ Βασ. 25,
Β′ Παραλ. 26.
[62] Φιλιππ. 1, 23.
[63] Α′ Βασ. 16, 14-23.
[64] Α′ Βασ. 17, 42.
[65] Ἑβρ. 7, 19.
[66] Πρβ. Α′ Βασ. 15.
[67] Πρβ. Β′ Βασ. 7, 13.
[68] Πρβ. Α′ Βασ. 15, 33.
[69] Α′ Βασ. 28, 7-19.
[70] Ματθ. 6, 11.
[71] Ἰω. 6, 35.
[72] Πρβ. Α′ Κορ. 13, 12.
[73] Β′ Κορ. 5, 8.
[74] Πρβ. Α′ Θεσσ. 4, 17.
[75] Β′ Κορ. 5, 6.
[76] Ἰω. 1, 14.
[77] Ἰω. 1, 1-2.
[78] Β′ Κορ. 5, 16.
[79] Ἰω. 1, 14.
[80] Γαλ. 5, 6.
[81] Πρβ. Ἰω. 3, 5.
[82] Πρβ. Ματθ. 3, 11.
[83] Πρβ. Δαν. 5, 11-12.
[84] Ἔξοδ. 20, 10.
[85] Πρβ. Γένεσ. 42, 25-27.
[86] Κριτ. 19, 19.
[87] Πρβ. Δευτερ. 32, 2.
[88] Πρβ. Ἰω. 4, 14.
[89] Πρβ. Ἰω. 7, 38.
[90] Πρβ. Ἰω. 14, 6.

[91] Γ' Βασ. 15, 23,
Β' Παραλ. 16, 7.
[92] Πρβ. Ἰω. 10, 9.
[93] Πρβ. Ἰω. 8, 12,
Ἰω. 11, 25, Ἰω. 14, 6.
[94] Ἰω. 13, 20.
[95] Ἰω. 13, 31-32.
[96] Ἰω. 14, 9-10.
[97] Γένεσ. 39, 7-13.
[98] Ῥωμ. 1, 25.
[99] Γ' Βασ. 19, 12.
[100] Γ' Βασ. 19, 13.
[101] Πράξ. 9, 18.
[102] Α' Κορ. 13, 9.
[103] Ἰω. 1, 14.
[104] Α' Ἰω. 3, 2.
[105] Πρβ. Ψαλμ. 83, 8.
[106] Β' Κορ. 3, 18.
[107] Ψαλμ. 119, 6.
[108] Ψαλμ. 41, 5.
[109] Γαλ. 4, 6.
[110] Ψαλμ. 50, 12.
[111] Ἔξοδ. 31, 18.
[112] Πρβ. Γένεσ. 35, 11.
[113] Α' Κορ. 2, 16.
[114] Α' Κορ. 12, 27.
[115] Ἑβρ. 9, 26.
[116] Ἐφεσ. 2, 7.
[117] Ψαλμ. 83, 5.
[118] Ψαλμ. 9, 6.
[119] Β' Τιμόθ. 1, 9.
[120] Γένεσ. 9, 12.
[121] Ἔξοδ. 15, 18.
[122] Α' Κορ. 13, 12.
[123] Ἐφεσ. 4, 13.
[124] Κολασσ. 2, 3.
[125] Ἐφεσ. 4, 13.
[126] Λουκ. 17, 21.
[127] Ἰω. 14, 2.
[128] Ματθ. 3, 2,
Ματθ. 4, 17.
[129] Λουκ. 17, 20-21.
[130] Λουκ. 17, 21.
[131] Γαλ. 2, 20.
[132] Α' Κορ. 15, 49.
[133] Ἰω. 16, 28.
[134] Κολασσ. 3, 5.
[135] Ἰω. 16, 33.
[136] Ἰω. 19, 20.
[137] Δαν. 2, 40.
[138] Ψαλμ. 100, 8.
[139] Ψαλμ. 100, 2.
[140] Ψαλμ. 100, 1.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[α'] Ἡ φράσι μετὰ τὸ κόμμα: «*ἐπὶ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων τῶν τῶν ἁγιωτέρων*» διορθώνεται σέ: «*ἐπὶ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἁγιώτερα τῶν ἁγίων*» μὲ πηγὴ τὴν *Patrologiae cursus completus, Series Graeca,* Paris 1857- 1866, Ἔκδ. J.P.Migne. (Βλ. ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ Αγ., «Ἑκατοντὰς Δευτέρα τῶν κεφαλαίων περὶ θεολογίας καὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ», *PG* 90, 1133C)

[β'] Στὰ κεφάλαια αὐτὰ ὁ Ἅγιος Μάξιμος, ὅπως ἄλλωστε συχνότατα κάνει στὰ κεφάλαια τῶν ἑκατοντάδων του, ἀποκαλύπτει καὶ ἑρμηνεύει χωρία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Χρησιμοποιεῖ τὰ ἐπιλεγμένα αὐτά, ἀπὸ τὸν ἴδιο, χωρία, γιὰ νὰ παρουσιάσῃ τὰ ἁγιοπνευματικὰ νοήματα τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ. Ἐδῶ ὁ λόγος γιὰ περιστατικό, τὸ ὁποῖο ἔλαβε χώρα κατὰ τὴν περίοδο τῆς Βασιλείας τοῦ Σαούλ. Συγκεκριμένα, ὁ Θεὸς ἀποστέλλει τὸν προφήτη Σαμουὴλ πρὸς τὸν Σαούλ, γιὰ νὰ τὸν χρίσῃ Βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ καὶ νὰ τοῦ ἐξαγγείλῃ τὸ θέλημά Του. Ὁ

Θεὸς δίδει ἐντολὴ στὸν Βασιλέα Σαοὺλ νὰ καταστρέψῃ τὸν εἰδωλολατρικὸ λαὸ τῶν Ἀμαληκιτῶν, οἱ ὁποῖοι ἁμάρταναν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ εἶχαν πατάξει τὸν Ἰσραὴλ – τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὴν πορεία τῆς ἐξόδου του ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο. Ἡ δὲ καταστροφὴ τῶν Ἀμαληκιτῶν ἀπὸ τὸν Σαοὺλ ὄφειλε νὰ εἶναι ἀπόλυτη, χωρὶς ἐξαίρεσι, συμπεριλαμβανομένων σ᾽ αὐτὴν καὶ τῶν ὑπαρχόντων τῶν Ἀμαληκιτῶν. Κατὰ τοῦτο ἡ τήρησι τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ ἀπαιτοῦσε ὁ Βασιλεὺς Σαοὺλ νὰ φονεύσῃ ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς Ἀμαληκῖτες καὶ τὰ ζῶα τους. Ὁ Σαούλ, ὅμως, παρήκουσε τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ καὶ *ἐφείσθη*, δηλαδή, λυπήθηκε καὶ παρέλειψε νὰ φονεύσῃ τὸν Ἀγάγ, τὸν βασιλέα τῶν Ἀμαληκιτῶν καὶ νὰ καταστρέψῃ τὰ ἐκλεκτά του ὑπάρχοντα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ ἐδελεάσθη. Ὁ Προφήτης Σαμουήλ, ἐλέγχει τὸν Βασιλέα Σαοὺλ γιὰ τὴν ἀθέτησι αὐτὴ τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν ἀνυπακοή του. Ὁ ἴδιος ὁ Προφήτης προκρίνοντας, ὡς κορυφαία ἐπιλογὴ ἔναντι πάντων, τὴν ὑπακοὴ στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, φονεύει ὁ ἴδιος τὸν βασιλέα τῶν Ἀμαληκιτῶν Ἀγάγ. Ὁ Βασιλεὺς Σαοὺλ ἐγκαταλείποντας τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, χάριν τοῦ εἰδωλολάτρου βασιλέως Ἀγὰγ καὶ τῶν θελκτικῶν ὑπαρχόντων του, στερεῖται τῆς δυνατότητός του νὰ μαθαίνῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Εὑρισκόμενος, λοιπόν, ἐνώπιον τοῦ κινδύνου τῶν Φιλισταίων, ἔχοντας ἀπολέσει τὴν δυνατότητά του νὰ στραφῇ πρὸς τὸν Θεό, μετέρχεται ὁ ἴδιος τὴν εἰδωλολατρία. Ζητᾶ νὰ φροντίσουν νὰ τοῦ βροῦν γυναῖκα μάντισσα, ἐπιζητώντας τὴν ἀλήθεια στὶς δαιμονικὲς πλεκτάνες της. Γιὰ τὴν εὐόδωσι τοῦ ἀθεμίτου σκοποῦ του, ἀπεκδύεται τὰ βασιλικά του ἐνδύματα καὶ μεταβαίνει μέσα στὸ σκοτάδι τῆς νύκτας σὲ κάποια ἐγγαστρίμυθο μάντισσα, ὅπου ἐκεῖ ἐπιδίδεται στὴν νεκρομαντεία.

γ' Κατὰ τὸ τριακοστὸ ὄγδοο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀσά, βασιλέως τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα, ὁ Βαασσά, βασιλεὺς τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραήλ, ὠχύρωσε τὴν πόλη Ραμά, ἐπιτυγχάνοντας μὲ τὴν ὀχύρωσι αὐτὴ τὸν ἀπόλυτο ἀποκλεισμὸ τοῦ Ἀσά. Ὁ Ἀσά, γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν ἐπίθεσι τοῦ Βαασσά, δὲν καταφεύγει στόν Θεό, ἀλλὰ παίρνει ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τοῦ Ναοῦ τοῦ Κυρίου, δηλαδή, ἱερὰ χρήματα καὶ μ᾽ αὐτὰ ἐξαγοράζει τὴν βοήθεια τοῦ εἰδωλολάτρου βασιλέως τῆς Συρίας, υἱοῦ τοῦ Ἄδερ. Πράγματι, ὁ τελευταῖος ἐπιτίθεται ἐναντίον πόλεων τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραήλ. Ὁπότε ὁ Βαασὰ ὑποχωρεῖ ἀπὸ τὴν ὀχύρωσι τῆς Ραμὰ καὶ λύει τὸν ἀποκλεισμὸ τοῦ Ἀσά. Ὁ προφήτης Ἀνανὶ παρουσιάσθηκε τότε στὸν βασιλέα Ἀσὰ καὶ τὸν ἐπετίμησε, διότι δὲν στηρίχθηκε στὸν Κύριο, λέγοντάς του, ὅτι ἐὰν εἶχε στηριχθῇ στὸ Θεό, ὁ Κύριος

θὰ τὸν καθιστοῦσε διὰ τῆς θείας δυνάμεώς Του νικητὴ καὶ ἔναντι τοῦ Βαασά, βασιλέως τοῦ Ἰσραήλ, καὶ ἔναντι τοῦ εἰδωλολατρικοῦ βασιλείου τῆς Συρίας. Ἀλλὰ ἐπειδὴ τὰ διαβήματά του δὲν εὐθυγραμμίστηκαν ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπέδειξε ἀδυναμία στὸν δρόμο τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας διέφυγε ἀπὸ τὰ χέρια του ἡ νίκη ἐναντίον τοῦ στρατοῦ τῆς Συρίας. Ὁ Ἀσὰ δὲν μετενόησε ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Προφήτου Ἀνανί. Ἔκλεισε τὸν Προφήτη στὴν φυλακὴ καὶ πολλοὺς ὁμόφρονες τοῦ Προφήτου ἐβασάνισε. Κατὰ τὸ τριακοστὸ ἔνατο ἔτος τῆς βασιλείας του προσεβλήθησαν τὰ πόδια του ἀπὸ νόσο καὶ ὑπέφερε ἀπὸ πόνους. Κατὰ τὴν ἀσθένειά του αὐτὴ δὲν ἐπεζήτησε τὸν Κύριο, ἀλλὰ τοὺς ἰατρούς. Ὁ Ἀσὰ πέθανε κατὰ τὸ τεσσαρακοστὸ ἔτος τῆς βασιλείας του.

ΣΧΟΛΙΑ

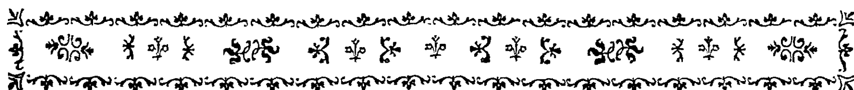
[1] Ἡ ποικιλία τῶν χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος προκύπτει ὡς ἕνας καὶ ἑνιαῖος καρπὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Γι᾽ αὐτὸ καὶ τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος συνιστοῦν μία ἑνότητα καὶ δὲν μποροῦν νὰ ἀντιπαρατεθοῦν τὸ ἕνα πρὸς τὸ ἄλλο. Ἔτσι λόγου χάριν ἡ ἀγάπη δὲν μπορεῖ νὰ ἀντιπαρατίθεται πρὸς τὴν ἀλήθεια οὔτε φυσικὰ νὰ τὴν διαψεύδῃ, ὅπως γίνεται σήμερα στὸ πλαίσιο τοῦ Οἰκουμενισμοῦ. Μὲ ἄλλα λόγια δὲν μπορεῖ νὰ ἔχῃ εὐαγγελικὴ γνησιότητα ἡ ἀγάπη, ἡ ὁποία διακηρύσσεται, ὅτι διέπει τὶς σχέσεις τῶν ἑτεροδόξων (Ρωμαιοκαθολικῶν καὶ Προτεσταντῶν) μὲ τοὺς Ὀρθοδόξους, ὅταν συμβαίνῃ νὰ ὑπάρχουν τόσο πολλὲς καὶ τόσο σοβαρὲς δογματικὲς διαφορές, ὡς πρὸς τὴν θεώρησι τῆς ἀλήθειας.

[2] Πρόκειται γιὰ τὴν πατερικὴ νοηματοδότησι τῆς ἀρχαιοελληνικῆς λέξεως «δικαιοσύνη» (σύνολη ἀρετή), ποὺ ἐδῶ νοεῖται ὡς ἰδιάζουσα (σπλαγχνικὴ) ἀγάπη.

[3] Ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὴν κορυφαία στιγμὴ τῆς θείας συγκαταβάσεως. Ἡ πρόσληψι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀπὸ τὸν Θεὸ Λόγο ἔγινε χωρὶς τὴν ἁμαρτία καὶ τὶς συνέπειές της, ποὺ ἦταν ὁ βιολογικὸς θάνατος, ἀλλὰ καὶ ὁ χωρισμὸς τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ ζωοποιὸ καὶ θεοποιὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς δὲν ὄφειλε νὰ ὑποστῇ τὸν βιολογικὸ θάνατο, ἀφοῦ δὲν ἁμάρτησε καὶ κατὰ συνέπεια δὲν ἠσθένησε ἡ προσληφθεῖσα ἀνθρωπίνη φύσι. Παρὰ ταῦτα, κατὰ παρα-

χώρησι, καὶ λόγῳ τῆς ἀμέτρου ἀγάπης Του γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, δέχθηκε κατ᾽ οἰκονομίαν τὴν συνέπεια τῆς ἄκρας ἀσθενείας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, δηλαδὴ τὸν ἐπονείδιστο σταυρικὸ θάνατο. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ πλήρωσε τὸ τίμημα τῶν ἁμαρτιῶν ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἕως τῆς συντελείας, ὡς μόνος ἀναμάρτητος, γενόμενος δικαίως καὶ ὁ μόνος αἴρων τὴν ἁμαρτία ὅλου τοῦ κόσμου. Ἔτσι, μὲ τὴν θεότητά του, θεράπευσε ὀντολογικῶς τὴν ἀνθρωπίνη φύσι, μὲ τὴν ὁποία συνεδέθη ὁ ἴδιος ὀντολογικῶς, ὁπότε στὸ ἑξῆς θεραπεύει καὶ ἐμπλουτίζει χαρισματικῶς καὶ διαχρονικῶς μὲ τὴν Θεότητά Του ὅσους ἐντάσσονται στὸ μυστηριακὸ σῶμα Του, τὴν Ἐκκλησία.

8

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΚΑΚΙΑΣ.

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΤΡΙΤΗ

α΄. Ἕν ἐστι τὸ ὑπεράναρχον, καὶ ὑπερούσιον ἀγαθόν, ἡ Ἁγία Τρισυπόστατος Μονάς, Πατήρ, καὶ Υἱός, καὶ Ἅγιον Πνεῦμα. Τριῶν ἀπείρων ἄπειρος συμφυΐα· τόν τε τοῦ εἶναι, καὶ πῶς, καὶ τί, καὶ ποῖον εἶναι λόγον πάμπαν τοῖς οὖσιν ἄβατον ἔχουσα. Πᾶσαν γὰρ διαφεύγει νόησιν τῶν νοούντων, τῆς κατὰ φύσιν οὐδαμῶς κρυφίας ἐνδότητος ἐξιοῦσα· καὶ πάσης πασῶν γνώσεων ἀπείρως ὑπερεκτείνεται γνώσεως.

β΄. Τὸ κατ᾽ οὐσίαν κυρίως ὂν ἀγαθόν, ἔστι τὸ μήτε ἀρχήν, μήτε τέλος, μήτε αἰτίαν τοῦ εἶναι, μήτε τὴν οἱανοῦν κατὰ τὸ εἶναι, πρὸς αἰτίαν τινὰ κίνησιν ἔχον· τὸ δὲ μὴ οὕτως ἔχον, οὐδὲ κυρίως ὄν, ὡς ἀρχήν, καὶ τέλος, καὶ αἰτίαν

1. Ἕνα εἶναι τὸ ὑπεράναρχο καὶ ὑπερούσιο ἀγαθό, ἡ Ἁγία Τρισυπόστατος Μονάς, ὁ Πατήρ, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα· ἡ ἄπειρος συμφυΐα τριῶν ἀπείρων, ἡ ὁποία ἔχει παντελῶς ἀπροσπέλαστο γιὰ τὰ ὄντα τὸν λόγο καὶ τοῦ εἶναι [τῆς ὑπάρξεως] καὶ τοῦ πῶς [εἶναι] καὶ τοῦ τί [εἶναι] καὶ ποιᾶς ποιότητος [εἶναι]. Διότι διαφεύγει, [ἀδυνατεῖ νὰ προσληφθῇ] ἀπὸ κάθε νόησι ἐκείνων, τὰ ὁποῖα νοοῦν, ἀφοῦ δὲν ἐξέρχεται διόλου ἀπὸ τὴν μυστική, ἐν σχέσει πρὸς τὴν φύσι [Της], ἐσωτερικότητα· καὶ ἀπείρως ὑπερεκτείνεται, ἔναντι κάθε γνώσεως ὅλων τῶν γνώσεων.

2. Ἐκεῖνο τὸ ἀγαθό, τὸ ὁποῖο εἶναι [ὑπάρχει] κυριαρχικά, ὡς πρὸς τὴν οὐσία [Του], εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο δὲν ἔχει οὔτε ἀρχή, οὔτε τέλος, οὔτε αἰτία τοῦ εἶναι [τῆς ὑπάρξεώς του], οὔτε τὴν ὁποιαδήποτε κίνησι πρὸς κάποια αἰτία, ὅσον ἀφορᾷ τὸ εἶναι [του]. Ἐκεῖνο, ἐξάλλου, τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι κατὰ αὐτὸν τὸν τρόπο, δὲν ὑπάρχει καὶ κυριαρχικά, διότι ἔχει ἀρχὴ καὶ τέλος καὶ αἰτία τοῦ εἶναι [τῆς

τοῦ εἶναι, καὶ τὴν κατὰ τὸ εἶναι πρὸς αἰτίαν τινὰ κίνησιν ἔχον· τὸ δὲ κυρίως οὐκ ὄν, κἂν εἶναι λέγηται, κατὰ μέθεξιν βουλήσει τοῦ κυρίως ὄντος, καὶ ἔστι καὶ λέγεται.

γ΄. Εἰ λόγος προκαθηγεῖται τῆς τῶν ὄντων γενέσεως, οὔτε ἦν, οὔτε ἐστιν, οὔτε ἔσται τοῦ λόγου λόγος ἀνώτερος. Λόγος δὲ οὐκ ἄνους, ἢ ζωῆς ἄμοιρος, ἀλλ᾽ ἔννους, καὶ ζῶν, ὡς γεννῶντα νοῦν ἔχων οὐσιωδῶς ὑφεστῶτα τὸν Πατέρα, καὶ ζωὴν ὑφεστῶσαν οὐσιωδῶς συνυπάρχουσαν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

δ΄. Εἷς Θεός, ἑνὸς Υἱοῦ Γεννήτωρ Πατήρ, καὶ Πνεύματος Ἁγίου πηγή. Μονὰς ἀσύγχυτος, καὶ Τριὰς ἀδιαίρετος· νοῦς ἄναρχος· μόνου, μόνος, οὐσιωδῶς, ἀνάρχου λόγου Γεννήτωρ· καὶ μόνης ἀϊδίου ζωῆς, ἤγουν Πνεύματος Ἁγίου πηγή.

ε΄. Εἷς Θεός, ὅτι μία θεότης. Μονὰς Ἄναρχος, καὶ ἁπλῆ, καὶ ὑπερούσιος, καὶ ἀμερής, καὶ ἀδιαίρετος· ἡ αὐτὴ Μονάς, καὶ Τριάς, καὶ τὰ ἑξῆς.

ϛ΄. Εἰ πᾶσα μετοχὴ τῶν μετεχόντων προεπινοεῖται· πάν-

ὑπάρξεώς του] καὶ τὴν κίνησι πρὸς κάποια αἰτία, ὅσον ἀφορᾶ τὸ εἶναι [του]. Ἐκεῖνο, ὅμως, τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι [δὲν ὑπάρχει] κυριαρχικά, ἀκόμη κι ἂν λέγεται ὅτι εἶναι, [ὅτι ὑπάρχει], καὶ εἶναι καὶ λέγεται, κατὰ μέθεξιν, ἕνεκα τῆς θελήσεως ἐκείνου, τὸ ὁποῖο εἶναι κυριαρχικά.

3. Ἐὰν ὁ Λόγος προπορεύεται καὶ καθοδηγῇ τὴν δημιουργία τῶν ὄντων, οὔτε ὑπῆρξε, οὔτε ὑπάρχει, οὔτε θὰ ὑπάρξῃ λόγος ἀνώτερος τοῦ Λόγου. Ὁ Λόγος, βέβαια, δὲν εἶναι χωρὶς νοῦ ἢ στερημένος ἀπὸ ζωή, ἀλλὰ μὲ νοῦ καὶ μὲ ζωή, ἀφοῦ, ἔχει τὸν Πατέρα ὡς νοῦ, ὁ ὁποῖος ὑφίσταται ὡς πρὸς τὴν [θεία] οὐσία, [καὶ Τὸν] γεννᾷ, καὶ [ἔχει] ὡς ζωή, ἡ ὁποία ὑφίσταται ὡς πρὸς τὴν [θεία] οὐσία, καὶ συνυπάρχει [μ᾽ Αὐτόν], τὸ Ἅγιο Πνεῦμα.

4. Ἕνας [εἶναι] ὁ Θεός, ἑνὸς Υἱοῦ γεννήτορας, Πατέρας, καὶ πηγὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. [Εἶναι] Μονὰς ἀσύγχυτος καὶ Τριὰς ἀδιαίρετος· νοῦς χωρὶς ἀρχή· μόνος γεννήτορας κατὰ τὴν [θεία] οὐσία τοῦ μόνου χωρὶς ἀρχὴ Λόγου καὶ πηγὴ τῆς μόνης ἀϊδίου [ἀκτίστου] Ζωῆς, δηλαδὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

5. Ὁ Θεὸς [εἶναι] ἕνας, διότι ἡ θεότης, [δηλαδὴ ἡ ὁλότης τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ εἶναι] μία. [Εἶναι] Μονάδα, χωρὶς ἀρχὴ καὶ ἁπλῆ καὶ ὑπερούσιος καὶ χωρὶς μέρη καὶ ἀδιαίρετη· ἡ ἴδια Μονάδα καὶ Τριάδα καὶ τὰ ἑξῆς.

6. Ἐφόσον κάθε μετοχή, [τὸ μετέχειν] νοεῖται πρὶν [ἀπὸ τὴν νόησι] ἐκεί-

των δηλαδὴ σαφῶς ὑπέρκειται τῶν ὄντων ἀσυγκρίτως κατὰ πάντα τρόπον ἡ τῶν ὄντων αἰτία, κατὰ φύσιν - προϋπάρχουσά τε, καὶ προεπινοουμένη τῶν ὄντων· οὐχ ὡς οὐσία συμβεβηκότων· ἐπεὶ σύνθετον ἀποδειχθήσεται τὸ θεῖον, εἰς συμπλήρωσιν ἔχον τῆς οἰκείας ὑπάρξεως τὴν τῶν ὄντων ὑπόστασιν· ἀλλ᾽ ὡς οὐσίας τὸ ὑπερούσιον. Εἰ γὰρ αἱ μὲν τέχναι, τῶν ἐξ αὐτῶν ἐφεῦρον τὰ σχήματα· ἡ δὲ καθόλου φύσις, τὰ εἴδη τῶν ὑπ᾽ αὐτήν· πολλῷ μᾶλλον ὁ Θεὸς τὰς τῶν ὄντων οὐσίας ἐκ μὴ ὄντων ὑπέστησεν, ὡς ὑπερούσιος, καὶ ἔτι μᾶλλον τῆς καθ᾽ ὑπερουσιότητα θέσεως, ἀπείρως ἐξηρημένος [recte: ἐξηρμένος]· ὁ καὶ ταῖς τέχναις συζεύξας πρὸς ἐξεύρεσιν σχημάτων τὰς ἐπιστήμας, καὶ τῇ φύσει δοὺς τὴν ἀπεργαστικὴν τῶν εἰδῶν ἐνέργειαν, καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι τῶν οὐσιῶν, ὅπερ ἐστιν, ὑποστησάμενος.

ζ΄. Ὁ τοῖς οὖσι μὴ κατ᾽ οὐσίαν μεθεκτός, κατ᾽ ἄλλον δὲ τρόπον μετέχεσθαι τοῖς δυναμένοις βουλόμενος, τοῦ

νων, τὰ ὁποῖα μετέχουν [σ᾽ αὐτήν, τότε] εἶναι φανερό, ὅτι ἡ αἰτία τῶν ὄντων σαφῶς, ὑπέρκειται, μὲ κάθε τρόπο, ἀσυγκρίτως, ἔναντι τῶν ὄντων, καθώς, φυσικῷ τῷ τρόπῳ, καὶ προϋπάρχει καὶ νοεῖται, πρὶν ἀπὸ τὰ ὄντα· ὄχι, ὡς οὐσία, ὅσων ἔχουν συμβῆ· ἐπειδή, [ἄλλως], τὸ θεῖο θὰ ἀποδειχθῇ σύνθετο, ἔχοντας, γιὰ συμπλήρωσι τῆς δικῆς [Του] ὑπάρξεως, τὴν ὑπόστασι τῶν ὄντων· ἀλλὰ [ὑπέρκειται τῶν ὄντων], ὡς τὸ ὑπερούσιο κάθε οὐσίας. Διότι, ἐάν, ἀφενός, οἱ τέχνες ἐξηῦραν τὰ σχήματα ἐκείνων, τὰ ὁποῖα [προέρχονται] ἀπ᾽ αὐτές· ἀφετέρου ἡ φύσι, ἐν συνόλῳ, [ἐξηῦρε] τὶς μορφές, ἐκείνων, τὰ ὁποῖα [ὑπόκεινται] σ᾽ αὐτήν· πολὺ περισσότερο ὁ Θεὸς ἔδωσε ὑπόστασι [ὕπαρξι] στὶς οὐσίες τῶν ὄντων ἐκ μὴ ὄντων, [ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία], ἀφοῦ [εἶναι] ὑπερούσιος καὶ ἀκόμη περισσότερο, ἀφοῦ εἶναι, ἀπείρως, ἐξυψωμένος ἀπὸ τὴν σχετικὴ μὲ τὴν ὑπερουσιότητα, [τὴν ὑπέρβασι τῆς οὐσίας], τοποθέτησι. Αὐτὸς [εἶναι], ὁ ὁποῖος συνέδεσε τὶς ἐπιστῆμες μὲ τὶς τέχνες, γιὰ τὴν ἐξεύρεσι τῶν σχημάτων καὶ ἔδωσε στὴν φύσι τὴν ἐνέργεια νὰ συνιστᾷ τὶς μορφὲς καὶ ἔδωσε ὑπόστασι, [ὕπαρξι], στὸ εἶναι τῶν οὐσιῶν, ὅπως αὐτὸ εἶναι.

7. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, ὅσον ἀφορᾷ τὴν οὐσία [Του], δὲν [εἶναι] μεθεκτὸς ἀπὸ τὰ ὄντα, ἂν καὶ ἐπιθυμεῖ, ὅμως, νὰ γίνεται μεθεκτὸς μὲ ἄλλον τρόπο, ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μποροῦν, δὲν ἀπο-

κατ᾽ οὐσίαν κρυφίου παντελῶς οὐκ ἐξίσταται· ὁπότε καὶ αὐτὸς ὁ τρόπος, καθ᾽ ὃν θέλων μετέχεται, καθ᾽ ὃν αὐτὸς οἶδε τρόπον, μένει διηνεκῶς τοῖς πᾶσιν ἀνέκφαντος· οὕτω καὶ θέλων ὑπέστησε τὰ μετέχοντα, καθ᾽ ὃν αὐτὸς ἐπίσταται λόγον, δι᾽ ὑπερβάλλουσαν ἀγαθότητος δύναμιν. Οὐκοῦν τὸ θελήσει τοῦ πεποιηκότος γενόμενον, οὐκ ἂν εἴη ποτὲ θελήσαντι αὐτὸ γενέσθαι συναΐδιον.

η΄. Ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ἐφάπαξ κατὰ σάρκα γεννηθείς, ἀεὶ γεννᾶται θέλων κατὰ πνεῦμα διὰ φιλανθρωπίαν τοῖς θέλουσι· καὶ γίνεται βρέφος, ἑαυτὸν ἐν ἐκείνοις διαπλάττων ταῖς ἀρεταῖς· καὶ τοσοῦτον φαινόμενος, ὅσον χωρεῖν ἐπίσταται τὸν δεχόμενον· οὐ φθόνῳ σμικρύνων τοῦ οἰκείου μεγέθους τὴν ἔκφανσιν, ἀλλὰ μέτρῳ σταθμίζων τῶν ὁρᾷν ποθούντων τὴν δύναμιν. Οὕτως ἀεὶ καὶ φαινόμενος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος τοῖς τρόποις τῶν μετοχῶν, ἀεὶ διαμένει κατὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ μυστηρίου, τοῖς πᾶσιν ἀθέατος· ὅθεν σαφῶς τοῦ μυστηρίου τὴν δύ-

μακρύνεται καθόλου ἀπὸ τὴν κρυφιότητα, ὅσον ἀφορᾶ τὴν οὐσία [Του]· ὁπότε καὶ αὐτὸς ὁ τρόπος, διὰ τοῦ ὁποίου γίνεται μεθεκτός, ἐπειδὴ θέλει, μὲ ὅποιον τρόπο αὐτὸς ὁ ἴδιος γνωρίζει, παραμένει, διαρκῶς, σὲ ὅλους, ἀφανέρωτος· μ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο, ἔδωσε ὑπόστασι στὰ μετέχοντα [ὄντα], ἐπειδὴ ἤθελε, γιὰ ἐκεῖνο τὸν λόγο, τὸν ὁποῖο Αὐτὸς γνωρίζει, ἕνεκα τῆς ὑπερβολικῆς δυνάμεως τῆς ἀγαθότητός [Του]. Ἑπομένως, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο δημιουργήθηκε ἀπὸ τὴν θέλησι τοῦ Δημιουργοῦ, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀΐδιο [ἄκτιστο], μαζὶ μ᾽ Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θέλησε αὐτὸ νὰ δημιουργηθῇ.

8. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἂν καὶ μιὰ φορὰ μόνο γεννήθηκε, κατὰ σάρκα, γεννᾶται πάντοτε, κατὰ πνεῦμα, ἕνεκα φιλανθρωπίας, ἐπειδὴ θέλει, σ᾽ ἐκείνους, ποὺ θέλουν· καὶ γίνεται βρέφος, διαπλάθοντας μὲ τὶς ἀρετές, τὸν Ἑαυτό Του μέσα σ᾽ ἐκείνους· καὶ ἀποκαλύπτεται τόσο, ὅσο γνωρίζει, ὅτι χωρᾷ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος [Τὸν] δέχεται· χωρὶς νὰ σμικρύνῃ, λόγῳ φθόνου, τὴν ἀποκάλυψι τοῦ μεγέθους Του, ἀλλὰ σταθμίζοντας, λόγῳ μέτρου, [ὁρίου δυνατότητος], τὴν δύναμι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ποθοῦν νὰ βλέπουν [τὸν Θεό]. Καὶ ἔτσι, ἂν καὶ πάντοτε ἀποκαλύπτεται ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, μὲ τοὺς τρόπους τῶν [ἑκάστοτε] μετοχῶν, [ἔτσι ὅπως κάθε φορὰ γίνεται μεθεκτός], παραμένει γιὰ ὅλους ἀθέατος, ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερβολῆς τοῦ μυστηρίου. Ὡς ἐκ τούτου, ἀφοῦ μελέτησε, ἐπακριβῶς, τὴν δύναμι

ναμιν διασκοπήσας ὁ θεῖος Ἀπόστολος, φησίν· Ἰησοῦς Χριστός, χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας[1]*· εἰδὼς ἀεὶ καινὸν τὸ μυστήριον, καὶ μηδέποτε περιλήψει νοὸς παλαιούμενον.*

θ΄. Γεννᾶται Χριστὸς ὁ Θεός, προσλήψει σαρκὸς ψυχὴν ἐχούσης νοερὰν γενόμενος ἄνθρωπος· ὁ παρασχόμενος τοῖς οὖσιν ἐκ μὴ ὄντων τὴν γένεσιν· ὃν Παρθένος ὑπερφυῶς τεκοῦσα[2]*, παρέλυσεν οὐδὲν τῆς παρθενίας τεκμήριον. Ὡς γὰρ αὐτὸς ἄνθρωπος γέγονεν, οὐκ ἀλλοιώσας τὴν φύσιν, οὐδ᾽ ἀμείψας τὴν δύναμιν· οὕτω τὴν τεκοῦσαν, καὶ Μητέρα ποιεῖ, καὶ παρθένον διατηρεῖ· θαύματι θαῦμα κατὰ ταὐτὸ διερμηνεύων ἅμα, καὶ θατέρῳ κρύπτων τὸ ἕτερον, ἐπειδὴ δι᾽ ἑαυτὸν ὁ Θεὸς ἀεὶ κατ᾽ οὐσίαν ὑπάρχει μυστήριον, τοσοῦτον ἐξάγων τῆς φυσικῆς κρυφιότητος, ὅσον ταύτην πλέον διὰ τῆς ἐκφάνσεως κρυφιωτέραν ἐργάζεσθαι· καὶ τοσοῦτον πάλιν μητέρα τὴν Παρθένον τεκοῦσαν ποιούμενος, ὅσον τὴν κύησιν [recte: διὰ τῆς κυήσεως]*[α΄] *ἄλυτα τῆς παρ-*

τοῦ μυστηρίου, ὁ θεῖος Ἀπόστολος λέγει: «ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερα καὶ στοὺς αἰῶνες [εἶναι] ὁ ἴδιος»· ἐπειδὴ γνωρίζει, ὅτι τὸ μυστήριο [εἶναι] πάντοτε καινούργιο καὶ ὅτι οὐδέποτε παλιώνει, ἐξ αἰτίας τῆς προσλήψεώς [του], ἀπὸ τὸν κάθε νοῦ.

9. Ὁ Χριστός, ὁ Θεός, γεννᾶται μὲ πρόσληψι σώματος, ἀφοῦ ἔγινε ἄνθρωπος, ποὺ ἔχει νοερὰ ψυχή. [Γεννᾶται] Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος προσέφερε στὰ ὄντα τὴν γέννησι ἐκ τῶν μὴ ὄντων· τὸν ὁποῖο ἡ Παρθένος γεννώντας, ὑπερφυσικά, δὲν κατέλυσε κανένα τεκμήριο τῆς παρθενίας. Διότι, ὅπως αὐτὸς γεννήθηκε ἄνθρωπος, χωρὶς νὰ ἀλλοιώσῃ τὴν φύσι, οὔτε νὰ ἀλλάξῃ τὴν δύναμί [Του]· κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, καὶ ἐκείνη, τὴν ὁποία [Τὸν] γέννησε, [καὶ Τὴν] καθιστᾶ μητέρα καὶ [Τὴν] διατηρεῖ παρθένο· ἑρμηνεύοντας, διαμιᾶς, κατὰ τὸν ἴδιο χρόνο, τὸ θαῦμα μὲ θαῦμα καὶ κρύβοντας τὸ ἕνα [θαῦμα] μὲ τὸ ἄλλο, ἐπειδὴ ὁ Θεός, Αὐτὸς καθ᾽ Ἑαυτόν, ὡς πρὸς τὴν οὐσία Του, εἶναι πάντοτε μυστήριο, ὥστε τόσο νὰ ἀποβάλλῃ τὴν φυσική [Του] κρυφιότητα, ὅσο γιὰ νὰ τὴν καθιστᾶ στὸ ἑξῆς, διὰ τῆς ἀποκαλύψεως, περισσότερο κεκρυμμένη· καὶ [εἶναι ὁ Θεὸς μυστήριο, ὥστε] τόσο πάλι νὰ κάνῃ μητέρα τὴν παρθένο, ἡ ὁποία [Τὸν] γέννησε, ὅσο γιὰ νὰ ἀπεργασθῇ, μὲ τὴν κύησι, ἄλυτα τὰ δεσμὰ τῆς

θενίας τὰ δεσμὰ ἀπεργάσασθαι.

ι΄. Καινοτομοῦνται φύσεις, καὶ Θεὸς ἄνθρωπος γίνεται. Οὐ μόνον ἡ θεία, καὶ σταθερά, καὶ ἀκίνητος, κινουμένη πρὸς τὴν κινουμένην καὶ ἄστατον, ἵνα στήσῃ τοῦ φέρεσθαι· οὐδὲ μόνον ἡ ἀνθρωπίνη δίχα σπορᾶς ὑπὲρ φύσιν γεωργοῦσα σάρκα, τῷ λόγῳ τελεσφορουμένην, ἵνα στῇ τοῦ φέρεσθαι· ἀλλὰ καὶ ἀστὴρ ἐξ ἀνατολῶν ἐν ἡμέρᾳ φαινόμενος, καὶ τοὺς Μάγους ὁδηγῶν[3] *εἰς τόπον τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως, ἵνα δείξῃ μυστικῶς νικῶντα τὴν αἴσθησιν, τὸν ἐν νόμῳ, καὶ προφήταις λόγον, καὶ ὁδηγοῦντα τὰ ἔθνη πρὸς τὸ μέγιστον φῶς τῆς ἐπιγνώσεως. Πρὸς γὰρ ἐπίγνωσιν τοῦ σαρκωθέντος Λόγου, σαφῶς ὁ νομικὸς καὶ προφητικὸς λόγος, καθάπερ ἀστὴρ εὐσεβῶς κατανοούμενος, ὁδηγεῖ τοὺς κατὰ πρόθεσιν κεκλημένους τῆς χάριτος.*

ια΄. Ἐπειδὴ θέλων ἐγώ, τὴν θείαν ἐντολὴν παρέβην ὁ ἄνθρωπος, καὶ τὸ στεῤῥόν μου τῆς φύσεως, θεότητος ἐλπίδι δελεάσας, πρὸς ἡδο-

παρθενίας.

10. Οἱ φύσεις καινοτομοῦνται καὶ ὁ Θεὸς γίνεται ἄνθρωπος. Ὄχι, μόνο, ἐπειδὴ ἡ θεία καὶ σταθερὴ καὶ ἀκίνητη [φύσι] μετατοπίζεται πρὸς τὴν [ἀνθρώπινη], ἡ ὁποία κινεῖται καὶ [εἶναι] ἄστατη, γιὰ νὰ [τὴν] σταματήσῃ ἀπὸ τὸ κατακρήμνισμά [της]· οὔτε μόνον, ἐπειδὴ ἡ ἀνθρώπινη [φύσι], ἀποδίδει σάρκα, ὑπερφυσικά, χωρὶς σπορά, φθάνοντας στὴν τελειότητα μὲ τὸν Λόγο, γιὰ νὰ σταματήσῃ ἀπὸ τὸ νὰ παρασύρεται· ἀλλὰ ἐπειδὴ καὶ ὁ ἀστέρας ἀπὸ τὴν Ἀνατολή, φαίνεται τὴν ἡμέρα καὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ Λόγου, γιὰ νὰ δείξῃ, μυστικῶς, ὅτι ὁ Λόγος, [ὁ ὁποῖος ἐνεργοῦσε] μέσα στὸ Νόμο καὶ στοὺς Προφῆτες, νικᾶ τὴν αἴσθησι καὶ ὁδηγεῖ τὰ ἔθνη πρὸς τὸ μέγιστο φῶς τῆς ἐπιγνώσεως [τοῦ Θεοῦ]. Διότι σαφῶς ὁ Νομικὸς καὶ Προφητικὸς λόγος, ὅταν κατανοῆται, εὐσεβῶς, ὁδηγεῖ σὰν ἀστέρας, τοὺς καλεσμένους ἀπὸ τὴν Χάρι, ἀνάλογα τῆς προαιρέσεώς [τους], πρὸς τὴν ἐπίγνωσι τοῦ σαρκωθέντος Λόγου.

11. Ἐπειδὴ ἐγώ, ὁ ἄνθρωπος, αὐτοβούλως, παρέβην τὴν θεία ἐντολὴ καὶ ὁ διάβολος, ἀφοῦ δελέασε, μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς θεότητος, τὸ στερεὸ τῆς φύσεώς μου, [τὸ] πα-

νὴν κατέσυρεν ὁ διάβολος[4], *δι᾽ ἧς ὑποστήσας τὸν θάνατον ἠβρύνετο, τρυφῶν τὴν φθορὰν τῆς φύσεως. Διὰ τοῦτο γίνεται τέλειος ἄνθρωπος ὁ Θεός, μηδὲν παραμείψας τῆς φύσεως, πλὴν τῆς ἁμαρτίας*[5], *ἐπεὶ μηδὲ τῆς φύσεως ἦν· ἵνα σαρκὸς προβλήματι δελεάσας, ἐρεθίσῃ τὸν ἄπληστον δράκοντα περιχανόντα τὴν σάρκα καταπιεῖν, γενησομένην αὐτῷ μὲν δηλητήριον, τῇ δυνάμει τῆς ἐν αὐτῇ Θεότητος παντελῶς διαφθείρουσαν· τῇ δὲ φύσει τῶν ἀνθρώπων ἀλεξητήριον πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς χάριν, δυνάμει τῆς ἐν αὐτῇ Θεότητος, ἀνακαλουμένην. Ὡς γὰρ αὐτὸς τὸν ἰὸν αὐτοῦ τῆς κακίας τῷ ξύλῳ τῆς γνώσεως ἐγχέας, τὴν γευσαμένην διέφθειρε φύσιν, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐμφαγεῖν βουληθεὶς τῆς σαρκὸς τοῦ Δεσπότου, τῇ δυνάμει τῆς ἐν αὐτῇ Θεότητος διεφθάρη.*

ιβ΄. Τὸ μέγα τῆς ἐνανθρωπήσεως μυστήριον, ἀεὶ μένει μυστήριον· οὐ μόνον ὅτι συμμέτρως τῇ δυνάμει τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ σωζομένων ἐκφαινόμενον, ἔχει μεῖζον τοῦ ἐκ-

ρέσυρε στὴν ἡδονή, διὰ τῆς ὁποίας ἐκαυχᾶτο, ἀπολαμβάνοντας τὴν φθορὰ τῆς φύσεως, διότι ἔδωσε ὑπόστασι στὸν θάνατο. Γι᾽ αὐτὸ ὁ Θεὸς γίνεται τέλειος ἄνθρωπος, χωρὶς νὰ ἀντιπαρέλθῃ τίποτα ἀπὸ τὴν [ἀνθρώπινη] φύσι, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ἐπειδὴ δὲν ἦταν βέβαια καὶ [ἡ ἁμαρτία, ἴδιον] τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ὥστε, ἀφοῦ δελεάσῃ μὲ τὸ περίβλημα τῆς σαρκὸς [τὸν διάβολο], νὰ προκαλέσῃ τὸν ἄπληστο δράκοντα νὰ ἀνοίξῃ διάπλατα τὸ στόμα [του], γιὰ νὰ καταπιῇ τὴν σάρκα, ἡ ὁποία θὰ τοῦ ἀπέβαινε μὲν δηλητήριο, καθὼς θὰ [Τὸν] ἀφάνιζε, παντελῶς, μὲ τὴν δύναμι τῆς Θεότητος, [ἡ ὁποία ἐκρύπτετο] ἐντός της· ἐνῶ, γιὰ τὴν φύσι τῶν ἀνθρώπων, [θὰ ἀπέβαινε] ἀλεξητήριο, [ἀποθεραπευτικὸ φάρμακο], διότι, μὲ τὴν δύναμι τῆς Θεότητος, ἀνακαλεῖται στὴν ἀρχική, [πρὸ τῆς πτώσεως], Χάρι. Ὅπως, βέβαια, αὐτός, [ὁ διάβολος], ἀφοῦ ἐξέχυσε, μέσα στὸ δένδρο τῆς γνώσεως, τὸ δηλητήριο τῆς κακίας του, διέφθειρε τὴν [ἀνθρώπινη] φύσι, ἡ ὁποία [τὸ] γεύθηκε· κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὁ ἴδιος, ὅταν θέλησε νὰ φάγῃ τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου, καταστράφηκε ἀπὸ τήν, ἐντός της, δύναμι τῆς Θεότητος.

12. Τὸ μέγα μυστήριο τῆς ἐνανθρωπήσεως παραμένει πάντοτε μυστήριο· ὄχι μόνο, διότι, καθὼς ἀποκαλύπτεται, ἀνάλογα μὲ τὴν δύναμι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι σώζονται ἀπ᾽ αὐτό, ἔχει ἐκεῖνο, ποὺ ἀκόμα δὲν ἀπο-

φανθέντος τὸ μήπω ὁρώμενον, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ φανέν, ἔτι μένει πάμπαν ἀπόκρυφον, οὐδενὶ λόγῳ καθὼς ἐστι γινωσκόμενον· καὶ μὴ τὸ δόξῃ παράδοξον τὸ λεγόμενον. Ὁ γὰρ Θεὸς ὑπερούσιος ὤν, καὶ ὑπερουσιότητος ἁπάσης ὑπερανεστηκώς, εἰς οὐσίαν ἐλθεῖν βουληθείς, ὑπερουσίως οὐσιώθη· διὸ καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον, ὡς φιλάνθρωπος, ἐκ τῆς ἀνθρώπων οὐσίας ἀληθῶς ἄνθρωπος γεγονώς, τὸν τοῦ πῶς ἄνθρωπος γέγονε τρόπον, μένει διαπαντὸς ἔχων ἀνέκφαντον, ὑπὲρ ἄνθρωπον γὰρ γέγονεν ἄνθρωπος.

ιγ΄. Σκοπήσωμεν πιστῶς τὸ μυστήριον τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως, καὶ μόνον δοξάσωμεν ἀπεριέργως τὸν τοῦτο γενέσθαι δι᾽ ἡμᾶς εὐδοκήσαντα. Τίς γὰρ δυνάμει θαῤῥῶν λογικῆς ἀποδείξεως, ἐξειπεῖν δύναται πῶς Θεοῦ Λόγου γίνεται σύλληψις; Πῶς γένεσις σαρκὸς ἄνευ σπορᾶς; Πῶς γέννησις ἄνευ φθορᾶς; Πῶς Μήτηρ, ἡ μετὰ τὸν τόκον διαμείνασα Παρθένος; Πῶς ὁ ὑπερτελής, καθ᾽ ἡλικίαν προέκο-

καλύφθηκε μεγαλύτερο ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο ἀποκαλύφθηκε, ἀλλά, διότι καὶ αὐτό, τὸ ὁποῖο φανερώθηκε, παραμένει ἀκόμη, παντελῶς, ἀπόκρυφο, ἐπειδὴ μὲ κανένα λόγο δὲν γνωρίζεται, καθὼς [ὄντως] εἶναι. Καὶ νὰ μὴν θεωρηθῇ αὐτό, τὸ ὁποῖο λέγεται, παράδοξο. Διότι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος εἶναι ὑπερούσιος καὶ ὑψώνεται πάνω καὶ πέρα ἀπὸ κάθε ὑπερουσιότητα, ὅταν θέλησε νὰ περιέλθῃ σὲ οὐσία, οὐσιώθη ὑπερουσίως. Γι᾽ αὐτὸ καὶ ὡς φιλάνθρωπος, ἐνῶ ἔχει γίνει ἀληθινὰ ἄνθρωπος, ἀπὸ τὴν οὐσία τῶν ἀνθρώπων, μὲ τρόπο, ποὺ ὑπερβαίνει τὸν ἄνθρωπο, ἐμμένει νὰ κρατᾷ τὸν τρόπο τοῦ πῶς ἔχει γίνει ἄνθρωπος πάντοτε ἀφανέρωτο [μυστικό], διότι ἔχει γίνει ἄνθρωπος κατὰ τρόπο, ποὺ ὑπερβαίνει τὸν ἄνθρωπο.

13. Ἂς παρατηρήσωμε μὲ πίστι τὸ μυστήριο τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως καὶ ἂς δοξάσωμε ἀπεριέργως[1] Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος εὐδόκησε νὰ συντελεσθῇ αὐτὸ γιὰ χάρι μας. Διότι ποιὸς μπορεῖ νὰ ἐκφράσῃ, σαφῶς, ἐμπιστευόμενος τὴν δύναμι τῆς λογικῆς ἀποδείξεως, πῶς ἔγινε ἡ σύλληψι τοῦ Θεοῦ Λόγου; Πῶς [ἔγινε] γέννησι σάρκας χωρὶς σπορά; Πῶς [ἔγινε] γέννησι χωρὶς φθορὰ [τῆς παρθενίας]; Πῶς [ἔγινε] μητέρα, ἐκείνη, ἡ ὁποία μετὰ τὸν τοκετὸ παρέμεινε παρθένος; Πῶς ὁ ὑπερτέλειος ἀναπτύσσετο, ὡς πρὸς τὴν

πτε[6]; Πῶς ὁ καθαρὸς ἐβαπτίζετο[7]; Πῶς διέτρεφεν ὁ πεινῶν[8]; Πῶς ὁ κοπιῶν ἐχαρίζετο δύναμιν[9]; Πῶς ὁ πάσχων ἐδίδου ἰάματα[10]; Πῶς ὁ θνήσκων ἐζωοποίει[11]; Καὶ ἵνα τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον εἴπω, πῶς Θεὸς ἄνθρωπος γίνεται; Καὶ τὸ δὴ πλέον μυστηριωδέστερον, πῶς οὐσιωδῶς ἐν σαρκὶ καθ᾽ ὑπόστασιν ὁ Λόγος, ὁ κατ᾽ οὐσίαν ὑποστατικῶς ὅλος ὑπάρχων ἐν τῷ Πατρί· πῶς ὁ αὐτός, καὶ ὅλος ἐστὶ Θεὸς κατὰ φύσιν, καὶ ὅλος γέγονε κατὰ φύσιν ἄνθρωπος· μηδὲ μίαν φύσιν ἠρνημένος παντάπασιν· μήτε τὴν θείαν, καθ᾽ ἣν ὑπάρχει Θεός, μήτε τὴν ἡμετέραν, καθ᾽ ἣν γέγονεν ἄνθρωπος. Ταῦτα πίστις μόνη χωρεῖ τὰ μυστήρια, τῶν ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον ὑπάρχουσα πραγμάτων ὑπόστασις.

ιδ´. Ὁ Ἀδὰμ παρακούσας, ἐξ ἡδονῆς ἔρχεσθαι τὴν τῆς φύσεως ἐδίδαξε γένεσιν· ὁ Κύριος ταύτην ἐξοικίζων τῆς φύσεως, τὴν ἐκ σπορᾶς οὐ προσήκατο σύλληψιν· ἡ γυνὴ παραβᾶσα τὴν ἐντολὴν ἐξ ὀδύνης ἄρχεσθαι τὴν τῆς φύσεως κατέδειξε γένεσιν· ὁ

ἡλικία; Πῶς ὁ καθαρὸς ἐβαπτίζετο; Πῶς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πεινοῦσε, [ὡς ἄνθρωπος], διέτρεφε [τοὺς ἄλλους]; Πῶς ἐκεῖνος, ποὺ ἦταν κουρασμένος, χάριζε δύναμι; Πῶς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔπασχε, θεράπευε; Πῶς ἐκεῖνος, ποὺ πέθαινε, ζωοποιοῦσε; Καὶ γιὰ νὰ πῶ τὸ πρῶτο καὶ τὸ τελευταῖο, πῶς ὁ Θεὸς γίνεται ἄνθρωπος; Καὶ ἐκεῖνο, μάλιστα, [τὸ ὁποῖο εἶναι] ἀκόμη πιὸ μυστηριωδῶς ἀκατάληπτο, πῶς οὐσιωδῶς, μὲ [ἀνθρώπινη] ὑπόστασι, μέσα σὲ σῶμα, [βρίσκεται] ὁ Λόγος, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὴν [θεία] οὐσία [Του], ὑπάρχει ὅλος, ὑποστατικῶς, μέσα στὸν Πατέρα; Πῶς ὁ ἴδιος καὶ ὅλος εἶναι κατὰ φύσιν Θεὸς καὶ ἔχει γίνει ὅλος κατὰ φύσιν ἄνθρωπος, χωρὶς νὰ ἀρνῆται, παντελῶς, καμία φύσι· οὔτε τὴν θεία, κατὰ τὴν ὁποία εἶναι Θεός, οὔτε τὴν δική μας, κατὰ τὴν ὁποία ἔχει γίνει ἄνθρωπος. Ἡ πίστι χωρᾶ μόνο αὐτὰ τὰ μυστήρια, ἐπειδὴ ἀποτελεῖ τὴν ὑπόστασι ἐκείνων τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ὑπερβαίνουν κάθε νοῦ καὶ λόγο.

14. Μὲ τὸ νὰ παρακούσῃ ὁ Ἀδὰμ [τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ], ἐδίδαξε νὰ ἐπέρχεται, μέσῳ τῆς ἡδονῆς, ἡ γέννησι τῆς [ἀνθρωπίνης] φύσεως. Ὁ Κύριος, ἐκβάλλοντας αὐτὴ [τὴν ἡδονὴ] ἀπὸ τὴν φύσι, δὲν δέχθηκε τὴν σύλληψι ἐκ τοῦ σπέρματος. Ἡ γυναῖκα παραβαίνοντας τὴν ἐντολὴ κατέδειξε, ὅτι ἡ γέννησι τῆς φύσεως ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ὀδύνη. Ὁ Κύριος ἀπο-

Κύριος ταύτην ἀποτινάσσων τῆς φύσεως, γεννηθείς, φθορὰν ὑπομεῖναι τὴν τεκοῦσαν οὐ συνεχώρησεν· ἵν᾽ ὁμοῦ τήν τε ἑκούσιον ἡδονήν, καὶ τὴν δι᾽ αὐτὴν ἀκούσιον ὀδύνην, ἐξέλῃ τῆς φύσεως· ὧν οὐκ ἦν δημιουργός, ἀναιρέτης γενόμενος· καὶ διδάξῃ μυστικῶς κατὰ γνώμην ἄλλης ἀπάρχεσθαι ζωῆς, ἐξ ὀδύνης μὲν τυχὸν ἀρχομένης καὶ πόνων, ληγούσης δὲ πάντως εἰς ἡδονὴν θείαν καὶ εὐφροσύνην ἀπέραντον. Διὰ τοῦτο γίνεται ἄνθρωπος, καὶ γεννᾶται ὡς ἄνθρωπος ὁ ποιήσας τὸν ἄνθρωπον, ἵνα σώσῃ τὸν ἄνθρωπον· καὶ πάθη πάθεσιν ἰασάμενος, πάθος αὐτὸς ὑπάρχων ἀποδειχθῇ, τῶν ἡμετέρων παθῶν ὑπερφυῶς ταῖς αὐτοῦ κατὰ σάρκα στερήσεσι, τὰς ἡμῶν κατὰ πνεῦμα φιλανθρώπως ἕξεις ἀνανεούμενος.

ιε΄. Ὁ τῷ θείῳ πόθῳ νικήσας τὴν πρὸς τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς διάθεσιν, ἀπερίγραφος γέγονε, κἂν ἐστιν ἐν σώματι. Ὁ γὰρ ἕλκων τὴν τοῦ ποθοῦντος ἔφεσιν Θεός, πάντων ἐστὶν ἀσυγκρίτως ὑψηλότερος, οὐκ ἐῶν τὸν πο-

μακρύνοντας αὐτὴν [τὴν ὀδύνη] ἀπὸ τὴν φύσι, ὅταν γεννήθηκε, δὲν ἐπέτρεψε ἐκείνη, ἡ ὁποία [Τὸν] γέννησε, νὰ ὑποστῇ καμία φθορά· ὥστε, συγχρόνως, νὰ ἀποβάλῃ ἀπὸ τὴν [ἀνθρωπίνη] φύσι καὶ τὴν ἑκούσιο ἡδονὴ καὶ τήν, ἐξ αἰτίας αὐτῆς, ἀκούσιο ὀδύνη, μὲ τὸ νὰ γίνῃ ἀναιρέτης ἐκείνων, τῶν ὁποίων δὲν ἦταν δημιουργός· καὶ νὰ διδάξῃ, μυστικῶς, νὰ ἀρχίζωμε μὲ τὴν [συγκατάθεσι τῆς] γνώμης [μας] ἄλλη ζωή, ἡ ὁποία ξεκινᾶ μέν, ἴσως, ἀπὸ τὴν ὀδύνη καὶ τοὺς πόνους, καταλήγει, ὅμως ὁπωσδήποτε, σὲ θεία ἡδονὴ καὶ ἀπέραντη εὐφροσύνη. Γι᾽ αὐτό, γιὰ νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπο, γίνεται ἄνθρωπος καὶ γεννιέται, ὡς ἄνθρωπος, Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δημιούργησε τὸν ἄνθρωπο· καὶ ἀφοῦ ἐθεράπευσε τὰ πάθη [μας] μὲ τὰ Πάθη [Του], ἀποδείχθηκε, ὅτι Αὐτὸς εἶναι τὸ ὑπὲρ φύσι Πάθος τῶν παθῶν μας, καθὼς ἀνακαινίζει, φιλάνθρωπα, τὶς πνευματικές μας καταστάσεις μὲ τὶς δικές Του σωματικὲς στερήσεις.

15. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μὲ τὸν θεῖο πόθο νίκησε τὴν διάθεσι τῆς ψυχῆς, ὡς πρὸς τὸ σῶμα, ἔχει γίνει ἀπεριόριστος, [δὲν περιορίζεται ἀπὸ τίποτε], ἀκόμη κι ἂν εἶναι μὲ σῶμα. Διότι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἑλκύει τὴν ἔφεσι ἐκείνου, ποὺ [Τὸν] ποθεῖ, εἶναι ἀσυγκρίτως, ὑψηλότερος ἀπ᾽ ὅλα, μὴ ἐπιτρέποντας νὰ προ-

θοῦντά τινι τῶν μετὰ Θεὸν προσηλῶσαι τὴν ἔφεσιν. Ποθήσωμεν οὖν τὸν Θεὸν καθ' ὅλην ἡμῶν τὴν τῆς φύσεως δύναμιν, καὶ πᾶσι τοῖς σωματικοῖς τὴν προαίρεσιν ἀκράτητον ποιησώμεθα· καὶ πάντων τῶν ὄντων αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν ὑπεράνω τῇ διαθέσει γενώμεθα, καὶ οὐδὲν κατὰ τὴν γνώμην πρὸς τὸ συνεῖναι Θεῷ τῷ κατὰ φύσιν ἀπεριγράφῳ, παντελῶς ὑπὸ τῆς φυσικῆς περιγραφῆς ζημιωσώμεθα.

ιϛ'. Ἀγών ἐστι φθόνου, καὶ ἀρετῆς ἡ τῶν ἁγίων κακοπάθεια· τοῦ μέν, ὅπως κρατήσῃ φιλονεικοῦντος· τῆς δέ, ὅπως ἀήττητος διαμείνῃ, πάντα φερούσης· καὶ τοῦ μὲν εὐοδώσῃ κακίαν ἀγωνιζομένου διὰ τῆς τῶν κατορθούντων κολάσεως· τῆς δέ, ὅπως κατάσχῃ τοὺς ἀγαθοὺς κἂν ταῖς συμφοραῖς τὸ πλέον ἔχοντας.

ιζ'. Ἀρετῆς ἆθλόν ἐστι τὸ τοῖς πόνοις ἐναγωνίζεσθαι. Νίκης ἔπαθλον φερούσης τοῖς ὑπομένουσι, τῆς ψυχῆς τὴν ἀπάθειαν· καθ' ἣν δι' ἀγάπης ἑνουμένη Θεῷ, σώματος καὶ κόσμου τῇ διαθέσει χωρίζε-

σηλώσῃ ἐκεῖνος, ποὺ [Τὸν] ποθεῖ, τὴν ἔφεσί [του] σὲ κάτι ἀπὸ [ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶναι] μετὰ τὸν Θεό, [στὰ δημιουργήματα]. Ἑπομένως, ἂς ποθήσωμε τὸν Θεό, μὲ ὅλη τὴν δύναμι τῆς φύσεώς μας καὶ ἂς κάνωμε τὴν προαίρεσί [μας] ἀδέσμευτη ἀπὸ ὅλα τὰ σωματικά· καὶ ἂς γίνωμε, ὡς πρὸς τὴν διάθεσί [2] [μας], ὑπεράνω ἀπὸ ὅλα τὰ ὄντα καὶ τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ νοητά, καὶ παντελῶς δὲν θὰ ζημιωθοῦμε ἀπὸ τὸν φυσικὸ περιορισμό [μας], ὡς πρὸς τὸ νὰ ἑνωθοῦμε κατὰ τὴν γνώμη [μας] μὲ τὸν Θεό, [ὁ ὁποῖος εἶναι] κατὰ τὴν φύσι [Του] ἀπεριόριστος.

16. Ἡ κακοπάθεια τῶν Ἁγίων εἶναι ἀγώνας, μεταξὺ τοῦ φθόνου καὶ τῆς ἀρετῆς. Τοῦ μὲν [φθόνου εἶναι ἀγώνας], γιὰ νὰ κυριαρχήσῃ φιλονεικώντας. Τῆς δὲ [ἀρετῆς εἶναι ἀγώνας], γιὰ νὰ παραμείνῃ ἀήττητη ὑπομένοντας τὰ πάντα. Καὶ [εἶναι ἀγώνας] τοῦ μὲν [φθόνου], ὁ ὁποῖος ἀγωνίζεται, γιὰ νὰ εὐοδώσῃ τὴν κακία, μέσῳ τῆς ἐπιβολῆς δεινῶν σ' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι κατορθώνουν [τὴν ἄσκησι τῆς ἀρετῆς]· τῆς δὲ [ἀρετῆς εἶναι ἀγώνας], γιὰ νὰ ἐπικρατήσῃ στοὺς ἀγαθούς, ἀκόμη κι ἂν ἔχουν περίσσεια ἀπὸ συμφορές.

17. Τὸ ἄθλημα τῆς ἀρετῆς εἶναι τὸ νὰ ἀγωνίζεται μέσα στοὺς πόνους, φέροντας ὡς ἔπαθλο τῆς νίκης, σ' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ὑπομένουν, τὴν ἀπάθεια τῆς ψυχῆς, κατὰ τὴν ὁποία [κατάστασι τῆς ἀπαθείας, ἡ ψυχή], καθὼς ἑνώνεται διὰ [θείας] ἀγάπης μὲ τὸν Θεό, χωρίζεται, μὲ τὴν διάθεσί [της]

ται. Ψυχῆς γὰρ ῥῶσίς ἐστι τοῖς ὑπομένουσιν, ὁ τοῦ σώματος αἰκισμός.

ιη′. Ἡδονῆς ἀπάτῃ κλαπέντες τὸ ἀπαρχῆς, τὸν θάνατον τῆς ὄντως ζωῆς προεκρίναμεν· ταύτης οὖν τὸν φονευτὴν εὐχαρίστως ἐνέγκωμεν πόνον τοῦ σώματος, ὅπως τοῦ ταύτης θανάτου ἑαυτῷ συναφανίσαντος τὸν διὰ [addendum: ἡδονῆς][β′] γενόμενον θάνατον, ἀπολάβωμεν ἡμῖν ἐπανατρέχουσαν τὴν ἡδονῇ πραθεῖσαν ζωήν, μικροῖς πόνοις σαρκὸς ἀγορασθεῖσαν.

ιθ′. Εἰ σαρκὸς εὐπαθούσης ὁ τῆς ἁμαρτίας εἴωθε πιαίνεσθαι τόνος, δῆλον ὅτι ταύτης δυσπαθούσης, ὁ τῆς ἀρετῆς ἀνηβᾷν εἰκότως πέφυκε. Γενναίως οὖν ἐνέγκωμεν τῆς σαρκὸς τὴν δυσπάθειαν τῶν κατὰ ψυχὴν οὖσαν ῥυπτικὴν μολυσμῶν, καὶ τῆς μελλούσης δόξης πρόξενον. Οὐκ ἄξια γὰρ τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἡμῖν ἀποκαλύπτεσθαι[12].

κ′. Οὔτε σῶμα θεραπεύοντες ἰατροί, ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πᾶσι προσφέρουσι φάρμακον, οὔτε ὁ Θεὸς ψυχῶν ἰατρεύων νο-

ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ ἀπὸ τὸν κόσμο. Διότι, γιὰ ἐκείνους, ποὺ ὑπομένουν, ἡ κακομεταχείρισι τοῦ σώματος εἶναι ἡ εὐρωστία τῆς ψυχῆς.

18. Στὴν ἀρχή, ἀποπλανημένοι ἀπὸ τὴν ἀπάτη τῆς ἡδονῆς, προτιμήσαμε τὸν θάνατο τῆς ὄντως ζωῆς. Ἂς βαστάσωμε, ἑπομένως, εὐχαρίστως, τὸν πόνο τοῦ σώματος, τὸν φονέα αὐτῆς [τῆς ἡδονῆς], ὥστε, μὲ τὸ νὰ ἀφανίσῃ ὁ θάνατος αὐτῆς [τῆς ἡδονῆς], μαζὶ μὲ τὸν ἑαυτό του, τὸν θάνατο, ὁ ὁποῖος ἐπῆλθε, διὰ τῆς ἡδονῆς, νὰ ἐπανακτήσωμε, ἐπανερχομένη σ᾽ ἐμᾶς, ἀγορασμένη μὲ μικροὺς κόπους τοῦ σώματος, τὴν ζωή, ἡ ὁποία πωλήθηκε ἔναντι ἡδονῆς.

19. Ἐὰν συνηθίζῃ ἡ ἰσχὺς τῆς ἁμαρτίας νὰ τονώνεται, ὅταν ἡ σάρκα καλοπερνᾷ, [εἶναι] φανερό, ὅτι, ὅταν αὐτὴ κακοπερνᾷ, ἀνανεώνεται, κατὰ φυσικὸ τρόπο [ἡ ἰσχὺς] τῆς ἀρετῆς. Ἂς βαστάσωμε, ἑπομένως, μὲ γενναιότητα, τὴν κακοπάθεια τῆς σαρκός, ἡ ὁποία καθαρίζει ἀπὸ τοὺς μολυσμοὺς τῆς ψυχῆς καὶ [εἶναι] πρόξενος τῆς μελλούσης δόξης. Διότι δὲν εἶναι ἄξια τὰ παθήματα τοῦ καιροῦ τῆς παρούσης ζωῆς, ἐν σχέσει πρὸς τὴν δόξα, ἡ ὁποία πρόκειται νὰ μᾶς ἀποκαλυφθῇ.

20. Οὔτε, ὅταν οἱ ἰατροὶ θεραπεύουν τὸ σῶμα, προσφέρουν ἕνα καὶ τὸ ἴδιο φάρμακο σὲ ὅλους, οὔτε,

σήματα, ἕνα μόνον θεραπείας οἶδε τρόπον πάσαις ἁρμόδιον· ἀλλ᾽ ἑκάστῃ τὸν πρόσφορον ἀπονείμας, τὰς ἰάσεις ἐργάζεται. Εὐχαριστήσωμεν οὖν θεραπευόμενοι, κἂν ἔχῃ βάσανον τὸ γινόμενον. Τὸ γὰρ τέλος μακάριον.

κα΄. Οὐδὲν οὕτω ψυχῆς ἐλέγχει διάθεσιν, ὡς σαρκὸς δυσπαθούσης ἐπαναστήματα· οἷς ἐὰν ὑπενδῷ, Θεοῦ πλέον στέργουσα τὴν σάρκα φανήσεται· ἐὰν δὲ τοῖς τούτων διαμείνῃ τινάγμασιν ἄσειστος, σαρκὸς πλέον ἀρετὴν τιμῶσα δειχθήσεται· δι᾽ ἧς τὸν Θεὸν ἔνοικον ὑποδέξεται τὸν δι᾽ αὐτὴν παθεῖν καθ᾽ ἡμᾶς ἀνασχόμενον· βοῶντα καθάπερ πάλαι τοῖς μαθηταῖς· θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον[13].

κβ΄. Εἰ πάντες παιδείας οἱ ἅγιοι γεγόνασι μέτοχοι, καὶ ἡμεῖς εὐχαριστήσωμεν σὺν αὐτοῖς παιδευόμενοι, ἵνα τῆς αὐτῶν μέτοχοι γενέσθαι δόξης ἀξιωθῶμεν. Ὃν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει· μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται[14].

κγ΄. Ὁ Ἀδὰμ τὴν πλευρὰν ἡδονὴν προτείνασαν παραδεξά-

ὅταν ὁ Θεὸς θεραπεύῃ τὰ νοσήματα τῶν ψυχῶν, γνωρίζει ἕνα μόνο τρόπο θεραπείας κατάλληλο γιὰ ὅλες [τὶς ψυχές]· ἀλλὰ παρέχοντας τὸν κατάλληλο γιὰ καθεμιὰ [τρόπο θεραπείας], χορηγεῖ τὶς ἰάσεις. Ἂς εὐχαριστήσωμε, λοιπόν, [τὸν Θεό], διότι θεραπευόμεθα, ἀκόμη κι ἂν ἡ ἐνεργουμένη [θεραπεία] ἔχει κακοπάθεια. Διότι τὸ τέλος [εἶναι] μακάριο.

21. Τίποτα δὲν ἐλέγχει τόσο τὴν διάθεσι [τὴν ὑπαρξιακὴ τοποθέτησι] τῆς ψυχῆς, ὅσο οἱ ἐπαναστάσεις τῆς σαρκός, ὅταν κακοπαθῇ· στὶς ὁποῖες, ἐὰν ἀρχίσῃ νὰ ὑποχωρῇ, θὰ φανῇ, ὅτι ἐπιθυμεῖ περισσότερο τὴν σάρκα ἀπὸ τὸν Θεό. Ἐάν, ὅμως, παραμείνῃ ἀκλόνητη στὶς ἐξεγέρσεις αὐτῶν [τῶν ἐπαναστάσεων], θὰ ἀποδειχθῇ, ὅτι προτιμᾶ περισσότερο ἀπὸ τὴν σάρκα τὴν ἀρετή, διὰ τῆς ὁποίας θὰ ὑποδεχθῇ, ὡς ἔνοικό [της] τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος ἀνέχθηκε, γιὰ χάρι της, νὰ πάθῃ, ὅπως ἐμεῖς, [ὅμοια μὲ τὸν ἄνθρωπο καὶ] ὁ ὁποῖος ἀναφωνεῖ, ὅπως παλαιὰ στοὺς μαθητές [Του]: «ἔχετε θάρρος, ἐγὼ ἔχω νικήσει τὸν κόσμο».

22. Ἐὰν ὅλοι οἱ ἅγιοι ἔχουν γίνει μέτοχοι παιδαγωγικῆς δοκιμασίας, ἂς εὐχαριστήσωμε [τὸν Θεό], διότι μαζί μ᾽ ἐκείνους παιδαγωγούμεθα καὶ ἐμεῖς, ὥστε νὰ ἀξιωθοῦμε νὰ γίνωμε μέτοχοι τῆς δικῆς τους δόξας. Διότι ὁ Κύριος δοκιμάζει, παιδαγωγικά, ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἀγαπᾶ καὶ μαστιγώνει τὸν καθένα, τὸν ὁποῖο παραδέχεται, ὡς υἱό [Του].

23. Ὁ Ἀδάμ, ἀφοῦ ἀποδέχθηκε τὴν

μενος, ἔξω τοῦ Παραδείσου ποιεῖ τὸ ἀνθρώπινον[15]*. Ὁ δὲ Κύριος πόνῳ ταύτην διὰ τῆς λόγχης ἀνασχεθείς*[γ']*, τὸν ληστὴν ἔσω τοῦ παραδείσου ἐποίησεν*[16]*. Ἀγαπήσωμεν τοίνυν τὸν πόνον τῆς σαρκός, μισήσωμεν δὲ ταύτης τὴν ἡδονήν· ὁ μὲν γὰρ εἰσάγει, καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἀποκαθίστησιν· ἡ δὲ ἐξάγει, καὶ τῶν ἀγαθῶν ἀποδιΐστησιν.*

κδ'. Εἰ Θεὸς πάσχει σαρκί, γενόμενος ἄνθρωπος, τίς πάσχων οὐ γέγηθε Θεὸν ἔχων τοῦ πάθους συμμέτοχον; ᾧ τὸ συμπάσχειν Βασιλείας πρόξενον γίνεται· ἀληθὴς γὰρ ὁ εἰπών· εἴπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν[17]*.*

κε'. Εἰ πάντως πονῆσαι δεῖ διὰ τὴν ἐμφυρεῖσαν τῇ φύσει διὰ τοῦ προπάτορος ἡδονήν, γενναίως τοὺς προσκαίρους καρτερήσωμεν πόνους· τῆς τε ἡδονῆς τὸ κέντρον ἡμῖν ἀμβλύνοντας, καὶ τῶν δι᾽ αὐτὴν ἡμᾶς τῶν αἰωνίων ἐλευθεροῦντας κολάσεων.

κς'. Πάντων τῶν ἀγαθῶν τέλος ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ὡς πρὸς τὸν Θεὸν τὸ τῶν ἀγαθῶν ἀκρότατον, καὶ παντὸς αἴ-

πλευρά [του – τὴν Εὔα], ἡ ὁποία [τοῦ] προέτεινε τὴν ἡδονή, ἐξορίζει τὸ ἀνθρώπινο [γένος], ἀπὸ τὸν Παράδεισο. Ὁ Κύριος, ὅμως, ὑπομένοντας αὐτὴν [τὴν πλευρά], μὲ πόνο, διὰ τῆς λόγχης, εἰσήγαγε τὸν ληστὴ ἐντὸς τοῦ παραδείσου. Ἂς ἀγαπήσωμε, λοιπόν, τὸν πόνο τῆς σαρκὸς καὶ ἂς μισήσωμε τὴν ἡδονή της. Διότι ὁ μὲν [πόνος τῆς σαρκὸς] εἰσάγει [στὸν παράδεισο] καὶ ἐπαναφέρει στὰ ἀγαθά. Ἡ δὲ [ἡδονὴ τῆς σαρκὸς] ἐξάγει [ἀπὸ τὸν παράδεισο] καὶ ἀποχωρίζει ἀπὸ τὰ ἀγαθά.

24. Ἐὰν ὁ Θεός, ἀφοῦ ἔγινε ἄνθρωπος, πάσχῃ, ὡς πρὸς τὴν σάρκα [Του], ποιὸς δὲν χαίρεται, ὑπερβαλλόντως, ὅταν πάσχῃ, ἔχοντας συμμέτοχο τοῦ πάθους [του] τὸν Θεό, μετὰ Τοῦ ὁποίου ἡ συμπόρευσι στὸ πάθος γίνεται πρόξενος τῆς οὐρανίου Βασιλείας; Εἶναι, πράγματι, ἀληθινὸς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶπε: «ἐφόσον, βέβαια, πάσχομε μαζὶ [μ᾽ Ἐκεῖνον], θὰ δοξασθοῦμε καὶ μαζί [Του]».

25. Ἐὰν πρέπει, ὁπωσδήποτε, νὰ πονέσωμε, ἐξ αἰτίας τῆς ἡδονῆς, ἡ ὁποία ἀνεμίχθη μέσα στὴν φύσι [μας], διὰ τοῦ προπάτορος [Ἀδάμ], ἂς ὑπομείνωμε, μὲ γενναιότητα, τοὺς ἐφήμερους πόνους, οἱ ὁποῖοι ἐξασθενοῦν σ᾽ἐμᾶς τὸ κεντρὶ τῆς ἡδονῆς καὶ μᾶς ἐλευθερώνουν ἀπὸ τίς, ἐξ αἰτίας της, αἰώνιες τιμωρίες.

26. Ἡ ἀγάπη εἶναι τὸ πέρας ὅλων τῶν ἀγαθῶν, διότι ὁδηγεῖ καὶ εἰσάγει καὶ συγκεντρώνει στὸν Θεό, [ὁ

τιον ἀγαθοῦ, τοὺς ἐν αὐτῇ περιπατοῦντας ἄγουσα, καὶ προσάγουσα, καὶ συνάγουσα· ὡς πιστὴ καὶ ἀδιάπτωτος μένουσα[18]*. Ἡ πίστις γὰρ βάσις ἐστὶ τῶν μετ᾽ αὐτήν· ἐλπίδος λέγω, καὶ ἀγάπης, βεβαίως τὸ ἀληθὲς ὑφεστῶσα· ἡ δὲ ἐλπὶς τῶν ἄκρων ἐστιν ἰσχύς, ἀγάπης λέγω, καὶ πίστεως, τὸ πιστόν τε δι᾽ ἑαυτῆς τὸ ἐραστὸν ἀμφοῖν ὑποφαίνουσα, καὶ πρὸς αὐτὸ τὸν δρόμον δι᾽ ἑαυτῆς ποιεῖσθαι διδάσκουσα· ἡ δὲ ἀγάπη, τούτων ἐστὶ συμπλήρωσις, τὸ ἔσχατον ὀρεκτόν, ὅλον ὅλη περιπτυσσομένη, καὶ ταύταις τῆς ἐπ᾽ αὐτὸ κινήσεως παῦσιν παρεχομένη, τοῦ πιστεύειν εἶναι, καὶ ἐλπίζειν παρέσεσθαι, τὸ ἀπολαύειν παρόντος δι᾽ ἑαυτῆς ἀντεισάγουσα.*

κζ΄. Ἔργον τῆς ἀγάπης τελειότατον, καὶ τῆς κατ᾽ αὐτὴν ἐνεργείας πέρας δι᾽ ἀντιδόσεως σχετικῆς τῶν κατ᾽ αὐτὴν συνημμένων, ἀλλήλοις ἐμπρέπειν τὰ ἰδιώματα, καὶ τὰς κλήσεις παρασκευάζειν· καὶ Θεὸν μὲν τὸν ἄνθρωπον ποιεῖν, ἄνθρωπον δὲ Θεὸν χρηματίζειν καὶ φαίνεσθαι,

ὁποῖος εἶναι] τὸ ὕψιστο τῶν ἀγαθῶν καὶ ὁ αἴτιος κάθε ἀγαθοῦ, ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι βαδίζουν [ζοῦν] μέσα σ᾽ αὐτή, διότι παραμένει πιστὴ καὶ ἀδιασάλευτη. Διότι ἡ πίστι εἶναι ἡ βάσι [τῶν ἀρετῶν, οἱ ὁποῖες εἶναι] μετὰ ἀπ᾽ αὐτήν· [δηλαδή], λέγω τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς ἀγάπης, ἐπειδὴ προεκθέτει μὲ βεβαιότητα τὴν ἀλήθεια. Ἡ δὲ ἐλπίδα εἶναι ἡ ἰσχὺς τῶν ἄκρων [ἀρετῶν], ἐννοῶ, [δηλαδή], τῆς ἀγάπης καὶ τῆς πίστεως· διότι, διὰ μέσου τοῦ ἑαυτοῦ της, ὑποδεικνύει καὶ ὡς πρὸς τὶς δύο, τὸ Ὑποκείμενο τῆς πίστεως καὶ τὸ Ὑποκείμενο τῆς ἀγάπης καὶ διδάσκει νὰ πορευώμεθα, μέσῳ ἐκείνης [τῆς ἐλπίδος], πρὸς Αὐτό. Ἡ δὲ ἀγάπη εἶναι ἡ πλήρωσι αὐτῶν [τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδος], διότι ἐναγκαλίζεται ὁλόκληρη, ὅλο τὸ Ὕψιστο Ἐπιθυμητὸ καὶ παρέχει σ᾽ αὐτὲς τὴν κατάπαυσι τῆς κινήσεως πρὸς αὐτὸ [τὸ Ὕψιστο Ἐπιθυμητό], ἀντικαθιστώντας [ἡ ἀγάπη], μέσῳ τοῦ ἑαυτοῦ της [καὶ] τὴν πίστι, ὅτι ὑπάρχει, [στὴν ὕπαρξί Του] καὶ τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ ἔλθῃ, [στὸν ἐρχομό Του] μὲ τὴν ἀπόλαυσι, ὅτι εἶναι παρών, [τῆς παρουσίας Του], διὰ μέσου αὐτῆς.

27. Τὸ πλέον τέλειο ἔργο τῆς ἀγάπης καὶ τὸ ὕψιστο ἄκρο τῆς ἐνεργείας της [εἶναι τό], ὅτι ταιριάζει τὰ ἰδιώματα τοῦ ἑνὸς στὸν ἄλλον, [τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο καὶ τοῦ ἀνθρώπου στὸν Θεὸ] καὶ ὅτι πορίζει [τὶς ἀντίστοιχες] ἐπικλήσεις τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸν ἄλλον, διὰ τῆς σχετικῆς ἀμοιβαίας προσδόσεως αὐτῶν, ποὺ ἔχουν ἑνωθῆ μεταξύ τους, ἐξ αἰτίας αὐτῆς [τῆς τελείας ἀγάπης]· καὶ κάνει τὸν μὲν ἄνθρωπο θεό, τὸν δὲ Θεὸ

διὰ τὴν μίαν καὶ ἀπαράλλακτον ἀμφοτέρων κατὰ τὸ θέλημα βούλησίν τε καὶ κίνησιν.

κη'. Εἰ κατ᾽ εἰκόνα Θεοῦ[19] *πάντως ἡμεῖς, γενώμεθα ἑαυτῶν καὶ τοῦ Θεοῦ· μᾶλλον δέ, μόνου, καὶ ὅλου Θεοῦ, καὶ ὅλοι, μηδὲν ἐπίγειον ἐν ἡμῖν αὐτοῖς φέροντες, ἵνα Θεῷ πλησιάσωμεν, καὶ Θεοὶ γενώμεθα, ἐκ Θεοῦ τὸ Θεοὶ εἶναι λαβόντες. Οὕτω γὰρ τιμᾶται τὰ θεῖα δωρήματα, καὶ ἡ τῆς θείας εἰρήνης φιλοφρονεῖται παρουσία.*

κθ'. Μέγα ἀγαθὸν ἡ ἀγάπη καὶ τῶν ἀγαθῶν τὸ πρῶτον καὶ ἐξαίρετον ἀγαθόν, ὡς Θεὸν καὶ ἀνθρώπους δι᾽ ἑαυτῆς περὶ τὸν αὐτὴν ἔχοντα συνάπτουσα· καὶ ὡς ἄνθρωπον τὸν ποιητὴν τῶν ἀνθρώπων φανῆναι παρασκευάζουσα, διὰ τὴν θεουμένου πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ τὸ ἀγαθὸν ὡς ἐφικτὸν ἀνθρώπῳ ἀπαραλλαξίαν· ἣν ἐνεργεῖν ὑπολαμβάνω τὸ ἀγαπῆσαι Κύριον τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ ψυχῆς, καὶ δυνάμεως[20]*· καὶ τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν*[21].

λ'. Ἰστέον ὡς δόλῳ κακούρ-

νὰ καθίσταται καὶ νὰ φαίνεται ἄνθρωπος, ἐξ αἰτίας τῆς μίας καὶ ἀπαραλλάκτου καὶ βουλήσεως καὶ κινήσεως, ὅσον ἀφορᾶ τὸ θέλημα καὶ τῶν δύο.

28. Ἐφόσον ἐμεῖς [πλαστήκαμε] κατ᾽ εἰκόνα Θεοῦ, ἂς γίνωμε, πράγματι, [εἰκόνα] τῶν ἑαυτῶν μας καὶ τοῦ Θεοῦ· ἢ μᾶλλον, [ἂς γίνωμε εἰκόνα] μόνου καὶ ὅλου τοῦ Θεοῦ καὶ ὁλόκληροι, χωρὶς νὰ φέρωμε μέσα μας τίποτε τὸ ἐπίγειο, ὥστε νὰ πλησιάσωμε τὸν Θεὸ καὶ νὰ γίνωμε θεοί, λαμβάνοντας ἀπὸ τὸν Θεὸ τὸ νὰ εἴμαστε θεοί. Διότι κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο ἀποδίδεται ἡ τιμὴ στὰ θεῖα χαρίσματα καὶ ἐκφράζεται ἡ εὐχαριστία γιὰ τὴν παρουσία τῆς θείας εἰρήνης.

29. Ἡ ἀγάπη [εἶναι] μέγα ἀγαθὸ καὶ ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τὸ πρῶτο καὶ ἐξαίρετο ἀγαθό, διότι συνενώνει, διὰ [τῆς παρουσίας] της, τὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἀνθρώπους, γύρω ἀπὸ αὐτὸν [τὸν ἄνθρωπο], ποὺ τὴν ἔχει καὶ κάνει νὰ φανῇ ὁ ποιητὴς τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἄνθρωπος, ἕνεκα τῆς ἰδιότητος τοῦ θεουμένου [ἀνθρώπου] νὰ εἶναι ἀπαράλλακτος, ὡς πρὸς τὸ ἀγαθό, ὅσο [εἶναι] ἐφικτὸ σὲ ἄνθρωπο, ἐν σχέσει πρὸς τὸν Θεό· τὴν ὁποία ἰδιότητα [τῆς ἀπαραλλαξίας μὲ τὸν Θεὸ] νομίζω, ὅτι [τὴν] ἐνεργεῖ τὸ νὰ ἀγαπήσῃς τὸν Θεό, ἐξ ὅλης τῆς καρδίας καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς δυνάμεως καὶ τὸν πλησίον [σου], ὅπως τὸν ἑαυτό [σου].

γως καὶ μεμηχανημένως διὰ φιλαυτίας, καθ᾽ ἡδονῆς προσβολὴν ἀπατήσας ἡμᾶς ὁ διάβολος[22], Θεοῦ, καὶ ἀλλήλων κατὰ γνώμην διέστησε· τὸ εὐθὲς διαστρέψας, καὶ τὴν φύσιν κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον μερίσας, καὶ κατατεμὼν εἰς πολλὰς δόξας, καὶ φαντασίας.

λα΄. Τρία ἐστὶ τὰ μέγιστα καὶ ἀρχέκακα, καὶ πάσης ἁπλῶς εἰπεῖν κακίας γεννητικά· ἄγνοια, φημί, καὶ φιλαυτία, καὶ τυραννίς· ἀλλήλων ἐξηρτημένα καὶ δι᾽ ἀλλήλων συνιστάμενα. Ἐκ γὰρ τῆς περὶ Θεοῦ ἀγνοίας, ἡ φιλαυτία· ἐκ δὲ ταύτης, ἡ πρὸς τὸ συγγενὲς τυραννίς ἐστι· καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ λόγος, μὴ οὐχὶ τῷ κατὰ παράχρησιν τρόπῳ τῶν οἰκείων δυνάμεων, λόγου τε καὶ ἐπιθυμίας, καὶ θυμοῦ, ταύτας ἐν ἡμῖν τὸν πονηρὸν ὑποστήσασθαι.

λβ΄. Δέον, λόγῳ μὲν ἀντὶ τῆς ἀγνοίας πρὸς τὸν Θεὸν διὰ γνώσεως κατὰ ζήτησιν μονώτατον κινεῖσθαι· δι᾽ ἐπιθυμίας δέ, τοῦ τῆς φιλαυτίας πάθους καθαρᾶς, κατὰ πόθον πρὸς τὸν Θεὸν μόνον ἐλαύνεσθαι· καὶ τῷ θυμῷ

30. Πρέπει νὰ γνωρίζωμε, ὅτι ὁ διάβολος μᾶς ἐξαπάτησε μὲ δόλο, μὲ τρόπο κακοποιὸ καὶ πανοῦργο, μέσῳ τῆς φιλαυτίας, μὲ τὴν προσβολὴ τῆς ἡδονῆς [καί, κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο], μᾶς διεχώρισε, ὡς πρὸς τὴν γνώμη, ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ τὸν ἕνα ἀπὸ τὸν ἄλλο, [μεταξύ μας], διαστρέφοντας τὴν εὐθύτητά [μας] καί, μὲ τὸν τρόπο αὐτό, διαιρώντας σὲ μέρη τὴν [ἀνθρώπινη] φύσι καὶ κατακερματίζοντάς [την] σὲ πολλὲς γνῶμες καὶ φαντασίες.

31. Τρία εἶναι τὰ πλέον μεγάλα [κακὰ] καὶ ὑπαίτια τοῦ κακοῦ καί, γιὰ νὰ μιλήσω ἁπλᾶ, ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα γεννοῦν κάθε κακία· λέγω, [δηλαδή], ἡ ἄγνοια, ἡ φιλαυτία καὶ ἡ τυραννικὴ διαγωγή, [ἔναντι τῶν συνανθρώπων μας]· τὰ ὁποῖα ἐξαρτῶνται τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ στηρίζονται τὸ ἕνα διὰ τοῦ ἄλλου. Διότι, ἀπὸ τὴν ἄγνοια, σχετικὰ μὲ τὸν Θεό, [γεννᾶται] ἡ φιλαυτία· ἐξ αἰτίας δὲ αὐτῆς, [τῆς φιλαυτίας], ὑπάρχει ἡ τυραννικὴ διαγωγὴ πρὸς τοὺς συνανθρώπους. Καὶ κανεὶς λόγος δὲν θὰ ἀντιλέξῃ, ὅτι ὁ πονηρὸς δὲν ἐγκαθιστᾶ μέσα μας αὐτές, [τὴν ἄγνοια, τὴν φιλαυτία καὶ τὴν τυραννικὴ διαγωγή], ἕνεκα τοῦ τρόπου τῆς κακῆς χρήσεως τῶν δυνάμεων [τῆς ψυχῆς] μας καὶ τῆς λογικῆς καὶ τῆς ἐπιθυμίας καὶ τοῦ θυμοῦ.

32. [Εἶναι] μὲν πρέπον, ἀντὶ τῆς ἀγνοίας, [σχετικὰ μὲ τὸν Θεό], νὰ κινούμεθα, ἐρευνητικά, μὲ τὴν λογική [μας], διὰ τῆς γνώσεως, ἀπολύτως μόνο, πρὸς τὸν Θεό· μέσῳ δὲ τῆς ἐπιθυμίας, καθαρᾶς ἀπὸ τὸ πάθος τῆς φιλαυτίας, νὰ ὠθούμεθα, μὲ πόθο, μόνο

τυραννίδος κεχωρισμένῳ, πρὸς τὸ Θεοῦ μόνου τυχεῖν ἀγωνίζεσθαι· καὶ τὴν ἐκ τούτων, καὶ δι᾽ ἣν ταῦτα θείαν, καὶ μακαρίαν ἀγάπην δημιουργῆσαι, τῷ Θεῷ συνάπτουσάν τε καὶ Θεὸν ἀποφαίνουσαν τὸν φιλόθεον.

λγ'. Τῆς φιλαυτίας, ὡς ἀρχῆς καθὼς εἶπον, καὶ μητρὸς τῶν κακῶν ἀποτελούσης [recte: ἀποτιλλομένης][δ'], πάντα τὰ ἐξ αὐτῆς τε, καὶ μετ᾽ αὐτὴν συναποτίλλεσθαι εἴωθεν· ἐπειδὴ ταύτης μὴ οὔσης, οὐδὲν οὐδαμῶς τὸ παράπαν κακίας ἴχνος, ἢ εἶδος ὑφίστασθαι δύναται.

λδ'. Δέον ἐστὶν ἑαυτῶν καὶ ἀλλήλων τοσοῦτον ἀντέχεσθαι, ὅσον αὐτὸς δι᾽ αὐτοῦ ὁ Χριστὸς προλαβὼν ἀπεδείξατο, ὑπὲρ ἡμῶν παθεῖν ἀνασχόμενος.

λε'. Διὰ τὴν ἀγάπην οἱ ἅγιοι πάντες πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀντικατέστησαν, τῆς παρούσης ζωῆς οὐδένα λόγον ποιησάμενοι· καὶ τοὺς πολυειδεῖς τοῦ θανάτου τρόπους ὑπέστησαν, ἵνα πρὸς ἑαυτοὺς ἀπὸ τοῦ κόσμου, καὶ τὸν Θεὸν συναχθῶσι, καὶ τὰ τῆς φύσεως ἐφ᾽ ἑαυτῶν ἑνώσω-

πρὸς τὸν Θεό. Καὶ μὲ τὸν θυμό, ἀποχωρισμένο ἀπὸ τὴν τυραννικὴ διαγωγή, [ἔναντι τῶν συνανθρώπων], νὰ ἀγωνιζώμεθα πρὸς τὴν συνάντησι μόνο τοῦ Θεοῦ· καὶ ἀπὸ αὐτὰ νὰ ἐργασθοῦμε τὴν [ὑφισταμένη] θεία καὶ μακαρία ἀγάπη, γιὰ τὴν ὁποία [ὑπάρχουν] αὐτά, ἡ ὁποία καὶ ἑνώνει μὲ τὸν Θεὸ καὶ καθιστᾶ θεὸ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾶ τὸν Θεό.

33. Ὅταν ξεριζωθῇ ἡ φιλαυτία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ, πράγματι, ὅπως εἶπα, τὴν ἀρχὴ καὶ τὴν μητέρα τῶν κακῶν, ὅλα καὶ ἐκεῖνα [τὰ ὁποῖα προέρχονται] ἀπ᾽ αὐτὴν καὶ ἐκεῖνα, [τὰ ὁποῖα ἕπονται] μετὰ ἀπ᾽ αὐτὴν συνηθίζουν νὰ ξεριζώνωνται μαζὶ [μ᾽ αὐτήν]· ἐπειδή, ὅταν αὐτὴ δὲν ὑπάρχῃ, μὲ κανένα τρόπο, ὁλωσδιόλου, δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ κανένα ἴχνος ἢ εἶδος κακίας.

34. [Εἶναι] πρέπον, σὲ τέτοιο βαθμὸ νὰ ἀγαποῦμε μεταξύ μας καὶ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ὅσο ἐπέδειξε αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, μὲ τὸν Ἑαυτό Του, ὑπομένοντας νὰ πάθῃ, γιὰ χάρι μας.

35. Γιὰ χάρι τῆς ἀγάπης ὅλοι οἱ ἅγιοι ἀντιτάχθηκαν, ἐνάντια στὴν ἁμαρτία, χωρὶς νὰ λογαριάσουν κανένα [πρᾶγμα] τῆς παρούσης ζωῆς· καὶ ὑπέστησαν τοὺς πολυειδεῖς τρόπους τοῦ θανάτου, ὥστε ἀπὸ τὸν κόσμο νὰ στραφοῦν πρὸς τοὺς ἑαυτούς τους καὶ τὸν Θεὸ καὶ νὰ ἑνώσουν στὸ πρόσωπό τους

σι ῥήγματα. Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀληθής, καὶ ἀμώμητος τῶν πιστῶν θεοσοφία· ἧς τέλος, τὸ ἀγαθόν ἐστι καὶ ἡ ἀλήθεια· εἴπερ ἀγαθὸν τὸ φιλάνθρωπον, καὶ ἀληθὲς τὸ κατὰ πίστιν φιλόθεον τὰ τῆς ἀγάπης γνωρίσματα· ὡς Θεῷ καὶ ἀλλήλοις τοὺς ἀνθρώπους συνάπτουσα, καὶ διὰ τοῦτο τῶν ἀγαθῶν τὴν διαμονὴν ἀδιάπτωτον ἔχουσα.

λς'. Ἐνέργεια καὶ ἀπόδειξις τῆς πρὸς Θεὸν τελείας ἀγάπης ἐστίν, ἡ γνησία δι' εὐνοίας ἑκουσίου πρὸς τὸν πλησίον διάθεσις. Ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὃν ἑώρακε, φησὶν ὁ θεῖος Ἰωάννης, τὸν Θεὸν ὃν οὐχ ἑώρακεν οὐ δύναται ἀγαπᾷν[23]*.*

λζ'. Ἡ τῆς ἀληθείας ὁδός, ἡ ἀγάπη ἐστίν· ἣν ἑαυτὸν ὀνομάσας ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος[24]*, τοὺς ἐν αὐτῇ ὁδεύοντας, τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καθαροὺς παντοίων γενομένους παρίστησιν.*

λη'. Αὕτη ἐστὶν ἡ θύρα, δι' ἧς ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὰ Ἅγια γίνεται τῶν Ἁγίων, καὶ τοῦ ἀπροσίτου κάλλους τῆς Ἁγίας καὶ Βασιλικῆς Τριάδος καθίσταται θεατὴς γενέσθαι.

τὰ ρήγματα [τῆς ἀνθρωπίνης] φύσεως. Διότι αὐτὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ καὶ ἄμωμη θεία σοφία τῶν πιστῶν, τῆς ὁποίας τὸ ὕψιστο ἄκρο εἶναι τὸ ἀγαθὸ καὶ ἡ ἀλήθεια· ἐφόσον ἀγαθὸ [εἶναι] τὸ φιλάνθρωπο καὶ ἀληθινὸ [εἶναι] τό, σύμφωνα μὲ τὴν πίστι, φιλόθεο, [δηλαδή], τὰ γνωρίσματα τῆς ἀγάπης, ἡ ὁποία, πράγματι, ἑνώνει τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸν Θεὸ καὶ μεταξύ τους καὶ γι' αὐτὸ ἔχει διαρκῆ, τὴν σταθερότητα τῶν ἀγαθῶν.

36. Ἐνέργεια καὶ ἀπόδειξι τῆς τελείας ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸ εἶναι ἡ γνήσια διάθεσι, μέσῳ τῆς αὐτοπροαίρετης εὐσπλαχνίας, πρὸς τὸν πλησίον. Διότι λέγει ὁ θεῖος Ἰωάννης [ὁ Θεολόγος]: «ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἀγαπᾶ τὸν ἀδελφό του, τὸν ὁποῖο βλέπει, τὸν Θεό, τὸν ὁποῖο δὲν βλέπει, δὲν μπορεῖ νὰ ἀγαπᾷ».

37. Ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας εἶναι ἡ ἀγάπη, μὲ τὴν ὁποία ἐπονομάζοντας τὸν Ἑαυτό Του ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, παρουσιάζει στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι διέρχονται, διὰ μέσου αὐτῆς, ὅτι ἔγιναν καθαροὶ ἀπὸ κάθε εἴδους [ἁμαρτία].

38. [Ἡ ἀγάπη] αὐτὴ εἶναι ἡ θύρα, διὰ τῆς ὁποίας ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἰσέρχεται, βρίσκεται στὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων καὶ φθάνει νὰ γίνη θεατὴς τοῦ ἀπροσίτου κάλλους

λθ'. Φοβερὸν ὄντως καὶ πάσης κατακρίσεως ὑπερέκεινα, τό, τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν παρὰ Θεοῦ κατὰ δωρεὰν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἑκουσίως νεκρῶσαι, ζωήν, διὰ τῆς πρὸς τὰ φθειρόμενα ἀγάπης· καὶ ἴσασι πάντως τοῦτον τὸν φόβον, οἱ τὴν ἀλήθειαν τῆς φιλαυτίας προτιμᾷν μελετήσαντες.

μ'. Χρησώμεθα εἰς δέον τῇ εἰρήνῃ, καὶ τὴν πρὸς τὸν κόσμον καὶ τὸν κοσμοκράτορα κακῶς ἡμῖν ἐνυπάρξασαν, ἀθετήσαντες φιλίαν, τὸν διὰ τῶν παθῶν πρὸς τὸν Θεὸν συνιστάμενον, κἂν ὀψέποτε καταλύσωμεν πόλεμον· καὶ σπονδὰς ἀλύτους τῆς πρὸς αὐτὸν εἰρήνης ποιήσαντες, ἐν τῇ καταργήσει τοῦ σώματος τῆς ἁμαρτίας[25]*, τῆς πρὸς αὐτὸν ἔχθρας παυσώμεθα.*

μα'. Ἀδύνατόν ἐστιν ἡμᾶς φιλιωθῆναι Θεῷ, διὰ τῶν παθῶν πρὸς αὐτὸν στασιάζοντας, καὶ τῷ πονηρῷ τυράννῳ, καὶ φονευτῇ τῶν ψυχῶν διαβόλῳ διὰ κακίας δασμοφορεῖν ἀνεχομένους, μὴ πρότερον διόλου πολεμωθέντας τῷ πονηρῷ. Μέχρι γὰρ τότε τούτου καθεστή-

τῆς Ἁγίας καὶ Βασιλικῆς Τριάδος.

39. [Εἶναι] ὄντως φοβερὸ καὶ πάνω ἀπὸ κάθε καταδίκη, τὸ νὰ νεκρώσῃ [κανείς], ἑκουσίως, διὰ τῆς ἀγάπης πρὸς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα φθείρονται, τὴν ζωή, ἡ ὁποία μᾶς χαρίστηκε ἀπὸ τὸν Θεό, μὲ τὴν δωρεὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ γνωρίζουν, ὁπωσδήποτε, αὐτὸν τὸν φόβο ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι φροντίζουν, συνήθως, νὰ προτιμοῦν τὴν ἀλήθεια ἔναντι τῆς φιλαυτίας.

40. Νὰ χρησιμοποιήσωμε, ὅπως πρέπει, τὴν εἰρήνη καὶ ἀφοῦ ἀθετήσωμε τὴν ἀγάπη καὶ πρὸς τὸν κόσμο καὶ τὸν κοσμοκράτορα, ἡ ὁποία κακῶς ὑπάρχει, συνήθως, μέσα μας, νὰ καταργήσωμε, ἔστω καὶ ἀργά, τὸν πόλεμο ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ποὺ συγκροτεῖται μέσῳ τῶν παθῶν. Καί, ἀφοῦ συνάψωμε ἄλυτες τὶς συνθῆκες τῆς εἰρήνης μ' Αὐτόν, διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ σώματος τῆς ἁμαρτίας, νὰ παύσωμε τὴν ἔχθρα ἐναντίον Του.

41. Εἶναι ἀδύνατον ἐμεῖς νὰ συμφιλιωθοῦμε μὲ τὸν Θεό, ἐὰν μὲ τὰ πάθη ἐξεγειρώμεθα ἐναντίον Του καὶ ἀνεχώμεθα, μὲ τὴν κακία [μας], νὰ πληρώνωμε φόρους στὸν διάβολο, τὸν πονηρὸ τύραννο καὶ φονέα τῶν ψυχῶν [μας], ἐὰν δὲν γίνωμε, προηγουμένως, ἐξ ὁλοκλήρου, ἐχθροὶ μὲ τὸν πονηρό. Διότι,

καμεν ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι, κἂν πιστῶν προσηγορίαν ἡμῖν αὐτοῖς περιπλάττωμεν, μέχρις οὗ πάθεσιν ἀτιμίας δουλεύειν βουλόμεθα. Καὶ οὐδὲν ὄφελος ἡμῖν ἐκ τῆς κατὰ κόσμον εἰρήνης λοιπὸν περιγενήσεται, τῆς ψυχῆς κακῶς διακειμένης, καὶ πρὸς τὸν ἴδιον Ποιητὴν στασιαζούσης, καὶ ὑπὸ τὴν αὐτοῦ Βασιλείαν γενέσθαι οὐκ ἀνεχομένης· ἔτι μυρίοις πεπραγμένης ὠμοῖς δεσπόταις εἰς κακίαν αὐτὴν κατεπείγουσι καὶ τὴν εἰς ἀπώλειαν φέρουσαν ὁδόν[26]*, τῆς σῳζούσης μᾶλλον ἀπατηλῶς αἱρεῖσθαι παρασκευάζουσιν.*

μβʹ. Εἰς τοῦτο ἡμᾶς πεποίηκεν ὁ Θεός, ἵνα γενώμεθα θείας κοινωνοὶ φύσεως[27]*, καὶ τῆς αὐτοῦ ἀϊδιότητος μέτοχοι, καὶ φανῶμεν αὐτῷ ὅμοιοι*[28] *κατὰ τὴν ἐκ χάριτος θέωσιν, δι᾽ ἣν πᾶσά τε τῶν ὄντων ἡ σύστασίς ἐστι, καὶ διαμονή, καὶ ἡ τῶν μὴ ὄντων παραγωγή, καὶ γένεσις.*

μγʹ. Εἰ τοῦ Θεοῦ ὀνομάζεσθαί τε, καὶ εἶναι ἐφιέμεθα, ἀγωνισώμεθα μὴ προδοῦναι τοῖς πάθεσι τὸν Λόγον, κατὰ τὸν Ἰούδαν[29]*· ἢ μὴ ἀρνήσασθαι,*

μέχρις ὅτου θέλωμε νὰ ὑποτασσώμεθα στὰ πάθη τῆς ἀτιμίας, μέχρι τότε, ἔχομε κατασταθῆ ἐχθροὶ καὶ ἀντίπαλοι Αὐτοῦ, [τοῦ Θεοῦ], ἀκόμη κι ἂν προσάπτωμε στοὺς ἑαυτούς μας τὴν προσωνυμία τῶν πιστῶν. Καὶ ἄρα δὲν θὰ μᾶς μείνῃ, ὡς κέρδος, κανένα ὄφελος ἀπὸ τὴν εἰρήνη μὲ τὸν κόσμο, ἐὰν ἡ ψυχὴ ἔχῃ κακὴ πνευματικὴ κατάστασι καὶ ἐξεγείρεται ἐναντίον τοῦ ἰδίου τοῦ Δημιουργοῦ [της] καὶ δὲν ἀνέχεται νὰ ταχθῇ κάτω ἀπὸ τὴν δική Του Βασιλεία· διότι ἀκόμη, [ἐπειδὴ ὑποτάσσεται στὰ πάθη τῆς ἀτιμίας], εἶναι ἐξαναγκασμένη νὰ καταβάλλῃ φόρο σὲ μυρίους ὠμοὺς τυράννους, οἱ ὁποῖοι τὴν πιέζουν στὴν κακία καὶ [τὴν] προδιαθέτουν, ἀπατηλά, γιὰ νὰ διαλέξῃ, μᾶλλον, τὴν ὁδὸ ποὺ ὁδηγεῖ στὴν ἀπώλεια, ἀπὸ ἐκείνη, ἡ ὁποία σώζει.

42. Ὁ Θεὸς μᾶς ἔχει δημιουργήσει γι᾽ αὐτό, γιὰ νὰ γίνωμε κοινωνοὶ θείας φύσεως καὶ μέτοχοι τῆς δικῆς Του ἀϊδιότητος καὶ νὰ φανοῦμε ὅμοιοι μ᾽ Αὐτόν, μὲ τὴν θέωσί [μας], διὰ τῆς [θείας] Χάριτος. Γι᾽ αὐτὴ [τὴν θέωσι] δημιουργήθηκαν καὶ διατηροῦνται τὰ ὄντα καὶ [γι᾽ αὐτὴ τὴ θέωσι ὑπάρχει] καὶ ἡ παραγωγὴ καὶ γέννησι τῶν μὴ ὄντων [ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία ἔρχονται στὴν ὕπαρξι ἄλλα διὰ παραγωγῆς καὶ ἄλλα διὰ γεννήσεως].

43. Ἐὰν ἐπιθυμοῦμε καὶ νὰ ὀνομαζώμεθα καὶ νὰ εἴμεθα τοῦ Θεοῦ, ἂς ἀγωνιστοῦμε νὰ μὴν προδώσωμε τὸν Λόγο μὲ τὰ πάθη, ὅπως ὁ

κατὰ τὸν Πέτρον[30]*. Ἄρνησις γάρ ἐστι τοῦ Λόγου ἡ τοῦ πράττειν τὸ ἀγαθόν, διὰ φόβον παραίτησις· προδοσία δὲ ἡ κατ᾽ ἐνέργειαν ἐμπρόθετος ἁμαρτία, καὶ ἡ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ὁρμή.*

μδ΄. Πάσης θλίψεως, τέλος ἐστὶν ἡ χαρά· καὶ παντὸς κόπου, ἡ ἀνάπαυσις· καὶ πάσης ἀτιμίας, ἡ δόξα· καὶ ἁπλῶς, πάντων τῶν ὑπὲρ ἀρετῆς ἀλγεινῶν τέλος ἐστὶ τὸ μετὰ Θεοῦ γενέσθαι, καὶ εἶναι διαπαντός, καὶ τῆς αἰωνίου καὶ πέρας μὴ ἐχούσης ἀνέσεως ἀπολαῦσαι.

με΄. Ὁ Θεός, πρὸς τῇ φύσει, καὶ τῇ γνώλῃ [recte: γνώμῃ] ἀλλήλους ἡμᾶς ἑνῶσαι βουλόμενος, καὶ πρὸς τοῦτο ἅπαν ὡς ἀγαθὸς ὠθῶν τὸ ἀνθρώπινον, τὰς σωτηρίους φιλανθρώπως ἡμῖν ἐντολὰς διεχάραξε, καὶ τούτου χάριν ἐλεεῖν, καὶ ἐλεεῖσθαι[31] *ἁπλῶς ἐνομοθέτησεν.*

μϛ΄. Ἡ τῶν ἀνθρώπων φιλαυτία, καὶ σύνεσις, ἀλλήλους, καὶ τὸν νόμον ἢ ἀπωσαμένη, ἢ σοφισαμένη, εἰς πολλὰς μοίρας τὴν μίαν φύσιν κατέτεμε· καὶ τὴν νῦν ἐπικρατοῦσαν αὐτῆς ἐξήπλωσεν

Ἰούδας, ἢ νὰ μὴν [Τὸν] ἀρνηθοῦμε, ὅπως ὁ Πέτρος. Διότι, ἡ παραίτησι, λόγῳ φόβου, ἀπὸ τὸ νὰ πράττωμε τὸ ἀγαθὸ εἶναι ἄρνησι τοῦ Λόγου· καὶ προδοσία [εἶναι] ἡ, ἐκ προθέσεως, ἔμπρακτη ἁμαρτία καὶ ἡ ὁρμὴ πρὸς τὴν ἁμαρτία.

44. Τὸ τέλος κάθε θλίψεως εἶναι ἡ χαρά· καὶ [τὸ τέλος] κάθε κόπου [εἶναι] ἡ ἀνάπαυσι· καὶ κάθε ἀτιμίας, ἡ δόξα· καὶ ἐν ὀλίγοις, τὸ τέλος ὅλων τῶν ὀδυνηρῶν, γιὰ χάρι τῆς ἀρετῆς, εἶναι τὸ νὰ βρεθῇ [κανεὶς] μαζὶ μὲ τὸν Θεὸ καὶ νὰ εἶναι [μαζί Του] διαπαντὸς καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τὴν αἰώνια ἄνεσι, ἡ ὁποία δὲν ἔχει πέρας.

45. Ὁ Θεός, θέλοντας νὰ μᾶς ἑνώσῃ μεταξύ μας, καὶ ὡς πρὸς τὴν φύσι καὶ ὡς πρὸς τὴν γνώμη καὶ γιὰ νὰ ὠθήσῃ πρὸς αὐτό, ὡς ἀγαθός, ὁλόκληρο τὸ ἀνθρώπινο [γένος], μᾶς ὅρισε, φιλανθρώπως, τὶς σωτήριες ἐντολές [Του] καί, χάριν αὐτοῦ, νομοθέτησε, ἐν ὀλίγοις, τὸ νὰ ἐλεοῦμε καὶ τὸ νὰ ἐλεούμεθα.

46. Ἡ φιλαυτία τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ εὐφυΐα [τους - ὁ ὀρθολογισμός], ἀφοῦ ἀπεμάκρυνε ἢ τὸν ἕνα [ἀδελφὸ] ἀπὸ τὸν ἄλλο ἢ καὶ χειρίστηκε μὲ σοφιστεία τὸν Νόμο [τοῦ Θεοῦ], κατακερμάτισε τὴν μία [ἀνθρώπινη] φύσι σὲ πολλὰ μέρη, καὶ ἀφοῦ εἰσήγαγε τὴν

ἀναλγησίαν εἰσηγησαμένη, αὐτὴν καθ' ἑαυτῆς τὴν φύσιν διὰ τῆς γνώμης ἐξώπλισε. Διά τοι τοῦτο, πᾶς ὅστις σώφρονι λογισμῷ καὶ φρονήσεως εὐγενείᾳ, ταύτην λῦσαι δεδύνηται τῆς φύσεως τὴν ἀνωμαλίαν, ἑαυτὸν πρὸ τῶν ἄλλων ἠλέησε, τὴν γνώμην κατὰ τὴν φύσιν δημιουργήσας, καὶ Θεῷ κατὰ τὴν γνώμην διὰ τὴν φύσιν προσχωρήσας, καὶ δείξας ἐφ' ἑαυτῷ, τίς τοῦ κατ' εἰκόνα λόγου ὁ τρόπος, καὶ πῶς ἑαυτῷ ὁ Θεὸς πρεπόντως κατ' ἀρχὰς ὁμοίαν τὴν ἡμετέραν φύσιν, καὶ τῆς ἰδίας ἀγαθότητος ἀρίδηλον ἀπεικόνισμα δημιουργήσας, κατέστησεν αὐτὴν ἑαυτῇ κατὰ πάντα ταυτήν, ἄμαχον, εἰρηνικήν, ἀστασίαστον, πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἑαυτὴν δι' ἀγάπης ἐσφιγμένην, καθ' ἣν Θεοῦ μὲν ἐφετῶς, ἀλλήλων δὲ συμπαθῶς ἀντεχόμεθα.

μζ'. Ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς διὰ τοῦτο γέγονεν ἄνθρωπος, ἵνα τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἑαυτὸν συναγάγῃ, καὶ στήσῃ τοῦ φέρεσθαι κακῶς πρὸς ἑαυτήν, μᾶλλον δὲ καθ' ἑαυτῆς στασιάζου-

ἀναλγησία αὐτῆς, ἡ ὁποία τώρα ἐπικρατεῖ, [τὴν] ἐξήπλωσε καὶ ἐξόπλισε αὐτὴ καθ᾽ ἑαυτὴν τὴν φύσι μὲ τὴν γνώμη. Γι᾽ αὐτὸ βέβαια, καθένας, ὁ ὁποῖος μὲ σώφρονα λογισμὸ καὶ μὲ γενναιοψυχία, ὡς πρὸς τὸ φρόνημά [του], ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ λύσῃ αὐτὴ τὴν ἀνωμαλία τῆς φύσεως, ἐλέησε, πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, [πρῶτα] τὸν ἑαυτό του κάνοντας τὴν γνώμη σύμφωνη μὲ τὴν φύσι καὶ ἀφοῦ συντάχθηκε μὲ τὸν Θεὸ κατὰ τὴν γνώμη, ἕνεκα τῆς φύσεως, καὶ ἀπέδειξε διὰ τοῦ ἑαυτοῦ του, ποιὸς εἶναι ὁ τρόπος τοῦ [νὰ εἶναι κανεὶς] κατ᾽ εἰκόνα τοῦ Λόγου καὶ πῶς ὁ Θεός, κατ᾽ ἀρχάς, δημιουργώντας τὴν δική μας φύσι, μὲ πρέποντα τρόπο, ὅμοια μὲ τὸν Ἑαυτό Του καὶ ὁλοφάνερο ἀπεικόνισμα τῆς δικῆς Του ἀγαθότητος, κατέστησε αὐτή, [τὴν ἀνθρώπινη φύσι μας], καθ᾽ ἑαυτὴν κατὰ πάντα ἴδια μὲ τὸν Θεό, φιλήσυχη, εἰρηνική, ὑπάκουη στὸ Θεὸ καὶ δεμένη, σφιχτά, μὲ τὸν ἑαυτό της, διὰ τῆς ἀγάπης, μὲ τὴν ὁποία ἀγαποῦμε, ἀφενὸς τὸν Θεὸ μὲ πόθο, ἀφετέρου ὁ ἕνας τὸν ἄλλο μὲ εὐσπλαχνία.

47. Ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς γι᾽ αὐτὸ ἔχει γίνει ἄνθρωπος, γιὰ νὰ συνάξῃ τὴν φύσι τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸν Ἑαυτό Του καὶ νὰ [τὴν] σταματήσῃ ἀπὸ τό νὰ φέρεται ἄσχημα στὸν ἑαυτό της, μᾶλλον

σάν τε, καὶ μεμερισμένην, καὶ μηδεμίαν ἔχουσαν στάσιν, διὰ τὴν περὶ ἕκαστον τῆς γνώμης ἀστάθμητον κίνησιν.

μη΄. Οὐδέν ἐστι τῶν μετὰ Θεὸν τοῖς νοῦν ἔχουσι τιμιώτερον, μᾶλλον δὲ τῷ Θεῷ προσφιλέστερον, τῆς τελείας ἀγάπης· ὡς τοῦ διῃρημένους εἰς ἓν συναγούσης, καὶ μίαν τοῖς πολλοῖς, ἢ τοῖς πᾶσι, καὶ ἀστασίαστον κατὰ τὴν γνώμην δημιουργῆσαι δυναμένης ταυτότητα. Καὶ γὰρ ἴδιον τῆς ἀγάπης τῶν κατ᾽ αὐτὴν ζητούντων, μίαν ἀποδεῖξαι τὴν γνώμην.

μθ΄. Εἰ φύσει τὸ καλόν ἐστιν ἑνοποιητικὸν τῶν διῃρημένων καὶ συνεκτικόν, τὸ κακὸν δηλονότι τῶν ἡνωμένων ἐστὶ διαιρετικόν τε καὶ φθαρτικόν. Καὶ γὰρ φύσει τὸ κακὸν σκεδαστὸν ὑπάρχει, καὶ ἄστατον, καὶ πολύμορφον, καὶ διαιρετικόν.

ν΄. Πάντων τῶν κακῶν ἀπαλλαγή, καὶ σύντομος πρὸς σωτηρίαν ὁδός, ἡ ἀληθὴς τοῦ Θεοῦ κατ᾽ ἐπίγνωσιν ἀγάπη ἐστί, καὶ ἡ καθόλου τῆς κατὰ ψυχὴν πρός τε τὸ σῶμα, καὶ τὸν κόσμον τοῦτο στορ-

[νὰ τὴν σταματήσῃ] ἀπὸ τὸ νὰ ἐξεγείρεται ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ της καὶ νὰ εἶναι διῃρημένη καὶ νὰ μὴν ἔχῃ καμία σταθερὴ θέσι, ἐξ αἰτίας τῆς ἄστατης κινήσεως τῆς γνώμης [της], ὅσον ἀφορᾶ τὸν καθένα [ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους].

48. Τίποτα, ἀπ᾽ ὅσα εἶναι μετὰ τὸν Θεό, δὲν εἶναι τιμιώτερο, γιὰ ὅσους ἔχουν νοῦ, ἢ μᾶλλον πιὸ προσφιλὲς στὸ Θεό, ἀπὸ τὴν τελεία ἀγάπη· διότι, πράγματι, συνενώνει σὲ ἕνα ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι χωρισμένοι καὶ δύναται νὰ δημιουργήσῃ μία καὶ ἀδιατάρακτη ταυτότητα [συμφωνία], ὡς πρὸς τὴν γνώμη, μεταξὺ τῶν πολλῶν ἢ καὶ [μεταξὺ] ὅλων. Διότι καὶ ἴδιον τῆς ἀγάπης [εἶναι] νὰ ἀποδείξῃ μία τὴν γνώμη ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι τὴν ἐπιζητοῦν.

49. Ἐὰν ἐκ φύσεως τὸ καλὸ εἶναι ἑνοποιητικὸ καὶ συνεκτικὸ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἶναι διαμερισμένα, τὸ κακό, βεβαίως, εἶναι διασκορπιστικὸ καὶ καταστρεπτικὸ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἑνωμένα. Διότι καὶ ἐκ τῆς φύσεώς του, τὸ κακὸ εἶναι διαλυτικὸ καὶ ἄστατο καὶ πολύμορφο καὶ διχαστικό.

50. Ἀπαλλαγὴ ἀπὸ ὅλα τὰ κακὰ καὶ σύντομη ὁδὸς γιὰ τὴν σωτηρία εἶναι ἡ ἀληθινή, μὲ ἐπίγνωσι, ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ὁλοκληρωτικὴ ἄρνησι τῆς στοργῆς τῆς ψυχῆς καὶ

γῆς ἐξάρνησις· καθ' ἣν τῆς μὲν ἡδονῆς τὴν ἐπιθυμίαν, τῆς ὀδύνης δὲ τὸν φόβον ἀποβαλλόμενοι, τῆς κακῆς ἐλευθερούμεθα φιλαυτίας, πρὸς τὴν γνῶσιν ἀναβιβασθέντες τοῦ κτίσαντος· καὶ πονηρᾶς ἀγαθὴν ἀντιλαβόντες νοερὰν φιλαυτίαν, σωματικῆς κεχωρισμένην στοργῆς, οὐ παυόμεθα λατρεύοντες τῷ Θεῷ διὰ ταύτης τῆς καλῆς φιλαυτίας, ἐκ Θεοῦ ἀεὶ ζητοῦντες τῆς ψυχῆς τὴν σύστασιν. Αὕτη γάρ ἐστιν ἀληθὴς λατρεία, καὶ ὄντως θεάρεστος, ἡ τῆς ψυχῆς διὰ τῶν ἀρετῶν ἀκριβὴς ἐπιμέλεια.

να'. Ὁ σωματικῆς ἡδονῆς μὴ ἐφιέμενος, καὶ ὀδύνην παντελῶς μὴ φοβούμενος, γέγονεν ἀπαθής. Ταύταις γὰρ μετὰ τῆς τεκούσης αὐτὰς φιλαυτίας, πάντα τὰ δι' αὐτάς τε καὶ ἐξ αὐτῶν μετὰ τῆς ἀρχηγικωτάτης τῶν κακῶν ἀγνοίας, ὁμοθυμαδὸν συναπέκτεινε πάθη· καὶ ὅλος γέγονε τοῦ ἑστῶτος, καὶ μένοντος, καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχοντος φύσει καλοῦ, παντάπασιν αὐτῷ συνδιαμένων ἀκίνητος, καὶ ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ κα-

πρὸς τὸ σῶμα καὶ πρὸς τὸν κόσμο· ἕνεκα, τῆς ὁποίας [ἀρνήσεως], μὲ τὸ νὰ καταφρονήσωμε τὴν ἐπιθυμία τῆς ἡδονῆς καὶ τὸν φόβο τῆς ὀδύνης, ἀπαλλασσόμεθα ἀπὸ τὴν κακὴ φιλαυτία [καὶ] ὑψωνόμεθα στὴν γνῶσι τοῦ Δημιουργοῦ. Καὶ ἀφοῦ λάβωμε, ἀντὶ τῆς πονηρῆς, τὴν ἀγαθὴ νοερὰ φιλαυτία, ἡ ὁποία εἶναι χωρισμένη ἀπὸ τὴν σωματικὴ στοργή, δὲν παύομε νὰ λατρεύωμε τὸν Θεό, μέσῳ τῆς καλῆς αὐτῆς φιλαυτίας, ἐπιζητώντας πάντοτε ἀπὸ τὸν Θεὸ τὴν συνοχὴ τῆς ψυχῆς [τὴν συνένωσι τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς]. Διότι αὐτὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ λατρεία καὶ ὄντως θεάρεστη, ἡ ἀκριβὴς ἐπιμέλεια τῆς ψυχῆς, διὰ τῶν ἀρετῶν.

51. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπιθυμεῖ τὴν σωματικὴ ἡδονὴ καί, παντελῶς, δὲν φοβᾶται τὴν ὀδύνη, ἔχει γίνει ἀπαθής. Διότι μαζὶ μ' αὐτὲς καὶ μαζὶ μὲ τὴν φιλαυτία, ἡ ὁποία τὶς γέννησε, ἐφόνευσε, ὅλα τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα ἐνεργοῦν] μὲ σκοπὸ αὐτές, [δηλαδή, τὴν σωματικὴ ἡδονὴ καὶ τὸν φόβο τῆς ὀδύνης] καὶ [ἐκεῖνα τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα ἐνεργοῦνται], ἐξ αἰτίας αὐτῶν· [φονεύοντας] μαζί [τους], συνάμα καὶ μὲ ἄλλα πολλὰ [πάθη], τὴν κορυφαία ἀρχηγέτιδα τῶν κακῶν, τὴν ἄγνοια. Καὶ ἔχει γίνει ὅλος ἀμετακίνητος ἀπὸ τὸ φύσει καλό, παραμένοντας πάντοτε μαζὶ μ' αὐτό, τὸ ὁποῖο ὑπάρχει καὶ παραμένει καὶ πάντοτε εἶναι κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο. Καὶ ἀντικατοπτρίζει

τοπτριζόμενος[32]*· ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ φωτοειδοῦς λαμπρότητος, τὴν θείαν καὶ ἀπρόσιτον δόξαν θεώμενος.*

νβ΄. Τὴν ἡδονὴν τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ τὴν ὀδύνην, ὅση δύναμις ἀρνησώμεθα, καὶ πάσης παθῶν ἐπινοίας, καὶ δαιμονιώδους κακουργίας παντελῶς ἀπαλλαγησώμεθα. Διὰ γὰρ τὴν ἡδονὴν ἀγαπῶμεν τὰ πάθη, καὶ διὰ τὴν ὀδύνην φεύγομεν τὴν ἀρετήν.

νγ΄. Ἐπειδὴ πᾶσα κακία πέφυκε τοῖς συνιστῶσιν αὐτὴν συμφθείρεσθαι τρόποις, εὑρίσκων δι᾽ αὐτῆς τῆς πείρας ὁ ἄνθρωπος, πάσης ἡδονῆς εἶναι πάντως τὴν ὀδύνην διάδοχον, πρὸς μὲν τὴν ἡδονήν, τὴν ὅλην ἔσχεν ὁρμήν· πρὸς δὲ τὴν ὀδύνην, τὴν ὅλην ἀποφυγήν· τῆς μέν, κατὰ πᾶσαν ὑπεραγωνιζόμενος δύναμιν· τῆς δέ, κατὰ πᾶσαν σπουδὴν καταγωνιζόμενος, οἰόμενος, ὅπερ ἀμήχανον ἦν, διὰ τῆς τοιαύτης μεθοδείας, ἀλλήλων ταύτας διαστῆσαι, καὶ μόνῃ τῇ ἡδονῇ συνημμένην, τὴν φιλαυτίαν ἔχειν παντελῶς ὀδύνης ἀπέραντον, ἀγνοήσας ὑπὸ τοῦ πάθους, ὡς ἔοικεν, ὡς οὐκ ἐν-

τὴν δόξα τοῦ Θεοῦ μὲ ἀποκεκαλυμμένο πρόσωπο, βλέποντας ἀπὸ τὴν ἐντός του φωτοειδῆ λαμπρότητα τὴν θεία καὶ ἀπρόσιτη δόξα.

52. Νὰ ἀρνηθοῦμε μὲ ὅλη μας τὴν δύναμι τὴν ἡδονὴ τῆς παρούσας ζωῆς καὶ τὴν ὀδύνη καὶ θὰ ἀπαλλαγοῦμε, παντελῶς, ἀπὸ κάθε συλλογισμὸ τῶν παθῶν καὶ κάθε δαιμονιῶδες κακούργημα. Διότι, ἐξ αἰτίας τῆς ἡδονῆς, ἀγαποῦμε τὰ πάθη καί, ἐξ αἰτίας τὴς ὀδύνης, ἀποφεύγομε τὴν ἀρετή.

53. Ἐπειδὴ κάθε κακία ἔχει τὸ ἰδίωμα ἀπὸ τὴν φύσι της νὰ καταστρέφεται, ἐντελῶς, μαζὶ μὲ τοὺς τρόπους, οἱ ὁποῖοι [τὴν] συγκροτοῦν, ἀνακαλύπτοντας ὁ ἄνθρωπος, μέσω αὐτῆς τῆς πείρας, ὅτι ἡ ὀδύνη διαδέχεται, ὁπωδήποτε, κάθε ἡδονή, κατηύθυνε ὅλη τὴν ὁρμή [του] πρὸς τὴν ἡδονὴ καὶ ὅλη τὴν ἀποστροφή [του] πρὸς τὴν ὀδύνη· ὡς πρὸς μὲν τὴν [ἡδονή], μὲ τὸ νὰ ἀγωνίζεται ὑπὲρ [αὐτῆς], μὲ ὅλη του τὴν δύναμι· ὡς πρὸς δὲ [τὴν ὀδύνη], μὲ τὸ νὰ ἀγωνίζεται ἐναντίον [αὐτῆς] μὲ κάθε ἐπιμέλεια, νομίζοντας, ὅτι μ᾽ αὐτὴ τὴν τακτικὴ θὰ διαχωρίση αὐτὲς μεταξύ τους, τὸ ὁποῖο βέβαια, εἶναι ἀκατόρθωτο, καὶ ὅτι μὲ μόνη τὴν ἡδονὴ θὰ ἔχῃ ἑνωμένη τὴν φιλαυτία καὶ ἐντελῶς ἀδιαπέραστη ἀπὸ τὴν ὀδύνη, καθὼς ἀγνοεῖ, συνήθως, λόγῳ τοῦ πά-

δέχεταί ποτε χωρὶς ὀδύνης εἶναι τὴν ἡδονήν. Ἐγκέκραται γὰρ τῇ ἡδονῇ τῆς ὀδύνης ὁ πόνος, κἂν λανθάνειν δοκῇ τοὺς ἔχοντας, διὰ τὴν κατὰ τὸ πάθος τῆς ἡδονῆς ἐπικράτειαν· ἐπειδὴ τὸ ἐπικρατοῦν ἀεὶ διαφαίνεσθαι πέφυκε, καλύπτον τοῦ παρακειμένου τὴν αἴσθησιν. Ἡδονῆς οὖν διὰ τὴν φιλαυτίαν ἀντιποιούμενοι, καὶ ὀδύνην διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν πάλιν φεύγειν σπουδάζοντες, τὰς ἀμυθήτους τῶν φθοροποιῶν παθῶν ἐπινοοῦμεν γενέσεις.

νδ΄. Ἀγνοεῖ τις καθ᾿ ἡδονήν, καὶ ὀδύνην τῆς αἰσθήσεως πεῖραν, ὅταν τῷ Θεῷ τῷ ὄντως ἀγαπητῷ, καὶ ἐραστῷ, καὶ ἐφετῷ προσδήσῃ, μᾶλλον δὲ κολλήσῃ τὸν νοῦν, τῆς σωματικῆς γενόμενον ἐλεύθερον σχέσεως.

νε΄. Ὥς περ οὐ δύναταί τις λατρεύειν τῷ Θεῷ καθαρῶς, μὴ τὴν ψυχὴν ἄρδην ἐκκαθαίρων, οὕτως οὔτε τῇ κτίσει λατρεύειν, μὴ τὸ σῶμα περιποιούμενος· καθ᾿ ὃ σῶμα τὴν φθοροποιὸν ἐπιτελῶν λατρείαν ὁ ἄνθρωπος, καὶ κατ᾿ αὐτὸ γενόμενος φίλαυτος, ἡδονὴν εἶχεν ἀπαύ-

θους, ὅπως εἶναι φυσικό, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν ποτὲ νὰ ὑπάρχῃ ἡδονὴ χωρὶς ὀδύνη. Διότι ἔχει ἀναμειχθῆ ὁ πόνος τῆς ὀδύνης μὲ τὴν ἡδονὴ ἀκόμη κι ἂν φαίνεται, ὅτι διαφεύγει τὴν προσοχὴ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι [τὸν] ἔχουν, ἐξ αἰτίας τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἡδονῆς, κατὰ τὸ πάθος· ἐπειδὴ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο ἐπικρατεῖ, ἔχει, ἐκ φύσεως, τὸ ἰδίωμα νὰ καθίσταται πάντοτε φανερό, κρύβοντας τὴν αἴσθησι ἐκείνου, τὸ ὁποῖο βρίσκεται δίπλα. Ἐπομένως, ὅταν ἀπαιτοῦμε τὴν ἡδονή, ἐξ αἰτίας τῆς φιλαυτίας, καὶ ὅταν φροντίζωμε γιὰ τὴν ἴδια πάλι αἰτία νὰ ἀποφεύγωμε τὴν ὀδύνη, ἐπινοοῦμε τὶς ἀπερίγραπτες γεννήσεις τῶν καταστρεπτικῶν παθῶν.

54. Ἀγνοεῖ κανεὶς τὴν ἐμπειρία τῆς αἰσθήσεως, ὡς πρὸς τὴν ἡδονὴ καὶ τὴν ὀδύνη, ὅταν προσδέσῃ, μᾶλλον, ὅμως, [ὅταν] κολλήσῃ τὸν νοῦ [του] στὸν Θεό, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ ὄντως ἀγαπητὸς καὶ λατρευτὸς καὶ ἐπιθυμητός, [καὶ τότε] γίνεται ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν σχέσι μὲ τὸ σῶμα.

55. Ὅπως ἀκριβῶς δὲν δύναται κανεὶς νὰ λατρεύῃ τὸν Θεὸ καθαρά, ἐὰν δὲν καθαρίσῃ, ἐντελῶς ὁλοκληρωτικά, τὴν ψυχή [του], κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο [δὲν δύναται], οὔτε τὴν δημιουργία νὰ λατρεύῃ, ἐὰν δὲν περιποιῆται τὸ σῶμα. Ἐπιτελώντας, σ᾿ αὐτὸ τὸ σῶμα, ὁ ἄνθρωπος τὴν καταστρεπτικὴ [αὐτὴ] λατρεία καὶ καθιστάμενος, ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, φί-

στως καὶ ὀδύνην ἐνεργουμένην, ἐσθίων ἀεὶ τὸ ξύλον τῆς παρακοῆς, τὸ καλοῦ τε καὶ κακοῦ[33]*, κατὰ ταυτὸν μεμειγμένην κατὰ τὴν αἴσθησιν, διὰ τῆς πείρας ἔχον τὴν γνῶσιν. Καὶ τάχα ξύλον εἶναι γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ, τὴν φαινομένην κτίσιν εἰπών τις, οὐχ ἁμαρτήσει τῆς ἀληθείας. Ἡδονῆς γὰρ καὶ ὀδύνης ποιητικὴν ἔχει φυσικῶς τὴν μετάληψιν.*

νς΄. Ἔνθα λόγος οὐ κρατεῖ, τὸ κατ᾽ αἴσθησιν πέφυκεν ἐπιγίνεσθαι κράτος, ἐν ᾧ τῆς ἁμαρτίας πέφυρταί πως ἡ δύναμις, πρὸς οἶκτον τῆς συγγενοῦς σαρκὸς καθ᾽ ὑπόστασιν τὴν ψυχὴν δι᾽ ἡδονῆς ὑποσύρουσα· καθ᾽ ἣν ὡς ἔργον αὐτῇ φυσικὸν ἐγχειρίσασα τὴν ἐμπαθῆ καὶ καθήδονον τῆς σαρκὸς ἐπιμέλειαν, ἀγάπη [recte: ἀπάγει] τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς, καὶ πείθει τῆς ἀνυποστάτου κακίας γενέσθαι δημιουργόν.

νζ΄. Κακία ἐστὶ ψυχῆς νοερᾶς, ἡ λήθη τῶν κατὰ φύσιν καλῶν· ἥτις ἐκ τῆς περὶ τὴν σάρκα τε, καὶ κόσμον ἐμπαθοῦς ἐπιγίνεται σχέσεως· ἣν ἀφανίζει στρατηγῶν ὁ λό-

λαυτος, εἶχε συντελουμένη [δοκίμαζε] ἀκατάπαυστα τὴν ἡδονὴ καὶ τὴν ὀδύνη, τρώγοντας συνεχῶς ἀπὸ τὸ δένδρο τῆς παρακοῆς, τὸ ὁποῖο, στὸ ἴδιο [τὸ δένδρο], ἔχει ἀναμεμειγμένη τὴν γνῶσι, μὲ αἴσθησι, μέσῳ τῆς πείρας, τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Καί, ἴσως, ἂν πῇ κανείς, ὅτι ἡ ὁρατὴ δημιουργία εἶναι τὸ δένδρο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, δὲν θὰ σφάλῃ ὡς πρὸς τὴν ἀλήθεια. Διότι, [ἡ ὁρατὴ δημιουργία], ἐκ φύσεως, ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ ἐνεργῇ τὴν μετοχή, [τὴν γεῦσι] στὴν ἡδονὴ καὶ στὴν ὀδύνη.

56. Ὅπου δὲν ἐπικρατεῖ ἡ λογική, ἐπέρχεται, φυσικῷ τῷ τρόπῳ, ἡ κυριαρχία τῆς αἰσθήσεως, στὴν ὁποία ἔχει ἀναμειχθῆ, κατὰ κάποιο τρόπο, ἡ δύναμι τῆς ἁμαρτίας, ἡ ὁποία παρασύρει κρυφά, διὰ τῆς ἡδονῆς, τὴν ψυχὴ σὲ οἶκτο πρὸς τὴν συγγενῆ [της], κατὰ τὴν ὑπόστασι, σάρκα. Σ᾽ αὐτὴν [τὴν κατάστασι ἡ ἁμαρτία], ἀφοῦ παραδίδῃ συνήθως σ᾽ αὐτήν, [τὴν ψυχή], ὡς φυσικό [της] ἔργο, τὴν ἐμπαθῆ καὶ γεμάτη ἡδονὴ ἐπιμέλεια τῆς σαρκός, [τὴν] ἀπομακρύνει ἀπὸ τήν, ἀντίστοιχη πρὸς τὴν φύσι [της], ζωὴ καὶ [τὴν] πείθει νὰ γίνῃ δημιουργὸς τῆς ἀνυπόστατης, [τῆς μὴ ὑφισταμένης αὐτῆς καθεαυτήν], κακίας.

57. Κακία τῆς νοερᾶς ψυχῆς εἶναι ἡ λήθη τῶν φυσικῶν καλῶν, ἡ ὁποία [λήθη] ἐπέρχεται ἀπὸ τὴν ἐμπαθῆ σχέσι καὶ ὡς πρὸς τὴν σάρκα καὶ ὡς πρὸς τὸν κόσμο, τὴν ὁποία

γος κατ᾽ ἐπιστήμην πνευματικήν, τήν τε τοῦ κόσμου καὶ τῆς σαρκὸς διερευνώμενος τὴν φύσιν καὶ πρὸς τὴν συγγενῆ τῶν νοητῶν χώραν τὴν ψυχὴν ἀπελαύνων, πρὸς ἣν οὐδεμίαν ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας ποιεῖται διάβασιν, οὐκ ἔχων καθάπερ γέφυραν πρὸς τὸν νοῦν διαβιβάζουσαν αὐτὸν ἔτι τὴν αἴσθησιν, διαλυθεῖσαν ἤδη πρὸς τὴν ψυχὴν κατὰ τὴν σχέσιν, καὶ τοῖς αἰσθητοῖς ἐναποῤῥιφεῖσαν θεάμασιν, ὧν διαβὰς τὴν σχέσιν καὶ τὴν φύσιν ὁ νοῦς, παντελῶς οὐκ αἰσθάνεται.

νη΄. Καθάπερ ὁ λόγος κρατῶν τῶν παθῶν, ἀρετῆς ὄργανον ποιεῖται τὰς αἰσθήσεις· οὕτω καὶ τὰ πάθη κρατοῦντα τοῦ λόγου, μορφοῦσι τὰς αἰσθήσεις πρὸς ἁμαρτίαν. Καὶ χρὴ νηφόντως σκοπεῖν τε, καὶ μελετᾷν, πῶς ἡ ψυχὴ τὴν καλὴν ποιήσεται δεόντως ἀντιστροφήν, τοῖς δι᾽ ὧν τὸ πρὶν ἐπλημμέλει χρωμένη πρὸς γένεσιν ἀρετῶν, καὶ ὑπόστασιν.

νθ΄. Τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον σαρκικῆς μὲν εἰσηγεῖται ζωῆς ἄρνησιν· πνευματικῆς δὲ ὁμολογίαν. Περὶ τούτων δὲ

[σχέσι] ἀφανίζει ἡ λογική, ὅταν διοικῇ στρατηγικά, σύμφωνα μὲ τὴν πνευματικὴ ἐπιστήμη, διερευνώντας τὴν φύσι καὶ τοῦ κόσμου καὶ τῆς σαρκὸς καὶ ἀπομακρύνοντας τὴν ψυχὴ στὴν συγγενῆ [της] μὲ τὰ νοητὰ χώρα, πρὸς τὴν ὁποία ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας δὲν βρίσκει καμία διάβασι, διότι [ἡ ψυχὴ] δὲν παρέχει, πλέον, τὴν αἴσθησι, ὡς γέφυρα, γιὰ νὰ διαβιβάζῃ αὐτόν, [τὸν νόμο τῆς ἁμαρτίας] πρὸς τὸν νοῦ, διότι [ἡ αἴσθησι] κατέπαυσε πλέον, ὡς πρὸς τὴν σχέσι μὲ τὴν ψυχή, καὶ ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ θεάματα, τῶν ὁποίων τὴν σχέσι καὶ τὴν φύσι ὁ νοῦς παντελῶς δὲν αἰσθάνεται, ἐπειδὴ [τὶς] ὑπερέβη.

58. Καθόσον ἡ λογικὴ κυριαρχεῖ στὰ πάθη, καθιστᾶ τὶς αἰσθήσεις ὄργανα τῆς ἀρετῆς· κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὅταν τὰ πάθη κυριαρχοῦν στὴν λογική, διαπλάθουν τὶς αἰσθήσεις πρόσφορες στὴν ἁμαρτία. Καὶ πρέπει μὲ νῆψι, καὶ νὰ παρατηροῦμε, καὶ νὰ ἐπιμελούμεθα, πῶς ἡ ψυχὴ θὰ κατορθώσῃ, ὅπως πρέπει, τὴν καλὴ ἀντιστροφή, ὥστε νὰ χρησιμοποιήσῃ ἐκεῖνες, μὲ τὶς ὁποῖες, προηγουμένως, ἁμάρτανε, γιὰ τὴν γέννησι καὶ τὴν σταθερότητα τῶν ἀρετῶν.

59. Τὸ Ἅγιο Εὐαγγέλιο εἰσηγεῖται, ἀφενός, τὴν ἄρνησι τῆς σαρκικῆς ζωῆς· ἀφετέρου τὴν ἀποδοχὴ

λέγω, τῶν ἀεὶ μὲν κατὰ ἄνθρωπον, λέγω δὲ τὴν ἀνθρωπίνην ἐν σαρκὶ κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ζωὴν ἀποθνησκόντων, ζώντων δὲ κατὰ Θεὸν μόνῳ τῷ πνεύματι[34]*, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον· καὶ τοὺς ἀμφ᾽ αὐτόν· τοὺς ζῶντας μὲν οὐδαμῶς ἰδίαν ζωήν, ζῶντα δὲ τὸν Χριστὸν ἐν ἑαυτοῖς κατὰ μόνην ἔχοντας*[35] *τὴν ψυχήν. Οὕτως οἱ διὰ τὸν Θεὸν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ νεκροὶ σαρκὶ κρίνονται, θλίψεις καὶ βασάνους πολλὰς καὶ στενοχωρίας ἔχοντες, καὶ διωγμούς, καὶ μυρία πειρασμῶν εἴδη μετὰ χαρᾶς ὑπομένοντες.*

ξ΄. Πᾶν πάθος κατὰ συμπλοκὴν πάντως αἰσθητοῦ τινος καὶ αἰσθήσεως, καὶ φυσικῆς δυνάμεως, θυμοῦ, λέγω, τυχόν, ἢ ἐπιθυμίας παρατραπέντος τοῦ κατὰ φύσιν συνίσταται. Ἐὰν οὖν τὸ πρὸς ἄλληλα κατὰ σύνθεσιν τέλος τοῦ τε αἰσθητοῦ, καὶ τῆς αἰσθήσεως, καὶ τῆς ἐπ᾽ αὐτῆς φυσικῆς δυνάμεως θεωρήσας ὁ νοῦς, δυνηθῇ πρὸς τὸν οἰκεῖον φύσει λόγον τούτων ἕκαστον διακρίνας ἐπαναγαγεῖν, καὶ θε-

τῆς πνευματικῆς. Ὁμιλῶ δὲ γιὰ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι συνεχῶς πεθαίνουν, ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπο, δηλαδὴ ἐννοῶ, ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη, σαρκικὴ ζωή, [τὴν παροῦσα], κατὰ τὴν διάρκεια αὐτοῦ τοῦ αἰῶνα, ἀλλὰ οἱ ὁποῖοι ζοῦν, σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, μόνο διὰ τοῦ [Παναγίου] Πνεύματος, ὅμοια μὲ τὸν θεῖο Ἀπόστολο καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τὸν ἀκολουθοῦν· ἐκείνους, [δηλαδή], οἱ ὁποῖοι δὲν ζοῦν μὲν καθόλου δική τους ζωή, ἀλλὰ ἔχουν τὸν Χριστὸ μέσα τους νὰ ζῇ στὴν ψυχή [τους], μοναδικά. [Καὶ] κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι [εἶναι] νεκροί, χάριν τοῦ Θεοῦ, στὸν αἰῶνα αὐτὸ δοκιμάζονται, ὅσον ἀφορᾶ τὴν σάρκα, ἔχοντας θλίψεις καὶ πολλὰ βάσανα καὶ δυσχέρειες καὶ ὑπομένοντας, μὲ χαρά, διωγμοὺς καὶ μύρια εἴδη πειρασμῶν.

60. Κάθε πάθος συγκροτεῖται, ὁπωσδήποτε, μὲ τὴν συμπλοκὴ κάποιου αἰσθητοῦ [πράγματος] μὲ κάποια αἴσθησι καὶ μὲ κάποια φυσικὴ δύναμι, καὶ ἐννοῶ, τυχόν, θυμοῦ ἢ ἐπιθυμίας, ἐνῶ παρεκτρέπεται τὸ κατὰ φύσιν, [ἢ φυσικὴ κατάστασι]. Ἐάν, ἑπομένως, ὁ νοῦς, βλέποντας τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συμπλοκῆς μεταξύ τους, καὶ τοῦ αἰσθητοῦ [πράγματος], καὶ τῆς αἰσθήσεως, καὶ τῆς πάνω σ᾽ αὐτὴν [τὴν αἴσθησι] φυσικῆς δυνάμεως, μπορέσῃ, ἀφοῦ [τὰ] διακρίνῃ, νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ καθένα ἀπὸ αὐτά, στὸν

ωρῆσαι καθ' ἑαυτὸ τὸ αἰσθητὸν ἄνευ τῆς πρὸς αὐτὸ τῆς αἰσθήσεως σχέσεως καὶ τὴν αἴσθησιν δίχα τῆς τοῦ αἰσθητοῦ πρὸς αὐτὴν οἰκειότητος καὶ τὴν ἐπιθυμίαν, φέρε εἰπεῖν, ἢ ἄλλην τινὰ τῶν κατὰ φύσιν δυνάμεων, χωρὶς τῆς ἐμπαθοῦς ἐπ' αἰσθήσει τε καὶ αἰσθητῷ διαθέσεως, ὡς ἡ τοῦ πάθους ποιὰ παρασκευάζει τὴν θεωρίαν γίνεσθαι κίνησις, διεσκέδασε καὶ ἐλέπτυνε κατὰ τὸν πάλαι τοῦ Ἰσραὴλ μόσχον[36] *τοῦ οἱουδήποτε συμβαίνοντος πάθους τὴν σύστασιν, καὶ ὑπὸ τὸ ὕδωρ τῆς γνώσεως ἔσπειρεν, ἀφανίσας παντελῶς καὶ αὐτὴν τῶν παθῶν τὴν ψιλὴν φαντασίαν, διὰ τῆς πρὸς ἑαυτὰ τῶν ἀποτελούντων αὐτὸ κατὰ φύσιν πραγμάτων ἀποκαταστάσεως.*

ξα'. Ὁ πολλοῖς πλημμελήμασι τῶν ἐκ τῆς σαρκὸς παθημάτων κεκηλιδωμένος βίος, χιτών ἐστιν ἐσπιλωμένος. Ὡς ἔκ τινος γὰρ ἐνδύματος τῆς κατὰ τὸν βίον ἀναστροφῆς, ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων διαφαίνεσθαι πέφυκεν, εἴτε δίκαιος, εἴτε ἄδικος· ὁ μὲν χιτῶνα καθαρὸν

δικό του φυσικὸ λόγο καὶ νὰ θεωρήση τὸ αἰσθητὸ [πρᾶγμα] αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ [μόνο του], χωρὶς τὴν σχέσι τῆς αἰσθήσεως πρὸς αὐτό, καὶ τὴν αἴσθησι χωρὶς τὴν ἐμπλοκὴ τοῦ αἰσθητοῦ [πράγματος] μαζί της, καὶ παραδείγματος χάριν, τὴν ἐπιθυμία ἢ κάποια ἄλλη ἀπὸ τὶς φυσικὲς δυνάμεις [τῆς ψυχῆς, ἐὰν μπορέση νὰ τὶς θεωρήση], χωρὶς τὴν ἐμπαθῆ διάθεσι, καὶ πρὸς τὴν αἴσθησι, καὶ πρὸς τὸ αἰσθητὸ [πρᾶγμα], κατὰ τὸν τρόπο, ποὺ ἡ κίνησι τοῦ πάθους καθορίζει, ποιᾶς λογῆς νὰ γίνεται ἡ [πνευματικὴ] θεωρία, [τότε] διεσκόρπισε καὶ κονιορτοποίησε τὴν συγκρότησι τοῦ ὁποιουδήποτε πάθους συμβαίνει, ὅπως, παλιά, τὸ μοσχάρι τοῦ Ἰσραὴλ καὶ διέλυσε καὶ ἀφάνισε, παντελῶς, κάτω ἀπὸ τὸ νερὸ τῆς γνώσεως καὶ αὐτὴ τὴν ψιλὴ φαντασία τῶν παθῶν, μὲ τὴν κατὰ φύσι ἐπαναφορὰ πρὸς τὸν ἑαυτό τους ἐκείνων τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα συγκροτοῦν αὐτὸ [τὸ πάθος].

61. Ὁ βίος, ὁ ὁποῖος ἔχει λερωθῆ μὲ πολλὲς ἁμαρτίες ἀπὸ τὰ σαρκικὰ πάθη, εἶναι, ὡς χιτώνας, κηλιδωμένος. Διότι ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἔχει, ἐκ φύσεως, τὸ ἰδίωμα, νὰ φαίνεται, ἀπὸ τὴν διαγωγὴ στὴν ζωὴ [του], σὰν ἀπὸ κάποιο ἔνδυμα εἴτε δίκαιος, εἴτε ἄδι-

ἔχων τὸν ἐνάρετον βίον· ὁ δὲ πονηροῖς ἐσπιλωμένην ἔργοις τὴν ζωὴν κεκτημένος. Ἢ μᾶλλον ἐσπιλωμένος ἀπὸ τῆς σαρκός ἐστι χιτών[37]*, ἡ κατὰ συνείδησιν μορφοῦσα διὰ τῆς μνήμης τῶν ἐκ τῆς σαρκὸς πονηρῶν κινημάτων τε καὶ ἐνεργημάτων τὴν ψυχὴν ἕξις τε, καὶ διάθεσις· ἣν ὁρῶσα διὰ παντὸς καθάπερ χιτῶνά τινα περὶ ἑαυτήν, δυσωδίας πληροῦται παθῶν. Ὡς γὰρ ἀπὸ τοῦ Πνεύματος διὰ τῶν ἀρετῶν ἀλλήλαις κατα λόγον συνυφαινομένων, ἀφθαρσίας γίνεται τῇ ψυχῇ χιτών, ὃν ἐνδυσαμένη γίνεται καλὴ καὶ ἐπίδοξος· οὕτω καὶ ἀπὸ τῆς σαρκός, τῶν παθῶν ἀλλήλοις κατὰ ἀναλογίαν συνυφαινομένων, γίνεταί τις χιτὼν ἀκάθαρτος καὶ ἐσπιλωμένος, ἐξ ἑαυτοῦ δεικνὺς γνώριμον τὴν ψυχήν, μορφὴν ἄλλην αὐτῇ, καὶ εἰκόνα παρὰ τὴν θείαν ἐνθέμενος.*

ξβ΄. Βεβαία πίστις ἐστὶ τῆς πρὸς ἐκθέωσιν ἐλπίδος τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων, ἡ τοῦ Θεοῦ ἐνανθρώπησις, τοσοῦτον Θεὸν ποιοῦσα τὸν ἄνθρωπον, ὅσον αὐτὸς γέγο-

κος. Ὁ μὲν [δίκαιος φαίνεται], διότι ἔχει τὸν ἐνάρετο βίο, ὡς καθαρὸ χιτῶνα. Ὁ δὲ [ἄδικος φαίνεται], διότι ἔχει καταστήσει τὴν ζωή [του] κηλιδωμένη ἀπὸ πονηρὰ ἔργα. Ἢ μᾶλλον ὁ κηλιδωμένος ἀπὸ τὴν σάρκα χιτώνας εἶναι ἐκείνη ἡ συνειδησιακή, καὶ κατάστασι καὶ διάθεσι, ἡ ὁποία δίδει μορφὴ στὴν ψυχή, μέσῳ τῆς μνήμης τῶν σαρκικῶν πονηρῶν, καὶ κινημάτων καὶ πράξεων, τὴν ὁποία, καθὼς πάντοτε βλέπει [ἡ ψυχή], σὰν χιτῶνα, γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτό της, γεμίζει ἀπὸ τὴν δυσωδία τῶν παθῶν. Διότι, ὅπως ἀπὸ τὸ [Πανάγιο] Πνεῦμα, διὰ τῶν ἀρετῶν, οἱ ὁποῖες συνυφαίνονται μεταξύ τους, ὅμοια πρὸς τὸν Λόγο, ὑφαίνεται, γιὰ τὴν ψυχή, ὁ χιτώνας τῆς ἀφθαρσίας, τὸν ὁποῖο φορώντας γίνεται καλὴ καὶ ἔνδοξη· κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἀπὸ τὴν σάρκα, [τὸ σαρκικὸ φρόνημα], ὅταν, κατ᾽ ἀναλογίαν, συνυφαίνωνται μεταξύ τους τὰ πάθη, ὑφαίνεται κάποιος χιτώνας ἀκάθαρτος καὶ σπιλωμένος, ὁ ὁποῖος καταδεικνύει, ἐξ ἑαυτοῦ του, τὴν ψυχὴ οἰκεία [πρὸς αὐτόν], διότι προσέδωσε σ᾽ αὐτὴν διαφορετικὴ μορφὴ ἀπὸ τὴν δική της καὶ ἀντίθετη πρὸς τὴν θεία εἰκόνα.

62. Ἡ ἐνανθρώπησι τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἀκλόνητη πιστοποίησι τῆς ἐλπίδος γιὰ τὴν ἐκθέωσι στὴ φύσι τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ κάνει τὸν ἄνθρωπο

νεν ἄνθρωπος. Ὁ γὰρ χωρὶς ἁμαρτίας[38] γενόμενος ἄνθρωπος, δῆλον ὅτι χωρὶς τῆς εἰς θεότητα μεταβολῆς τὴν φύσιν θεοποιήσει, καὶ τοσοῦτον ἀναβιβάσει δι' ἑαυτόν, ὅσον αὐτὸς διὰ τὸν ἄνθρωπον ἑαυτὸν κατεβίβασεν· ὅπερ μυστικῶς διδάσκων ὁ μέγας Ἀπόστολος, φησίν· ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις τὸν εἰς ἡμᾶς ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς τοῦ Θεοῦ χρηστότητος[39] δειχθήσεσθαι.

ξγ'. Τοῦ μὲν θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας ἐπιστατῶν ὁ λόγος, ποιεῖ τὰς ἀρετάς· ὁ δὲ νοῦς τοῖς λόγοις ἐπιβάλλων τῶν γεγονότων, τὴν ἄπταιστον συλλέγεται γνῶσιν. Ὅταν οὖν ὁ λόγος, μετὰ τὴν τῶν ἀντικειμένων ἀποβολήν, εὕρῃ τὸ κατὰ φύσιν ἐραστόν, καὶ ὁ νοῦς, μετὰ τὴν τῶν γινωσκομένων διάβασιν, λάβηται τῆς ὑπὲρ οὐσίαν καὶ γνῶσιν καὶ ὄντων αἰτίας, τηνικαῦτα τὸ τῆς θεώσεως κατὰ χάριν ἐπιγίνεται πάθος, τὸν μὲν λόγον ἀπάγον τῆς φυσικῆς διακρίσεως, ἔνθα τὸ διακρινόμενον οὐκ ἔστι· τὸν δὲ νοῦν καταπαῦον τῆς κατὰ φύσιν νοήσεως, ἔνθα

τόσο[3] θεό, ὅσο αὐτὸς ὁ Ἴδιος [ὁ Θεὸς] ἔχει γίνει ἄνθρωπος. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔγινε ἄνθρωπος, χωρὶς ἁμαρτία, [εἶναι] φανερό, ὅτι θὰ θεοποιήση τὴν [ἀνθρώπινη] φύσι, χωρὶς τὴν μεταβολή [της] σὲ θεότητα καὶ τόσο πολὺ θὰ [τὴν] ἀνυψώση, ἕνεκα τοῦ Ἑαυτοῦ Του, ὅσο Αὐτός, ἕνεκα τοῦ ἀνθρώπου, κατέβασε τὸν Ἑαυτό Του· τὸ ὁποῖο ἀκριβῶς διδάσκοντας, μυστικά, ὁ θεῖος Ἀπόστολος λέγει, ὅτι θὰ ἀποκαλυφθῇ στοὺς ἐπερχομένους αἰῶνες ὁ ὑπερβολικὸς πλοῦτος τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ πρὸς ἐμᾶς.

63. Τὸ μὲν λογικό, ὅταν ἔχῃ τὴν ἐποπτεία τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας, ἐπιτελεῖ τὶς ἀρετές· ὁ δὲ νοῦς, ὅταν ἀντιλαμβάνεται τοὺς λόγους τῶν δημιουργημάτων, ἀποκτᾶ τὴν ἀπλανῆ γνῶσι. Ὅταν, ἑπομένως, ἡ λογική, μετὰ τὴν ἀποβολή, ὅσων [τὴν] ἀντιστρατεύονται, εὕρῃ τὸ ἐπιθυμητό, ὡς πρὸς τὴν φύσι [της] καὶ [ὅταν] ὁ νοῦς, μετὰ τὸ ξεπέρασμα ἐκείνων, τὰ ὁποῖα γνωρίζονται, [ὅσων δηλαδὴ μποροῦν νὰ προσληφθοῦν ἀπὸ τὴν γνῶσι], καταληφθῇ ἀπὸ τὴν Αἰτία τῶν ὄντων, [ἀπὸ τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος εἶναι] πάνω καὶ πέρα ἀπὸ κάθε καὶ οὐσία καὶ γνῶσι, τότε ἐπέρχεται, κατὰ Χάριν, τὸ πάθος τῆς θεώσεως, τὸ ὁποῖο, ἀφενός, ἐκτρέπει τὴν λογικὴ ἀπὸ τὴν φυσική [της] διάκρισι, ἐκεῖ, ὅπου δὲν ὑπάρχει ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο δύναται νὰ διακριθῇ, [ἀντικείμενο διακρίσεως]· ἀφετέρου, σταματᾶ τὸν νοῦ

μὴ ἔστι τὸ γινωσκόμενον, καὶ ποιοῦν τῇ κατὰ τὴν στάσιν ταυτότητι Θεὸν τὸν ἀξιούμενον τῆς θείας μεθέξεως.

ξδʹ. Κατιωθεῖσαν τὴν ψυχὴν τῷ ῥύπῳ τῆς ἡδονῆς, ἀποκαθαίρει πόνος, καὶ ἀφηλοῖ παντελῶς αὐτῆς τὴν σχέσιν τῶν ὑλικῶν, τῆς πρὸς αὐτὰ φιλίας τὴν ζημίαν μεταμαθούσης· δι᾽ ἣν αἰτίαν ὁ Θεὸς συγχωρεῖ τῷ διαβόλῳ, κατὰ κρίσιν δικαίαν, τοὺς ἀνθρώπους βασάνοις καταπιέζειν.

ξεʹ. Ἡδονὴ καὶ λύπη, ἐπιθυμία καὶ φόβος, καὶ τὰ τούτοις ἑπόμενα, τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων προηγουμένως οὐ συνεκτίσθη· ἐπεὶ καὶ εἰς τὸν ὅρον ἂν συνετέλουν τῆς φύσεως. Λέγω δὴ παρὰ τοῦ Νυσσαέως μεγάλου Γρηγορίου μαθών, ὅτι διὰ τὴν τῆς τελειότητος ἔκπτωσιν ἐπεισήχθη ταῦτα, τῷ ἀλογωτέρῳ μέρει προσφυέντα τῆς φύσεως· δι᾽ ὧν ἀντὶ τῆς μακαρίας καὶ θείας εἰκόνος, εὐθὺς ἅμα τῇ παραβάσει διαφανὴς καὶ ἐπίδηλος ἐν τῷ ἀνθρώπῳ γέγονεν ἡ τῶν ἀλόγων ζῴων ὁμοίωσις. Ἔδει γὰρ τῆς ἀξίας τοῦ λόγου καλυφθείσης, ὑφ᾽ ὧν ἐπεσπά-

ἀπὸ τὴν κατὰ φύσι [του] νόησι, ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑφίσταται ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο δύναται νὰ γνωρισθῇ, [ἀντικείμενο γνώσεως] καὶ κατὰ τὴν στάσι [αὐτή], διὰ τοῦ ταυτισμοῦ [τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεό], κάνει θεὸ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀξιώνεται τὴν θεία μέθεξι.

64. Τὴν ψυχή, ἡ ὁποία γέμισε σκουριὰ ἀπὸ τὸν ρύπο τῆς ἡδονῆς, τὴν ἀποκαθαίρει ὁ πόνος καὶ ἀπεξαρτοποιεῖ, ἐντελῶς, τὴν σχέσι της ἀπὸ τὰ ὑλικά, διότι [ἡ ψυχὴ] ἔμαθε καλλίτερα τὴν ζημία τῆς φιλίας πρὸς αὐτά, [τώρα, πλέον, διὰ τοῦ πόνου]. Ἕνεκα αὐτῆς τῆς αἰτίας, ὁ Θεός, μὲ δίκαιη ἀπόφασι, ἐπιτρέπει στὸν διάβολο νὰ καταθλίβῃ τοὺς ἀνθρώπους μὲ βάσανα.

65. Ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ λύπη, ἡ ἐπιθυμία καὶ ὁ φόβος καὶ τὰ ἐπακόλουθα αὐτῶν δὲν δημιουργήθηκαν, ἐξ ἀρχῆς, μαζὶ μὲ τὴν φύσι τῶν ἀνθρώπων· ἐπειδή, [ἄλλως], θὰ συντελοῦσαν καὶ στὸν ὅρο, [στὸν νόμο], τῆς φύσεως. Λέγω, μάλιστα, ἐπειδὴ [τὸ] διδάχθηκα ἀπὸ τὸν Μέγα Γρηγόριο, τὸν ἐκ Νύσσης, ὅτι αὐτὰ εἰσήχθησαν μετέπειτα, ἐξ αἰτίας τῆς πτώσεως ἀπὸ τὴν τελειότητα [καὶ] συνήφθησαν μὲ τὸ πιὸ ἄλογο μέρος τῆς [ἀνθρωπίνης] φύσεως· διὰ τῶν ὁποίων, ἀντὶ τῆς μακαρίας καὶ θείας εἰκόνος, ἀμέσως, συγχρόνως μὲ τὴν παράβασι, ἔχει γίνει καταφανὴς καὶ πρόδηλη ἡ ὁμοίωσι μὲ τὰ ἄλογα ζῶα. Διότι ἔπρεπε, ἀφοῦ καλύφθηκε ἡ ἀξία τῆς

σατο τῆς ἀλογίας γνωρισμάτων, ἐνδίκως τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων κολάζεσθαι· σοφῶς εἰς συναίσθησιν τῆς λογικῆς μεγαλονοίας ἐλθεῖν οἰκονομοῦντος τοῦ Θεοῦ τὸν ἄνθρωπον.

ξς΄. Καλὰ γίνεται καὶ τὰ πάθη ἐν τοῖς σπουδαίοις, ὁπηνίκα σοφῶς αὐτὰ τῶν σωματικῶν ἀποστήσαντες, πρὸς τὴν τῶν οὐρανίων μεταχειριζώμεθα κτῆσιν· οἷον, ὅτε τὴν μὲν ἐπιθυμίαν τῆς νοερᾶς τῶν θείων ἐφέσεως ὀρεκτικὴν ἐργασώμεθα κίνησιν· τὴν ἡδονὴν δὲ τῆς ἐπὶ τοῖς θείοις χαρίσμασι τοῦ νοῦ θελητικῆς ἐνεργείας εὐφροσύνην ἀπήμονα· τὸν δὲ φόβον τῆς μελλούσης ἐπὶ πλημμελήμασι τιμωρίας προφυλακτικὴν ἐπιμέλειαν· τὴν δὲ λύπην διορθωτικὴν ἐπὶ παρόντι κακῷ μεταμέλειαν. Καὶ συντόμως εἰπεῖν, κατὰ τοὺς σοφοὺς τῶν ἰατρῶν, σώματι φθαρτικοῦ θηρὸς ἐχίδνης, τὴν οὖσαν, ἢ μελετωμένην ἀφαιρουμένους λώβησιν, τοῖς πάθεσι τούτοις πρὸς ἀναίρεσιν χρώμενοι παρούσης κακίας, ἢ προσδοκωμένης, καὶ κτῆσιν καὶ φυλακὴν ἀρετῆς

λογικῆς, νὰ τιμωρῆται, δικαίως, ἡ φύσι τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ γνωρίσματα τῆς ἀλογίας, τὰ ὁποία ἀπέσπασε [μόνη της ἡ ἀνθρώπινη φύσι, διὰ τῆς παρακοῆς], οἰκονομώντας [ἔτσι], μὲ σοφία, ὁ Θεὸς νὰ ἔρθη ὁ ἄνθρωπος σὲ συναίσθησι τῆς λογικῆς μεγαλειότητος τοῦ νοός [του].

66. Στοὺς ἐπιμελεῖς [περὶ τὰ πνευματικὰ] ἀποβαίνουν καλὰ καὶ τὰ πάθη, ὅταν, ἀφοῦ ἀπομακρύνωμε αὐτὰ ἀπὸ τὰ σωματικά, μὲ σοφία, [τὰ] διαχειριζώμεθα γιὰ τὴν ἀπόκτησι τῶν οὐρανίων· ὅπως, ἐπὶ παραδείγματι, ὅταν, τὴν μὲν ἐπιθυμία μεταστρέψωμε σὲ κίνησι, ἡ ὁποία ὀρέγεται τὴν νοερὰ ἔφεσι γιὰ τὰ θεῖα [πράγματα]· τὴν δὲ ἡδονὴ σὲ ἀπαραμείωτη εὐφροσύνη ἐνεργείας τοῦ νοός, ἡ ὁποία θέλει τὰ θεῖα χαρίσματα· ἐνῶ τὸν φόβο σὲ προφυλακτικὴ ἐπιμέλεια, ἔναντι τῆς μελλοντικῆς τιμωρίας, ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτημάτων [μας]· καὶ τὴν λύπη σὲ διορθωτικὴ μεταμέλεια γιὰ κάποιο τωρινὸ κακό. Καὶ γιὰ νὰ μιλήσωμε σύντομα, νὰ χρησιμοποιοῦμε αὐτὰ τὰ πάθη, γιὰ τὴν ἀναίρεσι ὑφισταμένης ἢ ἀναμενομένης κακίας καὶ γιὰ ἀπόκτησι καὶ διασφάλισι καὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως, [ἐνεργώντας], ὅπως οἱ ἐπιδέξιοι τῶν ἰατρῶν, οἱ ὁποῖοι ἀφαιροῦν, μὲ [τὸ ἴδιο] τὸ σῶμα τῆς ὀλεθρίας θηριώδους ὀχιᾶς,

τε καὶ γνώσεως.

ξζ΄. Ὁ μὲν τῆς πρώτης Διαθήκης νόμος, διὰ τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας, παντὸς μολυσμοῦ τὴν φύσιν ἀποκαθαίρει· ὁ δὲ τῆς καινῆς, διὰ τῆς θεωρητικῆς μυσταγωγίας ἀπὸ τῶν σωματικῶν πρὸς τὰ συγγενῆ τῶν νοητῶν θεάματα, τὸν νοῦν γνωστικῶς ἀναβιβάζει.

ξη΄. Ἡ θεία Γραφὴ τοὺς μὲν εἰσαγομένους, καὶ ἐπὶ τὰ προπύλαιά που τυγχάνοντας τῆς θείας αὐλῆς[40] τῶν ἀρετῶν, φοβουμένους καλεῖ[41]· τοὺς δὲ κτησαμένους σύμμετρον ἕξιν τῶν κατ᾽ ἀρετὴν λόγων τε καὶ τρόπων, οἶδεν ὀνομάζειν προκόπτοντας· τοὺς δὲ κατ᾽ ἀρετὴν γνωστικῶς ἤδη γεγενημένους τῆς τῶν ἀρετῶν ἐκφαντικῆς ἀληθείας τὴν κορυφήν, προσαγορεύει τελείους. Ὁ τοίνυν τὴν ἐν τοῖς πάθεσιν ἀρχαίαν ἀναστροφὴν ἀποστραφείς, καὶ πᾶσαν ἑαυτοῦ τὴν διάθεσιν διὰ τὸν φόβον ἐκδεδωκὼς τοῖς θείοις πράγμασιν, οὐδενὸς καλοῦ τῶν εἰσαγομένοις πρεπόντων καθυστερεῖ· κἂν οὔπω τὴν ἐν ἀρεταῖς ἕξιν ἐκτήσατο, καὶ τῆς

τὴν βλάβη, ἡ ὁποία ὑφίσταται ἢ ἐπαπειλεῖται.

67. Ὁ μὲν Νόμος τῆς ἀρχικῆς, [τῆς Παλαιᾶς] Διαθήκης, ἀποκαθαίρει τὴν [ἀνθρώπινη] φύσι, μὲ τὴν πρακτικὴ φιλοσοφία, ἀπὸ κάθε μολυσμό. Ὁ δὲ [Νόμος] τῆς Καινῆς [Διαθήκης], διὰ τῆς θεωρητικῆς μυσταγωγίας, ἐξυψώνει τὸν νοῦ, μὲ τὴν [θεία] γνῶσι, ἀπὸ τὰ σωματικὰ [πράγματα], πρὸς τὰ θεάματα, τὰ συγγενῆ μὲ τὰ νοητά.

68. Ἡ Ἁγία Γραφὴ τοὺς μὲν ἀρχαρίους, οἱ ὁποῖοι καὶ βρίσκονται κάπου στὰ προπύλαια τῆς θείας αὐλῆς τῶν ἀρετῶν, [τοὺς] ἀποκαλεῖ «φοβουμένους» [τὸν Θεό]. Ἐνῶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀπέκτησαν, ὡς πρὸς τὴν ἀρετή, μιὰ μέτρια κατάστασι καὶ τῶν λόγων καὶ τῶν τρόπων γνωρίζει νὰ τοὺς ἀποκαλῆ «προκόπτοντας», [δηλαδὴ ἐκείνους, ποὺ προοδεύουν]. Καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι, διὰ τῆς [ἀσκήσεως] τῆς ἀρετῆς, ἔχουν ἤδη φθάσει, μὲ τὴν [θεία] γνῶσι, στὴν κορυφὴ τῆς ἀποκαλυπτικῆς ἀληθείας τῶν ἀρετῶν, τοὺς προσφωνεῖ «τελείους». Ἐπομένως, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀποστράφηκε τὴν παλαιὰ ἀναστροφὴ μὲ τὰ πάθη καὶ ἔχει παραδώσει, ἐξ αἰτίας τοῦ [θείου] φόβου, ὁλόκληρη τὴν διάθεσι στὰ θεῖα πράγματα, δὲν ὑστερεῖ σὲ κανένα καλό, ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἁρμόζουν στοὺς ἀρχαρίους· ἀκόμη κι ἂν δὲν ἀπέκτησε τὴν κατάστασι τῶν ἀρε-

ἐν τοῖς τελείοις λαλουμένης σοφίας[42] *γέγονε μέτοχος· ἀλλ᾽ οὐδὲ ὁ προκόπτων τῶν ἐπιβεβλημένων εἶναι αὐτοῦ τῷ βαθμῷ καλῶν τινὸς ὑστερεῖ· κἂν τὴν αὐτὴν οὔπω τοῖς τελείοις ὑπερέχουσαν τῶν θείων ἐκτήσατο γνῶσιν. Οἱ γὰρ τέλειοι τῆς θεωρητικῆς ἤδη μυστικῶς ἀξιωθέντες θεολογίας, καὶ πάσης φαντασίας ὑλικῆς τὸν νοῦν καθαρὸν καταστήσαντες, καὶ εἰκόνος [recte: εἰκόνα]*[ε΄] *τῆς θείας ὡραιότητος ὅλην ἀνελλιπῶς φέρουσαν τὴν ἐκμίμησιν, τὴν θείαν ἀγάπην ἐν ἑαυτοῖς ἐνστερνισάμενοι φαίνονται.*

ξθ΄. Διττός ἐστιν ὁ φόβος· ὁ μὲν ἁγνός, ὁ δὲ οὐχ ἁγνός· ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ πλημμελήμασι κατ᾽ ἐξοχὴν κολάσεως συνιστάμενος φόβος, αἰτίαν ἔχων τῆς οἰκείας γενέσεως τὴν ἁμαρτίαν οὐχ ἁγνός· οὐδὲ ἔσται διαπαντός, τῇ ἁμαρτίᾳ διὰ τῆς μετανοίας συναφανιζόμενος. Ὁ δὲ δίχα τῆς ἐπὶ πλημμελήμασι λύπης ἀεὶ συνεστώς, οὗτος φόβος ἁγνός, καὶ ἀπογενήσεται ποτέ· διότι περ οὐσιωδῶς ἐμπέφυκέ πως τῷ Θεῷ πρὸς

τῶν καὶ δὲν ἔχει γίνει ἀκόμη μέτοχος τῆς σοφίας, ἡ ὁποία διδάσκεται στοὺς τελείους. Ἀλλὰ οὔτε ὁ «προκόπτων», [ἐκεῖνος, ποὺ προοδεύει, τῆς δευτέρας πνευματικῆς βαθμίδος], ὑστερεῖ σὲ κάτι ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ καλά, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦνται νὰ ὑφίστανται στὴν [πνευματική] του βαθμίδα· ἔστω κι ἂν δὲν ἀπέκτησε ἀκόμη τήν, ὅμοια μὲ τοὺς τελείους, ἐξέχουσα γνῶσι τῶν θείων. Οἱ τέλειοι, βέβαια, οἱ ὁποῖοι ἤδη ἀξιώθηκαν, μυστικῶς, τῆς θεωρητικῆς θεολογίας καὶ κατέστησαν τὸν νοῦ καθαρὸ ἀπὸ κάθε ὑλικὴ φαντασία καὶ [τὸν ἔκαναν] εἰκόνα, ἡ ὁποία παρουσιάζει, χωρὶς ἔλλειψι, ὁλόκληρη τὴν απομίμησι τῆς θείας ὡραιότητος, ἀποδεικνύονται, ὅτι ἐνστερνίστηκαν μέσα τους τὴν θεία ἀγάπη.

69. Ὁ φόβος εἶναι δύο εἰδῶν. Ὁ μὲν [ἕνας εἶναι] ἁγνός, ἐνῶ ὁ [ἄλλος] δὲν [εἶναι] ἁγνός. Διότι ὁ μὲν φόβος τῆς κολάσεως, ὁ ὁποῖος, κατ᾽ ἐξοχήν, συμβαίνει, λόγῳ τῶν ἁμαρτημάτων, ἐπειδὴ ἔχει, ὡς αἰτία τῆς δημιουργίας του, τὴν ἁμαρτία, δὲν [εἶναι] ἁγνός· οὔτε θὰ ὑπάρχῃ πάντοτε, διότι, διὰ τῆς μετανοίας, ἐξαφανίζεται, μαζὶ μὲ τὴν ἁμαρτία. Ἐνῶ ἐκεῖνος [ὁ φόβος], ὁ ὁποῖος ἐκδηλώνεται πάντοτε, χωρὶς τὴν λύπη ἀπό τὰ ἁμαρτήματα, αὐτὸς [εἶναι] φόβος ἁγνὸς καὶ δὲν θὰ λείψῃ ποτέ· διότι, μάλιστα, ἐν σχέσει πρὸς τὴν δημι-

τὴν κτίσιν, ποιούμενος ἔκδηλον αὐτοῦ πᾶσι τὴν φυσικὴν αἰδεσιμότητα, τὴν ὑπὲρ πᾶσαν βασιλείαν καὶ δύναμιν ὑπεροχήν.

ο'. Ὁ μὴ φοβούμενος τὸν Θεὸν ὡς κριτήν, ἀλλ' αἰδούμενος αὐτὸν διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς ἀπείρου δυνάμεως ὑπεροχήν, οὐκ ἔχει δικαίως ὑστέρημα, τέλειος ὑπάρχων ἐν τῇ ἀγάπῃ, μετ' αἰδοῦς, καὶ τῆς πρεπούσης σεβασμιότητος ἀγαπῶν τὸν Θεόν· καὶ οὗτός ἐστιν ὁ κτησάμενος τὸν διαμένοντα φόβον εἰς αἰῶνα αἰῶνος[43]*, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῷ ὑστέρημα*[44] *τὸ παράπαν οὐδέν.*

οα'. Ἐκ τῶν ὄντων, τὸν τῶν ὄντων γινώσκομεν αἴτιον· καὶ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ὄντων, τὴν ἐνυπόστατον τοῦ ὄντος διδασκόμεθα σοφίαν· καὶ ἐκ τῆς ὄντως [recte: τῶν ὄντων][ϛ'] *φυσικῆς κινήσεως, τὴν ἐνυπόστατον τοῦ ὄντος μανθάνομεν ζωήν, τὴν τῶν ὄντων ζωοποιὸν δύναμιν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.*

οβ'. Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, οὐδενὸς ἄπεστι τῶν ὄντων, καὶ μάλιστα τῶν λόγου καθ' ὁτιοῦν μετειληφότων. Συνεκτι-

ουργία, εἶναι ἀπὸ τὸν Θεὸ κάπως ἐγγενὴς μὲ τὴν οὐσία [της], φανερώνοντας σὲ ὅλους τὴν φυσικὴ σεβασμιότητα [τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ] τὴν ὑπεροχὴ [Του] πάνω ἀπὸ κάθε βασιλεία καὶ δύναμι.

70. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν φοβᾶται τὸν Θεό, ὡς δικαιοκρίτη, ἀλλὰ Τὸν σέβεται γιὰ τὴν ὑπερβάλλουσα ὑπεροχὴ τῆς ἀπείρου δυνάμεώς Του, δὲν ἔχει ἀσφαλῶς καμία [πνευματικὴ] ἔλλειψι, διότι εἶναι τέλειος στὴν [θεία] ἀγάπη, ἀφοῦ ἀγαπᾶ τὸν Θεὸ μὲ τὸ δέος καὶ τὸν σεβασμό, ποὺ ἁρμόζει καὶ αὐτὸς εἶναι, ποὺ ἀπέκτησε τὸν φόβο, ὁ ὁποῖος παραμένει στὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος καὶ δὲν ὑπάρχει σ' αὐτὸν καμία [πνευματικὴ] ἔλλειψι, οὔτε στὸ ἐλάχιστο.

71. Ἀπὸ τὰ ὄντα γνωρίζομε τὸν Αἴτιο τῶν ὄντων· καὶ ἀπὸ τὴν διαφορὰ τῶν ὄντων διδασκόμεθα τὴν ἐνυπόστατο Σοφία τοῦ Ὄντος [τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ]. Καὶ ἀπὸ τὴν ὄντως φυσικὴ κίνησι τῶν ὄντων μαθαίνομε τὴν ἐνυπόστατη Ζωὴ τοῦ Ὄντος [τοῦ Θεοῦ], δηλαδή, τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, τὴν δύναμι ποὺ ζωοποιεῖ τὰ ὄντα.

72. Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα δὲν ἀπουσιάζει ἀπὸ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα καὶ μάλιστα ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μετέχουν σὲ ὁποιαδή-

κὸν γὰρ ὑπάρχει τῆς ἑκάστου γνώσεως, ὅτι Θεός, καὶ Θεοῦ Πνεῦμα, κατὰ δύναμιν προνοητικῶς διὰ πάντων χωροῦν, καὶ τὸν ἐν ἑκάστῳ λόγον κατὰ φύσιν ἀνακινοῦν, καὶ δι᾽ αὐτοῦ πρὸς συναίσθησιν τῶν πλημμελῶς παρὰ τὸν θεσμὸν τῆς φύσεως πεπραγμένων ἄγον τὸν αἰσθανόμενον· καὶ τὴν προαίρεσιν εὔεικτον ἔχοντα πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ἐκ φύσεως ὀρθῶν λογισμῶν. Διὸ καὶ πολλοὺς εὑρίσκομεν καὶ τῶν ἄγαν βαρβάρων καὶ νομάδων ἀνθρώπων, καλοκἀγαθίας μεταποιουμένους, καὶ τοὺς ἀνέκαθεν κρατήσαντας ἐν αὐτοῖς θηριώδεις ἀθετοῦντας νόμους.

ογʹ. Ἔστι μὲν ἐν πᾶσιν ἁπλῶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καθ᾽ ὃ πάντων ἐστὶ συνεκτικόν, καὶ τῶν φυσικῶν σπερμάτων ἀνακινητικόν· προσδιωρισμένως δὲ ἐν πᾶσι τοῖς ἐν νόμῳ, καθ᾽ ὅτι τῆς τῶν ἐντολῶν ἐστὶν ὑποδεικτικὸν παραβάσεως, καὶ τῆς κατὰ Χριστὸν προσαγορευθείσης ἐπαγγελίας φωτιστικόν· ἐν δὲ πᾶσι τοῖς κατὰ Χριστὸν πρὸς τοῖς εἰρημένοις, καὶ ὡς υἱοθετι-

ποτε λογική. Διότι συγκροτεῖ τὴν γνῶσι τοῦ καθενός, ἐπειδὴ [εἶναι] ὁ Θεὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖο προχωρεῖ μὲ τὴν δύναμί Του, ἀνάμεσα ἀπ᾽ ὅλα [τὰ ὄντα], προνοητικὰ καὶ διεγείρει τὸ κατὰ φύσι λογικό, ποὺ ἔχει τὸ καθένα καὶ μέσῳ Αὐτοῦ τοῦ Ἰδίου [τοῦ Θεοῦ], ὁδηγεῖ σὲ συναίσθησι ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος αἰσθάνεται, ὅσα ἔχουν γίνει λανθασμένα, ἀντίθετα μὲ τὸν νόμο τῆς φύσεως· καὶ διατηρεῖ τὴν προαίρεσι ὑπάκουη στὴν ἀποδοχὴ τῶν ὀρθῶν λογισμῶν, τῶν συμφώνων μὲ τὴν φύσι. Γι᾽ αὐτὸ καὶ βρίσκομε πολλοὺς καὶ ἀπὸ τοὺς πολὺ βαρβάρους καὶ ἀπὸ τοὺς νομάδες νὰ ἐνστερνίζωνται τὴν ἀγαθότητα καὶ νὰ καταργοῦν τοὺς θηριώδεις νόμους, οἱ ὁποῖοι ἀνέκαθεν ἐπικρατοῦσαν σ᾽ αὐτούς.

73. Σὲ ὅλα [τὰ ὄντα] βρίσκεται σαφῶς τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, καθόσον ὅλα [τὰ] συνέχει καὶ διεγείρει τὰ φυσικά [τους] στοιχεῖα. [Τὸ Πανάγιο Πνεῦμα βρίσκεται], ὅμως, μὲ τρόπο περισσότερο ἰσχυρό, σὲ ὅλους [ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ζοῦν] μὲ τὸν Νόμο [τοῦ Θεοῦ], καθότι [τοὺς] ὑποδεικνύει τὴν παράβασι τῶν ἐντολῶν καὶ [τοὺς] φωτίζει σχετικὰ μὲ τὴν ζωὴ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία [τοὺς] παραδόθηκε. Ἐπιπλέον, μ᾽ αὐτὰ τὰ ὁποῖα εἰπώθηκαν, [τὸ Πανάγιο Πνεῦμα] υἱοθετεῖ ἐπίσης ὅλους [ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ζοῦν],

κόν. Ὡς δὲ σοφίας ποιητικόν, ἐν οὐδενὶ τῶν εἰρημένων ἐστὶν ἁπλῶς, πλὴν τῶν συνιέντων, καὶ ἑαυτοὺς διὰ τῆς ἐνθέου πολιτείας ἀξίους ποιησαμένων τῆς αὐτοῦ θεωτικῆς ἐνοικήσεως. Πᾶς γὰρ μὴ ποιῶν τὰ θεῖα θελήματα κἂν πιστὸς ᾖ, ἀσύνετον ἔχει τὴν καρδίαν, ὡς πονηρῶν λογισμῶν ἐργαστήριον, καὶ τὸ σῶμα κατάχρεων ἁμαρτίαις, ὡς διαπαντὸς μολυσμοῖς παθῶν ἐνεχόμενον.

οδ'. Ὁ τῆς σωτηρίας ὀρεγόμενος πάντων ἀνθρώπων Θεός, καὶ πεινῶν αὐτῶν τὴν ἐκθέωσιν, τὴν τούτων οἴησιν ὡς τὴν ἄκαρπον ἀναξηραίνει συκῆν[45]*, ὅπως τοῦ δοκεῖν εἶναι δίκαιοι, τὸ εἶναι μᾶλλον προκρίναντες. Τὸν μὲν καθ' ὑπόκρισιν τῆς ἠθικῆς ἐπιδείξεως ἐκδυσάμενοι χιτῶνα, τὸν ἐνάρετον δέ, καθὼς ὁ θεῖος βούλεται λόγος, ἀνοθεύτως μετελθόντες βίον, εὐσεβῶς τὴν ζωὴν διενέγκωσι, Θεῷ μᾶλλον τῆς ψυχῆς τὴν διάθεσιν, ἢ τοῖς ἀνθρώποις τὸν ἐκτὸς ἐπιδεικνύμενοι περὶ τὰ ἤθη σχηματισμόν.*

οε'. Ἕτερός ἐστιν ὁ τοῦ ποι-

κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ. Σὲ κανέναν, ὅμως, ἀπὸ τοὺς ἀναφερθέντας, δὲν προσδίδει, πράγματι, ἄμεσα τὴν Σοφία [τοῦ Θεοῦ], ἐκτὸς ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ὑπακούουν [στὶς ἐντολὲς τοῦ Χριστοῦ] καὶ κατέστησαν τοὺς ἑαυτούς τους, μὲ τὴν ἔνθεη πολιτεία [τους], ἀξίους τῆς ἐνοικήσεως Αὐτοῦ τοῦ Ἰδίου [τοῦ Παναγίου Πνεύματος], ἡ ὁποία [ἐνοίκησι] ἐνεργεῖ τὴν θέωσί [τους]. Διότι καθένας, ὁ ὁποῖος δὲν κάνει τὰ θεῖα θελήματα, ἀκόμη κι ἂν εἶναι πιστός, ἔχει ἀσύνετη τὴν καρδία [του], σὰν ἐργαστήριο πονηρῶν λογισμῶν καὶ [ἔχει] τὸ σῶμα του βουτηγμένο στὶς ἁμαρτίες, καθὼς ὑπόκειται, συνεχῶς, στοὺς μολυσμοὺς τῶν παθῶν.

74. Ὁ Θεὸς ὁ ὁποῖος λαχταρᾶ τὴν σωτηρία ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ πεινᾶ τὴν θέωσί τους, καταξηραίνει τὴν οἴησι [τὴν ἔπαρσί] τους, σὰν τὴν ἄκαρπη συκιά, ὥστε ἀπὸ τὸ νὰ νομίζουν, ὅτι εἶναι δίκαιοι, νὰ προτιμήσουν, μᾶλλον, τὸ νὰ εἶναι [ὄντως δίκαιοι]. [Καὶ] ἀφοῦ ἀφενὸς ἀπεκδυθοῦν τὸν χιτῶνα τῆς ὑποκριτικῆς, ἠθικῆς ἐπιδείξεως, ἀφετέρου ἀσκήσουν ἀνυπόκριτα τὴν ἐνάρετη πολιτεία, ὅπως θέλη ὁ θεῖος Λόγος, νὰ διέλθουν, μὲ εὐσέβεια, τὴν ζωή [τους], ἐπιδεικνύοντας στὸν Θεό, μᾶλλον, τὴν διάθεσι τῆς ψυχῆς τους, παρὰ στοὺς ἀνθρώπους τὴν σχετικὴ μὲ τὰ ἤθη ἐξωτερικὴ ἐμφάνισι.

75. Ἄλλος εἶναι ὁ λόγος, γιὰ τὸν

εῖν, καὶ ἕτερος ὁ τοῦ πάσχειν λόγος. Καὶ ὁ μὲν τοῦ ποιεῖν λόγος ἐστὶν ἡ φυσικὴ πρὸς ἀρετῶν ἐνέργειαν δύναμις· ὁ δὲ τοῦ πάσχειν, ἢ χάρις τῶν ὑπὲρ φύσιν, ἢ σύμβασις τῶν παρὰ φύσιν. Ὡς γὰρ τοῦ ὑπερόντος φυσικὴν οὐκ ἔχομεν δύναμιν, οὕτως [addendum: οὔτε] τοῦ μὴ ὄντος ἔχομεν φύσει τὴν δύναμιν. Πάσχομεν οὖν ὡς ὑπὲρ φύσιν οὖσαν κατὰ χάριν, ἀλλ᾽ οὐ ποιοῦμεν τὴν θέωσιν. Οὐ γὰρ ἔχομεν φύσει δεκτικὴν τῆς θεώσεως δύναμιν. Καὶ πάσχομεν πάλιν ὡς παρὰ φύσιν, γνώμῃ κατὰ σύμβασιν τὴν κακίαν. Οὐ γὰρ ἔχομεν πρὸς γένεσιν κακίας φυσικὴν δύναμιν. Ποιοῦμεν οὖν ἐνταῦθα φύσει ὄντες τὰς ἀρετάς, πρὸς τὸ ταύτας ποιεῖν ἔχοντες φυσικὴν τὴν δύναμιν. Πάσχομεν δὲ κατὰ τὸ μέλλον τὴν θέωσιν, τὴν πρὸς τὸ παθεῖν ταύτην κατὰ δωρεὰν χάριν δεχόμενοι.

ος΄. Ποιοῦμεν ἡμεῖς, ἐφ᾽ ὅσον τήν τε τῶν ἀρετῶν ποιητικὴν φύσει λογικὴν ἔχομεν δύναμιν ἐνεργουμένην· καὶ τὴν πάσης γνώσεως δεκτικὴν νοερὰν ἀσχέτως δύναμιν, πᾶ-

ὁποῖο πράττομε καὶ ἄλλος [ὁ λόγος] γιὰ τὸν ὁποῖο πάσχομε. Καὶ ὁ μὲν λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο πράττομε εἶναι ἡ φυσικὴ δύναμι γιὰ τὴν διάπραξι τῶν ἀρετῶν. Ὁ δὲ [λόγος] γιὰ νὰ πάσχωμε [εἶναι] ἢ ἡ Χάρι τῶν ὑπὲρ φύσιν [ἄκτιστη ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ] ἢ ἡ σύμβασι [τὸ συμβεβηκὸς] τῶν παρὰ φύσι. Διότι, ὅπως δὲν διαθέτομε φυσικὴ δύναμι, γιὰ τὸ ὑπερόν, [τὸ ὑπεράνω τῆς ὑπάρξεώς μας], κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο οὔτε τὴν δύναμι τοῦ μὴ ὄντος διαθέτομε, ἐκ τῆς φύσεώς [μας]. Ἑπομένως, πάσχομε κατὰ Χάριν, ἀλλὰ δὲν πράττομε [πραγματοποιοῦμε] τὴν θέωσι, ἐπειδὴ [ἡ θέωσι] εἶναι ὑπὲρ φύσιν. Διότι δὲν διαθέτομε δύναμι χωρητικὴ τῆς θεώσεως. Καὶ πάσχομε πάλι τὴν κακία ἐκ τῆς γνώμης [μας], ὡς παρὰ φύσιν [κατάστασι], κατὰ συμβεβηκός, [ὡς μὴ ὀντολογικὸ γνώρισμα τοῦ εἶναι]. Διότι δὲν ἔχομε φυσικὴ δύναμι γιὰ τὴν δημιουργία τῆς κακίας. Ἑπομένως, ἐδῶ, [στὴν παροῦσα ζωή], καθὼς ὑπάρχομε φυσικῶς, διαπράττομε τὶς ἀρετές, ἐπειδὴ διαθέτομε τὴν φυσικὴ δύναμι νὰ πράττωμε αὐτές. Πάσχομε, ὅμως, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ μέλλοντος τὴν θέωσι, διότι τὴν σχετικὴ αὐτὴ μὲ τὸ νὰ πάσχωμε δωρεά, [τὴν] δεχόμεθα κατὰ Χάριν.

76. Ἐμεῖς πράττομε, ἐφόσον διαθέτομε ἐνεργὸ καὶ τὴν ἐκ φύσεως λογικὴ δύναμι, γιὰ τὴν διάπραξι τῶν ἀρετῶν καὶ τὴν χωρητικὴ κάθε γνώσεως νοερὰ δύναμι, ἡ ὁποία διέρχεται,

σαν τῶν ὄντων καὶ γινωσκομένων φύσιν διαβαίνουσαν, καὶ πάντας κατόπιν ἑαυτῆς τοὺς αἰῶνας ποιουμένην. Πάσχομεν δέ, ἡνίκα τῶν ἐξ ὄντων τοὺς λόγους τελείως περάσαντες, εἰς τὴν τῶν ὄντων ἀγνώστως ἔλθωμεν αἰτίαν, καὶ συγκαταπαύσωμεν τοῖς φύσει πεπερασμένοις τὰς οἰκείας δυνάμεις ἐκεῖνο γινόμενοι, ὅπερ τῆς κατὰ φύσιν δυνάμεως οὐδαμῶς ὑπάρχει κατόρθωμα· ἐπειδὴ τοῦ ὑπὲρ φύσιν ἡ φύσις καταληπτικὴν οὐ κέκτηται δύναμιν. Θεώσεως γὰρ οὐδὲν γενητὸν κατὰ φύσιν ἐστὶ ποιητικόν, ἐπειδὴ μηδὲ Θεοῦ καταληπτικόν. Μόνης γὰρ τῆς θείας χάριτος ἴδιον τοῦτο πέφυκεν εἶναι, τὸ ἀναλόγως, τοῖς οὖσι χαρίζεσθαι θέωσιν· τῆς λαμπρυνούσης τὴν φύσιν τῷ ὑπὲρ φύσιν φωτί, καὶ τῶν οἰκείων ὅρων αὐτὴν ὑπεράνω κατὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς δόξης ποιουμένης.

οζ΄. Τὰς ἀρετὰς ποιοῦντες μετὰ τήνδε παυόμεθα τὴν ζωήν· τὴν δὲ κατὰ χάριν ὑπὲρ αὐτῶν οὐ παυόμεθα πάσχοντες θέωσιν. Τὸ γὰρ ὑπὲρ φύσιν πάθος, ἀόριστον, ὅτι καὶ δρα-

ἀσυγκράτητα, κάθε φύσι τῶν ὄντων [ἐκείνων, ποὺ ὑπάρχουν] καὶ ποὺ δύνανται νὰ γνωρισθοῦν καὶ ἀφήνει πίσω της ὅλους τοὺς αἰῶνες. Καὶ πάσχομε ὅταν, ἀφοῦ περάσωμε τελείως τοὺς λόγους ἀπὸ τὰ ὄντα, φθάσωμε στὴν Αἰτία τῶν ὄντων, κατὰ τρόπο, ποὺ ξεπερνᾶ τὴν γνῶσι καὶ καταπαύσωμε τὶς προσωπικές μας δυνάμεις, μαζὶ μὲ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶναι, ἐκ φύσεως, πεπερασμένα, γιὰ νὰ γίνωμε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο, ἀκριβῶς, μὲ κανένα τρόπο δὲν εἶναι κατόρθωμα τῆς φυσικῆς δυνάμεως· ἐπειδὴ ἡ φύσι δὲν διαθέτει δύναμι ἱκανὴ νὰ φθάσῃ τὸ ὑπὲρ φύσιν. Διότι τίποτα τὸ ὁποῖο ἔχει δημιουργηθῆ, κατὰ φύσιν, δὲν εἶναι ἱκανὸ νὰ ἐνεργήσῃ τὴν θέωσι, ἐπειδὴ οὔτε τὸν Θεὸ εἶναι ἱκανὸ νὰ προσεγγίσῃ. Διότι αὐτό, [δηλαδὴ] τὸ νὰ χαρίζεται, ἀναλόγως, στὰ ὄντα ἡ θέωσι, μπορεῖ, ἐκ φύσεως, νὰ εἶναι ἰδίωμα μόνο τῆς θείας Χάριτος, ἡ ὁποία λαμπρύνει τὴν φύσι μὲ τὸ ὑπὲρ φύσιν φῶς καὶ κάνει αὐτὴν [τὴν φύσι] ὑπεράνω τῶν δικῶν της ὅρων, ἀνάλογα μὲ τὴν ὑπερβολὴ τῆς δόξας, [ποὺ χαρίζεται].

77. Μετὰ ἀπ᾽ αὐτὴ τὴν ζωὴ παύομε νὰ ἐπιτελοῦμε τὶς ἀρετές· ἀλλὰ δὲν παύομε νὰ πάσχωμε τήν, ἐξ αἰτίας τους, κατὰ Χάριν, θέωσι. Διότι, τὸ ὑπὲρ φύσιν πάθος[4] [εἶναι] ἄνευ ὁρίων, καθότι

στικόν· τὸ δὲ παρὰ φύσιν ἀνύπαρκτον, καὶ ἀδρανές.

οη΄. Τῶν θείων ἀγαθῶν, τύποι, οἵ τε κατ᾽ ἀρετὴν τρόποι, καὶ οἱ τῶν ὄντων λόγοι· οἷς Θεὸς διαπαντὸς ἄνθρωπος γίνεται· ὡς μὲν σῶμα, τοὺς τρόπους ἔχων τῶν ἀρετῶν· ὡς δὲ ψυχήν, τοὺς ἐν πνεύματι λόγους τῆς γνώσεως, οἷς τοὺς ἀξίους θεοποιεῖ· χαρακτῆρα διδοὺς ἀρετῆς ἐνυπόστατον, καὶ ἀπλανοῦς γνώσεως ἐνούσιον χαριζόμενος ὕπαρξιν.

οθ΄. Ὁ πιστός, κατὰ τὸν Ἅγιον Πέτρον, καὶ πρακτικὸς νοῦς, ὑπὸ Ἡρῴδου κρατούμενος, τοῦ δερματίνου νόμου, δερμάτινος γὰρ ὁ Ἡρῴδης ἑρμηνεύεται, ὅπερ ἐστι τὸ φρόνημα τῆς σαρκός, ὑπὸ δύο συγκλείεται φύλακας, καὶ μίαν πύλην σιδηρᾶν, πολεμούμενος ἔκ τε τῆς τῶν παθῶν ἐνεργείας, καὶ ἐκ τῆς κατὰ διάνοιαν ἐπὶ τοῖς πάθεσι συγκαταθέσεως· ἅστινας καθάπερ φυλακάς, ἤγουν εἱρκτάς, διὰ τοῦ λόγου τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας, ὡς δι᾽ ἀγγέλου διαπεράσας, ἔρχεται ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν τὴν φέρουσαν εἰς τὴν

[εἶναι] καὶ ἱκανό πρὸς δρᾶσι, [ἐνεργητικὸ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ]· τὸ δὲ παρὰ φύσι [πάθος εἶναι] ἀνύπαρκτο καὶ ἀνίκανο πρὸς δρᾶσι, [ἀνενεργό].

78. Τύποι τῶν θείων ἀγαθῶν [εἶναι] καὶ οἱ σχετικοὶ μὲ τὴν ἀρετὴ τρόποι καὶ οἱ λόγοι τῶν ὄντων, διὰ τῶν ὁποίων, συνεχῶς, ὁ Θεὸς γίνεται ἄνθρωπος· ἔχοντας μέν, ὡς σῶμα, τοὺς τρόπους τῶν ἀρετῶν· ἐνῶ, ὡς ψυχή, τοὺς ἐν [Ἁγίῳ] Πνεύματι λόγους τῆς γνώσεως, διὰ τῶν ὁποίων θεοποιεῖ τοὺς ἀξίους· δίδοντας, ἐνυπόστατο χαρακτῆρα ἀρετῆς καὶ χαρίζοντας, ἐνούσιο ὕπαρξι ἀλάνθαστης [θείας] γνώσεως.

79. Ὁ πιστὸς καὶ πρακτικὸς νοῦς, ὅπως ὁ Ἅγιος Πέτρος, ὅταν συλλαμβάνεται ἀπὸ τὸν Ἡρώδη, τὸν δερμάτινο νόμο, ὁ ὁποῖος εἶναι τὸ φρόνημα τῆς σαρκός, διότι ὁ Ἡρώδης ἑρμηνεύεται «δερμάτινος», περιορίζεται κάτω ἀπὸ τὴν [δεσμευτικὴ] ἐξουσία δύο φρουρῶν καὶ μίας σιδερένιας πύλης, πολεμούμενος καὶ ἀπὸ τὴν ἐνέργεια τῶν παθῶν καὶ ἀπὸ τὴν συγκατάθεσι τῆς διανοίας στὰ πάθη· τὶς ὁποῖες, ὅταν διαπεράσῃ σὰν φυλακές, δηλαδὴ δεσμευτικὰ κρατητήρια, μὲ τὸν λόγο τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας, ὅπως μὲ ἄγγελο, ἔρχεται στὴν σιδερένια πύλη, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ στὴν πόλι·

πόλιν· τὴν πρὸς τὰ αἰσθητά, λέγω, τῶν αἰσθήσεων, στεῤῥάν, καὶ ἀπότομον, καὶ δυσκαταμάχητον σχέσιν· ἣν ὁ τῆς φυσικῆς ἐν πνεύματι θεωρίας διανοίγων λόγος, αὐτομάτην πρὸς τὰ συγγενῆ νοητὰ λοιπὸν ἀφόβως τὸν νοῦν παραπέμπει τῆς Ἡρώδου μανίας ἐλεύθερον[46].

π΄. Ὁ διάβολος, καὶ ἐχθρός ἐστι τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκδικητής[47]· ἐχθρὸς μὲν ὅταν, ὡς μισῶν αὐτόν, δοκεῖ πῶς τὸν ὀλέθριον κεκτῆσθαι πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἀγάπην, τοῖς τῶν ἑκουσίων παθῶν τρόποις διὰ τῆς ἡδονῆς πείθων ἡμῶν τὴν προαίρεσιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν προκρίνειν τὰ πρόσκαιρα· δι᾽ ὧν κλέπτων ὅλην τῆς ψυχῆς τὴν ἔφεσιν, τῆς θείας παντελῶς ἀγάπης ἡμᾶς ἀφίστησιν, ἑκουσίως ἐχθροὺς ποιῶν τοῦ ποιήσαντος· ἐκδικητὴς δέ, ὅταν γυμνώσας τὸ πρὸς ἡμᾶς μῖσος, ὡς ἤδη γενομένους αὐτῷ διὰ τὴν ἁμαρτίαν ὑποχειρίους, ἐξαιτῆται τὴν καθ᾽ ἡμῶν τιμωρίαν. Οὐδὲν γὰρ οὕτω φίλον τῷ διαβόλῳ καθέστηκεν, ὡς ἄνθρωπος τιμωρούμενος. Τοῦτο δὲ συγ-

ἐννοῶ, δηλαδή, στὴν στερεὰ καὶ ἀπότομη καὶ δυσκαταμάχητη σχέσι τῶν αἰσθήσεων πρὸς τὰ αἰσθητά, τὴν ὁποία, ἀφοῦ ἀνοίγῃ, αὐτομάτως, ὁ ἐν [Ἁγίῳ] Πνεύματι λόγος τῆς φυσικῆς θεωρίας, ἔπειτα, ἄφοβα, ἀποστέλλει τὸν νοῦ, ἐλεύθερο ἀπὸ τὴν μανία τοῦ Ἡρώδη, πρὸς τὰ συγγενῆ [του] νοητὰ [πράγματα].

80. Ὁ διάβολος εἶναι καὶ ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκδικητής. Ἐχθρὸς [τοῦ Θεοῦ εἶναι], ὅταν, ἐπειδὴ Τὸν μισεῖ, φαίνεται, ὁ ὀλέθριος, ὅτι ἔχει δῆθεν ἀγάπη πρὸς ἐμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, διότι, μὲ τοὺς τρόπους τῶν ἑκουσίων παθῶν, πείθει, διὰ τῆς ἡδονῆς, τὴν προαίρεσί μας νὰ προτιμᾷ, ἀπὸ τὰ αἰώνια ἀγαθά, τὰ πρόσκαιρα· διὰ τῶν ὁποίων, ἀφοῦ κλέπτῃ ὅλη τὴν ἔφεσι τῆς ψυχῆς, μᾶς ἀποξενώνει, παντελῶς, ἀπὸ τὴν θεία ἀγάπη, κάνοντάς [μας], αὐτοβούλως, ἐχθροὺς τοῦ Δημιουργοῦ [μας]. [Εἶναι] δὲ ἐκδικητής, ὅταν, ἀφοῦ ξεσκεπάσῃ τὸ μῖσος [του] ἐναντίον μας, καθὼς ἤδη γίναμε, πράγματι, ὑποχείριοι σ᾽ αὐτόν, ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας [μας], ἀξιώνῃ τὴν ἐναντίον μας τιμωρία. Διότι τίποτα δὲν ἔγινε τόσο ἀγαπητὸ στὸν διάβολο, ὅσο ὁ ἄνθρωπος, ποὺ τιμωρεῖται. Ὅταν δὲ αὐτὸ

χωρηθείς, τὰς ἐπαλλήλους ἐπινοῶν τῶν ἀκουσίων παθῶν ἐπαγωγάς, λαίλαπος δίκην ἀπεινῶς [recte: ἀπηνῶς] ἐπιφέρεται τοῖς καθ᾽ ὧν ἐκομίσατο συγχωρήσει Θεοῦ τὴν ἐξουσίαν, οὐ τὸ πρόσταγμα τὸ θεῖον ἐκπληρῶσαι βουλόμενος, ἀλλὰ τὸ οἰκεῖον τοῦ καθ᾽ ἡμῶν μίσους διαθρέψαι πάθος ἐπιθυμών· ἵνα τῷ πολλῷ βάρει τῶν ὀδυνηρῶν συμφορῶν, ἡ ψυχὴ δι᾽ ἀτονίαν ὀκλάσασα, τῆς θείας ἐλπίδος ἑαυτῆς περικόψῃ τὴν δύναμιν, ἀντὶ νουθεσίας, ἀθεΐας αἰτίαν ποιουμένη τὴν τῶν ἀλγεινῶν συμβαινόντων ἐπαγωγήν.

πα΄. Ὅταν οἱ τὴν πρακτικὴν ἕξιν, καὶ τὴν θεωρητικὴν ἐπιστήμην ἀπειληφότες, πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων ταύτας μετέρχωνται δόξαν, ἤθη μὲν ἀρετῶν τῷ φαινομένῳ τρόπῳ σκιαγραφοῦντες, λόγους δὲ σοφίας καὶ γνώσεως μόνον λαλοῦντες· δίχα τῶν κατὰ δικαιοσύνην ἔργων καὶ τὸν ὡς ἐπ᾽ ἀρετῇ καὶ γνώσει τοῖς ἄλλοις ἐπιδείκνυνται τύφον, εἰκότως πρέπουσι παραδίδονται πόνοις, διὰ τοῦ πάσχειν, τὴν ἀγνοηθεῖσαν

[τοῦ] ἐπιτραπῇ, [τότε] ἐπινοώντας τὶς ἀλλεπάλληλες ἐπιβολὲς τῶν ἀκουσίων παθημάτων, σὰν λαίλαπα, ἐφορμᾶ ἀμείλικτα σ᾽ ἐκείνους, ἐναντίον τῶν ὁποίων ἔλαβε, κατὰ παραχώρησι τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐξουσία. Ὄχι ἐπειδὴ θέλει νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖ νὰ θρέψῃ τὸ πάθος τοῦ μίσους [του], ἐναντίον μας· ὥστε ἡ ψυχή, ἀφοῦ γονατίσῃ, ἐξ αἰτίας τῆς ἐξασθενήσεως, ἀπὸ τὸ μεγάλο βάρος τῶν ὀδυνηρῶν συμφορῶν, ἀποκόψῃ ἀπὸ τὸν ἑαυτό της τὴν δύναμι τῆς θείας ἐλπίδος, μεταβάλοντας σὲ αἰτία ἀθεΐας τὴν ἐπιφορὰ τῶν ὀδυνηρῶν [γεγονότων], τὰ ὁποῖα [τῆς] συμβαίνουν, ἀντὶ [σὲ αἰτία] παιδαγωγίας.

81. Ὅταν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀποκτήσει τὴν πρακτικὴ πνευματικὴ κατάστασι καὶ τὴν θεωρητικὴ ἐπιστήμη, τὶς ἐπαγγέλλωνται μὲ σκοπὸ τὴν δόξα τῶν ἀνθρώπων, παρουσιάζοντας μέν, μὲ ἐμφανῆ τρόπο, τὰ ἤθη τῶν ἀρετῶν, φλυαρώντας, ὅμως, μόνο λόγους σοφίας καὶ γνώσεως, χωρὶς τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐπιδεικνύουν, κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο, στοὺς ἄλλους τὴν ἀλαζονεία, δῆθεν, γιὰ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν γνῶσι, [αὐτοί], δικαίως, παραδίδονται στοὺς πόνους, ποὺ [τοὺς] πρέπουν, γιὰ νὰ μαθαίνουν, ἐκ τῶν ὑστέ-

αὐτοῖς ἐκ τῆς ματαίας οἰήσεως ταπεινοφροσύνην μεταμανθάνοντες.

πβ΄. Ἕκαστος τῶν δαιμόνων κατὰ τὴν ἐνδιαθέτως ὑποκειμένην ἐπιτηδειότητα, πρὸς τήνδε ἢ τήνδε τῶν πειρασμῶν τὴν ἐπαγωγὴν τυγχάνει λειτουργῶν. Ἄλλος γὰρ ἄλλης ἐστὶ ποιητικὸς κακίας, καὶ ἄλλος ἄλλου σαφῶς ἐστι μιαρώτερος, καὶ πρὸς τόδε μᾶλλον τῆς κακίας τὸ εἶδος ἐπιτηδειότερος.

πγ΄. Ἄνευ τῆς θείας συγχωρήσεως, οὐδὲ αὐτοὶ οἱ δαίμονες κατ᾽ οὐδὲν ὑπουργεῖν δύνανται τῷ διαβόλῳ. Οἶδε γὰρ αὐτὸς ὁ Θεὸς ὅπως μετὰ τῆς δεούσης φιλανθρώπου καὶ ἀγαθῆς προνοίας συγχωρεῖ τῷ διαβόλῳ διὰ τῶν αὐτοῦ ὑπουργῶν, διαφόρους ποιεῖσθαι τιμωρίας καὶ δηλοῖ τοῦτο σαφῶς ἡ περὶ τοῦ Ἰὼβ συγγραφή, μὴ δυνάμενον τῷ Ἰὼβ παντελῶς προσπελάσαι τὸν διάβολον ἀναγραφομένη, δίχα τοῦ θείου βουλήματος[48].

πδ΄. Ἐνυπόστατος πίστις ἐστὶν ἡ ἐναργὴς καὶ ἔμπρακτος· καθ᾽ ἣν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος ἐν τοῖς πρακτικοῖς δείκνυται,

ρων, μέσῳ τοῦ πάθους, τὴν ταπεινοφροσύνη, ἡ ὁποία ἀγνοήθηκε ἀπ᾽ αὐτούς, ἕνεκα τῆς ματαίας οἰήσεως, [ἐπάρσεώς] τους.

82. Καθένας ἀπὸ τοὺς δαίμονες, ἀνάλογα μὲ τὴν προσωπική [του] ἐπιδεξιότητα, συμβαίνει νὰ προκαλῆ, ἐσωτερικά, αὐτὴν ἐδῶ ἢ ἐκείνη ἐκεῖ τὴν ἐπιφορὰ τῶν πειρασμῶν. Διότι ἄλλος εἶναι ἱκανὸς νὰ προξενήσῃ ἄλλη κακία καὶ ἄλλος εἶναι σαφῶς πιὸ ἀκάθαρτος ἄλλου καὶ μᾶλλον πιὸ ἐπιδέξιος πρὸς αὐτὸ τὸ ὁρισμένο εἶδος τῆς κακίας.

83. Χωρὶς τὴν θεία παραχώρησι, καὶ αὐτοὶ οἱ δαίμονες σὲ τίποτα δὲν μποροῦν νὰ ὑπηρετοῦν τὸν διάβολο. Διότι γνωρίζει καλὰ ὁ Θεὸς πῶς, ὁ ἴδιος ἐπιτρέπει μὲ τὴν ἀπαραίτητη φιλάνθρωπη καὶ ἀγαθὴ πρόνοια στὸν διάβολο νὰ ἐπιβάλῃ διάφορες τιμωρίες, μέσῳ τῶν ὑπηρετῶν του [δαιμόνων] καὶ ἀποδεικνύει αὐτό, σαφῶς, ἡ ἱστορία σχετικὰ μὲ τὸν Ἰώβ, ἡ ὁποία περιγράφει, ὅτι ὁ διάβολος, ἐντελῶς, δὲν εἶχε τὴν δύναμι νὰ πλησιάσῃ τὸν Ἰώβ, χωρὶς τὸ θεῖο θέλημα.

84. Πραγματικὴ πίστι εἶναι ἡ φανερὴ καὶ ἔμπρακτη, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀποκαλύπτεται, μέσῳ τῶν πρακτικῶν,

ταῖς ἐντολαῖς σωματούμενος, δι' ὧν ὡς λόγος πρὸς τόν, ἐν ᾧ κατὰ φύσιν ἐστίν, ἀνάγει τὸν Πατέρα τοὺς πράττοντας.

πε'. Ζωῆς μετάθεσιν, καὶ λατρείαν ἀγγελικήν, καὶ πρὸς σῶμα ψυχῆς ἑκούσιον ἀλλοτρίωσιν, καὶ τῆς ἐν πνεύματι θείας μεταποιήσεως γένεσιν, τὸ τῆς νέας Διαθήκης καταγγέλλει μυστήριον. Πνευματικὴν δὲ περιτομὴν[49] *ὁ λόγος οἶδε καλεῖν, τὴν τῆς ἐμπαθοῦς σχέσεως πρὸς σῶμα τῆς ψυχῆς ἐκτομήν.*

πϛ'. Ἀγαθὸς ὑπάρχων ὁ Θεός, καὶ θέλων ἡμῶν ἐκτῖλαι παντελῶς τὸ τῆς κακίας σπέρμα, τὴν ἡδονήν, τὴν τὸν νοῦν τῆς θείας ἀποσυλήσασαν ἀγάπης, συγχωρεῖ τῷ διαβόλῳ πόνους ἡμῖν καὶ τιμωρίας ἐπαγαγεῖν. Κατὰ ταυτὸν καὶ τῆς προλαβούσης ἡδονῆς τὸν ἰόν, διὰ τῶν πόνων τῆς ψυχῆς ἀποξέων, καὶ πρὸς τὰ παρόντα καὶ μόνην τὴν αἴσθησιν σαίνοντα, μῖσος ἡμῖν καὶ τελείαν ἀποδιάθεσιν, ὡς μηδὲν τιμωρίας πλέον εἰς[ζ] *κέρδος κεκτημένα κατὰ τὴν χρῆσιν ἐμποιῆσαι βουλόμενος, καὶ τὴν ἐκείνου τιμωρὸν δύναμιν*

[ἐκείνων ποὺ ἀσκοῦν τὴν πρακτικὴ ἀρετή], λαμβάνοντας σῶμα ἀπὸ τὶς ἐντολές, διὰ τῶν ὁποίων, ὡς Λόγος, ἀνυψώνει ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι [τὶς] ἐπιτελοῦν, πρὸς Ἐκεῖνον, μέσα στὸν ὁποῖο, κατὰ φύσι, ὑπάρχει, [δηλαδὴ] τὸν Πατέρα.

85. Τὸ μυστήριο τῆς Καινῆς Διαθήκης κηρύσσει ἀλλαγὴ ζωῆς καὶ ἀγγελικὴ λατρεία καὶ ἑκούσιο ἀποξένωσι τῆς ψυχῆς ἐν σχέσει πρὸς τὸ σῶμα καὶ ἀπαρχὴ τῆς ἐν [Ἁγίῳ] Πνεύματι θείας ἀλλοιώσεως. Ὁ λόγος [τῆς Καινῆς Διαθήκης] γνωρίζει νὰ ἀποκαλῇ πνευματικὴ περιτομή, τὴν ἀποκοπὴ τῆς ἐμπαθοῦς σχέσεως τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα.

86. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι ἀγαθὸς καὶ θέλει νὰ ξεριζώσῃ, ἐντελῶς, ἀπὸ ἐμᾶς τὸ γενεσιουργὸ στοιχεῖο τῆς κακίας, τὴν ἡδονή, ἡ ὁποία ἀποστέρησε τὸν νοῦ ἀπὸ τὴν θεία ἀγάπη, ἐπιτρέπει στὸν διάβολο νὰ μᾶς ἐπιφέρῃ πόνους καὶ τιμωρίες. Γιὰ τὸν ἴδιο αὐτὸ λόγο ξύνει ἀπὸ τὴν ψυχή, καὶ μὲ τοὺς πόνους, τὴν σκουριὰ τῆς προηγουμένης ἡδονῆς καὶ θέλει νὰ μᾶς προξενήσῃ μῖσος καὶ τελεία ἀποστροφὴ πρὸς τὰ παρόντα καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα συγκινοῦν μόνο τὴν αἴσθησι, διότι, κατὰ τὴν χρῆσι [τους], τίποτε περισσότερο, δὲν ἐπιφέρουν, ὡς κέρδος, ἀπὸ τὴν τιμωρία. Ἐπίσης [ὁ Θεὸς θέλει] τὴν τιμωρητικὴ καὶ μισάνθρωπη

καὶ μισάνθρωπον, τῆς πρὸς ἀρετὴν ἐπαναγωγῆς περιστατικὴν αἰτίαν ποιήσαθαι τῶν αὐτῆς ἑκουσίως ἀπολισθησάντων.

πζ΄. Πρέπον ἐστὶ καὶ δίκαιον ὑπὸ τοῦ διαβόλου κολάζεσθαι τοὺς τὰς αὐτοῦ πονηρὰς ὑποθήκας τῶν ἑκουσίων ἁμαρτημάτων ἡδέως δεξαμένους. Καὶ γὰρ καὶ ἡδονῆς ἐστι, διὰ τῶν ἑκουσίων παθῶν, σπορεὺς ὁ διάβολος, καὶ ὀδύνης, διὰ τῶν ἀκουσίων, ἐπαγωγεύς.

πη΄. Ὁ θεωρητικὸς νοῦς καὶ γνωστικός, πρὸς τιμωρίαν ἐκδίδοται διὰ τοῦτο πολλάκις τῷ διαβόλῳ, πόνους αὐτῷ δικαίως ἐπάγοντι καὶ συμφοράς, ἵνα μάθῃ πάσχων περὶ καρτερίας μᾶλλον, καὶ πόνων ὑπομονῆς φιλοσοφεῖν, ἢ διακενῆς τοῖς οὐκ οὖσιν ὑπερηφάνως ἐμματαιάζειν.

πθ΄. Ὁ πάσχων ὑπὲρ θείας ἐντολῆς παραβαθείσης, ἐὰν ἐπιγνῷ τῆς ἰωμένης αὐτὸν θείας προνοίας τὸν λόγον, τήν τε συμφορὰν εὐχαρίστως δέχεται χαίρων, καὶ τὴν ὑπὲρ ἧς παιδεύεται διορθοῦται πλημμέλειαν. Ὁ δὲ ταύτης ἀναισθητῶν τῆς ἰατρείας,

δύναμι ἐκείνου [τοῦ διαβόλου], νὰ κάνῃ ἀντίθετη αἰτία ἐπανόδου στὴν ἀρετὴ ἐκείνων, ποὺ διέφυγαν ἑκουσίως ἀπ᾽ αὐτήν.

87. Εἶναι πρέπον καὶ δίκαιο νὰ τιμωροῦνται ἀπὸ τὸν διάβολο ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δέχθηκαν, εὐχαρίστως, τὶς πονηρὲς συμβουλές του γιὰ ἑκούσια ἁμαρτήματα. Διότι ὁ διάβολος καὶ εἶναι, διὰ τῶν ἑκουσίων παθῶν, σπορέας τῆς ἡδονῆς καί, διὰ τῶν ἀκουσίων παθημάτων, [εἶναι] ἐκεῖνος, ποὺ προξενεῖ τὴ ὀδύνη.

88. Γι᾽ αὐτό, ὁ θεωρητικὸς καὶ γνωστικὸς νοῦς, πολλὲς φορές, παραδίδεται στὸν διάβολο, γιὰ τιμωρία, ὁ ὁποῖος, δικαίως, τοῦ ἐπιφέρει πόνους καὶ συμφορές, γιὰ νὰ μάθῃ πάσχοντας νὰ φιλοσοφῇ περισσότερο γιὰ τὴν καρτερία καὶ τὴν ὑπομονὴ στοὺς πόνους παρὰ νὰ ματαιολογῇ, ἀνώφελα, μὲ ὑπερήφανο τρόπο, γιὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν ὑφίστανται.

89. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πάσχει, ἕνεκα θείας ἐντολῆς ποὺ παραβιάσθηκε [ἀπ᾽ αὐτόν], ἐὰν ἀναγνωρίσῃ τὸν λόγο τῆς θείας προνοίας, ἡ ὁποία τὸν θεραπεύει, ἀποδέχεται εὐχαρίστως καὶ μὲ χαρὰ τὴν συμφορὰ καὶ διορθώνει τὸ σφάλμα, χάριν τοῦ ὁποίου παιδαγωγεῖται. Ἐκεῖνος, ὅμως, ὁ ὁποῖος παραμένει ἀναίσθητος, ἔναντι

τῆς τε δοθείσης ἐνδίκως ἀπάγεται χάριτος, καὶ τῇ συγχύσει τῶν παθῶν παραδίδοται, πρὸς τὴν πρᾶξιν ἐλθεῖν καταλιμπανόμενος, ὧν ἐνδιαθέτως εἶχε τὴν ἔφεσιν.

ϟ'. Πᾶς ἀνεχόμενος ἑκουσίως ἐκ τῆς τῶν αὐτῷ πεπραγμένων συναισθήσεως, δέξασθαι τὰς ἐπιπόνους τῶν ἀκουσίων ἐπιφορὰς πειρασμῶν, μετὰ τῆς δεούσης εὐχαριστίας, οὐκ ἐξοικίζεται τῆς κατ' ἀρετὴν ἕξεώς τε καὶ χάριτος, ὡς ὑπελθὼν ἑκουσίως τὸν ζυγὸν Βασιλέως Βαβυλῶνος[50]*, καὶ ὡς χρέος ἀποτιννύς, τὰς τῶν βασάνων ἐπιφορὰς καταδεχόμενος· ἀλλ' ἐν αὐταῖς μένων, τελεῖ, τῷ μὲν Βασιλεῖ Βαβυλῶνος, τοὺς ἐκ τοῦ παθητικοῦ τῆς φύσεως βιαίους πόνους καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς κατὰ διάνοιαν ὡς ὀφειλέτης αὐτῶν, διὰ τὰς προλαβούσας πλημμελείας, συγκατάθεσιν· τῷ δὲ Θεῷ προσφέρων διὰ τῆς λατρείας ἀληθινῆς, τῆς ταπεινῆς διαθέσεως, λέγω, τὴν τῶν παρημελημένων διόρθωσιν.*

ϟα'. Ὁ τὴν κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ πρὸς διόρθωσιν ἐπα-

τῆς θεραπείας, δικαίως καὶ ἀποχωρίζεται ἀπὸ τὴν Χάρι, ἡ ὁποία [τοῦ] δόθηκε καὶ παραδίδεται στὴν σύγχυσι τῶν παθῶν, ἐγκαταλελειμμένος, ὥστε νὰ ὁδηγηθῇ στὴν ἐπιτέλεσι ἐκείνων, γιὰ τὰ ὁποῖα εἶχε τὴν ἔφεσι ἐσωτερικά.

90. Ὁ καθένας, ὁ ὁποῖος, ἕνεκα τῆς συναισθήσεως ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἔχουν διαπραχθῆ ἀπ' αὐτόν, στέργει νὰ δεχθῇ, ἑκουσίως, τὶς ἐπίπονες ἐπιφορὲς τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν, μὲ τὴν πρέπουσα εὐχαριστία, δὲν ἐξορίζεται ἀπὸ τὴν πνευματική [του] κατάστασι τῆς ἀρετῆς καὶ ἐπιπλέον τῆς Χάριτος, ἐπειδὴ μπῆκε, ἑκουσίως, κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸ τοῦ Βασιλέως τῆς Βαβυλῶνος, [τοῦ διαβόλου] καὶ [τώρα] δέχεται τίς, ἐναντίον του, ἐπιφορὲς τῶν βασάνων, ὡς νὰ ξεπληρώνῃ χρέος, καὶ παραμένοντας σ' αὐτές, στὸν μὲν Βασιλέα τῆς Βαβυλῶνος, ἀπὸ [μὲν] τὸ παθητικό, [τὸ ἄλογο μέρος] τῆς φύσεως, [δηλαδὴ ἀπὸ τὸ σῶμα], καταβάλλει τοὺς βιαίους πόνους καὶ κατὰ διάνοια [δὲ καταβάλλει] τὴν συγκατάθεσί [του] γι' αὐτοὺς [τοὺς πόνους], ὡς ὀφειλέτης αὐτῶν, ἐξ αἰτίας τῶν προηγουμένων ἁμαρτιῶν· στὸν δὲ Θεὸ προσφέρει μὲ τὴν ἀληθινὴ λατρεία, ἐννοῶ τὴν ταπεινὴ διάθεσι, τὴν ἐπανόρθωσι τῶν ἁμαρτιῶν.

91. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ὑπομένει, εὐχαρίστως, τὴν συμφορά, ἡ ὁποία

γομένην αὐτῷ διὰ τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν συμφοράν, εὐχαρίστως μὴ καταδεχόμενος, καὶ τὴν ἐπὶ τῷ δοκεῖν δίκαιος εἶναι, μεταγνούς, οὐκ ἀποτιθέμενος οἴησιν, ὡς τοῖς θείοις τῶν δικαίων κριμάτων ἀντιπίπτων θεσπίσμασι, καὶ μὴ καταδεχόμενος ἑκουσίως ὑπὸ τὸν ζυγὸν γενέσθαι τοῦ Βασιλέως Βαβυλῶνος, κατὰ τὴν θείαν διαταγήν, εἰς αἰχμαλωσίαν παραδίδοται· καὶ κλοιούς, καὶ δεσμά, καὶ λοιμόν, καὶ θάνατον, καὶ μάχαιραν, καὶ τῆς ἰδίας παντελῶς ἀποικίζεται γῆς[51]. Πάντα γὰρ ταῦτα, καὶ τούτων πλείονα, ὁ τῆς κατ᾽ ἀρετὴν καὶ γνῶσιν ὡς ἰδίας γῆς ἐξοικιζόμενος ἕξεως πάσχει· διὰ τὸ μὴ θέλειν αὐτὸν ἐξ ὑπερηφανίας, καὶ ματαίας οἰήσεως τὰς ἐφ᾽ οἷς ἐπλημμέλησεν ἐκτιννὺς δίκας, ἐν θλίψεσιν εὐδοκῆσαι, καὶ ἀνάγκαις, καὶ στενοχωρίαις[52], κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον. Ἤδει γὰρ ὁ μέγας Ἀπόστολος φυλακτικὴν τῶν θείων κατὰ ψυχὴν θησαυρῶν ὑπάρχουσαν, τὴν ἐκτὸς περὶ τὸ σῶμα συνισταμένην διὰ τῶν πόνων ταπείνωσιν· καὶ διὰ τοῦ-

τοῦ προκλήθηκε, μὲ τοὺς ἀκουσίους πειρασμούς, κατὰ παραχώρησι τοῦ Θεοῦ, γιὰ διόρθωσι καὶ δὲν ἀποβάλλει ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, μετανοώντας, τὴν οἴησι, [τὴν ἔπαρσι], ἕνεκα τοῦ ὅτι πιστεύει, ὅτι εἶναι δίκαιος, καθὼς ἀντιτάσσεται στὰ θεῖα προστάγματα τῶν δικαίων ἀποφάσεων καὶ δὲν καταδέχεται, ἑκουσίως, νὰ βρεθῇ κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸ τοῦ Βασιλέως τῆς Βαβυλῶνος, σύμφωνα μὲ τὴν θεία διαταγή, παραδίδεται στὴν αἰχμαλωσία[5] καὶ [ὑφίσταται] κλοιοὺς καὶ δεσμὰ καὶ ἀσθένεια καὶ θάνατο καὶ μαχαίρι καὶ ἐντελῶς ἐξορίζεται ἀπὸ τὴν δική του χώρα. Διότι ὅλα αὐτὰ καὶ περισσότερα ἀπ᾽ αὐτὰ πάσχει ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐξορίζεται ἀπὸ τὴν πνευματική [του] κατάστασι τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς [θείας] γνώσεως, ὡσὰν [νὰ ἐξορίζεται] ἀπὸ τὴν δική του χώρα, ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι αὐτὸς δὲν θέλει ἀπὸ ὑπερηφάνια καὶ μάταιη οἴησι, ἐκτίοντας τὶς ποινὲς γιὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔσφαλε, νὰ συναινέσῃ στὶς θλίψεις καὶ στὶς ἀνάγκες καὶ στὶς δυσχέρειες, σύμφωνα μὲ τὸν θεῖο Ἀπόστολο. Διότι γνώριζε ὁ μέγας Ἀπόστολος, ὅτι, ἡ ταπείνωσι, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς σωματικοὺς πόνους, εἶναι διαφυλακτικὴ τῶν θείων θησαυρῶν τῆς ψυχῆς· καὶ γι᾽ αὐτό,

το στέργων ὑπέμεινε, καὶ δι᾽ ἑαυτόν, καὶ τούς, οἷς ἀρετῆς καὶ πίστεως προέκειτο τύπος, ἵνα κἂν ὡς ὑπεύθυνοι πάσχωσι κατὰ τὸν ἐπιτιμηθέντα Κορίνθιον[53], εἰς παρηγορίαν ἔχωσι καὶ ὑπομονῆς μίμησιν τὸν ἀνευθύνως πάσχοντα.

ϟβ'. Ὁ μὴ τοῖς σχήμασι τῶν ὁρατῶν ἐναπομένων διὰ τὴν αἴσθησιν, ἀλλὰ κατὰ νοῦν, τοὺς λόγους αὐτῶν ἀναζητῶν ὡς νοητῶν τύπους, ἢ λόγους αἰσθητῶν θεώμενος κτισμάτων, οὐδὲν ἀκάθαρτον εἶναι τῶν ὁρωμένων διδάσκεται. Πάντα γὰρ φύσει καλὰ λίαν καθέστηκεν[54].

ϟγ'. Ὁ τῇ κινήσει τῶν αἰσθητῶν μὴ συναλλοιούμενος, ἀκίβδηλον τὴν τῶν ἀρετῶν μετέρχεται πρᾶξιν· ὁ δὲ τοῖς αὐτῶν σχήμασι μὴ διατυπώσας τὸν νοῦν, τὴν ἀληθῆ τῶν ὄντων ἀπείληφε δόξαν. Ὁ δὲ καὶ αὐτὴν τὴν οὐσίαν τῶν ὄντων τῇ διανοίᾳ παραδραμών, ὡς ἄριστος θεολόγος, μετὰ ταύτην ἀγνώστως τῇ μονάδι προσέβαλε.

ϟδ'. Πᾶς θεωρητικὸς νοῦς, ἔχων τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα Θεοῦ[55], ἐν

εὐχαρίστως, ὑπέμεινε καὶ ἕνεκα τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ἕνεκα ἐκείνων, γιὰ τοὺς ὁποίους προεβάλλετο ὡς τύπος ἀρετῆς καὶ πίστεως, ὥστε, κι ἂν πάσχουν, ὡς ὑπεύθυνοι, ὅμοια μὲ τὸν Κορίνθιο, ὁ ὁποῖος ἐπιτιμήθηκε, νὰ ἔχουν, γιὰ παρηγορία καὶ ὑπόδειγμα ὑπομονῆς, ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔπαθε, ἀνευθύνως.

92. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν παραμένει, ἐξ αἰτίας τῆς αἰσθήσεως, μέσα στὰ σχήματα τῶν ὁρατῶν [πραγμάτων], ἀλλά, νοερῶς, ἀνερευνᾶ τοὺς λόγους αὐτῶν [τῶν ὁρατῶν] ἢ παρατηρεῖ τοὺς λόγους τῶν αἰσθητῶν κτισμάτων, ὡς τύπους τῶν νοητῶν, [αὐτὸς] διδάσκεται, ὅτι, ἀπὸ τὰ ὁρατά, τίποτα δὲν εἶναι ἀκάθαρτο. Διότι [ὁ Θεὸς] ὅλα [τὰ] ἔχει κάνει, φύσει, πολὺ καλά.

93. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἀλλοιώνεται μαζὶ μὲ τὴν μεταβολὴ τῶν αἰσθητῶν, ἀσκεῖ γνήσια τὴν ἐργασία τῶν ἀρετῶν· ἐνῶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν προσέδωσε μορφὴ στὸν νοῦ μὲ τὰ σχήματα αὐτῶν [τῶν αἰσθητῶν], ἔχει ἀποκτήσει τὴν ἀληθινὴ ἀντίληψι γιὰ τὰ ὄντα. Ἐκεῖνος ὅμως, ὁ ὁποῖος ὑπερέβη, ὡς πρὸς τὴν διάνοιά [του], καὶ αὐτὴ τὴν οὐσία τῶν ὄντων, ὡς ἄριστος θεολόγος, μετὰ ἀπὸ αὐτήν, κατὰ ἄγνωστο τρόπο, προσήγγισε τὴν Μονάδα.

94. Κάθε θεωρητικὸς νοῦς, ἔχοντας τὴν μάχαιρα τοῦ Πνεύματος, ποὺ εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ,

ἑαυτῷ τῆς φαινομένης κτίσεως ἀποκτείνας τὴν κίνησιν, κατώρθωσεν ἀρετήν· καὶ τῶν αἰσθητῶν σχημάτων ἑαυτοῦ τὴν φαντασίαν ἀποτεμών, τὴν ἐν τοῖς λόγοις τῶν ὄντων εὗρεν ἀλήθειαν, καθ᾽ ἣν ἡ φυσικὴ θεωρία συνέστηκε· καὶ τῆς οὐσίας τῶν ὄντων ὑπεράνω γενόμενος, τὸν τῆς θείας καὶ ἀνάρχου μονάδος δέχεται φωτισμόν, καθ᾽ ὃν τῆς ἀληθοῦς θεολογίας συνέστηκε τὸ μυστήριον.

ϟε΄. Ἑκάστῳ κατὰ τὴν ὑποκειμένην αὐτῷ περὶ Θεοῦ δόξαν, ὁ Θεὸς ἐμφανίζεται· τοῖς μὲν κατ᾽ ἔφεσιν τὴν ὑλικὴν περάσασι σύνθεσιν, καὶ τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς ἰσοδυναμούσας ἀλλήλαις κεκτημένοις κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀεικινησίαν περὶ Θεόν, ὡς Μονὰς ἐκφαίνεται, καὶ Τριάς, ἵνα καὶ τὴν οἰκείαν ὕπαρξιν παραδείξειε, καὶ τὸν αὐτῆς τρόπον μυστικῶς ἐκδιδάξειε· τοῖς δὲ περὶ μόνην τὴν ὑλικὴν σύνθεσιν ἔχουσι κινουμένην τὴν ἔφεσιν, καὶ ἀλλήλαις ἀσυνδέτους τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις κεκτημένοις, οὐχ ὡς ἐστίν, ἀλλ᾽ ὡς

ἀφοῦ ἐξαφάνισε ἐντός του τὴν μεταβολὴ τῆς ὁρατῆς δημιουργίας, κατόρθωσε τὴν ἀρετή· καὶ ἀφοῦ ἀπέκοψε ἀπὸ τὸν ἑαυτό του τὴν φαντασία τῶν αἰσθητῶν σχημάτων, βρῆκε τὴν ἀλήθεια[6], [ἡ ὁποία ὑπάρχει] στοὺς λόγους τῶν ὄντων, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἔχει διαμορφωθῇ ἡ φυσικὴ θεωρία· καὶ ἀφοῦ ὑπερέβη τὴν οὐσία τῶν ὄντων, δέχεται τὸν φωτισμὸ τῆς θείας καὶ ἀνάρχου Μονάδος, ἕνεκα τοῦ ὁποίου συνεστάθη τὸ μυστήριο τῆς ἀληθινῆς θεολογίας.

95. Ὁ Θεὸς ἐμφανίζεται στὸν καθένα μὲ βάσι τὴν ἀντίληψι, περὶ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἐνυπάρχει σ᾽ αὐτόν. Σ᾽ ἐκείνους μέν, οἱ ὁποῖοι, διὰ τῆς ἐφέσεώς [τους], ὑπερέβησαν τὴν ὑλικὴ σύνθεσι καὶ ἔχουν καταστήσει τὶς δυνάμεις τῆς ψυχῆς [τους] νὰ ἔχουν ἴση δύναμι ἡ μία πρὸς τὴν ἄλλη, μὲ μία καὶ τὴν αὐτὴ ἀδιάκοπη κίνησι, γύρω ἀπὸ τὸν Θεό, [ὁ Θεὸς] ἀποκαλύπτεται ὡς Μονὰς καὶ ὡς Τριάς, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ παρουσιάσῃ καὶ τὴν δική Του ὕπαρξι καὶ [ἐπιπλέον] νὰ διδάξῃ μυστικῶς τὸν τρόπο αὐτῆς, [δηλαδὴ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ]. Σ᾽ ἐκείνους, ὅμως, οἱ ὁποῖοι κρατοῦν τὴν ἔφεσί τους στρεφομένη μόνο γύρω ἀπὸ τὴν ὑλικὴ σύνθεσι καὶ ἔχουν καταστήσει τὶς δυνάμεις τῆς ψυχῆς [τους] ἀσύνδετες τὴν μία πρὸς τὴν ἄλλη, [ὁ Θεὸς] ἐμφανίζεται, ὄχι

εἰσὶν ἐμφανίζεται, δεικνὺς ὅτι τῆς ὑλικῆς δυάδος ἀμφοῖν ἐπελάβοντο ταῖν χεροῖν· καθ᾽ ἣν ὁ σωματικὸς ὡς ἐξ ὕλης καὶ εἴδους συνέστηκε κόσμος.

ϟς΄. Ὁ θεῖος Ἀπόστολος, τὰς διαφόρους ἐνεργείας τοῦ ἑνὸς Ἁγίου Πνεύματος, χαρίσματα λέγει διάφορα[56], ὑφ᾽ ἑνὸς δηλονότι καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐνεργούμενα Πνεύματος[57]. Εἰ τοίνυν κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἐν ἑκάστῳ πίστεως[58] δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος[59] ἐν τῇ μετοχῇ τοῦ τοιοῦδε χαρίσματος ἕκαστος τῶν πιστῶν δηλονότι κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, καὶ τῆς ὑποκειμένης αὐτῷ κατὰ ψυχὴν διαθέσεως, συμμεμετρημένην δέχεται τοῦ Πνεύματος τὴν ἐνέργειαν, χαριζομένην αὐτῷ τῆσδε ἢ τῆσδε τῆς ἐντολῆς τὴν ἁρμόζουσαν πρὸς ἐνέργειαν ἕξιν.

ϟζ΄. Ὥς περ ὁ μὲν λαμβάνει λόγον σοφίας· ὁ δὲ λόγον γνώσεως· ἕτερος δὲ πίστεως· καὶ ἄλλος ἄλλο τι τῶν ἀπηριθμημένων τῷ μεγάλῳ Ἀποστόλῳ χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος[60]· οὕτως ὁ μὲν

ὅπως εἶναι [Αὐτὸς] ἀλλά, ὅπως εἶναι [ἐκεῖνοι], φανερώνοντας, ὅτι ἅδραξαν καὶ μὲ τὰ δύο [τους] χέρια τὴν ὑλικὴ δυάδα, βάσει τῆς ὁποίας ἔχει, πράγματι, συσταθῆ ὁ σωματικὸς κόσμος ἀπὸ ὕλη καὶ μορφή.

96. Ὁ θεῖος Ἀπόστολος τὶς διάφορες ἐνέργειες τοῦ ἑνὸς Ἁγίου Πνεύματος [τὶς] ὀνομάζει διάφορα χαρίσματα, τὰ ὁποῖα ἐνεργοῦνται, δηλαδή, ἀπὸ τὸ ἕνα, καὶ τὸ αὐτὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Ἐάν, ἑπομένως, ἡ φανέρωσι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δίδεται στὸν καθένα, σύμφωνα μὲ τὸ μέτρο τῆς πίστεως, [τότε] λοιπὸν μὲ τὴν μετοχή του σὲ κάποιας λογῆς χαρίσματα [εἶναι] φανερό, ὅτι ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς πιστοὺς δέχεται τὴν ἐνέργεια τοῦ [Παναγίου] Πνεύματος καθορισμένη κατὰ τὴν ἀναλογία τῆς πίστεώς [του] καὶ τῆς ὑφισταμένης σ᾽ αὐτὸν [πνευματικῆς] διαθέσεως, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ψυχή [του], ἡ ὁποία [ἐνέργεια τοῦ Παναγίου Πνεύματος] τοῦ χαρίζει τὴν πνευματικὴ κατάστασι, ποὺ εἶναι κατάλληλη γιὰ τὴν ἐνάσκησι αὐτῆς ἐδῶ ἢ ἐκείνης ἐκεῖ τῆς ἐντολῆς [τοῦ Θεοῦ].

97. Ὅπως, ἀκριβῶς, ὁ μὲν [ἕνας] λαμβάνει λόγο σοφίας· ὁ δὲ [ἄλλος], λόγο γνώσεως· ἐνῶ ὁ ἄλλος, [λόγο] πίστεως καὶ ἄλλος κάποιο ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀπαριθμηθῆ ἀπὸ τὸν μεγάλο Ἀπόστολο Παῦλο· κατὰ τὸν ἴδιο τρό-

δέχεται διὰ τοῦ Πνεύματος χάρισμα τῆς τελείας, καὶ ἀμέσου πρὸς Θεόν, καὶ μηδὲν ἐχούσης ὑλικὸν ἀγάπης, κατὰ ἀναλογίαν τῆς πίστεως. Ἕτερος δὲ διὰ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος, τῆς τελείας ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον χάρισμα· ἄλλος δὲ ἄλλο τι, κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, ὡς ἔφην, ἔχοντος ἑκάστου ἐνεργούμενον τὸ οἰκεῖον χάρισμα· πᾶσαν γὰρ ἐντολῆς ἕξιν ἐνεργουμένην, Πνεύματος εἶναι χάρισμα λέγει.

ϟη΄. Τὸ τοῦ Κυρίου Βάπτισμά ἐστιν ἡ παντελὴς πρὸς τὸν αἰσθητὸν κόσμον τῆς προαιρέσεως ἡμῶν νέκρωσις· τὸ δὲ ποτήριον[61]*, καὶ αὐτῆς ἡμῶν τῆς παρούσης ζωῆς ὑπὲρ ἀληθείας καθέστηκεν ἄρνησις.*

ϟθ΄. Τὸ τοῦ Κυρίου Βάπτισμα, τῶν ὑπὲρ ἀρετῆς κατὰ πρόθεσιν ἑκουσίων καὶ ἡμετέρων πόνων, τύπος ὑπάρχει· δι᾽ ὧν τὰς κατὰ συνείδησιν ἀπορρύπτοντες κηλῖδας, τὸν πρὸς τὰ φαινόμενα τῆς προαιρέσεως ἑκούσιον καταδεχόμεθα θάνατον· τὸ δὲ ποτήριον, τῶν ἐκ περιστάσεως παρὰ προαίρεσιν ἐπανιστα-

πο, κατὰ τὴν ἀναλογία τῆς πίστεως, ὁ μὲν [ἕνας] δέχεται, διὰ τοῦ Πνεύματος, τὸ χάρισμα τῆς τελείας καὶ ἀμέσου ἀγάπης πρὸς τὸν Θεό, ἡ ὁποία καὶ δὲν ἔχει τίποτα τὸ ὑλικό. Ἄλλος δὲ [δέχεται], διὰ τοῦ ἰδίου [Παναγίου] Πνεύματος, τὸ χάρισμα τῆς τελείας ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον. Ἐνῶ ἄλλος [δέχεται] κάποιο ἄλλο [χάρισμα], διότι ἀπὸ τὸν καθένα μπορεῖ νὰ ἐνεργῆται, διὰ τοῦ ἰδίου Πνεύματος, ὅπως εἶπα, τὸ δικό του χάρισμα. Διότι λέγει [ὁ Ἀπόστολος], ὅτι κάθε πνευματικὴ κατάστασι, ἡ ὁποία ἐνεργεῖται, γιὰ [τὴν ἄσκησι] ἐντολῆς, εἶναι χάρισμα τοῦ [Παναγίου] Πνεύματος.

98. Τὸ βάπτισμα τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ παντελὴς νέκρωσι τῆς προαιρέσεώς μας, ἐν σχέσει πρὸς τὸν αἰσθητὸ κόσμο. Τὸ δὲ ποτήριον [τοῦ Κυρίου] ὁρίζεται ὡς ἡ ἄρνησι καὶ αὐτῆς τῆς παρούσης ζωῆς μας, γιὰ χάρι τῆς Ἀληθείας.

99. Τὸ Βάπτισμα τοῦ Κυρίου εἶναι τύπος καὶ τῶν δικῶν μας ἑκουσίων, ὅσον ἀφορᾶ τὴν πρόθεσί μας, πόνων, γιὰ χάρι τῆς ἀρετῆς· διὰ τῶν ὁποίων [πόνων], ἀφοῦ ἀποπλύνωμε τὶς κηλῖδες τῆς συνειδήσεως ὑποδεχόμεθα τὸν ἑκούσιο θάνατο τῆς προαιρέσεώς [μας] γιὰ τὰ ὁρατά. Τὸ δὲ ποτήριον [τοῦ Κυρίου] εἶναι τύπος τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν, γιὰ χάρι τῆς

μένων ἡμῖν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀκουσίων πειρασμῶν τύπος ἐστί· δι᾽ ὧν καὶ αὐτῆς προκρίνοντες τὸν θεῖον πόθον τῆς φύσεως, ἑκόντες τὸν περιστατικὸν ὑπερχόμεθα τῆς φύσεως θάνατον.

ρ΄. Ταύτην ἔχει τὴν διαφορὰν τὸ Βάπτισμα πρὸς τὸ ποτήριον· ὅτι, τὸ μὲν Βάπτισμα ὑπὲρ ἀρετῆς πρὸς τὰ ἡδέα τοῦ βίου νεκρὰν ἐργάζεται τὴν προαίρεσιν· τὸ δὲ ποτήριον τὴν ἀλήθειαν καὶ αὐτῆς προκρίνειν τῆς φύσεως τοὺς εὐσεβεῖς [addendum: ποιεῖ] [η΄].

Ἀληθείας, οἱ ὁποῖοι ἐξεγείρονται ἐναντίον μας, ἐξ αἰτίας κάποιας περιστάσεως ἀντίθετης μὲ τὴν θέλησί [μας], διὰ τῶν ὁποίων [ἀκουσίων πειρασμῶν], ἀφοῦ προτιμήσωμε τὸν πόθο γιὰ τὸν Θεὸ καὶ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν φύσι μας, μὲ τὴν θέλησί μας εἰσερχόμεθα στὸν ἀπροσδόκητο θάνατο τῆς φύσεως.

100. Τὸ Βάπτισμα ἔχει αὐτὴ τὴν διαφορὰ μὲ τὸ ποτήριο· ὅτι [δηλαδή], τὸ μὲν Βάπτισμα, γιὰ χάρι τῆς ἀρετῆς, καθιστᾶ τὴν προαίρεσι νεκρή, ἐν σχέσει πρὸς τὰ εὐχάριστα τῆς ζωῆς· τὸ δὲ ποτήριον κάνει νὰ προτιμοῦν οἱ εὐσεβεῖς τὴν Ἀλήθεια καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν φύσι [τους].

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ

ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

α΄ ***Ἴσως ὅσον διὰ τῆς κυήσεως ἄλυτα τῆς.***

β΄ ***Ἴσως ἡδονῆς.***

γ΄ ***Ἴσως ἀνοιχθείς.***

δ΄ ***Ἴσως ἀποτιλλομένης.***

ε΄ ***Ἴσως εἰκόνα.***

ς΄ ***Ἴσως τῶν ὄντων.***

ζ΄ ***Ἴσως εἰς τό***

η΄ ***Ἴσως ποιεῖ.***

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

ΣΕ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

[1] Ἑβρ. 13, 8.
[2] Λουκ. 1, 34-35.
[3] Ματθ. 2, 2-9.
[4] Γένεσ. 3, 5.
[5] Ἑβρ. 4, 15.
[6] Λουκ. 2, 52.
[7] Ματθ. 3, 16.
[8] Ματθ. 4, 2,
Ματθ. 14, 16-21,
Ματθ. 15, 37.
[9] Λουκ. 6, 19,
Λουκ. 8, 46, Ἰω. 4, 6.
[10] Ματθ. 8, 15.
[11] Ματθ. 9, 25,
Μάρκ. 5, 42,
Λουκ. 7, 14-15,
Ἰω. 11, 43-44.
[12] Ῥωμ. 8, 18.
[13] Ἰω. 16, 33.
[14] Παροιμ. 3, 12.
[15] Γένεσ. 3, 24.
[16] Λουκ. 23, 43.
[17] Ῥωμ. 8, 17.
[18] Α' Κορ. 13, 8.
[19] Γένεσ. 1, 27.
[20] Δευτερ. 6, 5.
[21] Ματθ. 22, 37-39.
[22] Γένεσ. 3, 1-5.
[23] Α' Ἰω. 4, 20.
[24] Ἰω. 14, 6, Α' Ἰω. 4, 8.
[25] Ῥωμ. 6, 6.
[26] Πρβλ. Ἰὼβ 30, 12.
[27] Β' Πέτρ. 1, 4.
[28] Α' Ἰω. 3, 2.
[29] Ματθ. 26, 14-16.
[30] Ματθ. 26, 69-75.
[31] Ματθ. 5, 7.
[32] Β' Κορ. 3, 18.
[33] Γένεσ. 3, 5.
[34] Πρβλ. Ῥωμ. 8, 11.
[35] Πρβλ. Γαλ. 2, 20.
[36] Ἔξοδ. 32, 20.
[37] Ἰούδ. 23.
[38] Ἑβρ. 4, 15.
[39] Ἐφεσ. 2, 7.
[40] Πρβλ. Ἔξοδ. 27, 9.
[41] Πράξ. 13, 16.
[42] Α' Κορ. 2, 6.
[43] Ψαλμ. 18, 10.
[44] Ψαλμ. 33, 10.
[45] Ματθ. 21, 19.
[46] Πρβλ. Πράξ. 12, 3-11.
[47] Πρβλ. Ψαλμ. 8, 3.
[48] Ἰὼβ 1, 11-12.
[49] Πρβλ. Ῥωμ. 2, 29,
Φιλιππ. 3, 3,
Κολασσ. 2, 11.
[50] Ἰερεμ. 34, 11.
[51] Ἰερεμ. 34, 8,
Ἰερεμ. 35, 14.
[52] Β' Κορ. 12, 10.
[53] Α' Κορ. 5, 1-5.
[54] Γένεσ. 1, 31,
Πράξ. 10, 15.
[55] Ἐφεσ. 6, 17.
[56] Ῥωμ. 12, 6.
[57] Α' Κορ. 12, 11.
[58] Ῥωμ. 12, 3.
[59] Α' Κορ. 12, 7.
[60] Α' Κορ. 12, 8-10.
[61] Πρβλ. Ματθ. 20, 22.

ΣΧΟΛΙΑ

[1] Χωρὶς ἐπιστημονικὴ διερεύνησι, ἡ ὁποία ἔχει ὡς θεμελιῶδες ὄργανο τὴν ἀνθρώπινη λογική.
[2] Ἡ διάθεσι, στὴν προκειμένη περίπτωσι, ἔχει τὴν ἔννοια τῆς ἀγαθῆς ἐσωτερικῆς προαιρέσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία μάλιστα, ὡς ἀγαθὴ εἶναι καὶ ταπεινόφρων. Τοῦτο στὴν πρᾶξι σημαίνει ὅτι ὁ πιστός, ἔχοντας ἀληθινὴ αὐτογνωσία, ἀποδίδει ὅλα τὰ ἀγαθά, ποὺ διαθέτει στὴν Ἀγαθότητα καὶ τὴν Χάρι τοῦ Θεοῦ. Ἀκριβέστερα, θὰ λέγαμε, ὅτι ὁ πιστὸς γνωρίζει, πῶς ὁ Ἴδιος ὁ Χριστὸς ἐπιτελεῖ, δι᾽ ἡμῶν ὁτιδήποτε ἀγαθὸ φανερώνομε. Στὴν περίπτωσι αὐτή, ἡ δική μας συνεισφορὰ ἔγκειται οὐσιαστικὰ μόνο στὸ νὰ ἀποδεχώμαστε ἑκούσια καὶ ἀγαπητικά, ἀλλὰ καὶ μὲ εὐγνώμονα, εὐχαριστιακὴ καὶ δοξολογικὴ διάθεσι αὐτὴν τὴν προσφορὰ τοῦ Θεοῦ, καταφάσκοντας ὁλόψυχα καὶ ἐλεύθερα σ᾽ αὐτὴν τὴν ἀγαθοποιΐα τοῦ Θεοῦ δι᾽ ἡμῶν. Ἡ ἐσωτερικὴ αὐτὴ ὑπαρξιακὴ τοποθέτησί μας γιὰ τὸ ἀγαθό, τὸ ὁποῖο ἀγαποῦμε καὶ ποθοῦμε, καταξιώνει τὸ αὐτεξούσιό μας καὶ συνιστᾶ θεολογικῶς καὶ πνευματικῶς τὴν ἀνθρώπινη συμβολή μας στὸ ἔργο τῆς σωτηρίας τοῦ Θεοῦ σ᾽ ἐμᾶς. Αὐτὴν ἡ ὑπαρξιακὴ στάσι ζωῆς, ποὺ ὁ Ἅγιος Μάξιμος ὀνομάζει «διάθεσι» εἶναι τὸ μόνο ζητούμενο ἀπὸ ἐμᾶς, γιὰ τὴν διασφάλισι τῆς προσφορᾶς τοῦ Θεοῦ σ᾽ ἐμᾶς.
[3] Δηλαδὴ κάνει τὸν ἄνθρωπο πραγματικὰ Θεό. Μὲ ἄλλα λόγια τὸν κάνει ὅ,τι εἶναι καὶ ὁ Θεός, χωρὶς τὴν κατ᾽ οὐσίαν ταυτότητα μὲ τὸν Θεό.

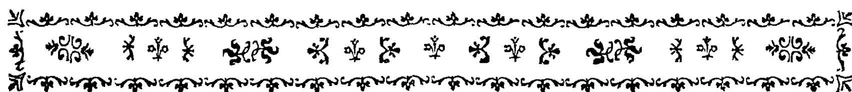
Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος γίνεται χαρισματικὰ ὅ,τι καὶ ὁ Θεός, ἐπειδὴ ἐμπλουτίζεται χαρισματικῶς ὁ θεούμενος ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ἄκτιστο θεοποιὸ Χάρι, χωρὶς ποτὲ νὰ χάνῃ τὴν κτιστότητά του καὶ νὰ μεταβάλλεται ἡ φύσι του. Ἡ ἕνωσι μὲ τὸν Θεὸ γίνεται χαρισματικῶς, – ἀσυγχύτως καὶ ἀτρέπτως – ὅσον ἀφορᾶ τὶς δύο ἑνούμενες φύσεις, τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου.
[4] Στὴν μέλλουσα ζωὴ ἡ ἀμεθεξία τοῦ Θεοῦ, ὡς συνέπεια τῶν παρὰ φύσιν παθῶν, θὰ εἶναι μία στατικὴ κατάστασι. Δηλαδὴ δὲν θὰ ὑπάρχῃ ἀνάπτυξι αὐτῆς τῆς καταστάσεως. Τοῦτο ἐξηγεῖται, κατὰ τὴν Ὀρθόδοξο Παράδοσι, ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι τὸ κακὸ δὲν ἔχει ὀντολογικὴ ὕπαρξι, δὲν ἀποτελεῖ ὂν καθ᾽ ἑαυτό, τὸ ὁποῖο ἦρθε στὸν κόσμο μὲ τὴν δημι-

ουργικὴ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ἁπλῶς ἕνα «συμβεβηκὸς» (ἕνα συμβάν).

Ἔτσι, κατὰ τὴν ἄφατη φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ὁ θεούμενος θὰ ἀναβαθμίζεται ἀτελευτήτως μεταμορφούμενος «ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν», ὁ κολαζόμενος, ὡς ἀμέτοχος τοῦ ὄντος Ὄντος καὶ εἰδικώτερα ὡς ἀμέτοχος τῆς «ἐνυποστάτου» ἀκτίστου καὶ θεοποιοῦ Χάριτος, παραμένει διηνεκῶς στὸν ἴδιο βαθμὸ ἀμεθεξίας τῆς ὄντως Ζωῆς. Καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ τὸ κακό, ὡς παρὰ φύσιν κατάστασι, εἶναι καθ᾽ ἑαυτὸ ἀνύπαρκτο καὶ γι᾽ αὐτὸ ἀνίκανο γιὰ δρᾶσι.

[5] Ὁ Ἅγιος Μάξιμος χρησιμοποιεῖ παραβολικὰ τὸ ἱστορικὸ γεγονὸς τῆς Βαβυλώνειας αἰχμαλωσίας τῶν Ἰσραηλιτῶν. Στὴν προκειμένη περίπτωσι, ὁ πιστὸς καλεῖται νὰ ἀποδέχεται εὐχαρίστως τὴν ἔμπονη παιδαγωγία τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ὀφείλεται εἴτε στὴν ἀποστασία τοῦ νοῦ ἀπὸ τὸ θεῖο θέλημα, εἴτε στὴν Πρόνοια τοῦ Θεοῦ γιὰ ταπεινοφροσύνη τοῦ πιστοῦ, μὲ τὴν ὁποία διασφαλίζεται ὁ πνευματικὸς θησαυρὸς τῆς καρδίας του. Σὲ διαφορετικὴ περίπτωσι ὁ ἀγαπῶν Θεὸς παιδαγωγεῖ τὸν ἄνθρωπο μὲ ἀκουσίους πειρασμοὺς γιὰ νὰ τοῦ ἀποβάλῃ τὴν ἔπαρσι καὶ νὰ τὸν ὁδηγήσῃ ἐμπόνως στὴν οἰκείωσι τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ δι᾽ αὐτῆς στὴν σωτηρία.

[6] Στὴν Ἐκκλησία ἡ «ἀλήθεια» εἶναι πραγματικότητα ὑποστατική, εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς (βλ. *Ἰω.* 14, 6: «ἐγώ εἰμὶ ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή»). Στὸν Χριστὸ βρίσκεται ἡ ἀλήθεια καὶ τῶν ἐπιμέρους κτιστῶν πραγμάτων, κατὰ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο (*Κολασσ.* 1,16: «τὰ πάντα δι᾽ αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται»). Οἱ «λόγοι» τῶν κτιστῶν ὄντων συμπυκνώνουν τὴν ἀλήθειά τους, δηλαδὴ τὴν αἰτία καὶ τὸν σκοπὸ ὑπάρξεως τῶν ὄντων, ποὺ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστός. Ὅταν ὁ νοῦς καθαρισθῇ ἀπὸ τὰ νοητὰ ἀπόβλητα τῆς ἁμαρτίας, φθάνει στὴν «φυσικὴ θεωρία», στὴν θέα τῶν «λόγων» τῶν ὄντων. Γνωρίζοντας ὁ πιστὸς αὐτοὺς τοὺς «λόγους» ὑπάρξεως τῶν ὄντων, κάνει τὴν κατὰ φύσιν χρῆσι τῶν πραγμάτων, ὁπότε δὲν ὁδηγεῖται ἀπὸ ἄγνοια στὴν παράχρησι (κατάχρησί) τους, καὶ ἔτσι δὲν ἀστοχεῖ – δὲν ἁμαρτάνει. Αὐτὴν τὴν κατὰ φύσιν κατάστασί του διαδέχεται ὁ φωτισμὸς τῆς ἀκτίστου θείας Χάριτος, ὁ ὁποῖος ὁδηγεῖ τὸν πιστὸ στὴν κατὰ Χάριν θέωσί του.

9

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

α΄. Πρότερον τοῦ Βαπτίσματος ἔθετο τὸ ποτήριον[1], ὅτι διὰ τὴν ἀλήθειαν ἐστὶν ἡ ἀρετή, ἀλλ᾽ οὐ διὰ τὴν ἀρετὴν ἡ ἀλήθεια· ὅθεν ὁ διὰ τὴν ἀλήθειαν πράττων τὴν ἀρετήν, κενοδοξίας οὐ τιτρώσκεται βέλεσιν· ὁ δὲ τὴν ἀλήθειαν ἀρετῆς ἕνεκεν ἐπιτηδεύων, σύνοικον ἔχει τῆς κενοδοξίας τὴν οἴησιν.

β΄. Ἀλήθειαν μὲν εἶναι λέγει τὴν θείαν γνῶσιν· ἀρετὴν δὲ τοὺς ὑπὲρ ἀληθείας τῶν ἐφιεμένων αὐτῆς ἀγῶνας. Ὁ τοίνυν γνώσεως ἕνεκεν, ἀρετῆς ὑπομένων πόνους, οὐ κενοδοξεῖ, γινώσκων ἀπερίληπτον εἶναι φύσει τοῖς πόνοις τὴν ἀλήθειαν· τοῖς δευτέροις γὰρ οὐ περιγράφεται φύσει τὸ πρῶτον· ὁ δὲ τὴν γνῶσιν, διὰ τοὺς ὑπὲρ αὐτῆς[α΄] ἀγῶνας ἐπιτηδεύων, πάντως κενόδοξος, ὡς εἰληφέναι δοκῶν τοὺς στεφάνους πρὸ τῶν ἱδρώτων· οὐκ εἰδὼς ὅτι διὰ τοὺς στε-

1. [Ὁ Κύριος], πρὶν ἀπὸ τὸ Βάπτισμα[α΄], [δηλαδή, τοὺς ἑκουσίους γιὰ χάρι τῆς ἀρετῆς πόνους], ἔθεσε [στὴν Ἁγία Γραφὴ] τὸ ποτήριον, [δηλαδὴ τοὺς ἀκουσίους γιὰ χάρι τῆς Ἀληθείας πόνους], διότι ἡ ἀρετὴ εἶναι ἐξ αἰτίας τῆς Ἀληθείας, ἀλλὰ ἡ Ἀλήθεια δὲν εἶναι ἐξ αἰτίας τῆς ἀρετῆς. Ἑπομένως ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πράττει τὴν ἀρετή, χάριν τῆς Ἀληθείας, δὲν πληγώνεται ἀπὸ τὰ βέλη τῆς κενοδοξίας. Ἐνῶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπαγγέλλεται τὴν Ἀλήθεια, ἕνεκα ἀρετῆς, ἔχει συγκάτοικο τῆς κενοδοξίας τὴν οἴησι, [τὴν ἔπαρσι].

2. [Ἡ Ἁγία Γραφὴ] ἐννοεῖ, ὅτι Ἀλήθεια εἶναι ἡ θεία γνῶσι. Καὶ ἀρετὴ [ἐννοεῖ, ὅτι εἶναι] οἱ ἀγῶνες γιὰ χάριν τῆς Ἀληθείας ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν Αὐτήν. Ἐκεῖνος, ἑπομένως, ὁ ὁποῖος ὑπομένει τοὺς πόνους τῆς ἀρετῆς, μὲ σκοπὸ τὴν [θεία] γνῶσι, δὲν κενοδοξεῖ, διότι γνωρίζει, ὅτι ἡ Ἀλήθεια, ἀπὸ τὴν φύσι [Της], εἶναι ἀπεριόριστη ἐν σχέσει πρὸς τοὺς πόνους, [ὅσοι πόνοι κι ἂν καταβληθοῦν δὲν ἐπαρκοῦν νὰ Τὴν ὁρίσουν]· διότι ἀπὸ τὴν φύσι Του τὸ πρῶτο [ἡ Ἀλήθεια] δὲν περιορίζεται ἀπὸ τοὺς δευτέρους, [δηλαδὴ τοὺς πόνους]. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος ἀσχολεῖται, [γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ] τὴν [θεία] γνῶσι, μὲ αἰτία [αὐτοὺς τοὺς ἴδιους] τοὺς ἀγῶνες [του] γιὰ χάρι της, ὁπωσδήποτε [εἶναι] κενόδοξος, διότι νομίζει, ὅτι ἔχει λάβει τοὺς στεφάνους γιὰ χάρι τῶν ἱδρώτων [του], καθὼς δὲν γνωρίζει, ὅτι οἱ πό-

φάνους οἱ πόνοι, ἀλλ᾽ οὐ διὰ τοὺς πόνους οἱ στέφανοι. Φύσει γὰρ ἀμελέτητον [recte: ἀμελέτητος] πᾶσα καθέστηκε μέθοδος, τοῦ δι᾽ ὃ πέφυκεν, ἐξανυσθέντος, ἢ ἀνυσθῆναι δόξαντος.

γ΄. Ὁ μόνην τῆς γνώσεως τὴν μορφήν, ὅπερ ἐστιν ὁ ψιλὸς λόγος, καὶ ὁ τὴν εἰκόνα τῆς ἀρετῆς, ὅπερ ἐστιν τὸ ψιλὸν ἦθος ἐπιτηδεύων, Ἰουδαῖός ἐστι καὶ αὐτός, ἀληθείας τύποις φυσιούμενος.

δ΄. Ὁ πᾶσαν τὴν φαινομένην τοῦ νόμου λατρείαν μὴ κατ᾽ αἴσθησιν ὁρῶν, ἀλλὰ ταῖς κατὰ νοῦν ἐφόδοις ἕκαστον τῶν ὁρωμένων συμβόλων διασκοπήσας, τὸν ἐν ἑκάστῳ κεκρυμμένον θεοτελῆ λόγον ἐκδιδασκόμενος, ἐν τῷ νόμῳ τὸν Θεὸν εὑρίσκει, καλῶς ψηλαφῶν διὰ τῆς νοερᾶς δυνάμεως, ὡς ἐν φορυτῷ τῇ ὕλῃ τῶν νομικῶν διατάξεων, εἴ που κεκρυμμένον εὕροι τῇ σαρκὶ τοῦ νόμου, τὸν τὴν αἴσθησιν διαφεύγοντα παντελῶς μαργαρίτην λόγον[2].

ε΄. Καὶ ὁ τὴν φύσιν δὲ τῶν ὁρωμένων μὴ τῇ αἰσθήσει μόνῃ περιγράφων, ἀλλὰ κατὰ νοῦν σοφῶς τὸν ἑκάστῳ

νοι [εἶναι] ἕνεκα τῶν στεφάνων, [δηλαδὴ τῆς θείας γνώσεως], ἀλλὰ δὲν [εἶναι] οἱ στέφανοι ἕνεκα τῶν πόνων. Διότι κάθε μέθοδος καθίσταται, φυσικῶς, μὴ ἀσκουμένη, ὅταν ἐκεῖνο, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ὑφίσταται, ἐπιτελεσθῇ ἢ θεωρηθῇ, ὅτι ἐπιτελέσθηκε.

3. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος φροντίζει μόνο γιὰ τὴν μορφὴ τῆς γνώσεως, τὸ ὁποῖο ἀκριβῶς εἶναι ὁ ψιλός, [ὁ γυμνὸς ἀπὸ περιεχόμενο] λόγος καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος [φροντίζει γιὰ] τὴν εἰκόνα τῆς ἀρετῆς, τὸ ὁποῖο ἀκριβῶς εἶναι τὸ ψιλό, [τὸ γυμνὸ ἀπὸ περιεχόμενο] ἦθος, εἶναι Ἰουδαῖος, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ὑπερηφανεύεται γιὰ τοὺς τύπους τῆς Ἀληθείας.

4. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν βλέπει, διὰ τῆς αἰσθήσεως, ὅλη τὴν φαινομένη λατρεία τοῦ [θείου] Νόμου, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐξετάση μὲ τὶς προσεγγίσεις τοῦ νοός [του] τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ὁρώμενα σύμβολα, διδασκόμενος τὸν κρυμμένο στὸ καθένα [σύμβολο] λόγο, ὁ ὁποῖος ἀποβλέπει στὸν Θεό, βρίσκει μέσα στὸν Νόμο τὸν Θεό, ἐρευνώντας σωστὰ μὲ τὴν νοερά [του] δύναμι μέσα στὸ ὑλικὸ τῶν νομικῶν διατάξεων, ὅπως μέσα σὲ συσσωρευμένα φρύγανα, μήπως εὕρη κάπου κρυμμένο στὸ σῶμα τοῦ Νόμου, ὡς μαργαριτάρι, τὸν Λόγο, ὁ ὁποῖος διαφεύγει ἀπὸ τὴν αἴσθησι.

5. Καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν προσδιορίζει τὴν φύσι τῶν ὁρατῶν [πραγμάτων] μόνο μὲ τὴν αἴσθησι, ἀλλὰ προσπαθεῖ, διὰ τοῦ νοός [του], μὲ σοφία, νὰ διευκρινίση τὸν λόγο, [ποὺ ὑπάρχει] σὲ κάθε

κτίσματι λόγον ἐρευνώμενος, εὑρίσκει Θεόν, ἀπὸ τῆς προβεβλημένης τῶν ὄντων μεγαλουργίας, τὴν αὐτῶν τῶν ὄντων διδασκόμενος αἰτίαν.

ς'. Ἐπειδὴ τοίνυν ἴδιον τοῦ ψηλαφῶντος ἡ διάκρισίς ἐστιν· ὁ τὰ νομικὰ σύμβολα γνωστικῶς ἐπερχόμενος, καὶ τὴν φαινομένην τῶν ὄντων φύσιν ἐπιστημονικῶς θεώμενος, διακρίνων τὴν Γραφήν, καὶ τὴν κτίσιν, καὶ ἑαυτόν· τὴν μὲν Γραφήν, εἰς γράμμα, καὶ πνεῦμα· τὴν δὲ κτίσιν, εἰς λόγον, καὶ ἐπιφάνειαν· ἑαυτὸν δέ, εἰς νοῦν, καὶ αἴσθησιν· καὶ τῆς μὲν Γραφῆς, τὸ πνεῦμα· τῆς δὲ κτίσεως, τὸν λόγον· ἑαυτοῦ δέ, τὸν νοῦν λαβών, καὶ ἀλλήλοις ἀλύτως ἑνώσας, εὗρε Θεόν· ὡς ἐπιγνοὺς καθὼς δεῖ, καὶ δυνατόν ἐστι, τὸν Θεόν, τὸν ἐν νῷ, καὶ Λόγῳ, καὶ Πνεύματι· πάντων τῶν πλανώντων καὶ εἰς μυρίας δόξας κατασυρόντων ἀπαλλαγείς, λέγω δὲ γράμματος, καὶ ἐπιφανείας, καὶ αἰσθήσεως, ἐν οἷς ἡ διάφορος ὑπάρχει ποσότητος [recte: ποσότης][β'] καὶ τῆς μονάδος ἀντίθετος. Εἰ

κτίσμα, βρίσκει τὸν Θεό, διότι διδάσκεται, ἀπὸ τὴν ἐμφανιζομένη μεγαλουργία τῶν ὄντων, τὴν Αἰτία αὐτῶν τῶν ὄντων.

6. Ἐπειδή, λοιπόν, ἰδίωμα ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἐρευνᾶ, εἶναι ἡ διάκρισι· [ὡς ἐκ τούτου] ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος διέρχεται μὲ [θεία] γνῶσι τὰ σύμβολα τοῦ Νόμου καὶ θεωρεῖ μὲ [πνευματικὴ] ἐπιστήμη τὴν φαινομένη φύσι τῶν ὄντων, διακρίνει τὴν [Ἁγία] Γραφὴ καὶ τὴν δημιουργία καὶ τὸν ἑαυτό του· [διακρίνει] τὴν μὲν [Ἁγία] Γραφὴ σὲ γράμμα καὶ πνεῦμα· τὴν δὲ δημιουργία σὲ λόγο καὶ ἔκφανσι [ἐξωτερικὸ τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἐμφανίζεται]· καὶ τὸν ἑαυτό του σὲ νοῦ καὶ αἴσθησι· καὶ ἀφοῦ λάβῃ ἀπὸ τὴν [Ἁγία] Γραφὴ τὸ πνεῦμα· ἀπὸ δὲ τὴν δημιουργία τὸν λόγο καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του τὸν νοῦ καὶ ἑνώσῃ ἀδιάρρηκτα τὸν ἕνα μὲ τὸν ἄλλο, βρῆκε τὸν Θεό, ἐπειδὴ γνώρισε, πράγματι, ὅπως πρέπει καὶ [ὅπως] εἶναι δυνατόν, τὸν Θεό, [δηλαδὴ] Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος [εἶναι] μὲ Νοῦ καὶ μὲ Λόγο καὶ μὲ Πνεῦμα· ἐπειδὴ ἀπηλλάγη ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πλανοῦν καὶ ἐκτρέπουν σὲ χίλιες ἀπόψεις, ἐννοῶ δηλαδή, [ὅτι ἀπηλλάγη] τοῦ γράμματος [τοῦ θείου Νόμου] καὶ τῆς ἐκφάνσεως [τῆς δημιουργίας] καὶ τῆς [δικῆς του] αἰσθήσεως, στὰ ὁποῖα ἡ ποσότητα εἶναι ποικίλη καὶ [κατὰ τοῦτο] ἀντίθετη μὲ τὴν Μονάδα. Ἐάν,

δὲ τὸ γράμμα τοῦ νόμου, καὶ τὴν τῶν ὁρωμένων ἐπιφάνειαν, καὶ τὴν οἰκείαν αἴσθησιν ἀλλήλοις τις προσπλέξας συμφύρει, τυφλός ἐστι μυωπάζων[3]*, τὴν τῆς αἰτίας τῶν ὄντων ἀγνωσίαν νοσῶν.*

ζ΄. Ὁ θεῖος καὶ μέγας Ἀπόστολος, τί ἐστι πίστις ὁρίζων, φησί· πίστις ἐστὶν ἐλπιζομένων ὑπόστασις, καὶ πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων[4]*· εἰ δέ τις καὶ ἐνδιάθετον αὐτὴν ἀγαθὸν ὁρίζαιτο, ἢ γνῶσιν ἀληθῆ τῶν ἀποῤῥήτων ἀγαθῶν ἀποδεικτικήν, τῆς ἀληθείας οὐ διήμαρτεν.*

η΄. Ἡ πίστις, δύναμίς ἐστι σχετική, ἢ σχέσις δραστικὴ τῆς ὑπὲρ φύσιν ἀμέσου τοῦ πιστεύοντος πρὸς τὸν πιστευόμενον Θεὸν τελείας ἑνώσεως.

θ΄. Ἐπειδὴ τοίνυν ὁ ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς ὑπάρχων καὶ σώματος, δυσὶ σαλεύεται νόμοις, σαρκὸς λέγω καὶ Πνεύματος[5]*. Καὶ ὁ μὲν τῆς σαρκὸς νόμος, κατὰ τὴν αἴσθησιν· ὁ δὲ τοῦ Πνεύματος, κατὰ τὸν νοῦν κέκτηται τὴν ἐνέργειαν. Καὶ ὁ μὲν τῆς σαρκός, τῇ ὕλῃ συνδεῖν πέφυκε κατὰ*

ὅμως, κάποιος, ἀφοῦ συμπλέξῃ τὸ ἕνα μὲ τὸ ἄλλο, ἀναμειγνύῃ τὸ γράμμα τοῦ νόμου καὶ τὴν ἔκφανσι τῶν ὁρατῶν [ὄντων], μαζὶ μὲ τὴν δική του αἴσθησι, [τότε] εἶναι τυφλός, πάσχοντας ἀπὸ μυωπία, ἐπειδὴ ἔχει τὴν ἀσθένεια τῆς ἀγνωσίας τῆς Αἰτίας τῶν ὄντων, [δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ].

7. Ὁ θεῖος καὶ μέγας Ἀπόστολος, ὁρίζοντας τί εἶναι πίστι, λέγει: «πίστι εἶναι ἡ ὑπόστασι ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐλπίζονται καὶ ἡ ἀπόδειξι γιὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν βλέπονται». Ἐάν, ἐξάλλου, κάποιος ἤθελε ὁρίσῃ αὐτὴν ὡς ἐνδιάθετο [ἐσωτερικὸ] ἀγαθὸ ἢ ἀληθινὴ γνῶσι ἀποδεικτικὴ τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν, ὁπωσδήποτε δὲν θὰ ἔσφαλλε ἔναντι τῆς Ἀληθείας.

8. Ἡ πίστι εἶναι δύναμι σχετική, [σχέσεως] ἢ σχέσι δραστική, [ἡ ὁποία δύναται νὰ ἐνεργῇ] τὴν ὑπὲρ φύσιν, ἄμεση, τελεία ἕνωσι ἐκείνου, ποὺ πιστεύει, μὲ τὸν πιστευόμενο Θεό.

9. Ἐπειδή, ἑπομένως, ὁ ἄνθρωπος συνίσταται ἀπὸ ψυχὴ καὶ σῶμα, ταλαντεύεται μεταξὺ δύο νόμων, ἐννοῶ [δηλαδή], τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ Πνεύματος. Καὶ ὁ μὲν νόμος τῆς σαρκὸς ἐνεργεῖ, ὅσον ἀφορᾶ τὴν αἴσθησι· ὁ δὲ [νόμος] τοῦ Πνεύματος [ἐνεργεῖ], ὅσον ἀφορᾶ τὸν νοῦ. Καὶ ὁ μὲν [νόμος] τῆς σαρκός, ἐπειδὴ ἐνεργεῖται [ἐφαρμόζεται] διὰ τῆς αἰσθήσεως, ἔχει

τὴν αἴσθησιν ἐνεργούμενος· ὁ δὲ τοῦ Πνεύματος κατὰ νοῦν ἐνεργούμενος, πρὸς τὸν Θεὸν ἀμέσως ποιεῖται τὴν ἕνωσιν. Εἰκότως ὁ μὴ διακριθεὶς ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, τουτέστιν ἐν τῷ νοῒ μὴ διακρίνας, ἤγουν διατεμὼν τὴν διὰ πίστεως πρὸς τὸν Θεὸν γεγενημένην ἄμεσον ἕνωσιν, ὡς ἀπαθής, μᾶλλον δὲ Θεὸς ἤδη διὰ τῆς πίστεως τῇ ἑνώσει γεγενημένος, ἐρεῖ τῷ ὄρει τούτῳ μεταβῆναι, καὶ μεταβήσεται[6]*· δεικτικῶς διὰ τοῦ τοῦτο φάναι, τὸ φρόνημα καὶ τὸν νόμον δηλοῦν τῆς σαρκός, τὸν βαρὺν ὄντως καὶ δυσμετακίνητον, καὶ ὅσον πρὸς δύναμιν φυσικήν, παντελῶς ἀκίνητον, καὶ ἀσάλευτον.*

ι΄. Τοσοῦτον ἐῤῥίζωται τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς αἰσθήσεως ἡ τῆς ἀλογίας δύναμις, ὥστε τοὺς πολλοὺς μηδ᾽ ἄλλο τι νομίζειν εἶναι τῶν ἀνθρώπων, ἢ σάρκα, δύναμιν πρὸς ἀπόλαυσιν τῆς παρούσης ζωῆς τὴν αἴσθησιν ἔχουσαν.

ια΄. Πάντα, φησί, δυνατὰ τῷ πιστεύοντι[7]*, καὶ μὴ διακρινομένῳ τουτέστι μὴ διαιρουμένῳ*

τὸ ἐκ φύσεως ἰδίωμα νὰ συνδέῃ μὲ τὴν ὕλη. Ὁ δὲ [νόμος] τοῦ Πνεύματος, ἐπειδὴ ἐνεργεῖται [ἐφαρμόζεται] διὰ τοῦ νοός, προξενεῖ τὴν ἕνωσι μὲ τὸν Θεό, μὲ τρόπο ἄμεσο. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν διακρίθηκε μέσα στὴν καρδία του, τὸ ὁποῖο σημαίνει ὅτι, δὲν διακρίνεται στὸν νοῦ, ὥστε νὰ διασπάσῃ, δηλαδή, τὴν ἄμεση ἕνωσι μὲ τὸν Θεό, ἡ ὁποία ἔχει γίνει μέσῳ τῆς πίστεως, ὡς ἀπαθής, μᾶλλον δὲ ἔχει γίνει Θεὸς ἤδη, ἐξ αἰτίας τῆς ἑνώσεώς [του μὲ τὸν Θεό], διὰ τῆς πίστεως, εἶναι ἑπόμενο, ὅτι θὰ πῇ σ᾽ αὐτὸ τὸ βουνὸ νὰ μετατοπισθῇ καὶ [ἐκεῖνο] θὰ μετατοπισθῇ. Μὲ τὴν ἐν λόγῳ φράσι [ἐπιθυμεῖ] νὰ καταδείξῃ κατηγορηματικὰ αὐτὸ τὸ φρόνημα καὶ τὸν νόμο τῆς σαρκός, [ὁ ὁποῖος εἶναι], πράγματι, βαρὺς καὶ δύσκολα μετακινούμενος καὶ ὅσον ἀφορᾶ τὴν φυσικὴ δύναμι, τόσο πολὺ [βαρύς], ὥστε [νὰ εἶναι] παντελῶς ἀκίνητος καὶ ἀσάλευτος.

10. Τόσο πολὺ ἔχει ριζώσει μέσα στὴν φύσι τῶν ἀνθρώπων ἡ δύναμι τῆς ἀλογίας, ὥστε οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους νὰ νομίζουν, ὅτι δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ σάρκα, ἡ ὁποία διαθέτει, ὡς δύναμι, τὴν αἴσθησι γιὰ τὴν ἀπόλαυσι τῆς παρούσης ζωῆς.

11. Λέγει [ἡ Ἁγία Γραφή], ὅτι ὅλα [εἶναι] δυνατὰ γιὰ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος πιστεύει καὶ δὲν διακρίνεται, δηλαδὴ δὲν διαχωρίζεται, ἐξ αἰ-

τῆς κατὰ νοῦν διὰ πίστεως γεγενημένης αὐτῷ πρὸς τὸν Θεὸν ἑνώσεως, διὰ τὴν πρὸς τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς κατὰ τὴν αἴσθησιν σχέσιν· ὅσα κόσμου καὶ σαρκὸς τὸν νοῦν ἀλλοτριοῖ· Θεῷ δὲ προσοικειοῖ, τετελειωμένον τοῖς κατορθώμασι. Τοῦτο γὰρ προσυπακουστέον τῷ πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι.

ιβ'. Ἡ πίστις ἀναπόδεικτος γνῶσίς ἐστιν· εἰ δὲ γνῶσίς ἐστιν ἀναπόδεικτος, ἄρα σχέσις ἐστὶν ὑπὲρ φύσιν ἡ πίστις, δι᾽ ἧς ἀγνώστως, ἀλλ᾽ οὐκ ἀποδεικτικῶς, ἑνούμεθα τῷ Θεῷ κατὰ τὴν ὑπὲρ νόησιν ἕνωσιν.

ιγ'. Τὴν ἄμεσον λαβὼν ἕνωσιν πρὸς τὸν Θεὸν ὁ νοῦς, τὴν τοῦ νοεῖν καὶ νοεῖσθαι παντελῶς δύναμιν ἔχει σχολάζουσαν· ὁπηνίκα γοῦν ταύτην λύσῃ, νοήσας τι τῶν μετὰ Θεόν, διεκρίθη, τεμὼν τὴν ὑπὲρ νόησιν ἕνωσιν, καθ᾽ ἣν ἕως ἐστὶ τῷ Θεῷ συνημμένος, ὡς ὑπὲρ φύσιν, καὶ τῇ μεθέξει Θεὸς γεγενημένος, καθάπερ ὅρος ἀκίνητον, ἑαυτοῦ τὸν τῆς φύσεως μετατίθησι νόμον.

ιδ'. Ὁ πρὸς εὐσέβειαν εἰσα-

τίας τῆς διὰ τῆς αἰσθήσεως σχέσεως τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα, ἀπὸ τὴν ἕνωσί [του] μὲ τὸν Θεό, ἡ ὁποία ἔχει συντελεσθῆ σ᾽ αὐτόν, ὡς πρὸς τὸν νοῦ [του], διὰ τῆς πίστεως. Ὅσα ἀποξενώνουν τὸν νοῦ ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ τὴν σάρκα, τὸν καθιστοῦν οἰκεῖο πρὸς τὸν Θεό, τέλειο γιὰ τὰ μεγαλουργήματα. Αὐτὸ βέβαια πρέπει νὰ κατανοηθῇ μὲ [τὴν φράσι]: «ὅλα [εἶναι] δυνατὰ γιὰ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος πιστεύει».

12. Ἡ πίστι εἶναι γνῶσι, ἡ ὁποία δὲν ἐπιδέχεται ἀπόδειξι· [εἶναι ἀφ᾽ ἑαυτῆς ἀληθής]. Ἐφόσον δὲ [ἡ πίστι εἶναι] γνῶσι, ἡ ὁποία δὲν ἐπιδέχεται ἀπόδειξι, [καθότι ὑπερβαίνει τὴν ἀπόδειξι], ἄρα ἡ πίστι εἶναι ὑπὲρ φύσιν σχέσι, διὰ τῆς ὁποίας ἑνωνόμεθα μὲ τὸν Θεὸ μὲ ἕνωσι, ποὺ ὑπερβαίνει τὴν νόησι, κατὰ ἄγνωστο τρόπο, ὁ ὁποῖος, ἐν τούτοις, δὲν ἐπιδέχεται ἀπόδειξι.

13. Ὅταν ὁ νοῦς λάβῃ τὴν ἄμεση ἕνωσι [μὲ τὸν Θεό], ἔχει τὴν δύναμι τοῦ νὰ νοῇ καὶ νὰ νοῆται, ὁλοκληρωτικὰ ἀφοσιωμένη στὸν Θεό. Ὅταν, ὅμως, λύσῃ αὐτὴν [τὴν ἕνωσι], μὲ τὸ νὰ ἐννοήσῃ κάτι ἀπὸ τὰ μετὰ τὸν Θεὸ [δημιουργήματα], διαχωρίσθηκε [ἀπὸ τὸν Θεό], διότι διέσπασε τὴν ὑπὲρ τὴν νόησι ἕνωσι, μὲ τὴν ὁποία, ἕως ὅτου εἶναι ἑνωμένος μὲ τὸν Θεό, καθόσον ἔχει [ὑπερβεῖ] τὴν φύσι καὶ ἔχει γίνει κατὰ μέθεξιν θεός, μεταθέτει ἀπὸ τὸν ἑαυτό του τὸν νόμο τῆς φύσεως, ἀκριβῶς, σὰν [ἕνα] ἀκίνητο ὅρος.

14. Ὁ ἀρχάριος στὴν εὐσέβεια,

γόμενος, περὶ τῶν ἔργων διδασκόμενος τῆς δικαιοσύνης, τὴν πρᾶξιν μόνον ἐπιτελεῖ μετὰ πάσης ὑπακοῆς, καὶ πίστεως, καθάπερ σάρκας ἐσθίων τῶν ἀρετῶν τὰ φαινόμενα, τὴν ἠθικὴν δηλονότι παιδαγωγίαν· τοὺς δὲ τῶν ἐντολῶν λόγους, ἐν οἷς ἡ τῶν τελείων ὑπάρχει γνῶσις, τῷ Θεῷ παραχωρεῖ διὰ τῆς πίστεως, μὴ δυνάμενος συνεπεκταθῆναι τέως τῷ μήκει τῆς πίστεως.

ιε΄. Ὁ τέλειος, οὐ μόνον τὴν τῶν εἰσαγομένων τάξιν, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν προκοπτόντων διαδραμών, οὐκ ἀγνοεῖ τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ κατ᾽ ἐντολὴν γινομένων τοὺς λόγους, ἀλλ᾽ ἐκείνους πνεύματι πρῶτον διαπιών, πᾶσαν ἐσθίει διὰ τῶν ἔργων τὴν σάρκα τῶν ἀρετῶν, πρὸς τὴν κατὰ νοῦν γνῶσιν ἀναβιβάζων, τὴν τῶν γινομένων κατ᾽ αἴσθησιν κίνησιν.

ις΄. Ὁ Κύριος εἰπών· ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ[8]*· τουτέστι πρὸ πάντων τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, καὶ οὕτω τὴν τῶν καθηκόντων τρόπων ἐξάσκησιν, σα-*

καθὼς διδάσκεται τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης, ἐπιτελεῖ μὲ κάθε ὑπακοὴ καὶ πίστι μόνο τὴν πρᾶξι, [τὴν πρακτικὴ ἀρετή], τρώγοντας, σὰν [νὰ ἦταν] σάρκες, τὶς ἐξωτερικὲς ἐκφράσεις τῶν ἀρετῶν, δηλαδὴ τὴν ἠθικὴ παιδαγωγία· ἐνῶ τοὺς λόγους τῶν ἐντολῶν, στοὺς ὁποίους βρίσκεται ἡ γνῶσι τῶν τελείων, παραχωρεῖ στὸν Θεὸ μὲ τὴν πίστι, διότι δὲν διαθέτει, ἐκ τῶν προτέρων, τὴν δύναμι νὰ ἁπλωθῇ συγχρόνως σὲ [ὅλη] τὴν ἔκτασι τῆς πίστεως [νὰ κατασταθῇ ἄμεσα ἐγκρατὴς τῆς γνώσεως τῶν τελείων].

15. Ὁ τέλειος, ἀφοῦ διῆλθε ὄχι μόνο τὴν τάξι τῶν ἀρχαρίων ἀλλὰ καὶ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι προοδεύουν [στὴν δευτέρα πνευματικὴ βαθμίδα], δὲν ἀγνοεῖ τοὺς λόγους ἐκείνων, τὰ ὁποῖα γίνονται ἀπ᾽ αὐτόν, σύμφωνα μὲ κάποια ἐντολὴ [τοῦ Θεοῦ], ἀλλά, ἐπειδὴ κατ᾽ ἀρχὰς ἤπιε ἐκείνους [τοὺς λόγους] βαθμηδόν, ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα [του], τρώγει μὲ τὰ ἔργα [του] τὴν σάρκα τῶν ἀρετῶν, ὑψώνοντας πρὸς τὴν γνῶσι τοῦ νοὸς τὴν κίνησι ἐκείνων, τὰ ὁποῖα γίνονται διὰ τῆς αἰσθήσεως.

16. Ὅταν εἶπε ὁ Κύριος: «ζητεῖτε πρῶτα τὴν βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνη Αὐτοῦ»· δηλαδὴ [ζητεῖτε] τὴν πρὶν ἀπ᾽ ὅλα ἀκριβῆ γνῶσι τῆς Ἀληθείας καὶ κατόπιν τὴν ἐξάσκησι τῶν [σχετικῶς πρὸς αὐτὴν] ἐπιβεβλημένων τρόπων, [ὅταν εἶπε αὐτά],

φῶς ἔδειξε, περὶ μόνης τῆς θείας γνώσεως δεῖν ζητεῖν τοὺς πιστεύοντας, καὶ τῆς αὐτὴν κοσμούσης διὰ τῶν ἔργων ἀρετῆς.

ιζ΄. Ἐπειδὴ πολλὰ τυγχάνει τὰ πρὸς γνῶσιν Θεοῦ καὶ ἀρετὴν ζητούμενα τοῖς πιστεύουσιν, ἀπαλλαγὴ παθῶν, ὑπομονὴ πειρασμῶν, ἀρετῶν λόγοι, τρόπων ἐνέργειαι, ἐξήλωσις τῆς πρὸς σάρκα τῆς ψυχῆς διαθέσεως· ἀποξένωσις τῆς πρὸς τὰ αἰσθητὰ τῆς αἰσθήσεως σχέσεως, τοῦ νοῦ παντελὴς ἀπὸ πάντων τῶν γεγονότων ἀναχώρησις· καὶ ἁπλῶς μυρία ἄλλα εἰσί, τὰ πρὸς ἀποχὴν μὲν κακίας καὶ ἀγνωσίας, κατόρθωσιν δὲ γνώσεως καὶ ἀρετῆς. Εἰκότως ὁ Κύριος ἔφησεν· πάντα ὅσα ἂν αἰτῆσθε πιστεύοντες, λήψεσθε[9]*. Πάντα ἁπλῶς τὰ πρὸς ἐπίγνωσιν Θεοῦ, καὶ ἀρετὴν συντείνοντα μόνα καὶ ζητεῖν, καὶ αἰτεῖν μετ᾽ ἐπιστήμης καὶ πίστεως δεῖν εἰπὼν τοὺς εὐσεβεῖς. Ταῦτα γὰρ πάντα συμφέρει, καὶ πάντως δίδωσιν αὐτὰ τοῖς αἰτοῦσιν ὁ Κύριος.*

ιη΄. Ὁ τοίνυν διὰ μόνην τὴν πίστιν, ἤγουν τὴν πρὸς Θεὸν

ἔδειξε σαφῶς, ὅτι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι πιστεύουν, πρέπει νὰ ζητοῦν [ἀπὸ τὸν Θεὸ] μόνο τὴν θεία γνῶσι καὶ τὴν ἀρετή, ἡ ὁποία, διὰ τῶν ἔργων [της], κοσμεῖ αὐτὴν [τὴν θεία γνῶσι].

17. Ἐπειδὴ συμβαίνει [νὰ εἶναι] πολλὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦνται γιὰ τὴν γνῶσι τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀρετὴ ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ πιστεύουν, [ὅπως, παραδείγματος χάριν], ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ πάθη, ὑπομονὴ κατὰ τοὺς πειρασμούς, οἱ λόγοι τῶν ἀρετῶν, οἱ ἐνέργειες τῶν τρόπων [τῶν ἀρετῶν], ἡ ἀπόσπασι τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὴν διάθεσι πρὸς τὴν σάρκα, ἡ ἀποξένωσι τῆς αἰσθήσεως ἀπὸ τὴν σχέσι μὲ τὰ αἰσθητά, ἡ παντελὴς ἀναχώρησι τοῦ νοὸς ἀπὸ ὅλα τὰ δημιουργήματα· καὶ εἶναι, ἀναντίρρητα, μύρια ὅσα ἄλλα, τὰ ὁποῖα [ἀπαιτοῦνται], ἀφ᾽ ἑνὸς γιὰ τὴν ἀποχὴ ἀπὸ τὴν κακία καὶ τὴν ἀγνωσία [τοῦ Θεοῦ], ἀφ᾽ ἑτέρου γιὰ τὴν κατόρθωσι τῆς [θείας] γνώσεως καὶ τῆς ἀρετῆς, [γιὰ τοῦτο] εὔλογα ὁ Κύριος εἶπε: «ὅλα, ὅσα θὰ ζητήσετε μὲ πίστι, θὰ [τὰ] λάβετε», ἐννοώντας, ὅτι πρέπει οἱ εὐσεβεῖς νὰ ποθοῦν καὶ νὰ ζητοῦν μὲ [πνευματικὴ] ἐπιστήμη[1] καὶ πίστι, ἀναντίρρητα μόνο, ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα κατατείνουν στὴν ἀκριβῆ γνῶσι τοῦ Θεοῦ καὶ στὴν ἀρετή. Διότι ὅλα αὐτὰ εἶναι πρὸς ὠφέλειά μας καὶ ὁ Κύριος, ὁπωσδήποτε, τὰ δίδει σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τὰ ζητοῦν.

18. Ἐκεῖνος, ἑπομένως, ὁ ὁποῖος, γιὰ μόνο τὴν πίστι, δηλαδὴ γιὰ τὴν ἄμεση

ἄμεσον ἕνωσιν, πάντα ζητῶν τὰ πρὸς τὴν ἕνωσιν, πάντως λήψεται· ὁ δὲ ταύτης δίχα τῆς αἰτίας κἂν ἄλλα, κἂν τὰ προειρημένα ζητῇ, οὐ λήψεται. Οὐ γὰρ πιστεύει, ἀλλ᾽ οἰκείαν ὡς ἄπιστος διὰ τῶν θείων πραγματεύεται δόξαν.

ιθ΄. Ὁ γνώμῃ τῆς καθ᾽ ἁμαρτίαν καθαρεύων φθορᾶς, φθείρει τὴν τῶν φθείρειν πεφυκότων φθοράν. Ἡ γὰρ ἀφθαρσία τῆς προαιρέσεως, τὴν φθορὰν συντηρεῖν τῆς φύσεως πέφυκεν ἄφθαρτον, κατὰ πρόνοιαν διὰ τῆς ἐν αὐτῇ τοῦ Πνεύματος χάριτος, μὴ συγχωροῦσα ταῖς ἐναντίαις ποιότησιν αὐτὴν διαφθείρεσθαι.

κ΄. Ἐπειδὴ φύσεως καὶ χάριτος εἷς καὶ ὁ αὐτὸς οὐκ ἔστι λόγος, οὐκ ἔστιν ἀπορίας ἄξιον, πῶς τινες τῶν ἁγίων ποτὲ μὲν παθῶν ὑπερεῖχον, ποτὲ δὲ μᾶλλον ὑπέπιπτον πάθεσι, γινωσκόντων ἡμῶν, ὅτι τὸ μὲν θαῦμα τῆς χάριτος ἦν, τὸ δὲ πάθος τῆς φύσεως.

κα΄. Ὁ διὰ μιμήσεως τὴν μνήμην ἔχων τῆς τῶν ἁγίων ἀναστροφῆς, τὴν μὲν τῶν παθῶν

μὲ τὸν Θεὸ ἕνωσι, ἐπιζητεῖ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα [ἀπαιτοῦνται] γιὰ τὴν ἕνωσι [μὲ τὸν Θεό], θὰ λάβῃ, ἐξάπαντος, τὰ πάντα. Ἐκεῖνος, ὅμως, ὁ ὁποῖος, χωρὶς αὐτὴν τὴν αἰτία, ζητεῖ εἴτε ἄλλα εἴτε τὰ προαναφερθέντα, δὲν θὰ [τὰ] λάβῃ. Διότι δὲν πιστεύει, ἀλλὰ ἐπιχειρεῖ, μέσῳ τῶν θείων [πραγμάτων], τὴν δική του δόξα.

19. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀγωνίζεται γιὰ τὴν καθαρότητα ἀπὸ τὴν φθορὰ τῆς ἁμαρτίας μὲ [σύμφωνη] τὴν γνώμη [του], φθείρει τὴν φθορὰ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐκ φύσεως φθείρουν. Διότι ἡ ἀφθαρσία τῆς προαιρέσεως, ἡ ὁποία δὲν ἐπιτρέπει νὰ διαφθείρεται ἡ ἴδια ἀπὸ τὶς ἐχθρικὲς ποιότητες, διὰ τῆς Χάριτος τοῦ [Παναγίου] Πνεύματος μέσα σ᾽ αὐτήν, ἔχει τὸ ἐκ φύσεως ἰδίωμα, κατὰ [θεία] Πρόνοια, νὰ συντηρῇ ἄφθαρτη [ἀσυντέλεστη], τὴν φθορὰ τῆς φύσεως.

20. Ἐπειδὴ ὁ λόγος τῆς φύσεως καὶ [ὁ λόγος] τῆς Χάριτος δὲν εἶναι ἕνας καὶ ὁ αὐτός, δὲν εἶναι ἄξιο ἀπορίας, πῶς κάποιοι ἀπὸ τοὺς Ἁγίους, ἄλλοτε μὲν ξεπερνοῦσαν τὰ πάθη, ἄλλοτε δέ, μᾶλλον περιέπιπταν στὰ πάθη, ἐφόσον ἐμεῖς γνωρίζομε, ὅτι τὸ μὲν [ἕνα] ἦταν θαῦμα τῆς Χάριτος, τὸ δὲ [ἄλλο ἦταν] πάθος τῆς φύσεως.

21. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος διατηρεῖ τὴν μνήμη τῆς διαγωγῆς τῶν Ἁγίων μέσῳ τῆς μιμήσεώς [τους], ἀφ᾽ ἑνὸς ἀποβάλλει ἀπὸ τὸν ἑαυτό του τὴν νέκρωσι τῶν παθῶν,

ἀποτίθεται νέκρωσιν, τὴν δὲ τῶν ἀρετῶν ζωὴν ὑποδέχεται.

κβ΄. Ὧ τρόπῳ βούλεται ὁ τὴν ἑκάστου διορίσας ζωὴν πρὸ τῶν αἰώνων Θεός, ἕκαστον πρὸς τὸ οἰκεῖον τῆς ζωῆς ἄγει τέλος, εἴτε δίκαιον, εἴτε ἄδικον.

κγ΄. Τὸν τῷ μακαρίῳ Παύλῳ συμβάντα ζοφερὸν χειμῶνα[10]*, τὸ βάρος εἶναι τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν τεκμαίρομαι· τὴν δὲ νῆσον, τὴν παγίαν ἕξιν τῆς θείας ἐλπίδος ἄσειστον· τὴν δὲ πυράν, τὴν ἕξιν τῆς γνώσεως· τὰ δὲ φρύγανα, τὴν τῶν ὁρωμένων φύσιν· ἣν συνέστρεψε μὲν τῇ χειρί, τῇ κατὰ θεωρίαν λέγω ψηλαφητικῇ τοῦ νοῦ δυνάμει, διατρέφων τοῖς ἐξ αὐτῆς νοήμασι τὴν ἕξιν τῆς γνώσεως, τὴν θεραπεύουσαν τὴν ἐκ τοῦ χειμῶνος τῶν πειρασμῶν προστριβεῖσαν τῇ διανοίᾳ κατήφειαν· τὴν δὲ ἔχιδναν, τὴν λανθανόντως ἐγκεκρυμμένην τῇ φύσει τῶν αἰσθητῶν πονηρὰν καὶ ὀλέθριον δύναμιν, δήξασαν μὲν τὴν χεῖρα*[11]*, τουτέστι τὴν κατὰ νοῦν ψηλαφητικὴν τῆς θεωρίας ἐνέρ-*

ἀφ᾽ ἑτέρου ἀναδέχεται τὴν ζωὴ τῶν ἀρετῶν.

22. Ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ὅρισε πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες τὴν ζωὴ τοῦ καθενός, ὁδηγεῖ τὸν καθένα, εἴτε δίκαιο εἴτε ἄδικο, μὲ ὅποιον τρόπο [Ἐκεῖνος] ἀποφασίζει, πρὸς τὸ προσωπικὸ τέλος τῆς ζωῆς [του].

23. Ἡ ζοφερὴ θύελλα, ἡ ὁποία συνέβη στὸν μακάριο Παῦλο, ἐκτιμῶ, ὅτι εἶναι τὸ βάρος τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν· τὸ δὲ νησὶ ἡ στερεὰ καὶ ἀκλόνητη πνευματικὴ κατάστασι τῆς θείας ἐλπίδος· ἐνῶ ἡ φωτιὰ [εἶναι] ἡ πνευματικὴ κατάστασι τῆς [θείας] γνώσεως· τὰ δὲ φρύγανα [εἶναι] ἡ φύσι τῶν ὁρατῶν, τὴν ὁποία συνέλεξε μὲν μὲ τὸ χέρι [του], ἐννοῶ μὲ τὴν ψηλαφητικὴ δύναμι τοῦ νοός [του] κατὰ τὴν θεωρία, ὥστε μὲ τὰ νοήματα, [ποὺ προέρχονται] ἀπ᾽ αὐτήν, [δηλαδὴ τὴν θεωρία], νὰ τροφοδοτῇ τὴν πνευματικὴ κατάστασι τῆς γνώσεως, [ὅπως τὰ φρύγανα τὴν φωτιά], ἡ ὁποία θεραπεύει τὴν κατήφεια, ποὺ μεταδίδεται στὴν διάνοια ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς τῆς θύελλας. Ἡ δὲ ὀχιὰ [ἐκτιμῶ, ὅτι εἶναι] ἡ πονηρὰ καὶ ὀλεθρία δύναμι, ποὺ εἶναι μυστικὰ κρυμμένη μέσα στὴν φύσι τῶν αἰσθητῶν [πραγμάτων], ἡ ὁποία δαγκώνει συνήθως, βέβαια, τὸ χέρι, δηλαδὴ τὴν νοερὰ ψηλαφητικὴ ἐνέργεια τῆς θεωρίας,

γειαν, οὐ βλάψασαν δὲ τὸν διορατικὸν νοῦν, τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως αὐτὴν εὐθὺς ὡς ἐν πυρὶ διαφθείραντα, τὴν τῷ πρακτικῷ κινήματι τοῦ νοῦ προσαφθεῖσαν ἐκ τῆς τῶν αἰσθητῶν θεωρίας ὀλέθριον δύναμιν.

κδ΄. Ὀσμὴ ἦν ἀπὸ ζωῆς εἰς ζωὴν[12] *ὁ Ἀπόστολος, ὡς τοὺς πιστοὺς τῷ καθ᾽ ἑαυτὸν ὑποδείγματι, διὰ πράξεως πρὸς τὴν εὐωδίαν τῶν ἀρετῶν κινεῖσθαι παρασκευάζων· ἢ τοὺς πειθομένους τῷ λόγῳ τῆς χάριτος, ὡς κῆρυξ ἀπὸ τῆς κατ᾽ αἴσθησιν ζωῆς, εἰς τὴν ἐν πνεύματι μετάγων ζωήν· ὀσμὴ δὲ θανάτου εἰς θάνατον, τοῖς ἀπὸ τοῦ θανάτου τῆς ἀγνοίας εἰς τὸν τῆς ἀπιστίας ἐλάσασι θάνατον, διδοὺς αὐτοῖς αἴσθησιν τῆς μελλούσης αὐτοὺς* [recte: *αὐτῶν*] *κατακρίσεως· ἢ πάλιν ὀσμὴ ἀπὸ ζωῆς εἰς ζωήν, τοῖς ἀπὸ πράξεως εἰς θεωρίαν ἀναγομένοις· ὀσμὴ δὲ θανάτου εἰς θάνατον, τοῖς ἀπὸ τοῦ νεκρῶσαι τῇ καθ᾽ ἁμαρτίαν ἀργίᾳ τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς*[13]*, εἰς τὴν τῶν ἐμπαθῶν νοημάτων τε καὶ φαντασιῶν ἐπαινουμένην μετα-*

ἀλλὰ συνήθως δὲν βλάπτει τὸν διορατικὸ νοῦ, διότι ἀμέσως, μὲ τὸ φῶς τῆς γνώσεως, ὅπως μέσα σὲ φωτιά, ἀφανίζει αὐτὴν τὴν ὀλεθρία δύναμι, ἡ ὁποία προσκολλήθηκε στὴν πρακτικὴ κίνησι τοῦ νοὸς ἀπὸ τὴν θεωρία τῶν αἰσθητῶν.

24. Ὁ Ἀπόστολος εἶναι εὐωδία ἀπὸ τὴν Ζωή, [τὸν Χριστό, ἡ ὁποία ἑλκύει] στὴν [ἐν Χριστῷ] Ζωή, διότι, πράγματι, μὲ τὸ προσωπικό του παράδειγμα, προετοιμάζει νὰ κινοῦνται, διὰ τῆς πράξεως, πρὸς τὴν εὐωδία τῶν ἀρετῶν, οἱ πιστοὶ ἢ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι πείθονται στὸν λόγο τῆς Χάριτος, καθώς, ὡς κήρυκας [τῆς Χάριτος], μεταφέρει, ἀπὸ τὴν ζωὴ τῆς αἰσθήσεως, στὴν [ζωὴ] τοῦ Πνεύματος. [Ὁ Ἀπόστολος εἶναι], ὅμως, γιὰ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι προχώρησαν ἀπὸ τὸν θάνατο τῆς ἀγνοίας [τοῦ Θεοῦ] στὸν θάνατο τῆς ἀπιστίας, ὀσμὴ θανάτου, [ἡ ὁποία ὁδηγεῖ] στὸν θάνατο, διότι δίδει σ᾽ αὐτοὺς τὴν αἴσθησι τῆς μελλοντικῆς καταδίκης τους· ἢ πάλι [εἶναι] εὐωδία ἀπὸ τὴν Ζωή, [τὸν Χριστό, ἡ ὁποία ἑλκύει] στὴν Ζωὴ γιὰ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀνυψώνονται ἀπὸ τὴν πρᾶξι στὴν θεωρία. [Εἶναι] δὲ ὀσμὴ θανάτου, [ἡ ὁποία ὁδηγεῖ] στὸν θάνατο γιὰ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὴν νέκρωσι τῶν γηΐνων μελῶν [τους], μὲ τὴν παῦσι τῆς ἁμαρτίας, μεταβαίνουν στὴν ἐπαινετὴ

βαίνουσι νέκρωσιν.

κε΄. Τρεῖς εἰσὶν αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις, λόγος, θυμός, καὶ ἐπιθυμία· τῷ μὲν λόγῳ ζητοῦμεν· τῇ ἐπιθυμίᾳ δὲ ποθοῦμεν τὸ ζητηθὲν ἀγαθόν· τῷ δὲ θυμῷ ὑπεραγωνιζόμεθα. Κατὰ ταύτας δὴ τὰς δυνάμεις προσμένοντες οἱ τὸν Θεὸν ἀγαπῶντες, τῷ θείῳ λόγῳ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως· τῇ μέν, ζητοῦντες· τῇ δέ, ποθοῦντες· τῇ δὲ ὑπεραγωνιζόμενοι· δέχονται τροφὴν ἄφθαρτον, καὶ τὸν νοῦν πιαίνουσαν τὴν γνῶσιν τῶν γεγονότων.

κϛ΄. Τὴν νεκρωθεῖσαν [recte: κενωθεῖσαν] τῆς δοθείσης γνώσεως φύσιν, γενόμενος ἄνθρωπος ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, πάλιν ἐπλήρωσε γνώσεως· καὶ στομώσας πρὸς ἀτρεψίαν, οὐ φύσει, ποιότητι δέ, ταύτην ἐθέωσεν· ἀνελλιπῶς αὐτὴν τῷ οἰκείῳ χαρακτηρίσας πνεύματι, καθάπερ ὕδωρ, οἴνου ποιότητι πρὸς τόνον μετακεράσας. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ γίνεται κατ᾽ ἀλήθειαν ἄνθρωπος, ἵνα κατὰ χάριν ἡμᾶς καταστήσῃ Θεούς.

κζ΄. Ὁ τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώ-

νέκρωσι τῶν ἐμπαθῶν καὶ νοημάτων καὶ φαντασιῶν.

25. Τρεῖς εἶναι οἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς: τὸ λογικό, ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία. Μὲ τὸ μὲν λογικὸ ἐπιζητοῦμε· ἐνῶ μὲ τὴν ἐπιθυμία ποθοῦμε τὸ ἀγαθό, ποὺ ἐπιζητήσαμε· καὶ μὲ τὸν θυμὸ ἀγωνιζόμεθα γιὰ χάρι [του]. Μ᾽ αὐτές, λοιπόν, τὶς δυνάμεις ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀγαποῦν τὸν Θεό, ἐμμένοντας σταθερὰ ἀφοσιωμένοι στὸν θεῖο λόγο τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως, μὲ τὴν μὲν [μία - τὸ λογικὸ -] ἐπιζητώντας, μὲ τὴν δὲ [ἄλλη - τὴν ἐπιθυμία -] ποθώντας, ἐνῶ μὲ [τὸν θυμὸ] ἀγωνιζόμενοι γιὰ χάρι [τοῦ θείου λόγου τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως], δέχονται ἄφθαρτη τροφή, ἡ ὁποία τροφοδοτεῖ πλουσίως τὸν νοῦ ὡς πρὸς τὴν γνῶσι τῶν δημιουργημάτων.

26. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸ νὰ γίνῃ ἄνθρωπος, ἐπλήρωσε πάλι, μὲ [θεία] γνῶσι, τὴν [ἀνθρώπινη] φύσι, ἡ ὁποία ἀπέμεινε κενὴ ἀπὸ τὴν γνῶσι, ποὺ [τῆς] δόθηκε. Καί, ἀφοῦ ἔβαλε φραγμὸ [στὴν ἀνθρώπινη φύσι], ὥστε νὰ εἶναι ἀμετάτρεπτη, τὴν ἐθέωσε, ὄχι κατὰ φύσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ποιότητά [της], προσδίδοντας, συνεχῶς, σ᾽ αὐτὴν χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα ἀπὸ τὸ δικό Του Πνεῦμα, ὅπως ἀκριβῶς, ὅταν μετέβαλε τὸ νερὸ στὴν δυνατὴ ποιότητα τοῦ οἴνου. Γι᾽ αὐτὸ καὶ γίνεται ἀληθινὰ ἄνθρωπος, γιὰ νὰ μᾶς καταστήσῃ, κατὰ Χάριν θεούς.

27. Ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος δημιούργησε τὴν

πων δημιουργήσας Θεός, ἅμα βουλήσει τὸ εἶναι αὐτῇ δέδωκε, συνήρμοσεν αὐτῇ καὶ δύναμιν τῶν καθηκόντων ποιητικήν. Δύναμιν δὲ λέγω, τὴν οὐσιωδῶς μὲν κατεσπαρμένην τῇ φύσει, πρὸς ἀρετῶν ἐνέργειαν κίνησιν· γνωμικῶς δέ, πρὸς τὴν τοῦ κεκτημένου βούλησιν, κατά χρῆσιν ἐκφαινομένην.

κη΄. Φυσικὸν ἔχομεν κριτήριον τὸν κατὰ φύσιν νόμον· διδάσκοντα ἡμᾶς ὅτι, πρὸ τῆς ἐν ὅλοις σοφίας, ἔδει πρὸς τὴν τοῦ Ποιητοῦ τῶν ὅλων μυσταγωγίαν ἡμῶν κινεῖσθαι τὴν ἔφεσιν.

κθ΄. Τὸ φρέαρ ἐστὶ τοῦ Ἰακώβ[14]*, ἡ Γραφή· τὸ δὲ ὕδωρ ἐστὶν ἡ ἐν τῇ Γραφῇ γνῶσις· τὸ δὲ βάθος ἡ τῶν Γραφικῶν αἰνιγμάτων δυσδιεξίτητος θέσις· τὸ δὲ ἄντλημα ἐστίν, ἡ διὰ τῶν γραμμάτων τοῦ θείου λόγου μάθησις, ἣν οὐκ εἶχεν ὁ Κύριος, αὐτολόγος ὑπάρχων, καὶ οὐ τὴν ἐκ μαθήσεως καὶ μελέτης διδοὺς γνῶσιν τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τὴν ἐκ χάριτος πνευματικῆς ἀέναον σοφίαν, καὶ μηδέποτε λήγουσαν τοῖς ἀξίοις δωρούμενος. Τὸ γὰρ ἄντλη-*

φύσι τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἴδια στιγμή, ποὺ ἔδωσε σ᾽ αὐτήν, κατὰ τὸ θέλημά [Του], τὸ εἶναι [τὴν ὕπαρξι], ὁπωσδήποτε, θὰ συναρμόση σ᾽ αὐτὴν καὶ τὴν δύναμι [τὴν] ἱκανὴ νὰ πράττη τὰ πρέποντα. Δύναμι δὲ ἐννοῶ τὴν κατεσπαρμένη στὴν [ἀνθρώπινη] φύσι, ὅσον ἀφορᾶ τὴν οὐσία [της], κίνησι, ἡ ὁποία [ἔχει ὡς σκοπὸ] τὴν ἄσκησι τῶν ἀρετῶν. [Δύναμι] δέ, ὅσον ἀφορᾶ τὴν γνώμη, [ἐννοῶ τὴν κίνησι, ἡ ὁποία ἀποβλέπει] στὴν βούλησι ἐκείνου, ποὺ [τὴν] ἔχει, ἡ ὁποία [βούλησι] ἐκδηλώνεται μὲ τὴν ἐνάσκησί [της].

28. Ὡς φυσικὸ κριτήριο ἔχομε τὸν νόμο τῆς φύσεως, ὁ ὁποῖος μᾶς διδάσκει, ὅτι θὰ ἔπρεπε ἡ ἔφεσί [μας], πρὶν [νὰ κινηθῇ πρὸς] τὴν σοφία, [ἡ ὁποία ὑπάρχει] μέσα σὲ ὅλα [τὰ ὄντα], νὰ κινῆται πρὸς τὴν μυσταγωγία [τὴν εἰσαγωγὴ στὰ μυστήρια] τοῦ Ποιητοῦ τῶν ὅλων.

29. Ἡ [Ἁγία] Γραφὴ εἶναι τὸ πηγάδι τοῦ Ἰακώβ. Τὸ δὲ νερὸ εἶναι ἡ [θεία] γνῶσι μέσα στὴν [Ἁγία] Γραφή. Τὸ δὲ βάθος [τοῦ πηγαδιοῦ εἶναι] ἡ δυσκολοδιάβατος θέσι τῶν αἰνιγμάτων [τῶν ἀλληγορικῶν χωρίων] τῆς [Ἁγίας] Γραφῆς. Τὸ δὲ σκεῦος γιὰ τὴν ἄντλησι εἶναι ἡ μέσῳ τῆς παιδείας ἐκμάθησι τοῦ θείου λόγου, τὴν ὁποία δὲν εἶχε ὁ Κύριος, διότι Αὐτὸς ὁ Ἴδιος εἶναι ὁ [Θεὸς] Λόγος καὶ δὲν δίδει σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι πιστεύουν, τὴν γνῶσι, [ποὺ ἀντλεῖται] ἀπὸ τὴν ἐκμάθησι καὶ τὴν μελέτη, ἀλλὰ χαρίζει στοὺς ἀξίους τὴν ἀστείρευτη πνευματικὴ σοφία ἀπὸ τὴν Χάρι, ἡ ὁποία καὶ οὐδέποτε τελειώνει. Διότι τὸ σκεῦος τῆς ἀντλήσεως,

μα, τουτέστιν ἡ μάθησις, μέρος ἐλάχιστον λαμβάνουσα γνώσεως, τὸ πᾶν ἐᾷ μηδενὶ λόγῳ κρατούμενον. Ἡ δὲ κατὰ χάριν γνῶσις ὅλην ἔχει, καὶ δίχα μελέτης, τὴν ἐφικτὴν ἀνθρώποις σοφίαν, πρὸς τὰς χρείας ποικίλως βλυστάνουσαν.

λ΄. Τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ τὸ μὴ τοιοῦτον[15] *ἐξ αὐτοῦ μόνου, τοῦ, τὸ μὲν ζωῆς ξύλον ὀνομασθῆναι, τὸ δὲ οὐ ζωῆς, ἀλλὰ μόνον γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ, πολλὴν καὶ ἄφατον ἔχουσι τὴν διαφοράν. Τὸ γὰρ τῆς ζωῆς ξύλον, πάντως καὶ ζωῆς ἐστι ποιητικόν· τὸ δὲ μὴ ζωῆς ξύλον, δῆλον ὅτι θανάτου ποιητικόν. Τὸ γὰρ μὴ ποιητικὸν ζωῆς ἐκ τοῦ μὴ προσαγορευθῆναι ξύλον τῆς ζωῆς, θανάτου σαφῶς ἂν εἴη ποιητικόν. Ἄλλο γὰρ οὐδὲν τῇ ζωῇ κατ᾽ ἐναντίωσιν ἀντιδιαιρεῖται.*

λα΄. Τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ ὡς σοφία πλείστην ἔχει διαφορὰν πρὸς τὸ ξύλον τὸ γνωστὸν καλοῦ τε καὶ πονηροῦ, τὸ μήτε ὂν σοφία, μήτε ὠνομασμένον. Τῆς μὲν γὰρ σοφίας ἴδιον νοῦς, καὶ λόγος· τῆς

δηλαδὴ ἡ ἐκμάθησι, ἀφοῦ ἀποκτᾶ [ἀντλούμενο] ἐλάχιστο μέρος [θείας] γνώσεως, ἀφήνει τὸ ὅλον [τῆς θείας γνώσεως], τὸ ὁποῖο ἀπὸ κανένα λογικὸ δὲν συλλαμβάνεται. Ἐνῶ ἡ κατὰ Χάριν γνῶσι κατέχει, καὶ χωρὶς μελέτη, ὁλόκληρη τὴν ἐφικτὴ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους σοφία, ἡ ὁποία ἀναβλύζει, μὲ ποικιλία, ἀνάλογα μὲ τὶς ἀνάγκες.

30. Ἔχουν μεγάλη καὶ ἀνυπολόγιστη τὴν διαφορὰ [μεταξύ τους] τὸ δένδρο τῆς Ζωῆς καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο δὲν [εἶναι] τέτοιο, ὥστε γι᾽ αὐτὸ μόνο νὰ ὀνομασθῇ τὸ [ἕνα] μὲν δένδρο τῆς Ζωῆς, τὸ δὲ [ἄλλο] ὄχι τῆς Ζωῆς ἀλλὰ μόνο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Διότι τὸ δένδρο τῆς Ζωῆς, σὲ κάθε περίπτωσι, ἔχει τὴν δύναμι νὰ γεννᾷ Ζωή· ἐνῶ τὸ δένδρο, ποὺ δὲν [εἶναι] τῆς Ζωῆς [εἶναι] φανερό, ὅτι ἔχει τὴν δύναμι νὰ γεννᾷ τὸν θάνατο. Διότι [ἐκεῖνο τὸ δένδρο], τὸ ὁποῖο δὲν ἔχει τὴν δύναμι νὰ γεννᾷ Ζωή, σύμφωνα μὲ τὸ ὅτι δὲν ὀνομάσθηκε δένδρο τῆς Ζωῆς, θὰ ἦταν σαφῶς ἱκανὸ νὰ προξενῇ τὸν θάνατο. Ἐπειδὴ τίποτε ἄλλο δὲν ἀντιδιαστέλλεται μὲ ἀπόλυτη ἐναντίωσι πρὸς τὴν Ζωή, [παρὰ μόνο ὁ θάνατος].

31. Τὸ δένδρο τῆς Ζωῆς καὶ ὡς Σοφία ἔχει πάρα πολὺ μεγάλη διαφορὰ ἀπὸ τὸ δένδρο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, τὸ ὁποῖο οὔτε εἶναι οὔτε ἔχει ὀνομασθῆ Σοφία. Διότι χαρακτηριστικὸ τῆς Σοφίας εἶναι ὁ νοῦς καὶ ἡ λογική,

δὲ τῇ σοφίᾳ κατὰ τὸ ἐναντίον ἀντικειμένης ἕξεως ἴδιον ἀλογία καὶ αἴσθησις.

λβ΄. Ἐπειδὴ ἐκ ψυχῆς νοερᾶς, καὶ σώματος αἰσθητικοῦ συνεστὼς πρὸς γένεσιν, ἦλθεν ὁ ἄνθρωπος, ἔστω κατὰ μίαν ἐπιβολὴν ξύλον ζωῆς ὁ τῆς ψυχῆς νοῦς, ἐν ᾧ τῆς σοφίας ὑπάρχει τὸ χρῆμα. Ξύλον δὲ γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ, ἡ τοῦ σώματος αἴσθησις, ἐν ᾗ τῆς ἀλογίας ὑπάρχει σαφῶς κίνησις, ἧς κατὰ τὴν πεῖραν μὴ ἅψασθαι δι᾽ ἐνεργείας ὁ ἄνθρωπος τὴν θείαν λαβὼν ἐντολήν, οὐκ ἐφύλαξεν.

λγ΄. Ἀμφότερα τὰ ξύλα κατὰ τὴν Γραφήν, τινῶν εἰσι χαρακτηριστικά, ἤγουν, ὁ νοῦς, καὶ ἡ αἴσθησις· οἷον, ὁ μὲν νοῦς ἔχει δύναμιν διακριτικὴν νοητῶν καὶ αἰσθητῶν, προσκαίρων καὶ αἰωνίων· μᾶλλον δὲ ψυχῆς ὑπάρχων δύναμις διακριτική, τῶν μὲν αὐτὴν ἀντέχεσθαι πείθει, τῶν δὲ ὑπεραίρεσθαι. Ἡ δὲ αἴσθησις, ἔχει δύναμιν διακριτικὴν ἡδονῆς σωμάτων, καὶ ὀδύνης· μᾶλλον δὲ δύναμις ὑπάρχουσα ἐμψύχων καὶ αἰσθητικῶν σωμά-

ἐνῶ χαρακτηριστικὸ τῆς πνευματικῆς καταστάσεως, ἡ ὁποῖα ἀντιτίθεται, ἀπολύτως ἐναντίον, πρὸς τὴν σοφία [εἶναι] ἡ ἀλογία καὶ ἡ αἴσθησι.

32. Ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος ἦρθε στὴν ὕπαρξι, ἔχοντας συσταθῆ ἀπὸ νοερὰ ψυχὴ καὶ σῶμα μὲ αἴσθησι, ἂς γίνῃ δεκτό, σύμφωνα μὲ μία τοποθέτησι, ὅτι τὸ δένδρο τῆς Ζωῆς [εἶναι] ὁ νοῦς τῆς ψυχῆς, μέσα στὸν ὁποῖο βρίσκεται ὁ πλοῦτος τῆς Σοφίας. Τὸ δὲ δένδρο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ [εἶναι] ἡ αἴσθησι τοῦ σώματος, μέσα στὴν ὁποία ὑπάρχει, ἀναντίρρητα, ἡ κίνησι τῆς ἀλογίας, τὴν ὁποία [αἴσθησι τοῦ σώματος] ὁ ἄνθρωπος δὲν [τὴν] διεφύλαξε, ἂν καὶ ἔλαβε τὴν θεία ἐντολὴ νὰ μὴν [τὴν] ἀγγίξῃ ἐμπειρικῶς, μὲ κάποια ἐνέργειά [του].

33. Καὶ τὰ δύο τὰ δένδρα τῆς [Ἁγίας] Γραφῆς, δηλαδὴ ὁ νοῦς καὶ ἡ αἴσθησι, εἶναι χαρακτηριστικὰ κάποιων [πραγμάτων]· ὅπως, ἐπὶ παραδείγματι, ὁ μὲν νοῦς ἔχει τὴν διακριτικὴ δύναμι τῶν νοητῶν καὶ τῶν αἰσθητῶν, τῶν προσκαίρων καὶ τῶν αἰωνίων. Μᾶλλον δὲ [ὁ νοῦς], ἐπειδὴ εἶναι ἡ διακριτικὴ δύναμι τῆς ψυχῆς, τὴν πείθει ἄλλα νὰ προσλαμβάνῃ καὶ ἄλλα νὰ ἀποφεύγῃ. Ἡ δὲ αἴσθησι ἔχει τὴν διακριτικὴ δύναμι τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς ὀδύνης τῶν σωμάτων· μᾶλλον δὲ [ἡ αἴσθησι], ἐπειδὴ εἶναι δύναμι ἐμψύχων καὶ αἰσθητῶν σωμάτων,

των, τὴν μὲν ἡδονὴν ἐπισπᾶσθαι πείθει, τὴν δὲ ὀδύνην ἀποπέμπεσθαι.

λδʹ. Ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν μὲν μόνης τῆς καθ᾽ ἡδονὴν καὶ ὀδύνην αἰσθητικῆς τῶν σωμάτων γένηται διακρίσεως, τὴν θείαν παραβὰς ἐντολήν, ἐσθίει τὸ ξύλον τὸ γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ· τουτέστι, τὴν κατ᾽ αἴσθησιν ἀλογίαν· ἔχων μόνην τὴν συστατικὴν τῶν σωμάτων διάκρισιν, καθ᾽ ἥν, ὡς μὲν καλοῦ, τῆς ἡδονῆς ἀντέχεται· ὡς δὲ κακοῦ, τῆς ὀδύνης ἀπέχεται. Ἐὰν δὲ μόνης τῆς τῶν αἰωνίων διακρινούσης τὰ πρόσκαιρα διόλου γένηται νοερᾶς διακρίσεως, τὴν θείαν φυλάξας ἐντολήν, ἐσθίει τὸ ξύλον τῆς ζωῆς[16]· τὴν κατὰ νοῦν λέγω συνισταμένην σοφίαν· μόνην ἔχων τὴν συστατικὴν τῆς ψυχῆς διάκρισιν· καθ᾽ ἥν, ὡς μὲν καλοῦ, τῆς τῶν αἰωνίων ἀντέχεται δόξης· ὡς δὲ κακοῦ, τῆς τῶν προσκαίρων ἀπέχεται φθορᾶς.

λεʹ. Νοῦ μὲν καλόν ἐστιν ἡ ἀπαθὴς πρὸς τὸ πνεῦμα διάθεσις· κακὸν δὲ ἡ ἐμπαθὴς πρὸς τὴν αἴσθησιν σχέσις.

[τὰ] πείθει νὰ ἐπιζητοῦν μὲν τὴν ἡδονὴ καὶ νὰ ἀποστρέφωνται τὴν ὀδύνη.

34. Ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν μὲν αποκτήση μόνο τὴν κατ᾽ αἴσθησι διάκρισι τῶν σωμάτων, ἀνάλογα πρὸς τὴν ἡδονὴ καὶ τὴν ὀδύνη, ἀφοῦ παραβαίνῃ συνήθως τὴν θεία ἐντολή, τρώγει ἀπὸ τὸ δένδρο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, δηλαδὴ τὴν ἀλογία ὡς πρὸς τὴν αἴσθησι, διότι διαθέτει μόνον τὴν συστατικὴ διάκρισι τῶν σωμάτων, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία, ὡς καλὸ μὲν προσλαμβάνει τὴν ἡδονή, ὡς δὲ κακὸ ἀποφεύγει τὴν ὀδύνη. Ἐὰν ὅμως ἀποκτήσῃ μόνη τὴν νοερὰ διάκρισι, ἡ ὁποία διακρίνει, ἐντελῶς, τὰ πρόσκαιρα ἀπὸ τὰ αἰώνια, τρώγει ἀπὸ τὸ δένδρο τῆς ζωῆς, ἐννοῶ [δηλαδὴ] τὴν Σοφία, ἡ ὁποία συνίσταται στὸν νοῦ, ἐπειδὴ διεφύλαξε τὴν θεία ἐντολή, διαθέτοντας μόνον τὴν συστατικὴ διάκρισι τῆς ψυχῆς, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία, ὡς καλὸ μὲν ἐκτιμᾶ τὴν δόξα τῶν αἰωνίων, ὡς δὲ κακὸ ἀποφεύγει τὴν φθορὰ τῶν προσκαίρων.

35. Καλὸ μὲν τοῦ νοὸς εἶναι ἡ ἀπαθὴς διάθεσι ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα· ἐνῶ κακὸ ἡ ἐμπαθὴς σχέσι ὡς πρὸς τὴν αἴσθησι.

Αἰσθήσεως δὲ καλόν ἐστιν ἡ καθ᾽ ἡδονὴν ἐμπαθὴς πρὸς σῶμα κίνησις· κακὸν δὲ ἡ κατὰ στέρησιν ταύτης ἐπιγινομένη διάθεσις.

λς'. Ὁ πείσας τὸ συνειδὸς ὡς φύσει καλόν, πραττόμενον ἔχειν τὸ κάκιστον, οὗτος χειρὸς δίκην ἐκτείνας τὸ πρακτικόν, ἔλαβε ψεκτῶς τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ἀθάνατον ἡγησάμενος φύσει τὸ κάκιστον. Διόπερ τὴν κατὰ τὸ συνειδὸς τοῦ κακοῦ διαβολὴν τῷ ἀνθρώπῳ φυσικῶς ἐνθέμενος ὁ Θεός, διέκρινεν αὐτὸν τῆς ζωῆς, κακὸν τῇ προαιρέσει γεγενημένον· ἵνα μὴ τὸ κακὸν πράττων, δύνηται πεῖσαι τὴν ἰδίαν συνείδησιν, ὅτι φύσει καλὸν ὑπάρχει τὸ κάκιστον.

λζ'. Ἡ ἄμπελος οἶνον ποιεῖ· ὁ οἶνος μέθην· ἡ μέθη ἔκστασιν. Οὐκοῦν ὁ εὐφυὴς λόγος, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἄμπελος, γεωργούμενος ταῖς ἀρεταῖς, γεννᾷ τὴν γνῶσιν· ἡ δὲ γνῶσις γεννᾷ τὴν καλὴν ἔκστασιν, τὴν τὸν νοῦν τῆς κατ᾽ αἴσθησιν σχέσεως ἐξιστῶσαν.

λη'. Τοῖς τῶν αἰσθητῶν νοήμασιν εἴωθε κακούργως ὁ πονηρὸς συμβάλλειν τὰ τῶν αἰ-

Καλὸ δὲ τῆς αἰσθήσεως εἶναι ἡ ἡδονικὴ κίνησι πρὸς τὸ σῶμα· ἐνῶ κακὸ ἡ διάθεσι, ἡ ὁποία ἐπέρχεται κατὰ τὴν στέρησι αὐτῆς [τῆς ἡδονῆς].

36. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔπεισε τὴν συνείδησί [του], ἐνῶ διαπράττει τὸ κάκιστο, ὅτι [εἶναι] φύσει καλό, αὐτός, ἀφοῦ ἅπλωσε τὴν πρακτική [του] ἱκανότητα, ὅπως τὸ χέρι [ὁ Ἀδάμ], πῆρε, ἀξιοκατάκριτα, ἀπὸ τὸ δένδρο τῆς Ζωῆς, νομίζοντας, [ὅτι] τὸ κάκιστο [εἶναι] φύσει ἀθάνατο. Γι᾽ αὐτό, ἀκριβῶς, ὁ Θεός, θέτοντας στὸν ἄνθρωπο, φυσικῶς, μέσα στὴν συνείδησί [του] τὴν ἀπόρριψι τοῦ κακοῦ, διαχώρισε αὐτὸν ἀπὸ τὴν Ζωή, διότι ἔχει γίνει κακὸς ὡς πρὸς τὴν προαίρεσί [του]· ὥστε νὰ μὴν μπορῇ, ὅταν διαπράττῃ τὸ κακό, νὰ πείσῃ τὴν συνείδησί του, ὅτι τὸ κάκιστο εἶναι φύσει καλό.

37. Τὸ ἀμπέλι παράγει τὸ κρασί· τὸ κρασὶ [προκαλεῖ] τὴν μέθη· ἡ μέθη τὴν ἔκστασι [τὴν ἀλλοίωσι]. Ἑπομένως, τὸ εὐφυὲς λογικό, τὸ ὁποῖο ἀκριβῶς εἶναι τὸ ἀμπέλι, ὅταν καλλιεργηθῇ μὲ τὶς ἀρετές, γεννᾶ τὴν γνῶσι. Ἡ δὲ γνῶσι γεννᾶ τὴν καλὴ ἀλλοίωσι, ἡ ὁποία ἀποσπᾶ τὸν νοῦ ἀπὸ τὴν σχέσι μὲ τὴν αἴσθησι.

38. Ὁ πονηρὸς [διάβολος] συνηθίζει, μὲ πανουργία, νὰ συμπλέκῃ στὰ νοήματα τῶν αἰσθητῶν

σθητῶν εἴδη καὶ σχήματα· δι᾽ ὧν πέφυκε τὰ πάθη δημιουργεῖσθαι περὶ τὰς ἐμφανείας τῶν ὁρατῶν, στάσιν λαμβανούσης διὰ τῆς μέσης αἰσθήσεως τῆς περὶ τὰ νοητὰ διαβάσεως τῆς ἐν ἡμῖν λογικῆς ἐνεργείας. Διὸ καὶ κατισχύει πορθεῖν τὴν ψυχήν, καὶ εἰς τὴν τῶν παθῶν σύγχυσιν κατασύρειν.

τὶς μορφὲς καὶ τὰ σχήματα τῶν αἰσθητῶν [πραγμάτων], μέσῳ τῶν ὁποίων τὰ πάθη ἔχουν, φυσικῶς, τὸ ἰδίωμα νὰ δημιουργοῦνται γύρω ἀπὸ τὶς ἐμφανίσεις τῶν ὁρατῶν [πραγμάτων], ὅταν, διὰ τῆς αἰσθήσεως ὡς ἐνδιαμέσου διαβάσεως, ἡ λογικὴ ἐνέργεια, [ἡ ὁποία ὑφίσταται] μέσα μας, ἀποκτᾶ ἀκινησία [παύει νὰ κινῆται] γύρω ἀπὸ τὰ νοητά. Ἕνεκα τούτου καὶ [ὁ διάβολος] κατορθώνει νὰ ἐκπορθῆ τὴν ψυχὴ καὶ νὰ [τὴν] σύρῃ κάτω στὴν ἀναταραχὴ τῶν παθῶν.

λθ΄. Λύχνος ἐστὶν[17] κατὰ ταὐτὸν ὁμοῦ, καὶ φῶς ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, καὶ ὡς φωτίζων τοὺς κατὰ φύσιν λογισμοὺς τῶν πιστῶν, καὶ ὡς καίων τοὺς παρὰ φύσιν καὶ ὡς λύων τὸν ζόφον τῆς κατ᾽ αἴσθησιν ζωῆς, τοῖς διὰ τῶν ἐντολῶν πρὸς τὴν ἐλπιζομένην ἐπειγομένοις ζωήν, καὶ ὡς κολάζων τῇ καύσει τῆς κρίσεως τοὺς ταύτης τῆς σκοτεινῆς τοῦ βίου νυκτὸς κατὰ γνώμην διὰ φιλίαν σαρκὸς ἀντεχομένους.

39. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι λυχνάρι καὶ ταυτοχρόνως Αὐτὸς ὁ Ἴδιος [εἶναι] φῶς καὶ διότι φωτίζει τοὺς κατὰ φύσιν λογισμοὺς τῶν πιστῶν καὶ διότι καίει τοὺς παρὰ φύσιν [λογισμοὺς] καὶ ἐπειδὴ διαλύει τὸ σκοτάδι τῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν αἴσθησι ζωῆς σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι σπεύδουν, διὰ τῶν ἐντολῶν, πρὸς τὴν ἐλπιζομένη ζωὴ καὶ διότι τιμωρεῖ μὲ τὸ κάψιμο τῆς κρίσεως ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐμμένουν, σύμφωνα μὲ τὴν γνώμη [τους], ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης τῆς σαρκός, σ᾽ αὐτὴν τὴν σκοτεινὴ νύκτα τῆς ζωῆς [τῶν παθῶν].

μ΄. Ὁ μὴ πρότερον πρὸς ἑαυτόν, φησίν, ἀναχθεὶς διὰ τῆς ἀποβολῆς τῶν παρὰ φύσιν παθῶν, πρὸς τὴν ἰδίαν αἰτίαν, ἤγουν τὸν Θεόν, διὰ τῆς ἐν χάριτι τῶν ὑπὲρ φύσιν ἀγαθῶν ἐπικτήσεως, οὐκ ἀναχθήσεται. Τῶν γὰρ πε-

40. Ἐκεῖνος, λέγει, ὁ ὁποῖος δὲν ἀνυψώθηκε, προηγουμένως, πρὸς τὸν ἑαυτό [του] μὲ τὴν ἀποβολὴ τῶν παρὰ φύσιν παθῶν, δὲν θὰ ἀνυψωθῆ πρὸς τὴν Αἰτία του, δηλαδὴ τὸν Θεό, μέσῳ τῆς ἀποκτήσεως, διὰ τῆς Χάριτος, τῶν ὑπὲρ φύσιν ἀγαθῶν. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος

ποιημένων χωρισθῆναι δεῖ κατὰ διάνοιαν, τὸν πρὸς Θεὸν ἀληθῶς συναγόμενον.

μα'. Τοῦ μὲν γραπτοῦ νόμου ἔργον ἐστὶν ἡ τῶν παθῶν ἀπαλλαγή· φυσικοῦ δὲ νόμου, ἡ κατ᾽ ἰσονομίαν πρὸς πάντας ἀνθρώπους ἰσοτιμία. Πνευματικοῦ δὲ νόμου τελείωσις, ἡ πρὸς Θεόν, ὡς ἐστὶν ἀνθρώπῳ δυνατόν, ἐξομοίωσις.

μβ'. Τῆς μὲν τῶν σωμάτων καὶ ἀσωμάτων γνώσεως, δεκτικὴ κατὰ φύσιν ἐστὶν ἡ τοῦ νοῦ δύναμις· τῆς δὲ τῆς Ἁγίας Τριάδος, κατὰ μόνην τὴν χάριν δέχεται τὰς ἐμφάσεις, ὅτι ἐστὶ μόνον πιστεύουσα, ἀλλ᾽ οὐ τί ποτε κατ᾽ οὐσίαν ἐστὶν αὐθαδιαζομένη, ὡς ὁ δαιμόνιος νοῦς. Ὁ γὰρ γνώσεως ἄμοιρος, τὸν κατ᾽ ἀρετὴν ῥυπτικὸν τῆς κακίας οὐδαμῶς ἐπίσταται τρόπον.

μγ'. Ὁ τὸ ψεῦδος ἀγαπῶν, αὐτῷ παραδίδοται πρὸς ἀπώλειαν, ἵνα γνῷ πάσχων, ὅπερ ἑκὼν περιεῖπε, καὶ μάθῃ κατὰ τὴν πεῖραν γενόμενος, ὡς ἐλάνθανεν ἀντὶ ζωῆς περιπτυσσόμενος θάνατον.

μδ'. Μόνην ἔχει τοῦ καλοῦ τὴν

ἀληθινὰ συνενώνεται μὲ τὸν Θεό, πρέπει νὰ χωρισθῇ, ὡς πρὸς τὴν διάνοια, ἀπὸ τὰ δημιουργήματα.

41. Ἔργο τοῦ μὲν γραπτοῦ [θείου] Νόμου εἶναι ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ πάθη. [Ἔργο] δὲ τοῦ φυσικοῦ νόμου [εἶναι ἡ ἐξασφάλισι] τῆς ἰσοτιμίας σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, λόγῳ τῆς ἰσονομίας, [δηλαδὴ τῆς ἰσότητας τῶν ἀνθρώπων ἔναντι τοῦ φυσικοῦ νόμου]. Ἐνῶ ἡ ἐκπλήρωσι τοῦ πνευματικοῦ [θείου] Νόμου [εἶναι] ἡ ἐξομοίωσι μὲ τὸν Θεό, στὸ βαθμό, ποὺ εἶναι δυνατὸν σὲ ἄνθρωπο.

42. Ἡ δύναμι τοῦ νοός, κατὰ τὴν φύσι [της], εἶναι μὲν δεκτικὴ τῆς γνώσεως τῶν σωμάτων καὶ τῶν ἀσωμάτων· κατὰ Χάριν δέ, μόνο δέχεται τὶς ἐμφανίσεις τῆς Ἁγίας Τριάδος, διότι πιστεύει μόνον, ὅτι ὑπάρχει, ἀλλὰ ποτὲ δὲν κινεῖται μὲ αὐθάδεια, γιὰ τὸ τί εἶναι κατὰ τὴν οὐσία [Της], ὅπως ὁ δαιμονικὸς νοῦς. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀμέτοχος τῆς [θείας] γνώσεως, δὲν γνωρίζει καθόλου τὸν σύμφωνο μὲ τὴν ἀρετὴ τρόπο, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ καθαρίζῃ τὴν κακία.

43. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾶ τὸ ψεῦδος παραδίδεται σ᾽ αὐτό, [ὁδηγούμενος] στὴν ἀπώλεια, ὥστε νὰ γνωρίσῃ, παθαίνοντας ἐκεῖνο ἀκριβῶς, τὸ ὁποῖο μὲ τὴν θέλησί του περιεποιεῖτο καὶ νὰ μάθῃ, ἀφοῦ ἀπέκτησε ἐμπειρία, ὅτι χωρὶς νὰ τὸ ἀντιλαμβάνεται, ἐνηγκαλίζετο τὸν θάνατο ἀντὶ γιὰ τὴν ζωή.

44. Ὁ Θεὸς ἔχει γνῶσι μόνο τοῦ καλοῦ,

γνῶσιν ὁ Θεός, ὡς κατ᾽ οὐσίαν τοῦ καλοῦ φύσις τε καὶ γνῶσις ὑπάρχων· τοῦ δὲ κακοῦ τὴν ἄγνοιαν, ὡς τὴν αὐτοῦ ἔχων ἀδυναμίαν· ὧν γὰρ ἔχει τὴν δύναμιν φυσικῶς, τούτων οὐσιωδῶς κέκτηται τὴν γνῶσιν.

με΄. Τὸ ἐν τῷ Λευϊτικῷ στηθήνιον[18] *τὴν ἀμείνω καὶ ὑψηλὴν θεωρίαν δηλοῖ· ὁ δὲ βραχίων*[19]*, τὴν πρᾶξιν, ἤγουν τοῦ διανοητικοῦ τὴν ἕξιν καὶ τὴν ἐνέργειαν, ἢ τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἀρετήν· ὡς τῆς μὲν γνώσεως, αὐτῷ προσαγούσης ἀμέσως τὸν νοῦν τῷ Θεῷ· τῆς ἀρετῆς δέ, κατὰ τὴν πρᾶξιν πάσης ἀφαιρουμένης αὐτὸν τῆς τῶν ὄντων γνώσεως· ἅπερ ἱερεῦσιν ἀφώρισεν ὁ λόγος, τοῖς μόνοις τὸν Θεὸν διὰ πάντων κτησαμένοις κληρονομίαν*[20]*, καὶ μηδὲν τὸ σύνολον κεκτημένοις ἐπίγειον.*

μς΄. Ἐπειδὴ τάς ἄλλων καρδίας διὰ τοῦ λόγου τῆς διδασκαλίας, οἱ γνώσει καὶ ἀρετῇ δι᾽ ὅλου ποιωθέντες τῷ πνεύματι, εὐσεβείας καὶ πίστεως ποιοῦνται δεκτικάς, καὶ τὴν πρακτικὴν αὐτῶν ἕξιν, καὶ δύναμιν ἀφαιρού-

διότι εἶναι, κατὰ τὴν οὐσία, καὶ ἡ φῦσι καὶ ἡ γνῶσι τοῦ καλοῦ. Ἀγνοεῖ δὲ τὸ κακό, ἐπειδὴ γι᾽ αὐτό ἀδυνατεῖ. Ἐκείνων, βέβαια, τῶν ὁποίων, κατὰ τὴν φύσι, κατέχει τὴν δύναμι, αὐτῶν κατέχει, κατὰ τὴν οὐσία, [καὶ] τὴν γνῶσι.

45. Τὸ «στηθήνιο» [τὸ στῆθος τοῦ θυσιαζομένου ζώου] στὸ Λευϊτικὸ ὑποδηλώνει τὴν τιμιώτερη καὶ ὑψηλὴ θεωρία. Ὁ δὲ «βραχίων» [ὁ δεξιὸς ὦμος τοῦ θυσιαζομένου ζώου ὑποδηλώνει] τὴν πρᾶξι, δηλαδὴ τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν ἔμπρακτη ἔκφρασι τοῦ διανοητικοῦ [μέρους τῆς ψυχῆς] ἢ ὁ «βραχίων» [ὑποδηλώνει] τὴν γνῶσι καὶ τὴν ἀρετή, διότι, πράγματι, ἡ μὲν [θεία] γνῶσι ὁδηγεῖ ἄμεσα τὸν νοῦ σ᾽ Αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸν Θεό· ἡ δὲ ἀρετή, κατὰ τὴν ἄσκησί [της], ἀπομακρύνει αὐτὸν [τὸν νοῦ] ἀπὸ τὴν γνῶσι τῶν ὄντων· τὰ ὁποῖα, ἀκριβῶς, [δηλαδὴ τὸ στῆθος καὶ τὸν δεξιὸ ὦμο, τὰ] ξεχώρισε ὁ Λόγος γιὰ τοὺς ἱερεῖς, ἐπειδὴ μόνοι [αὐτοὶ] ἀπέκτησαν, ἀπὸ ὅλα, τὸν Θεὸ ὡς κληρονομία καὶ δὲν εἶχαν ἀποκτήσει ἀπολύτως τίποτα ἐπίγειο.

46. Ἐπειδὴ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔλαβαν ὁλοκληρωτικὰ ποιότητα, ὅσον ἀφορᾶ τὸ πνεῦμα [τους], ἀπὸ τὴν γνῶσι καὶ τὴν ἀρετή, κάνουν τὶς καρδίες τῶν ἄλλων, μὲ τὸν λόγο τῆς διδασκαλίας, ἱκανὲς νὰ δεχθοῦν τὴν εὐσέβεια καὶ τὴν πίστι, καὶ μὲ τὸ νὰ ἀπομακρύνουν τὴν πρακτικὴ ἱκανότητα καὶ τὴν δύναμι αὐτῶν [τῶν ἄλλων ἀνθρώπων]

μενοι, τῶν ἐπὶ τῇ φθαρτῇ φύσει σπουδασμάτων πρὸς τὴν τῶν ὑπὲρ φύσει ἀφθάρτων ἐνέργειαν ἀγαθῶν μεταφέρουσιν. Εἰκότως τῶν προσαγομένων εἰς θυσίαν Θεῷ, τὸ στηθήνιον τοῦ ἐπιθέματος· τουτέστι, τῶν προσαγομένων τὴν καρδίαν· καὶ τὸν βραχίονα, τῶν αὐτῶν δηλονότι τὴν πρᾶξιν· προσέταξεν ἀφιεροῦσθαι τοῖς ἱερεῦσιν ὁ λόγος.

μζ΄. Πᾶσα ἡ ἐνταῦθα δικαιοσύνη, συγκρινομένη πρὸς τὴν μέλλουσαν, ἐσόπτρου λόγον ἐπέχει, τὴν τῶν ἀρχετύπων πραγμάτων εἰκόνα, οὐκ αὐτὰ δὲ τὰ πράγματα κατ᾽ εἶδος ὑφιστάμενα ἔχουσα. Καὶ πᾶσα γνῶσις ἐνταῦθα τῶν ὑψηλῶν, συγκρινομένη πρὸς τὴν μέλλουσαν, αἴνιγμά ἐστιν, ἔμφασιν τῆς ἀληθείας, ἀλλ᾽ οὐκ αὐτὴν ὑφισταμένην ἔχουσα τὴν φανήσεσθαι μέλλουσαν ἀλήθειαν.

μη΄. Ἐπειδὴ ἀρετῇ καὶ γνώσει τὰ θεῖα συνέχεται, τῶν κατ᾽ ἀρετὴν πρωτοτύπων ἐστιν ἐνδεικτικὸν τὸ ἔσοπτρον, καὶ τῶν κατὰ γνῶσιν ἀρχετύπων ἐκφαντικὸν

ἀπὸ τὶς προσπάθειές [τους], ὅσον ἀφορᾶ τὴν φθαρτὴ φύσι, [τὶς] μεταστρέφουν στὴν ἄσκησι τῶν ὑπὲρ φύσιν ἀφθάρτων ἀγαθῶν· δικαίως, λοιπόν, ὁ Λόγος προσέταξε ἀπὸ ἐκεῖνα, ποὺ προσφέρονται γιὰ θυσία στὸ Θεό, τὸ «στηθήνιον» τοῦ ἀφιερώματος [τοῦ πρὸς θυσίαν ζώου], δηλαδὴ ἡ καρδία τῶν προσφερομένων [γιὰ θυσία στὸ Θεὸ] καὶ ὁ «βραχίων» αὐτῶν τῶν ἰδίων, δηλαδὴ ἡ πρᾶξι, νὰ ἀφιερώνωνται στοὺς ἱερεῖς.

47. Ὁλόκληρη ἡ δικαιοσύνη [ἡ ἀρετή], ἐδῶ [στὴν παροῦσα ζωή], ὅταν συγκρίνεται μὲ τὴν μέλλουσα, ἐπέχει λόγο καθρέπτου, ἔχοντας [μόνον] τὴν εἰκόνα τῶν ἀρχετύπων πραγμάτων, ὄχι ὅμως αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ πράγματα, ὅπως ὑφίστανται κατὰ τὴν μορφή [τους]. Καὶ ὁλόκληρη ἡ γνῶσι τῶν ὑψηλῶν [πραγμάτων], ἐδῶ [στὴν παροῦσα ζωή], ὅταν συγκρίνεται μὲ τὴν μέλλουσα εἶναι αἴνιγμα [ἀλληγορία], εἰκόνα τῆς Ἀληθείας ἀλλὰ ὄχι αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ Ἀλήθεια, ἡ ὁποία μέλλει νὰ ἀποκαλυφθῇ, ὅπως [πράγματι] ὑφίσταται.

48. Ἐπειδὴ τὰ θεῖα [πράγματα] διακατέχονται ἀπὸ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν γνῶσι, ἐνδεικτικὸ τῶν πρωτοτύπων [στὴν παροῦσα ζωὴ ἔναντι τῆς μελλούσης], ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἀρετή, εἶναι τὸ «ἔσοπτρον» καὶ δηλωτικὸ τῶν ἀρχετύπων, ὅσον ἀφορᾶ τὴν γνῶσι,

ὑπάρχει τὸ αἴνιγμα[21].

μθ'. Ὁ διὰ πράξεως εὐαρεστήσας τῷ Θεῷ, διὰ θεωρίας πρὸς τὴν τῶν νοητῶν χώραν, τὸν νοῦν δηλαδὴ μετατίθησιν· ἵνα μὴ διὰ φαντασίας τινὸς τὸν ἐν τοῖς πάθεσι θεάσηται θάνατον[22] *κατὰ τὴν αἴσθησιν, ὡς ὑπὸ μηδενὸς τῶν ἑλεῖν βουλομένων παντελῶς εὑρισκόμενος.*

ν'. Ὁ καθαρῷ πίστεως ὀφθαλμῷ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἰδὼν τὴν εὐπρέπειαν ὑπακούει γῆς, καὶ συγγενείας, καὶ οἴκου πατρικοῦ προθύμως ἐξελθεῖν[23], *καταλιπὼν σάρκα, καὶ αἴσθησιν, καὶ αἰσθητά, σχέσιν τε, καὶ προσπάθειαν· καὶ φύσεως ἐν καιρῷ πειρασμοῦ καὶ ἀγώνων ὑψηλότερος ὤν, προτιμήσας τὴν αἰτίαν τῆς φύσεως, ὡς τοῦ Ἰσαὰκ τὸν Θεόν, ὁ μέγας Ἀβραάμ*[24].

να'. Ὁ μήτε δόξης ἕνεκεν, μήτε προφάσει πλεονεξίας, μήτε κολακείας χάριν, καὶ ἀνθρωπαρεσκείας[25] *καὶ ἐπιδείξεως, τὴν ἀρετήν, ἢ τὴν μελέτην τῶν θείων λόγων μετελθεῖν ἐπιτηδεύων, ἀλλὰ πάντα διὰ τὸν Θεὸν καὶ ποιῶν καὶ λέγων καὶ διανο-*

εἶναι τὸ «αἴνιγμα» [ἡ ἀλληγορία]

49. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εὐαρέστησε τὸν Θεὸ μὲ τὴν πρακτικὴ ἀρετή, μεταθέτει, βέβαια, τὸν νοῦ [του] στὴν χώρα τῶν νοητῶν, ὥστε νὰ μὴν δῆ, μέσῳ κάποιας φαντασίας, τὸν θάνατο, [ποὺ ἐμφιλοχωρεῖ], διὰ τῆς αἰσθήσεως, στὰ πάθη, ἐπειδὴ δὲν βρίσκεται καθόλου κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία κανενὸς ἀπὸ ἐκεῖνα [τὰ πάθη], τὰ ὁποῖα ἐπιδιώκουν νὰ [τὸν] κυριεύσουν.

50. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μὲ τὸν καθαρὸ ὀφθαλμὸ τῆς πίστεως εἶδε τὴν μεγαλοπρέπεια τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν, ὑπακούει πρόθυμα νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν πατρίδα καὶ τὸ συγγενικὸ περιβάλλον καὶ τὸ πατρικό [του] σπίτι, ἀφοῦ ἐγκαταλείψῃ τὴν σάρκα καὶ τὴν αἴσθησι καὶ τὰ αἰσθητὰ καὶ τὴν σχέσι καὶ τὴν προσπάθεια [τὴν ἐμπαθῆ προσκόλλησι πρὸς αὐτά]· διότι εἶναι ἀνώτερος τῆς φύσεως σὲ καιρὸ πειρασμῶν καὶ ἀγώνων, ἐπειδὴ προτίμησε τὴν Αἰτία τῆς φύσεως, ὅπως ὁ μέγας Ἀβραὰμ [προτίμησε], ἀπὸ τὸν Ἰσαάκ, τὸν Θεό.

51. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν φροντίζει νὰ ἀσκήσῃ τὴν ἀρετὴ ἢ τὴν μελέτη τῶν θείων λόγων οὔτε μὲ σκοπὸ τὴν δόξα οὔτε μὲ τὸ πρόσχημα τῆς πλεονεξίας οὔτε χάριν κολακείας καὶ ἀνθρωπαρεσκείας καὶ ἐπιδείξεως ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ πράττει καὶ λέγει καὶ σκέπτεται γιὰ τὸν Θεό,

ούμενος, οὗτος ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἀληθείας ἐν γνώσει πορεύεται. Τρίβοις γὰρ οὐκ εὐθείαις ὁ θεῖος οὐ πέφυκεν ἐμφιλοχωρεῖν λόγος, κἂν εὕρῃ τὴν ὁδὸν ἔν τισιν ἕτοιμον.

νβ'. Νηστεύει τις, καὶ ἀπέχεται τῆς ἐξαπτικῆς τῶν παθῶν διαίτης· τὰ ἄλλα τε ποιεῖ, ὅσα πρὸς ἀπαλλαγὴν κακίας συμβάλλεσθαι δύναται· τὴν λεγομένην ὁδὸν οὗτος ἡτοίμασε· κενοδοξίας δέ, ἢ πλεονεξίας, ἢ κολακείας, ἢ ἄλλης τινος ἕνεκεν αἰτίας, δίχα τῆς θείας εὐαρεστήσεως τοὺς τοιούτους ἐπιτηδεύει τρόπους, οὗτος οὐκ ἐποίησεν εὐθείας τὰς τρίβους τοῦ Θεοῦ[26]*. Καὶ τὸν μὲν τῆς ἑτοιμασίας τῆς ὁδοῦ πόνον ὑπέμεινεν, τὸν δὲ Θεὸν οὐκ ἔσχε ταῖς αὐτοῦ τρίβοις ἐμπεριπατοῦντα.*

νγ'. Πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται[27]*· οὐχ ἁπλῶς πᾶσα, οὐδὲ πάντων. Οὔτε γὰρ τῶν μὴ ἑτοιμασάντων τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου καὶ εὐθείας ποιησάντων τὰς τρίβους αὐτοῦ. Ὁπηνίκα οὖν φάραγξ ἤγουν σάρξ, ἢ ψυχὴ τῶν ἑτοιμασάντων ὡς εἶπον τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου, καὶ εὐθείας ποι-*

αὐτὸς πορεύεται μὲ γνῶσι στὴν ὁδὸ τῆς Ἀληθείας. Διότι ὁ θεῖος Λόγος ἔχει ἐκ φύσεως τὸ ἰδίωμα νὰ μὴν παραμένῃ εὐχαρίστως σὲ διόδους ὄχι εὐθεῖες, ἀκόμη κι ἂν εὕρῃ τὴν ὁδὸ ἕτοιμη σὲ μερικὰ [σημεῖα].

52. Νηστεύει κάποιος καὶ ἀπέχει ἀπὸ τὴν δίαιτα, ἡ ὁποία ἐξάπτει τὰ πάθη. Καὶ διαπράττει [ὅλα] τὰ ἄλλα, ὅσα μποροῦν νὰ χρησιμεύουν στὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴν κακία. Αὐτὸς ἑτοίμασε ἐκείνη, ποὺ λέγεται [στὴν Ἁγία Γραφή], ὁδός. Ἐνῶ, [ἐάν], ἕνεκα κενοδοξίας ἢ πλεονεξίας ἢ κολακείας ἢ κάποιας ἄλλης αἰτίας, μετέρχεται αὐτοὺς τοὺς τρόπους, χωρὶς τὴν θεία εὐαρέστησι, αὐτὸς δὲν ἀπεργάστηκε εὐθεῖες τὶς διόδους τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὑπέμεινε μὲν τὸν κόπο γιὰ τὴν ἑτοιμασία τῆς ὁδοῦ, τὸν Θεὸ ὅμως δὲν [Τὸν] εἶχε νὰ περπατᾷ μέσα στὶς διόδους [τῆς ζωῆς] του.

53. Κάθε φαράγγι θὰ γεμίσῃ. Ὄχι βέβαια κάθε [φαράγγι] οὔτε ὅλων [τῶν ἀνθρώπων]. Οὔτε, βέβαια, [θὰ γεμίσῃ τὸ φαράγγι] ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἑτοίμασαν τὴν ὁδὸ τοῦ Κυρίου καὶ δὲν ἔκαναν εὐθεῖες τὶς διόδους Του. Ὁπόταν, ἑπομένως, πληρωθῇ καὶ ἀπὸ γνῶσι καὶ ἀπὸ ἀρετὴ τὸ φαράγγι, δηλαδὴ ἡ σάρκα ἢ ἡ ψυχὴ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἑτοίμασαν, ὅπως εἶπα, τὴν ὁδὸ τοῦ Κυρίου καὶ ἔκαναν εὐθεῖες τὶς διόδους Του,

ησάντων τὰς τρίβους αὐτοῦ[28]*, διὰ τῆς τοῦ περιπατοῦντος ἐν αὐτοῖς διὰ τῶν ἐντολῶν Θεοῦ λόγου παρουσίας πληρωθῇ γνώσεώς τε καὶ ἀρετῆς, πάντα τὰ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως καὶ κακίας τὰ πνεύματα ταπεινοῦται πατοῦντος αὐτὰ τοῦ λόγου καὶ ὑποτάττοντος, καὶ τὸ ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πονηρὸν κράτος καταβάλλοντος, καὶ οἷον τὸ μέγεθος καὶ τὸ ὕψος τῶν ὀρέων καὶ τῶν βουνῶν κατασκάπτοντος· καὶ εἰς τὴν τῶν φαράγγων ἄγοντος πλήρωσιν. Ἡ γὰρ τῶν παρὰ φύσιν ἀποβολὴ παθῶν, καὶ ἡ τῶν κατὰ φύσιν ἀρετῶν ἐπιβολή, τὴν φαραγγωθεῖσαν ψυχὴν ἀναπληροῖ, καὶ τὴν ὠρεινωμένην*[γ'] *τῶν πονηρῶν πνευμάτων ταπεινοῖ δυναστείαν.*

νδ'. Αἱ τραχεῖαι, τουτέστιν αἱ τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν ἐπιφοραί, ἔσονται εἰς ὁδοὺς λείας[29]*· ὅταν μάλιστα, χαίρων καὶ εὐφραινόμενος ὁ νοῦς, ἐν ἀσθενείαις εὐδοκῇ καὶ θλίψεσι, καὶ ἀνάγκαις*[30]*, διὰ τῶν ἀκουσίων πόνων τὴν ὅλην τῶν ἑκουσίων παθῶν ἀφαιρούμενος δυναστείαν.*

διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὁ ὁποῖος περπατεῖ μέσα σ᾽ αὐτές, διὰ [τῆς τηρήσεως] τῶν ἐντολῶν, [τότε] ὅλα τὰ πνεύματα τῆς ψευδῶς ὀνομαζομένης γνώσεως καὶ τῆς κακίας ταπεινώνονται, διότι πατᾶ καὶ ὑποτάσσει αὐτὰ ὁ Λόγος καὶ καταβάλλει τὴν πονηρὴ ἐξουσία, ἡ ὁποία κομπάζει ἐναντίον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ [τήν] κατεδαφίζει, ὅσο [εἶναι] τὸ μέγεθος καὶ τὸ ὕψος τῶν βουνῶν καὶ τῶν λόφων καὶ γεμίζει τὰ φαράγγια. Διότι ἡ ἀποβολὴ τῶν παρὰ φύσιν παθῶν καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν κατὰ φύσιν ἀρετῶν πληρώνει τὴν [κατασκαμμένη ἀπὸ τὰ πάθη] ὡς φαράγγι ψυχὴ καὶ ταπεινώνει τὴν κυριαρχία τῶν πονηρῶν πνευμάτων, ἡ ὁποία ὑψώθηκε ὡς ὄρος.

54. Οἱ σκληρὲς [ὁδοί], δηλαδὴ οἱ ἐπιφορὲς τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν, θὰ μετατραποῦν σὲ ὁμαλὲς ὁδοὺς [καὶ] μάλιστα ὅταν ὁ νοῦς μὲ χαρὰ καὶ εὐφροσύνη συγκατατίθεται στὶς ἀσθένειες καὶ στὶς θλίψεις καὶ στὶς ἀνάγκες, ἀπομακρύνοντας, διὰ τῶν ἀκουσίων πόνων, τὴν ὅλη κυριαρχία τῶν ἑκουσίων παθῶν.

Τραχείας γὰρ κέκληκε τὰς τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν συμβάσεις, εἰς ὁδοὺς δὲ λείας διὰ τῆς κατὰ τὴν εὐχαριστίαν ὑπομονῆς μεταπιπτούσας.

νε΄. Ὁ τῆς ἀληθινῆς ἐφιέμενος ζωῆς, γνοὺς ὅτι πᾶς πόνος, εἴτε ἑκούσιος εἴτε ἀκούσιος, τῆς τοῦ θανάτου μητρὸς ἡδονῆς γίνεται θάνατος, πάσας τὰς τραχείας τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν ἐπιφορὰς δέξεται μετ᾽ εὐφροσύνης χαίρων· διὰ τῆς ὑπομονῆς ὁδοὺς εὐμαρεῖς τε καὶ λείας τὰς θλίψεις ποιούμενος, καὶ πρὸς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως[31] *ἀπλανῶς παραπεμπούσας αὐτόν, εὐσεβῶς ἐν αὐταῖς τὸν θεῖον δρόμον ποιούμενον. Καὶ γὰρ τοῦ μὲν θανάτου μήτηρ ἐστὶν ἡ ἡδονή· τῆς ἡδονῆς δὲ θάνατος ἐστὶν ὁ πόνος· ὅ τε προαιρετικός, καὶ ὁ παρὰ προαίρεσιν.*

νϛ΄. Πᾶς τοιγαροῦν ὁ τὴν πολυέλικτόν τε καὶ πολύπλοκον ἡδονήν, καὶ πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς αἰσθητοῖς πολυτρόπως συμπεπλεγμένην, τῇ ἐγκρατείᾳ διαλύσας, τὰς σκολιὰς εἰς εὐθείας ἐποίησε[32]. *Καὶ ὁ*

Διότι [ἡ Ἁγία Γραφὴ] ἔχει ἀποκαλέσει τὶς συγκυρίες τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν «σκληρὲς [ὁδούς]», οἱ ὁποῖες μεταβάλλονται σὲ «ὁμαλὲς ὁδούς», διὰ τῆς μετ᾽ εὐχαριστίας ὑπομονῆς.

55. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ τὴν ἀληθινὴ Ζωή, ἐπειδὴ γνωρίζει, ὅτι κάθε πόνος εἴτε ἑκούσιος εἴτε ἀκούσιος γίνεται ὁ θάνατος τῆς μητέρας τοῦ θανάτου, [δηλαδὴ] τῆς ἡδονῆς, θὰ δεχθῇ χαρούμενος, μὲ εὐχαρίστησι, ὅλες τὶς σκληρὲς ἐπιφορὲς τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν· κάνοντας μὲ τὴν ὑπομονὴ τὶς θλίψεις καὶ ἀναπαυτικὲς καὶ ὁμαλὲς ὁδούς, οἱ ὁποῖες ἐπίσης τὸν ὁδηγοῦν ἀσφαλῶς στὸ βραβεῖο τῆς ἄνω κλήσεως, ὅταν ἐκτελῇ, εὐσεβῶς, μέσα σ᾽ αὐτὲς [τὶς θλίψεις] τὴν θεία διαδρομή. Διότι, ἐπιπλέον, τοῦ μὲν θανάτου μητέρα εἶναι ἡ ἡδονή. Θάνατος δὲ τῆς ἡδονῆς εἶναι ὁ πόνος καὶ ὁ θεληματικός καὶ ὁ ἀθέλητος.

56. Ὅποιος, ἑπομένως, διέλυσε μὲ τὴν ἐγκράτεια τὴν πολύστροφο καὶ ἐπιπλέον πολύπλοκο ἡδονή, ἡ ὁποία ἐπίσης εἶναι συνδεδεμένη, μὲ πολλοὺς τρόπους, μαζὶ μὲ ὅλα τὰ αἰσθητὰ [πράγματα], μετέστρεψε τὶς στρεβλὲς [ὁδοὺς] σὲ εὐθεῖες. Καὶ ἐκεῖνος, ὁ

τὴν δύσβατον καὶ τραχεῖαν τῶν πόνων ἐπιφορὰν δι᾽ ὑπομονῆς πατήσας, τὰς τραχείας ἐποίησεν εἰς ὁδοὺς λείας· ὅθεν ὥσπερ ἔπαθλον ἀρετῆς καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτῆς καμάτων, οἷα καλῶς τε καὶ νομίμως ἀθλήσας, καὶ τὴν ἡδονὴν νικήσας τῷ πόθῳ τῆς ἀρετῆς, καὶ τὴν ὀδύνην πατήσας τῷ τῆς γνώσεως ἔρωτι, καὶ δι᾽ ἀμφοτέρων γενναίως τοὺς θείους διενέγκας ἀγῶνας, ὄψεται, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ[33].

νζ΄. Ὁ τὴν ἀρετὴν ἀγαπῶν, τὴν τῶν ἡδονῶν ἑκουσίως ἀπομαραίνει κάμινον. Ὁ δὲ τῇ γνώσει τῆς ἀληθείας πεποιωμένος τὸν νοῦν, ἀκουσίοις οὐκ ἐπέχεται πόνοις, τῆς κατὰ τὴν ἔφεσιν πρὸς τὸν Θεὸν φερούσης ἀεικινησίας.

νη΄. Ὁ τὰ σκολιὰ τῶν ἑκουσίων παθῶν, ἤγουν τῆς ἡδονῆς τὰ κινήματα διὰ τῆς ἐγκρατείας εὐθύνας, καὶ τραχείας τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν συμφοράς, ἤγουν τοὺς τρόπους τῆς ὀδύνης διὰ τῆς ὑπομονῆς ὁμαλίσας, καὶ εἰς ὁδοὺς λείας καταστήσας, ὁ

ὁποῖος περπάτησε μὲ ὑπομονὴ τὴν δύσβατη καὶ σκληρὴ ἐπιφορὰ τῶν πόνων, μετέστρεψε τὶς σκληρὲς [ὁδοὺς] σὲ ὁμαλές. Γιὰ τοῦτο, ὡς ἔπαθλο γιὰ τὴν ἀρετὴ καὶ τοὺς γιὰ χάρι της κόπους, ἐπειδὴ ἀγωνίσθηκε καλὰ καὶ ἐπιπλέον σύμφωνα μὲ τὸν [θεῖο] Νόμο καὶ νίκησε τὴν ἡδονή, χάριν τοῦ πόθου τῆς ἀρετῆς, καὶ κατεφρόνησε τὴν ὀδύνη, χάριν τοῦ ἔρωτος τῆς [θείας] γνώσεως, καὶ ἀφοῦ διεξήγαγε μὲ γενναιότητα τοὺς θείους ἀγῶνες, διὰ μέσου καὶ τῶν δύο [πεδίων τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ὀδύνης, αὐτὸς] θὰ δῇ, σύμφωνα μ᾽ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο ἔχει γραφῆ, τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, [τὸν Χριστό].

57. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾶ τὴν ἀρετή, ἑκουσίως κατασιγάζει τὸ καμίνι τῶν ἡδονῶν. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος ἔχει λάβει ποιότητα ὡς πρὸς τὸν νοῦ [του], ἀπὸ τὴν [θεία] γνῶσι τῆς Ἀληθείας, δὲν ἀναχαιτίζεται μὲ τοὺς ἀκουσίους πόνους, ἀπὸ τὴν ἀδιάλειπτο κίνησι, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἔφεσί [του], ἡ ὁποία [τὸν] ὁδηγεῖ στὸν Θεό.

58. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος τὰ στρεβλὰ τῶν ἑκουσίων παθῶν, δηλαδὴ τὶς κινήσεις τῶν ἡδονῶν, κατέστησε, διὰ τῆς ἐγκρατείας, εὐθεῖες καὶ τὰ σκληρὰ δεινοπαθήματα τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν, δηλαδὴ τοὺς τρόπους τῆς ὀδύνης ἐξομάλυνε, διὰ τῆς ὑπομονῆς, καὶ [τοὺς] μετέστρεψε σὲ ὁδοὺς ὁμαλές, αὐ-

τοιοῦτος εἰκότως ὄψεται τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, καθαρὸς τῇ καρδίᾳ γενόμενος· καθ' ἣν διὰ τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν εὐσεβῶν θεωρημάτων, ὁρᾷ τὸν Θεὸν ἐπὶ τέλει τῶν ἄθλων, κατὰ τό, μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται[34]*· τῶν ὑπὲρ ἀρετῆς πόνων, τῆς ἀπαθείας τὴν χάριν ἀντιλαβών, ἧς οὐδὲν πλέον τὸν Θεὸν ἐμφανίζει τοῖς ἔχουσι.*

νθ'. Λάκκους καλεῖ ἡ Γραφή, τὰς δεκτικὰς τῶν οὐρανίων χαρισμάτων τῆς ἁγίας γνώσεως καρδίας, λατομουμένας τῷ στεῤῥῷ λόγῳ τῶν ἐντολῶν, καὶ ἀποβαλλομένας καθάπερ πωρώματα[δ']*, τήν τε πρὸς τὰ πάθη φιληδονίαν, καὶ τὴν πρὸς τὰ αἰσθητὰ τῆς φύσεως σχέσιν, καὶ πληρουμένας τῆς ἄνωθεν φερομένης ῥυπτικῆς τε τῶν παθῶν, καὶ ζωοποιητικῆς καὶ οἷον θρεπτικῆς τῶν ἀρετῶν ἐν πνεύματι γνώσεως.*

ξ'. Λάκκους λατομεῖ ὁ Κύριος ἐν τῇ ἐρήμῳ[35]*, λέγω δὲ τῷ κόσμῳ, καὶ τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων, τὰς τῶν ἀξίων καρδίας ἐκχοΐζων, καὶ ἀπο-*

τός, δικαίως, θὰ δῇ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, [δηλαδὴ τὸν Χριστό], ἀφοῦ ἔγινε καθαρὸς κατὰ τὴν καρδία [του], στὴν ὁποία, διὰ τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν εὐσεβῶν θεωρημάτων, βλέπει τὸν Θεὸ κατὰ τὸ πέρας τῶν ἀγώνων [του], σύμφωνα μὲ τὸ «μακάριοι ἐκεῖνοι, [οἱ ὁποῖοι εἶναι] καθαροὶ στὴν καρδία, διότι αὐτοὶ θὰ δοῦν τὸν Θεό»· λαμβάνοντας, ἀντὶ γιὰ τοὺς πόνους ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς, τὴν Χάρι τῆς ἀπαθείας, ἀπὸ τὴν ὁποία τίποτα δὲν ἐμφανίζει περισσότερο τὸν Θεὸ σ' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι [τὴν] ἔχουν.

59. Ἡ [Ἁγία] Γραφὴ ὀνομάζει «λάκκους» τὶς καρδίες, [οἱ ὁποῖες εἶναι] δεκτικὲς τῶν οὐρανίων χαρισμάτων τῆς ἁγίας γνώσεως, διότι λαξεύονται ἀπὸ τὸν στερεὸ λόγο τῶν ἐντολῶν καὶ ἀποβάλλουν ἀπὸ τὸν ἑαυτό τους, ἀκριβῶς σὰν ἐσκληρυμένα ἐξογκώματα, καὶ τὴν φιληδονία ὅσον ἀφορᾷ τὰ πάθη, καὶ τὴν σχέσι τῆς φύσεως πρὸς τὰ αἰσθητὰ καὶ εἶναι γεμάτες ἀπὸ τὴν ἐν [Ἁγίῳ] Πνεύματι γνῶσι, ἡ ὁποία δίδεται ἄνωθεν [ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ εἶναι] ἱκανὴ νὰ καθαρίζῃ ἀπὸ τὰ πάθη καὶ νὰ παρέχῃ ζωὴ καὶ τρόπον τινὰ [εἶναι] αὐξητικὴ τῶν ἀρετῶν.

60. Ὁ Κύριος λαξεύει «λάκκους» στὴν ἔρημο, ἐννοῶ δηλαδὴ στὸν κόσμο καὶ στὴν φύσι τῶν ἀνθρώπων, βγάζοντας ἀπὸ τὸ χῶμα [ἀποσπῶντας ἀπὸ τὰ γήϊνα] τὶς καρδίες τῶν ἀξίων καὶ ἀποκαθαίροντας ἀπὸ τὸ ὑλικὸ βάρος

καθαίρων τοῦ ὑλικοῦ βάρους τε καὶ φρονήματος, καὶ ποιῶν εὐρυχώρους πρὸς ὑποδοχὴν τῶν θείων τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ὑετῶν, ἵνα ποτίζωσι τὰ κτήνη τοῦ Χριστοῦ, τοὺς δεομένους λέγω, διὰ ψυχῆς νηπιότητα, τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας.

ξα΄. Ὀρεινὴν[36] *ἡ Γραφή, τὴν ὑψηλὴν ἐν πνεύματι θεωρίαν τῆς φύσεως λέγει· ἣν γεωργοῦσιν οἱ τῶν αἰσθητῶν ἀπογενόμενοι φαντασιῶν, καὶ πρὸς τοὺς αὐτῶν νοητοὺς διὰ μέσον τῶν ἀρετῶν διαβάντες λόγους.*

ξβ΄. Ὁ νοῦς ἐφ᾽ ὅσον ἔχει ζῶσαν ἐν ἑαυτῷ τὴν τοῦ Θεοῦ μνήμην, διὰ τῆς θεωρίας ἐκζητεῖ τὸν Κύριον, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ᾽ ἐν φόβῳ Κυρίου· τουτέστιν ἐν τῇ πράξει τῶν ἐντολῶν. Ὁ γὰρ ζητῶν διὰ θεωρίας τὸν Κύριον χωρὶς πράξεως, οὐχ εὑρίσκει αὐτόν· ὅτι οὐκ ἐν φόβῳ Κυρίου τὸν Κύριον ἐξεζήτησε· καὶ εὐώδωσεν αὐτῷ ὁ Κύριος[37]*. Παντὶ γὰρ τῷ μετὰ γνώσεως πράττοντι, εὐοδεῖ ὁ Κύριος, τούς τε τῶν ἐντολῶν διδάσκων τρόπους, καὶ τοὺς τῶν ὄντων ἀληθεῖς λόγους ἀποκαλύ-*

καὶ ἐπιπλέον ἀπὸ τὸ [ὑλικὸ] φρόνημα καὶ καθιστώντας [αὐτὲς] εὐρύχωρες γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τῶν θείων ὄμβρων τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως, ὥστε [μετὰ] νὰ ποτίζουν τὰ ζῶα τοῦ Χριστοῦ, ἐκείνους [δηλαδὴ] ἐννοῶ, ποὺ ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ τὴν ἠθικὴ διδασκαλία, ἕνεκα τῆς νηπιότητος τῆς ψυχῆς [τους].

61. Ἡ [Ἁγία] Γραφὴ ἐννοεῖ, ὡς «ὀρεινή», τὴν ὑψηλὴ πνευματικὴ θεωρία τῆς φύσεως, τὴν ὁποία καλλιεργοῦν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὶς φαντασίες τῶν αἰσθητῶν [πραγμάτων] καὶ πέρασαν, διὰ μέσου τῶν ἀρετῶν, στοὺς νοητοὺς λόγους αὐτῶν [τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων].

62. Ὁ νοῦς, ἐφ᾽ ὅσον ἔχει ζωντανὴ μέσα του τὴν μνήμη τοῦ Θεοῦ, ἐκζητεῖ τὸν Κύριο, διὰ τῆς θεωρίας, ὄχι ἁπλᾶ [ἄνευ προϋποθέσεως], ἀλλὰ μὲ φόβο Κυρίου· δηλαδὴ μὲ τὴν πρᾶξι τῶν ἐντολῶν. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπιζητεῖ, διὰ τῆς θεωρίας, τὸν Κύριο χωρὶς τὴν πρᾶξι [τῶν ἐντολῶν], δὲν Τὸν βρίσκει, διότι δὲν ἐξεζήτησε τὸν Κύριο μὲ φόβο Κυρίου, καὶ [τότε, σύμφωνα μὲ τὴν Ἁγία Γραφή], ὁπωσδήποτε ὁ Κύριος θὰ τὸν ὁδηγήσῃ στὴν καλὴ Ὁδό, [στὸν Ἴδιο δηλαδὴ τὸν Κύριο]. Διότι ὁ Κύριος τὸν καθένα, ὁ ὁποῖος ἐφαρμόζει [τὶς ἐντολὲς] μὲ γνῶσι, [τὸν] ὁδηγεῖ στὴν καλὴ Ὁδό, καὶ διδάσκοντας τοὺς τρόπους τῶν ἐντολῶν καὶ ἀποκαλύπτοντας τοὺς ἀληθινοὺς λόγους τῶν

πτων.

ξγ΄. Ὁ περὶ θεότητος ὑψηλὸς λόγος πύργος ἐστὶν κατὰ ψυχὴν ταῖς τῶν ἐντολῶν ἐνεργείαις ὠχυρωμένος· καὶ τοῦτό ἐστιν ὅ φησιν, ὅτι ᾠκοδόμησεν Ὀζίας πύργους ἐν Ἱερουσαλήμ[38]. Ὁ γὰρ καλῶς εὐοδούμενος ἐπὶ τὴν διὰ θεωρίας ἐκζήτησιν τοῦ Κυρίου, μετὰ τοῦ βεβλημένου [recte: ἐπιβεβλημένου][ε΄] φόβου, τουτέστι τῆς τῶν ἐντολῶν πράξεως, οἰκοδομεῖ πύργους ἐν Ἱερουσαλήμ, κατὰ τὴν ἁπλῆν δηλαδὴ καὶ ἠρεμαίαν τῆς ψυχῆς κατάστασιν, τοὺς περὶ θεότητος ἀνυψῶν λόγους.

ξδ΄. Οἱ τῶν ἐπὶ μέρους λόγοι, τοῖς καθόλου προχωροῦντες, τὰς τῶν διῃρημένων ἑνώσεις ποιοῦνται, διότι τῶν μερικωτέρων ἑνοειδῶς οἱ καθολικώτεροι τοὺς λόγους περιλαμβάνουσι, πρὸς οὓς φυσικῶς τὴν ἀναφορὰν ἔχει τὰ κατὰ μέρος. Ἀλλὰ καὶ νοῦ πρὸς αἴσθησιν, καὶ οὐρανοῦ πρὸς γῆν, καὶ αἰσθητῶν πρὸς νοητά, καὶ φύσεως πρὸς λόγον, ἔστι τις καὶ τούτων σχετικὸς ἐν πνεύματι λόγος, τὴν πρὸς ἄλληλα διδοὺς αὐτοῖς ἕνωσιν.

ὄντων.

63. Ὁ ὑψηλὸς λόγος σχετικὰ μὲ τὴν Θεότητα εἶναι πύργος, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ψυχή, ὀχυρωμένος μὲ τὰ ἔργα τῶν ἐντολῶν. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο λέγει [ἡ Ἁγία Γραφή], ὅτι ὁ Ὀζίας οἰκοδόμησε πύργους στὴν Ἱερουσαλήμ. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος στὴν ἐκζήτησι τοῦ Κυρίου, διὰ τῆς θεωρίας, ἐπιτυγχάνει τὴν πορεία καλῶς, μαζὶ μὲ τὸν φόβο, ὁ ὁποῖος ἀπαιτεῖται, δηλαδὴ τὴν τήρησι τῶν ἐντολῶν, οἰκοδομεῖ πύργους στὴν Ἱερουσαλήμ, δηλαδὴ ἀνυψώνει τοὺς λόγους σχετικὰ μὲ τὴν Θεότητα στὴν ἁπλῆ καὶ ἥσυχη κατάστασι τῆς ψυχῆς.

64. Οἱ ἐπὶ μέρους λόγοι [τῶν ὄντων], ὅταν προχωροῦν [στὴν ἕνωσι] μὲ τοὺς ἐν γένει [τοὺς γενικώτερους][2], κατορθώνουν τὶς ἑνώσεις ἐκείνων [τῶν ὄντων], τὰ ὁποῖα εἶναι διῃρημένα, διότι οἱ γενικώτεροι [λόγοι τῶν ὄντων] περιλαμβάνουν συνοπτικὰ τοὺς μερικωτέρους λόγους, πρὸς τοὺς ὁποίους [γενικωτέρους λόγους] τὸ ἐπὶ μέρους φυσικῷ τῷ τρόπῳ ἀναφέρεται. Ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ κάποιος πνευματικὸς λόγος σχετικός, [ὁ ὁποῖος συσχετίζει] τὸν νοῦ μὲ τὴν αἴσθησι καὶ τὸν οὐρανὸ μὲ τὴν γῆ καὶ τὰ αἰσθητὰ μὲ τὰ νοητὰ καὶ τὴν φύσι μὲ τὸν λόγο, ὁ ὁποῖος σ᾽ αὐτὰ δίδει τὴν ἕνωσι τοῦ ἑνὸς μὲ τὸ ἄλλο.

ξε΄. Ὁ τῶν παθῶν δυνηθεὶς ἐξηλῶσαι τὰς αἰσθήσεις, καὶ τῆς τῶν αἰσθήσεων σχέσεως τὴν ψυχὴν ἀποδιαστείλας, κατίσχυσεν ἀποτειχίσαι τὴν γινομένην τοῦ διαβόλου πρὸς τὸν νοῦν διὰ μέσων τῶν αἰσθήσεων εἴσοδον. Διὰ τοῦτο κατὰ τὴν ἔρημον, φημὶ δὲ τὴν φυσικὴν θεωρίαν, οἱονεὶ πύργους ἀσφαλεῖς, τὰς εὐσεβεῖς περὶ τῶν ὄντων ᾠκοδόμησε δόξας· ἐν αἷς ὁ καταφεύγων, οὐ φοβεῖται τοὺς κατὰ τὴν ἔρημον ταύτην, λέγω δὲ τὴν φύσιν τῶν ὁρωμένων, ληστεύοντας δαίμονας, καὶ πλανῶντας τὸν νοῦν διὰ τῆς αἰσθήσεως, καὶ πρὸς ἀγνοίας κατασύροντας ζόφον, οὐ δέδοικε τοὺς διὰ τῶν φαινομένων πλανῶντας τοὺς ἀνθρώπους δαίμονας.

ξϛ΄. Πᾶς νοῦς ἰσχὺν πρὸς θεωρίαν ἔχων, ἀληθής ἐστι γεωργός, καὶ καθαρὰ ζιζανίων, διὰ τῆς οἰκείας σπουδῆς, καὶ ἐπιμελείας τὰ θεῖα τῶν ἀγαθῶν διαφυλάττων σπέρματα, μέχρις οὗ συντηροῦσαν αὐτὸν ἔχει τὴν τοῦ Θεοῦ μνήμην. Φησὶ γάρ· καὶ ἦν ἐκζητῶν τὸν Κύριον, ἐν ταῖς

65. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μπόρεσε νὰ ἀπεξαρτήσῃ τὶς αἰσθήσεις ἀπὸ τὰ πάθη καὶ νὰ ἀποχωρίσῃ τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὴν σχέσι μὲ τὶς αἰσθήσεις, κατόρθωσε νὰ φράξῃ τὴν εἴσοδο τοῦ διαβόλου, ἡ ὁποία γίνεται στὸν νοῦ, διὰ μέσου τῶν αἰσθήσεων. Γι᾽ αὐτὸ στὴν ἔρημο -ὑπονοῶ δὲ τὴν φυσικὴ θεωρία[3]- οἰκοδόμησε, ὡς ἀσφαλεῖς πύργους, τὰ εὐσεβῆ νοήματα σχετικὰ μὲ τὰ ὄντα· στὰ ὁποῖα ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος καταφεύγει, δὲν φοβᾶται σ᾽ αὐτὴν τὴν ἔρημο, ἐννοῶ δηλαδὴ στὴν φύσι τῶν ὁρατῶν, τοὺς δαίμονες, οἱ ὁποῖοι ληστεύουν καὶ πλανοῦν τὸν νοῦ, μέσῳ τῆς αἰσθήσεως, καὶ [τὸν] τραβοῦν μὲ βία στὸ σκοτάδι τῆς ἀγνοίας· [ὄχι] δὲν φοβᾶται τοὺς δαίμονες, οἱ ὁποῖοι πλανοῦν τοὺς ἀνθρώπους μέσῳ ὅσων φαίνονται.

66. Κάθε νοῦς ἰσχυρὸς ὡς πρὸς τὴν θεωρία, ἕως ὅτου ἔχῃ τὴν μνήμη τοῦ Θεοῦ νὰ [τὸν] διατηρῇ, εἶναι ἀληθινὸς γεωργὸς καὶ διαφυλάσσει μὲ τὴν δική του φροντίδα καὶ ἐπιμέλεια τὰ θεῖα σπέρματα τῶν ἀγαθῶν καθαρὰ ἀπὸ ζιζάνια. Διότι λέγει [ἡ Ἁγία Γραφή]: «καὶ κατὰ τὴν χρονικὴ περίοδο τῆς ζωῆς τοῦ Ζαχαρίου

ἡμέραις Ζαχαρίου ἐν φόβῳ Κυρίου[39]. Ζαχαρίαν δέ, μνήμην Θεοῦ πρὸς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν μεταφερόμενον, οἶδεν ὁ λόγος. Διὸ πάντοτε δεηθῶμεν τοῦ Κυρίου, τὴν σωτήριον αὐτοῦ φυλαχθῆναι ἡμῖν μνήμην· ἵνα μὴ καὶ αὐτῇ διαφθείρῃ τὴν ψυχὴν τὸ κατορθούμενον, πρὸς ὕψος ἀρθεῖσαν καὶ τῶν ὑπὲρ φύσιν, ὡς Ὀζίας[40], κατατολμήσασαν.

ξζ΄. Ἡ τῶν ὄντων ἀπλανὴς θεωρία, παθῶν ἀπηλλαγμένης, δεῖται ψυχῆς· ἥτις Ἰερουσαλὴμ λέγεται, διά τε τὴν ἄρτιον ἀρετήν, καὶ τὴν ἄϋλον γνῶσιν· ἥτις οὐ μόνον κατὰ στέρησιν παθῶν, ἀλλὰ καὶ φαντασιῶν αἰσθητῶν ἐπιγίνεται.

ξη΄. Χωρὶς πίστεως καὶ ἐλπίδος καὶ ἀγάπης[41], οὐδὲν οὔτε τῶν κακῶν καταργεῖται παντελῶς, οὔτε τῶν καλῶν κατορθοῦται τὸ σύνολον. Ἡ μὲν γὰρ πίστις, πείθει τῷ Θεῷ προσχωρεῖν τὸν νοῦν πολεμούμενον, πάσης αὐτῷ γινομένη παρασκευῆς ὅπλων πνευματικῶν πρὸς τὸ θαῤῥεῖν παραμύθιον· ἡ δὲ ἐλπίς, τῆς θείας αὐτῷ καθί-

ἐκζητοῦσε τὸν Κύριο μὲ φόβο Κυρίου». Ὁ δὲ λόγος [τῆς Ἁγίας Γραφῆς], ὅταν μεταφράζεται [ἡ λέξι] Ζαχαρίας στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, σημαίνει τὴν μνήμη τοῦ Θεοῦ. Γι᾽ αὐτό, ἂς προσευχηθοῦμε στὸν Κύριο νὰ κρατηθῇ σὲ μᾶς πάντοτε ἡ σωτήριος μνήμη Του· ὥστε νὰ μὴν ἐκφαυλίσῃ τὴν ψυχὴ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο κατορθώνεται ἀπ᾽ αὐτήν, ἐπειδὴ ὑψηλοφρόνησε νὰ ἀποτολμήσῃ, ὅπως ὁ Ὀζίας, τὰ ὑπὲρ φύσιν[β΄].

67. Ἡ ἀπλανὴς [χωρὶς πλάνη] θεωρία τῶν ὄντων προϋποθέτει ψυχὴ ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὰ πάθη, ἡ ὁποία ὀνομάζεται Ἰερουσαλήμ, ἕνεκα καὶ τῆς τελείας ἀρετῆς καὶ τῆς ἀΰλου γνώσεως, ἡ ὁποία ἐπέρχεται ὄχι μόνον ἕνεκα τῆς ἀνυπαρξίας τῶν παθῶν, ἀλλὰ καὶ [τῆς ἀπουσίας] τῶν φαντασιῶν τῶν αἰσθητῶν [πραγμάτων].

68. Χωρὶς τὴν πίστι καὶ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἀγάπη οὔτε κάποιο ἀπὸ τὰ κακὰ καταργεῖται πλήρως οὔτε [κάποιο] ἀπὸ τὰ καλὰ κατορθώνεται ὁλοκληρωτικῶς. Διότι ἡ μὲν πίστι πείθει τὸν νοῦ, ὅταν πολεμῆται, νὰ καταφεύγῃ στὸν Θεό, μὲ τὸ νὰ γίνεται σ᾽ αὐτὸν παρηγορία πρὸς ἐνθάρρυνσι γιὰ τὴν κάθε ἑτοιμασία πνευματικῶν ὅπλων· ἡ δὲ ἐλπίδα καθίσταται γι᾽ αὐτὸν [τὸν νοῦ] ὁ πλέον ἀψευ-

σταται βοηθείας ἐγγυητὴς ἀψευδέστατος, τὴν τῶν ἐναντίων καθαίρεσιν ἐπαγγελλομένη δυνάμεων· ἡ δὲ ἀγάπη, δυσμετακίνητον, μᾶλλον δὲ πάμπαν ἀκίνητον τῆς θείας στοργῆς αὐτὸν εἶναι παρασκευάζει καὶ πολεμούμενον, προσηλοῦσα τῷ θείῳ πόθῳ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν τῆς φύσεως δύναμιν.

ξθ΄. Ἡ πίστις παραμυθεῖται τὸν νοῦν πολεμούμενον, βοηθείας ἐλπίδι ἐπιῤῥωννύμενον· ἡ δὲ ἐλπὶς ὑπ᾽ ὄψιν ἄγουσα τὴν πιστευθεῖσαν βοήθειαν, ἀποκρούεται τὴν τῶν ἀντικειμένων καταδρομήν· ἡ δὲ ἀγάπη, νεκρὰν καθίστησι τῷ φιλοθέῳ νῷ τῶν πολεμίων τὴν προσβολήν, τῇ πρὸς Θεὸν ἐφέσει παντελῶς ἀμαυρουμένην.

ο΄. Θείας ὄντως μερίδος, ἤγουν γνώσεως ἀληθοῦς υἱὸς πρῶτος τε καὶ μόνος, ὁ κατὰ τὴν πίστιν τῆς ἐν ἡμῖν θείας ἀναστάσεώς ἐστὶ λόγος, μετὰ τῆς δεούσης κατὰ τὴν γνώμην οἰκονομίας, ἤγουν διακρίσεως, καλῶς διαφέρων τὰς τῶν ἑκουσίων [addendum: καὶ ἀκουσίων] πειρασμῶν ἐπαναστάσεις.

δὴς ἐγγυητὴς γιὰ τὴν θεία βοήθεια, ἡ ὁποία ὑπόσχεται τὸν ἀφανισμὸ τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων. Ἡ δὲ ἀγάπη καθιστᾶ αὐτὸν τέτοιον, ὥστε δύσκολα νὰ μετακινῆται, μᾶλλον δὲ νὰ παραμένῃ παντελῶς ἀμετακίνητος ἀπὸ τὴν θεία ἀγάπη καὶ ὅταν πολεμῆται νὰ προσηλώνῃ στὸν θεῖο πόθο ὁλόκληρη τὴν δύναμι τῆς φύσεως αὐτοῦ.

69. Ἡ πίστι παρηγορεῖ τὸν νοῦ, ὅταν [αὐτὸς] πολεμῆται, ἐνισχύοντάς [τον] μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς βοηθείας [τοῦ Θεοῦ]. Ἡ δὲ ἐλπίδα ἀποτρέπει τὴν ἐπίθεσι τῶν ἐχθρῶν φέρνοντας ἐμπρός του τὴν βοήθεια [τοῦ Θεοῦ], στὴν ὁποία ἐπίστευσε. Ἡ δὲ ἀγάπη καθιστᾶ, γιὰ τὸν φιλόθεο νοῦ, νεκρὴ τὴν προσβολὴ τῶν ἐχθρῶν, ἡ ὁποία ἀφανίζεται ἐντελῶς ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία γιὰ τὸν Θεό.

70. Καὶ πρῶτος καὶ μοναδικὸς υἱὸς τῆς ὄντως θείας μερίδος, δηλαδὴ τῆς ἀληθινῆς [θείας] γνώσεως, εἶναι ὁ λόγος τῆς θείας ἀναστάσεως ἐντός μας, ὁ ἀνάλογος μὲ τὴν πίστι [μας], ὁ ὁποῖος μαζὶ μὲ τὴν ἀπαιτουμένη οἰκονομία, ἐν σχέσει πρὸς τὴν γνώμη, δηλαδὴ τὴν διάκρισι, συντρίβει μὲ ἐπιτυχία τὶς ἐπαναστάσεις τῶν ἑκουσίων καὶ τῶν ἀκουσίων[γ] πειρασμῶν.

Καὶ γὰρ πρώτη ἐν ἡμῖν ἀνάστασις τοῦ διὰ τῆς ἀγνοίας ἡμῖν νεκρωθέντος Θεοῦ, ἡ πίστις ἐστί, καλῶς τοῖς ἔργοις τῶν ἐντολῶν οἰκονομουμένη.

οα΄. Ἡ πρὸς Θεὸν ἐπιστροφή, σαφῶς μηνύει δι᾽ ἑαυτῆς τὸν πληρέστατον τῆς θείας ἐλπίδος λόγον· οὗ χωρίς, οὐδαμῶς οὐδενὶ καθοτιοῦν πρὸς Θεὸν ἐπίνευσις γίνεσθαι πέφυκεν. Εἴπερ ἐλπίδος ἴδιον, τὸ ὑπ᾽ ὄψιν ἄγειν ὡς παρόντα τὰ μέλλοντα· καὶ μηδαμῶς ἀπεῖναι πείθειν τῶν πολεμουμένων ὑπὸ τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως, τὸν ὑπερασπίζοντα Θεόν· ὑπὲρ οὗ, καὶ δι᾽ ὃν ἁγίοις ὁ πόλεμος. Χωρὶς γάρ τινος προσδοκίας, ἢ δυσχεροῦς, ἢ εὐχεροῦς, ἐπιστροφὴ πρὸς τὸ καλὸν οὐδενί ποτε πέφυκε γίνεσθαι.

οβ΄. Οὐδὲν ὄντως οὕτως ὡς ἡ ἀγάπη συνάγει τοὺς ἐσκορπισμένους, καὶ μίαν αὐτοῖς δημιουργεῖ τὴν γνώμην συμπνοίᾳ κρατουμένην· ἧς χαρακτήρ, τὸ τῆς ἰσοτιμίας καθέστηκε κάλλος. Οὐκοῦν τῆς κατὰ τὸ αὐτὸ περὶ τὰ θεῖα συναγωγῆς τε καὶ ἑνώσεως

Διότι ἡ πίστι, ἡ ὁποία καλῶς οἰκονομεῖται μὲ τὰ ἔργα τῶν ἐντολῶν εἶναι καὶ ἡ πρώτη ἐντός μας ἀνάστασι τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος νεκρώθηκε σ᾽ ἐμᾶς, διὰ τῆς ἀγνοίας.

71. Ἡ πρὸς τὸν Θεὸ ἐπιστροφὴ [ἡ ἴδια] σαφῶς καταγγέλλει, μὲ τὸν ἑαυτό της, τὸν λόγο τῆς θείας ἐλπίδος στὴν πλέον πλήρη [του ἔκφρασι], χωρὶς τὸν ὁποῖο δὲν γίνεται, ἐκ φύσεως, καμία συγκατάθεσι πρὸς τὸν Θεὸ σὲ τίποτα, μὲ ἐντελῶς κανέναν τρόπο· ἐφόσον ἴδιον τῆς ἐλπίδος [εἶναι] τὸ νὰ φέρνῃ μπροστὰ [στὸν νοῦ] ὡς παρόντα τὰ μέλλοντα καὶ τὸ νὰ πείθῃ, ὅτι δὲν ἀπομακρύνεται καθόλου ἀπ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι πολεμοῦνται ἀπὸ τὴν ἐχθρικὴ δύναμι [τῶν δαιμόνων], ὁ Θεός, ὁ Ὁποῖος ὑπερασπίζει [τοὺς ἀγωνιζομένους], γιὰ χάρι τοῦ Ὁποίου καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ Ὁποίου [συμβαίνει] ὁ πόλεμος στοὺς Ἁγίους. Διότι, χωρὶς κάποια προσδοκία εἴτε εὐχάριστη εἴτε δυσάρεστη, φυσικῷ τῷ τρόπῳ, ἐπιστροφὴ πρὸς τὸ καλὸ δὲν γίνεται ποτὲ σὲ κανέναν.

72. Ὄντως τίποτα δὲν συνενώνει τοὺς διασκορπισμένους μὲ τέτοιο τρόπο, ὅπως ἡ [θεία] ἀγάπη καὶ δημιουργεῖ σ᾽ αὐτοὺς μία γνώμη, ἡ ὁποία συντηρεῖται μὲ τὴν σύμπνοια [τὴν σύγκλισι τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς]. Χαρακτήρας [ἀποτύπωμα] αὐτῆς τῆς [θείας ἀγάπης] καθίσταται τὸ κάλλος τῆς ἰσοτιμίας [πρὸς τὸν Θεό, δηλαδὴ τῆς θεώσεως]. Ἑπομένως ἡ [θεία] ἀγάπη καθίσταται καρπὸς τῆς γύρω ἀπὸ τὰ θεῖα καὶ συναγωγῆς καὶ ἑνώσεως,

τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, τουτέστι τῆς λογικῆς, καὶ θυμικῆς, καὶ ἐπιθυμητικῆς, ἡ ἀγάπη καθέστηκε γέννημα· καθ᾽ ἣν ἐγγράφοντες τῇ μνήμῃ τὸ τῆς θείας ὡραιότητος κάλλος, οἱ τὸ ἰσότιμον ἤδη πρὸς Θεὸν διὰ τῆς χάριτος κομισάμενοι, ἀνεπίληστον ἔχουσι· τῆς τῷ ἡγεμονικῷ τῆς ψυχῆς ὑπομνηματογραφούσης τε καὶ ἐντυπούσης τὸ ἀκήρατον κάλλος, τῆς θείας ἀγάπης τὴν ἔφεσιν.

ογ΄. Πᾶς νοῦς θείῳ κράτει διεζωσμένος, καθάπερ πρεσβυτέρους τινάς, καὶ ἄρχοντας κέκτηται τήν τε λογικὴν δύναμιν, ἐξ ἧς ἡ γνωστικὴ γεννᾶσθαι πέφυκε πίστις, καθ᾽ ἣν ἀεὶ παρόντα τὸν Θεὸν ἀῤῥήτως διδάσκεται, καὶ ὡς παροῦσι συγγίνεται διὰ τῆς ἐλπίδος τοῖς μέλλουσι· καὶ τὴν ἐπιθυμητικὴν δύναμιν, καθ᾽ ἣν ἡ θεία συνέστηκεν ἀγάπη, δι᾽ ἣν ἑκουσίως προσηλώσας τῷ πόθῳ τῆς ἀκηράτου θεότητος, ἄλυτον ἔχει τοῦ ποθουμένου τὴν ἔφεσιν. Ἔτι μὴν καὶ θυμικὴν δύναμιν, καθ᾽ ἣν ἀπρὶξ τῆς θείας εἰρήνης ἀντέχεται, ἐπιστύφον [recte: ἐπι-

ἐπὶ τὸ αὐτό, τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, δηλαδὴ τῆς λογικῆς καὶ τῆς θυμικῆς καὶ τῆς ἐπιθυμητικῆς [δυνάμεως, οἱ ὁποῖες ἦταν διασκορπισμένες]. Σ᾽ αὐτὴν [τὴν κατάστασι τῆς θείας ἀγάπης], χαράζοντας στὴν μνήμη τὸ κάλλος τῆς θείας ὡραιότητος[4] ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀπήλαυσαν ἤδη διὰ τῆς Χάριτος τὴν ἰσοτιμία πρὸς τὸν Θεό [τὴν θέωσι], κατέχουν ἀναφαίρετη στὴν μνήμη [τους] τὴν ἔφεσι τῆς θείας ἀγάπης, ἡ ὁποία καταγράφει καὶ ἐντυπώνει στὸ ἡγεμονικὸ τῆς ψυχῆς, [δηλαδὴ στὸν νοῦ], τὸ ἄσπιλο [θεῖο] κάλλος.

73. Κάθε νοῦς, ὁ ὁποῖος εἶναι περιζωσμένος μὲ τὴν θεία δύναμι ἔχει ἀποκτήσει, ὅπως ἀκριβῶς κάποιους πρεσβυτέρους καὶ ἄρχοντες, καὶ τὴν λογικὴ δύναμι [τῆς ψυχῆς], ἀπὸ τὴν ὁποία, φυσικῶς, γεννᾶται ἡ γνωστικὴ [ἡ μετὰ θείας γνώσεως] πίστι, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία διδάσκεται, μὲ ἀνέκφραστο [μυστικό] τρόπο, ὅτι ὁ Θεὸς [εἶναι] πάντοτε παρὼν καὶ συνενώνεται μὲ τὰ μέλλοντα, διὰ τῆς ἐλπίδος, σὰν [νὰ εἶναι] παρόντα. Καὶ [ἐπίσης ὁ νοῦς διαθέτει] τὴν ἐπιθυμητικὴ δύναμι, ἀπὸ τὴν ὁποία συνίσταται ἡ θεία ἀγάπη. Ἕνεκα αὐτῆς [τῆς θείας ἀγάπης], ἀφοῦ [ὁ νοῦς] ἑκουσίως προσηλώθηκε στὸν πόθο τῆς ἄσπιλης Θεότητος, διατηρεῖ ἀκατάλυτη τὴν ἐπιθυμία Ἐκείνου Τὸν Ὁποῖο ποθεῖ. Ἐπιπλέον, βέβαια, [ὁ νοῦς διαθέτει] καὶ θυμικὴ δύναμι, μὲ τὴν ὁποία λατρεύει σφοδρὰ τὴν θεία εἰρήνη, στρέφον-

στρέφων] πρὸς τὸν θεῖον ἔρωτα τῆς ἐπιθυμίας τὴν κίνησιν. Ταύτας δὲ ἔχει τὰς δυνάμεις πᾶς νοῦς συνεργούσας αὐτῷ πρός τε τὴν τῆς κακίας καθαίρεσιν, καὶ τὴν τῆς ἀρετῆς σύστασίν τε, καὶ συντήρησιν.

οδʹ. Δίχα λογικῆς δυνάμεως, ἐπιστημονικὴ γνῶσις οὐκ ἔστι· καὶ γνώσεως χωρίς, οὐ συνίσταται πίστις, ἀφ᾽ ἧς τὸ καλὸν γέννημα πρόεισιν ἡ ἐλπίς, καθ᾽ ἣν ὡς παροῦσι συγγίνεται τοῖς μέλλουσιν ὁ πιστός· δίχα τῆς κατ᾽ ἐπιθυμίαν δυνάμεως, οὐ συνίσταται πόθος, οὗ τέλος ἐστὶν ἡ ἀγάπη. Τὸ γὰρ ἐρᾶν τινος, ἴδιόν ἐστιν ἐπιθυμίας· καὶ δίχα θυμικῆς δυνάμεως νευρούσης τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς τὴν τοῦ ἡδέως [recte: ἡδέος] ἕνωσιν, οὐδαμῶς γίνεσθαι πέφυκεν εἰρήνη· εἴπερ ἀληθῶς εἰρήνη ἐστιν ἡ ἀνενόχλητος καὶ παντελὴς τοῦ καταθυμίου κατάσχεσις.

οεʹ. Οὐ δεῖ τὸν μὴ πρότερον καθαρθέντα παθῶν, φυσικῆς ἅπτεσθαι θεωρίας, διὰ τὰς εἰκόνας τῶν αἰσθητῶν, δυναμένας τυπῶσαι πρὸς πάθος τὸν νοῦν τοῦ μὴ τε-

τας τὴν κίνησι τῆς ἐπιθυμίας πρὸς τὸν θεῖο ἔρωτα. Κάθε νοῦς, λοιπόν, διαθέτει αὐτὲς τὶς δυνάμεις, οἱ ὁποῖες συνεργοῦν μαζί του καὶ γιὰ τὴν καθαίρεσι τῆς κακίας καὶ γιὰ τὴν σύστασι καὶ ἐπιπλέον συντήρησι τῆς ἀρετῆς.

74. Ἐπιστημονικὴ [ἐπιδεκτικὴ ἀκριβοῦς ἀντιλήψεως] γνῶσι δὲν ὑπάρχει χωρὶς λογικὴ δύναμι· καὶ χωρὶς τὴν γνῶσι δὲν προκύπτει ἡ πίστι, ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ προέλθῃ τὸ καλὸ γέννημα, [δηλαδὴ] ἡ ἐλπίδα, μὲ τὴν ὁποία ὁ πιστὸς συνενώνεται μὲ τὰ μέλλοντα ὡς [νὰ εἶναι] παρόντα. Χωρὶς τὴν δύναμι τῆς ἐπιθυμίας [τῶν μελλόντων] δὲν γεννᾶται ὁ πόθος, τοῦ ὁποίου τὸ τέλος εἶναι ἡ [θεία] ἀγάπη. Διότι ὁ ἔρωτας γιὰ κάτι εἶναι ἴδιον τῆς ἐπιθυμίας· καὶ χωρὶς τὴν θυμικὴ δύναμι [τῆς ψυχῆς], ἡ ὁποία νευρώνει τὴν ἐπιθυμία γιὰ τὴν ἕνωσι μὲ τὸ προσφιλές, δὲν εἶναι φυσικὸ νὰ γίνῃ εἰρήνη μὲ κανέναν τρόπο· ἐφόσον, βέβαια, ἀληθινὰ εἰρήνη εἶναι ἡ ἀνενόχλητη καὶ ὁλοκληρωτικὴ ἀπόκτησι τοῦ ἐπιθυμητοῦ.

75. Δὲν πρέπει ἐκεῖνος, ποὺ προηγουμένως δὲν καθαρίσθηκε ἀπὸ τὰ πάθη, νὰ ἐγγίζῃ [κἂν] τὴν φυσικὴ θεωρία, λόγῳ τῶν εἰκόνων τῶν αἰσθητῶν [πραγμάτων], οἱ ὁποῖες μποροῦν νὰ διαμορφώσουν, σύμφωνα μὲ κάποιο πάθος, τὸν νοῦ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος δὲν ἀπαλ-

λείως ἀπαλλαγέντος παθῶν. Ὁ γὰρ κατὰ φαντασίαν ταῖς ἐπιφανείαις τῶν αἰσθητῶν ἐναπομένων διὰ τὴν αἴσθησιν νοῦς, ἀκαθάρτων γίνεται παθῶν δημιουργός, διὰ θεωρίας πρὸς τὰ συγγενῆ νοητὰ μὴ δυνάμενος διαβῆναι.

οϛ΄. Ὁ ἐν καιρῷ τῆς τῶν παθῶν ἐπαναστάσεως γενναίως μύσας τὰς αἰσθήσεις, καὶ τὴν τῶν αἰσθητῶν φαντασίαν τε καὶ μνήμην παντελῶς ἀπωσάμενος, καὶ συστείλας πάντῃ τὰς τοῦ νοῦ περὶ τὴν τῶν ἐκτὸς ἔρευναν φυσικὰς κινήσεις, κατῄσχυνε, νικήσας διὰ τῆς θείας χειρός, τὴν ἐπαναστᾶσαν αὐτῷ πονηράν, καὶ τυραννικὴν δυναστείαν.

οζ΄. Ὅταν ἄνους ὁ λόγος γένηται, καὶ προπετὴς ὁ θυμός, καὶ ἄλογος ἡ ἐπιθυμία, καὶ ἄγνοια, καὶ τυραννὶς καὶ ἀκολασία κρατῶσι τῆς ψυχῆς, τότε ἡ τῆς κακίας ἕξις ἔμπρακτος γίνεσθαι πέφυκε, συμπλακεῖσα τῇ διαφόρῳ τῶν αἰσθήσεων ἡδονῇ.

οη΄. Χρὴ τὸν γνωστικῶς τὰς ἀοράτους συμπλοκὰς ὑπαλύσειν [recte: ὑπαλύσκειν] ἐπιστάμενον νοῦν, μήτε φυ-

λάχθηκε τελείως ἀπὸ τὰ πάθη. Διότι ὁ νοῦς, ὁ ὁποῖος ἀπομένει μὲ τὴν φαντασία μέσα στὶς παραστάσεις τῶν αἰσθητῶν [πραγμάτων], ἐξ αἰτίας τῆς αἰσθήσεως, γίνεται δημιουργὸς ἀκαθάρτων παθῶν, καθὼς δὲν μπορεῖ νὰ διέλθῃ, μέσῳ τῆς θεωρίας, πρὸς τὰ συγγενῆ [του] νοητὰ [πράγματα].

76. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, στὸν καιρὸ τῆς ἐξεγέρσεως τῶν παθῶν, ἔκλεισε μὲ γενναιότητα τὶς αἰσθήσεις καὶ ἀπώθησε παντελῶς καὶ τὴν φαντασία καὶ τὴν μνήμη τῶν αἰσθητῶν [πραγμάτων] καὶ συμμάζεψε ἐντελῶς τὶς φυσικὲς κινήσεις τοῦ νοός, ὡς πρὸς τὴν ἔρευνα τῶν ἐξωτερικῶν [πραγμάτων], καταντρόπιασε, ἀφοῦ νίκησε, μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, τὴν τυραννικὴ ἐξουσία, ἡ ὁποία ξεσηκώθηκε ἐναντίον του.

77. Ὅταν ἡ λογικὴ γίνῃ χωρὶς νοῦ καὶ ὁ θυμὸς [γίνῃ] θρασὺς καὶ ἡ ἐπιθυμία παράλογη καὶ κυριαρχοῦν στὴν ψυχὴ ἡ ἄγνοια [τοῦ Θεοῦ] καὶ ἡ καταδυναστευτικὴ διάθεσι [ἐναντίον τῶν συνανθρώπων] καὶ ἡ ἀκολασία, τότε ἡ κατάστασι τῆς κακίας, γίνεται, φυσικῷ τῷ τρόπῳ, ἔμπρακτη, [δηλαδὴ ἐνεργεῖ τὰ πάθη], ἀφοῦ συνεδέθη μὲ τὴν ποικίλη ἡδονὴ τῶν αἰσθήσεων.

78. Πρέπει ὁ νοῦς, ὁ ὁποῖος γνωρίζει καλὰ μὲ [θεία] γνῶσι νὰ διαφεύγῃ τὶς ἀόρατες συμπλοκὲς [μὲ τοὺς δαίμονες καί], κατὰ τὸν καιρὸ τῆς προσβολῆς τῶν πονηρῶν δυνάμεων, οὔτε τὴν φυ-

σικὴν μετιέναι θεωρίαν, μηδ᾽ ἄλλο τι ποιεῖν ἐν τῷ καιρῷ τῆς τῶν πονηρῶν δυνάμεων προσβολῆς, ἢ μόνον προσεύχεσθαι, καὶ τὸ σῶμα πόνοις δαμάζειν, καὶ τὴν τοῦ χοϊκοῦ φρονήματος διὰ πάσης σπουδῆς ποιεῖσθαι καθαίρεσιν, καὶ φυλάττειν τὰ τείχη τῆς πόλεως· λέγω δὲ τὰς φρουρητικὰς τῆς ψυχῆς ἀρετάς, ἢ τὰς τῶν ἀρετῶν φυλακτικὰς μεθόδους· ἐγκράτειαν, λέγω, καὶ ὑπομονήν· μήπως διὰ τῶν δεξιῶν ἀπατήσας, ἀποστήσῃ Θεοῦ κλέψας τὴν ἔφεσιν, ὁ τὴν ψυχὴν ποτίζων ἀνατροπὴν θολεράν[42]*, καὶ διὰ τῶν νομιζομένων καλῶν, πρὸς τὰ χείρονα τὴν τὰ καλὰ ζητοῦσαν ὑποσύρῃ διάνοιαν.*

οθ΄. Ὁ γενναίως διὰ τῆς λελογισμένης, καὶ περιεκτικῆς ἐγκρατείας, καὶ ὑπομονῆς μύσας τὰς αἰσθήσεις, καὶ διὰ τῶν κατὰ ψυχὴν δυνάμεων τὰς πρὸς τὸν νοῦν τῶν αἰσθητῶν σχημάτων ἀποτειχίσας εἰσόδους, εὐχερῶς τοῦ διαβόλου τὰς πονηρὰς διόλλυσι μηχανάς, ὑποστρέφων αὐτὸν μετ᾽ αἰσχύνης τῇ ὁδῷ

σικὴ θεωρία νὰ μετέρχεται οὔτε τίποτα ἄλλο νὰ κάνῃ, παρὰ μόνο νὰ προσεύχεται καὶ νὰ δαμάζῃ τὸ σῶμα μὲ κόπους καὶ μὲ κάθε ἐπιμέλεια νὰ κατορθώνῃ τὴν ἀνατροπὴ τοῦ χοϊκοῦ φρονήματος καὶ νὰ διαφυλάττῃ τὰ τείχη τῆς πόλεως· ἐννοῶ, δηλαδή, τὶς περιφρουρητικὲς ἀρετὲς τῆς ψυχῆς ἢ [ἄλλως] τὶς μεθόδους, οἱ ὁποῖες ἐξασφαλίζουν τὶς ἀρετές· ἐννοῶ τὴν ἐγκράτεια καὶ τὴν ὑπομονή· μήπως [ὁ διάβολος], ὁ ὁποῖος ποτίζει τὴν ψυχὴ μὲ τὴν θολερὴ ἀνατροπὴ [τῆς συγχύσεως τοῦ νοός], γιὰ νὰ [τὴν] ἐξαπατήσῃ ἀπὸ τὰ δεξιά, ἀφοῦ [τῆς] κλέψῃ τὴν ἔφεσι, [τὴν] ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ [ἔτσι], μὲ τὰ νομιζόμενα καλά, παρασύρῃ τὴν διάνοια, ἡ ὁποία ἐπιζητεῖ τὰ καλά, πρὸς τὰ χειρότερα.

79. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μὲ γενναιότητα ἔκλεισε τὶς αἰσθήσεις μὲ τὴν μετρημένη καὶ περιεκτικὴ ἐγκράτεια καὶ ὑπομονὴ καὶ ἀπέκλεισε μὲ τὶς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, σὰν μὲ τεῖχος, τὶς εἰσόδους πρὸς τὸν νοῦ τῶν αἰσθητῶν σχημάτων, ἐξολοθρεύει εὔκολα τὰ πονηρὰ τεχνάσματα τοῦ διαβόλου, κάνοντας αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ καταντροπιασμένος στὴν ὁδό,

ᾗ ἦλθεν. Ὁδὸς δέ, δι᾽ ἧς ὁ διάβολος ἔρχεται, ἐστὶ τὰ πρὸς σύστασιν τοῦ σώματος εἶναι δοκοῦντα ὑλικά.

π᾽. Νοῦς ἑαυτῷ κατὰ φύσιν διὰ μέσου λόγου συνάψας τὴν αἴσθησιν, τὴν ἐκ τῆς φυσικῆς θεωρίας ἀληθῆ συλλέγεται γνῶσιν.

πα᾽. Πηγαί εἰσιν ἔξω τῆς πόλεως, τουτέστι τῆς ψυχῆς, ἃς Ἐζεκίας ἐμφράττει[43], τὰ αἰσθητὰ πάντα· ὕδατα δὲ τούτων τυγχάνουσι τῶν πηγῶν τὰ τῶν αἰσθητῶν νοήματα. Ποταμὸς δὲ διορίζων διὰ μέσης τῆς πόλεως, ἐστὶν ἡ κατὰ φυσικὴν θεωρίαν ἐκ τῶν αἰσθητῶν νοημάτων συναγομένη γνῶσις, διὰ μέσης διερχομένη τῆς ψυχῆς, ὡς νοῦ, καὶ αἰσθήσεως οὖσα μεθόριος. Ἡ γὰρ γνῶσις τῶν αἰσθητῶν, οὔτε πάντη νοερᾶς ἀπεξένωται δυνάμεως, οὔτε διόλου προσνέμηται τῇ κατ᾽ αἴσθησιν ἐνεργείᾳ· ἀλλ᾽ οἷον τῆς τε τοῦ νοῦ πρὸς τὴν αἴσθησιν, καὶ πρὸς τὸν νοῦν τῆς αἰσθήσεως συνόδου, μέση τυγχάνουσα, δι᾽ ἑαυτῆς ποιεῖται τὴν πρὸς ἄλληλα τούτων συνάφειαν· κατὰ μὲν τὴν αἴσθησιν, κατ᾽ εἰ-

ἀπὸ τὴν ὁποία ἦρθε. Ὁδὸς δέ, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔρχεται ὁ διάβολος, εἶναι τὰ ὑλικὰ [πράγματα], τὰ ὁποῖα θεωροῦνται, ὅτι εἶναι [ἀπαραίτητα] γιὰ τὴν σύστασι τοῦ σώματος.

80. Ὁ νοῦς, ὅταν ἑνώσῃ κατὰ φύσιν τὴν αἴσθησι, διὰ μέσου τῆς λογικῆς, μὲ τὸν ἑαυτό του, ἀποκτᾶ τὴν ἀληθινὴ γνῶσι ἀπὸ τὴν φυσικὴ θεωρία.

81. Οἱ πηγὲς τῆς πόλεως, δηλαδὴ τῆς ψυχῆς, τὶς ὁποῖες ἔφραξε ὁ Ἐζεκίας, εἶναι ὅλα τὰ αἰσθητὰ [πράγματα]. Ὡς ὕδατα δὲ αὐτῶν τῶν πηγῶν ἐννοοῦνται τὰ νοήματα τῶν αἰσθητῶν [πραγμάτων]. Ποταμὸς δέ, ὁ ὁποῖος προσδιορίζει τὰ σύνορα, διὰ μέσου τῆς πόλεως, εἶναι ἡ γνῶσι, ποὺ συνάγεται ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ νοήματα κατὰ τὴν φυσικὴ θεωρία, ἡ ὁποία διέρχεται διὰ μέσου τῆς ψυχῆς, καθὼς κεῖται πράγματι ὡς ὅριο μεταξὺ νοὸς καὶ αἰσθήσεως. Διότι ἡ γνῶσι τῶν αἰσθητῶν οὔτε ἐντελῶς ἀποξενώνεται ἀπὸ τὴν νοερὰ δύναμι οὔτε καθ᾽ ὁλοκληρίαν προσαρμόζεται στὴν ἐνέργεια τῆς αἰσθήσεως· ἀλλά, καθὼς [ἡ γνῶσι τῶν αἰσθητῶν] συμβαίνει [νὰ εἶναι] τὸ μέσον τῆς συναντήσεως καὶ τοῦ νοὸς μὲ τὴν αἴσθησι καὶ τῆς αἰσθήσεως μὲ τὸν νοῦ, κατορθώνει μὲ αὐτὴν τὴν ἴδια [τὴν γνῶσι τῶν αἰσθητῶν] τὴν συνάφεια αὐτῶν, [δηλαδὴ τῆς αἰσθήσεως καὶ τοῦ νοός], μεταξύ τους. Ὡς πρὸς μὲν τὴν αἴσθησι, [ἡ γνῶσι τῶν αἰσθητῶν κατορθώνει τὴν συνάφεια μὲ τὸν νοῦ], λαμ-

δος τυπουμένη τοῖς σχήμασι τῶν αἰσθητῶν· κατὰ δὲ τὸν νοῦν, εἰς λόγους τῶν σχημάτων τοὺς τύπους μεταβιβάζουσα. Διὸ ποταμὸς διορίζων διὰ μέσης τῆς πόλεως εἰκότως προσηγορεύθη τῶν ὁρωμένων ἡ γνῶσις, ὡς τῶν ἄκρων, λέγω δὲ νοῦ καὶ αἰσθήσεως, οὖσα μεταίχμιος.

πβ΄. Ὁ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τῶν πειρασμῶν ἐπαναστάσεως, τῆς μὲν φυσικῆς ἀπεχόμενος θεωρίας, τῆς δὲ προσευχῆς κατὰ τὴν ἐκ πάντων πρὸς ἑαυτόν τε, καὶ τὸν Θεὸν τοῦ νοῦ συστολὴν ἀντεχόμενος, ἀποκτείνει τὴν ποιητικὴν τῆς κακίας ἕξιν, καὶ ἀποστρέφει μετ᾽ αἰσχύνης τὸν διάβολον ὑποβαλλόμενον τὴν εἰρημένην ἕξιν, ἐφ᾽ ἧς πεποιθὼς μετὰ τῆς οἰκείας ἀλαζονίας ἦλθε πρὸς τὴν ψυχήν, διὰ τῶν ὑπερηφάνων λογισμῶν, τῆς ἀληθείας κατεπαιρόμενος. Ὅπερ τυχὸν καὶ γνούς, καὶ παθών, καὶ ποιήσας ὁ Μέγας Δαβίδ, ὁ πάντων μάλιστα πεῖραν ἔχων τῆς τῶν νοητῶν πολέμων παρατάξεως, ἐν τῷ συστῆναι, φησί, τὸν ἁμαρτω-

βάνοντας, κατὰ εἶδος, τὴν εἰκόνα ἀπὸ τὰ σχήματα τῶν αἰσθητῶν· ὡς πρὸς δὲ τὸν νοῦ, [ἡ γνῶσι τῶν αἰσθητῶν κατορθώνει τὴν συνάφεια μὲ τὴν αἴσθησι], ἀνάγοντας σὲ λόγους τὶς εἰκόνες τῶν σχημάτων [τῶν αἰσθητῶν]. Γι᾽ αὐτό, δικαίως, ὀνομάσθηκε ἡ γνῶσι τῶν ὁρατῶν «ποταμός», ὁ ὁποῖος θέτει τὰ ὅρια διὰ μέσου τῆς πόλεως, ἐπειδὴ βρίσκεται, πράγματι, μεταξὺ τῶν ἄκρων, ἐννοῶ δηλαδὴ τοῦ νοὸς καὶ τῆς αἰσθήσεως.

82. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν καιρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν πειρασμῶν, ἀπέχει μὲν τῆς φυσικῆς θεωρίας, ἐπιδίδεται, ὅμως, στὴν προσευχὴ μὲ τὸ μάζεμα τοῦ νοός, ἀπὸ ὅλα, πρὸς τὸν ἑαυτό του καὶ μαζὶ πρὸς τὸν Θεό, θανατώνει τὴν δημιουργικὴ τῆς κακίας πνευματικὴ κατάστασι καὶ τρέπει σὲ φυγὴ καταντροπιασμένο τὸν διάβολο, ποὺ [αὐτὸς] ὑποβάλλει τὴν αναφερομένη κατάστασι [τῆς κακίας], ὡς πρὸς τὴν ὁποία ἔχοντας ἐμπιστοσύνη, ἦρθε στὴν ψυχὴ μὲ τὴν δική του ἀλαζονεία, μέσῳ τῶν ὑπερηφάνων λογισμῶν, ὑψηλοφρονώντας ἔναντι τῆς Ἀληθείας. Αὐτὸ ἀκριβῶς, ἀφοῦ ἴσως γνώρισε καὶ ἔπαθε καὶ ἔπραξε ὁ Μέγας Δαυΐδ, ὁ ὁποῖος ἔχει περισσότερο ἀπ᾽ ὅλους πεῖρα τοῦ τρόπου παρατάξεως στοὺς νοητοὺς πολέμους, λέγει: «κατὰ τὸν καιρὸ τῆς παρατάξεως [σὲ μάχη] τοῦ ἁμαρτω-

λὸν ἐναντίον μου, ἐκωφώθην, καὶ ἐταπεινώθην, καὶ ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν[44]*. Καὶ μετ᾽ αὐτὸν ὁ θεῖος Ἱερεμίας, προστάσσων τῷ λαῷ μὴ ἐκβῆναι τῆς πόλεως, διὰ τὴν κύκλωθεν παροικοῦσαν τῶν ἐχθρῶν ῥομφαίαν*[45]*.*

λοῦ ἐναντίον μου ἔγινα κωφὸς καὶ ταπεινώθηκα καὶ ἔπαυσα νὰ μιλῶ γιὰ τὰ ἀγαθά». Καὶ μετὰ ἀπ᾽ αὐτὸν ὁ θεῖος Ἱερεμίας [λέγει τὸ ἴδιο], προστάζοντας τὸν λαὸ νὰ μὴν βγῆ ἔξω ἀπὸ τὴν πόλι, ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι πλησίασε κοντά [τους], ἀπ᾽ ὅλα τὰ μέρη, τὸ [θανατηφόρο] σπαθὶ τῶν ἐχθρῶν.

πγ'. Καὶ ὁ μακάριος τοίνυν Ἄβελ, εἴπερ ἐφυλάξατο καὶ μὴ ἐξῆλθε τῷ Κάϊν ἐν τῷ πεδίῳ, τουτέστιν ἐν τῷ πλάτει τῆς φυσικῆς θεωρίας πρὸ τῆς ἀπαθείας, οὐκ ἂν ἐπαναστὰς ἀπέκτεινεν αὐτόν[46]*, μετὰ δόλου κλέψας τοῖς δεξιοῖς, κατὰ τὴν τῶν ὄντων θεωρίαν πρὸ τῆς τελείας ἕξεως, ὁ τῆς σαρκὸς νόμος, ὁ Κάϊν καὶ ὢν καὶ καλούμενος.*

83. Καί, ἐπιπλέον, ὁ μακάριος Ἄβελ, ἐὰν προφυλασσόταν καὶ δὲν πήγαινε ἔξω μὲ τὸν Κάϊν στὴν πεδιάδα, δηλαδὴ στὸ πλάτος τῆς φυσικῆς θεωρίας, πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπάθεια, δὲν θὰ τὸν σκότωνε, ὁρμώντας ἐναντίον του ὁ Κάϊν, ὁ ὁποῖος καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεται νόμος τῆς σαρκός, ἀφοῦ [πρῶτα] τὸν ἔκλεψε μὲ δόλο ἀπὸ τὰ δεξιά, μὲ τὴν θεωρία τῶν ὄντων, πρὶν ἀπὸ τὴν τελεία πνευματικὴ κατάστασι [τῆς ἀπαθείας].

πδ'. Ὁμοίως καὶ Δεῖνα ἡ τοῦ Μεγάλου θυγάτηρ Ἰακώβ, εἰμὴ συνεξῆλθε ταῖς θυγατράσι τῶν ἐγχωρίων, τουτέστι ταῖς αἰσθητικαῖς φαντασίαις, οὐκ ἂν Συχὲμ ὁ υἱὸς Ἐμμὸρ ἐπαναστάς αὐτὴν ἐταπείνωσεν[47]*.*

84. Ὁμοίως καὶ ἡ Δείνα ἡ θυγατέρα τοῦ Μεγάλου Ἰακώβ, ἐὰν δὲν ἔβγαινε ἔξω μαζὶ μὲ τὶς θυγατέρες τῶν γηγενῶν, δηλαδὴ μὲ τὶς αἰσθητικὲς φαντασίες[5] [ἐκεῖνες ποὺ προκύπτουν ἐκ τῶν αἰσθήσεων], δὲν θὰ τὴν ταπείνωνε ὁρμώντας ἐναντίον [της] ὁ γιὸς τοῦ Ἐμμόρ, ὁ Συχέμ.

πε'. Καλόν ἐστι πρὸ τῆς τελείας ἕξεως μὴ ἅπτεσθαι ἡμᾶς τῆς φυσικῆς θεωρίας, ἵνα μὴ λόγους ἐπιζητοῦντες πνευματικοὺς ἐκ τῶν ὁρωμένων κτισμάτων, λάθωμεν

85. Καλὸ εἶναι, πρὶν ἀπὸ τὴν τελεία πνευματικὴ κατάστασι [τῆς ἀπαθείας], νὰ μὴν προσεγγίζωμε ἐμεῖς τὴν φυσικὴ θεωρία, γιὰ νὰ μὴν συλλέξωμε πάθη, χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθοῦμε, ἐνῶ ἐπιζητοῦμε τοὺς πνευματικοὺς λόγους

πάθη συλλέγοντες. Πλέον γὰρ ἐν τοῖς ἀτελέσι δυναστεύει πρὸς τὴν αἴσθησιν τὰ φαινόμενα σχήματα τῶν ὁρωμένων, ἢ πρὸς τὴν ψυχὴν οἱ κεκρυμμένοι τοῖς σχήμασι λόγοι τῶν γεγονότων. Οἱ μέντοι μόνῳ τῷ γράμματι προσδήσαντες Ἰουδαϊκῶς τὴν διάνοιαν, κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἐκδέχονται τὰς ἐπαγγελίας τῶν ἀκηράτων ἀγαθῶν, ἀγνοοῦντες τὰ κατὰ φύσιν τῆς ψυχῆς ἀγαθά.

πς΄. Ὁ τὴν εἰκόνα φορέσας του ἐπουρανίου[48]*, τῷ πνεύματι διὰ πάντων ἕπεσθαι σπεύδει τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἐν ᾧ δι᾽ ἀρετῆς καὶ γνώσεως, ἡ τῆς ψυχῆς ὑπάρχει συντήρησις. Ὁ δὲ τὴν εἰκόνα φορῶν τοῦ χοϊκοῦ, τὸ γράμμα μόνον περιέπει· ἐν ᾧ ἡ κατ᾽ αἴσθησιν πρὸς σῶμα λατρεία συνέστηκε τὰ πάθη δημιουργοῦσα.*

πζ΄. Κράτος Θεοῦ καθέστηκεν ἡ ἀναιρετικὴ τῶν παθῶν ἀρετή, καὶ τῶν εὐσεβῶν φρουρητικὴ λογισμῶν· ἣν γεννᾷ πρᾶξις ἐντολῶν, δι᾽ ἧς τὰς ἀντικειμένας τῷ ἀγαθῷ πονηρὰς δυνάμεις, συνεργείᾳ Θεοῦ, μᾶλλον δὲ μό-

ἀπὸ τὰ ὁρατὰ κτίσματα. Διότι στοὺς ἀτελεῖς τὰ σχήματα τῶν ὁρατῶν [πραγμάτων], τὰ ὁποῖα φαίνονται, κυριαρχοῦν περισσότερο στὴν αἴσθησι παρὰ στὴν ψυχή [τους] οἱ κρυμμένοι στὰ σχήματα λόγοι τῶν δημιουργημάτων. Ἐκεῖνοι, ὅμως, οἱ ὁποῖοι προσέδεσαν τὴν διάνοια μόνο στὸ γράμμα [τοῦ Νόμου] Ἰουδαϊκῶς, ἐπειδὴ ἀγνοοῦν τὰ κατὰ φύσιν ἀγαθὰ τῆς ψυχῆς, προσδοκοῦν τὶς ὑποσχέσεις τῶν ἄσπιλων [θείων] ἀγαθῶν κατὰ τὸν αἰῶνα αὐτὸ [τῆς παρούσης ζωῆς].

86. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐφόρεσε τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου, σπεύδει δι᾽ ὅλων τῶν [τρόπων] νὰ ἀκολουθῇ τὸ πνεῦμα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, μέσα στὸ ὁποῖο κατορθώνεται ἡ συντήρησι τῆς ψυχῆς, διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως. Ἐκεῖνος, ὅμως, ὁ ὁποῖος φορᾷ τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φροντίζει μόνο γιὰ τὸ γράμμα [τοῦ Νόμου], μέσα στὸ ὁποῖο συνάπτεται ἡ διὰ τῆς αἰσθήσεως ἐνασχόλησι μὲ τὸ σῶμα ἡ ὁποία δημιουργεῖ τὰ πάθη.

87. Ὡς κυριαρχία τοῦ Θεοῦ[6] ὁρίζεται ἡ ἀρετή, ἡ ὁποία ἀναιρεῖ τὰ πάθη καὶ φρουρεῖ τοὺς εὐσεβεῖς λογισμούς, τὴν ὁποία γεννᾷ ἡ ἄσκησι τῶν ἐντολῶν, διὰ τῆς ὁποίας, μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ μᾶλλον μόνο μὲ τὴν δύναμι τοῦ Θεοῦ, ἀφανίζομε τὶς πονηρὲς δυνάμεις,

νῃ δυνάμει Θεοῦ, διαφθείρομεν. Ὕψος δὲ Θεοῦ ἐστιν ἡ γνῶσις τῆς ἀληθείας, ἣν γεννᾷ τῆς τῶν γεγονότων θεωρίας ὁ πόνος, καὶ οἱ ἐπὶ τῇ πράξει τῶν ἀρετῶν ἱδρῶτες, πόνου πατέρες γενόμενοι· δι᾽ ἧς τὴν ἀντικειμένην τῇ ἀληθείᾳ τοῦ ψεύδους δύναμιν παντελῶς ἐξαφανίζομεν, πᾶν ὕψωμα τῶν ἐπαιρομένων κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ[49] πονηρῶν πνευμάτων ταπεινοῦντες καὶ καταβάλλοντες. Καὶ γὰρ ὥς περ ἡ πρᾶξις γεννᾷ τὴν ἀρετήν, οὕτως ἡ θεωρία τὴν γνῶσιν.

πη΄. Ἡ ἄληστος γνῶσις, ἀόριστον ἔχουσα περὶ τὴν θείαν ἀπειρίαν τὴν κατὰ νοῦν ὑπὲρ νόησιν κίνησιν, εἰκονίζει διὰ τῆς ἀοριστίας τὴν ὑπεράπειρον δόξαν τῆς ἀληθείας. Ἡ δὲ κατὰ τὴν πρόνοιαν σοφῆς ἀγαθότητος αὐθαίρετος μίμησις, τιμὴν φέρει τὴν πρὸς τὸν Θεὸν τοῦ νοῦ κατὰ τὴν διάθεσιν ἀρίδηλον, ὡς ἔστι δυνατόν, ἐξομοίωσιν.

πθ΄. Ἡ γλῶσσα τῆς κατὰ ψυχὴν γνωστικῆς ἐστι σύμβολον· ὁ δὲ λάρυγξ τῆς πρὸς τὸ σῶμα φυσικῆς φιλαυτίας

ποὺ ἀντιστρατεύονται τὸ ἀγαθό. Ὕψος δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ γνῶσι τῆς Ἀληθείας, τὴν ὁποία γεννᾶ ὁ κόπος τῆς θεωρίας τῶν δημιουργημάτων καὶ οἱ ἱδρῶτες γιὰ τὴν ἄσκησι τῶν ἀρετῶν, οἱ ὁποῖοι ἔγιναν πατέρες τοῦ κόπου [τῆς γνώσεως]· διὰ τῆς ὁποίας ἐξαφανίζομε, παντελῶς, τὴν δύναμι τοῦ ψεύδους, ἡ ὁποία ἀντιστρατεύεται τὴν Ἀλήθεια, ταπεινώνοντας καὶ καταβάλλοντας κάθε ἔπαρσι τῶν πονηρῶν πνευμάτων, τὰ ὁποῖα ὑπεραίρονται ἔναντι τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ. Διότι, πράγματι, ὅπως ἀκριβῶς ἡ πρᾶξι γεννᾶ τὴν ἀρετή, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἡ θεωρία [γεννᾶ] τὴν γνῶσι.

88. Ἡ μὴ δυναμένη νὰ λησμονηθῇ [θεία] γνῶσι, ἡ ὁποία κατέχει τὴν νοερὰ κίνησι, γύρω ἀπὸ τὴν θεία ἀπειρότητα, [ἡ ὁποία εἶναι] πάνω καὶ πέρα ἀπὸ τὴν νόησι, εἰκονίζει, μὲ τὴν ἀπεριοριστία [της], τὴν ὑπεράπειρη δόξα τῆς Ἀληθείας. Ἡ δὲ αὐτοπροαίρετη μίμησι τῆς σοφῆς, κατὰ τὴν Πρόνοια [τοῦ Θεοῦ], ἀγαθότητος ἀποφέρει, ὡς δόξα, τὴν καταφανῆ, ὡς πρὸς τὴν διάθεσι, ἐξομοίωσι τοῦ νοὸς μὲ τὸν Θεό, ὅσον εἶναι δυνατόν.

89. Ἡ γλῶσσα εἶναι σύμβολο τῆς γνωστικῆς [φιλαυτίας] στὴν ψυχή, [διὰ τῆς ἐπιδείξεως γνώσεων]. Ὁ δὲ λάρυγγας [εἶναι] ἔνδειξι τῆς φυσικῆς φιλαυτίας πρὸς τὸ σῶμα, [διὰ τῆς

τεκμήριον. Ὁ γοῦν ταῦτα ψεκτῶς κολλήσας ἀλλήλοις, μνησθῆναι τῆς κατ᾽ ἀρετὴν καὶ γνῶσιν εἰρήνης ἕξεως οὐ δύναται[50]*, τῇ συγχύσει διὰ σπουδῆς τῶν σωματικῶν ἡδόμενος παθῶν.*

ϟ'. Αἱ κατὰ φύσιν ὀρέξεις καὶ ἡδοναί, μὴ φέρουσαι τοῖς κεκτημένοις διαβολήν, ὡς ἀναγκαῖον παρακολούθημα τῆς φυσικῆς ὀρέξεως καθεστήκασιν. Ἡδονὴν γὰρ κατὰ φύσιν ποιεῖ, καὶ μὴ βουλομένων ἡμῶν, καὶ ἡ τυχοῦσα τροφή, προλαβοῦσαν ἔνδειαν παραμυθουμένη· καὶ πόσις ἀποκρουομένη τοῦ δίψους τὴν ὄχλησιν· καὶ ὕπνος τὴν ἐκ τῆς ἐγρηγόρσεως δαπανηθεῖσαν ἀνανεούμενος δύναμιν. Καὶ ὅσα τῶν καθ᾽ ἡμᾶς φυσικῶν ἕτερα τυγχάνει, πρὸς μὲν σύστασιν φύσεως ἀναγκαῖα· πρὸς δὲ κτῆσιν ἀρετῆς, ὑπάρχοντα χρήσιμα τοῖς σπουδαίοις· ἅπερ συνεκβαίνει παντὶ νοῒ φεύγοντι τῆς ἁμαρτίας τὴν σύγχυσιν· ἵνα μὴ δι᾽ αὐτὰ μείνῃ κρατούμενος εἰς δουλείαν τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν, καὶ διαβεβλημένων, καὶ παρὰ φύσιν παθῶν, οὐκ ἐχόντων ἄλλην ἐν ἡμῖν,

λαιμαργίας]. Ἐκεῖνος, ἑπομένως, ὁ ὁποῖος ἀξιοκατάκριτα προσκόλλησε αὐτὰ μεταξύ τους, δὲν δύναται νὰ θυμηθῇ τὴν πνευματικὴ κατάστασι τῆς εἰρήνης χάριν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως, ἐπειδὴ εὐχαριστεῖται στὴν σύγχυσι, διὰ τῆς ἐνασχολήσεως μὲ τὰ σωματικὰ πάθη.

90. Οἱ κατὰ φύσιν ὀρέξεις καὶ ἡδονές, ἐπειδὴ δὲν προξενοῦν [ἐφάμαρτο] μολυσμὸ σ᾽ ἐκείνους, ποὺ [τὶς] κατέχουν, παρουσιάζονται ὡς ἀναγκαῖο ἐπακόλουθο τῆς φυσικῆς ὀρέξεως. Διότι καὶ χωρὶς ἐμεῖς νὰ ἐπιθυμοῦμε προξενεῖ ἡδονὴ φυσική, καὶ ἡ τροφή, ποὺ τυχὸν βρίσκεται, γιὰ νὰ παρηγορήσῃ τὴν παροῦσα ἀνάγκη· καὶ τὸ νερό, καθὼς ἀπομακρύνει τὴν ἐνόχλησι τῆς δίψας· καὶ ὁ ὕπνος, καθὼς ἀναζωογονεῖ τὴν δύναμι, ἡ ὁποία ἐξαντλήθηκε ἀπὸ τὴν ἐγρήγορσι· καὶ ὅσα ἄλλα ἀπὸ τὰ φυσικὰ συμβαίνει νὰ εἶναι ἀναγκαῖα γιὰ ἐμᾶς, ἀφ᾽ ἑνὸς γιὰ τὴν σύστασι τῆς φύσεως, ἀφ᾽ ἑτέρου εἶναι χρήσιμα στοὺς ἀγωνιστὲς γιὰ τὴν ἀπόκτησι τῆς ἀρετῆς· τὰ ὁποῖα, βέβαια, θὰ ἐξέλθουν συγχρόνως ἀπὸ κάθε νοῦ, ἐὰν [ὁ νοῦς] θὰ διαφύγῃ ἀπὸ τὴν σύγχυσι τῆς ἁμαρτίας· γιὰ νὰ μὴν μείνῃ, ἐξ αἰτίας αὐτῶν [τῶν κατὰ φύσιν παθῶν], δέσμιος στὴν δουλεία τῶν ἐναντίον μας διαβλητῶν [ἐφαμάρτων] καὶ ἐπιπλέον παρὰ φύσιν παθῶν, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν μέσα μας ἄλλη [κίνησι, γιὰ νὰ ἐξαλλαχθοῦν],

πλὴν τῆς κινήσεως τῶν κατὰ φύσιν παθῶν, τῶν μηδὲ πεφυκότων πρὸς τὴν ἀθάνατον καὶ μακραίωνα ζωὴν συμμεταβαίνειν ἡμῖν.

ϟα΄. Οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ, ψιλῶς κατὰ μόνην λαλούμενοι προφοράν, οὐκ ἀκούονται, φωνὴν τὴν τῶν αὐτοὺς λαλούντων πρᾶξιν οὐκ ἔχοντες· εἰδὲ τῇ πράξει τῶν ἐντολῶν ἐκφωνοῦνται, τούς τε δαίμονας ἔχουσι τῇ τοιαύτῃ διατηκομένους φωνῇ, καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῇ προκοπῇ τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης εὐπειθῶς τὸν θεῖον τῆς καρδίας οἰκοδομοῦντας ναόν.

ϟβ΄. Ὥσπερ ὁ Θεὸς κατ᾽ οὐσίαν οὐχ ὑποπέπτωκε γνώσει, οὕτως οὔτε ὁ λόγος αὐτοῦ γνώσει τῇ καθ᾽ ἡμᾶς περιλαμβάνεται. Ὁ γὰρ τῆς ἁγίας Γραφῆς λόγος, κἂν εἰ δέχεται περιγραφὴν κατὰ τὸ γράμμα, τοῖς χρόνοις τῶν ἱστορουμένων πραγμάτων συναπολήγων· ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα ταῖς τῶν νοουμένων θεωρίαις μένει διαπαντὸς ἀπερίγραφος.

ϟγ΄. Χρὴ τὸν γνωστικῶς πρὸς ψυχὴν τὴν ἁγίαν Γραφὴν κατὰ Χριστὸν ἐκδεχόμενον,

ἐκτὸς ἀπὸ τὴν κίνησι τῶν κατὰ φύσιν παθῶν, ποὺ δὲν εἶναι [ὅμως] στὴν φύσι τους νὰ μεταβαίνουν μαζί μας στὴν ἀθάνατο καὶ μακραίωνα ζωή.

91. Οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ, ὅταν μόνο ἀπαγγέλλωνται, μὲ τὴν ἐκφορὰ [τῶν φθόγγων] γυμνοὶ [ἀπὸ ἔμπρακτη ἐφαρμογή], δὲν ἀκούγονται, διότι δὲν κατέχουν τὴν πρᾶξι ὡς φωνή, [ὡς ἔμπρακτη ἔκφρασι] ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι τοὺς λέγουν. Ἐάν, ὅμως, ἐκφωνοῦνται, [ἔχοντας ὡς φωνὴ] τὴν πρᾶξι τῶν ἐντολῶν, κάνουν καὶ τοὺς δαίμονες νὰ λιώνουν μὲ αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν φωνὴ καὶ τοὺς ἀνθρώπους νὰ οἰκοδομοῦν πρόθυμα τὸν θεῖο ναὸ τῆς καρδίας μὲ τὴν πρόοδο τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης.

92. Ὅπως, ἀκριβῶς, ὁ Θεὸς κατὰ τὴν οὐσία [Του] δὲν γίνεται ἀντιληπτὸς μὲ τὴν γνῶσι, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο οὔτε ὁ λόγος Αὐτοῦ ἐμπίπτει στὴν δική μας γνῶσι. Διότι ὁ λόγος τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἀκόμη κι ἂν ἐπιδέχεται προσδιορισμὸ [ἑρμηνεία] ὡς πρὸς τὸ γράμμα, ἐπειδὴ φθάνει σὲ τέλος μαζὶ μὲ τοὺς χρόνους τῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἐξιστοροῦνται· ὅμως, ὅσον ἀφορᾶ τὶς θεωρίες ἐκείνων, τὰ ὁποῖα νοοῦνται, παραμένει πάντοτε κατὰ τὸ πνεῦμα ἀπροσδιόριστος [ἀνερμήνευτος].

93. Πρέπει ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, γιὰ χάρι τῆς ψυχῆς [του], ἑρμηνεύει κατὰ Χριστὸν μὲ [θεία] γνῶσι, τὴν Ἁγία Γρα-

ἀσκηθῆναι φιλοπόνως καὶ τῶν ὀνομάτων τὴν ἑρμηνείαν, αὐτόθεν δυνάμενον ὅλην τὴν τῶν γεγραμμένων σαφηνίσαι διάνοιαν, εἴπερ μέλοι αὐτῷ τῆς ἀκριβοῦς τῶν γεγραμμένων κατονοήσεως· ἀλλ᾽ οὐκ Ἰουδαϊκῶς πρὸς σῶμα καὶ γῆν κατάγειν τὸ ὕψος τοῦ Πνεύματος, καὶ τὰς θείας καὶ ἀκηράτους τῶν νοητῶν ἀγαθῶν τῇ τῶν παρερχομένων φθορᾷ περιγράφειν ἐπαγγελίας.

ϟδʹ. Ὥσπερ εὐχή ἐστιν ὑπόσχεσις τῶν ἐξ ἀνθρώπων Θεῷ κατ᾽ ἐπαγγελίαν προσαγομένων καλῶν, οὕτω προσευχὴ κατὰ τὸν εἰκότα λόγον ἔσται σαφῶς ἡ τῶν ἐκ Θεοῦ πρὸς σωτηρίαν χορηγουμένων τοῖς ἀνθρώποις ἀγαθῶν ἐξαίτησις, ἀντίδοσιν φέρουσα τῆς τῶν προηγουμένων καλῆς διαθέσεως. Βοὴ δέ ἐστιν ἡ τῶν κατὰ τὴν πρᾶξιν ἐναρέτων τρόπων, καὶ τῶν κατὰ τὴν θεωρίαν γνωστικῶν θεωρημάτων, ἐν τῷ καιρῷ τῆς τῶν πονηρῶν δαιμόνων ἐπαναστάσεως, ἐπίδοσίς τε καὶ ἐπαύξησις, ἧς πάντων οὐχ ἥκιστα φυσικῶς ἀκούει Θεός,

φή, νὰ ἐπιμελῆται φιλόπονα καὶ τὴν ἑρμηνεία τῶν λέξεων, γιὰ νὰ μπορέσῃ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ διασαφηνίσῃ ὁλόκληρη τὴν σημασία ἐκείνων, ποὺ γράφονται, ἐὰν βέβαια ἤθελε τὸν ἐνδιαφέρῃ ἡ ἀκριβὴς κατανόησι, ὅσων γράφονται· καὶ δὲν [φροντίζει] νὰ καταβιβάζῃ τὸ ὕψος τοῦ Πνεύματος, κατὰ τὸν Ἰουδαϊκὸ τρόπο, στὸ σῶμα καὶ στὴν γῆ καὶ νὰ περιορίζῃ τὶς θεῖες καὶ ἄσπιλες ὑποσχέσεις τῶν νοητῶν ἀγαθῶν στὴν φθορὰ τῶν ἐφημέρων [πραγμάτων].

94. Ὅπως, ἀκριβῶς, εὐχὴ [τάξιμο] εἶναι ἡ ὑπόσχεσι τῶν καλῶν, τὰ ὁποῖα προσφέρονται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, σύμφωνα μὲ τὸ τάξιμό [τους], στὸν Θεό, κατὰ ἀντίστοιχο τρόπο, ἡ προσευχή, μὲ τὸν πρέποντα λόγο, θὰ εἶναι σαφῶς ἡ ἐκζήτησι τῶν ἀγαθῶν, ποὺ χορηγοῦνται ἀπὸ τὸν Θεὸ στοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὴν σωτηρία [τους], ἡ ὁποία [ἐκζήτησι] ἀποφέρει τὴν ἀνταπόδοσι [ἀπὸ τὸν Θεὸ] γιὰ τὴν καλὴ διάθεσι τῶν προηγουμένων [τῶν προσευχομένων ἀνθρώπων]. Βοὴ δὲ εἶναι, κατὰ τὸν καιρὸ τῆς ἐξεγέρσεως τῶν πονηρῶν δαιμόνων, ἡ ἔντασι καὶ συνάμα ἡ ἐπαύξησι τῶν ἐναρέτων τρόπων, ὅσον ἀφορᾶ τὴν πρᾶξι καὶ τῶν γνωστικῶν θεωρημάτων, ὅσον ἀφορᾶ τὴν θεωρία. Αὐτὴ [τὴ βοή] ἀπὸ ὅλες [τὶς εὐχές], ὅπως εἶναι φυσικό, ἀκούει ὁ Θεὸς περισσότερο,

ἀντὶ μεγάλης φωνῆς, τὴν τῶν τῆς ἀρετῆς καὶ γνώσεως ἐπιμελουμένων διάθεσιν.

ϟε΄. Ἡ πονηρὰ καὶ ὀλέθριος τοῦ διαβόλου βασιλεία, διὰ τῆς τῶν Ἀσσυρίων τυπουμένη βασιλείας[51]*, τὸν κατὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως συναγείρασα πόλεμον, διὰ τῶν αὐτῆς ἐμφύτων δυνάμεων τροποῦσθαι μηχανᾶται τὴν ψυχήν. Τὴν μὲν ἐπιθυμίαν πρῶτον, εἰς ὄρεξιν τῶν παρὰ φύσιν διερεθίζουσα, καὶ τὰ αἰσθητὰ τῶν νοητῶν προτιμᾶν ἀναπείθουσα· τὸν δὲ θυμὸν ὑπεραγωνίζεσθαι τοῦ αἱρεθέντος ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας αἰσθητοῦ διεγείρουσα· τὸ δὲ λογικόν, τοὺς τρόπους ἐπινοεῖν τῶν κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονῶν ἐκδιδάσκουσα.*

ϟϛ΄. Τῆς ἄκρας ἀγαθότητος ἴδιον τό, μὴ μόνον τὰς θείας καὶ ἀσωμάτους τῶν νοητῶν οὐσίας, τῆς ἀποῤῥήτου καὶ θείας ἀπεικονίσματα καταστῆναι δόξης, ὅλην κατὰ τὸ θεμιτὸν ἀναλόγως αὐταῖς εἰσδεχομένας τὴν ἀπερινόητον ὡραιότητα τοῦ ἀπροσίτου κάλλους· ἀλλὰ καὶ τοῖς αἰσθητοῖς, καὶ τῶν νοητῶν

σὰν μεγάλη φωνή, [δηλαδὴ] τὴν [ἐσωτερικὴ] διάθεσι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐπιμελοῦνται τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν [θεία] γνῶσι.

95. Ἡ πονηρὴ καὶ ὀλέθρια βασιλεία τοῦ διαβόλου, ἡ ὁποία συμβολίζεται μὲ τὴν βασιλεία τῶν Ἀσσυρίων, ἀφοῦ κήρυξε τὸν πόλεμο ἐναντίον τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς [θείας] γνώσεως, μηχανεύεται νὰ κατατροπώσῃ τὴν ψυχὴ μὲ τὶς ἔμφυτες δυνάμεις τῆς [ψυχῆς]. [Μηχανεύεται] τὴν μὲν ἐπιθυμία κατὰ πρῶτον νὰ ἐρεθίζῃ συνεχῶς μὲ σκοπὸ τὴν ὄρεξι τῶν παρὰ φύσιν καὶ νὰ τὴν καταπείθῃ νὰ προτιμᾷ τὰ αἰσθητὰ ἀντὶ τῶν νοητῶν· τὸν δὲ θυμὸ νὰ διεγείρῃ, ὥστε νὰ ἀγωνίζεται γιὰ χάρι ἐκείνου τοῦ αἰσθητοῦ, τὸ ὁποῖο προτιμήθηκε ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία· ἐνῶ τὸ λογικὸ νὰ διδάσκῃ ἀκριβῶς, ὥστε νὰ ἐπινοῇ τοὺς τρόπους τῶν ἡδονῶν τῶν σχετικῶν μὲ τὴν αἴσθησι.

96. Ἴδιον τῆς ἄκρας Ἀγαθότητος [εἶναι] ὄχι μόνον τὸ νὰ καθιστᾷ τὶς θεῖες καὶ ἀσώματες οὐσίες τῶν νοητῶν [Δυνάμεων] ἀπεικονίσματα τῆς θείας μυστικῆς δόξης, οἱ ὁποῖες δέχονται μέσα [τους], κατὰ τὸ ἀναλόγως πρὸς αὐτὲς ἐπιτρεπτό, ὁλόκληρη τὴν ἀπερινόητη ὡραιότητα τοῦ ἀπροσίτου θείου κάλλους· ἀλλὰ [εἶναι ἴδιόν Της] καὶ [τὸ] νὰ ἀναμείξῃ μαζὶ μὲ τὰ αἰσθητὰ [πράγματα], τὰ ὁποῖα κατὰ πολὺ ὑπο-

οὐσιῶν κατὰ πολὺ ἀποδέουσιν, ἀπηχήματα τῆς οἰκείας ἐγκαταμεῖξαι μεγαλειότητος, δυνάμενα τὸν ἀνθρώπινον νοῦν ἐποχούμενον αὐτοῖς πρὸς Θεὸν ἀπλανῶς διαπορθμεύειν, ὑπεράνω πάντων τῶν ὁρωμένων γινόμενον, οἷα τῆς ἄκρας ἐπιβάντα μακαριότητος.

Ϛζ´. Πᾶς νοῦς ἀρετῇ καὶ γνώσει κατεστεμμένος, οἷα δὴ κατὰ τὸν Μέγαν Ἑζεκίαν βασιλεύειν λαχὼν τῆς Ἱερουσαλήμ[52]*· τουτέστι τῆς εἰρήνην μόνην ὁρώσης ἕξεως, ἤγουν τῆς παντοίων παθῶν ἐστερημένης καταστάσεως· ὅρασις γὰρ εἰρήνης Ἱερουσαλὴμ ἑρμηνεύεται· πᾶσαν ἔχει τὴν κτίσιν ὑποχείριον, διὰ τῶν αὐτὴν συμπληρούντων εἰδῶν· τῷ μὲν Θεῷ, δι᾽ αὐτοῦ τοὺς αὐτῇ πνευματικοὺς τῆς γνώσεως καθάπερ δῶρα προσκομίζουσαν λόγους· αὐτῷ δὲ καθάπερ δόματα, τοὺς ἐνυπάρχοντας αὐτῇ κατὰ τὸν φυσικὸν νόμον πρὸς ἀρετὴν τρόπους παρέχουσαν, καὶ διὰ τῶν ἀμφοτέρων δεξιουμένην τὸν κατ᾽ ἀμφότερα κρατίστως εὐδοκιμεῖν δυνάμενον· λέγω δέ, τὸν κατὰ*

λείπονται τῶν νοερῶν οὐσιῶν, [νὰ ἀναμείξῃ] καὶ τὰ ἀπηχήματα τῆς δικῆς Της μεγαλειότητος, τὰ ὁποῖα μποροῦν νὰ διαπορθμεύουν πρὸς τὸν Θεό, ἀπλανῶς, τὸν ἀνθρώπινο νοῦ, ὅταν μεταφέρεται, σὰν μὲ ὄχημα, ἐπάνω σ᾽ αὐτά, ἐνῶ γίνεται ὑπεράνω ὅλων τῶν ὁρωμένων, καθὼς ἀναβιβάζεται στὴν θεία μακαριότητα.

97. Κάθε νοῦς στεφανωμένος μὲ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν [θεία] γνῶσι, ἐπειδὴ [τοῦ] ἐδόθη ἀπὸ τὸν Θεό, ὅπως πράγματι στὸν Μέγα Ἑζεκία, νὰ βασιλεύῃ στὴν Ἱερουσαλήμ· δηλαδὴ στὴν πνευματικὴ κατάστασι, ἡ ὁποία μόνη βλέπει τὴν εἰρήνη, δηλαδὴ στὴν κατάστασι, ἡ ὁποία στερεῖται κάθε εἶδος ἀπὸ πάθη· διότι «Ἱερουσαλὴμ» ἑρμηνεύεται ὅρασι τῆς εἰρήνης· [αὐτὸς ὁ νοῦς] κατέχει ὑποκειμένη [σ᾽ αὐτὸν] ὁλόκληρη τὴν δημιουργία, μέσῳ τῶν εἰδῶν[7], τὰ ὁποῖα [εὑρίσκονται μέσα σ᾽ αὐτὴν καὶ] τὴν γεμίζουν· γιὰ νὰ προσφέρῃ μὲν [ἡ δημιουργία], μέσῳ αὐτοῦ [τοῦ νοός], ὡς δῶρα στὸν Θεό, τοὺς πνευματικοὺς λόγους τῆς γνώσεως [οἱ ὁποῖοι ὑπάρχουν] σ᾽ αὐτήν· σ᾽ αὐτὸν δὲ τὸν ἴδιο [τὸν νοῦ], ὡς χαρίσματα, νὰ προσφέρῃ τοὺς τρόπους, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸν φυσικὸ νόμο ἐνυπάρχουν σ᾽ αὐτήν, μὲ σκοπὸ τὴν ἀρετὴ καὶ μέσῳ καὶ τῶν δύο [καὶ τῶν λόγων τῆς γνώσεως καὶ τῶν τρόπων τῆς ἀρετῆς, ἡ δημιουργία] νὰ δεξιώνεται ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ εὐδοκιμῇ ἄριστα καὶ στὰ δύο· ἐννοῶ δηλαδὴ τὸν [κατὰ

λόγον, καὶ βίον, διὰ πράξεώς τε καὶ θεωρίας τελειωθέντα φιλόσοφον νοῦν.

ϟη'. Ὁ διὰ πράξεως καὶ θεωρίας κατορθώσας εἰς ἄκρον τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν γνῶσιν, εἰκότως ὑπεραίρεται πάντων τῶν σαρκικῶν καὶ διαβεβλημένων παθῶν, ὑπεράνω κατὰ τὴν πρᾶξιν γινόμενος, καὶ τῶν φυσικῶν λεγομένων σωμάτων, λέγω δή, τῶν ὑπὸ γένεσιν ὄντων καὶ φθοράν. Καὶ ἁπλῶς, ἵνα συνελὼν εἴπω, πάντων τῶν ὑπὸ αἴσθησιν εἰδῶν κατὰ τὴν θεωρίαν, τοὺς ἐν αὐτοῖς πάντας γνωστικῶς διαπεράσας λόγους, τὸν νοῦν ὁ τοιοῦτος πρὸς τὰ συγγενῆ καὶ θεῖα ἀνήγαγεν.

ϟθ'. Ὁ τὴν ἀπάθειαν καθάπερ Ἱερουσαλὴμ οἰκεῖν διὰ τῶν κατὰ τὴν πρᾶξιν πόνων λαχών, καὶ πάσης τῆς καθ' ἁμαρτίαν ἀπηλλαγμένος ὀχλήσεως, καὶ μόνην εἰρήνην καὶ πράττων, καὶ λαλῶν, καὶ ἀκούων, καὶ λογιζόμενος· μετὰ τὸ δέξασθαι διὰ τῆς φυσικῆς θεωρίας τὴν φύσιν τῶν ὁρατῶν, τοὺς ἐν αὐτῇ θειοτέρους καθάπερ δῶρα τῷ Κυρίῳ δι' αὐτοῦ

Χριστὸν] φιλόσοφο νοῦ, ὁ ὁποῖος τελειώθηκε στὴν πνευματικὴ καὶ στὴν πρακτικὴ ζωὴ καὶ διὰ τῆς πράξεως καὶ διὰ τῆς θεωρίας.

98. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, διὰ τῆς πράξεως καὶ τῆς θεωρίας, κατόρθωσε στὸ ὕψιστο σημεῖο τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν [θεία] γνῶσι, προφανῶς ὑψώνεται πάνω ἀπὸ ὅλα τὰ σαρκικὰ καὶ ψεκτὰ [ἐφάμαρτα] πάθη, ἀφοῦ γίνεται κατὰ τὴν πρᾶξι ὑπεράνω καὶ τῶν σωμάτων, τὰ ὁποῖα καλοῦνται φυσικά, ἐννοῶ δηλαδὴ τῶν ὄντων, τὰ ὁποῖα ὑπόκεινται στὴν γένεσι καὶ τὴν φθορά. Καὶ ἁπλῶς, γιὰ νὰ πῶ συνοψίζοντας, αὐτοῦ τοῦ ὕψους [ὁ ἄνθρωπος] κατὰ τὴν θεωρία διαπέρασε διὰ τῆς [θείας] γνώσεως ὅλων τῶν αἰσθητῶν εἰδῶν, ὅλους τοὺς λόγους, [ποὺ εὑρίσκονται] μέσα σ' αὐτὰ [τὰ εἴδη καὶ] ἀνεβίβασε τὸν νοῦ [του] πρὸς τὰ συγγενῆ [τοῦ νοὸς νοερὰ πράγματα] καὶ στὰ θεῖα.

99. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, μέσῳ τῶν κόπων τῆς ἀρετῆς, ἔλαβε ἀπὸ τὸν Θεὸ [τὸ χάρισμα] νὰ διαμένῃ στὴν ἀπάθεια, σὰν στὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ ὁ ὁποῖος ἔχει ἀπαλλαγῆ ἀπὸ κάθε σχετικὴ μὲ τὴν ἁμαρτία ἐνόχλησι καὶ μόνον τὴν εἰρήνη καὶ πράττει καὶ λέγει καὶ ἀκούει καὶ σκέπτεται· [αὐτὸς] μετὰ τὴν πρόσληψι, [ἀφοῦ δηλαδὴ προσλάβῃ], διὰ τῆς φυσικῆς θεωρίας, τὴν φύσι τῶν ὁρατῶν, ἡ ὁποία προσφέρει μέσῳ τοῦ ἰδίου ὡς δῶρα στὸν Κύριο

προσκομίζουσαν λόγους, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ νόμους αὐτῷ καθάπερ βασιλεῖ δόγματα [recte: δόματα] φέρουσαν, κατ᾽ ὀφθαλμοὺς ἐπαίρεται πάντων τῶν ἐθνῶν[53], *ὑπεράνω γινόμενος πάντων, δηλονότι τῶν τε κατὰ σάρκα παθῶν διὰ τῆς πράξεως, τῶν τε φυσικῶν σωμάτων, καὶ τῶν ὑπὸ τὴν αἴσθησιν πάντων εἰδῶν διὰ τῆς θεωρίας, τοὺς ἐν αὐτοῖς πνευματικοὺς διαβὰς λόγους τε, καὶ τρόπους.*

ρ΄. Ἡ πρακτικὴ φιλοσοφία τὸν πρακτικὸν ὑπεράνω ποιεῖ τῶν παθῶν. Ἡ θεωρία δὲ τὸν γνωστικόν, ὑπεράνω τῶν ὁρωμένων καθίστησιν, ἀναβιβάσασα τὸν νοῦν πρὸς τὰ συγγενῆ νοητά.

τοὺς πολὺ θείους λόγους, [ποὺ εὑρίσκονται] μέσα σ᾽ αὐτὴν καὶ φέρνει ὡς χαρίσματα στὸν ἴδιο [τὸν ἄνθρωπο] σὰν σὲ βασιλέα, τοὺς νόμους, [ποὺ εἶναι] μέσα σ᾽ αὐτὴν [τὴν φύσι, τότε αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος] ὑψώνεται ἐνώπιον ὅλων τῶν ἐθνῶν, διότι γίνεται ὑπεράνω ὅλων, δηλαδὴ καὶ διὰ τῆς πράξεως [ὑπεράνω] τῶν σχετικῶν μὲ τὴν σάρκα παθῶν καὶ διὰ τῆς θεωρίας [ὑπεράνω] τῶν φυσικῶν σωμάτων καὶ ὅλων τῶν σχετικῶν μὲ τὴν αἴσθησι εἰδῶν, διότι διαπέρασε τοὺς μέσα σ᾽ αὐτὰ [τὰ ὄντα] καὶ λόγους καὶ τρόπους.

100. Ἡ πρακτικὴ φιλοσοφία κάνει τὸν πρακτικὸ ὑπεράνω τῶν παθῶν. Ἡ δὲ θεωρία καθιστᾶ τὸν γνωστικὸ ὑπεράνω τῶν ὁρατῶν [πραγμάτων], διότι ἀνεβίβασε τὸν νοῦ [του] στὰ συγγενῆ [τοῦ νοὸς] νοητά.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ-ΣΧΟΛΙΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ-ΣΧΟΛΙΑ

ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

α΄ **Ἴσως ἀρετάς.**

β΄ **Ἴσως ποσότης, ἢ ἡ διαφορὰ ποσότητος.**

γ΄ **Ἴσως ὠρυομένην.**

δ΄ **Ἴσως προσχώματα.**

ε΄ **Ἴσως ἐπιβεβλημένου δηλαδὴ τοῦ πρέποντος.**

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

ΣΕ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

[1] Ματθ. 20, 22.
[2] Ματθ. 13, 45-46.
[3] Πρβλ. Β' Πέτρ. 1, 9.
[4] Ἑβρ. 11, 1.
[5] Πρβλ. Ῥωμ. 7, 23.
[6] Ματθ. 17, 20,
Μάρκ. 11, 23.
[7] Μάρκ. 9, 23.
[8] Ματθ. 6, 33.
[9] Ματθ. 21, 22.
[10] Πράξ. 27, 20.
[11] Πράξ. 28, 1-4.
[12] Β' Κορ. 2, 16.
[13] Πρβλ. Κολασσ. 3, 5.
[14] Ἰω. 4, 5-14.
[15] Γένεσ. 2, 9.
[16] Γένεσ. 2, 9.
[17] Ψαλμ. 118, 105,
Παροιμ. 6, 23.
[18] Λευϊτ. 7, 31-34.
[19] Λευϊτ. 7, 31-34.
[20] Ἀριθ. 18, 20.
[21] Α' Κορ. 13, 12.
[22] Ἑβρ. 11, 5.
[23] Γένεσ. 12, 1.
[24] Γένεσ. 22, 12.
[25] Πρβλ. Α' Θεσσ. 2, 4-6.
[26] Ἠσ. 40, 3, Λουκ. 3, 5.
[27] Ἠσ. 40, 4, Λουκ. 3, 5.
[28] Ἠσ. 40, 3.
[29] Ἠσ. 40, 4.
[30] Β' Κορ. 12, 10.
[31] Φιλιππ. 3, 14.
[32] Ἠσ. 40, 4.
[33] Ἠσ. 40, 5.
[34] Ματθ. 5, 8.
[35] Β' Παραλ. 26, 10.
[36] Δευτερ. 11, 11.
[37] Β' Παραλ. 26, 5.
[38] Β' Παραλ. 26, 9.
[39] Β' Παραλ. 26, 5.
[40] Β' Παραλ. 26, 16.
[41] Α' Κορ. 13, 13.
[42] Ἀββ. 2, 15.
[43] Β' Παραλ. 32, 3-4.
[44] Ψαλμ. 38, 3.
[45] Ἱερεμ. 6, 25.
[46] Γένεσ. 4, 8.
[47] Γένεσ. 34, 1-2.
[48] Α' Κορ. 15, 49.
[49] Β' Κορ. 10, 5.
[50] Πρβλ. Ψαλμ. 136, 6.
[51] Β' Παραλ. 32, 1.
[52] Δ' Βασ. 18, 1-2,
Β' Παραλ. 29, 1.
[53] Β' Παραλ. 32, 23.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[α'] Βλ. «Ἑκατοντὰς τρίτη κεφαλαίων διαφόρων...», *αὐτ.*, κεφ. 100, σ. 345.

[β'] Ὁ βασιλεὺς Ὀζίας, κατὰ τὴν διάρκεια τῆς βασιλείας του, ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου. Ὁ Ὀζίας λάτρευε τὸν Κύριο σὲ ὅλη τὴν διάρκεια τῆς ζωῆς τοῦ Προφήτου Ζαχαρίου, ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἐδίδασκε τὸν φόβο τοῦ Κυρίου. Ὁ Ὀζίας οἰκοδόμησε πύργους στὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ στὴν ἔρημο καὶ κατεσκεύασε πολεμικὲς μηχανές. Μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, θαυματουργικῶς, ἔγινε πολὺ ἰσχυρὸς καὶ φημισμένος. Ὅταν, ὅμως, ὁ Ὀζίας ἔγινε ἰσχυρὸς ὑπερηφανεύθηκε ἡ καρδία του, ὥστε νὰ καταστραφῆ. Ἁμάρτησε ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ του, διότι εἰσῆλθε παρά-

νομα στὸν Ναὸ τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ προσφέρῃ θυμίαμα στὸ θυσιαστήριο τῶν θυμιαμάτων. Ὁ Ἀρχιερεὺς Ἀζαρίας καὶ μαζὶ μ᾽ αὐτὸν οἱ ἱερεῖς τοῦ Κυρίου ἀντιστάθηκαν στὸν βασιλέα Ὀζία καὶ τοῦ εἶπαν, ὅτι δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ προσφέρῃ θυμίαμα στὸν Κύριο, καθόσον αὐτό, σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴ τοῦ Κυρίου, εἶναι ἐπιτρεπτὸ νὰ γίνεται μόνο ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς, τοὺς υἱοὺς Ἀαρών, οἱ ὁποῖοι εἶναι καθιερωμένοι γιὰ τὴν προσφορὰ τοῦ θυμιαμάτος. Τοῦ ζήτησαν, μάλιστα, νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸν Ναό, διότι τὸ ἐγχείρημά του δὲν περιποιεῖ σ᾽ αὐτὸν δόξα ἐνώπιον τοῦ Κυρίου. Ὁ βασιλεὺς Ὀζίας, τότε, κρατώντας στὰ χέρια του τὸ θυμιατήριο, γιὰ νὰ θυμιάσῃ στὸν Ναό, θύμωσε ἀπὸ τὴν ἐπιτίμησί του ἐκ μέρους τῶν ἱερέων καὶ ἐπειδὴ ἐθύμωσε, φύτρωσε λέπρα στὸ μέτωπό του καὶ ἔγινε λεπρός.

ϒ Μετὰ τὴν λέξι *ἑκουσίων* συμπληρώνομε τὴν ἐλλείπουσα φράσι *καὶ ἀκουσίων*. Ἡ ἀποκατάστασι τοῦ κειμένου γίνεται μὲ πηγὴ τὴν *Patrologiae cursus completus, Series Graeca,* Paris 1857- 1866, Ἐκδ. J.P.Migne. (Βλ. ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ Αγ., «Ἑκατοντὰς Δευτέρα κεφαλαίων διαφόρων θεολογικῶν τε καὶ οἰκονομικῶν καὶ περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας», *PG* 90, 1245D)

ΣΧΟΛΙΑ

[1] Ἡ λέξι «ἐπιστήμη» προέρχεται ἀπὸ τὸ ρῆμα «ἐπίσταμαι», τὸ ὁποῖο σημαίνει γνωρίζω καλῶς. Ἔτσι, «αἰτεῖν μετ᾽ ἐπιστήμης» σημαίνει, ὅτι ζητᾶ κάποιος, ὄχι ἐπιπόλαια καὶ ἀνεύθυνα, ἀλλὰ μὲ σοβαρότητα ἐπιστημονική. Ζητᾶ, δηλαδή, ὄχι ἁπλῶς πράγματα ἐφικτά, ἀλλὰ καὶ μὲ σωστὲς προϋποθέσεις ἐκζητήσεως. Λόγου χάριν στὴν *Ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὁμιλία* Του ὁ Κύριος μᾶς συνιστᾶ: «Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε, κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν· πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται» (*Ματθ.* 7, 7-8). Ὅμως, στὴν προκειμένη περίπτωσι, θὰ πρέπει νὰ ληφθοῦν πολὺ σοβαρὰ ὑπ᾽ ὄψιν, ὅσα εἶπε, προηγουμένως, ὁ Κύριος στὸ πέμπτο καὶ ἕκτο κεφάλαιο αὐτῆς τῆς *Ὁμιλίας* Του, ὅπου θέτει ὅλες ἐκεῖνες τὶς προϋποθέσεις ἐκπληρώσεως τῶν αἰτημάτων τῶν πιστῶν. Ἰδιαίτερα, μάλιστα, ὁ πιστὸς θὰ πρέπει νὰ ἐκπληρώσῃ, προηγουμένως, ὅσα λέγονται στοὺς *Μακαρισμούς*, μὲ τοὺς ὁποίους ἀρχίζει τὴν συγκεκριμένη διδασκαλία ὁ Χριστός.

[2] Ὡς ἐπιμέρους «λόγους» τῶν ὄντων, θὰ μπορούσαμε νὰ ἐννοήσωμε τοὺς ἐπιμέρους σκοποὺς ὑπάρξεως τῶν ὄντων, σκοπούς, ποὺ ἀναφέρονται στὴν λειτουργικὴ χρηστικότητα τῶν ὄντων, γιὰ τὴν ὁποία καὶ πρακτικῶς δημιουργήθηκαν τὰ διάφορα ὄντα. Ἀλλὰ ἡ ἐπὶ μέρους αὐτὴ χρηστικότητα θὰ πρέπει νὰ ἐντάσσεται ὀργανικὰ στὴν γενικώτερη λειτουργικὴ σχέσι καὶ ἑνότητα ὅλων τῶν ὄντων. Τὰ ἐπὶ μέρους ὄντα διέπονται καὶ νοηματοδοτοῦνται ἀπὸ τοὺς γενικώτερους «λόγους», ποὺ ὁδηγοῦν, ὄχι μόνο στὴν λειτουργικὴ ἑνότητα ὅλων τῶν ὄντων, ἀλλὰ καὶ στὸν γενικώτερο σκοπό, γιὰ τὸν ὁποῖο ὑπάρχουν, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλος, ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Χριστό, ὡς Αἴτιο καὶ Σκοπό τους.
[3] Ἡ «φυσικὴ θεωρία» εἶναι ἡ θέα τῶν «λόγων» τῶν ὄντων. Ὅταν ὁ νοῦς καθαρθῆ ἀπὸ τὴν λύμη τῆς ἁμαρτίας, μὲ τὴν τήρησι τῶν ἐντολῶν, διὰ τῆς καθαρτικῆς θείας Χάριτος, ὁδηγεῖται στὴν θέα τῶν «λόγων» τῶν ὄντων, στὴν «φυσικὴ θεωρία». Στὴν κατάστασι αὐτὴ γνωρίζει γιὰ ποιὸν λόγο ὑπάρχουν τὰ διάφορα ὄντα. Ἔτσι, ὄχι μόνο διασφαλίζεται ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ἡ ὁποία συνίσταται στὴν παράχρησι τῶν ὄντων ἐκ μέρους του, ἀλλὰ ὁδηγεῖται στὴν εὐχαριστιακὴ καὶ δοξολογικὴ χρῆσι τους, ἀφοῦ γνωρίζει, πλέον, ὄχι μόνο τὴν αἰτία, ἀλλὰ καὶ τὸν σκοπὸ τῆς ὑπάρξεως τῶν ὄντων. Αὐτὸς εἶναι, ἄλλωστε, καὶ ὁ λόγος, ὅτι ἡ «φυσικὴ θεωρία» προηγεῖται χρονικῶς ἀπὸ τὴν θέα τοῦ ἀκτίστου φωτὸς τῆς θείας Χάριτος, ἡ ὁποία θέα νοεῖται καὶ ὡς θεοπτία.
[4] Ὅταν γίνεται λόγος γιὰ τὸ κάλλος τοῦ Θεοῦ, οὐσιαστικὰ γίνεται λόγος γιὰ τὴν ἴδια τὴν θεότητα τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Εἰδικώτερα, γίνεται λόγος γιὰ τὴν ἄκτιστη θεοποιὸ Χάρι, ἡ ὁποία γίνεται μεθεκτὴ ἀπὸ τὰ λογικὰ ὄντα, τοὺς ἀγαθοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς σωζομένους καὶ θεουμένους πιστούς, σὲ βαθμὸ ἀνάλογο μὲ τὴν πνευματικὴ καθαρότητά τους.

Τὸ κάλλος τοῦ Θεοῦ χαρακτηρίζεται ὡς «ἀμήχανο» ἀπὸ τοὺς Ἁγίους, οἱ ὁποῖοι τὸ εἶδαν καὶ τὸ ντύθηκαν, ἀφοῦ τό «ἔπαθαν», ἀφοῦ τὸ βίωσαν, δηλαδή, ὑπαρξιακῶς. Χαρακτηρίζεται, ἔτσι, ἐπειδὴ εἶναι τελείως ἀδύνατο νὰ δηλωθῆ μὲ τὸν ἀνθρώπινο λόγο, κατὰ τρόπο ἀντίστοιχο πρὸς τὴν ἀξία του.

Καθ᾽ ἑαυτό, τὸ κάλλος αὐτό, ὡς ἄκτιστο, εἶναι ἄϋλο, ἀόρατο καὶ ἀκατάληπτο μὲ τὰ κτιστά, ἀνθρώπινα καὶ μὴ μεταμορφωμένα αἰσθητήρια. Ὡς ἄκτιστο, παραμένει, πάντοτε, ἀνθρωπίνως ἀπερίγραπτο καὶ οὐσιαστικὰ ἀνέκφραστο, ἤ, ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς, καὶ ἐκφραζόμενο μένει ἀνέκφραστο καὶ ἄγνωστο, εἶναι ὅμως

γνωστὸ μόνο σὲ ὅσους ἔχουν μετάσχει σ᾽ αὐτὸ χαρισματικῶς καὶ «ἐν πάσῃ αἰσθήσει» βιωματικῶς. Αὐτὸ εἶναι, ἄλλωστε, ποὺ τοὺς παρέχει τὴν ἀληθινὴ καὶ ἀπλανῆ θεογνωσία, κατὰ ἐμπειρικὸ τρόπο.

Τὸ κάλλος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνο ἀκριβῶς, ποὺ ἔλαβε ὁ Ἀδὰμ μὲ τὸ θεῖο «ἐμφύσημα» κατὰ τὴν δημιουργία του. Μὲ τὴν πτῶσι ὁ ἄνθρωπος ἔχασε αὐτὸ τὸ κάλλος, τὸ ὁποῖο καὶ ἐπανέκτησε ἐν Χριστῷ διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος καὶ εἰδικώτερα διὰ τοῦ ἁγίου Χρίσματος. Τότε ἐνδύθηκε τὸν Χριστό, δηλαδή, τὸ ἄκτιστο κάλλος Του. Καί, ὅταν τὸ κάλλος αὐτὸ καλύφθηκε μὲ τὰ νοητὰ ἀπόβλητα τῆς ἁμαρτίας τοῦ πιστοῦ, ἔμεινε πλέον σὲ προσωπικὸ ἐπίπεδο ἀφανὲς καὶ ἀπενεργοποιημένο.

Στὸ πλαίσιο τῆς Ἐκκλησίας, ὅμως, τὸ κάλλος αὐτὸ ἐπανενεργοποιεῖται μὲ τὴν μετάνοια, τὴν ἐξομολόγησι καὶ τὴν συχνὴ θεία Κοινωνία. Οὐσιαστικά, τότε ὁ πιστὸς γίνεται καλός, ἐπειδὴ καλλωπίζεται μὲ τὸ ἀρχέτυπο κάλλος τοῦ Θεοῦ. Τότε, ὡς καθαρὸ κάτοπτρο ἀνακλᾷ τὴν εἰκόνα τοῦ θείου κάλλους. Τότε, κατ᾽ ἐξοχὴν ὁ νοῦς τοῦ πιστοῦ, θεώμενος τὸ θεῖο κάλλος, παίρνει τὴν μορφὴ τοῦ κάλλους τοῦ Πρωτοτύπου του.

Ἡ θέα τοῦ θείου κάλλος, ὡς ἀποκάλυψι τῆς ἴδιας τῆς θεότητας τοῦ Θεοῦ «πληγώνει» τὴν ψυχή, τὴν εὐαισθητοποιεῖ καὶ τὴν τροφοδοτεῖ μὲ ἀκόρεστο πόθο γιὰ τὴν μετοχὴ αὐτοῦ τοῦ κάλλους. Μὲ ἄλλα λόγια, τὸ κάλλος αὐτὸ διεγείρει στὴν ψυχὴ τοῦ πιστοῦ τὸν θεῖο ἔρωτα πρὸς τὸν Νυμφίο Χριστό. Καί, εὔλογα, τότε ἡ ψυχὴ τοῦ πιστοῦ ἀποστρέφεται ὅλα τὰ πρώην ἀγαπητὰ σ᾽ αὐτὴν κοσμικῶς ὡραῖα πράγματα.

[5] Ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὶς ἐφάμαρτες, δηλαδή, τὶς ἐμπαθεῖς φαντασίες τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων. Οἱ σωματικὲς αἰσθήσεις ἀποτελοῦν λειτουργίες τοῦ κατὰ φύσιν ἀνθρώπου καὶ κατὰ συνέπειαν εἶναι καθ᾽ ἑαυτὲς ἀδιάβλητες καὶ μάλιστα «καλὲς λίαν». Ὅταν, ὅμως, δὲν λειτουργοῦν μὲ βάσι τὶς «προδιαγραφὲς» τοῦ Δημιουργοῦ τους, καθίστανται «θυρίδες» πνευματικοῦ θανάτου. Βέβαια, πρωτογενῶς, ἡ ἁμαρτία, ὡς αἰτία τοῦ πνευματικοῦ θανάτου ἔχει, ὡς ἀφετηρία, τὸν νοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰδικώτερα τὴν προαίρεσί του. Ὅταν οἱ εἰσερχόμενες εἰκόνες, διὰ τῶν αἰσθήσεων – «θυρίδων», ἐμπλουτισθοῦν μὲ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς τῆς διανοίας, διαστρέφονται οἱ «λόγοι» τῶν συγκεκριμένων ὄντων, ποὺ ἐμπίπτουν στὶς αἰσθήσεις μας, καὶ μεταβάλλονται σὲ διάστροφες πλέον «αἰσθητικὲς φαντασίες», οἱ ὁποῖες δὲν ἀνταπο-

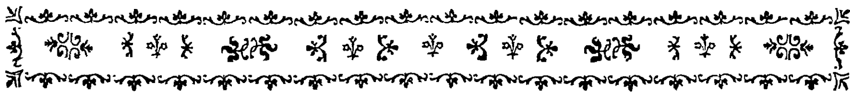
κρίνονται, πλέον, στὴν κατὰ φύσιν καὶ «καλὴ λίαν» πραγματικότητα τῆς δημιουργίας.

6 Στὴ προκειμένη περίπτωσι γίνεται λόγος γιὰ τὴν κυριαρχία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς τοῦ πιστοῦ, ἡ ὁποία νοεῖται ὡς κυριαρχία τῆς ἀρετῆς, ποὺ ἀναιρεῖ τὰ πάθη καὶ φρουρεῖ τοὺς εὐσεβεῖς λογισμούς. Θεολογικά, αὐτὴ ἡ κυριαρχία τοῦ Θεοῦ, στὴν ὁποία ἀναφέρεται ὁ Ἅγιος Μάξιμος παραπέμπει στὸν Ἀπόστολο Παῦλο. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στὴν *πρὸς Κολασσαεῖς Ἐπιστολή* του ἐμφανίζει τὸν Χριστὸ ὡς κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἀρχὴ τῆς νέας ἀνθρωπότητος, ὡς ἀναστημένο τὸν Ἴδιο πρῶτο ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ὥστε νὰ γίνῃ Αὐτὸς πρῶτος σὲ ὅλα: «ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων» (1, 18). Τοῦτο σημαίνει, ὅτι τὸ ζητούμενο ἀπὸ τοὺς πιστοὺς εἶναι νὰ κυριαρχῇ ὁ Χριστὸς στὴν ὅλη ὕπαρξί τους, στὸν νοῦ, στὴν σκέψι, στὸ λόγο καὶ στὰ ἔργα τους. Ὁ πρακτικὸς τρόπος, γιὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ καθολικὴ αὐτὴ κυριαρχία στὴν ὕπαρξι τοῦ πιστοῦ, εἶναι νὰ ἀναιρεθοῦν οἱ δαιμονικὲς δυνάμεις, ποὺ ἀντιστρατεύονται τὸ ἀγαθό, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀκαθαρσία τῶν παθῶν του. Αὐτό, ὅμως, εἶναι ἔργο τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὁ ὁποῖος ἐνηνθρώπησε, γιὰ νὰ καταλύσῃ μὲ τὴ θεία δύναμί Του τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου, ἀλλὰ καὶ τὸν ἴδιο τὸν διάβολο. Καὶ διὰ τῆς ἀναστάσεώς Του νὰ νικήσῃ τὸν θάνατο καὶ νὰ χορηγήσῃ τὴν νέα ἀναστάσιμη ζωή. Ὅλα αὐτὰ οἰκειώνονται δωρεὰν καὶ ἀκόπως μὲ ἄκτιστο τρόπο, διὰ τῶν θείων μυστηρίων. Τὸ ζητούμενο εἶναι μόνο ἡ ἀνταπόκρισι τοῦ πιστοῦ σ᾽ αὐτὴν τὴν δωρεά, διὰ τῆς συνεργίας του, ἡ ὁποία συνίσταται στὴν μετοχή του στὰ θεουργὰ μυστήρια καὶ στὴν ἀγαπητικὴ τήρησι τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἄσκησι τῶν θείων ἐντολῶν ἀναιρεῖ, πρακτικῶς, τὰ ἀκάθαρτα πάθη καὶ διασφαλίζει τοὺς λογισμοὺς ἀπὸ τὴν νοερὰ δρᾶσι τοῦ πονηροῦ. Αὐτὰ συνιστοῦν, συλλήβδην, τὴν ἐν Χριστῷ ἀρετή, ἡ ὁποία τροφοδοτούμενη ἀπὸ τὴν ἄκτιστη δύναμι τοῦ Χριστοῦ, ἐμφανίζεται ἐμπειρικῶς καὶ «ἐν πάσῃ αἰσθήσει» στὸν πιστό, ὡς «κυριαρχία τοῦ Θεοῦ» σ᾽ αὐτόν.

7 Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἡ συνδρομὴ καὶ ἡ συμπερίληψι ὅλης τῆς Δημιουργίας, εἶναι ὁ μικρόκοσμος τοῦ μακροκόσμου, κατὰ τὸν ἐπώνυμο τῆς Θεολογίας Ἅγιο Γρηγόριο. Εἰδικώτερα, ὁ νοῦς ἀποτελεῖ τὸ ἀνώτερο μέρος τοῦ ἀνθρώπου· μάλιστα ὁ νοῦς ἔχει κατ᾽ ἐξοχὴν τὸ κατ᾽ εἰκόνα μὲ προοπτικὴ τὸ καθ᾽ ὁμοίωσιν. Ὁ νοῦς, λοιπόν, τοῦ πιστοῦ, ὅταν τελειωθῇ μὲ τὴν ἀσκητικὴ πρᾶξι καὶ τὴν πνευματικὴ θεωρία – θεοπτία λειτουργεῖ ὡς ἱερέας ὅλης τῆς κτίσεως, τὴν ὁποία συμπυκνώνει ὁ ἴδιος ἐν μικρογραφίᾳ – προσφέροντας ὡς δῶρα στὸ Θεὸ τοὺς πνευματικοὺς

«λόγους» τῆς γνώσεως, ποὺ ἐμπεριέχονται μέσα στὴν Δημιουργία. Τὰ διάφορα εἴδη τῆς Δημιουργίας βρίσκονται στὸ νοῦ τοῦ πιστοῦ, μετὰ τὴν κάθαρσί του, διὰ τῆς «φυσικῆς θεωρίας», ποὺ προηγεῖται τῆς θεοπτίας. Γνωρίζοντας ὁ πιστός, διὰ τῆς «φυσικῆς θεωρίας», τοὺς «λόγους» τῶν ὄντων, ἔχει οὐσιαστικὰ τὴν κτίσι «ὑποχείριον», κατὰ τὸν Ἅγιο Μάξιμο. Καὶ τοῦτο, κατὰ τὴν γνώμη μας, ἐπειδὴ μόνο ἔτσι μπορεῖ νὰ πραγματώνῃ ὁ πιστὸς ἀναμαρτήτως τὴν ἐντολὴ τοῦ Κυρίου: «κατακυριεύσατε αὐτῆς» (*Γένεσ.* 1, 28). Καὶ τοῦτο, γιατὶ τότε μόνον δὲν κάνει παράχρησι (ἐσφαλμένη χρῆσι) τῶν πραγμάτων, ὁπότε δὲν ἀστοχεῖ στὴν διαχείρισι τῆς κτίσεως.

10

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΠΕΜΠΤΗ

α΄. Ὁ μετὰ πράξεως γινώσκων, καὶ μετὰ γνώσεως πράττων, θρόνος καὶ ὑποπόδιόν ἐστι τοῦ Θεοῦ[1]*· θρόνος μέν, διὰ τὴν γνῶσιν· ὑποπόδιον δέ, διὰ τὴν πρᾶξιν. Εἰ δὲ καὶ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν φαίη τις εἶναι οὐρανόν, πάσης ὑλικῆς καθαιρόμενον φαντασίας, τοῖς δὲ θείοις τῶν νοητῶν ἐνασχολούμενον, μᾶλλον δὲ κατακοσμούμενον λόγοις, οὐκ ἔξω τῆς ἀληθείας ἔμοι γε δοκεῖ.*

β΄. Πᾶς φιλόσοφος, δηλονότι, καὶ εὐσεβής, ἀρετῇ καὶ γνώσει, ἢ πράξει καὶ θεωρίᾳ φρουρούμενος, ἐπειδὰν ἴδῃ διὰ τῶν παθῶν ἐπαναστᾶσαν αὐτῷ τὴν πονηρὰν δύναμιν, καθάπερ τῷ Ἐζεκίᾳ ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεύς[2]*, μίαν ἔχει πρὸς τὴν τῶν κακῶν λύσιν βοήθειαν, τὸν Θεόν, ὃν ἱλεοῦται βοῶν ἀλαλήτως διὰ τῆς κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ γνῶσιν πλείονος ἐπι-*

1. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν [θεία] γνῶσι μαζὶ μὲ τὴν πρᾶξι καὶ ἀσκεῖ τὴν πρᾶξι μὲ τὴν [θεία] γνῶσι εἶναι θρόνος καὶ ὑποπόδιο τοῦ Θεοῦ. Θρόνος μέν, ἕνεκα τῆς [θείας] γνώσεως, ὑποπόδιο δέ, ἕνεκα τῆς πράξεως. Ἐὰν δὲ κάποιος ἤθελε πῇ, ὅτι ὁ ἀνθρώπινος νοῦς [εἶναι] οὐρανός, ὅταν καθαίρεται ἀπὸ κάθε ὑλικὴ φαντασία καὶ ὅταν ἐνασχολῆται μὲ τὰ θεῖα ἀπὸ τὰ νοήματα, περισσότερο δέ, ὅταν κατακοσμῆται μὲ τοὺς λόγους [τῶν ὄντων], ἔχω τὴν γνώμη, βέβαια, [ὅτι] δὲν [βρίσκεται] ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀλήθεια.

2. Κάθε φιλόσοφος, [ποὺ ἀσκεῖ τὴν ἐν Χριστῷ φιλοσοφία] καὶ ὡς ἐκ τούτου [εἶναι] καὶ εὐσεβής, ὁ ὁποῖος φρουρεῖται ἀπὸ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν [θεία] γνῶσι ἢ ἀπὸ τὴν πρᾶξι καὶ τὴν θεωρία, ὅταν δῇ, ὅτι ἐπαναστατεῖ συνήθως ἡ πονηρὰ δύναμι ἐναντίον του, μέσῳ τῶν παθῶν, ὅπως ἀκριβῶς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων ἐναντίον τοῦ Ἐζεκία[α'], μία βοήθεια ἔχει γιὰ τὴν λύσι τῶν κακῶν· τὸν Θεὸ [μόνον], Τὸν Ὁποῖο ἱκετεύει μὲ περισσότερη ἔντασι, ἐκβοώντας ἀλαλήτως, [μὲ τὴν σιωπηλὴ κραυγὴ] τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς [θείας] γνώσεως καὶ

τάσεως· καὶ δέχεται πρὸς συμμαχίαν, μᾶλλον δὲ πρὸς σωτηρίαν, Ἄγγελον, δηλονότι μείζονα σοφίας καὶ γνώσεως λόγον, ἐκτρίβοντα πάντα δυνατόν, καὶ πολεμιστήν, καὶ ἄρχοντα, καὶ στρατηγὸν ἐν τῇ παρεμβολῇ[3].

γ΄. Παντὸς πέφυκε πάθους ἄρχειν τὸ προσφυὲς αἰσθητόν. Ἄνευ γάρ τινος ὑποκειμένου, καὶ τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς διὰ μέσης τινὸς αἰσθήσεως ἐπικινοῦντος πρὸς ἑαυτό, πάθος οὐκ ἂν συσταίει [recte: συσταίη] ποτέ. Χωρὶς γὰρ αἰσθητοῦ πράγματος, πάθος οὐ συνίσταται. Μὴ γὰρ οὔσης γυναικός, οὐκ ἔστι πορνεία· καὶ βρωμάτων, οὐκ ἔσται γαστριμαργία· καὶ χρυσοῦ μὴ ὄντος, οὐκ ἔσται φιλαργυρία. Οὐκοῦν πάσης ἐμπαθοῦς κινήσεως τῶν ἐν ἡμῖν φυσικῶν δυνάμεων ἄρχει τὸ αἰσθητόν, ἤγουν δι᾽ αὐτοῦ τὴν ψυχὴν διερεθίζων πρὸς ἁμαρτίαν δαίμων.

δ΄. Ἡ τρίψις τὴν ἐνέργειαν, ἡ ἔκτριψις δέ, καὶ αὐτὴν ἀφανίζει τῆς κακίας τὴν ἐνθύμησιν. Ἡ μὲν γὰρ τρίψις, τῆς ἐμπαθοῦς κατ᾽ ἐνέργει-

[τότε] δέχεται σὲ συμμαχία, μᾶλλον δὲ πρὸς σωτηρία [του] ἀνώτερο Ἄγγελο, δηλαδὴ λόγο Σοφίας καὶ [θείας] γνώσεως, ὁ ὁποῖος συντρίβει κάθε δυνατὸ καὶ πολεμιστὴ καὶ ἄρχοντα καὶ στρατηγὸ στὸ στρατόπεδο [τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων, δηλαδὴ κάθε δαιμονικὴ δύναμι].

3. Εἶναι φυσικὸ ἡ ἀρχὴ κάθε πάθους [νὰ εἶναι] τὸ συγγενές [του] αἰσθητὸ [πρᾶγμα]. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συσταθῇ ποτὲ πάθος, χωρὶς κάποιο ὑποκείμενο, τὸ ὁποῖο κινεῖ ἐπιπλέον πρὸς τὸν ἑαυτό του καὶ τὶς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, διὰ μέσου κάποιας αἰσθήσεως. Διότι χωρὶς [ἑνὸς] αἰσθητοῦ πράγματος, πάθος δὲν προκαλεῖται. Διότι, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ γυναῖκα, δὲν ὑπάρχει πορνεία καί, [ἐὰν δὲν ὑπάρχουν] φαγητά, δὲν θὰ ὑπάρχῃ γαστριμαργία. Καὶ ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ χρυσός, δὲν θὰ ὑπάρχῃ φιλαργυρία. Λοιπόν, σὲ κάθε ἐμπαθῆ κίνησι τῶν φυσικῶν δυνάμεων, [ποὺ ὑπάρχουν] μέσα μας, κυριαρχεῖ τὸ αἰσθητό, δηλαδή, ὁ δαίμων, ὁ ὁποῖος διερεθίζει μέσῳ αὐτοῦ [τοῦ πάθους] τὴν ψυχὴ πρὸς τὴν ἁμαρτία.

4. Ἡ ἀσκητικὴ [πρακτικὴ] ἀφανίζει τὴν ἐνέργεια [τοῦ πάθους], ἡ δὲ [ἕνεκα ἀσκήσεως] ἐξάλειψι, [ἀφανίζει] καὶ αὐτὴ τὴν ἐνθύμησι τῆς κακίας. Διότι ἡ μὲν ἀσκητικὴ [πρακτικὴ] καταργεῖ μόνον

αν μόνης ὑπάρχει πράξεως κατάργησις· ἡ δὲ ἔκτριψις, καὶ τῶν κατὰ διάνοιαν πονηρῶν κινημάτων παντελής ἐστιν ἀφανισμός.

ε΄. Μέσα εἰσὶ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ νοητά· ὧν ὑπεράνω γίνεται χωρῶν πρὸς Θεὸν ὁ ἀνθρώπινος νοῦς. Τοῖς μὲν αἰσθητοῖς κατὰ τὴν πρᾶξιν μὴ δουλούμενος· τοῖς δὲ νοητοῖς κατὰ τὴν θεωρίαν μηδόλως κρατούμενος.

ς΄. Κατήγορος ἡ κτίσις γίνεται τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων. Διὰ μὲν τῶν ἐν αὐτοῖς [recte: αὐτῇ] λόγων, τὸν ἑαυτῆς κηρύττουσα ποιητήν· διὰ δὲ τῶν ἐν αὐτῇ κατ᾽ εἶδος ἕκαστον φυσικῶν νόμων, πρὸς ἀρετὴν παιδαγωγοῦσα τὸν ἄνθρωπον. Οἱ μὲν οὖν λόγοι, ἐν τῇ συνοχῇ τῆς καθ᾽ ἕκαστον εἴδους γνωρίζονται μονιμότητος· οἱ δὲ νόμοι, ἐν τῇ ταυτότητι φαίνονται τῆς τοῦ καθ᾽ ἕκαστον εἴδους φυσικῆς ἐνεργείας· οἷς μὴ ἐπιβάλλοντες κατὰ τὴν ἐν ἡμῖν νοερὰν δύναμιν, τήν τε τῶν ὄντων ἠγνοήσαμεν αἰτίαν, καὶ πᾶσι τοῖς παρὰ φύσιν

τὴν ἐμπαθῆ, κατ᾽ ἐνέργειαν, πρᾶξι, ἐνῶ ἡ [ἕνεκα ἀσκήσεως] ἐξάλειψι εἶναι ὁλοκληρωτικὸς ἐξαφανισμὸς καὶ τῶν κατὰ διάνοια πονηρῶν κινήσεων.

5. Τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ νοητὰ εἶναι στὸ μέσον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων, τὰ ὁποῖα ὑπερβαίνει ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, ὅταν κατευθύνεται πρὸς τὸν Θεό. [Τὰ ὑπερβαίνει], ὅταν δὲν ὑποδουλώνεται ἀπὸ τὰ μὲν αἰσθητὰ κατὰ τὴν πρᾶξι· καὶ ὅταν δὲν περιορίζεται καθόλου ἀπὸ τὰ νοητὰ κατὰ τὴν θεωρία.

6. Ἡ κτίσι γίνεται κατήγορος τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων. Διότι, ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν κηρύττει τὸν Δημιουργό της, διὰ τῶν λόγων, [οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται] μέσα σ᾽ αὐτήν, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ παιδαγωγεῖ τὸν ἄνθρωπο πρὸς τὴν ἀρετή, διὰ μέσου τῶν φυσικῶν νόμων, [οἱ ὁποῖοι διέπουν], ὡς πρὸς τὴν μορφή [του], κάθε τι, [ποὺ εὑρίσκεται] σ᾽ αὐτὴν [τὴν κτίσι]. Οἱ μὲν λόγοι, λοιπόν, [τῆς κτίσεως] ἀποκαλύπτονται στὴν διατήρησι τῆς μονιμότητος τῆς μορφῆς, [ποὺ ὑπάρχει] σὲ κάθε τι, οἱ δὲ νόμοι, [ποὺ διέπουν τὴν κτίσι] φαίνονται στὴν ταυτότητα [ἀπόλυτη ὁμοιότητα] τῆς μορφῆς τῆς φυσικῆς ἐνεργείας σὲ κάθε τι, τοὺς ὁποίους, ἐὰν δὲν ἐφαρμόσωμε, διὰ τῆς νοερᾶς δυνάμεως, [ποὺ ὑπάρχει] μέσα μας καὶ τὴν Αἰτία τῶν ὄντων θὰ ἀγνοήσωμε καὶ θὰ προσκολληθοῦμε

προστετήκαμεν πάθεσι.

ζ΄. Δῶρα τῷ Θεῷ προσφέρεσθαι παρ᾽ ἡμῶν ὁ λόγος διακελεύεται, ἵνα παραστήσῃ τὸ τῆς θείας ἀγαθότητος ἄπειρον, ὡς μηδὲν προσεισενεγκούσης, δέχεται παρ᾽ ἡμῶν ὡς δῶρα τὰ δόματα, τὸ πᾶν ἡμῖν λογιζομένης τῆς εἰσφορᾶς· πολὺν [recte: πολλὴν] καὶ ἄφατον εἶναι περὶ ἡμᾶς δεικνύων τοῦ Θεοῦ τὴν ἀγαθότητα, δεχομένου ὡς ἡμῶν τὰ ἑαυτοῦ, ἐξ ἡμῶν αὐτῷ προσφερόμενα, καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ὡς ἀλλοτρίων ὀφειλὴν ὁμολογοῦντος.

η΄. Ὁ ἄνθρωπος τοὺς πνευματικοὺς τῶν ὁρωμένων λόγους κατανοῶν, διδάσκεται ὡς ἔστι τις τῶν φαινομένων ποιητής· τὴν τοῦ ὁποῖός ἐστιν ἔννοιαν ὡς ἀνέφικτον ἀφεὶς ἀνεξέταστον. Τὴν γὰρ ὅτι ποιητής, ἀλλ᾽ οὐχ ὁποῖός ἐστιν ὁ ποιητής, ὁρωμένη σαφῶς ἡ κτίσις, παρέχει κατάληψιν.

θ΄. Ὀργὴ Θεοῦ ἐστιν ἡ τῶν παιδαγωγουμένων ἐπίπονος αἴσθησις, ἐπίπονος δὲ καθέστηκεν αἴσθησις ἡ τῶν ἀκουσίων πόνων ἐπαγωγή, δι᾽ ἧς

σὲ ὅλα τὰ παρὰ φύσιν πάθη.

7. Ὁ Λόγος παραγγέλλει νὰ προσφέρωνται δῶρα στὸν Θεὸ ἀπὸ ἐμᾶς, γιὰ νὰ δείξῃ τὸ ἄπειρον τῆς θείας ἀγαθότητος, ὡσὰν δῆθεν, ἐνῶ δὲν προσέφερε τίποτε [σὲ μᾶς], δέχεται ἀπὸ μᾶς, ὡς δῶρα αὐτά, ποὺ [ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς] μᾶς ἔδωσε [καὶ] καταλογίζοντας σ᾽ ἐμᾶς τὸ ὅλον τῆς προσφορᾶς, ἀποδεικνύει [ὁ Λόγος], ὅτι εἶναι πολὺ μεγάλη καὶ ἄφατος ἡ ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ πρὸς ἐμᾶς, ἀφοῦ δέχεται τὰ δικά του, ὡς δικά μας, τὰ ὁποῖα προσφέρονται ἀπὸ ἐμᾶς σ᾽ Αὐτὸν καὶ [ἐπιπλέον] ἀναγνωρίζει τὴν ὀφειλὴ γι᾽ αὐτά, σὰν νὰ ἦταν ξένα [καὶ ὄχι δικά Του].

8. Ὁ ἄνθρωπος, ὅταν κατανοῇ τοὺς πνευματικοὺς λόγους τῶν ὁρατῶν, διδάσκεται, ὅτι ὑπάρχει Κάποιος Δημιουργὸς τῶν φαινομένων [δημιουργημάτων], ἐνῶ ἀφήνει ἀνεξέταστη τὴν ἔννοια τοῦ τί λογῆς εἶναι [Αὐτὸς ὁ Δημιουργός], διότι [εἶναι] ἀδύνατον [νὰ ἐρευνηθῇ Αὐτός]. Διότι ἡ κτίσι, ὅταν παρατηρῆται προσεκτικά, [μᾶς] παρέχει τὴν κατανόησι, ὅτι [ὑπάρχει] Δημιουργός, ἀλλὰ ὄχι, πῶς εἶναι ὁ Δημιουργός.

9. Εἶναι ὀργὴ Θεοῦ ἡ ὀδυνηρὴ αἴσθησι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι παιδαγωγοῦνται [δοκιμάζονται ἀπὸ τὸν Θεό]· ὀδυνηρὴ δὲ αἴσθησι καθίσταται ἡ ἐπιφορὰ τῶν ἀκουσίων πόνων, διὰ τῆς ὁποίας ὁ

τὸν ἐπ᾽ ἀρετῇ καὶ γνώσει φυσιούμενον νοῦν ὁ Θεὸς ἄγει πολλάκις πρὸς συστολὴν καὶ ταπείνωσιν· αὐτὸν ἑαυτοῦ γενέσθαι διδοὺς ἐπιγνώμονα, καὶ τῆς οἰκείας ἀσθενείας συνίστορα· ἧς ἐπαισθόμενος, τὸ μάταιον οἴδημα τῆς καρδίας ἀποτίθεται.

ι΄. Ὀργὴ Κυρίου ἐστιν ἡ ἀνακωχὴ τῆς τῶν θείων χαρισμάτων χορηγίας· ἥτις συμφερόντως ἐπὶ πάντα γίνεται νοῦν ὑψηλὸν καὶ μετέωρον· καὶ τοῖς δοθεῖσιν αὐτῷ θεόθεν καλοῖς, ἐπ᾽ ἰδίοις κατορθώμασι μεγαλαυχούμενον.

ια΄. Πᾶς γνωστικὸς καὶ φιλόσοφος νοῦς, καὶ τὸν Ἰούδαν ἔχει καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ· τὸν μὲν Ἰούδαν, ὡς πρακτικὴν φιλοσοφίαν· τὴν δὲ Ἱερουσαλήμ, ὡς θεωρητικὴν μυσταγωγίαν. Ὁπηνίκα οὖν διὰ τῆς θείας χάριτος, ὁ φιλόθεος νοῦς, κατά τε τὴν πρακτικήν, καὶ θεωρητικὴν φιλοσοφίαν, πᾶσαν ἀντικειμένην ἀρετῇ καὶ γνώσει διακρουσάμενος δύναμιν, τελείως τὸ κατὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας ἀναδήσηται κράτος, καὶ μὴ

Θεὸς πολλὲς φορὲς τὸν νοῦ, ὁ ὁποῖος ὑπερηφανεύεται γιὰ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν γνῶσι [του], τὸν ὁδηγεῖ σὲ συστολὴ καὶ ταπείνωσι· ἐπιτρέποντας, [κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο], νὰ γίνῃ ὁ ἴδιος [ὁ νοῦς] ἀκριβὴς γνώστης τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ μάρτυρας τῆς ἀσθενείας του, τὴν ὁποία, ἀφοῦ συναισθανθῇ, ἀποβάλλει τὸ μάταιο οἴδημα [τὴν ἔπαρσι] τῆς καρδίας [του].

10. Ὀργὴ Θεοῦ εἶναι ἡ ἀναστολὴ τῆς παροχῆς τῶν θείων χαρισμάτων, ἡ ὁποία γίνεται σὲ κάθε νοῦ ὑψηλόφρονα καὶ ὑπερήφανο πρὸς τὸ συμφέρον [του] καὶ σ᾽ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος καυχᾶται μὲ μεγάλα λόγια γιὰ τὰ καλά, ποὺ ἐδόθησαν σ᾽ αὐτὸν ἀπὸ τὸν Θεό, σὰν [νὰ ἦταν] δικά του κατορθώματα.

11. Κάθε γνωστικὸς καὶ [κατὰ Χριστὸν] φιλόσοφος νοῦς ἔχει καὶ τὴν Ἰουδαία καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ· τὴν μὲν Ἰουδαία, ὡς πρακτικὴ φιλοσοφία, τὴν δὲ Ἱερουσαλήμ, ὡς θεωρητικὴ μυσταγωγία. Ὁπόταν, λοιπόν, ὁ φιλόθεος νοῦς, μὲ τὴν βοήθεια τῆς θείας Χάριτος, ἀφοῦ ἀπέκρουσε κάθε [ἐχθρικὴ] δύναμι ἐναντίον τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς [θείας] γνώσεως, ὅσον ἀφορᾶ καὶ τὴν πρακτικὴ καὶ τὴν θεωρητικὴ [ἐν Χριστῷ] φιλοσοφία [καὶ] περιέδεσε τελείως τὴν ἐξουσία τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, δὲν ἀνα-

τὴν δέουσαν εὐχαριστίαν ἀνάθηται τῷ αἰτίῳ τῆς νίκης Θεῷ, ἀλλ᾽ ὑψωθῇ τὴν καρδίαν, ἑαυτὸν τοῦ παντὸς κατορθώματος ἡγησάμενος αἴτιον· τηνικαῦτα, ὡς μὴ ἀνταποδοὺς τῷ Θεῷ κατὰ τὸ ἀνταπόδομα ὃ ἀνταπέδωκεν αὐτῷ[4]*, δέχεται οὐ μόνον αὐτὸς γινομένην ἐπ᾽ αὐτὸν τὴν ὀργὴν τῆς ἐγκαταλείψεως, ἀλλὰ καὶ Ἰούδας καὶ Ἱερουσαλήμ· τουτέστιν ἡ τῆς πράξεως ἕξις, καὶ τῆς θεωρίας· παθῶν ἀτιμίας εὐθέως, συγχωρήσει Θεοῦ, κατεπανισταμένων τῆς πράξεως, καὶ τὴν τέως καθαρὰν μολυνόντων συνείδησιν· καὶ ψευδῶν ἐννοιῶν συνεπιπλεκομένων τῇ θεωρίᾳ τῶν ὄντων, καὶ τὴν τέως ὀρθὴν διαστρεφουσῶν δόξαν τῆς γνώσεως. Τὸν γὰρ ἐπαιρόμενον ἐπὶ πράξει, παθῶν ἀτιμία διαδέχεται· τὸν δὲ ἐπὶ γνώσει ὑψούμενον, περὶ τὴν ἀληθῆ θεωρίαν πταίειν ἡ δικαία κρίσις συγχωρεῖ.*

ιβ'. Θεῖος ὡς ἀληθῶς ὅρος τε καὶ νόμος κατὰ τὴν πρόνοιαν ἐνυπάρχει τοῖς οὖσι,

πέμψη, ὅμως, τὴν πρέπουσα εὐχαριστία στὸν Αἴτιο τῆς νίκης, [δηλαδὴ] στὸν Θεό, ἀλλὰ ὑπερηφανευθῆ κατὰ τὴν καρδία, μὲ τὸ νὰ θεωρήση τὸν ἑαυτό του αἴτιο τοῦ ὅλου κατορθώματος, τότε, ἐπειδὴ δὲν ἀνταπέδωσε, ὡς ἀνάλογη ἀνταπόδοσι, στὸν Θεὸ [διὰ τῆς εὐχαριστίας] ἐκεῖνο, ποὺ χάρισε ὁ Θεὸς σ᾽ αὐτὸν [διὰ τῆς εὐεργεσίας], δέχεται ὄχι μόνον αὐτὸς τὴν ὀργὴ τῆς ἐγκαταλείψεως [τοῦ Θεοῦ], νὰ ἔρχεται ἐπάνω του, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἰουδαία καὶ ἡ Ἱερουσαλὴμ [δέχονται τὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ]· δηλαδὴ καὶ ἡ κατάστασι τῆς πρακτικῆς του [ἀσκήσεως] καὶ τῆς θεωρίας. [Καὶ τότε], κατὰ παραχώρησι Θεοῦ, ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἀμέσως ἐξεγείρονται τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας ἐναντίον τῆς πρακτικῆς [ἀρετῆς], τὰ ὁποῖα μολύνουν τὴν προηγουμένη καθαρὰ [του] συνείδησι, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ συμπλέκονται μαζὶ μὲ τὴν θεωρία τῶν ὄντων [διάφορα] ψευδῆ νοήματα, τὰ ὁποῖα διαστρέφουν καὶ τὴν μέχρι τότε ὀρθὴ ἀντίληψι περὶ τῆς [θείας] γνώσεως. Διότι ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ὑπερηφανεύεται γιὰ τὴν πρακτική [του ἀρετή], τὸν περιμένει ἡ ἀτιμία τῶν παθῶν, ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος ὑψώνεται, [καυχώμενος] γιὰ τὴν γνῶσι, ἡ δικαία κρίσι [τοῦ Θεοῦ] ἐπιτρέπει νὰπλανᾶται, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἀληθινὴ θεωρία.

12. Μέσα στὰ ὄντα ὑπάρχει, πράγματι, κατὰ τὴν [θεία] Πρόνοια, θεῖος καὶ ὅρος καὶ νόμος, ὁ

παιδεύεσθαι διὰ τῶν ἐναντίων ἐπιτρέπων πρὸς εὐγνωμοσύνην τοὺς ἐπὶ κρείττοσι φανέντας ἀγνώμονας, καὶ τὴν πεῖραν τῶν ἀντικειμένων, τῆς τῶν καλῶν κατορθωτικῆς θείας ἐπίγνωσιν ποιεῖσθαι δυνάμεως· ὡς ἂν μὴ παντελῶς ἐπὶ τοῖς ἀμείνοσιν ἀκαθαίρετον παρὰ τῆς προνοίας ἔχειν συγχωρηθέντες τὴν οἴησιν, εἰς τὴν ἀντίθεον τῆς ὑπερηφανίας διάθεσιν κατολισθήσωμεν, ἑαυτῶν κατὰ φύσιν, ἀλλ᾽ οὐκ ἐπίκτητον χάριτι τὴν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως κτῆσιν εἶναι νομίζοντες· καὶ εὑρεθῶμεν τῷ καλῷ πρὸς τὴν τοῦ κακοῦ χρώμενοι γένεσιν· καὶ δι᾽ ὧν ἔδει πλέον διασφιχθεῖσαν ἐν ἡμῖν ἀσάλευτον μένειν τὴν θείαν ἐπίγνωσιν, δι᾽ ἐκείνων ὡς οὐκ ὄφελον τὴν ταύτης νοσήσαντες ἄγνοιαν.

ιγ΄. Ὅρον καὶ νόμον ἐνυπάρχοντα θεῖον τοῖς οὖσιν ἴσμεν, τὴν τῶν ὄντων συνεκτικὴν πρόνοιαν, κατὰ κρίσιν δικαίαν τῇ σπάνει τῶν ἀγαθῶν παιδεύουσαν πρὸς εὐγνωμοσύνην τοὺς ἐπὶ τῇ

ὁποῖος παραχωρεῖ νὰ παιδεύωνται μὲ τὰ δυσάρεστα ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀποδείχθηκαν ἀγνώμονες [καὶ δὲν ἐκινήθησαν] εὐγνωμόνως [πρὸς τὸν Θεὸ] γιὰ τὰ ἀγαθά, [ποὺ ἔλαβαν] καὶ [κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο] νὰ μεταποιήσουν τὴν ἐμπειρία ἀπὸ τὰ δυσάρεστα σὲ ἐπίγνωσι τῆς θείας δυνάμεως, ἡ ὁποία [πράγματι αὐτὴ] κατορθώνει τὰ καλά. Ὥστε νὰ μὴν ἀφεθοῦμε ἐντελῶς ἀπὸ τὴν [θεία] Πρόνοια νὰ ἔχωμε ἀσύντριπτη τὴν ἔπαρσι γιὰ τὰ καλὰ [ποὺ πράξαμε καὶ] διολισθήσωμε τυχὸν στὴν ἀντίθετη κατάστασι τῆς ὑπερηφανίας μὲ τὸ νὰ θεωροῦμε, ὅτι τὸ ἀπόκτημα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς [θείας] γνώσεως εἶναι [κατόρθωμα] τῆς δικῆς μας φύσεως καὶ ὄχι κάτι, ποὺ ἀποκτήσαμε ἐκ τῶν ὑστέρων, διὰ τῆς [θείας] Χάριτος. Καὶ [τότε] θὰ εὑρεθοῦμε νὰ χρησιμοποιοῦμε τὸ καλὸ γιὰ τὴν γένεσι τοῦ κακοῦ. Καὶ ἐκεῖνα, μὲ τὰ ὁποῖα ἔπρεπε περισσότερο, ἀφοῦ δεθῇ σφιχτὰ μέσα μας ἡ θεία ἐπίγνωσι νὰ μένῃ ἀσάλευτη, μ᾽ ἐκεῖνα, ὅμως, ὅπως δὲν ἔπρεπε, νὰ ἀσθενοῦμε συνήθως [μὲ ἀσθένεια] τὴν ἄγνοια αὐτῆς, [δηλαδὴ τῆς θείας ἐπιγνώσεως].

13. Γνωρίζομε, [ὅτι εἶναι ἡ θεία] Πρόνοια, ἡ ὁποία συγκρατεῖ τὰ ὄντα, θεῖος ὅρος καὶ νόμος, ὁ ὁποῖος ὑπάρχει μέσα στὰ ὄντα. [Αὐτή], κατὰ τὴν δικαία κρίσι [τοῦ Θεοῦ], ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι γιὰ τὴν ἀφθονία τῶν ἀγαθῶν, φάνηκαν ἀγνώμονες πρὸς τὸν Χορηγὸ αὐτῆς [τῆς ἀφθονί-

ἀφθονίᾳ τῶν ἀγαθῶν πρὸς τὸν ταύτης χορηγὸν φανέντας ἀγνώμονας, διὰ τῶν ἐναντίων αὐτοὺς πρὸς συναίσθησιν ἄγουσαν, τῆς τοῦ χαριζομένου τὰ καλὰ διαγνώσεως. Ἡ ἐπ᾽ ἀρετῇ γὰρ οἴησις, ἀπαιδαγώγητος μένουσα, τὸ τῆς ὑπερηφανίας γεννᾶν πέφυκε νόσημα, τὸ τὴν ἀντικειμένην τῷ Θεῷ φέρον διάθεσιν.

ιδ΄. Ὁ οἰόμενος ἑαυτὸν κατειληφέναι τὸ τέλος τῆς ἀρετῆς, οὐδαμῶς ζητήσει λοιπὸν τὴν πηγαίαν τῶν καλῶν αἰτίαν, ἑαυτῷ μόνῳ περιγράψας τὴν τῆς ἐφέσεως δύναμιν, καὶ αὐτὸν τῆς σωτηρίας τὸν ὅρον, ὑφ᾽ ἑαυτοῦ, φημὶ δὲ τὸν Θεόν, ζημιούμενος. Ὁ δὲ τῆς ἑαυτοῦ περὶ τὰ καλὰ φυσικῆς συναισθόμενος πενίας, οὐ παύεται προτροπάδην τρέχων πρὸς τὸν δοῦναι δυνάμενον τῆς ἐνδείας τὴν πλήρωσιν.

ιε΄. Ὁ τὴν ἀπειρίαν τῆς ἀρετῆς διαγνούς, οὐδέ ποτε τοῦ κατ᾽ αὐτὴν παύεται δρόμου, ἵνα μὴ ζημιωθῇ αὐτὴν τῆς ἀρετῆς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος, τὸν Θεὸν λέγω, περὶ ἑαυτὸν στήσας τὴν κίνη-

ας], τοὺς παιδαγωγεῖ μὲ τὴν στέρησι αὐτῶν τῶν ἀγαθῶν, μὲ σκοπὸ τὴν εὐγνωμοσύνη [καὶ] τοὺς ὁδηγεῖ, διὰ τῶν θλίψεων στὴ συναίσθησι τῆς ἐπιγνώσεως Ἐκείνου, ὁ Ὁποῖος χαρίζει τὰ ἀγαθά. Διότι ἡ ἔπαρσι γιὰ τὴν ἀρετή, ὅταν μένῃ ἀπαιδαγώγητος, ἔχει τὸ ἰδίωμα νὰ γεννᾷ τὴν ἀσθένεια τῆς ὑπερηφανίας, ἡ ὁποία δημιουργεῖ τὴν ἐσωτερικὴ κατάστασι, ποὺ ἀντιτίθεται στὸν Θεό.

14. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος νομίζει, ὅτι ἔχει αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀποκτήσει τὴν τελειότητα τῆς ἀρετῆς, οὐδόλως θὰ ζητήσῃ στὸ ἑξῆς τὴν Αἰτία, [ἡ ὁποία εἶναι] ἡ πηγὴ τῶν καλῶν, διότι ἀπέδωσε μόνο στὸν ἑαυτό του τὴν δύναμι τῆς ἐφέσεως[1] καὶ ἔτσι στερεῖται ἀπὸ τὸν ἑαυτό του αὐτὴν [καθ᾽ ἑαυτὴν] τὴν προϋπόθεσι τῆς σωτηρίας του, ἐννοῶ δηλαδὴ τὸν Θεό. Ἐκεῖνος, ὅμως, ὁ ὁποῖος συναισθάνεται, συνήθως, τὴν φυσική του πτωχεία, ὅσον ἀφορᾶ τὰ καλά, δὲν σταματᾶ νὰ τρέχῃ βιαστικὰ πρὸς Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ [τοῦ] χαρίσῃ τὸ πλήρωμα τῆς ἐλλείψεώς του.

15. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀντελήφθη τὸ ἀτέλεστο [τὸ ἄπειρο] τῆς ἀρετῆς, οὐδέποτε θὰ σταματήσῃ τὴν πορεία πρὸς αὐτήν, γιὰ νὰ μὴν στερηθῇ τὴν Ἴδια τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς ἀρετῆς, ἐννοῶ, δηλαδὴ τὸν Θεό, μὲ τὸ νὰ περιορίσῃ [νὰ ἐξαρτήσῃ] τὴν κίνησι τῆς

σιν τῆς ἐφέσεως· καὶ λάθῃ νομίζων ἐπειλῆφθαι τῆς τελειότητος, ὑπομένων τοῦ ἀληθῶς ὄντος τὴν ἔκπτωσιν, πρὸς ὅπερ ἐπείγεται πᾶσα σπουδαίου ἡ κίνησις.

ις'. Γίνεται δικαίως ἐπὶ τὸν ὑψηλόφρονα νοῦν ὀργή· τουτέστιν, ἐγκατάλειψις, καθὰ εἴρηται· ἤγουν ἡ τοῦ διοχληθῆναι αὐτὸν κατά τε τὴν θεωρίαν ὑπὸ δαιμόνων συγχώρησις· ἵνα λάβῃ τῆς μὲν ἑαυτοῦ φυσικῆς ἀσθενείας συναίσθησιν· τῆς δὲ σκεπούσης αὐτόν, καὶ τὸ πᾶν κατορθούσης τῶν ἀγαθῶν, θείας δυνάμεώς τε καὶ χάριτος τὴν ἐπίγνωσιν· καὶ ταπεινωθῇ πόρρω παντελῶς ἑαυτοῦ τὸ ἀλλόκοτον καὶ παρὰ φύσιν ὕψος ποιούμενος· ὥστε μὴ ἐπελθεῖν ἐπ' αὐτὸν τὴν ἄλλην ὀργήν, τῆς τῶν δοθέντων χαρισμάτων ἀφαιρέσεως, ταπεινωθέντα καὶ γενόμενον τῆς τοῦ παρέχοντος τὰ καλὰ συναισθήσεως.

ιζ'. Ὁ μὴ σωφρονισθεὶς τῷ πρώτῳ εἴδει τῆς ὀργῆς, ἤγουν ἐγκαταλείψεως, ἐλθεῖν πρὸς ταπείνωσιν, ἡγησάμενος αὐτὴν τῆς καλῆς

ἐφέσεώς [του μόνο] γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Καὶ χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθῇ, νὰ νομίζῃ, ὅτι ἔχει γίνει κάτοχος τῆς τελειότητος καὶ [μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο] νὰ ὑποστῇ τὴν ἔκπτωσι ἀπὸ τὸ ἀληθινὸ Ὂν [τὸν Θεό], πρὸς Τὸν Ὁποῖο σπεύδει κάθε ἀγωνιστοῦ ἡ κίνησι.

16. Δικαίως ἐπέρχεται στὸν ὑψηλόφρονα νοῦ ἡ ὀργὴ [τοῦ Θεοῦ]· δηλαδή, ὅπως ἔχει λεχθῆ, ἐγκατάλειψι [Θεοῦ]. Παραχώρησι δηλαδή, ὥστε, κατὰ τὴν θεωρία, νὰ ἐνοχληθῇ αὐτὸς ἀπὸ τοὺς δαίμονες. Γιὰ νὰ λάβῃ, ἀφ' ἑνὸς μέν, συναίσθησι τῆς φυσικῆς του ἀδυναμίας, ἀφ' ἑτέρου δέ, [γιὰ νὰ λάβῃ] τὴν ἐπίγνωσι τῆς θείας δυνάμεως καὶ τῆς Χάριτος, ἡ ὁποία τὸν σκέπει καὶ ἡ ὁποία κατορθώνει τὸ κάθε τι ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ [καὶ] ἐπὶ πλέον νὰ ταπεινωθῇ, ἀφοῦ ἀποβάλλει ἐντελῶς μακριὰ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του τὴν ἀλλόκοτη καὶ παρὰ φύσιν ὑψηλοφροσύνη· ὥστε μὲ τὸ νὰ ταπεινωθῇ καὶ νὰ λάβῃ συναίσθησι Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος παρέχει τὰ καλά, νὰ μὴν ἐπέλθῃ σ' αὐτὸν [καὶ] ἡ ἄλλη ὀργὴ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν χαρισμάτων, τὰ ὁποῖα τοῦ δόθηκαν.

17. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν σωφρονίστηκε μὲ τὸ πρῶτο εἶδος τῆς ὀργῆς [τοῦ Θεοῦ], δηλαδή, μὲ τὴν ἐγκατάλειψι, ὥστε νὰ ἔλθῃ στὴν ταπείνωσι, θεωρώντας αὐτὴν διδάσκαλο τῆς καλῆς συναι-

ἐπιγνωμοσύνης διδάσκαλον, τὴν ἄλλην δέχεται σαφῶς ἐπ᾽ αὐτὸν ἐρχομένην ὀργὴν ἀφαιρουμένην αὐτοῦ τὴν τῶν χαρισμάτων ἐνέργειαν, καὶ ἔρημον αὐτὸν καθιστῶσαν τῆς τέως φρουρούσης δυνάμεως. Ἀφελῶ γάρ, φησί, τὸν φραγμὸν αὐτοῦ, περὶ τοῦ ἀγνώμονος Ἰσραὴλ ὁ Θεὸς λέγων, καὶ ἔσται εἰς διαρπαγήν· καὶ καθελῶ τὸν τοῖχον αὐτοῦ, καὶ ἔσται εἰς καταπάτημα· καὶ ἀνήσω τὸν ἀμπελῶνά μου, καὶ οὐ μὴ τμηθῇ, οὐδὲ μὴ σκαφῇ· καὶ ἀναβήσεται εἰς αὐτὸν ὡς εἰς χέρσον ἄκανθα, καὶ ταῖς νεφέλαις ἐντελοῦμαι τοῦ μὴ βρέξαι εἰς αὐτόν[5].

ιη΄. Ἔτι πρὸς ἀσέβειαν πρανὴς καθέστηκεν ὁδός, ἡ περὶ τὴν ζημίαν τῶν ἀρετῶν ἀναισθησία. Ὁ γὰρ ἐθίσας ἑαυτόν, διὰ τὰς ἡδονὰς τῆς σαρκός, Θεοῦ παρακούειν, καὶ αὐτὸν ἀρνήσεται τὸν Θεόν, καλούσης προφάσεως· Θεοῦ τὴν σαρκὸς ζωὴν προτιμῶν, ἧς καὶ μόνης τὰς ἡδονὰς τῶν θείων κρείττους ἔσχηκε θελημάτων.

ιθ΄. Ὅταν τι καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον τὸν νοῦν πεπον-

σθήσεως, δέχεται σαφῶς τὴν ἄλλη ὀργή, ἡ ὁποία ἐπέρχεται σ᾽ αὐτὸν [καὶ] τοῦ ἀφαιρεῖ τὴν ἐνέργεια τῶν χαρισμάτων καὶ τὸν καθιστᾶ ἔρημο ἀπὸ τὴν δύναμι, ἡ ὁποία τὸν φρουροῦσε προηγουμένως. Διότι ὁμιλώντας ὁ Θεός [στὴν Ἁγία Γραφὴ] λέγει περὶ τοῦ ἀγνώμονος Ἰσραὴλ [τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ]: «θὰ ἀφαιρέσω τὸν φραγμὸ αὐτοῦ καὶ θὰ περιπέσῃ στὴν λεηλασία [τῶν ξένων] καὶ θὰ κατεδαφίσω τὸ περιτείχισμά του καὶ θὰ μετατραπῇ σὲ καταπατημένο τόπο καὶ θὰ ἐγκαταλείψω τὸν ἀμπελῶνα μου καὶ δὲν θὰ κλαδευτῇ οὔτε θὰ σκαφτῇ καὶ θὰ ξεπεταχθοῦν [θὰ φυτρώσουν] σ᾽ αὐτὸν ἀγκάθια σὰν σὲ χέρσο [ἀμπελῶνα] καὶ θὰ διατάξω τὰ σύννεφα νὰ μὴν βρέξουν σ᾽ αὐτόν».

18. Ἡ ἀναισθησία, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἀπώλεια τῶν ἀρετῶν γίνεται ἐπιπλέον δρόμος κατηφορικὸς πρὸς τὴν ἀσέβεια. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος συνήθισε τὸν ἑαυτό του νὰ παρακούῃ τὸν Θεό, ἐξ αἰτίας τῶν ἡδονῶν τῆς σαρκός, θὰ ἀρνηθῇ καὶ τὸν ἴδιο τὸν Θεό, ὅταν τὸ καλέσῃ ἡ περίστασι. Ἐπειδὴ προτίμησε ἀπὸ τὸν Θεὸ τὴν ζωὴ τῆς σαρκός, τὶς ἡδονὲς τῆς ὁποίας ἀποκλειστικὰ τὶς ἔχει [στὴν καρδία του] ἀνώτερες ἀπὸ τὰ θεῖα θελήματα.

19. Ὅταν νομίσωμε, ὅτι ὁ νοῦς, καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπο, πάσχει

θέναι νομίσωμεν, τῷ τοιούτῳ νοΐ, τήν τε πρακτικὴν αὐτοῦ καὶ θεωρητικὴν δύναμιν, κατὰ τοὺς φυσικοὺς αὐτῶν λόγους συμπεπονθέναι πάντως πιστεύσωμεν. Οὐ γάρ ἐστι δυνατὸν παθεῖν τὸ ὑποκείμενον, τῶν ἐν ὑποκειμένῳ μὴ πασχόντων· ὑποκείμενον δὲ λέγω τὸν νοῦν, ὡς ἀρετῆς καὶ γνώσεως δεκτικόν· ἐν ὑποκειμένῳ δὲ τὴν πρᾶξιν καὶ τὴν θεωρίαν, αἵτινες πρὸς τὸν νοῦν συμβεβηκότων λόγων ἐπέχουσι· διὸ κατὰ πάντα τρόπον καὶ συμπάσχουσι πάσχοντι, τὴν αὐτοῦ ποιὰν κίνησιν, ἀρχὴν τῆς οἰκείας ἀλλοιώσεως ἔχουσαι.

κ΄. Πᾶς θεοφιλὴς καὶ ἐνάρετος ἄνθρωπος, κατὰ τὸν Ἐζεκίαν, γνωστικῶς τὸ κατὰ τῶν δαιμόνων διαζωσάμενος κράτος, ἂν γένηταί τις αὐτῷ προσβολὴ πνευμάτων πονηρῶν, ἀοράτως κατὰ νοῦν πρὸς αὐτὸν συμπλεκόντων τὸν πόλεμον, καὶ διὰ προσευχῆς δέξηται θεόθεν αὐτῷ πεμπόμενον Ἄγγελον[6]*· λέγω δὲ σοφίας λόγον μείζονα, καὶ πᾶσαν ἐκτρίψας διασκεδάσῃ τοῦ διαβό-*

[ὑφίσταται] κάποιο [πάθος, τότε] νὰ πιστέψωμε, ὅτι μ᾽ αὐτὸν τὸν νοῦ, ὁπωσδήποτε, συμπάσχουν [ἔχουν ὑποστῆ ἀλλοίωσι] καὶ ἡ πρακτικὴ καὶ ἡ θεωρητική του δύναμι, σύμφωνα μὲ τοὺς φυσικούς τους λόγους. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πάσχῃ συνήθως τὸ ὑποκείμενο, ἐνῶ δὲν πάσχουν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα [εὑρίσκονται] μέσα στὸ ὑποκείμενο. Ὑποκείμενο δὲ λέγω τὸν νοῦ, διότι [εἶναι] δεκτικὸς τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς [θείας] γνώσεως. Μέσα στὸ ὑποκείμενο δὲ [λέγω, ὅτι εὑρίσκονται] ἡ πρᾶξι καὶ ἡ θεωρία, οἱ ὁποῖες, ὅσον ἀφορᾶ τὸν νοῦ, ἐπέχουν τὸν λόγο τῶν συμβεβηκότων[2]. Γι᾽ αὐτὸ μὲ ὁποιονδήποτε τρόπο κι ἂν πάσχῃ [ὁ νοῦς καὶ αὐτὲς] συμπάσχουν, ἔχοντας τὴν ὁποιαδήποτε κίνησί του, ὡς ἀρχὴ τῆς δικῆς τους ἀλλοιώσεως.

20. Κάθε θεοφιλὴς καὶ ἐνάρετος ἄνθρωπος, ὅμοια μὲ τὸν Ἐζεκία, ὁ ὁποῖος ἔχει περιβληθῆ τὴν δύναμι ἐναντίον τῶν δαιμόνων μὲ [θεία] γνῶσι, ἂν τυχὸν συμβῇ σ᾽ αὐτὸν κάποια προσβολὴ πονηρῶν πνευμάτων, τὰ ὁποῖα, ἀοράτως, συμπλέκουν ἐναντίον του νοερὸ πόλεμο καὶ [ἐὰν] δεχθῇ, διὰ μέσου τῆς προσευχῆς, Ἄγγελο σταλμένο σ᾽ αὐτὸν ἀπὸ τὸν Θεό, ἐννοῶ ὑψηλότερο λόγο Σοφίας, καὶ [ἐὰν] διασκορπίσῃ, ἀφοῦ συντρίψῃ ὅλη τὴν φάλαγγα

λου τὴν φάλαγγα· καὶ τῆς τοιαύτης νίκης τε καὶ σωτηρίας αἴτιον τὸν Θεὸν μὴ ἐπιγράψηται, ἀλλ' ἑαυτῷ τὴν ὅλην ἀνάθηται νίκην, ὁ τοιοῦτος οὐκ ἀνταπέδωκε τῷ Θεῷ κατὰ τὸ ἀνταπόδομα αὐτοῦ[7]*, μὴ ἐξισώσας τῷ μεγέθει τῆς σωτηρίας, τὸ πλῆθος τῆς εὐχαριστίας, μηδὲ τῇ εὐεργεσίᾳ τοῦ σώσαντος, ἀντιμετρήσας τὴν οἰκείαν διάθεσιν.*

κα'. Φωτίσωμεν τὸν νοῦν τοῖς θείοις νοήμασι, τὸ δὲ σῶμα τοῖς τῶν νοηθέντων θειοτέρων λόγων τρόποις φαιδρύνωμεν, ἀρετῆς αὐτὸν ποιοῦντες λογικὸν ἐργαστήριον, τῇ ἀποβολῇ τῶν παθῶν. Τὰ γὰρ ἔμφυτα πάθη τοῦ σώματος, λόγῳ μὲν κυβερνώμενα, οὐκ ἔχει διαβολήν· κινούμενα δὲ τούτου χωρίς, φέρει διαβολήν· τούτων οὖν (λέγει) γίνεσθαι δεῖν ἀποβολήν, ὧν ἔμφυτος μὲν ἡ κίνησις, παρὰ φύσιν δὲ γίνεται πολλάκις ἡ χρῆσις, λόγῳ μὴ κυβερνωμένη.

κβ'. Πᾶς ὁ ὑψώσας ἑαυτοῦ τὴν καρδίαν, ἐφ' οἷς ἔλαβε χαρίσμασι, μέγα φρονήσας, ὡς μὴ λαβών[8]*, ἐνδίκως δέ-*

τοῦ διαβόλου καὶ αὐτῆς τῆς νίκης καὶ τῆς σωτηρίας δὲν ἀναγνωρίσῃ, ὡς Αἴτιο τὸν Θεό, ἀλλὰ ὅλη τὴν νίκη τὴν ἀποδώσῃ στὸν ἑαυτό του, αὐτὸς [ὁ ἄνθρωπος] δὲν ἀνταπέδωσε στὸν Θεό, ἀντίστοιχα πρὸς ἐκεῖνο, ποὺ δώρισε [ὁ Θεὸς] σ' αὐτόν, διότι δὲν ἐξίσωσε τὸ πλῆθος τῆς εὐχαριστίας ἀνάλογα μὲ τὸ μέγεθος τῆς σωτηρίας, οὔτε σύμφωνα μὲ τὴν εὐεργεσία Ἐκείνου, ποὺ τὸν ἔσωσε, ἀντιμέτρησε τὴν δική του διάθεσι.

21. Ἂς φωτίσωμε τὸν νοῦ μὲ θεῖα νοήματα, τὸ δὲ σῶμα ἂς τὸ λαμπρύνωμε μὲ τοὺς τρόπους τῶν ὑψηλοτέρων θείων λόγων ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ νοήσαμε, κάνοντας αὐτὸν [τὸν νοῦ] λογικὸ ἐργαστήριο μὲ τὴν ἀποβολὴ τῶν παθῶν. Διότι τὰ ἔμφυτα πάθη τοῦ σώματος, ἐὰν μὲν κυβερνῶνται ἀπὸ τὸ λογικὸ δὲν ἔχουν κατηγορία [εἶναι ἀδιάβλητα]· ἐὰν ὅμως κινοῦνται χωρὶς αὐτὸ [τὸ λογικό], γίνονται διαβλητὰ [ἐφάμαρτα]. Λέγει λοιπὸν [ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ], ὅτι πρέπει νὰ γίνεται ἀποβολὴ αὐτῶν [τῶν παθῶν], τῶν ὁποίων εἶναι μὲν ἔμφυτος ἡ κίνησι, ὅμως, πολλὲς φορὲς ἡ χρῆσι [τους] γίνεται παρὰ φύσι, διότι δὲν κυβερνᾶται ἀπὸ τὸ λογικό.

22. Καθένας, ὁ ὁποῖος ὕψωσε [ὑπερήφανα] τὴν καρδία του, γιὰ τὰ χαρίσματα, τὰ ὁποῖα ἔλαβε, ὑπερηφανευόμενος, σὰν νὰ μὴν τὰ ἔλαβε [ἀπὸ τὸν Θεό], δικαίως δέ-

χεται γινομένην ἐπ᾽ αὐτῷ τὴν ὀργήν· συγχωροῦντος τοῦ Θεοῦ τῷ διαβόλῳ νοητῶς αὐτῷ συμπλακῆναι καὶ τοὺς κατὰ τὴν πρᾶξιν παρασαλεῦσαι τρόπους τῆς ἀρετῆς, καὶ τοὺς κατὰ θεωρίαν διαυγεῖς ἐπιθολῶσαι λόγους τῆς γνώσεως, ἵνα μαθὼν τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν, ἐπιγνῷ τὴν μόνην δύναμιν, τὴν τὰ πάθη ἐν ἡμῖν καταπαλαίουσαν, καὶ ταπεινωθῇ μετανοήσας, τὸν ὄγκον ἀποβαλὼν τῆς οἰήσεως, καὶ τὸν Θεὸν ἱλεώσηται, καὶ ἀποστρέψῃ τὴν ἐπερχομένην τοῖς μὴ μετανοοῦσιν ὀργήν, τὴν ἀφαιρουμένην τὴν φρουροῦσαν τὴν ψυχὴν χάριν, καὶ ἔρημον καταλιμπάνουσαν τὸν ἀγνώμονα νοῦν.

κγ΄. Ὀργὴ σωτήριος ἐστιν, ἡ πρὸς τὸ πολεμεῖσθαι τὸν ὑψηλόφρονα νοῦν τοῖς πάθεσιν ὑπὸ τῶν δαιμόνων θεία συγχώρησις· ἵνα γνῷ πάσχων ἀτίμως, ἐπ᾽ ἀρεταῖς μεγαλαυχούμενος, τίς ὁ τούτων ὑπάρχει δοτήρ· ἢ γένηται τῶν ἀλλοτρίων γυμνός, ἅπερ, ὡς μὴ λαβών, ἔχειν ἐνόμιζε.

χεται τὴν ὀργὴ [τοῦ Θεοῦ], ἡ ὁποία ἔρχεται ἐπάνω του. Διότι παραχωρεῖ ὁ Θεός στὸν διάβολο νὰ συμπλακῇ μ᾽ αὐτόν νοερὰ καὶ νὰ διασαλεύσῃ τοὺς τρόπους τῆς ἀρετῆς, ὅσον ἀφορᾶ τὴν πρᾶξι [τὴν πρακτικὴ ἄσκησι] καὶ νὰ θολώσῃ [νὰ σκοτίσῃ] τούς διαυγεῖς λόγους [λογισμοὺς][3] τῆς [θείας] γνώσεως κατὰ τὴν θεωρία. Ὥστε [μ᾽ αὐτὴν τὴν παιδαγωγία] νὰ ἀντιληφθῇ τὴν ἀδυναμία του, [καὶ] νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν μοναδικὴ Δύναμι, ἡ ὁποία καταπολεμεῖ μέσα μας τὰ πάθη, καὶ ἀφοῦ μετανοήσῃ, νὰ ταπεινωθῇ, ἀπορρίπτοντας τὴν ὑπερβολικὴ ἔπαρσι τῆς ὑπερηφανίας, καὶ [μ᾽ αὐτόν τὸν τρόπο] θὰ ἐξιλεώσῃ τὸν Θεὸ καὶ θὰ μεταστρέψῃ τὴν ὀργή, ἡ ὁποία ἔρχεται ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι δὲν μετανοοῦν [καὶ] ἀφαιρεῖ τὴν Χάρι [τοῦ Θεοῦ], ποὺ φρουρεῖ τὴν ψυχὴ καὶ ἐγκαταλείπει [ἡ ἐπερχομένη ὀργή] ἔρημο τὸν ἀγνώμονα νοῦ.

23. Ἡ θεία παραχώρησι, γιὰ νὰ πολεμῆται ὁ ὑπερήφανος νοῦς ἀπὸ τοὺς δαίμονες, μέσῳ τῶν παθῶν, εἶναι ὀργὴ [τοῦ Θεοῦ] σωτήριος. Οὕτως ὥστε νὰ ἀντιληφθῇ, καθὼς πάσχει μὲ ἐξευτελιστικὸ τρόπο ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐκαυχᾶτο, ὑπερβολικά, [προηγουμένως], γιὰ τὶς ἀρετές [του], ποιὸς εἶναι ὁ Δωρεοδότης αὐτῶν ἢ γιὰ νὰ καταστῇ γυμνὸς ἀπὸ τὰ ξένα [χαρίσματα], τὰ ὁποῖα [ὅμως] νόμιζε, ὅτι τὰ κατέχει [ὁ ἴδιος], σὰν νὰ μὴν τὰ ἔλαβε [δῆθεν ἀπὸ τὸν Θεό].

κδ΄. Μακάριος καὶ ὄντως ἐκεῖνος ὁ νοῦς, ὁ τοῖς οὖσιν ἅπασιν ἐπαινετῶς ἀποθανών. Τοῖς μὲν αἰσθητοῖς τῇ ἀποθέσει τῆς κατ᾽ αἴσθησιν ἐνεργείας· τοῖς δὲ νοητοῖς τῇ τῆς νοερᾶς ἀποπαύσει κινήσεως. Σημείωσαι δέ, ὅτι νοῦ θάνατον ἐπαινούμενον (λέγει) τὴν πρὸς πάντα τὰ ὄντα γνωμικὴν ἀπογένεσιν, μεθ᾽ ἣν τὴν θείαν χάριτι ζωὴν ὑποδέχεσθαι πέφυκεν· ἀντὶ τῶν ὄντων, τὸ αἴτιον τῶν ὄντων ἀνεννοήτως ἀπολαβών.

κε΄. Μακάριος ὁ συνάψας τὸ μὲν πρακτικὸν τῷ κατὰ φύσιν ἀγαθῷ· τὸ δὲ θεωρητικὸν τῇ κατὰ φύσιν ἀληθείᾳ. Πᾶσα γὰρ πρᾶξις, διὰ τὸ ἀγαθὸν γίνεσθαι πέφυκε· καὶ πᾶσα θεωρία τὴν γνῶσιν, διὰ μόνην ζητεῖ τὴν ἀλήθειαν· ὧν διανυσθέντων, οὐδὲν ἔσται τὸ σύνολον τὸ πλῆττον τῆς ψυχῆς τὸ πρακτικόν, οὔτε μὴν τὸ θεωρητικὸν αὐτῆς διαξέον δριμύττον θεωρημάτων [recte: οὔτε μὴν δριμὴν τῶν θεωρημάτων τὸ θεωρητικὸν αὐτῆς ἀποξέων] [α']*· παντὸς ἐπέκεινα γενομέ-*

24. Μακάριος, πράγματι, [εἶναι] καὶ ἐκεῖνος ὁ νοῦς, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε γιὰ ὅλα τὰ ὄντα ἐπαινετῶς. Γιὰ τὰ μὲν αἰσθητὰ μὲ τὴν ἀποβολὴ τῆς ἐνεργείας, ὅσον ἀφορᾶ τὴν αἴσθησι [μὲ τὴν νέκρωσι τῶν αἰσθήσεων], γιὰ δὲ τὰ νοητὰ μὲ τὴν κατάπαυσι [τὴν στάσι] τῆς νοερᾶς κινήσεως. Σημείωσε δέ, ὅτι ἐπαινετὸ θάνατο τοῦ νοὸς λέγει τὴν σύμφωνη μὲ τὴν γνώμη μας ἀποδέσμευσι ἀπὸ ὅλα τὰ ὄντα, μετὰ ἀπὸ τὴν ὁποία, φυσικῷ τῷ τρόπῳ, ὑποδέχεται [ὁ νοῦς] τὴν ἐν θείᾳ Χάριτι ζωή, μὲ τὸ νὰ λάβῃ ὡς [ἀνταπόδοσι], ἀντὶ τῶν ὄντων, τὸν Αἴτιο τῶν ὄντων μὲ ἀπερινόητο τρόπο.

25. Μακάριος [εἶναι] ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος συνένωσε τὸ μὲν πρακτικὸ [μέρος τῆς ψυχῆς] μὲ τὸ κατὰ φύσιν Ἀγαθό, τὸ δὲ θεωρητικὸ [μέρος τῆς ψυχῆς] μὲ τὴν κατὰ φύσιν Ἀλήθεια. Διότι κάθε πρᾶξι ἐκ φύσεως γίνεται γιὰ τὸ Ἀγαθὸ καὶ κάθε θεωρία ἐπιζητεῖ τὴν [θεία] γνῶσι γιὰ μόνη τὴν Ἀλήθεια. Ὅταν συντελεσθοῦν αὐτὰ δὲν θὰ ὑπάρχῃ γενικῶς τίποτα, τὸ ὁποῖο νὰ πλήττῃ τὸ πρακτικὸ [μέρος] τῆς ψυχῆς, οὔτε βέβαια νὰ τραυματίζῃ μὲ τὴν σκληρότητα τῶν [διαφόρων] θεωρημάτων τὸ θεωρητικὸ μέρος [τῆς ψυχῆς]. Διότι [τότε ἡ ψυχὴ] προχωρεῖ συνήθως πέρα καὶ πά-

νης καὶ ὄντος καὶ νοουμένου, καὶ εἰς αὐτὸν εἰσδυσάσης τὸν Θεὸν τὸν μόνον ἀγαθόν, καὶ ἀληθινόν, καὶ ὑπὲρ πᾶσαν οὐσίαν ὄντα, καὶ νόησιν.

κϛʹ. Πρακτικῆς ἀρετῆς τέλος εἶναι, φασί, τὸ ἀγαθόν· τοῦτο δὲ θείας ἐνεργείας ὑπάρχει συμπλήρωσις, πρὸς ἣν ἄγει τὸ λογικὸν τῆς ψυχῆς, τῷ θυμῷ καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ χρώμενον κατὰ φύσιν· ἐν ᾗ τὸ καθ' ὁμοίωσιν ἀναφαίνεσθαι πέφυκε κάλλος. Θεωρητικῆς δέ, φασί, φιλοσοφίας εἶναι τὴν ἀλήθειαν τέλος. Ἥτις ἀμερῶς τῶν περὶ Θεὸν ἁπάντων ἑνοειδής ἐστι γνῶσις, πρὸς ἣν ὁ καθαρὸς φέρεται νοῦς· ἀποσβέσας ἑαυτοῦ παντελῶς τὴν κατ' αἴσθησιν κρίσιν· ἐν ᾗ γνώσει δηλονότι, ἀκίβδηλον τὸ τῆς θείας εἰκόνος ἀξίωμα δείκνυται.

κζʹ. Οὐδεὶς δύναται τὸν Θεὸν εὐλογεῖν ἀληθῶς, μὴ τὸ σῶμα καθαγιάσας ταῖς ἀρεταῖς, καὶ τὴν ψυχὴν καταφωτίσας ταῖς γνώσεσιν. Ἡ γὰρ κατ' ἀρετὴν διάθεσις, πρόσωπόν ἐστι τοῦ θεωρητικοῦ νοός, ὡς εἰς οὐρανὸν

νω ἀπὸ κάθε ὄν, [καὶ ἀπὸ κάθε τι], τὸ ὁποῖο νοεῖται καὶ εἰσδύει σ' Αὐτὸν Τὸν Ἴδιο Τὸν Θεό, τὸν μόνο Ἀγαθὸ καὶ Ἀληθινὸ καὶ ὁ ὁποῖος εἶναι ὑπεράνω ἀπὸ κάθε οὐσία καὶ νόησι.

26. Λέγουν, ὅτι τὸ τέλος [ὁ σκοπὸς] τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς εἶναι τὸ Ἀγαθό. Αὐτὸ [τὸ Ἀγαθὸ] εἶναι τὸ πλήρωμα τῆς θείας ἐνεργείας, πρὸς τὸ ὁποῖο κατευθύνει τὸ λογικὸ τῆς ψυχῆς, ὅταν χρησιμοποιῇ κατὰ φύσιν τὸ θυμικὸ καὶ τὸ ἐπιθυμητικό. Σ' αὐτὴ [τὴν κατάστασι] συνηθίζει νὰ ἀναφαίνεται τὸ καθ' ὁμοίωσιν κάλλος. Τῆς θεωρητικῆς [ἐν Χριστῷ] φιλοσοφίας τὸ τέλος [ὁ σκοπὸς] λέγουν, ὅτι εἶναι ἡ Ἀλήθεια. Ἡ ὁποία εἶναι ἄτμητη, ἑνιαία [θεία] γνῶσι ὅλων τῶν γύρω ἀπὸ τὸν Θεὸ [πραγμάτων], πρὸς τὴν ὁποία κατευθύνεται ὁ καθαρὸς νοῦς, ὅταν ἀποσβέσῃ ἐντελῶς ἀπὸ τὸν ἑαυτό του τὸν διαχωρισμό, ὅσον ἀφορᾶ τὴν αἴσθησι[4], [δηλαδὴ τὸ ἰδίωμα ποὺ ἔχει ὁ νοῦς νὰ ξεχωρίζῃ τὰ αἰσθητὰ σὲ καλὰ καὶ κακά]. Σ' αὐτὴν τὴν [θεία] γνῶσι προφανῶς ἀποκαλύπτεται ἀνόθευτος ὁ χαρακτήρας τῆς θείας εἰκόνος.

27. Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ εὐλογῇ [νὰ δοξάζῃ] ἀληθινὰ τὸν Θεό, ἐὰν δὲν καθαγίασε τὸ σῶμα [του] μὲ ἀρετές, καὶ τὴν ψυχή του δὲν κατεφώτισε μὲ [θεῖες] γνώσεις. Διότι ἡ σχετικὴ μὲ τὴν ἀρετὴ ἐσωτερικὴ κατάστασι εἶναι τὸ πρόσωπο τοῦ θεωρητικοῦ νοός, τὸ ὁποῖο ὑψώνε-

πρὸς τὸ ὕψος τῆς ἀληθινῆς ἐπαιρόμενον γνώσεως.

κη΄. Μακάριος ὁ ἐν ἀληθείᾳ εἰδώς, ὅτι πᾶσαν ἐν ἡμῖν ὡς ὀργάνοις ὁ Θεὸς ἐπιτελεῖ πρᾶξιν καὶ θεωρίαν, ἀρετήν τε καὶ γνῶσιν, καὶ νίκην καὶ σοφίαν, καὶ ἀγαθότητα καὶ ἀλήθειαν, μηδὲν ἡμῶν συνεισφερόντων τὸ σύνολον, πλὴν τῆς θελούσης τὰ καλὰ διαθέσεως· ἣν ἔχων ὁ μέγας Ζοροβάβελ, πρὸς τοῖς εἰρημένοις φησίν, εὐλογητὸς εἶ, πρὸς τὸν Θεὸν λέγων, ὃς ἔδωκάς μοι σοφίαν, καὶ σοὶ ὁμολογῶ, Δέσποτα τῶν Πατέρων· παρὰ σοῦ ἡ νίκη, καὶ παρὰ σοῦ ἡ σοφία, καὶ σοῦ ἡ δόξα, καὶ ἐγὼ σὸς οἰκέτης[9]*. Ὡς εὐγνώμων ὄντως οἰκέτης, πάντα τῷ Θεῷ ἀνέθετο τῷ πάντα δωρησαμένῳ ἐξ οὗ λαβὼν εἶχε τὴν σοφίαν, αὐτῷ ὁμολογῶν ὡς Δεσπότῃ Πατέρων τῶν κεχαρισμένων ἀγαθῶν τὴν δύναμιν, ἅπερ εἰσίν, ἕνωσις νίκης, ὡς εἴρηται, καὶ σοφίας, ἀρετῆς τε καὶ γνώσεως, πράξεως καὶ θεωρίας, ἀγαθότητος καὶ ἀληθείας. Αὗται γὰρ ἀλλήλαις ἑνούμεναι, μίαν ἀπα-*

ται σὰν σὲ οὐρανὸ πρὸς τὸ ὕψος τῆς ἀληθινῆς γνώσεως.

28. Μακάριος [εἶναι] ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος γνωρίζει ἀληθινά, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπιτελεῖ μὲ μᾶς [ἁπλῶς] ὡς ὄργανα τὴν πρᾶξι καὶ τὴν θεωρία, τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν γνῶσι καὶ τὴν νίκη καὶ τὴν σοφία καὶ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν ἀλήθεια, χωρὶς ἐμεῖς νὰ συνεισφέρωμε γενικῶς τίποτα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν διάθεσι[5], ἡ ὁποία ἐπιθυμεῖ τὰ καλά. Αὐτὴν [τὴν ὑπαρξιακὴ τοποθέτησι] διαθέτοντας ὁ Μέγας Ζοροβάβελ, λέγει σχετικὰ μ᾽ αὐτά, τὰ ὁποῖα ἔχουν λεχθῆ, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Θεό: «δοξασμένος εἶσαι [Ἐσύ], ὁ ὁποῖος μοῦ ἔδωσες σοφία καὶ σὲ Σένα [τὴν] ἀποδίδω Δέσποτα τῶν πατέρων [μου]. Ἀπὸ Σένα [προέρχεται] ἡ νίκη καὶ ἀπὸ Σένα [ἐκπηγάζει] ἡ σοφία καὶ δική σου εἶναι ἡ δόξα καὶ ἐγὼ [εἶμαι] δικός σου δοῦλος». Ὡς εὐγνώμων, πράγματι, δοῦλος, τὰ πάντα [τὰ] ἀπέδωσε στὸν Θεό, ὁ ὁποῖος [τοῦ] δώρισε τὰ πάντα, ἀπὸ Τὸν ὁποῖο κατεῖχε τὴν σοφία, ἀφοῦ τὴν ἔλαβε [ἀπ᾽ Αὐτόν, δηλαδὴ τὸν Θεό], ἀποδίδοντας σ᾽ Αὐτόν, ὡς Δεσπότη [Κύριο] τῶν Πατέρων [του], τὴν δύναμι τῶν ἀγαθῶν, ποὺ [τοῦ] εἶχαν χαρισθῆ, τὰ ὁποῖα εἶναι, ὅπως ἔχει λεχθῆ, ἡ ἕνωσι τῆς νίκης καὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς [θείας] γνώσεως, τῆς πράξεως καὶ τῆς θεωρίας, τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς ἀληθείας. Διότι αὐτὲς [οἱ ἀρετές], ὅταν ἑνώνωνται μεταξύ τους ἀπα-

στράπτουσι δόξαν καὶ αὐγὴν Θεοῦ.

κθ΄. Πάντα τὰ τῶν ἁγίων κατορθώματα, Θεοῦ προδήλως ὑπῆρχον χαρίσματα· μηδενὸς τὸ παράπαν ἔχοντος μηδέν, ἢ τὸ δοθὲν ἀγαθόν, ὡς παρὰ Δεσπότου τοῦ Θεοῦ, πρὸς ἀναλογίαν τῆς εὐγνωμοσύνης τε καὶ εὐνοίας τοῦ δεχομένου μετρούμενον· κἀκεῖνα μόνα κεκτημένου, ὅσα τῷ Δεσπότῃ δωρουμένῳ παρίσταται.

λ΄. Ὁ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως προϊστάμενος νοῦς, καὶ τῆς κακῆς τῶν παθῶν δουλείας τὴν ψυχὴν στερηθῆναι βεβουλημένος, φησίν· ὑπερισχύουσιν αἱ γυναῖκες, καὶ ὑπερνικᾷ ἡ ἀλήθεια[10]*. Γυναῖκας μὲν εἰπών, τὰς θεοποιοὺς ἀρετάς, ἐξ ὧν ἡ πρὸς Θεὸν καὶ ἀλλήλους τοῖς ἀνθρώποις ἑνοποιὸς ἀγάπη συνέστηκεν· ἁπάντων τήν ψυχὴν ἐξαρπάζουσα τῶν ὑπὸ γένεσιν καὶ φθοράν, καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτὰ νοητῶν οὐσιῶν, καὶ αὐτῷ τῷ Θεῷ κατ᾽ ἐρωτικήν τινα σύγκρασιν περιπλέκουσα, καθ᾽ ὅσον ἐστὶ δυνατὸν ἀνθρωπίνῃ φύσει, καὶ*

στράπτουν τὴν μοναδικὴ δόξα καὶ τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ.

29. Ὅλα τὰ κατορθώματα τῶν ἁγίων, προφανῶς, ἦταν χαρίσματα τοῦ Θεοῦ. Χωρὶς νὰ ἔχῃ κανένας, ἐντελῶς ἀπολύτως τίποτα, παρὰ [μόνον] τὸ ἀγαθό, τὸ ὁποῖο τοῦ δόθηκε ἀπὸ τὸν Δεσπότη Θεό, καθὼς ἐκεῖνο ἐμετρεῖτο ἀναλόγως καὶ μὲ τὴν εὐγνωμοσύνη καὶ μὲ τὴν ἀγαπητικὴ διάθεσι ἐκείνου, ποὺ τὸ ἐδέχετο. Καὶ μόνον ἐκεῖνα [τὰ κατορθώματα] εἶχε ἀποκτήσει, ὅσα ἀποδίδει στὸν Δεσπότη, ὁ ὁποῖος [τοῦ τὰ] δώρισε.

30. Ὁ νοῦς, ὁ ὁποῖος προκρίνει τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν [θεία] γνῶσι καὶ ἔχει τὴν θέλησι νὰ ἀπαλλαγῇ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὴν δουλεία τῶν παθῶν λέγει: «ὑπερισχύουν οἱ γυναῖκες καὶ ὑπερνικᾷ ἡ Ἀλήθεια». Ὅταν εἶπε γυναῖκες [ἐννοοῦσε] τὶς ἀρετές, ποὺ ὁδηγοῦν στὴν θέωσι, ἀπὸ τὶς ὁποῖες συγκροτεῖται ἡ ἀγάπη, ποὺ ἑνώνει τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸν Θεὸ καὶ μεταξύ τους. Ἡ ὁποία ἁρπάζει τὴν ψυχὴ ἀπ᾽ ὅλα, [ὅσα εὑρίσκονται] κάτω ἀπὸ γένεσι καὶ φθορὰ καὶ ἀπὸ τὶς νοερὲς οὐσίες, [ποὺ εἶναι] πάνω ἀπ᾽ αὐτά. Καὶ τὴν περιπλέκει μὲ τὸν Ἴδιο τὸν Θεὸ μὲ μιὰ ἐρωτικὴ συνένωσι, καθ᾽ ὅσον εἶναι δυνατὸν στὴν ἀνθρώπινη φύ-

τὴν ἄχραντον καὶ θείαν μυστικῶς δημιουργοῦσα συμβίωσιν. Ἀλήθειαν δὲ φήσας, τὴν μόνην καὶ μίαν αἰτίαν τῶν ὄντων, καὶ ἀρχήν, καὶ βασιλείαν, καὶ δύναμιν καὶ δόξαν, ἐξ ἧς καὶ δι᾽ ἣν πάντα γέγονέ τε καὶ γίνεται, καὶ πρὸς τὸ εἶναι ὑπ᾽ αὐτῆς καὶ δι᾽ αὐτῆς συγκρατεῖται· καὶ ὑπὲρ ἧς πᾶσα τοῖς φιλοθέοις ἐστὶ σπουδή τε καὶ κίνησις.

λα΄. Διὰ μὲν τῶν γυναικῶν, τὸ τέλος ἐνεδείξατο τῶν ἀρετῶν, τὴν ἀγάπην· ὅπερ ἐστὶν ἡ κατ᾽ ἔφεσιν τοῦ φύσει ἀγαθοῦ τῶν μετεχόντων ἀδιάπτωτος ἡδονὴ καὶ ἀδιαίρετος ἕνωσις· διὰ δὲ τῆς ἀληθείας τὸ πέρας πασῶν ἐπεσήμανε τῶν γνώσεων, καὶ αὐτῶν πάντων τῶν γινωσκομένων· εἰς ὅπερ ὡς ἀρχὴν καὶ πέρας πάντων τῶν ὄντων αἱ κατὰ φύσιν κινήσεις γενικῷ τινι λόγῳ συνέλκονται· πάντα νικώσης κατὰ φύσιν ὡς ἀληθείας τῆς τῶν ὄντων ἀρχῆς καὶ αἰτίας, καὶ πρὸς ἑαυτὴν συνελκούσης τῶν γεγονότων τὴν κίνησιν.

λβ΄. Τῇ καθ᾽ ὑπεροχὴν στε-

σι, καὶ δημιουργεῖ κατὰ μυστικὸ τρόπο τὴν ἀμόλυντη καὶ θεία συμβίωσι. Ὅταν δὲ εἶπε: «Ἀλήθεια» [ἐννοοῦσε] τὴν Μοναδικὴ καὶ Μία Αἰτία τῶν ὄντων καὶ ἀρχὴ καὶ βασιλεία καὶ δύναμι καὶ δόξα, ἐκ τῆς ὁποίας καὶ γιὰ τὴν ὁποία καὶ ἔχουν δημιουργηθῆ τὰ πάντα καὶ δημιουργοῦνται καὶ συγκρατοῦνται στὸ εἶναι [στὴν ὕπαρξι] ἀπ᾽ Αὐτὴν καὶ διὰ μέσου Αὐτῆς. Καὶ ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἐκδηλώνεται ἀπὸ τοὺς φιλοθέους κάθε ἐπιμέλεια καὶ κίνησι.

31. Διὰ μὲν τῶν γυναικῶν, [ποὺ ἀνέφερε προηγουμένως] ὑπέδειξε τὸ ἄκρον τῶν ἀρετῶν, δηλαδὴ τὴν ἀγάπη· τὸ ὁποῖο, ἀκριβῶς, εἶναι ἡ ἀδιασάλευτη ἡδονὴ καὶ ἡ ἀδιάσπαστη ἕνωσι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι μετέχουν, κατὰ τὴν ἔφεσί [τους], στὸ φύσει Ἀγαθὸ [στὸν Θεό]. Διὰ δὲ τῆς Ἀληθείας, [ποὺ εἶπε], ἐπεσήμανε τὴν περάτωσι ὅλων τῶν γνώσεων, [ἀλλὰ ἀκόμη] καὶ ὅλων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ὑπόκεινται στὴν γνῶσι. Πρὸς Αὐτό, [δηλαδὴ τὸ φύσει Ἀγαθὸ - τὸν Θεό], ὡς ἀρχὴ καὶ πέρας ὅλων τῶν ὄντων, προσελκύονται ἀπὸ κάποιο γενικὸ λόγο, ὅλες οἱ κατὰ φύσιν κινήσεις. Ἐπειδὴ ἡ Ἀρχὴ καὶ ἡ Αἰτία τῶν ὄντων, ὡς Ἀλήθεια, φυσικῷ τῷ τρόπῳ, νικᾶ τὰ πάντα καὶ ἕλκει πρὸς τὸν ἑαυτό της τὴν κίνησι τῶν ὄντων [τῶν δημιουργημάτων].

32. Ἡ Ἀλήθεια, ὡς τὸ ἕνα καὶ

ρήσει τῶν πολλῶν ὡς ἓν καὶ μόνον ἡ ἀλήθεια πέφυκεν ἀναφαίνεσθαι, καλύπτουσα πάντων τῶν νοεῖν ἢ νοεῖσθαι δυναμένων τὰς γνωστικὰς δυνάμεις, ὡς ὑπὲρ τὰ νοοῦντά τε καὶ νοούμενα καθ' ὕπαρξιν ὑπερούσιον οὖσα· καὶ ἀπείρῳ δυνάμει τὰς κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῶν ὄντων ἀκρότητας περιγράφουσα, πᾶσαν πάντων πρὸς ἑαυτὴν συνέλκει κίνησιν· τοῖς μὲν παρεχομένη γνῶσιν ἀρίδηλον, ἧς ἐστερήθησαν χάριτος· τοῖς δὲ δωρουμένη κατ' αἴσθησιν ἄῤῥητον, ἧς εἶχον τὴν ἔφεσιν ἀγαθότητος, τῇ μεθέξει φανερὰν τὴν ἐπίγνωσιν.

λγ΄. Ὁ νοῦς, σοφίας ὄργανον, φησίν· ὁ λόγος, γνώσεως· ἡ κατ' ἄμφω φυσικὴ πληροφορία, τῆς κατ' ἄμφω συνισταμένης πίστεως· τοῦ δὲ τῶν ἰαμάτων χαρίσματος, ἡ φυσικὴ φιλανθρωπία. Πᾶν γὰρ χάρισμα θεῖον, ἐπιτήδειον ἐν ἡμῖν ἔχει καὶ προσφυές, ὥσπερ δύναμιν, ἢ ἕξιν, ἢ διάθεσιν, ὄργανον δεκτικόν· οἷον ὁ τὸν νοῦν πάσης αἰσθητῶν φαν-

μοναδικό, ἐκ φύσεως, χάριν τῆς ὑπεροχῆς Της, ἀποκαλύπτεται, διὰ τῆς ἀπουσίας τῶν πολλῶν, καθὼς καλύπτει [κρύπτει] τὶς γνωστικὲς δυνάμεις ὅλων ἐκείνων, ποὺ μποροῦν νὰ νοήσουν ἢ νὰ νοηθοῦν, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ὕπαρξί της [αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν] εἶναι ὑπερούσιος, πάνω ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα καὶ νοοῦν καὶ νοοῦνται. Καὶ ἐπειδὴ προσδιορίζει μὲ ἀπεριόριστη δύναμι τὰ ἄκρα, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῶν ὄντων, ἑλκύει πρὸς τὸν ἑαυτό Της ὅλη τὴν κίνησι ὅλων [τῶν ὄντων], παρέχοντας σὲ ἄλλους μὲν ὁλοφάνερη γνῶσι τῆς Χάριτος, τὴν ὁποία ἐστερήθησαν, σὲ ἄλλους δὲ δωρίζοντας, κατὰ μυστικὴ αἴσθησι, τὴν ἀκριβῆ γνῶσι, μὲ φανερὴ μέθεξι, τῆς Ἀγαθότητος, στὴν ὁποία εἶχαν [στραμμένη] τὴν ἔφεσι.

33. Ὁ νοῦς, λέγει, [εἶναι] ὄργανο τῆς σοφίας· τὸ λογικὸ [δὲ εἶναι ὄργανο] τῆς [θείας] γνώσεως. Ἡ φυσικὴ ἐσωτερικὴ πληροφορία βάσει καὶ τῶν δύο [καὶ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ λογικοῦ εἶναι ὄργανο] τῆς πίστεως, ἡ ὁποία συγκροτεῖται βάσει καὶ τῶν δύο [τῆς σοφίας καὶ τῆς θείας γνώσεως]. Τοῦ δὲ χαρίσματος τῶν ἰαμάτων [ὄργανο εἶναι] ἡ φυσικὴ φιλανθρωπία. Διότι κάθε θεῖο χάρισμα ἔχει μέσα μας [κάποιο] ὄργανο, δεκτικὸ [τοῦ χαρίσματος], κατάλληλο καὶ πρόσφορο, ὅπως ἀκριβῶς [μία] δύναμι ἢ πνευματικὴ κατάστασι ἢ διάθεσι· ὅπως παραδείγματος χάριν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔκανε τὸν νοῦ [του]

τασίας ποιήσας καθαρόν, δέχεται σοφίαν· ὁ δὲ τὸν λόγον τῶν ἐμφύτων παθῶν, θυμοῦ, λέγω καὶ ἐπιθυμίας, καταστήσας δεσπότην, δέχεται γνῶσιν· ὁ δὲ τὴν κατὰ νοῦν καὶ λόγον περὶ τὰ θεῖα ἀσάλευτον πληροφορίαν ἔχων, τὴν πάντα δυναμένην δέχεται πίστιν· ὁ δὲ τὴν φυσικὴν κατορθώσας φιλανθρωπίαν, μετὰ τὴν τελείαν τῆς φιλαυτίας ἀναίρεσιν, ἰαμάτων δέχεται χαρίσματα.

λδ΄. Ἕκαστος ἡμῶν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐν αὐτῷ πίστεως[11], φανερουμένην κέκτηται τοῦ Πνεύματος τὴν ἐνέργειαν· ὥστε ταμίας ὑπάρχει τῆς χάριτος ἕκαστος ἑαυτοῦ· καὶ οὔ ποτε ἂν εὖ φρονῶν ἄλλῳ φθονήσειεν ἐν εὐδοκιμοῦντι ταῖς χάρισιν, ἐπ᾽ αὐτῷ κειμένης τῆς δεκτικῆς τῶν θείων ἀγαθῶν διαθέσεως.

λε΄.[β΄] *Αἴτιον εἶναι (φησὶ) τῆς θείων διανομῆς ἀγαθῶν, τὸ μέτρον τῆς ἑκάστου πίστεως. Καθὼς γὰρ πιστεύομεν, καὶ τὴν ἐπὶ τὸ πράττειν τῆς προθυμίας ἐπίδοσιν ἔχομεν. Ὁ γοῦν πράττων, κατὰ τὴν*

καθαρὸ ἀπὸ κάθε φαντασία τῶν αἰσθητῶν, δέχεται σοφία· ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος κατέστησε τὸ λογικό [του] κυρίαρχο τῶν ἐμφύτων παθῶν, ἐννοῶ, τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας, δέχεται [θεία] γνῶσι. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος ἔχει σταθερὰ [μόνιμη] τὴν ἐσωτερικὴ πληροφορία περὶ τὰ θεῖα, ὡς πρὸς τὸν νοῦ καὶ τὸ λογικό, [αὐτὸς] δέχεται τὴν πίστι, ἡ ὁποία δύναται [νὰ κάνῃ] τὰ πάντα. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος κατόρθωσε τὴν φυσικὴ φιλανθρωπία, μετὰ τὴν ὁλοκληρωτικὴ ἀποβολὴ τῆς φιλαυτίας [του], δέχεται τὰ χαρίσματα τῶν ἰαμάτων.

34. Καθένας ἀπὸ ἐμᾶς, σύμφωνα μὲ τὴν ἀναλογία τῆς πίστεως, [ἡ ὁποία ὑπάρχει] σ᾽ αὐτόν, ἀποκτᾶ ἐμφανῆ τὴν ἐνέργεια τοῦ [Ἁγίου] Πνεύματος. Ὥστε καθένας εἶναι ταμίας [διαχειριστὴς] τῆς Χάριτος γιὰ τὸν ἑαυτό του. Καὶ οὐδέποτε, ἐὰν φρονῇ κατὰ Θεόν, θὰ φθονήσῃ ἄλλον, ὅταν προοδεύῃ στὰ χαρίσματα, διότι σ᾽ αὐτὸν βρίσκεται ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασι, ἡ δεκτικὴ τῶν θείων ἀγαθῶν.

35. Αἰτία, λέγει, τῆς διανομῆς τῶν θείων ἀγαθῶν εἶναι τὸ μέτρο τῆς πίστεως τοῦ καθενός. Διότι μὲ τὸν τρόπο, ποὺ πιστεύομε, ἔχομε ἀνάλογα τὴν αὔξησι τῆς προθυμίας, γιὰ νὰ πράτττωμε. Ἐκεῖνος, λοιπόν, ὁ ὁποῖος πράττει, ἀναλό-

ἀναλογία τῆς πράξεως ἐπιδείκνυται τὸ μέτρον τῆς πίστεως, δεχόμενος ὡς ἐπίστευσε τὸ μέτρον τῆς χάριτος· ὁ δὲ μὴ πράττων, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἀπραξίας ἐπιδείκνυται τὸ μέτρον τῆς ἀπιστίας, δεχόμενος ὡς ἠπίστησε τῆς χάριτος τὴν στέρησιν. Οὐκοῦν κακῶς ποιεῖ βασκαίνων τοῖς κατορθοῦσιν ὁ φθονερός, ἐπ' αὐτῷ σαφῶς, καὶ οὐκ ἐπ' ἄλλω κειμένης τῆς τῶν πιστεύειν τε καὶ πράττειν, καὶ πρὸς τὸ μέτρον τῆς πίστεως ἐρχομένην δέξασθαι τὴν χάριν ἐπιλογῆς.

λς'. Ὁ τῶν καλῶν ἐραστής, κατὰ πρόνοιαν σοφίας λόγοις ἑκουσίως ἐπείγεται πρὸς τὴν τῆς θεώσεως χάριν. Ὁ δὲ τούτων ἀνέραστος, κατὰ δικαίαν κρίσιν, παιδείας τρόπους, ἀκουσίως κακίας ἀπάγεται. Ὁ μὲν ὡς φιλόθεος διὰ τῆς προνοίας θεούμενος· ὁ δὲ διὰ τῆς κρίσεως, ὡς φιλόϋλος εἰς κατάκρισιν ἐλθεῖν μὴ συγχωρούμενος. Ὁ γὰρ Θεὸς ὡς ἀγαθός, σοφίας μὲν λόγοις θεραπεύει τοὺς θέλοντας· παιδείας δὲ τρόποις,

γως μὲ τὴν πρᾶξι, ἀποδεικνύει καὶ τὸ μέτρο τῆς πίστεώς [του], μὲ τὸ νὰ δέχεται τὸ μέτρο τῆς Χάριτος [σὲ τέτοιο βαθμό], ὅσο ἐπίστευσε. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος δὲν πράττει, ἀναλόγως μὲ τὸν [βαθμὸ] τῆς ἀπραξίας, ἀποδεικνύει τὸ μέτρο τῆς ἀπιστίας [του], μὲ τὸ νὰ δέχεται τὴν στέρησι τῆς Χάριτος [σὲ τέτοιο βαθμό], ὅσο ἀπίστησε. Ἑπομένως, κακῶς κάνει ὁ φθονερὸς νὰ φθονῇ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι κατορθώνουν [τὶς ἀρετές], διότι σ' αὐτὸν ἀπόκειται, σαφῶς, καὶ ὄχι σὲ ἄλλον ἡ ἐπιλογὴ καὶ νὰ δεχθῇ τὴν Χάρι ἐκείνων, ποὺ πιστεύουν καὶ ἐπιπλέον πράττουν, ἡ ὁποία ἐπέρχεται ἀναλόγως καὶ πρὸς τὸ μέτρο τῆς πίστεως.

36. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐραστὴς τῶν καλῶν, σπεύδει μὲ τὴν θέλησί του, μὲ τὴν [βοήθεια] τῆς θείας Προνοίας, πρὸς τὴν Χάρι τῆς θεώσεως, διὰ τῶν λόγων τῆς σοφίας. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει ἔρωτα γιὰ αὐτὰ [τὰ καλά], σύμφωνα μὲ τὴν δικαία κρίσι [τοῦ Θεοῦ], μὲ παιδαγωγικοὺς τρόπους, χωρὶς τὴν θέλησί του, ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν κακία. Ὁ μὲν [πρῶτος], ἐπειδὴ εἶναι φιλόθεος, θεώνεται διὰ τῆς Προνοίας [τοῦ Θεοῦ]· ὁ δὲ [ἄλλος] διὰ τῆς [δικαίας τοῦ Θεοῦ] κρίσεως, ἐπειδὴ εἶναι φιλόϋλος, δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ φθάσῃ στὴν καταδίκη. Διότι ὁ Θεὸς, ὡς ἀγαθὸς, μὲ τοὺς λόγους μὲν τῆς σοφίας καλλιεργεῖ ἐκείνους, ποὺ θέλουν, ἐνῶ, μὲ παιδαγωγικοὺς τρόπους, θερα-

τοὺς πρὸς ἀρετὴν δυσκινήτους ἰᾶται.

λζ'. Ἡ μὲν ὄντως πίστις, ἀλήθειά ἐστι συνεκτική τε καὶ συστατική, ψεῦδος οὐκ ἔχουσα. Ἡ δὲ ἀγαθὴ συνείδησις, τὴν τῆς ἀγάπης ἐπιφέρεται δύναμιν, ὡς μηδὲ μίαν ἔχουσα παράβασιν ἐντολῆς.

λη'. Καὶ ἐπαναπαύσεται, φησίν, ἐπ' αὐτόν, ἑπτὰ πνεύματα· πνεῦμα σοφίας, πνεῦμα συνέσεως, πνεῦμα γνώσεως, πνεῦμα ἐπιστήμης, πνεῦμα βουλῆς, πνεῦμα ἰσχύος, πνεῦμα φόβου Θεοῦ[12]*. Ἔστι δὲ ἴδιον τῶν πνευματικῶν τούτων χαρισμάτων, φόβου μέν, ἡ ἀποβολὴ τῶν κακῶν· ἰσχύος δέ, ἡ πρᾶξις τῶν ἀγαθῶν· βουλῆς δέ, ἡ τῶν ἀντικειμένων διάκρισις· ἐπιστήμης δέ, ἡ τῶν καθηκόντων ἀνόθευτος εἴδησις· γνώσεως δέ, ἡ κατ' ἐνέργειαν τῶν ἐν ταῖς ἀρεταῖς θείων λόγων περίληψις· συνέσεως δέ, ἡ πρὸς τὰ γνωσθέντα διόλου τῆς ψυχῆς συνδιάθεσις· σοφίας δέ, ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀδιάγνωστος ἕνωσις, καθ' ἣν τοῖς ἀξίοις ἡ ἔφεσις ἀπό-*

πεύει ἐκείνους, ποὺ εἶναι δυσκίνητοι πρὸς τὴν ἀρετή.

37. Ἡ πραγματικὴ μὲν πίστι εἶναι Ἀλήθεια συνεκτικὴ καὶ μαζὶ συστατική, [ἡ ὁποία καὶ συνέχει καὶ συγκροτεῖ τὰ πάντα] χωρὶς νὰ ἔχῃ ψεῦδος. Ἡ δὲ ἀγαθή συνείδησι, ἐπειδὴ δὲν ἔχει [δὲν τὴν τύπτει] καμία παράβασι ἐντολῆς, φέρει ἐπάνω της τήν δύναμι τῆς ἀγάπης.

38. Καὶ θὰ ἀναπαυθοῦν, λέγει, πάνω σ' αὐτὸν ἑπτὰ πνεύματα· τὸ πνεῦμα τῆς σοφίας, τὸ πνεῦμα τῆς συνέσεως, τὸ πνεῦμα τῆς [θείας] γνώσεως, τὸ πνεῦμα τῆς [πνευματικῆς] ἐπιστήμης, τὸ πνεῦμα τῆς ἀποφάσεως, τὸ πνεῦμα τῆς δυνάμεως, τὸ πνεῦμα τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ. Χαρακτηριστικὰ τῶν πνευματικῶν αὐτῶν χαρισμάτων εἶναι [τὰ ἑξῆς]: τοῦ μὲν φόβου [τοῦ Θεοῦ], ἡ ἀποβολὴ τῶν κακῶν· τῆς δὲ δυνάμεως, ἡ ἔμπρακτη ἔκφρασι τῶν ἀγαθῶν· τῆς δὲ ἀποφάσεως, ἡ διάκρισι ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀντίθετα [διαφορετικὰ μεταξύ τους]. Ἐνῶ τῆς [πνευματικῆς] ἐπιστήμης, ἡ γνήσια, ἀκριβὴς πληροφόρησι ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ὀφείλομε νὰ [κάνωμε], τῆς δὲ [θείας] γνώσεως, ἡ ἔμπρακτος πλήρης κατανόησι [ἀπόδοσι τοῦ περιεχομένου] τῶν θείων λόγων μέσα στὶς ἀρετές. Τῆς δὲ συνέσεως, ἡ ὁλοκληρωτικὴ διάθεσι τῆς ψυχῆς γιὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα κατεστάθησαν γνωστὰ [διὰ τῆς θείας γνώσεως]. Ἐνῶ τῆς σοφίας, ἡ ἀπερινόητη ἕνωσι μὲ τὸν Θεό, κατὰ τὴν ὁποία ἡ ἔφεσι [ἐπιθυμία γιὰ

λαυσις γίνεται, μεθέξει ποιοῦσα θεὸν τὸν μετέχοντα, καὶ τῆς θείας αὐτὸν ὑποφήτην καθιστῶσα μακαριότητος, κατὰ τὴν ἀέναον πρὸς τοὺς δεομένους τῶν θείων μυστηρίων, ἀνεκπόμπευτον προσβολήν [recte: προβολήν][γ'], καὶ διέξοδον.

λθ΄. Τὸ πνεῦμα τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, τῶν κατ᾿ ἐνέργειαν κακῶν ἐστὶν ἀποχή· τὸ δὲ πνεῦμα τῆς ἰσχύος, ἡ πρὸς ἐνέργειαν καὶ πρᾶξιν τῶν ἐντολῶν πρόθυμος ὁρμὴ καὶ κίνησις· τὸ δὲ πνεῦμα τῆς βουλῆς, ἡ ἕξις τῆς διακρίσεως, καθ᾿ ἣν σὺν λόγῳ τὰς θείας πράττομεν ἐντολάς, καὶ τῶν κρειττόνων διαιροῦμεν τὰ χείρονα· τὸ δὲ πνεῦμα τῆς ἐπιστήμης, ἡ τῶν κατ᾿ ἀρετὴν τῆς πράξεως τρόπων ἄπτωτος εἴδησις· καθ᾿ ἣν πράττοντες τῆς ὀρθῆς τοῦ λόγου κρίσεως οὐδαμῶς πίπτομεν· τὸ δὲ πνεῦμα τῆς γνώσεως, ἡ τῶν ἐντολῶν, καὶ τῶν ἐν αὐταῖς λόγων περίληψις, καθ᾿ οὓς οἱ τρόποι τῶν ἀρετῶν συνεστήκασι· πνεῦμα δὲ συνέσεώς ἐστιν, ἡ πρὸς τοὺς τρόπους, καὶ

τὸν Θεὸ] μετατρέπεται σὲ ἀπόλαυσι [τοῦ Θεοῦ] στοὺς ἀξίους. Αὐτὴ ἡ ἔφεσι [ἡ ἐπιθυμία γιὰ τὸν Θεὸ] κάνει θεὸ κατὰ μέθεξι, ἐκεῖνον ποὺ μετέχει καὶ καθιστᾶ αὐτὸν μύστη καὶ ἑρμηνευτὴ τῆς θείας μακαριότητος μὲ ἀέναη μυστικὴ προβολὴ [ἐμφάνισι] καὶ ἔξοδο τῶν θείων μυστηρίων πρὸς ἐκείνους ποὺ [τὰ] ἐπιθυμοῦν.

39. Τὸ πνεῦμα τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὰ κατ᾿ ἐνέργειαν κακά, [ἀπὸ τὴν διάπραξι τῆς ἁμαρτίας]. Τὸ δὲ πνεῦμα τῆς δυνάμεως [εἶναι] ἡ πρόθυμη ὁρμὴ καὶ κίνησι πρὸς ἐνέργεια καὶ ἄσκησι τῶν ἐντολῶν. Τὸ δὲ πνεῦμα τῆς ἀποφάσεως [εἶναι] ἡ πνευματικὴ κατάστασι τῆς διακρίσεως, κατὰ τὴν ὁποία, μὲ τὴν συμπαράστασι τοῦ λογικοῦ, ἐφαρμόζομε τὶς θεῖες ἐντολὲς καὶ διακρίνομε [διαχωρίζομε] τὰ χειρότερα ἀπὸ τὰ καλλίτερα. Τὸ δὲ πνεῦμα τῆς [πνευματικῆς] ἐπιστήμης [εἶναι] ἀλάνθαστος πληροφόρησι, περὶ τῶν τρόπων τῆς ἀσκήσεως, σχετικῶς μὲ τὴν ἀρετή. Ἐὰν ἐνεργοῦμε, σύμφωνα μ᾿ αὐτήν, δὲν σφάλλομε καθόλου στὴν σωστὴ κρίσι τοῦ λογικοῦ. Τὸ δὲ πνεῦμα τῆς [θείας] γνώσεως [εἶναι] ἡ πλήρης κατανόησι [ἀπόδοσι τοῦ περιεχομένου] τῶν ἐντολῶν καὶ τῶν λόγων, ποὺ [ἐνυπάρχουν] σ᾿ αὐτές, σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους ἔχουν συσταθῆ οἱ τρόποι τῶν ἀρετῶν. Πνεῦμα δὲ συνέσεως εἶναι ἡ συγκατάθεσί [μας] πρὸς [ἐφαρμογὴ] τῶν τρόπων καὶ

τοὺς λόγους τῶν ἀρετῶν συγκατάθεσις, ἢ κυριώτερον εἰπεῖν μεταποίησις καθ' ἣν σύγκρασις γίνεται τῶν φυσικῶν δυνάμεων πρὸς τοὺς τρόπους, καὶ τοὺς λόγους τῶν ἐντολῶν· πνεῦμα δὲ σοφίας ἐστίν, ἡ πρὸς τὴν αἰτίαν τῶν ἐν ταῖς ἐντολαῖς πνευματικωτέρων ἀνάληψίς τε καὶ ἕνωσις, καθ' ἣν ἀγνώστως τοὺς ἐν Θεῷ κατὰ τὸ θεμιτὸν ἀνθρώποις, ἁπλῶς μυούμενοι τῶν ὄντων λόγους, ὡς ἔκ τινος βλυστανούσης πηγῆς τῆς καρδίας, τὴν ἐν τοῖς ὅλοις ἀλήθειαν ποικίλως τοῖς ἀνθρώποις προσφέρομεν.

μ'. Ἀπὸ μὲν τῶν ἐκ Θεοῦ τελευταίων, ἡμῖν δὲ προσεχῶν, ἐπὶ τὰ πρῶτα, καὶ ἡμῶν μὲν πόῤῥω, τῷ δὲ Θεῷ προσεχῆ, καθ' ὁδὸν καὶ τάξιν ἀναβαίνομεν. Ἀπὸ γὰρ τῆς ἀργίας τῶν κακῶν διὰ φόβου, ἐπὶ τὴν τῶν ἀρετῶν δι' ἰσχύος ἐρχόμεθα πρᾶξιν· ἀπὸ δὲ τῆς τῶν ἀρετῶν πράξεως, ἐπὶ τὴν διάκρισιν τῆς βουλῆς· ἀπὸ δὲ τῆς διακρίσεως, ἐπὶ τὴν ἕξιν τῶν ἀρετῶν, ἤγουν ἐπιστήμην· ἀπὸ δὲ τῆς ἕξεως τῶν ἀρετῶν,

τῶν λόγων τῶν ἀρετῶν ἢ νὰ ποῦμε σαφέστερα ἡ μετάπλασι, κατὰ τὴν ὁποία γίνεται ὁ συγκερασμὸς τῶν φυσικῶν δυνάμεων μὲ τοὺς τρόπους καὶ τοὺς λόγους τῶν ἐντολῶν· [δηλαδὴ ἡ κατάστασι, κατὰ τὴν ὁποία οἱ φυσικές μας δυνάμεις ἐξυπηρετοῦν τὴν ἄσκησι τῶν ἐντολῶν]. Πνεῦμα δὲ σοφίας εἶναι καὶ ἡ ἀνύψωσι πρὸς τὴν Αἰτία τῶν πλέον πνευματικῶν [λόγων], ποὺ [ἐνυπάρχουν] στὶς ἐντολὲς καὶ ἡ ἕνωσι [μ' Αὐτήν]. Κατὰ [τὴν ἕνωσι] αὐτή, ἀφοῦ μυηθοῦμε ἁπλῶς[6], μὲ ἀπερινόητο τρόπο στοὺς λόγους τῶν ὄντων, ὅσον εἶναι ἐπιτρεπτὸ στοὺς ἀνθρώπους, προσφέρομε [τότε] στοὺς ἀνθρώπους, σὰν ἀπὸ κάποια πηγὴ τῆς καρδίας, ποὺ ἀναβλύζει, τὴν ἀλήθεια, ποὺ [εὑρίσκεται] σὲ ὅλα μὲ ποικίλους τρόπους.

40. Ἀπὸ ἐκεῖνα μέν, ποὺ εἶναι ἀπομακρυσμένα ἀπὸ τὸν Θεό, προσκείμενα δὲ σὲ μᾶς, ἀνεβαίνομε [τὴν κλίμακα τῶν ἀρετῶν] βῆμα πρὸς βῆμα καὶ κατὰ τάξι πρὸς τὰ πρῶτα καὶ μακριὰ μὲν [εὑρισκόμενα] ἀπὸ ἐμᾶς, προσκείμενα ὅμως στὸν Θεό. Δηλαδή, ἀπὸ τὴν ἀποχὴ τῶν κακῶν, ἕνεκα τοῦ φόβου [τοῦ Θεοῦ], φθάνομε στὴν πραγμάτωσι τῶν ἀρετῶν, διὰ [τοῦ πνεύματος] τῆς δυνάμεως· ἀπὸ τὴν πραγμάτωσι τῶν ἀρετῶν [προχωροῦμε] στὴν διάκρισι, [ποὺ δίδει τὸ πνεῦμα] τῆς ἀποφάσεως· ἀπὸ τὴν διάκρισι δὲ [ἐρχόμεθα] στὴν πνευματικὴ κατάστασι τῶν ἀρετῶν, δη-

ἐπὶ τὴν γνῶσιν τῶν ἐν αὐταῖς ταῖς ἀρεταῖς λόγων· ἀπὸ δὲ ταύτης, εἰς τὴν πρὸς τοὺς ἐγνωσμένους λόγους τῶν ἀρετῶν μεταποιητικὴν ἕξιν· φημὶ δέ, τὴν σύνεσιν· καὶ ἀπὸ ταύτης, εἰς τὴν ἁπλῆν τῆς ἐν ὅλοις ἀληθείας ἀκριβῆ θεωρίαν· ἀφ᾽ ἧς ὁρμώμενος [recte: ὁρμώμενοι], πολλοὺς καὶ ποικίλους ἐκ τῆς τῶν ὄντων αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν οὐσιῶν σοφῆς θεωρίας, εὐσεβεῖς λόγους περὶ τῆς ἀληθείας ἀποδώσομεν.

μα΄. Τὸ πρὸς ἡμᾶς κατ᾽ ἐνέργειαν πρῶτον ἀγαθόν, ὅπερ ἐστιν ὁ φόβος, τελευταῖον ἀπηριθμήσατο τῆς Γραφῆς ὁ λόγος, ὡς σοφίας ἀρχήν[13]· ἀφ᾽ οὗ κινούμενοι πρὸς τὸ τῆς σοφίας τέλος τὴν σύνεσιν ἀναβαίνομεν, μεθ᾽ ἣν προσεχεῖς αὐτῷ γινόμεθα τῷ Θεῷ, μόνην τὴν σοφίαν τῆς πρὸς αὐτὸν ἑνώσεως μεσιτεύουσαν ἔχοντες. Οὐ γάρ ἐστι δυνατὸν ἐπιλαβέσθαι σοφίας, τὸν μὴ πρότερον διὰ τοῦ φόβου, καὶ τῶν διὰ μέσου λοιπῶν χαρισμάτων, τήν τε λοίμην τῆς ἀγνοίας, καὶ τὸν τῆς

λαδὴ στὴν [πνευματικὴ] ἐπιστήμη· ἀπὸ τὴν κατάστασι δὲ τῶν ἀρετῶν [φθάνομε] στὴν γνῶσι τῶν λόγων, [ποὺ εὑρίσκονται] στὶς ἀρετές. Ἀπ᾽ αὐτὴν δὲ [ἐρχόμεθα] στὴν πνευματικὴ κατάστασι, ἡ ὁποία [μᾶς] μεταβάλλει ἀνάλογα πρὸς τοὺς λόγους τῶν ἀρετῶν, τοὺς ὁποίους ἤδη ἔχομε γνωρίσει· ἐννοῶ, δηλαδή, [ὅτι ἀποκτοῦμε] τὴν σύνεσι· καὶ ἀπ᾽ αὐτὴν [φθάνομε] στὴν ἁπλῆ καὶ γνήσια θεωρία τῆς Ἀληθείας, [ποὺ εὑρίσκεται] σὲ ὅλα. Ἀπ᾽ αὐτήν, ἐὰν ξεκινήσωμε θὰ ἑρμηνεύσωμε πολλοὺς καὶ ποικίλους εὐσεβεῖς λόγους περὶ τῆς Ἀληθείας ἀπὸ τὴν σοφὴ θεωρία καὶ τῶν αἰσθητῶν ὄντων καὶ τῶν νοερῶν οὐσιῶν.

41. Τὸ σχετικὸ μὲ μᾶς πρῶτο ἀγαθό, κατὰ τὴν ἀσκητικὴ πρᾶξι, τὸ ὁποῖο εἶναι ὁ φόβος [τοῦ Θεοῦ], ὁ λόγος τῆς [Ἁγίας] Γραφῆς, τὸ ἀπαρίθμησε τελευταῖο, ἐπειδὴ [εἶναι] ἀρχὴ τῆς σοφίας. Ἀπὸ τὸν ὁποῖο, ἐὰν ξεκινοῦμε, ἀνεβαίνομε πρὸς τὸ τέλος τῆς σοφίας, [δηλαδὴ] τὴν σύνεσι, μετὰ ἀπὸ τὴν ὁποία προσεγγίζομε τὸν ἴδιο τὸν Θεό, ἔχοντας μόνον τὴν σοφία νὰ μεσιτεύῃ γιὰ τὴν ἕνωσί μας μ᾽ Αὐτόν. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποκτήσῃ τὴν σοφία ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἀπέρριψε προηγουμένως, ἐντελῶς, ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, διὰ τοῦ φόβου [τοῦ Θεοῦ] καὶ διὰ τῶν ἐνδιαμέσων ὑπολοίπων χαρισμάτων, [ποὺ

κακίας κονιορτόν, ἑαυτοῦ παντελῶς ἀποσεισάμενον. Διὰ τοῦτο Θεῷ μὲν προσεχῆ τὴν σοφίαν, ἡμῖν δὲ τὸν φόβον ἡ Γραφικὴ τάξις διέθηκεν, ἵνα ἡμεῖς εὐταξίας μάθωμεν ὅρον καὶ νόμον.

μβ'. Διὰ τούτων οὖν ἀναβαίνοντες τῶν ὀφθαλμῶν τῆς πίστεως, ἤγουν φωτισμῶν, πρὸς τὴν θείαν τῆς σοφίας συναγόμεθα μονάδα· τὴν γεγενημένην δι' ἡμᾶς τῶν χαρισμάτων διαίρεσιν, πρὸς τὴν αἰτίαν τῶν χαρισμάτων συνάγοντες, ταῖς κατὰ μέρος τῶν ἀρετῶν ἐπιβάσεσι, μηδὲν τῶν εἰρημένων, συνεργείᾳ Θεοῦ, παραλιμπάνοντες, ἵνα μὴ κατ' ὀλίγον ἀμελοῦντες τυφλὴν ἡμῶν τὴν πίστιν καὶ ἀνόμματον καταστήσωμεν, οὐκ ἔχουσαν τοὺς διὰ τῶν ἔργων τοῦ πνεύματος φωτισμούς, καὶ κολασθῶμεν δικαίως εἰς ἀπείρους αἰῶνας, ὡς ἐν αὐτοῖς κατὰ πίστιν, ὅσον τὸ ἐφ' ἡμῖν, τοὺς θείους ἐκτυφλώσαντες ὀφθαλμούς.

μγ'. Πᾶς ὁ τῆς πίστεως ἐν αὐτῷ διὰ τῆς ἀργίας τῶν ἐντολῶν, τοὺς τοιούτους ἀνο-

προαναφέραμε], καὶ τὴν λοιμώδη ἀσθένεια τῆς ἀγνοίας καὶ τὴν σκόνη τῆς κακίας. Γι' αὐτὸ ἡ τάξι, [ποὺ χρησιμοποίησε ἡ Ἁγία] Γραφή, ἔθεσε στὸν Θεὸ μὲν προσκείμενη τὴν σοφία, σ' ἐμᾶς δὲ τὸν φόβο [τοῦ Θεοῦ], γιὰ νὰ μάθωμε ἐμεῖς τὸν ὅρο καὶ τὸν νόμο τῆς εὐταξίας, [τῆς καλῆς τάξεως, ὡς πρὸς τὴν ἀνάβασι τῶν ἀρετῶν].

42. Ἀνεβαίνοντας, λοιπόν, διὰ αὐτῶν τῶν ὀφθαλμῶν τῆς πίστεως, δηλαδή, διὰ τῶν [θείων] φωτισμῶν, συνενωνόμεθα μὲ τὴν θεία Μονάδα τῆς Σοφίας· ἑνώνοντας στὴν Αἰτία τῶν χαρισμάτων τὴν διανομὴ τῶν χαρισμάτων, ἡ ὁποία ἔγινε γιὰ χάρι μας. [Αὐτὸ ἐπιτυγχάνεται] μὲ τὶς ἐπὶ μέρους ἀναβάσεις τῶν ἀρετῶν, [μὲ ἐπιμέλεια], χωρὶς νὰ παραλείπωμε, μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, τίποτα ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔχουν λεχθῆ, γιὰ νὰ μὴν καταστήσωμε τὴν πίστι μας τυφλὴ καὶ ἀόμματη, μὲ τὸ νὰ ἀμελοῦμε λίγο λίγο, ἐπειδὴ δὲν θὰ ἔχῃ, διὰ τῶν ἔργων [τῆς ἀρετῆς], τοὺς φωτισμοὺς τοῦ [Ἁγίου] Πνεύματος καὶ [ἔτσι] θὰ κολασθοῦμε δικαίως στοὺς ἀπεράντους αἰῶνες, ἐπειδὴ τυφλώσαμε, ὅσο ἐξηρτᾶτο ἀπὸ ἐμᾶς, τοὺς θείους ὀφθαλμούς, τοὺς σχετικοὺς μὲ τὴν πίστι, ἐξορύσσοντάς [τους] ἀπὸ μέσα μας.

43. Καθένας, ὁ ὁποῖος ἐξόρυξε [ἔβγαλε] αὐτοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς πίστεως ἀπὸ μέσα του, [δηλα-

ρύξας ὀφθαλμούς, πάντως κατάκριτος, μηκέτι τὸν Θεὸν ἔχων εἰς αὐτὸν ἐπιβλέποντα. Εἰ γὰρ τὰς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος, φησίν, ὀφθαλμοὺς Κυρίου προσαγορεύει ὁ λόγος[14]*, ὁ μὴ τούτους τῇ πράξει τῶν ἐντολῶν διανοίγων, ἐπιβλέποντα τὸν Θεὸν αὐτὸν οὐκ ἔχει. Δι᾿ ἄλλων γὰρ ὡς εἰκὸς ὀφθαλμῶν ἐπισκοπεῖν τοὺς ἐπὶ γῆς οὐ πέφυκεν ὁ Θεός, εἴπερ θείας ὁράσεως ἀκτίς ἐστιν ὁ κατ᾿ ἀρετὴν ἡμῶν φωτισμός.*

μδ΄. Ἡ σοφία μονάς ἐστι, ταῖς ἐξ αὐτῆς διαφόροις ἀρεταῖς ἀτμήτως ἐνθεωρουμένη· καὶ μονοειδῶς ταῖς αὐτῶν ἐνεργείαις ἐπινοουμένη, καὶ πάλιν ἁπλῆ μονὰς ἀποδεικνυμένη, ταῖς πρὸς αὐτὴν τῶν ἐξ αὐτῆς ἀρετῶν ἀποκαταστάσεσιν, ὅταν ἡμεῖς, δι᾿ οὓς κατὰ τὴν ἑκάστης ἀρετῆς γένεσιν ποιεῖται τὴν πρόοδον, ἀνατατικῶς δι᾿ ἑκάστης ἀρετῆς πρὸς αὐτὴν συναγόμεθα.

με΄. Τυφλὴν ἔχει τὴν πίστιν, ὁ τὰ κατὰ τὴν πίστιν θεῖα προστάγματα μὴ ἐργαζόμενος. Εἰ γὰρ φῶς εἰ-

δὴ τοὺς φωτισμοὺς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος], διὰ τῆς ἀμελείας τῶν ἐντολῶν, [εἶναι], ὁπωσδήποτε, ἀξιοκατάκριτος καὶ δὲν ἔχει πλέον τὸν Θεὸ νὰ ἐπιβλέπῃ πάνω σ᾿ αὐτὸν [νὰ τὸν προσέχῃ]. Διότι, λέγει, ἐὰν ὁ Λόγος [τοῦ Θεοῦ] ὀνομάζῃ: «ὀφθαλμοὺς Κυρίου», τὶς ἐνέργειες τοῦ [Ἁγίου] Πνεύματος, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν διανοίγει αὐτοὺς [τοὺς ὀφθαλμούς], μὲ τὴν ἔμπρακτη ἄσκησι τῶν ἐντολῶν, δὲν τὸν ἐπιβλέπει ὁ Θεὸς [δὲν ἔχει ὁ Θεὸς στραμμένα τὰ μάτια Του ἐπάνω σ᾿ αὐτόν]. Διότι, ὅπως [εἶναι] προφανές, ὁ Θεός, ἐκ φύσεως, δὲν ἐπιβλέπει μὲ διαφορετικοὺς ὀφθαλμοὺς τοὺς [ἀνθρώπους] πάνω στὴν γῆ, ἀφοῦ, βέβαια, ἀκτίνα τῆς θείας ὁράσεως εἶναι ὁ φωτισμός, [ὁ ὁποῖος χαρίζεται] ἀνάλογα μὲ τὴν ἀρετή μας.

44. Ἡ Σοφία εἶναι Μονάδα, ἡ ὁποία θεωρεῖται, ἀδιαιρέτως, μέσα στὶς ποικίλες ἀρετές, ποὺ [προέρχονται] ἀπ᾿ Αὐτήν· καὶ κατανοεῖται μονοειδῶς [κατὰ μία μορφή] μὲ τὶς ἐνέργειες αὐτῶν [τῶν ἀρετῶν] καὶ πάλι ἀποδεικνυομένη ἁπλῆ Μονάδα μὲ τίς, πρὸς χάριν της, ὁλοκληρώσεις τῶν ἀρετῶν, [ποὺ προέρχονται] ἐξ αὐτῆς. [Αὐτὸ συμβαίνει], ὅταν ἐμεῖς, πρὸς χάριν τῶν ὁποίων, ἀναλόγως μὲ τὴν ἀπόκτησι κάθε ἀρετῆς, [μᾶς] δίδει καὶ τὴν προκοπή, ἑνωνώμεθα μὲ ἀνοδικὸ ρυθμό, διὰ μέσου κάθε ἀρετῆς, μὲ Αὐτὴν τὴν ἴδια [τὴν Σοφία].

45. Ἔχει τυφλὴ τὴν πίστι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐργάζεται τὶς θεῖες ἐντολές, τὶς σχετικὲς μὲ τὴν πίστι. Διότι, ἐὰν εἶναι φῶς τὰ προστάγ-

σι τὰ τοῦ Θεοῦ προστάγματα[15]*, δῆλον ὅτι δίχα θείου φωτός ἐστιν ὁ μὴ πράττων τὰ θεῖα προστάγματα, καὶ ψιλήν, ἀλλ' οὐκ ἀληθῆ τὴν θείαν περιφέρεται κλῆσιν.*

μς'. Οὐδεὶς ἁμαρτάνων δύναται τῆς ἁμαρτίας συνήγορον ἔχειν τῆς σαρκὸς τὴν ἀσθένειαν. Ἡ γὰρ πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον ἕνωσις, ὅλην τὴν φύσιν τῇ λύσει τῆς κατάρας ἀνέῤῥωσεν, ἀπροφάσιστον ἡμῖν ποιησαμένη τὴν πρὸς τὰ πάθη τῆς γνώμης προσπάθειαν. Ἡ γὰρ τοῦ Λόγου θεότης, κατὰ χάριν ἀεὶ συνοῦσα τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν, τὸν ἐν τῇ σαρκὶ νόμον τῆς ἁμαρτίας ἀπομαραίνει.

μζ'. Ὁ τῶν παρὰ φύσιν παθῶν διὰ τῆς εἰς Θεὸν πίστεως καὶ ἀγάπης νικήσας τὰς παραλόγους ἐπιθυμίας, εἴτ' οὖν κινήσεις, καὶ αὐτοῦ τοῦ κατὰ φύσιν ἔξω γίνεται νόμου, καὶ εἰς χώραν τῶν νοητῶν ὅλος μεταβιβάζεται, καὶ τὸ κατὰ φύσιν ὁμόφυλον, μετὰ τῶν προσγενομένων αὐτῷ τῆς ἀλλοτρίας ἑαυτῷ συνεκ-

ματα τοῦ Θεοῦ, εἶναι πρόδηλο, ὅτι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐφαρμόζει τὰ θεῖα προστάγματα, εἶναι χωρὶς θεῖο φῶς [στερεῖται τοῦ θείου φωτός], ἀλλὰ περιφέρει τὴν θεία κλῆσι γυμνὴ [χωρὶς περιεχόμενο] καὶ ὄχι ἀληθινή.

46. Κανένας, ὁ ὁποῖος ἁμαρτάνει, δὲν μπορεῖ [δὲν ἔχει δικαίωμα] νὰ ἔχῃ συνήγορο τὴν ἀσθένεια τῆς σαρκός. Διότι ἡ ἕνωσι μὲ τὸν Θεὸ Λόγο ἐξυγίανε ὅλη τὴν φύσι μὲ τὴν λύσι τῆς κατάρας, καθιστώντας ἀναπολόγητη τὴν προσπάθεια [τὴν προσκόλλησι] τῆς γνώμης μας πρὸς τὰ πάθη. Διότι ἡ Θεότης τοῦ Λόγου, ἡ ὁποία κατὰ Χάριν συνευρίσκεται πάντοτε μὲ ἐκείνους, ποὺ πιστεύουν σ' Αὐτόν, μαραίνει τελείως τὸν νόμο τῆς ἁμαρτίας στὴν σάρκα μας.

47. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος νίκησε, διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης στὸν Θεό, τὶς παράλογες ἐπιθυμίες ἢ ἀκόμη καὶ τὶς κινήσεις τῶν παρὰ φύσιν παθῶν, ἐξέρχεται καὶ ἀπ' αὐτὸν [τὸν χῶρο] τοῦ φυσικοῦ νόμου καὶ μεταφέρεται στὸν χῶρο τῶν νοητῶν, ὁλόκληρος καὶ [ἐκεῖνο, ποὺ εἶναι] συγγενές, ὡς πρὸς τὴν φύσι [του], μαζὶ μὲ ὅσα ἐπῆλθαν σ' αὐτόν, τὰ βγάζει ἔξω ἀπὸ τὴν ἐχθρικὴ δουλεία, μαζὶ

βάλλει δουλείας.

μη΄. Μὴ χαλινουμένη τῷ θείῳ φόβῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν ἡ γνῶσις, τύφον ἐργάζεται, ὡς οἰκεῖον τὸ δεδανεισμένον προβάλλεσθαι πείθουσα τὸν ἐπ᾽ αὐτῇ τυφωθέντα, πρὸς οἰκεῖον ἔπαινον τὸν ἔρανον τοῦ λόγου ποιούμενον. Ἡ δὲ πρᾶξις τῷ θείῳ συναυξάνουσα πόθῳ τὴν ὑπὲρ τὰ πρακτέα μὴ λαμβάνουσα γνῶσιν, τὸν πρακτικὸν ἐργάζεται ταπεινόφρονα, τοῖς ὑπὲρ τὴν οἰκείαν δύναμιν λόγοις πρὸς ἑαυτὸν συστελλόμενον.

μθ΄. Οὐράνιον οἰκητήριόν ἐστιν ἡ κατ᾽ ἀρετὴν ἀπαθὴς ἕξις, καὶ ἡ μηδὲν ἔχουσα πλάνης πολεμοῦν αὐτῇ νόημα γνῶσις.

ν΄. Ὥσπερ τέλος κινηθείσης μονάδος ἐστὶν ἡ μυριάς, καὶ ἀρχὴ μὴ κινηθείσης μυριάδος ἐστὶν ἡ μονάς· ἀρχὴ γὰρ παντὸς τέλους ἡ κατ᾽ αὐτὸ σαφῶς ἀκινησία καθέστηκε· καὶ τέλος πάσης ἀρχῆς, ἡ τῆς κατ᾽ αὐτὴν κινήσεως ὑπάρχει συμπλήρωσις· οὕτω καὶ ἡ πίστις, ἀρχὴ κατὰ φύσιν ἀρετῶν ὑπάρχουσα, τέλος ἔχει τοῦ

μὲ τὸν ἑαυτό του.

48. Ἡ [θεία] γνῶσι, ὅταν δὲν συγκρατῆται, κατὰ τὴν πρᾶξι, [κατὰ τὴν ἄσκησι τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς], ἀπὸ τὸν θεῖο φόβο, προκαλεῖ τὴν ἀλαζονεία, πείθοντας ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀλαζονεύθηκε ἀπ᾽ αὐτὴν [τὴν θεία γνῶσι], νὰ προβάλλῃ σὰν δικό του αὐτό, ποὺ ἔχει δανεισθῆ, λαμβάνοντας τὸ δάνειο ἀπὸ τὸν Λόγο μὲ σκοπὸ τὸν δικό του ἔπαινο. Ἡ δὲ πρᾶξι [ἡ πρακτικὴ ἀρετή], ὅταν αὐξάνεται μαζὶ μὲ τὸν θεῖο πόθο, μὴ προσλαμβάνοντας τὴν θεία γνῶσι, [ποὺ εἶναι] πάνω ἀπὸ ἐκεῖνα, ποὺ πρέπει νὰ κάνῃ [πάνω ἀπὸ τὴν πρακτικὴ ἀρετή], ἀπεργάζεται τὸν πρακτικὸ ταπεινόφρονα, διότι συμμαζεύεται πρὸς τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τοὺς λόγους [τῶν ὄντων, ποὺ εἶναι] πάνω ἀπὸ τὴν δύναμί του.

49. Οὐράνιο κατοικητήριο εἶναι ἡ σύμφωνη μὲ τὴν ἀρετὴ ἀπαθὴς κατάστασι καὶ ἡ γνῶσι, ἡ ὁποία δὲν ἔχει κανένα νόημα πλάνης νὰ τὴν πολεμᾷ.

50. Ὅπως ἀκριβῶς τέλος τῆς μονάδος, ὅταν κινηθῇ εἶναι ἡ μυριὰς καὶ ἀρχὴ τῆς μυριάδος, ἐὰν δὲν κινηθῇ εἶναι ἡ μονάς· διότι ἀρχὴ κάθε τέλους εἶναι σαφῶς ἡ ἀκινησία του· καὶ τέλος κάθε ἀρχῆς εἶναι ἡ ἐκπλήρωσι [ὁλοκλήρωσι] τῆς κινήσεως, ὅσον ἀφορᾶ αὐτή. Ἔτσι καὶ ἡ πίστι εἶναι ἡ κατὰ φύσιν ἀρχὴ τῶν ἀρετῶν, τέλος [δὲ] ἔχει τὴν

δι᾽ αὐτῶν ἀγαθοῦ τὴν συμπλήρωσιν· καὶ τὸ κατὰ φύσιν ἀγαθόν, ὡς ἀρετῶν τέλος, ἀρχὴν ἔχον τὴν πίστιν πρὸς αὐτὴν ἐνδιαθέτως συνάγεται. Πίστις γάρ ἐστιν ἐνδιάθετον ἀγαθόν, καὶ ἀγαθόν ἐστιν ἐνεργηθεῖσα πίστις· πιστὸς δὲ κατὰ φύσιν καὶ ἀγαθός ἐστιν ὁ Θεός[16]*, τὸ μέν, ὡς πρῶτον ἀγαθόν· τὸ δέ, ὡς ἔσχατον ὀρεκτόν. Ταὐτὸν δὲ ταῦτα καθέστηκε παντὶ τρόπῳ ἀλλήλοις ὄντα, μηδενὶ λόγῳ, πλὴν τοῦ κατ᾽ ἐπίνοιαν, ἀλλήλων διαιρούμενα παντελῶς, διὰ τὴν τῶν ἀπ᾽ αὐτοῦ ἀρχομένων, καὶ εἰς αὐτὸν ληγόντων κίνησιν. Ἄρα ἡ μυριάς, ἐσχάτου ὀρεκτοῦ φέρουσα τύπον, τῶν πρὸς αὐτὸ κινουμένων τελείαν περιγράφει τὴν ἔφεσιν· καὶ ἡ μονάς, πρώτου ἀγαθοῦ φέρουσα σύμβολον, τῶν ἀπ᾽ αὐτοῦ κινουμένων τελείαν ἐπιφέρεται βάσιν*[δ'].

να'. Πρώτη ἀπάθεια, ἡ παντελὴς ἀποχὴ τῶν κατ᾽ ἐνέργειαν κακῶν, ἐν τοῖς εἰσαγομένοις θεωρουμένη· δευτέρα δέ, ἡ παντελὴς κατὰ διάνοιαν περὶ τῶν κακῶν

ἐκπλήρωσι τοῦ ἀγαθοῦ, [ποὺ προέρχεται], δι᾽ αὐτῶν [τῶν ἀρετῶν]. Καὶ τὸ κατὰ φύσιν Ἀγαθό, ὡς τέλος τῶν ἀρετῶν, ἔχοντας ὡς ἀρχὴ τὴν πίστι, συνενώνεται μ᾽ αὐτὴν ἐνδιαθέτως [ἐσωτερικά]. Διότι ἡ πίστι εἶναι ἀγαθὸ τῆς διαθέσεως [τοῦ ἀνθρώπου], καὶ ἀγαθὸ εἶναι ἡ πίστι, ποὺ ἔχει ἤδη πραγματωθῆ, [ἔχει γίνει πρᾶξι]. Κατὰ φύσιν δὲ πιστὸς καὶ ἀγαθὸς εἶναι ὁ Θεός, ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ὡς τὸ πρῶτο ἀγαθό, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ὡς τὸ ἔσχατο ἐπιθυμητό. Αὐτὰ δέ, μὲ κάθε τρόπο ἔχουν γίνει νὰ εἶναι μεταξύ τους τὸ ἴδιο, καὶ γιὰ κανέναν λόγο, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν *κατ᾽ ἐπίνοιαν*, [δηλαδή, ἀποκλειστικὰ μόνο στὸ ἐπίπεδο τοῦ νοός], δὲν διαιροῦνται παντελῶς μεταξύ τους, ἕνεκα τῆς κινήσεως ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀρχίζουν ἀπ᾽ Αὐτὸν [τὸν φύσει Ἀγαθὸ] καὶ καταλήγουν σ᾽ Αὐτόν. Ἑπομένως, ἡ μυριάς, ἡ ὁποία φέρει τὸ σύμβολο τοῦ ἐσχάτου ἐπιθυμητοῦ, ὁρίζει τέλεια τὴν ἔφεσι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι κινοῦνται [κατευθύνονται] πρὸς Αὐτό. Καὶ ἡ μονάς, ἡ ὁποία εἶναι τὸ σύμβολο τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ, προσφέρει τὴν βάσι [τὴν ἀφετηρία] γι᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ξεκινοῦν ἀπ᾽ Αὐτό.

51. Πρώτη ἀπάθεια [εἶναι] ἡ ὁλοκληρωτικὴ ἀποχὴ ἀπὸ τὰ κατ᾽ ἐνέργειαν [τὰ ἔμπρακτα] κακά, ἡ ὁποία παρατηρεῖται στοὺς ἀρχαρίους [στὴν πνευματικὴ ζωή]. Δευτέρα δὲ [ἀπάθεια εἶναι] ἡ ὁλοκληρωτικὴ ἀποβολὴ τῶν λογισμῶν, ὅσον ἀφο-

συγκατάθεσιν ἀποβολὴ λογισμῶν, ἐν τοῖς μετὰ λόγου τὴν ἀρετὴν μετιοῦσι γινομένη· τρίτη δέ, ἡ κατ᾽ ἐπιθυμίαν περὶ τὰ πάθη παντελὴς ἀκινησία, ἐν τοῖς διὰ τῶν σχημάτων τοὺς λόγους νοητῶς θεωμένους [recte: θεωμένοις] τῶν ὁρωμένων· τετάρτη δὲ ἀπάθεια, ἡ καὶ αὐτῆς τῆς ψιλῆς φαντασίας παντελὴς κάθαρσις, ἐν τοῖς διὰ γνώσεως καὶ θεωρίας καθαρὸν καὶ διειδὲς ἔσοπτρον τοῦ Θεοῦ ποιησαμένοις τὸ ἡγεμονικόν, συνισταμένη. Ὁ τοίνυν καθάρας ἑαυτὸν ἐνεργείας παθῶν, καὶ τῆς ἐπ᾽ αὐτοῖς κατὰ διάνοιαν συγκαταθέσεως ἐλευθερωθείς, καὶ τῆς περὶ αὐτὰ κατ᾽ ἐπιθυμίαν κινήσεως στάσιν λαβών, καὶ τῆς αὐτῶν ψιλῆς φαντασίας τὸν νοῦν καταστήσας ἀμόλυντον, τὰς τέσσαρας γενικὰς ἀπαθείας ἔχων, ἐξέρχεται τῆς ὕλης καὶ τῶν ὑλικῶν, καὶ πρὸς τὴν νοερὰν καὶ θείαν καὶ εἰρηνικὴν τῶν νοητῶν ἐπείγεται λῆξιν.

νβ΄.ε΄ Πρώτην ἀπάθειαν (λέγει) τὴν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν τοῦ σώματος κατ᾽ ἐνέρ-

ρᾶ τὴν κατὰ διάνοια συγκατάθεσι στὰ κακά, ἡ ὁποία συμβαίνει σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι συνήθως μετέρχονται τὴν ἀρετή, ἔλλογα. Τρίτη δὲ [ἀπάθεια εἶναι] ἡ τελεία ἀκινησία, ὡς πρὸς τὴν ἐπιθυμία, γύρω ἀπὸ τὰ πάθη, [ἡ ὁποία ἐπέρχεται] σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι βλέπουν νοερῶς, διὰ μέσου τῶν σχημάτων [τους], τοὺς λόγους τῶν ὁρατῶν [ὄντων]. Τετάρτη δὲ ἀπάθεια [εἶναι] ἡ παντελὴς κάθαρσι καὶ αὐτῆς [ἀκόμη] τῆς ψιλῆς φαντασίας [τῆς γυμνῆς ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸ πιὸ μικρό], ἡ ὁποία συμβαίνει σὲ ἐκείνους, ποὺ ἀπεργάσθηκαν, διὰ τῆς θείας γνώσεως καὶ τῆς θεωρίας, τὸ ἡγεμονικό [τους] καθαρὸ καὶ διαυγὲς κάτοπτρο τοῦ Θεοῦ. Ἑπομένως, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος καθάρισε τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὴν ἐνέργεια τῶν παθῶν [ἀπὸ τὰ ἔμπρακτα πάθη] καὶ ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὴν κατὰ διάνοια συγκατάθεσι σ᾽ αὐτὰ [τὰ πάθη] καὶ ἔπαυσε τὴν κίνησι, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἐπιθυμία, γύρω ἀπ᾽ αὐτὰ [τὰ πάθη], καὶ [τέλος] κατέστησε τὸν νοῦ [του] ἀμόλυντο, [ἀκόμη καὶ] ἀπὸ τὴν ψιλὴ φαντασία αὐτῶν, [αὐτός], κατέχοντας τὶς τέσσερες γενικὲς ἀπάθειες, ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν ὕλη καὶ τὰ ὑλικὰ [πράγματα], καὶ ἐπείγεται [νὰ φθάση] πρὸς τὴν νοερὰ καὶ θεία καὶ εἰρηνικὴ κατάληξι τῶν νοητῶν.

52. Πρώτη ἀπάθεια, λέγει, τὴν κίνησι τοῦ σώματος [ἡ ὁποία εἶναι] ἄμεμπτη, ὅσον ἀφορᾶ τὴν κατ᾽ ἐνέρ-

γειαν ἀνέπαφον κίνησιν· δευτέραν δέ, τὴν κατὰ ψυχὴν τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν τελείαν ἀποβολήν, δι᾽ ἧς τῶν παθῶν ἀπομαραίνεται κατὰ τὴν πρώτην ἀπάθειαν κίνησις, ἐξάπτοντας αὐτὴν πρὸς ἐνέργειαν οὐκ ἔχουσα τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς· τρίτην δέ, τὴν περὶ τὰ πάθη τελείαν τῆς ἐπιθυμίας ἀκινησίαν, δι᾽ ἣν καὶ ἡ δευτέρα γίνεσθαι πέφυκε, τῇ τῶν λογισμῶν καθαρότητι συνισταμένη. Τετάρτην δὲ λέγει ἀπάθειαν, τὴν κατὰ διάνοιαν πασῶν τῶν αἰσθητῶν φαντασιῶν τελείαν ἀπόθεσιν, καθ᾽ ἣν ἡ τρίτη τὴν γένεσιν εἴληφεν, οὐκ ἔχουσα τὰς φαντασίας τῶν αἰσθητῶν εἰδοποιούσας αὐτῇ τῶν παθῶν τὰς εἰκόνας.

νγ΄. Παντὶ πρακτικῷ, παιδὸς καὶ παιδίσκης δίκην, ὁ λόγος καὶ ἡ διάνοια μοχθοῦσι, τοὺς κατ᾽ ἀρετὴν τῆς πράξεως τρόπους ἐπινοοῦντες τε, καὶ δημιουργοῦντες, καὶ οἷον πᾶσαν ἑαυτῶν κατὰ τῶν ἀντικειμένων τῆς πρακτικῆς πνευμάτων τῆς πονηρίας τὴν δύναμιν ἔχον-

γειαν [τὴν ἔμπρακτη] ἁμαρτία. Δεύτερη δὲ [ἀπάθεια], τὴν τελεία ἀποβολὴ τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν ἀπὸ τὴν ψυχή, διὰ τῆς ὁποίας μαραίνεται τελείως ἡ κίνησι τῶν παθῶν, κατὰ τὴν [κατάστασι] τῆς πρώτης ἀπάθειας, ἐπειδὴ δὲν ἔχει τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς νὰ τὴν διεγείρουν πρὸς τὴν ἐνέργεια [τὴν πρᾶξι τῶν παθῶν]. Τρίτη δὲ [ἀπάθεια, λέγει], τὴν τελεία ἀκινησία τῆς ἐπιθυμίας, ὡς πρὸς τὰ πάθη, μέσα ἀπὸ τὴν ὁποία εἶναι φυσικό, νὰ προέρχεται καὶ ἡ δεύτερη [ἀπάθεια], ἡ ὁποία συνίσταται στὴν καθαρότητα τῶν λογισμῶν. Τετάρτη ἀπάθεια, λέγει δέ, τὴν ὁλοκληρωτικὴ ἀπόρριψι ἀπὸ τὴν διάνοια ὅλων τῶν αἰσθητῶν [τῶν ἐφαμάρτων] φαντασιῶν, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔχει δημιουργηθῆ ἡ τρίτη [ἀπάθεια], ποὺ δὲν ἔχει τὶς φαντασίες τῶν αἰσθητῶν νὰ σχηματοποιοῦν σ᾽ αὐτὴν τὶς εἰκόνες τῶν παθῶν.

53. Σὲ κάθε πρακτικό, ἡ λογικὴ καὶ ἡ διάνοια [ἡ νοητικὴ ἱκανότητα] κοπιάζουν, ὅπως ὁ ὑπηρέτης καὶ ἡ ὑπηρέτρια, ἐπινοώντας καὶ δημιουργώντας τοὺς τρόπους, ὡς πρὸς τὴν πρακτικὴ ἀρετή, ἀντιπαρατάσσοντας, ἐπὶ παραδείγματι καὶ τὴν δύναμί τους ὁλόκληρη, ἐναντίον τῶν πονηρῶν πνευμάτων, τὰ ὁποῖα ἀντί-

τες ἀντιτεταγμένην, πληρώσαντες δὲ τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν, ἣν ὁ ἕκτος τῶν ἐνιαυτῶν παρεδήλωσεν ἀριθμός. Εἴρηται γὰρ ὅτι ὁ ἓξ ἀριθμός, τὴν πρακτικὴν σημαίνει φιλοσοφίαν· ἐλεύθεροι πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀπολύονται[17], δηλονότι τῶν ἐν τοῖς οὖσι συγγενῶν λόγων θεωρίαν ἐπερχόμενοι, ὅ τε λόγος καὶ ἡ διάνοια.

νδʹ. Ἀλλόφυλος παῖς ἐστι, καὶ παιδίσκη, ὁ θυμός, καὶ ἡ ἐπιθυμία· οὓς ὑποζεύγνυσι διὰ παντός[18] τῇ δεσποτείᾳ τοῦ λόγου, πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν ἀρετῶν, δι᾽ ἀνδρείας καὶ σωφροσύνης ὁ θεωρητικὸς νοῦς, μὴ διδοὺς αὐτοῖς παντελῶς τὴν πρὸς ἐλευθερίαν ἄφεσιν ἕως ἂν καταποθῇ τῷ νόμῳ τοῦ πνεύματος τελείως ὁ τῆς φύσεως νόμος, καθάπερ ὑπὸ ζωῆς ἀπείρου, σαρκὸς δυστήνου θάνατος[19], καὶ πᾶσα δειχθῇ καθαρῶς ἡ τῆς ἀνάρχου βασιλείας εἰκών, πᾶσαν ἔχουσα τοῦ ἀρχετύπου διὰ μιμήσεως τὴν μορφήν· καθ᾽ ἣν γενόμενος ὁ θεωρητικὸς νοῦς, ἐλευθέρους ποι-

κεινται στὴν πρακτικὴ [ἀρετή]. Ὅταν δὲ ὁλοκληρώσουν τὴν πρακτικὴ [ἐν Χριστῷ] φιλοσοφία, τὴν ὁποία ὑποδήλωσε ὁ ἀριθμὸς τῶν ἕξι ἐτῶν, διότι ἔχει λεχθῆ, ὅτι ὁ ἀριθμὸς ἕξι, σημαίνει τὴν πρακτικὴ φιλοσοφία, [τότε] καὶ ἡ λογικὴ καὶ ἡ διάνοια ἀπολύονται ἐλεύθεροι, γιὰ νὰ φθάσουν στὴν πνευματικὴ [φιλοσοφία], δηλαδὴ στὴν θεωρία τῶν συγγενῶν [τοὺς νοερῶν] λόγων μέσα στὰ ὄντα.

54. Ἀλλοεθνὴς ὑπηρέτης καὶ ὑπηρέτρια εἶναι ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία· τοὺς ὁποίους ὁ θεωρητικὸς νοῦς τοὺς τοποθετεῖ διὰ παντὸς κάτω ἀπὸ ζυγὸ μὲ τὴν δεσποτεία τῆς λογικῆς, διὰ τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς σωφροσύνης, μὲ σκοπὸ τὴν διακονία τῶν ἀρετῶν, χωρὶς νὰ δίδῃ σ᾽ αὐτοὺς καθόλου δικαίωμα ἢ δυνατότητα πρὸς ἐλευθερία, ἕως ὅτου καταποθῇ ἀπὸ τὸν νόμο τοῦ πνεύματος τελείως ὁ νόμος τῆς φύσεως, ὅπως ἀκριβῶς [καταπίνεται] ὁ θάνατος τῆς δυστυχοῦς σαρκὸς ἀπὸ τὴν ἄπειρο Ζωή, καὶ [τότε] θὰ ἀποκαλυφθῇ καθαρὰ ἡ εἰκόνα τῆς ἀνάρχου Βασιλείας, ἡ ὁποία θὰ ἔχῃ, διὰ μιμήσεως, ἀκεραία τὴν μορφὴ τοῦ Ἀρχετύπου. Σ᾽ αὐτὴν [τὴν κατάστασι μόνον τῆς ἀνάρχου Βασιλείας τοῦ Θεοῦ], ὅταν εὑρεθῇ ὁ θεωρητικὸς νοῦς, ἀφήνει ἐλευθέ-

εἶται τόν τε θυμόν, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν· τὴν μέν, πρὸς τὴν ἀκήρατον τοῦ θείου ἔρωτος ἡδονὴν καὶ τὴν ἄχραντον θέλξιν μετασκευάζων· τὸν δέ, πρὸς ζέσιν πνευματικήν, καὶ διάπειρον ἀεικινησίαν, καὶ σώφρονα μανίαν μεταβιβάζων.

νε΄. Ἀνάρχου Βασιλείας ἐστὶν εἰκών, ἡ τοῦ νοῦ περὶ τὴν ἀληθῆ γνῶσιν ἀτρεψία, καὶ ἡ τῆς αἰσθήσεως περὶ τὴν ἀρετὴν ἀφθαρσία· τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, κατὰ τὴν ἐν πνεύματι πρὸς τὸν νοῦν τῆς αἰσθήσεως μεταποίησιν, μόνῳ τῷ θείῳ νόμῳ τοῦ πνεύματος ἀλλήλοις συνδεδεμένων, καθ᾿ ἣν τὴν ἀεικίνητον τοῦ λόγου καὶ ζῶσαν διαπαντὸς ἔχουσι διϊκνουμένην ἐνέργειαν· ἐν ᾗ πᾶσα παντελῶς ἄπεστι πρὸς τὸ θεῖον ἀπέμφασις.

νϛ΄. Ἐνεργουμένην ἐπιθυμίαν εἶναί φασι τὴν ἡδονήν, εἴπερ παρὸν ἀγαθόν, κατὰ τὸν αὐτῆς ἐστιν ὁρισμόν· ἀνενέργητον δὲ ἡδονήν, τὴν ἐπιθυμίαν, εἴπερ μέλλον ἀγαθόν, κατὰ τὸν αὐτῆς ὁρισμόν· τὸν δὲ θυμόν, μανίας μελετωμένην κίνησιν· καὶ

ρους καὶ τὸν θυμὸ καὶ τὴν ἐπιθυμία· τὴν μὲν [ἐπιθυμία], μεταστρέφοντάς την πρὸς τὴν ἄσπιλη ἡδονὴ τοῦ θείου ἔρωτος καὶ σὲ ἄχραντο θέλξι· τὸν δὲ [θυμὸ] μετατρέποντάς τον σὲ πνευματικὴ θέρμη καὶ ἄπειρη ἀκατάπαυστη κίνησι καὶ σώφρονα μανία.

55. Εἰκόνα τῆς ἀνάρχου Βασιλείας, εἶναι ἡ ἀτρεψία[7] τοῦ νοός, ὡς πρὸς τὴν ἀληθινὴ [θεία] γνῶσι, καὶ ἡ ἀφθαρσία[8] τῆς αἰσθήσεως, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἀρετή, ἐὰν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα εἶναι συνδεδεμένα μεταξύ τους, μόνον μὲ τὸν θεῖο νόμο τοῦ Πνεύματος, σύμφωνα μὲ τὴν ἐν πνεύματι μεταποίησι τῆς αἰσθήσεως ἐν σχέσει πρὸς τὸν νοῦν, [ὅπου] κατὰ [τὴν κατάστασι] αὐτὴ διαπερνῶνται [ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα] συνεχῶς ἀπὸ τὴν ἀεικίνητη καὶ ζωντανὴ ἐνέργεια τοῦ Λόγου, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀπουσιάζει παντελῶς κάθε ἀντίφασι πρὸς τὸ Θεῖο.

56. Λέγουν, ὅτι ἡ ἡδονὴ εἶναι ἐπιθυμία ἐνεργουμένη[9], [ποὺ ἔγινε, δηλαδή, πρᾶξι], ἐὰν βέβαια εἶναι παρὸν [τὸ ἐπιθυμούμενο] ἀγαθό, σύμφωνα μὲ τὸν δικό της προσδιορισμό, [ὅτι κάτι εἶναι γιὰ αὐτὴ ἐπιθυμητό]. Ἀνενέργητη δὲ ἡδονὴ [λέγουν, ὅτι εἶναι] ἡ ἐπιθυμία, ἐάν, βέβαια, σύμφωνα μὲ τὸν προσδιορισμό της, [τὸ ἐπιθυμητὸ ἀγαθὸ δὲν εἶναι παρόν, ἀλλὰ] πρόκειται νὰ ἔλθῃ. Ὁ δὲ θυμὸς [λέγουν, ὅτι εἶναι] κίνησι μανίας, ἡ ὁποία μελε-

τὴν μανίαν, θυμὸν ἐνεργούμενον. Ὁ γοῦν ταύτας ὑποτάξας τῷ λόγῳ τὰς δυνάμεις, εὑρήσει τὴν μὲν ἐπιθυμίαν, αὐτῷ γινομένην ἡδονήν, κατὰ τὴν ἐν χάριτι πρὸς τὸ Θεῖον τῆς ψυχῆς ἄχραντον συμπλοκήν· τὸν δὲ θυμόν, ζέσιν ἀκήρατον, τῆς περὶ τὸ θεῖον ἡδονῆς φρουρητικήν, καὶ σώφρονα μανίαν, κατὰ τὴν ἔφεσιν τῆς ψυχῆς θελκτικῆς δυνάμεως ἀπὸ τῶν ὄντων τελείως ἐκστατικήν. Οὐκοῦν ἕως ἐν ἡμῖν ὁ κόσμος ζῇ, καὶ ἡ πρὸς τὰ ὑλικὰ τῆς ψυχῆς ἑκούσιος σχέσις, οὐ δεῖ ταύταις παρέχειν ἐλευθερίαν ταῖς δυνάμεσι, μήπως μιγεῖσαι τοῖς αἰσθητοῖς ὡς ὁμοφύλοις, πολεμήσωσι τὴν ψυχήν, καὶ λάβωσι αὐτὴν δορυάλωτον γεγενημένην τοῖς πάθεσιν, ὡς πάλαι τὴν Ἱερουσαλὴμ οἱ Βαβυλώνιοι[20]. Τὸν γὰρ αἰῶνα καθ᾽ ὃν τοὺς ἀλλοφύλους παῖδας δουλεύειν ὁ νόμος ἐκέλευσε[21], τὴν πρὸς τὸν κόσμον τοῦτον, ἤγουν τὴν παροῦσαν ζωὴν γνωμικὴν τῆς ψυχῆς ἐσήμανε σχέσιν ὁ λόγος, διὰ τῶν ἱστο-

τᾶται [στὸν λογισμὸ] καὶ ἡ μανία [λέγουν ὅτι εἶναι] θυμὸς ἐνεργούμενος [μὲ ἔμπρακτη ἔκφρασι]. Ἑπομένως ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὑπέταξε στὴν λογικὴ τὶς δυνάμεις [αὐτές, δηλαδὴ τὸν θυμὸ καὶ τὴν ἐπιθυμία] θὰ εὕρῃ, τὴν μὲν ἐπιθυμία νὰ μετατρέπεται σὲ ἡδονή, κατὰ τὴν ἐν Χάριτι ἄχραντο συμπλοκὴ τῆς ψυχῆς μὲ τὸ Θεῖο, τὸν δὲ θυμὸ [νὰ μεταβάλλεται] σὲ ἀμόλυντο ζῆλο, ὁ ὁποῖος θὰ φρουρῇ τὴν ἡδονὴ γύρω ἀπὸ τὸ Θεῖο καὶ σὲ σώφρονα μανία, ἐκστατική, [ἡ ὁποία ἀπομακρύνει] τελείως ἀπὸ τὰ ὄντα τὴν θελκτικὴ δύναμι, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἔφεσι τῆς ψυχῆς. Ἑπομένως, ἕως ὅτου ζῇ μέσα μας ὁ κόσμος [τὸ κοσμικὸ φρόνημα] καὶ ἡ ἑκούσια σχέσι τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ ὑλικὰ [πράγματα], δὲν πρέπει νὰ παρέχωμε ἐλευθερία σ᾽ αὐτὲς τὶς δυνάμεις [στὸν θυμὸ καὶ τὴν ἐπιθυμία], μήπως τυχόν, ἀφοῦ ἀναμειχθοῦν μὲ τὰ αἰσθητά, ὡσὰν ὁμόφυλοι, [ποὺ εἶναι], πολεμήσουν τὴν ψυχὴ καὶ τὴν συλλάβουν αἰχμαλωτισμένη ἀπὸ τὰ πάθη, ὅπως παλιὰ οἱ Βαβυλώνιοι τὴν Ἱερουσαλήμ. Διότι, ὁ λόγος [τῆς Ἁγίας Γραφῆς], παρουσιάζοντας, διὰ τῶν ἱστορικῶν διηγήσεων τὰ νοούμενα, μὲ τὸν «αἰῶνα», κατὰ τὸν ὁποῖο ὁ νόμος διέταζε συνήθως νὰ μένουν ὑπόδουλοι οἱ ἀλλόφυλοι ὑπηρέτες, ἐσήμαινε τὴν γνωμικὴ [ἐπὶ τῇ βάσει τῆς γνώμης της] σχέσι

ρουμένων παραδεικνὺς τὰ νοούμενα.

νζ΄. Ἠργμένον λέγει τὸ κακόν· ἀρχὴν γὰρ ἔχει τὴν ἡμῶν παρὰ φύσιν κίνησιν. Οὐκ ἠργμένον δέ, τὸ ἀγαθόν, πρὸ παντὸς γὰρ αἰῶνος, καὶ χρόνου, φύσει τὸ ἀγαθόν. Νοητὸν λέγει τὸ ἀγαθόν, ὃ δεῖ μόνον νοεῖν· οὐ νοητὸν δέ, τὸ κακόν, ὅπερ δεῖ μόνον μὴ νοεῖν. Ῥητὸν δὲ λέγει τὸ ἀγαθόν· αὐτὸ γὰρ δεῖ μόνον λαλεῖσθαι· καὶ γινόμενον λέγει τὸ ἀγαθόν, κατὰ φύσιν γὰρ ὑπάρχον ἀγένητον, κατὰ χάριν διὰ φιλανθρωπίαν παρ᾽ ἡμῶν ἀνέχεται γίνεσθαι, πρὸς τὴν ἡμῶν τῶν ποιούντων, καὶ λαλούντων ἐκθέωσιν· ποιοῦμεν δὲ τὸ ἀγαθόν, ὅπερ δεῖ μονώτατον γίνεσθαι· οὐ ποιούμενον δὲ τὸ κακόν, ὅπερ δεῖ μόνον μὴ γίνεσθαι. Φθαρτὸν λέγει τὸ κακόν· φθορὰ γάρ ἐστιν ἡ τοῦ κακοῦ φύσις οὐδαμῶς κατ᾽ οὐδὲν ὕπαρξιν ἔχουσα. Ἄφθαρτον δέ, τὸ ἀγαθόν, ὡς ἀεὶ ὄν, καὶ μηδέποτε τοῦ εἶναι παυόμενον, καὶ πάντων οἷς ἐγγίνεται φρουρητικόν. Τοῦτο γοῦν τῷ μὲν λογιστικῷ,

τῆς ψυχῆς, πρὸς τὸν κόσμο τοῦτο, δηλαδὴ τὴν παροῦσα ζωή.

57. Λέγει, ὅτι τὸ κακὸ ἔχει ἀρχή· ἀρχή, βέβαια, ἔχει τὴν δική μας παρὰ φύσιν κίνησι. Τὸ ἀγαθό, ὅμως [λέγει], ὅτι δὲν ἔχει ἀρχή, διότι τὸ ἀγαθὸ [ὑπάρχει] ἐκ τῆς φύσεώς [του], πρὶν ἀπὸ κάθε αἰῶνα καὶ χρόνο. Τὸ ἀγαθό, λέγει [εἶναι] νοητό, τὸ ὁποῖο μόνο [αὐτὸ] πρέπει νὰ νοοῦμε. Τὸ κακὸ δέ, [δὲν εἶναι] νοητό, τὸ ὁποῖο μόνο [αὐτὸ] δὲν πρέπει νὰ νοοῦμε. Τὸ ἀγαθό, τὸ λέγει δὲ «ῥητὸν» [δηλαδὴ δυνάμενο νὰ λεχθῇ], διότι αὐτὸ μόνον πρέπει νὰ ἐκφράζεται – νὰ λέγεται. Ἐπὶ πλέον, λέγει, ὅτι τὸ ἀγαθὸ [εἶναι] συντελούμενο, διότι ἂν καὶ ὑπάρχει ἀγένητο, κατὰ φύσιν, ἕνεκα φιλανθρωπίας, ἀνέχεται νὰ συντελῆται κατὰ Χάριν, ἀπὸ μᾶς, μὲ σκοπὸ τὴν θέωσι τὴν δική μας, οἱ ὁποῖοι τὸ πράττομε καὶ τὸ λέγομε. Πράττομε δὲ τὸ ἀγαθό, τὸ ὁποῖο κατ᾽ ἐξοχήν, ἀποκλειστικὰ μόνο [αὐτό] πρέπει νὰ γίνεται. Ἐνῶ, ὅμως, δὲν κάνομε τὸ κακό, τὸ ὁποῖο μάλιστα μόνο δὲν πρέπει νὰ γίνεται. Λέγει, τὸ κακό, [ὅτι εἶναι] φθαρτό, διότι ἡ φθορὰ εἶναι ἡ φύσι τοῦ κακοῦ, ἡ ὁποία δὲν ἔχει καθόλου καὶ σὲ τίποτε ὑπόστασι. Τὸ δὲ ἀγαθὸ [εἶναι] ἄφθαρτο, ὡς ἀεὶ ὄν, [ἐπειδὴ πάντοτε ὑπάρχει] καὶ οὐδέποτε σταματᾶ ἀπὸ τοῦ νὰ ὑπάρχῃ, καὶ σ᾽ ἐκείνους, στοὺς ὁποίους καθίσταται ἐντός τους, τοὺς περιφρουρεῖ. Αὐτό, λοιπόν, [δηλαδὴ τὸν Ἀγαθὸ]

ζητοῦμεν· τῷ δὲ ἐπιθυμητικῷ, ποθοῦμεν· τῷ δὲ θυμικῷ, φυλάττομεν ἄσυλον· τῷ δὲ αἰσθητικῷ κατ᾽ ἐπιστήμην, ἀμιγὲς αὐτὸ τῶν ἐναντίων διακρίνομεν· τῷ δὲ φωνητικῷ, λαλοῦντες αὐτὸ ποιοῦμεν τοῖς ἀγνοοῦσι φανερόν· καὶ τῷ γονίμῳ πληθύνομεν αὐτό, μᾶλλον δὲ ἀληθὲς εἰπεῖν, ἡμεῖς κατ᾽ αὐτὸ πληθυνόμεθα.

νη΄. Δεῖ τὸν θεωρητικὸν νοῦν βασιλεύοντα τῶν ἐν τοῖς οὖσι νοημάτων τε, καὶ θεαμάτων, καὶ τῶν οἰκείων κινημάτων, ἕξιν ἄγονον ἔχειν κακίας· τουτέστι κακίαν μήτε συλλαμβάνουσαν παντελῶς, μήτε τίκτουσαν· ἐφ᾽ ἧς αὐτὸν δεῖ περὶ θεωρίαν κινούμενον φέρεσθαι, μήπως πνευματικὴν ποιούμενος τὴν τῶν ὄντων διάσκεψιν, λαθὼν περιπέσῃ τινὶ τῶν παραφθείρειν διά τινος τῶν αἰσθητῶν πεφυκότων πονηρῶν πνευμάτων, τὴν ἁγνὴν τῆς καρδίας διάσκεψιν.

νθ΄. Ὁ κενοδοξίᾳ τινί, δι᾽ ἀρετὴν ἢ γνῶσιν τρωθείς, τὴν κόμην ματαίως διατρέφων, καθάπερ Ἀβεσσαλώμ, τῆς

διὰ μὲν τοῦ λογιστικοῦ [τὸ] ἐπιζητοῦμε· διὰ δὲ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ [τὸ] ποθοῦμε· διὰ δὲ τοῦ θυμικοῦ [τὸ] προφυλάσσομε ἀσύλητο· διὰ δὲ τοῦ αἰσθητικοῦ διακρίνομε βάσει τῆς πνευματικῆς ἐπιστήμης αὐτὸ [τὸ ἀγαθὸ καὶ τὸ διατηροῦμε] καθαρὸ ἀπὸ τὰ ἀντίθετά [του]. Διὰ δὲ τοῦ φωνητικοῦ [τῆς φωνῆς], ἐνῶ ὁμιλοῦμε, καθιστοῦμε αὐτὸ [τὸ ἀγαθὸ] φανερὸ σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τὸ ἀγνοοῦν· καὶ μὲ τὴν αὐξητικὴ ἱκανότητα τὸ αὐξάνομε ἢ γιὰ νὰ ποῦμε μᾶλλον τὴν ἀλήθεια, ἐμεῖς αὐξανόμεθα μ᾽ αὐτό.

58. Πρέπει ὁ θεωρητικὸς νοῦς νὰ βασιλεύῃ ἐπάνω στὰ νοήματα καὶ στὰ θεάματα, [ποὺ εὑρίσκονται] στὰ ὄντα, [ἀκόμη] καὶ στὶς κινήσεις τους, ὥστε νὰ ἔχῃ μία πνευματικὴ κατάστασι ἀπρόσφορη γιὰ τὴν κακία· δηλαδὴ [τέτοιου εἴδους κατάστασι ποὺ] οὔτε νὰ συλλαμβάνῃ ἐντελῶς, οὔτε νὰ γεννᾷ κακία. Ἐπάνω σ᾽ αὐτὴν [τὴν κατάστασι εὑρισκόμενος] πρέπει νὰ κινῆται γύρω ἀπὸ τὴν θεωρία, μήπως τυχὸν χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ, ὅταν κάνῃ τὴν πνευματικὴ μελέτη τῶν ὄντων, περιπέσῃ σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ πονηρὰ πνεύματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν τὴν συνήθεια νὰ παραφθείρουν τὴν ἁγνὴ μελέτη τῆς καρδίας μὲ κάποιο ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ [πράγματα].

59. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐτρώθη ἀπὸ κάποια κενοδοξία, ἕνεκα τῆς ἀρετῆς [του] ἢ [θείας] γνώσεως, [αὐτὸς] διατρέφοντας μάταια τὴν κόμη [τὰ μαλλιὰ] τῆς οἰήσεως, ὅπως ἀκριβῶς ὁ

οἰήσεως ἐπιτεχνασμένην τε καὶ μεικτήν, ὥσπερ ἡμίονον, πρὸς ἀπάτην τῶν θεωμένων τὴν ἠθικὴν ἐπιδείκνυται πολιτείαν· ἐφ᾽ ἧς αἰωρούμενος, οἴεται τὸν γεννήσαντα διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ λόγου Πατέρα χειρώσασθαι, πᾶσαν βουλόμενος τὴν τῷ Πατρὶ προσοῦσαν Θεόθεν δόξαν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως, ὡς ὑπερήφανος εἰς ἑαυτὸν τυραννικῶς ἐφελκύσασθαι· ἀλλ᾽ ὁ τοιοῦτος ἐξελθὼν εἰς τὸ πλάτος τῆς ἐν πνεύματι φυσικῆς θεωρίας, πρὸς τὸν ὑπὲρ ἀληθείας λογικὸν πόλεμον, διὰ τὴν ζῶσαν αἴσθησιν, τῷ δάσει τῆς δρυὸς τῶν ὑλικῶν θεαμάτων κρατεῖται τῆς κοσμικῆς, αὐτὴν ἔχων συνδεσμοῦσαν πρὸς θάνατον, τὴν διάκενον οἴησιν, τὴν κρεμοῦσαν αὐτὸν ἀναμέσον τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀναμέσον τῆς γῆς[22]. Οὐ γὰρ ἔχει γνῶσιν ὁ κενόδοξος, καθάπερ οὐρανὸν ἀνέλκουσαν αὐτὸν τῆς κατασπώσης οἰήσεως· οὐδ᾽ αὖ πάλιν γῆν, τὴν ἐν τῇ ταπεινώσει, λέγω, βάσιν τῆς πράξεως καθέλκουσαν αὐτὸν τῆς ἀνασπώ-

Ἀβεσσαλώμ[β'], ἐπιδεικνύει τὸν ἠθικό του βίο τεχνητὸ [ψεύτικο] καὶ μεικτό, σὰν τὸν ἡμίονο [ποὺ ἔχει δύο προελεύσεις], μὲ σκοπὸ τὴν ἐξαπάτησι ἐκείνων, ποὺ τὸν βλέπουν. Ἐπάνω σ᾽ αὐτὴν [τὴν κατάστασι] αἰωρούμενος, νομίζει, ὅτι θὰ κάνῃ ὑποχείριό του τὸν [πνευματικό του] Πατέρα, ὁ ὁποῖος τὸν γέννησε μὲ τὴν διδασκαλία τοῦ [θείου] λόγου[10], ἐπειδὴ θέλει, ὡς ὑπερήφανος, [ποὺ εἶναι] ὅλη τὴν δόξα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς [θείας] γνώσεως, ἡ ὁποία εὑρίσκεται στὸν [πνευματικό του] Πατέρα ἀπὸ τὸν Θεό, νὰ τὴν ἑλκύσῃ, βίαια, πρὸς τον ἑαυτό του. Ἀλλὰ αὐτοῦ τοῦ εἴδους ὁ ἄνθρωπος, ἀφοῦ ἐξῆλθε στὸ πλάτος τῆς ἐν πνεύματι φυσικῆς θεωρίας, μὲ σκοπὸ τὸν λογικὸ πόλεμο, ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, ἕνεκα τῆς ζωντανῆς [ἀκόμη] αἰσθήσεώς [του], κρατεῖται ἀπὸ τὸ δάσος τῆς κοσμικῆς βελανιδιᾶς τῶν ὑλικῶν θεαμάτων, ἔχοντας αὐτὴν τὴν ἐντελῶς κούφια οἴησι νὰ τὸν συνδέῃ μὲ τὸν θάνατο, ἡ ὁποία τὸν κρεμάει ἀνάμεσα στὸν οὐρανὸ καὶ στὴν γῆ. Διότι ὁ κενόδοξος, δὲν ἔχει [θεία] γνῶσι, ἡ ὁποία νὰ τὸν ἀνασύρῃ σὰν οὐρανὸς ἀπὸ τὴν οἴησι, ἡ ὁποία [τὸν] τραβᾶ πρὸς τὰ κάτω. Οὔτε πάλι ἔχει γῆ, ἐννοῶ τὴν βάσι τῆς πράξεως μέσα στὴν ταπείνωσι, ἡ ὁποία τὸν ἑλκύει πρὸς τὰ κάτω, ἀπὸ τὴν ἔπαρσι, ἡ ὁποία σύρει πρὸς τὰ ἐπά-

σης φυσιώσεως· ὃν πενθεῖν καὶ θανόντα διὰ φιλανθρωπίαν ὡς φιλόθεος ὁ γεννήσας διδάσκαλος[23]*, μιμήσει Θεοῦ, μὴ βουλόμενος τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν*[24]*.*

ξ΄. Ἀρχὴ καὶ τέλος ἐστὶ τῆς ἑκάστου σωτηρίας ἡ σοφία· φόβον μέν, ἀρχομένη πρῶτον δημιουργοῦσα[25]*, καὶ πόθον, ὕστερον τελειουμένη συνεστῶσα· μᾶλλον δὲ φόβος αὐτὴ κατ᾽ ἀρχὰς δι᾽ ἡμᾶς οἰκονομικῶς γινομένη, ἵνα παύσῃ κακίας τὸν ἐραστήν· καὶ πόθος ὕστερον εὑρισκομένη δι᾽ ἑαυτὴν κατὰ τὸ τέλος, ἵνα πληρώσῃ γέλωτος νοητοῦ, τοὺς τὴν αὐτῆς πάντων τῶν ὄντων ἀλλαξαμένους συμβίωσιν.*

ξα΄. Ἡ σοφία καὶ φόβος ἐστὶ κατὰ τὴν ἀποφυγὴν γενομένη στέρησις, τοῖς οὐκ ὀρεγομένοις αὐτῆς· καὶ πόθος ἐστίν, ἕξις ἀπολαυστικῆς ἐνεργείας εὑρισκομένη τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτήν. Αὕτη γὰρ ἐλπίδι κολάσεως παθῶν ἀπαλλάσσουσα, καὶ φόβον ποιεῖ καὶ πόθον ἐργάζεται, τῇ τῶν ἀρετῶν ἐπικτήσει

νω. Αὐτὸν ὁ διδάσκαλος, ὁ ὁποῖος τὸν γέννησε [ὁ πνευματικός του πατέρας] ὡς φιλόθεος, ἕνεκα φιλανθρωπίας, κατὰ μίμησι Θεοῦ, ἐπειδὴ δὲν θέλει τὸν θάνατο τοῦ ἁμαρτωλοῦ, μέχρις ὅτου αὐτὸς ἐπιστρέψῃ [μετανοήσῃ] καὶ ζήσῃ, τὸν πενθεῖ καὶ νεκρό. [Καί, ὅταν δικαιώνεται στὴν Κρίσι Του ὁ Θεός, παρὰ ταῦτα πενθεῖ τὴν ἀπώλεια τοῦ ἁμαρτωλοῦ].

60. Ἀρχὴ καὶ τέλος τῆς σωτηρίας τοῦ καθενὸς εἶναι ἡ Σοφία· ἡ ὁποία ἀρχίζει μὲν πρῶτα νὰ δημιουργῇ τὸν φόβο [Κυρίου] καὶ ὕστερα, ἐνῷ τελειοποιεῖται, [ἀρχίζει] νὰ συγκροτῇ καὶ τὸν πόθο· ἢ μᾶλλον αὐτὴ [ἡ Σοφία] κατ᾽ ἀρχὰς γίνεται γιὰ μᾶς, κατ᾽ οἰκονομίαν, φόβος, ὥστε νὰ σταματήσῃ ἀπὸ τὴν κακία, τὸν ἐραστὴ [αὐτῆς τῆς κακίας]. Καὶ ἔπειτα πρὸς τὸ τέλος γίνεται γιὰ τὸν ἑαυτό της πόθος, γιὰ νὰ γεμίσῃ μὲ νοητὸ γέλωτα [μὲ χαρὰ πνευματική], ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀντήλλαξαν ὅλα τὰ ὄντα, μὲ τὴν συνύπαρξι μαζί της.

61. Ἡ σοφία εἶναι καὶ φόβος, ἡ ὁποία, κατὰ τὴν ἀποφυγή [της], γίνεται στέρησι σὲ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν τὴν ἐπιθυμοῦν· εἶναι καὶ πόθος, ποὺ εὑρίσκεται, ὡς [μία] πνευματικὴ κατάστασι, ἀπολαυστικῆς ἐνεργείας σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τὴν ἀγαποῦν. Διότι αὐτὴ [ἡ Σοφία], ἀπαλλάσσοντας ἀπὸ τὰ πάθη, μὲ τὴν προσμονὴ [τῆς τιμωρίας] τῆς κολάσεως, καὶ [τὸν] φόβο δημιουργεῖ καὶ τὸν πόθο κατεργάζεται, μὲ τὸ νὰ συνηθίζῃ τὸν

τὸν νοῦν ἐθίζουσα βλέπειν τὰ μέλλοντα.

ξβʹ. Πᾶσα ἐξομολόγησις ταπεινοῖ τὴν ψυχήν. Ἡ μέν, χάριτι Θεοῦ δικαιωθεῖσαν, ἡ δέ, ῥαθυμίᾳ γνώμης οἰκείας ἐπ᾽ ἐγκλήμασιν ἐνεχομένην, αὐτὴν ἐκδιδάσκουσα.

ξγʹ. Διττὸς ὁ τῆς ἐξομολογήσεως λόγος. Ὁ μέν, ἐπ᾽ εὐχαριστίᾳ τῶν δεδωρημένων ἀγαθῶν γινόμενος· ὁ δέ, ἐπ᾽ ἐλέγχῳ καὶ ἐτασμῷ τῶν κακῶς πεπραγμένων λεγόμενος. Ἐξομολόγησις γὰρ λέγεται, καὶ ἡ τῶν εὖ παθόντων μετ᾽ εὐχαριστίας τῶν θείων εὐεργεσιῶν ἀπαρίθμησις, καὶ ἡ τῶν κακῶς πεπραγμένων παρὰ τῶν ὑπαιτίων ἐξαγόρευσις· ἀμφότερα δὲ ταπεινώσεως ὑπάρχει ποιητικά. Ὅ τε γὰρ ἐπ᾽ ἀγαθοῖς εὐχαριστῶν ὁμοῦ, καὶ ὁ ἐπ᾽ ἐγκλήμασιν ἐταζόμενος ταπεινοῦται. Ὁ μὲν ἑαυτὸν ἀνάξιον κρίνων τῶν δοθέντων καλῶν· ὁ δὲ λαβεῖν ἄφεσιν τῶν πλημμελημάτων δεόμενος.

ξδʹ. Τὸ τῆς ὑπερηφανίας πάθος, ἐκ δύο συνέστηκεν ἀγνοιῶν· δύο δὲ συνελθοῦ-

νοῦ νὰ βλέπῃ τὰ μέλλοντα, διὰ τῆς ἀποκτήσεως τῶν ἀρετῶν.

62. Κάθε ἐξομολόγησι ταπεινώνει τὴν ψυχή. Ἡ μὲν [μιά, δηλαδὴ μορφὴ ἐξομολογήσεως] πληροφορώντας αὐτὴν [τὴν ψυχή], ὅτι ἐδικαιώθη μὲ τὴν Χάρι τοῦ Θεοῦ, ἡ δὲ [ἄλλη, πληροφορώντας τὴν ψυχή], ὅτι εἶναι ἔνοχη γιὰ σοβαρὰ ἁμαρτήματα, ἕνεκα τῆς ῥαθυμίας τῆς δικῆς της γνώμης.

63. Διπλός εἶναι ὁ λόγος [ὁ σκοπὸς] τῆς ἐξομολογήσεως. Ὁ μὲν [ἕνας εἶναι] ἐκεῖνος, ὁ ὁποίος γίνεται πρὸς εὐχαριστία τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα [μᾶς] ἔχουν δωρηθῆ· ὁ δὲ [ἄλλος εἶναι] ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπιλέγεται γιὰ ἔλεγχο καὶ ἐξέτασι ἐκείνων, τὰ ὁποῖα κακῶς διεπράχθησαν [ἀπὸ ἐμᾶς]. Διότι ἐξομολόγησι λέγεται καὶ ἡ μετ᾽ εὐχαριστίας ἀπαρίθμησι τῶν θείων εὐεργεσιῶν ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ εὐεργετήθηκαν, [ἀλλὰ] καὶ ἡ ἐξαγόρευσι, ὅσων κακῶς πραγματοποιήθηκαν, [δηλαδή, τῶν ἁμαρτημάτων], ἀπὸ τοὺς ὑπαιτίους. Καὶ οἱ δύο μορφὲς [τῆς ἐξομολογήσεως], βεβαίως, εἶναι δυνατὸν νὰ προκαλέσουν τὴν ταπείνωσι. Διότι καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εὐχαριστεῖ γιὰ τὰ ἀγαθά, [ποὺ ἔλαβε, καθὼς] μαζὶ καὶ ἐκεῖνος, ποὺ ἐλέγχεται γιὰ τὶς ἁμαρτίες [του], ταπεινώνεται. Ὁ μὲν [ἕνας], ἐπειδὴ κρίνει ἀνάξιο τὸν ἑαυτό του γιὰ τὰ ἀγαθά, ποὺ τοῦ χαρίστηκαν, ὁ δὲ [ἄλλος], ἐπειδὴ ἱκετεύει νὰ λάβῃ συγχώρησι τῶν ἁμαρτημάτων [του].

64. Τὸ πάθος τῆς ὑπερηφανίας, συνίσταται ἀπὸ δύο ἄγνοιες· καὶ δύο ἄγνοιες, ἂν ἔλθουν μαζὶ πρὸς ἕνω-

σαι πρὸς ἕνωσιν ἄγνοιαι, μίαν φρόνησιν συγκεχυμένην ἀποτελοῦσιν. Μόνος γὰρ ἐκεῖνός ἐστιν ὑπερήφανος, ὁ καὶ τὴν θείαν βοήθειαν, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀγνοήσας ἀσθένειαν. Οὐκοῦν ὑπερηφανία ἐστι θείας καὶ ἀνθρωπίνης γνώσεως στέρησις. Τῇ γὰρ τῶν ἀληθῶν ἄκρων ἀποφάσει, μία, καὶ ψευδὴς ὑπάρχει κατάφασις.

ξε΄. Ἡ κενοδοξία, σκοποῦ μὲν τοῦ κατὰ Θεόν ἐστιν ἔκστασις· πρὸς δὲ ἄλλον σκοπὸν παρὰ τὸν θεῖον ὑπάρχει μετάβασις. Κενόδοξος γάρ ἐστιν ὁ τῆς οἰκείας, ἀλλὰ μὴ τῆς θείας ἕνεκα δόξης, τὴν ἀρετὴν ἐπιτηδεύων, καὶ πόνοις οἰκείοις τοὺς ἐξ ἀνθρώπων ἀνυποστάτους ἐπαίνους ὠνούμενος.

ξς΄. Ὁ ἀνθρωπάρεσκος, μόνον ἐπιμελεῖται τῶν φαινομένων ἠθῶν, καὶ μὴν καὶ λόγους τοῦ κόλακος· ἵνα τοῖς μὲν τὴν ὅρασιν, τῷ δὲ τὴν ἀκοὴν σφετερίζηται, τῶν μόνοις ἡδομένων, ἢ καὶ καταπληττομένων τοῖς φαινομένοις τε καὶ ἀκουομένοις, καὶ μόνῃ τῇ αἰσθήσει περιγραφόντων τὴν ἀρετήν. Ἀνθρω-

σι, συνιστοῦν μία ἄκυρη [μὴ ὀρθὴ] ἀντίληψι. Διότι μόνον ἐκεῖνος εἶναι ὑπερήφανος, ὁ ὁποῖος ἀγνοεῖ, συνήθως, καὶ τὴν θεία βοήθεια, καὶ τὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία. Ἑπομένως, ἡ ὑπερηφάνια εἶναι στέρησι καὶ τῆς θείας γνώσεως [καὶ] τῆς ἀνθρωπίνης [ἐπιγνώσεως]. Διότι, διὰ τῆς ἀρνήσεως τῶν δύο ἀληθινῶν ἄκρων [τῆς θείας βοηθείας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ὑπερηφανίας], ἐπέρχεται μία ψευδὴς κατάφασι [ἡ ὑπερηφάνια].

65. Ἡ κενοδοξία εἶναι μὲν ἀπομάκρυνσι ἀπὸ τὸν κατὰ Θεὸν σκοπό, ἀλλὰ εἶναι μετάβασι πρὸς ἄλλο σκοπό, διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν θεῖο. Διότι κενόδοξος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀσκεῖ τὴν ἀρετή, ἕνεκα τῆς δικῆς του δόξας, ἀλλὰ ὄχι γιὰ τὴν δόξα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξαγοράζει μὲ τοὺς κόπους του, τοὺς ἀνυπόστατους [ποὺ δὲν ἔχουν κανένα ἀντίκρυσμα] ἐπαίνους ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους.

66. Ὁ ἀνθρωπάρεσκος, ἀσχολεῖται μόνον μὲ τοὺς ἐξωτερικοὺς τρόπους καὶ κατ᾽ ἐξοχὴν μὲ τὰ λόγια τοῦ κόλακος, ὥστε νὰ ἰδιοποιῆται τὴν ἀκοὴ μὲν αὐτοῦ [τοῦ κόλακος], τὴν ὅρασι δὲ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι εὐχαριστοῦνται ἢ καὶ ἐνθουσιάζονται μὲ μόνα τὰ φαινόμενα καὶ τὰ ἀκουόμενα, καὶ προσδιορίζουν τὴν ἀρετὴ μόνον μὲ τὴν αἴσθησι, [δηλαδή, ὅτι ἀρετὴ εἶναι δῆθεν ὅ,τι φαίνεται καὶ ἀκούεται]. Ἑπομένως, ἀνθρωπαρέσκεια, λέγομε, [ὅτι εἶναι] ἡ ἐπίδειξι, ἡ ὁποία γίνεται ἀπὸ κάποιον ἄν-

παρέσκειαν οὖν φαμέν, τὴν ὡς ἐπ᾽ ἀρετῇ δι᾽ ἀνθρώπου γινομένην τῶν ἠθῶν τε καὶ λόγων ἐπίδειξιν.

ξζ′. Ὑπόκρισίς ἐστι, φιλίας προσποίησις· ἢ μῖσος, σχήματι φιλίας κεκαλυμμένον· ἢ ἔχθρα, δι᾽ εὐνοίας ἐνεργουμένη· ἢ φθόνος, ἀγάπης χαρακτῆρα μιμούμενος· ἢ βίος, ἀρετῆς πλάσματι, ἀλλ᾽ οὐ πράγματι, τὸ κόσμιον ἔχων· ἢ δικαιοσύνης προσποίησις, τῇ τοῦ εἶναι δοκήσει συντηρουμένη· ἢ ἀπάτη, ἀληθείας ἔχουσα μόρφωσιν· ἣν οἱ τὸν ὄφιν τῇ τῶν ἠθῶν σκολιότητι μιμούμενοι, ἐπιτηδεύουσιν.

ξη′. Ἡ τῶν ὄντων αἰτία, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς οὖσιν ἀγαθῶν, ἐστὶν ὁ Θεός. Ὁ τοίνυν περὶ τὴν ἀρετήν, ἢ τὴν γνῶσιν ἐπαιρόμενος, καὶ μὴ τῷ μέτρῳ τῆς ἐν χάριτι ἀρετῆς, ἤτοι προκοπῆς, συνεπεκτείνων τῆς οἰκείας ἀσθενείας τήν ἐπιγνωμοσύνην, τὸ τῆς ὑπερηφανίας κακὸν οὐ διέφυγεν. Ὁ δὲ δόξης ἕνεκεν ἰδίας τὸ καλὸν ἐπιτηδεύων, ἑαυτὸν τοῦ Θεοῦ προτετίμηκε, τῷ τῆς κενοδοξίας ἥλῳ περιπαρείς. Ὁ δὲ

θρωπο, δῆθεν γιὰ τὴν ἀρετή [του] ἢ γιὰ τοὺς τρόπους τῆς ζωῆς [του] καὶ γιὰ τοὺς λόγους [του].

67. Ὑποκρισία εἶναι ἡ προσποίησι τῆς φιλίας· ἢ τὸ μῖσος, τὸ ὁποῖο ἔχει καλυφθῆ μὲ τὸ πρόσχημα τῆς φιλίας, ἢ ἡ ἔχθρα, ἡ ὁποία ἐκφράζεται [δῆθεν] διὰ καλῆς διαθέσεως, ἢ ὁ φθόνος, ὁ ὁποῖος μιμεῖται τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀγάπης, ἢ ὁ βίος [ὁ τρόπος ζωῆς], ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν κοσμιότητα τῆς ἀρετῆς δι᾽ ὑποκρίσεως [πλασματικά], ὄχι ὅμως δι᾽ ἀληθείας [πραγματικά]. Ἡ [ὑποκρισία εἶναι] ἡ προσποίησι τῆς δικαιοσύνης, ἡ ὁποία συντηρεῖται [μόνον] ἀπὸ τὸν λογισμό, ὅτι ὑπάρχει. Ἢ [εἶναι] ἡ ἀπάτη, ἡ ὁποία ἔχει [ἁπλῶς καὶ μόνον] τὴν μορφὴ τῆς ἀληθείας· τὴν ὁποία [ὑποκρισία] μετέρχονται, ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι μιμοῦνται τὸ φίδι [τὸν διάβολο] μὲ τὴν σκολιότητα τῶν τρόπων [τους].

68. Ἡ αἰτία τῶν ὄντων καὶ τῶν ἀγαθῶν, ποὺ ὑπάρχουν σ᾽ αὐτά, εἶναι ὁ Θεός. Ἐκεῖνος, ἑπομένως, ὁ ὁποῖος ἀλαζονεύεται γιὰ τὴν ἀρετή [του] ἢ τὴν [θεία] γνῶσι καὶ δὲν ἐπεκτείνει μαζὶ μὲ τὸ μέτρο τῆς ἐν χάριτι [Θεοῦ] ἀρετῆς, δηλαδὴ τῆς προκοπῆς [του], καὶ τὴν συναίσθησι τῆς δικῆς του ἀσθενείας, ὁπωσδήποτε δὲν θὰ ξεφύγῃ τὸ κακὸ τῆς ὑπερηφανίας. Ἐκεῖνος δέ, ὁποῖος μετέρχεται τὸ καλό, ἕνεκα τῆς δικῆς του δόξας, ἔχει προτιμήσει τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὸν Θεό, ἐπειδὴ διαπεράστηκε ἀπὸ τὸ καρφὶ τῆς κενοδοξίας. Ἐκεῖνος δέ,

πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις ποιῶν, ἢ λαλῶν τὴν ἀρετήν, τῆς θείας πολλῷ τὴν ἀνθρωπίνην ἀποδοχὴν ὑπερέθηκε τῷ τῆς ἀνθρωπαρεσκείας πάθει νοσηλευόμενος. Ὁ δὲ μόνον τῇ κατ᾽ ἀρετὴν σεμνότητι πρὸς ἀπάτην κακούργως ἐπιχρώσας τὰ ἤθη, καὶ τὴν πονηρὰν τῆς γνώμης διάθεσιν τῷ φαινομένῳ σχήματι καλύπτων τῆς εὐλαβείας, τῷ τῆς ὑποκρίσεως ἐξωνεῖται δόλῳ τὴν ἀρετήν. Οὐκοῦν ὁ τοιοῦτος, ἐπ᾽ ἄλλα παρὰ τὴν αἰτίαν ἑκάστου τούτων ἀπήγαγε τὸν σκοπόν.

ξθ΄. Οὐδεὶς τῶν πονηρῶν δαιμόνων, τοῦ ἐναρέτου ποτὲ κωλύει τὸ πρόθυμον˙ ἀλλὰ καὶ μᾶλλον τὰς ἐλλείψεις δολερῶς περικόψας τῶν ἀρετῶν, τὰς ἐπιτάσεις ὑπαγορεύει, τοῖς ἀγωνισταῖς συμπροθυμούμενος˙ ἵνα πρὸς ἑαυτὸν ὅλην ποιήσηται τοῦ ἀσκουμένου τὴν ἔννοιαν, παραπολέσασαν τὸ ἴσον τῆς μεσότητος στάθμιον, καὶ λάθῃ πρὸς ἄλλο, παρὰ τὸ δοκοῦν ὁδεύουσα καταγώγιον.

ο΄. Οἱ δαίμονες οὔτε σωφροσύνην μισοῦσιν, οὔτε νηστεί-

ποὺ ἐργάζεται ἢ μιλάει γιὰ τὴν ἀρετή, γιὰ νὰ τὸν βλέπουν οἱ ἄνθρωποι, αὐτὸς ἔθεσε πολὺ ὑπεράνω ἀπὸ τὴν θεία ἐπιδοκιμασία τὴν ἀνθρώπινη, διότι νοσεῖ ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ἀνθρωπαρεσκείας. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος μόνον χρωμάτισε, μὲ κακὸ τρόπο, τὰ ἤθη του [τὶς ἐκφράσεις τῆς ζωῆς του] μὲ τὴν σεμνότητα τῆς ἀρετῆς, μὲ σκοπὸ τὴν ἐξαπάτησι [τῶν ἀνθρώπων], καὶ καλύπτει τὴν πονηρὴ διάθεσι τῆς γνώμης [του] μὲ τὸ φαινομενικὸ σχῆμα τῆς εὐλαβείας, [αὐτὸς] ἐξαγοράζει τὴν ἀρετὴ μὲ τὸν δόλο τῆς ὑποκρισίας. Ἑπομένως, αὐτὸς [ὁ ἄνθρωπος] μετέστρεψε τὸν σκοπὸ σὲ ἄλλα [πράγματα] παρὰ στὴν Αἰτία καθενὸς ἀπ᾽ αὐτά.

69. Κανένας ἀπὸ τοὺς πονηροὺς δαίμονες δὲν ἐμποδίζει ποτὲ τὴν προθυμία τοῦ ἐναρέτου. Ἀλλὰ καὶ μᾶλλον, ἀφοῦ μὲ δόλο μειώσῃ τὶς ἐλλείψεις τῶν ἀρετῶν, δείχνοντας προθυμία μαζὶ μὲ τοὺς ἀγωνιστές, [τοὺς] ὑπαγορεύει καὶ τὶς [ἀσκητικὲς] ἐπιτάσεις· [δηλαδὴ νὰ ἐπιτείνουν περισσότερο τὸν ἀγῶνα τῆς ἀρετῆς], ὥστε νὰ μεταστρέψῃ ὅλη τὴν νόησι τοῦ ἀσκουμένου πρὸς τὸν ἑαυτό του [ὁ διάβολος], γιὰ νὰ καταστρέψῃ [αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ νόησι] τὸ σύμφωνο μὲ τὴν μεσότητα μέτρο καὶ νὰ διαφύγῃ [χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ] σὲ ἄλλη καταφυγὴ ἀπὸ ἐκείνη, ποὺ εἶχε ὡς στόχο του.

70. Οἱ δαίμονες οὔτε τὴν σωφροσύνη μισοῦν, οὔτε τὴν νηστεία

αν βδελύσσονται, οὐ χρημάτων διάδοσιν, οὐ φιλοξενίαν, οὐ ψαλμωδίαν, οὐ σχολὴν ἀναγνώσεως, οὐχ ἡσυχίαν, οὐ τῶν μαθημάτων τὰ ὑψηλότατα, οὐ χαμευνίαν, οὐκ ἀγρυπνίαν, οὐ τὰ λοιπὰ πάντα, δι᾽ ὧν ὁ κατὰ Θεὸν χαρακτηρίζεται βίος, ἕως πρὸς αὐτοὺς νένευκεν ὁ σκοπός, καὶ ἡ αἰτία τῶν γινομένων.

οα΄. Τοὺς μὲν ἄλλους δαίμονας, τάχιον ἴσως ὁ ἀσκητὴς καταβαλλόμενος, ῥαδίως τὴν ἐξ αὐτῶν βλάβην διαδιδράσκει. Τοὺς δὲ δοκοῦντας συνεργεῖν τῷ δρόμῳ τῆς ἀρετῆς, καὶ οἷον συνοικοδομεῖν βουλομένους τὸν ναὸν Κυρίῳ, τίς ἂν τῶν ἄγαν ὑψηλῶν καταλάβοι νοῦς, χωρὶς τοῦ διὰ πάντων χωροῦντος ἐνεργοῦς λόγου καὶ ζῶντος, καὶ διϊκνουμένου ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος[26]*, τουτέστι, διαγινώσκοντος, τίνα τῶν ἔργων ἢ νοημάτων εἰσὶ ψυχικά, τουτέστιν εἴδη φυσικὰ τῆς ἀρετῆς ἢ κινήματα; καὶ τίνα τυγχάνει πνευματικά, τουτέστιν ὑπὲρ φύσιν καὶ Θεὸν χαρακτηρίζοντα;*

βδελύσσονται, οὔτε τὴν διανομὴ τῶν χρημάτων, οὔτε τὴν φιλοξενία, οὔτε τὴν ψαλμωδία, οὔτε τὴν ἐντρύφησι στὴν ἀνάγνωσι, οὔτε τὴν ἡσυχία, οὔτε τὰ πιὸ ὑψηλὰ ἀπὸ τὰ [πνευματικὰ] μαθήματα, οὔτε τὴν χαμευνία, οὔτε τὴν ἀγρυπνία, οὔτε ὅλα τὰ ὑπόλοιπα, διὰ τῶν ὁποίων χαρακτηρίζεται ὁ κατὰ Θεὸν βίος, [καὶ αὐτὰ δὲν θὰ μισοῦν], ἕως ὅτου ὁ σκοπὸς καὶ ἡ Αἰτία [ὅλων αὐτῶν τῶν καλῶν], τὰ ὁποῖα γίνονται, θὰ στραφοῦν, ὁπωσδήποτε, ἐναντίον αὐτῶν [τῶν δαιμόνων].

71. Τοὺς μὲν ἄλλους δαίμονες, ἀφοῦ γρηγορώτερα, ἴσως, ὁ ἀσκητὴς τοὺς καταβάλῃ, εὔκολα διαφεύγει ἀπὸ τὴν βλάβη ἐξ αἰτίας τους. Ὅμως ἐκείνους [τοὺς δαίμονες], οἱ ὁποῖοι φαίνονται, ὅτι συμβοηθοῦν στὸν δρόμο τῆς ἀρετῆς καὶ τρόπον τινά, ὅτι θέλουν νὰ οἰκοδομοῦν μαζί [του] τὸν ναὸ τοῦ Κυρίου, ποιὸς νοῦς, ἀπὸ τοὺς πολὺ ὑψηλοὺς [διακριτικούς], θὰ μποροῦσε νὰ [τοὺς] ἀντιληφθῇ, χωρὶς [τὴν ἐπέμβασι] Τοῦ δραστικοῦ καὶ ζωντανοῦ Λόγου, ὁ ὁποῖος εἰσχωρεῖ, μέσω τῶν πάντων, καὶ φθάνει τόσο βαθειά, μέχρι τοῦ [σημείου] τοῦ διαχωρισμοῦ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος, δηλαδή, νὰ διακρίνῃ [νὰ διαχωρίζῃ], ποιὰ ἀπὸ τὰ ἔργα ἢ τὰ νοήματα εἶναι ψυχικά, δηλαδή, φυσικὲς ἐκφράσεις ἢ κινήματα τῆς ἀρετῆς, καὶ ποιὰ εἶναι τὰ πνευματικά, δηλαδή, τὰ ὑπερφυσικὰ καὶ ἐκεῖνα, ποὺ εἶναι χαρακτηριστικὰ [τοῦ Πνεύματος]

τῇ φύσει δὲ κατὰ χάριν διδόμενα· ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, τὴν πρὸς τοὺς πνευματικοὺς λόγους τῶν κατ᾽ ἀρετὴν τρόπων, ἁρμόδιον, ἢ ἀναρμόδιον διόλου σύνευσιν ἐπισταμένου, κρίνοντός τε τὰς ἐνθυμήσεις καὶ τὰς ἐννοίας τῶν καρδιῶν, τουτέστι τὰς ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἀφανεῖς κατὰ τὸ βάθος σχέσεις, καὶ τὰς κατὰ ψυχὴν ἀοράτους τούτων αἰτίας, ᾧ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐν ἡμῖν τοῖς λανθάνειν δοκοῦσι˙ πάντα δὲ τὰ γεγενημένα τε καὶ νενοημένα, ἀλλ᾽ ἤδη καὶ τὰ γενησόμενα παρ᾽ ἡμῶν καὶ νοηθησόμενα.

οβ'. Μερισμὸν ψυχῆς καὶ πνεύματος (λέγει) τὴν διαφορὰν τῶν ἐκ φύσεως ἀρετῶν, ὧν φυσικῶς ἔχομεν τοὺς λόγους, καὶ τῶν ἐκ Πνεύματος, ὧν κατὰ δωρεὰν δεχόμεθα τὴν χάριν. Τούτων γὰρ εὐκρινῶς τὴν διαστολὴν ποιεῖται κρίνων ὁ λόγος.

ογ'. Τὰς ἐνθυμήσεις καὶ τὰς ἐννοίας, ὧν ἐστι διακριτικὸς ὁ λόγος (φησὶν) εἶναι τὰς τῆς ψυχῆς ἐπί τε τοῖς

τοῦ Θεοῦ, τὰ ὁποῖα, ὅμως, δίδονται στὴν φύσι [τῶν ἀνθρώπων] κατὰ Χάριν, καὶ [ἐπίσης ὁ Λόγος] μπορεῖ νὰ γνωρίζῃ καλῶς, εἰς βάθος τὴν ἕνωσι τῶν ἁρμῶν [ἀρθώσεων] καὶ τοῦ μυελοῦ, [δηλαδὴ τοὺς βαθεῖς] πνευματικοὺς λόγους τῶν τρόπων τῆς ἀρετῆς, [ἐὰν ἡ ἕνωσι τῶν ἀρετῶν εἶναι καλῶς] ἁρμοσμένη ἢ [εἶναι] ἀσυνάρμοστη [ἀσυνταίριαστη], καὶ νὰ διακρίνῃ [ὁ Λόγος] τοὺς συλλογισμοὺς καὶ τὰ νοήματα τῶν καρδιῶν, δηλαδή, τὶς ἀφανεῖς κατὰ τό βάθος σχέσεις, γιὰ ὅσα ἔχουν λεχθῆ, καὶ τὶς ἀόρατες αἰτίες αὐτῶν μέσα στὴν ψυχή. Στὸν ὁποῖο [Λόγο] δὲν ὑπάρχει κάποιο πρᾶγμα κρυφὸ μέσα σὲ μᾶς, ποὺ νομίζομε, ὅτι διαφεύγομε [τῆς προσοχῆς του]. Ὅλα δὲ καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔχουν γίνει [ἀπὸ μᾶς] καὶ ἐκεῖνα, ποὺ ἔχομε διανοηθῆ, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ὅσα θὰ διαπραχθοῦν καὶ θὰ διανοηθοῦν ἀπὸ μᾶς.

72. Χωρισμὸ [διάκρισι] τῆς ψυχῆς καὶ πνεύματος, λέγει, τὴν διαφορὰ [μεταξὺ] τῶν ἀρετῶν, ποὺ [ὑφίστανται] ἐκ τῆς φύσεως, καὶ τῶν ὁποίων συμπεραίνομε, φυσικῷ τῷ τρόπῳ, τοὺς λόγους, [τῶν ἀρετῶν, ποὺ προέρχονται] ἀπὸ τὸ [Πανάγιο] Πνεῦμα, τῶν ὁποίων δεχόμεθα τὴν Χάρι, ἕνεκα τῆς δωρεᾶς [τοῦ Θεοῦ]. Αὐτές, δηλαδή, [τὶς ἀρετές], ἀφοῦ τὶς διαχωρίζῃ ὁ Λόγος, τὶς διακρίνει εὐκρινῶς.

73. Οἱ συλλογισμοὶ καὶ τὰ νοήματα, τῶν ὁποίων, ὁ Λόγος εἶναι διακριτικός, [δηλαδὴ τὰ διακρίνει], λέγει, ὅτι εἶναι οἱ σχέσεις τῆς ψυχῆς πρὸς τοὺς

θείοις λόγοις καὶ τοῖς λογισμοῖς σχέσεις, καὶ τὰς αὐτῶν δηλαδὴ τῶν σχέσεων αἰτίας. Ἡ γὰρ ἐνθύμησις, κινεῖ μνήμην, ἧς οἰκεῖον σχέσις. Ἡ δὲ ἔννοια, πέρας ἀποσκοπεῖ, ὅπερ αἰτίαν χαρακτηρίζει.

οδʹ. Εἰ κατ᾽ οὐσίαν γνῶσίς ἐστιν ὁ Θεός, προηγεῖται δὲ σαφῶς πάσης γνώσεως νοῦς, ᾧ καὶ ὑποπίπτειν πέφυκεν, ἄρα ὑπὲρ ταύτην ἐστὶν ὁ Θεός, ὅτι καὶ ὑπὲρ πάντα νοῦν, ᾧ γνῶσις καθοτιοῦν πέφυκεν ὑποπίπτειν, ὑπεραπείρως καθέστηκε.

οεʹ. Τίς τὸν θεῖον οὐκ ἔχων ἐνοικοῦντα λόγον τῷ βάθει τῆς καρδίας δυνήσεται τοὺς ἀφανεῖς δόλους τῆς καθ᾽ ἡμῶν ὑποκρίσεως τῶν δαιμόνων ὑποκλίνας, στῆναι καθ᾽ ἑαυτὸν μονώτατος, χωρίς τινος ἐπιμειξίας, καὶ οἰκοδομῆσαι τοῦ Κυρίου τὸν ναόν, κατὰ τὸν Μέγαν Ζοροβάβελ, καὶ τὸν Ἰησοῦν[27]*, καὶ τοὺς ἡγουμένους τῶν πατριῶν, φάσκοντας διαῤῥήδην μεγάλῃ τῇ φωνῇ τοῖς ἀπατεῶσι τῆς ὑπερηφανίας, καὶ τῆς κενοδοξίας, καὶ τῆς ἀνθρωπαρεσκείας, καὶ τῆς*

θείους λόγους καὶ τοὺς λογισμούς, καὶ οἱ αἰτίες αὐτῶν τῶν σχέσεων. Διότι ὁ συλλογισμὸς κινεῖ τὴν μνήμη, τῆς ὁποίας ἡ σχέσι [εἶναι στοιχεῖο] συγγενές. Τὸ δὲ νόημα προσβλέπει σταθερὰ στὴν τελείωσι, τὸ ὁποῖο χαρακτηρίζει τὴν Αἰτία [εἶναι χαρακτηριστικό της].

74. Ἐὰν ὁ Θεὸς [ὡς ὁ ὕψιστος νοῦς] εἶναι γνῶσι κατ᾽ οὐσίαν, σαφῶς δὲ ὁ νοῦς προηγεῖται ἀπὸ κάθε γνῶσι, στὸν ὁποῖο [ἡ γνῶσι] ὑποτάσσεται ἐκ φύσεως, ἄρα ὁ Θεὸς εἶναι πάνω ἀπ᾽ αὐτή, διότι εἶναι ὑπεραπείρως ὑπεράνω ἀπὸ κάθε νοῦ, στὸν ὁποῖο ἐκ φύσεως ὑπόκειται ἡ ὁποιαδήποτε γνῶσι.

75. Ποιός, θὰ μπορέσῃ, ἐὰν δὲν ἔχῃ τὸν Λόγο, νὰ κατοικῇ στὸ βάθος τῆς καρδίας [του], ἀφοῦ καθυποτάξῃ τὶς κρυφὲς δολοπλοκίες τῆς ὑποκρισίας τῶν δαιμόνων ἐναντίον μας· [ποιὸς θὰ μπορέσῃ] νὰ σταθῇ τελείως μόνος του μὲ τὸν ἑαυτό του, χωρὶς καμία σχέσι [μὲ τοὺς δαίμονες], καὶ νὰ οἰκοδομήσῃ τὸν ναὸ τοῦ Κυρίου, ὅπως ὁ Μέγας Ζοροβάβελ καὶ ὁ Ἰησοῦς [τοῦ Ναυῆ] καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν φυλῶν [τοῦ Ἰσραήλ], οἱ ὁποῖοι φώναζαν κατηγορηματικὰ μὲ μεγάλη φωνὴ στοὺς ἀπατεῶνες [δαίμονες] τῆς ὑπερηφανίας καὶ τῆς κενοδοξίας καὶ τῆς ἀνθρωπαρε-

ὑποκρίσεως, οὐχ ἡμῖν, καὶ ὑμῖν τοῦ οἰκοδομῆσαι τὸν οἶκον Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν· ἡμεῖς γὰρ μόνοι οἰκοδομήσομεν τῷ Κυρίῳ τοῦ Ἰσραήλ[28]*. Γινώσκων ὡς ἡ τούτων ἐπιμειξία, τῆς ὅλης οἰκοδομῆς ποιεῖται τὴν φθορὰν καὶ καθαίρεσιν, καὶ συχᾷ [recte: συλᾷ] τῆς τῶν θείων ἀναθημάτων εὐπρεπείας τὴν χάριν.*

οϛʹ. Οὐδεὶς δύναται, τινὰ τῶν εἰρημένων δαιμόνων ἔχων τὴν ἀρετὴν συμμετερχόμενον ταύτην, τῷ Κυρίῳ οἰκοδομῆσαι˙ οὐ γὰρ ἔχει τὸν Θεὸν τῶν γινομένων τέλος, ὃν θεώμενος ταύτην διέξεισιν· ἀλλὰ τὸ πάθος, ὅπερ διὰ ταύτης συνίστησιν.

οζʹ. Οἱ κατ᾽ ἔλλειψιν ἀρετῆς πολεμοῦντες, δαίμονες εἰσίν, οἱ πορνείαν, καὶ μέθην, φιλαργυρίαν τε, καὶ φθόνον διδάσκοντες. Οἱ δὲ καθ᾽ ὑπερβολὴν πολεμοῦντες, εἰσὶν οἱ τὴν οἴησιν, καὶ τὴν κενοδοξίαν, καὶ τὴν ὑπερηφανίαν διδάσκοντες, καὶ διὰ τῶν δεξιῶν τοῖς ἀριστεροῖς ἐπικεκρυμμένως ἐμπείροντες.

οηʹ. Εἴθε γένοιτο καὶ ἡμᾶς

σκείας καὶ τῆς ὑποκρισίας: «δὲν [εἶναι δυνατὸν καὶ] σὲ μᾶς καὶ σὲ σᾶς, νὰ οἰκοδομήσωμε [μαζὶ] κατοικία στὸν Κύριο, τὸν Θεό μας· διότι μόνοι ἐμεῖς θὰ οἰκοδομήσωμε [τὸν ναὸ] στὸν Κύριο τοῦ Ἰσραήλ». Διότι [ὀφείλει ὁ ἀγωνιστὴς] νὰ γνωρίζῃ, ὅτι ἡ σχέσι μ᾽ αὐτοὺς [τοὺς δαίμονες] προκαλεῖ τὴν καταστροφὴ καὶ τὸν ἀφανισμὸ ὁλόκληρης τῆς [πνευματικῆς του] οἰκοδομῆς καὶ λεηλατεῖ τὴν Χάρι τῆς εὐπρεπείας ἀπὸ τὰ θεῖα ἀφιερώματα.

76. Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ οἰκοδομήσῃ [ναὸ] στὸν Κύριο, [δηλαδὴ τὴν πνευματικὴ οἰκοδομὴ τῶν ἀρετῶν], ἐὰν ἔχῃ κάποιον ἀπὸ τοὺς δαίμονες, ποὺ ἔχομε πεῖ [τῆς ὑπερηφανίας, τῆς κενοδοξίας, τῆς ἀνθρωπαρεσκείας καὶ τῆς ὑποκρισίας] νὰ συνακολουθῇ συγχρόνως αὐτὴν τὴν ἀρετὴ [τῆς πνευματικῆς οἰκοδομῆς]˙ διότι δὲν ἔχει τὸν Θεό, ὡς σκοπὸ ἐκείνων, ποὺ γίνονται, [τῶν ἔργων του], Τὸν Ὁποῖον, ἐὰν ἔβλεπε, θὰ βίωνε αὐτὴν [τὴν ἀρετή]· ἀλλὰ [ἀντίθετα βιώνει] τὸ πάθος, τὸ ὁποῖο ἀκριβῶς συγκροτεῖται, διὰ μέσου αὐτῆς [τῆς ἀρετῆς].

77. Οἱ δαίμονες, οἱ ὁποῖοι [μᾶς] πολεμοῦν, ἕνεκα ἐλλείψεως τῆς ἀρετῆς, εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι, διδάσκουν τὴν πορνεία καὶ τὴν μέθη, ἐπιπλέον, τὴν φιλαργυρία καὶ τὸν φθόνο. Ἐκεῖνοι δέ, οἱ ὁποῖοι [μᾶς] πολεμοῦν ὑπερβολικὰ εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι διδάσκουν τὴν ἀλαζονεία καὶ τὴν κενοδοξία καὶ τὴν ὑπερηφάνια καὶ μέσῳ τῶν δεξιῶν, [μᾶς] διαπερνοῦν μὲ συγκεκαλυμμένο τρόπο στὰ ἀριστερά, [δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἐργασία τῶν ἀρετῶν, μᾶς ρίχνουν στὰ πάθη τῆς ὑπερηφανίας].

78. Μακάρι νὰ μποροῦσε νὰ γίνῃ [αὐ-

ἀεὶ λέγειν τοῖς ἐν πλάσματι φιλίας πνευματικῆς ἀοράτως προσβάλλουσι πνεύμασι τῆς πονηρίας, καὶ διὰ τοῦ ἀγαθοῦ λεληθότως βουλομένοις κατεργάσθαι τῆς ἁμαρτίας τὸν θάνατον˙ καὶ λέγουσι συνοικοδομήσωμεν ὑμῖν τὸν ναὸν τῷ Κυρίῳ ὑμῶν, οὐχ ἡμῖν, καὶ ὑμῖν τοῦ οἰκοδομῆσαι τὸν οἶκον Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ἡμεῖς γὰρ μόνοι οἰκοδομήσομεν τῷ Κυρίῳ τοῦ Ἰσραήλ[29]*. Μόνοι μέν, ὅτι τῶν κατ᾽ ἔλλειψιν τῆς ἀρετῆς πολεμούντων ἐλευθερωθέντες πνευμάτων, ὧν καὶ ἐκβεβήκαμεν, οὐ βουλόμεθα ταῖς ὑπερβολαῖς δι᾽ ἡμῶν ἐπαρθέντες πάλιν περιπαρεῖναι, καὶ πεσεῖν πτῶσιν, τοσοῦτον τῆς προτέρας χαλεπωτέραν, ὅσον τῆς μὲν ἦν ἐπανόδου ἐλπὶς εὐχερής, συγγνωσθεῖσι διὰ τὴν ἀσθένειαν. Τῇ δέ, ἢ οὐκ ἔστιν, ἢ δυσχερὴς ἔσται μισηθεῖσι διὰ τὴν ὑπερηφανίαν, καὶ τοῦ δεξιοῦ ποιουμένοις ἕτερόν τι δεξιώτερον. Οὐ μόνον δὲ πάλιν, ὅτι τοὺς Ἁγίους Ἀγγέλους ἔχομεν τῶν καλῶν συλλήπτορας˙ μᾶλλον δὲ*

τό, δηλαδή], νὰ λέγαμε καὶ ἐμεῖς πάντοτε στὰ πνεύματα τῆς πονηρίας, τὰ ὁποῖα μᾶς προσβάλλουν, ἀοράτως, μὲ πλασματικὴ [ψεύτικη] φιλία, καὶ ἐπιθυμοῦν κρυφά, νὰ ἐπιφέρουν [δῆθεν], διὰ τοῦ ἀγαθοῦ, τὸν θάνατο τῆς ἁμαρτίας· καὶ [μᾶς] λέγουν: «νὰ οἰκοδομήσωμε μαζὶ μὲ σᾶς τὸν ναὸ στὸν Κύριό σας». [Μακάρι νὰ λέγαμε, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν] σὲ μᾶς καὶ σὲ σᾶς νὰ οἰκοδομήσωμε [μαζὶ] τὸν οἶκο στὸν Κύριο, τὸν Θεό μας, ἀλλὰ ἐμεῖς μόνοι [μας] θὰ οἰκοδομήσωμε [ναὸ] στὸν Κύριο τοῦ Ἰσραήλ. Μόνοι [μας] μέν, διότι δὲν θέλομε, ἀφοῦ ἐλευθερωθήκαμε ἀπὸ τὰ [πονηρὰ] πνεύματα, ποὺ [μᾶς] πολεμοῦσαν, ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τῆς ἀρετῆς, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ ἔχομε ἀπομακρυνθῆ, ὑψηλοφρονοῦντες [τώρα] διὰ τῶν ὑπερβολῶν, ἐξ αἰτίας μας, πάλι νὰ προσηλωθοῦμε γύρω [ἀπ᾽ αὐτὰ] καὶ νὰ πέσωμε σὲ τέτοια πτῶσι, τόσο πολὺ χειρότερη ἀπὸ τὴν προηγούμενη, [τὴν πτῶσι λόγῳ τῆς ἐλλείψεως τῆς ἀρετῆς]. Ὅσο, βέβαια, [στὴν πρώτη πτῶσι] ἡ ἐλπίδα τῆς ἐπιστροφῆς ἦταν εὔκολη, ἐπειδὴ λάβαμε συγχώρησι, ἕνεκα τῆς ἀσθενείας [μας], ὅμως, ὅσον ἀφορᾶ τὴν [δεύτερη πτῶσι] ἢ δὲν ὑπάρχει [ἐλπίδα ἐπιστροφῆς] ἢ θὰ εἶναι δύσκολη, ἐπειδὴ μισηθήκαμε, ἕνεκα τῆς ὑπερηφανίας [μας], διότι ἀπὸ τὸ δεξιὸ [τὸ ἄξιο] κάνομε [δῆθεν] κάτι ἄλλο δεξιώτερο [ἀξιώτερο]. Καὶ πάλι [δὲν εἴμεθα] μόνοι, διότι ἔχομε βοηθοὺς τῶν καλῶν τοὺς Ἁγίους Ἀγγέλους· μᾶλλον δὲ τὸν

τὸν Θεὸν αὐτόν, ἡμῖν ἑαυτὸν ἐμφανίζοντα διὰ τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἡμᾶς ἑαυτῷ ναὸν ἅγιον οἰκοδομοῦντα, καὶ παντὸς πάθους ἐλεύθερον.

οθ΄. Ἀρετῆς ὅρος ἐστίν, ἡ τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας κατ᾽ ἐπίγνωσιν πρὸς τὴν θείαν δύναμιν ἕνωσις. Ὁ τοίνυν ἑαυτὸν τῇ ἀσθενείᾳ περιγράφων τῆς φύσεως, καὶ πρὸς τὸν ὅρον οὐκ ἦλθε τῆς ἀρετῆς˙ καὶ διὰ τοῦτο πλημμελεῖ, μήπω λαβὼν τὴν τὸ ἀσθενὲς ἰσχύουσαν δύναμιν. Ὁ δὲ τῆς θείας δυνάμεως τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν, ὡς ἰσχὺν αὐθαδῶς ἀντιπροβαλλόμενος, τὸν ὅρον παρῆλθε τῆς ἀρετῆς˙ καὶ διὰ τοῦτο πλημμελῶν, ὡς τοῦ κατόπιν, ὑπερφεροῦς παρ᾽ ἑαυτῷ γινομένου, οὐκ ἐπιγινώσκει˙ ἀρετὴν γὰρ εἶναι νομίζει τὸ πλημμέλημα. Συγγνωστὸς οὖν μᾶλλον ὁ τῆς κατὰ φύσιν ἀσθενείας ἑαυτὸν περιγράψας, παθὼν μᾶλλον ἐκ ῥαθυμίας τὴν ἔκπτωσιν τῆς ἀρετῆς˙ ἢ ὁ τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν ὡς ἰσχὺν πρὸς τὴν τῶν καθηκόντων ποίησιν ἀντιπροβαλλόμενος

Ἴδιο τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐμφανίζει τὸν Ἑαυτό Του, διὰ τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης, καὶ οἰκοδομεῖ ναὸ ἅγιο γιὰ τὸν Ἑαυτό Του, ἐμᾶς, [ναὸ] ἐλεύθερο ἀπὸ κάθε πάθος.

79. Ὅρος τῆς ἀρετῆς εἶναι ἡ κατ᾽ ἐπίγνωσι ἕνωσι τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας πρὸς τὴν θεία δύναμι. Ἑπομένως, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐγκλωβίζει τὸν ἑαυτό του στὴν ἀδυναμία τῆς φύσεως, δὲν ἔφθασε ἀκόμη πρὸς τὸν ὅρο τῆς ἀρετῆς· καὶ γιὰ τοῦτο σφάλλει, ἐπειδὴ δὲν ἔλαβε ἀκόμη τὴν δύναμι, ἡ ὁποία ἐνισχύει τὸ ἀσθενὲς [τῆς φύσεως]. Ἐκεῖνος, ὅμως, ποὺ προβάλλει μὲ αὐθάδεια, ἀντὶ τῆς θείας δυνάμεως τὴν δική του άδυναμία, ὡς δύναμι, [αὐτὸς] παρέβλεψε τὸν ὅρο τῆς ἀρετῆς· καὶ γιὰ αὐτό, δὲν ἔχει ἐπίγνωσι, ὅτι ἁμαρτάνει, ἐπειδή, ὅ,τι ἔκανε ὑποδεέστερο, [τὸ θεώρησε] γιὰ τὸν ἑαυτό του ἀνώτερο· διότι νομίζει, ὅτι τὸ ἁμάρτημα εἶναι ἀρετή. Ἑπομένως, [εἶναι] περισσότερο συγχωρημένος, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος περιόρισε τὸν ἑαυτό του στὴν κατὰ φύσιν ἀσθένεια καὶ ἐξ αἰτίας τῆς ἀμελείας [του] ἔπαθε τὴν ἔκπτωσι τῆς ἀρετῆς, παρά, ἐκεῖνος, ποὺ προβάλλει, ἀντὶ τῆς θείας δυνάμεως, τὴν δική του ἀσθένεια, ὡς δύναμι, γιὰ τὴν πραγμάτωσι τῶν καθηκόντων [τῶν ὀφειλομένων νὰ διαπραχθοῦν], ἐπειδὴ [μ᾽ αὐτὸν τὸν τρό-

τῆς θείας δυνάμεως, δράσας μᾶλλον ἐξ αὐθαδείας τῆς ἀρετῆς τὴν ἔκπτωσιν.

π΄. Ἐπειδὴ εἴρηται, πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη[30], κατὰ δύο τρόπους οἶδα ταύτην ἐνεργουμένην. Καθ᾽ ἕνα μέν, ὁπόταν μετὰ τῶν κατ᾽ ἐντολὴν ἔργων, τῷ Θεῷ τὴν ταύτης ποιεῖται προσαγωγὴν τῆς δεήσεως ὁ εὐχόμενος, ὡς μὴ μόνον ἐν ψιλῷ λόγῳ καὶ διακένῳ φωνῆς ἤχῳ τῆς γλώττης ἐκπίπτουσαν ἀργὴν κεῖσθαι τὴν δέησιν, καὶ ἀνυπόστατον, ἀλλ᾽ ἐνεργόν, καὶ ζῶσαν τοῖς ἔργοις τῶν ἐντολῶν ψυχουμένην˙ εὐχῆς γὰρ καὶ δεήσεως ὑπόστασις, ἡ διὰ τῶν ἀρετῶν τῶν ἐντολῶν ὑπάρχει προδήλως ἐκπλήρωσις, καθ᾽ ἣν ἰσχυρὰν καὶ πάντα δυναμένην ὁ δίκαιος ἔχει τὴν δέησιν, ἐνεργουμένην ταῖς ἐντολαῖς˙ καθ᾽ ἕτερον δὲ τρόπον, ὁπόταν ὁ τῆς εὐχῆς τοῦ δικαίου δεόμενος, τὰ ἔργα τῆς εὐχῆς διαπράττηται, τόν τε πρότερον διορθούμενος βίον, καὶ τὴν δέησιν ἰσχυρὰν τοῦ δικαίου ποιούμενος διὰ τῆς οἰκείας καλῆς ἀναστροφῆς

πο], ἐνήργησε τὴν ἔκπτωσι τῆς ἀρετῆς, μᾶλλον, ἕνεκα τῆς αὐθαδείας [του].

80. Ἐπειδή, ἔχει λεχθῆ, [ὅτι] ἔχει μεγάλη δύναμι, ἡ δέησι τοῦ δικαίου, ὅταν ἐνεργοποιῆται, γνωρίζω, ὅτι αὐτὴ ἐνεργοποιεῖται κατὰ δύο τρόπους. Κατὰ ἕναν μὲν [τρόπο] ὅταν, ἐκεῖνος ποὺ εὔχεται στὸν Θεό, προσφέρῃ τὴν δέησι μαζὶ μὲ τὰ ἔργα τῶν ἐντολῶν, ὥστε νὰ μὴν μένῃ ἡ δέησι ἀργὴ [ἀνενέργητη] καὶ χωρὶς ἀποτέλεσμα, μὲ τὸ νὰ ἐκπίπτῃ μόνο στὸν γυμνὸ [ἀπὸ περιεχόμενο] λόγο καὶ στὸν τελείως κενὸ ἦχο τῆς φωνῆς τῆς γλώσσης, ἀλλὰ νὰ ζωογονῆται, [ὥστε νὰ καθίσταται] ἐνεργὸς καὶ ζῶσα μὲ τὰ ἔργα τῶν ἐντολῶν· διότι τῆς εὐχῆς καὶ τῆς δεήσεως ἡ ὑπόστασι εἶναι, προφανῶς, ἡ ἐκπλήρωσι τῶν ἐντολῶν, διὰ τῶν ἀρετῶν. Σ᾽ αὐτὴν [τὴν κατάστασι] ὁ δίκαιος ἔχει τὴν δέησι ἰσχυρὴ καὶ [ἱκανὴ] νὰ δύναται τὰ πάντα, ἀφοῦ ἐνεργοποιεῖται ἀπὸ τὶς ἐντολές. Κατὰ τὸν ἄλλον δὲ τρόπο [ἐνεργοποιεῖται], ὅταν, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος παρακαλεῖ γιὰ τὴν προσευχὴ τοῦ δικαίου, ἐκτελῇ τὰ ἔργα τῆς εὐχῆς, μὲ τὸ νὰ διορθώνῃ τὸν προηγούμενο βίο [του] καὶ κάνοντας τὴν δέησι τοῦ δικαίου ἰσχυρή, μὲ τὸ νὰ τὴν ἐνδυναμώνῃ, διὰ

δυναμουμένην.

πα'. Οὐδὲν ὄφελος τῆς τοῦ δικαίου δεήσεως, τοῦ ταύτης χρήζοντος πλέον τῶν ἀρετῶν ἡδομένου τοῖς πλημμελήμασιν· ἐπεὶ καὶ ὁ Μέγας ποτὲ Σαμουὴλ ἐπένθει τὸν Σαοὺλ πλημμελοῦντα, ἀλλ' οὐκ ἴσχυσε τὸν Θεὸν ἱλεώσασθαι, μὴ λαβὼν συλλήπτορα τοῦ πένθους τὴν καθήκουσαν τοῦ πλημμελοῦντος διόρθωσιν. Διὸ τοῦ ἀνοήτου πένθους ὁ Θεὸς καταπαύων τὸν ἑαυτοῦ θεράποντα, φησὶ πρὸς αὐτόν· ἕως πότε σὺ πενθεῖς ἐπὶ Σαούλ; καὶ ἐγὼ ἐξουδένωκα αὐτὸν τοῦ βασιλεύειν ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ[31].

πβ'. Καὶ πάλιν Ἱερεμίας ὁ συμπαθέστατος, ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, περὶ τὴν πλάνην μαίνοντος τῶν δαιμόνων οὐκ εἰσακούεται προσευχόμενος, οὐκ ἔχων εἰς προσευχῆς δύναμιν, τὴν ἀπὸ τῆς πλάνης τῶν ἀθέων Ἰουδαίων ἐπιστροφήν. Ὅθεν τοῦ διακενῆς προσεύχεσθαι καὶ τοῦτον ἀπάγων ὁ Θεός, φησί· καὶ σὺ μὴ προσεύχου περὶ τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ μὴ ἀξίου τοῦ ἐλεηθῆναι αὐ-

τῆς ἐναρέτου πολιτείας [του].

81. Κανένα ὄφελος [δὲν ὑπάρχει] ἀπὸ τὴν προσευχὴ τοῦ δικαίου, σ' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τὴν ἔχει ἀνάγκη, ἐὰν εὐχαριστῆται περισσότερο μὲ τὰ ἁμαρτήματα, [παρὰ] ἀπὸ τὶς ἀρετές· ἐπειδὴ κάποτε καὶ ὁ Μέγας Σαμουήλ, ἐπενθοῦσε τὸν Σαούλ, ὁ ὁποῖος ἁμάρτανε, ἀλλὰ δὲν κατόρθωσε νὰ ἐξιλεώση τὸν Θεό, διότι δὲν ἔλαβε σύμμαχο στὸ πένθος [του] τὴν ἁρμόζουσα διόρθωσι τοῦ ἁμαρτάνοντος. Γιὰ τοῦτο ὁ Θεὸς σταματώντας ἀπὸ τὸ ἀνόητο [χωρὶς νόημα] πένθος τὸν δοῦλο Του, λέγει πρὸς αὐτόν: «ἕως πότε σὺ θὰ πενθῇς γιὰ τὸν Σαούλ; Ἐγὼ αὐτὸν [τὸν] ἔχω ἀπορρίψει νὰ βασιλεύῃ στὸν Ἰσραήλ».

82. Καὶ πάλι ὁ συμπαθέστατος Ἱερεμίας, δὲν εἰσακούεται, ὅταν προσεύχεται ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ὅταν εἶχε [ὁ λαὸς] καταληφθῆ ἀπὸ μανία, γύρω ἀπὸ τὴν πλάνη τῶν δαιμόνων, διότι δὲν εἶχε, ὡς δύναμι, στὴν προσευχὴ [του], τὴν ἐπιστροφὴ ἀπὸ τὴν πλάνη τῶν ἀθέων Ἰουδαίων. Γιὰ τοῦτο, ἐμποδίζοντας κι αὐτὸν ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ νὰ προσεύχεται στὸ κενὸ [ματαίως], τοῦ λέγει: «Καὶ σὺ μὴ προσεύχεσαι ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴν ἀξιώνῃς νὰ ἐλεηθοῦν αὐτοί,

τούς, καὶ μὴ εὔχου, καὶ μὴ προσέλθῃς μοι περὶ αὐτῶν ἔτι, ὅτι οὐκ εἰσακούσομαι[32].

πγ'. Πολλῆς ὄντως ἐστὶν ἀβελτηρίας, ἵνα μὴ λέγω παραφροσύνης, δι' εὐχῆς δικαίων ἐπιζητεῖν σωτηρίαν, τὸν κατὰ διάθεσιν ἡδόμενον· κἀκείνων αἰτεῖσθαι συγχώρησιν, οἷς ἐγκαυχᾶται κατ' ἐνέργειαν προθέσει σπιλούμενος. Δέον μὴ ἀργὴν ἐᾷν γίνεσθαι, καὶ ἀκίνητον τοῦ δικαίου τὴν δέησιν, τὸν ταύτης δεόμενον, εἴπερ ἀληθῶς τοῖς πονηροῖς ἀπεχθάνεται· ἀλλ' ἐνεργὸν ποιεῖν καὶ ἰσχυράν, ταῖς οἰκείαις ἀρεταῖς πτερουμένην, φθάνουσαν τὸν συγχώρησιν διδόναι τῶν πλημμεληθέντων δυνάμενον.

πδ'. Πολὺ ἰσχύει τοῦ δικαίου ἡ δέησις, εἴτε ἐκ τοῦ ποιουμένου ταύτην δικαίου, εἴτε ἐκ τοῦ γίνεσθαι αὐτὴν αἰτουμένου τὸν δίκαιον, ἐνεργουμένη[33]. *Ὑπὸ μὲν γὰρ τοῦ δικαίου ἐνεργουμένη, δίδωσιν αὐτῷ παῤῥησίαν πρὸς τὸν δοῦναι δυνάμενον τὰ τῶν δικαίων αἰτήματα. Ὑπὸ δὲ τοῦ ταύτην αἰτουμένου τὸν δίκαιον, τῆς προτέρας*

καὶ μὴν εὔχεσαι, καὶ μὴν παρασταθῇς σ' Ἐμένα πλέον ὑπὲρ αὐτῶν, διότι δὲ θὰ [σὲ] εἰσακούσω».

83. Εἶναι, πράγματι, [δεῖγμα] μεγάλης μωρίας, γιὰ νὰ μὴν λέγω παραφροσύνης, νὰ ἐπιζητῇ τὴν σωτηρία [του], μέσῳ τῆς προσευχῆς τῶν δικαίων, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εὐχαριστεῖται [μὲ τὴν ἁμαρτία], ὅσον ἀφορᾶ τὴν διάθεσί [του], καὶ νὰ ζητᾷ συγχώρησι γιὰ ἐκεῖνα, γιὰ τὰ ὁποῖα καυχᾶται, ἐνῶ μολύνεται [μ' αὐτὰ] μὲ τὴν κατ' ἐνέργειαν [τὴν ἔμπρακτη] πρόθεσί [του]. [Εἶναι] ἀναγκαῖο νὰ μὴν ἐπιτρέπῃ, νὰ γίνεται ἀνενεργὸς καὶ ἀκίνητη ἡ δέησι τοῦ δικαίου, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος τὴν χρειάζεται, ἐὰν πράγματι ἀληθινὰ ἀπεχθάνεται τὰ πονηρά. Ἀλλὰ νὰ τὴν κάνῃ ἐνεργὸ καὶ δυνατή, δίνοντας [της] φτερὰ μὲ τὶς ἀρετές του, γιὰ νὰ φθάνῃ Ἐκεῖνον [τὸν Θεό], ποὺ μπορεῖ νὰ δίδῃ συγχώρησι στὰ ἁμαρτήματα, ποὺ διεπράχθησαν.

84. Ἔχει μεγάλη δύναμι ἡ δέησι τοῦ δικαίου, ὅταν [ὅμως] ἐνεργοποιῆται, εἴτε ἀπὸ τὸν δίκαιο, ὁ ὁποῖος ἐκτελεῖ αὐτὴ [τὴν δέησι], εἴτε ἀπὸ ἐκεῖνον, ποὺ ζητᾶ ἀπὸ τὸν δίκαιο, νὰ γίνεται αὐτή. Διότι, ὅταν μὲν ἐνεργοποιῆται ἀπὸ τὸν δίκαιο, δίδει σ' αὐτὸν παρρησία ἐνώπιον Ἐκείνου [τοῦ Θεοῦ, δηλαδή,] ὁ ὁποῖος δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ αἰτήματα τῶν δικαίων. [Καὶ ὅταν ἐνεργῆται] δὲ ἀπὸ ἐκεῖνον, ποὺ ζητᾶ αὐτὴν [τὴν δέησι] ἀπὸ τὸν δίκαιο, τὸν ἀπομακρύ-

αὐτὸν μοχθηρίας ἀφίστησι, μεταβάλλουσα πρὸς ἀρετὴν αὐτῷ τὴν διάθεσιν.

πε'. ϛ' Τοῦ Ἀποστόλου εἰρηκότος, ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε, ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέον ἐστὶ λυπηθέντας ὑμᾶς ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς[34]*, πῶς τις λυπούμενος ἐν πειρασμοῖς, δύναται ἀγαλλιᾶσθαι ἐν ᾧ λυπεῖται;*

πϛ'. ϛ' Τὴν λύπην διττὴν οἶδε τῆς ἀληθείας ὁ λόγος. Τὴν μέν, κατά ψυχὴν ἀφανῶς, τὴν δέ, κατ᾽ αἴσθησιν φανερῶς συνισταμένην. Καὶ τὴν μέν, ὅλον τὸ βάθος τῆς ψυχῆς περιλαμβάνουσαν, τῇ μάστιγι τῆς συνειδήσεως αἰκιζόμενον. Τὴν δέ, πᾶσαν τὴν αἴσθησιν περιγράφουσαν, τῷ βάρει τῶν ἀλγεινῶν συστελλομένην τῆς φυσικῆς διαχύσεως. Καὶ τὴν μέν, τῆς κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονῆς· τὴν δέ, τῆς κατὰ ψυχὴν εὐφροσύνης τέλος ὑπάρχουσαν· μᾶλλον δὲ τὴν μέν, τῶν κατ᾽ αἴσθησιν γνωμικῶν· τὴν δέ, τῶν κατ᾽ αὐτὴν συμπέρασμα παραγνώμην παθῶν τυγχάνουσαν.

πζ'. Λύπη ἐστὶ κατ᾽ ἐμὲ φάναι διάθεσις ἡδονῶν ἐστε-

νει ἀπὸ τὴν προηγούμενη κακία, καθὼς μεταβάλλει τὴν διάθεσι αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀρετή.

85. [Τί ἐννοεῖ], ὅταν λέγῃ ὁ Ἀπόστολος, ἐὰν πρέπει νὰ λυπηθῆτε ἐσεῖς, τώρα λίγο, μὲ ποικίλους πειρασμούς, μὲ αὐτὸ [ἀκριβῶς] νὰ χαίρεσθε; Πῶς μπορεῖ κάποιος, ποὺ λυπᾶται στοὺς πειρασμούς, νὰ χαίρεται, μὲ ἐκεῖνο, ποὺ λυπᾶται;

86. Ὁ Λόγος τῆς ἀληθείας γνωρίζει, [ὅτι εἶναι] ἡ λύπη δύο εἰδῶν. Ἡ μία μὲν [γνωρίζει], ὅτι συμβαίνει στὴν ψυχή, ἀφανῶς, ἐνῶ [ἡ ἄλλη, ὅτι συμβαίνει] φανερὰ στὸν [χῶρο] τῆς αἰσθήσεως. Καὶ ἡ μὲν [πρώτη] καταλαμβάνει ὅλο τὸ βάθος τῆς ψυχῆς, τὸ ὁποῖο κτυπιέται ἀπὸ τὴν μάστιγα τῆς συνειδήσεως. Ἡ ἄλλη [ἡ δεύτερη λύπη] περιορίζει ὅλη τὴν αἴσθησι, ποὺ ἀπὸ τὸ βάρος τῶν ὀδυνηρῶν, συστέλλεται ἀπὸ τὴν φυσικὴ διάχυσι. Καὶ ἡ μὲν [πρώτη λύπη] εἶναι τὸ τέλος τῆς ἡδονῆς, ὅσον ἀφορᾶ τὴν αἴσθησι, ἡ δὲ [δεύτερη λύπη εἶναι τὸ τέλος] τῆς εὐφροσύνης, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ψυχή. Ἢ μᾶλλον ἡ μία εἶναι ἐπακόλουθο τῶν γνωμικῶν παθῶν τῆς αἰσθήσεως [ἐκείνων, ποὺ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν σύμφωνη πρὸς τὴν γνώμη ἐπιλογή], ἡ ἄλλη [δὲ εἶναι ἐπακόλουθο] τῶν παρὰ τὴν γνώμη παθῶν ὡς πρὸς αὐτὴν [τὴν αἴσθησι].

87. Λύπη εἶναι, γιὰ νὰ πῶ [τὸ] κατ᾽ ἐμέ, [μία] διάθεσι στερημένη

ρημένη. Στέρησις δὲ καθέστηκεν ἡδονῶν, πόνων ἐπαγωγή. Πόνος δὲ σαφῶς ἐστι φυσικῆς ἕξεως ἔλλειψις, ἢ ὑποχώρησις. Ἔλλειψις δὲ φυσικῆς ἕξεως, πάθος τῆς κατὰ φύσιν ὑποκειμένης τῇ ἕξει δυνάμεως. Τὸ δὲ πάθος τῆς κατὰ φύσιν τῇ ἕξει δυνάμεως ἐστὶν ὁ κατὰ τὴν παράχρησιν τῆς φυσικῆς ἐνεργείας τρόπος. Παράχρησις δὲ τοῦ κατ' ἐνέργειαν τρόπου καθέστηκεν, ἡ πρὸς τὸ μὴ πεφυκὸς κατὰ φύσιν καὶ ὑφιστάμενον τῆς δυνάμεως κίνησις.

πη'. Τὴν κατὰ ψυχὴν λύπην τέλος εἶναι (φησὶ) τῆς κατ' αἴσθησιν ἡδονῆς. Ἐκ γὰρ ταύτης συνίσταται λύπη ψυχῆς. Ὥς περ οὖν καὶ τῆς κατὰ ψυχὴν ἡδονῆς τέλος ἐστὶν ἡ κατὰ σάρκα λύπη. Ψυχῆς γὰρ εὐφροσύνη σαρκὸς γίνεται λύπη.

πθ'. Διττὴν τὴν λύπην (λέγει)· τὴν μὲν περὶ τὴν αἴσθησιν, κατὰ στέρησιν τῶν σωματικῶν ἡδονῶν συνισταμένην· τὴν δὲ περὶ νοῦν, κατὰ στέρησιν τῶν τῆς ψυχῆς ἀγαθῶν γινομένην. Διττοὺς δὲ λέγει καὶ τοὺς πει-

ἀπὸ ἡδονές. Στέρησι δὲ τῶν ἡδονῶν εἶναι ἡ ἐπιφορὰ τῶν πόνων. Πόνος δὲ εἶναι σαφῶς, ἡ ἔλλειψι ἢ ἡ ὑποχώρησι [κάποιας] φυσικῆς καταστάσεως. Ἔλλειψι δὲ τῆς φυσικῆς καταστάσεως [εἶναι] πάθος τῆς δυνάμεως, ποὺ ὑπόκειται κατὰ φύσιν σ' [αὐτήν] τὴν κατάστασι. Τὸ δὲ πάθος τῆς κατὰ φύσιν δυνάμεως, [ποὺ συμβαίνει] στὴν [ἐν λόγῳ] κατάστασι, εἶναι ὁ τρόπος τῆς ἐσφαλμένης χρήσεως τῆς φυσικῆς ἐνεργείας. Ἐσφαλμένη χρῆσι τοῦ κατ' ἐνέργειαν τρόπου εἶναι ἡ κίνησι τῆς δυνάμεως πρὸς ἐκεῖνο, ποὺ δὲν εἶναι φυσικὸ καὶ [εἶναι] ὑποδεέστερο.

88. Ἡ λύπη, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ψυχή, λέγει, ὅτι εἶναι τὸ τέλος τῆς ἡδονῆς τῆς αἰσθήσεως. Διότι ἀπ' αὐτὴν [τὴν ἡδονὴ] δημιουργεῖται ἡ λύπη τῆς ψυχῆς. Ὅπως ἀκριβῶς, βεβαίως, καὶ τῆς ψυχικῆς ἡδονῆς, τέλος εἶναι ἡ κατὰ σάρκα λύπη. Διότι ἡ εὐφροσύνη τῆς ψυχῆς γίνεται λύπη τῆς σαρκός.

89. Ἡ λύπη, λέγει, [ὅτι εἶναι] δύο εἰδῶν, ἡ μὲν [μία εἶναι ἡ λύπη], ἡ ὁποία δημιουργεῖται κατὰ τὴν στέρησι τῶν σωματικῶν ἡδονῶν, ὡς πρὸς τὴν αἴσθησι, ἡ δὲ [ἄλλη εἶναι] ἐκείνη, ἡ ὁποία συμβαίνει στὸν νοῦ, κατὰ τὴν στέρησι τῶν ἀγαθῶν τῆς ψυχῆς. Δύο εἰδῶν, λέγει, [ὅτι εἶναι] καὶ οἱ πειρα-

ρασμούς, τοὺς μὲν ἑκουσίους, τοὺς δὲ ἀκουσίους. Καὶ τοὺς μὲν ἑκουσίους, τῆς κατ᾽ αἴσθησιν σωματικῆς ἡδονῆς εἶναι πατέρας, τῆς δὲ κατὰ ψυχὴν λύπης εἶναι γεννήτορας· μόνη γὰρ πραχθεῖσα, λυπεῖ τὴν ψυχὴν ἡ ἁμαρτία. Τοὺς δ᾽ ἀκουσίους, οἵτινες ἐν τοῖς παραγνώμην δείκνυνται πόνοις, τῆς μὲν κατὰ ψυχὴν ἡδονῆς εἶναι πατέρας, τῆς δὲ κατ᾽ αἴσθησιν σωματικῆς λύπης εἶναι γεννήτορας.

ϟ'. Ὥς περ τήν λύπην διττήν, ὡς ἔφην, οἶδεν ὁ λόγος, οὕτω καὶ τῶν πειρασμῶν διττὸν ἐπίσταται τὸν τρόπον. Τὸν μέν, κατὰ γνώμην· τὸν δέ, παρὰ γνώμην. Καὶ τὸν μέν, ἑκουσίων ἡδονῶν δημιουργόν· τὸν δέ, ἀκουσίων ὀδυνῶν ἐπακτικόν. Ὁ γὰρ κατὰ γνώμην πειρασμός, τὰς κατὰ προαίρεσιν ἑκουσίους σαφῶς συνίστησιν ἡδονάς. Ὁ δὲ παρὰ γνώμην, προδήλως τοὺς ἀκουσίους παρὰ προαίρεσιν ἐφίστησι πόνους. Καὶ ὁ μὲν τῆς κατὰ ψυχήν, ὁ δὲ τῆς κατ᾽ αἴσθησιν λύπης καθέστηκεν αἴτιος.

σμοί, οἱ μὲν ἑκούσιοι, οἱ δὲ ἀκούσιοι. Καὶ οἱ μὲν ἑκούσιοι, [λέγει] ὅτι εἶναι πατέρες τῆς σωματικῆς ἡδονῆς, ὅσον ἀφορᾶ τὴν αἴσθησι, καὶ ὅτι εἶναι γεννήτορες τῆς λύπης τῆς ψυχῆς. Διότι μόνον ἡ ἁμαρτία, ὅταν διαπραχθῇ, λυπεῖ τὴν ψυχή. Οἱ δὲ ἀκούσιοι [πειρασμοί], οἱ ὁποῖοι ἐμφανίζονται στοὺς παρὰ τὴν γνώμη [μας] πόνους, [λέγει], ὅτι εἶναι πατέρες μὲν τῆς ἡδονῆς τῆς ψυχῆς, καὶ ὅτι εἶναι γεννήτορες τῆς σωματικῆς λύπης ὡς πρὸς τὴν αἴσθησι.

90. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ Λόγος, γνωρίζει, [ὅτι εἶναι] ἡ λύπη δύο εἰδῶν, ὅπως εἶπα, ἔτσι γνωρίζει καλά, [ὅτι εἶναι] δύο εἰδῶν ὁ τρόπος [ἐκδηλώσεως] τῶν πειρασμῶν. Ὁ μὲν [ἕνας εἶναι] σύμφωνος μὲ τὴν γνώμη [μας], ὁ δὲ [ἄλλος εἶναι] ἀντίθετος πρὸς τὴν γνώμη [μας]. Καὶ ὁ μὲν [σύμφωνος μὲ τὴν γνώμη μας, λέγει, ὅτι εἶναι] δημιουργὸς τῶν ἑκουσίων ἡδονῶν, ὁ δὲ [ἀντίθετος πρὸς αὐτήν, λέγει, ὅτι εἶναι] ἐπαγωγικὸς τῶν ἀκουσίων πόνων. Διότι, ὁ σύμφωνος μὲ τὴν γνώμη [μας] πειρασμὸς προκαλεῖ σαφῶς τὶς κατὰ τὴν προαίρεσί μας ἑκούσιες ἡδονές. Ὁ δὲ ἀντίθετος πρὸς τὴν γνώμη [μας πειρασμὸς] ἐπιφέρει, πρόδηλα, τοὺς παρὰ τὴν προαίρεσί [μας] ἀκουσίους πόνους. Καὶ ὁ μὲν [ἕνας πειρασμὸς] καθίσταται αἴτιος τῆς λύπης τῆς ψυχῆς, ὁ δὲ [ἄλλος] τῆς λύπης, ὅσον ἀφορᾶ τὴν αἴσθησι.

ϟα'. Ὁ μὲν κατὰ γνώμην πειρασμός, τὴν κατὰ ψυχὴν λύπην συνίστησι· τὴν δὲ κατ᾽ αἴσθησιν δημιουργεῖ σαφῶς ἡδονήν. Ὁ δὲ παρὰ γνώμην, τὴν μὲν τῆς ψυχῆς ἡδονήν, τὴν δὲ τῆς σαρκὸς λύπην ὑφίστησιν.

ϟβ'. Οἶμαι τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεόν, πῶς δεῖ προσεύχεσθαι τοὺς οἰκείους διδάσκοντα μαθητάς, πρὸς τὸ κατὰ γνώμην εἶδος τῶν πειρασμῶν ἀπεύχεσθαι, φάσκειν· καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν[35]. Τῶν ἡδονικῶν δηλονότι, καὶ γνωμικῶν, καὶ ἑκουσίων πειρασμῶν, μὴ ἐγκαταλειφθῆναι πεῖραν λαβεῖν εὔχεσθαι. Τὸν δὲ Μέγαν Ἰάκωβον τοῦ Κυρίου λεγόμενον ἀδελφόν, πρὸς τὸ τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν εἶδος, διδάσκοντα μὴ συστέλλεσθαι τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀγωνιζομένους, φάναι· πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις[36], δηλονότι, τοῖς ἀκουσίοις, καὶ παρὰ γνώμην, καὶ πόνων ποιητικοῖς πειρασμοῖς· καὶ δηλοῦσι σαφῶς, ἐκεῖ μὲν ἐπάγων ὁ Κύ-

91. Ὁ μὲν σύμφωνος μὲ τὴν γνώμη πειρασμός, ἐπιφέρει τὴν λύπη τῆς ψυχῆς· σαφῶς δὲ προκαλεῖ τὴν ἡδονὴ ὡς πρὸς τὴν αἴσθησι. Ὁ δὲ ἀντίθετος [πειρασμὸς] πρὸς τὴν γνώμη ὑποβάλλει ἀφ᾽ ἑνὸς τὴν ἡδονὴ τῆς ψυχῆς, ἀφ᾽ ἑτέρου τὴν λύπη τῆς σαρκός.

92. Νομίζω, ὅτι ὁ Κύριός μας καὶ Θεός, ὅταν δίδασκε τοὺς μαθητές Του, πῶς πρέπει νὰ προσεύχωνται, ὥστε νὰ ἀπεύχωνται τὴν μορφὴ τῶν πειρασμῶν, τὴ σύμφωνη πρὸς τὴν γνώμη, [τοὺς δίδαξε] νὰ λέγουν: «καὶ μὴ μᾶς βάλῃς σὲ πειρασμό». [Τοὺς εἶπε], δηλαδή, νὰ προσεύχωνται, ὥστε νὰ μὴν ἐγκαταλειφθοῦν νὰ λάβουν ἐμπειρία τῶν ἡδονικῶν καὶ σύμφωνων μὲ τὴν γνώμη καὶ ἑκουσίων πειρασμῶν. Ὁ δὲ Μέγας Ἰάκωβος, ὁ ὀνομαζόμενος Ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου, ὅταν δίδασκε, ἐκείνους, ποὺ ἀγωνίζονταν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, νὰ μὴν στενοχωροῦνται, ὅσον ἀφορᾶ τὴν μορφὴ τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν, [τὸν ἀκοῦμε] νὰ λέγῃ: «Ἀδελφοί μου, θεωρήσατε ὡς μεγίστη χαρά, ὅταν περιπέσετε σὲ ποικίλους πειρασμούς». Δηλαδή, στοὺς ἀκουσίους, καὶ τοὺς ἀντίθετους ἀπὸ τὴν γνώμη [μας] καὶ στοὺς πειρασμούς, οἱ ὁποῖοι προκαλοῦν πόνο. Καὶ [αὐτὰ τὰ] φανερώνουν σαφῶς, ἐκεῖ μὲν [στὴν πρώτη περίπτωσι], ὅταν

ριος· ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· ἐνταῦθα δέ, ὁ Μέγας Ἰάκωβος· γινώσκοντες ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν· ἡ δὲ ὑπομονή, ἔργον τέλειον ἐχέτω, ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὁλόκληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι.

ϟγ΄. Ὁ μὲν Κύριος ἀπεύχεσθαι τοὺς ἑκουσίους ἡμᾶς διδάσκει πειρασμούς, ὡς σαρκὸς μὲν ἡδονῆς, ψυχῆς δὲ ποιητικοὺς ὀδύνης. Ὁ δὲ Μέγας Ἰάκωβος, ἐπὶ τοῖς ἀκουσίοις ἡμῖν παραινεῖ χαίρειν πειρασμοῖς, ὡς σαρκὸς μὲν ἡδονήν, ψυχῆς δὲ ὀδύνην ἀφαιρουμένοις.

ϟδ΄. Τέλειός ἐστιν, ὁ τοῖς ἑκουσίοις δι᾽ ἐγκρατείας μαχόμενος, καὶ τοῖς ἀκουσίοις δι᾽ ὑπομονῆς ἐγκαρτερῶν πειρασμοῖς. Καὶ ὁλόκληρός ἐστιν ὁ καὶ τὴν πρᾶξιν μετὰ γνώσεως, καὶ τὴν θεωρίαν οὐκ ἄπρακτον διανύων.

ϟε΄. Διῃρημένης εἰς ψυχήν τε καὶ αἴσθησιν τῆς τε λύπης καὶ τῆς ἡδονῆς, ὁ τὴν τῆς ψυχῆς περιποιούμενος ἡδονήν, τὴν δὲ τῆς αἰσθήσεως μεθ᾽ ὑπομονῆς κατα-

ὁ Κύριος [μᾶς] παρακινῇ: «ἀλλὰ ἀπάλλαξέ μας ἀπὸ τὸν πονηρό»· ἐδῶ δέ, ὁ Μέγας Ἰάκωβος [λέγει]: «γνωρίζοντας, ὅτι ἡ δοκιμασία τῆς πίστεώς σας, κατεργάζεται τὴν ὑπομονή, ἄς γίνῃ καὶ ἡ ὑπομονὴ ἔργο τέλειο, γιὰ νὰ εἶσθε τέλειοι καὶ ἀκέραιοι, χωρὶς νὰ ὑπολείπεσθε σὲ τίποτα».

93. Ὁ μὲν Κύριος μᾶς διδάσκει νὰ ἀπευχώμεθα τοὺς ἑκουσίους πειρασμούς, διότι ἐπιφέρουν τὴν ἡδονὴ μὲν τῆς σαρκός, τὴν ὀδύνη δὲ τῆς ψυχῆς. Ὁ δὲ Μέγας Ἰάκωβος μᾶς προτρέπει νὰ χαιρώμαστε στοὺς ἀκουσίους πειρασμούς, ἐπειδὴ ἀφαιροῦν μὲν ἀπὸ τὴν σάρκα τὴν ἡδονή, ἀπὸ δὲ τὴν ψυχὴ τὴν ὀδύνη.

94. Τέλειος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πολεμᾶ μὲ τὴν ἐγκράτεια τοὺς ἑκουσίους πειρασμούς, καὶ ἐγκαρτερεῖ, διὰ τῆς ὑπομονῆς, στοὺς ἀκουσίους. Καὶ ὁλοκληρωμένος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κατορθώνει καὶ τὴν πρᾶξι μαζὶ μὲ [θεία] γνῶσι, καὶ τὴν θεωρία ὄχι χωρὶς πρᾶξι, [δηλαδή, τὴν ἔμπρακτο].

95. Ἀφοῦ εἶναι διαμοιρασμένη καὶ ἡ λύπη καὶ ἡ ἡδονὴ καὶ στὴν ψυχὴ καὶ στὴν αἴσθησι, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐπιμελεῖται τὴν ἡδονὴ τῆς ψυχῆς, διότι καταδέχεται τὴν λύπη τῆς αἰσθήσεως, μὲ ὑπομονή,

δεχόμενος λύπην, δόκιμος γίνεται, καὶ τέλειος, καὶ ὁλόκληρος· δόκιμος μέν, διὰ τὴν πεῖραν τῶν κατ᾽ αἴσθησιν ἐναντίων· τέλειος δέ, ὡς τῇ κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονῇ τε καὶ λύπῃ δι᾽ ἐγκρατείας καὶ ὑπομονῆς ἀνενδότως μαχόμενος· ὁλόκληρος δέ, ὡς τὰς μαχομένας ταῖς κατ᾽ αἴσθησιν ἀλλήλαις ἀντικειμέναις διαθέσεσιν ἕξεις, ἐν τῇ σταθερότητι τῆς κατὰ τὸν λόγον ταυτότητος ἀλωβήτους διαφυλάττων· φημὶ δὲ τὴν πρᾶξιν καὶ τὴν θεωρίαν, ἀλλήλαις συνεχομένας, καὶ μηδεμίαν τῆς ἑτέρας διεζευγμένην· ἀλλὰ τὴν μὲν πρᾶξιν, τῆς θεωρίας τὴν γνῶσιν διὰ τῶν τρόπων προφαίνουσαν· τὴν δὲ θεωρίαν, οὐχ ἧττον τοῦ λόγου, τὴν ἀρετὴν τεθωρακισμένην τῆς πράξεως.

ϟς΄. Ὁ λύπης καὶ ἡδονῆς σαρκὸς πεῖραν λαβών, λέγοιτ᾽ ἂν δόκιμος· ὡς εὐχερείας καὶ δυσχερείας τῶν περὶ σάρκα πραγμάτων πεπειραμένος. Τέλειος δέ, ὁ τὴν ἡδονὴν τῆς σαρκός, καὶ τὴν ὀδύνην τῇ τοῦ λόγου δυνάμει καταπαλαίσας. Ὁλόκλη-

καθίσταται δόκιμος [δοκιμασμένος] καὶ τέλειος καὶ ὁλοκληρωμένος· δόκιμος μέν, ἕνεκα τῆς πείρας, [ποὺ ἔλαβε] ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἶναι δυσάρεστα, ὡς πρὸς τὴν αἴσθησι, τέλειος δέ, ἐπειδὴ μάχεται ἀνυποχώρητα, διὰ τῆς ἐγκρατείας καὶ τῆς ὑπομονῆς, ἐναντίον τῆς λύπης καὶ τῆς ἡδονῆς τῆς αἰσθήσεως, ἐνῶ ὁλοκληρωμένος [καθίσταται], ἐπειδὴ διαφυλάττει ἀκέραιες, μέσα στὴν σταθερότητα, τῆς σύμφωνης μὲ τὸν Λόγο ταυτότητός [τους], τὶς καταστάσεις, οἱ ὁποῖες μάχονται τὶς ἀντίπαλες μεταξύ τους διαθέσεις ὅσον ἀφορᾶ τὴν αἴσθησι. Ἐννοῶ [δὲ καταστάσεις] τὴν πρᾶξι καὶ τὴν θεωρία, οἱ ὁποῖες εἶναι ἑνωμένες μεταξύ τους καὶ καμία δὲν διαχωρίζεται ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἀλλὰ ἡ μὲν πρᾶξι νὰ φανερώνῃ τὴν [θεία] γνῶσι τῆς θεωρίας, διὰ τῶν ἔργων, ἡ δὲ θεωρία νὰ [εἶναι] ὁπλισμένη μὲ τὴν ἀρετὴ τῆς πράξεως, ὄχι λιγώτερο ἀπὸ τὸν Λόγο.

96. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔλαβε ἐμπειρία τῆς λύπης καὶ τῆς ἡδονῆς τῆς σαρκός, θὰ μποροῦσε νὰ ὀνομασθῇ δόκιμος· ἐπειδὴ ἀπέκτησε πεῖρα τῆς εὐκολίας καὶ δυσκολίας τῶν πραγμάτων [τῶν καταστάσεων], ὅσον ἀφορᾶ τὴν σάρκα. Τέλειος δὲ [θὰ μποροῦσε νὰ ὀνομασθῇ] ἐκεῖνος, ποὺ κατέβαλε μὲ τὴν δύναμι τοῦ Λόγου, τὴν ἡδονὴ καὶ τὴν ὀδύνη τῆς σαρκός. Καὶ ὁλοκληρω-

ρος δέ, ὁ τὰς κατὰ τὴν πρᾶξιν καὶ θεωρίαν ἕξεις ἀτρέπτους τῇ περὶ τὸν θεῖον πόθον συντονίᾳ διατηρήσας.

ϟζ΄. Τῆς μὲν κατὰ ψυχὴν λύπης ἐστὶ διττὸς ὁ τρόπος· ὁ μὲν ἐπὶ τοῖς οἰκείοις· ὁ δὲ ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις πλημμελήμασι συνιστάμενος. Αἰτία δὲ τῆς τοιαύτης λύπης ἡ κατ᾽ αἴσθησιν τοῦ λυπουμένου σαφῶς, ἢ τῶν δι᾽ οὓς λυπεῖται καθέστηκεν ἡδονή. Κατὰ γὰρ τὸν ἀκριβῆ λόγον, οὐκ ἔστι παντελῶς ἁμαρτία σχεδὸν ἐν ἀνθρώποις, μὴ τῆς ψυχῆς πρὸς αἴσθησιν, ἡδονῆς ἕνεκεν, ἀλόγιστον σχέσιν, ἀρχὴν τῆς οἰκείας γενέσεως ἔχουσα. Τῆς δὲ κατὰ ψυχὴν ἡδονῆς αἰτία, προδήλως, ἐστὶν ἡ κατ᾽ αἴσθησιν τοῦ ἐπὶ ταῖς οἰκείαις, ἢ ταῖς ἀλλοτρίαις ἡδομένου τε, καὶ χαίροντος λύπη. Κατὰ γὰρ τὸν ἀκριβῆ λόγον, οὐκ ἔστιν ἀρετὴ σχεδὸν ἐν ἀνθρώποις, μὴ τῆς ψυχῆς πρὸς αἴσθησιν λελογισμένην ἀποδιάθεσιν, ἀρχὴν τῆς οἰκείας γενέσεως ἔχουσα.

ϟη΄. Χωρὶς τῆς κατὰ ψυχὴν ἐμπαθοῦς πρὸς αἴσθησιν

μένος, αὐτὸς ποὺ διαφύλαξε ἀναλλοίωτες μὲ τὴν ἔνταση τοῦ θείου πόθου, τὶς [πνευματικὲς] καταστάσεις, ὅσον ἀφορᾶ τὴν πρᾶξι καὶ τὴν θεωρία.

97. Τῆς μὲν λύπης, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ψυχή, εἶναι δύο εἰδῶν ὁ τρόπος [ἢ ἔκφρασι]. Ἡ μὲν [μία εἶναι] ἐκείνη, ποὺ συμβαίνει γιὰ τὰ δικά μας ἁμαρτήματα, ἡ δὲ [ἄλλη ἐκείνη, ποὺ συμβαίνει] γιὰ τὰ ξένα. Αἰτία δὲ αὐτῆς τῆς λύπης καθίσταται, σαφῶς, ἡ ἡδονή, ὡς πρὸς τὴν αἴσθησι, ἢ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος λυπᾶται, ἢ ἐκείνων, γιὰ τοὺς ὁποίους λυπᾶται. Διότι σύμφωνα μὲ τὴν ἀκρίβεια τοῦ λόγου, δὲν ὑπάρχει ἐντελῶς σχεδὸν [καμία] ἁμαρτία μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἡ ὁποία δὲν ἔχει ἀρχὴ τῆς γεννήσεώς της, τὴν ἀσυλλόγιστη σχέσι τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν αἴσθησι, ἕνεκα τῆς ἡδονῆς. Αἰτία δὲ τῆς ἡδονῆς, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ψυχή, πρόδηλα, εἶναι ἡ λύπη, κατὰ τὴν αἴσθησι, ἐκείνου, ποὺ καὶ εὐχαριστεῖται καὶ χαίρεται γιὰ τὶς δικές του ἢ τὶς ξένες ἀρετές. Διότι σύμφωνα μὲ τὴν ἀκρίβεια τοῦ λόγου δὲν ὑπάρχει σχεδὸν [καμία] ἀρετὴ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ποὺ δὲν ἔχει ὡς ἀρχὴ τῆς δημιουργίας της, τὴν λελογισμένη ἀποστροφὴ τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν αἴσθησι.

98. Χωρὶς τὴν ἐμπαθῆ σχέσι, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ψυχὴ πρὸς τὴν αἴ-

σχέσεως, οὐκ ἔστιν ἐν ἀνθρώποις παντελῶς ἁμαρτία· πάσης δὲ λύπης συνισταμένης κατὰ ψυχήν, ἡδονὴ σαρκὸς προηγεῖται.

ϟθʹ. Γένεσις ἀρετῆς ἐστιν ἀληθὴς ἡ πρὸς τὴν σάρκα τῆς ψυχῆς ἑκούσιος ἀλλοτρίωσις. Εὐφραίνει δὲ τὴν ψυχὴν πνευματικῶς ὁ τοῖς ἑκουσίοις τὴν σάρκα πόνοις δαμάζων.

ρʹ. Τῆς ψυχῆς ὑπὲρ ἀρετῆς πρὸς τὴν αἴσθησιν ἀποδιάθεσιν κτησαμένης, ἐξ ἀνάγκης ἡ αἴσθησις ἐν πόνοις ἔσται· τὴν τῶν ἡδονῶν νοητικὴν συνημμένην αὐτῇ κατὰ γνωμικὴν σχέσιν, τῆς ψυχῆς οὐκ ἔχουσα δύναμιν· τοὐναντίον δέ, τὴν μὲν τῶν αὐτῆς ἡδονῶν ἐπανάστασιν, δι᾽ ἐγκρατείας ἀνδρικῶς ἀποῤῥαπίζουσαν, πρὸς δὲ τὴν τῶν παρὰ φύσιν καὶ ἀκουσίων πόνων ἐπαγωγήν, διὰ τῆς ὑπομονῆς, ἀμείλικτον παντελῶς διαμένουσαν, καὶ τῆς κατ᾽ ἀρετὴν θεοπρεποῦς ἀξίας τε καὶ δόξης, διὰ τὴν ἀνυπόστατον ἡδονὴν οὐκ ἐξισταμένην, καὶ πρὸς τὴν τῶν πόνων ἀντίληψιν φειδοῖ τῆς σαρκὸς διὰ

σθησι, δὲν ὑπάρχει στοὺς ἀνθρώπους ἐντελῶς ἁμαρτία. Ἐνῶ σὲ κάθε λύπη, ἡ ὁποία ἐπέρχεται στὴν ψυχή, προηγεῖται ἡ ἡδονὴ τῆς σαρκός.

99. Τῆς ἀρετῆς ἀληθινὴ γένεσι εἶναι, ἡ ἑκούσια ἀποξένωσι τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν σάρκα [καὶ] εὐφραίνει, βέβαια τὴν ψυχὴ πνευματικῶς, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δαμάζει τὴν σάρκα μὲ τοὺς ἑκουσίους κόπους.

100. Ὅταν ἡ ψυχὴ ἀποκτήση ἀποστροφὴ πρὸς τὴν αἴσθησι, γιὰ χάρι τῆς ἀρετῆς, ἀναγκαστικὰ [κατόπιν] ἡ αἴσθησι, θὰ εὑρίσκεται μέσα σὲ πόνους, ἐπειδὴ δὲν ἔχει πλέον συνενωμένη μ᾽ αὐτήν, κατὰ γνωμικὴ σχέσι, τὴν δύναμι τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία νοεῖ [προσλαμβάνει] τὶς ἡδονές. Ἀντιθέτως δέ, τὴν μὲν ἐπανάστασι τῶν ἡδονῶν της, ἀποκρούει, διὰ τῆς ἐγκρατείας, μὲ ἀνδρεία. Πρὸς δὲ τὴν ἐπίθεσι τῶν παρὰ φύσιν καὶ ἀκουσίων πόνων, παραμένει τελείως ἄκαμπτη διὰ τῆς ὑπομονῆς, καὶ δὲν παραιτεῖται ἀπὸ τὴν θεοπρεπῆ ἀξία καὶ δόξα τῆς ἀρετῆς γιὰ χάρι τῆς ἡδονῆς, ἡ ὁποία δὲν ἔχει ὑπόστασι. Καὶ γιὰ τὴν παρηγορία τῶν πόνων, λόγῳ τῆς οἰκονομίας τῆς σαρκός, ἕνεκα τῆς αἰσθή-

τὴν ὀδυνῶσαν αἴσθησιν, τοῦ ὕψους τῶν ἀρετῶν οὐκ ἀποπίπτουσαν. Τῆς δὲ κατ᾽ αἴσθησιν λύπης αἰτία καθέστηκεν, ἡ πρὸς τὰ κατὰ φύσιν τῆς ψυχῆς παντελῶς ἀσχολία· τὴν δὲ κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονήν, ἡ παρὰ φύσιν ἐνέργεια τῆς ψυχῆς προδήλως ὑφίστησιν, ἄλλην ἀρχὴν ἔχειν οὐ δυναμένην συστάσεως, ἢ τῆς ψυχῆς τῶν κατὰ φύσιν ἀπόθεσιν.

σεως, ποὺ ὀδυνᾶται, δὲν ἐκπίπτει καθόλου ἀπὸ τὸ ὕψος τῶν ἀρετῶν. Αἰτία δὲ τῆς λύπης, ὅσον ἀφορᾶ τὴν αἴσθησι, εἶναι ἡ παντελὴς ἀσχολία, μὲ ὅσα ἀφοροῦν τὴν φύσι τῆς ψυχῆς. Τὴν ἡδονή, ὡς πρὸς τὴν αἴσθησι, πρόδηλα, τὴν δημιουργεῖ ἡ παρὰ φύσιν ἐνέργεια τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἄλλη ἀρχὴ συστάσεως, παρὰ [μόνον] τὴν ἀπόρριψι ἐκείνων, [ποὺ εἶναι] σύμφωνα μὲ τὴν φύσι τῆς ψυχῆς.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ
ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

α΄ ***Ἴσως οὕτως· οὔτε μὴν δριμὴν τῶν θεωρημάτων τὸ θεωρητικὸν αὐτῆς ἀποξέων.***

β΄ ***Σχόλιον.***

γ΄ ***Ἴσως προβολήν.***

δ΄ ***Ἐν ἄλλοις φύσιν.***

ε΄ ***Σχόλιον.***

ς΄ ***Ἐρώτησις.***

ζ΄ ***Ἀπόκρισις.***

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

ΣΕ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

[1] Ἡσ. 66, 1.
[2] Δ' Βασ. 18, 13,
Ἡσ. 36, 2,
Β' Παραλ. 32, 1.
[3] Β' Παραλ. 32, 20-21.
[4] Β' Παραλ. 32, 25.
[5] Ἡσ. 5, 5-6.
[6] Β' Παραλ. 32, 20-21.
[7] Πρβλ. Β' Παραλ. 32, 25.
[8] Πρβλ. Α' Κορ. 4, 7.
[9] Α' Ἔσδρ. 4, 59-60.
[10] Α' Ἔσδρ. 3, 12.
[11] Πρβλ. Ῥωμ. 12, 6.
[12] Ἡσ. 11, 2-3.
[13] Ψαλμ. 110, 10,
Παροιμ. 1, 7,
Παροιμ. 9, 10.
[14] Δευτερ. 11, 12.
[15] Ἡσ. 26, 9.
[16] Πρβλ. Ματθ. 19, 17.
[17] Δευτερ. 15, 12.
[18] Λευϊτ. 25, 44-46.
[19] Πρβλ. Β' Κορ. 5, 4.
[20] Πρβλ. Δ' Βασ. 25, 4.
[21] Πρβλ. Λευϊτ. 25, 44-46.
[22] Β' Βασ. 18, 9.
[23] Β' Βασ. 18, 33.
[24] Ἰεζεκ. 33, 11.
[25] Παροιμ. 9, 10.
[26] Ἑβρ. 4, 12.
[27] Ἀγγ. 1, 14,
Α' Ἔσδρ. 5, 67-68.
[28] Α' Ἔσδρ. 5, 67-68.
[29] Α' Ἔσδρ. 5, 67-68.
[30] Ἰακ. 5, 16.
[31] Α' Βασ. 15, 35,
Α' Βασ. 16, 1.
[32] Ἰερεμ. 7, 16.
[33] Ἰακ. 5, 16.
[34] Α' Πέτρ. 1, 6.
[35] Ματθ. 6, 13.
[36] Ἰακ. 1, 2-4.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[α'] Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων ἐπιδιώκει μὲ κάθε μέσο τὴν καθυποδούλωσι τοῦ βασιλέως Ἐζεκία καὶ τοῦ βασιλείου του τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα. Στέλνει πρὸς τοῦτο καὶ ἀπεσταλμένους διὰ τῶν ὁποίων κάνει ἐπίδειξι τῆς δυνάμεώς του, βλασφημώντας τὸν Θεό. Προσπαθεῖ νὰ πείσῃ τοὺς πολιορκημένους νὰ μὴν καταφύγουν στὸν Θεὸ καὶ νὰ μὴν πιστέψουν, ὅτι ὁ Θεὸς θὰ τοὺς λυτρώσῃ ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων, διότι τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ σταθῇ ἐμπρὸς στὴν δύναμί του. Πλὴν ὅμως ἡ καταφυγὴ ἐκείνων στὸν Θεὸ γίνεται συντριπτικὴ τόσο τῶν ἐπιβουλῶν του, ὅσο καὶ τοῦ ἰδίου τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων.
[β'] Στὸ κεφάλαιο 59 ὁ Ἅγιος Μάξιμος μᾶς ἀποκαλύπτει σὲ ὅλη τὴν ἔκτασι τοῦ κεφαλαίου τὴν βαθεία πνευματικὴ ἑρμηνεία τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀβεσσαλώμ, ὅπως αὐτὴ μᾶς παραδίδεται στὴ Παλαιὰ Διαθήκη καὶ συγκεκριμένα στὸ *Βιβλίο Βασιλειῶν Β'*. Ἡ ἐν λόγῳ ἱστορία ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἔχει ὡς ἑξῆς: Ὁ υἱὸς τοῦ Δαυῒδ Ἀβεσσαλὼμ στρέφεται ἐναντίον τοῦ πατρός του. Ἐξέρχεται, λοιπόν, στὸ πλάτος τῆς πεδιάδος

τῆς ἐρήμου, ἀκολουθώντας ἀπειλητικὰ τὰ ἴχνη τοῦ πατρός του μὲ πρόθεσι νὰ τὸν κάνῃ ὑποχείριό του καὶ νὰ τὸν φονεύσῃ. Ὁ Δαυῒδ ἔχει χωρίσει τὸ στράτευμά του σὲ τρία τμήματα καὶ ἔχει δώσει ἐντολὴ στοὺς ἀρχηγοὺς τῶν τμημάτων τοῦ στρατοῦ του καὶ σὲ ὅλο τὸ στράτευμα, νὰ μὴν πειράξουν τὸν υἱό του Ἀβεσσαλώμ. Ἐνῶ θὰ πολεμοῦν ἐναντίον τοῦ στρατεύματος τοῦ Ἀβεσσαλώμ, τὸν ἴδιο τὸν υἱό του νὰ τὸν λυπηθοῦν καὶ νὰ μὴν τὸν σκοτώσουν. Ὁ Ἀβεσσαλὼμ εὑρισκόμενος ἐνώπιον τῶν στρατιωτῶν τοῦ Δαυῒδ, εἰσῆλθε καθήμενος πάνω στὸν ἡμίονό του στὸ δάσος, ὅπου ὑπῆρχε ἡ μεγάλη βελανιδιά. Τὰ πλούσια μαλλιά του ἐνεπλέχθησαν μέσα στὰ κλαδιὰ τῆς βελανιδιᾶς καὶ ὁ Ἀβεσσαλὼμ ἔμεινε μπλεγμένος ἀπὸ τὰ μαλλιά, κρεμασμένος μετέωρος μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς. Στὴν θέσι αὐτὴ οἱ στρατιῶτες τοῦ Δαυῒδ, παρακούοντας τὴν ἐντολή του, βρῆκαν εὐκαιρία καὶ τὸν σκότωσαν. Ὁ βασιλεὺς Δαυῒδ, ὁ ὁποῖος ἦταν λυπημένος γιὰ τὶς ἁμαρτίες καὶ τὴν φονικὴ διάθεσι τοῦ υἱοῦ του, παρὰ ταῦτα ὡς ἀγαθός, ὅταν ἔμαθε τὸν θάνατο τοῦ Ἀβεσσαλώμ, ἔπεσε σὲ βαθύτατο πένθος καὶ ἔκλαιε, πενθώντας τον καὶ νεκρό.

ΣΧΟΛΙΑ

[1] Ἡ «δύναμις τῆς ἐφέσεως» ἀποτελεῖ ὀντολογικὸ γνώρισμα τοῦ κατ᾽ εἰκόνα καὶ εἶναι ἡ δύναμι ἐκείνη, ἡ ὁποία κινεῖ κατὰ φύσιν τὸ κατ᾽ εἰκόνα πρὸς τὸ πρωτότυπό του, δηλαδὴ πρὸς τὸ καθ᾽ ὁμοίωσιν, ποὺ εἶναι ὁ Τριαδικὸς Θεός. Ἡ δύναμι αὐτὴ εἶναι ἀγαπητικὴ καὶ προωθητική, εἶναι δύναμι ἐξόδου ἀπὸ τὰ κτιστὰ περιγράμματα τοῦ κατ᾽ εἰκόνα, τὰ ὁποῖα, παρ᾽ ὅτι «καλὰ λίαν», ἀδυνατοῦν νὰ νοηματοδοτήσουν πλήρως τὸν σκοπὸ ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι, ὅταν ὁ ἄνθρωπος διατηρῇ τὴν καθαρότητα τοῦ κατ᾽ εἰκόνα, «ἐφίεται» τοῦ Θεοῦ, στὸν ὁποῖο ἀναζητεῖ τὴν πληρότητα τοῦ εἶναι του. Καὶ στὸν Θεὸ βρίσκει αὐτὴ τὴν πληρότητα κινούμενος ἀκατάπαυστα πρὸς Αὐτὸν καὶ ἐμπλουτιζόμενος χαρισματικῶς καὶ ἀκορέστως ἀπὸ τὴν ἄκτιστο θεοποιὸ Χάρι τοῦ Πρωτοτύπου Του. Ἀντίθετα, ὅταν ἡ ἀγαπητικὴ αὐτὴ προωθητικὴ δύναμι διαστραφῇ, κινεῖται ἐμπαθῶς πρὸς τὸν ἴδιο τὸν φορέα της ἄνθρωπο, ὅπως ἀκριβῶς ἔγινε στὸ προγονικὸ ζεῦγος μὲ τὴν διαστροφικὴ παραπληροφόρησι τοῦ διαβόλου, ὁ ὁποῖος κατασυκοφάντησε τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ. Τότε, ὁ ἄνθρωπος αὐτοανακηρύσσεται ὡς κύριος

τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ὡς μέτρο ὅλων τῶν πραγμάτων. Στὴν πραγματικότητα, τότε εἰδωλοποιεῖ τὸν ἑαυτό του καὶ ἀντικειμενοποιεῖ τὰ πράγματα καὶ αὐτοὺς τοὺς ἴδιους τοὺς ἀνθρώπους. Καί, ἐπειδὴ δὲν βλέπει, λόγῳ τῆς σκοτώσεως τοῦ νοός του, τοὺς «λόγους» τῶν ὄντων χρησιμοποιεῖ τὰ κτίσματα καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἰδιοτελῶς γιὰ τὴν αὐτοβεβαίωσί του. Τότε, εἰδωλοποιεῖ καὶ τὸν ἴδιο τὸν Θεό, τὸν ὁποῖο θέλει κυριολεκτικὰ νὰ χρησιμοποιῇ γιὰ τὴν πραγματοποίησι τῶν ἰδιοτελῶν θελημάτων του.

[2] Βλ. «Ἑκατοντὰς τετάρτη τῶν περὶ ἀγάπης κεφαλαίων», *αὐτ.*, σχόλιο [2], σ. 168.

[3] Ὅταν ὁ πιστὸς ἀναχθῇ διὰ τῆς πράξεως στὴν «θεωρία – θεοπτία», ἔχει πρωτογενῆ καὶ ἄμεση πληροφόρησι γιὰ τὸν Θεό. Τότε δηλαδή, ὁ πιστὸς «πάσχει τὰ θεῖα», πληροφορεῖται καὶ γνωρίζει τὰ κατὰ Θεὸν μὲ ἐμπειρικὸ καὶ βιωματικὸ τρόπο, «ἐν πάσῃ αἰσθήσει». Τότε οἱ λογισμοί του εἶναι «διαυγεῖς», ἐξ αἰτίας τοῦ ἐμπλουτισμοῦ τους ἀπὸ τὴν ἄκτιστη θεοποιὸ Χάρι, ὁπότε ὁ πιστὸς ἔχει στὸ νοῦ του τὴν καθαρότητα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὅταν ὁ πιστός, ὅμως, ὑπερηφανευθῇ, ἐγκαταλείπεται παιδαγωγικῶς ἀπὸ τὴν δωρεὰ τῆς ἀκτίστου θείας Χάριτος, καὶ γίνεται δεκτικὸς τῶν ἐνεργειῶν τῶν σκοτεινῶν πνευμάτων, ποὺ λόγῳ τοῦ χαρακτῆρα τους θολώνουν καὶ σκοτίζουν τὸν νοῦ καὶ τοὺς λογισμοὺς τοῦ πιστοῦ. Τότε ἡ γνῶσι τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὸν Θεὸ γίνεται ἀπὸ ἀνθρώπινη ἕως δαιμονιώδης.

[4] Πρόκειται γιὰ τὴν ἐπισφαλῆ κρίσι τοῦ νοῦ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν αἴσθησι. Εἶναι ἡ κρίσι ἐκείνη, ἡ ὁποία στηρίζεται στὴν ἐμπειρία τῶν αἰσθήσεων καὶ ὄχι στὴν ἀσφαλῆ καὶ ἀπλανῆ πληροφόρησι τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία παρέχεται κατὰ τὴν «φυσικὴ θεωρία» ἀπὸ τοὺς «λόγους» τῶν ὄντων καὶ κατὰ τὴν θεωρία – θεοπτία τοῦ Θεοῦ.

[5] Βλ. «Ἑκατοντὰς τρίτη κεφαλαίων διαφόρων...», *αὐτ.*, σχόλιο [2], σ. 347.

[6] Ἡ ἀπλότητα εἶναι ἄκτιστη ἰδιότητα τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ὁ πιστὸς ἑνωθῇ χαρισματικῶς μὲ τὸν Θεό, διὰ τῆς θεοποιοῦ Χάριτος, μυεῖται «ἀγνώστως», - δηλαδὴ μὲ ἄκτιστο τρόπο καὶ ὄχι μὲ τὶς κτιστὲς γνωσιολογικὲς ἱκανότητες τοῦ νοός του – στοὺς «λόγους» τῶν ὄντων. Στὸ στάδιο αὐτὸ τῆς χαρισματικῆς θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου δὲν μιλᾶμε πλέον γιὰ τὴν «φυσικὴ θεωρία», ποὺ ἔχει ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, κατὰ τὴν περίοδο τῆς καθάρσεως τῶν αἰσθητηρίων τοῦ κατ᾽ εἰκόνα. Ἐδῶ γίνεται λόγος γιὰ τὸν ἐμπλουτισμὸ τῶν πνευματικῶν αἰσθητηρίων του μὲ τὴν θεοποιὸ δόξα τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὴν ἀνθρωπίνως δυνατὴ χαρι-

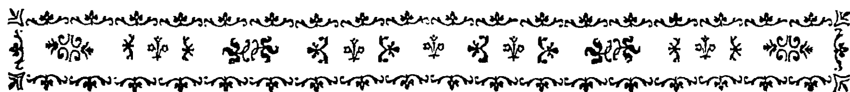
σματικὴ μετοχὴ στὴν θεία ἁπλότητα, μὲ τὴν ὁποία θεᾶται ὁ θεούμενος πιστὸς τοὺς «λόγους» τῶν ὄντων μὲ τὴν καθαρότητα τῆς θέας τοῦ Ἴδιου τοῦ Θεοῦ. Ὁπότε, εἶναι σαφές, ὅτι μιλᾶμε γιὰ ἀναβαθμισμένη θέα. Μιλᾶμε γιὰ μιὰ θέα ποὺ ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο τῆς φυσικῆς «καλῆς λίαν» καθαρότητος τοῦ κατ᾽ εἰκόνα περνᾶμε «ἀγνώστως» καὶ «ἀπερινοήτως» στὸ ἐπίπεδο τῆς ἀκτίστου καθαρότητος τοῦ καθ᾽ ὁμοίωσιν.

[7] Ἡ «ἀτρεψία» τοῦ νοὸς ὡς πρὸς τὴν ἀληθινὴ θεία γνῶσι, ἔχει τὴν ἔννοια ὅτι ὁ νοῦς τοῦ πιστοῦ μένει ἀταλάντευτα σταθερός, χωρὶς δηλαδὴ ἀμφιβολίες, ὡς πρὸς τὴν γνησιότητα τῆς θείας γνώσεως. Καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ ἡ γνῶσι αὐτὴ προκύπτει ἀπὸ τὴν «ἐν πάσῃ αἰσθήσει» βίωσί της, κατὰ τὴν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι μέθεξί της. Μέθεξι, δηλαδή, τοῦ Ἰδίου τοῦ Θεοῦ χαρισματικῶς.

[8] Ἡ ἀφθαρσία τῆς αἰσθήσεως, ὡς πρὸς τὴν ἀρετή, προκύπτει ἀπὸ τὴν χαρισματικὴ μεταμόρφωσι τῶν αἰσθήσεων, ὅταν ὁ νοῦς ὡς «πρωτοπαθής», δέχεται τὸν ἐμπλουτισμό του ἀπὸ τὴν ἄκτιστο θεοποιὸ Χάρι καὶ στὴν συνέχεια διαβιβάζει τὸν ἄκτιστο αὐτὸ ἐμπλουτισμό του στὸ σῶμα καὶ στὶς αἰσθήσεις τοῦ πιστοῦ. Τότε, ἡ ἀρετὴ τοῦ πιστοῦ ἔχει τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀφθαρσίας – δηλαδὴ στερεῖται τῆς ὁποιασδήποτε φθορᾶς - ἐπειδὴ αὐτὴ πλέον εἶναι καρπὸς τοῦ Ἰδίου τοῦ Ἀκτίστου Ἁγίου Πνεύματος. Εἶναι, μὲ ἄλλα λόγια, ἡ κτιστὴ ἀνθρώπινη ἀρετή, ἡ ὁποία ἐμπλουτίσθηκε ἀπὸ τὴν ἄκτιστη καὶ ἄρα ἄφθαρτη ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τότε αὐτὴ εἶναι ἄναρχη καὶ ἀτελεύτητη, κατὰ τὴν ἄναρχη καὶ ἀτελεύτητη θεία Χάρι, μὲ τὴν ὁποία ἐπενδύθηκε.

[9] «Ἐνεργουμένη» ἐπιθυμία εἶναι ἡ ἰδιότητα ἐκείνη τοῦ «κατὰ φύσιν» (τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως), ἡ ὁποία κινεῖται, εἶναι δηλαδὴ ἐνεργὸς καὶ ὄχι ἁπλῶς δυνατότητα - ἰδιότητα τῆς φύσεως.

[10] Σύμφωνα μὲ τὴν Βιβλικὴ διδασκαλία, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ λειτουργεῖ ὡς πνευματικὸς σπόρος, ποὺ σπέρνεται ἀπὸ τὸν κήρυκα τοῦ θείου λόγου στὶς καρδιὲς τῶν ἀνθρώπων - ἀκροατῶν. Ὅταν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ συναντήσῃ κατάλληλη πνευματικὴ γῆ, δηλαδή, ἀγαθὴ καρδία, γίνεται μία πνευματικὴ σύλληψι, ἀπὸ τὴν ὁποία προκύπτει μία νέα πραγματικότητα, ποὺ εἶναι ὁμογενὴς τοῦ πνευματικοῦ σπόρου. Αὐτὸ μαρτυρεῖται Βιβλικῶς τόσο ἀπὸ τὸν Χριστὸ μὲ τὴν παραβολὴ τοῦ καλοῦ σπορέως, ὅσο καὶ ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο στὴν Πρώτη Ἐπιστολή του πρὸς *Κορινθίους* (*Α΄ Κορ*. 4, 15: «διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα»), ὅπου ὑπενθυμίζει στοὺς ἀποδέκτες του, ὅτι, ὡς πνευματικὸς πατέρας, αὐτὸς τοὺς γέννησε διὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου.

II

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΕΚΤΗ

α΄. Ἐπινοητικὴν οἶδε τὴν νοερὰν τῆς ψυχῆς δύναμιν· ἥτις, χωριζομένη τῆς κατ᾽ αἴσθησιν σχέσεως, ἔρημον τῆς πρὸς ἡδονὴν τὴν σάρκα καταλιμπάνει προνοίας, κατὰ τὴν ἐν γνώμῃ σχέσιν, οὐδὲ τὴν ὀδύνην τῆς σαρκὸς ἀνεχομένη παραμυθεῖσθαι, διὰ τὴν ἐν σχέσει τῆς γνώμης πρὸς τὰ θεῖα ὁλικὴν σχολήν.

β΄. Νοῦς καὶ αἴσθησις ἀντικειμένην ἔχουσι πρὸς ἄλληλα τὴν κατὰ φύσιν ἐνέργειαν, διὰ τὴν τῶν αὐτοῖς ὑποκειμένων ἀκροτάτην διαφορὰν καὶ ἑτερότητα. Ὁ μὲν γὰρ ὑποκειμένας ἔχει τὰς νοητὰς καὶ ἀσωμάτους οὐσίας, ὧν κατ᾽ οὐσίαν ἀντιλαμβάνεσθαι, πέφυκεν· ἡ δὲ τὰς αἰσθητὰς καὶ σωματικὰς φύσεις, ὧν καὶ αὐτὴ φυσικῶς ἀντιλαμβάνεται.

γ΄. Ἡ τῆς ψυχῆς τῶν κατὰ φύσιν ἀπόθεσις, τῆς κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονῆς ἀρχὴ γίνε-

1. Γνωρίζει ἡ νοερὰ δύναμι τῆς ψυχῆς [νὰ εἶναι] ἐπινοητική· ἡ ὁποία, ὅταν χωρίζεται ἀπὸ τὴν σχέσι[1] [της] ὡς πρὸς τὴν αἴσθησι, ἀφήνει τὴν σάρκα ἔρημη ἀπὸ τὴν ἐνασχόλησι μὲ τὴν ἡδονή, βάσει τῆς ἐκφράσεως [αὐτῆς τῆς χωρισμένης ἀπὸ τὴν αἴσθησι, ἡ ὁποία εἶναι] σύμφωνη μὲ τὴν γνώμη [της], [καί], ἐξαιτίας τῆς, σύμφωνης μὲ τὴν ἔκφρασι τῆς γνώμης, ὁλοκληρωτικῆς ἐνασχολήσεως [τῆς νοερᾶς δυνάμεως τῆς ψυχῆς] μὲ τὰ θεῖα, δὲν μετριάζεται [ἡ νοερὰ δύναμι ἐνασχολουμένη μὲ τὰ θεῖα] οὔτε γιὰ νὰ παρηγορῆται ἡ ὀδύνη τῆς σαρκός.

2. Ὁ νοῦς καὶ ἡ αἴσθησι ἔχουν ἀντίθετη τὴν μεταξύ τους φυσικὴ ἐνέργεια, ἕνεκα τῆς ἀκροτάτης διαφορᾶς καὶ ἀνομοιότητος ἐκείνων, τῶν ὁποίων ὑπόκεινται σ᾽ αὐτά. Διότι ὁ μὲν [νοῦς] ἔχει ὑποκείμενες [σ᾽ αὐτὸν] τὶς νοερὲς καὶ ἀσώματες οὐσίες, τὶς ὁποῖες ἐκ φύσεως [ἔχει τὸ ἰδίωμα] νὰ ἀντιλαμβάνεται ὡς πρὸς τὴν οὐσία [τους]· ἡ δὲ [αἴσθησι ἔχει ὑποκείμενες σ᾽ αὐτὴν] τὶς αἰσθητὲς καὶ σωματικὲς φύσεις, τὶς ὁποῖες καὶ αὐτὴ ἀντιλαμβάνεται κατὰ φυσικὸ τρόπο.

3. Ἡ παραίτησι τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὰ σύμφωνα μὲ τὴν φύσι [δηλαδή, τὰ ἀγαθὰ] καθίσταται, φυσικῷ τῷ τρόπῳ, ἡ ἀρχὴ

σθαι πέφυκε. Τῆς γὰρ ψυχῆς περὶ τὰ κατὰ φύσιν ἀγαθὰ πονουμένης, οὐκ ἔστιν ἡ τὸν κατ᾽ αἴσθησιν τῆς ἡδονῆς τρόπον ἐφευρίσκουσα δύναμις.

δ΄. Ἔνθα λόγος προκαθηγεῖται τῆς αἰσθήσεως κατὰ τὴν τῶν ὁρατῶν θεωρίαν, πάσης ἐστέρηται τῆς κατὰ φύσιν ἡ σὰρξ ἡδονῆς, οὐκ ἔχουσα τὴν ἔφεσιν ἄφετον, τῶν λογικῶν ἀπολελυμένην δεσμῶν, εἰς ὑπηρεσίαν τῶν κατ᾽ αὐτὴν ἡδονῶν. Ὅθεν καὶ ἐξ ἀνάγκης κρατοῦντος τοῦ ἐν ἡμῖν λόγου, ἡ πρὸς ἀρετὴν αὐτῷ δουλωθεῖσα βασανίζεται σάρξ.

ε΄. Ὁ νοῦς ἅμα τὴν αἴσθησιν οἰκείαν κατὰ φύσιν ἡγήσεται δύναμιν, ταῖς τῶν αἰσθητῶν ἐπιπλεκόμενος ἐπιφανείαις, ἐπινοεῖται τὰς σαρκικὰς ἡδονάς, οὐ δυνάμενος τῶν ὁρατῶν διαβῆναι τὴν φύσιν, τῇ πρὸς τὴν αἴσθησιν ἐμπαθεῖ σχέσει κατασχεθείς.

ς΄. Εἰ οὐκ ἔστι δυνατὸν πρὸς τὰ συγγενῆ νοητὰ τὸν νοῦν διαβῆναι, δίχα τῆς τῶν διὰ μέσου προβεβλημένων αἰσθητῶν θεωρίας· ταύτην δὲ γενέσθαι παντελῶς ἀμήχα-

τῆς ἡδονῆς τῆς αἰσθήσεως. Διότι, ὅταν ἡ ψυχὴ ἀσχολῆται μὲ [ἐκεῖνα], τὰ [ὁποῖα εἶναι] σύμφωνα μὲ τὴν φύσι, [δηλαδὴ] τὰ ἀγαθά, δὲν ὑφίσταται ἡ δύναμι, ἡ ὁποία ἐφευρίσκει τὸν τρόπο τῆς ἡδονῆς τῆς αἰσθήσεως.

4. Ἐκεῖ, ὅπου ἡ λογικὴ [δύναμι τῆς ψυχῆς] προηγεῖται τῆς αἰσθήσεως, κατὰ τὴν θεωρία τῶν ὁρατῶν, [τότε] ἡ σάρκα στερεῖται τὴν ἡδονή, τὴν σύμφωνη μὲ τὴν φύσι, διότι δὲν ἔχει τὴν ἔφεσι ἐλεύθερη, ἀποδεσμευμένη ἀπὸ τοὺς λογικοὺς περιορισμούς, στὴν ὑπηρεσία τῶν σχετικῶν μ᾽ αὐτὴν ἡδονῶν. Γι᾽ αὐτὸ καὶ ἐξ ἀνάγκης, ὅταν κυριαρχῇ μέσα μας ἡ λογική, τίθεται ὑπὸ ἔλεγχο ἡ σάρκα, ἡ ὁποία ὑποτάχθηκε σ᾽ αὐτὴν [τὴν λογική], χάριν τῆς ἀρετῆς.

5. Ὁ νοῦς, ὅταν θὰ θεωρήσῃ, [ὅτι εἶναι] ἡ αἴσθησι κατὰ φύσιν δική του δύναμι, ἐμπλεκόμενος περισσότερο μὲ τὶς ἐξωτερικὲς ὄψεις τῶν αἰσθητῶν, ἐπινοεῖ τὶς σαρκικὲς ἡδονές, μὴ δυνάμενος νὰ ὑπερβῇ τὴν φύσι τῶν ὁρατῶν, ἐπειδὴ αἰχμαλωτίστηκε ἀπὸ τὴν ἐμπαθῆ σχέσι μὲ τὴν αἴσθησι.

6. Ἐάν, χωρὶς τὴν θεωρία τῶν αἰσθητῶν, δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ νοῦς νὰ διαβῇ πρὸς τὰ συγγενῆ [μ᾽ αὐτὸν] νοητά, τὰ ὁποῖα ἐμφανίζονται ἐνδιαμέσως, [τότε ἐπίσης] καὶ αὐτὴ [ἡ θεωρία τῶν αἰσθητῶν] εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ γίνῃ,

νον, χωρὶς τῆς αὐτῷ μὲν συγκειμένης, τοῖς αἰσθητοῖς δὲ κατὰ φύσιν συγγενοῦς αἰσθήσεως. Εἰκότως εἰ μὲν προσβαλὼν ἐνσχεθῇ ταῖς ἐπιφανείαις τῶν ὁρατῶν, ἐνέργειαν εἶναι φυσικὴν τὴν συγκειμένην οἰόμενος αἴσθησιν, τῶν μὲν κατὰ φύσιν ἐκπέπτωκε νοητῶν, τῶν δὲ παρὰ φύσιν ἀμφοῖν ταῖν [recte: τοῖν] χεροῖν, ὃ δὴ λέγεται, ἐπελάβετο σωμάτων· οἷς παρὰ τὸν λόγον ἐνεργούμενος, διὰ τὴν αὐτῶν ἐκνικήσασαν αἴσθησιν, τῆς μὲν κατὰ ψυχὴν λύπης γεννήτωρ καθίσταται, συχναῖς ταῖς κατὰ συνείδησιν μάστιξιν αἰκιζόμενος· τῆς δὲ κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονῆς ἀριδήλως γίνεται ποιητής, ταῖς ἐπινοίαις τῶν περιποιητικῶν τρόπων τῆς σαρκὸς λιπαινόμενος. Εἰ δὲ τὴν πρὸς αἴσθησιν ἅμα τῇ προσβολῇ τῶν ὁρωμένων διατεμὼν ἐπιφάνειαν, τοὺς πνευματικοὺς τῶν ὄντων καθαροὺς τῶν ἐπ᾽ αὐτοὺς σχημάτων θεάσεται λόγους. Τὴν μὲν τῆς ψυχῆς ἡδονὴν κατειργάσατο, μηδενὶ τῶν αἰσθητῶν θεωρουμένων κρατουμένης·

χωρὶς τὴν αἴσθησι, ἡ ὁποία συνυπάρχει μέν, μὲ αὐτὸν [τὸν νοῦ], ἀλλὰ [εἶναι] συγγενὴς ὡς πρὸς τὴν φύσι μὲ τὰ αἰσθητά. Ἐάν, λοιπόν, [ὁ νοῦς] προσεγγίζοντας [τὰ ὁρατά], αἰχμαλωτισθῇ ἀπὸ τὶς ἐξωτερικὲς ὄψεις τῶν ὁρατῶν, νομίζοντας ὅτι ἡ αἴσθησι, ἡ ὁποία συνυπάρχει μ᾽ αὐτόν, εἶναι φυσική [του] ἐνέργεια, εὔλογα, ὁπωσδήποτε, θὰ ἐκπέσῃ μὲν ἀπὸ τὰ νοητά, τὰ σχετικὰ μὲ τὴν φύσι του, καί, ὅπως λέγεται, θὰ ἐναγκαλισθῇ τὰ ἀντίθετα μὲ τὴν φύσι του σώματα μὲ τὰ δύο του χέρια, καθὼς δέχεται ἐνέργεια ἀπ᾽ αὐτὰ ἀντίθετα μὲ τὴν λογική, ἕνεκα τῆς αἰσθήσεως αὐτῶν, ἡ ὁποία ἐνίκησε. [Καὶ ἔτσι] καθίσταται δημιουργὸς μὲν τῆς λύπης, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ψυχή, μὲ τὸ νὰ κτυπιέται μὲ συνεχεῖς μαστιγώσεις, ὡς πρὸς τὴν συνείδησί [του]. Ἐνῶ, πρόδηλα, γίνεται δημιουργὸς τῆς ἡδονῆς τῆς αἰσθήσεως, καθὼς λιπαίνεται μὲ τὶς ἐπινοήσεις τῶν τρόπων, οἱ ὁποῖοι περιποιοῦνται τὴν σάρκα. Ἐάν, ὅμως, συγχρόνως μὲ τὴν προσέγγισι τῶν ὁρατῶν, διαπεράσῃ τὴν αἰσθητὴ ἐπιφάνεια, ὁπωσδήποτε, θὰ δῇ τοὺς πνευματικοὺς λόγους τῶν ὄντων καθαροὺς ἀπὸ τὰ σχήματα, [ποὺ εἶναι] ἐπάνω σ᾽ αὐτοὺς [καὶ ποὺ τοὺς καλύπτουν]. [Τότε] κατεργάζεται, συνήθως, τὴν ἡδονὴ μὲν τῆς ψυχῆς, ἀφοῦ δὲν ἐμποδίζεται ἀπὸ κανένα ἀπὸ τὰ αἰσθητά, ὅταν θεωροῦνται [κατὰ τὴν θε-

τὴν δὲ τῆς αἰσθήσεως συνεστήσατο λύπην, πάντων κατὰ φύσιν τῶν αἰσθητῶν ἐστερημένης.

ζ΄. Ἐπειδὴ τὴν μὲν τῆς ψυχῆς λύπην, ἤγουν τὸν πόνον, ταυτὸν γὰρ ἀλλήλοις ἀμφότερα, ἡ κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονὴ συνίστησι· τὴν δὲ τῆς αἰσθήσεως λύπην, ἤγουν τὸν πόνον, ἡ κατὰ ψυχὴν ποιεῖν ἡδονὴ πέφυκεν· εἰκότως ὁ τῆς κατ᾽ ἐλπίδα ζωῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι᾽ Ἀναστάσεως νεκρῶν εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον, καὶ ἀμίαντον, καὶ ἀμάραντον τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς[1], ἐφιέμενος, κατὰ μὲν τὴν ψυχὴν ἀγαλλίασιν ἔχει, καὶ χαρὰν ἀνεκλάλητον, διηνεκῶς τῇ τῶν μελλόντων ἐλπίδι γανύμενος ἀγαθῶν· κατὰ δὲ τὴν σάρκα καὶ τὴν αἴσθησιν, λύπην, τοὺς ἐκ τῶν ποικίλων πειρασμῶν ἐπιγινομένους αὐτῇ πόνους, καὶ τὰς ἐπ᾽ αὐτοῖς ὀδύνας. Πάσῃ γὰρ ἀρετῇ, ἡδονὴ καὶ πόνος παρέπεται. Πόνος μὲν σαρκός, ἐστερημένης τῆς προσηνοῦς καὶ λειοτέρας αἰσθήσεως· ἡδονὴ δὲ ψυχῆς, παντὸς αἰσθη-

ωρία τῶν αἰσθητῶν], ἐνῶ δημιουργεῖ, συνήθως, τὴν λύπη τῆς αἰσθήσεως, ἐπειδὴ τὴν ἔχει στερήσει ἀπὸ ὅλα τὰ αἰσθητά, τὰ σύμφωνα μὲ τὴν φύσι [της].

7. Ἐπειδὴ τὴν λύπη μὲν τῆς ψυχῆς, δηλαδή, τὸν πόνο – διότι τὸ ἴδιο [εἶναι] μεταξύ τους [καὶ] τὰ δύο – τὴν προκαλεῖ ἡ ἡδονὴ τῆς αἰσθήσεως, τὴν δὲ λύπη τῆς αἰσθήσεως, δηλαδὴ τὸν πόνο, τὴν δημιουργεῖ, ἀπὸ τὴν φύσι της, ἡ ἡδονὴ τῆς ψυχῆς, εὔλογα ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ, μὲ ἐλπίδα, τὴν ζωὴ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία εἶναι φυλαγμένη [ἑτοιμασμένη] στοὺς οὐρανούς, πρὸς κληρονομία ἄφθαρτη καὶ ἀμίαντη καὶ ἀμάραντη, [αὐτὸς] ὡς πρὸς μὲν τὴν ψυχὴ [του], ἔχει ἀγαλλίασι καὶ χαρὰ ἀνέκφραστη, ἐπειδὴ συνεχῶς εὐφραίνεται μὲ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν· ὡς πρὸς τὴν σάρκα δὲ καὶ τὴν αἴσθησι [ἔχει] λύπη, δηλαδὴ τοὺς πόνους, οἱ ὁποῖοι ἐπέρχονται σ᾽ αὐτὴν ἀπὸ τοὺς ποικίλους πειρασμοὺς καὶ τὶς ὀδύνες, [οἱ ὁποῖες ἐπακολουθοῦν] σ᾽ αὐτούς. Διότι σὲ κάθε ἀρετὴ ἀκολουθεῖ ἡδονὴ καὶ πόνος. Πόνος μὲν τῆς σαρκός, ἐπειδὴ ἔχει στερηθῆ τὴν φιλικὴ καὶ λεπτότερη αἴσθησι· ἡδονὴ δὲ τῆς ψυχῆς, ἐπειδὴ ἐντρυφᾶ στοὺς

τοῦ καθαροῖς ἐντρυφώσης τοῖς ἐν πνεύματι λόγοις.

η΄. Δέον ἐστὶ τὸν νοῦν κατὰ τὴν παροῦσαν ζωήν, τοῦτο γάρ μοι νοεῖται, τὸ νῦν, κατὰ σάρκα λυπούμενον, διὰ τοὺς πολλοὺς πόνους τῶν ὑπὲρ ἀρετῆς αὐτῷ προσαγομένων πειρασμῶν, ἀεὶ χαίρειν κατὰ ψυχήν, καὶ ἥδεσθαι διὰ τὴν ἐλπίδα τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, κἂν ἔχῃ καταπονουμένην τὴν αἴσθησιν. Οὐ γὰρ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλύπτεσθαι εἰς ἡμᾶς· φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος[2].

θ΄. Ψυχῆς ἡ σάρξ, ἀλλ᾽ οὐ σαρκὸς ἡ ψυχή. Τοῦ γὰρ κρείττονος, φησί, τὸ ἧττον, ἀλλ᾽ οὐ τοῦ ἥττονος τὸ κρείττον. Οὐκοῦν ἐπειδὴ τῇ σαρκὶ διὰ τὴν παράβασιν ἐνεφύρη τῆς ἁμαρτίας ὁ νόμος, ὅπερ ἐστιν ἡ κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονή, δι᾽ ἣν κατεκρίθη διὰ πόνων τῆς σαρκὸς ὁ θάνατος, εἰς τὴν τοῦ νόμου τῆς σαρκὸς ἀναίρεσιν ἐπινενοημένος, ὁ διαγνοὺς ὅτι διὰ τὴν ἁμαρτίαν εἰς τὴν αὐτῆς ἀναίρεσιν ἐπεισῆλθεν ὁ θάνατος, ἀεὶ χαίρουσαν ἔχει

πνευματικοὺς λόγους, [οἱ ὁποῖοι εἶναι] καθαροὶ ἀπὸ κάθε αἰσθητό.

8. Κατὰ τὴν παροῦσα ζωή, διότι αὐτὸ μοῦ φαίνεται, [ὅτι ἐννοεῖ] τό, τώρα, πρέπει ὁ νοῦς νὰ λυπᾶται ὡς πρὸς τὴν σάρκα, ἕνεκα τῶν πολλῶν πόνων, τῶν ἐπερχομένων σ᾽ αὐτὸν γιὰ χάρι τῆς ἀρετῆς, [ὅμως], ὡς πρὸς τὴν ψυχὴ πάντοτε νὰ χαίρεται καὶ νὰ εὐχαριστῆται, ἕνεκα τῆς ἐλπίδος τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ἔστω καὶ ἂν καταπονῆται ἡ αἴσθησι. Διότι, λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος, δὲν [εἶναι] ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν [τοῦ τωρινοῦ] καιροῦ, συγκριτικὰ μὲ τὴν μέλλουσα δόξα, [ποὺ πρόκειται] νὰ ἀποκαλυφθῇ σὲ μᾶς.

9. Ἡ σάρκα [ἀνήκει] στὴν ψυχή, ἀλλὰ ὄχι ἡ ψυχὴ στὴν σάρκα. Διότι, λέγει, τὸ κατώτερο [ἀνήκει] στὸ ἀνώτερο καὶ ὄχι τὸ ἀνώτερο στὸ κατώτερο. Ἐπειδή, λοιπόν, ἕνεκα τῆς παραβάσεως [τοῦ Ἀδάμ], ἀνεμείχθη μὲ τὴν σάρκα ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας, τὸ ὁποῖο, ἀκριβῶς, εἶναι ἡ ἡδονή, ὡς πρὸς τὴν αἴσθησι, ἕνεκα τῆς ὁποίας καταδικάστηκε ὁ θάνατος τῆς σαρκὸς μὲ πόνους, ὁ ὁποῖος ἔχει ἐπινοηθῆ μὲ σκοπὸ τὴν κατάργησι τοῦ νόμου τῆς σαρκός, [γιὰ αὐτὸ τὸν λόγο] ἐκεῖνος, ποὺ ἀντελήφθη, ὅτι ἕνεκα τῆς ἁμαρτίας [καὶ] γιὰ τὴν κατάργησί της, εἰσεχώρησε ὁ θάνατος, ἔχει πάντοτε χαρούμενη τὴν ψυχὴ

τὴν ψυχήν, διὰ πόνων ποικίλων θεωμένην ἀπογινόμενον τῆς οἰκείας σαρκὸς τὸν νόμον τῆς ἁμαρτίας, πρὸς ὑποδοχὴν τῆς μελλούσης ἐν πνεύματι μακαρίας ζωῆς· ἧς ἄλλως οὐκ ἔστι τυχεῖν, μὴ πρότερον κενωθέντος ὡς ἐξ ἀγγείου τινὸς τῆς σαρκὸς ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, κατὰ τὴν πρὸς αὐτὴν σχέσιν τῆς γνώμης, τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας.

ι΄. Ὁ τῇ ἀρετῇ κατὰ σάρκα διὰ τοὺς πόνους λυπούμενος, ἐν αὐτῇ χαίρει τῇ ἀρετῇ κατὰ ψυχήν, ὡς παροῦσαν θεώμενος τὴν τῶν μελλόντων εὐπρέπειαν· ὑπὲρ ἧς, κατὰ τὸν Μέγα Δαβίδ, τῇ κατὰ γνώμην ἀπογενέσει τῆς σαρκός, καθ᾽ ἑκάστην ἀποθνήσκει τὴν ἡμέραν[3], ὁ κατὰ τὴν τῆς ψυχῆς ἐν πνεύματι γένεσιν ἀεὶ καινιζόμενος, ἅτε δὴ καὶ τὴν ἡδονὴν ἔχων σωτήριον, καὶ τὴν λύπην ὠφέλιμον. Λύπην γάρ φαμεν οὐ τὴν παράλογον, καὶ πολλῶν ἐπὶ στερήσει παθῶν, ἢ πραγμάτων ὑλικῶν τὴν ψυχὴν βασανίζουσαν, ὡς τὰς ὁρμὰς παρὰ φύσιν ἐφ᾽ ἃ μὴ δεῖ, καὶ τὰς ἀπο-

[του], καθὼς παρατηρεῖ [σ᾽αὐτὴν] νὰ ἀπομακρύνεται μὲ τοὺς ποικίλους πόνους ἀπὸ τὴν σάρκα του ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας, γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τῆς μελλούσης, ἐν Πνεύματι, μακαρίας ζωῆς. Αὐτὴ [τὴν μακαρία ζωὴ] δὲν εἶναι [δυνατὸν] νὰ τὴν ἐπιτύχῃ [κανεὶς] διαφορετικά, ἐάν, προηγουμένως, στὴν παροῦσα ζωή, δὲν ἀδειάσῃ, σὰν ἀπὸ κάποιο ἀγγεῖο, ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας ἀπὸ τὴν σάρκα, σύμφωνα μὲ τὴν ἔκφρασι τῆς γνώμης πρὸς αὐτήν, [δηλαδὴ ἑκουσίως].

10. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος λυπᾶται, ὡς πρὸς τὴν σάρκα, λόγῳ τῶν πόνων, πρὸς χάριν τῆς ἀρετῆς, χαίρεται, ὡς πρὸς τὴν ψυχή, γιὰ αὐτὴ τὴν ἀρετή, ἐπειδὴ βλέπει, ὡς [νὰ εἶναι] παροῦσα, τὴν ὡραιότητα τῶν μελλόντων [ἀγαθῶν], ὑπὲρ τῆς ὁποίας, σύμφωνα μὲ τὸν Μέγα Δαυΐδ, πεθαίνει κάθε ἡμέρα, μὲ τὴν νέκρωσι τῆς σαρκός, συμφώνως πρὸς τὴν γνώμη [του, αὐτὸς εἶναι] ἐκεῖνος, ποὺ ἀνακαινίζεται, πάντοτε, μὲ τὴν ἐν [Ἁγίῳ] Πνεύματι ζωοποίησι τῆς ψυχῆς, διότι ἔχει καὶ τὴν ἡδονὴ σωτήρια [πρόξενο σωτηρίας] καὶ τὴν λύπη ὠφέλιμη. Λύπη, βέβαια, λέγομε ὄχι τὴν παράλογη, καὶ ἡ ὁποία βασανίζει τὴν ψυχὴ πολλῶν [ἀνθρώπων], γιὰ τὴν στέρησι παθῶν ἢ ὑλικῶν πραγμάτων, ἐπειδὴ [αὐτοὶ] κινοῦνται παρὰ φύσιν, σὲ [πράγματα], στὰ ὁποῖα δὲν πρέ-

φυγάς, ἀφ᾽ ὧν μὴ δεῖ ποιουμένων· ἀλλὰ τὴν λελογισμένην, καὶ τοῖς τὰ θεῖα σοφοῖς ἐγκριθεῖσαν, καὶ τὸ παρὸν κακὸν ὑποσημαίνουσαν. Παρὸν γὰρ κακὸν φασὶν εἶναι τὴν λύπην, συνισταμένην μὲν κατὰ ψυχήν, ὅταν ἡ κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονὴ τῆς λογικῆς κρατεῖ διακρίσεως· ὑφισταμένην δὲ κατ᾽ αἴσθησιν, ὅταν τῆς ψυχῆς κατ᾽ ἀρετὴν ἀκωλύτως ὁ δρόμος ἀνύηται τοσοῦτον ἐπάγων τῇ αἰσθήσει τοὺς πόνους, ὅσον ἡδονὴν ἐμποιεῖ καὶ χαρὰν τῇ ψυχῇ, τῷ Θεῷ προσαγομένη διὰ τῆς συγγενοῦς κατ᾽ ἀρετήν τε καὶ γνῶσιν ἐλλάμψεως.

ια΄. Ἡδονὴν (λέγει) σωτήριον, τὴν ἐπ᾽ ἀρετῇ χαρὰν τῆς ψυχῆς· ὠφέλιμον δὲ λύπην, τὴν ὑπὲρ ἀρετῆς ὀδύνην τῆς σαρκός. Ὁ γοῦν πάθεσι προστετηκὼς καὶ πράγμασιν, ἐφ᾽ ἃ μὴ δεῖ τὰς ὁρμὰς ποιεῖται. Καὶ ὁ τὰς ποιητικὰς τῆς τῶν παθῶν καὶ τῶν πραγμάτων στερήσεως συμβάσεις οὐκ ἀσπαζόμενος, ἀφ᾽ ὧν μὴ δεῖ τὰς ἀποφυγὰς ποιεῖται.

ιβ΄. Οὔτε ἡ θεία χάρις ἐνερ-

πει [νὰ κινοῦνται], καὶ ἀποφεύγουν ἐκεῖνα, ποὺ δὲν πρέπει [νὰ ἀποφεύγουν]. Ἀλλὰ [λύπη ἐννοῶ] τὴν μετρημένη, καὶ ἡ ὁποία ἐγκρίνεται καὶ ἀπὸ τοὺς σοφοὺς περὶ τὰ θεῖα, καὶ ποὺ ὑποδεικνύει τὸ κακό, τὸ ὁποῖο εἶναι παρόν. Παρόν, βέβαια, κακὸ λέγουν ὅτι εἶναι ἡ λύπη, ἡ ὁποία προκαλεῖται μὲν στὴν ψυχή, ὅταν ἡ ἡδονὴ ὡς πρὸς τὴν αἴσθησι, ὑπερισχύῃ τῆς λογικῆς διακρίσεως. Ἐνῶ ὑφίσταται στὴν αἴσθησι, ὅταν ὁ δρόμος ὁ σχετικὸς μὲ τὴν ἀρετὴ διανύεται ἀνεμπόδιστα, ἐπιφέροντας τόσους πόνους στὴν αἴσθησι, ὅση ἡδονὴ καὶ χαρὰ δημιουργεῖ στὴν ψυχή, ἡ ὁποία προσεγγίζει στὸ Θεὸ διὰ τῆς ἐλλάμψεως, τῆς συγγενοῦς μὲ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν [θεία] γνῶσι.

11. Σωτήρια ἡδονή, λέγει τὴν χαρὰ τῆς ψυχῆς γιὰ τὴν ἀρετή· ὠφέλιμη δὲ λύπη, [λέγει] τὴν ὀδύνη τῆς σαρκὸς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς. Ἐκεῖνος, λοιπόν, ὁ ὁποῖος ἔχει προσκολληθῇ σὲ πάθη καὶ σὲ πράγματα [ὑλικά], κινεῖται ὁρμητικὰ σὲ ἐκεῖνα ποὺ δὲν πρέπει. Καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἀποδέχεται εὐχαρίστως ὅσα συμβαίνουν [τὶς ἐπιφορές], οἱ ὁποῖες προκαλοῦν τὴν στέρησι τῶν παθῶν καὶ τῶν [ὑλικῶν] πραγμάτων, [αὐτὸς] ἀποφεύγει ἐκεῖνα, ποὺ δὲν πρέπει.

12. Ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο

γεῖ φωτισμοὺς γνώσεως, οὐκ ὄντος τοῦ κατὰ δύναμιν φυσικὴν δεχομένου τὸν φωτισμόν, οὔτε μὴν τὸ δεκτικὸν δίχα τῆς χορηγούσης χάριτος τὸν φωτισμὸν ἐνεργεῖ γνώσεως.

ιγ΄. Οὔτε ἡ χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐνεργεῖ σοφίαν[4] ἐν τοῖς ἁγίοις, χωρὶς τοῦ ταύτην δεχομένου νοός· οὔτε γνῶσιν χωρὶς τῆς δεκτικῆς τοῦ λόγου δυνάμεως· οὔτε πίστιν ἄνευ τῆς κατὰ νοῦν καὶ λόγον τῶν μελλόντων καὶ πᾶσι τέως ἀδήλων πληροφορίας· οὔτε ἰαμάτων χαρίσματα, δίχα τῆς κατὰ φύσιν φιλανθρωπίας, οὔτε τι ἕτερον τῶν λοιπῶν χαρισμάτων, χωρὶς τῆς ἑκάστου δεκτικῆς ἕξεώς τε, καὶ δυνάμεως· οὔτε μὴν πάλιν ἓν τῶν ἀπηριθμημένων ἄνθρωπος κτήσεται κατὰ δύναμιν φυσικήν, δίχα τῆς χορηγούσης ταῦτα θείας δυνάμεως. Καὶ δηλοῦσι τοῦτο σαφῶς πάντες οἱ ἅγιοι, μετὰ τὰς ἀποκαλύψεις τῶν θείων ζητοῦντες τῶν ἀποκαλυφθέντων τοὺς λόγους.

ιδ΄. Ὁ δίχα πάθους αἰτῶν, λαμβάνει τὴν τοῦ ἐνεργεῖν

δέχεται, κατὰ φυσικὴ δύναμι, τὸν [θεῖο] φωτισμό, οὔτε ἡ θεία Χάρι ἐνεργεῖ φωτισμοὺς [θείας] γνώσεως, οὔτε βέβαια, χωρὶς τὴν Χάρι, ἡ ὁποία χορηγεῖ [τοὺς φωτισμούς], ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο εἶναι ἱκανὸ νὰ δεχθῇ [τὸν φωτισμό], κατορθώνει τὸν φωτισμὸ τῆς [θείας] γνώσεως.

13. Οὔτε ἡ Χάρι τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐνεργεῖ σοφία στοὺς Ἁγίους, χωρὶς τὸν νοῦ, ὁ ὁποῖος δέχεται Αὐτήν· οὔτε [ἐνεργεῖ] γνῶσι, χωρὶς τὴν δύναμι τῆς λογικῆς, τὴν ἱκανὴ νὰ δεχθῇ [τὴν γνῶσι]· οὔτε πίστι [ἐνεργεῖ], χωρὶς τὴν πληροφορία τοῦ νοὸς καὶ τῆς λογικῆς περὶ τῶν μελλόντων [ἀγαθῶν], καὶ ἐνόσῳ [αὐτὰ εἶναι] ἄδηλα σὲ ὅλους· οὔτε [ἐνεργεῖ] χαρίσματα ἰαμάτων, χωρὶς τὴν φυσικὴ φιλανθρωπία, οὔτε κάτι ἄλλο ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα χαρίσματα [ἐνεργεῖ], χωρὶς τὴν δεκτικὴ καὶ κατάστασι καὶ δύναμι καθενός· οὔτε, βέβαια πάλι, μπορεῖ νὰ ἀποκτήσῃ ὁ ἄνθρωπος ἕνα ἀπὸ ἐκεῖνα, ποὺ ἔχουν ἀπαριθμηθῆ, μὲ φυσικὴ δύναμι, χωρὶς τὴν θεία δύναμι, ἡ ὁποία χορηγεῖ αὐτά. Καὶ φανερώνουν αὐτὸ μὲ σαφήνεια ὅλοι οἱ Ἅγιοι, οἱ ὁποῖοι, ὕστερα ἀπὸ τὶς ἀποκαλύψεις τῶν θείων, ζητοῦν τοὺς λόγους ἐκείνων, τὰ ὁποῖα τοὺς ἀπεκαλύφθησαν.

14. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ζητεῖ [ἀπὸ τὸν Θεό], χωρὶς πάθος, λαμβάνει τὴν

δύνασθαι χάριν κατὰ τὴν πρᾶξιν τὰς ἀρετάς. Καὶ ὁ ζητῶν ἀπαθῶς, εὑρίσκει κατὰ τὴν φυσικὴν θεωρίαν τὴν ἐν τοῖς οὖσιν ἀλήθειαν. Καὶ ὁ κρούων[5] *ἀπαθῶς τὴν θύραν τῆς γνώσεως, ἀκωλύτως εἰς τὴν ἀπόκρυφον τῆς μυστικῆς θεολογίας ἐλεύσεται χάριν.*

ιε΄. Ὁ ἀπαθῶς τὰ θεῖα ζητῶν, πάντως λήψεται τὸ ζητούμενον. Ὁ δὲ μετά τινος πάθους ζητῶν, ἀποτεύξεται τοῦ ζητουμένου. Φησὶ γάρ, αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε διότι κακῶς αἰτεῖτε[6]*.*

ις΄. Ζητεῖ ἐν ἡμῖν τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ ἐρευνᾷ· ἀλλ᾽ οὐχ ἑαυτῷ ζητεῖ τὸ ζητούμενον, ὅτι Θεός, καὶ πάσης ἐπέκεινα γνώσεως. Ὥσπερ ἀμέλει καὶ ὁ λόγος γίνεται σάρξ, οὐχ ἑαυτῷ, ἀλλ᾽ ἡμῖν, τὸ διὰ τῆς σαρκὸς ἐξανύων μυστήριον. Ὡς γὰρ χωρὶς σαρκὸς νοερῶς ἐμψυχωμένης οὐκ ἐνήργει θεοπρεπῶς τὰ κατὰ φύσιν ὁ λόγος τῆς σαρκός, οὕτως οὐδὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐν τοῖς ἁγίοις ἐνεργεῖ τὰς γνώσεις τῶν μυστηρίων, χωρὶς τῆς κατὰ

Χάρι, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἐνεργῇ τὶς ἀρετές, ὡς πρὸς τὴν πρᾶξι [ἔμπρακτα]. Καὶ ἐκεῖνος, ποὺ ἐπιζητεῖ ἀπαθῶς, εὑρίσκει κατὰ τὴν φυσικὴ θεωρία, τὴν Ἀλήθεια στὰ ὄντα. Καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κρούει, ἀπαθῶς, τὴν θύρα τῆς [θείας γνώσεως], θὰ φθάσῃ ἀνεμπόδιστα στὴν απόκρυφο Χάρι τῆς μυστικῆς Θεολογίας.

15. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπιζητεῖ ἀπαθῶς τὰ θεῖα, ὁπωσδήποτε, θὰ λάβῃ ἐκεῖνο, ποὺ ζητεῖ. Ἐκεῖνος, ὅμως, ποὺ ἐπιζητεῖ μὲ κάποιο πάθος, δὲν θὰ ἐπιτύχῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο ζητεῖ. Διότι, λέγει: «ζητεῖτε καὶ δὲν λαμβάνετε, διότι κακῶς ζητεῖτε».

16. Ἀναζητεῖ μέσα μας, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο καὶ ἐρευνᾷ τὴν γνῶσι τῶν ὄντων· ἀλλὰ δὲν ζητεῖ γιὰ τὸν ἑαυτό Του ἐκεῖνο, ποὺ ἀναζητεῖ, διότι [εἶναι] Θεός, καὶ ὑπεράνω ἀπὸ κάθε γνῶσι. Ὅπως ἀκριβῶς, ἀναμφίβολα, καὶ ὁ Λόγος γίνεται σάρκα, ὄχι γιὰ τὸν ἑαυτό Του, ἀλλὰ γιὰ μᾶς, φέροντας εἰς πέρας τὸ μυστήριο τῆς Σαρκώσεως. Διότι, ὅπως χωρὶς σάρκα νοερῶς ἐμψυχωμένη, ὁ Λόγος δὲν ἐνεργοῦσε θεοπρεπῶς τὰ κατὰ τὴν φύσι τῆς σαρκὸς [αὐτά, ποὺ ἀνήκουν στὴν φύσι τῆς σαρκός], κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, οὔτε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἐνεργεῖ τὶς [θεῖες] γνώσεις τῶν μυστηρίων στοὺς Ἁγίους, χωρὶς [ἐνυπάρχου-

φύσιν ζητούσης, καὶ ἐρευνώσης τὴν γνῶσιν δυνάμεως.

ιζ'. Ὥσπερ οὐκ ἔστι χωρὶς ἡλιακοῦ φωτὸς ὀφθαλμὸν ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν αἰσθητῶν, οὕτω δίχα πνευματικοῦ φωτὸς νοῦς ἀνθρώπινος οὔποτ' ἂν δέξηται θεωρίαν πνευματικήν. Τὸ μὲν γὰρ αἰσθητὸν φῶς, κατὰ φύσιν φωτίζει τὴν αἴσθησιν πρὸς τὴν τῶν σωματικῶν ἀντίληψιν. Τὸ δὲ πνευματικόν, πρὸς τὴν θεωρίαν τὸν νοῦν καταυγάζει πρὸς κατανόησιν τῶν ὑπὲρ αἴσθησιν.

ιη'. Τὰς μὲν ζητητικάς τε καὶ ἐξερευνητικὰς τῶν θείων δυνάμεις οὐσιωδῶς ἔχει καταβεβλημένας αὐτῇ παρὰ τοῦ κτίσαντος, κατ' αὐτὴν τὴν εἰς τὸ εἶναι πάροδον, ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις, τὰς δὲ τῶν θείων ἀποκαλύψεις, κατὰ χάριν, ἡ τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐπιφοιτῶσα ποιεῖται δύναμις. Ἐπειδὴ δὲ κατ' ἀρχάς, διὰ τῆς ἁμαρτίας, τῇ φύσει τῶν ὁρατῶν ταύτας ὁ πονηρὸς προσήλωσε τὰς δυνάμεις, καὶ οὐκ ἦν ὁ συνιών, ἢ ἐκζητῶν τὸν Θεόν[7], πάντων τῶν μετειλη-

σα σ' αὐτοὺς] τὴν δύναμι, ἡ ὁποία, ἐκ φύσεως, ἐπιζητεῖ καὶ ἐρευνᾶ τὴν [θεία] γνῶσι.

17. Ὅπως δὲν εἶναι [δυνατόν], χωρὶς τὸ ἡλιακὸ φῶς, ὁ ὀφθαλμὸς νὰ ἀντιλαμβάνεται τὰ αἰσθητά, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, χωρὶς τὸ πνευματικὸ φῶς, οὐδέποτε θὰ δεχθῇ πνευματικὴ θεωρία. Διότι τὸ μὲν φυσικὸ φῶς φωτίζει, κατὰ φυσικὸ τρόπο, τὴν αἴσθησι γιὰ τὴν ἀντίληψι τῶν σωματικῶν [πραγμάτων], τὸ δὲ πνευματικὸ [φῶς] καταυγάζει τὸν νοῦ, γιὰ τὴν κατανόησι τῶν [πραγμάτων ποὺ εἶναι] πάνω ἀπὸ τὴν αἴσθησι, μὲ σκοπὸ τὴν θεωρία [θεοπτία].

18. Τὶς μὲν δυνάμεις, τὶς ἱκανὲς καὶ γιὰ ἐκζήτησι καὶ γιὰ ἐξερεύνησι τῶν θείων, ἡ ἀνθρώπινη φύσι [τὶς] ἔχει ἡ ἴδια στὴν οὐσία της, σπαρμένες [μέσα της] ἀπὸ τὸν Δημιουργό, ἀπ' αὐτὴν [ἀκόμη] τὴν εἴσοδό [της] στὸ εἶναι [στὴν ὕπαρξι]. Τὶς δὲ ἀποκαλύψεις τῶν θείων, κατὰ Χάριν, [τὶς] ἐπιφέρει ἡ δύναμι τοῦ Παναγίου Πνεύματος, ὅταν ἐπιφοιτᾷ. Ἐπειδή, ὅμως, ἀπὸ τὴν ἀρχή, διὰ μέσου τῆς ἁμαρτίας, ὁ πονηρὸς προσήλωσε τὶς δυνάμεις αὐτὲς [τὶς ἱκανὲς γιὰ ἐπιζήτησι καὶ ἐξερεύνησι] στὴν φύσι τῶν ὁρατῶν, καὶ δὲν ὑπῆρχε [κανείς], ποὺ νὰ ἀντιλαμβάνεται ἢ νὰ ἐπιζητῇ τὸν Θεό, ἀφοῦ ὅλοι, ὅσοι

φότων τῆς φύσεως, τὴν νοεράν τε καὶ λογικὴν δύναμιν ἐχόντων περιγεγραμμένην τῇ ἐπιφανείᾳ τῶν αἰσθητῶν, καὶ μηδεμίαν κεκτημένων ἔννοιαν τῶν ὑπὲρ αἴσθησιν, εἰκότως ἡ τοῦ Παναγίου Πνεύματος χάρις, τοῖς μὴ κατὰ πρόθεσιν ἐνδιαθέτως ὑπὸ τὴν ἀπάτην γενομένοις, τῶν ὑλικῶν ἀφηλώσασα, τὴν προσηλωμένην ἀποκατέστησε δύναμιν· ἣν καθαρὰν ἀπολαβόντες διὰ τῆς χάριτος, πρῶτον ἐζήτησαν καὶ ἠρεύνησαν, καὶ οὕτως ἐξεζήτησαν καὶ ἐξηρεύνησαν· διὰ τῆς αὐτῆς δηλαδὴ τοῦ Πνεύματος χάριτος.

ιθʹ. Σωτηρία δηλαδὴ ψυχῶν κυρίως ἐστὶ τὸ τέλος τῆς πίστεως[8]*· τέλος δὲ πίστεως ἐστὶν ἡ τοῦ πιστευθέντος ἀληθὴς ἀποκάλυψις· ἀληθὴς δὲ τοῦ πιστευθέντος ἐστὶν ἀποκάλυψις ἡ κατ᾽ ἀναλογίαν τῆς ἐν ἑκάστῳ πίστεως*[9] *ἀῤῥήτως τοῦ πεπιστευμένου περιχώρησις· περιχώρησις δὲ τοῦ πεπιστευμένου καθέστηκεν ἡ πρὸς τὴν ἀρχὴν κατὰ τὸ τέλος τῶν πεπιστευκότων ἐπάνοδος· ἡ δὲ*

εἶχαν μετοχὴ στὴν ἀνθρώπινη φύσι, εἶχαν καὶ τὴν νοερὰ καὶ τὴν λογικὴ δύναμι περιορισμένη στὴν ἐξωτερικὴ μορφὴ τῶν αἰσθητῶν, καὶ δὲν εἶχαν ἀποκτήσει καμία ἀντίληψι γιὰ [ὅσα ὑπάρχουν] ἐπάνω ἀπὸ τὴν αἴσθησι. [Τότε, λοιπόν], εὐλόγως, ἡ Χάρι τοῦ Παναγίου Πνεύματος, σὲ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι χωρὶς τὴν πρόθεσί [τους - ἀκουσίως], ὡς πρὸς τὴν διάθεσι [τὴν ὑπαρξιακή τους τοποθέτησι], βρέθηκαν κάτω ἀπ᾽ αὐτὴν τὴν ἐξαπάτησι, ἀφοῦ τοὺς ἀπεμάκρυνε ἀπὸ τὰ ὑλικά, ἀποκατέστησε τὴν προσηλωμένη [στὰ ὁρατὰ] δύναμί [τους], τὴν ὁποία, ἀφοῦ τὴν ἔλαβαν [πάλι ἐκ νέου], διὰ τῆς Χάριτος, πρῶτα ἐπεζήτησαν καὶ ἀναζήτησαν [τὰ θεῖα] καὶ ἔτσι [μετὰ] ἐξεζήτησαν [παρεκάλεσαν νὰ λάβουν] καὶ ἐξερεύνησαν [αὐτά], διὰ τῆς ἰδίας, δηλαδή, Χάριτος τοῦ [Ἁγίου] Πνεύματος.

19. Σωτηρία βεβαίως ψυχῶν, κατὰ κυριαρχικὸ τρόπο[2], εἶναι τὸ Τέλος [ὁ σκοπὸς] τῆς πίστεως. Τέλος [σκοπὸς] τῆς πίστεως δέ, εἶναι ἡ ἀληθινὴ ἀποκάλυψι ἐκείνου, ποὺ πιστεύσαμε. Ἀληθινὴ δὲ ἀποκάλυψι ἐκείνου, ποὺ πιστεύσαμε εἶναι ἡ κοινωνία κατ᾽ ἀνέκφραστο τρόπο, ἀναλόγως τῆς πίστεως καθενός, μ᾽ ἐκεῖνο ποὺ πιστεύσαμε. Κοινωνία δὲ μ᾽ ἐκεῖνο, ποὺ πιστεύσαμε, καθίσταται ἡ, σύμφωνα μὲ τὸ Τέλος [τὸν σκοπό], ἐπάνοδος στὴν Ἀρχὴ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν πιστεύσει, δηλα-

πρὸς τὴν οἰκείαν ἀρχὴν κατὰ τὸ τέλος τῶν πεπιστευκότων ἐπάνοδος ἐστίν, τῶν πρὸς Θεὸν δηλονότι κινουμένων, ἡ τῆς ἐφέσεως πλήρωσις· ἐφέσεως δὲ πλήρωσίς ἐστιν ἡ περὶ τὸ ἐφετὸν τῶν ἐφιεμένων ᾀεικίνητος στάσις· ᾀεικίνητος δὲ στάσις περὶ τὸ ἐφετὸν τῶν ἐφιεμένων ἐστὶν ἡ τοῦ ἐφετοῦ διηνεκής τε καὶ ἀδιάστατος ἀπόλαυσις· ἀπόλαυσις δὲ διηνεκής τε καὶ ἀδιάστατος τοῦ ἐφετοῦ ἡ τῶν ὑπὲρ φύσιν θείων καθέστηκε μέθεξις· μέθεξις δὲ τῶν ὑπὲρ φύσιν θείων ἐστὶν ἡ πρὸς τὸ μετεχόμενον τῶν μετεχόντων ὁμοίωσις· ἡ δὲ πρὸς τὸ μετεχόμενον τῶν μετεχόντων ὁμοίωσις ἐστὶν ἡ κατ᾽ ἐνέργειαν πρὸς αὐτὸ τὸ μετεχόμενον τῶν μετεχόντων δι᾽ ὁμοιότητος ταυτότης· ἡ δὲ τῶν μετεχόντων ἐνδεχομένη κατ᾽ ἐνέργειαν δι᾽ ὁμοιότητος ταυτότης, ἡ δι᾽ ὁμοιότητος πρὸς τὸ μετεχόμενον ἐστὶ θέωσις τῶν ἀξιουμένων θεώσεως· ἡ δὲ θέωσίς ἐστι, καθ᾽ ὑπογραφῆς λόγον πάντων τῶν χρόνων καὶ τῶν αἰώνων, καὶ τῶν ἐν χρόνῳ, καὶ

δή, τὸ πλήρωμα τῆς ἐφέσεως ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι κινοῦνται πρὸς τὸν Θεό. Πλήρωμα δὲ τῆς ἐφέσεως, εἶναι ἡ ἀεικίνητη στάσι γύρω ἀπὸ τὸ ἀντικείμενο τῆς ἐφέσεως [τὸ ἐπιθυμητὸ] ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι [τὸ] ἐπιθυμοῦν. Ἀεικίνητος στάσι[3] γύρω ἀπὸ τὸ ἐπιθυμητὸ ἐκείνων, ποὺ [τὸ] ἐπιθυμοῦν, εἶναι ἡ αἰωνία καὶ ἐπιπλέον πέρα ἀπὸ διαστάσεις ἀπόλαυσι τοῦ ἐπιθυμητοῦ. Ἀπόλαυσι δὲ αἰωνία καὶ ἐπιπλέον πέρα ἀπὸ διαστάσεις τοῦ ἐπιθυμητοῦ εἶναι ἡ μέθεξι τῶν ὑπεράνω τῆς φύσεως θείων. Μέθεξι δὲ τῶν ὑπεράνω τῆς φύσεως θείων εἶναι ἡ ὁμοίωσι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι μετέχουν στὸ μετεχόμενο [πρὸς ἐκεῖνο, δηλαδή, στὸ ὁποῖο μετέχουν]. Ἡ δὲ ὁμοίωσι πρὸς τὸ μετεχόμενο ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι μετέχουν [σ᾽ Αὐτό], εἶναι ἡ κατ᾽ ἐνέργειαν[4] [διὰ τῆς Χάριτος] ταυτότης, δι᾽ ὁμοιότητος πρὸς τὸ μετεχόμενο, ἐκείνων, ποὺ μετέχουν [σ᾽ Αὐτό]. Ἡ δέ, κατὰ τὸ δυνατόν, ταυτότης, διὰ τῆς κατ᾽ ἐνέργειαν ὁμοιότητος, ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι μετέχουν [σ᾽ Αὐτό], εἶναι ἡ θέωσι αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι ἀξιώνονται τῆς θεώσεως, διὰ τῆς ὁμοιότητος πρὸς τὸ μετεχόμενο. Ἡ δὲ θέωσι ἐν κατακλείδι εἶναι ἡ κατάληξι καὶ ἡ συγκέντρωσι ὅλων τῶν χρόνων καὶ τῶν αἰώνων, καὶ ὅσων [εἶναι] μέσα στὸν

αἰῶνι, περιοχὴ καὶ πέρας· περιοχὴ δὲ καὶ πέρας τῶν χρόνων καὶ τῶν αἰώνων ἐστί, καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς, ἡ τῆς ἀκραιφνοῦς καὶ κυρίως ἀρχῆς πρὸς τὸ κυρίως τέλος καὶ ἀκραιφνὲς ἐν τοῖς σῳζομένοις ἑνότης· ἀδιάστατος δὲ τῆς ἀκραιφνοῦς τε ἀρχῆς καὶ τέλους ἑνότης ἐν τοῖς σῳζομένοις ἐστιν ἡ κρείττων τῶν οὐσιωδῶς ἀρχῇ τε καὶ τέλει μεμετρημένων τῶν κατὰ φύσιν ἔκβασις· ἔκβασις δὲ τῶν κατὰ φύσιν, τῶν κατ᾿ ἀρχήν τε καὶ τέλος περιγεγραμμένων ἐστὶν ἡ ἄμεσος καὶ ἄπειρος, καὶ ἐπ᾿ ἄπειρον, ἐν τοῖς ἀξιωθεῖσι τῆς κατὰ τὸ κρεῖττον νοουμένης τῶν κατὰ φύσιν ἐκβάσεως, ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ πανσθενὴς καὶ ὑπερδύναμος· ἄμεσος δὲ καὶ ἄπειρος καὶ ἐπ᾿ ἄπειρον ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ πανσθενής ἐστι καὶ ὑπερδύναμος ἡ κατὰ τὴν ἄφθεγκτον καὶ ὑπὲρ νόησιν ἕνωσιν ἄρρητός τε καὶ ὑπεράρρητος ἡδονὴ καὶ χαρὰ τῶν ἐνεργουμένων· ἧς οὐκ ἔστιν ἢ λόγον παντάπασιν, ἢ νόησιν, ἢ ῥῆσιν ἐν τῇ φύσει τῶν ὄντων εὑρεῖν.

χρόνο καὶ στὸν αἰῶνα. Κατάληξι δὲ καὶ συγκέντρωσι τῶν χρόνων καὶ τῶν αἰώνων καὶ ὅλων ὅσων [εὑρίσκονται] μέσα σ᾿ αὐτά, εἶναι ἡ ἑνότης τῆς ἀκραιφνοῦς καὶ μὲ κυριαρχικὸ τρόπο Ἀρχῆς μὲ τὸ ἀκραιφνὲς καὶ κατὰ κυριαρχικὸ τρόπο Τέλος [σκοπὸ] σ᾿ αὐτοὺς ποὺ σώζονται. Ἑνότης δὲ πέρα ἀπὸ διαστάσεις τῆς ἀκραιφνοῦς καὶ Ἀρχῆς καὶ Τέλους σ᾿ αὐτούς, οἱ ὁποῖοι σώζονται, εἶναι ἡ ἀνώτερη ἔξοδος ἀπὸ τὰ φυσικὰ αὐτῶν, ποὺ μετριοῦνται, ὡς πρὸς τὴν οὐσία τους, μὲ ἀρχὴ καὶ τέλος. Ἔξοδος δέ, ἀπὸ τὰ φυσικὰ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ὁρίζονται βάσει καὶ ἀρχῆς καὶ ἐπιπλέον τέλους, εἶναι ἡ ἄμεση καὶ ἄπειρη, καὶ ἐπ᾿ ἄπειρον [ἐκτεινομένη], παντοδύναμη καὶ ὑπερδύναμη ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ σ᾿ ἐκείνους, ποὺ ἀξιώθηκαν τὴν ἐννοουμένη ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἀνώτερο, ἔξοδο ἀπὸ τὰ φυσικά. Ἄμεση δὲ καὶ ἄπειρη καὶ ἐπ᾿ ἄπειρον [συνεχιζομένη] ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ παντοδύναμη καὶ ὑπερδύναμη, εἶναι ἡ ἀνέκφραστη καὶ πάνω ἀπὸ ἀνέκφραστη ἀκόμη ἡδονὴ καὶ χαρὰ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι δέχονται τὴν [θεία] ἐνέργεια, κατὰ τὴν σιωπῶσα καὶ πάνω ἀπὸ [κάθε] νόησι ἕνωσι [μὲ τὸν Θεό]. Γιὰ τὴν ὁποία δὲν εἶναι [δυνατὸν κανεὶς] νὰ εὕρῃ μέσα στὴν φύσι τῶν ὄντων οὔτε λόγο, ἐντελῶς, οὔτε νόη-

κ'. Οὐκ ἔχει ἡ φύσις τῶν ὑπὲρ φύσιν τοὺς λόγους, ὥσπερ οὐδὲ τῶν παρὰ φύσιν τοὺς νόμους. Ὑπὲρ φύσιν δὲ λέγω τὴν θείαν καὶ ἀνεννόητον ἡδονήν, ἣν ποιεῖν πέφυκεν ὁ Θεὸς φύσει, κατὰ χάριν τοῖς ἀξίοις ἑνούμενος· παρὰ φύσιν δέ, τὴν κατὰ στέρησιν ταύτης συνισταμένην ἀνεκλάλητον ὀδύνην, ἣν ποιεῖν εἴωθεν ὁ Θεὸς φύσει, παρὰ τὴν χάριν τοῖς ἀναξίοις ἑνούμενος. Κατὰ γὰρ τὴν ὑποκειμένην ἑκάστῳ ποιότητα τῆς διαθέσεως, ὁ Θεός, τοῖς πᾶσιν ἑνούμενος, ὡς οἶδεν αὐτός, τὴν αἴσθησιν ἑκάστῳ παρέχεται, καθὼς ἐστιν ἕκαστος ὑφ' ἑαυτοῦ διαπεπλασμένος, πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ πάντως πᾶσιν ἑνωθησομένου κατὰ τὸ πέρας τῶν αἰώνων.

κα'. Τοὺς ἐκζητοῦντας τοὺς ταύτης πνευματικοὺς τῆς σωτηρίας λόγους τε καὶ τρόπους, ὁδηγεῖ πρὸς κατανόησιν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, οὐκ ἐῶν ἀκίνητον αὐτοῖς μένειν καὶ ἀνενέργητον τὴν δι' ἧς τὰ θεῖα ἐκζητεῖν πεφύκασι δύναμιν.

κβ'. Πρῶτόν τις ζητεῖ τῇ προ-

μα, οὔτε ἔκφρασι, [γιὰ νὰ τὴν περιγράψῃ].

20. Ἡ φύσι δὲν ἔχει τοὺς λόγους ὅσων [εἶναι] ὑπὲρ τὴν φύσιν, ὅπως ἀκριβῶς [δὲν ἔχει] οὔτε τοὺς νόμους, ὅσων [εἶναι] παρὰ φύσιν. Ὑπὲρ φύσιν, ἐννοῶ, τὴν θεία καὶ ἀδύνατη νὰ νοηθῇ ἡδονή, τὴν ὁποία ὁ Θεὸς ἔχει τὸ ἰδίωμα νὰ χαρίζῃ, φυσικῷ τῷ τρόπῳ, ὅταν ἑνώνεται μὲ τοὺς ἀξίους. Παρὰ φύσιν δέ, [ἐννοῶ], τὴν ἀνεκλάλητη ὀδύνη, ἡ ὁποία ἐπέρχεται, κατὰ τὴν στέρησι αὐτῆς [τῆς ἡδονῆς], τὴν ὁποία [ὀδύνη] ὁ Θεὸς συνηθίζει νὰ προξενῇ, φυσικῷ τῷ τρόπῳ, ἐξ αἰτίας τῆς Χάριτος[5], ὅταν ἑνώνεται μὲ τοὺς ἀναξίους. Διότι ὁ Θεός, ἀνάλογα μὲ τὴν ποιότητα τῆς διαθέσεως [τῆς ὑπαρξιακῆς τοποθετήσεως], ἡ ὁποία ὑπάρχει στὸν καθένα, καθὼς ἑνώνεται μὲ ὅλους, ὅπως γνωρίζει Αὐτός, παρέχει στὸν καθένα τὴν [ἀνάλογη] αἴσθησι, καθὼς εἶναι ὁ καθένας ἀπὸ τὸν ἑαυτό του διαμορφωμένος γιὰ τὴν ὑποδοχὴ Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος, ὁπωσδήποτε θὰ ἑνωθῇ μὲ ὅλους, κατὰ τὸ τέλος τῶν αἰώνων.

21. Ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπιζητοῦν τοὺς πνευματικοὺς λόγους καὶ ἐπιπλέον τοὺς τρόπους αὐτῆς τῆς σωτηρίας, [τοὺς] ὁδηγεῖ πρὸς κατανόησι [αὐτῶν] τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο, μὴ ἐπιτρέποντας σ' αὐτούς, νὰ μένῃ ἀκίνητη καὶ ἀνενέργητη ἡ δύναμι, διὰ τῆς ὁποίας ἔχουν τὸ ἰδίωμα, ἐκ φύσεως, νὰ ἐπιζητοῦν τὰ θεῖα.

22. Κατὰ πρῶτον ἐπιζητεῖ [ἐπιθυμεῖ]

αιρέσει νεκρῶσαι τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν προαίρεσιν τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ οὕτως ἐρευνᾷ πῶς δεῖ καὶ ποίῳ τρόπῳ νεκρῶσαι ταύτας ἀλλήλαις. Καὶ πάλιν, μετὰ τὴν τούτων ἀλλήλαις τελείαν νέκρωσιν, ζητεῖ τὴν κατ᾽ ἀρετὴν τῆς προαιρέσεως, καὶ τῆς ἀρετῆς τὴν κατὰ προαίρεσιν ζωήν· καὶ οὕτως ἐρευνᾷ πῶς δεῖ καὶ ποίῳ τρόπῳ τὴν ἐν ἀλλήλαις τούτων δημιουργῆσαι ζωήν. Ἔστιν οὖν, ὡς ἐν ὁρισμῷ λαβεῖν, ἡ μὲν ζήτησις ὄρεξις καταθυμίου τινός· ἡ δὲ ἐρεύνησις τρόπος τῆς πρὸς τὸ καταθύμιον ὀρέξεως ἀνυστικός.

κγ΄. Δεῖ ὡς ἀληθῶς τὸν σωθησόμενον, μὴ μόνον τῇ προαιρέσει νεκρῶσαι τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν προαίρεσιν τῇ ἁμαρτίᾳ· καὶ μὴ μόνον ἀναστῆσαι τῇ ἀρετῇ τὴν προαίρεσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τῇ προαιρέσει τὴν ἀρετήν· ἵνα νεκρὰ νεκρᾶς, ὅλη ὅλης τῆς ἁμαρτίας διαιρεθεῖσα μὴ αἰσθάνηται, καὶ ζῶσα ζώσης, ὅλη ὅλης τῆς ἀρετῆς ἐπαισθάνηται καθ᾽ ἕνωσιν ἀδιάστατον ἡ προαίρεσις. Ὁ γὰρ νεκρώ-

κάποιος νὰ νεκρώσῃ τὴν ἁμαρτία, ὅσον ἀφορᾶ τὴν προαίρεσι, καὶ τὴν προαίρεσι ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἁμαρτία, καὶ κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο [ὕστερα] ἐρευνᾶ, πῶς πρέπει, καὶ μὲ ποιὸν τρόπο νὰ νεκρώσῃ αὐτὲς τὴν μία ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἄλλη [τὴν προαίρεσι καὶ τὴν ἁμαρτία]. Καὶ πάλι, μετὰ τὴν ὁλοκληρωτικὴ νέκρωσι αὐτῶν [τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς προαιρέσεως] τῆς μίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἄλλη, ἐπιζητεῖ [ἐπιθυμεῖ] τὴν ζωὴ τῆς προαιρέσεως σύμφωνα μὲ τὴν ἀρετή, καὶ τὴν [ζωὴ] τῆς ἀρετῆς σύμφωνα μὲ τὴν προαίρεσι. Καὶ κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο [πάλι] ἐρευνᾶ, πῶς πρέπει, καὶ μὲ ποιὸν τρόπο, νὰ δημιουργήσῃ τὴν ζωὴ τῆς μίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἄλλη [δηλαδὴ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς προαιρέσεως]. Εἶναι, λοιπόν, γιὰ νὰ [τὸ] ἐκλάβωμε ὡς ὁρισμό, ἡ μὲν ἐπιζήτησι ἐπιθυμία κάποιου ἐπιθυμητοῦ, ἡ δὲ ἐρεύνησι [εἶναι] ὁ τρόπος ὁ συντελεστικὸς τῆς ἐπιθυμίας, ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐπιθυμητό.

23. Πρέπει, πράγματι ἀληθινά, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ νὰ σωθῇ, ὄχι μόνον ὡς πρὸς τὴν προαίρεσι νὰ νεκρώσῃ τὴν ἁμαρτία, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν προαίρεσι ὡς πρὸς τὴν ἁμαρτία· καὶ ὄχι μόνον νὰ ἀναστήσῃ τὴν προαίρεσι ὡς πρὸς τὴν ἀρετή, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἀρετὴ ὡς πρὸς τὴν προαίρεσι· [κατὰ τρόπον] ὥστε ἡ νεκρὴ προαίρεσι, ἀφοῦ διαχωρισθῇ ὅλη, ἀπὸ ὅλη τὴν νεκρὴ ἁμαρτία, νὰ μὴν αἰσθάνεται [ἐπιθυμία γιὰ τὴν ἁμαρτία], ἐνῶ ζῶσα [ἡ προαίρεσι] ὅλη νὰ ἀντιλαμβάνεται ὅλη τὴν ζῶσα ἀρετή, μὲ [μία] ἕνωσι ἀδιάκοπη. Διότι, ἐκεῖνος, ποὺ νέκρωσε

σας τῇ ἁμαρτίᾳ τὴν προαίρεσιν, σύμφυτος γέγονε τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ· καὶ ὁ ταύτην ἀναστήσας τῇ δικαιοσύνῃ, σύμφυτος γέγονε καὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ[10].

κδ΄. Ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ προαίρεσις, νεκρούμεναι ἀλλήλαις, διπλῆν ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας τὴν ἀναισθησίαν. Καὶ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ προαίρεσις, ἀλλήλαις ἔχουσαι τὴν ζωήν, διπλῆν ἔχουσι τὴν αἴσθησιν.

κε΄. Θεὸς ὑπάρχων φύσει καὶ ἄνθρωπος ὁ Χριστός, ὑφ᾽ ἡμῶν ὡς Θεὸς ὑπὲρ φύσιν χάριτι κληρονομεῖται κατὰ τὴν ἄρρητον μέθεξιν καὶ δι᾽ ἡμᾶς ἐν εἴδει τῷ καθ᾽ ἡμᾶς ὡς ἄνθρωπος ἡμᾶς οἰκειούμενος, ἑαυτὸν κληρονομεῖ σὺν ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνεννόητον συγκατάβασιν. Ὃν τῷ πνεύματι μυστικῶς οἱ ἅγιοι προθεωρήσαντες, ἐδιδάχθησαν ὡς χρὴ τῆς κατὰ τὸ μέλλον φανησομένης διὰ τὴν ἀρετὴν ἐν Χριστῷ δόξης, τὰ εἰς αὐτὸν ὑπὲρ ἀρετῆς κατὰ τὸ παρὸν προκαθηγεῖσθαι παθήματα.

κϛ΄. Ὁ μὲν νοῦς κατὰ μόνην τὴν ἔφεσιν ἀγνώστως πρὸς

τὴν προαίρεσι, ὡς πρὸς τὴν ἁμαρτία, ἔχει γίνει ἐκ φύσεως ἑνωμένος μὲ τὴν ὁμοίωσι τοῦ [σταυρικοῦ] θανάτου τοῦ Χριστοῦ· καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς ὅλης ἀρετῆς ἀνέστησε αὐτὴ [τὴν προαίρεσι], ἔχει γίνει ἐκ φύσεως ἑνωμένος καὶ μὲ τὴν Ἀνάστασι Αὐτοῦ.

24. Ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ προαίρεσι, ὅταν νεκρώνωνται ἡ μία ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἄλλη, ἔχουν διπλῆ τὴν ἔλλειψι αἰσθήσεως ἡ μία μὲ τὴν ἄλλη. Καὶ ἡ σύνολη ἀρετὴ καὶ ἡ προαίρεσι, ὅταν ζοῦν ἡ μία γιὰ τὴν ἄλλη, ἔχουν διπλῆ τὴν αἴσθησι [ἡ μία ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἄλλη].

25. Ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος εἶναι ὡς πρὸς τὴν φύσι, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, κληρονομεῖται ὡς Θεός, ἀπὸ μᾶς, διὰ τῆς Χάριτος, ὑπὲρ φύσιν, μὲ τὴν ἀνέκφραστη μέθεξι· καὶ πρὸς χάριν μας, κάνοντάς μας οἰκείους [του], ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἰδική μας μορφή, [τὴν ὁποία προσέλαβε], ὡς ἄνθρωπος, κληρονομεῖ μαζὶ μὲ μᾶς τὸν Ἑαυτό Του [ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα], κατὰ τὴν ἀπερινόητη συγκατάβασί [Του]. Αὐτὸν [τὸν Κύριο Ἰησοῦ], ἐπειδὴ τὸν εἶδαν ἐκ τῶν προτέρων οἱ Ἅγιοι, μυστικῶς, διὰ τοῦ [Ἁγίου] Πνεύματος, ἐδιδάχθησαν, ὅτι πρέπει νὰ προηγοῦνται τὰ παθήματα κατὰ τὸ παρὸν [στὴν παροῦσα ζωή], τὰ [ὁποῖα ὑφιστάμεθα], ἕνεκα τῆς ἀρετῆς, γι᾽ Αὐτὸν [τὸν Κύριό μας], ἀπὸ τὴν δόξα [τὴν] ἐν Χριστῷ, ἡ ὁποία πρόκειται νὰ ἀποκαλυφθῇ στὸ μέλλον [στὸν μέλλοντα αἰῶνα], ἕνεκα τῆς ἀρετῆς [μας].

26. Ὁ μὲν νοῦς, ἐπειδὴ κινεῖται, κατὰ τὴν ἔφεσι μόνο, μὲ ἄγνωστο τρόπο,

τὴν τῶν ὄντων αἰτίαν κινούμενος, ζητεῖ μόνον. Ὁ δὲ λόγος τοὺς ἐν τοῖς οὖσιν ἀληθεῖς ποικίλως ἐφοδεύων ἐρευνᾷ λόγους.

κζ΄. Ζήτησίς ἐστιν ἡ τοῦ νοῦ πρώτη τε καὶ ἁπλῆ πρὸς τὴν ἰδίαν αἰτίαν μετ᾽ ἐφέσεως κίνησις. Ἐρεύνησις δέ ἐστιν ἡ πρώτη τε καὶ ἁπλῆ τοῦ λόγου περὶ τὴν ἰδίαν αἰτίαν μετά τινος ἐννοίας διάκρισις. Ἐκζήτησις δὲ πάλιν ἐστὶν ἡ τοῦ νοῦ κατ᾽ ἐπιστήμην γνωστικὴ πρὸς τὴν ἰδίαν αἰτίαν μετά τινος ζεούσης ἐφέσεως κίνησις. Ἐξερεύνησις δέ ἐστιν ἡ τοῦ λόγου κατ᾽ ἐνέργειαν τῶν ἀρετῶν περὶ τὴν ἰδίαν αἰτίαν μετά τινος ἔμφρονος καὶ σοφῆς ἐννοίας γινομένη διάκρισις.

κη΄. Οἱ ἅγιοι καὶ θεῖοι Προφῆται, περὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἐκζητήσαντές τε καὶ ἐξερευνήσαντες, διάπυρον εἶχον καὶ ζέουσαν μετ᾽ ἐπιστήμης, καὶ γνώσεως πρὸς τὸν Θεὸν τὴν τοῦ νοῦ κατ᾽ ἔφεσιν κίνησιν, καὶ ἔμφρονα, καὶ σοφὴν τὴν τοῦ λόγου κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν θείων διάκρισιν. Οὓς καὶ οἱ μιμούμενοι, μετὰ γνώσε-

πρὸς τὴν Αἰτία τῶν ὄντων, μόνον ἐπιζητεῖ [ἐπιθυμεῖ νὰ λάβῃ]. Ἡ δὲ λογικὴ [δύναμι τῆς ψυχῆς], ἐπειδὴ ἐποπτεύει μὲ ποικίλους τρόπους, ἐρευνᾶ τοὺς ἀληθινοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι [εὑρίσκονται] στοὺς λόγους τῶν ὄντων.

27. Ἐπιζήτησι [ἐπιθυμία πρὸς κάτι ἐπιθυμητὸ] εἶναι ἡ πρώτη καὶ ἐπιπλέον ἁπλῆ κίνησι τοῦ νοῦ μὲ ἔφεσι πρὸς τὴν Αἰτία Του. Ἐρεύνησι [ἀναζήτησι τρόπων πρὸς ἐκπλήρωσι τῆς ἐπιθυμίας], εἶναι ἡ πρώτη καὶ ἐπιπλέον ἁπλῆ διάκρισι μαζὶ μὲ κάποια σκέψι τῆς λογικῆς, ὅσον ἀφορᾶ τὴν Αἰτία της. Ἐκζήτησι δὲ πάλι, εἶναι ἡ κίνησι τοῦ νοός, μὲ τὴν [θεία] γνῶσι, σύμφωνα μὲ τὴν [πνευματικὴ] ἐπιστήμη μὲ κάποια φλογερὴ ἔφεσι, πρὸς τὴν Αἰτία του. Ἐξερεύνησι δὲ εἶναι ἡ διάκρισι τῆς λογικῆς, ἡ ὁποία γίνεται ὅσον ἀφορᾶ τὴν Αἰτία της, διὰ τῆς ἀσκήσεως τῶν ἀρετῶν, μαζὶ μὲ κάποιο πλῆρες φρονήσεως καὶ σοφὸ νόημα.

28. Οἱ Ἅγιοι καὶ θεῖοι Προφῆτες, ἐπειδὴ καὶ ἐξεζήτησαν καὶ ἐξερεύνησαν [τὰ] σχετικὰ μὲ τὴν σωτηρία τῶν ψυχῶν, εἶχαν διάπυρη καὶ ζέουσα τὴν σχετικὴ μὲ τὴν ἔφεσί [τους] κίνησι τοῦ νοὸς πρὸς τὸν Θεό, μετὰ [πνευματικῆς] ἐπιστήμης καὶ [θείας] γνώσεως, καὶ [ἐπίσης εἶχαν] συνετὴ καὶ σοφὴ τὴν διάκρισι τῆς λογικῆς κατὰ τὴν ἄσκησι τῶν θείων [ἔργων - τῶν ἐναρέτων κατὰ Θεὸν πράξεων]. Καὶ ἐκεῖνοι, ποὺ μιμοῦνται αὐτούς, μὲ [θεία]

ως καὶ ἐπιστήμης τὴν τῶν ψυχῶν ἐκζητοῦσι σωτηρίαν· καὶ μετὰ φρονήσεως καὶ σοφίας ἐξερευνῶντες, μετέρχονται τὴν ἐν τοῖς θείοις ἔργοις διάκρισιν.

κθ΄. Διττὴν οἶδε τὴν τῶν θείων γνῶσιν ὁ λόγος· τὴν μὲν σχετικήν, ὡς ἐν λόγῳ μόνῳ κειμένην καὶ νοήμασι, καὶ τὴν κατ᾽ ἐνέργειαν τοῦ γνωσθέντος διὰ πείρας οὐκ ἔχουσαν αἴσθησιν, δι᾽ ἧς κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν οἰκονομούμεθα· τὴν δὲ κυρίως καὶ ἀληθινήν, ἐπὶ μόνῃ τῇ πείρᾳ, κατ᾽ ἐνέργειαν δίχα λόγου καὶ νοημάτων, ὅλην τοῦ γνωσθέντος κατὰ χάριν μεθέξει παρεχομένην τὴν αἴσθησιν, δι᾽ ἧς, κατὰ τὴν μέλλουσαν λῆξιν, τὴν ὑπὲρ φύσιν ὑποδεχόμεθα θέωσιν ἀπαύστως ἐνεργουμένην· καὶ τὴν μὲν σχετικήν, ὡς ἐν λόγῳ κειμένην καὶ τοῖς νοήμασι, κινητικὴν εἶναί φασι, τῆς πρὸς τὴν μεθέξει κατ᾽ ἐνέργειαν γνῶσιν ἐφέσεως· τὴν δὲ κατ᾽ ἐνέργειαν, διὰ τῆς πείρας μεθέξει παρεχομένην τοῦ γνωσθέντος τὴν ἔφεσιν, ἀφαιρετικὴν εἶναι τῆς ἐν λόγῳ κειμένης καὶ νοή-

γνῶσι καὶ [πνευματικὴ] ἐπιστήμη, ἐκζητοῦν [ἐπιθυμοῦν νὰ λάβουν] τὴν σωτηρία τῶν ψυχῶν [τους]. Καὶ ἐξερευνώντας μὲ φρόνησι καὶ σοφία, ἐπιδιώκουν τὴν διάκρισι [τῆς λογικῆς] στὰ θεῖα ἔργα.

29. Ἡ λογικὴ γνωρίζει, ὅτι ἡ γνῶσι τῶν θείων εἶναι δύο εἰδῶν. Ἡ μὲν [μία, ὅτι εἶναι] σχετική, ἐπειδὴ εὑρίσκεται μόνον στὴν λογικὴ καὶ στὰ νοήματα καὶ δὲν διαθέτει τὴν κατ᾽ ἐνέργειαν [τῆς θείας Χάριτος] αἴσθησι ἐκείνου, ποὺ γνωρίσθηκε διὰ τῆς ἐμπειρίας, διὰ τῆς ὁποίας [γνώσεως] οἰκονομούμεθα κατὰ τὴν παροῦσα ζωή. Ἡ δὲ ἄλλη, ἡ κατὰ κυριαρχικὸ τρόπο καὶ ἀληθινὴ [εἶναι ἡ γνῶσι], ἡ ὁποία παρέχει κατ᾽ ἐνέργειαν [τῆς θείας Χάριτος], ὅλη τὴν αἴσθησι ἐκείνου, ποὺ γνωρίστηκε κατὰ Χάριν μὲ μόνη τὴν ἐμπειρία, χωρὶς τὴν λογικὴ καὶ τὰ νοήματα. Δι᾽ αὐτῆς [τῆς θείας γνώσεως], κατὰ τὴν μέλλουσα κατάπαυσι, δεχόμεθα τὴν ὑπὲρ φύσιν θέωσι ἐνεργουμένη ἀπαύστως. Καὶ ἡ μὲν σχετικὴ [θεία γνῶσι], ἐπειδὴ βρίσκεται στὴν λογικὴ καὶ στὰ νοήματα, λέγουν, ὅτι εἶναι κινητικὴ τῆς ἐφέσεως πρὸς τὴν κατ᾽ ἐνέργειαν, διὰ τῆς μεθέξεως [τῆς Χάριτος, θεία] γνῶσι. Ἡ δὲ κατ᾽ ἐνέργειαν [θεία γνῶσι], ἡ ὁποία ἀποδεικνύει τὴν ἔφεσι ἐκείνου, ποὺ διὰ τῆς ἐμπειρίας, μὲ μέθεξι [τῆς Χάριτος], γνωρίσθηκε, [λέγουν] ὅτι εἶναι ἀφαιρετικὴ τῆς γνώσεως, ποὺ βρίσκεται στὴν

μασι γνώσεως.

λ΄. Διττὴν εἶναι (λέγει) τὴν γνῶσιν, τὴν μὲν ἐν λόγῳ κειμένην, καὶ θείοις νοήμασι κατ᾽ εἶδος παροῦσαν τὴν αἴσθησιν τῶν νοηθέντων οὐκ ἔχουσαν· τὴν δὲ κατ᾽ ἐνέργειαν μόνην ἔχουσα, δίχα λόγου καὶ νοημάτων τῶν ἀληθῶν τὴν κατ᾽ εἶδος ἀπόλαυσιν. Ἐπειδὴ γὰρ διὰ γνώσεως ὁ λόγος τὸ γνωστικὸν πέφυκεν ὑποσημαίνειν, κινεῖ τὴν ἔφεσιν τῶν δι᾽ αὐτοῦ κινουμένων, πρὸς τὴν τοῦ σημανθέντος ἀπόλαυσιν.

λα΄. Ἀμήχανον εἶναί φασιν οἱ σοφοί, συνυπάρχειν τῇ πείρᾳ τοῦ Θεοῦ τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον ἢ τῇ αἰσθήσει τοῦ Θεοῦ τὴν περὶ αὐτοῦ νόησιν. Λόγον δὲ περὶ Θεοῦ φημί, τὴν ἐκ τῶν ὄντων ἀναλογίαν τῆς περὶ αὐτοῦ γνωστικῆς θεωρίας· αἴσθησιν δέ, τὴν ἐν τῇ μεθέξει πεῖραν τῶν ὑπὲρ φύσιν ἀγαθῶν· νόησιν δέ, τὴν ἐκ τῶν ὄντων ἁπλῆν περὶ αὐτοῦ, καὶ ἑνιαίαν γνῶσιν. Τάχα δὲ καὶ ἐπ᾽ ἄλλου παντὸς τοῦτο γνωρίζεται. Εἴπερ ἡ τοῦδε τοῦ πράγματος πεῖρα τὸν περὶ αὐτοῦ καταπαύει λόγον· καὶ

λογικὴ καὶ στὰ νοήματα.

30. Λέγει, ὅτι ἡ γνῶσι εἶναι δύο εἰδῶν, ἡ μὲν [μία], ἐκείνη ποὺ βρίσκεται στὴν λογικὴ καὶ στὰ θεῖα νοήματα, ἡ ὁποία δὲν ἔχει παροῦσα τὴν αἴσθησι ὅσον ἀφορᾶ τὴν πραγματικὴ μορφὴ ἐκείνων ποὺ νοήθηκαν· ἡ δὲ [ἄλλη γνῶσι], ἡ κατ᾽ ἐνέργειαν [τῆς θείας Χάριτος, εἶναι αὐτή], ποὺ ἔχει μόνον τὴν ἀπόλαυσι ὅσον ἀφορᾶ τὴν πραγματικὴ μορφὴ τῶν ἀληθινῶν [πραγμάτων], χωρὶς τὴν λογικὴ καὶ τὰ νοήματα. Ἐπειδή, λοιπόν, διὰ τῆς γνώσεως, ἡ λογική, ἐκ φύσεως, ὑποδεικνύει τὸ γνωστικὸ [τὸ ἀντικείμενο τῆς θείας γνώσεως], κινεῖ τὴν ἔφεσι ἐκείνων, τὰ ὁποῖα κινοῦνται, δι᾽ αὐτῆς [τῆς λογικῆς], πρὸς τὴν ἀπόλαυσι ἐκείνου, ποὺ ὑποδηλώθηκε.

31. Λέγουν οἱ σοφοί, ὅτι εἶναι ἀδύνατον, νὰ συνυπάρχῃ μαζὶ μὲ τὴν ἐμπειρία τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ περὶ Αὐτοῦ λόγος [λογικὴ ἀναζήτησι], ἢ μαζὶ μὲ τὴν αἴσθησι τοῦ Θεοῦ, [νὰ συνυπάρχῃ] καὶ ἡ περὶ Αὐτοῦ νόησι. Λόγο δὲ περὶ Θεοῦ ἐννοῶ, τήν, μέσῳ τῶν ὄντων, ἀναλογία τῆς γνωστικῆς θεωρίας περὶ Αὐτοῦ [τοῦ Θεοῦ]. Αἴσθησι δὲ [Θεοῦ, ἐννοῶ], τὴν ἐμπειρία τῶν ὑπὲρ φύσιν ἀγαθῶν, [ἡ ὁποία λαμβάνεται] διὰ τῆς μεθέξεως [αὐτῶν τῶν ἀγαθῶν]. Νόησι δέ, [ἐννοῶ] τήν, μέσῳ τῶν ὄντων, ἁπλῆ καὶ ἑνιαία γνῶσι περὶ Αὐτοῦ [τοῦ Θεοῦ]. Ἴσως δὲ αὐτὸ καθίσταται γνωστὸ καὶ ἐπὶ παντὸς ἄλλου [πράγματος], ἀφοῦ, βεβαίως, ἡ ἐμπειρία αὐτοῦ τοῦ πράγματος, σταματᾶ τὸν περὶ αὐτοῦ λόγο [τὴν λογικὴ

ἡ τοῦδε τοῦ πράγματος αἴσθησις τὴν περὶ αὐτοῦ σχολάζουσαν ἐργάζεται νόησιν. Πεῖραν δὲ λέγω αὐτὴν τὴν κατ᾽ ἐνέργειαν γνῶσιν, τὴν μετὰ πάντα λόγον ἐπιγινομένην· αἴσθησιν δὲ αὐτὴν τοῦ γνωσθέντος τὴν μέθεξιν, τὴν μετὰ πᾶσαν νόησιν ἐκφαινομένην. Καὶ τοῦτο τυχὸν μυστικῶς διδάσκων ὁ Μέγας Ἀπόστολος, φησίν· εἴτε δὲ προφητεῖαι καταργηθήσονται, εἴτε γλῶσσαι παύσονται, εἴτε γνῶσις καταργηθήσεται[11], περὶ τῆς ἐν λόγῳ κειμένης καὶ νοήμασι γνώσεως δηλονότι φάσκων.

λβʹ. Ἐχρῆν ὡς ἀληθῶς τὸν κατὰ φύσιν τῆς τῶν ὄντων οὐσίας Δημιουργόν, καὶ τῆς κατὰ χάριν αὐτουργὸν γενέσθαι τῶν γεγονότων θεώσεως· ἵνα ὁ τοῦ εἶναι δοτὴρ φανῇ καὶ τοῦ ἀεὶ εὖ εἶναι χαριστικός. Ἐπεὶ οὖν οὐδὲν τῶν ὄντων ἑαυτῷ τὸ παράπαν ἄλλο γινώσκει, ὅ τί ποτε κατ᾽ οὐσίαν ἐστίν, εἰκότως οὐδὲ τῶν γενησομένων οὐδενὸς οὐδὲν τῶν ὄντων ἔχει κατὰ φύσιν τὴν πρόγνωσιν, πλὴν τοῦ ὑπὲρ τὰ

ἀναζήτησι]· καὶ ἡ αἴσθησι αὐτοῦ τοῦ πράγματος καθιστᾶ ἀργὴ τὴν νόησι, γύρω ἀπ᾽ αὐτὸ [τὸ πρᾶγμα]. Ἐμπειρία δέ, ἐννοῶ τὴν ἴδια τὴν κατ᾽ ἐνέργειαν [τῆς Χάριτος θεία] γνῶσι, ἡ ὁποία ἐπέρχεται μετὰ ἀπὸ κάθε λόγο [ὕστερα ἀπὸ κάθε λογικὴ ἀναζήτησι]. Ἐνῶ αἴσθησι αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν μέθεξι ἐκείνου, τοῦ ὁποίου λάβαμε γνῶσι, ἡ ὁποία ἀποκαλύπτεται[6] μετὰ ἀπὸ κάθε νόησι. Καὶ αὐτό, ἴσως, λέγει μυστικὰ ὁ Μέγας Ἀπόστολος, ὅταν διδάσκῃ: «εἴτε προφητεῖες [ἐξαγγέλλονται], θὰ καταργηθοῦν, εἴτε γλῶσσες [ὁμιλοῦνται], θὰ σταματήσουν, εἴτε [ὑπάρχει] γνῶσι θὰ καταργηθῇ», ἐννοώντας προφανῶς, περὶ τῆς γνώσεως, ἡ ὁποία εὑρίσκεται στὴν λογικὴ καὶ στὰ νοήματα.

32. Ἔπρεπε, ὄντως πράγματι, ὁ κατὰ φύσιν Δημιουργὸς τῆς οὐσίας τῶν ὄντων, νὰ γίνῃ Αὐτουργὸς καὶ τῆς κατὰ Χάριν θεώσεως τῶν δημιουργημάτων [Του], ὥστε νὰ φανῇ, ὅτι ὁ δοτήρας τοῦ εἶναι [τῆς ὑπάρξεως], εἶναι καὶ αὐτός, ποὺ χαρίζει τὸ ἀεὶ εὖ εἶναι. Ἀφοῦ, λοιπόν, κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν γνωρίζει ἐντελῶς τίποτε γιὰ τὸν ἑαυτό του, [δηλαδή], τί ἄρα γε εἶναι αὐτὸ κατὰ τὴν οὐσία [του, ἑπομένως] εὐλόγως, κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν ἔχει, κατὰ φύσιν, τὴν πρόγνωσι κανενὸς ἀπὸ ἐκεῖνα, ποὺ πρόκειται νὰ γίνουν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Θεό, [ὁ ὁποῖος εἶ-

ὄντα Θεοῦ, καὶ ἑαυτὸν γινώσκοντος, ὅ,τι κατ᾽ οὐσίαν ἐστί, καὶ πάντων τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ πεποιημένων, καὶ πρὶν γενέσθαι προεγνωκότος τὴν ὕπαρξιν· καὶ μέλλοντος κατὰ χάριν φιλοτιμεῖσθαι τοῖς οὖσι, τὴν ἑαυτῶν καὶ ἄλλων, ὅ τί ποτε κατ᾽ οὐσίαν ὑπάρχουσι γνῶσιν, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ μονοειδῶς προόντας τῆς αὐτῶν γενέσεως φανερῶσαι λόγους.

λγ΄. Ὁ τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων δημιουργήσας Θεὸς λόγος, οὐ συνέκτισεν αὐτῇ κατ᾽ αἴσθησιν οὔτε ἡδονήν, οὔτε ὀδύνην· ἀλλὰ δύναμίν τινα κατὰ νοῦν αὐτῇ πρὸς ἡδονήν, καθ᾽ ἣν ἀρρήτως ἀπολαύειν αὐτοῦ δυνήσεται ἐνετεκτήνατο. Ταύτην δὲ τὴν δύναμιν, λέγω δὲ τὴν κατὰ φύσιν τοῦ νοῦ πρὸς τὸν Θεὸν ἔφεσιν, ἅμα τῷ γενέσθαι τῇ αἰσθήσει δούς, ὁ πρῶτος ἄνθρωπος πρὸς τὰ αἰσθητὰ κατ᾽ αὐτὴν τὴν πρώτην κίνησιν, διὰ μέσης τῆς αἰσθήσεως ἔσχε παρὰ φύσιν ἐνεργουμένην τὴν ἡδονήν· ᾗ τηνικαῦτα πρόνοιαν ὁ τῆς ἡμῶν σωτηρίας κηδόμενος, παρέπηξεν, ὥσπερ τινὰ τιμωρὸν

ναι] ὑπεράνω τῶν ὄντων, καὶ γνωρίζει τὸν Ἑαυτό Του, τί εἶναι κατὰ τὴν οὐσία [του], καὶ [γνωρίζει] τὴν ὕπαρξι ὅλων ὅσων ἔχουν δημιουργηθῆ ἀπ᾽ Αὐτόν, καὶ [τὰ] προγνωρίζει πρὶν [ἀκόμη] δημιουργηθοῦν, καὶ προτίθεται κατὰ Χάριν νὰ δωρίζῃ στὰ ὄντα τὴν γνῶσι αὐτῶν τῶν ἰδίων καὶ ἄλλων [ὄντων], τί ἄρα γε εἶναι κατὰ τὴν οὐσία [τους], καὶ [ἐπίσης προτίθεται] νὰ ἀποκαλύψῃ [σ᾽ αὐτὰ] τοὺς λόγους τῆς γενέσεώς τους, οἱ ὁποῖοι προϋπῆρχαν σ᾽ Αὐτὸν μοναδικὰ [γιὰ τὸ καθένα].

33. Ὁ Θεὸς Λόγος, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὴν φύσι τῶν ἀνθρώπων, δὲν δημιούργησε μαζὶ μ᾽ αὐτήν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν αἴσθησι, οὔτε ἡδονή, οὔτε ὀδύνη· ἀλλὰ ἔχει προσαρμόσει ἐντὸς αὐτῆς [τῆς αἰσθήσεως] κάποια νοερὰ δύναμι πρὸς ἡδονή, μὲ τὴν ὁποία θὰ μποροῦσε νὰ ἀπολαμβάνῃ Αὐτόν τὸν Ἴδιο [τὸν Θεὸ] μὲ ἄρρητο τρόπο. Αὐτή, λοιπόν, τὴν δύναμι, ἐννοῶ βέβαια τὴν φυσικὴ ἔφεσι τοῦ νοὸς πρὸς τὸν Θεό, συγχρόνως μὲ τὴν γένεσί του, ὁ πρῶτος ἄνθρωπος [τὴν] ἔδωσε στὴν αἴσθησι, [καὶ μ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο] ἀπέκτησε, κατ᾽ αὐτὴ τὴν πρώτη κίνησι, διὰ μέσου τῆς αἰσθήσεως, τὴν ἡδονὴ [τὴν] ἐνεργουμένη παρὰ φύσιν. Τότε [ὁ Θεός], ὁ ὁποῖος λαμβάνει πρόνοια γιὰ τὴν σωτηρία μας, φύτευσε δίπλα σ᾽ αὐτήν, σὰν μία τιμωρη-

δύναμιν, τήν ὀδύνην· καθ' ἣν ὁ τοῦ θανάτου μετὰ σοφίας ἐνεῤῥιζώθη τῇ τοῦ σώματος φύσει νόμος, περιορίζων τῆς τοῦ νοῦ μανίας παρὰ φύσιν ἐπὶ τὰ αἰσθητὰ κινουμένην τὴν ἔφεσιν.

λδ'. Ἡδονή, καὶ ὀδύνη, τῇ φύσει τῆς σαρκὸς οὐ συνεκτίσθησαν· ἀλλ' ἡ παράβασις, τὴν μὲν ἐπενόησεν εἰς φθορὰν τῆς προαιρέσεως· τὴν δὲ κατεδίκασεν εἰς λύσιν τῆς φύσεως· ἵνα ἡ μὲν ἡδονὴ ψυχῆς ἑκούσιον ἐργάσηται θάνατον τὴν ἁμαρτίαν· ἡ δὲ ὀδύνη διὰ τῆς λύσεως τὴν κατ' εἶδος ποιήσηται τῆς σαρκὸς ἀπογένεσιν. Κατὰ πρόνοιαν γάρ, πρὸς κόλασιν τῆς κατὰ προαίρεσιν ἡδονῆς, δέδωκεν ὁ Θεὸς τῇ φύσει τὴν παρὰ προαίρεσιν ὀδύνην, καὶ τὸν ἐπ' αὐτῇ θάνατον.

λε'. Διὰ τὴν ἐπελθοῦσαν τῇ φύσει παράλογον ἡδονήν, ἡ κατὰ λόγον ἐπεισῆλθεν ὀδύνη διὰ πολλῶν παθημάτων, ἐν οἷς καὶ ἐξ ὧν ὁ θάνατος, ποιουμένην τῆς παρὰ φύσιν ἡδονῆς τὴν ἀφαίρεσιν· οὐ μὴν δὲ καὶ τελείαν ἀναίρεσιν, καθ' ἣν ἡ κατὰ νοῦν τῆς θείας ἡδονῆς ἀναδείκνυσθαι

τικὴ δύναμι, τὴν ὀδύνη· διὰ τῆς ὁποίας ριζώθηκε μέσα στὴν φύσι τοῦ σώματος, μὲ σοφία, ὁ νόμος τοῦ θανάτου, ὥστε νὰ περιορίζῃ τὴν ἔφεσι παραλογισμοῦ τοῦ νοός, νὰ κινῆται παρὰ φύσιν, πρὸς τὰ αἰσθητά.

34. Ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ ὀδύνη δὲν δημιουργήθηκαν μαζὶ μὲ τὴν φύσι τῆς σαρκός, ἀλλὰ ἡ παράβασι [τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ] ἐπενόησε, τὴν μὲν [ἡδονὴ] γιὰ τὴν φθορὰ τῆς προαιρέσεως, τὴν δὲ [ὀδύνη] τὴν ἐπέβαλε ὡς καταδίκη πρὸς διάλυσι τῆς [ἀνθρωπίνης] φύσεως. Ὥστε ἡ μὲν ἡδονὴ νὰ προξενήσῃ ἑκούσιο θάνατο τῆς ψυχῆς, δηλαδὴ τὴν ἁμαρτία· ἡ δὲ ὀδύνη, διὰ τῆς διαλύσεως, νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἀποσύνθεσι τῆς σαρκός, ὅσον ἀφορᾶ τὴν μορφή. Διότι, σύμφωνα μὲ τὴν πρόνοιά Του, ὁ Θεὸς ἔχει δώσει στὴν [ἀνθρώπινη] φύσι, πρὸς τιμωρία τῆς, σύμφωνης μὲ τὴν προαίρεσι, ἡδονῆς, τὴν ὀδύνη καὶ τὸν θάνατο μαζὶ μ' αὐτήν, ἀντίθετα μὲ τὴν προαίρεσί [της].

35. Ἐξ αἰτίας τῆς παράλογης ἡδονῆς, ἡ ὁποία ἐπῆλθε στὴν [ἀνθρώπινη] φύσι, εἰσῆλθε ὕστερα ἡ ἔλλογη ὀδύνη, μέσῳ πολλῶν παθημάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων, καὶ ἀπὸ τὰ ὁποῖα [συμβαίνει] ὁ θάνατος, μὲ σκοπὸ νὰ ἐπιφέρῃ [αὐτὴ ἡ ὀδύνη] τὴν ἀφαίρεσι τῆς παρὰ φύσιν[7] ἡδονῆς. Ὄχι, ὅμως βέβαια, [νὰ φέρῃ] καὶ τὴν τελεία ἐξαφάνισί [της], κατὰ τὴν ὁποία συνηθίζει νὰ ἀποκαλύπτεται ἡ νοερὰ Χάρι τῆς

πέφυκε χάρις.

λς´. Ἡ τῶν ἑκουσίων πόνων ἐπίνοια, καὶ ἡ τῶν ἀκουσίων ἐπαγωγή, ἀφαιροῦνται μὲν τὴν ἡδονήν, καὶ τὴν κατ᾽ ἐνέργειαν αὐτῆς καταπαύουσι κίνησιν· οὐκ ἀναιροῦσι δὲ τὴν ὥσπερ νόμον τῇ φύσει ἐγκειμένην πρὸς γένεσιν αὐτῇ δύναμιν. Ἡ γὰρ κατ᾽ ἀρετὴν φιλοσοφία, γνώμης ἀπάθειαν, ἀλλ᾽ οὐ φύσεως ἐργάζεσθαι πέφυκε· καθ᾽ ἣν δηλαδὴ τήν γνωμικήν ἀπάθειαν ἡ κατὰ νοῦν τῆς θείας ἡδονῆς ἐπιγίνεται χάρις.

λζ´. Πᾶς πόνος ὡς αἰτίαν τῆς ἰδίας γενέσεως ἔχων κατ᾽ ἐνέργειαν προηγουμένην τὴν ἡδονήν, χρέος ἐστὶ δηλαδὴ φυσικῶς κατ᾽ αἰτίαν παρὰ πάντων τῶν μετειληφότων τῆς φύσεως ἐκτιννύμενον. Τῇ γὰρ παρὰ φύσιν ἡδονῇ πάντως παρέπεται φυσικὸς ὁ πόνος ἐν πᾶσιν, ὧν ὁ τῆς ἡδονῆς νόμος ἀναιτίως προκαθηγήσατο τῆς γενέσεως· ἀναίτιον δὲ φημὶ τὴν ἐκ τῆς παραβάσεως ἡδονήν, ὡς μὴ γενομένην δηλονότι προλαβόντος πόνου διάδοχον.

λη´. Ἀμήχανον ἦν παντελῶς

θείας ἡδονῆς.

36. Ἡ ἐπινόησι τῶν ἑκουσίων πόνων καὶ ἡ ἐπιφορὰ τῶν ἀκουσίων, ἀφαιροῦν μὲν τὴν ἡδονὴ καὶ καταπαύουν τὴν κατ᾽ ἐνέργειαν [τὴν ἔμπρακτη] αὐτῆς κίνησι, ὅμως δὲν ἀναιροῦν [τελείως] τὴν δύναμι, ποὺ εἶναι τοποθετημένη μέσα σ᾽ αὐτὴ [τὴν ἀνθρώπινη] φύσι, σὰν νόμος μὲ σκοπὸ τὴν γένεσι. Διότι, ἡ ἐν Χριστῷ φιλοσοφία, διὰ τῆς ἀρετῆς, ἔχει τὸ ἰδίωμα νὰ προξενῇ ἀπάθεια στὴν γνώμη, ἀλλὰ ὄχι στὴν φύσι· ἕνεκα τῆς ὁποίας, δηλαδὴ τῆς ἀπαθείας τῆς γνώμης, ἐπέρχεται στὸν νοῦ ἡ Χάρι τῆς θείας ἡδονῆς.

37. Κάθε πόνος, ἐπειδὴ ἔχει ὡς αἰτία τῆς γενέσεώς του τὴν προηγουμένη ἔμπρακτη ἡδονή, πρόδηλα, εἶναι χρέος, τὸ ὁποῖο, ἕνεκα τῆς αἰτίας του, πληρώνεται κατὰ φυσικὸ τρόπο, ἀπὸ ὅλους, ὅσοι μετέχουν στὴν [ἀνθρώπινη] φύσι. Διότι στὴν παρὰ φύσιν ἡδονή, ὁπωσδήποτε, ἀκολουθεῖ ὁ φυσικὸς πόνος σὲ ὅλα, στὴν γένεσι τῶν ὁποίων προηγήθηκε, χωρὶς αἰτία, ὁ νόμος τῆς ἡδονῆς. Ἡδονή, χωρὶς αἰτία, ἐννοῶ, [αὐτήν, ποὺ προῆλθε] ἐκ τῆς παραβάσεως [τοῦ Ἀδάμ], διότι [αὐτὴ] δὲν ἔγινε, βεβαίως, διάδοχος [κάποιου] πόνου, ὁ ὁποῖος προηγήθηκε.

38. Ἦταν, ἐντελῶς, ἀδύνατο ἡ [ἀν-

τὴν φύσιν ὑποκλιθεῖσαν τῇ τε κατὰ προαίρεσιν ἡδονῇ, καὶ τῇ παρὰ προαίρεσιν ὀδύνῃ, πάλιν εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς ἀνακληθῆναι ζωήν, εἰ μὴ γέγονεν ἄνθρωπος ὁ Δημιουργός, προαιρέσει δεχόμενος τὴν πρὸς κόλασιν τῆς κατὰ προαίρεσιν τῆς φύσεως ἡδονῆς ἐπινοηθεῖσαν ὀδύνην, οὐκ ἔχουσαν προηγουμένην αὐτῆς τὴν ἐξ ἡδονῆς γένεσιν· ἵνα τῆς ἐκ καταδίκης ἐλευθερώσῃ τὴν φύσιν γεννήσεως, ἐξ ἡδονῆς ἀρχὴν οὐκ ἔχουσαν καταδεχόμενος γέννησιν.

λθ΄. Ἐπειδὴ μετὰ τὴν παράβασιν πάντες ἄνθρωποι τὴν ἡδονὴν εἶχον τῆς ἰδίας φυσικῶς προκαθηγουμένην γενέσεως, καὶ οὐδεὶς ἦν τὸ σύνολον ὁ τῆς καθ᾽ ἡδονὴν ἐμπαθοῦς γενέσεως φυσικῶς ὑπάρχων ἐλεύθερος· ἀλλ᾽ ὡς χρέος πάντες φυσικὸν ἀποδιδόντες τοὺς πόνους, καὶ τὸν ἐπ᾽ αὐτῇ ὑπέμενον θάνατον· καὶ ἦν ἄπορος παντάπασιν ὁ τῆς ἐλευθερίας τρόπος, τοῖς ὑπὸ τῆς ἀδίκου τυραννουμένοις ἡδονῆς καὶ ὑπὸ τῶν δικαίων πόνων, καὶ τοῦ ἐπ᾽ αὐτοῖς δικαιοτάτου θα-

θρώπινη] φύσι, ἡ ὁποία ὑπέπεσε καὶ στὴν σύμφωνη μὲ τὴν προαίρεσί [της] ἡδονὴ καὶ στὴν ἀντίθετη πρὸς τὴν προαίρεσί [της] ὀδύνη, νὰ ἀνακληθῇ πάλι στὴν ἀρχικὴ ζωή, ἐὰν δὲν γινόταν ἄνθρωπος ὁ Δημιουργός, καὶ [δὲν] δεχόταν, μὲ τὴν προαίρεσί [Του] τὴν ὀδύνη, ἡ ὁποία ἐπινοήθηκε πρὸς τιμωρία τῆς σύμφωνης μὲ τὴν προαίρεσι τῆς [ἀνθρωπίνης] φύσεως ἡδονῆς, χωρὶς νὰ ἔχῃ [αὐτὴ ἡ ὀδύνη τοῦ Χριστοῦ] προηγουμένη αὐτῆς τὴν ἐκ τῆς ἡδονῆς γέννησι. [Καὶ τοῦτο ἔγινε] γιὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν [ἀνθρώπινη] φύσι ἀπὸ τὴν γέννησι, [ποὺ προῆλθε] ἀπὸ τὴν καταδίκη, μὲ τὸ νὰ καταδεχθῇ γέννησι, ἡ ὁποία δὲν ἔχει ἀρχή, [ποὺ προέρχεται] ἀπὸ τὴν ἡδονή.

39. Ἐπειδή, μετὰ τὴν παράβασι [τῶν πρωτοπλάστων], ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶχαν τὴν ἡδονή νὰ προηγῆται, φυσικῷ τῷ τρόπῳ, τῆς γεννήσεώς τους καὶ κανένας ἀπολύτως δὲν ὑπῆρχε φυσικῶς ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν ἐμπαθῆ γέννησι, διὰ τῆς ἡδονῆς· ἀλλὰ ὅλοι, σὰν νὰ πλήρωναν [ἕνα] φυσικὸ χρέος, ὑπέμεναν τοὺς πόνους καὶ τὸν θάνατο, ἐξ αἰτίας αὐτῆς [τῆς ἡδονῆς]· καὶ ἦταν ἐντελῶς ἀκατόρθωτος ὁ τρόπος τῆς ἐλευθερίας γιὰ ἐκείνους, ποὺ βασανίζονταν ἀπὸ τὴν ἄδικη ἡδονὴ καὶ ἀπὸ τοὺς δικαίους πόνους καὶ ἀπὸ τὸν δικαιότατο θάνατο πάνω σ᾽ αὐ-

νάτου φυσικῶς ἐνεχομένοις. Ἔδει δὲ πρὸς ἀναίρεσιν μὲν τῆς ἀδικωτάτης ἡδονῆς, καὶ τῶν δι᾽ αὐτὴν δικαιοτάτων πόνων, ὑφ᾽ ὧν ἐλεεινῶς διεσπᾶτο πάσχων ὁ ἄνθρωπος, ἐκ φθορᾶς τῆς καθ᾽ ἡδονὴν ἔχων τὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως, καὶ εἰς φθορὰν τὴν διὰ τοῦ θανάτου τὸ τῆς ζωῆς καταλήγων τέλος. Πρὸς δὲ τὴν ἐπανόρθωσιν τῆς παθούσης φύσεως ἐπινοηθῆναι πόνον καὶ θάνατον, ἄδικον ὁμοῦ, καὶ ἀναίτιον· ἀναίτιον μέν, ὡς οὐδαμῶς προλαβοῦσαν ἡδονὴν ἐσχηκότα πρὸς γένεσιν· ἄδικον δέ, ὡς μηδεμιᾶς τὸ παράπαν ζωῆς ἐμπαθοῦς ὄντα διάδοχον, ἵνα, μέσος ληφθεὶς ἡδονῆς ἀδίκου, καὶ πόνου, καὶ θανάτου δικαιοτάτου, πόνος καὶ θάνατος ἀδικώτατος ἀνέλῃ διόλου τὴν ἐξ ἡδονῆς ἀδικωτάτην ἀρχήν, καὶ τὸ δι᾽ αὐτὴν διὰ θανάτου δικαιότατον τέλος τῆς φύσεως, καὶ γένηται πάλιν ἡδονῆς καὶ ὀδύνης ἐλεύθερον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἐξ ἀρχῆς εὐκληρίαν ἀπολαβούσης τῆς φύσεως· μηδενὶ τῶν ἐμπεφυκότων τοῖς ὑπὸ γένεσιν καὶ φθορὰν

τούς, οἱ ὁποῖοι, φυσικῶς, ἦταν ὑπεύθυνοι· ἔπρεπε, λοιπόν, γιὰ τὴν κατάργησι μὲν τῆς πολὺ ἄδικης ἡδονῆς καὶ τῶν ἐξ αἰτίας αὐτῆς δικαιοτάτων πόνων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους συντριβόταν, πάσχοντας ὁ ἄνθρωπος, ἀφοῦ εἶχε τὴν ἀρχὴ τῆς γενέσεώς του ἀπὸ τὴν φθορὰ τὴν σχετικὴ μὲ τὴν ἡδονή, [ἔπρεπε] καὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του νὰ καταλήγῃ στὴν φθορά, τὴν διὰ τοῦ θανάτου. Ὅσον ἀφορᾶ δὲ τὴν ἐπανόρθωσι τῆς [ἀνθρωπίνης] φύσεως, ἡ ὁποία ὑπέστη φθορά, [ἔπρεπε] νὰ ἐπινοηθῇ πόνος καὶ θάνατος ἄδικος μαζὶ καὶ ἀναίτιος. Ἀναίτιος μὲν διότι [ἡ ἀνθρώπινη φύσι], γιὰ τὴν δημιουργία [της], δὲν θὰ εἶχε μὲ κανέναν τρόπο, [ὅπως] συνήθως, τὴν ἡδονὴ νὰ προηγῆται· ἄδικος δέ, ἐπειδὴ δὲν θὰ ἦταν διάδοχος, ἐντελῶς, καμιᾶς ἐμπαθοῦς ζωῆς, [δὲν θὰ ἐπακολουθοῦσε, δηλαδή, μετὰ ἀπὸ καμία ἐμπαθῆ ζωή], ὥστε, ἀφοῦ συλληφθῇ ἀνάμεσα σὲ ἄδικη ἡδονὴ καὶ σὲ δικαιότατο πόνο καὶ θάνατο, [κάποιος ἄλλος] πόνος καὶ θάνατος πολὺ ἄδικος, [ὁ διὰ σταυροῦ], νὰ ἐξαφανίσῃ ὁλοτελῶς, τὴν ἐκ τῆς ἡδονῆς, ἀδικωτάτη ἀρχὴ καὶ τὸ δικαιότατο τέλος τῆς [ἀνθρωπίνης] φύσεως, διὰ τοῦ θανάτου, [ποὺ προέρχεται], ἐξ αἰτίας της [τῆς ἡδονῆς] καὶ [κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο], νὰ γίνῃ πάλι ἐλεύθερο τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ ἡδονὴ καὶ ὀδύνη, μὲ τὸ νὰ λάβῃ πάλι [ἐκ νέου] ἡ [ἀνθρώπινη] φύσι τὴν ἀρχικὴ [της] ἀγαθὴ [θεία] κληρονομία· χωρὶς νὰ μολύνεται ἀπὸ κανένα ἀπὸ τὰ γνωρίσματα, τὰ ὁποῖα ἐνυπάρχουν, ἐκ φύσεως, στὰ ὑπὸ γένεσι καὶ φθο-

γνωρισμάτων μολυνομένην. Διὰ τοῦτο, Θεὸς ὑπάρχων τέλειος κατὰ φύσιν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, γίνεται τέλειος ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς νοερᾶς καὶ σώματος παθητοῦ κατὰ φύσιν παραπλησίως ἡμῖν, χωρὶς μόνης ἁμαρτίας συνεστώς· τὴν μὲν ἐκ τῆς παρακοῆς ἡδονὴν οὐδαμῶς τὸ σύνολον ἐσχηκώς, προηγουμένην αὐτοῦ τῆς ἐκ γυναικὸς ἐν χρόνῳ γεννήσεως· τὴν δὲ δι᾽ αὐτὴν ὀδύνην ὑπάρχουσαν τέλος τῆς φύσεως, διὰ φιλανθρωπίαν κατὰ θέλησιν προσηκάμενος, ἵνα, πάσχων ἀδίκως, ἀνέλῃ τὴν ἐξ ἡδονῆς ἀδίκου τυραννοῦσαν τὴν φύσιν ἀρχὴν τῆς γενέσεως· οὐκ ἔχουσαν ὡς χρέος ὑπὲρ αὐτῆς ἐκτιννύμενον κατὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, καὶ τοῦ Κυρίου τὸν θάνατον, ἀλλὰ μᾶλλον κατ᾽ αὐτῆς προβεβλημένον· καὶ τὸ διὰ τοῦ θανάτου δίκαιον τέλος ἐξαφανίσῃ τῆς φύσεως, οὐκ ἔχων τὴν δι᾽ ἣν ἐπεισῆλθε, καὶ ὑπ᾽ αὐτοῦ δικαίως τιμωρουμένην, ὡς αἰτίαν τοῦ εἶναι παράνομον ἡδονήν.

μ΄. Ἔδει, ὡς ἀληθῶς ἔδει, σοφόν, καὶ δίκαιον, καὶ δυνα-

ρὰ [ὄντα]. Διὰ τοῦτο ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι τέλειος Θεὸς κατὰ τὴν φύσι, γίνεται [καὶ] τέλειος ἄνθρωπος, μὲ ψυχὴ νοερὰ καὶ σῶμα παθητὸ [ἱκανὸ νὰ δεχθῇ παθήματα], κατὰ παρόμοιο τρόπο μὲ τὸ δικό μας, ὅσον ἀφορᾷ τὴν φύσι [του], χωρὶς μόνο νὰ ἔχῃ σχέσι μὲ τὴν ἁμαρτία. Διότι δὲν εἶχε ἀπολύτως καθόλου τὴν ἡδονή, ἕνεκα τῆς παρακοῆς, νὰ προηγῆται τῆς μέσα στὸ χρόνο γεννήσεώς Του ἐκ γυναικός, [τῆς Κυρίας Θεοτόκου]· τὴν δὲ ὀδύνη, [ἡ ὁποία προῆλθε], ἐξ αἰτίας αὐτῆς [τῆς ἡδονῆς], ποὺ συνιστᾶ τὸ τέλος τῆς φύσεως, [δηλαδὴ τὸν θάνατο, τὴν] ἀναδέχθηκε ἑκουσίως, ἕνεκα φιλανθρωπίας, ὥστε μὲ τὸ νὰ πάσχῃ ἀδίκως, νὰ ἀφανίσῃ τὴν ἀπὸ ἄδικη ἡδονὴ ἀρχὴ τῆς γενέσεως, ἡ ὁποία ἐξουσιάζει τυραννικὰ τὴν [ἀνθρώπινη] φύσι. Διότι δὲν θὰ εἶχε [ἡ ἡδονὴ] νὰ ἀποπληρώσῃ, ὡς χρέος γιὰ λογαριασμό της, καὶ τὸν θάνατο τοῦ Κυρίου, ὅπως [συνέβαινε] μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ἀλλὰ μᾶλλον [ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου] θὰ ἦταν ἐπιθετικὰ στραμμένος ἐναντίον αὐτῆς [τῆς ἡδονῆς]. Καὶ ἐπιπλέον, μὴ ἔχοντας [ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου], ὡς αἰτία τῆς ὑπάρξεώς [του], τὴν παράνομη ἡδονή, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας εἰσῆλθε [ὁ θάνατος στὴν ἀνθρώπινη φύσι] καί, ἡ ὁποία δικαίως τιμωρεῖται ἀπ᾽ αὐτόν, [ἔπρεπε ὁ Χριστὸς] νὰ ἐξαφανίσῃ διὰ τοῦ θανάτου, τὸ δίκαιο τέλος [τὸν θάνατο] τῆς [ἀνθρωπίνης] φύσεως.

40. Ἔπρεπε, ἀληθινά, ἔπρεπε, ὡς Σοφὸς καὶ Δίκαιος καὶ Δυνατός, ποὺ εἶναι

τὸν ὄντα κατὰ φύσιν τὸν Κύριον, ὡς μὲν σοφόν, μὴ ἀγνοῆσαι τὸν τρόπον τῆς ἰατρείας· ὡς δίκαιον δέ, μὴ τυραννικὴν ποιήσασθαι τοῦ κατειλημμένου κατὰ γνώμην ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀνθρώπου τὴν σωτηρίαν· ὡς δὲ πάντα δυνάμενον, μὴ ἀτονῆσαι πρὸς τὴν τῆς ἰατρείας ἐκπλήρωσιν.

μα΄. Τὸ μὲν σοφὸν τοῦ Θεοῦ, ἐν τῷ γενέσθαι φύσει κατ᾽ ἀλήθειαν δείκνυται· τὸ δὲ δίκαιον, ἐν τῷ παθητὸν κατὰ τὴν γένεσιν ὁμοίως ἡμῖν ἀνειληφέναι τῆς φύσεως· τὸ δὲ δυνατόν, ἐν τῷ διὰ παθημάτων καὶ θανάτου ζωὴν ἀΐδιον τῇ φύσει δημιουργῆσαι ἀπάθειαν ἄτρεπτον.

μβ΄. Τὸν μὲν τῆς σοφίας λόγον ἐν τῷ τρόπῳ τῆς ἰατρείας φανερὸν ὁ Κύριος ἐποίησε, χωρὶς τροπῆς, καὶ τῆς οἱασοῦν ἀλλοιώσεως, γενόμενος ἄνθρωπος· τὴν ἰσότητα δὲ τῆς δικαιοσύνης ἐν τῷ μεγέθει τῆς συγκαταβάσεως ἔδειξε, τὸ ἐν τῷ παθητῷ κατάκριμα τῆς φύσεως κατὰ θέλησιν ὑποδύς, κἀκεῖνο ποιήσας ὅπλον πρὸς τὴν τῆς ἁμαρτίας ἀναίρεσιν, καὶ τοῦ δι᾽ αὐ-

κατὰ τὴν φύσι ὁ Κύριος, ὡς μὲν Σοφὸς [ἔπρεπε] νὰ μὴν ἐπιδείξῃ ἄγνοια τοῦ τρόπου τῆς θεραπείας [τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως]· ὡς Δίκαιος δέ, νὰ μὴν καταδυναστεύσῃ τὴν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ὅσον ἀφορᾶ τὴν γνώμη. Ἐνῶ ὡς Παντοδύναμος, [ἔπρεπε], νὰ μὴν ἐπιδείξῃ ἀδυναμία γιὰ τὴν ἐκπλήρωσι τῆς θεραπείας.

41. Τὸ μὲν σοφὸν [ἡ Σοφία] τοῦ Θεοῦ, ἀποκαλύπτεται μὲ τὸ ὅτι, ἀληθινά, κατὰ φύσιν ἔγινε [ἄνθρωπος]· τὸ δὲ δίκαιον [ἡ δικαιοσύνη Του, ἀποκαλύπτεται] ἀπὸ τὸ ὅτι ἔχει ἀναλάβει, κατὰ τὴν γέννησί [Του], τὴν φύσι, [ποὺ εἶναι] ὅμοια μὲ μᾶς, ἱκανὴ νὰ πάσχῃ. Ἐνῶ τὸ δυνατὸν [ἡ Παντοδυναμία Του, ἀποδεικνύεται] ἀπὸ τὸ ὅτι ἐδημιούργησε, διὰ τῶν παθημάτων καὶ τοῦ θανάτου, ζωὴ αἰωνία [καὶ] ἀπάθεια ἄτρεπτη στὴν [ἀνθρώπινη] φύσι.

42. Τὸν λόγο μὲν τῆς σοφίας [Του], ὁ Κύριος [τὸν] κατέστησε φανερό, μὲ τὸν τρόπο τῆς θεραπείας, [δηλαδὴ] μὲ τὸ νὰ γίνῃ ἄνθρωπος, χωρὶς τροπὴ καὶ τὴν ὁποιαδήποτε ἀλλοίωσι. Τὴν ἰσότητα [τὴν ἴση ἀπονομὴ] δὲ τῆς δικαιοσύνης [Του, τὴν] ἔδειξε μὲ τὸ μέγεθος τῆς συγκαταβάσεως, [δηλαδὴ] μὲ τὸ νὰ ἀναλάβῃ, θεληματικά, τὸ κατάκριμα [τὴν καταδίκη] τῆς [ἀνθρωπίνης] φύσεως, μὲ τὴν παθητή [της ἰδιότητα, τῆς ἐπιδεκτικότητος, ποὺ ἔχει νὰ πάσχῃ], καὶ κάνοντας ὅπλο ἐκεῖνο [τὸ παθητὸ] πρὸς ἀναίρεσι τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ ἐξ

τὴν θανάτου, τουτέστι τῆς ἡδονῆς, καὶ τῆς δι᾽ αὐτῆς ὀδύνης, ἐν ᾧ τῆς ἁμαρτίας ὑπῆρχε, καὶ τοῦ θανάτου τὸ κράτος, καὶ ἡ κατὰ τὴν ἡδονὴν τῆς ἁμαρτίας τυραννίς, καὶ ἡ δι᾽ αὐτὴν κατὰ τὴν ὀδύνην τοῦ θανάτου δυναστεία. Ἐν γὰρ τῷ παθητῷ προδήλως ὑπάρχει τῆς φύσεως τὸ τῆς ἡδονῆς κράτος, καὶ τὸ τῆς ὀδύνης. Καὶ γάρ πως τῆς ὀδύνης πλέον τὸ κατὰ φύσιν ἐπιτεινόμενον[α'] *πρόστιμον, διὰ τῆς ἡδονῆς αὐτὴν παραμυθεῖσθαι σπουδάζομεν*[β']. *Θέλοντες γὰρ ἐκφυγεῖν τὴν κατὰ τὴν ὀδύνην αἴσθησιν, πρὸς τὴν ἡδονὴν καταφεύγομεν, τῷ τῆς ὀδύνης αἰκισμῷ πιεζομένην τὴν φύσιν, ἐπιχειροῦντες παραμυθεῖσθαι· σπουδάζοντες δὲ διὰ τῆς ἡδονῆς τὰ τῆς ὀδύνης ἀμβλῦναι κινήματα, πλέον αὐτῆς τὸ καθ᾽ ἑαυτῶν ἐπικυροῦμεν χειρόγραφον, ὀδύνης καὶ πόνων ἔχειν τὴν ἡδονὴν ἀπολελυμένην οὐ δυνάμενοι.*

μγ'. Τὴν δὲ τῆς ὑπερβαλλούσης δυνάμεως ἰσχὺν δήλην κατέστησε[γ'] *[addendum: διὰ] τῶν οἷς αὐτὸς ἔπασχεν ἐναντίων, ὑποστήσας*

αἰτίας της θανάτου, δηλαδὴ τῆς ἡδονῆς, καὶ τῆς ὀδύνης, [ποὺ προέκυψε] ἀπ᾽ αὐτὴν [τὴν ἡδονή]. Μέσα σ᾽ αὐτὸ [δηλαδὴ στὸ παθητό, στὴν ἐπιδεκτικότητα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως νὰ πάσχῃ], ὑπῆρχε τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου ἡ δύναμι, καὶ ἡ βασανιστικὴ ἐξουσία τῆς ἁμαρτίας, διὰ τῆς ἡδονῆς, καὶ ἡ κυριαρχία τοῦ θανάτου, διὰ τῆς ὀδύνης, ἕνεκα αὐτῆς [τῆς ἡδονῆς]. Διότι μέσα στὸ παθητὸ τῆς [ἀνθρωπίνης] φύσεως, ὑπάρχει ἡ ἐξουσία τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς ὀδύνης. Καὶ ὅταν, βέβαια, ἐπιτείνεται κάπως περισσότερο τὸ κατὰ φύσιν ἐπιτίμιο διὰ τῆς ὀδύνης, φροντίζομε νὰ παρηγοροῦμε αὐτὴν μὲ τὴν ἡδονή. Διότι θέλοντας νὰ ἀποφύγωμε τὴν ὀδύνη τῆς αἰσθήσεως καταφεύγομε πρὸς τὴν ἡδονή, ἐπιχειρώντας, νὰ παρηγορήσωμε τὴν φύσι, ἡ ὁποία πιέζεται ἀπὸ τὸν βασανισμὸ τῆς ὀδύνης. Μὲ τὸ νὰ φροντίζωμε, ὅμως, διὰ τῆς ἡδονῆς, νὰ ἐλαττώσωμε τὴν ὀξύτητα τῶν κινήσεων τῆς ὀδύνης, ἐπικυρώνομε περισσότερο τὸ χειρόγραφο ἐναντίον μας, δι᾽ αὐτῆς [τῆς ἡδονῆς], διότι δὲν μποροῦμε νὰ ἔχωμε ἀπαλλαγμένη τὴν ἡδονὴ ἀπὸ τὴν ὀδύνη καὶ τοὺς πόνους.

43. Τὴν δὲ ἰσχὺ τῆς ὑπερβολικῆς δυνάμεώς [Του ὁ Κύριος] τὴν κατέστησε φανερή, μὲ τὸ νὰ καταστήσῃ, διὰ μέσου ἐκείνων, τὰ ὁποῖα Αὐτὸς ἔπασχε, ἐκ τῶν ὀδυνηρῶν, ἄτρεπτη, ὡς

τῇ φύσει τὴν γένεσιν ἄτρεπτον. Διὰ πάθους γὰρ τὴν ἀπάθειαν, καὶ διὰ πόνων τὴν ἄνεσιν, καὶ διὰ θανάτου τὴν ἀΐδιον ζωὴν τῇ φύσει δούς, πάλιν κατέστησε ταῖς ἑαυτοῦ κατὰ σάρκα στερήσεσι τὰς ἕξεις ἀνακαινίσας τῆς φύσεως, καὶ διὰ τῆς ἰδίας σαρκώσεως τὴν ὑπὲρ φύσιν χάριν δωρησάμενος τῇ φύσει τὴν θέωσιν.

μδ΄. Γέγονεν ὁ Θεὸς κατ᾽ ἀλήθειαν ἄνθρωπος, καὶ δέδωκεν ἄλλην[δ΄] *[addendum: ἀρχὴν] τῇ φύσει δευτέρας γενέσεως, διὰ πόνου πρὸς ἡδονὴν μελλούσης ζωῆς καταλήγουσαν. Ὡς γὰρ Ἀδὰμ ὁ Προπάτωρ τὴν θείαν ἐντολὴν παραβάς, ἄλλην ἀρχὴν γενέσεως, ἐξ ἡδονῆς μὲν συνισταμένην, εἰς δὲ τὸν διὰ πόνου θάνατον τελευτῶσαν, τῇ φύσει παρὰ τὴν πρώτην παρεισήγαγε, καὶ ἐπενόησε, κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ ὄφεως*[12]*, ἡδονὴν οὐκ οὖσαν προλαβόντος πόνου διάδοχον, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸν πόνον περαιουμένην, πάντας τοὺς ἐξ αὐτοῦ σαρκὶ γενομένους κατ᾽ αὐτόν, διὰ τὴν ἐξ ἡδο-*

πρὸς τὴν φύσι τὴν γένεσι [τὸ ἀνθρώπινο γένος]. Διότι, ἀφοῦ ἔδωσε στὴν [ἀνθρώπινη] φύσι, διὰ τοῦ πάθους τὴν ἀπάθεια, καὶ διὰ τῶν πόνων τὴν ἄνεσι, καὶ διὰ τοῦ θανάτου τὴν αἰωνία ζωή, ἀπεκατέστησε πάλι, ἀφοῦ τὶς ἀνακαίνισε μὲ τὶς στερήσεις [τὰ παθήματα] τῆς σαρκός [Του], τὶς καταστάσεις[8] τῆς [ἀνθρωπίνης] φύσεως, καὶ δώρισε στὴν [ἀνθρώπινη] φύσι τὴν ὑπερφυσικὴ Χάρι, [δηλαδὴ] τὴν θέωσι, διὰ τῆς Σαρκώσεώς Του.

44. Ὁ Θεὸς γίνεται, κατ᾽ ἀλήθεια, ἄνθρωπος καὶ δίδει στὴν [ἀνθρώπινη] φύσι ἄλλη ἀρχὴ γιὰ δεύτερη γένεσι, ἡ ὁποία καταλήγει πρὸς τὴν ἡδονὴ τῆς μελλούσης ζωῆς, μέσῳ τοῦ πόνου. Διότι, ὅπως ὁ Προπάτωρ Ἀδάμ, ἐπειδὴ παρέβη τὴν θεία ἐντολή, εἰσήγαγε καὶ ἐπενόησε γιὰ τὴν [ἀνθρώπινη] φύσι, ἡ ὁποία συγκροτεῖται μὲν ἀπὸ τὴν ἡδονή, ἡδονή, ἡ ὁποία δὲν ἦταν διάδοχος [κάποιου] προηγουμένου πόνου, ἀλλὰ μᾶλλον, ποὺ κατέληγε στὸν πόνο, [ἐπενόησε] ἄλλη ἀρχὴ γενέσεως, ἀντίθετη ἀπὸ τὴν πρώτη, σύμφωνα μὲ τὴν συμβουλὴ τοῦ ὄφεως [τοῦ διαβόλου], ἡ ὁποία, βεβαίως, τελειώνει στὸν θάνατο, μέσῳ τοῦ πόνου, [γιὰ τοῦτο, ἐπειδὴ συνέβησαν αὐτά], ὅλοι ὅσοι ἐγεννῶντο ἀπ᾽ αὐτὸν [τὸν Ἀδὰμ] κατὰ σάρκα, ὅμοια μ᾽ αὐτόν, ὑπάγονταν μαζὶ

νῆς ἄδικον ἀρχήν, εἶχε συνυπαγομένους αὐτῷ δικαίως, πρὸς τὸ διὰ πόνου κατὰ τὸν θάνατον τέλος· οὕτω καὶ ὁ Κύριος, γενόμενος ἄνθρωπος, καὶ ἄλλην ἀρχὴν δευτέρας γενέσεως ἐκ Πνεύματος Ἁγίου τῇ φύσει δημιουργήσας, καὶ τὸν διὰ πόνου τοῦ Ἀδὰμ δικαιότατον καταδεξάμενος θάνατον, ἐν αὐτῷ δηλαδὴ γενόμενον ἀδικώτατον, ὡς οὐκ ἔχοντα τῆς ἰδίας γενέσεως ἀρχὴν τὴν ἐκ παρακοῆς ἀδικωτάτην τοῦ Προπάτορος ἡδονήν, ἀμφοτέρων αὐτῶν ἀναιρῶν ἀρχῆς τε λέγω καὶ τέλους τῆς κατὰ τὸν Ἀδὰμ ἀνθρωπίνης γενέσεως, οἷα δὴ προηγουμένως οὐκ ὄντων ἐκ τοῦ Θεοῦ τὴν ἀναίρεσιν ἐποιήσατο, καὶ πάντας τοὺς πνευματικῶς ἐξ αὐτοῦ ἀναγεννωμένους, τῆς ἐπ᾽ αὐτῆς ἐνοχῆς ἐλευθέρους κετέστησε.

με΄. Τὴν ἐκ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας ἡδονὴν εἰς ἀθέτησιν τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως τῶν ἐν αὐτῷ χάριτι διὰ πνεύματος γεννωμένων ὁ Κύριος ἀφειλάμενος, τὸν εἰς καταδίκην τὸ πρότερον ὄντα τῆς φύσεως, εἰς τὴν τῆς

μ᾽ αὐτόν, δικαίως, στὸ τέλος τοῦ θανάτου, διὰ μέσου τῶν πόνων, ἕνεκα τῆς ἀρχῆς ἐκ τῆς ἡδονῆς. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος ἔγινε ἄνθρωπος, καὶ ἐδημιούργησε ἄλλη ἀρχὴ γιὰ τὴν ἀνθρώπινη φύσι, δευτέρας γενέσεως, ἐκ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ [ἐπιπλέον] καταδέχθηκε τὸν δικαιότατο θάνατο τοῦ Ἀδάμ, διὰ τοῦ πόνου [τοῦ Σταυροῦ], ὁ ὁποῖος, βέβαια, σ᾽ Αὐτὸν ἔγινε ἀδικώτατος, διότι δὲν εἶχε ὡς ἀρχὴ τῆς γενέσεώς Του, τὴν ἀδικωτάτη ἡδονὴ τοῦ Προπάτορος. [Καὶ αὐτὸ ἔγινε] γιὰ νὰ ἀναιρέση καὶ τὰ δύο αὐτά, καὶ τὴν ἀρχή, λέγω, καὶ τὸ τέλος τῆς ἀνθρωπίνης γενέσεως ἀπὸ τὸν Ἀδάμ, ὅπως ἐξηφάνισε ἐκεῖνα, ποὺ δὲν ὑπῆρχαν, ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ κατέστησε ἐλευθέρους, σχετικὰ μ᾽ αὐτὴν τὴν ἐνοχὴ [τοῦ Ἀδάμ], ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀναγεννῶνται πνευματικὰ ἀπ᾽ Αὐτὸν [τὸν Κύριο].

45. Ὁ Κύριος, ἀφοῦ ἀφαίρεσε τὴν ἡδονή, [ποὺ προκαλεῖται] ἀπὸ τὸν νόμο τῆς ἁμαρτίας, μὲ σκοπὸ τὴν κατάργησι [αὐτοῦ τοῦ νόμου], ὅσον ἀφορᾶ τὴν κατὰ σάρκα γέννησι σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι γεννῶνται ἐν Αὐτῷ, διὰ τῆς Χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐπιτρέπει, γιὰ τὴ καταδίκη τῆς

ἁμαρτίας κατάκρισιν αὐτοῖς συγχωρεῖ δέχεσθαι θάνατον, ἔχοντας μὲν τοῦ Ἀδὰμ οὐκ ἔτι τὴν ἐκ τοῦ Ἀδὰμ ἡδονὴν τῆς γενέσεως· μόνην δὲ τὴν διὰ τὸν Ἀδὰμ ὀδύνην ἐνεργοῦσαν ἐν αὐτοῖς· οὐ κατὰ χρέος ὑπὲρ ἁμαρτίας, ἀλλὰ κατ᾽ οἰκονομίαν, διὰ τὴν κατὰ φύσιν περίστασιν, κατὰ τῆς ἁμαρτίας τὸν θάνατον· ὡς ὁπόταν μὴ ἔχῃ γεννῶσαν αὐτὸν μητέρα τήν, ἧς γίνεσθαι πέφυκε τιμωρός, ἡδονήν, ἀϊδίου ζωῆς προδήλως καθίσταται Πατήρ. Ὡς γὰρ τοῦ Ἀδὰμ ἡ καθ᾽ ἡδονὴν ζωὴ θανάτου καὶ φθορᾶς γέγονε μήτηρ, οὕτω καὶ ὁ διὰ τὸν Ἀδὰμ τοῦ Κυρίου θάνατος, ὑπάρχων τῆς ἐκ τοῦ Ἀδὰμ ἐλεύθερος ἡδονῆς, ἀϊδίου γεννήτωρ γίνεται ζωῆς.

μϛ´. Ἀρχὴν ἔσχε μετὰ τὴν παράβασιν ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις τῆς ἰδίας γενέσεως, τὴν καθ᾽ ἡδονὴν ἐκ σπορᾶς σύλληψιν, καὶ τὴν κατὰ ῥεῦσιν γέννησιν. Καὶ τέλος, τὸν κατ᾽ ὀδύνην διὰ φθορᾶς θάνατον. Ὁ δὲ Κύριος ταύτην οὐκ ἔχων ἀρχὴν τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως, οὔτε τῷ τέλει, τουτέστι τῷ θανάτῳ,

ἁμαρτίας, νὰ δέχωνται θάνατο, ὁ ὁποῖος προηγουμένως ἦταν [ὁρισμένος] γιὰ τὴν καταδίκη τῆς [ἀνθρωπίνης] φύσεως, μὴ ἔχοντας πλέον [αὐτοὶ] τὴν ἡδονὴ τῆς γενέσεως τοῦ Ἀδάμ, ἡ ὁποία [προῆλθε] ἀπὸ τὸν Ἀδάμ, ἀλλὰ μόνον τὴν ὀδύνη, ἐξ αἰτίας τοῦ Ἀδάμ, ἡ ὁποία ἐνεργεῖ σ᾽ αὐτοὺς τὸν θάνατο, ὄχι [πλέον] ὡς χρέος ἔναντι τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ ἐναντίον τῆς ἁμαρτίας, κατ᾽ οἰκονομίαν, γιὰ τὴν περίστασι, ὅσον ἀφορᾶ τὴν [ἀνθρωπίνη] φύσι. Διότι, ὅταν δὲν ἔχῃ [ὁ θάνατος] μητέρα τὴν ἡδονή, ἡ ὁποία γεννᾶ αὐτόν, τῆς ὁποίας ἐκ φύσεως γίνεται [μάλιστα καὶ] τιμωρός, καθίσταται, πρόδηλα, [τότε] πατέρας τῆς αἰωνίου ζωῆς. Διότι, ὅπως ἡ ζωὴ τῆς ἡδονῆς τοῦ Ἀδὰμ γίνεται μητέρα τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς, ἔτσι καὶ ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου, πρὸς χάριν τοῦ Ἀδάμ, ἐπειδὴ εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν ἡδονή, [ποὺ προῆλθε] ἐκ τοῦ Ἀδάμ, γίνεται γεννήτορας [πατέρας] τῆς αἰωνίου ζωῆς.

46. Μετὰ τὴν παράβασι [τοῦ Ἀδάμ], ἡ φύσι τῶν ἀνθρώπων εἶχε ἀρχὴ τῆς γενέσεώς της, τὴν μετὰ ἡδονῆς σύλληψι καὶ τὴν μετὰ ρεύσεως γέννησι. Καὶ τέλος [της] τὸν μετὰ ὀδύνης, διὰ μέσου τῆς φθορᾶς, θάνατο. Ὁ Κύριος, ὅμως, ἐπειδὴ δὲν εἶχε αὐτὴ τὴν ἀρχὴ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεώς [Του], οὔτε ἀπὸ τὸ τέλος, δηλαδὴ τὸν θάνατο, κυ-

ὑπῆρχεν ἁλωτός.

μζ΄. Τὸν Ἀδὰμ κατ᾽ ἀρχὰς ἡ ἁμαρτία δελεάσασα, πρὸς παράβασιν τῆς θείας παρέπεισεν ἐλθεῖν ἐντολῆς[13]*, καθ᾽ ἣν τὴν ἡδονὴν ὑποστήσασα, καὶ ἑαυτὴν διὰ τῆς ἡδονῆς ἐν αὐτῷ καθηλώσασα τῷ πυθμένι τῆς φύσεως τὸν θάνατον τῆς ὅλης κατέκρινε φύσεως, ὠθοῦσα πρὸς ἀπογένεσιν κατὰ τὸν θάνατον δι᾽ ἀνθρώπου τὴν φύσιν τῶν γεγονότων. Τοῦτο γὰρ καὶ μεμηχάνητο τῷ σπορεῖ τῆς ἁμαρτίας, καὶ πατρὶ τῆς κακίας πονηρῷ διαβόλῳ, τῷ ἑαυτὸν μὲν ἐξ ὑπερηφανίας τῆς θείας ἐξοικήσαντι δόξης, διὰ φθόνον δὲ*[14] *τόν τε πρὸς ἡμᾶς καὶ τὸν Θεόν, τοῦ Παραδείσου τὸν Ἀδὰμ ἐξοικήσαντι, ἀφανίσαι τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, καὶ διαλῦσαι τὰ συνεστῶτα πρὸς γένεσιν.*

μη΄. Φθονῶν τῷ Θεῷ καὶ ἡμῖν ὁ διάβολος, δόλῳ τὸν ἄνθρωπον ὑπὸ Θεοῦ φθονεῖσθαι παραπείσας[15]*, παραβῆναι τὴν ἐντολὴν παρεσκεύασε. Τῷ Θεῷ μέν, ἵνα φανερὰ μὴ γένηται κατ᾽ ἐνέργειαν ἡ πανύμνητος αὐτοῦ δύναμις θεουργοῦσα τὸν ἄνθρωπον· τῷ*

ριεύθηκε.

47. Ἡ ἁμαρτία, ἀφοῦ δελέασε κατ᾽ ἀρχὰς τὸν Ἀδάμ, τὸν παραπλάνησε νὰ φθάσῃ στὴν παράβασι τῆς θείας ἐντολῆς. Σ᾽ αὐτὴν τὴν κατάστασι [ἡ ἁμαρτία], ἀφοῦ ἔδωσε ὑπόστασι στὴν ἡδονή, καὶ καθήλωσε τὸν ἑαυτό της, διὰ τῆς ἡδονῆς, μέσα στὸν ἴδιο τὸν πυθμένα [στὸ ἀπόλυτο βάθος] τῆς [ἀνθρωπίνης] φύσεως, κατεδίκασε σὲ θάνατο ὅλη τὴν φύσι, μὲ τὸ νὰ ὠθήσῃ στὴν καταστροφή, μὲ τὸν θάνατο, διὰ μέσου τοῦ ἀνθρώπου [ὅλη] τὴν φύσι τῶν δημιουργημάτων. Διότι αὐτὸ καὶ ἦταν μηχανευμένο ἀπὸ τὸν σπορέα τῆς ἁμαρτίας καὶ πατέρα τῆς κακίας, [τὸν] πονηρὸ διάβολο, ὁ ὁποῖος τὸν ἑαυτό του μέν, λόγῳ ὑπερηφανίας, τὸν ἐξόρισε ἀπὸ τὴν δόξα τοῦ Θεοῦ, ἕνεκα δὲ φθόνου καὶ ἐναντίον μας καὶ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ἐξόρισε τὸν Ἀδὰμ ἀπὸ τὸν Παράδεισο. [Μηχανεύθηκε, δηλαδή], νὰ ἀφανίσῃ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ διαλύσῃ αὐτά, ποὺ ἔχουν συσταθῆ μὲ γένεσι [ὅλα τὰ δημιουργήματα].

48. Φθονώντας τὸν Θεὸ καὶ ἐμᾶς ὁ διάβολος, ἀφοῦ παραπλάνησε μὲ δόλο τὸν ἄνθρωπο, ὅτι φθονεῖται ἀπὸ τὸν Θεό, [τὸν] ἔκανε [τὸν ἔφθασε στὸ σημεῖο] νὰ παραβῇ τὴν ἐντολή. Τὸν Θεὸ μὲν [τὸν φθόνησε] γιὰ νὰ μὴ κατασταθῇ φανερὴ ἡ διὰ τῆς ἐνεργείας [τοῦ Παναγίου Πνεύματος] πανύμνητη Αὐτοῦ δύναμι, ἡ ὁποία θεουργεῖ [κατεργάζεται τὴν θέ-

δὲ ἀνθρώπῳ, προδήλως, ἵνα μὴ γένηται τῆς θείας ἐν εἴδει κατ᾽ ἀρετὴν μέτοχος δόξης. Φθονεῖ γὰρ ὁ μιαρώτατος, οὐ μόνον ἡμῖν τῆς ἐπὶ τῷ Θεῷ διὰ τὴν ἀρετὴν δόξης, ἀλλὰ καὶ τῷ Θεῷ τῆς ἐφ᾽ ἡμῖν διὰ τὴν σωτηρίαν πανυμνήτου δυνάμεως.

μθ΄. Ὥσπερ ἐν τῷ Ἀδὰμ ὁ θάνατος τῆς φύσεως ὑπῆρχε κατάκρισις[16]*, ἀρχὴν ἐχούσης τὴν ἡδονὴν τῆς ἰδίας γενέσεως· οὕτως ὁ θάνατος ἐν Χριστῷ τῆς ἁμαρτίας κατάκρισις γέγονεν*[17]*, ἡδονῆς καθαρὰν ἐν Χριστῷ πάλιν τῆς φύσεως ἀπολαβούσης τὴν γένεσιν.*

ν΄. Εἰ ἡμεῖς οἱ οἶκος τοῦ Θεοῦ[18] *χάριτι γενέσθαι ἀξιωθέντες διὰ πνεύματος τοσαύτην ὑπὲρ δικαιοσύνης εἰς κατάκρισιν τῆς ἁμαρτίας ὑπομονὴν ἐπιδείκνυσθαι παθημάτων ὀφείλομεν*[19]*, καὶ ὡς κακοῦργοι τὸν ἐφύβριστον, ἀγαθοὶ τυγχάνοντες, προθύμως ἀποφέρεσθαι θάνατον, τί τὸ τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ Θεοῦ Εὐαγγελίῳ*[20]*· τουτέστι, ποῖον ἔσται τὸ τέλος, ἤγουν ἡ κατάκρισις τῶν μὴ μόνον ζῶσάν τε καὶ ἐνεργου-*

ωσι] στὸν ἄνθρωπο. Τὸν δὲ ἄνθρωπο, πρόδηλα, [τὸν φθόνησε], γιὰ νὰ μὴ γίνῃ, διὰ τῆς ἀρετῆς, μέτοχος τῆς θείας δόξης κατὰ τὴν [θεία] μορφή. Διότι, φθονεῖ ὁ μιαρώτατος, ὄχι μόνον ἐμᾶς, ἕνεκα τῆς δόξης, [ποὺ λαμβάνομε] ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν ἀρετή [μας], ἀλλὰ [φθονεῖ] καὶ τὸν Θεό γιὰ τὴν πανύμνητη δύναμί [Του] χάριν τῆς σωτηρίας, [ποὺ χαρίζει] σὲ μᾶς.

49. Ὅπως, ἀκριβῶς, στὸν Ἀδάμ, ὁ θάνατος τῆς φύσεως ἦταν καταδίκη, ἐπειδὴ εἶχε σὰν ἀρχὴ τῆς γενέσεώς της τὴν ἡδονή· κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο [καὶ] ὁ θάνατος ἐν Χριστῷ ἔχει γίνει καταδίκη τῆς ἁμαρτίας, ἀφοῦ ἡ [ἀνθρώπινη] φύσι ἀπέλαβε πάλι, διὰ τοῦ Χριστοῦ, καθαρὴ ἀπὸ τὴν ἡδονὴ τὴν γέννησί [της].

50. Ἐὰν ἐμεῖς, οἱ ὁποῖοι ἀξιωθήκαμε νὰ γίνωμε κατὰ Χάριν, οἶκος Θεοῦ, διὰ τοῦ [Ἁγίου] Πνεύματος, ὀφείλωμε νὰ ἐπιδεικνύωμε τόσο μεγάλη ὑπομονὴ στὰ παθήματα ὑπὲρ τῆς σύνολης ἀρετῆς[9] πρὸς καταδίκη τῆς ἁμαρτίας, καὶ σὰν κακοῦργοι νὰ ὑπομένωμε προθύμως, τὸν ἐπονείδιστο θάνατο, ἐνῶ εἴμαστε ἀγαθοί, ποιὸ [θὰ εἶναι] τὸ τέλος ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀπειθοῦν στὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ; Δηλαδή, ποιὸ θὰ εἶναι τὸ τέλος, ἡ καταδίκη, δηλαδή, ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι δὲν διατήρησαν μετὰ προθυμίας, ὄχι μό-

μένην, κατά τε ψυχὴν καὶ σῶμα, γνώμῃ τε καὶ φύσει, τὴν καθ' ἡδονὴν τοῦ Ἀδὰμ κρατήσασαν τῆς φύσεως γένεσιν μέχρι τέλους διὰ σπουδῆς ἐσχηκότων, ἀλλὰ μήτε προσδεξαμένων παρακαλοῦντα τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα δι' Υἱοῦ σαρκωθέντος· μήτε μὴν αὐτὸν τὸν ὑπὲρ τοῦ Πατρὸς πρεσβεύοντα μεσίτην[21] *καὶ Υἱόν, καὶ ὑπὲρ τῆς ἡμῶν εἰς τὸν Πατέρα καταλλαγῆς ἑαυτὸν βουλήσει τοῦ Πατρὸς εἰς τὸν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον κατὰ θέλησιν προϊέμενον, ὅπως δι' ἑαυτὸν ἡμᾶς τοσοῦτον δοξάσῃ, τῷ κάλλει καταφαιδρύνας τῆς οἰκείας θεότητος, ὅσον δι' ἡμᾶς αὐτὸς κατεδέξατο τοῖς ἡμῶν ἀτιμασθῆναι παθήμασιν;*

να'. Ἐπειδὴ πάντων τῶν σῳζομένων ὁ Θεὸς ἔσται τόπος ἀπερίγραφός τε, καὶ ἀδιάστατος, καὶ ἄπειρος, πᾶσι πάντα γινόμενος κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς δικαιοσύνης, μᾶλλον δὲ κατὰ τὸ μέτρον τῶν μετὰ γνώσεως ὑπὲρ δικαιοσύνης ἐνταῦθα παθημάτων, ἑαυτὸν ἑκάστῳ δωρούμενος μέλει, κατὰ τὴν ὑποκειμένην ἑκάστῳ μέλει δύ-

νον καὶ ζωντανὴ καὶ ἐνεργουμένη [ἐκ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος] καὶ ὡς πρὸς τὴν ψυχὴ καὶ ὡς πρὸς τὸ σῶμα καὶ ὡς πρὸς τὴν γνώμη καὶ [ὡς πρὸς] τὴν φύσι, μέχρι τέλους [τῆς ζωῆς τους], τὴν γένεσι τοῦ Ἀδὰμ διὰ τῆς ἡδονῆς, ποὺ κυριάρχησε στὴν [ἀνθρώπινη] φύσι [δηλαδή, ἀκολούθησαν τὴν ἡδονικὴ ζωή, θεληματικά, μὲ ὅλες τὶς δυνάμεις τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματός τους] ἀλλά, [καὶ ποιὸ θὰ εἶναι τὸ τέλος] ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι οὔτε καταδέχθηκαν τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, ποὺ τοὺς παρακαλοῦσε, διὰ μέσου τοῦ Σαρκωθέντος Υἱοῦ [του, νὰ ἔλθουν κοντά Του] οὔτε βέβαια τὸν ἴδιο τὸν Υἱὸ καὶ μεσίτη [Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων], ὁ ὁποῖος ἦλθε πρέσβυς [ὡς ἀπεσταλμένος] χάριν τοῦ Πατρός, καὶ ὁ ὁποῖος, ὑπὲρ τῆς δικῆς μας συμφιλιώσεως μὲ τὸν Πατέρα παρέδωσε θεληματικὰ τὸν Ἑαυτό Του, κατὰ τὴν βούλησι τοῦ Πατρός, στὸν πρὸς χάριν μας θάνατο, ὥστε, διὰ τοῦ Ἑαυτοῦ του, τόσο πολὺ νὰ δοξάσῃ ἐμᾶς, καταφαιδρύνοντάς [μας] μὲ τὸ κάλλος τῆς Θεότητός Του, ὅσον πρὸς χάριν μας, αὐτὸς κατεδέχθη νὰ ἀτιμασθῇ γιὰ τὰ δικά μας παθήματα [αὐτὰ ποὺ ἐμεῖς προκαλέσαμε μὲ τὶς ἁμαρτίες μας].

51. Ἐπειδή, ὅλων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι σώζονται, ὁ Θεὸς θὰ εἶναι τόπος καὶ ἀπεριόριστος καὶ ἄνευ διαστάσεων καὶ ἄπειρος, ποὺ θὰ γίνῃ γιὰ ὅλους τὰ πάντα, σύμφωνα μὲ τὴν ἀναλογία τῆς ἀρετῆς, μᾶλλον δὲ ἀνάλογα μὲ τὸ μέτρο τῶν ἐν γνώσει ἐδῶ [στὴν παροῦσα ζωὴ] παθημάτων ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς, ὁ ὁποῖος θὰ δωρίζῃ τὸν Ἑαυτό Του σὲ κάθε μέλος [Του], σύμφωνα μὲ τὴν δύναμι, ποὺ ἐνυπάρχει σὲ κάθε

ναμιν ἑαυτὴν ἐνεργοῦσαν ἐκφαίνουσα, καὶ πρὸς τὸ εἶναι δι᾽ ἑαυτῆς τὰ μέλη συνέχουσα πρὸς ζωὴν συγκρατούμενα· ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται[22] *ταύτης ἐστερημένος τῆς χάριτος; Ὁ γὰρ μὴ δυνάμενος ἐνεργουμένην τὴν κατὰ τὸ εὖ εἶναι τοῦ Θεοῦ δέξασθαι παρουσίαν, ποῦ φανεῖται τῆς θείας ζωῆς, τῆς ὑπὲρ αἰῶνα καὶ χρόνον καὶ τόπον, ὑπομείνας τὴν ἔκπτωσιν;*

νβ΄. Ὁ τὸν Θεὸν οὐκ ἔχων πρὸς τὸ εὖ εἶναι συνέχοντα τὴν ζωήν, τὸν μέλλοντα πᾶσι γίνεσθαι τόπος τοῖς ἀξίοις, πῶς ἔσται, τόπον αὐτὸν οὐκ ἔχων τὸν Θεὸν κατὰ τὴν τῶν εὖ εἶναι ἐν Θεῷ μονήν τε καὶ ἵδρυσιν; καὶ εἰ μετὰ πολλῆς δυσχερείας ὁ δίκαιος σῴζεται[23]*, τί ἔσται, ἢ τί πείσεται ὁ μηδένα λόγον εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν ποιησάμενος;*

νγ΄. Ὁ μὲν Θεός, κατὰ μίαν ἀπειροδύναμον τῆς ἀγαθότητος βούλησιν, πάντας συνέξει, καὶ Ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους, ἀγαθούς τε καὶ πονηρούς[24]*. Οὗτοι δὲ πάν-*

ἕνα μέλος, ἡ ὁποία ἐμφανίζει τὸν ἑαυτό της νὰ ἐνεργῇ καὶ ἡ ὁποία συνενώνει διὰ τοῦ ἑαυτοῦ της τὰ μέλη πρὸς τὸ εἶναι [τὴν ὕπαρξι], μὲ ἀποτέλεσμα νὰ συγκρατοῦνται στὴν ζωή. [Ἐφόσον συμβαίνουν ὅλα αὐτά], ὁ ἀσεβὴς καὶ ὁ ἁμαρτωλὸς ποῦ θὰ φανῇ, ἀφοῦ θὰ εἶναι ἐστερημένος ἀπὸ αὐτὴν τὴν Χάρι; Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν δύναται νὰ δεχθῇ νὰ ἐνεργῆται [ὑπὸ τῆς θείας Χάριτος] ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ εὖ εἶναι, ποῦ θὰ φανῇ, ὅταν ὑποστῇ τὴν ἔκπτωσι τῆς θείας ζωῆς, [ἡ ὁποία εἶναι] πάνω καὶ πέρα ἀπὸ αἰῶνα καὶ χρόνο καὶ τόπο;

52. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει τὸν Θεὸ νὰ συνδέῃ τὴν ζωή του πρὸς τὸ εὖ εἶναι, [τὸν Θεὸ] ποὺ πρόκειται νὰ γίνῃ [στὴν Αἰωνιότητα] τόπος γιὰ ὅλους τοὺς ἀξίους, πῶς θὰ εἶναι, [τί θὰ γίνῃ αὐτός], κατὰ τὴν παραμονὴ καὶ ἐγκατάστασι στὸν Θεό, ἐκείνων οἱ ὁποῖοι [θὰ ἀπολαύσουν] τὸ εὖ εἶναι, ἐὰν δὲν ἔχῃ τόπο Αὐτὸν τὸν Ἴδιο τὸν Θεό; Καὶ ἐάν, μετὰ πολλῆς δυσκολίας ὁ δίκαιος σῴζεται, τί θὰ γίνῃ ἢ τί θὰ πάθῃ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὴν παροῦσα ζωή, δὲν φρόντισε καθόλου γιὰ τὴν εὐσέβεια καὶ τὴν ἀρετή;

53. Ὁ μὲν Θεός, κατὰ κάποια ἀπειροδύναμη βούλησι τῆς ἀγαθότητός [Του], θὰ συνάξῃ ὅλους, καὶ τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς πονηρούς. Ὅμως, ὅλοι αὐτοὶ δὲν θὰ

τες οὐκ ἴσως μεθέξουσι Θεοῦ, τοῦ διὰ πάντων ἀσχέτως χωρίσαντος, ἀλλ᾽ ἀναλόγως ἑαυτοῖς[25].

νδ΄. Οἱ μὲν τῇ φύσει φυλάξαντες διὰ πάντων ἰσονομοῦσαν τὴν γνώμην, καὶ τῶν τῆς φύσεως λόγων κατ᾽ ἐνέργειαν δεκτικὴν αὐτὴν καταστήσαντες καθ᾽ ὅλον τὸν τοῦ εὖ εἶναι λόγον, διὰ τὴν πρὸς τὴν θείαν βούλησιν τῆς γνώμης εὐπάθειαν, ὅλως μεθέξουσι τῆς ἀγαθότητος, κατὰ τὴν αὐτοῖς ἐπιλάμπουσαν ὡς ἐν Ἀγγέλοις, ἢ ὡς ἐν ἀνθρώποις θείαν ζωήν. Οἱ δὲ τῇ φύσει ποιήσαντες ἀνισονομοῦσαν διὰ πάντων τὴν γνώμην, καὶ τῶν τῆς φύσεως λόγων κατὰ τὴν ἐνέργειαν σκεδαστικὴν αὐτὴν ἀποδείξαντες καθ᾽ ὅλον τὸν τοῦ εὖ εἶναι λόγον, διὰ τὴν πρὸς τὴν θείαν βούλησιν τῆς γνώμης ἀντιπάθειαν, ὅλης ἐκπεσοῦνται τῆς ἀγαθότητος, κατὰ τὴν ἐμφαινομένην αὐτοῖς πρὸς τὸ εὖ εἶναι τῆς γνώμης οἰκείωσιν[ε΄] *[recte: ἐναντίωσιν]· καθ᾽ ἣν ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἔσται τῶν τοιούτων διάστασις, οὐκ ἐχόντων κατὰ τὴν πρόθεσιν τῆς γνώ-*

ἔχουν, κατὰ ἴσο τρόπο, μέθεξι τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος [τοὺς] διαχώρισε ἀσχέτως[10] [ἀκτίστως], ὅμως ἀνάλογα μὲ τοὺς ἰδίους [μὲ τὴν ποιότητά τους].

54. Ἐκεῖνοι μέν, οἱ ὁποῖοι διεφύλαξαν τὴν γνώμη ἀπολύτως ἀντίστοιχη πρὸς τὴν φύσι καὶ ἔκαναν αὐτὴν [τὴν γνώμη] ἱκανὴ νὰ δεχθῇ, διὰ τῆς ἐνεργείας [τοῦ Ἁγίου Πνεύματος], τοὺς λόγους τῆς φύσεως, σύμφωνα μὲ ὅλο τὸν λόγο τοῦ εὖ εἶναι[11], ἐξ αἰτίας τῆς εὐαισθησίας τῆς γνώμης [τους] ἔναντι τῆς θείας βουλήσεως [δηλαδὴ τῆς δεκτικότητος τῆς γνώμης τους νὰ ταυτισθῇ μὲ τὴν θεία βούλησι], [αὐτοὶ] θὰ μετέχουν ὁλοκληρωτικὰ στὴν Ἀγαθότητα [τὸν Θεό, δηλαδή], διὰ τῆς θεϊκῆς Ζωῆς, ἡ ὁποία θὰ φωτίζῃ αὐτούς, ὅπως [φωτίζει] τοὺς ἀγγέλους, παρὰ ὅπως τοὺς ἀνθρώπους. Ἐκεῖνοι ὅμως, οἱ ὁποῖοι ἔκαναν ἀπολύτως ἀσύμμετρη τὴν γνώμη [τους] ὡς πρὸς τὴν φύσι καὶ ἀπέδειξαν αὐτὴ ἱκανὴ νὰ διασκορπίζῃ [νὰ παραμερίζῃ], κατὰ τὴν ἐνέργειά [της], τοὺς λόγους τῆς φύσεως σὲ ὅλη τὴν ἔκτασι τοῦ λόγου τοῦ εὖ εἶναι, ἕνεκα τῆς ἀποστροφῆς τῆς γνώμης [τους] πρὸς τὴν θεία βούλησι, θὰ ἐκπέσουν ὁλοκληρωτικὰ ἀπὸ τὴν Ἀγαθότητα [τὸν Θεό], ἐξ αἰτίας τῆς ἐμφανιζομένης σ᾽ αὐτοὺς ἐναντιώσεως τῆς γνώμης [τους] πρὸς τὸ εὖ εἶναι. Ἀπ᾽ αὐτὴν [τὴν κατάστασι] θὰ προκύψῃ ἡ διάστασι αὐτῶν πρὸς τὸν Θεό, ἀφοῦ δὲν ἔχουν, σύμφωνα μὲ τὴν πρόθεσι τῆς γνώ-

μης, ταῖς ἐνεργείαις τῶν ἀγαθῶν, τὸν τοῦ εὖ εἶναι λόγον ζωογονούμενον, καθ' ὃν ἡ θεία ζωὴ διαφαίνεσθαι πέφυκε.

νε'. Ζυγὸς τῆς ἑκάστου γνώμης ἔσται κατὰ τὴν κρίσιν ὁ τῆς φύσεως λόγος, τὴν πρὸς τὸ φεῦ, ἢ εὖ αὐτῆς διελέγχων κίνησιν, καθ' ἣν ἡ τῆς θείας ζωῆς μέθεξις, ἢ ἀμεθεξία γίνεσθαι πέφυκε. Κατὰ γὰρ τὸ εἶναι, καὶ ἀεὶ εἶναι, πάντας συνέξει παρὼν ὁ Θεός· κατὰ δὲ τὸ ἀεὶ εὖ εἶναι, μόνους ἰδιοτρόπως τοὺς Ἁγίους Ἀγγέλους τε καὶ ἀνθρώπους, τὸ ἀεὶ φεῦ εἶναι τοῖς μὴ τοιούτοις ὡς γνώμης καρπὸν ἀφεὶς ἐπικιρνώμενον.

νς'. Οὐ συνεπάγεται τῇ κατὰ φύσιν τῶν ἐξ ὧν συνέστηκεν ἑτερότητι, καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν διαφορὰν τὸ μυστήριον τῆς θείας σαρκώσεως. Τὸ μέν, ἵνα μὴ προσθήκην λάβῃ τὸ τῆς Τριάδος μυστήριον· τὸ δέ, ἵνα μηδὲν ᾖ τῇ θεότητι κατὰ φύσιν ὁμογενές, καὶ ὁμοούσιον. Δύο γὰρ φύσεων πρὸς ὑπόστασιν, ἀλλ' οὐ πρὸς φύσιν μίαν γέγονε σύνοδος· ἵνα καὶ τὸ καθ' ὑπόστασιν ἓν ἐκ τῶν ἀλλήλαις

μης [τους], τὸν λόγο τοῦ εὖ εἶναι, ὁ ὁποῖος λαμβάνει τὴν [θεία] ζωὴ μὲ τὶς ἐνέργειες τῶν ἀγαθῶν [ἔργων], στὸν ὁποῖο διαφαίνεται, φυσικῷ τῷ τρόπῳ, ἡ θεία ζωή.

55. Ζυγαριὰ τῆς γνώμης τοῦ καθενὸς θὰ εἶναι, κατὰ τὴν κρίσι, ὁ λόγος τῆς φύσεως, ὁ ὁποῖος θὰ διελέγχῃ τὴν κίνησι αὐτῆς πρὸς τὸ φεῦ[12] ἢ [τὸ] εὖ, βάσει τῆς ὁποίας θὰ γίνῃ ἐκ φύσεως ἢ μέθεξι ἢ ἡ ἀμεθεξία στὴν θεία [αἰωνία] ζωή. Διότι, ἀφοῦ παρουσιασθῇ ὁ Θεός, θὰ συνάξῃ ὅλους γιὰ τὸ εἶναι [τὴν ὕπαρξι] καὶ γιὰ τὸ ἀεὶ εὖ εἶναι [αἰωνία ὕπαρξι]. Ὅμως, γιὰ τὸ ἀεὶ εὖ εἶναι [τὴν αἰώνια μακαριότητα, θὰ συνάξῃ] μόνον τοὺς Ἁγίους, καὶ ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους, μὲ ἰδιαίτερο τρόπο, ἀφοῦ ἀφήσῃ σ' αὐτούς, οἱ ὁποῖοι δὲν [εἶναι] αὐτοῦ τοῦ εἴδους [δηλαδὴ Ἅγιοι], τὸ ἀεὶ φεῦ εἶναι [τὴν αἰώνια κόλασι] νὰ πέσῃ ἐπάνω [τους], ὡς ὁ καρπὸς τῆς γνώμης [τους].

56. Τὸ μυστήριο τῆς θείας Σαρκώσεως δὲν ἐπιφέρει μαζὶ μὲ τὴν ἑτερότητα, ὡς πρὸς τὴν φύσι [τὶς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ], ἀπὸ τὶς ὁποῖες συνεστάθη, καὶ τὴν διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασι. Ἀφ' ἑνὸς μὲν γιὰ νὰ μὴν γίνῃ προσθήκη στὸ μυστήριο τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἀφ' ἑτέρου δέ, γιὰ νὰ μὴν ὑπάρχῃ τίποτε κατὰ τὴν φύσι, ὁμογενὲς καὶ ὁμοούσιο μὲ τὴν Θεότητα. Ἔχει γίνει, βέβαια, μία ἕνωσι δύο φύσεων σὲ [μία] ὑπόστασι, ἀλλὰ ὄχι σὲ μία φύσι· ὥστε νὰ δειχθῇ, ὅτι ἐκεῖνο, ποὺ ἐκπληρώνεται [ποὺ προκύ-

συνδραμουσῶν φύσεων δειχθῇ κατὰ τὴν ἕνωσιν ἀποτελούμενον, καὶ τὸ διάφορον τῶν συνελθόντων πρὸς τὴν ἀδιάσπαστον ἕνωσιν κατὰ τὴν φυσικὴν ἰδιότητα πιστευθῇ, πάσης ἐκτὸς μένον τροπῆς καὶ συγχύσεως.

νζ΄. Οὐ λέγομεν ἐπὶ Χριστοῦ διαφορὰν ὑποστάσεων, ὅτι Τριὰς μεμένηκεν ἡ Τριάς, καὶ σαρκωθέντος τοῦ Λόγου, προσθήκης προσώπου οὐ προσγενομένης τῇ Ἁγίᾳ Τριάδι διὰ τὴν σάρκωσιν. Λέγομεν δὲ φύσεων διαφοράν, ἵνα μὴ τῷ λόγῳ κατὰ τὴν φύσιν ὁμοούσιον τὴν σάρκα πρεσβεύωμεν.

νη΄. Ὁ μὴ λέγων φύσεως διαφοράν, οὐκ ἔχει πόθεν πιστώσασθαι τὴν ὅτι γέγονε σάρξ ὁ λόγος[26] *δίχα τροπῆς ὁμολογίαν· μὴ γινώσκων σῳζόμενον κατὰ τὴν φύσιν ἐν τῇ μιᾷ τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ καὶ Θεοῦ Σωτῆρος ὑποστάσει μετὰ τὴν ἕνωσιν τὸ προσλαβόν, καὶ τὸ προσειλημμένον.*

νθ΄. Εἰ σαρκὸς ἐν Χριστῷ καὶ θεότητος, μετὰ τὴν ἕνωσιν, ὑπάρχει διαφορὰ κατὰ φύσιν· οὐ γὰρ ταὐτὸν κατ᾽ οὐσίαν ποτὲ θεότης καὶ σάρξ,

πτει ὡς ἀποτέλεσμα] ἀπὸ τὶς [δύο] φύσεις, ποὺ συνεπλέχθησαν ἡ μία μὲ τὴν ἄλλη κατὰ τὴν ἕνωσι, [εἶναι] ἕνα κατὰ τὴν ὑπόστασι, καὶ [ἀκόμη] νὰ πιστοποιηθῇ ἡ διαφορὰ μεταξὺ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα συνῆλθαν σὲ ἀδιάσπαστη ἕνωσι, σύμφωνα μὲ τὴν φυσική τους ἰδιότητα, [διαφορά], ἡ ὁποία παραμένει ἔξω ἀπὸ κάθε τροπὴ καὶ σύγχυσι[13].

57. Δὲν λέγομε, ὅσον ἀφορᾷ τὸν Χριστό, περὶ διαφορᾶς ὑποστάσεων, διότι καὶ ὅταν ἐσαρκώθη ὁ Λόγος, ἡ Τριὰς ἔχει μείνει Τριάς, ἐπειδὴ δὲν ἔγινε ἐπιπλέον προσθήκη προσώπου στὴν Ἁγία Τριάδα, ἕνεκα τῆς Σαρκώσεως. Ὁμιλοῦμε, ὅμως, περὶ διαφορᾶς φύσεων, γιὰ νὰ μὴν θεωροῦμε τὴν σάρκα ὁμοούσιο, κατὰ τὴν φύσι, μὲ τὸν Λόγο.

58. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ὁμολογεῖ τὴν διαφορὰ τῆς φύσεως [θείας καὶ ἀνθρωπίνης], δὲν ἔχει ἀπὸ ποῦ νὰ πιστοποιήσῃ τὴν ὁμολογία, ὅτι ὁ Λόγος ἔχει γίνει σάρκα, χωρὶς τροπή· διότι δὲν ἀναγνωρίζει, ὅτι, ὅσον ἀφορᾷ τὴν φύσι, στὴν μία ὑπόστασι τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος, μετὰ τὴν ἕνωσι, παραμένει σῶο [ἀκέραιο καὶ] αὐτὸ ποὺ προσέλαβε [καὶ] ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο ἔχει προσληφθῇ.

59. Ἐὰν ὑπάρχῃ στὸ Χριστό, μετὰ τὴν ἕνωσι, διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν φύσι μεταξὺ σαρκὸς καὶ Θεότητος, διότι, ὡς πρὸς τὴν οὐσία, δὲν [εἶναι] ποτὲ τὸ ἴδιο ἡ Θεότης καὶ ἡ σάρκα, [τότε]

πρὸς φύσεως μιᾶς γένεσιν· ἡ τῶν συνελθόντων οὐδαμῶς γέγονεν ἕνωσις, ἀλλὰ πρὸς μίαν ὑπόστασιν, καθ' ἣν οὐδὲ μίαν ἐν Χριστῷ καθ' οἱονδήποτε τρόπον εὑρίσκομεν διαφοράν· ταὐτὸν γὰρ τῇ οἰκείᾳ σαρκὶ κατὰ τὴν ὑπόστασιν ὁ λόγος, καθ' ὃν γὰρ ἂν ὁ Χριστὸς ἔχοι διαφοράν, ἓν εἶναι κατὰ πάντα τρόπον οὐ δύναται· καθ' ὃ δὲ τὴν οἱανοῦν παντελῶς οὐκ ἐπιδέχεται διαφοράν, κατὰ πάντα τρόπον τὸ ἓν ἐπ' αὐτοῦ διαπαντὸς εὐσεβῶς ἔχει καὶ ὂν καὶ λεγόμενον.

ξ'. Ἡ πίστις διὰ τῆς ἐλπίδος τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπην τελείαν συνίστησιν. Ἡ ἀγαθὴ συνείδησις τὴν εἰς τὸν πλησίον διὰ τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν ἀγάπην ὑφίστησιν. Ἡ γὰρ ἀγαθὴ συνείδησις παραβαθεῖσαν ἐντολὴν οὐκ ἔχει κατήγορον· ταύτας δὲ μόνη καρδία πιστεύεσθαι πέφυκε τῶν ἐφιεμένων τῆς ἀληθοῦς σωτηρίας.

ξα'. Οὐδὲν τοῦ πιστεύειν ταχύτερον, καὶ τοῦ διὰ στόματος ὁμολογεῖν τοῦ πιστευθέντος τὴν χάριν ἐστὶν εὐκολώτερον. Τὸ μὲν γὰρ δη-

ἡ ἕνωσι ἐκείνων ποὺ συνῆλθαν δὲν ἔχει γίνει καθόλου, μὲ σκοπὸ τὴν γένεσι μιᾶς φύσεως, ἀλλὰ μιᾶς ὑποστάσεως, κατὰ τὴν ὁποία δὲν βρίσκομε στὸν Χριστὸ οὐδεμία διαφορά, καθ' οἱονδήποτε τρόπο. Διότι, ὁ Λόγος, κατὰ τὴν ὑπόστασι, [εἶναι] ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ ὡς πρὸς τὴν σάρκα Του, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο, βέβαια, ἐὰν θὰ εἶχε ὁ Χριστὸς [κάποια] διαφορά, δὲν δύναται μὲ κανένα τρόπο, νὰ εἶναι ἕνα· ἀφοῦ, ὅμως, δὲν ἐπιδέχεται τὴν ὁποιαδήποτε, ἐντελῶς, διαφορά, [τότε] πάντοτε, μὲ κάθε τρόπο [ὁ Χριστὸς] ἔχει, ὅσον ἀφορᾶ τὸν Ἴδιο, μία [τὴν ὑπόστασι] καὶ ὑφισταμένη καὶ εὐσεβῶς ὀνομαζομένη.

60. Ἡ πίστι, διὰ τῆς ἐλπίδος, συνιστᾶ τὴν τελεία ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό. Ἡ ἀγαθὴ συνείδησι, μέσῳ τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν, δίδει ὑπόστασι στὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον. Διότι ἡ ἀγαθὴ συνείδησις δὲν ἔχει, ὡς κατήγορο, [κάποια] ἐντολὴ ποὺ παραβιάσθηκε. Αὐτὲς δὲ [τὴν πίστι, τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἀγάπη], τὶς ἐμπιστεύεται, φυσικῷ τῷ τρόπῳ, μόνον ἡ καρδία ἐκείνων, ποὺ ἔχουν ἔφεσι γιὰ τὴν ἀληθινὴ σωτηρία.

61. Τίποτε δὲν ὑπάρχει ταχύτερο ἀπὸ τοῦ νὰ πιστεύῃ [κανεὶς] καὶ [τίποτε] εὐκολώτερο ἀπὸ τοῦ νὰ ὁμολογῇ διὰ τοῦ στόματος τὴν Χάρι ἐκείνου, τὸ ὁποῖο ἐπιστεύθη [ἔγινε ἀντικείμενο τῆς πίστεώς του]. Διότι τὸ

λοῖ τὴν ἔμψυχον πρὸς τὸν πεποιηκότα τοῦ πεπιστευκότος ἀγάπην· τὸ δὲ τὴν θεοφιλῆ πρὸς τὸν πλησίον διάθεσιν. Ἀγάπη δέ, καὶ γνησία διάθεσις, ἤγουν πίστις, καὶ ἀγαθὴ συνείδησις, ἔργον προδήλως τοῦ κατὰ καρδίαν ὑπάρχει κινήματος, τῆς ἐντὸς ὕλης πρὸς γένεσιν παντελῶς οὐ δεόμενον.

ξβ΄. Ὁ τὴν παντελῆ περὶ τὸ καλὸν ἀκινησίαν νοσῶν, περὶ τὸ κακὸν πάντως ὑπάρχει εὐκίνητος. Κατ᾽ ἄμφω γὰρ ἀκίνητον ὑπάρχειν ἀδύνατον. Ὅθεν καὶ λίθους καλεῖν οἶδεν ἡ Γραφή[27]*, τὴν περὶ τὰ καλὰ τῆς ψυχῆς ῥαθυμίαν, ὡς ἀρετῶν ἀναισθητούσης· ξύλα δὲ τὴν περὶ τὰ κακὰ προθυμίαν. Ἡ δὲ κατ᾽ αἴσθησιν κίνησις, συναπτομένη τῇ κατὰ νοῦν ἐνεργείᾳ, ποιεῖ τὴν μετὰ γνώσεως ἀρετήν.*

ξγ΄. Μεσότοιχον, τὸν κατὰ φύσιν, ὡς οἶμαι, νόμον τοῦ σώματος κέκληκε· φραγμὸν δέ[28]*, τὴν ἐν τῷ νόμῳ τῆς σαρκὸς πρὸς τὰ πάθη σχέσιν, ἤγουν τὴν ἁμαρτίαν. Μόνη γὰρ ἡ πρὸς τά πάθη τῆς ἀτιμίας σχέσις, τοῦ νόμου τῆς φύσεως, τουτέστι τοῦ παθητικοῦ*

μὲν ἕνα δηλώνει τὴν ζωντανὴ ἀγάπη πρὸς τὸν Δημιουργὸ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος πιστεύει. Τὸ δὲ ἄλλο τὴν θεοφιλῆ διάθεσι πρὸς τὸν πλησίον. Ἀγάπη δὲ καὶ γνησία διάθεσι, δηλαδή, πίστι καὶ ἀγαθὴ συνείδησι, πρόδηλα, εἶναι ἔργο τῆς ἐκ τῆς καρδίας κινήσεως, ἡ ὁποία δὲν ἔχει καθόλου ἀνάγκη ἀπὸ ὁποιαδήποτε ὕλη γιὰ τὴν γένεσί [της] ἐντὸς [τῆς καρδίας].

62. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος νοσεῖ ἀπὸ παντελῆ ἀκινησία, ὡς πρὸς τὸ καλό, ὅσον ἀφορᾶ τὸ κακό, ὁπωσδήποτε εἶναι εὐκίνητος. Διότι [εἶναι] ἀδύνατον νὰ εἶναι [κάποιος] ἀκίνητος καὶ στὰ δύο. Ὡς ἐκ τούτου, γνωρίζει καὶ ἡ [Ἁγία] Γραφὴ τὴν ραθυμία τῆς ψυχῆς, ὡς πρὸς τὰ καλά, νὰ τὴν ἀποκαλῇ «λίθους», ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ παραμένει ἀναίσθητη γιὰ τὶς ἀρετές. «Ξύλα» δὲ [ἀποκαλεῖ] τὴν προθυμία, ὅσον ἀφορᾶ τὰ κακά. Ὅμως, ἡ κίνησι τῆς αἰσθήσεως, ὅταν ἑνώνεται μὲ τὴν ἐνέργεια [τῆς θείας Χάριτος] στὸν νοῦ, προξενεῖ τὴν ἀρετὴ μαζὶ μὲ [θεία] γνῶσι.

63. Μεσότοιχο, καθὼς νομίζω, [ἡ Ἁγία Γραφὴ] ὀνομάζει τὸν φυσικὸ νόμο τοῦ σώματος· φραγμὸ δὲ τὴν σχέσι πρὸς τὰ πάθη μέσῳ τοῦ νόμου τοῦ σώματος, δηλαδή, τὴν ἁμαρτία. Διότι μόνον ἡ σχέσι πρὸς τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας τοῦ φυσικοῦ νόμου, δηλαδή, τοῦ παθητικοῦ μέρους τῆς

τῆς φύσεως μέρους, φραγμὸς γίνεται τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα διατειχίζων, καὶ τοῦ λόγου τῶν ἀρετῶν τὴν πρὸς σάρκα διὰ μέσης ψυχῆς κατὰ τὴν πρᾶξιν μὴ συγχωρῶν γενέσθαι διάβασιν. Ὁ δὲ λόγος παραγενόμενος, καὶ τὸν τῆς φύσεως νόμον, ἤγουν τὸ τῆς φύσεως παθητικὸν καταπαλαίσας, τὴν ἐν αὐτῷ τῶν παρὰ φύσιν παθῶν σχέσιν κατήργησεν.

ξδ΄. Ἡνίκα μὲν δι᾽ ἀπάτης δόλῳ συλῶν τὴν περὶ Θεὸν ἔμφυτον γνῶσιν τῆς φύσεως, ταύτην ὁ πονηρὸς εἰς ἑαυτὸν σφετερίζεται, κλέπτης ἐστί, πρὸς ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὸ σέβας μεταφέρειν πειρώμενος· ἀπάγων δηλονότι τῶν ἐν τοῖς γεγονόσι πνευματικῶν λόγων, τὴν κατὰ νοῦν τῆς θεωρίας, καὶ μόνην περιγράφων τὴν νοερὰν δύναμιν, τῆς κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν προσόψει τῶν αἰσθητῶν. Ὁπηνίκα δὲ διὰ τῶν φυσικῶν ἀπαρχόμενος κινημάτων πρὸς τὰ παρὰ φύσιν σοφιστικῶς κατασύρῃ τὴν πρακτικὴν δύναμιν, καὶ διὰ τῶν νομιζομένων καλῶν τοῖς χείροσι πιθανῶς προσηλώσῃ

[ἀνθρωπίνης] φύσεως [τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας], γίνεται φραγμὸς τῆς ψυχῆς, ὁ ὁποῖος διαχωρίζει σὰν μὲ τεῖχος τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ δὲν ἐπιτρέπει [ἡ ἁμαρτία] νὰ δημιουργηθῇ ἡ διάβασι τοῦ Λόγου τῶν ἀρετῶν πρὸς τὴν σάρκα, διὰ μέσου τῆς ψυχῆς, κατὰ τὴν ἔμπρακτη [ἐργασία τῶν ἀρετῶν]. Ὅταν, ὅμως, ὁ Λόγος ἔλθῃ [στὴν ψυχή], καὶ τὸν νόμο τῆς [ἀνθρωπίνης] φύσεως, δηλαδή, τὸ παθητικὸ [μέρος] τῆς φύσεως, ὁπωσδήποτε καὶ θὰ καταβάλῃ [καὶ] θὰ καταργήσῃ τὴν σχέσι [τοῦ παθητικοῦ μέρους τῆς φύσεως] πρὸς τὰ παρὰ φύσιν πάθη [ποὺ ἐνεργοῦν σ᾽ αὐτό].

64. Ὁ πονηρὸς μέν, εἶναι κλέπτης, ἐπειδὴ λεηλατεῖ τὴν ἔμφυτη [θεία] γνῶσι[14] τῆς [ἀνθρωπίνης] φύσεως, τὴν σχετικὴ μὲ τὸν Θεό, [καὶ] τὴν σφετερίζεται γιὰ τὸν ἑαυτό του, προσπαθῶντας νὰ μετατοπίσῃ τὸν σεβασμὸ ἀπὸ τὸν Θεὸ πρὸς τὸν ἑαυτό του· δηλαδή, ἀπομακρύνοντας[15] ἀπὸ τοὺς πνευματικοὺς λόγους, [ποὺ εὑρίσκονται] στὰ ὄντα, τὴν [γνῶσι] τῆς θεωρίας [τοῦ Θεοῦ] στὸν νοῦ, καὶ περιορίζοντας τὴν νοερὰ δύναμι τῆς [θείας γνώσεως] μόνο στὴν ἐπιφανειακὴ πρόσοψι τῶν αἰσθητῶν. Καὶ ὅταν πάλι, ἀρχίζοντας μέσῳ τῶν φυσικῶν κινήσεων [τῆς ψυχῆς], παρασύρῃ μὲ σοφιστεῖες τὴν πρακτικὴ δύναμι [τῆς ψυχῆς] πρὸς τὰ παρὰ φύσιν [πάθη] καὶ προσηλώσῃ, μὲ πειθώ, τὴν ἔφεσι αὐτῆς [τῆς πρακτικῆς δυνάμεως], μέσῳ τῶν νομιζομένων [δῆθεν] κα-

ταύτης τὴν ἔφεσιν, ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ὀμνύει ψευδῶς, πρὸς ἄλλα παρ᾽ ὑπόσχεσιν ἄγων τὴν πειθομένην ψυχήν. Καὶ ἔστι κλέπτης μέν, ὡς πρὸς ἑαυτὸν συλῶν τὴν γνῶσιν τῆς φύσεως· ἐπίορκος δέ, ὡς τὸ πρακτικὸν τῆς ψυχῆς μάτην διαπονεῖσθαι πείθων τοῖς παρὰ φύσιν.

ξε΄. Ἢ πάλιν, κλέπτης ἐστὶν ὁ πρὸς ἀπάτην τῶν ἀκουόντων τοὺς θείους δῆθεν ἀσκούμενος λόγους, ὧν οὐκ ἐπέγνω διὰ τῶν ἔργων τὴν δύναμιν, τὴν ψιλὴν προφορὰν δόξης ἐμπορίαν ποιούμενος, καὶ τῷ διὰ γλώσσης λόγῳ τὸν τοῦ δίκαιος νομίζεσθαι παρὰ τῶν ἀκροωμένων θηρόμενος [recte: θηρώμενος] ἔπαινον. Καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ὁ τῷ λόγῳ τὸν βίον ἀνάρμοστον, καὶ τῇ γνώσει τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς ἔχων ἀντικειμένην, κλέπτης ἐστίν, ἐκ τῶν ἀλλοτρίων ἀγαθῶν οὐ καλῶς διαφαινόμενος, πρὸς ὃν ὁ λόγος εἰκότως ἐρεῖ· τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· ἵνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου καὶ ἀναλαμβάνῃς τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου[29];

λῶν, στὰ χειρότερα, [τότε] ὁρκίζεται ψευδῶς, στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, ὁδηγώντας τὴν ψυχή, ἡ ὁποία πείθεται [σ᾽ αὐτόν], σὲ ἄλλα [πράγματα], ἀντίθετα μὲ τὴν ὑπόσχεσί [του]. Καὶ εἶναι κλέπτης μέν, [ὁ πονηρός], διότι κλέπτει, πρὸς χάριν τοῦ ἑαυτοῦ του, τὴν γνῶσι τῆς [ἀνθρωπίνης] φύσεως, ἐπίορκος δὲ [εἶναι], ἐπειδὴ πείθει, νὰ καταγίνεται, πράγματι, τὸ πρακτικὸ [μέρος] τῆς ψυχῆς, μάταια μὲ τὰ παρὰ φύσιν.

65. Ἢ πάλι, κλέπτης εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μὲ σκοπὸ τὴν ἐξαπάτησι ἐκείνων, ποὺ τὸν ἀκούουν, κάνει δῆθεν χρῆσι τῶν θείων λόγων, τὴν δύναμι τῶν ὁποίων δὲν γνώρισε διὰ τῶν ἔργων, [παρὰ μόνον] ἐμπορευόμενος τὴν γυμνὴ [ἀπὸ ἐμπειρία] προφορὰ [ἁπλῶν λόγων], μὲ σκοπὸ τὴν δόξα, καὶ κυνηγώντας τὸν ἔπαινο ἀπὸ τοὺς ἀκροατές, μὲ τὸν λόγο διὰ τῆς γλώσσης, [δηλαδὴ τῆς ἁπλῆς ἐκφορᾶς λόγων], γιὰ νὰ θεωρῆται δίκαιος. Καὶ γιὰ νὰ πῶ, γενικῶς, κλέπτης εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀταίριαστη τὴν ζωή του μὲ τὰ λόγια [του], καὶ ἀντίθετη τὴν διάθεσι τῆς ψυχῆς [του] πρὸς τὴν [θεία] γνῶσι, χωρὶς νὰ καθίσταται φανερὸς καλῶς ἀπὸ τὰ ξένα ἀγαθά, πρὸς τὸν ὁποῖο ὁ λόγος [τῆς Ἁγίας Γραφῆς] εὐλόγως θὰ πῆ: «Στὸν δὲ ἁμαρτωλὸ εἶπε ὁ Θεός: γιὰ ποιὸ λόγο, ἐσὺ ὁμιλεῖς γιὰ τὰ δικαιώματά μου καὶ παίρνεις στὸ στόμα σου τὴν διαθήκη μου;»

ξς΄. Κλέπτης ὡσαύτως ἐστί, καὶ ὁ τοῖς φαινομένοις τρόποις καὶ ἤθεσι τὴν μὴ φαινομένην συγκαλύπτων τῆς ψυχῆς κακουργίαν, ἐπιεικείας πλάσματι τὴν ἔνδον ἐπικαλύπτων διάθεσιν· κλέπτων, ὥσπερ ἐκεῖνος τῇ προφορᾷ τῶν λόγων τῆς γνώσεως, τὴν τῶν ἀκουόντων διάνοιαν· οὕτω δὴ καὶ αὐτός, τῷ τρόπῳ τῆς τῶν ἠθῶν ὑποκρίσεως, τῶν θεωμένων τὴν αἴσθησιν, πρὸς ὃν ὁμοίως εἰρήσεται· αἰσχύνθητε οἱ ἐνδεδυμένοι ἱμάτια ἀλλότρια[30]· καὶ τό· ἀποκαλύψει Κύριος τὸ σχῆμα αὐτῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ[31]. Καθ᾽ ἑκάστην γὰρ ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας ἐργαστηρίῳ ταῦτά μοι λέγοντος, ἀκούειν δοκῶ τοῦ Θεοῦ τὴν ἡμέραν, ὡς ἐπ᾽ ἀμφοῖν διαῤῥήδην κατεγνωσμένος.

ξζ΄. Ἐπίορκος ἐστιν, ἤγουν ὀμνύων ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ψευδῶς, ὁ ἐπαγγελλόμενος τῷ Θεῷ τὸν κατ᾽ ἀρετὴν βίον, καὶ ἀλλότρια παρὰ τὴν ὑπόσχεσιν τῆς οἰκείας ἐπαγγελίας ἐπιτηδεύων, καὶ τὴν συνθήκην τῆς ὁμολογίας τοῦ σεμνοῦ βίου διὰ τῆς ἀργίας τῶν ἐντολῶν πα-

66. Κλέπτης, ἐπίσης, εἶναι καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος συγκαλύπτει, μὲ τοὺς φαινομενικοὺς τρόπους καὶ συμπεριφορές [του], τὴν κακουργία τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία δὲν φαίνεται, ἐπικαλύπτοντας μὲ τὸ πρόσχημα τῆς ἐπιεικείας τὴν ἐσωτερική [του] διάθεσι· καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος, [ὁ προηγούμενος] μὲ τὴν ἁπλῆ [μόνον] προφορὰ τῶν λόγων τῆς γνώσεως, [κλέπτει] τὴν διάνοια ἐκείνων, ποὺ τὸν ἀκούουν· κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, λοιπόν, καὶ αὐτός, μὲ τὸν τρόπο τῆς ὑποκρισίας τῆς συμπεριφορᾶς [του, ἐξαπατᾶ] τὴν αἴσθησι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι τὸν βλέπουν· πρὸς τὸν ὁποῖο ὁμοίως θὰ πῇ [ὁ Θεός]: «Ντραπεῖτε, ὅσοι εἶσθε ντυμένοι μὲ ξένα ἐνδύματα»· καὶ τὸ [ἄλλο]: «θὰ ἀποκαλύψῃ ὁ Κύριος τὸ σχῆμα αὐτῶν κατὰ τὴν ἡμέρα ἐκείνη». Διότι κάθε μέρα νομίζω, ὅτι ἀκούω τὸν Θεό, μέσα στὸ κρυπτὸ ἐργαστήριο τῆς καρδίας μου, νὰ μοῦ λέγῃ αὐτά, ἐπειδὴ καὶ γιὰ τὰ δύο [ἀνωτέρω παραδείγματα] εἶμαι σαφῶς καταδικασμένος.

67. Ἐπίορκος εἶναι, νὰ ὁρκίζεται, δηλαδή, στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ψευδῶς, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὑποσχέθηκε στὸν Θεὸ τὴν ζωὴ σύμφωνα μὲ τὴν ἀρετὴ καὶ πράττει ἀντίθετα ἀπὸ τὴν ὑπόσχεσι τῆς ἐπαγγελίας του [τοῦ μοναχικοῦ του ἐπαγγέλματος], καὶ παραβαίνει τὴν συνθήκη τῆς ὁμολογίας τοῦ σεμνοῦ βίου μὲ τὴν ἀργία [τὴν ἀμέλεια] τῶν ἐντο-

ραβαίνων. Καί, συντόμως εἰπεῖν, ὁ κατὰ Θεὸν ζῆν προελόμενος, καὶ μὴ τελείως τῷ παρόντι βίῳ νεκρούμενος, ψεύστης ἐστί, καὶ ἐπίορκος, ὀμόσας μὲν τῷ Θεῷ, τουτέστιν ἐπαγγειλάμενος τὸν ἐν τοῖς θείοις ἀγῶσιν ἄμεμπτον δρόμον, καὶ μὴ πληρώσας, καὶ διὰ τοῦτο μηδαμῶς ἐπαινούμενος. Ἐπαινεθήσεται γὰρ πᾶς ὁ ὀμνύων ἐν αὐτῷ[32]*, τουτέστι πᾶς ὁ Θεῷ ἐπαγγειλάμενος βίον, καὶ διὰ τῆς ἀληθείας τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης τοὺς ὅρκους πληρῶν τῆς καλῆς ὑποσχέσεως.*

ξη΄. Ὁ κατὰ μόνην τὴν ἐν τοῖς λόγοις προφορὰν γνῶσιν ὑποκρινόμενος, πρὸς δόξαν οἰκείαν τῶν ἀκουόντων κλέπτει διάνοιαν· καὶ ὁ τοῖς ἤθεσι τὴν ἀρετὴν ὑποκρινόμενος, πρὸς δόξαν οἰκείαν κλέπτει τῶν θεωμένων τὴν ὅρασιν· καὶ δι᾽ ἀπάτης ἀμφότεροι κλέπτοντες, πλανῶσιν, ὁ μὲν διάνοιαν ψυχῆς τῶν ἀκουόντων· ὁ δὲ τῶν θεωμένων σώματος αἴσθησιν.

ξθ΄. Εἰ πάντως ἔπαινον ἔχει ὁ τῶν οἰκείων πληρωτὴς ἐπαγγελιῶν, ὡς ὀμνύων ἐν τῷ Θεῷ, καὶ ἀληθεύων, δῆλον ὅτι ψό-

λων. Καὶ γιὰ νὰ ποῦμε μὲ συντομία, ἐκεῖνος ποὺ ἐπέλεξε νὰ ζῇ κατὰ Θεὸν καὶ δὲν νεκρώνεται τελείως, ὅσον ἀφορᾶ τὸν παρόντα βίο, εἶναι ψεύστης καὶ ἐπίορκος, διότι ὁρκίστηκε μὲν στὸ Θεό, δηλαδή, ὑποσχέθηκε [νὰ πορευθῇ] τὸν ἄμεμπτο δρόμο στὰ θεῖα ἀγωνίσματα, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐξεπλήρωσε [τὴν ὑπόσχεσί του], γι᾽ αὐτὸ καὶ δὲν ἐπαινεῖται καθόλου. Διότι θὰ ἐπαινεθῇ καθένας, ποὺ ὁρκίζεται σ᾽ Αὐτόν, δηλαδή, καθένας ὁ ὁποῖος ὑποσχέθηκε στὸν Θεό, τὴν ζωή [του], καὶ διὰ τῆς ἀληθείας τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης [τῆς σύνολης ἀρετῆς], ἐκπληρώνει τοὺς ὅρκους τῆς καλῆς ὑποσχέσεως.

68. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὑποκρίνεται, [ὅτι ἔχει θεία] γνῶσι μόνον, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἐκφορὰ τῶν λόγων, γιὰ δόξα δική του, κλέπτει τὴν διάνοια ἐκείνων, ποὺ τὸν ἀκοῦυν· καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὑποκρίνεται μὲ τοὺς τρόπους [του] τὴν ἀρετὴ γιὰ δόξα δική του, κλέπτει τὴν ὅρασι ἐκείνων, ποὺ τὸν βλέπουν· καὶ κλέπτοντας καὶ οἱ δύο διὰ τῆς ἀπάτης, πλανοῦν, ὁ μὲν [ἕνας], τὴν διάνοια τῆς ψυχῆς ἐκείνων, ποὺ ἀκούουν, ὁ δὲ [ἄλλος], τὴν αἴσθησι τοῦ σώματος ἐκείνων, ποὺ [τὸν] βλέπουν.

69. Ἐὰν ἐπαινῆται, ὁπωσδήποτε, ὁ ἐκπληρωτὴς τῶν ὑποσχέσεών του, διότι ὁρκίζεται στὸν Θεὸ καὶ πραγματοποιεῖ [τὸν ὅρκο του, εἶναι] φα-

γον ἕξει καὶ ἀτιμίαν ὁ τῶν οἰκείων συνθηκῶν παραβάτης γενόμενος, ὡς ὀμόσας ἐν τῷ Θεῷ, καὶ ψευσάμενος.

σ΄. Οὐ πᾶς ἄνθρωπος, εἰς τοῦτον ἐρχόμενος τὸν κόσμον, ὑπὸ τοῦ λόγου πάντως φωτίζεται[33]*· πολλοὶ γὰρ ἀφώτιστοι διαμένουσι, καὶ τοῦ κατ᾽ ἐπίγνωσιν ἀμέτοχοι φωτός· ἀλλὰ δῆλον ὅτι πᾶς ἄνθρωπος κατ᾽ οἰκείαν γνώμην, εἰς τὸν ἀληθῆ κόσμον ἐρχόμενος τῶν ἀρετῶν. Πᾶς γὰρ ὁ κατ᾽ ἀλήθειαν διὰ τῆς αὐθαιρέτου γεννήσεως εἰς τοῦτον ἐρχόμενος τὸν κόσμον ὑπὸ τοῦ λόγου πάντως φωτίζεται, λαμβάνων ἕξιν ἀρετῆς ἀμετακίνητον, καὶ γνώσεως ἀληθοῦς ἐπιστήμην ἄπταιστον.*

σα΄. Οὐ πάντες καὶ πάντα τὴν αὐτὴν ἐκφώνησιν ἔχοντα, καθ᾽ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν πάντως νοηθήσεται τρόπον· ἀλλ᾽ ἕκαστον τῶν λεγομένων πρὸς τὴν ὑποκειμένην δηλονότι τῷ τρόπῳ τῆς ἁγίας Γραφῆς δύναμιν νοητέον, εἰ μέλλοιμεν ὀρθῶς τοῦ σκοποῦ τῶν γεγραμμένων καταστοχάζεσθαι.

νερό, ὅτι θὰ κατηγορηθῆ καὶ θὰ ἀτιμασθῆ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔγινε παραβάτης τῶν ὑποσχέσεών του, ἐπειδὴ ὁρκίστηκε στὸ Θεὸ καὶ εἶπε ψέματα.

70. Κάθε ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἔρχεται σ᾽ αὐτὸν τὸν κόσμο, δὲν φωτίζεται ὁπωσδήποτε ἀπὸ τὸν Λόγο. Διότι πολλοὶ παραμένουν ἀφώτιστοι καὶ ἀμέτοχοι τοῦ Φωτός, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἐμπειρικὴ [θεία] γνῶσι. Ἀλλά, [εἶναι] φανερό, ὅτι [φωτίζεται] κάθε ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος εἰσέρχεται [μετέχει] στὸν ἀληθινὸ κόσμο τῶν ἀρετῶν μὲ τὴν δική του γνώμη. Διότι, καθένας, ὁ ὁποῖος εἰσέρχεται ἀληθινὰ σ᾽ αὐτὸν τὸν κόσμο, διὰ τῆς αὐτοπροαιρέτου γεννήσεως, ὁπωσδήποτε φωτίζεται ἀπὸ τὸν Λόγο, μὲ τὸ νὰ λαμβάνῃ ἀμετακίνητη [σταθερὴ] κατάστασι ἀρετῆς καὶ ἀλάνθαστη [πνευματικὴ] ἐπιστήμη ἀληθινῆς [θείας] γνώσεως.

71. Ὅλοι καὶ ὅλα, τὰ ὁποῖα ἔχουν τὴν ἴδια ἐκφώνησι, δὲν θὰ νοηθοῦν ὁπωσδήποτε, μὲ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἴδιο τρόπο· ἀλλά, καθένα ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα λέγονται [ὀνομάζονται], πρέπει νὰ νοηθῆ ἀνάλογα, μὲ τὴν ὑποκειμένη δύναμι [μὲ τὴν δύναμι ποὺ βρίσκεται πίσω ἀπὸ τὰ λόγια], δηλαδή, μὲ τὸν τρόπο τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἐὰν ἤθελε προτιθέμεθα, νὰ συλλάβωμε σωστὰ τὸν σκοπὸ ἐκείνων, ποὺ ἔχουν γραφῆ.

οβ΄. Οὐδὲν τῶν ἀναγεγραμμένων τῇ Γραφῇ προσώπων, ἢ τόπων, ἢ χρόνων, ἢ ἑτέρων πραγμάτων ἐμψύχων τε καὶ ἀψύχων, αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν, κατὰ τὸν αὐτὸν ἀεὶ νοούμενον τρόπον, ἔχει συμβαίνουσαν ἑαυτῇ διόλου τὴν ἱστορίαν, ἢ τὴν θεωρίαν. Διὸ χρὴ τῶν ἀπταίστως τὴν θείαν τῆς Γραφῆς ἐξασκούμενον εἴδησιν, ταῖς διαφοραῖς τῶν γινομένων, ἢ λεγομένων διαφόρως ἐκδέχεσθαι τῶν ἀπηριθμημένων ἕκαστον, καὶ τὴν ἁρμόζουσαν αὐτῷ κατὰ τὸν τόπον ἢ τὸν χρόνον δεόντως θεωρίαν προσνέμειν.

ογ΄. Διδάσκειν χρὴ πάντας τοὺς ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ λόγῳ ζῆν μόνῳ, καὶ πολιτεύεσθαι, καὶ τοσοῦτον ἔχειν περὶ τῶν σωμάτων τὴν μέριμναν, ὅσον διὰ πολλῆς φροντίδος τὴν πρὸς αὐτὰ σχέσιν τῆς ψυχῆς διακόψαι, καὶ μηδεμίαν διδόναι τὸ σύνολον ὕλης τῇ ψυχῇ φαντασίαν· σβεσθείσης ἤδη τῷ λόγῳ τῆς κατ᾽ ἀρχὰς τὸν μὲν λόγον παρωσαμένης, τὴν ἀλογίαν δὲ τῆς ἡδονῆς ὄφεως δίκην ἑρπιστικοῦ προσδεξαμένης αἰ-

72. Κανένα ἀπὸ ἐκεῖνα, ποὺ ἀναφέρονται στὴν [Ἁγία] Γραφή, πρόσωπα ἢ τόποι ἢ χρόνοι, ἢ ἄλλα πράγματα, καὶ ἔμψυχα καὶ ἄψυχα, καὶ αἰσθητὰ καὶ νοητά, δὲν συμβαίνει καθόλου νὰ ἐννοῆται πάντοτε κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο σ᾽ αὐτὴν [τὴν Ἁγία Γραφή, δηλαδή, δὲν ἔχει πάντοτε τὸ ἴδιο νόημα] ἢ ἡ ἱστορία [τους] ἢ ἡ θεωρία [τους]. Γι᾽ αὐτὸ ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι [ἀσκοῦνται] ἄπταιστα [χωρὶς λάθος], ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀσκεῖται στὴν θεία γνῶσι τῆς [Ἁγίας Γραφῆς], πρέπει ἀναλόγως μὲ τὶς διαφορές, ὅσων γίνονται ἢ λέγονται, νὰ δέχεται διαφορετικά, καθένα ἀπὸ ἐκεῖνα, ποὺ ἀπαριθμήθηκαν, καὶ νὰ ἀπονέμῃ πρεπόντως σ᾽ αὐτὸ τὴν θεωρία, ἡ ὁποία τοῦ ἁρμόζει, ἀνάλογα μὲ τὸν τόπο καὶ τὸν χρόνο[16].

73. Πρέπει νὰ διδάσκωμε ὅλους, ὅσους [εὑρίσκονται] σὲ ὅλο τὸν κόσμο, νὰ ζοῦν καὶ νὰ πολιτεύωνται μόνον μὲ τὸν Λόγο, καὶ σὲ τόσο βαθμὸ νὰ ἔχουν τὴν μέριμνα ὅσον ἀφορᾶ τὰ σώματα, ὅσο νὰ διακόψουν μὲ πολλὴ φροντίδα, τὴν σχέσι τῆς ψυχῆς πρὸς αὐτά, καὶ νὰ μὴν ἐπιτρέπουν στὴν ψυχή, γενικῶς, καμία ὑλικὴ φαντασία· [καὶ τοῦτο], ἐπειδὴ ἐσβέσθη πλέον, διὰ τοῦ Λόγου, ἡ αἴσθησι, ἡ ὁποία κατ᾽ ἀρχὰς μὲν καταφρόνησε τὸν Λόγο, καὶ δέχθηκε εὐχαρίστως τὴν ἀλογία τῆς ἡδονῆς, σὰν κάποιο φίδι, ποὺ ἕρπει, καὶ

σθήσεως, καθ' ἧς ὡρίσθη δικαίως ὁ θάνατος, ἵνα παύσηται τῷ διαβόλῳ πρὸς τὴν ψυχὴν παρεχομένη τὴν εἴσοδον.

οδ'. Μία ὑπάρχουσα κατὰ τὸ γένος ἡ αἴσθησις, πενταπλοῦται τοῖς εἴδεσι, διὰ τῆς καθ' ἕκαστον εἶδος ἀντιληπτικῆς ἐνεργείας, τὸ προσφυὲς αἰσθητὸν ἀντὶ Θεοῦ στέργειν τὴν πλανωμένην ψυχὴν ἀναπείθουσα. Διόπερ ὁ τῷ λόγῳ σοφῶς ἑπόμενος πρὸ τοῦ βεβιασμένου καὶ παρὰ γνώμην θανάτου, τὸν θάνατον τῆς σαρκὸς ἑκουσίως καταψηφίζεται, τὸν πρὸς αἴσθησιν τῆς γνώμης παντελῆ ποιούμενος χωρισμόν.

οε'. Λαβοῦσα τὸν νοῦν ἡ αἴσθησις ὑποχείριον, διδάσκει πολύθεον δι' ἑκάστης αἰσθήσεως, τῇ περὶ τὰ πάθη δουλείᾳ ὡς θεῖον τὸ προσφυὲς αἰσθητὸν θεραπεύουσα.

ος'. Ὁ μόνῳ τῷ γράμματι τῆς Γραφῆς παρακαθήμενος, μόνην ἔχει τὴν αἴσθησιν κρατοῦσαν τῆς φύσεως, καθ' ἣν ἡ πρὸς τὴν σάρκα τῆς ψυχῆς σχέσις μόνη διαφαίνεσθαι πέφυκε. Τὸ μὲν γράμμα μὴ νοούμενον πνευματικῶς,

ἐναντίον τῆς ὁποίας [τῆς ἡδονῆς] ὁρίσθηκε δικαίως ὁ θάνατος, γιὰ νὰ σταματήσῃ νὰ δίδῃ στὸν διάβολο εἴσοδο πρὸς τὴν ψυχή.

74. Μία εἶναι, κατὰ τὸ γένος ἡ αἴσθησι, χωρίζεται [ὅμως] σὲ πέντε μέρη ὡς πρὸς τὰ εἴδη, μὲ σκοπὸ νὰ παρασύρῃ τὴν ψυχή, διὰ μέσου τῆς ἀντιληπτικῆς ἐνεργείας, ἑκάστου εἴδους [τῆς αἰσθήσεως], ἡ ὁποία πλανᾶται, νὰ προτιμᾷ τὸ συγγενὲς [μ' αὐτὴ] αἰσθητό, ἀντὶ τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτό, βεβαίως, ἐκεῖνος, ποὺ ἀκολουθεῖ μὲ σοφία τὸν Λόγο, πρὶν ἀπὸ τὸν βεβιασμένο καὶ ἀντίθετο πρὸς τὴν γνώμη του θάνατο [τὸν ἀκούσιο], προτιμᾶ ἑκουσίως τὸν θάνατο τῆς σαρκός, κάνοντας τὸ χωρισμὸ τῆς γνώμης ἀπὸ τὴν αἴσθησι ὁλοκληρωτικό.

75. Ὅταν ἡ αἴσθησι λάβῃ τὸν νοῦ ὑποχείριό [της], τοῦ διδάσκει τὴν πολυθεΐα, ἐπειδὴ λατρεύει, μὲ τὴν ὑποδούλωσι στὰ πάθη, ὡς Θεό, διὰ μέσου κάθε αἰσθήσεως τὸ συγγενὲς αἰσθητὸ [γιὰ κάθε αἴσθησι].

76. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος παραμένει [προσκολλημένος] μόνο στὸ γράμμα τῆς [Ἁγίας] Γραφῆς, ἔχει ἐπικρατοῦσα στὴν φύσι [του] μόνο τὴν αἴσθησι, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία, φυσικῷ τῷ τρόπῳ, διαφαίνεται μόνο ἡ σχέσι τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν σάρκα. Τὸ μὲν γράμμα, ὅταν δὲν νοῆται πνευματικῶς, ἔχει

μόνην ἔχει τὴν αἴσθησιν περιγράφουσαν αὐτοῦ τὴν ἐκφώνησιν, καὶ μὴ συγχωροῦσαν πρὸς τὸν νοῦν διαβῆναι τῶν γεγραμμένων τὴν δύναμιν. Εἰ δὲ πρὸς μόνην τὴν αἴσθησιν ἔχει τὸ γράμμα τὴν οἰκειότητα, πᾶς ὁ καθ' ἱστορίαν μόνην Ἰουδαϊκῶς τὸ γράμμα δεχόμενος κατὰ σάρκα ζῇ τῆς ἁμαρτίας καθ' ἑκάστην ἡμέραν διὰ τὴν ζῶσαν αἴσθησιν γνωμικῶς ἀποθνήσκων τὸν θάνατον, μὴ δυνάμενος πνεύματι τὰς πράξεις θανατῶσαι τοῦ σώματος, ἵνα ζῇ τὴν ἐν πνεύματι μακαρίαν ζωήν. Εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν, φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος· εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε[34].

οζ'. Μὴ τοίνυν τὸν θεῖον λύχνον, ἤγουν τὸν φωτιστικὸν τῆς γνώσεως λόγον, ἀνάπτοντες διὰ θεωρίας καὶ πράξεως, ὑπὸ τὸν μόδιον θήσωμεν[35]*, ἵνα μὴ κατακριθῶμεν ὡς περιγράφοντες τῷ γράμματι τῆς σοφίας τὴν ἀπερίληπτον δύναμιν· ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, λέγω τὴν Ἁγίαν Ἐκκλησίαν, ἐν τῷ ὕψει τῆς ἀλη-*

μόνο τὴν αἴσθησι, νὰ ὁρίζῃ [νὰ νοηματοδοτῇ] τὴν ἐκφώνησί του καὶ δὲν ἐπιτρέπει νὰ φθάσῃ στὸν νοῦ ἡ δύναμι αὐτῶν, ποὺ ἔχουν γραφῆ [δηλαδή τὸ βαθύτερο νόημα, ποὺ κρύπτεται κάτω ἀπὸ τὶς λέξεις]. Ἐάν, λοιπόν, τὸ γράμμα σχετίζεται μόνο πρὸς τὴν αἴσθησι [δηλαδὴ παραμένῃ κανεὶς μόνο στὸ ἐξωτερικό, τὸ φαινομενικὸ νόημα τοῦ γράμματος, τότε], ὁ καθένας, ὁ ὁποῖος δέχεται τὸ γράμμα ὡς πρὸς τὴν ἔγγραφη ἔκθεσι, [δηλαδὴ] μὲ Ἰουδαϊκὸ τρόπο, ζῇ κατὰ σάρκα, πεθαίνοντας ὡς πρὸς τὴν γνώμη [του] κάθε ἡμέρα τὸν θάνατο τῆς ἁμαρτίας, ἐξ αἰτίας τῆς αἰσθήσεως, ἡ ὁποία εἶναι ζωντανή, ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ θανατώσῃ τὶς πράξεις τοῦ σώματος, διὰ τοῦ Πνεύματος, γιὰ νὰ ζῇ τὴν μακαρία ἐν [Ἁγίῳ] Πνεύματι ζωή. Διότι, λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος: «ἐὰν ζῆτε σύμφωνα μὲ τὴν σάρκα, πρόκειται νὰ πεθάνετε· ἐὰν δὲ θανατώνετε, διὰ τοῦ Πνεύματος, τὶς πράξεις τοῦ σώματος, θὰ ζήσετε».

77. Ἀφοῦ ἀνάψωμε, λοιπόν, τὸ θεῖο λυχνάρι, δηλαδή, τὸν φωτιστικὸ λόγο τῆς [θείας] γνώσεως, διὰ τῆς θεωρίας [θεοπτίας] καὶ τῆς πράξεως, ἂς μὴν τὸ τοποθετήσωμε κάτω ἀπὸ τὸν μόδιο [τὸν κάδο ποὺ μετροῦν τὸ σιτάρι], γιὰ νὰ μὴν κατακριθοῦμε, ἐπειδὴ περιορίζομε στὸ γράμμα [μόνο] τὴν ἀπεριόριστη δύναμι τῆς Σοφίας· ἀλλὰ [ἂς τὸ τοποθετήσωμε] ἐπάνω στὸν λυχνοστάτη, ἐννοῶ τὴν Ἁγία Ἐκκλησία, στὸ ὕψος τῆς ἀληθινῆς θεω-

θοῦς θεωρίας πᾶσι τὸ φῶς τῶν θείων πυρσεύουσαν.

οη΄. Ὁ τὰς προσβολὰς τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν, κατὰ τὸν Μακάριον Ἰώβ, καὶ τοὺς γενναίους μάρτυρας, ἀκατασείστῳ φέρων τῷ φρονήματι, λύχνος[36] ἐστὶν ἰσχυρός, ἀκατάσβεστον καὶ αὐτὸς φυλάττων τὸ φῶς τῆς σωτηρίας ἐν τῷ τρόπῳ τῆς κατὰ τὴν ἀνδρείαν ὑπομονῆς φυλαττόμενον, ὡς τὸν Κύριον ἰσχὺν ἔχων καὶ ὕμνησιν[37]. Ὁ δὲ γινώσκων τοῦ πονηροῦ τὰ μηχανήματα, καὶ τὰς συμπλοκὰς τῶν ἀφανῶν πολέμων οὐκ ἀγνοῶν, καὶ οὗτος τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως περιλαμπόμενος, ἄλλος πέφηνε λύχνος, τῷ Μεγάλῳ Ἀποστόλῳ προσηκόντως φθεγγόμενος· οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν[38].

οθ΄. Τὴν μὲν κάθαρσιν τοῖς ἀξίοις τῆς τῶν ἀρετῶν καθαρότητος διὰ φόβου, καὶ εὐσεβείας, καὶ γνώσεως ποιεῖται τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· τὸν δὲ φωτισμὸν τῆς τῶν ὄντων, καθ᾽ οὓς ὑπάρχουσι λόγους, γνώσεως, δι᾽ ἰσχύος, καὶ βουλῆς, καὶ συνέσεως δωρεῖται τοῖς ἀξίοις φωτός·

ρίας, γιὰ νὰ λάμπῃ σὲ ὅλους τὸ φῶς τῶν θείων.

78. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὑπομένει τὶς προσβολὲς τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν, ὅπως ὁ μακάριος Ἰὼβ καὶ οἱ γενναῖοι Μάρτυρες, μὲ ἀδιασάλευτο τὸ φρόνημα, εἶναι ἰσχυρὸ λυχνάρι, ποὺ διατηρεῖ καὶ αὐτὸς ἀκατάσβεστο τὸ φῶς τῆς σωτηρίας, διατηρώντας [το], σύμφωνα μὲ τὸν τρόπο τῆς ὑπομονῆς, μὲ ἀνδρεία, ἐπειδὴ ἔχει, ὡς δύναμι καὶ ὕμνησί [του, δοξολογία του], τὸν Κύριο. Ἐπίσης, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὰ τεχνάσματα τοῦ πονηροῦ καὶ δὲν ἀγνοεῖ τὶς συμπλοκὲς τῶν ἀοράτων πολέμων [ἔχει ἐμπειρία αὐτῶν], καὶ αὐτός, ἀφοῦ περιαστράπτεται ἀπὸ τὸ φῶς τῆς [θείας] γνώσεως, ἀποδεικνύεται, [ὅτι εἶναι] ἄλλο λυχνάρι, λέγοντας, ὅπως ἁρμόζει [στὴν περίστασι]: «Δὲν ἀγνοοῦμε, βέβαια, τὶς ἐπινοήσεις αὐτοῦ [τοῦ πονηροῦ]».

79. Τὴν κάθαρσι μέν, [τὴν] ἐπιτελεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο, διὰ τοῦ [θείου] φόβου, καὶ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς [θείας] γνώσεως, στοὺς ἀξίους τῆς καθαρότητος τῶν ἀρετῶν. Τὸν δὲ φωτισμὸ περὶ τῆς γνώσεως τῶν ὄντων, [δηλαδή], ἕνεκα ποίων λόγων ὑπάρχουν, τὸν δωρίζει στοὺς ἀξίους τοῦ φωτός, διὰ τῆς δυνάμεως, τῆς ἀποφάσεως καὶ τῆς συνέσεως.

τὴν δὲ τελειότητα διὰ τῆς παμφαοῦς, καὶ ἁπλῆς, καὶ ὁλοσχεροῦς σοφίας χαρίζεται τοῖς ἀξίοις θεώσεως, πρὸς τὴν τῶν ὄντων αἰτίαν, ἀμέσως αὐτοὺς ἀνάγων κατὰ πάντα τρόπον, ὥς ἐστιν ἀνθρώπῳ δυνατόν, ἐκ μόνων τῶν θείων τῆς ἀγαθότητος ἰδιωμάτων γνωριζομένους, καθ᾽ ἣν ἐκ Θεοῦ μὲν ἑαυτούς, ἐξ ἑαυτῶν δὲ γινώσκοντες τὸν Θεόν, οὐκ ὄντος τινὸς μέσου διατειχίζοντος. Σοφίας γὰρ μέσον οὐδὲν πρὸς Θεόν· τὴν ἀναλλοίωτον ἕξουσιν ἀτρεψίαν, τῶν μέσων αὐτοῖς ὁλικῶς πάντων διαβασθέντων, ἐν οἷς ὑπῆρχεν ὁ περὶ τὴν γνῶσιν ποτὲ τοῦ σφάλλεσθαι κίνδυνος. Μέσα δὲ καλεῖ τὴν τῶν νοητῶν καὶ τῶν αἰσθητῶν οὐσίαν· δι᾽ ὧν πρὸς Θεόν, ὡς αἰτίαν τῶν ὄντων, ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἀνάγεσθαι πέφυκε.

π΄. Τὴν μὲν πρακτικὴν φιλοσοφίαν, φόβος, εὐσέβειά τε, καὶ γνῶσις ἐργάζονται· τὴν δὲ φυσικὴν ἐν πνεύματι θεωρίαν, ἰσχύς, καὶ βουλή, καὶ σύνεσις κατορθοῦσι· τὴν δὲ μυστικὴν θεολογίαν, σοφία θεία μόνη χαρίζεται.

Ἐνῶ τὴν τελειότητα, τὴν χαρίζει στοὺς ἀξίους τῆς θεώσεως, διὰ τῆς ὁλολαμποῦς, καὶ ἁπλῆς καὶ ὁλοκληρωτικῆς Σοφίας, ἀνυψώνοντας αὐτούς, ἀπευθείας, πρὸς τὴν Αἰτία τῶν ὄντων, μὲ κάθε τρόπο, ὅσο εἶναι δυνατὸν στὸν ἄνθρωπο. Αὐτοὶ [οἱ θεωμένοι] γνωρίζονται, μόνο ἀπὸ τὰ θεῖα ἰδιώματα τῆς Ἀγαθότητος. Σ᾽ αὐτὴν τὴν κατάστασι [εὑρισκόμενοι] γνωρίζουν μὲν τοὺς ἑαυτούς τους ἀπὸ τὸν Θεό, [βλέποντας τὸν Θεό, ἀναγνωρίζουν τοὺς ἑαυτούς τους], καὶ ἀπὸ τοὺς ἑαυτούς τους γνωρίζουν τὸν Θεὸ [βλέποντας τοὺς ἑαυτούς τους ἀναγνωρίζουν τὸν Θεό], διότι δὲν ὑπάρχει κάποιο ἐνδιάμεσο, τὸ ὁποῖο νὰ [τοὺς διαχωρίζῃ], καθὼς δὲν ὑπάρχει τίποτα ἐνδιάμεσο στὴν Σοφία καὶ στὸν Θεό. [Αὐτοὶ] θὰ ἔχουν τὴν ἀτρεψία ἀναλλοίωτη, ἀφοῦ ξεπεράσθηκαν ὁλοκληρωτικά, ἀπ᾽ αὐτοὺς ὅλα τὰ ἐνδιάμεσα, στὰ ὁποῖα ὑπῆρχε κάποτε ὁ κίνδυνος, νὰ σφάλουν ὡς πρὸς τὴν γνῶσι. Ἐνδιάμεσα, δέ, ἀποκαλεῖ τὴν οὐσία τῶν νοητῶν καὶ τῶν αἰσθητῶν· διὰ τῶν ὁποίων, ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, ἐκ φύσεως ἀνυψώνεται πρὸς τὸν Θεό, ὡς Αἰτία τῶν ὄντων.

80. Τὴν μὲν πρακτικὴ φιλοσοφία, [τὴν ἐν Χριστῷ], τὴν πραγματοποιοῦν ὁ φόβος [τοῦ Θεοῦ], καὶ ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ [θεία] γνῶσι. Τὴν δὲ φυσική, ἐν [Ἁγίῳ] Πνεύματι, θεωρία, τὴν κατορθώνουν ἡ δύναμι, καὶ ἡ ἀπόφασι καὶ ἡ σύνεσι· ἐνῶ τὴν μυστικὴ θεολογία, μόνον ἡ θεία Σοφία [τὴν] χαρίζει.

πα΄. Ὥσπερ ἐλαίου χωρίς, ἄσβεστον διατηρηθῆναι λύχνον ἀμήχανον, οὕτως ἕξεως χωρίς, προσφόροις καὶ λόγοις, καὶ τρόποις, καὶ ἤθεσι, νοήμασί τε αὖ, καὶ λογισμοῖς τοῖς καθήκουσι τὰ καλὰ διατρεφούσης, ἄσβεστον φυλαχθῆναι τὸ φῶς τῶν χαρισμάτων ἀμήχανον. Πᾶν γὰρ χάρισμα πνευματικὸν προσφυοῦς χρῄζει τῆς ἕξεως, ἀπαύστως ἐπιχεούσης αὐτῷ καθάπερ ἔλαιον τὴν ὕλην τὴν νοεράν, ἵνα διαμείνῃ κατὰ τὴν ἕξιν τοῦ δεξαμένου κρατούμενον.

πβ΄. Ὥσπερ ἐλαίας χωρίς, οὐκ ἔστιν οὐδαμῶς εὑρεῖν φύσει κατ᾽ ἀλήθειαν γνήσιον ἔλαιον· ἄγγους δὲ δίχα κρατεῖσθαι τοῦ δεχομένου τὸ ἔλαιον οὐ δυνατόν· ἐλαίῳ μὴ τρεφόμενον σβέννυται πάντως τὸ λυχνιαῖον φῶς· οὕτω τῶν Ἁγίων Γραφῶν χωρίς, οὐκ ἔστι κατὰ ἀλήθειαν δύναμις νοημάτων θεοπρεπής· ἕξεως δὲ δίχα, καθάπερ ἄγγους νοημάτων δεκτικοῦ, οὐδαμῶς ἂν συσταίη νόημα θεῖον· θείοις δὲ νοήμασι μὴ τρεφόμενον τὸ φῶς τῆς ἐν τοῖς χαρίσμασι γνώ-

81. Ὅπως ἀκριβῶς, εἶναι ἀκατόρθωτο, χωρὶς λάδι, νὰ διατηρηθῇ ἄσβεστο [ἕνα] λυχνάρι, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, εἶναι ἀκατόρθωτο, νὰ διαφυλαχθῇ τὸ Φῶς τῶν [θείων] χαρισμάτων, χωρὶς μόνιμη πνευματικὴ κατάστασι, ἡ ὁποία διατρέφει [συντηρεῖ] τὰ καλά, μὲ κατάλληλους λόγους, καὶ τρόπους καὶ συμπεριφορές, καὶ ἐπιπλέον μὲ τὰ ἁρμόζοντα νοήματα καὶ λογισμούς. Διότι κάθε πνευματικὸ χάρισμα ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴν ἀνάλογή [του] πνευματικὴ κατάστασι, ἡ ὁποία θὰ ἐπιχέῃ ἀκατάπαυστα ἐπάνω σ᾽ αὐτό, σὰν λάδι, τὴν νοερὰ ὕλη, γιὰ νὰ παραμένῃ διατηρούμενο σταθερὰ [τὸ χάρισμα] ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ τὸ ἔλαβε, ἀνάλογα μὲ τὴν πνευματική [του] κατάστασι.

82. Ὅπως ἀκριβῶς δὲν εἶναι δυνατόν, χωρὶς ἐλαιόδενδρο, νὰ εὕρῃ [κανεὶς] πουθενὰ στὴν φύσι, ἀληθινά, γνήσιο λάδι· καὶ δίχως ἀγγεῖο, τὸ ὁποῖο δέχεται τὸ λάδι, δὲν [εἶναι] δυνατὸν νὰ κρατηθῇ [αὐτὸ καί], ἐὰν δὲν τροφοδοτῆται μὲ λάδι, ὁπωσδήποτε σβήνει τὸ φῶς τοῦ λυχναριοῦ· κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, χωρὶς τὶς Ἁγίες Γραφές, δὲν ὑπάρχει, ἀληθινά, δύναμι νοημάτων θεοπρεπής, [δηλαδὴ δὲν μποροῦμε νὰ ἔχωμε νοήματα θεϊκά]. Καὶ δίχως πνευματικὴ κατάστασι, [ἡ ὁποία εἶναι] ὅπως ἀκριβῶς τὸ ἀγγεῖο τὸ δεκτικὸ τῶν νοημάτων, μὲ κανέναν τρόπο δὲν δύναται νὰ συσταθῇ [κάποιο] θεῖο νόημα. Ἐὰν δέ, δὲν τροφοδοτῆται μὲ θεῖα νοήματα τὸ φῶς τῆς [θείας] γνώσεως, [ποὺ εὑρίσκε-

σεως, ἄσβεστον οὐ συντηρεῖται τοῖς ἔχουσι.

πγʹ. Τὴν μὲν παλαιὰν Διαθήκην, τὴν ἐξ εὐωνύμων ἐλαίαν ὑπολαμβάνω σημαίνειν, ὡς τῆς πρακτικῆς μᾶλλον προνοουμένην φιλοσοφίας· τὴν ἐκ δεξιῶν δέ[39]*, τὴν νέαν Διαθήκην, ὡς καινοῦ μυστηρίου διδάσκαλον, καὶ τῆς ἐν ἑκάστῳ τῶν πιστῶν θεωρητικῆς ἕξεως ποιητικήν· ἡ μὲν γάρ, ἀρετῆς τρόπους, ἡ δέ, γνώσεως λόγους παρέχεται τοῖς τὰ θεῖα φιλοσοφοῦσι· καὶ ἡ μὲν τῆς τῶν ὁρωμένων ὁμίχλης ὑφαρπάζουσα πρὸς τὸ συγγενὲς ἀνάγει τὸν νοῦν, πάσης καθαρὸν ὑλικῆς φαντασίας γεγενημένον· ἡ δὲ τῆς ὑλικῆς προσπαθείας αὐτὸν ἀποκαθαίρει, τῷ τῆς ἀνδρίας τόνῳ, καθάπερ σφύρᾳ τινὶ τοὺς πρὸς σῶμα τῆς γνώμης κατὰ τὴν σχέσιν ἐκκρουομένη ἥλους.*

πδʹ. Ἡ μὲν παλαιά, τὸ σῶμα πρὸς ψυχὴν λογισθὲν ἀναβιβάζει διὰ μέσων τῶν ἀρετῶν, κωλύουσα τοῦ πρὸς σῶμα τὸν νοῦν καταβιβάζεσθαι· ἡ δὲ νέα, τὸν νοῦν πρὸς τὸν Θεὸν ἀναβιβάζει τῷ πυρὶ τῆς ἀγάπης πυρούμενον. Καὶ

ται] στὰ [θεῖα] χαρίσματα[17], δὲν μπορεῖ νὰ συντηρηθῇ ἄσβεστο σὲ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τὸ κατέχουν.

83. Τὸ ἐλαιόδενδρο, [τὸ ὁποῖο εὑρίσκεται] στὰ ἀριστερά, θεωρῶ ὅτι ὑποδηλώνει τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ἐπειδὴ αὐτὴ περισσότερο φροντίζει γιὰ τὴν πρακτικὴ [ἐν Χριστῷ] φιλοσοφία. Τὸ δὲ [ἐλαιόδενδρο] ἐκ δεξιῶν [θεωρῶ ὅτι ὑποδηλώνει] τὴν Καινὴ Διαθήκη, ἐπειδὴ [εἶναι] διδάσκαλος τοῦ νέου μυστηρίου καὶ δημιουργὸς τῆς θεωρητικῆς πνευματικῆς καταστάσεως σὲ καθένα ἀπὸ τοὺς πιστούς. Διότι ἡ μὲν [Παλαιὰ Διαθήκη], προσφέρει τρόπους [ἀσκήσεως] τῆς ἀρετῆς, ἡ δὲ [Καινὴ Διαθήκη, προσφέρει] λόγους [θείας] γνώσεως σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι φιλοσοφοῦν [ἐν Χριστῷ] σχετικὰ μὲ τὰ θεῖα. Καὶ ἡ μὲν [μία], ἀφοῦ ἀποσπᾷ τὸν νοῦ ἀπὸ τὴν ὁμίχλη τῶν ὁρατῶν, [τὸν] ἀνυψώνει πρὸς τὸ συγγενές [του νοητό], ἀφοῦ τὸν ἔχει καταστήσει καθαρὸ ἀπὸ κάθε ὑλικὴ φαντασία· ἡ δὲ [ἄλλη] ἀποκαθαίρει τελείως αὐτὸν ἀπὸ κάθε ὑλικὴ προσπάθεια μὲ τὴν δύναμι τῆς ἀνδρείας, καὶ σπάζοντας, σὰν μὲ κάποιο σφυρί, τὰ καρφιά, ὅσον ἀφορᾶ τὴν σχέσι τῆς γνώμης πρὸς τὸ σῶμα.

84. Ἡ μὲν Παλαιὰ [Διαθήκη], ἀνεβάζει τὸ σῶμα πρὸς τὴν ψυχὴ μὲ τὸ νὰ [τὸ] σταθμίσῃ διὰ μέσου τῶν ἀρετῶν, ἐμποδίζοντας τὸν νοῦ νὰ κατεβαίνῃ πρὸς τὸ σῶμα. Ἡ Νέα [Διαθήκη] ἀνεβάζει τὸν νοῦ πρὸς τὸν Θεό, πυροδοτώντας [τον] μὲ τὸ πῦρ τῆς [θείας] ἀγάπης. Καὶ ἡ μὲν

ἡ μὲν ταυτὸν ἐργάζεται τῷ νοΐ τὸ σῶμα κατὰ τὴν θέσει κίνησιν· ἡ δὲ ταυτὸν τῷ Θεῷ τὸν νοῦν ἀποτελεῖ κατὰ τὴν ἕξιν τῆς χάριτος, τοσαύτην ἔχοντα πρὸς Θεὸν τὴν ἐμφέρειαν, ὥστε τὸν Θεὸν δι᾽ αὐτοῦ γνωρίζεσθαι, τὸν ἐξ ἑαυτοῦ κατὰ φύσιν οὐδαμῶς τὸ παράπαν οὐδενὶ γινωσκόμενον, ὡς ἔκ τινος εἰκόνος ἀρχέτυπον.

πε΄. Ἡ μὲν παλαιὰ Διαθήκη, πράξεως ἀρετῆς ὑπάρχουσα σύμβολον, συμφωνεῖν τὸ σῶμα τῷ νοΐ παρασκευάζει κατὰ τὴν κίνησιν· ἡ δὲ νέα, θεωρίας οὖσα καὶ γνώσεως ποιητική, τὸν μυστικῶς αὐτῆς ἀντεχόμενον νοῦν τοῖς θείοις νοήμασι καταφαιδρύνει, καὶ τοῖς χαρίσμασι. Καὶ ἡ μὲν παλαιά, τῷ γνωστικῷ χορηγεῖ τοὺς τρόπους τῶν ἀρετῶν· ἡ δὲ νέα, τῷ πρακτικῷ γνώσεως ἀληθοῦς λόγους χαρίζεται.

πς΄. Ἐκείνων ὁ Θεὸς λέγεται καὶ γίνεται κατὰ χάριν Πατήρ[40], τῶν μόνην ἐχόντων τὴν κατ᾽ ἀρετὴν γνωμικὴν ἐν πνεύματι γέννησιν· καθ᾽ ἥν, ὥσπερ ψυχῆς πρόσωπον, τὸν ἐν ἀρεταῖς τοῦ γεννήσαντος

[μία] ἀπεργάζεται τὸ σῶμα ἴδιο μὲ τὸν νοῦ κατὰ τὴν κίνησί [του], ἐν σχέσει πρὸς τὴν [ἐνάρετο] τοποθέτησί[18] [του]. Ἡ δὲ [ἄλλη] κάνει τὸν νοῦ ἴδιο μὲ τὸν Θεό, νὰ ἔχῃ τόσο μεγάλη ὁμοιότητα πρὸς τὸν Θεό, ἀνάλογα μὲ τὴν κατάστασι τῆς Χάριτος, ὥστε ὅπως [ἀναγνωρίζεται] ἀπὸ μία εἰκόνα τὸ πρωτότυπο, νὰ γνωρίζεται δι᾽ αὐτοῦ [τοῦ νοός] ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος δὲν γνωρίζεται, ἐξ [ἰδίου] τοῦ Ἑαυτοῦ του, ὡς πρὸς τὴν φύσι [Του], καθόλου οὔτε στὸ ἐλάχιστο, ἀπὸ κανέναν.

85. Ἡ μὲν Παλαιὰ Διαθήκη, ἐπειδὴ εἶναι τὸ σύμβολο τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς, ἑτοιμάζει τὸ σῶμα νὰ συμφωνῇ μὲ τὸν νοῦ κατὰ τὴν κίνησι· ἡ δὲ Νέα, ἐπειδὴ προξενεῖ τὴν θεωρία καὶ τὴν [θεία] γνῶσι, καταλαμπρύνει τὸν νοῦ, ὁ ὁποῖος μυστικὰ [εἶναι] σ᾽ αὐτὴν στερεωμένος, μὲ τὰ θεῖα νοήματα καὶ χαρίσματα. Καὶ ἡ μὲν Παλαιὰ χορηγεῖ τοὺς τρόπους τῶν ἀρετῶν στὸν γνωστικό, ἡ δὲ Νέα χαρίζει στὸν πρακτικὸ τοὺς λόγους τῆς ἀληθινῆς [θείας] γνώσεως.

86. Ὁ Θεός, ἐκείνων μόνον ὀνομάζεται καὶ γίνεται, κατὰ Χάριν Πατέρας, οἱ ὁποῖοι διαθέτουν κατὰ τὴν ἀρετὴ τὴν σύμφωνη μὲ τὴν γνώμη [τους], ἐν [Ἁγίῳ] Πνεύματι γέννησι, κατὰ τὴν ὁποία, φανερώνοντας μὲ τὶς ἀρετὲς κατὰ τὸν βίο [τους], τὸν χαρα-

Θεοῦ χαρακτῆρα φαινόμενον ἔχοντες, κατὰ τὸν βίον τοὺς θεωμένους τῇ μεταβολῇ τῶν τρόπων δοξάζειν τὸν Θεὸν παρασκευάζουσι, τὸν οἰκεῖον βίον πρὸς μίμησιν παρέχοντος αὐτοῖς ἐξαίρετον ἀρετῆς ἐξομπλάριον. Οὐ γὰρ λόγῳ ψιλῷ Θεὸς δοξάζεσθαι πέφυκεν, ἀλλ᾽ ἔργοις δικαιοσύνης, πολλῷ πλείονα λόγον βοῶσι τὴν θείαν μεγαλοπρέπειαν.

πζ´. Ἀριστερὸς μέν, ὁ φυσικὸς νόμος διὰ τὴν αἴσθησιν· προσάγει δὲ τῷ λόγῳ τοὺς τρόπους τῶν ἀρετῶν καὶ ποιεῖ γνῶσιν ἐνεργουμένην· ὁ δὲ πνευματικὸς νόμος, δεξιὸς μέν ἐστι διὰ τὸν νοῦν· μείγνυσι δὲ τῇ αἰσθήσει τοὺς ἐν τοῖς οὖσι πνευματικοὺς λόγους, καὶ ποιεῖ πρᾶξιν λελογισμένην.

πη´. Ὁ τῇ πράξει σωματουμένην τὴν γνῶσιν, καὶ τῇ γνώσει ψυχουμένην τὴν πρᾶξιν δεικνύς, τὸν ἀκριβῆ τρόπον εὗρε τῆς ἀληθοῦς θεουργίας. Ὁ δ᾽ ὁποτέραν τούτων τῆς ἑτέρας ἔχων διεζευγμένην, ἢ τὴν γνῶσιν ἀνυπόστατον πεποίηκε φαντασίαν, ἢ τὴν πρᾶξιν κατέστησεν εἴδωλον.

κτῆρα [τὰ χαρακτηριστικὰ] τοῦ Θεοῦ, ποὺ [τοὺς] γέννησε, ὅπως ἀκριβῶς [φανερώνει τὰ χαρακτηριστικὰ] τῆς ψυχῆς τὸ πρόσωπο, κάνουν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τοὺς βλέπουν, νὰ δοξάζουν τὸν Θεό, μὲ τὴν ἀλλαγὴ τῶν τρόπων τους [τὴν μετάνοιά τους], παρέχοντας σ᾽ αὐτοὺς τὸν βίο τους πρὸς μίμησιν, ὡς ἐξαίρετο ὑπόδειγμα ἀρετῆς. Διότι ὁ Θεός, φυσικά, δὲν δοξάζεται μὲ γυμνὰ [μόνον μὲ] λόγια, ἀλλὰ μὲ ἔργα ἀρετῆς, τὰ ὁποῖα φωνάζουν πολὺ περισσότερο τὴν θεία μεγαλοπρέπεια.

87. Ἀριστερὸς μὲν [εἶναι] ὁ φυσικὸς νόμος, ἕνεκα τῆς αἰσθήσεως [ἕνεκα τῆς σχέσεώς του μὲ τὴν αἴσθησι]. Προσφέρει δὲ στὴν λογικὴ τοὺς τρόπους τῶν ἀρετῶν καὶ ἐνεργοποιεῖ τὴν [θεία] γνῶσι· ὁ δὲ πνευματικὸς νόμος, εἶναι δεξιὸς ἀφ᾽ ἑνὸς μέν, ἕνεκα τοῦ νοὸς [ἕνεκα τῆς σχέσεώς του μὲ τὸν νοῦ], ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ συνάπτει μὲ τὴν αἴσθησι τοὺς πνευματικοὺς λόγους, [ποὺ εὑρίσκονται] στὰ ὄντα, καὶ κάνει τὴν πρακτικὴ [ἄσκησι] λελογισμένη[19].

88. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀπέδειξε, ὅτι ἡ [θεία] γνῶσι ἀποκτᾶ σῶμα μὲ τὴν πρακτικὴ ἀρετὴ καὶ ὅτι ἡ πρακτικὴ ἀρετὴ ἀποκτᾶ ψυχὴ μὲ τὴν [θεία] γνῶσι, βρῆκε τὸν ἀκριβῆ τρόπο τῆς ἀληθινῆς ἀσκήσεως τῶν κατὰ Θεὸν ἔργων. Ἐκεῖνος δέ, ποὺ χώρισε τὴν μία ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀπ᾽ αὐτές, ἢ τὴν [θεία] γνῶσι ἔχει κάνει ἀνυπόστατη φαντασία, ἢ κατέστησε τὴν πρακτικὴ ἀρετὴ εἴδω-

Γνῶσις γὰρ ἄπρακτος φαντασίας οὐδὲν διενήνοχεν, ὑφιστῶσαν αὐτὴν τὴν πρᾶξιν οὐκ ἔχουσα· καὶ πρᾶξις ἀλόγιστος ταὐτὸν εἰδώλῳ καθέστηκε, ψυχοῦσαν τὴν γνῶσιν οὐκ ἔχουσα.

πθ΄. Τὸ τῆς σωτηρίας ἡμῶν μυστήριον, ἐπίδειξιν μὲν λόγου τὸν βίον, δόξαν δὲ βίου τὸν λόγον ποιεῖται. Καὶ τὴν μὲν πρᾶξιν, θεωρίαν ἐνεργουμένην· τὴν δὲ θεωρίαν, πρᾶξιν μυσταγωγουμένην· καί, συντόμως εἰπεῖν, τὴν μὲν ἀρετήν, φανέρωσιν γνώσεως· τὴν δὲ γνῶσιν, ἀρετῆς συντηρητικὴν ἐργάζουσα δύναμιν, καὶ δι᾽ ἀμφοῖν, ἀρετῆς λέγω καὶ γνώσεως, μίαν σοφίαν συνισταμένην ἐπιδεικνύμενον, ἵνα γνῶμεν ὅτι συμφωνοῦσιν ἀλλήλαις διὰ πάντων αἱ δύο Διαθῆκαι κατὰ τὴν χάριν, πλέον εἰς ἑνὸς μυστηρίου συμπλήρωσιν, ἢ ὅσον ψυχὴ καὶ σῶμα πρὸς ἑνὸς ἀνθρώπου γένεσιν, κατὰ τὴν σύνθεσιν ἀλλήλαις συμβαίνουσι.

ϟ΄. Ὥσπερ ψυχὴ καὶ σῶμα ποιεῖ κατὰ σύνθεσιν ἄνθρωπον, οὕτω πρᾶξις καὶ θεωρία, μίαν κατὰ σύνοδον ἀποτελεῖ σο-

λο [σαθρὸ ἀντικείμενο ψεύτικης λατρείας]. Διότι ἡ [θεία] γνῶσι, χωρὶς πρακτικὴ ἀρετή, καθόλου δὲν διαφέρει ἀπὸ τὴν φαντασία, ἐπειδὴ δὲν ἔχει τὴν πρακτικὴ ἀρετὴ νὰ [τῆς] δίνῃ ὑπόστασι, καὶ πρακτικὴ ἀρετὴ χωρὶς [θεῖο] λόγο, ἔχει γίνει τὸ ἴδιο μὲ τὸ εἴδωλο, διότι δὲν ἔχει τὴ [θεία] γνῶσι νὰ [τῆς] προσδίδῃ ψυχή.

89. Τὸ μυστήριο τῆς σωτηρίας μας, κάνει μὲν τὸν βίο μας [τὸν τρόπο τῆς ζωῆς μας] φανέρωσι τοῦ Λόγου, καὶ [κάνει τὸν Λόγο] δόξα τοῦ βίου μας. Καὶ τὴν μὲν πρᾶξι [τὴν κάνει] θεωρία, ἡ ὁποία ἐνεργεῖται [καθίσταται ἐνεργὸς διὰ τῆς θείας Χάριτος], τὴν δὲ θεωρία πρᾶξι, ἡ ὁποία μυσταγωγεῖται [διὰ τῆς θείας Χάριτος]. Καὶ γιὰ νὰ ποῦμε γενικῶς, τὴν μὲν ἀρετὴ τὴν ἀπεργάζεται φανέρωσι τῆς [θείας] γνώσεως, τὴν δὲ [θεία] γνῶσι δύναμι ἱκανὴ νὰ συντηρήσῃ τὴν ἀρετή, καὶ μὲ τὶς δύο, ἐννοῶ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν γνῶσι, ἀποδεικνύει ὅτι ὑπάρχει μία Σοφία, γιὰ νὰ γνωρίσωμε, ὅτι συμφωνοῦν περισσότερο σὲ ὅλα μεταξύ τους γιὰ τὴν κατὰ Χάριν ὁλοκλήρωσι τοῦ ἑνὸς μυστηρίου οἱ δύο Διαθῆκες, ἀπ᾽ ὅσο ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα συμφωνοῦν τὸ ἕνα μὲ τὸ ἄλλο, κατὰ τὴν συνένωσι πρὸς δημιουργία ἑνὸς ἀνθρώπου.

90. Ὅπως ἀκριβῶς, ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα δημιουργοῦν διὰ συναρμογῆς ἄνθρωπο, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἡ πρᾶξι καὶ ἡ θεωρία ἀποτελοῦν διὰ συνυπάρξεως μία Σοφία [θείας]

φίαν γνωστικήν, καὶ παλαιὰ καὶ νέα Διαθήκη μυστήριον ἓν ἀπεργάζεται. Μόνου δὲ τοῦ Θεοῦ κατὰ φύσιν ἐστὶ τὸ ἀγαθόν, ἐξ οὗ κατὰ μετοχὴν πάντα φωτίζεταί τε, καὶ ἀγαθύνεται, τὰ φωτὸς κατὰ φύσιν, καὶ ἀγαθότητος δεκτικά.

ϟα΄. Ὁ τὸν φαινόμενον κόσμον νοῶν, θεωρεῖ τὸν νοούμενον. Τυποῖ γὰρ τῇ αἰσθήσει τὰ νοητὰ φανταζόμενος, καὶ κατὰ νοῦν σχηματίζει τοὺς θεαθέντας λόγους καὶ μεταφέρει, πρὸς μὲν αἴσθησιν πολυειδῶς, τοῦ νοητοῦ κόσμου τὴν σύστασιν· πρὸς δὲ νοῦν, τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου πολυπλόκως τὴν σύνθεσιν. Καὶ νοεῖ ἐν μὲν τῷ νοητῷ, τὸν αἰσθητὸν μετενέγκας πρὸς τὸν νοῦν τοῖς λόγοις τὴν αἴσθησιν· ἐν δὲ τῷ αἰσθητῷ, τὸν νοητὸν πρὸς αἴσθησιν ἐπιστημόνως τοῖς τύποις μετεγκλοιώσας τὸν νοῦν.

ϟβ΄. Τὸν πρῶτον περὶ μονάδος λόγον, ὡς ἀρχὴν πάσης ἀρετῆς, κεφαλὴν ὁ Προφήτης ὠνόμασεν, ὡς τό· ἡ κεφαλή μου εἰς σχισμὰς ὀρέων[41]*. Τὰς δὲ διανοίας τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, σχι-*

γνώσεως, [καθὼς] ἐπίσης καὶ ἡ Παλαιὰ καὶ ἡ Νέα Διαθήκη ἀπεργάζονται [ὁλοκληρώνουν] ἕνα μυστήριο. Τὸ κατὰ φύσιν Ἀγαθὸ ἀνήκει μόνον στὸν Θεό, ἀπὸ τὸν Ὁποῖο καὶ φωτίζονται καὶ ἀγαθύνονται τὰ πάντα, ἀναλόγως τῆς μετοχῆς [τους στὸ κατὰ φύσιν Ἀγαθό], αὐτὰ [βέβαια], ποὺ εἶναι ἱκανὰ ἐκ φύσεως, νὰ δεχθοῦν τὸ Φῶς καὶ τὴν Ἀγαθότητα.

91. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος νοεῖ τὸν ὁρατὸ κόσμο, θεωρεῖ τὸν νοητό. Διότι ἐντυπώνει στὴν αἴσθησί [του] τὰ νοητά, μὲ τὸ νὰ τὰ φαντάζεται καὶ νὰ δίδη μέσα στὸν νοῦ σχῆμα στοὺς θεαθέντες λόγους [τῶν ὄντων] καὶ μεταφέρει, πρὸς μὲν τὴν αἴσθησι μὲ πολλοὺς τρόπους, τὴν σύστασι τοῦ νοητοῦ κόσμου· πρὸς δὲ τὸν νοῦ [μεταφέρει], μὲ πολλὲς μορφές, τὴν σύνθεσι τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου. Καὶ νοεῖ μέν, μέσα στὸν νοητὸ κόσμο τὸν αἰσθητό, μεταφέροντας στὸν νοῦ τὴν αἴσθησι, διὰ τῶν λόγων [τῶν ὄντων]. Στὸν δὲ αἰσθητὸ [κόσμο, νοεῖ] τὸν νοητὸ [κόσμο] μεταφέροντας πρὸς τὴν αἴσθησι τὸν νοῦ μὲ πνευματικὴ ἐπιστήμη, ἐγκλωβισμένο στοὺς τύπους, [στὰ σύμβολα τῶν νοητῶν] σὰν σὲ κλοιό.

92. Τὸν πρῶτο λόγο περὶ τῆς Μονάδος, ὁ Προφήτης τὸν ὀνόμασε κεφαλή, ὡς ἀρχὴ κάθε ἀρετῆς, σύμφωνα μὲ τό: «ἡ κεφαλή μου στὶς σχισμὲς [στὶς χαράδρες] τῶν βουνῶν». Σχισμὲς τῶν βουνῶν, [λέγει], τὰ νοήματα τῶν πνευμάτων τῆς πο-

σμὰς τῶν ὀρέων, ὑφ᾽ ὧν κατεπόθη διὰ τῆς παραβάσεως ὁ ἡμέτερος νοῦς· γῆν δὲ κατωτάτην, τὴν μηδαμῶς γνώσεως αἰσθανομένην θείας, ἢ τὴν κατ᾽ ἀρετὴν ζωῆς, τὴν οἱανοῦν κίνησιν ἔχουσαν ἕξιν· ἄβυσσον δὲ τήν, ἐπικειμένην ἄγνοιαν τῇ ἕξει τῆς κακίας, ἐφ᾽ ᾗ βέβηκε καθάπερ γῇ τὰ τῆς κακίας πελάγη· ἢ γῆν, τὴν παγίαν τῆς κακίας ἕξιν εἶπεν· αἰωνίους δὲ μοχλούς, τὰς συγκρατούσας τὴν χειρίστην ἕξιν ἐμπαθεῖς προσπαθείας τῶν ὑλικῶν.

ϟγ΄. Ἡ τῶν ἁγίων ὑπομονή, τὴν πονηρὰν δύναμιν προσβάλλουσαν, δαπανᾷ· ὡς πείθουσα τοῖς ὑπὲρ ἀληθείας ἐγκαλλωπίζεσθαι πόνοις, καὶ πλέον ἐμπλατύνεσθαι διδάσκουσα τοῖς παθήμασιν, ἢ ταῖς ἀνέσεσιν, οἱ τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς ἄγαν [addendum: οὐ] φροντίζοντες, ὑπόθεσιν αὐτοῖς ὑπερβαλλούσης κατὰ πνεῦμα δυνάμεως ποιουμένη, τὴν κατὰ φύσιν τῆς σαρκὸς περὶ τὸ πάσχειν ἀσθένειαν. Ὅρα γὰρ ὅπως τῆς καθ᾽ ὑπερβολὴν θείας δυνάμεως ἐστὶν ὑπόθεσις, ἡ κατὰ φύσιν τῶν ἁγίων

νηρίας, ἀπὸ τὰ ὁποῖα κατεπόθη ὁ νοῦς μας, ἕνεκα τῆς παραβάσεως. Κατώτατη γῆ, [λέγει], τὴν κατάστασι, ἡ ὁποία δὲν αἰσθάνεται καθόλου τὴν θεία γνῶσι, καὶ δὲν ἔχει ὁ νοῦς τὴν ὁποιαδήποτε κίνησι πρὸς τὴν ζωὴ τῆς ἀρετῆς. Ἄβυσσο δέ, [λέγει], τὴν ἄγνοια, ἡ ὁποία ἐπακολουθεῖ στὴν κατάστασι τῆς κακίας, ἐπάνω στὴν ὁποία, σὰν σὲ γῆ ἀκριβῶς ἔχουν ἁπλωθῆ τὰ πελάγη τῆς κακίας· ἤ, εἶπε, γῆ, τὴν σταθερὴ κατάστασι τῆς κακίας. Μοχλοὺς δὲ αἰωνίους [λέγει], τὶς ἐμπαθεῖς προσπάθειες [προσκολλήσεις] στὰ ὑλικά, οἱ ὁποῖες συγκρατοῦν [σταθερὴ] τὴν πολὺ κακὴ κατάστασι.

93. Ἡ ὑπομονὴ τῶν Ἁγίων ἐξαφανίζει τὴν πονηρὴ δύναμι, ἡ ὁποία [τοὺς] ἐπιτίθεται, διότι [τοὺς] πείθει νὰ κοσμοῦνται μὲ τοὺς ἀγῶνες ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ [τοὺς] διδάσκει περισσότερο νὰ πλατύνωνται μὲ τὰ παθήματα, παρὰ μὲ τὶς ἀνέσεις, ἐκεῖνοι ποὺ δὲν φροντίζουν ὑπερβολικὰ γιὰ τὴν σαρκικὴ ζωή, [καὶ] κάνει σ᾽ αὐτοὺς τὴν φυσικὴ ἀσθένεια τῆς σαρκός, ὅσον ἀφορᾶ τὸν πόνο, ὑπόθεσι ὑπερβολικῆς πνευματικῆς δυνάμεως. Πρόσεξε, λοιπόν, πῶς ἡ φυσικὴ ἀσθένεια τῶν Ἁγίων, εἶναι ὑπόθεσι τῆς ὑπερβολικῆς θεί-

ἀσθένεια, ἧς ἥττονα τὸν ὑπερήφανον διάβολον ὁ Κύριος ἔδειξεν.

ϟδʹ. Ὁ λόγος τῆς χάριτος, διὰ πολλῶν πειρασμῶν πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν, ἤγουν τὴν τῶν ἐθνῶν Ἐκκλησίαν, ὥσπερ Ἰωνᾶς διὰ πολλῶν θλίψεων πρὸς Νινευῒ διαβὰς τὴν πόλιν τὴν μεγάλην, ἔπεισε τὸν βασιλεύοντα νόμον τῆς φύσεως ἐξαναστῆναι τοῦ θρόνου, τῆς προτέρας δηλαδὴ περὶ τὸ κακὸν κατὰ τὴν αἴσθησιν ἕξεως, καὶ περιελέσθαι τὴν στολὴν αὐτοῦ, τὸν ἐπὶ τοῖς ἤθεσι, λέγω, τῆς κοσμικῆς δόξης ἀποθέσθαι τύφον, καὶ περιβαλέσθαι σάκκον, τὸ πένθος δηλαδή, καὶ τὴν δυσχερῆ καὶ τραχεῖαν τῆς κακοπαθείας, καὶ βίῳ τῷ κατὰ Θεὸν πρέπουσαν ἀγωγήν· καὶ καθίσαι ἐπὶ σποδοῦ[42]*, σποδὸς δέ ἐστιν ἡ πτωχεία τοῦ πνεύματος ἐφ' ἧς καθέζεται πᾶς εὐσεβῶς ζῆν διδασκόμενος, καὶ τὴν μάστιγα τῆς συνειδήσεως ἔχων ἐπὶ τοῖς πλημμεληθεῖσιν αὐτὸν καταικίζουσαν.*

ϟεʹ. Ὅρα ὅπως βασιλέα μὲν λέγει τὸν φυσικὸν νόμον· θρόνον δέ, τὴν ἐμπαθῆ κατ' αἴ-

ας δυνάμεως, ἀπὸ τὴν ὁποία ὁ Κύριος τὸν ὑπερήφανο διάβολο τὸν ἀπέδειξε κατώτερο.

94. Ὁ Λόγος τῆς Χάριτος, ἀφοῦ διέβη, μέσῳ πολλῶν πειρασμῶν, [ἔφθασε] πρὸς τὴν φύσι τῶν ἀνθρώπων, δηλαδὴ στὴν Ἐκκλησία τῶν ἐθνῶν, ὅπως ἀκριβῶς ὁ Ἰωνᾶς, μέσῳ πολλῶν θλίψεων, [ἀφοῦ ἔφθασε] στὴν Νινευΐ, τὴν πόλι τὴν μεγάλη, ἔπεισε τὸν νόμο τῆς φύσεως, ὁ ὁποῖος [τότε] ἐβασίλευε, νὰ σηκωθῇ ἀπὸ τὸν θρόνο, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν προηγούμενη κατάστασι γύρω ἀπὸ τὸ κακό, ὅσον ἀφορᾶ τὴν αἴσθησι, καὶ νὰ ἀποβάλῃ τὴν στολὴ αὐτοῦ, ἐννοῶ, νὰ βγάλῃ ἀπὸ πάνω του τὴν ἀλαζονεία τῆς κοσμικῆς δόξης ἀπὸ τοὺς τρόπους [συμπεριφορᾶς του] καὶ νὰ περιβληθῇ [νὰ ἐνδυθῇ] σάκκο, δηλαδὴ τὸ πένθος καὶ τὴν δύσκολη καὶ σκληρὴ [ἀσκητικὴ] διαγωγὴ τῆς κακοπαθείας, ἡ ὁποία καὶ ἁρμόζει στὸν κατὰ Θεὸν βίο, καὶ νὰ καθίσῃ ἐπάνω σὲ σποδὸ [σὲ στάχτη]. Σποδὸς δὲ εἶναι ἡ πτωχεία τοῦ πνεύματος, πάνω στὴν ὁποία κάθεται καθένας, ποὺ διδάσκεται νὰ ζῇ εὐσεβῶς, καὶ ποὺ ἔχει τὴν μάστιγα τῆς συνειδήσεως νὰ τὸν κτυπᾷ μὲ βία γιὰ ἐκεῖνα, στὰ ὁποῖα ἔχει ἁμαρτήσει.

95. Πρόσεξε, πῶς βασιλέα μέν, λέγει τὸν φυσικὸ νόμο· θρόνο δέ, τὴν ἐμπαθῆ κατάστασι, ὡς πρὸς

σθησιν ἕξιν· τὴν δὲ στολήν, τὴν τῆς κενῆς δόξης προσβολήν[ς'] *[recte: περιβολήν]· τὸν δὲ σάκκον, τὸ κατὰ τὴν μετάνοιαν πένθος· τὴν δὲ σποδόν, τὴν ταπεινοφροσύνην· ἀνθρώπους δέ, τοὺς περὶ τὴν ἐπιθυμίαν· βόας δέ, τοὺς περὶ τὸν θυμόν· πρόβατα δέ, τοὺς περὶ τὴν θεωρίαν τῶν ὁρατῶν πταίοντας.*

ϟς'. Ὁ διὰ τὴν ἔννομον ἀρετὴν τῶν ἐν σαρκὶ παθῶν ὡς ἀριστερῶν ποιούμενος λήθην, καὶ διὰ τὴν ἄπταιστον γνῶσιν, ἐπὶ τῆς [recte: τοῖς] κατορθώμασι τῇ νόσῳ τῆς φυσιούσης οἰήσεως ὡς δεξιᾶς οὐχ ἁλισκόμενος, ἀνὴρ γέγονε, μὴ γινώσκων δεξιὰν αὐτοῦ, ὡς δόξης οὐκ ἐρῶν λυομένης· οὐδὲ ἀριστεράν[43]*, ὡς τοῖς τῆς σαρκὸς οὐκ ἐρεθιζόμενος πάθεσιν. Δεξιὰν οὖν ὡς ἔοικεν, εἶπεν ὁ λόγος τὴν ἐπὶ τοῖς δῆθεν κατορθώμασι κενοδοξίαν· ἀριστερὰν δὲ τὴν ἐπὶ τοῖς αἰσχροῖς πάθεσιν ἀκολασίαν. Ὁ γὰρ τῆς ἀρετῆς λόγος, τῆς σαρκός, ὡς ἀριστερᾶς, οὐκ οἶδεν ἁμαρτίαν· ὁ δὲ τῆς γνώσεως, τῆς ψυ-*

τὴν αἴσθησι· τὴν δὲ στολὴ τὴν [ἀποκαλεῖ] περιβολὴ τῆς κενοδοξίας. Καὶ τὸν σάκκο, τὸν [λέγει] πένθος γιὰ τὴν μετάνοια, ἐνῶ τὴν σποδὸ [τὴν ἀποκαλεῖ] ταπεινοφροσύνη. Ἀνθρώπους δὲ [λέγει ἐκείνους, ποὺ καταλαμβάνονται] ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία, καὶ βόδια [αὐτούς, ποὺ κατέχονται] ἀπὸ τὸ θυμό· ἐνῶ πρόβατα ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι σφάλλουν, ὡς πρὸς τὴν θεωρία τῶν ὁρατῶν.

96. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος λησμονεῖ τὰ σαρκικὰ πάθη, ὡς «ἀριστερά», [διότι τὰ θεωρεῖ ἀριστερά], πρὸς χάριν τῆς ἀρετῆς, τῆς σύμφωνης μὲ τὸν [θεῖο] νόμο, καὶ ἕνεκα τῆς ἀλάνθαστης [θείας] γνώσεως, δὲν κυριεύεται ἀπὸ τὴν ἀσθένεια τῆς ὑπερηφανίας γιὰ τὰ κατορθώματά [του], ποὺ φέρνει ἀλαζονεία, [ἡ ὁποία θεωρεῖται] ὡς «δεξιά». [Αὐτὸς] ἔχει γίνει [ἕνας] ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος δὲν γνωρίζει τὸ δεξί του [χέρι], διότι δὲν ἐπιθυμεῖ δόξα, ἡ ὁποία καταργεῖται, οὔτε τὸ ἀριστερό [του χέρι γνωρίζει], διότι δὲν ἐρεθίζεται ἀπὸ τὰ πάθη τῆς σαρκός. Δεξὶ [χέρι], λοιπόν, ὡς εἶναι προφανές, εἶπε ὁ Λόγος τὴν κενοδοξία γιὰ τὰ δῆθεν κατορθώματα. Ἀριστερὸ δέ, [εἶπε] τὴν ἀκολασία, τὴν σχετικὴ μὲ τὰ αἰσχρὰ πάθη. Διότι, ὁ λόγος τῆς ἀρετῆς δὲν γνωρίζει ἁμαρτία τῆς σαρκός, [ἡ ὁποία ἐκλαμβάνεται] ὡς ἀριστερά, ὁ δὲ λόγος τῆς [θείας]

χῆς, ὡς δεξιᾶς, οὐ γινώσκει κακίαν.

γνώσεως δὲν γνωρίζει κακία τῆς ψυχῆς, [ἡ ὁποία θεωρεῖται] δεξιά.

ϟζʹ. Ἡ κατὰ λόγον γνῶσις τῶν ἀρετῶν, ἤγουν ἡ κατ᾽ ἐνέργειαν ἀληθὴς τῆς τῶν ἀρετῶν αἰτίας ἐπίγνωσις, ἄγνοια παντελῆ πέφυκε ποιεῖν, τῆς δεξιᾶς καὶ ἀριστερᾶς ἑκατέρωθεν παρακειμένης τῇ μεσότητι τῶν ἀρετῶν ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως. Εἰ γὰρ οὐδὲν ἐν τῷ λόγῳ παντελῶς πέφυκεν εἶναι παράλογον, σαφῶς ὁ πρὸς τὸν λόγον τῶν ἀρετῶν ἀναχθείς, τὴν τῶν παράλογον οὐδαμῶς ἐπιγνώσεται θέσιν· οὐ γὰρ δυνατὸν ἄμφω κατὰ ταὐτὸν ἅμα καταθρῆσαι τὰ ἀντικείμενα, καὶ θατέρῳ ἅμα τὸ ἕτερον γνῶναι συνεμφαινόμενον.

97. Ἡ σύμφωνη μὲ τὸν Λόγο [θεία] γνῶσι τῶν ἀρετῶν, δηλαδή, ἡ ἔμπρακτη ἀληθινὴ ἐπίγνωσι τῆς Αἰτίας τῶν ἀρετῶν, ἐκ φύσεως δημιουργεῖ παντελῆ ἄγνοια τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως, οἱ ὁποῖες εὑρίσκονται ἑκατέρωθεν [ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος καὶ τὸ ἄλλο] τῆς δεξιᾶς καὶ τῆς ἀριστερᾶς, ὡς πρὸς τὴν μεσότητα τῶν ἀρετῶν [τὴν βασιλικὴ ὁδό]. Διότι, ἐὰν στὴν λογικὴ τίποτε δὲν εἶναι φυσικὸ νὰ εἶναι παράλογο, [τότε] σαφῶς, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔφθασε στὸν λόγο τῶν ἀρετῶν, καθόλου δὲν θὰ γνωρίσῃ τὴν ἄποψι τῶν παραλόγων· διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προσέξῃ [κάποιος] ταυτοχρόνως δύο ἀντικείμενα κατὰ τὸν ἴδιο χρόνο καὶ συγχρόνως μὲ τὸ ἕνα νὰ ἀντιληφθῇ, ὅτι φαίνεται μαζὶ καὶ τὸ ἄλλο.

ϟηʹ. Εἰ ἀπιστίας ἐν τῇ πίστει λόγος οὐδείς, οὐδὲ σκότους αἰτία κατὰ φύσιν ὑπάρχει τὸ φῶς, οὐδὲ Χριστῷ συνενδείκνυσθαι πέφυκεν ὁ διάβολος[44]*· δῆλον ὡς οὐδὲ τῷ λόγῳ τὸ παράπαν συνυπάρχει τὸ παράλογον· εἰ δὲ τῷ λόγῳ συνεῖναι παντελῶς οὐ δύναται τὸ παράλογον, ὁ πρὸς τὸν λόγον τῶν ἀρετῶν ἀναχθείς, τὴν τῶν παραλόγων οὐδαμῶς ἐπιγνώσεται θέ-*

98. Ἐάν, μέσα στὴν πίστι, δὲν ὑπάρχῃ κανένας λόγος ἀπιστίας, οὔτε τὸ φῶς [εἶναι] αἰτία τοῦ σκότους, φυσικῷ τῷ τρόπῳ, [ἑπομένως] οὔτε ὁ διάβολος εἶναι φυσικὸ νὰ ἐμφανίζεται μαζὶ μὲ τὸ Χριστό. Εἶναι φανερό, ὅτι οὔτε μὲ τὸ λογικὸ ὑπάρχει καθόλου τὸ παράλογο, ἐὰν δὲ μὲ τὸ λογικὸ δὲν δύναται παντελνὰ συνυπάρχῃ τὸ παράλογο, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὑψώθηκε πρὸς τὸν λόγο τῶν ἀρετῶν, καθόλου δὲν θὰ γνωρίσῃ τὴν κατάστασι τῶν παραλόγων,

σιν, μόνην ὥς ἐστιν, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς νομίζεται γινώσκων τὴν ἀρετήν· καὶ διὰ τοῦτο μήτε δεξιὰν διὰ τῆς ὑπερβολῆς, μήτε ἀριστερὰν διὰ τῆς ἐλλείψεως ἐπιστάμενος· ἐπ᾽ ἀμφοῖν γὰρ θεωρεῖται σαφῶς τὸ παράλογον.

ϟθ΄. Ἀπιστίαν (λέγει) τὴν ἄρνησιν τῶν ἐντολῶν· πίστιν δέ, τὴν αὐτῶν συγκατάθεσιν· τὸ δὲ σκότος, τοῦ καλοῦ τὴν ἄγνοιαν· τὸ δὲ φῶς, τὴν τούτου διάγνωσιν. Χριστὸν δὲ κέκληκε[45], τὴν οὐσίαν τοῦ καλοῦ, καὶ τὴν ὑπόστασιν· τὸν διάβολον δέ, τὴν πάντων γεννητικὴν τῶν κακῶν χειρίστην ἕξιν.

ρ΄. Εἰ ὅρος ὑπάρχει καὶ μέτρον τῶν ὄντων ὁ λόγος, ἴσον πρὸς ἀλογίαν ἐστὶ καὶ διὰ τοῦτο παράλογον, τὸ παρὰ τὸν ὅρον, καὶ παρὰ τὸ μέτρον, ἢ πάλιν ὑπὲρ τὸν ὅρον κινεῖσθαι, καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον. Ἐπίσης γὰρ ἄμφω τοῖς οὕτω κινουμένοις τοῦ κυρίως ὄντος φέρει τὴν ἔκπτωσιν. Τὸ μέν, ἄδηλον αὐτοῖς ποιεῖσθαι τοῦ δρόμου πεῖθον τὴν κίνησιν καὶ ἀόριστον, οὐκ ἔχουσα σκοπὸν τὸν Θεὸν δι᾽ ἀμετρίαν νοός, ὡς τέλος αὐτοῖς προεπινοούμενον·

ἐπειδὴ γνωρίζει μόνον τὴν ἀρετή, μόνον, ὅπως εἶναι [ἀληθινὰ] καὶ ὄχι, ὅπως δῆθεν εἶναι, καὶ γιὰ αὐτὸ δὲν γνωρίζει οὔτε δεξιὰ μὲ τὴν ὑπερβολή, οὔτε ἀριστερὰ μὲ τὴν ἔλλειψι· διότι καὶ στὰ δύο αὐτὰ εἶναι ἐμφανὲς τὸ παράλογο.

99. Ἀπιστία, λέγει, τὴν ἄρνησι τῶν ἐντολῶν· πίστι δὲ τὴν συγκατάθεσι σ᾽ αὐτές. Σκότος, [λέγει] τὴν ἄγνοια τοῦ κακοῦ, φῶς δὲ τὴν σαφῆ γνῶσι αὐτοῦ. Χριστὸ δέ, ἔχει ὀνομάσει τὴν οὐσία τοῦ καλοῦ καὶ τὴν ὑπόστασί [του], ἐνῶ τὸν διάβολο τὴν χειρίστη κατάστασι ἡ ὁποία γεννᾶ ὅλα τὰ κακά.

100. Ἐὰν ὁ Λόγος εἶναι ὁ ὅρος καὶ τὸ μέτρο τῶν ὄντων, αὐτό, ποὺ κινεῖται ἀντίθετα πρὸς τὸν ὅρο καὶ ἀντίθετα πρὸς τὸ μέτρο, ἢ πάλι πάνω ἀπὸ τὸν ὅρο καὶ πάνω ἀπὸ τὸ μέτρο, εἶναι ἴσο μὲ τὴν ἀπουσία τοῦ Λόγου καὶ γιὰ τοῦτο ἀντίθετο πρὸς τὸν Λόγο. Διότι, ἐπίσης, τὰ δύο [τὸ πάνω ἀπὸ τὸν Λόγο καὶ τὸ ἀντίθετο πρὸς τὸν Λόγο] σ᾽ αὐτούς, ποὺ κινοῦνται ἔτσι, φέρουν τὴν ἔκπτωσι ἀπὸ τὸ Κυριαρχικῶς Ὄν. Τὸ μὲν [πάνω ἀπὸ τὸν Λόγο] πείθει αὐτούς, ἕνεκα ἀμετρίας τοῦ νοός [τους], νὰ κάνουν τὴν κίνησι τοῦ δρόμου [τους] ἀβέβαιη καὶ ἀκαθόριστη, ὡς τέλος, ποὺ εἶναι ἀπ᾽ αὐτοὺς ἐκ τῶν προτέρων κα-

τοῦ δεξιοῦ, δεξιώτερον ἀναπλαττομένοις· τὸ δέ, παρὰ τὸν σκοπόν, πρὸς μόνην τὴν αἴσθησιν αὐτοὺς πεῖθον, τοῦ δρόμου ποιεῖσθαι τὴν κίνησιν, δι᾽ ἀτονίας νοός, προεπινοούμενον τέλος νομίζοντας, τὸ κατ᾽ αἴσθησιν αὐτοῖς περιγραφόμενον· ἅπερ ἀγνοεῖ μὴ πάσχων, ὁ μόνῳ τῷ λόγῳ τῆς ἀρετῆς συνημμένος, καὶ πᾶσαν αὐτῷ τῆς κατὰ νοῦν οἰκείας δυνάμεως περιγράψας τὴν κίνησιν· καὶ διὰ τοῦτο μηδὲν ὑπὲρ τὸν λόγον, ἢ παρὰ τὸν λόγον διανοεῖσθαι δυνάμενος.

θορισμένο, ἐπειδὴ δὲν ἔχει ὡς σκοπὸ τὸν Θεό· διότι δῆθεν ἀναδημιουργοῦν ἔναντι τοῦ δεξιοῦ [κάτι] δεξιώτερο. Τὸ δὲ [ἀντίθετο στὸν Λόγο] τοὺς πείθει νὰ βαδίζουν τὸν δρόμο τους ἀντίθετα μὲ τὸν σκοπὸ [τῶν ὄντων], πρὸς μόνη τὴν αἴσθησι, ἕνεκα τῆς ἀδυναμίας τοῦ νοός [τους], θεωρώντας, ὡς προκαθορισμένο τέλος, ἐκεῖνο ποὺ προσδιορίζεται ἀπ᾽ αὐτούς, διὰ τῆς αἰσθήσεως. Αὐτὰ βέβαια τὰ ἀγνοεῖ, ἐπειδὴ δὲν τὰ πάσχει, ἐκεῖνος μόνον, ὁ ὁποῖος εἶναι ἑνωμένος μὲ τὸν Λόγο τῆς ἀρετῆς καὶ ὁρίζει συνήθως μ᾽ Αὐτὸν ὅλη τὴν κίνησι τῆς νοερᾶς του δυνάμεως καὶ γι᾽αὐτὸ δὲν δύναται νὰ διανοῆται τίποτα πάνω ἀπὸ τὸν Λόγο ἢ ἀντίθετα ἀπὸ τὸν Λόγο.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ-ΣΧΟΛΙΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ-ΣΧΟΛΙΑ
ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

α′ *Ἴσως ἐπιτείνομεν.*
β′ *Ἴσως σπουδάζοντες.*
γ′ *Ἴσως λείπει τό, διά.*
δ′ *Ἴσως λείπει τό, ἀρχήν.*
ε′ *Ἴσως ἐναντίωσιν, ἢ ἀλλοτρίωσιν.*
ς′ *Ἴσως προβολήν, ἢ περιβολήν.*

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ
ΣΕ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

1 Α′ Πέτρ. 1, 4.
2 Ῥωμ. 8, 18.
3 Ψαλμ. 43, 23, Πρβλ. Α′ Κορ. 15, 31.
4 Α′ Κορ. 12, 8-9.
5 Ματθ. 7, 7-8.
6 Ἰακ. 4, 3.
7 Ψαλμ. 52, 3.
8 Α′ Πέτρ. 1, 9.
9 Πρβλ. Ῥωμ. 12, 6.
10 Ῥωμ. 6, 5.
11 Α′ Κορ. 13, 8.
12 Γένεσ. 3, 4.
13 Γένεσ. 3, 6.
14 Σοφ. Σολ. 2, 24.
15 Γένεσ. 3, 5.
16 Γένεσ. 2, 17.
17 Ῥωμ. 8, 3.
18 Ἑβρ. 3, 6.
19 Πρβλ. Ἑβρ. 10, 36.
20 Α′ Πέτρ. 4, 17.
21 Α′ Τιμόθ. 2, 5.
22 Παροιμ. 11, 31, Α′ Πέτρ. 4, 18.
23 Παροιμ. 11, 31, Α′ Πέτρ. 4, 18.
24 Ματθ. 25, 31-32.
25 Ματθ. 25, 34-41.
26 Ἰω. 1, 14.
27 Ζαχ. 5, 4.
28 Ἐφεσ. 2, 14.
29 Ψαλμ. 49, 16.
30 Πρβλ. Σοφον. 1, 8.
31 Ἠσ. 3, 17.
32 Ψαλμ. 62, 12.
33 Ἰω. 1, 9.
34 Ῥωμ. 8, 13.
35 Ματθ. 5, 15.
36 Πρβλ. Ἰὼβ 18, 6.
37 Ψαλμ. 117, 14.
38 Β′ Κορ. 2, 11.
39 Ζαχ. 4, 3.
40 Β′ Κορ. 6, 18.
41 Ἰωνᾶ 2, 6-7.
42 Ἰωνᾶ 3, 6.
43 Ἰωνᾶ 4, 11.
44 Πρβλ. Β′ Κορ. 6, 15.
45 Β′ Κορ. 6, 15.

ΣΧΟΛΙΑ

[1] Ἐδῶ γίνεται λόγος γιὰ τὴν νοερὰ δύναμι τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία ἡγεμονεύει σ᾽ ὅλη τὴν ἀνθρώπινη ὕπαρξι. Ὅταν ἡ λογικὴ αὐτὴ δύναμι – πρόκειται οὐσιαστικὰ γιὰ τὸν νοῦ τοῦ ἀνθρώπου – παραμένῃ στὶς φυσικὲς καταβολὲς τοῦ κατ᾽ εἰκόνα – ἰδιαίτερα μετὰ τὴν ἐκλάμπρυνσί της διὰ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος – ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ βλέπῃ τοὺς «λόγους» τῶν ὄντων (φυσικὴ θεωρία). Τότε κάνοντας τὴν ὀρθὴ κίνησι τοῦ αὐτεξουσίου, ἐντρυφᾷ στὰ ἀγαθὰ – στὰ σύμφωνα μὲ τοὺς λόγους τῶν ὄντων – ὁπότε μὲ φυσικὸ τρόπο ὑποτάσσει τὴν σάρκα σ᾽ αὐτήν, χάριν τῆς ἀρετῆς.

Ἡ νοερὰ δύναμι τῆς ψυχῆς, τότε, χωρίζεται ἀπὸ τὴν κατ᾽ αἴσθησιν σχέσι. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι παραμένει ἡγεμονικὴ καὶ δὲν αἰχμαλωτίζεται ἀπὸ τὴν ἐμπαθῆ σχέσι μὲ τὴν αἴσθησι – τὴν ἐξωτερικὴ ὄψι τῶν αἰσθητῶν, αὐτονομημένη, δηλαδή, ἀπὸ τὸν συγκεκριμένο «λόγο» τοῦ αἰσθητοῦ ὄντος. Τότε ἀκριβῶς, ὁ νοῦς δὲν ἐκπίπτει ἀπὸ τὰ νοητά, ἀφοῦ τότε δὲν κάνει παράχρησι τῶν «λόγων» τῶν αἰσθητῶν. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, καὶ κενώνει πρακτικῶς τὴν σάρκα ἀπὸ τὴν ἐνασχόλησί της μὲ τὴν ἡδονή, ἡ ὁποία δὲν ἔχει λόγο ὑπάρξεως κατατεθειμένο στὸ κατὰ φύσιν εἶναι της, καὶ γι᾽ αὐτὸ αὐτὴ ἡ ἡδονὴ ἀπαξιώνει τὸ κατὰ φύσιν.

[2] Ἡ ἀλήθεια αὐτὴ εἶναι Βιβλικὴ καὶ μαρτυρεῖται κατ᾽ ἐπανάληψιν ἀπὸ τὸν Χριστὸ μὲ τὴν χαρακτηριστικὴ διατύπωσι: «ἡ πίστις σου σέσωκέ σε»! Πράγματι ὁ σκοπὸς τῆς πίστεως δὲν εἶναι θεωρητικός, ἀλλὰ κατ᾽ ἐξοχὴν πρακτικός, καὶ ἀφορᾷ τὴν σωτηρία μὲ κυριαρχικὸ καὶ «καθολικὸ» νόημα καὶ περιεχόμενο, τὸ ὁποῖο καταφάσκει στὸ καθ᾽ ἑαυτὸ εἶναι τοῦ ἀνθρώπου – τὸ κατ᾽ εἰκόνα – ἀφοῦ τοῦ παρέχει δυναμικὰ τὸ καθ᾽ ὁμοίωσιν. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἡ ζωντανὴ πίστι, ποὺ ἀξιώνει ὁ Θεὸς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους δὲν ὑπολείπεται σὲ τίποτα, προκειμένου ὁ Θεὸς νὰ παράσχῃ τὴν πληρότητα τῆς σωτηρίας σ᾽ αὐτούς. Βέβαια, ὡς πίστι νοεῖται ἐδῶ ἡ ὀρθὴ καὶ ζωντανὴ πίστι, ἡ ὁποία αὐτονοήτως εἶναι καὶ ἔμπρακτη, δι᾽ ἀγάπης, δηλαδή, ἐνεργουμένη.

[3] «Ἀεικίνητος στάσις» λέγεται ἡ αἰωνία καὶ ἀκόρεστος ἀπόλαυσι τῆς ἀκτίστου καὶ θεοποιοῦ Χάριτος τοῦ Θεοῦ. Λέγεται «στάσι», ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει ἄλλη πραγματικότητα, ἐκτὸς τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὴν ὁποία εἶναι δυνατὸν νὰ φθάσῃ ὁ θεούμενος ἄνθρωπος. Λέγεται ὅμως καὶ «ἀεικί-

νητος» αὐτὴ ἡ «στάσι» – βαθμίδα, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι πράγματι ἀδιάστατος (ἄπειρος), ὡς ἄκτιστος, ὁπότε ὁ θεούμενος, κατὰ τὴν πατερικὴ παράδοσι, δὲν μένει νὰ ἀπολαμβάνῃ τὸν Θεὸ στατικῶς, ἀλλὰ εἶναι διαρκῶς κινούμενος πρὸς Αὐτόν, γιὰ περισσότερη μέθεξί Του, μεταμορφούμενος ἀλήκτως (χωρὶς τέλος) «ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν». Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀσύλληπτη ἀπὸ τὸν κτιστὸ ἀνθρώπινο νοῦ μεγαλοδωρεὰ τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ὅμως παρέχεται μόνο ἐν Χριστῷ, διὰ τῆς Ἐκκλησίας.

4 Ἡ «κατ᾽ ἐνέργειαν ταυτότης», εἶναι ἡ χαρισματικὴ ἐκείνη ὁμοιότητα τῶν πιστῶν, οἱ ὁποῖοι μετέχουν στὸ Θεό, κατὰ τὴν «ὑφειμένη» Θεότητά Του, δηλαδή, κατὰ τὴν ἄκτιστη θεία ἐνέργειά Του, καὶ εἰδικώτερα κατὰ τὴν θεοποιὸ Χάρι Του. Μετέχοντας οἱ θεούμενοι πιστοὶ στὴν θεοποιὸ ἐνέργεια τῆς ἀκτίστου Χάριτος, ἀποκτοῦν ὁμοιότητα μὲ τὸν Θεό, σὲ βαθμὸ ταυτότητας. Καὶ τοῦτο, γιατὶ ἡ ὁμοιότητα τοῦ θεουμένου πιστοῦ εἶναι αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἴδια ἰδιότητα τοῦ Θεοῦ καὶ συγκεκριμένα τῆς ἀκτίστου Χάριτός Του, τὴν ὁποία ὁ πιστὸς οἰκειώνεται χαρισματικῶς, ἐνῶ ἡ ἰδιότητα αὐτὴ ὑφίσταται στὸν Θεὸ φυσικῶς.

5 Στὰ ἔσχατα, ὁ Θεός, κατὰ τὴν ἄκτιστη θεία Χάρι καὶ ἐνέργειά Του, θὰ ἑνωθῇ μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ ἐμπειρία ὅμως ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἕνωσι θὰ εἶναι ἀνάλογη μὲ τὴν δεκτικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι, ὁ κεκαθαρμένος ἀπὸ τὴν ἀκαθαρσία τῶν παθῶν του θὰ μετέχῃ στὴν θεοποιὸ Χάρι, μεταμορφούμενος διαρκῶς, «ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν», ἐνῶ ὁ ἐμπαθὴς καὶ ἀκάθαρτος θὰ βιώνῃ τὴν ἴδια θεοποιὸ Χάρι ὡς πῦρ τῆς κολάσεώς Του. Αὐτὴ ἡ ἐπώδυνη βίωσι χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν Πατερικὴ Θεολογία καὶ ὡς ἀμεθεξία τοῦ Θεοῦ ἢ ὡς ἄκρα ἀκοινωνησία.

6 Ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὴν μέθεξι τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία μᾶς παρέχεται ὡς φανέρωσι τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὁποίου λαμβάνομε πεῖρα, «ἐν πάσῃ αἰσθήσει», ἡ ὁποία, ὅμως, ὡς ἐμπειρία τοῦ ἀκτίστου ὑπερβαίνει ὄχι μόνο κάθε ἐμπειρία τῶν αἰσθήσεων τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ κάθε ἐμπειρία τοῦ νοός του, σὲ σχέσι μὲ τὰ νοούμενα. Στὴν πραγματικότητα, ἡ ἐμπειρία αὐτὴ εἶναι «ὑπὲρ αἴσθησιν» καὶ «ὑπὲρ νοῦν», ἀλλὰ καὶ «ἐν πάσῃ αἰσθήσει», μὲ τὴν ἔννοια ὅτι τόσο οἱ αἰσθήσεις, ὅσο καὶ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, ἐμπλουτίζονται μὲ τὴν ἄκτιστη Θεότητα τοῦ Θεοῦ πραγματικὰ καὶ χαρισματικά, χωρὶς ὁ ἄνθρωπος νὰ συγχέεται μὲ τὸν Θεό, ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ χάνῃ κάτι ἀπὸ τὰ ὀντολογικὰ γνωρίσματα τῆς ψυχοσωματικῆς ὑπάρξεώς του. Δηλαδή, ὁ ἄνθρωπος ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ καθ᾽ ὅλα ἄνθρωπος.

7 Τὸ «παρὰ φύσιν», γενικώτερα, ἔχει τὴν ἀφετηρία του στὴν «ἐκ σκοτώσεως» ἄγνοια καὶ κατ᾽ ἐπέκτασιν στὴν μὴ ὀρθὴ – ἔλλογη ἀξιοποίησι τῶν λόγων τῶν ὄντων. Ἡ ἀπεξάρτησι καὶ αὐτονόμησι ὅμως τῶν πραγμάτων ἀπὸ τὸν «λόγο» τῆς φύσεώς τους σημαίνει στὴν πρᾶξι ἀπαξίωσι καὶ διάψευσι τοῦ «κατὰ φύσιν εἶναι» ὅλων τῶν πραγμάτων καὶ ἐκτροπή τους στὴν «παρὰ φύσιν» χρῆσι τους ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Μιὰ τέτοια, ὅμως, παρα-χρῆσι παραγνωρίζει τὶς «προδιαγραφὲς» τῆς φύσεως, τὶς ὁποῖες κατέθεσε σ᾽ αὐτὴν ὁ Δημιουργός της, ὁπότε – ἔμμεσα πλὴν σαφῶς – ἡ παράχρησι τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ἀνάγεται, ὡς ἁμάρτημα, στὸν ἴδιο τὸν Δημιουργὸ καὶ μόνο Κύριό της. Τὸ «παρὰ φύσιν» δηλαδὴ ἀποτελεῖ τὴν διάψευσι τῶν προδιαγραφῶν τοῦ «καλῶς λίαν» «εἶναι» ὅλων τῶν πραγμάτων τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ μποροῦσε νοηματικῶς νὰ ταυτισθῇ μὲ τὸ «φεῦ εἶναι», ὅταν τὸ «παρὰ φύσιν» ἀναφερθῇ κατ᾽ ἐξοχὴν στὸν ἄνθρωπο.

8 «Ἕξι» τῆς φύσεως εἶναι ἡ παγιωμένη κατάστασί της. Ἀνθρωπολογικῶς, σημαίνει τὴν μόνιμη πλέον συμπεριφορὰ τοῦ ἀνθρώπου ὡς πρὸς κάτι ποὺ προσδιορίζει τὴν φύσι του. Μετὰ τὴν πτῶσι, ἡ «καλὴ λίαν» ἀνθρωπίνη φύσι ἀσθένησε ὀντολογικῶς, ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας. Ἔτσι ἡ ὁποιαδήποτε συμπεριφορὰ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τῶν ἀνθρώπων ἐμποτίσθηκε ἀπὸ τὴν ἀρρώστια τῆς σύνολης ἀνθρώπινης φύσεώς τους. Κανεὶς ἄνθρωπος δὲν μποροῦσε νὰ ξεφύγῃ πλέον ἀπὸ τὶς δυσμενέστατες συνέπειες τῆς πτώσεως. Ἡ ἀνθρωπίνη φύσι ἀπέκτησε «ἕξεις», οἱ ὁποῖες δὲν προσδιορίζονταν ἀπὸ τὸ πρωτόκτιστο εἶναι της. Μόνον μετὰ τὴν ἐνανθρώπησι τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τὸ σωτηριῶδες ἔργο Του, ἀπελευθερώθηκε ἡ ἀνθρωπίνη φύσι ἀπὸ τὶς παρὰ – φύσιν «ἕξεις» της καὶ ἐκλαμπρύνθηκε ἡ ψυχοσωματικὴ ὕπαρξι τοῦ ἀνθρώπου. Στὸ ἑξῆς, ὅσοι ἐντάσσονται στὸ μυστηριακὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὴν Ἐκκλησία, ἔχουν ὄχι ἁπλῶς ἀνακαινισμένες τὶς κατὰ φύσιν «ἕξεις», ἀλλὰ καὶ ἐμπλουτισμένες μὲ τὸ θεῖον κάλλος, μὲ τὴν ἄκτιστη θεοποιὸ Χάρι, διὰ τῆς ὁποίας ἡ ἀνθρωπίνη φύσι ὑπερβαίνει χαρισματικῶς τὰ κατὰ φύσιν ὅριά της καὶ περνᾶ στὸ στάδιο τῆς ἄληκτης καὶ διαρκῶς αὐξανόμενης θεώσεώς της.

9 Ἡ «δικαιοσύνη» νοούμενη ὡς σύνολη ἀρετὴ ἢ εὐσέβεια, μακαρίζεται ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Χριστὸ στὴν *Ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὁμιλία Του*, ὅταν μάλιστα συνοδεύεται ἀπὸ τὴν ἀποδοκιμασία τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπὸ τὴν κακοπάθεια τῶν διώξεων: «Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» (*Ματθ.* 5, 10). Ἄλλωστε, ἀ-

ποτελεῖ πνευματικὴ νομοτέλεια ἡ δίωξι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν νὰ βιώσουν μὲ εὐαγγελικὴ συνέπεια τὴν εὐσέβεια τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ. «Πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διωχθήσονται» (*Β' Τιμοθ.* 3, 12), σημειώνει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Ἡ ἐν Χριστῷ ἀρετὴ ὡς μίμησι Χριστοῦ, ἔχει ὡς τίμημα τὴν κακοπάθεια, τὴν ὁποία ὀφείλομε νὰ δεχώμαστε, ὅπως ὁ Χριστός, μὲ ὑπομονὴ καὶ πραότητα. Ἂν ὁ Χριστὸς κατεδίκασε τὴν ἁμαρτία μὲ τὸν ἄδικο καὶ ἐπονείδιστο θάνατό Του γιὰ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ὁ πιστὸς ὀφείλει νὰ μιμῆται τὸν Κύριό Του, καταδικάζοντας κι αὐτὸς τὴν ἁμαρτία, μὲ τὸ νὰ ὑπομένῃ, πρόθυμα, ὡς ἀγαθός, τό τίμημα τῆς δικαιοσύνης.

10 Ὁ διαχωρισμὸς τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὴν Μέλλουσα Κρίσι δὲν θὰ γίνῃ μὲ κτιστὰ ἀνθρώπινα κριτήρια. Τὰ κριτήρια τοῦ Θεοῦ ἔχουν ἄκτιστο χαρακτῆρα καὶ λαμβάνουν ὑπ᾽ ὄψιν ὅλα τὰ ἀνθρώπινα δεδομένα, τὰ ὁποῖα ἀξιολογοῦνται ἀπὸ τὸν μόνο Κριτὴ ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ποὺ εἶναι ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Ἄλλωστε, ἡ ὅποια σχέσι τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ μὲ τὸν ἄνθρωπο, χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν Πατερικὴ Θεολογία ὡς «ἄσχετη σχέσι». Τοῦτο σημαίνει, ὅτι αὐτὴ ἡ σχέσι εἶναι ἄκτιστη καὶ γνωστὴ στὸν ἄνθρωπο τόσο μόνο, ὅσο αὐτὴ ἡ σχέσι ἔχει ἀποκαλυφθῆ σ᾽ αὐτόν. Κατὰ συνέπεια, ὁ διαχωρισμὸς τῶν ἀνθρώπων καὶ ὁ βαθμὸς μεθέξεως τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπολύτως γνωστὸς μόνο στὸν Θεό.

11 Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος δημιουργημένος «κατ᾽ εἰκόνα» καὶ «καθ᾽ ὁμοίωσιν» Θεοῦ ἔχει, στὸ πλαίσιο τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τοῦ Βαπτίσματος, ἐκλαμπρυσμένο τὸ κατ᾽ εἰκόνα. Ἔτσι, ἔχει ἤδη μέσα του τὸν «λόγο» τοῦ «εὖ εἶναι», ὡς προσφορὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς Ἐκκλησίας. Μὲ τὴν ἐλεύθερη καὶ ἀγαπητικὴ τήρησι τῶν ἐντολῶν, μπορεῖ νὰ διαφυλάσσῃ τὴν γνώμη τοῦ νοός του ἀντίστοιχη πρὸς τὴν ἀνακαινισμένη φύσι του καὶ ἔτσι μόνον μπορεῖ νὰ μετέχῃ στὴν θεία καὶ ἄκτιστη Ζωή, διὰ τῆς θεοποιοῦ ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

12 Τὸ «φεῦ εἶναι» ἀναφέρεται στὴν ὀντολογικοῦ χαρακτῆρα διάψευσι τοῦ εἶναι, καὶ εἰδικώτερα στὴν διάψευσι τοῦ σκοποῦ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου. Μὲ ἄλλα λόγια, ἀναφέρεται στὴν πρόγευσι τῆς κολάσεως κατὰ τὴν παροῦσα ζωή, ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν θὰ ἀνταποκριθοῦν στὸν «λόγο» τῆς φύσεώς τους, στὶς «προδιαγραφές», θὰ λέγαμε σήμερα, τοῦ εἶναι τους.

Τὸ «ἀεὶ φεῦ εἶναι» ἀναφέρεται στὴν μέλλουσα καὶ αἰώνια βίωσι τῆς διαψεύσεως τοῦ σκοποῦ ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία νοεῖται ὡς ἄληκτη ἀμεθεξία τοῦ Θεοῦ. Ὅπως ὅλα τὰ δημιουργήματα, δηλα-

δή, ἔτσι καὶ ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὸν σκοπὸ τῆς ὑπάρξεώς του στὴν ἴδια τὴν φύσι του καὶ εἰδικώτερα στὸν «λόγο» τοῦ εἶναι του, τὸ ὁποῖο «εἶναι» συμπυκνώνεται στὸ «κατ᾽ εἰκόνα». Κατὰ συνέπεια, ἡ ὀρθὴ ἢ ἐσφαλμένη χρῆσι τοῦ «λόγου» τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου προσδιορίζει, ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτόν, τὸ «εὖ» ἢ τὸ «φεῦ εἶναι» στὴν παροῦσα ζωή, ἀλλὰ καὶ τὸ «ἀεὶ εὖ» ἢ «ἀεὶ φεῦ εἶναι» στὴν μέλλουσα ζωή, τὰ ὁποῖα νοοῦνται ἀντίστοιχα, ὡς αἰωνίως θεωμένη, ἢ ὡς αἰωνίως κολαζομένη ζωή.

13 Τοῦτο σημαίνει τὸν τρόπο τῆς ἑνώσεως τῶν δύο φύσεων – τῆς θείας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης – στὴν μία ὑπόστασι τοῦ Θεοῦ Λόγου. Οἱ δύο φύσεις διατηροῦν ἀκέραιες τὶς ἰδιότητές τους, πρᾶγμα, ποὺ σημαίνει ὅτι παραμένουν «ἄτρεπτες», δὲν «τρέπονται» δηλαδὴ σὲ κάτι ἄλλο ἐξερχόμενες ἀπὸ τὰ φυσικὰ ὅριά τους. Παράλληλα, παραμένουν καὶ «ἀσύγχυτες» μεταξύ τους, πρᾶγμα ποὺ σημαίνει ὅτι διατηροῦν ἀλώβητη τὴν ἰδιαιτερότητα ἢ ἑτερότητά τους. Ὅλα τὰ παραπάνω διασφαλίζονται δογματικῶς ἀπὸ τὸν Ὅρο (Δογματικὴ Ἀπόφασι) τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου στὴν Χαλκηδόνα. Ἡ δογματικὴ αὐτὴ ἀλήθεια ἀφορᾶ καίρια τὴν σωτηρία μας, ἐπειδὴ δυνάμει τῆς πραγματικῆς ἐνανθρωπήσεως οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἐντάσσονται στὸ μυστηριακὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὴν Ἐκκλησία, ὡς μέλη Του, ἑνώνονται χαρισματικῶς μὲ τὸν Θεὸ ἐν Χριστῷ «ἀτρέπτως» καὶ «ἀσυγχύτως», διατηρώντας αἰωνίως τὴν ἑτερότητα, ἰδιοπροσωπία τους καὶ ὅλα τὰ φυσικὰ ἰδιώματά τους, τὰ ὁποῖα ὅμως ἐμπλουτίζονται ἀκτίστως μὲ τὴν θεοποιὸ Χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἄλλωστε, ἔτσι μόνο πραγματοποιεῖται ἡ Ἀρχιερατικὴ Προσευχὴ τοῦ Χριστοῦ, ποὺ εἶναι καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου, «ἵνα πάντες ἓν ὦσι», διὰ τῆς ἀκτίστου θείας δόξης στὸ μυστηριακὸ σῶμα Του.

14 Ἡ θεία γνῶσι εἶναι ἔμφυτος στὸν ἄνθρωπο, ἐξ αἰτίας τῆς δημιουργίας του «κατ᾽ εἰκόνα» καὶ «καθ᾽ ὁμοίωσιν» Θεοῦ. Ἐπομένως τὰ θεμέλια τῆς θείας γνώσεως ἔχουν ὀντολογικὸ χαρακτῆρα καὶ ἀφοροῦν ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς ἀνθρώπους ὅλων τῶν ἐποχῶν. Αὐτός, ἄλλωστε, εἶναι καὶ ὁ θεμελιώδης ἀνθρωπολογικὸς λόγος, ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι θὰ κριθοῦν μὲ βάσι αὐτὴ τὴν ἔμφυτη κατάθεσι τῆς θείας γνώσεως στὸ μὴ δυνάμενο νὰ καταστραφῇ ἀπὸ τὴν ὁποιαδήποτε ἁμαρτία «κατ᾽ εἰκόνα», παρὰ τὴν συσκότισι ποὺ ἔχει ὑποστῆ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Στὴν προκειμένη συνάφεια τοῦ κειμένου, ὁ πονηρὸς ἐμφανίζεται νὰ λεηλατῇ, ὡς κλέπτης, τὴν ἔμφυτη θεία γνῶσι. Κατ᾽ ἀρχήν, αὐτὴ ἡ λεηλασία

δὲν γίνεται βίαια καὶ ἀναγκαστικά. Ἀπεναντίας, προϋποθέτει τὴν ἐλεύθερη συγκατάθεσι τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἐξαπατᾶται ἀπὸ τὸν πονηρό. Παρὰ ταῦτα, καὶ μετὰ τὴν λεηλασία τοῦ πονηροῦ, ὁ ἄνθρωπος, δυνάμει τοῦ μὴ κατεστραμμένου «κατ᾽ εἰκόνα», μπορεῖ νὰ στρέφεται πρὸς τὸν Θεό, νὰ ζητᾷ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιτυγχάνῃ, τὴν θεραπεία του.

15 Ὅταν ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, ἐξαπατώμενος ἀπὸ τὸν πονηρό, συμπράττῃ μ᾽ αὐτόν, σκοτίζεται ἀπὸ τὸ νοερὸ σκότος, τὸ ὁποῖο περιβάλλει τὸ πνεῦμα τοῦ σκότους (τὸν διάβολο), καὶ χάνει τὴν νοερὰ ὀπτικὴ ἱκανότητα, μὲ τὴν ὁποία εἶναι φυσικῶς ἐμπλουτισμένος, ὥστε νὰ βλέπῃ τοὺς «λόγους τῶν ὄντων», ἀναγόμενος στὴν «φυσικὴ θεωρία», καὶ δι᾽ αὐτῆς στὴν θεία γνῶσι. Ἔτσι, ὁ νοῦς περιορίζεται στὴν φαινομενολογία τῶν αἰσθητῶν καὶ ἀπατώμενος κατ᾽ ἐξακολούθησιν ἀπὸ τὸν πονηρό, φθάνει στὴν αὐτονόμησι, ἀντικειμενοποίησι καὶ εἰδωλοποίησι τῶν ὄντων, ὁπότε καταλήγει νὰ λατρεύῃ τὴν κτίσι, ἀντὶ τὸν Κτίστη.

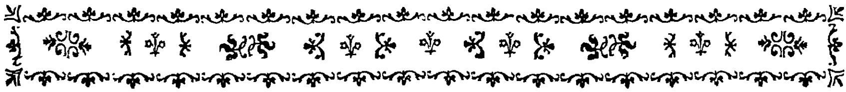
16 Ἡ σωστὴ ἑρμηνεία τῆς Ἁγίας Γραφῆς προϋποθέτει τὴν χωροχρονικὴ ἔνταξι τῶν λεγομένων καὶ τὴν νοηματική τους συνάφεια. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι θεόπνευστα εἶναι τὰ ὑποδηλούμενα διὰ τῶν λέξεων νοήματα (τὸ πνεῦμα τῶν λεγομένων) καὶ ὄχι οἱ λέξεις καὶ τὰ γράμματα καθ᾽ ἑαυτά.

17 Τὰ θεῖα χαρίσματα εἶναι πρωτογενῶς σὲ ὅλους τοὺς πιστούς, ὡς δωρεὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατὰ τὴν προσωπική τους Πεντηκοστή, ποὺ ἔγινε διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ Ἁγίου Χρίσματος. Ἡ ὅποια διαφοροποίησι τῆς φανερώσεώς τους ὀφείλεται στὸν βαθμὸ τῆς φιλοτιμίας τους, ποὺ ἐκφράζεται πρακτικῶς μὲ τὴν ἐλεύθερη καὶ ἀγαπητικὴ τήρησι τῶν θείων ἐντολῶν. Ἡ ἐντρύφησι στὴν μελέτη τῶν Ἁγίων Γραφῶν καὶ ἡ παγίωσι μίας πνευματικῆς καταστάσεως μὲ τὴν ἄσκησι τῶν ἀρετῶν, ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴν τήρησι τῶν ἐντολῶν, τροφοδοτοῦν τὸ φῶς τῆς γνώσεως τῶν ἁγιοπνευματικῶν χαρισμάτων.

18 Τοῦτο ἐκφράζει τὴν ἄριστη κατὰ Θεὸν ἱεραρχημένη σχέσι τῆς ψυχῆς μὲ τὸ σῶμα καὶ εἰδικώτερα τὴν σχέσι τοῦ ἡγεμονικοῦ τῆς ψυχῆς, δηλαδὴ τοῦ νοός, μὲ τὸ συμφυές του σῶμα. Μὲ βάσι τὴν ἱεραρχημένη αὐτὴ καὶ κατὰ φύσιν σχέσι, τὸ σῶμα, διατηρώντας τὴν ἰδιαιτερότητα τῆς φυσιολογίας του καὶ λειτουργώντας κατὰ τὸν «λόγο» τῆς ὑπάρξεώς του, ὑπηρετεῖ ἄριστα καὶ λειτουργικά, διὰ τῶν σωματικῶν ἀρετῶν, τὴν ὑπερκειμένη φυσιολογία τοῦ νοός, ὁπότε καὶ ἀναβαθμίζεται σὲ τέτοιο βαθμό, ὥστε νὰ διαβιβάζεται καὶ σ᾽ αὐτὸ ὁ ἐμπλουτισμὸς τοῦ νοὸς μὲ τὴν χαρισματικὴ παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τοῦτο γίνε-

ται, ὅταν ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, στὴν ἐν Χριστῷ πραγματικότητα τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν σχέσι εἰκόνας καὶ πρωτοτύπου, ἀνάγεται καὶ ἐξομοιώνεται χαρισματικῶς, ὡς ἐκλαμπρυσμένο πλέον κατ' εἰκόνα μὲ τὸ Ἁγιοτριαδικὸ Πρωτότυπό του, ἀνάλογα πάντοτε μὲ τὸν βαθμὸ ἀνταποκρίσεώς του πρὸς τὴν δωρηθεῖσα σ' αὐτὸν θεοποιὸ Χάρι.

[19] Ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὴν ἀσκητικὴ πρᾶξι τῶν πιστῶν, ἡ ὁποία εἶναι σύμφωνη μὲ τοὺς «λόγους» τῶν ὄντων, δηλαδή, μὲ τὶς πνευματικὲς «προδιαγραφὲς» τῶν πραγμάτων. Στὴν περίπτωσι αὐτὴ ὁ πιστός, ὄχι μόνον δὲν ἁμαρτάνει, ἐπειδὴ δὲν ἀστοχεῖ ὡς πρὸς τὸν σκοπὸ τῆς δημιουργίας τῶν διαφόρων ὄντων, ὁπότε δὲν κάνει παράχρησι τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ ὁδηγεῖται ἀπὸ τὴν «φυσικὴ θεωρία» τῶν «λόγων τῶν ὄντων» σὲ δοξολογικὴ καὶ εὐχαριστιακὴ θεώρησι τῆς σχέσεώς του πρὸς κάθε πρᾶγμα. Μέσα στὸ πνεῦμα αὐτὸ καὶ ὁ Ψαλμωδὸς σημειώνει, ὅτι: «οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλει τὸ στερέωμα» (*Ψαλμ.* 18, 1), ἀναγνωρίζοντας ἔτσι τὴν αἰτία καὶ τὸν σκοπὸ τῆς ὑπάρξεως τῆς κτίσεως. Εὔλογα, λοιπόν, κάθε πρᾶξι τοῦ πιστοῦ εἶναι «λελογισμένη», ὅταν προϋποθέτῃ τὴν συμφωνία της μὲ τὸν «λόγο» ὑπάρξεως τῶν πραγμάτων. Ἔτσι, ἡ πρᾶξι τοῦ πιστοῦ δὲν εἶναι «παρὰ - λόγον».

12

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΕΒΔΟΜΗ

α΄. Ὁ κατὰ φύσιν λόγος διὰ μέσων τῶν ἀρετῶν πρὸς τὸν νοῦν ἀνάγειν πέφυκε τὸν ἐπιμελούμενον πράξεως. Ὁ δὲ νοῦς πρὸς τὴν σοφίαν εἰσάγει διὰ θεωρίας τὸν ἐφιέμενον γνώσεως. Τὸ δὲ παράλογον πάθος, πρὸς τὴν αἴσθησιν πείθει καταφέρεσθαι τὸν ἀμελοῦντα τῶν ἐντολῶν, ἧς τὸ τέλος ἐστὶ τὸ πρὸς τὴν ἡδονὴν καθηλωθῆναι τὸν νοῦν.

β΄. Ἀρετὴν καλεῖ τὴν ἀπαθεστάτην καὶ παγίαν περὶ τὸ καλὸν ἕξιν, ἧς ἐφ᾿ ἑκάτερα καθέστηκεν οὐδέν, Θεοῦ φερούσης χαρακτῆρα ᾧ οὐδέν ἐστιν ἐναντίον. Αἰτία δὲ τῶν ἀρετῶν ἐστιν ὁ Θεός· τούτου δὲ ἡ κατ᾿ ἐνέργειαν γνῶσις, ἡ τοῦ κατ᾿ ἀλήθειαν ἐπεγνωκότος τὸν Θεὸν πρὸς τὸ Πνεῦμα κατὰ τὴν ἕξιν ἀλλοίωσις.

γ΄. Εἰ ὁ λόγος διώρισεν ὡς πέφυκεν ἑκάστου τὴν γένε-

1. Ἡ κατὰ φύσιν λογικὴ ἔχει ἐκ φύσεως τὸ ἰδίωμα νὰ ἀνυψώνῃ πρὸς τὸν νοῦ, διὰ μέσου τῶν ἀρετῶν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐπιμελεῖται τὴν πρακτικὴ ἀρετή. Ὁ δὲ νοῦς, διὰ τῆς θεωρίας, ὁδηγεῖ πρὸς τὴν Σοφία ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ τὴν [θεία] γνῶσι. Ἐνῶ τὸ παράλογο πάθος πείθει ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀμελεῖ τὶς ἐντολές, νὰ παρασύρεται πρὸς τὴν αἴσθησι, τῆς ὁποίας ἡ κατάληξι εἶναι τὸ νὰ προσηλωθῇ ὁ νοῦς στὴν ἡδονή.

2. Ἀρετὴ ὀνομάζει τὴν πλέον ἀπαθῆ καὶ μόνιμη πνευματικὴ κατάστασι, ὅσον ἀφορᾶ τὸ καλό, ἐναντίον τῆς ὁποίας [τῆς πνευματικῆς καταστάσεως] τίποτα ἀπὸ τὰ δύο [γνωρίσματα τῆς ἀρετῆς, δηλαδή, τῆς ἀπαθείας καὶ τῆς μονιμότητος] δὲν καθίσταται ἐνάντιο, διότι [ἡ ἀρετὴ] φέρει τὸν χαρακτῆρα [τὸ ἀποτύπωμα] τοῦ Θεοῦ, στὸν Ὁποῖο δὲν ὑπάρχει τίποτα ἐνάντιο. Αἰτία δὲ τῶν ἀρετῶν εἶναι ὁ Θεός· Αὐτοῦ [τοῦ Θεοῦ] ἡ κατὰ [θεία] ἐνέργεια γνῶσι [εἶναι] ἡ ἐν σχέσει πρὸς τὸ [Πανάγιον] Πνεῦμα ἀλλοίωσι, ὅσον ἀφορᾶ τὴν πνευματικὴ κατάστασι ἐκείνου, ὁ ὁποῖος γνωρίζει καλῶς, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ἀληθείας, τὸν Θεό.

3. Ἐὰν ὁ Λόγος προσδιόρισε τὴν γένεσι τοῦ καθενός, ὅπως ἐκ φύσεως εἶ-

σιν, οὐδὲν τῶν ὄντων ἑαυτῷ φυσικῶς ἢ ὑπερβέβηκεν, ἢ ὑποβέβηκεν. Οὐκοῦν ὅρος μὲν τῶν ὄντων ἐστὶν ἡ κατ᾽ ἔφεσιν τῆς αἰτίας ἐπίγνωσις· μέτρον δέ, ἡ ἐφικτὴ τοῖς οὖσι κατ᾽ ἐνέργειαν τῆς αἰτίας ἐκμίμησις· τὸ δὲ ὑπὲρ τὸν ὅρον φέρεσθαι, καὶ τὸ μέτρον τῶν κινουμένων τὴν ἔφεσιν, ἀνόνητον ποιεῖ τὸν δρόμον μὴ καταντώντων εἰς Θεόν, ἐν ᾧ ἡ κατ᾽ ἔφεσιν πάντων ἵσταται κίνησις, αὐθυπόστατον δεχομένη τέλος τοῦ Θεοῦ τὴν ἀπόλαυσιν· τὸ δὲ παρὰ τὸν ὅρον φέρεσθαι καὶ τὸ μέτρον τῶν κινουμένων τὴν ἔφεσιν, ἀνόνητον ποεῖ τὸν δρόμον, ἀντὶ Θεοῦ καταντώντων πρὸς τὴν αἴσθησιν, ἐν ᾗ καθ᾽ ἡδονὴν βέβηκεν ἡ τῶν παθῶν ἀνυπόστατος ἀπόλαυσις.

δ΄. Ὁ πρὸς τὴν αἰτίαν τῶν ὄντων ἀσχέτως ἀναταθεὶς νοῦς, ἀγνοήσει παντελῶς, μηδένα θεωρῶν λόγον ἐν τῷ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν ὑπὲρ πάντα λόγον ὄντι κατ᾽ οὐσίαν Θεῷ· πρὸς ὃν ἀπὸ τῶν ὄντων ἁπάντων συσταλείς, οὐδένα τῶν ἀφ᾽ ὧν ἀπέστη

ναι, κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα οὔτε ὑπερέχει οὔτε ὑστερεῖ ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἑαυτό του. Ἐπομένως, ὅρος μὲν τῶν ὄντων [ὀντολογικὴ συνθήκη] εἶναι ἡ ἐπίγνωσι τῆς Αἰτίας [τους] ἀναλόγως τῆς ἐφέσεώς [τους]· μέτρο δὲ [εἶναι] ἡ κατὰ [θεία] ἐνέργεια, ἀκριβὴς μίμησι τῆς Αἰτίας [τους], [ὅσο εἶναι] ἐφικτὴ γιὰ τὰ ὄντα· ἐνῶ ἡ κατεύθυνσι ἐκείνων, τὰ ὁποῖα θέτουν σὲ κίνησι τὴν ἔφεσί [τους] ὑπεράνω τοῦ ὅρου καὶ τοῦ μέτρου [τους], κάνει τὴν πορεία [τους] ἀνωφελῆ, διότι δὲν καταλήγουν στὸν Θεό, στὸν Ὁποῖο σταματᾶ ἡ κατ᾽ ἔφεσιν [ἡ ἐπιθυμητικὴ] κίνησι ὅλων [τῶν ὄντων], ἡ ὁποία [κίνησι] δέχεται ὡς αὐθυπόστατο τέλος τὴν ἀπόλαυσι τοῦ Θεοῦ. Ἡ δὲ κατεύθυνσι ἐκείνων, τὰ ὁποῖα θέτουν σὲ κίνησι τὴν ἔφεσί [τους] ἐκτὸς τοῦ ὅρου καὶ τοῦ μέτρου [τους], καθιστᾶ τὴν πορεία [τους] ἀνωφελῆ, διότι καταλήγουν, ἀντὶ στὸν Θεό, στὴν αἴσθησι, μέσα στὴν ὁποία, διὰ τῆς ἡδονῆς, ἔχει εἰσχωρήσει ἡ ἀνυπόστατη ἀπόλαυσι τῶν παθῶν.

4. Ἐκεῖνος ὁ νοῦς, ὁ ὁποῖος ἐπεξετάθη «ἀσχέτως»[1] πρὸς τὴν Αἰτία τῶν ὄντων, [δηλαδὴ πρὸς τὸν Θεό], δὲν θὰ λάβη ὑπ᾽ ὄψιν του ἐντελῶς καμία γνῶσι [τῶν λόγων τῶν ὄντων], διότι δὲν θὰ βλέπη κανέναν λόγο στὸν Θεὸ [ἐπειδὴ ἤδη ἔφθασε σ᾽ Αὐτόν], ὁ Ὁποῖος κατὰ τὴν οὐσία [Του], ἐν σχέσει πρὸς κάθε αἰτία, εἶναι, ὑπεράνω κάθε λόγου. Ὅταν [ἑπομένως ὁ νοῦς] συμμαζευθῆ ἀπὸ ὅλα τὰ ὄντα πρὸς Ἐκεῖνον, τὸν Ὁποῖο [ἔφθασε], δὲν ἀναγνωρίζει [πλέον] κανένα λόγο [ἐκείνων τῶν ὄντων], ἀπὸ τὰ

λόγον ἐπίσταται, μόνον τὸν πρὸς ὃν γέγονε κατὰ χάριν ἀνερμηνεύτως θεώμενος. Καὶ γὰρ καὶ τοὺς τῶν ἀσωμάτων ἀφίησι λόγους, ὁ πρὸς τὸν Θεὸν ἀναδραμὼν κατ᾽ ἔκστασιν νοῦς. Οὐ γὰρ πέφυκέ τι Θεῷ τῶν μετὰ Θεόν, ἅμα συγκατοπτεύεσθαι.

ε΄. Ἐπάρατον ὄντως πάθος ὁ τύφος, καὶ ἐκ δύο κακῶν κατὰ σύνθεσιν συνιστάμενον, ὑπερηφανίας, φημί, καὶ κενοδοξίας· ὧν ἡ μὲν ὑπερηφανία, τὴν αἰτίαν ἀρνεῖται τῆς ἀρετῆς, καὶ τῆς φύσεως· ἡ δὲ κενοδοξία, τήν τε φύσιν, καὶ αὐτὴν νόθον τὴν ἀρετὴν καθίστησιν. Οὐδὲν γὰρ τῷ ὑπερηφάνῳ κατὰ Θεὸν διαπράττεται· καὶ οὐδὲν τῷ κενοδόξῳ κατὰ φύσιν προέρχεται.

ϛ΄. Ὑπερηφανίας ἴδιον, τὸ ἀρνεῖσθαι τὸν Θεὸν ἀρετῆς εἶναι γενέτην, καὶ φύσεως· κενοδοξίας δέ, τὸ μερίζειν τὴν φύσιν πρὸς ὕφεσιν· ὧν ὁ τύφος εἶναι γέννημα πέφυκεν, ἕξις κακίας ὑπάρχων σύνθετος, Θεοῦ ἄρνησιν ἑκούσιον ἔχουσα, καὶ τῆς κατὰ φύσιν ἰσοτιμίας ἄγνοιαν.

ὁποῖα ἀπομακρύνθηκε, διότι βλέπει μόνο Ἐκεῖνον στὸν Ὁποῖο κατὰ Χάριν ἔχει φθάσει μὲ τρόπο ἀνερμήνευτο. Διότι ἀκόμη καὶ τοὺς λόγους τῶν ἀσωμάτων [δυνάμεων] ἐγκαταλείπει ἐκεῖνος ὁ νοῦς, ὁ ὁποῖος δι᾽ ἐκστάσεως ἀνυψώθηκε πρὸς τὸν Θεό. Ἐπειδὴ ἐκ φύσεως δὲν εἶναι δυνατὸν κάτι ἀπὸ τὰ μετὰ τὸν Θεὸ νὰ συνθεωρῆται ταυτοχρόνως μὲ τὸν Θεό.

5. Καταραμένο ὄντως πάθος ἡ ἀλαζονεία, καὶ τὸ ὁποῖο συνίσταται ἀπὸ τὴν σύνθεσι δύο κακῶν, τῆς ὑπερηφανίας, λέγω, καὶ τῆς κενοδοξίας· ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἡ μὲν ὑπερηφάνια ἀρνεῖται τὴν Αἰτία τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς φύσεως· ἡ δὲ κενοδοξία καθιστᾶ νόθο καὶ τὴν φύσι καὶ αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν ἀρετή. Διότι τίποτα δὲν διαπράττεται ἀπὸ τὸν ὑπερήφανο κατὰ Θεόν· καὶ τίποτα ἀπὸ τὸν κενόδοξο δὲν γεννᾶται κατὰ φύσιν.

6. Ἴδιον τῆς ὑπερηφανίας [εἶναι] τὸ νὰ ἀρνῆται, ὅτι γεννήτορας τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς φύσεως εἶναι ὁ Θεός· καὶ [ἴδιον] τῆς κενοδοξίας [εἶναι] τὸ νὰ διαχωρίζῃ τὴν [ἀνθρώπινη] φύσι σὲ μέρη μὲ σκοπὸ τὴν ὑποβάθμισί [της στὰ πρόσωπα τῶν ἀνθρώπων]. Αὐτῶν, [δηλαδὴ τῆς ὑπερηφανίας καὶ τῆς κενοδοξίας] εἶναι καρπός, φυσικῷ τῷ τρόπῳ, ἡ ἀλαζονεία, ἡ ὁποία συνιστᾶ σύνθετη πνευματικὴ κατάστασι κακίας, ποὺ περιλαμβάνει ἑκούσιο ἄρνησι τοῦ Θεοῦ καὶ ἀγνωσία τῆς ἰσοτιμίας ἔναντι τῆς φύσεως.

ζ΄. Ὑπερηφανίας καὶ κενοδοξίας μεῖξις ὁ τύφος καθέστηκεν· πρὸς μὲν τὸν Θεὸν ἔχων τὴν καταφρόνησιν, καθ' ἣν πέφυκε βλασφήμως διαβάλλειν τὴν πρόνοιαν· πρὸς δὲ τὴν φύσιν κεκτημένος τὴν ἀλλοτρίωσιν, καθ' ἣν πάντα τὰ τῆς φύσεως παρὰ τὴν φύσιν μεταχειρίζεται, τῷ κατὰ παράχρησιν τρόπῳ, τὴν τῆς φύσεως παραφθείρων εὐπρέπειαν.

η΄. Τὸ πνεῦμα τοῦ καύσωνος[1], οὐ μόνον τοὺς πειρασμούς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ Θεοῦ τὴν ἀφαιρουμένην τῶν Ἰουδαίων τὴν τῶν θείων χαρισμάτων χορηγίαν δηλοῖ. Ἡ δὲ διὰ πνεύματος ἀγχιστία, σαρκὸς μὲν λύει τὴν σχέσιν τῆς προαιρέσεως, Θεῷ δὲ προσδραμεῖν[α΄] [recte: προσδεσμεῖ] κατὰ πόθον προσηλωθεῖσαν.

θ΄. Ὁ μὲν φυσικὸς νόμος, ὅταν οὐκ ἔχῃ πλεονεκτοῦσαν τὸν λόγον τὴν αἴσθησιν, ἀδιδάκτως ἀσπάζεσθαι πάντας πείθει τὸ συγγενὲς καὶ ὁμόφυλον, αὐτὴν ἔχοντας τὴν φύσιν τῆς τῶν δεομένων ἐπικουρίας διδάσκαλον, κἀκεῖνο βούλεσθαι πᾶσιν ἅπαντας, ὅπερ

7. Ἡ ἀλαζονεία εἶναι ἀνάμειξι τῆς ὑπερηφανίας καὶ τῆς κενοδοξίας, διότι ἐκφράζει καταφρόνησι πρὸς τὸν Θεό, διὰ τῆς ὁποίας ἔχει ἐκ φύσεως τὸ ἰδίωμα νὰ διαβάλλῃ βλασφήμως τὴν [θεία] Πρόνοια· ἐνῶ ἔχει ἔναντι τῆς φύσεως ἀλλοτρίωσι [δηλαδὴ ἔχει διαστραφῆ], ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας ὅλα τὰ τῆς φύσεως [τὰ] μεταχειρίζεται ἀντίθετα πρὸς τὴν φύσι, ἀλλοιώνοντας τὴν εὐπρέπεια τῆς φύσεως μὲ τὸν τρόπο τῆς κακῆς χρήσεως.

8. Ὁ καυστικὸς ἄνεμος ὑποδηλώνει ὄχι μόνο τοὺς πειρασμούς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐγκατάλειψι τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἀποστερεῖ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους τὴν δωρεὰ τῶν θείων χαρισμάτων. Ἡ δὲ πνευματικὴ συγγένεια ἀφ' ἑνὸς ἀποδεσμεύει τὴν σχέσι τῆς προαιρέσεως ἀπὸ τὴν σάρκα, ἀφ' ἑτέρου δέ, ὅταν [αὐτὴ] στερεωθῇ διὰ τοῦ πόθου, [τὴν] προσδένει στὸν Θεό.

9. Ὁ μὲν φυσικὸς νόμος, ὅταν δὲν ὑπερισχύῃ ἡ αἴσθησι ἔναντι τοῦ λόγου, πείθει ὅλους, χωρὶς διδασκαλία, νὰ ἐναγκαλισθοῦν τὸ συγγενὲς καὶ ὁμόφυλο [τῶν ἄλλων ἀνθρώπων], ἐπειδὴ ἔχουν αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν φύσι διδάσκαλο γιὰ τὴν βοήθεια τῶν στερουμένων καὶ ἐκεῖνο ἀκριβῶς νὰ θέλουν ὅλοι γιὰ ὅλους, τὸ ὁποῖο

ἕκαστος ἑαυτῷ παρὰ τῶν ἄλλων γινόμενον εἶναι δοκεῖ καταθύμιον. Καὶ τοῦτο διδάσκων ὁ Κύριος, φησίν· ὅσα θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, ὁμοίως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς[2].

ι΄. Ἔργον εἶναι τοῦ φυσικοῦ νόμου, φησί, τὴν γνωμικὴν πάντων πρὸς πάντας ὁμόθυμον σχέσιν. Ἐφ᾽ ὧν γὰρ ἡ φύσις λόγῳ βραβεύεται, τούτων μία πέφυκεν ἡ διάθεσις· ὧν δὲ διάθεσις ἡ αὐτή, καὶ ὁ κατ᾽ ἦθος τρόπος, καὶ ὁ τοῦ βίου δρόμος εἷς ὑπάρχειν προδήλως πέφυκεν· ὧν δὲ τρόπος ἠθῶν, καὶ βίου δρόμος ἐστὶν ὁ αὐτός, εἷς δηλονότι καὶ ὁ αὐτὸς κατὰ τὴν γνώμην τῆς πρὸς ἀλλήλους σχέσεως ὑπάρχει δεσμός, κατὰ μίαν γνώμην ἄγων τοὺς πάντας πρὸς τὸν ἕνα λόγον τῆς φύσεως· ἐν ᾧ παντελῶς οὐκ ἔστιν ἡ νῦν κρατοῦσα τῆς φύσεως διὰ τῆς φιλαυτίας διαίρεσις. Ὁ δὲ γραπτὸς νόμος, φόβῳ τῶν ἐπιτιμίων ἐπέχων τὰς ἀτάκτους τῶν ἀφρονεστέρων ὁρμάς, ἐθίζει διδάσκων πρὸς μόνην αὐτοὺς ὁρᾷν τὴν τοῦ ἴσου

ὁ καθένας θεωρεῖ γιὰ τὸν ἑαυτό του, ὅτι εἶναι ἀρεστό νὰ [τοῦ] γίνεται ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Καὶ ὁ Κύριος αὐτὸ λέγει, ὅταν διδάσκῃ: «ὅσα θέλετε νὰ κάνουν σὲ σᾶς οἱ ἄνθρωποι, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἐσεῖς νὰ κάνετε σ᾽ αὐτούς».

10. Ἔργο τοῦ φυσικοῦ νόμου, λέγει, ὅτι εἶναι ἡ σύμφωνη σχέσι ὡς πρὸς τὴν γνώμη ὅλων πρὸς ὅλους. Διότι πάνω σ᾽ ἐκεῖνα, στὰ ὁποῖα ἡ φύσι ἐπιστατεῖ μὲ λόγο, αὐτῶν ἡ διάθεσι [ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασι], φυσικῷ τῷ τρόπῳ, εἶναι μία· καὶ ἐκείνων, τῶν ὁποίων ἡ διάθεσι [εἶναι] ἡ ἴδια καὶ ὁ ἠθικὸς τρόπος καὶ ἡ πορεία τῆς ζωῆς προφανῶς ἐκ φύσεως εἶναι ἕνας· ἐκείνων δὲ τῶν ὁποίων ὁ τρόπος τῶν ἠθῶν καὶ ἡ πορεία τῆς ζωῆς εἶναι ὁ ἴδιος, ἕνας βεβαίως καὶ ὁ αὐτὸς εἶναι ὁ δεσμός τῆς σχέσεως τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸν ἄλλο ὡς πρὸς τὴν γνώμη, ὁ ὁποῖος ὁδηγεῖ ὅλους σύμφωνα μὲ μία γνώμη πρὸς τὸν ἕνα Λόγο τῆς φύσεως· στὸν ὁποῖο παντελῶς δὲν ὑπάρχει ἡ διὰ τῆς φιλαυτίας διαίρεσι τῆς φύσεως, ἡ ὁποία τώρα ἐπικρατεῖ. Ὁ δὲ γραπτὸς νόμος ἐμποδίζοντας μὲ τὸν φόβο τῶν ἐπιτιμίων τὶς ἄτακτες ὁρμὲς τῶν πλέον ἀφρόνων τοὺς συνηθίζει, ἀφοῦ [τοὺς] διδάσκῃ, νὰ βλέπουν μόνο πρὸς τὴν ἀπονομὴ τοῦ

διανομήν, καθ' ἣν τῆς δικαιοσύνης τὸ κράτος, χρόνῳ βεβαιωθέν, εἰς φύσιν μεθίσταται, ποιοῦν τὸν μὲν φόβον διάθεσιν, ἠρέμα κατὰ μικρὸν τῇ περὶ τὸ καλὸν γνώμῃ συγκρατυνομένην· ἕξιν δὲ τὴν συνήθειαν, τῇ λήθῃ τῶν προτέρων καθαιρομένην, καὶ τὸ φιλάλληλον ἑαυτῇ συναποτίκτουσαν.

ια΄. Ὁ γραπτὸς νόμος (φησί), κωλύων φόβῳ τὴν ἀδικίαν, ἐθίζει πρὸς τὸ δίκαιον· χρόνῳ δὲ τὸ ἔθος ποιεῖ διάθεσιν φιλοδίκαιον, ὑφ' ἧς παγία πρὸς τὸ καλὸν ἕξις ἐπιγίνεται, λήθην προλαβούσης πονηρίας ἐπάγουσα.

ιβ΄. Ὁ δὲ τῆς χάριτος νόμος, αὐτὸν ἀμέσως διδάσκει τοὺς ἀγομένους μιμεῖσθαι τὸν Θεόν, ὃς τοσοῦτον ὑπὲρ ἑαυτὸν ἡμᾶς, εἰ θέμις εἰπεῖν, καὶ ταῦτα διὰ τὴν ἁμαρτίαν ὄντας ἐχθρούς, ἠγάπησεν, ὥστε καὶ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς οὐσίαν ἐλθεῖν ἀτρέπτως, ὑπὲρ πᾶσαν οὐσίαν ὄντα· καὶ φύσιν ὑπερουσίως καταδέξασθαι, καὶ ἄνθρωπον γενέσθαι, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἕνα χρηματίσαι βούλεσθαι, καὶ τὴν ἡμετέ-

δικαίου, κατὰ τὴν ὁποία ἡ δύναμι τῆς δικαιοσύνης, ἀφοῦ σὺν τῷ χρόνῳ ἑδραιωθῆ, μεταβάλλεται σὲ φύσι [σὲ φυσικὴ κατάστασι], κάνοντας τὸν μὲν φόβο διάθεσι, ἡ ὁποία σιγὰ σιγά, λίγο λίγο ἰσχυροποιεῖται μαζὶ μὲ τὴν σχετικὴ πρὸς τὸ καλὸ γνώμη· τὴν δὲ συνήθεια [κάνοντας] σταθερὴ πνευματικὴ κατάστασι, ἡ ὁποία καθαίρεται μὲ τὴν λήθη ἀπὸ τὰ προηγούμενα καὶ γεννᾷ μαζὶ μὲ τὴν ἴδια τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον.

11. Ὁ γραπτὸς νόμος (λέγει) ἐθίζει [σὺν τῷ χρόνῳ] πρὸς τὸ δίκαιο, ἐμποδίζοντας μὲ τὸν φόβο τὴν ἀδικία. Μὲ τὸν χρόνο δὲ ἡ συνήθεια κάνει τὴν διάθεσι φιλοδίκαιη, ἀπὸ τὴν ὁποία προκύπτει σταθερὴ πνευματικὴ κατάστασι, ὅσον ἀφορᾶ τὸ καλό, ποὺ ἐπιφέρει τὴν λήθη τῆς προηγουμένης πονηρίας.

12. Ὁ δὲ νόμος τῆς Χάριτος διδάσκει ἄμεσα ἐκείνους, ποὺ τὸν τιμοῦν, νὰ μιμοῦνται τὸν Θεό, ὁ Ὁποῖος καὶ μάλιστα ἂν καὶ εἴμαστε, ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας, ἐχθροί [Του], τόσο πολὺ μᾶς ἀγάπησε περισσότερο ἀπὸ τὸν Ἑαυτό Του, ἐὰν εἶναι θεμιτὸ νὰ πῶ, ὥστε νὰ ἔρθη στὴν δική μας οὐσία, ἀτρέπτως[2], ἐνῶ εἶναι πάνω καὶ πέρα ἀπὸ κάθε οὐσία· καὶ ὑπερουσίως νὰ καταδεχθῆ τὴν [ἀνθρώπινη] φύσι καὶ νὰ γίνῃ ἄνθρωπος καὶ νὰ ἐπιθυμῇ νὰ θεωρῆται τὸ ἴδιο μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ μὴν ἀπο-

ρα κατάκρισιν οἰκείαν ποιῆσαι μὴ παραιτήσασθαι· καὶ τοσοῦτον ἡμᾶς ἐθέωσε κατὰ χάριν, ὅσον κατ᾽ οἰκονομίαν αὐτὸς γέγονεν ἄνθρωπος· ἵνα μὴ μόνον μάθωμεν ἀλλήλων ἀντέχεσθαι φυσικῶς, καὶ ὡς ἑαυτοὺς ἀλλήλους ἀγαπᾷν πνευματικῶς, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἑαυτοὺς ἀλλήλων κήδεσθαι θεϊκῶς, καὶ ταύτην τῆς εἰς ἀλλήλους ἀγάπης ἀπόδειξιν ποιεῖσθαι, τὸ κατ᾽ ἀρετὴν ὑπὲρ ἀλλήλων τὸν ἑκούσιον προθύμως αἱρεῖσθαι θάνατον. Οὐκ ἔστι γὰρ ἄλλη μείζων ταύτης ἀγάπη, φησίν, ἵνα τις θῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ φίλου αὐτοῦ[3].

ιγ΄. Ὁ μὲν τῆς φύσεως νόμος ἐστίν, ἵνα συνελὼν εἴπω, λόγος φυσικός, τὴν αἴσθησιν λαβὼν ὑποχείριον, πρὸς ἀφαίρεσιν τῆς ἀλογίας· καθ᾽ ἣν τῶν φυσικῶς συνημμένων ἐστὶν ἡ διαίρεσις. Ὁ δὲ γραπτὸς νόμος ἐστὶ λόγος φυσικός, μετὰ τὴν κατ᾽ αἴσθησιν τῆς ἀλογίας ἀφαίρεσιν, προσλαβὼν καὶ πόθον πνευματικόν, τῆς πρὸς τὸ συγγενὲς ἀλληλουχίας

φεύγῃ νὰ κάνῃ δική Του τὴν δική μας καταδίκη· καὶ τόσο πολὺ μᾶς ἐθέωσε κατὰ Χάριν, ὅσο Αὐτὸς ἔχει γίνει ἄνθρωπος κατ᾽ οἰκονομίαν· γιὰ νὰ μὴν μάθωμε μόνο νὰ ὑπομένωμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, φυσικῶς, καὶ νὰ ἀγαπᾶμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ὅπως τοὺς ἑαυτούς μας, πνευματικῶς, ἀλλὰ καὶ νὰ φροντίζωμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἑαυτούς μας, θεϊκῶς, καὶ νὰ ἐπιδεικνύωμε αὐτὴν τὴν ἀγάπη ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλο, ὥστε σύμφωνα μὲ τὴν ἀρετὴ νὰ προτιμοῦμε, πρόθυμα, τὸν ἑκούσιο θάνατο ὁ ἕνας γιὰ χάρι τοῦ ἄλλου. Διότι δὲν ὑπάρχει ἄλλη μεγαλύτερη ἀγάπη ἀπ᾽ αὐτήν, λέγει [ἡ Ἁγία Γραφή], ὥστε κάποιος νὰ παραδίδῃ τὴν ζωή του γιὰ χάρι ἐκείνου, ποὺ ἀγαπᾶ.

13. Ὁ μὲν νόμος τῆς φύσεως, γιὰ νὰ πῶ συνοψίζοντας, εἶναι κάποιος φυσικὸς λόγος, ὁ ὁποῖος ἔλαβε ὑπὸ τὴν ἐξουσία του τὴν αἴσθησι, μὲ σκοπὸ τὴν ἀφαίρεσι τῆς ἀλογίας· ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας [ἀλογίας] συμβαίνει ἡ διαίρεσι ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἶναι φυσικῶς συνενωμένα. Ὁ δὲ γραπτὸς νόμος εἶναι φυσικὸς λόγος, ὁ ὁποῖος ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀφαίρεσι τῆς σχετικῆς μὲ τὴν αἴσθησι ἀλογίας, ἔλαβε ἐπιπλέον καὶ πνευματικὸ πόθο, ἱκανὸ νὰ συγκρατῇ τὸν σύνδεσμο τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸν ἄλλον μὲ σκοπὸ τὴν ἕνωσι τοῦ κοινοῦ [ἀνθρω-

συνεκτικόν. Ὁ δὲ τῆς χάριτος νόμος ὑπὲρ φύσιν καθέστηκε λόγος πρὸς θέωσιν, ἀτρέπτως τὴν φύσιν μεταλλάτων, καὶ ὡς ἐν εἰκόνι δεικνὺς ἀκαταλήπτως τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων, τὸ ὑπὲρ οὐσίαν καὶ φύσιν ἀρχέτυπον, καὶ τὴν τοῦ ἀεὶ εὖ εἶναι διαμονὴν παρεχόμενος.

ιδ΄. Τὸ μὲν ἔχειν ὡς ἑαυτὸν τὸν πλησίον, μόνης ἐστὶ φροντίσαι τῆς πρὸς τὸ εἶναι ζωῆς· ὅπερ φυσικοῦ νόμου καθέστηκε. Τὸ δὲ τὸν πλησίον ἀγαπᾶν ὡς ἑαυτόν[4]*, καὶ τῆς πρὸς τὸ εὖ εἶναι κατ᾽ ἀρετὴν ἐστι προνοεῖσθαι τοῦ πέλας ὅπερ ὁ γραπτὸς ἐπιτρέπει νόμος. Τὸ δὲ ὑπὲρ ἑαυτὸν ἀγαπῆσαι τὸν πλησίον, τοῦ νόμου τῆς χάριτός ἐστιν ἰδιαίτατον.*

ιε΄. Ὁ κωλυόμενος τῶν πρὸς ἡδονὴν σώματος ἀφορμῶν, μανθάνει προνοίας λόγους, ἐπεχούσης τὴν ἐξαπτικὴν ὕλην τῶν παθῶν. Ὁ δὲ τὰς πρὸς ὀδύνην σώματος δεχόμενος μάστιγας, διδάσκεται κρίσεως λόγους, προλαβόντων μολυσμῶν ἀκουσίοις πόνοις αὐτὸν ἐκκαθαιρούσης.

πίνου] γένους. Ὁ δὲ νόμος τῆς Χάριτος καθίσταται ὑπερφυσικὸς λόγος μὲ σκοπὸ τὴν θέωσι, ὁ ὁποῖος μεταλλάσσει τὴν [ἀνθρώπινη] φύσι ἀτρέπτως καὶ ὅπως μέσα σὲ εἰκόνα δείχνει μέσα στὴν φύσι τῶν ἀνθρώπων ἀκαταλήπτως τὸ Ἀρχέτυπο, ποὺ ὑπερβαίνει τὴν οὐσία καὶ τὴν φύσι καὶ χορηγεῖ τὴν διαρκῆ παραμονὴ [ἐντός τους] τοῦ ἀεὶ εὖ εἶναι [τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ].

14. Τὸ νὰ ἔχῃ μὲν τὸν πλησίον [του κάποιος], ὅπως τὸν ἑαυτό του σημαίνει μόνο, ὅτι μεριμνᾶ συνήθως γιὰ τὴν σχετικὴ μὲ τὸ εἶναι [τὴν ὕπαρξι] ζωή· τὸ ὁποῖο βέβαια ἐπιτάσσεται ἀπὸ τὸν φυσικὸ νόμο. Τὸ νὰ ἀγαπᾷ δὲ τὸν πλησίον [του], ὅπως τὸν ἑαυτό του σημαίνει, τὸ νὰ ἐπιμελῆται καὶ [τὴν ζωὴ] τοῦ πλησίον, τὴν σύμφωνη μὲ τὴν ἀρετή, μὲ σκοπὸ τὸ εὖ εἶναι, τὸ ὁποῖο ἀκριβῶς ὁρίζει ὁ γραπτὸς [θεῖος] νόμος. Ἐνῶ τὸ νὰ ἀγαπήσῃ τὸν πλησίον [του κάποιος] περισσότερο ἀπὸ τὸν ἑαυτό του εἶναι τὸ ἐξαιρετικὸ [χάρισμα] τοῦ νόμου τῆς Χάριτος.

15. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀποφεύγει τὶς ἀφορμὲς γιὰ ἡδονὴ τοῦ σώματος μαθαίνει τοὺς λόγους τῆς [θείας] Προνοίας, ἡ ὁποία ἐμποδίζει τὴν ὕλη, ποὺ ἐξάπτει τὰ πάθη. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος ἀποδέχεται τὶς ἐπιφορὲς [ποὺ ἀποβλέπουν] στὴν ὀδύνη τοῦ σώματος, διδάσκεται τοὺς λόγους τῆς [θείας] Κρίσεως, ἡ ὁποία μὲ τοὺς ἀκουσίους πόνους καθαρίζει αὐτὸν ἀπὸ προηγουμένους μολυσμούς.

ις΄. Εἰ τὸν Προφήτην, διὰ τὴν σκηνὴν καὶ τὴν κολόκυνθαν λυπούμενον, λέγω δὲ τὴν σάρκα, καὶ τὴν τῆς σαρκὸς ἡδονήν, τῆς δὲ Νινευῒ τὸν Θεὸν ἀντεχόμενον[5]*, ἀντεισήγαγεν ὁ τῆς Γραφῆς λόγος, δῆλον ὡς τῶν τοῖς ἀνθρώποις τιμίων ἐπεράστων, τὸ δὲ [delendum]*[β΄] *Θεῷ φανὲν προσφιλές, πάντων τῶν ὄντων πολλῷ κρεῖττον ἐστὶ καὶ τιμιώτερον· ὅπου γε τῶν οὐκ ὄντων, καὶ μόνῃ προσλήψει κατ᾽ ἐσφαλμένην κρίσιν εἶναι δοκούντων· ὧν οὐδεὶς τὸ παράπαν ἐστὶ κατὰ τὴν ὕπαρξιν λόγος, μόνη δὲ φαντασία τὸν νοῦν φενακίζουσα, καὶ σχῆμα τοῖς οὐκ οὖσι διάκενον ἀλλ᾽ [addendum: οὐκ] ὑπόστασιν*[γ΄] *τῷ πάθει παρεχομένη.*

ιζ΄. Ἡ μὲν ἀκριβὴς γνῶσις τῶν λογίων τοῦ πνεύματος, μόνοις ἀποκαλύπτεσθαι πέφυκε τοῖς ἀξίοις τοῦ πνεύματος· οἵ, διὰ πολλὴν τῶν ἀρετῶν ἐπιμέλειαν, τῆς τῶν παθῶν αἰθάλης τὸν νοῦν ἐκκαθάραντες, ἐσόπτρου δίκην καθαροῦ καὶ διαυγοῦς, ἅμα τῇ προσβολῇ καθάπερ πρό-

16. Ἐὰν ὁ λόγος τῆς [Ἁγίας] Γραφῆς προέβαλλε τὸν Προφήτη νὰ λυπᾶται, ἕνεκα τῆς σκηνῆς καὶ τῆς κολοκύνθης, ἐννοῶ, δηλαδὴ τὴν σάρκα καὶ τὴν ἡδονὴ τῆς σαρκός, τὸν δὲ Θεό, νὰ εὐσπλαχνίζεται τὴν Νινευΐ, [εἶναι] φανερό, ὅτι ἀπὸ ὅλα τὰ ὄντα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο συνήθως φαίνεται στὸν Θεὸ ἀγαπητό, εἶναι κατὰ πολὺ ἀνώτερο καὶ τιμιώτερο ἀπὸ [ἐκεῖνα, ποὺ θεωροῦν] οἱ ἄνθρωποι τίμια καὶ ἀγαπητά. Καὶ κατεξοχὴν ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πράγματι δὲν ὑπάρχουν καὶ μόνο θεωροῦνται, ὅτι ὑπάρχουν ἀπὸ συλλογισμό, βάσει ἐσφαλμένης κρίσεως, γιὰ τὰ ὁποῖα δὲν ὑφίσταται ἐντελῶς κανένας λόγος, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ὕπαρξί [τους], ἀλλὰ μόνο ἡ φαντασία, ἐξαπατώντας τὸν νοῦ, δίνει, διὰ τοῦ πάθους, σ᾽ ἐκεῖνα, ποὺ [πράγματι] δὲν ὑπάρχουν καὶ σχῆμα κενό, ἀλλὰ ὄχι ὑπόστασι.

17. Ἡ μὲν ἀκριβὴς γνῶσι τῶν θείων λόγων τοῦ [Παναγίου] Πνεύματος, φυσικῷ τῷ τρόπῳ, ἀποκαλύπτεται μόνο στοὺς ἀξίους τοῦ Πνεύματος, οἱ ὁποῖοι ἀφοῦ καθάρισαν, διὰ τῆς πολλῆς ἐπιμελείας τῶν ἀρετῶν, τὸν νοῦ ἀπὸ τὴν καπνιὰ τῶν παθῶν, δέχονται κατὰ τὸν τρόπο κάποιου καθαροῦ καὶ διαυγοῦς κατόπτρου τὴν γνῶσι τῶν θείων νὰ ἐντυπώ-

σωπον ἐντυπουμένην αὐτοῖς καὶ ἐμπίπτουσαν, τὴν τῶν θείων δέχονται γνῶσιν· οἷς δὲ ταῖς τῶν παθῶν[δ'] [addendum: κηλῖσιν] ὁ βίος κατέστικται, μόλις κἂν ἐξ εἰκότων στοχασμῶν τεκμηριῶσαι τὴν τῶν θείων γνῶσίν ἐστι δυνατόν, μὴ ὅτι γε νοῆσαί τε καὶ φράσαι ταύτην δι᾽ ἀκριβείας ἀπαυθαδιάζεσθαι.

ιη΄. Ὁ τοῦ νοῦ μορφήν, τὴν ἐξ ἀρετῶν ἐν πνεύματι θείῳ δεξάμενος γνῶσιν, τὰ θεῖα λέγεται παθεῖν, ὅτι μὴ φύσει κατὰ τὴν ὕπαρξιν, ἀλλὰ χάριτι κατὰ τὴν μέθεξιν ταύτην προσέλαβεν. Ὁ δὲ τὴν ἐκ χάριτος μὴ δεξάμενος γνῶσιν, κἂν λέγῃ τι γνωστικόν, οὐκ οἶδε κατὰ πεῖραν τοῦ λεγομένου τὴν δύναμιν. Ψιλὴ γὰρ μάθησις τὴν καθ᾽ ἕξιν γνῶσιν οὐ δίδωσι.

ιθ΄. Νοῦς εἰς ἄκρον δι᾽ ἀρετῶν καθαιρόμενος, τοὺς τῶν ἀρετῶν πέφυκεν εἰκότως ἐκδιδάσκεσθαι λόγους, τὴν ἐξ αὐτῶν θειωδῶς χαρακτηρισθεῖσαν γνῶσιν οἰκεῖον ποιούμενος πρόσωπον. Καθ᾽ ἑαυτὸν γὰρ ἀνείδεός τε καὶ ἀχαρακτήριστος πᾶς καθέστηκε νοῦς

νεται καὶ νὰ πέφτῃ μέσα σ᾽ αὐτούς, ταυτοχρόνως μὲ τὴν προσέγγισι, σὰν κάποιο πρόσωπο [μέσα στὸ κάτοπτρο]. Σ᾽ ἐκείνους δέ, στοὺς ὁποίους ὁ βίος [τους] ἔχει στιγματισθῆ ἀπὸ τὶς κηλῖδες τῶν παθῶν, μόλις καὶ μετὰ βίας εἶναι δυνατὸν νὰ συμπεραίνουν, συνήθως ἀπὸ εὔλογους στοχασμούς, τὴν γνῶσι τῶν θείων [πραγμάτων] καὶ βεβαίως ὄχι νὰ αὐθαδιάζουν, ὅτι ἐννόησαν καὶ ἐπιπλέον ἐξέφρασαν αὐτὴν [τὴν θεία γνῶσι] μὲ ἀκρίβεια.

18. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δέχθηκε ὡς μορφὴ τοῦ νοός [του] τὴν [θεία] γνῶσι διὰ τοῦ Θείου Πνεύματος, ἐξ αἰτίας τῶν ἀρετῶν, λέγεται, ὅτι ἔπαθε τὰ θεῖα, διότι δὲν προσέλαβε αὐτὴ [τὴν θεία γνῶσι] κατὰ φύσιν μὲ τὴν ὕπαρξι, ἀλλὰ κατὰ μέθεξιν διὰ τῆς Χάριτος. Ἐκεῖνος, ὅμως, ὁ ὁποῖος δὲν ἔλαβε τὴν [θεία] γνῶσι ἀπὸ τὴν Χάρι, ἀκόμη κι ἂν λέγῃ κάτι ἀπὸ τὴν θεία γνῶσι, δὲν γνωρίζει ἀπὸ ἐμπειρία τὴν δύναμι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο λέγει. Διότι ἡ ψιλὴ [ἡ γυμνὴ ἐμπειρίας] μάθησι δὲν προσδίδει τὴν γνῶσι [ποὺ προέρχεται] ἐκ τῆς πνευματικῆς καταστάσεως.

19. Ὁ νοῦς, ὁ ὁποῖος καθαρίζεται στὸν ὕψιστο βαθμὸ διὰ τῶν ἀρετῶν, εἶναι φυσικό, εὔλογα, νὰ διδάσκεται τοὺς λόγους τῶν ἀρετῶν, κάνοντας δικό του πρόσωπο τὴν γνῶσι, ἡ ὁποία προσέλαβε ἀπ᾽ αὐτοὺς [τοὺς λόγους] θεῖα χαρακτηριστικά. Διότι κάθε νοῦς [αὐτὸς ὁ ἴδιος] καθ᾽ ἑαυτὸν καθίσταται καὶ χωρὶς μορφὴ καὶ χωρὶς χαρακτηριστικά[3], ἔχοντας

μορφὴν ἔχων ἐπίκτητον, ἢ τὴν ἐκ τῶν ἀρετῶν ὑποστᾶσαν ἐν πνεύματι γνῶσιν, ἢ τὴν ἐκ τῶν παθῶν ἐπισυμβαίνουσαν ἄγνοιαν.

κ΄. Πᾶς ὁ τῆς θείας ἐκπεπτωκὼς ἀγάπης, τὸν ἐν τῇ σαρκὶ νόμον ἔχει διὰ τῆς ἡδονῆς βασιλεύοντα, τὸν μηδεμίαν θείαν ἐντολὴν φυλάξαι δυνάμενον, ἢ βουλόμενον. Τῆς γὰρ ἐν πνεύματι Θεοῦ κατ᾽ ἀρετὴν διεξαγομένης ζωῆς τε καὶ βασιλείας, προτιμήσας τὴν φιλήδονον ζωήν, τὴν ἄγνοιαν, ἀντὶ τῆς γνώσεως, ἑαυτῷ ἐπεσπάσατο.

κα΄. Ὁ μὴ διαβαίνων κατὰ νοῦν πρὸς τὴν ἔνδον ἐν πνεύματι τοῦ νομικοῦ γράμματος θείαν εὐπρέπειαν, τὴν τῆς γνώμης φιλήδονον σχέσιν, ἤγουν τὴν κοσμικὴν προσπάθειαν, καὶ φιλοκοσμίαν γεννᾷν πέφυκεν, ἐκ τῆς κατὰ μόνην τὴν ἐν λόγῳ μαθήσεως προφοράν.

κβ΄. Αἰσχύνη στόματός ἐστιν ἡ κατὰ νοῦν φιλόκοσμος μελέτη τῶν λογισμῶν, καὶ φιλοσώματος. Ἐν ᾧ γὰρ [delendum][ε΄] ὁ κόσμος, ἐκ τῆς ἐμφαινομένης τῷ γράμματι τοῦ

ὡς ἐπίκτητη μορφὴ ἢ τήν [θεία] γνῶσι, ἡ ὁποία ἔλαβε ὑπόστασι διὰ τοῦ [Ἁγίου] Πνεύματος, ἐξ αἰτίας τῶν ἀρετῶν ἢ τὴν ἄγνοια [τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν θείων], ἡ ὁποία συμβαίνει, ἐξ αἰτίας τῶν παθῶν.

20. Ὁ καθένας, ὁ ὁποῖος ἔχει ἐκπέσει ἀπὸ τὴν θεία ἀγάπη, ἔχει ὡς ἐξουσιαστή, διὰ τῆς ἡδονῆς, τὸν νόμο τῆς σαρκός, ὥστε νὰ μὴν μπορῇ οὔτε νὰ θέλῃ νὰ τηρήσῃ καμία θεία ἐντολή. Διότι κέρδισε γιὰ τὸν ἑαυτό του τὴν ἄγνοια, ἀντὶ τῆς γνώσεως [τοῦ Θεοῦ], ἐπειδὴ προτίμησε τὴν φιλήδονη ζωή, ἀντὶ γιὰ τὴν ζωὴ καὶ ἐπιπλέον τὴν βασιλεία, ἡ ὁποία κυβερνᾶται διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ σύμφωνα μὲ τὴν ἀρετή.

21. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν διαβαίνει, ὡς πρὸς τὸν νοῦ [νοερά], πρὸς τὴν ἐσωτερικὴ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι εὐπρέπεια τοῦ γράμματος τοῦ Νόμου, εἶναι φυσικὸ νὰ γεννᾷ ἐκ φύσεως τὴν φιλήδονο σχέσι τῆς γνώμης, δηλαδή, τὴν κοσμικὴ προσπάθεια καὶ φιλοκοσμία, ἐξ αἰτίας τῆς μαθήσεως [τοῦ θείου Νόμου] μόνο μὲ τὴν προφορὰ διὰ λόγων [καὶ ὄχι στὸ βάθος τοῦ περιεχομένου].

22. Αἰσχύνη ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου [τῆς κατ᾽ ἔκφρασιν ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου] εἶναι ἡ κατὰ τὸν νοῦ φιλόκοσμη καὶ φιλοσώματη μελέτη τῶν λογισμῶν· μέσα στὸ ὁποῖο [ἀνθρώπινο πρόσωπο], ἐκ τῆς σωματικῆς διαμορφώσεως, ἡ ὁποία ἐμφανίζεται στὸ γράμμα τοῦ

νόμου σωματικῆς διαπλάσεως, κατὰ τὴν γνωμικὴν σχέσιν γενέσθαι πέφυκεν, ἤγουν ἡ τὸν κόσμον φιλοῦσα διάθεσις, καὶ ἡ κατὰ νοῦν φιλήδονος μελέτη τῶν λογισμῶν. Πρὸς ὃ γὰρ σχετικῶς διακείμεθα, πρὸς ἐκεῖνο καὶ κατὰ νοῦν μελέτην κεκτήμεθα.

κγ΄. Ἢ πάλιν, αἰσχύνη στόματός ἐστιν ἡ τοῖς πάθεσιν εἶδος ἐπάγουσα, καὶ τὸ καθ᾽ ἡδονὴν πρὸς αἴσθησιν διαπλάττουσα κάλλος τοῦ νοῦ κίνησις. Χωρὶς γὰρ τῆς κατὰ νοῦν ἐπινοητικῆς δυνάμεως, πρὸς διάπλασιν μορφῆς οὐδαμῶς πάθος ἄγεται. Ἢ ἀνάθημά ἐστι, καὶ ἡ πρόσυλος καὶ ἀκαλλὴς τῶν παθῶν καὶ ἀδιατύπωτος κίνησις. Αἰσχύνη δὲ στόματος, ἡ τὸ πάθος εἰδοποιοῦσα πρὸς αἴσθησιν κίνησις, καὶ ταῖς ἐπινοίαις ὕλην ἁρμόδιον τῷ πάθει πορίζουσα.

κδ΄. Ὁ διὰ τρυφὴν σωματικήν, καὶ ἀνάπαυσιν τὰς θυσίας, καὶ τὰς ἑορτάς, τά τε σάββατα, καὶ τὰς νεομηνίας κατὰ τὸν νόμον τὸν Θεὸν διατεταχέναι πιστεύων, πάντῃ τε, καὶ πάντως ὑπὸ τὴν ἐνοχὴν γενήσεται τῆς τῶν πα-

Νόμου, εἶναι φυσικὸ νὰ γεννᾶται ὁ κόσμος σύμφωνα μὲ τὸν χαρακτῆρα τῆς γνώμης [τοῦ προσώπου αὐτοῦ], δηλαδή, ἡ διάθεσι, ἡ ὁποία ἀγαπᾶ τὸν κόσμο καὶ ἡ φιλήδονη νοερὰ μελέτη τῶν λογισμῶν. Διότι πρὸς ἐκεῖνο πρὸς τὸ ὁποῖο διακείμεθα φιλικῶς, πρὸς ἐκεῖνο ἔχομε καὶ τὴν κατὰ νοῦ μελέτη [ἐνασχόλησι].

23. Ἢ πάλι αἰσχύνη τοῦ ὅλου ἀνθρωπίνου προσώπου εἶναι ἡ κίνησι τοῦ νοός, ἡ ὁποία προσδίδει μορφὴ στὰ πάθη καὶ διαπλάθει τὸ κάλλος, σύμφωνα μὲ τὴν ἡδονή, μὲ σκοπὸ τὴν αἴσθησι [νὰ τὸ προσλάβῃ δηλαδή, ἡ αἴσθησι]. Διότι χωρὶς τὴν ἐπινοητικὴ δύναμι, ἐν σχέσει πρὸς τὸν νοῦ, δὲν ὁδηγεῖται [κανένα] πάθος πρὸς διάπλασι μορφῆς. Ἢ [πάλι] εἶναι κατάρα καὶ ἡ συνδεδεμένη μὲ τὴν ὕλη καὶ χωρὶς κάλλος καὶ ἀδιαμόρφωτη κίνησι τῶν παθῶν. Ἐπίσης, αἰσχύνη τοῦ ὅλου ἀνθρωπίνου προσώπου [εἶναι] ἡ κίνησι [τοῦ νοός], ἡ ὁποία προσδίδει μορφὴ στὸ πάθος, μὲ σκοπὸ τὴν αἴσθησι [νὰ τὸ προσλάβῃ ἡ αἴσθησι] καὶ μὲ τὶς ἐπινοήσεις [της] προμηθεύει στὸ πάθος τὸ κατάλληλο ὑλικό.

24. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ, ὅτι ὁ Θεὸς μὲ τὸν Νόμο ἔχει ὁρίσει τὶς ἡμέρες θυσίας καὶ τὶς ἑορτές, τὰ σάββατα καὶ ἐπίσης τὶς πρωτομηνιὲς γιὰ σωματικὴ ἀπόλαυσι καὶ ἀνάπαυσι, καθ᾽ ὁλοκληρίαν καὶ μάλιστα ὁπωσδήποτε θὰ εὑρεθῇ κάτω ἀπὸ τὴν ἐνοχὴ τῆς ἐνεργεί-

θῶν ἐνεργείας, καὶ τὴν αἰσχύνην τῆς τῶν ἐπ᾽ αὐτοῖς αἰσχρῶν λογισμῶν ῥυπαρίας· ὑπό τε τὸν φθειρόμενον ἔσται κόσμον, καὶ τὴν ἐν λογισμοῖς φιλοσώματον μελέτην· ὑπό τε τὴν ὕλην τῶν παθῶν, καὶ τὸ εἶδος, μηδὲν ἄλλο, πλὴν φθειρομένων, τίμιον ἔχειν δυνάμενος.

κε΄. Ὁ πεισθεὶς θείαν εἶναι διαταγὴν τὸ σωματικῶς κατὰ νόμον τρυφᾷν, τὴν γαστριμαργίαν ὡς Θεοῦ δῶρον λαμβάνει πρὸς συμβίωσιν μετὰ χαρᾶς, ἐξ ἧς γεννᾷ τοὺς μολύνοντας τῇ παραχρήσει τὴν ἐνέργειαν τῶν αἰσθητῶν τρόπους.

κς΄. Ἐπειδὰν τὸ θεωρητικὸν τῆς ψυχῆς τὴν τρυφὴν κατὰ τὸν ἐν γράμματι νόμον ὡς θείαν διὰ τὴν ἐντολὴν ἀσπάσηται πρὸς συμβίωσιν, τὴν τῶν αἰσθήσεων παρὰ φύσιν μετέρχεται χρῆσιν, μηδεμιᾶς συγχωροῦν κατὰ φύσιν διαφαίνεσθαι τὴν χρῆσιν τῆς ἐνεργείας. Γεννᾷ γὰρ τήν τε τῶν παθῶν ἕξιν, καὶ τὴν ἐνέργειαν, καὶ ὡς θείαν εἰσοικίζεται τὴν γαστριμαργίαν, πρὸς γένεσιν τῶν ῥυπαινόντων τῇ παραχρήσει τὰς αἰσθήσεις τρόπων

ας τῶν παθῶν καὶ κάτω ἀπὸ τὴν αἰσχύνη τῆς ρυπαρότητος τῶν αἰσχρῶν λογισμῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξαρτῶνται ἀπ᾽ αὐτὰ [τὰ πάθη]· ἐπίσης θὰ εἶναι κάτω ἀπὸ τὸν φθειρόμενο κόσμο καὶ τὴν φιλοσώματη μελέτη διὰ τῶν λογισμῶν· καὶ κάτω ἀπὸ τὴν ὕλη καὶ τὴν μορφὴ τῶν παθῶν, χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ κατέχῃ ὡς τίμιο τίποτα ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ ὅσα ὑπόκεινται στὴ φθορά.

25. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πιστεύει, ὅτι, σύμφωνα μὲ τὸν Νόμο, εἶναι θεία διαταγὴ ἡ σωματικὴ ἀπόλαυσι, δέχεται μὲ χαρὰ τὴν γαστριμαργία, ὡς δῶρο τοῦ Θεοῦ, μὲ σκοπὸ τὴν συμβίωσι μαζί της, ἀπὸ τὴν ὁποία γεννᾶ μὲ τὴν παράχρησι [τὴν ἐσφαλμένη χρῆσι] τοὺς τρόπους, οἱ ὁποῖοι μολύνουν τὴν ἐνέργεια τῶν αἰσθητῶν [πραγμάτων].

26. Ὁπόταν τὸ θεωρητικὸ [μέρος] τῆς ψυχῆς ἐναγκαλίζεται τὴν τρυφὴ σύμφωνα μὲ τὸ γράμμα τοῦ Νόμου, ὡς δῆθεν θεία, μὲ σκοπὸ τὴν συμβίωσι μαζί της ἕνεκα τῆς ἐντολῆς [τοῦ Θεοῦ], ἀσκεῖ τὴν παρὰ φύσιν χρῆσι τῶν αἰσθήσεων, χωρὶς νὰ ἐπιτρέπῃ νὰ ἐκδηλώνεται ἡ κατὰ φύσιν χρῆσι καμίας ἐνέργειας. Διότι γεννᾶ καὶ τὴν κατάστασι καὶ τὴν ἐνέργεια τῶν παθῶν καὶ ὡς δῆθεν θεία, ἐγκαθιδρύει [μέσα του] τὴν γαστριμαργία, μὲ σκοπὸ τὴν γένεσι τῶν τρόπων, οἱ ὁποῖοι ρυπαίνουν μὲ τὴν παράχρησι [τὴν ἐσφαλμένη χρῆσι] τὶς αἰσθήσεις πρὸς ἀναίρεσι

εἰς ἀναίρεσιν τῶν ἐν τοῖς οὖσι φυσικῶν λόγων τε καὶ σπερμάτων.

κζ΄. Οὐδείς, μόνῃ προσανέχων τῇ σωματικῇ τοῦ νόμου λατρείᾳ, φυσικὸν τὸ παράπαν δύναιτ᾽ ἂν παραδέξασθαι λόγον, ἢ λογισμόν, ὅτι μηδὲ πέφυκε ταυτὸν εἶναι τῇ φύσει τὰ σύμβολα. Ὁ γὰρ τοῖς συμβόλοις ἐναπομένων τοῦ νόμου, οὐ δύναται κατὰ λόγον τὴν τῶν ὄντων φύσιν ὁρᾷν, καὶ τοὺς τεθέντας οὐσιωδῶς ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ τοῖς οὖσι λόγους περιποιεῖσθαι, διὰ τὸ τῶν συμβόλων πρὸς τὴν τῶν ὄντων φύσιν διάφορον.

κη΄. Ὁ Θεὸν τὴν κοιλίαν ἡγούμενος, καὶ ὡς ἐπὶ δόξῃ τῇ αἰσχύνῃ[6] καλλωπιζόμενος, μόνων οἶδεν ὡς θείων ἀντέχεσθαι διὰ σπουδῆς τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας· καὶ διὰ τοῦτο μόνα περιέπει τὰ χρονικά, τουτέστι τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος, καὶ τὴν κατὰ παράχρησιν πενταπλῆν ἐνέργειαν τῶν αἰσθήσεων. Τῇ γὰρ ὕλῃ, καὶ τῷ εἴδει συμπλακεῖσα κατὰ μεῖξιν ἡ αἴσθησις, ἀποτελεῖν μὲν πάθος, ἀποκτείνειν δέ, καὶ

καὶ τῶν φυσικῶν λόγων καὶ τῶν [φυσικῶν] σπερμάτων μέσα στὰ ὄντα.

27. Κανένας, ὁ ὁποῖος προσέχει μόνο στὴν σωματικὴ λατρεία τοῦ Νόμου, δὲν δύναται νὰ δεχθῇ καθόλου ἕναν φυσικὸ λόγο ἢ λογισμό, διότι ἐκ φύσεως δὲν εἶναι τὸ ἴδιο τὰ σύμβολα μὲ τὴν φύσι. Ἐπειδὴ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μένει [προσηλωμένος] στὰ σύμβολα τοῦ Νόμου, δὲν μπορεῖ νὰ βλέπῃ, σύμφωνα μὲ τὸν Λόγο, τὴν φύσι τῶν ὄντων καὶ [δὲν μπορεῖ] νὰ προσλαμβάνῃ τοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι τοποθετήθηκαν ἀπὸ τὸν Δημιουργὸ οὐσιωδῶς [ἐπὶ τῆς οὐσίας] στὰ ὄντα, λόγῳ τῆς διαφορᾶς τῶν συμβόλων ἀπὸ τὴν φύσι τῶν ὄντων.

28. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ τὴν κοιλία ὡς Θεὸ καὶ καμαρώνει γιὰ τὴν αἰσχύνη, ὅπως γιὰ τὴν δόξα, γνωρίζει νὰ λατρεύῃ μὲ ζῆλο ὡς θεῖα μόνο τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας· καὶ γι᾽ αὐτὸ μόνο φροντίζει τὰ χρονικὰ [τὰ ἐφήμερα], δηλαδή, τὴν ὕλη καὶ τὴν μορφὴ καὶ τὴν κατὰ παράχρησι πενταπλῆ ἐνέργεια τῶν αἰσθήσεων. Διότι, ὅταν ἡ αἴσθησι συμπλακῇ δι᾽ ἀναμείξεως μὲ τὴν ὕλη καὶ τὴν μορφή, προκαλεῖ φυσικῶς μὲν τὸ πάθος, σκοτώνει δὲ καὶ

ἀναιρεῖν τοὺς κατὰ φύσιν πέφυκε λόγους. Πάθος γὰρ καὶ φύσις, κατὰ τὸν τοῦ εἶναι λόγον, οὐδαμῶς ἀλλήλοις συνυπάρχουσιν. Οὐ γὰρ πέφυκε πάθει συνεμφαίνεσθαι τὸ παράπαν φύσεως λόγος, ὥσπερ οὔτε φύσει συναποτίκτεσθαι κατὰ γένεσιν πάθος.

κθ΄. Ὁ μὴ πιστεύων τὴν Γραφὴν εἶναι πνευματικήν, τῆς οἰκείας κατὰ τὴν γνῶσιν πενίας οὐκ αἰσθάνεται, ἀλλὰ λιμῷ διαφθείρεται. Λιμὸς γάρ ἐστιν, ὡς ἀληθῶς, ἔκλειψις τῶν κατ᾿ αὐτὴν τὴν πεῖραν ἐγνωσμένων ἀγαθῶν, καὶ ἀπορία, καὶ σπάνις παντελὴς τῶν τὴν ψυχὴν συγκρατούντων πνευματικῶν βρωμάτων. Πῶς γὰρ οὐ λιμὸν ἡγήσεταί τις ἢ ζημίαν τὴν τῶν καθάπαξ αὐτῷ μηδαμῶς ἐγνωσμένων ἀφαίρεσιν;

λ΄. Λιμώττει ἐπ᾿ ἀληθείας, τῶν πιστῶν καὶ ἐπεγνωκότων τὴν ἀλήθειαν ὁ λαὸς καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ καθ᾿ ἕκαστον ἀφιεμένη τῆς ἐν χάριτι πνευματικῆς θεωρίας, καὶ γενομένη τῆς τυπικῆς ἐν τῷ γράμματι δουλείας, μὴ

ἀναιρεῖ τοὺς ἀντίστοιχους πρὸς τὴν φύσι λόγους. Διότι τὸ πάθος καὶ ἡ φύσι, σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τοῦ εἶναι [τῆς ὑπάρξεως], μὲ κανέναν τρόπο δὲν συνυπάρχουν τὸ ἕνα μαζὶ μὲ τὸ ἄλλο. Διότι, φυσικῷ τῷ τρόπῳ, παντελῶς δὲν ἐμφανίζεται κανένας λόγος τῆς φύσεως μαζὶ μὲ κάποιο πάθος, ὅπως ἀκριβῶς, οὔτε κάποιο πάθος κατὰ τὴν δημιουργία του δὲν γεννᾶται μαζὶ μὲ τὴν φύσι.

29. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν πιστεύει, ὅτι ἡ [Ἁγία] Γραφὴ εἶναι πλήρης Πνεύματος [Ἁγίου], δὲν αἰσθάνεται τὴν προσωπική του πτωχεία, ὡς πρὸς τὴν [θεία] γνῶσι, ἀλλὰ πεθαίνει ἀπὸ τὴν πεῖνα. Διότι εἶναι πεῖνα ἀληθινὰ ἡ ἔλλειψι τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα καθίστανται γνωστὰ διὰ τῆς πείρας καὶ [εἶναι] στέρησι καὶ παντελὴς ἔλλειψι καὶ ἀνέχεια τῶν πνευματικῶν τροφῶν, οἱ ὁποῖες διατηροῦν τὴν ψυχὴ [ἀπὸ τὴν ἀπώλεια]. Διότι πῶς θὰ θεωρήσῃ κανεὶς πεῖνα ἢ ζημία τὴν καθ᾿ ὁλοκληρίαν ἀφαίρεσι ἐκείνων, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν γίνει γνωστὰ καθόλου σ᾿ αὐτόν;

30. Πραγματικῶς ὑποφέρει ἀπὸ τὴν πεῖνα ὁ λαὸς τῶν πιστῶν καὶ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν γνωρίσει τὴν Ἀλήθεια καὶ [ἐπίσης] ἡ ψυχὴ τοῦ καθενὸς χωριστά, ἡ ὁποία ἀποχωρίσθηκε ἀπὸ τὴν ἐν Χάριτι πνευματικὴ θεωρία καὶ ὑπετάγη στὴν τυπικὴ [διὰ τῶν συμβόλων] δουλεία τοῦ γράμματος [τοῦ Νόμου], ἡ ὁποία δὲν

διατρέφουσα τόν νοῦν ταῖς τῶν νοημάτων μεγαλοφυΐαις, ἀλλὰ πληροῦσα τὴν αἴσθησιν ἐμπαθοῦς φαντασίας, ταῖς σωματικαῖς τῶν γραφικῶν συμβόλων διατυπώσεσι.

λα΄. Πᾶς ὁ τὴν πνευματικὴν τῆς ἁγίας Γραφῆς θεωρίαν μὴ προσιέμενος, τόν τε φυσικὸν ταύτῃ, καὶ τὸν γραπτὸν κατὰ τοὺς Ἰουδαίους συναπώσατο νόμον, καὶ τὸν ἐν τῇ χάριτι νόμον ἠγνόησε, καθ᾽ ὃν δίδοται τοῖς κατ᾽ αὐτὸν ἀγομένοις ἡ θέωσις. Ὁ τοίνυν τὸν γραπτὸν νόμον λαμβάνων σωματικῶς, ἀρεταῖς τὴν ψυχὴν οὐ διατρέφει. Καὶ ὁ τοῖς λόγοις τῶν ὄντων οὐκ ἐπιβάλλων, τῇ ποικίλῃ τοῦ Θεοῦ σοφίᾳ τὸν νοῦν οὐχ ἑστιᾷ φιλοτίμως. Καὶ ὁ τὸ μέγα τῆς καινῆς χάριτος μὴ γινώσκων μυστήριον, τῇ ἐλπίδι τῆς μελλούσης θεώσεως οὐκ ἐπαγάλλεται. Οὐκοῦν ἡ ἔλλειψις τῆς κατὰ τὸν γραπτὸν νόμον θεωρίας ἔχει παρεπομένην αὐτῇ τὴν ἔνδειαν τῆς κατὰ τὸν φυσικὸν νόμον νοουμένης ποικίλης σοφίας τοῦ Θεοῦ, ἐφεπομένην ἔχου-

διατρέφει τὸν νοῦ μὲ τὶς μεγαλειώδεις φύσεις τῶν νοημάτων, ἀλλὰ γεμίζει τὴν αἴσθησι μὲ ἐμπαθῆ φαντασία ἀπὸ τὶς σωματικὲς διατυπώσεις τῶν Γραφικῶν συμβόλων.

31. Καθένας, ὁ ὁποῖος δὲν ἀποδέχεται τὴν ἁγιοπνευματικὴ θεωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἀπέκρουσε μαζὶ μὲ αὐτὴ καὶ τὸν φυσικὸ [νόμο] καὶ τὸν γραπτὸ νόμο τῶν Ἰουδαίων καὶ ἀγνόησε τὸν διὰ τῆς Χάριτος Νόμο, μὲ τὸν ὁποῖο προσφέρεται ἡ θέωσι σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι πορεύονται σύμφωνα μ᾽ αὐτόν. Ἑπομένως, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐκλαμβάνει τὸν γραπτὸ νόμο σωματικῶς, δὲν διατρέφει μὲ ἀρετὲς τὴν ψυχή. Καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν μελετᾶ τοὺς λόγους τῶν ὄντων, δὲν τρέφει γενναιόδωρα τὸν νοῦ μὲ τὴν ποικίλη Σοφία τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν γνωρίζει τὸ μέγα μυστήριο τῆς Νέας Χάριτος, δὲν χαίρεται μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς μελλοντικῆς θεώσεως. Ἑπομένως, ἡ ἔλλειψι τῆς [ἁγιοπνευματικῆς] θεωρίας, ὅσον ἀφορᾶ τὸν γραπτὸ Νόμο, ἔχει, ὡς συνέπειά της τὴν στέρησι τῆς ποικίλης Σοφίας τοῦ Θεοῦ, ποὺ κατανοεῖται μὲ τὸν φυσικὸ νόμο, ἡ ὁποία [ἔλλειψι] ἔχει ὡς ἐπακό-

σαν τῆς κατὰ τὸ καινὸν μυστήριον χάριτι δοθησομένης θεώσεως πάντων [recte: πάντως] τὴν ἄγνοιαν.

λβ΄. Πᾶς νοῦς κατὰ Χριστὸν διορατικὸς καὶ ἰσχυρὸς ὁράσει, ἀεὶ ἐφίεται καὶ ζητεῖ τὸ πρόσωπον Κυρίου· πρόσωπον δὲ Κυρίου καθέστηκεν ἡ κατ᾽ ἀρετὴν τῶν θείων ἀληθὴς θεωρία καὶ γνῶσις, ἣν ζητῶν, διδάσκεται τὴν αἰτίαν τῆς κατ᾽ αὐτὸν ἐνδείας καὶ ἀπορίας. Ὥσπερ γὰρ τὸ πρόσωπον χαρακτηριστικόν ἐστι τοῦ καθ᾽ ἕκαστον, οὕτω καὶ ἡ πνευματικὴ γνῶσις ἐμφαντικῶς χαρακτηρίζει τὸ θεῖον· ἣν ὁ ζητῶν, λέγεται ζητεῖν τὸ πρόσωπον Κυρίου. Ὁ δὲ κατασαρκούμενος κατὰ τὸ γράμμα τοῦ νόμου ταῖς ἐναίμοις θυσίαις, ποθουμένην ἄγνοιαν ἔχει πρὸς μόνην σαρκὸς ἡδονὴν ἐντολὴν ἐκδεχόμενος, καὶ μόνης κατ᾽ αἴσθησιν ἀντεχόμενος σωματικῶς τῆς ὕλης τοῦ γράμματος.

λγ΄. Ὁ μὲν σωματικῶς κατὰ τὸν νόμον λατρεύων, καθάπερ ὕλην γεννᾷ τὴν κατ᾽ ἐνέργειαν ἁμαρτίαν, καὶ ὡς εἰ-

λουθο τὴν παντελῆ ἄγνοια τῆς θεώσεως, ἡ ὁποία θὰ προσφερθῆ μὲ τὸ νέο μυστήριο τῆς Χάριτος.

32. Κάθε κατὰ Χριστὸν νοῦς διορατικὸς καὶ ἰσχυρός, ὅσον ἀφορᾶ τὴν [πνευματικὴ] ὅρασι, πάντοτε ἐπιθυμεῖ καὶ ἐπιζητεῖ τὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου. Καὶ πρόσωπο Κυρίου καθίσταται ἡ ἕνεκα τῆς ἀρετῆς ἀληθινὴ θεωρία καὶ γνῶσι τῶν θείων [πραγμάτων], τὴν ὁποία, ὅταν ἐπιζητῆ, διδάσκεται τὴν αἰτία τῆς ἐνδείας καὶ τῆς στερήσεως, ὅσον ἀφορᾶ τὸν ἑαυτό του. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς τὸ πρόσωπο εἶναι χαρακτηριστικὸ τοῦ καθενὸς ξεχωριστά, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἡ πνευματικὴ γνῶσι ἐμφαντικῶς χαρακτηρίζει τὸ Θεῖο· τὴν ὁποία ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος [τὴν] ἐπιζητεῖ, λέγεται, ὅτι ἐπιζητεῖ τὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος, σύμφωνα μὲ τὸ γράμμα τοῦ Νόμου, καθίσταται ἐντελῶς σαρκώδης, ἀπὸ τὶς αἱματηρὲς θυσίες, κατέχει τὴν ἀγνωσία [τοῦ Θεοῦ], ἀφοῦ [τὴν] ἐπιθυμεῖ, καθὼς δέχεται τὴν ἐντολὴ μόνο ὡς πρὸς τὴν ἡδονὴ τῆς σαρκὸς καὶ προσηλώνεται, σωματικῶς, μόνο στὴν ὕλη τοῦ γράμματος [τοῦ Νόμου], ἀναλόγως τῆς αἰσθήσεως.

33. Ἐκεῖνος μέν, ὁ ὁποῖος, ἐκτελεῖ τὴν λατρεία [περιορίζοντάς την μόνο], σωματικῶς, σύμφωνα μὲ τὸν Νόμο, γεννᾶ, ὡς ὕλη, τὴν ἔμπρακτη ἁμαρτία καὶ ὡς μορ-

δος τὴν ἐπ᾽ αὐτῇ τοῦ νόμου συγκατάθεσιν ταῖς προσφόροις ἡδοναῖς τῶν αἰσθήσεων ὑλικῶς διαπλάττεται. Ὁ δὲ πνευματικῶς τὴν Γραφὴν ἐκδεχόμενος, ὡς μὲν ὕλην τὴν ἐνέργειαν, ὡς εἶδος δὲ τῆς ἁμαρτίας τὴν συγκατάθεσιν μετὰ τῶν κατὰ παράχρησιν πρὸς ἡδονὴν τῆς αἰσθήσεως τρόπων θανατοῖ, διὰ τῶν φυσικῶν λογισμῶν ἐν τῷ ὕψει τῆς θεωρίας.

λδ΄. Τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος, καὶ τοὺς περὶ τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος κατὰ παράχρησιν πέντε τρόπους τῶν πέντε αἰσθήσεων· λέγω δὲ τὴν ἐμπαθῆ τε καὶ παρὰ φύσιν πρὸς τὰ αἰσθητὰ τῶν αἰσθήσεων συμπλοκήν, ἤγουν τὰ ὑπὸ χρόνον καὶ ῥεῦσιν, μετὰ τὴν πάροδον τῆς ἐν νόμῳ κατὰ τὸ γράμμα σωματικῆς λατρείας, καὶ τὴν τῆς ἀγνοίας διάβασιν, παραδίδωσι θανατωθῆναι τοῖς κατὰ φυσικὴν θεωρίαν ὑψηλοτέροις λόγοις, καὶ λογισμοῖς ὁ πνευματικὸς νόμος, ἢ νοῦς· τὴν ἐν τοῖς συμβόλοις πρὸς αἴσθησιν καὶ σῶμα καθολικωτάτην τῶν ὑπὸ χρόνον σχέσιν ἀφανίσαι καὶ θανα-

φὴ διαπλάθει ὑλικῶς, μὲ τὶς κατάλληλες ἡδονὲς τῶν αἰσθήσεων, τὴν συγκατάθεσι τοῦ Νόμου, γι᾽ αὐτὴν [τὴν ἔμπρακτη ἁμαρτία]. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος, ἐκλαμβάνει τὴν [Ἁγία] Γραφὴ πνευματικῶς, θανατώνει μὲ τοὺς φυσικοὺς λογισμοὺς στὸ ὕψος τῆς θεωρίας, ἀφ᾽ ἑνός, ὡς ὕλη, τὴν ἐνέργεια τῆς ἁμαρτίας, ἀφ᾽ ἑτέρου ὡς μορφή, τὴν συγκατάθεσι σ᾽ αὐτήν, μαζὶ μὲ τοὺς τρόπους τῆς παραχρήσεως [ἐσφαλμένης χρήσεως] γιὰ τὴν κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονή.

34. Τὴν ὕλη καὶ τὴν μορφή[4] καὶ τοὺς σχετικοὺς μὲ τὴν ὕλη καὶ τὴν μορφὴ πέντε τρόπους, ὡς πρὸς τὴν παράχρησι τῶν πέντε αἰσθήσεων, ἐννοῶ, δηλαδή, τὴν ἐμπαθῆ καὶ ἐπιπλέον παρὰ φύσιν ἕνωσι τῶν αἰσθήσεων μὲ τὰ αἰσθητά, δηλαδή, ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὑπόκεινται στὸν χρόνο καὶ στὴν ροὴ [τὴν ἀλλοίωσι. Αὐτά], μετὰ τὴν παρέλευσι τῆς σωματικῆς λατρείας[5], τῆς σύμφωνης μὲ τὸ γράμμα τοῦ νόμου καὶ [μετὰ] τὴν ὑπέρβασι τῆς ἀγνωσίας [τοῦ Θεοῦ, τὰ] παραδίδει ὁ πνευματικὸς νόμος ἢ νοῦς στοὺς ὑψηλότερους λόγους καὶ λογισμούς, κατὰ τὴν φυσικὴ θεωρία, γιὰ νὰ θανατωθοῦν, ὥστε αὐτοί, ὅταν φθάσουν στὸ ὕψος τοῦ Νόμου τῆς πνευματικῆς θεωρίας, νὰ ἀφανίσουν καὶ νὰ θανατώσουν, τὴν καθολικὴ σχέσι μὲ τὴν αἴσθησι καὶ τὸ σῶμα, ἐκεί-

τῶσαι, κατὰ τὸ ὕψος γενομένοις τοῦ νόμου τῆς πνευματικῆς θεωρίας.

λε΄. Χωρὶς φυσικῆς θεωρίας, οὐδεὶς τὴν πρὸς τὰ θεῖα τῶν νομικῶν συμβόλων ἀπέμφασιν διαγινώσκει. Εἰ γὰρ μὴ φυσικῶς πρότερόν τις τὴν ἐν τοῖς συμβόλοις τῶν θείων, καὶ νοητῶν διασκοπήσας ἀπέμφασιν, ἐλθεῖν ποθῆσαι κατὰ νοῦν ἔξω παντελῶς τῶν θείων ἀδύνατον τὴν αἴσθησιν θέμενος πρὸς τὴν τῶν νοητῶν εὐπρέπειαν, τῆς ἐν τοῖς τόποις [recte: τύποις] ἀπολυθῆναι καθάπαξ οὐ δύναται σωματικῆς ποικιλίας· καθ' ἣν ἕως βέβηκε τοῦ γράμματος ἀντεχόμενος, τὴν ἐκ τοῦ λιμοῦ τῆς γνώσεως εἰκότως ἀπορίαν οὐ παραμυθεῖται, τῆς Γραφῆς τὴν γῆν, ἤγουν τὸ σῶμα, κατὰ τὸν ἀπατηλὸν ὄφιν ἐσθίειν ἑαυτὸν καταδικάσας[7]*· ἀλλ' οὐ κατὰ Χριστὸν τὸν οὐρανόν, ἤγουν τῆς Γραφῆς τὸ πνεῦμα, καὶ τὴν ψυχήν, τουτέστι τὸν οὐράνιον, καὶ ἀγγελικὸν ἄρτον· λέγω δέ, τὴν ἐν Χριστῷ τῶν Γραφῶν πνευματικὴν θεωρίαν, καὶ*

νων ποὺ ὑπόκεινται στὸν χρόνο, [ἡ ὁποία ὑφίσταται] στὰ σύμβολα τοῦ Νόμου.

35. Χωρὶς τὴν φυσικὴ θεωρία κανεὶς δὲν διακρίνει τὴν ἀνομοιότητα τῶν συμβόλων τοῦ Νόμου ἐν συγκρίσει μὲ τὰ θεῖα [πράγματα]. Διότι, ἐὰν κανείς, ἀφοῦ προηγουμένως, δὲν μελετήσῃ προσεκτικά, φυσικῶς [μὲ φυσικὴ θεωρία] τὴν ἀνομοιότητα τῶν θείων καὶ τῶν νοητῶν [πραγμάτων], ἐν σχέσει πρὸς τὰ σύμβολα· [ἂν δὲν] ποθήσῃ, ὅσον ἀφορᾶ τὸν νοῦ, νὰ ἔρθῃ πρὸς τὴν εὐπρέπεια τῶν νοητῶν, ἀφήνοντας ἔξω ἐντελῶς τὴν αἴσθησι ἀπὸ τὰ θεῖα, [τότε εἶναι] ἀδύνατον, νὰ ἀπαλλαγῇ τελείως ἀπὸ τὴν σωματικὴ ποικιλία [ποὺ εἶναι] μέσα στοὺς τύπους. Σ' αὐτὴν [τὴν κατάστασι], ἕως ὅτου βαδίζῃ λατρεύοντας τὸ γράμμα [τοῦ Νόμου], εὔλογα, δὲν παρηγορεῖ τὴν στέρησι ἀπὸ τὴν πεῖνα τῆς [θείας] γνώσεως, διότι κατεδίκασε τὸν ἑαυτό του, ὅμοια μὲ τὸν ἐξαπατητικὸ ὄφι, νὰ τρώγῃ τὴν γῆ τῆς [Ἁγίας] Γραφῆς [ὅπως ἀναφέρεται στὴν Ἁγία Γραφή], δηλαδή, τὸ σῶμα [τὰ κατώτερα νοήματα]· καὶ ὄχι σύμφωνα μὲ τὸ κατὰ Χριστὸν [Πνεῦμα νὰ τρώγῃ] τὸν οὐρανὸ ἢ ἄλλως τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴ τῆς [Ἁγίας] Γραφῆς δηλαδὴ τὸν οὐράνιο καὶ ἀγγελικὸ ἄρτο· ἐννοῶ, δηλαδή, νὰ διατρέφεται μὲ τὴν ἐν Χριστῷ ἁγιοπνευματικὴ θεωρία τῶν Γραφῶν,

γνῶσιν βρωματιζόμενος, ἣν δίδωσι δαψιλῶς ἐπιχορηγουμένην τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν ὁ Θεός, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς, ἄρτον Ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος[8].

λς΄. Χρὴ τὴν κατ᾽ αἴσθησιν πρὸς σῶμα τῆς Γραφῆς ἐκδοχήν, ὡς παθῶν προδήλως, καὶ τῆς πρὸς τὰ χρονικὰ καὶ ῥέοντα σχετικῆς διαθέσεως οὖσαν γεννητικήν, ἤγουν τῆς πρὸς τὰ αἰσθητὰ τῶν αἰσθήσεων ἐμπαθοῦς ἐνεργείας, ὡς Σαοὺλ τέκνα καὶ ἔκγονα[9]*, διὰ τῆς φυσικῆς ἐν ὄρει τῇ τῶν θείων ἀναγωγῇ λογίων ἀφανίσαι θεωρίας, εἴ πως ἐμφορηθῆναι θείας ἐφιέμεθα χάριτος.*

λζ΄. Ἀδικεῖ τὴν ἀλήθειαν ὅ τε νόμος κατὰ μόνον τὸ γράμμα νοούμενος, καὶ ὁ τῶν Ἰουδαίων λαός, καὶ εἴτις ἐκείνων ὑπάρχει κατὰ διάνοιαν μιμητής, μόνῳ τῷ γράμματι περιγράφων τοῦ νόμου τὴν δύναμιν, καὶ μὴ δεχόμενος πρὸς τὴν φανέρωσιν τῆς μυστικῶς ἐγκεκρυμμένης τῷ γράμματι γνώσεως τὴν φυσικὴν θεωρίαν, μέσην ὑπάρχουσαν τύπων

τὴν ὁποία πλουσιοπάροχα δίδει ὁ Θεὸς νὰ προσφέρεται σ᾽ ἐκείνους, ποὺ Τὸν ἀγαποῦν σύμφωνα μὲ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο ἔχει γραφῆ: «οὐράνιο ἄρτο ἔδωσε σ᾽ αὐτούς· ὁ ἄνθρωπος ἔφαγε ἄρτο τῶν Ἀγγέλων».

36. Πρέπει τὴν ἑρμηνεία τὴν σύμφωνη μὲ τὴν αἴσθησι ἐν σχέσει πρὸς τὸ σῶμα τῆς Γραφῆς, [δηλαδή, τὴν κατὰ γράμμα ἑρμηνεία], ἐπειδὴ πρόδηλα γεννᾶ τὰ πάθη, δηλαδή, τὴν ἐμπαθῆ ἐνέργεια τῶν αἰσθήσεων πρὸς τὰ αἰσθητά, [πρέπει] νὰ τὴν ἀφανίσωμε, ὅπως τὰ παιδιὰ καὶ τὰ ἐγγόνια τοῦ Σαούλ[α], διὰ τῆς φυσικῆς θεωρίας, μὲ τὴν ἐξύψωσι στὸ ὄρος τῶν θείων λόγων, ἐὰν κατὰ κάποιο τρόπο ἐπιθυμοῦμε νὰ ἐμφορηθοῦμε ἀπὸ τὴν θεία Χάρι.

37. Ἀδικεῖ τὴν Ἀλήθεια καὶ ὁ Νόμος, ὅταν ἐννοῆται μόνο κατὰ γράμμα καὶ ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐὰν κάποιος ὑπάρχῃ μιμητὴς ἐκείνων, ὡς πρὸς τὴν διάνοια [ὡς πρὸς τὸν τρόπο τῆς σκέψης του], ὅταν περιορίζῃ μόνο στὸ γράμμα τὴν δύναμι τοῦ Νόμου καὶ δὲν δέχεται, μὲ σκοπὸ τὴν φανέρωσι τῆς [θείας] γνώσεως, ποὺ εἶναι μυστικὰ κρυμμένη στὸ γράμμα [τοῦ Νόμου], τὴν φυσικὴ θεωρία, ἡ ὁποία βρίσκεται μεταξὺ τῶν τύπων καὶ τῆς Ἀληθείας,

καὶ ἀληθείας· τῶν μέν, τοὺς ἀγομένους ἀπάγουσαν, πρὸς δὲ τήν, ἐπανάγουσαν· ἀλλ' οἷον ταύτην πάμπαν ἀρνούμενος, καὶ τῆς τῶν θείων ἔξω ποιούμενος μυσταγωγίας. Ταύτην τοιγαροῦν χρὴ τοῦ νόμου τὴν σωματικὴν καὶ πρόσκαιρον ἐκδοχήν, ὡς ὑπὸ χρόνον καὶ ῥέουσαν, ἀποκτείνειν διὰ τῆς φυσικῆς θεωρίας, καὶ ἐν ὄρει τῷ ὕψει τῆς γνώσεως, τοὺς τῶν θείων ἐπιμελητὰς θεαμάτων.

λη'. Τὸν σωματικὸν νοῦν τῆς Γραφῆς ἀφανίζει παντελῶς, ὁ πράξει διὰ τῆς φυσικῆς θεωρίας ἀποκτείνων τὴν γενομένην ἐκ τοῦ γραπτοῦ νόμου, πρὸς τὴν ἄστατον ὕλην καὶ ῥέουσαν τῇ ψυχῇ φιλήδονον σχέσιν καὶ φιλοσώματον, καταφράττων [recte: κατασφάττων] ὡς τέκνα Σαοὺλ καὶ ἔκγονα, τὴν χαμαίζηλον τοῦ νόμου διάνοιαν, διὰ μέσης τῆς φυσικῆς θεωρίας, ὡς ἐν ὄρει τῷ ὕψει τῆς γνώσεως, καὶ φανερὰν ποιούμενος ἐνώπιον Κυρίου, δι' ἐξομολογήσεως δηλαδή, τὴν πρὸς σῶμα τοῦ νόμου προτέραν ἐκδοχήν.

[καὶ] ἡ ὁποία [φυσικὴ θεωρία] ἀπομακρύνει ἀπὸ μὲν [τοὺς τύπους τοῦ Νόμου] ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι κατευθύνονται [ἀπ' αὐτήν, τοὺς] ἐπαναφέρει δὲ πρὸς τὴν [Ἀλήθεια]. Πλὴν μόνο, ἐὰν [κάποιος] ἀπορρίπτῃ ἐντελῶς αὐτὴν [τὴν φυσικὴ θεωρία], καθίσταται καὶ ἐκτὸς τῆς μυσταγωγίας τῶν θείων [πραγμάτων]. Ἑπομένως, αὐτὴν τὴν σωματικὴ καὶ πρόσκαιρη ἑρμηνεία τοῦ Νόμου, ἐπειδὴ [εἶναι] ἐφήμερη καὶ φθαρτή, πρέπει ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐπιμελοῦνται τὰ θεῖα θεάματα νὰ [τὴν] θανατώνουν, διὰ τῆς φυσικῆς θεωρίας, στὸ ὄρος, [δηλαδή], στὸ ὕψος τῆς [θείας] γνώσεως.

38. Ἀφανίζει ἐντελῶς τὸν σωματικὸ νοῦ [τὸ σωματικὸ νόημα] τῆς [Ἁγίας] Γραφῆς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θανατώνει, διὰ τῆς φυσικῆς θεωρίας, μὲ τὴν πρακτικὴ ἐργασία τὴν φιλήδονη καὶ φιλοσώματη σχέσι πρὸς τὴν εὐμετάβλητη καὶ φθαρτὴ ὕλη, ἡ ὁποία [σχέσι] ἔλαβε χώρα στὴν ψυχὴ ἀπὸ τὸ γράμμα τοῦ Νόμου, κατασφάζοντας, ὅπως τὰ παιδιὰ καὶ τὰ ἐγγόνια τοῦ Σαούλ, τὸ δουλοπρεπὲς νόημα τοῦ Νόμου, διὰ τῆς φυσικῆς θεωρίας, σὰν σὲ ὄρος, στὸ ὕψος τῆς [θείας] γνώσεως καὶ καθιστώντας φανερή, ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, δηλαδή, διὰ τῆς ἐξομολογήσεως, τὴν προηγουμένη σχετικὴ σωματικὴ ἑρμηνεία τοῦ Νόμου.

Τοῦτο γὰρ τό, ἐξηλιᾶσαι νοεῖσθαι δύναται τοῖς φιλομαθέσιν ἔναντι Κυρίου[9]· εἰς φῶς ἀγαγών τε, διὰ τῆς γνώσεως δηλαδή, τὴν κατὰ τὸ γράμμα πεπλασμένην πρόληψιν· ὅπερ ἐστι φανερῶσαι κατὰ τὸ ὕψος τῆς θεωρίας τὸ γράμμα τοῦ νόμου νεκρὸν διὰ τῆς ἐν πνεύματι γνώσεως.

λθ'. Τὸ γράμμα, φησίν, ἀποκτείνει· τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ[10]· διὸ χρὴ τὸ ἀποκτείνειν πεφυκός, ἀποκτείνεσθαι πνεύματι ζωοποιῷ. Συνυπάρχειν γὰρ ἀλλήλοις κατ' ἐνέργειαν ἅμα κατὰ τὸ αὐτό, τὸ σωματικὸν τοῦ νόμου, καὶ τὸ θεῖον, ἤγουν τὸ γράμμα, καὶ τὸ πνεῦμα, παντελῶς ἀμήχανον· ὅτι μηδὲ συμφωνεῖν πέφυκε τῷ παρεχομένῳ κατὰ φύσιν ζωήν, τὸ ταύτην ἀφαιρεῖσθαι δυνάμενον.

μ'. Τὸ μὲν πνεῦμα ζωῆς ὑπάρχει παρεκτικόν· τὸ δὲ γράμμα, ζωῆς ἀφαιρετικόν. Οὐκοῦν οὐ δύναται, καὶ τὸ γράμμα πράττειν κατὰ τὸ αὐτό, καὶ τὸ πνεῦμα, ὥσπερ οὐδὲ τὸ ζωοποιὸν τῷ φθοροποιῷ συνυπάρχειν.

Διότι τὸ [χωρίο τῆς Ἁγίας Γραφῆς]: «νὰ [τοὺς] φονεύσουν ἐκθέτοντάς τους κρεμασμένους στὸν ἥλιο ἐνώπιον τοῦ Κυρίου», [ἔτσι] μπορεῖ αὐτὸ νὰ νοηθῇ ἀπὸ τοὺς φιλομαθεῖς, δηλαδή, νὰ ὁδηγήσῃ [αὐτὸς] στὸ φῶς, διὰ τῆς [θείας] γνώσεως, τὴν σύμφωνα μὲ τὸ γράμμα [τοῦ Νόμου] πλασματικὴ [σφαλερὴ] ἀντίληψι, τὸ ὁποῖο ἀκριβῶς εἶναι, τὸ νὰ δείξῃ ξεκάθαρα, στὸ ὕψος τῆς θεωρίας τὸ γράμμα τοῦ Νόμου νεκρό, διὰ τῆς ἐν [Ἁγίῳ] Πνεύματι γνώσεως.

39. Τὸ γράμμα λέγει [ἡ Ἁγία Γραφὴ] θανατώνει, τὸ δὲ Πνεῦμα ζωοποιεῖ. Γι' αὐτὸ πρέπει ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο ἐκ φύσεως φονεύει, νὰ φονεύεται ἀπὸ τὸ ζωοποιὸ Πνεῦμα. Διότι [εἶναι] παντελῶς ἀδύνατον νὰ συνυπάρχουν, κατὰ τὴν ἐνέργεια, τὸ ἕνα μαζὶ μὲ τὸ ἄλλο, τὸ σωματικὸ μαζὶ μὲ τὸ θεῖο [στοιχεῖο] τοῦ Νόμου, δηλαδή, τὸ γράμμα μαζὶ μὲ τὸ πνεῦμα· διότι ἐκ φύσεως οὔτε συμφωνεῖ αὐτό, τὸ ὁποῖο μπορεῖ νὰ ἀφαιρέσῃ αὐτὴν [τὴν ζωὴ] μὲ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο κατὰ φύσιν παρέχει ζωή.

40. Τὸ μὲν Πνεῦμα εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο παρέχει ζωή· τὸ δὲ γράμμα εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο ἀφαιρεῖ τὴν ζωή. Ἑπομένως, δὲν μπορεῖ νὰ πράττῃ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ τὸ γράμμα καὶ τὸ Πνεῦμα, ὅπως ἀκριβῶς [δὲν μπορεῖ] οὔτε νὰ συνυπάρχῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο ζωοποιεῖ μὲ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο καταστρέφει.

μα'. Περιτομή ἐστι μυστική, τῆς ἐμπαθοῦς κατὰ νοῦν περὶ τὴν ἐπείσακτον γένεσιν σχέσεως, παντελὴς περιαίρεσις. Φυσικῶς γὰρ ἐπιβάλλοντες τοῖς πράγμασιν, οἴδαμεν ὡς οὐκ ἔστι τελειότης ἡ τῆς ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν ἀρτιότητος περιαίρεσις. Οὐ γὰρ ποιεῖ τελειότητα ἡ φύσις διὰ τέχνης κολοβουμένη, καὶ διὰ περινοίας ἀποτιθεμένη τὸ προσὸν αὐτῇ θεόθεν κατὰ λόγον δημιουργίας, ἵνα μὴ τὴν τέχνην, Θεοῦ πρὸς βεβαίωσιν δικαιοσύνης, ἰσχυροτέραν εἰσάγωμεν καί, τὴν περινενοημένην τῆς φύσεως ἔλλειψιν, ἀναπληρωτικὴν ποιώμεθα τῆς ἐν δικαιοσύνῃ κατὰ δημιουργίαν ἐλλείψεως· ἀλλ' ἐκ τῆς τοπικῆς τοῦ περιτεμνομένου μορίου θέσεως, διδασκώμεθα ποιεῖσθαι γνωμικῶς τὴν περιτομὴν τῆς κατὰ ψυχὴν ἐμπαθοῦς διαθέσεως· καθ' ἣν μᾶλλον τῇ φύσει συντρέχειν ἡ γνώμη ῥυθμίζεται, τὸν ἐμπαθῆ τῆς ἐπικτήτου γενέσεως νόμον διορθουμένη.

μβ'. Φυσικὸν ἡ ἀκροβυστία. Πᾶν δὲ φυσικὸν θείας ἔργον

41. Μυστικὴ περιτομὴ εἶναι ἡ παντελὴς ἀφαίρεσι τῆς ἐμπαθοῦς σχέσεως, ὅσον ἀφορᾶ τὸν νοῦ πρὸς τὴν παρείσακτο [τεχνικὴ] δημιουργία. Διότι, μελετώντας φυσικῶς [μὲ φυσικὴ θεωρία] τὰ πράγματα, γνωρίζομε, ὅτι δὲν εἶναι τελειότης ἡ ἀφαίρεσι τῆς φυσικῆς ἀρτιότητος, ποὺ [προῆλθε] ἐκ τοῦ Θεοῦ. Διότι δὲν τελειοποιεῖται ἡ φύσι, ὅταν κολοβώνεται διὰ τῆς τέχνης ἢ τῆς ἀφαιρεῖται διὰ τῆς ἐφευρετικότητος ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο [τῆς] προσεδόθη ἀπὸ τὸν Θεὸ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ λόγου τῆς δημιουργίας· γιὰ νὰ μὴν παρουσιάσωμε τὴν τέχνη ἰσχυρότερη ἀπὸ τὸν Θεό, ὅσον ἀφορᾶ τὴν πιστοποίησι τῆς δικαιοσύνης [τῆς σύνολης ἀρετῆς] καὶ κάνωμε τὴν ἔλλειψι τῆς φύσεως, ἡ ὁποία ἔχει δεχθῆ τὴν ἐπινόησί μας, συμπληρωματικὴ [δῆθεν] τῆς ἐλλείψεως τῆς δικαιοσύνης κατὰ τὴν δημιουργία· ἀλλὰ ἀπὸ τὴν τοπικὴ θέσι [ποὺ ἔχει στὸ σῶμα] τὸ μόριο, τὸ ὁποῖο περιτέμνεται, διδασκόμεθα, νὰ κάνωμε τὴν περιτομὴ ὡς πρὸς τὴν γνώμη τῆς ἐμπαθοῦς διαθέσεως τῆς ψυχῆς· κατὰ τὴν ὁποία ρυθμίζεται νὰ συμφωνῇ περισσότερο μὲ τὴν φύσι διορθώνοντας τὸν ἐμπαθῆ νόμο τῆς [σχέσεως] τῆς κτιστῆς δημιουργίας.

42. Ἡ ἀκροβυστία εἶναι [ἰδίωμα] φυσικό. Καὶ κάθε φυσικὸ εἶναι ἔργο

δημιουργίας ἐστί, καὶ λίαν καλόν, κατὰ τὴν φάσκουσαν φωνήν· καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς πάντα ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν[11]*. Ὁ δὲ νόμος, ὡς ἀκάθαρτον περιαιρεῖσθαι κελεύων τὴν ἀκροβυστίαν διὰ περιτομῆς*[12]*, τὸν Θεὸν εἰσάγει, διὰ τέχνης τὸ οἰκεῖον διορθούμενον ἔργον, ὅπερ, κἂν ἐννοεῖν, ἀσεβέστατον. Οὐκοῦν ὁ τοῖς συμβόλοις τοῦ νόμου φυσικῶς ἐπιβάλλων, οἶδεν ὡς οὐ τὴν φύσιν ὁ Θεὸς διορθοῦται διὰ τῆς τέχνης, ἀλλὰ τὸ ἐπιπειθὲς λόγῳ τῆς ψυχῆς παθητικὸν περιτέμνεσθαι κελεύει, τὸ διὰ τοῦ σωματικοῦ μορίου τυπικῶς δηλούμενον, ὅπερ γνῶσις διὰ τῆς κατὰ πρᾶξιν ἀνδρίας τῆς γνώμης ἀποτίθεσθαι πέφυκεν· ὁ γὰρ περιτέμνων Ἱερεὺς σημαίνει τὴν γνῶσιν, τὴν ἔχουσαν καθάπερ σίδηρον κατὰ τοῦ πάθους, τὴν τοῦ λόγου κατὰ τὴν πρᾶξιν ἀνδρίαν. Ἀφανίζεται γὰρ ἡ τοῦ νόμου παράδοσις, πλεονεκτοῦντος τὸ γράμμα τοῦ πνεύματος.*

μγ΄. Τὸ σάββατον[13] *παθῶν ἐστι, καὶ τῆς περὶ τὴν φύσιν τῶν ὄντων τοῦ νοῦ κινή-*

τῆς θείας δημιουργίας καὶ πολὺ καλὸ σύμφωνα μὲ τὴν φωνὴ [τῆς Ἁγίας Γραφῆς], ἡ ὁποία λέγει: «καὶ εἶδε ὁ Θεὸς ὅλα ὅσα δημιούργησε καὶ ἰδοὺ [ἦταν] πολὺ καλά». Ὁ δὲ Νόμος, προστάζοντας διὰ τῆς περιτομῆς νὰ ἀφαιρῆται ὡς ἀκάθαρτη ἡ ἀκροβυστία, παρουσιάζει τὸν Θεὸ νὰ διορθώνη μὲ τὴν τέχνη τὸ δικό του ἔργο, τὸ ὁποῖο βέβαια [εἶναι] ἀσεβέστατο, ἀκόμη καὶ νὰ [τὸ] σκεφθῇ [κανείς]. Ἑπομένως, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μελετᾶ μὲ βάσι τὴν φύσι τὰ σύμβολα τοῦ Νόμου, γνωρίζει, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν διορθώνει τὴν φύσι μὲ τὴν τέχνη, ἀλλὰ προστάζει, νὰ περικόπτεται τὸ παθητικὸ [μέρος] τῆς ψυχῆς, ὑπάκουο στὸν λόγο, τὸ ὁποῖο ὑποδηλώνεται συμβολικῶς μὲ τὸ σωματικὸ μόριο, τὸ ὁποῖο, βεβαίως, ἔχει ἐκ φύσεως τὸ ἰδίωμα νὰ ἀποβάλλῃ ἡ γνῶσι μὲ τὴν ἔμπρακτη ἀνδρεία τῆς γνώμης. Διότι ὁ Ἱερέας, ὁ ὁποῖος περιτέμνει, ὑποδηλώνει τὴν γνῶσι, ἡ ὁποία ἔχει σὰν μαχαίρι ἐναντίον τοῦ πάθους τὴν ἔμπρακτη ἀνδρεία τοῦ λόγου. Διότι ἐξαφανίζεται ἡ παράδοσι τοῦ Νόμου, ὅταν ὑπερτερῇ τὸ πνεῦμα ἔναντι τοῦ γράμματος [τοῦ Νόμου].

43. Τὸ Σάββατο εἶναι ἡ ἀνάπαυσι ἀπὸ τὰ πάθη καὶ ἀπὸ τὴν κίνησι τοῦ νοὸς γύρω ἀπὸ τὴν φύ-

σεως ἀνάπαυσις. Ἢ τελεία παθῶν ἀπραξία, καὶ τῆς περὶ τὰ πεποιημένα καθολικὴ τοῦ νοῦ παῦλα κινήσεως, καὶ πρὸς τὸ θεῖον τελεία διάβασις· ἐν ᾧ τὸν δι' ἀρετῆς καὶ γνώσεως κατὰ τὸ θεμιτὸν ἀφικόμενον οὐ δεῖ καθάπερ ξύλα τὴν οἱανοῦν παντελῶς ὕλην ἐξαπτικὴν ἐνθυμεῖσθαι παθῶν, οὔτε μὴν φύσεως τὸ παράπαν ἀναλέγεσθαι λόγους, ἵνα μή, πάθεσιν ἡδόμενον, ἢ φύσεως ὅροις μετρούμενον, κατὰ τοὺς Ἕλληνας τὸν Θεὸν δογματίζομεν· ὅν περ ἡ τελεία μόνη κέκραγε σιγή, καὶ ἡ παντελὴς καθ' ὑπεροχὴν ἀγνωσία παρίστησι.

μδ'. Στέφανός ἐστι χρηστότητος[14]*, πίστις καθαρά, λίθων τιμίων δίκην ταῖς τῶν δογμάτων ὑψηγορίαις, καὶ λόγοις διηνθισμένη πνευματικοῖς, καὶ νοήμασι, τὸν θεοφιλῆ καθάπερ κεφαλὴν διασφίγγουσα νοῦν. Ἢ μᾶλλον στέφανος χρηστότητός ἐστιν αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, ὁ τῇ ποικιλίᾳ τῶν κατὰ πρόνοιαν καὶ κρίσιν τρόπων, ἤγουν ἐγκρατείᾳ τῶν ἑκουσίων, καὶ ὑπομονῇ*

σι τῶν ὄντων. Ἢ [εἶναι] ἡ τελεία ἀπραξία τῶν παθῶν καὶ ἡ ὁλοκληρωτικὴ παῦσι τῆς κινήσεως τοῦ νοὸς γύρω ἀπὸ τὰ δημιουργήματα καὶ ἡ πλήρης διάβασι τοῦ νοὸς πρὸς τὸ Θεῖο. Στὸ ὁποῖο [Σάββατο] ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔφθασε μὲ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν γνῶσι, κατὰ τὸ δυνατό, δὲν πρέπει νὰ συλλογίζεται καθόλου τὴν ὁποιαδήποτε ὕλη, ἡ ὁποία σὰν ξύλα ἀνάβει τὰ πάθη οὔτε βέβαια νὰ ἀναλογίζεται ὁλωσδιόλου τοὺς λόγους τῆς φύσεως, ὥστε νὰ μὴν δογματίζωμε, ὅπως οἱ εἰδωλολάτρες, ὅτι ὁ Θεὸς εὐχαριστεῖται μὲ τὰ πάθη ἢ προσδιορίζεται μὲ τοὺς ὅρους τῆς φύσεως· Τὸν Ὁποῖο βέβαια φωνάζει δυνατὰ μόνο ἡ τελεία σιγὴ καὶ [Τὸν] παρουσιάζει ἡ πλήρης, στὸν ὕψιστο βαθμὸ ἀγνωσία.

44. Στεφάνι ἀγαθότητος εἶναι ἡ καθαρὰ πίστι, ἡ ὁποία στολισμένη, σὰν μὲ πολυτίμους λίθους, μὲ τὰ ὑψηλὰ νοήματα τῶν δογμάτων καὶ τοὺς πνευματικοὺς λόγους καὶ τὰ θεοφιλῆ νοήματα, περιβάλλει [σὰν στεφάνι] τὸν θεοφιλῆ νο, ὡς [νὰ ἦταν] κεφαλή. Ἢ μᾶλλον στεφάνι ἀγαθότητος [εἶναι] αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν ποικιλία τῶν τρόπων, ὅσον ἀφορᾶ τὴν Πρόνοια καὶ τὴν Κρίσι [Του], δηλαδή, μὲ τὴν ἐγκράτεια τῶν ἑκουσίων καὶ μὲ τὴν ὑπομονὴ

τῶν ἀκουσίων παθῶν, ὡς κεφαλὴν τὸν νοῦν περιγράφων, καὶ τῇ μετοχῇ τῆς κατὰ θέωσιν χάριτος αὐτὸν ἑαυτοῦ τὸν νοῦν ποιῶν ὡραιότερον.

με΄. Ἐνταῦθα τὴν ἐγκράτειαν ἔργον εἶναι (λέγει) τῆς προνοίας, ὡς τῶν γνωμικῶν καθαρτικὴν παθῶν. Τὴν ὑπομονὴν δὲ τῆς κρίσεως εἶναι κατόρθωμα φησίν, ὡς τοῖς ἀκουσίοις ἀντιτασσομένην πειρασμοῖς[15]*, καὶ τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας ὑπάρχουσαν σύμβολον, πρὸς ἀρετήν, ὡς ἀπ᾽ Αἰγύπτου τῆς ἁμαρτίας, τοὺς ὑπ᾽ αὐτῆς κρατουμένους διαβιβάζουσαν.*

μς΄. Οὐ τὰς ἡμέρας τιμᾶσθαι θέλων ὁ Θεὸς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, προσέταξε τιμηθῆναι τό τε σάββατον[16]*, καὶ τὰς νεομηνίας, καὶ τὰς ἑορτάς. Οὕτω γὰρ ἂν λατρεύειν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα*[17] *κατὰ νόμον ἐντολὴν ἐδογμάτισεν, οἰομένους σεπτὰς εἶναι τὰς ἡμέρας, καὶ διὰ τοῦτο προσκυνητάς· ἀλλ᾽ ἑαυτὸν τιμᾶσθαι συμβολικῶς διὰ τῶν ἡμερῶν παρεδήλωσεν. Αὐτὸς γάρ ἐστι*

τῶν ἀκουσίων παθῶν, περιβάλλει τὸν νοῦ σὰν [νὰ ἦταν] κεφαλὴ καὶ μὲ τὴν μετοχὴ τῆς Χάριτος, ἕνεκα τῆς θεώσεως, καθιστᾶ αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸν νοῦ ὡραιότερο ἀπὸ τὸν ἑαυτό του.

45. Ἐδῶ ἔργο τῆς [θείας] Προνοίας, (λέγει), ὅτι εἶναι ἡ ἐγκράτεια, καθὼς [γίνεται] ἱκανὴ νὰ καθαρίσῃ τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν γνώμη. Ἐνῶ, λέγει, ὅτι ἡ ὑπομονὴ εἶναι κατόρθωμα τῆς Κρίσεως, διότι ἀντιτάσσεται στοὺς ἀκουσίους πειρασμοὺς καὶ εἶναι σύμβολο τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας, ἐπειδὴ διαπερνᾶ πρὸς τὴν ἀρετή, σὰν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο τῆς ἁμαρτίας ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐξουσιάζονται ἀπ᾽ αὐτήν.

46. Ὁ Θεὸς δὲν προσέταξε νὰ τιμῶνται καὶ τὸ Σάββατο καὶ οἱ πρωτομηνιὲς καὶ οἱ ἑορτές, διότι θέλει νὰ τιμηθοῦν οἱ ἡμέρες ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους· διότι, κατ᾽ αὐτὸ τὸν τρόπο, θὰ δογμάτιζε νὰ λατρεύουν τὴν δημιουργία ἀντὶ τὸν Δημιουργό, νομίζοντας, ὅτι οἱ ἡμέρες εἶναι ἱερὲς καὶ γι᾽ αὐτὸ [καὶ] ἄξιες νὰ λατρεύωνται, ἀλλὰ [ἀντίθετα μ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο] ὑποδήλωσε συμβολικά, νὰ τιμᾶται ὁ Ἴδιος [ὁ Θεὸς] διὰ τῶν ἡμερῶν [αὐτῶν]. Διότι «Σάββατο» μὲν εἶναι Αὐτὸς ὁ Ἴδιος [ὁ Θεός], ὡς

σάββατον μέν, ὡς τῶν ἐν σαρκὶ τῆς ψυχῆς μόχθων ἀνάπαυσις, καὶ τῶν κατὰ δικαιοσύνην πόνων κατάπαυσις. Πάσχα δέ, ὡς ἐλευθερωτὴς τῶν τῇ πικρᾷ δουλείᾳ κεκρατημένων τῆς ἁμαρτίας. Πεντηκοστὴ δέ, ὡς ἀπαρχὴ καὶ τέλος τῶν ὄντων· καὶ λόγος, ᾧ τὰ πάντα φύσει συνέστηκε. Σκόπει δὲ πῶς ὁ νόμος ἀπόλλυσι τοὺς νοοῦντας αὐτὸν σωματικῶς, τῇ κτίσει λατρεύειν παρὰ τὸν κτίσαντα πείθων, καὶ ἡγεῖσθαι φήσει [recte: φύσει] σεπτά, τὰ δι᾽ αὐτοὺς γεγονότα, τόν, δι᾽ ὃν αὐτοὶ γεγόνασιν, ἀγνοήσαντας.

μζ΄. Ὁ μὲν κόσμος, τόπος ἐστὶ πεπερασμένος, καὶ στάσις περιγεγραμμένη. Ὁ δὲ χρόνος περιγραφομένη καθέστηκε κίνησις· ὅθεν καὶ ἀλλοιωτὴ τῶν ἐν αὐτῷ καθέστηκεν ἡ κατὰ τὴν ζωὴν κίνησις. Ὁπηνίκα δέ, τὸν τόπον διελθοῦσα, καὶ τὸν χρόνον κατ᾽ ἐνέργειάν τε καὶ ἔννοιαν ἡ φύσις, ἤγουν τὰ ὧν οὐκ ἄνευ, τουτέστι τὴν πεπερασμένην στάσιν καὶ κίνησιν, ἀμέσως συναφθῇ τῇ

ἡ ἀνάπαυσι τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοὺς μόχθους τῆς σαρκὸς καὶ ἡ κατάπαυσι τῶν πόνων χάριν τῆς ἀρετῆς. [Ὁ Ἴδιος] δὲ [εἶναι καὶ] «Πάσχα», ὡς ἐλευθερωτὴς ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐξουσιάζονται ἀπὸ τὴν πικρὴ δουλεία τῆς ἁμαρτίας. «Πεντηκοστὴ» δὲ [εἶναι ὁ Θεός], ὡς ἡ ἀπαρχὴ καὶ τὸ τέλος τῶν ὄντων καὶ ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο, φυσικῶς, ἔχουν γίνει τὰ πάντα. Παρατήρησε δέ, πῶς ὁ Νόμος θανατώνει ἐκείνους, ποὺ τὸν ἐννοοῦν σωματικῶς, πείθοντάς [τους] νὰ λατρεύουν τὴν δημιουργία ἀντὶ τὸν Δημιουργὸ καί, φυσικῷ τῷ τρόπῳ, νὰ θεωροῦν ἱερὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔχουν δημιουργηθῆ γι᾽ αὐτούς, ἐνῶ συνήθως ἀγνοοῦν Ἐκεῖνον, ἕνεκα τοῦ Ὁποίου ἔχουν [καὶ] δημιουργηθῆ οἱ ἴδιοι.

47. Ὁ μὲν κόσμος εἶναι χῶρος πεπερασμένος καὶ ἀκινησία, ἡ ὁποία εἶναι περιορισμένη. Ὁ δὲ χρόνος ὁρίζεται, ὡς κίνησι περιορισμένη. Ἑπομένως, καὶ ἡ κίνησι, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ζωὴ ἐκείνων, [οἱ ὁποῖοι ζοῦν] μέσα σ᾽ αὐτὸν [τὸν χρόνο], καθίσταται ἀλλοιουμένη. Ὁπόταν, ὅμως, ἡ [ἀνθρώπινη] φύσι, ἀφοῦ διαπεράση τὸν χῶρο καὶ τὸν χρόνο, ὅσον ἀφορᾶ καὶ τὴν ἐνέργεια καὶ τὴν νόησι, μὲ ἄλλα λόγια, τὰ ὧν οὐκ ἄνευ [τὶς φυσικὲς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις ὑπάρξεως], δηλαδή, τὴν πεπερασμένη ἀκινησία [τὸν χῶρο] καὶ [τὴν πεπερασμένη] κίνησι [τὸν χρόνο ὅταν], ἄμεσα ἑνωθῇ μὲ τὴν [θεία] Πρόνοια· [τότε] εὑρίσκει, ὡς λογική [της, ἡ ἀνθρώπινη φύσι] τὴν

προνοίᾳ, λόγον εὑρίσκει τὴν πρόνοιαν, κατὰ φύσιν ἁπλοῦν τε, καὶ στάσιμον, καὶ μηδεμίαν ἔχοντα παντὶ περιγραφήν, καὶ διὰ τοῦτο παντελῶς οὔτε κίνησιν.

μη΄. Ἐν μὲν τῷ κόσμῳ ὑπάρχουσα χρονικῶς ἡ φύσις, ἀλλοιωτὴν ἔχει τὴν κίνησιν διὰ τὴν τοῦ κόσμου πεπερασμένην στάσιν, καὶ τὴν καθ᾽ ἑτεροίωσιν τοῦ χρόνου φοράν· ἐν δὲ τῷ Θεῷ γινομένη, διὰ τὴν φυσικὴν τοῦ ἐν ᾧ γέγονε μονάδα, στάσιν ἀκίνητον ἕξει, καὶ στάσιμον ταυτοκινησίαν, περὶ τὸ ταυτόν, καὶ ἕν, καὶ μόνον ἀϊδίως γινομένην, ἣν οἶδεν ὁ λόγος ἄμεσον εἶναι περὶ τὸ πρῶτον αἴτιον τῶν ἐξ αὐτοῦ πεποιημένων μόνιμον ἵδρυσιν.

μθ΄. Μυστήριόν ἐστι Πεντηκοστῆς, ἡ πρὸς τὴν πρόνοιαν ἄμεσος τῶν προνοουμένων ἕνωσις· ἤγουν ἡ πρὸς τὸν λόγον κατά τὴν τῆς προνοίας ἐπίνοιαν τῆς φύσεως ἕνωσις, καθ᾽ ἣν οὐδεμία τὸ παράπαν ἐστὶ χρόνου καὶ γενέσεως ἔμφασις. Σάλπιγξ δὲ πάλιν ἡμῶν ἐστὶν ὁ λόγος[18]*, ὡς τὰς θείας καὶ ἀῤῥή-*

[θεία] Πρόνοια καὶ ἁπλῆ καὶ ἀκίνητη καὶ χωρὶς νὰ ἔχῃ κανέναν περιορισμό, κατὰ τὴν φύσι, [ἀπείρως] καὶ γι᾽ αὐτὸ οὔτε καὶ παντελῶς κίνησι.

48. Ἡ φύσι, ἐπειδὴ ὑπάρχει, χρονικῶς, μέσα στὸν κόσμο, ἔχει τὴν κίνησί [της] δυναμένη νὰ δεχθῇ ἀλλοίωσι, ἐξ αἰτίας τῆς πεπερασμένης ἀκινησίας, [δηλαδὴ τοῦ χώρου] τοῦ κόσμου καὶ ἐξ αἰτίας τῆς ὁρμητικῆς κινήσεως τοῦ χρόνου, διὰ τῆς μεταβολῆς. Ὅταν ὅμως φθάσῃ στὸν Θεό, ἕνεκα τοῦ [ὅτι εἶναι] φυσικὴ Μονάδα Ἐκεῖνος, στὸν ὁποῖο ἔχει φθάσει, θὰ ἀποκτήσῃ ἀκίνητη ἀκινησία καὶ ἀμετακίνητη ταυτοκινησία[6], ποὺ θὰ γίνεται ἀϊδίως γύρω ἀπὸ τὸ Ἴδιο καὶ Ἕνα καὶ Μόνο, τὴν ὁποία ἡ λογικὴ ἀναγνωρίζει, ὅτι [αὐτὸ] εἶναι ἡ ἄμεση μόνιμη ἐγκατάστασι γύρω ἀπὸ τὸ πρῶτο Αἴτιο ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἔχουν δημιουργηθῆ ἀπ᾽ Αὐτό.

49. Μυστήριο Πεντηκοστῆς εἶναι ἡ ἄμεση ἕνωσι μὲ τὴν [θεία] Πρόνοια ἐκείνων, ποὺ προνοοῦνται [ἀπ᾽ Αὐτή]· δηλαδή, ἡ ἕνωσι τῆς φύσεως μὲ τὸν Λόγο, σύμφωνα μὲ τὸν σκοπὸ τῆς [θείας] Προνοίας, στὸν ὁποῖο [σκοπὸ] δὲν ὑπάρχει ἐντελῶς καμία ἔκφρασι χρόνου καὶ γενέσεως. Καὶ πάλι «σάλπιγγα» δική μας εἶναι ὁ Λόγος, ἐπειδὴ μᾶς κη-

τους ἡμῖν ἐνηχούμενος γνώσεις. Ἱλασμὸς δέ[19], ὡς ἐν αὐτῷ τὰ ἡμέτερα, καθ' ἡμᾶς γενόμενος, διαλύων ἐγκλήματα· καὶ τῇ δωρεᾷ τῆς χάριτος ἐν Πνεύματι, τὴν ἁμαρτήσασαν φύσιν θεοποιῶν. Σκηνοπηγία δέ[20], ὡς τῆς ἡμῶν κατὰ τὴν θεομίμητον ἕξιν περὶ τὸ καλὸν ἀτρεψίας πρᾶξις, καὶ ὁ τῆς ἀθανασίας [recte: πρὸς ἀθανασίαν][ϛ´] *μεταποιήσεως συνεκτικὸς δεσμός.*

ν΄. Ὁ ψιλαῖς ταῖς ἐναίμοις χαίρων θυσίαις, περὶ τὰ πάθη σπουδάζειν ὡς ἐμπαθὴς παρασκευάζει τοὺς θύοντας. Φιλεῖ γὰρ χαίρειν τὸ γνησίως σέβον, οἷς χαίρει τὸ προσκυνούμενον. Ὅθεν θυσίας οἶδεν ὁ λόγος, τὴν τῶν παθῶν μᾶλλον σφαγὴν καὶ τὴν τῶν φυσικῶν δυνάμεων προσαγωγήν· ὧν, τοῦ μὲν λόγου, τύπος ἐστὶν ὁ κριός[21]*· τοῦ δὲ θυμοῦ, φέρει σύμβολον ὁ ταῦρος*[22]*· τῆς δὲ ἐπιθυμίας, ἡ αἴξ*[23] *ὑπάρχει δήλωσις.*

να΄. Θυσίας πνευματικὰς εἶναι γινώσκομεν, οὐ μόνον τὴν τῶν παθῶν νέκρωσιν σφαττομένων τῇ μαχαίρᾳ τοῦ Πνεύματος, ὅπερ ἐστὶ

ρύττει τὶς θεῖες καὶ ἄρρητες γνώσεις. [Εἶναι] καὶ «Ἐξιλασμὸς» [ὁ Λόγος], ἐπειδὴ διαλύει διὰ τοῦ Ἑαυτοῦ Του τὰ δικά μας ἐγκλήματα, ἀφοῦ ἔγινε ὅμοιος μ᾽ ἐμᾶς· καὶ θεοποιώντας διὰ τῆς δωρεᾶς τῆς Χάριτος ἐν [Ἁγίῳ] Πνεύματι τὴν [ἀνθρωπίνη] φύσι, ἡ ὁποία ἁμάρτησε. Ἐπίσης, [εἶναι ὁ Λόγος] «Σκηνοπηγία», διότι [σ᾽ Αὐτὸν συνίσταται] ἡ πραγματοποίησι τῆς δικῆς μας ἀτρεψίας, ὅσον ἀφορᾶ τὸ καλό, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θεομιμήτου καταστάσεως, [τὴν ὁποία σταθεροποιοῦμε] καὶ ὁ συνεκτικὸς δεσμὸς τῆς μεταποιήσεώς [μας] πρὸς τὴν ἀθανασία.

50. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος χαίρεται μὲ τὶς ψιλὲς [ἄνευ πνευματικοῦ περιεχομένου] θυσίες τοῦ αἵματος [τοῦ Νόμου], ὡς ἐμπαθής, καθιστᾶ ἐκείνους, ποὺ θυσιάζουν, νὰ καταγίνωνται γύρω ἀπὸ τὰ πάθη. Διότι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο λατρεύει γνήσια, ἀγαπᾶ νὰ χαίρεται μὲ ἐκεῖνα, μὲ τὰ ὁποῖα χαίρεται ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο προσκυνεῖται. Ἑπομένως, ὁ Λόγος ἀναγνωρίζει ὡς θυσίες, περισσότερο τὴν σφαγὴ τῶν παθῶν καὶ τὴν προσφορὰ τῶν φυσικῶν δυνάμεων· τῶν ὁποίων [φυσικῶν δυνάμεων] τύπος εἶναι τοῦ μὲν λόγου [τῆς λογικῆς δυνάμεως τῆς ψυχῆς] τὸ κριάρι, τοῦ δὲ θυμοῦ τὸ σύμβολο φέρει ὁ ταῦρος, ἐνῶ ἡ αἶγα εἶναι δήλωσι τῆς ἐπιθυμίας.

51. Γνωρίζομε, ὅτι θυσίες πνευματικὲς εἶναι ὄχι μόνο ἡ νέκρωσι τῶν παθῶν, ποὺ σφάζονται μὲ τὴν μάχαιρα τοῦ [Παναγίου] Πνεύματος, τὸ ὁποῖο ἀκρι-

ῥῆμα Θεοῦ[24], καὶ πάσης τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς, ὡς αἵματος τὴν κατὰ πρόθεσιν κένωσιν ἢ χύσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ φιλοσοφίαν ἠθῶν, καὶ πασῶν τῶν κατὰ φύσιν δυνάμεων προσαγωγὴν ἀφιερουμένων Θεῷ, καὶ τῷ πυρὶ τῆς ἐν Πνεύματι χάριτος πρὸς τὴν θείαν λῆξιν ὁλοκαυτουμένων.

νβ΄. Ὁ χοϊκὸς νοῦς τῆς Γραφῆς κρατῶν τῆς ψυχῆς, τοὺς φυσικοὺς ἀποβάλλεται λόγους, τῇ παραχρήσει τῶν κατὰ φύσιν δυνάμεων αὐτοὺς ἐξαφανίζων. Οὗτος γὰρ ζῶν, ἐπ᾽ ἀληθείας συντελεῖ, καὶ διώκει, καὶ ἀπόλλυσι, σαρκὶ μόνῃ τὸν νόμον περιγράφων, καὶ τοὺς κατὰ φύσιν φημὶ λόγους, καὶ λογισμούς, τιμῶν ὡς θεῖα τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας, ἅπερ οἱ κατὰ φύσιν λογισμοί, λαμβάνοντες ἄδειαν ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦ πνεύματος, ἀποκτείνουσιν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ θανατοῦσιν.

νγ΄. Ἅμα τις τὴν τῶν ἀρετῶν λογικῶς μετέλθη[ζ΄] φιλοσοφίαν, ἅμα καὶ τὴν τῶν Γραφῶν πρὸς τὸ πνεῦμα φυσικῶς μετήνεγκεν ἐκδοχήν,

βῶς εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ [καὶ] ἡ ἐκ προθέσεως κένωσι ἢ ἡ ἔκχυσι [τὸ ἄδειασμα] ὁλοκλήρου τῆς σαρκικῆς ζωῆς, ὅπως τὸ αἷμα [στὶς ἀντίστοιχες θυσίες]. Ἐπίσης [πνευματικὲς θυσίες εἶναι] καὶ ἡ προσφορὰ τῶν συμφώνων μὲ τὴν [ἐν Χριστῷ] φιλοσοφία ἠθῶν καὶ ὅλων τῶν κατὰ φύσι δυνάμεων, ποὺ ἀφιερώνονται στὸν Θεὸ καὶ γίνονται ὁλοκαυτώματα μὲ τὸ πῦρ τῆς θείας ἐν [Ἁγίῳ] Πνεύματι Χάριτος, μὲ σκοπὸ τὴν θεία κατάληξι [τὴν τελείωσι].

52. Ὁ γήϊνος νοῦς τῆς Γραφῆς, ὅταν κυριαρχῇ στὴν ψυχή, ἀποβάλλει τοὺς φυσικοὺς λόγους [τοὺς λόγους τῆς φύσεως], ἐπειδὴ τοὺς ἐξαφανίζει μὲ τὴν παράχρησι [τὴν ἐσφαλμένη χρῆσι] τῶν κατὰ φύσιν δυνάμεων. Διότι, ὅταν αὐτὸς [ὁ γήϊνος νοῦς τῆς Γραφῆς] ζῇ, καταστρέφει ἀληθινὰ καὶ διώκει καὶ ἀφανίζει καὶ τοὺς κατὰ φύσιν, λέγω, λόγους καὶ τοὺς λογισμούς, ἐπειδὴ περιορίζει τὸν Νόμο μόνο στὴν σάρκα, καθὼς σέβεται ὡς θεῖα τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας, τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς οἱ κατὰ φύσιν λογισμοί, ἀποκτώντας ἀφοβία ἀπὸ τὸν νόμο τοῦ Πνεύματος, ἐξολοθρεύουν διαμιᾶς καὶ [τὰ] θανατώνουν.

53. Τὴν ἴδια στιγμή, ποὺ κάποιος ἀκολουθήσῃ λογικῶς τὴν φιλοσοφία τῶν ἀρετῶν, ταυτοχρόνως ἔχει μεταδώσει, φυσικῶς, τὸ νόημα τῶν Γραφῶν, σύμφωνα μὲ τὸ [Πανάγιο] Πνεῦμα,

ἐν καινότητι πνεύματος πρακτικῶς διὰ τῶν ὑψηλῶν θεωρημάτων τῷ Θεῷ λατρεύων, καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος[25]*, διὰ τῆς κατ᾽ αἴσθησιν πρὸς σῶμα ταπεινοτέρας τοῦ νόμου παραδοχῆς, τροφεὺς παθῶν κατὰ τοὺς Ἰουδαίους γενόμενος, καὶ ἁμαρτίας θεραπευτής.*

νδ΄. Ἅμα τις παύσεται κατ᾽ αἴσθησιν πρὸς σῶμα τὴν Γραφὴν ἐκδεχόμενος, ἅμα καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα κατὰ νοῦν διὰ μέσης ἀνατρέχει τῆς φύσεως· ἐκεῖνα πράττων πνευματικῶς, ἅπερ σωματικῶς ὁ Ἰουδαῖος ἐπιτελῶν ἔχει τὸν Θεὸν ὀργιζόμενον.

νε΄. Πᾶς νοῦς κατὰ Θεὸν ὑψηλὸς καὶ μετέωρος, κατὰ τὸ αὐτό, τήν τε τῶν παθῶν κατασφάττει ἐνέργειαν, καὶ τὴν τῶν λογισμῶν ἀσχήμονα κίνησιν· πρὸς δέ, καὶ τοὺς κατὰ παράχρησιν τῆς τῶν αἰσθήσεων ἐνεργείας τρόπους ἀκολάστους. Ἀναιροῦνται γὰρ τὰ πάθη ὑπὸ τῶν ὑψηλῶν τῆς φύσεως λογισμῶν, κατὰ τὴν ὑψηλὴν θεωρίαν θριαμβευόμενα.

νς΄. Τὸ κράτος τῆς ἁμαρτίας,

λατρεύοντας ἐμπράκτως τὸν Θεό, διὰ τῶν ὑψηλῶν θεωρημάτων, μὲ τὴν ἀνακαίνισι τοῦ Πνεύματος καὶ ὄχι μὲ τὴν παλαιὰ [κατάστασι] τοῦ γράμματος [τοῦ Νόμου, ὅπου], μὲ τὴν πιὸ ταπεινὴ ἀποδοχὴ τοῦ Νόμου, βάσει τῆς σχετικῆς μὲ τὸ σῶμα αἰσθήσεως, [αὐτὸς] ἀνατρέφει τὰ πάθη, ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ὑπηρετεῖ ἁμαρτίες.

54. Τὴν ἴδια στιγμή, ποὺ κάποιος θὰ παύσῃ νὰ κατανοῇ τὴν Γραφὴ μὲ βάσι τὴν σχετικὴ μὲ τὸ σῶμα αἴσθησι, ταυτοχρόνως ὁπωσδήποτε, θὰ ἀνυψώνεται μὲ τὸν νοῦ [του] διὰ μέσου τῆς φύσεως καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα, πράττοντας πνευματικῶς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς ἐπιτελώντας σωματικῶς ὁ Ἰουδαῖος, κάνει τὸν Θεὸ νὰ ὀργίζεται.

55. Κάθε νοῦς κατὰ Θεὸν ὑψηλὸς καὶ μετάρσιος, ἐξολοθρεύει ταυτοχρόνως, καὶ τὴν ἐνέργεια τῶν παθῶν καὶ τὴν ἀπρεπῆ κίνησι τῶν λογισμῶν[7]· ἐπιπλέον δὲ καὶ τοὺς ἀκολάστους τρόπους, ἕνεκα παραχρήσεως τῆς ἐνεργείας τῶν αἰσθήσεων. Διότι ἀναιροῦνται τὰ πάθη ἀπὸ τοὺς ὑψηλοὺς λογισμοὺς τῆς φύσεως, ὅταν κατανικῶνται διὰ τῆς ὑψηλῆς [πνευματικῆς] θεωρίας.

56. Τὴν κυριαρχία τῆς ἁμαρτίας,

ἤγουν τὸ φρόνημα τῆς σαρκός, ἡ χάρις ἀφανίζειν πέφυκε τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, καὶ ἡ κατ᾽ ἐνέργειαν ὑπακοὴ τῶν θείων ἐντολῶν, ἀποκτείνειν τῇ μαχαίρᾳ τοῦ Πνεύματος[26]*, ἤγουν τῷ ῥήματι τῆς θείας ἐν πνεύματι γνώσεως, βοῶσα μυστικῶς πρὸς τὸ πάθος τῆς ἁμαρτίας, ὡς ὁ Μέγας πρὸς τὸν Ἄγαγ Σαμουήλ· ἀνθ᾽ ὧν ἠτέκνωσε γυναῖκας ἡ μάχαιρά σου, ἀτεκνωθήσεται σήμερον ἐκ γυναικῶν ἡ μήτηρ σου*[27].

νζ΄. Πολλὰς τὸ πάθος τῆς γαστριμαργίας, ὡς ἐν μαχαίρᾳ τῷ λείῳ τῆς ἡδονῆς λογισμῷ, ἠτέκνωσεν ἀρετάς. Τῆς μὲν γὰρ σωφροσύνης, διὰ τῆς ἀκρασίας ἀποκτείνει τὰ σπέρματα· τῆς δικαιοσύνης δέ, διὰ τῆς πλεονεξίας διαφθείρει τὴν ἰσοτιμίαν· τῆς φιλανθρωπίας δέ, διὰ τῆς φιλαυτίας τὴν ἐκ φύσεως διατέμνει συνέχειαν· καί, συντόμως εἰπεῖν, πάντων τῶν κατ᾽ ἀρετὴν γεννημάτων ἀναιρετικόν ἐστι τῆς γαστριμαργίας τὸ πάθος.

νη΄. Τὸ τῆς γαστριμαργίας

δηλαδή, τὸ φρόνημα τῆς σαρκός, ἔχει φυσικῶς τὸ ἰδίωμα νὰ ἀφανίζῃ ἡ Χάρι τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος καὶ ἡ ἔμπρακτος ὑπακοὴ τῶν θείων ἐντολῶν νὰ [τὸ] θανατώνῃ μὲ τὴν μάχαιρα τοῦ [Παναγίου] Πνεύματος, δηλαδή, μὲ τὸν λόγο τῆς ἐν [Ἁγίῳ] Πνεύματι θείας γνώσεως [στὴν Ἁγία Γραφή], ἡ ὁποία βοᾶ μυστικῶς πρὸς τὸ πάθος τῆς ἁμαρτίας, ὅπως ὁ Μέγας Σαμουὴλ πρὸς τὸν Ἄγαγ: «τὸ μαχαίρι σου ἔκανε ἄτεκνες τὶς γυναῖκες, [δηλαδή, τὶς μητέρες ἐκείνων] ἀντὶ τῶν ὁποίων, σήμερα θὰ γίνῃ ἄτεκνη ἡ μητέρα σου ἀνάμεσα στὶς γυναῖκες. [Δηλαδή, τὸ μαχαίρι τῆς ἁμαρτίας ἔκανε ἄτεκνες - ἀνενέργητες τὶς θεῖες ἐντολές, ἀντὶ τῶν ὁποίων σήμερα, μὲ τὴν μάχαιρα τοῦ Παναγίου Πνεύματος, θὰ μείνῃ ἄτεκνο τὸ πάθος, ποὺ γεννᾶ τὴν ἁμαρτία.]

57. Τὸ πάθος τῆς γαστριμαργίας ἄφησε ἄτεκνες πολλὲς ἀρετές, μὲ τὸν γλοιώδη λογισμὸ τῆς ἡδονῆς, σὰν μὲ μαχαίρι. Διότι, μὲ τὴν ἀκρασία, σκοτώνει τὰ σπέρματα τῆς σωφροσύνης· καὶ μὲ τὴν πλεονεξία, διαφθείρει τὴν ἰσότιμη ἀπόδοσι τῆς δικαιοσύνης· ἐνῶ μὲ τὴν φιλαυτία, διασπᾶ τὴν ἐκ τῆς [ἀνθρωπίνης] φύσεως συνεχῆ ἄσκησι τῆς φιλανθρωπίας· καί, γιὰ νὰ μιλήσω σύντομα, τὸ πάθος τῆς γαστριμαργίας εἶναι καταστρεπτικὸ ὅλων τῶν καρπῶν τῆς ἀρετῆς.

58. Τὸ πάθος τῆς γαστριμαργίας

πάθος πάντα τὰ θεῖα τῶν ἀρετῶν ἀποκτείνει γεννήματα, αὐτὸ δέ, τῇ τε χάριτι τῆς πίστεως, καὶ τῇ ὑπακοῇ τῶν θείων ἐντολῶν, διὰ τοῦ κατὰ τὴν γνῶσιν ἀποκτείνεται λόγου.

φονεύει ὅλα τὰ θεῖα γεννήματα τῶν ἀρετῶν, αὐτὸ δὲ φονεύεται καὶ ἀπὸ τὴν Χάρι τῆς πίστεως καὶ ἀπὸ τὴν ὑπακοὴ τῶν θείων ἐντολῶν, μέσῳ τοῦ σύμφωνου πρὸς τὴν [θεία] γνῶσι λόγου.

νθʹ.Φῶς ἐστιν ὡς ἀληθῶς ἐθνῶν ὁ Κύριος ἡμῶν[28]*, ἀποκαλύπτων αὐτοῖς διὰ τῆς ἀληθοῦς ἐπιγνώσεως, τοὺς τῷ ζόφῳ τῆς ἀγνοίας ἐπιμεμυκότας ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας, καὶ θείας ἀγωγῆς πάλιν ἑτοιμάσας ἑαυτὸν - τοῖς πιστοῖς λαοῖς, ἀγαθὸν ἀρετῆς ἐξομπλάριον προσώπου τοῦ κατ᾽ ἀρετήν, ὑπογραμμὸς αὐτοῖς γενόμενος, καὶ ὑποτύπωσις, πρὸς ὃν ἀφορῶντες ὡς ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας ἡμῶν, τὰς ἀρετὰς κατὰ μίμησιν ὡς ἡμῖν ἐστι δυνατὸν κατορθοῦμεν διὰ τῆς πράξεως.*

59. Ὁ Κύριός μας εἶναι ἀληθινὰ τὸ φῶς τῶν ἐθνῶν, διότι διανοίγει σ᾽ αὐτά, μὲ τὴν ἀληθινὴ [θεία] γνῶσι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας, οἱ ὁποῖοι εἶναι κλειστοὶ ἀπὸ τὸ πυκνὸ σκοτάδι τῆς ἀγνωσίας [τοῦ Θεοῦ], καὶ πάλι διότι ἑτοίμασε τὸν Ἑαυτό Του γιὰ τοὺς πιστοὺς λαοὺς ἀγαθὸ ὑπόδειγμα θείας διαγωγῆς, ἀφοῦ ἔγινε σ᾽ αὐτοὺς τὸ πρότυπο τοῦ συμφώνου μὲ τὴν ἀρετὴ ἀνθρώπου καὶ παράδειγμα πρὸς τὸν Ὁποῖο, στρέφοντας τὸ βλέμμα, ὡς ἀρχηγὸ τῆς σωτηρίας μας, κατορθώνομε, κατὰ μίμησί [Του], ὅσο μᾶς εἶναι δυνατόν, τὶς ἀρετὲς διὰ τῆς πράξεως [ἐμπράκτως].

ξʹ. Πᾶς ὁ διὰ φθόνον μισῶν, καὶ κακῶς διαθρυλλῶν ταῖς διαβολαῖς τὸν ἐν τοῖς ἀγῶσι τῶν ἀρετῶν, καὶ τῇ περιουσίᾳ τοῦ λόγου τῆς πνευματικῆς γνώσεως δυνατότερον, Σαοὺλ ἐστι πονηρῷ καταπνιγόμενος πνεύματι[29]*, μὴ φέρων τὸ κλέος τῆς κατ᾽ ἀρε-*

60. Καθένας, ὁ ὁποῖος ἀπὸ φθόνο μισεῖ καὶ κακῶς δυσφημίζει μὲ διαβολὲς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος [εἶναι] δυνατότερος στοὺς ἀγῶνες τῶν ἀρετῶν καὶ στὸν πλοῦτο τοῦ λόγου τῆς πνευματικῆς γνώσεως, εἶναι Σαούλ, ὁ ὁποῖος καταπνίγεται ἀπὸ τὸ πονηρὸ πνεῦμα, καθὼς δὲν ἀντέχει τὴν δόξα τῆς μακαριό-

τὴν καὶ γνῶσιν εὐδαιμονίας τοῦ κρείττονος· καὶ διὰ τοῦτο πλέον μαινόμενος, ὅτι μὴ δύναται τὸν εὐεργέτην διαχειρίσασθαι[30]*. Πολλάκις δὲ καὶ αὐτὸν ἀποπέμπεται πικρῶς τὸν φίλτατον Ἰωνάθαν*[31]*, τὸν ἔμφυτον λέγω κατὰ συνείδησιν λογισμόν, τὸ ἄδικον μῖσος ἐλέγχοντα, καὶ τοῦ μισουμένου φιλαλήθως ἀφηγούμενον τὰ κατορθώματα.*

ξα΄. Παρακαλέσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν νοητὸν Δαβίδ, ἐπηχῆσαι τῇ κιθάρᾳ τῆς πνευματικῆς θεωρίας καὶ γνώσεως, ἐπιληπτευόμενον τοῖς ὑλικοῖς τὸν ἡμέτερον νοῦν, καὶ ἀπελάσαι τὸ [recte: τὸν][η'] *πονηρὸν τῆς πρὸς αἴσθησιν ὑλικῆς περιπετείας, ἵνα δυνηθῶμεν νοῆσαι τὸν νόμον πνευματικῶς, καὶ τὸν ἐν αὐτῷ κεκρυμμένον λόγον μυστικῶς εὑρεῖν, καὶ κτῆμα ποιήσασθαι διαρκὲς πρὸς ἐφόδιον ζωῆς ἀϊδίου.*

ξβ΄. Πᾶς ὁ σωτηρίας ἐρῶν, ἢ πράξει πάντως ἢ θεωρίᾳ προσανέχει. Ἀρετῆς γὰρ καὶ γνώσεως χωρίς, οὐδαμῶς οὐδεὶς πώποτε τυχεῖν σωτηρίας δεδύνηται. Εἴπερ ἀρε-

τητος τοῦ καλλίτερου στὴν ἀρετὴ καὶ τὴν [θεία] γνῶσι καὶ γι᾽ αὐτὸ περισσότερο μαίνεται, διότι δὲν μπορεῖ νὰ ἔχῃ στὰ χέρια του ἐκεῖνον, ποὺ ἐργάζεται τὰ καλά. Πολλὲς φορές μάλιστα ἀποστρέφεται μὲ τρόπο ὀξὺ καὶ αὐτὸν τὸν πολυαγαπημένο Ἰωνάθαν, ἐννοῶ [δηλαδὴ] τὸν ἔμφυτο στὴν συνείδησι λογισμό, ὁ ὁποῖος ἐλέγχει τὸ ἄδικο μῖσος καὶ ἀφηγεῖται μὲ φιλαλήθεια τὰ κατορθώματα ἐκείνου, ποὺ μισεῖται.

61. Ἂς παρακαλέσωμε καὶ ἐμεῖς τὸν νοητὸ Δαυΐδ, νὰ ἀντιλαλήσῃ τὴν κιθάρα τῆς πνευματικῆς θεωρίας καὶ γνώσεως στὸν νοῦ μας, ὁ ὁποῖος γίνεται σὰν ἐπιληπτικὸς μὲ τὰ ὑλικά, καὶ νὰ ἐξορίσῃ τὸ πονηρὸ [πνεῦμα] τῆς ἐμπλοκῆς τῆς αἰσθήσεως μὲ τὰ ὑλικά, γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ ἐννοήσωμε τὸν Νόμο πνευματικῶς καὶ νὰ εὕρωμε τὸν μυστικῶς κρυμμένο μέσα σ᾽ αὐτὸν Λόγο καὶ νὰ [Τὸν] ἀποκτήσωμε, ὡς διαρκὲς ἐφόδιο, γιὰ τὴν ἀΐδιο ζωή.

62. Ὁ καθένας, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ τὴν σωτηρία του, ἀφοσιώνεται ἢ στὴν πρᾶξι ἢ στὴν θεωρία. Διότι χωρὶς τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν [θεία] γνῶσι, κανεὶς ποτὲ μὲ κανέναν τρόπο, δὲν μπορεῖ νὰ κατορθώσῃ τὴν σωτηρία. Ἐφόσον, ἀφ᾽ ἑνὸς [χαρακτηριστικὸ]

τῆς μέν, τὸ τάσσειν τὴν τοῦ σώματος κίνησιν, οἷον χαλινῷ τινι τῷ ὀρθῷ λογισμῷ τῆς πρὸς ἀτοπίαν φορᾶς ἐπιστημόνως ἀναχαιτιζούσης· θεωρίας δέ, τὸ τὰ καλῶς νοηθέντα τε καὶ κριθέντα ἐμφρόνως αἱρεῖσθαι ψηφίζεσθαι.

ξγ'. Ἐπειδὴ νοερὸν μέν ἐστι τὸ νοοῦν, νοητὸν δὲ τὸ νοούμενον, τροφὴ δὲ καὶ οἷον σύστασις τοῦ νοοῦντος τὸ νοούμενον· εἰκότως ὁ Θεὸς ἅτε νόων ὄντων τῶν ἀσωμάτων αὐτὸς νοούμενος, καὶ νοητὸς αὐτοῖς καθ' ὅσον ἀφικνοῦνται γινόμενος, ἔσωθεν αὐτοὺς ἐλλάμπει τοῦ νοῦ νοοῦντός τε καὶ τρεφομένου.

ξδ'. Ἕτερόν ἐστι νοητόν, καὶ ἕτερον νοερόν, τὸ γὰρ νοητόν, τροφὴ οἷα τις, ὡς εἴρηται, τοῦ νοεροῦ ἐστιν. Εἴπερ τὸ νοούμενον, ὅ ἐστι νοητόν, μεῖζόν ἐστι καὶ προεπινοούμενον τοῦ νοοῦντος, ὅ ἐστι νοερόν. Νοερὰ γὰρ λέγεται ὅσα διὰ τὸ νοῦς εἶναι νοεῖ, τὰ ὑπερκείμενα νοητά. Νοητὸν γάρ ἐστι τὸ νοούμενον, ὅπερ καὶ τροφή ἐστι τοῦ νοεροῦ, ἤτοι τοῦ νοοῦντος.

ξε'. Ἰστέον ὡς ἔχει τὰ αἰτι-

τῆς ἀρετῆς [εἶναι] τὸ νὰ καθορίζῃ τὴν κίνησι τοῦ σώματος μὲ τὸν ὀρθὸ λογισμό, σὰν μὲ κάποιο χαλινάρι, καθὼς ἀναχαιτίζει, κατὰ τὸν τρόπο τῆς [πνευματικῆς] ἐπιστήμης, τὴν σφοδρὴ κίνησι πρὸς τὴν ἀτοπία· ἀφ' ἑτέρου ἡ θεωρία [εἶναι] ἡ ἀπόφασι νὰ ἐπιλεγοῦν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα καὶ καλῶς ἐννοήθηκαν καὶ μὲ φρόνησι ἀποφασίστηκαν.

63. Ἐπειδὴ ἐκεῖνο μέν, τὸ ὁποῖο νοεῖ εἶναι νοερὸ [ἱκανὸ νὰ νοῇ], ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖο νοεῖται, εἶναι νοητὸ [ἱκανὸ νὰ νοηθῇ], ἐνῶ τροφὴ καὶ κάτα κάποιο τρόπο συστατικὸ ἐκείνου, ποὺ νοεῖ [εἶναι] ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο νοεῖται· εὐλόγως ὁ Θεός, λόγῳ τοῦ ὅτι Αὐτὸς ὁ Ἴδιος νοεῖται ἀπὸ τοὺς νόες, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀσώματοι, καὶ γίνεται σ' αὐτοὺς νοητὸς [ἱκανὸς νὰ νοηθῇ], στὸ βαθμό, ποὺ ἔρχονται σὲ σχέσι μαζί Του, τοὺς φωτίζει ἐσωτερικά, διότι ὁ νοῦς καὶ νοεῖ καὶ τρέφεται [ἀπὸ τὸν Θεό].

64. Ἄλλο εἶναι τὸ νοητὸ [αὐτό, ποὺ εἶναι ἱκανὸ νὰ νοηθῇ] καὶ ἄλλο τὸ νοερὸ [αὐτό, ποὺ εἶναι ἱκανὸ νὰ νοῇ]. Διότι τὸ νοητὸ εἶναι, ὅπως ἔχει λεχθῆ, σὰν κάποια τροφὴ τοῦ νοός. Ἑπομένως, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο νοεῖται, τὸ ὁποῖο εἶναι νοητό, εἶναι ἰσχυρότερο καὶ γίνεται ἀντικείμενο τῆς νοήσεως πρὶν ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο νοεῖ, τὸ ὁποῖο εἶναι νοερό. Διότι νοερὰ λέγονται, ὅσα ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι εἶναι νόες, νοοῦν τὰ νοητά, τὰ ὁποῖα βρίσκονται ὑπεράνω [τῶν νόων]. Διότι νοητὸ εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο νοεῖται, τὸ ὁποῖο ἀκριβῶς εἶναι καὶ τροφὴ τοῦ νοεροῦ, δηλαδὴ ἐκείνου, τὸ ὁποῖο νοεῖ.

65. Πρέπει νὰ γνωρίζωμε, ὅτι τὰ αἰτι-

ατά, τὰς τῶν αἰτιῶν ἐνδεχομένας εἰκόνας. Αἰτιατὰ γάρ ἐστι πάντα τὰ παραχθέντα εἰς κτίσιν· αἴτια δὲ τὰ παραγαγόντα. Οὐδεμία δὲ ἐμφέρεια πρὸς ἄλληλα, αἰτίων, φημί, καὶ αἰτιατῶν.

ξς'. [θ'] Δέον εἰδέναι τὸν καθ' ἡμᾶς νοῦν, τὴν μὲν ἔχειν δύναμιν εἰς τὸ νοεῖν, δι' ἧς τὰ νοητὰ βλέπει· τὴν δὲ ἕνωσιν ὑπεραίρουσαν τοῦ νοῦ τὴν φύσιν, δι' ἧς συνάπτεται πρὸς τὰ ἐπέκεινα ἑαυτοῦ. Κατὰ ταύτην οὖν τὰ θεῖα νοητέον, οὐ καθ' ἡμᾶς· ἀλλ' ὅλους ἑαυτούς, ὅλων ἑαυτῶν ἐξισταμένους, καὶ ὅλους Θεοῦ γινομένους. Κρεῖττον γὰρ εἶναι Θεοῦ, καὶ μὴ ἑαυτῶν. Οὕτω γὰρ ἔσται τὰ θεῖα δοτὰ τοῖς μετὰ Θεοῦ γινομένοις.

ξζ'. [ι'] Ὁ νοῦς νοεῖν βουλόμενος, κάτεισιν ἑαυτοῦ εἰς τὰς νοήσεις καταβαίνων. Αἱ γὰρ νοήσεις κατώτεραί εἰσι τοῦ νοοῦντος, ὡς νοούμεναι, καὶ καταλαμβανόμεναι, καὶ σκεδασμὸς εἰκότως, καὶ μερισμὸς τῆς ἑνότητος τοῦ νοῦ αὐτοῦ. Ὁ μὲν γὰρ νοῦς ἁπλοῦς καὶ ἀμερής, αἱ δὲ νοήσεις παμπληθεῖς καὶ

ατὰ [τὰ προκληθέντα ἐκ τῶν αἰτίων] ἔχουν κατὰ τὸ δυνατὸν τὶς εἰκόνες τῶν αἰτίων. Διότι αἰτιατὰ στὴν δημιουργία εἶναι ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα παρήχθησαν· ἐνῶ αἴτια [εἶναι] ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα παρήγαγαν. Δὲν ὑπάρχει ὅμως καμία ὁμοιότητα τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸ ἄλλο, λέγω [δηλαδὴ] τῶν αἰτίων καὶ τῶν αἰτιατῶν.

66. Πρέπει νὰ γνωρίζωμε, ὅτι ὁ νοῦς μας τὴν μὲν δύναμι, διὰ τῆς ὁποίας βλέπει τὰ νοητά, [τὴν] ἔχει γιὰ νὰ νοῇ· τὴν δὲ ἕνωσι, διὰ τῆς ὁποίας ἑνώνεται μὲ τὰ πέρα ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, [τὴν ἔχει] γιὰ νὰ ὑπερυψώνῃ τὴν φύσι τοῦ νοός. Κατὰ τοῦτο, λοιπόν, τὰ θεῖα πρέπει νὰ νοοῦνται, ὄχι σύμφωνα μὲ τοὺς δικούς μας [τρόπους], ἀλλὰ ἀφοῦ ἐξέλθωμε ὁλόκληροι οἱ ἴδιοι ἀπὸ ὁλόκληρους τοὺς ἑαυτούς μας καὶ γίνωμε ὁλόκληροι τοῦ Θεοῦ. Διότι [εἶναι] προτιμότερο νὰ εἴμαστε τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι τῶν ἑαυτῶν μας. Διότι σ' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔγιναν μαζὶ μὲ τὸν Θεό, θὰ δοθοῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὰ θεῖα.

67. Ὁ νοῦς, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ νοῇ, κατεβαίνοντας στὶς νοήσεις, κατέρχεται τοῦ ἑαυτοῦ του. Διότι οἱ νοήσεις εἶναι κατώτερες ἐκείνου, ποὺ νοεῖ, ἐπειδὴ νοοῦνται καὶ συλλαμβάνονται καὶ [συνιστοῦν], καθὼς εἶναι ἑπόμενο, διασκορπισμὸ καὶ κατακερματισμὸ τοῦ ἰδίου νοός. Διότι ὁ μὲν νοῦς [εἶναι] ἁπλὸς καὶ ἀδιαίρετος, ἐνῶ οἱ νοήσεις πάμπολλες καὶ

σκεδασταί, καὶ οἷον εἴδη τοῦ νοῦ. Διὰ τοῦτο τὰ νοερά, τουτέστι τὰ νοοῦντα, ἐλάττονά ἐστι τῶν νοητῶν, ἤγουν τῶν νοουμένων. Ἕνωσιν δέ φησι τοῦ νοῦ, καθὼς ἐν τοῖς ἑξῆς σαφέστερον λέγει, δι᾿ ἧς πρὸς τὰ ἐπέκεινα ἑαυτοῦ ἀνατείνεται, ἤγουν τῇ περὶ Θεοῦ προσβάλλει θεωρίᾳ· τῷ πάντων ἐκστῆναι τῶν αἰσθητῶν καὶ νοητῶν, ἔτι δὲ καὶ τῆς οἰκείας κινήσεως· εἶθ᾿ οὕτως τῆς θείας γνώσεως δέξασθαι τὴν ἀκτῖνα.

ξη΄. Εἰ κινεῖται ἀναλόγως ἑαυτῷ νοερῶς τὸ νοερόν, καὶ νοεῖ πάντως· εἰ δὲ νοεῖ, καὶ ἐρᾷ πάντως τοῦ νοηθέντος· οὐδὲ [recte: εἰ δὲ] ἐρᾷ, καὶ πάσχει πάντως τὴν πρὸς αὐτὸ ὡς ἐραστὸν ἔκστασιν· εἰ δὲ πάσχει, δῆλον ὅτι καὶ ἐπείγεται· εἰ δὲ ἐπείγεται, καὶ ἐπιτείνει πάντως τὸ σφοδρὸν τῆς κινήσεως· εἰ δὲ ἐπιτείνει σφοδρῶς τὴν κίνησιν, οὐχ ἵσταται μέχρις ἂν γένηται ὅλον ἐν ὅλῳ τῷ ἐραστῷ, καὶ ὑφ᾿ ὅλον περιληφθῇ ἑκουσίως ὅλον, κατὰ προαίρεσιν τὴν σωτήριον περιγραφὴν δεχόμενον· ἵν᾿ ὅλον

διασκορπιστικὲς καὶ τρόπον τινὰ μορφὲς τοῦ νοός[8]. Γι᾿ αὐτὸ τὰ νοερά, δηλαδή, ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα νοοῦν, εἶναι λιγώτερα ἀπὸ τὰ νοητά, δηλαδή, ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα νοοῦνται. Διδάσκει δὲ [ὁ Ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης] τὴν ἕνωσι τοῦ νοός, καθὼς σαφέστερα λέγει στὰ ἑπόμενα, διὰ τῆς ὁποίας [ὁ νοῦς] ἀνυψώνεται πρὸς τὰ ὑπεράνω τοῦ ἑαυτοῦ του· δηλαδὴ [μᾶς] παραδίδει [ὁ Ἅγιος] τὴν σχετικὴ θεωρία τοῦ Θεοῦ [δηλαδὴ τὴν θεοπτία]. [Μᾶς παραδίδει] τὴν ἔξοδο [τοῦ νοὸς] ἀπὸ ὅλα τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ νοητά, ἀκόμη δὲ καὶ ἀπὸ τὴν δική του κίνησι, καὶ ἔπειτα [μᾶς λέγει] ὅτι κατ᾿ αὐτὸν τὸν τρόπο, θὰ δεχθῇ ὁπωσδήποτε τὴν ἀκτῖνα τῆς θείας γνώσεως.

68. Ἐὰν τὸ νοερὸ κινῆται, ἀνάλογα πρὸς τὸν ἑαυτό του, [δηλαδὴ] νοερά, ὁπωσδήποτε καὶ νοεῖ. Καὶ ἐὰν νοῇ, ὁπωσδήποτε καὶ ἀγαπᾶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο νοήθηκε. Ἐὰν δὲ ἀγαπᾷ, ὁπωσδήποτε καὶ πάσχει [παθαίνει] τὴν σχετικὴ ἔκστασι πρὸς αὐτό, ὡς ποθητό. Ἐὰν δὲ πάσχῃ, [εἶναι] φανερὸ ὅτι καὶ ἐπείγεται. Ἐὰν δὲ ἐπείγεται, ὁπωσδήποτε καὶ ἐπιτείνει τὴν σφοδρότητα τῆς κινήσεως. Ἐὰν δὲ ἐπιτείνῃ σφοδρῶς τὴν κίνησι, δὲν σταματᾶ, μέχρι νὰ μπορέσῃ νὰ καταστᾳθῇ ὁλόκληρο [τὸ νοερὸ] μέσα σὲ ὅλο τὸ ποθητὸ καὶ ἀπ᾿ ὅλο [τὸ ποθητὸ] νὰ περιβληθῇ ἑκουσίως ὁλόκληρο [τὸ νοερό], μὲ τὸ νὰ δέχεται, ἕνεκα τῆς προαιρέσεώς του, τὸν σωτήριο καθορισμό· ὥστε ὁλόκληρο

ὅλῳ ποιωθῇ τῷ περιγράφοντι, ὡς μηδ' ὅλως λοιπὸν βούλεσθαι ἐξ ἑαυτοῦ αὐτὸ ἐκεῖνο ὅλον γνωρίζεσθαι δύνασθαι τὸ περιγραφόμενον· ἀλλ' ἐκ τοῦ περιγράφοντος, ὡς ἀὴρ διόλου πεφωτισμένος φωτί· καὶ πυρὶ σίδηρος ὅλος ὅλῳ πεπυρακτωμένος, ἢ εἴτι ἄλλο τῶν τοιούτων ἐστί.

ξθ'. Οὐκ ἔστιν ἀκριβὴς ἐμφέρεια τοῖς αἰτιατοῖς καὶ τοῖς αἰτίοις· ἀλλ' ἔχει μὲν τὰ αἰτιατὰ τὰς τῶν αἰτίων ἐνδεχομένας εἰκόνας· αὐτὰ δὲ τὰ αἴτια τῶν αἰτιατῶν ἐξῄρηται, καὶ ὑπερίδρυται κατὰ τὸν οἰκείας ἀρχῆς λόγον· καὶ γὰρ περισσῶς καὶ οὐσιωδῶς προένεστι τὰ τῶν αἰτιατῶν τοῖς αἰτίοις.

ο'. Αἰτιατά ἐστι πάντα τὰ παραχθέντα εἰς κτίσιν· εἴτε ἐν οὐρανῷ, οὔτε [recte: εἴτε] ἐπὶ γῆς. Αἴτια δὲ τὰ παραγαγόντα, τουτέστιν αἱ τρεῖς ὑποστάσεις τῆς Ἁγίας Τριάδος. Πρόδηλον οὖν, ὅτι οὐδεμία ἐμφέρεια τούτων πρὸς ἄλληλα αἰτίων, φημί, καὶ αἰτιατῶν.

οα'. Πολλὴ ἡ πρὸς τὰ νοούμενα τῶν νοούντων, καὶ πρὸς

[τὸ νοερὸ] νὰ λάβῃ ποιότητα ἀπὸ ὅλο [τὸ ποθητό], τὸ ὁποῖο [τὸ] καθορίζει, ὥστε ὁλόκληρο ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο καθορίζεται, νὰ μὴν ἐπιθυμῇ καθόλου πλέον νὰ μπορῇ νὰ γνωρίζεται τὸ ἴδιο ἀπὸ τὸν ἑαυτό του ἀλλὰ ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο [τὸ] καθορίζει, σὰν ἀέρας ὁλοκληρωτικὰ φωτισμένος ἀπὸ τὸ φῶς· καὶ σίδερος πυρακτωμένος ὅλος ἀπὸ ὅλο τὸ πῦρ ἢ ἐὰν εἶναι κάποιο ἄλλο ἀπὸ τὰ παρόμοια.

69. Δὲν ὑπάρχει ἀκριβὴς ὁμοιότητα στὰ αἰτιατὰ καὶ στὰ αἴτια· ἀλλὰ τὰ αἰτιατὰ ἔχουν, κατὰ τὸ δυνατόν, τὶς εἰκόνες τῶν αἰτίων. Αὐτὰ δὲ τὰ ἴδια τὰ αἴτια ἐξυψώνονται καὶ τοποθετοῦνται ψηλὰ ἀπὸ τὰ αἰτιατὰ στὸν λόγο τῆς δικῆς τους κυριαρχίας· διότι, ὑπερμέτρως καὶ οὐσιωδῶς, ἐνυπάρχουν ἐκ τῶν προτέρων τὰ [δεδομένα] τῶν αἰτιατῶν στὰ αἴτια.

70. Αἰτιατὰ εἶναι ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἦρθαν στὴν ὕπαρξι διὰ τῆς δημιουργίας· εἴτε στὸν οὐρανό, εἴτε στὴν γῆ. Αἴτια δὲ [εἶναι] ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα [τὰ] ἔφεραν στὴν ὕπαρξι, δηλαδὴ οἱ τρεῖς ὑποστάσεις τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἑπομένως, [εἶναι] προφανές, ὅτι [δὲν ὑπάρχει] καμία ὁμοιότητα αὐτῶν μεταξύ τους, λέγω [δηλαδή], τῶν αἰτίων καὶ τῶν αἰτιατῶν[9].

71. [Εἶναι] μεγάλη ἡ σχέσι ἐκείνων, τὰ ὁποῖα νοοῦν, πρὸς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα νοοῦνται, καὶ ἐκείνων, τὰ

τὰ αἰσθητὰ τῶν αἰσθανομένων σχέσις. Ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος τυγχάνων αἰσθητικοῦ, διὰ τῆς κατ᾽ ἐπαλλαγὴν πρὸς ἑκάτερα τὰ τῆς κτίσεως τμήματα φυσικῆς σχέσεώς τε, καὶ ἰδιότητος, καὶ περιγράφεται καὶ περιγράφει· τὸ μέν, τῇ οὐσίᾳ· τὸ δέ, τῇ δυνάμει. Περιγράφεσθαι γὰρ τοῖς νοητοῖς καὶ αἰσθητοῖς ὡς ψυχὴ τυγχάνων καὶ σῶμα, καὶ περιγράφειν ταῦτα κατὰ δύναμιν πέφυκεν, ὡς νοῶν, καὶ αἰσθανόμενος. Ὁ δὲ Θεὸς ἁπλῶς καὶ ἀορίστως ὑπὲρ πάντα τὰ ὄντα ἐστί, τὰ περιέχοντά τε καὶ περιεχόμενα, ὡς πᾶσι παντελῶς ἄσχετος ὤν.

οβʹ. Πᾶσα ἡδονὴ τῶν ἀπηγορευμένων, ἐκ πάθους διὰ μέσης αἰσθήσεως πρός τι πάντως γίνεσθαι πέφυκεν αἰσθητόν. Οὐδὲ γὰρ ἄλλο τι ἐστιν ἡδονή, ἢ εἶδος αἰσθήσεως, ἐν τῷ αἰσθητικῷ διά τινος αἰσθητοῦ μορφουμένη· ἢ τρόπος αἰσθητικῆς ἐνεργείας κατ᾽ ἐπιθυμίαν ἄλογον συνιστάμενος. Ἐπιθυμία γὰρ αἰσθήσει προστεθεῖσα, εἰς ἡδονὴν μετα-

ὁποῖα αἰσθάνονται, πρὸς τὰ αἰσθητά, [τὰ ἀντικείμενα τῆς αἰσθήσεως]. Ὁ δὲ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος συμβαίνει [νὰ εἶναι] ἀπὸ ψυχὴ καὶ αἰσθητικὸ [αἰσθανόμενο] σῶμα, μὲ τὴν μεταβαλλόμενη φυσικὴ καὶ σχέσι καὶ ἰδιότητά [του] καὶ μὲ τὰ δύο τμήματα τῆς δημιουργίας [καὶ τὸ νοητὸ καὶ τὸ αἰσθητὸ] καὶ καθορίζεται καὶ καθορίζει. Κατὰ τὸ μὲν [νοητὸ τμῆμα τῆς δημιουργίας καὶ καθορίζεται καὶ καθορίζει], ὡς πρὸς τὴν οὐσία. Κατὰ τὸ δὲ [αἰσθητὸ τμῆμα τῆς δημιουργίας καὶ καθορίζεται καὶ καθορίζει], ὡς πρὸς τὴν δύναμι. Διότι [ὁ ἄνθρωπος] ἔχει ἐκ φύσεως τὸ ἰδίωμα νὰ καθορίζεται ἀπὸ τὰ νοητὰ καὶ τὰ αἰσθητά, ἐπειδὴ συμβαίνει νὰ εἶναι ψυχὴ καὶ σῶμα καὶ νὰ καθορίζῃ αὐτά, διὰ τῆς δυνάμεώς [του], ἐπειδὴ πράγματι νοεῖ καὶ αἰσθάνεται. Ὁ δὲ Θεὸς εἶναι, μὲ τρόπο ἁπλὸ καὶ ἀκαθόριστο [μὴ δυνάμενο νὰ ὁρισθῇ], πάνω καὶ πέρα ἀπ᾽ ὅλα τὰ ὄντα καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα περιέχουν, καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα περιέχονται, καὶ εἶναι χωρὶς ἀπολύτως καμία σχέσι μὲ ὅλα.

72. Κάθε ἡδονὴ ἀπὸ τὶς ἀπαγορευμένες, ἔχει ἐκ φύσεως τὸ ἰδίωμα, ὁπωσδήποτε, νὰ ἐπιτελῆται, ἐξ αἰτίας πάθους, διὰ μέσου τῆς αἰσθήσεως πρὸς κάποιο αἰσθητό. Διότι τίποτα ἄλλο δὲν εἶναι ἡ ἡδονή, παρὰ μορφὴ αἰσθήσεως, ἡ ὁποία μέσῳ κάποιου αἰσθητοῦ, λαμβάνει μορφὴ στὸ αἰσθητικὸ [μέρος τοῦ ἀνθρώπου] ἢ [εἶναι] τρόπος αἰσθητικῆς ἐνεργείας, ὁ ὁποῖος συμβαίνει, βάσει ἀλόγου ἐπιθυμίας. Διότι ἡ ἐπιθυμία, ἡ ὁποία ἑνώνεται μὲ τὴν αἴσθησι, μεταβάλλεται σὲ ἡδονή,

πίπτει, εἶδος αὐτῇ ἐπάγουσα· καὶ αἴσθησις κατ' ἐπιθυμίαν κινηθεῖσα, ἡδονὴν ἀπεργάζεται, τὸ αἰσθητὸν προσλαβοῦσα. Γνόντες οὖν οἱ ἅγιοι, ὅτι διὰ μέσης σαρκὸς πρὸς τὴν ὕλην ἡ ψυχὴ παρά φύσιν κινουμένη τὴν χοϊκὴν μορφὴν ὑποδύεται, διὰ μέσης μᾶλλον ψυχῆς κατὰ φύσιν αὐτοὶ πρὸς τὸν Θεὸν κινούμενοι, καὶ τὴν σάρκα τῷ Θεῷ πρεπόντως οἰκειῶσαι διενοήθησαν, δι' ἀσκήσεως ἀρετῶν ἐνδεχομένως αὐτὴν ταῖς θείαις ἐμφάσεσι καλλωπίσαντες.

ογ'. Μεγαλοφυῶς οἱ ἅγιοι, κατὰ τὸν ἀληθῆ καὶ ἄπταιστον τῆς κατὰ φύσιν κινήσεως τρόπον, τὸν παρόντα τῶν σκαμμάτων αἰῶνα διέβησαν. Τὴν μὲν αἴσθησιν[ια'], *ἁλοὺς [recte: ἁπλοῦς] διὰ μέσου τοῦ λόγου πρὸς τὸν νοῦν τοὺς τῶν ὄντων ἔχοντα λόγους ἑνώσαντες, τὸν δὲ νοῦν τῆς περὶ τὰ ὄντα πάντα κινήσεως καθαρῶς ἀπολυθέντα, καὶ αὐτῆς τῆς καθ' αὐτὸν φυσικῆς ἐνεργείας ἠρεμοῦντα, τῷ Θεῷ προσκομίσαντες· καθ' ὃν ὁλικῶς πρὸς Θεὸν συνα-*

προσδίδοντας σ' αὐτὴν [τὴν ἡδονὴ] μορφή. Καὶ ἡ αἴσθησι, ἡ ὁποία κινήθηκε, βάσει ἐπιθυμίας, προκαλεῖ τὴν ἡδονή, ἀφοῦ προσλάβῃ τὸ αἰσθητό. Ἑπομένως, οἱ Ἅγιοι, ἀφοῦ κατενόησαν, ὅτι, ὅταν κινεῖται, παρὰ φύσιν, διὰ μέσου τῆς σαρκός, ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν ὕλη, ἐνδύεται τὴν χοϊκὴ μορφή, [οἱ Ἅγιοι] ἀποφάσισαν νὰ κινηθοῦν μᾶλλον οἱ ἴδιοι κατὰ φύσιν πρὸς τὸν Θεό, διὰ μέσου τῆς ψυχῆς, καὶ νὰ οἰκειώσουν [νὰ κάνουν οἰκεία] τὴν σάρκα πρὸς τὸν Θεὸ ὅπως πρέπει, μὲ τὸ νὰ τὴν καλλωπίσουν κατὰ τὸ δυνατόν, μὲ τὶς θεῖες ἐκφράσεις διὰ μέσου τῆς ἀσκήσεως τῶν ἀρετῶν.

73. Οἱ Ἅγιοι μὲ ὑψηλότατο νοῦ [στραμμένο στὸν Θεό], διέβησαν τὸν παρόντα αἰῶνα τῶν ἀγωνισμάτων, σύμφωνα μὲ τὸν ἀληθινὸ καὶ ἄπταιστο τρόπο, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς φυσικῆς κινήσεως [καὶ τοῦτο ἔγινε κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπο]: μὲ τὸ νὰ ἑνώσουν, διὰ μέσου τῆς λογικῆς, τὴν μὲν αἴσθησι μὲ τὸν νοῦ, ὥστε [αὐτὸς] νὰ κατέχῃ ἁπλοῦς τοὺς λόγους τῶν ὄντων, καὶ μὲ τὸ νὰ προσφέρουν στὸν Θεὸ τὸν νοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπηλλάγη τελείως ἀπὸ τὴν κίνησι γύρω ἀπὸ ὅλα τὰ ὄντα καὶ ἡσυχάζει καὶ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν φυσική του ἐνέργεια. Καὶ ἔτσι, ἀφοῦ ὁλοκληρωτικὰ [μὲ ὅλη τους τὴν ὕπαρξι] συνενώθηκαν μὲ τὸν Θεό,

χθέντες, ὅλοι ὅλῳ Θεῷ ἐγκραθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος ἠξιώθησαν, ὅλην τοῦ ἐπουρανίου κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνθρώποις τὴν εἰκόνα φορέσαντες[32]*, καὶ τοσοῦτον ἕλξαντες τῆς θείας ἐμφάσεως, εἰ θέμις εἰπεῖν, ὅσον ἑλχθέντες αὐτοὶ τῷ Θεῷ ἐντέθησαν*[ιβ'] *[recte: ἐνετέθησαν].*

οδʹ. Ἀλλήλων εἶναί φασι παραδείγματα, τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἄνθρωπον. Καὶ τοσοῦτον τῷ ἀνθρώπῳ τὸν Θεὸν διὰ φιλανθρωπίαν ἀνθρωπίζεσθαι, ὅσον ὁ ἄνθρωπος ἑαυτὸν τῷ Θεῷ δι᾽ ἀγάπης δυνηθεὶς ἀπεθέωσεν. Καὶ τοσοῦτον ὑπὸ Θεοῦ τὸν ἄνθρωπον κατὰ νοῦν ἁρπάζεσθαι πρὸς τὸ γνωστόν, ὅσον ὁ ἄνθρωπος τὸν ἀόρατον φύσει Θεὸν διὰ τῶν ἀρετῶν ἐφανέρωσε.

οεʹ. Πᾶς ὁ τὰ μέλη νεκρώσας τὰ ἐπὶ γῆς[33]*, καὶ ὅλον ἑαυτοῦ τῆς σαρκὸς κατασβέσας τὸ φρόνημα, καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν διόλου σχέσιν ἀποσεισάμενος, δι᾽ ἧς ἡ τῷ Θεῷ μόνῳ χρεωστουμένη παρ᾽ ἡμῶν ἀγάπη μερίζεται, καὶ ἀρνησάμενος πάντα τὰ τῆς σαρκὸς καὶ κόσμου*

ἀξιώθηκαν διὰ τοῦ [Ἁγίου] Πνεύματος νὰ ἀναμειχθοῦν ὁλόκληροι μὲ ὅλο τὸν Θεό, ἀφοῦ φόρεσαν ὅλη τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου, ὅσο [εἶναι] δυνατὸν στοὺς ἀνθρώπους, καὶ τόσο πολὺ εἵλκυσαν τὴν θεία παρουσία, ἐὰν [εἶναι] ἐπιτρεπτὸ νὰ τὸ ποῦμε, ὅσο αὐτοί, ἀφοῦ ἑλκύσθηκαν [ἀπ᾽ Αὐτήν], εἰσῆλθαν ἐντὸς τοῦ Θεοῦ.

74. Λέγουν, ὅτι ὁ Θεὸς καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι πρότυπα ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου. Καὶ ὅτι τόσο πολὺ ὁ Θεὸς γίνεται ἄνθρωπος, ἕνεκα φιλανθρωπίας, πρὸς χάριν τοῦ ἀνθρώπου, ὅσον ὁ ἄνθρωπος ἐθέωσε τὸν ἑαυτό του, ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν Θεό, [ὅσο] μπόρεσε. Καὶ ὅτι τόσο πολὺ ἁρπάζεται ὁ ἄνθρωπος, ὡς πρὸς τὸν νοῦ, ἀπὸ τὸν Θεό, πρὸς τὴν [θεία] γνῶσι, ὅσο ὁ ἄνθρωπος ἔκανε φανερὸ τὸν φύσει ἀόρατο Θεό, διὰ μέσου τῶν ἀρετῶν.

75. Καθένας, ὁ ὁποῖος ἐνέκρωσε τὰ μέλη [του] τὰ γήϊνα καὶ ἔσβησε, ἐντελῶς, ἀπὸ τὸν ἑαυτό του τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς καὶ ἀπετίναξε, καθ᾽ ὁλοκληρίαν, τὴν σχέσι πρὸς αὐτὴ [τὴν σάρκα], ἕνεκα τῆς ὁποίας διαμοιράζεται ἀπὸ ἐμᾶς ἡ ἀγάπη [μας], ὁ ὁποία μόνο στὸν Θεὸ εἶναι ὀφειλομένη, καὶ ἀρνήθηκε ὅλα τὰ γνωρίσματα τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ κόσμου,

γνωρίσματα, τῆς θείας ἕνεκεν χάριτος· ὥστε λέγειν δύνασθαι μετὰ τοῦ μακαρίου Παύλου τοῦ Ἀποστόλου· τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ[34]*; καὶ τὰ ἑξῆς, ὁ τοιοῦτος ἀπάτωρ, καὶ ἀμήτωρ, καὶ ἀγενεαλόγητος*[35]*, κατὰ τὸν Μέγαν Μελχισεδὲκ γέγονεν, οὐκ ἔχων ὅπως ἀπὸ σαρκὸς κρατηθῇ καὶ φύσεως, διὰ τὴν γεγενημένην πρὸς τὸ πνεῦμα συνάφειαν.*

ος΄. Τὸ πέρας τῆς παρούσης ζωῆς οὐ δίκαιον οἶμαι θάνατον ὀνομάζειν, ἀλλὰ θανάτου ἀπαλλαγήν, καὶ φθορᾶς χωρισμόν, καὶ δουλείας ἐλευθερίαν, καὶ ταραχῆς παῦλαν, καὶ πολέμων ἀναίρεσιν, καὶ σκότους ὑποχώρησιν, καὶ πόνων ἄνεσιν, καὶ βράσματος ἠρεμίαν, καὶ αἰσχύνης συγκάλυμμα, καὶ παθῶν ἀποφυγήν, καὶ πάντων, ἵνα συνελὼν εἴπω, τῶν κακῶν περιγραφήν· ἅπερ, δι᾽ ἑκουσίου νεκρώσεως οἱ ἅγιοι κατορθώσαντες, ξένους ἑαυτοὺς τοῦ βίου καὶ παρεπιδήμους[36] *παρέστησαν, κόσμῳ τε γὰρ καὶ σώματι, καὶ ταῖς ἐξ αὐτῶν ἐπανα-*

ἕνεκα τῆς θείας Χάριτος, ὥστε νὰ δύναται νὰ λέγῃ μαζὶ μὲ τὸν μακάριο Ἀπόστολο Παῦλο: «Ποιὸς [μπορεῖ] νὰ μᾶς χωρίσῃ ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ», καὶ τὰ ὑπόλοιπα, αὐτός, [ποὺ ἐτήρησε ὅλα αὐτά], ἔχει γίνει χωρὶς πατέρα καὶ χωρὶς μητέρα καὶ χωρὶς γενεαλογία, ὅπως ὁ Μέγας Μελχισεδέκ, ἐπειδὴ δὲν ἔχει νὰ ἐξαρτηθῇ, ὅπως [ὁ Μελχισεδέκ], ἀπὸ τὴν σάρκα καὶ τὴν φύσι, ἕνεκα τῆς συναφείας, ἡ ὁποία ἔχει δημιουργηθῆ πρὸς τὸ [Πανάγιο] Πνεῦμα.

76. Τὸ τέλος τῆς παρούσης ζωῆς, νομίζω, δὲν [εἶναι] δίκαιο, νὰ τὸ ὀνομάζῃ [κανεὶς] θάνατο, ἀλλὰ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὸν θάνατο, καὶ χωρισμὸ ἀπὸ τὴν φθορά, καὶ ἐλευθερία ἀπὸ τὴν δουλεία, καὶ ἀνάπαυσι ἀπὸ τὴν ταραχή, καὶ ἐξάλειψι τῶν πολέμων, καὶ ὑποχώρησι τοῦ σκότους, καὶ ἄνεσι ἀπὸ τοὺς πόνους, καὶ ἠρεμία ἀπὸ τὴν σύγχυσι, καὶ συγκάλυψι τῆς ντροπῆς, καὶ ἀποφυγὴ ἀπὸ τὰ πάθη, καὶ γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, περιορισμὸ ὅλων τῶν κακῶν. Αὐτά, βέβαια, ἀφοῦ κατόρθωσαν οἱ Ἅγιοι, διὰ τῆς ἑκουσίου νεκρώσεως, ἀπέδειξαν τοὺς ἑαυτούς [τους] ξένους καὶ παρεπιδήμους [προσωρινοὺς ἐπισκέπτες] τῆς ζωῆς, μὲ τὸ νὰ πολεμοῦν γενναῖα, καὶ τὸν κόσμο καί, βεβαίως, τὸ σῶμα

στάσεσι γενναίως μαχόμενοι· καὶ τὴν ἐξ ἀμφοῖν κατὰ τὴν τῶν αἰσθήσεων πρὸς τὰ αἰσθητὰ συμπλοκὴν παραγενομένην ἀπάτην ἀποπνίξαντες, ἀδούλωτον ἑαυτοῖς ἐφύλαξαν τῆς ψυχῆς τὸ ἀξίωμα.

οζ΄. Τεκμήριον οὐ σμικρὸν τοῦ φυσικῶς ἡμῖν ἐνεσπάρθαι τὴν τῆς προνοίας γνῶσιν ἡ φύσις αὐτὴ δίδωσιν· ὁπηνίκα ἂν ἡμᾶς ἀδιδάκτως ὥσπερ ὠθοῦσα πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τῶν εὐχῶν ἐν ταῖς ἐξαίφνης περιστάσεσιν, ἐκεῖθεν ζητεῖν τὴν σωτηρίαν παρασκευάζοι. Ὑπ᾽ ἀνάγκης γὰρ ἄφνω συλληφθέντες ἀπροαιρέτως πρίν τι σκέψασθαι, τὸν Θεὸν ἐπιβοώμεθα· ὡς ἂν τῆς προνοίας αὐτῆς πρὸς ἑαυτήν, καὶ λογισμῶν χωρίς, ἑλκούσης ἡμᾶς, καὶ τὸ τάχος τῆς ἡμῖν νοερᾶς νικώσης δυνάμεως, καὶ πάντων ἰσχυροτέραν τὴν θείαν προδεικνυούσης βοήθειαν· οὐκ ἂν δὲ ἡμᾶς ἦγεν ἀπροαιρέτως ἡ φύσις, ἐπὶ τὸ μὴ φύσιν ἔχον γίνεσθαι. Πᾶν δὲ τὸ ὁτῳοῦν φυσικῶς ἑπόμενον, ὡς πᾶσιν εὔδηλον, ἰσχυρὰν ἔχει

καὶ τὶς ἐξ αὐτῶν ἐπιθέσεις. Καὶ ἀφοῦ κατέπνιξαν τὴν ἀπάτη, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ τὰ δύο [αὐτά, τὸν κόσμο καὶ τὸ σῶμα], ἕνεκα τῆς σχέσεως τῶν αἰσθήσεων μὲ τὰ αἰσθητά, ἐφύλαξαν στοὺς ἑαυτούς τους ἀδούλωτο τῆς ψυχῆς τὸ ἀξίωμα.

77. Ἀπόδειξι, ὄχι μικρή, ὅτι μέσα μας σπάρθηκε, φυσικῷ τῷ τρόπῳ, ἡ [θεία] γνῶσι τῆς Προνοίας [τοῦ Θεοῦ, μᾶς τὴν] δίδει ἡ ἴδια ἡ φύσι, [μὲ τὸν ἑξῆς τρόπο]. Ὅσες φορές, χωρὶς [κἂν] νὰ [τὸ] διδαχθοῦμε, σὰν νὰ μᾶς ὠθῇ πρὸς τὸν Θεό, ἤθελε μᾶς κάνῃ νὰ ζητοῦμε ἀπὸ ἐκεῖ τὴν σωτηρία, διὰ τῶν προσευχῶν, στὶς ξαφνικὲς περιστάσεις. Διότι, ὅταν καταληφθοῦμε ἀπὸ [κάποια] ἀνάγκη, ξαφνικά, πρὶν νὰ σκεφθοῦμε κάτι, ἐπικαλούμεθα τὸν Θεό, χωρὶς τὴν προαίρεσί μας. [Δηλαδὴ συμβαίνει] σὰν νὰ μᾶς ἕλκῃ ἡ ἴδια ἡ [θεία] Πρόνοια πρὸς τὸν ἑαυτό Της, καὶ χωρὶς [τοὺς δικούς μας] λογισμούς, καὶ νὰ ὑπερνικᾷ τὴν ταχύτητα τῆς νοερᾶς δυνάμεως [ποὺ εὑρίσκεται] μέσα μας, καὶ νὰ [μᾶς] δείχνῃ ἐκ τῶν προτέρων τὴν θεία βοήθεια ἰσχυρότερη ἀπὸ ὅλα [τὰ ἄλλα, ποὺ εἶναι δυνατὸν νὰ μᾶς βοηθήσουν]. Δὲν θὰ μᾶς ὁδηγοῦσε, βέβαια, ἡ φύσι χωρὶς τὴν προαίρεσί μας, σὲ κάτι, τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι φυσικὸ νὰ συμβαίνει. Κάθε τι, δέ, τὸ ὁποῖο εἶναι φυσικῶς ἑπόμενο σὲ κάτι, [εἶναι] σὲ ὅλους φανερό, ὅτι ἔχει τὴν

καὶ ἀκαταμάχητον τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας τὴν δύναμιν.

οη΄. Ἐπειδὴ τῶν ὄντων, τὰ μέν ἐστιν ἀγαθά, τὰ δὲ φαῦλα. Ταῦτα δέ, ἢ παρόντα ἐστίν, ἢ μέλλοντα. Προσδοκώμενον μὲν ἀγαθόν, ἐπιθυμίαν καλεῖ· παρὸν δέ, ἡδονήν. Καὶ πάλιν, προσδοκώμενον μὲν κακόν, φόβον· παρὸν δέ, λύπην· ὡς εἶναί τε καὶ θεωρεῖσθαι, περὶ μὲν τὰ καλά, εἴτε τὰ ὄντως ὄντα, εἴτε τὰ νομιζόμενα, τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν· περὶ δὲ τὰ φαῦλα, τὴν λύπην καὶ τὸν φόβον. Καὶ γὰρ ἐπιτυγχάνουσα μὲν ἡ ἐπιθυμία, ἡδονὴν ἐργάζεται· ἀποτυγχάνουσα δέ, λύπην.

οθ΄. Κακὸν εἶναί φασι πᾶσαν λύπην τῇ ἑαυτῆς φύσει. Κἂν γὰρ ὁ σπουδαῖος ἐπ᾽ ἀλλοτρίοις λυπῆται κακοῖς, ὡς ἐλεήμων, ἀλλ᾽ οὐ προηγουμένως κατὰ πρόθεσιν, ἀλλ᾽ ἐφεπομένως κατὰ περίστασιν· ὁ δὲ θεωρητικός, κἂν τούτοις ἀπαθής, συνάψας ἑαυτὸν τῷ Θεῷ, καὶ τῶν τῇδε πάντων ἀλλοτριώσας.

π΄. Οἱ ἅγιοι πάντες τοῦ θεί-

δύναμι τῆς ἀληθείας, ὡς ἰσχυρὴ καὶ ἀκαταμάχητη ἀπόδειξι.

78. [Οἱ ἀκόλουθες διακρίσεις παρουσιάζονται], ἐπειδὴ ἀπὸ τὰ ὄντα, ἄλλα μὲν εἶναι ἀγαθά, ἄλλα δὲ κακά. Αὐτὰ δὲ εἶναι ἢ παρόντα ἢ μέλλοντα. Τὸ ἀναμενόμενο μὲν ἀγαθὸ τὸ ὀνομάζει «ἐπιθυμία», ἐνῶ τὸ παρὸν «ἡδονή». Καὶ πάλι, τὸ ἀναμενόμενο μὲν κακὸ [τὸ ὀνομάζει] «φόβο», ἐνῶ τὸ παρὸν «λύπη». Ὥστε, ὅσον ἀφορᾶ μὲν τὰ καλά, εἴτε ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πραγματικῶς ὑπάρχουν, εἴτε αὐτά, ποὺ νομίζονται, [ὅτι ὑπάρχουν], καὶ νὰ ὑπάρχῃ καὶ νὰ νομίζεται, [ὅτι ὑπάρχει] ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ ἐπιθυμία. Ἐνῶ, ὅσον ἀφορᾶ τὰ κακά, ἡ λύπη καὶ ὁ φόβος. Ἐπίσης, βέβαια, ἡ ἐπιθυμία, ὅταν μὲν ἐπιτυγχάνῃ [τὴν ἔκβασί της] προξενεῖ τὴν ἡδονή· ἐνῶ, ὅταν ἀποτυγχάνῃ, τὴν λύπη.

79. Λέγουν, ὅτι κάθε λύπη εἶναι κακὸ ἀπὸ τὴν φύσι της. Βέβαια καὶ ὁ ἀγωνιστὴς συνήθως λυπᾶται γιὰ τὰ ξένα κακά, ὡς ἐλεήμων, ἀλλὰ δὲν [λυπᾶται] ἐκ τῶν προτέρων, σύμφωνα μὲ τὴν πρόθεσί του, ἀλλὰ ἀκολουθώντας [τὴν λύπη], λόγῳ τῆς περιστάσεως. Ἐνῶ ὁ θεωρητικὸς καὶ σ᾽ αὐτὰ ἀκόμη εἶναι ἀπαθής, ἐπειδὴ ἕνωσε τὸν ἑαυτό του μὲ τὸν Θεὸ καὶ τὸν ἀπεξένωσε ἀπὸ ὅλα τὰ ἐδῶ [εὑρισκόμενα πράγματα].

80. Ὅλοι οἱ Ἅγιοι διέβησαν αὐτὸν

ου καὶ ἀπλανοῦς λόγου γνησίως ἐπειλημμένοι, τὸν αἰῶνα τοῦτον διέβησαν, οὐδενὶ τῶν ἐν αὐτῷ τερπνῶν τὸ τῆς ψυχῆς ἴχνος ἐναπερείσαντες. Πρὸς γὰρ τοὺς ἄκρους τῶν ἀνθρώποις ἐφικτῶν περὶ Θεοῦ λόγους, τῆς ἀγαθότητός τε, φημί, καὶ τῆς ἀγάπης, μάλα γε εἰκότως τὸν νοῦν ἀναπετάσαντες· οἷς κινηθέντα τὸν Θεόν, τὸ εἶναί τε δοῦναι τοῖς οὖσι, καὶ τὸ εὖ εἶναι χαρίσασθαι, ἐπαιδεύθησαν· εἴπερ κίνησιν ἐπὶ Θεοῦ, τοῦ μόνου ἀκινήτου θέμις εἰπεῖν, ἀλλὰ μὴ μᾶλλον βούλησιν, τὴν πάντα κινοῦσάν τε καὶ εἰς τὸ εἶναι παράγουσαν καὶ συνέχουσαν, κινουμένην δὲ οὐδαμῶς οὐδέποτε.

πα΄. Ἡ ψυχή, οὐσία νοερά τε καὶ λογικὴ ὑπάρχουσα, καὶ νοεῖ καὶ λογίζεται· δύναμιν μὲν ἔχουσα τὸν νοῦν· κίνησιν δὲ τὴν νόησιν· ἐνέργειαν δὲ τὸ νόημα. Πέρας γὰρ τοῦτο τῆς τε τοῦ νοοῦντος καὶ τοῦ νοουμένου νοήσεώς ἐστιν, ὡς περιοριστικὸν τῆς πρὸς ἄλληλα τῶν ἄκρων ὑπάρχον σχέσεως.

τὸν αἰῶνα, ἀναδεχόμενοι γνησίως τὸν ἀπλανῆ καὶ θεῖο Λόγο, χωρὶς νὰ στηρίξουν σὲ κανένα ἀπὸ τὰ τερπνά, [ποὺ εὑρίσκονται] σ᾽ αὐτὸν [τὸν κόσμο], τὴν πορεία τῆς ψυχῆς τους. Διότι, ἀφοῦ ἅπλωσαν τὸν νοῦ [τους], καὶ πολὺ εὔλογα, πρὸς τοὺς ὑπερτάτους περὶ Θεοῦ λόγους, ἀπὸ αὐτοὺς [βέβαια], ποὺ εἶναι ἐφικτοὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἐννοῶ, [δηλαδὴ τοὺς λόγους] τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς ἀγάπης, ἔμαθαν, ὅτι ἀπ᾽ αὐτοὺς κινήθηκε ὁ Θεός, νὰ δίδη καὶ τὸ εἶναι στὰ ὄντα, καὶ [τοὺς] ἐχάρισε τὸ εὖ εἶναι· ἐάν, βέβαια, [εἶναι] ἐπιτρεπτό, νὰ μιλήσωμε γιὰ κίνησι ὅσον ἀφορᾶ τὸν Θεό, τὸν μόνο ἀκίνητο, ἀλλὰ μᾶλλον [νὰ λέγωμε] γιὰ βούλησι, ἡ ὁποία καὶ κινεῖ τὰ πάντα, καὶ [τὰ] φέρνει στὸ εὖ εἶναι καὶ [τὰ] συγκρατεῖ, καθόλου ὅμως δὲν κινεῖται.

81. Ἡ ψυχή, ἐπειδὴ εἶναι οὐσία καὶ νοερὰ καὶ λογική, καὶ νοεῖ καὶ λογίζεται· ἔχοντας, ὡς δύναμι μὲν τὸν νοῦ, ὡς κίνησι δὲ τὴν νόησι· καὶ ὡς ἐνέργεια τὸ νόημα. Αὐτὸ βέβαια [τὸ νόημα] εἶναι τὸ πέρας καὶ τῆς νοήσεως τοῦ νοοῦντος, [ἐκείνου ποὺ νοεῖ], καὶ τοῦ νοουμένου, [ἐκείνου ποὺ νοεῖται], ἐπειδὴ εἶναι περιοριστικὸ τῆς σχέσεως τῶν ἄκρων [τοῦ νοοῦντος καὶ τοῦ νοουμένου] μεταξύ τους.

Νοοῦσα γὰρ ἡ ψυχή, ἵσταται τοῦ νοεῖν ἐκεῖνο τὸ νοηθὲν μετὰ τὴν αὐτοῦ νόησιν. Τὸ γὰρ νοηθὲν κυρίως ἅπαξ, οὐκ ἔτι τὴν πρὸς τὸ νοηθῆναι πάλιν ἐκκαλεῖται [addendum: τῆς ψυχῆς] τὴν [delendum] δύναμιν· καὶ καθέκαστον νόημα οὕτω στάσιν δέχεται τῆς ποιᾶς ἐπὶ τῷ νοήματι τοῦ νοηθέντος νοήσεως.

πβ΄. Ὥσπερ ἡ ἄγνοια διαιρετικὴ τῶν πεπλανημένων ἐστίν, οὕτως ἡ τοῦ νοητοῦ φωτὸς παρουσία συναγωγὸς καὶ ἑνωτικὴ τῶν φωτιζομένων ἐστί, καὶ τελειωτική, καὶ ἐπιστρεπτικὴ πρὸς τὸ ὄντως ὄν, ἀπὸ τῶν πολλῶν δοξασμάτων ἐπιστρέφουσα, καὶ τὰς ποικίλας ὄψεις, ἢ κυριώτερον εἰπεῖν, φαντασίας, εἰς μίαν ἀληθῆ, καὶ καθαράν, καὶ μονοειδῆ συνάγουσα γνῶσιν· καὶ ἑνὸς καὶ ἑνωτικοῦ φωτὸς ἐμπιπλῶσα.

πγ΄. Ταὐτόν ἐστι τῷ ἀγαθῷ τὸ καλόν, ὅτι τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν πάντα ἐφίεται, καὶ οὐκ ἔστι τι τῶν ὄντων, ὃ μὴ μετέχει τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ. Πᾶ-

Διότι, ὅταν ἡ ψυχὴ νοῇ, παύει ἀπὸ τοῦ νὰ νοῇ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο [πλέον] νοήθηκε, μετὰ ἀπὸ τὴν νόησί του. Ἐκεῖνο, βέβαια, ποὺ μία φορὰ νοήθηκε κυριαρχικῶς, δὲν προκαλεῖ πλέον πάλι τὴν δύναμι τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν νόησί [Του]· καὶ κατ᾿ αὐτὸν τὸν τρόπο [τότε] καθένα νόημα δέχεται τὴν ἀκινησία τῆς ὅποιας νοήσεως, ἐξ αἰτίας τοῦ νοήματος Ἐκείνου ποὺ νοήθηκε [κυριαρχικῶς].

82. Ὅπως, ἀκριβῶς, ἡ ἄγνοια [τοῦ Θεοῦ] εἶναι διαιρετικὴ ἐκείνων, ποὺ ἔχουν πλανηθῆ, ἔτσι καὶ ἡ παρουσία τοῦ νοητοῦ φωτὸς εἶναι συγκεντρωτικὴ καὶ ἑνωτικὴ ἐκείνων, ποὺ φωτίζονται, καὶ εἶναι τελειωτικὴ [δηλαδή, τοὺς τελειοποιεῖ] καὶ ἐπιστρεπτικὴ [δηλαδή, τοὺς ἐπιστρέφει] πρὸς τὸ ὄντως Ὄν, ἐπιστρέφοντάς [τους] ἀπὸ τὶς πολλὲς ἀπόψεις καὶ τὶς ποικίλες ὀπτικές, ἢ γιὰ νὰ πῶ κυριολεκτικά, φαντασίες, σὲ μία ἀληθινὴ καὶ καθαρὴ καὶ ἁπλῆ [θεία] γνῶσι· καὶ γεμίζοντας μὲ τὸ μοναδικὸ καὶ ἑνωτικὸ φῶς.

83. Τὸ καλὸ εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸ ἀγαθό, διότι τὰ πάντα ἐπιθυμοῦν τὸ καλὸ καὶ τὸ ἀγαθὸ μὲ κάθε αἰτία καὶ δὲν ὑπάρχει κάποιο ἀπὸ τὰ ὄντα, τὸ ὁποῖο νὰ μὴ μετέχῃ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ. Διότι σὲ

σι γάρ ἐστι τὸ καλὸν καὶ ἀγαθόν, ὡς ὄντως ἀγαστόν, ἐφετόν, καὶ ἐραστόν, καὶ ἀρεστόν, καὶ αἱρετόν, καὶ ἀγαπητόν. Σημείωσαι δὲ πῶς ὁ θεῖος ἔρως, ἐν τῷ ἀγαθῷ προϋπάρχων, ἔτεκε τὸν ἐν ἡμῖν ἀγαθὸν ἔρωτα, δι᾽ οὗ τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἐφιέμεθα, κατὰ τὸν εἰπόντα· ἐραστὴς ἐγενόμην τοῦ κάλλους αὐτῆς[37]*, καί· ἐράσθητι αὐτῆς, καὶ τηρήσει σε· περιχαράκωσον αὐτήν, καὶ ὑψώσει σε*[38].

πδʹ. Τὸ θεῖον οἱ Θεολόγοι, ποτὲ μὲν ἔρωτα, ποτὲ δὲ ἀγάπην, ποτὲ δὲ ἐραστόν, καὶ ἀγαπητὸν καλοῦσιν. Ὅθεν, ὡς μὲν ἔρως ὑπάρχων καὶ ἀγάπη, κινεῖται· ὡς δὲ ἐραστὸν καὶ ἀγαπητόν, κινεῖ πρὸς ἑαυτὸν πάντα τὰ ἔρωτος καὶ ἀγάπης δεκτικά. Καὶ τρανότερον αὖθις φάναι, κινεῖται μὲν ὡς σχέσιν ἐμποιοῦν ἐνδιάθετον ἔρωτος καὶ ἀγάπης τοῖς τούτων δεκτικοῖς· κινεῖ δέ, ὡς ἑλκτικὸν φύσει, τῆς τῶν ἐπ᾽ αὐτὸ κινουμένων ἐφέσεως. Καὶ πάλιν, κινεῖ καὶ κινεῖται, ὡς διψῶν τὸ διψᾶσθαι, καὶ ἐρῶν τοῦ ἐρᾶσθαι, καὶ ἀγαπῶν τὸ

ὅλα ὑπάρχει τὸ καλὸ καὶ τὸ ἀγαθό, ὡς ὄντως θαυμαστό, ἐπιθυμητὸ καὶ ποθητὸ καὶ προσφιλὲς καὶ προτιμητέο καὶ ἀγαπητό. Σημείωσε δέ, ὅτι ὁ θεῖος ἔρως, ὁ ὁποῖος προϋπῆρχε στὸ ἀγαθό, γέννησε μέσα μας τὸν ἀγαθὸ ἔρωτα, διὰ τοῦ ὁποίου ἔχομε ἔφεσι στὸ καλὸ καὶ στὸ ἀγαθό, σύμφωνα μ᾽ ἐκεῖνον ποὺ εἶπε: «ἔγινα ἐραστὴς τοῦ κάλλους αὐτῆς [τῆς θείας ἀγάπης]»· καὶ «ἀγάπησέ την καὶ θὰ σὲ φυλάξη, περιφρούρησέ την καὶ θὰ σὲ ὑψώση».

84. Οἱ θεολόγοι, τὸ Θεῖο τὸ ἀποκαλοῦν ἄλλοτε μὲν ἔρωτα, ἄλλοτε δὲ ἀγάπη, ἐνῷ ἄλλοτε ἐραστὸ [ἄξιο νὰ τὸ ἐρασθῇ κάποιος], καὶ [ἄλλοτε] ἀγαπητὸ [ἄξιο νὰ τὸ ἀγαπήσῃ]. Ὡς ἐκ τούτου, ὡς ἔρωτας μὲν καὶ ἀγάπη, ποὺ εἶναι, κινεῖται· ὡς ἐραστὸ δὲ καὶ ἀγαπητό, κινεῖ πρὸς τὸν ἑαυτό του ὅλα τὰ δεκτικὰ ἔρωτος καὶ ἀγάπης [τὰ ἱκανὰ νὰ δεχθοῦν τὸν ἔρωτα καὶ τὴν ἀγάπη]. Καὶ γιὰ νὰ ποῦμε πάλι καθαρώτερα, [τὸ Θεῖο] μὲν κινεῖται, ἐπειδὴ προκαλεῖ μία ἁγίας διαθέσεως ἔκφρασι ἔρωτος καὶ ἀγάπης γιὰ ἐκεῖνα, ποὺ εἶναι δεκτικὰ αὐτῶν· καὶ [ἐπίσης] κινεῖ, ἐπειδὴ [εἶναι ἐκ φύσεως ἑλκτικὸ τῆς ἐφέσεως ἐκείνων, τὰ ὁποῖα κινοῦνται πρὸς αὐτό. Καὶ πάλι, [τὸ Θεῖο] κινεῖ καὶ κινεῖται, ἐπειδὴ διψᾷ τοῦ νὰ διψᾶται, καὶ ποθεῖ νὰ ποθῆται καὶ ἀγαπᾷ νὰ

ἀγαπᾶσθαι.

πε'.[ιγ'] *Ἔστι δὲ καὶ ἐκστατικὸς ὁ θεῖος ἔρως, οὐκ ἐῶν ἑαυτῶν εἶναι τοὺς ἐραστάς, ἀλλὰ τῶν ἐρωμένων. Καὶ δηλοῦσι τὰ μὲν ὑπέρτερα τῆς προνοίας τῶν καταδεεστέρων γινόμενα· καὶ τὰ ὁμόστοιχα, τῆς ἀλλήλων συνοχῆς· καὶ τὰ ὑφειμένα, τῆς πρὸς τὰ πρῶτα θειοτέρας ἐπιστροφῆς. Διὸ καὶ Παῦλος ὁ Μέγας, ἐν κατοχῇ τοῦ θείου γεγονὼς ἔρωτος, καὶ τῆς ἐκστατικῆς δυνάμεως μετειληφώς, ἐνθέῳ στόματι· Ζῶ ἐγώ, φησίν, οὐκ ἔτι, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός*[39]*, ὡς ἀληθὴς ἐραστής, καὶ ἐξεστηκώς, ὡς αὐτός φησι τῷ Θεῷ*[40]*, καὶ οὐ τὴν ἑαυτοῦ ζῶν, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἐραστοῦ ζωήν, ὡς σφόδρα ἀγαπητήν.*

πς'.[ιδ'] *Τολμητέον καὶ τοῦτο ὑπὲρ ἀληθείας εἰπεῖν, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ πάντων αἴτιος τῷ καλῷ καὶ ἀγαθῷ τῶν πάντων ἔρωτι δι' ὑπερβολὴν τῆς ἐρωτικῆς ἀγαθότητος, ἔξω ἑαυτοῦ γίνεται, ταῖς εἰς τὰ ὄντα πάντα προνοίαις, καὶ οἷον ἀγαθότητι, καὶ ἀγαπήσει, καὶ ἔρωτι θέλγεται· καὶ ἐκ τοῦ ὑπὲρ πάν-*

ἀγαπᾶται.

85. Ὁ θεῖος ἔρωτας εἶναι βέβαια καὶ ἐκστατικός, μὴν ἐπιτρέποντας στοὺς ἐραστὰς νὰ ἀνήκουν στοὺς ἑαυτούς τους, ἀλλὰ σὲ ἐκείνους ποὺ ἀγαποῦν. Καὶ ἀποδεικνύουν μὲν [αὐτὸ] τὰ ἀνώτερα, τὰ ὁποῖα λαμβάνουν πρόνοια γιὰ τὰ κατώτερα καὶ τὰ ἰσότιμα, ἀπὸ τὴν συνοχὴ τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸ ἄλλο· καὶ τὰ ὑποδεέστερα ἀπὸ τὴν θειοτέρα ἐπιστροφή τους πρὸς τὰ πρῶτα. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Μέγας Παῦλος, ὁ ὁποῖος εἶχε καταληφθῆ ἀπὸ τὸν θεῖο ἔρωτα καὶ εἶχε γευθῆ τὴν ἐκστατικὴ δύναμι, λέγει μὲ ἔνθεο στόμα, σὰν ἀληθινὸς ἐραστής, ὁ ὁποῖος εἶχε πάθει ἔκστασι: «δὲν ζῶ πλέον, ἐγώ, ζῇ δὲ σὲ μένα ὁ Χριστός», ὅπως ὁ ἴδιος λέγει στὸν Θεό, καὶ ὁ ὁποῖος δὲν ζοῦσε [πλέον] τὴν δική του ζωή, ἀλλὰ τὴν [ζωὴ] τοῦ Ἀγαπημένου [του Χριστοῦ], ὡς πάρα πολὺ ἀγαπητή.

86. Πρέπει νὰ τολμήσωμε νὰ ποῦμε καὶ αὐτὸ γιὰ χάρι τῆς Ἀληθείας, ὅτι καὶ Αὐτὸς [ὁ ἴδιος] ὁ Αἴτιος τῶν πάντων, ἐξ αἰτίας τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ ἔρωτα γιὰ ὅλα, ἕνεκα τῆς ὑπερβολῆς τῆς ἐρωτικῆς ἀγαθότητος, καθίσταται ἔξω τοῦ ἑαυτοῦ του, μὲ τὶς πρόνοιές [του] γιὰ ὅλα τὰ ὄντα [μὲ τὴν ἐκστατικὴ προνοητικὴ ἔκφρασι τῆς ἀγάπης του γιὰ ὅλα τὰ ὄντα], καὶ θέλγεται κατὰ κάποιον τρόπο, ἀπὸ τὴν ἀγαθότητα, καὶ τὴν ἀγάπη καὶ τὸν ἔρωτα, καὶ ἀπὸ [ἐκεῖ, ὅπου εὑρίσκεται], ὅπου εἶναι πάνω ἀπὸ ὅλα καὶ ἀπὸ ὅλους ὑψηλότερα,

τα, καὶ πάντων ἐξῃρημένου, πρὸς τὸ ἐν πᾶσι κατάγεται, κατ᾽ ἐκστατικὴν ὑπερούσιον δύναμιν ἀνεκφοίτητον ἑαυτοῦ. Διὸ καὶ ζηλωτὴν οἱ τά θεῖα δεινοὶ προσαγορεύουσιν[41]*, ὡς πολλὴν τὸν εἰς τὰ ὄντα ἀγαθὸν ἔρωτα, καὶ ὡς πρὸς ζῆλον ἐγερτικὸν τῆς ἐφέσεως αὐτοῦ τῆς ἐρωτικῆς· καὶ ὡς ζηλωτὴν αὐτὸν ἀποδεικνύντα, ᾧ καὶ τὰ ἐφιέμενα ζηλωτά, καὶ ὡς τῶν προνοουμένων ὄντων αὐτῷ ζηλωτῶν.*

πζʹ. Τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ ἔρωτος, αὐτὸν δηλαδὴ τὸν Θεόν, προβολέα, φασί, καὶ γεννήτορα. Αὐτὸς γὰρ ταῦτα ἐν ἑαυτῷ ὄντα, προήγαγεν εἰς τὰ ἐκτός, τουτέστι, περὶ τὰ κτίσματα. Καὶ κατὰ τοῦτο εἴρηται· ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστί[42]*, καὶ πάλιν· γλυκασμὸς καὶ ἐπιθυμία*[43]*, ὅ ἐστιν ἔρως· τὸ δὲ ἀγαπητὸν καὶ ὄντως ἐραστόν, αὐτός ἐστι. Τῷ μὲν οὖν τὸν ἀγαπητικὸν ἔρωτα ἐξ αὐτοῦ προχεῖσθαι, αὐτὸς κινεῖσθαι λέγεται ὁ τούτου γεννήτωρ· ᾧ δὲ αὐτὸν εἶναι τὸ ἀληθῶς ἐραστόν, καὶ ἀγαπητόν, καὶ ἐφετὸν καὶ αἱρετόν· κινεῖ τὰ πρὸς*

κατέρχεται σὲ ὅλα [στὸ κάθε ἕνα] μὲ ἐκστατική, ὑπερούσιο δύναμι, ἡ ὁποία δὲν ἐξέρχεται ἀπὸ τὸν Ἑαυτό Του. Γιὰ τοῦτο καὶ οἱ ἔμπειροι, ὅσον ἀφορᾶ τὰ θεῖα, τὸν ἀποκαλοῦν ζηλωτή, [διότι ἔχει] πολὺ ἀγαθὸ ἔρωτα πρὸς τὰ ὄντα, καὶ διότι [εἶναι] διεγερτικὸς [διεγείρει] πρὸς τὸν ζῆλο γι᾽ Αὐτὸν τὴν ἐρωτικὴ ἔφεσι [τῶν ὄντων] καὶ τὸν ἀποδεικνύουν ὡς ζηλωτή καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐπιθυμοῦν Αὐτόν, [δηλαδὴ] ἔχουν ζῆλο πρὸς Αὐτόν, καὶ ἐπειδὴ στὰ ὄντα, τὰ ὁποῖα ἀπολαμβάνουν τὴν πρόνοιά Του, [δείχνει] τὸν ζῆλο Του.

87. Λέγουν, ὅτι τῆς [θείας] ἀγάπης καὶ τοῦ [θείου] ἔρωτος, γεννήτορας καὶ πατέρας [εἶναι] ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Διότι, Αὐτός, αὐτὰ [δηλαδή, τὴν ἀγάπη καὶ τὸν ἔρωτα], ἐνῶ ὑπάρχουν μέσα σ᾽ Αὐτόν, τὰ προέβαλε πρὸς τὰ ἔξω, δηλαδή, πρὸς τὰ κτίσματα. Καὶ σύμφωνα μ᾽ αὐτὸ ἔχει λεχθῇ: « ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη», καὶ πάλι: «[εἶναι] γλυκασμὸς καὶ ἐπιθυμία, τὸ ὁποῖο εἶναι ὁ ἔρωτας». Τὸ δὲ ἀγαπητὸ καὶ πράγματι ἐραστὸ [δηλαδή, τὸ ἀντικείμενο τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ ἔρωτα] εἶναι Αὐτὸς [ὁ Θεός]. Μὲ τὸ νὰ ξεχύνεται, λοιπόν, ἀπ᾽ Αὐτὸν ὁ ἀγαπητικὸς ἔρωτας λέγεται, ὅτι κινεῖται Αὐτὸς [ὁ Ἴδιος] ὁ γεννήτορας, [ὁ πατέρας] αὐτοῦ [τοῦ ἔρωτος]. Μὲ τὸ νὰ εἶναι δὲ Αὐτὸς τὸ ἀληθινὰ ἐραστὸ καὶ ἀγαπητὸ καὶ ποθητὸ καὶ προτιμητέο, κινεῖ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα

τοῦτο ὁρῶντα· καὶ οἷς ἡ τοῦ ἐφίεσθαι δύναμις, ἀναλόγως αὐτοῖς.

πη΄. Προαγωγικὸν καὶ κινητικὸν πρὸς ἐρωτικὴν συνάφειαν τὴν ἐν πνεύματι, τὸν Θεὸν εἶναί μοι, νόει· τουτέστι μεσίτην ταύτης, καὶ πρὸς αὐτὴν συναρμοστήν, τοῦ ἐρᾶσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν αὐτοῦ ποιημάτων καὶ ἀγαπᾶσθαι. Κινητικὸν δέ φησιν, ὡς κινοῦντα ἕκαστα κατὰ τὸν οἰκεῖον λόγον πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέφεσθαι. Τὸ δὲ τῆς προαγωγίας ὄνομα, εἰ καὶ παρὰ τοῖς ἔξωθεν, πρᾶγμα σημαίνει οὐκ εὐαγές, ἀλλ' ἐνταῦθα τὴν πρόξενον τῆς ἐν Θεῷ ἑνώσεώς φησι μεσιτείαν.

πθ΄. Ἡ ἐρωτικὴ κίνησις τοῦ ἀγαθοῦ, προϋπάρχουσα ἐν τῷ ἀγαθῷ, ἁπλῆ καὶ αὐτοκίνητος οὖσα, καὶ ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ προϊοῦσα, αὖθις ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐπιστρέφει, ἀτελεύτητος καὶ ἄναρχος οὖσα· ὅπερ δηλοῖ τὴν ἡμῶν ᾀεικίνητον ἔφεσιν πρὸς τὸ Θεῖον καὶ ἕνωσιν. Ἡ γὰρ πρὸς Θεὸν ἀγαπητικὴ ἕνωσις, πάσης ἐξῄρηται καὶ ὑπέρκειται ἑνώσεως.

βλέπουν πρὸς Αὐτό, πρὸς τὸν ἑαυτό Του, καὶ πρὸς ὅσα [ὑπάρχει] ἡ δύναμι τοῦ νὰ [Τὸν] ἐπιθυμοῦν, ἀνάλογα [μὲ τὴν δύναμι] σ᾽ αὐτά.

88. Γνώριζε, ὅτι ὁ Θεὸς γίνεται γιὰ μᾶς προαγωγικὸς καὶ κινητικός, [δηλαδὴ μᾶς προάγει καὶ μᾶς κινεῖ] πρὸς τὴν ἐν [Ἁγίῳ] Πνεύματι ἐρωτικὴ συνάφεια· δηλαδὴ [γίνεται] μεσίτης αὐτῆς [τῆς συναφείας] καὶ συναρμοστὴς [συναρμόζει σ᾽ αὐτήν], ὥστε Αὐτὸς νὰ γίνεται ἀντικείμενο ἔρωτος καὶ νὰ ἀγαπᾶται ἀπὸ τὰ δημιουργήματά Του. Λέγουν δέ, [ὅτι εἶναι] κινητικός, ἐπειδὴ Αὐτὸς κινεῖ καθένα [ἀπὸ τὰ δημιουργήματά Του] νὰ ἐπιστρέφη σ᾽ Αὐτόν, κατὰ τὸν δικό του λόγο. Τὸ δὲ ὄνομα τῆς «προαγωγίας», ἂν καὶ στοὺς ἔξω [ἀνθρώπους] σημαίνει [κάτι] ὄχι τὸ εὐσεβές, ἀλλὰ ἐδῶ ἐννοεῖ τὴν μεσιτεία, ποὺ προξενεῖ τὴν ἕνωσι μὲ τὸν Θεό.

89. Ἡ ἐρωτικὴ κίνησι τοῦ ἀγαθοῦ, ἡ ὁποία προϋπάρχει στὸ ἀγαθό, ἐπειδὴ εἶναι ἁπλῆ καὶ κινεῖται ἀπὸ τὸν ἑαυτό της, καὶ προέρχεται ἀπὸ τὸ Ἀγαθό, πάλι ἐπιστρέφει στὸ Ἴδιο, ἐπειδὴ εἶναι ἀτελεύτητος [χωρὶς τέλος] καὶ χωρὶς ἀρχή. Αὐτὸ ἀκριβῶς φανερώνει τὴν ἀεικίνητη δική μας ἔφεσι καὶ ἕνωσι πρὸς τὸν Θεό. Διότι ἡ ἀγαπητικὴ ἕνωσι μὲ τὸν Θεὸ εἶναι πολὺ ἔξω καὶ πολὺ πάνω ἀπὸ κάθε ἕνωσι.

ϟ΄. [ιε΄] Τὸν ἔρωτα, εἴτε θεῖον, εἴτε ἀγγελικόν, εἴτε νοερόν, εἴτε ψυχικόν, εἴτε φυσικὸν εἴποιμεν, ἑνωτικήν τινα καὶ συγκρατικὴν ἐννοήσωμεν δύναμιν· τὰ μὲν ὑπέρτερα κινοῦσα ἐπὶ πρόνοιαν τῶν καταδεεστέρων· τὰ δὲ ὁμόστοιχα πάλιν, εἰς κοινωνικὴν ἀλληλουχίαν· καὶ ἐπ᾽ ἐσχάτων τὰ ὑφειμένα πρὸς τὴν τῶν κρειττόνων καὶ ὑπερκειμένων ἐπιστροφήν.

ϟα΄. [ιϛ΄] Εἰ ἡ γνῶσις ἑνωτικὴ τῶν ἐγνωσμένων, ἡ δ᾽ ἄγνοια μεταβολῆς ἀεὶ καὶ τῆς ἐξ αὐτοῦ τῷ ἀγνοοῦντι διαιρέσεως αἰτία, τὸν ἐν ἀληθείᾳ πιστεύσαντα, κατὰ τὸν ἱερὸν λόγον, οὐδὲν ἀποκινήσει τῆς κατὰ τὴν ἀληθῆ πίστιν ἑστίας· ἐφ᾽ ᾗ τὸ μόνιμον ἕξει τῆς ἀκινήτου καὶ ἀμεταβόλου ταυτότητος. Εὖ γὰρ οἶδεν ὁ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἑνωθείς, ὅτι εὖ ἔχει, κἂν οἱ πολλοὶ νουθετοῖεν αὐτὸν ὡς ἐξεστηκότα. Λανθάνει μὲν γὰρ ὡς εἰκὸς αὐτούς, ἐκ πλάνης τῇ ἀληθείᾳ τῆς ὄντως πίστεως ἐξεστηκώς, αὐτὸς δ᾽ ἀληθῶς οἶδεν ἑαυτὸν οὐχ ὅ φασιν ἐκεῖνοι, μαινόμενον, ἀλλὰ τῆς ἀστάτου

90. Τὸν ἔρωτα[10], εἴτε θεῖο, εἴτε ἀγγελικό, εἴτε νοερό, εἴτε ψυχικό, εἴτε φυσικὸ θέλαμε τὸν ποῦμε, νὰ τὸν ἐννοήσωμε σὰν μία ἑνωτικὴ καὶ συμμεικτικὴ δύναμι· ἡ ὁποία κινεῖ τὰ μὲν ἀνώτερα γιὰ τὴν πρόνοια τῶν κατωτέρων, τὰ δὲ ἰσότιμα πάλι [τὰ κινεῖ νὰ ἔχουν] ἀμοιβαία συνοχὴ καὶ κοινωνία· καὶ τέλος [κινεῖ] τὰ κατώτερα πρὸς ἐπιστροφὴ στὰ καλλίτερα καὶ ἀνώτερά [τους].

91. Ἐὰν ἡ [θεία] γνῶσι εἶναι ἑνωτικὴ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἔχουν γνωσθῆ, ἡ δὲ ἄγνοια πάντοτε [εἶναι] αἰτία μεταβολῆς καὶ ἕνεκα τούτου [αἰτία] διαιρέσεως σὲ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀγνοεῖ, [ἑπομένως], ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος πιστεύει ἀληθινά, σύμφωνα μὲ τὸν ἱερὸ λόγο, τίποτε δὲν θὰ [τὸν] μετακινήση ἀπὸ τὴν ἑστία τῆς ἀληθινῆς πίστεως· ὡς πρὸς τὴν ὁποία θὰ ἀποκτήση τὴν μονιμότητα τῆς ἀκίνητης καὶ ἀμετάβλητης ταυτότητος [μὲ τὸν Θεό]. Διότι γνωρίζει τὸ εὖ [τὴν ζωὴ τῆς Χάριτος] ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἑνώθηκε μὲ τὴν Ἀλήθεια, ἐπειδὴ κατέχει τὴν ζωὴ τῆς Χάριτος, ἀκόμη καὶ ἂν οἱ πολλοὶ θὰ τὸν ἤλεγχαν, σὰν νὰ ἔχη δῆθεν βγῆ ἀπὸ τὸ μυαλό του. Διότι διαφεύγει μέν, ὅπως εἶναι φυσικό, σ᾽ αὐτούς, ὅτι ἔχει βγῆ ἔξω ἀπὸ τὴν πλάνη, μὲ τὴν Ἀλήθεια τῆς πραγματικῆς πίστεως. Αὐτὸς ὅμως γνωρίζει τὸν ἑαυτό του ἀληθινά, ὄχι ἐκεῖνο ποὺ λέγουν ἐκεῖνοι, ὅτι εἶναι τρελλός, ἀλλὰ ὅτι ἔχει ἐλευθερωθῆ ἀπὸ

καὶ ἀλλοιωτῆς περὶ τὴν παντοδαπῆ τῆς πλάνης ποικιλίαν φθορᾶς, διὰ τῆς ἁπλῆς καὶ ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἐχούσης ἀληθείας ἠλευθερωμένον.

ϟβ΄. Ἀγαθοὶ καὶ φιλάνθρωποι, εὔσπλαχνοί τε καὶ οἰκτίρμονες γεγόνασιν οἱ ἅγιοι· μίαν πρὸς ἅπαν τὸ γένος διάθεσιν ἔχοντες[ιζ΄] *ἀγάπης πεισθέντες· ὑφ᾽ ἧς τὸ πάντων ἐξαίρετον εἶδος τῶν ἀγαθῶν, τὴν ταπείνωσιν λέγω, διὰ πάσης αὐτῶν τῆς ζωῆς βεβαίαν κατασχόντες, τὴν φυλακτικὴν μὲν τῶν ἀγαθῶν, φθαρτικὴν δὲ τῶν ἐναντίων, οὐδενὶ τὸ παράπαν ἁλώσιμοι τῶν διοχλούντων γεγόνασι πειρασμῶν, τῶν τε ἑκουσίων καὶ τοῦ ἐφ᾽ ἡμῖν λόγου, καὶ τῶν ἀκουσίων καὶ οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν· τῷ τοῖς μέν, δι᾽ ἐγκράτειαν ἀπομαραίνειν τὰς ἐπαναστάσεις· τῶν δέ, δι᾽ ὑπομονῆς τὰς προσβολὰς ἀποσείεσθαι.*

ϟγ΄. Τὴν μὲν τελείαν πρᾶξιν τῆς ἀρετῆς, πίστις ὀρθὴ ποιεῖ, καὶ φόβος εἰς Θεὸν ἀνόθευτος. Τὴν δέ, κατὰ τὴν ἀνάβασιν ἄπταιστον φυσικὴν θεωρίαν, ἐλπὶς βεβαία

τὴν ἄστατη καὶ μεταβλητὴ φθορά, ὅσον ἀφορᾶ τὴν παντοειδῆ ποικιλία τῆς πλάνης, διὰ μέσου τῆς Ἀληθείας, ἡ ὁποία εἶναι ἁπλῆ καὶ πάντοτε στὴν ἴδια κατάστασι καὶ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο.

92. Οἱ Ἅγιοι, ἔχουν γίνει ἀγαθοὶ καὶ φιλάνθρωποι, ἐπίσης, εὔσπλαχνοι καὶ οἰκτίρμονες, ἐπειδὴ ἐπείσθηκαν νὰ ἔχουν τὴν ἴδια διάθεσι ἀγάπης πρὸς ὅλο τὸ ἀνθρώπινο γένος, διὰ τῆς ὁποίας, ἀφοῦ ἀπέκτησαν γιὰ ὅλη τὴν ζωή τους, τὸ ἐξαίρετο εἶδος ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθά, τὴν ταπείνωσι ἐννοῶ, τὴν σταθερή, ἡ ὁποία προφυλάσσει μὲν τὰ ἀγαθά, καταστρέφει δὲ τὰ κακά, [καὶ ἔτσι οἱ Ἅγιοι] δὲν ἔχουν κυριευθῆ ἐντελῶς ἀπὸ κανέναν ἀπὸ τοὺς πειρασμούς, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἐνοχλοῦσαν, οὔτε ἀπὸ τοὺς ἑκουσίους καὶ [οἱ ὁποῖοι ἐξαρτῶνται] ἀπὸ τὸν δικό μας λόγο, καὶ οὔτε ἀπὸ τοὺς ἀκουσίους καὶ [οἱ ὁποῖοι δὲν ἐξαρτῶνται] ἀπὸ μᾶς. [Καὶ τὸ κατόρθωσαν αὐτὸ] γιὰ μὲν τοὺς [ἑκουσίους πειρασμούς], μὲ τὸ νὰ καταστέλλουν τὶς ἐπαναστάσεις διὰ τῆς ἐγκρατείας, καὶ μὲ τὸ νὰ ἀποκρούουν διὰ τῆς ὑπομονῆς τὶς προσβολὲς τῶν [ἀκουσίων πειρασμῶν].

93. Τὴν μὲν τελεία πρᾶξι τῆς ἀρετῆς, τὴν κατορθώνει ἡ ὀρθὴ πίστι καὶ ὁ γνήσιος φόβος τοῦ Θεοῦ. Τὴν δὲ ἀπλανῆ φυσικὴ θεωρία, κατὰ τὴν [πνευματικὴ] ἀνάβασι, τὴν [προξενεῖ] ἡ σταθερὰ ἐλπίδα καὶ ἡ ἀκε-

καὶ ἀλώβητος σύνεσις. Τὴν δέ, κατὰ τὴν ἀνάληψιν θέωσιν, ἀγάπη τελεία, καὶ νοῦς τοῖς οὖσι καθ' ὑπεροχὴν πάμπαν ἑκουσίως πεπηρωμένος.

϶δ'. Τῆς μὲν πρακτικῆς φιλοσοφίας ἔργον εἶναί φασι, πάσης τὸν νοῦν ἐμπαθοῦς φαντασίας καθαρὸν καταστῆσαι. Τῆς δὲ φυσικῆς θεωρίας, πάσης τοῖς ἐν τοῖς οὖσι, καθ' ἣν αἰτίαν ὑπάρχουσιν, ἀληθοῦς γνώσεως αὐτὸν ἐπιστήμονα δεῖξαι. Τῆς δὲ θεολογικῆς μυσταγωγίας, ὅμοιον Θεῷ καὶ ἴσον ὡς ἐφικτὸν τῇ χάριτι κατὰ τὴν ἕξιν ποιῆσαι, μηδενὸς τὸ σύνολον ἔτι τῶν μετὰ Θεόν, διὰ τὴν ὑπεροχὴν ὄντα νοήμονα.

϶ε'. Ὅπερ ἐστὶν ὁ αἰθήρ, ἤγουν τὸ πύρινον στοιχεῖον, ἐν τῷ κατ' αἴσθησιν κόσμῳ, τοῦτο ἐν τῷ κόσμῳ τῆς διανοίας ἐστὶν ἡ φρόνησις, ὡς ἕξις φωτιστική, καὶ τῶν ἐφ' ἑκάστου τῶν ὄντων, ἰδίως πνευματικῶν λόγων ἀποδεικτική, τὴν ἐν ὅλοις ἀπλανῶς αἰτίαν δι' αὐτῶν ἐκφαίνουσα, καὶ τῆς κατὰ ψυχὴν περὶ τὸ θεῖον ἐφέσεως ἑλκτική.

ραία σύνεσι. Τὴν δὲ θέωσι [ἡ ὁποία συμβαίνει] κατὰ τὴν ἀνάληψί μας [στὸν Θεό, τὴν ἐπιφέρει] ἡ τελεία ἀγάπη καὶ ὁ νοῦς, ὁ ὁποῖος ἔχει γίνει τυφλὸς μὲ τὴν θέλησί του, γιὰ ὅλα τὰ ὄντα, ἕνεκα τῆς ὑπεροχῆς του.

94. Τῆς μὲν πρακτικῆς [ἐν Χριστῷ] φιλοσοφίας, λέγουν, ὅτι εἶναι ἔργο, νὰ καταστήσῃ τὸν νοῦ καθαρὸ ἀπὸ κάθε ἐμπαθῆ φαντασία. Τῆς δὲ φυσικῆς θεωρίας [λέγουν, ὅτι εἶναι ἔργο], νὰ ἀναδείξῃ αὐτὸν [τὸν νοῦ] κάτοχο τῆς πνευματικῆς ἐπιστήμης, ὅλης τῆς ἀληθινῆς γνώσεως τῶν ὄντων, βάσει τῆς αἰτίας, ποὺ αὐτὰ ὑπάρχουν. Τῆς θεολογικῆς μυσταγωγίας [ἔργο εἶναι], νὰ κάνῃ [τὸν νοῦ], ὡς πρὸς τὴν πνευματική του κατάστασι, ὅμοιο μὲ τὸν Θεὸ καὶ ἴσο, ὅσο [εἶναι] δυνατό, μὲ τὴν Χάρι, ὥστε, ἕνεκα τῆς ὑπεροχῆς [του] νὰ μὴν νοῇ πλέον, ἐντελῶς τίποτε, [ἀπὸ ὅσα εἶναι] μετὰ τὸν Θεό.

95. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο εἶναι ὁ αἰθέρας, δηλαδὴ τὸ πύρινο στοιχεῖο, στὸν αἰσθητὸ κόσμο, αὐτὸ εἶναι ἡ φρόνησι στὸν κόσμο τῆς διανοίας, σὰν [μία] πνευματικὴ κατάστασι φωτιστικὴ [ἱκανὴ νὰ φωτίζῃ] καὶ ἀποδεικτικὴ [ἱκανὴ νὰ ἀποδεικνύῃ] τοὺς πνευματικοὺς λόγους, τοὺς ἰδιαιτέρους σὲ καθένα ἀπὸ τὰ ὄντα, ἀποκαλύπτοντας ἀπλανῶς, διὰ μέσου αὐτῶν, τὴν Αἰτία, [ἡ ὁποία ὑπάρχει] σὲ ὅλα καὶ [εἶναι] ἑλκτική, [ἱκανὴ νὰ ἑλκύῃ] τὴν ἔφεσι τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Θεό.

Καὶ ὅπερ ἐν τῷ αἰσθητῷ κόσμῳ ἐστὶν ὁ ἀήρ, τοῦτο ἐν τῷ κατὰ διάνοιαν κόσμῳ ἐστὶν ἡ ἀνδρία, ὡς ἕξις κινητικὴ καὶ τῆς ἐμφύτου κατὰ πνεῦμα ζωῆς συνεκτική τε ἅμα καὶ δραστική, καὶ τῆς κατὰ ψυχὴν περὶ τὸ θεῖον ἀεικινησίας τονωτική. Καὶ ὅπερ ἐν τῷ αἰσθητῷ κόσμῳ ἐστὶ τὸ ὕδωρ, τοῦτο ἐν τῷ τῆς διανοίας κόσμῳ ἐστὶν ἡ σωφροσύνη, ἕξις ὑπάρχουσα τῆς ἐν πνεύματι ζωτικῆς γονιμότητος ποιητική, καὶ τῆς ἀειβλύστου κατὰ τὴν ἔφεσιν περὶ τὸν θεῖον ἐρωτικῆς θέλξεως γεννητική. Καὶ ὅπερ ἐν τῷ αἰσθητῷ κόσμῳ ἐστὶν ἡ γῆ, τοῦτο ἐν τῷ τῆς διανοίας κόσμῳ ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη, ἕξις ὑπάρχουσα κατ᾽ εἶδος γεννητικὴ πάντων τῶν ἐν τοῖς οὖσι λόγων, καὶ τῆς ἐν πνεύματι κατὰ τὸ ἴσον ἑκάστῳ ζωτικῆς διαδόσεως ἀπονεμητική· καὶ τῆς οἰκείας ἐν τῷ καλῷ κατὰ τὴν θέσιν βάσεως ἀμετάθετος ἵδρυσις.

ϟϛʹ. Ὥσπερ σαρκὸς εὐεκτούσης, καὶ πιαινομένης, τοῖς πάθεσιν ἡ ψυχὴ βασανίζεται καὶ σκοτίζεται, τῆς τῶν

Καὶ ἐκεῖνο, ποὺ εἶναι στὸν αἰσθητὸ κόσμο ὁ ἀέρας, αὐτὸ στὸν κόσμο τῆς διανοίας εἶναι ἡ ἀνδρεία, σὰν μία κατάστασι κινητικὴ [ἱκανὴ νὰ κινῇ] καὶ συνεκτικὴ [ἱκανὴ νὰ συγκροτῇ] τὴν ἔμφυτη πνευματικὴ ζωὴ καὶ συγχρόνως δραστικὴ [ἱκανὴ νὰ δραστηριοποιῇ] καὶ τονωτικὴ [ἱκανὴ νὰ ἐνδυναμώνῃ] τὴν ἀεικινησία τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Θεό. Καὶ αὐτό, ποὺ εἶναι στὸν αἰσθητὸ κόσμο τὸ νερό, αὐτὸ στὸν κόσμο τῆς διανοίας εἶναι ἡ σωφροσύνη, ἡ ὁποία εἶναι [μία] πνευματικὴ κατάστασι ποιητικὴ [ἱκανὴ νὰ δημιουργῇ] τὴν πνευματικὴ ζωτικὴ γονιμότητα, καὶ γεννητικὴ [ἱκανὴ νὰ γεννᾷ] τὴν παντοτινὰ ἀναβλύζουσα ἐρωτικὴ θέλξι τῆς ἐφέσεως πρὸς τὸν Θεό. Καὶ ἐκεῖνο, ποὺ εἶναι γιὰ τὸν αἰσθητὸ κόσμο ἡ γῆ, αὐτὸ γιὰ τὸν κόσμο τῆς διανοίας εἶναι ἡ δικαιοσύνη [ἡ σύνολη ἀρετή], ἡ ὁποία εἶναι [μία] πνευματικὴ κατάστασι γεννητικὴ [ἱκανὴ νὰ γεννᾷ] ὅλους τοὺς λόγους τῶν ὄντων, σύμφωνα μὲ τὴν μορφή τους καὶ ἀπονεμητικὴ [ἱκανὴ νὰ ἀπονέμῃ] στὸ καθένα μὲ ἰσότητα, τὴν μετάδοσι τὴν ζωτικὴ [τῆς ζωῆς] καὶ ἡ ἀμετακίνητη, ὡς πρὸς τὴν τοποθέτησι, θεμελίωσι στὸ καλὸ τῆς πορείας [της].

96. Ὅπως ἀκριβῶς, ὅταν ἡ σάρκα εἶναι σὲ καλὴ ὑγιῆ κατάστασι καὶ αὐξάνεται, ἡ ψυχὴ παιδεύεται καὶ σκοτίζεται ἀπὸ τὰ πάθη, ἐπειδὴ ὑπο-

ἀρετῶν ἕξεως, καὶ τοῦ φωτισμοῦ τῆς γνώσεως ὑποχωρούντων· οὕτω καὶ τῆς ψυχῆς, τῷ θείῳ κάλλει τῶν ἀρετῶν, καὶ τῷ φωτισμῷ τῆς γνώσεως φρουρουμένης τε καὶ λαμπρυνομένης, ὁ ἔξω ἄνθρωπος διαφθείρεται, τῆς σαρκὸς διὰ τὴν ἐπιδημίαν τοῦ λόγου τὴν φυσικὴν εὐεξίαν ἀποβαλλομένης.

ϟζʹ. Οὐκ ἦν δυνατὸν ἄλλως Υἱὸν ἀποδειχθῆναι Θεοῦ, καὶ Θεὸν κατὰ τὴν ἐκ χάριτος θέωσιν, τὸν γενόμενον ἄνθρωπον, μὴ πρότερον κατὰ προαίρεσιν γεννηθέντα τῷ πνεύματι, διὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ φυσικῶς αὐτοκίνητον καὶ ἀδέσποτον δύναμιν, ἥν τινα θεοποιὸν καὶ θείαν καὶ ἄϋλον γέννησιν, διὰ τὸ προτιμῆσαι τῶν νοουμένων καὶ ἀδήλων τέως ἀγαθῶν τὸ κατ᾽ αἴσθησιν τερπνὸν καὶ ἐπίδηλον, παραλιπὼν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, τὴν ἐκ σωμάτων εἰκότος ἀπροαίρετον, καὶ ὑλικήν, καὶ ἐπίκηρον ἔχειν καταδικάζεται γένεσιν.

ϟηʹ. Κινεῖται νῦν ὁ ἄνθρωπος, ἢ περὶ φαντασίας ἀλόγους παθῶν ἐξ ἀπάτης διὰ φιλη-

χωροῦν ἡ πνευματικὴ κατάστασι τῶν ἀρετῶν καὶ ὁ φωτισμὸς τῆς [θείας] γνώσεως· κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἡ ψυχή, ὅταν φρουρῆται καὶ λαμπρύνεται μὲ τὸ θεῖο κάλλος τῶν ἀρετῶν καὶ μὲ τὸν φωτισμὸ τῆς [θείας] γνώσεως, ὁ ἐξωτερικὸς ἄνθρωπος φθείρεται, ἐπειδὴ ἡ σάρκα ἀποβάλλει τὴν φυσική της εὐεξία, ἕνεκα τῆς παρουσίας τοῦ Λόγου.

97. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδειχθῇ μὲ ἄλλον τρόπο, ὅτι γίνεται ὁ ἄνθρωπος υἱὸς Θεοῦ καὶ θεός, διὰ τῆς Χάριτος, κατὰ τὴν θέωσι, ἐὰν προηγουμένως δὲν γεννηθῇ μὲ τὴν προαίρεσί του ἀπὸ τὸ [Ἅγιο] Πνεῦμα, ἕνεκα τοῦ ὅτι ὑπάρχει μέσα του, ἐκ φύσεως, δύναμι αὐτοκίνητος [ποὺ κινεῖται μόνη της] καὶ ἀδέσποτος [ἐλεύθερη]. Αὐτὴν τὴν θεοποιὸ καὶ θεία καὶ ἄϋλη γέννησι, ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ἐπειδὴ τὴν περιφρόνησε, ἕνεκα τοῦ ὅτι προτίμησε ἀπὸ τὰ νοούμενα καὶ ἀφανέρωτα ἀκόμη ἀγαθά, τὸ εὐχάριστο, ὡς πρὸς τὴν αἴσθησι καὶ φανερό, [γιὰ τοῦτο] καταδικάζεται, εὐλόγως, νὰ ἔχῃ τὴν ἐκ τῶν σωμάτων γέννησι, καὶ ὑλικὴ καὶ φθαρτή, χωρὶς τὴν προαίρεσί του.

98. Ὁ ἄνθρωπος τώρα [στὴν παροῦσα ζωή], κινεῖται ἢ γύρω ἀπὸ ἄλογες φαντασίες τῶν παθῶν, [προερχόμενες] ἀπὸ ἀπάτη, ἕνεκα τῆς φιλη-

δονίαν ἢ περὶ λόγους τεχνῶν ἐκ περιστάσεως διὰ τὴν χρείαν· ἢ περὶ φυσικοὺς λόγους τῆς φύσεως διὰ μάθησιν· ὧν οὐδὲν κατ᾽ ἀρχὰς ἐξ ἀνάγκης εἷλκε τὸν ἄνθρωπον, εἰκότως ὑπεράνω πάντων γενόμενον. Οὕτω γὰρ ἔπρεπεν εἶναι τὸν ἀπ᾽ ἀρχῆς, μηδενὶ τὸ σύνολον περισπώμενον τῶν μετ᾽ αὐτόν, ἢ περὶ αὐτόν, ἢ κατ᾽ αὐτόν, καὶ πρὸς τελείωσιν, ἑνὸς μόνου προσδεόμενον, τῆς πρὸς τὸν ὑπὲρ αὐτόν, φημὶ δὲ τὸν Θεόν, καθ᾽ ὅλην τὴν ἀγαπητικὴν δύναμιν ἀσχέτου κινήσεως.

ϟθʹ. Οὐδὲν εἶχεν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος μεταξὺ Θεοῦ καὶ αὐτοῦ προβεβλημένον πρὸς εἴδησιν, καὶ κωλῦον τὴν δι᾽ ἀγάπης αὐθαίρετον κατὰ τὴν πρὸς Θεὸν κίνησιν γενησομένην συγγένειαν. Ἀπαθὴς γὰρ χάριτι ὤν, ἀπάτην παθῶν φαντασίας δι᾽ ἡδονῆς οὐ προσήγετο· καὶ ἀπροσδεὴς ὑπάρχων, τῆς περὶ τέχνας περιστατικῆς ἀνάγκης διὰ τὴν χρείαν ἐλεύθερος ἦν· καὶ σοφὸς ὢν τῆς περὶ τὴν φύσιν θεωρίας, ὑπεράνω καθειστήκει διὰ τὴν γνῶσιν.

δονίας, ἢ γύρω ἀπὸ λόγους τῶν τεχνῶν ἐκ περιστάσεως λόγῳ ἀνάγκης· ἢ [κινεῖται] γύρω ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς λόγους τῆς φύσεως, ἕνεκα μαθήσεως· ἀπὸ αὐτά, κανένα, κατ᾽ ἀρχάς, δὲν εἵλκυε ἀναγκαστικὰ τὸν ἄνθρωπο, ἐπειδή, εὐλόγως, βρισκόταν ὑπεράνω ὅλων [αὐτῶν]. Διότι, ἔτσι, ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁ [ἄνθρωπος] ἀπὸ τὴν ἀρχή, νὰ μὴν περισπᾶται μὲ τίποτε, γενικῶς, ἀπὸ τὰ μετὰ ἀπ᾽ αὐτόν, ἢ τὰ γύρω ἀπ᾽ αὐτὸν ἢ τὰ σχετικὰ μ᾽ αὐτόν, καὶ νὰ ἔχῃ ἀνάγκη μόνο ἀπὸ ἕνα, γιὰ τὴν τελειοποίησί του, [δηλαδὴ] ἀπὸ τὴν ἄσχετη κίνησι πρὸς τὸν πάνω ἀπ᾽ αὐτόν, ἐννοῶ δὲ τὸν Θεό, μὲ ὅλη [του] τὴν ἀγαπητικὴ δύναμι.

99. Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος δὲν εἶχε τίποτε νὰ παρεμβάλλεται, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἄμεση γνῶσι [τοῦ Θεοῦ], μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτοῦ, καὶ νὰ [τὸν] ἐμποδίζῃ ἀπὸ τὴν αὐτόβουλη συγγένειά [του], μέσῳ τῆς ἀγάπης [μὲ τὸν Θεό] ἡ ὁποία θὰ ἐπιτυγχάνετο ἀνάλογα μὲ τὴν κίνησί του πρὸς τὸν Θεό. Ἐπειδή, δηλαδή, διὰ τῆς Χάριτος, ἦταν ἀπαθής, δὲν ἐδέχετο τὴν ἀπάτη τῶν παθῶν τῆς φαντασίας, διὰ τῆς ἡδονῆς· καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχε καμία χρεία, ὅσον ἀφορᾶ τὴν σχετικὴ μὲ τὶς τέχνες περιστασιακὴ ἀνάγκη, ἦταν ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν χρεία. Καὶ ἐπειδὴ ἦταν σοφός, εἶχε κατασταθῆ, χάριν τῆς γνώσεως, ὑπεράνω ἀπὸ τὴν θεωρία γύρω ἀπὸ τὴν φύσι.

ρ΄. Ὁ πᾶσαν μετὰ σοφίας τὴν φύσιν ὑποστήσας Θεός, καὶ πρὸς τὴν ἑκάστου [recte: ἑκάστη] τῶν λογικῶν οὐσιῶν δύναμιν τήν αὐτοῦ γνῶσιν κρυφίως ἐνθέμενος, δέδωκε καὶ ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις, ὡς μεγαλόδωρος Δεσπότης, κατὰ φύσιν τὸν εἰς αὐτὸν πόθον καὶ ἔρωτα, συνεπιπλέξας αὐτῷ φυσικῶς τοῦ λόγου τὴν δύναμιν· ἐφ᾽ ᾧ δυνηθῆναι μετὰ ῥᾳστώνης γνῶναι τοὺς τρόπους τῆς τοῦ πόθου πληρώσεως, καὶ μὴ παρασφαλέντας διαμαρτεῖν οὗ τυχεῖν ἀγωνιζόμεθα. Κατὰ τοῦτον οὖν κινούμενοι τὸν πόθον, περί τε τῆς ἀληθείας αὐτῆς, [addendum: καὶ τῆς εὐτάκτως τοῖς ὅλοις ἐμφαινομένης] σοφίας τε, καὶ διοικήσεως ζητεῖν ἐναγόμεθα, ἐκείνου τυχεῖν, διὰ τούτων γλιχόμενοι, οὗ χάριν τὸν πόθον ἐλάβομεν.

100. Ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἔδωσε ὑπόστασι [ἐδημιούργησε] μὲ σοφία ὅλη τὴν φύσι καὶ τοποθέτησε μέσα, μυστικά, στὴν δύναμι τῆς καθεμιᾶς ἀπὸ τὶς λογικὲς οὐσίες, τὴν δική Του γνῶσι, ἔχει δώσει καὶ σὲ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους, ὡς Μεγαλόδωρος Δεσπότης, μέσα στὴν φύσι μας, τὸν πόθο καὶ τὸν ἔρωτα πρὸς Αὐτόν, συμπλέκοντας μ᾽ αὐτὸν [τὸν ἔρωτα], φυσικῷ τῷ τρόπῳ, τὴν δύναμι τῆς λογικῆς, μὲ τὴν ὁποία ἀγωνιζόμεθα νὰ μπορέσωμε, μετ᾽ εὐκολίας, νὰ γνωρίσωμε τοὺς τρόπους τῆς ἐκπληρώσεως [αὐτοῦ] τοῦ πόθου, καὶ νὰ μὴν ἐκτραποῦμε, ἀφοῦ πλανηθοῦμε, ἀπὸ τὸ νὰ ἐπιτύχωμε ἐκεῖνο, γιὰ τὸ ὁποῖο [ἀγωνιζόμεθα]. Ἑπομένως, ἀφοῦ κινούμεθα σύμφωνα μ᾽ αὐτὸν τὸν πόθο, γύρω ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν Ἀλήθεια καὶ ἐπίσης γύρω ἀπὸ τὴν Σοφία καὶ τὴν Ἐπιμέλεια, ἡ ὁποία μὲ εὐταξία παρουσιάζεται σὲ ὅλα[β΄], παρακινούμεθα νὰ ἐπιζητοῦμε νὰ ἀπολαύσωμε Ἐκεῖνον χάριν τοῦ Ὁποίου λάβαμε [αὐτὸν] τὸν πόθο, καθὼς [Τὸν] ἐπιθυμοῦμε διὰ μέσου αὐτῶν [τῆς Ἀληθείας, τῆς Σοφίας καὶ τῆς Ἐπιμελείας σὲ ὅλα].

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ
ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

α΄ *Ἴσως λείπει πείθει.*

β΄ *Ἴσως περιττὸν τό, δέ.*

γ΄ *Ἴσως ἀλλ᾽ οὐχ ὑπόστασιν.*

δ΄ *Ἴσως λείπει κηλῖσιν.*

ε΄ *Ἴσως τὸ γὰρ περιττόν.*

ς΄ *Ἴσως πρὸς ἀθανασίαν.*

ζ΄ *Ἴσως μετελθών, ἢ μετῆλθε.*

η΄ *Ἴσως τόν.*

θ΄ *Τοῦτο τὸ κεφάλαιον ὁλόκληρον ἐπὶ λέξεως ἐκ τῶν τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου παρείληπται.*

ι΄ *Σχόλιον εἰς τὸ ἀνωτέρω.*

ια΄ *Ἴσως περιττὸ δοκεῖ.*

ιβ΄ *Ἴσως ἀνετέθησαν.*

ιγ΄ *Τὸ παρὸν ἐπὶ λέξεως τῶν τοῦ Ἀρεοπαγίτου παρείληπται.*

ιδ΄ *Ὡσαύτως καὶ τὸ παρόν.*

ιε΄ *Ἐκ τῶν τοῦ Ἱεροθέου αὐτολεξεί.*

ις΄ *Ἐκ τῶν τοῦ Διονυσίου αὐτολεξεί.*

ιζ΄ *Ἴσως ἔχειν.*

Π Α Ρ Α Π Ο Μ Π Ε Σ

ΣΕ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

[1] Ἰωνᾶ 4, 8.
[2] Λουκ. 6, 31.
[3] Ἰω. 15, 13.
[4] Μάρκ. 12, 33.
[5] Ἰωνᾶ 4, 9-11.
[6] Φιλιππ. 3, 19.
[7] Γένεσ. 3, 14.
[8] Ψαλμ. 77, 24-25.
[9] Β' Βασ. 21, 8-9.
[10] Β' Κορ. 3, 6.
[11] Γένεσ. 1, 31.
[12] Γένεσ. 17, 10-14.
[13] Ἔξοδ. 16, 23, Ἔξοδ. 20, 10.
[14] Πρβλ. Ψαλμ. 64, 12.
[15] Ἰακ. 1, 4.
[16] Ἔξοδ. 20, 10.
[17] Ῥωμ. 1, 25.
[18] Λευϊτ. 23, 24.
[19] Λευϊτ. 25, 9.
[20] Λευϊτ. 23, 42.
[21] Λευϊτ. 5, 15.
[22] Α' Ἔσδρ. 7, 7.
[23] Ἀριθ. 15, 27.
[24] Ἐφεσ. 6, 17.
[25] Ῥωμ. 7, 6.
[26] Ἐφεσ. 6, 17.
[27] Α' Βασ. 15, 33.
[28] Ἡσ. 49, 6, Λουκ. 2, 32.
[29] Α' Βασ. 16, 14.
[30] Α' Βασ. 18, 10-11.
[31] Α' Βασ. 20, 30.
[32] Α' Κορ. 15, 49.
[33] Κολασσ. 3, 5.
[34] Ῥωμ. 8, 35.
[35] Ἑβρ. 7, 3.
[36] Ἑβρ. 11, 13.
[37] Σοφ. Σολ. 8, 2.
[38] Παροιμ. 4, 6.
[39] Γαλ. 2, 20.
[40] Β' Κορ. 5, 13.
[41] Δευτερ. 5, 9.
[42] Α' Ἰω. 4, 16.
[43] Ἆσμ. 5, 16.

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

[α'] Στὰ κεφάλαια 36 ἕως καὶ 39, ὁ ἅγιος Μάξιμος χρησιμοποιεῖ ὡς βάσι πρὸς πνευματικὴ ἑρμηνεία τὴν ἑξῆς ἱστορία ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ εἰδικώτερα τοῦ *Βιβλίου Β' Βασιλειῶν*: Οἱ Γαβαωνίτες δὲν ἦταν Ἰσραηλίτες, ἀλλὰ ὑπολείμματα τῶν Ἀμορραίων, πρὸς τοὺς ὁποίους οἱ Ἰσραηλίτες εἶχαν δεσμευθῆ ἐνόρκως, ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, νὰ μὴν τοὺς θανατώσουν. Παρὰ τὴν ἔνορκη αὐτὴ ὑπόσχεσι, ὁ Σαούλ, δῆθεν ἐκ θείου ζήλου, πρὸς χάριν τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἐπιχείρησε νὰ τοὺς καταστρέψῃ. Ἐπειδή, λοιπόν, ὁ Σαοὺλ καὶ ἡ οἰκογένειά του ἔχυσε, παραβαίνοντας τὸν ὅρκο, αἵματα τῶν κατοίκων τῆς Γαβαών, ἐνέσκηψε πεῖνα στοὺς Ἰσραηλίτες, ἡ ὁποία διήρκεσε τρία χρόνια. Ὁ βασιλεὺς Δαυΐδ, ἐνώπιον αὐτῆς τῆς πείνας, ἡ ὁποία μάστιζε τὸν λαό, ρώτησε τὸν Θεὸ τὴν αἰτία της καὶ ὁ Κύριος τοῦ ἀπεκάλυψε ὡς λόγο τὴν παρα-

σπονδία τοῦ Σαούλ. Τότε ὁ βασιλεὺς Δαυῒδ ρώτησε τοὺς Γαβαωνίτες, τί θέλουν νὰ τοὺς κάνῃ, ὥστε νὰ ἐξιλεωθῇ ἀπέναντί τους καὶ νὰ εὐχηθοῦν στὸν Θεὸ γιὰ τὴν ἀποτροπὴ τῆς καταστροφῆς τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ. Οἱ Γαβαωνίτες ζήτησαν τὸν θάνατο τοῦ Σαούλ. Καὶ ἐπειδὴ στὸν χρόνο ἐκεῖνο ὁ Σαοὺλ εἶχε ἤδη πεθάνει, ζήτησαν ἑπτὰ γιούς του, γιὰ νὰ τοὺς θανατώσουν, ἐξηλιάζοντάς τους. Ἀνέβασαν δηλαδή, πράγματι κατὰ τὶς πρῶτες ἡμέρες τοῦ θερισμοῦ τῆς κριθῆς, τοὺς ἑπτὰ αὐτοὺς ἀπογόνους τοῦ Σαοὺλ στὸ ὄρος καὶ ἐκεῖ τοὺς κρέμασαν ἐκθέτοντάς τους στὸν ἥλιο γιὰ νὰ πεθάνουν, ἀφοῦ πρῶτα τοὺς ἔσφαξαν.

[β'] Μετὰ τὴν φράσι: «*περί τε τῆς ἀληθείας αὐτῆς*» προστίθεται ἡ ἐλλείπουσα φράσι: «*καὶ τῆς εὐτάκτως τοῖς ὅλοις ἐμφαινομένης*». (Βλ. ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ ΑΓ., «Ἑκατοντὰς Πέμπτη κεφαλαίων διαφόρων θεολογικῶν τε καὶ οἰκονομικῶν καὶ περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας», *PG* 90, 1392C)

ΣΧΟΛΙΑ

[1] Βλ. «Ἑκατοντὰς ἕκτη κεφαλαίων διαφόρων...», *αὐτ.*, σχόλιο [10], σ. 535.

[2] Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος ἔγινε κατ᾽ οἰκονομίαν τέλειος ἄνθρωπος, χωρὶς νὰ ἀλλοιωθῇ ἡ θεία φύσι του. Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ Χριστὸς εἶναι τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος.

[3] Καθ᾽ ἑαυτόν, ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι «ἀνείδεος», χωρὶς δηλαδή, δική του μορφή. Ὅταν ὁ νοῦς καθαρίζεται ἀποκτᾶ γνῶσι μὲ θεῖα χαρακτηριστικά. Αὐτὰ τὰ χαρακτηριστικὰ προκύπτουν ἀπὸ τοὺς «λόγους» τῶν ἀρετῶν ποὺ κατατέθηκαν στὸ νοῦ ἀπὸ τὸν Θεό, διὰ τοῦ κατ᾽ εἰκόνα. Γι᾽ αὐτό, ἄλλωστε, «κατὰ φύσιν ἡμῖν αἱ ἀρεταί». Ὅταν ὅμως ὁ νοῦς κυριαρχῆται ἀπὸ τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν οὐσιαστικὰ τὴν διαστροφὴ τῶν ἀρετῶν, ὁδηγεῖται ὁ νοῦς ἀναπόφευκτα στὴν ἄγνοια τοῦ Θεοῦ.

[4] Ἡ «ὕλη» ἀποτελεῖ ἕναν ὅρο καθαρὰ ἀριστοτελικό. Ἡ «ὕλη» εἶναι τὸ ἀρχικό ὑποκείμενο τῆς ἀλλαγῆς, ἢ διαφορετικὰ ἡ ὑποκείμενη φύσι, δηλαδή, τὸ ἀρχικὸ ὑποκείμενο κάθε πράγματος. Βλ. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ, *Φυσικὴ Ἀκρόασις*, A_9, 192α 31-32: «Λέγω γὰρ ὕλην τὸ πρῶτον ὑποκείμενον ἑκάστῳ, ἐξ οὗ γίνεταί τι ἐνυπάρχοντος μὴ κατὰ συμβεβηκός».
Μὲ τὸν ὅρο: «εἶδος», δηλώνεται ἡ νοητὴ δομὴ καὶ ὁ χαρακτήρας μιᾶς ὑποστάσεως ἢ μιᾶς μορφῆς ὑποστάσεως. Καὶ τοῦτο, σὲ διάκρισι ἀπὸ τὴν «ὕλη», στὴν ὁποία ἔχουν ἐνσωματωθῆ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ

«εἴδους». Ἡ ἀριστοτελικὴ διδασκαλία τῶν «εἰδῶν» ἐνταχθηκε στὴν στωϊκὴ φιλοσοφία μὲ τὴν μορφὴ τῶν *σπερματικῶν λόγων*. Περισσότερα βλ. ΝΙΑΡΧΟΥ Κ., *Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Φιλοσοφία μετὰ τῶν θεμελιωδῶν αὐτῆς ἐννοιῶν*, τόμ. Β', Ἀθῆναι 2008, σ.σ. 66-74 καὶ 224-237.

[5] Ὡς σωματικὴ λατρεία νοεῖται ἡ προσκόλλησι καὶ παραμονὴ τοῦ πιστοῦ στὰ ἐξωτερικὰ σύμβολα τοῦ πνευματικοῦ νοήματος, στὸ ὁποῖο παραπέμπουν τὰ σύμβολα τῆς λατρείας. Συγκεκριμένα, τότε ὁ πιστὸς παραμένει στὸ περιέχον σχῆμα καὶ ἔνδυμα, ἀντὶ νὰ περνᾷ στὸ ἐσωτερικὸ πνευματικὸ περιεχόμενο, δηλαδή, στὸ συμβολιζόμενο, τὸ ὁποῖο παρέχεται διὰ τοῦ ἐνδύματος – γράμματος – συμβόλου.

[6] Ἡ «ἀκίνητος στάσις» καὶ ἡ «στάσιμος ταυτοκινησία» εἶναι μία κατὰ φύσιν κατάστασι στὸν Θεό, στὴν ὁποία κατάστασι θὰ βρεθοῦν χαρισματικῶς οἱ θεούμενοι πιστοὶ στὰ ἔσχατα. Κατὰ τὸν Ἅγιο Μάξιμο, ὁ Θεὸς καθ' ἑαυτὸν εἶναι ὁ μόνος ἀκίνητος, ἀφοῦ ὡς ἄπειρος πληροῖ τὰ πάντα καὶ κινεῖ τὰ πάντα, ὄχι μόνο, γιατὶ τὰ καλεῖ ἀπὸ τὸ «μὴ ὂν» στὸ «εἶναι», ἀλλὰ καὶ γιατὶ τὰ συγκρατεῖ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τὰ κινεῖ πρὸς τὸ «εὖ εἶναι» καὶ πρὸς τὸ «ἀεὶ εὖ εἶναι». Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἀποδίδεται μὲ τὴν «παράδοξη» αὐτὴ διατύπωσι (ἀποφατικὴ θεολογία) τῆς «στασίμου ταυτοκινησίας», ἐφόσον ὁ καθ' ἑαυτὸν ἀκίνητος Θεὸς ἐμφανίζεται λόγῳ τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς ἀγάπης Του νὰ «ἐργάζεται», νὰ κινῆται, δηλαδή, προνοιακῶς γιὰ ὅλα τὰ ὄντα, τὰ ὁποῖα ἕλκει πρὸς τὸν Ἑαυτόν Του. Παραμένοντας, λοιπόν, ὁ θεωμένος πιστὸς ἀϊδίως γύρω ἀπὸ τὸν Θεό, γίνεται χαρισματικῶς, ὅ,τι εἶναι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς κατὰ φύσιν, χωρὶς βεβαίως νὰ ταυτίζεται κατὰ φύσιν μὲ Αὐτόν.

[7] Ὡς «κατὰ Θεὸν μετέωρος», νοεῖται ὁ νοῦς, ὅταν δὲν εἶναι προσανατολισμένος πρὸς τὰ γήϊνα, ἀλλὰ πρὸς τὰ οὐράνια καὶ θεῖα νοήματα. Ὁ πνευματικὸς αὐτὸς προσανατολισμὸς δὲν ἔχει καμία σχέσι μὲ τὴν ἔξοδο τοῦ νοὸς ἀπὸ τὸ σῶμα. Ἀντιθέτως, ἡ κατὰ Θεὸν ἀνύψωσι τοῦ νοὸς ἀπενεργοποιεῖ τὰ πάθη, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπρεπῆ κίνησι τῶν λογισμῶν, ἐνῶ παράλληλα ἀποτρέπει καὶ τὴν ἁμαρτωλὴ πρᾶξι, ἡ ὁποία ὀφείλεται, οὐσιαστικά, στὴν παράχρησι τῆς ἐνεργείας τῶν αἰσθήσεων.

[8] Ἐδῶ γίνεται λόγος γιὰ διάφορα «εἴδη τοῦ νοὸς» μὲ τὴν ἔννοια τῶν διαφόρων νοήσεων τοῦ νοός, δηλαδή, τῶν διαφόρων νοητικῶν λειτουργιῶν του, ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἐκ μέρους του προσέγγισι τῶν νοητῶν ἢ τῶν αἰσθητῶν ὄντων. Αὐτὴ ἡ προσέγγισι, μὲ τὶς πολυπληθεῖς νοήσεις, θεωρεῖται ὡς κάθοδος τοῦ νοός, σὲ ἀντίθεσι μὲ τὴν ἕνωσι τοῦ νοὸς μὲ τὸν Θεό, ἡ ὁποία θεωρεῖται ὡς κατ' ἐξοχὴν ἀνύψωσί του. Παρατηροῦ-

με, δηλαδή, ὅτι ἡ κάθοδος τοῦ νοὸς ἐμφανίζεται καὶ ὡς πολυδιάσπασί του, ἐνῶ ἡ ἄνοδος πρὸς τὸν Θεὸ εἶναι ἑνοειδής. Μένει, δηλαδή, ἑνιαῖος ὁ νοῦς καὶ καθ᾿ ἑαυτὸν καὶ κατὰ τὴν κίνησί του, μὲ σκοπὸ τὴν ἕνωσι μὲ τὴν Τρισυπόστατη Μονάδα.

[9] Ὁ Ἅγιος Μάξιμος καταθέτει στὸ σημεῖο αὐτὸ μιὰ θεμελιώδη δογματικὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας· ὅτι, δηλαδή, δὲν ὑπάρχει καμία ὁμοιότητα μεταξὺ αἰτίων καὶ αἰτιατῶν. Πιὸ ἁπλᾶ μᾶς λέγει, ὅτι δὲν ὑπάρχει καμία ἀπολύτως ὁμοιότητα ἀνάμεσα στὸν Τριαδικὸ Θεό μας καὶ στὰ διάφορα νοερὰ ἢ αἰσθητὰ δημιουργήματα. Ἄλλο εἶναι ἡ οὐσία, οἱ θεῖες Ὑποστάσεις καὶ οἱ ἐνέργειες τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καὶ ἄλλο εἶναι οἱ οὐσίες, τὰ πρόσωπα καὶ οἱ ἐνέργειες τῶν δημιουργημάτων. Τὰ πρῶτα εἶναι ἄκτιστα, ἐνῶ τὰ δεύτερα – νοερὰ καὶ αἰσθητὰ – εἶναι κτιστά. Μέγα – ἢ μᾶλλον ἄπειρο – χάσμα ὑπάρχει ἀνάμεσά τους. Ὁ ἴδιος ὁ Θεός, διὰ τοῦ προφήτου Ἠσαΐου μαρτυρεῖ, ὅτι τὰ διανοήματα τῶν ἀνθρώπων ἀπέχουν ἀπὸ τὰ διανοήματα τοῦ Θεοῦ, ὅσο ἀπέχει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὴν γῆ, ὅτι, δηλαδή, εἶναι ἀπροσμέτρητη ἡ ἀπόστασί τους. Ὅμως ὁ Τριαδικὸς Θεός, διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ πρακτικῶς, διὰ τοῦ μυστηριακοῦ σώματός Του, δηλαδή, τῆς Ἐκκλησίας, γεφύρωσε τὸ ὑπαρξιακὸ αὐτὸ χάσμα, παρέχοντας, διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, τὴν δυνατότητα τῆς ὀργανικῆς ἐντάξεώς μας στὸ μυστηριακὸ σῶμα Του, διὰ τῆς χαρισματικῆς γεννήσεώς μας ἐκ Θεοῦ, ἐνῶ, διὰ τοῦ ἁγίου Χρίσματος, μᾶς χορήγησε τὴν ἴδια τὴν Θεότητά Του, ὥστε νὰ μποροῦμε νὰ κοινωνοῦμε ἄμεσα καὶ προσωπικὰ μὲ τὸν Ἴδιο τὸν Τριαδικὸ Θεὸ καὶ νὰ ἐξομοιωνώμαστε χαρισματικῶς μ᾿ αὐτόν.

[10] Ὁ «ἔρωτας», ὅταν χαρακτηρίζεται ὡς «θεῖος» ὑποδηλώνει μιὰ ἄκτιστη ἐνέργεια τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία κατὰ τὴ Βιβλικὴ διατύπωσί της ὀνομάζεται «ἀγάπη». Μάλιστα ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐμφανίζει τὴν ἐνέργεια αὐτὴ τοῦ Θεοῦ ὡς ταυτόσημη μὲ τὸν ἴδιο τὸν Θεό. Τοῦτο γίνεται, ἐπειδή, κατὰ τὴν ἀποκάλυψι τοῦ Θεοῦ πρὸς τὰ λογικὰ ὄντα, ἡ ἐνέργεια αὐτὴ εἶναι κυρίαρχη ἔναντι ἄλλων ἀκτίστων ἐνεργειῶν του, ὅπως εἶναι λόγου χάρι τὸ ἄϋλο καὶ ἄκτιστο θεῖο φῶς, ἡ χαρά, ἡ εἰρήνη κ.ἄ. Ἄλλωστε τόσο τὸ ἄκτιστο θεῖο φῶς ποὺ κατακλύζει ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν τὸν πιστό, ὅσο καὶ ἡ χαρὰ ἢ ἡ εἰρήνη, ποὺ τὸν διακατέχουν ὑπαρξιακὰ (ψυχοσωματικά), εἶναι βαθύτατα ἐμποτισμένα μὲ τὴν ἀνέκφραστη γλυκύτητα τῆς ἀκτίστου ἀγάπης. Ἔτσι ὡς «θεῖος ἔρωτας» νοεῖται ὁ μετ᾿ ἐμφάσεως πόθος τῆς ἀγάπης γιὰ ἑνότητα τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεό. Εἶναι, κατὰ συνέπεια, ἐμφανές, ὅτι ὁ χαρακτήρας

αὐτοῦ τοῦ ἔρωτα ἢ τῆς σφοδρῆς ἀγάπης εἶναι σαφῶς ἄκτιστος. Γι᾿ αὐτὸ καὶ βιοῦται μόνο χαρισματικῶς, ὅταν ὁ ἄνθρωπος λόγῳ τῆς πνευματικῆς καθαρότητός του, γίνῃ δεκτικὸς τῆς ἐνεργοῦ παρουσίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Στὴν περίπτωσι αὐτὴ γίνεται λόγος σαφῶς, γιὰ ἐμπειρία τοῦ ἀκτίστου. Κατὰ τὴν ἐμπειρία αὐτὴ ὁ πιστὸς γίνεται ὅλος φῶς, ἔχει εἰρήνη λογισμῶν καὶ ἀναφαίρετη ἄκτιστη χαρά, αἰσθάνεται διεύρυνσι τῶν ὑπαρξιακῶν του ὁρίων καὶ «λιώνει» κυριολεκτικὰ ἀπὸ πνευματικὴ γλυκύτητα, ποὺ ἐκφράζεται μὲ ἀκατάσχετα καὶ γλυκύτατα δάκρυα, πνευματικὴ καὶ διανοητικὴ διαύγεια, ἐσωτερικὴ θέρμη, ταπεινὸ φρόνημα, εὐχαριστιακὴ καὶ δοξολογικὴ ἔκφρασι, ἀλλὰ καὶ κατάστασι νοερᾶς προσευχῆς, ποὺ ἐνεργεῖται ἀκτίστως ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Ὅλα αὐτὰ δὲν ἐκφράζουν πλήρως αὐτὴν τὴν ἐμπειρία τῆς ἀκτίστου ἀγάπης, ἡ ὁποία καὶ ἐκφραζομένη παραμένει ἀνέκφραστος καὶ «ἄγνωστος» σὲ ὅσους δὲν τὴν ἔζησαν. Εἶναι ὅμως πολὺ γνωστή, κατὰ τὸν Ἅγιο Γρηγόριο Παλαμᾶ, μόνον σ᾿ ὅσους βρέθηκαν σ᾿ αὐτὴν τὴν χαρισματικὴ βίωσι.

Κάθε ἄλλη μορφὴ ἀγάπης ἐκτὸς ἀπὸ τὴν παραπάνω ἔχει κτιστὸ χαρακτῆρα. Καὶ ὅπως συμβαίνει γιὰ κάθε ἐκδήλωσι σχέσεων μεταξὺ τῶν κτιστῶν, ἔτσι καὶ ἡ ἀγάπη ἢ ὁ ἔρωτας μπορεῖ νὰ κινῆται εἴτε στὸ κατὰ φύσιν - ὁπότε ἔχει ἀδιάβλητο χαρακτῆρα - εἴτε, εἶναι δυνατόν, νὰ κινῆται στὸ παρὰ φύσιν, ὅταν αὐτὴ ἡ ἀγάπη δὲν εἶναι σύμφωνη μὲ τοὺς λόγους τῶν ὄντων - ὁπότε ἔχει διαβλητό, δηλαδὴ ψεκτὸ καὶ ἐφάμαρτο χαρακτῆρα, ἐπειδὴ τότε γίνεται παράχρησι προσώπων ἢ πραγμάτων. Στὴν προκειμένη περίπτωσι ὅμως ὁ πιστὸς εἶναι σὲ θέσι νὰ γνωρίζῃ αὐτὰ τὰ ὅρια τῶν σχέσεων ἀγάπης, ἀφοῦ οἱ ἐντολὲς τοῦ Χριστοῦ, τοῦ φανερώνουν τὶς «προδιαγραφὲς» τοῦ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ οἱ σχετικοὶ θεῖοι Κανόνες διασαφίζουν μὲ ἀκρίβεια τὸ πλαίσιο αὐτὸ τῶν ἀδιάβλητων ἢ ψεκτῶν ἀγαπητικῶν σχέσεων. Κατὰ συνέπεια, ὁ χαρακτήρας τῶν ἀγαπητικῶν σχέσεων δὲν προσδιορίζεται ἀπὸ τὶς κοινωνικές, νομικὲς ἢ ὁποιεσδήποτε ἐπιστημονικὲς ἢ φιλοσοφικὲς ἀντιλήψεις κάθε ἐποχῆς, ἀλλὰ ἀπὸ τὶς «προδιαγραφὲς» τοῦ κάθε κτιστοῦ ὄντος, ὅπως αὐτὲς μᾶς ἀποκαλύπτονται ἀπὸ τὸν Ἴδιο τὸν Δημιουργὸ τοῦ σύμπαντος κόσμου. Καὶ αὐτὲς οἱ προδιαγραφὲς μποροῦν νὰ ἀναζητηθοῦν στὰ Ἱερὰ Κείμενα τῆς Ἐκκλησίας μας ἀπ᾿ ὅπου πληροφορούμαστε, ὅτι «τὰ πάντα δι᾿ αὐτοῦ (τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ) καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται» (*Κολασσ.* 1, 16).

13

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΥΧΗΝ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡ ΗΜΩΝ

ΠΡΟΣ ΤΙΝΑ ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΟΝ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΥΝΤΟΜΟΣ

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΠΡΟΣ ΚΑΠΟΙΟ ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΟ

[1.] Αὐτὸν ἐδεξάμην τὸν θεοφύλακτόν μου δεσπότην διὰ τῶν αὐτοῦ πανευφήμων γραμμάτων παραγινόμενον· τὸν ἀεὶ μὲν παρόντα, καὶ ἀπεῖναι τῷ πνεύματι παντελῶς οὐ δυνάμενον· ὅμως δὲ δι᾽ ἀρετῆς περιουσίαν θεομιμήτως συγγενέσθαι τοῖς αὐτοῦ δούλοις, καὶ δι᾽ ἧς ὁ Θεὸς δέδωκε τῇ φύσει προφάσεως, οὐκ ἀπαναινόμενον. Διὸ θαυμάσας αὐτοῦ τὸ μέγεθος τῆς συγκαταβάσεως, πόθῳ σύγκρατον τὸν πρὸς αὐτὸν φόβον ἐποιησάμην. Καὶ μίαν ἐξ ἀμφοτέρων, φόβου τε καὶ πόθου ἀγάπην ἐνεστησάμην, δι᾽ αἰδοῦς καὶ εὐνοίας συνισταμένην· ἵνα μήτε μῖσος ὁ φόβος γένηται τοῦ πόθου γυμνούμενος, μήτε καταφρόνησις ὁ πόθος,

1. Ὑποδέχτηκα αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸν θεοφύλακτο κύριό μου, ἐρχόμενο πλησίον μου, διὰ μέσου τῶν παντίμων ἐπιστολῶν [του]· Αὐτόν, ὁ ὁποῖος εἶναι πάντοτε μὲν παρὼν καὶ ὁ ὁποῖος δὲν δύναται, οὐδόλως, νὰ ἀπουσιάζῃ μὲ τὸ πνεῦμα του· ἀλλ᾽ ὅμως, δὲν ἀρνεῖται νὰ συναναστρέφεται, κατὰ μίμησι Θεοῦ, μὲ τοὺς δούλους του, ἕνεκα τοῦ πλούτου τῆς ἀρετῆς [του] καὶ ἕνεκα τῆς συμπεριφορᾶς, τὴν ὁποία ἔχει χαρίσει ὁ Θεὸς στὴν φύσι [του]. Γι᾽ αὐτό, ἀφοῦ θαύμασα τὸ μέγεθος τῆς συγκαταβάσεως αὐτοῦ [τοῦ κυρίου μου], συγκέρασα τὸν πρὸς αὐτὸν φόβο μαζὶ μὲ πόθο. Καὶ συνέστησα ἀπὸ τὰ δύο, τὸν φόβο καὶ τὸν πόθο, μιὰ ἀγάπη, ἡ ὁποία συγκροτεῖται ἀπὸ αἰδημοσύνη καὶ ἀγαπητικὴ διάθεσι, ὥστε οὔτε ὁ φόβος νὰ γίνῃ μῖσος, μὲ τὸ νὰ γυμνωθῇ ἀπὸ τὸν πόθο, οὔτε ὁ πόθος [νὰ γίνῃ] καταφρόνησι,

τὸν σώφρονα φόβον συνημμένον οὐκ ἔχων· ἀλλὰ νόμος ἡ ἀγάπη τυγχάνουσα δειχθῇ, στοργῆς ἐνδιάθετος, ἅπαν τὸ κατὰ φύσιν συγγενὲς οἰκειούμενος· δι᾽ εὐνοίας μέν, τὸ μῖσος χειρούμενος· δι᾽ αἰδοῦς δέ, πόρρω ποιούμενος τὴν καταφρόνησιν. [2.]Ὃν δὴ μάλιστα πάντων, φημὶ δὲ τὸν φόβον, τῆς θείας ἀγάπης συστατικὸν ἐπιγνοὺς Δαβὶδ ὁ μακάριος, φησίν· ὁ φόβος Κυρίου ἁγνὸς διαμένων εἰς αἰῶνα αἰῶνος[1]. Ἕτερον δηλαδὴ τοῦτον εἰδώς, παρὰ τὸν ἐπ᾽ ἐγκλήμασι δέει τιμωρίας συνιστάμενον φόβον. Εἴπερ ὁ μὲν ἔξω γίνεται, τῇ παρουσίᾳ τῆς ἀγάπης παντελῶς ἀφανιζόμενος, ὥς που τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις ὁ μέγας Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης δείκνυται, φάσκων· ἡ ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον[2]· ὁ δέ, τὸν τῆς ἀληθοῦς στοργῆς φυσικῶς χαρακτηρίζει νόμον· αἰδοῖ συντηρῶν εἰς αἰῶνα τοὺς ἁγίους [recte: τοῖς ἁγίοις][α'], *πρός τε τὸν Θεόν, καὶ ἀλλήλους τὸν τῆς ἀγάπης θεσμόν τε καὶ τρόπον παντελῶς ἀδιάφθορον. Πόθῳ γοῦν, ὡς ἔφην,*

μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχῃ ἑνωμένο μαζί του τὸν σώφρονα φόβο. Ἀλλὰ νὰ τεκμηριωθῇ, ὅτι ἡ ἀγάπη εἶναι νόμος γεμάτος ἀπὸ διάθεσι στοργῆς, ὁ ὁποῖος ἑνοποιεῖ ὁλόκληρο τὸ συγγενές, ὡς πρὸς τὴν φύσι [του, ἀνθρώπινο γένος]. [Καὶ αὐτὸ τὸ κάνει], ἀφενὸς δαμάζοντας τὸ μῖσος μὲ τὴν ἀγαπητικὴ διάθεσι, ἀφετέρου ἀπομακρύνοντας τὴν καταφρόνησι μὲ τὴν αἰδημοσύνη.

2. Τὸν ὁποῖο μάλιστα, τὸν φόβο δηλαδὴ ἐννοῶ, ἀναγνωρίζοντας ὁ μακάριος Δαυῒδ περισσότερο ἀπὸ ὅλα, ὡς συστατικὸ τῆς θείας ἀγάπης, λέγει: «ὁ φόβος τοῦ Κυρίου [εἶναι] ἁγνὸς καὶ διαρκεῖ αἰώνια». Διακρίνοντας, δηλαδή, αὐτὸν [τὸν φόβο τοῦ Κυρίου] διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν φόβο ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖται ἀπὸ τὸν τρόμο τῆς τιμωρίας, λόγῳ τῶν ἐγκλημάτων. Ἐφόσον, ὁ μὲν [φόβος τῆς τιμωρίας], μὲ τὴν παρουσία τῆς ἀγάπης, ἐκβάλλεται ἔξω, ἐντελῶς ἀφανιζόμενος, ὅπως, κάπου στοὺς λόγους του, διδάσκει ὁ μέγας Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης λέγοντας: «ἡ ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβο»· ἐνῶ ὁ [θεῖος φόβος] χαρακτηρίζει τὸν νόμο τῆς ἀληθινῆς στοργῆς κατὰ φυσικὸ τρόπο· διότι διαφυλάττει, μὲ τὴν αἰδημοσύνη αἰωνίως, καὶ τὸν θεσμὸ καὶ τὸν τρόπο τῆς ἀγάπης, ἐντελῶς ἄφθαρτο στοὺς Ἁγίους, καὶ πρὸς τὸν Θεὸ καὶ μεταξύ τους. Κι ἐγὼ

κἀγὼ κεράσας τὸν φόβον, πρὸς τὸν ἐμὸν δεσπότην, τοῦτον τῆς ἀγάπης συνεστησάμην τὸν νόμον μέχρι τῆς σήμερον. Αἰδοῖ μὲν τοῦ γράφειν εἰργόμενος, ἵνα μὴ λάβῃ χώραν ἡ καταφρόνησις· εὐνοίᾳ δὲ πρὸς τὸ γράφειν ὠθούμενος, ἵνα μὴ νομισθῇ μῖσος ἡ τελεία τοῦ γράφειν παραίτησις. Γράφω δὲ τοῦτο πράττειν κελευόμενος, οὐχ ὅσα λογίζομαι, ἀλλ᾽ ὅσα βούλεται Θεός, καὶ χάριτι πρὸς τὴν τοῦ συμφέροντος γένεσιν[β'] ἐπιδίδωσιν. Ἡ γὰρ βουλὴ τοῦ Κυρίου, φησὶν ὁ Δαβίδ, εἰς τὸν αἰῶνα μένει, λογισμοὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεάν[3]. [3.] Βουλὴ μὲν τυχὸν φήσας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, τὴν ἐπὶ θεώσει τῆς ἡμετέρας φύσεως ἀπόῤῥητον κένωσιν τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ, καθ᾽ ἣν ἔχει πάντων τῶν αἰώνων τὸ πέρας περιγραφόμενον. [4.] Λογισμοὺς δὲ τῆς καρδίας αὐτοῦ, τοὺς τῆς προνοίας, καὶ τῆς κρίσεως λόγους· καθ᾽ οὕς, τήν τε παροῦσαν ἡμῶν ζωὴν καὶ τὴν μέλλουσαν, ὥσπερ τινὰς γενεὰς διαφόρους σοφῶς διεξάγει,

λοιπόν, ἀφοῦ συνέμειξα, ὅπως εἶπα, τὸν φόβο μὲ τὸν πόθο, τήρησα γιὰ τὸν κύριό μου, μέχρι σήμερα αὐτὸν τὸν νόμο τῆς ἀγάπης. [Ἔτσι λοιπὸν γράφω, ἕνεκα αὐτοῦ τοῦ νόμου], ἀφενὸς μὲν ἐμποδιζόμενος νὰ γράψω ἀπὸ τὴν αἰδημοσύνη, γιὰ νὰ μὴν λάβη χώρα ἡ καταφρόνησι· ἀφετέρου δὲ πιεζόμενος στὸ νὰ γράψω ἀπὸ τὴν ἀγαπητικὴ διάθεσι, γιὰ νὰ μὴν θεωρηθῇ ἡ ἀπόλυτη παραίτησι ἀπὸ τὴν συγγραφή, ὡς μῖσος. Ἐπειδὴ προστάζομαι νὰ πράξω αὐτό, γράφω λοιπόν, ὄχι ὅσα σκέπτομαι, ἀλλὰ ὅσα, γιὰ τὴν ἐξαγωγὴ τῆς [πνευματικῆς] ὠφελείας, θέλει καὶ παραχωρεῖ ὁ Θεὸς διὰ τῆς Χάριτός [Του]. Διότι τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, λέγει ὁ Δαυΐδ, μένει αἰώνια· οἱ [δὲ] λογισμοὶ τῆς καρδίας Του [μένουν] ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεά.

3. Ὅταν μὲν λέγῃ συνήθως [ὁ Δαυΐδ] «θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς» ἴσως [νὰ ἐννοῇ] τὴν ἀπόρρητη κένωσι τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ, μὲ σκοπὸ τὴν θέωσι τῆς δικῆς μας φύσεως, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία [κένωσι, ὁ Θεὸς] προσδιορίζει τὸ τέλος ὅλων τῶν αἰώνων.

4. [Ὅταν εἶπε] δὲ «λογισμοὺς τῆς καρδίας Αὐτοῦ», [ἐννοεῖ] τοὺς λόγους τῆς Προνοίας καὶ τῆς Κρίσεως [τοῦ Θεοῦ]· σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους κυβερνᾷ σοφὰ καὶ τὴν παροῦσα ζωή μας καὶ τὴν μέλλουσα, σὰν νὰ [κυβερνᾷ], ἐπὶ παρα-

καταλλήλως ἑκάστη τὸν πρέποντα τρόπον τῆς ἐνεργείας προσνέμων. Εἰ δὲ θείας ὑπάρχει βουλῆς ἔργον, ἡ τῆς ἡμετέρας φύσεως θέωσις καὶ τῶν θείων λογισμῶν ἐστι σκοπὸς ἡ πρὸς τὸ πέρας διεξαγωγὴ τῶν ζητουμένων τῆς ἡμετέρας ζωῆς· ἄρα συμφέρει τῆς τοῦ Κυρίου προσευχῆς, γνῶναί τε καὶ πρᾶξαι, καὶ οὕτως δεόντως γράψαι τὴν δύναμιν. Ἐπεὶ δὲ μάλιστα ταύτης καὶ ὁ ἐμὸς δεσπότης πρὸς ἐμὲ τὸν αὐτοῦ δοῦλον γράφων θεόθεν κινηθείς, ἐπεμνήσθη τῆς προσευχῆς· ἣν καὶ τῶν ἐμῶν ἀναγκαίως ὑπόθεσιν λόγων ποιούμενος, αἰτοῦμαι τὸν ταύτης διδάσκαλον τῆς προσευχῆς Κύριον διανοῖξαί μου τὸν νοῦν πρὸς κατανόησιν τῶν ἐν αὐτῇ μυστηρίων, καὶ δοῦναι σύμμετρον λόγον πρὸς τὴν τῶν νοουμένων σαφήνειαν. [5.] Ὅλον γὰρ ἔχει κατὰ περιγραφὴν τὸν ἐν τοῖς εἰρημένοις σκοπὸν μυστικῶς κεκρυμμένον· ἢ τό γε κυριώτερον εἰπεῖν, τοῖς ἐρρωμένοις τὸν νοῦν, ἐμφανῶς κηρυττόμενον· πάντων γὰρ

δείγματι, κάποιες διαφορετικὲς γενεὲς παρέχοντας, ἀνάλογα σὲ κάθε μία, τὸν τρόπο τῆς δράσεως, ποὺ [τῆς] ἁρμόζει. Ἐάν, ἐξάλλου, ἡ θέωσι τῆς δικῆς μας φύσεως εἶναι ἔργο τοῦ θείου θελήματος, [τότε] καὶ σκοπὸς τῶν θείων λογισμῶν εἶναι ἡ τελικὴ πραγματοποίησι ἐκείνων, ποὺ ἀπαιτοῦνται γιὰ τὴν [ἐν Χριστῷ] ἔκβασι τῆς ζωῆς μας. Ἑπομένως, [μᾶς] συμφέρει καὶ νὰ γνωρίσωμε καὶ νὰ κάνωμε πρᾶξι, [νὰ ἐφαρμόσωμε], καὶ ἔτσι [ὕστερα] νὰ συγγράψωμε, ὅπως πρέπει, τὴν δύναμι τῆς προσευχῆς τοῦ Κυρίου. Καὶ ἐπειδή, μάλιστα, ὁ κύριός μου, ἀφοῦ ὑποκινήθηκε ἀπὸ τὸν Θεό, γράφοντας πρὸς ἐμένα τὸν δοῦλο του, θυμήθηκε τὴν προσευχή, τὴν ὁποία καὶ λαμβάνω ὑποχρεωτικά, ὡς θέμα τῶν λόγων μου, παρακαλῶ τὸν διδάσκαλο αὐτῆς τῆς προσευχῆς, [τὸν] Κύριο, νὰ μοῦ διανοίξῃ τὸν νοῦ, γιὰ τὴν κατανόησι τῶν ἐντὸς αὐτῆς [τῆς προσευχῆς] μυστηρίων καὶ νὰ [μοῦ] δώσῃ τὸν κατάλληλο λόγο γιὰ τὴν σαφῆ διευκρίνισι τῶν σημαινομένων [τῶν νοημάτων].

5. [Ἡ προσευχὴ αὐτή], μὲ τρόπο περιεκτικό, ἔχει μέσα στὰ λεγόμενα, κρυμμένο μυστικά, ὅλο τὸν σκοπὸ [τῶν θείων λογισμῶν]· ἢ γιὰ νὰ διατυπώσωμε μάλιστα τὸ ἀκριβέστερο, [τὸν σκοπό αὐτό] κηρύττει φανερὰ στοὺς ἰσχυρότερους, ὡς πρὸς τὸν νοῦ. Διότι ὁ λό-

ὧν διὰ σαρκὸς γέγονεν αὐτουργὸς κενωθεὶς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος[4]*, αἴτησιν ἔχει τῆς προσευχῆς ὁ λόγος· διδάσκων ἐκείνων μεταποιεῖσθαι τῶν ἀγαθῶν, ὧν μόνος ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ, δι' Υἱοῦ φυσικῶς μεσιτεύοντος, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι, κατ' ἀλήθειαν ἐστὶ χορηγός.* **[6.]** *Εἴπερ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων*[5]*, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, ὁ Κύριος ἐστὶν Ἰησοῦς· τοῖς μὲν ἀνθρώποις, διὰ σαρκὸς ἐμφανῆ ποιῶν ἀγνοούμενον τὸν Πατέρα*[6]*, τῷ δὲ Πατρί, διὰ Πνεύματος ἐν αὐτῷ τοὺς ἀνθρώπους καταλλαγέντας προσάγων*[7]*· ὑπὲρ ὧν, καὶ δι' οὓς ἀτρέπτως γενόμενος ἄνθρωπος. [7.] Πολλῶν ὅσων οὐδέπω μέτρῳ περιλαβεῖν τό τε πλῆθος καὶ μέγεθος δεδύνηται λόγος, καινῶν μυστηρίων αὐτουργὸς γίνεται καὶ διδάσκαλος· ὧν ἑπτὰ τῶν [recte: τὸν] ἀριθμὸν γενικώτερα τῶν λοιπῶν, κατ' ἐξαίρετον φιλοτιμίας, πέφανται τοῖς ἀνθρώποις δεδωρημένος· ὧν μυστικῶς περιέχει τὴν δύναμιν, ὡς ἔφην, τῆς προσευ-*

γος τῆς προσευχῆς περιέχει αἴτησι ὅλων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἔχει ἐνεργήσει μὲ τὴν σάρκα [Του, τὴν σάρκωσί Του], ἀφοῦ κενώθηκε, ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς Λόγος· διδάσκοντας νὰ κάνωμε δικά μας ἐκεῖνα τὰ ἀγαθά, τῶν ὁποίων χορηγὸς ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι εἶναι ἀληθινὰ μόνον ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ, διὰ τοῦ Υἱοῦ, ὁ ὁποῖος φυσικῶς μεσιτεύει.

6. Ἐφόσον, λοιπόν, σύμφωνα μὲ τὸν θεῖο Ἀπόστολο, μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων εἶναι ὁ Κύριος Ἰησοῦς· καθὼς ἐμφανίζει στοὺς μὲν ἀνθρώπους, διὰ τῆς σαρκός [Του], τὸν Πατέρα, τὸν ὁποῖον ἀγνοοῦσαν, στὸν δὲ Πατέρα, διὰ τοῦ [Παναγίου] Πνεύματος, προσφέρει ἐν τῷ προσώπῳ [Του], τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι συμφιλιώθηκαν μὲ Αὐτὸν [τὸν Πατέρα]· γιὰ χάρι [τῆς σωτηρίας], τῶν ὁποίων καὶ ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων ἔγινε ἀτρέπτως ἄνθρωπος.

7. [Καὶ] γίνεται διδάσκαλος καὶ αὐτουργὸς τόσων πολλῶν καινούργιων μυστηρίων, ὥστε οὐδέποτε ἔχει δυνηθῆ [κανένας] λόγος νὰ ὁρίσῃ μὲ μέτρο [νὰ μετρήσῃ] καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος [αὐτῶν τῶν μυστηρίων]. Ἀπὸ τὰ ὁποῖα [μυστήρια], ἑπτά, ὡς πρὸς τὸν ἀριθμό, γενικώτερα ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα, ἀποδεικνύονται, ὅτι [τὰ] ἔχει δωρίσει στοὺς ἀνθρώπους, ἀπὸ ξεχωριστὴ ἀγάπη· τῶν ὁποίων τὴν δύναμι περιέχει, ὅπως εἶπα,

χῆς ὁ σκοπός· θεολογίαν, υἱοθεσίαν ἐν χάριτι, ἰσοτιμίαν τὴν πρὸς Ἀγγέλους, ἀϊδίου ζωῆς μετοχήν, φύσεως ἀπαθῶς πρὸς αὐτὴν νευούσης ἀποκατάστασιν, τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας κατάλυσιν, καὶ τῆς τοῦ κρατήσαντος ἡμῶν δι᾽ ἀπάτης πονηροῦ τυραννίδος καθαίρεσιν. [8.] Σκοπῶμεν οὖν τὴν τῶν λεχθέντων ἀλήθειαν. Θεολογίαν μὲν γὰρ διδάσκει σαρκούμενος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ὡς ἐν ἑαυτῷ δεικνὺς τὸν Πατέρα, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Ὅλος γὰρ ἦν ὁ Πατήρ, καὶ ὅλον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, οὐσιωδῶς ἐν ὅλῳ τελείως τῷ Υἱῷ, καὶ σαρκουμένῳ· οὐ σαρκούμενοι, ἀλλ᾽ ὁ μὲν εὐδοκῶν, τὸ δὲ συνεργοῦν, αὐτουργοῦντι τῷ Υἱῷ τὴν σάρκωσιν. Εἴπερ ἔννους ὁ λόγος διέμεινε καὶ ζῶν, μηδενὶ τὸ παράπαν ἄλλῳ κατ᾽ οὐσίαν χωρούμενος, ἢ μόνῳ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι, καὶ πρὸς τὴν σάρκα διὰ φιλανθρωπίαν τὴν καθ᾽ ὑπόστασιν ποιησάμενος ἕνωσιν. [9.] Υἱοθεσίαν δὲ δίδωσι, τὴν ὑπὲρ φύσιν ἄνωθεν διὰ

μυστικῶς ὁ σκοπὸς τῆς προσευχῆς· [δηλαδὴ] τὴν θεολογία, τὴν ἐν Χάριτι υἱοθεσία, τὴν ἰσοτιμία μὲ τοὺς Ἀγγέλους, τὴν μετοχὴ στὴν ἀΐδιο ζωή, τὴν ἀποκατάστασι τῆς φύσεως, ὥστε νὰ κινῆται ἀπαθῶς πρὸς τὸν ἑαυτό της, τὴν κατάλυσι τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τὴν κατάλυσι τῆς τυραννίας τοῦ πονηροῦ, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐξουσίασε μὲ ἀπάτη.

8. Νὰ ἐξετάζωμε, λοιπόν, τὴν ἀλήθεια, ὅσων ἐλέχθησαν. Διότι θεολογία διδάσκει ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ νὰ σαρκωθῇ, καθὼς στὸν Ἑαυτό Του[1] φανερώνει τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο. Διότι ὁλόκληρος ὁ Πατὴρ καὶ ὁλόκληρο τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο ἦταν μέσα σὲ ὁλόκληρο τὸν Υἱὸ οὐσιωδῶς καὶ τελείως καὶ ὅταν ἐσαρκώθη· ἐνῶ [ὁ Πατὴρ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα] δὲν σαρκώθηκαν, ἀλλὰ ὁ μὲν [Πατὴρ] εὐδόκησε, τὸ δὲ [Πανάγιο Πνεῦμα] συνήργησε μὲ τὸν Υἱό, ὁ ὁποῖος αὐτουργεῖ [ἐνεργεῖ ὁ ἴδιος στὸν ἑαυτό Του] τὴν σάρκωσι. Ἀφοῦ οὕτως ἔχει, ἐξακολούθησε ὁ Λόγος νὰ ἔχῃ Νοῦ καὶ Ζωή, χωρὶς σὲ τίποτε ἄλλο νὰ βρίσκῃ χῶρο, κατὰ τὴν οὐσία, παρὰ μόνο στὸν Πατέρα καὶ στὸ [Ἅγιο] Πνεῦμα, ἐνῶ κατὰ τὴν ὑπόστασι ἑνώθηκε μὲ τὴν σάρκα, ἕνεκα φιλανθρωπίας.

9. Προσφέρει, ἐπίσης, υἱοθεσία, δωρίζοντας διὰ τοῦ [Ἁγίου] Πνεύματος τὴν ἄνωθεν ὑπερφυσική,

πνεύματος ἐν χάριτι δωρούμενος γέννησιν, καὶ συνθέωσιν· ἧς ἐν Θεῷ φυλακή τε καὶ τήρησίς ἐστιν, ἡ τῶν γεννωμένων προαίρεσις· διαθέσει γνησίᾳ τὴν δοθεῖσαν στέργουσα χάριν, καὶ τῇ πράξει τῶν ἐντολῶν ἐπιμελῶς τὸ κατὰ χάριν δοθὲν ὡραΐζουσα κάλλος· καὶ τοσοῦτον τῇ κενώσει τῶν παθῶν μεταποιουμένη θεότητος, ὅσον ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος τῆς οἰκείας ἀκραιφνοῦς δόξης, οἰκονομικῶς ἑαυτὸν κατὰ θέλησιν κενώσας, γενόμενος ἀληθῶς κεχρημάτικεν ἄνθρωπος. [10.] Ἰσοτίμους δὲ τοῖς Ἀγγέλοις τοὺς ἀνθρώπους πεποίηκεν, οὐ καθ' ὅτι μόνον εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ τά ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τά ἐπὶ τῆς γῆς[8]*, καὶ καταργήσας τὰς πληρούσας τὸν μέσον οὐρανοῦ καὶ γῆς τόπον ἀντικειμένας δυνάμεις, μίαν πρὸς τὴν τῶν θείων δώρων διαμονὴν [recte: διανομὴ] τῶν ἐπιγείων καὶ οὐρανίων δυνάμεων ἀπέδειξεν οὖσαν πανήγυριν· τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐν ἀγαλλιάσει*

ἐν Χάριτι γέννησι καὶ συνθέωσι, τῆς ὁποίας [υἱοθεσίας] καὶ διαφύλαξι καὶ τήρησι ἐν Θεῷ εἶναι ἡ προαίρεσι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔλαβαν [αὐτὴ] τὴν γέννησι, ἡ ὁποία [προαίρεσι] ἀποδέχεται μὲ γνήσια διάθεσι τὴν Χάρι, ποὺ ἐδόθη, καὶ μὲ τὴν ἐπιμελῆ ἄσκησι τῶν ἐντολῶν καλλωπίζει τὸ κατὰ Χάριν κάλλος, τὸ ὁποῖο [τῆς] προσεφέρθη. Καὶ τόσο πολὺ [σὲ τέτοιο βαθμὸ] οἰκειοποιεῖται τὴν θεότητα μὲ τὴν ἐγκατάλειψι τῶν παθῶν, ὅσο ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸ νὰ κενώσῃ θεληματικὰ τὸν Ἑαυτό [Του] κατ' οἰκονομία, ἀπὸ ὁλόκληρη τὴν δόξα Του, καλεῖται ἄνθρωπος, ἐπειδὴ καὶ ἀληθινὰ ἐγεννήθη.

10. Καὶ ἔχει κάνει τοὺς ἀνθρώπους ἰσοτίμους μὲ τοὺς Ἀγγέλους, ὄχι μόνον, διότι, μὲ τὸ αἷμα τοῦ σταυροῦ Του, εἰρηνοποίησε τὰ ἐπουράνια καὶ τὰ ἐπίγεια καὶ μὲ τὸ νὰ καταργήσῃ τὶς ἐχθρικὲς [δαιμονικὲς] δυνάμεις, οἱ ὁποῖες γέμιζαν τὸν ἐνδιάμεσο χῶρο μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς, ἀπέδειξε, ὅτι εἶναι μία ἡ σύναξι τῶν ἐπιγείων καὶ οὐρανίων δυνάμεων, ὅσον ἀφορᾷ τὴν διανομὴ τῶν θείων χαρισμάτων, ἀφοῦ ἡ ἀνθρώπινη φύσι, σύμφωνα μὲ τὸ ἕνα καὶ κοινὸ θέλημα μὲ τὶς

κατὰ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ θέλημα ταῖς ἄνω δυνάμεσι τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ συνεπηχούσης· ἀλλ᾽ ὅτι καὶ μετὰ τὴν πλήρωσιν τῆς ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίας, μετὰ τοῦ προσληφθέντος ἀναληφθεὶς σώματος, οὐρανὸν καὶ γῆν ἥνωσε δι᾽ ἑαυτοῦ· καὶ τοῖς νοητοῖς συνῆψε τὰ αἰσθητά, καὶ μίαν ἔδειξε τὴν κτιστὴν φύσιν ταῖς τῶν ἑαυτῆς ἀκρότησι μερῶν, κατ᾽ ἀρετήν τε καὶ τῆς πρώτης αἰτίας ἐπίγνωσιν, πρὸς ἑαυτὴν συνδεομένην. [11.] Δεικνύς, οἶμαι, δι᾽ ὧν ἐπετέλει μυστικῶς, ὡς ὁ μὲν λόγος ἐστὶ τῶν διεστώτων ἕνωσις, ἡ δὲ ἀλογία τῶν ἡνωμένων διαίρεσις. Καὶ μάθωμεν λόγου μεταποιεῖσθαι διὰ τῆς πράξεως, ἵνα μὴ μόνον Ἀγγέλοις κατ᾽ ἀρετήν, ἀλλὰ καὶ Θεῷ γνωστικῶς κατὰ τὴν τῶν ὄντων ἑνωθῶμεν ἀφαίρεσιν. [12.] Ζωῆς δὲ θείας ποιεῖται μετάδοσιν, ἐδώδιμον ἑαυτὸν ἐργαζόμενος, ὡς οἶδεν αὐτός, καὶ οἱ παρ᾽ αὐτοῦ τοιαύτην αἴσθησιν νοερὰν εἰληφότες, ὥστε, τῇ γεύσει ταύτης τῆς βρώσεως, εἰδέναι κατ᾽ ἐπί-

ἄνω Δυνάμεις, συμψάλλει μὲ ἀγαλλίασι τὴν δόξα τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ καὶ διότι καὶ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσι τῆς γιὰ χάρι μας [θείας] Οἰκονομίας, μὲ τὸ νὰ ἀναληφθῇ [στοὺς οὐρανοὺς] μαζὶ μὲ τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖο προσέλαβε, ἕνωσε, μέσῳ τοῦ Ἑαυτοῦ [Του], τὸν οὐρανὸ καὶ τὴν γῆ· ἐπίσης, συνέδεσε τὰ νοητὰ μὲ τὰ αἰσθητὰ καὶ ἑνοποίησε τὴν κτιστὴ φύσι σὲ ὅλες τὶς ἀκρότατες διαστάσεις της, καθὼς συνενώθηκε μὲ τὸν ἑαυτό της, καὶ λόγῳ τῆς ἀρετῆς καὶ λόγῳ τῆς ἐπιγνώσεως τῆς πρώτης Αἰτίας [τοῦ Θεοῦ].

11. Νομίζω, ὅτι ἔδειχνε μὲ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μυστικῶς ἐπιτελοῦσε, ὅτι ὁ μὲν Λόγος εἶναι ἡ ἕνωσι τῶν κεχωρισμένων, ἡ δὲ ἀπουσία τοῦ Λόγου [εἶναι] ἡ διαίρεσι τῶν ἑνωμένων. Καὶ ἂς μάθωμε, λοιπόν, νὰ οἰκειούμεθα τὸν Λόγο μὲ τὴν πρᾶξι [μας – μὲ τὴν πρακτικὴ ἀρετή μας], ὥστε νὰ ἑνωθοῦμε ὄχι μόνο μὲ τοὺς Ἀγγέλους διὰ τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν Θεὸ διὰ τῆς γνώσεως, ἀπομακρυνόμενοι ἀπὸ τὰ [κτιστὰ] ὄντα.

12. Μεταδίδει, ἐπίσης, [ὁ Χριστὸς] θεία Ζωὴ κάνοντας τὸν Ἑαυτό Του ἐσθιόμενο [μεταλαμβανόμενο], ἔτσι, ὅπως ὁ Ἴδιος γνωρίζει καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν λάβει ἀπὸ τὸν Ἴδιο αὐτὴ τὴν νοερὰ αἴσθησι, ὥστε μὲ τὴν γεῦσι αὐτῆς τῆς Τροφῆς νὰ ἀναγνωρίζουν μὲ

γνωσιν ἀληθῶς, ὅτι Χριστὸς ὁ Κύριος[9]*, ποιότητι θείᾳ πρὸς θέωσιν μετακιρνῶν τοὺς ἐσθίοντας, οἷα δὴ σαφῶς ζωῆς καὶ δυνάμεως ἄρτος καὶ ὤν, καὶ καλούμενος*[10]*. [13.] Τὴν φύσιν δὲ πρὸς ἑαυτὴν ἀποκαθίστησιν, οὐ καθ᾽ ὅτι μόνον γενόμενος ἄνθρωπος, ἀπαθῆ τὴν γνώμην πρὸς τὴν φύσιν ἐτήρησε καὶ ἀστασίαστον, μηδὲ πρὸς αὐτοὺς τοὺς σταυρώσαντας, τῆς κατὰ φύσιν οἰκείας σαλευομένην τὸ σύνολον βάσεως· τοὐναντίον δὲ μᾶλλον αἱρουμένην ἀντὶ ζωῆς τὸν ὑπὲρ αὐτῶν θάνατον καθ᾽ ὃ καὶ τὸ τοῦ πάθους ἑκούσιον δείκνυται, τῇ τοῦ πάσχοντος φιλανθρώπῳ διαθέσει κυρούμενον. Ἀλλ᾽ ὅτι καὶ τὴν ἔχθραν κατήργησε, προσηλώσας τῷ σταυρῷ τὸ τῆς ἁμαρτίας χειρόγραφον*[11]*, δι᾽ ὃ πρὸς ἑαυτὴν ἀσπόνδως εἶχεν ἡ φύσις τὸν πόλεμον. Καὶ τοὺς μακρὰν καὶ τοὺς ἐγγὺς καλέσας, τοὺς ὑπὸ νόμον δηλαδή, καὶ τοὺς ἔξω νόμου, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὸν νόμον δηλονότι τῶν ἐντολῶν σαφηνίσας*

ἐμπειρία, ἀληθῶς, ὅτι [Αὐτὸς εἶναι] Χριστὸς ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος μεταγγίζει σ᾽ ἐκείνους, ποὺ [Τὸν] μεταλαμβάνουν, πρὸς θέωσί [τους], θεία ποιότητα, ἀφοῦ τόσο πολὺ ξεκάθαρα καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεται Ἄρτος Ζωῆς καὶ Δυνάμεως.

13. Ἀποκαθιστᾶ, ἐξάλλου, τὴν [ἀνθρώπινη] φύσι ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἑαυτό της, [ὅπως ἦταν προπτωτικῶς], ὄχι μόνον διότι γενόμενος ἄνθρωπος ἐτήρησε τὴν γνώμη ἀπαθῆ καὶ εἰρηνικὴ ἀπέναντι στὴν [ἀνθρώπινη] φύσι, ὥστε νὰ μὴν κλυδωνίζεται καθόλου ἀπὸ τὴν συγγενῆ κατὰ τὴν φύσι στάσι, οὔτε καὶ ἀκόμα ἔναντι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι [Τὸν] σταύρωσαν· ἀλλὰ [συνέβη] ἀντίθετα νὰ προτιμᾷ περισσότερο ἀπὸ τὴν ζωὴ τόν, γιὰ χάρι τους, θάνατο, γεγονός, ποὺ ἀποδεικνύει τὸ ἑκούσιον τοῦ πάθους, τὸ ὁποῖο ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὴν φιλάνθρωπη διάθεσι Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος πάσχει. Ἀλλὰ καὶ διότι κατήργησε τὴν ἔχθρα μὲ τὸ νὰ προσηλώσῃ στὸν σταυρὸ τὸ χρεωστικὸ γραμμάτιο τῆς ἁμαρτίας, ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου ἡ φύσι εἶχε ἀδιάλλακτα πόλεμο ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ της. Καί, ἀφοῦ προσκάλεσε καὶ τοὺς μακριὰ καὶ τοὺς κοντὰ [εὑρισκομένους], δηλαδὴ ἐκείνους, [οἱ ὁποῖοι βρίσκονταν] ὑπὸ τὸν Νόμο [Ἰουδαίους] καὶ ἐκείνους, [οἱ ὁποῖοι βρίσκονταν] ἐκτὸς τοῦ Νόμου [ἐθνικοὺς] καὶ κατέλυσε τὸν μεσότοιχο ἀπὸ τὸν φραγμὸ [τοῦ Νόμου], απο-

ἐν δόγμασι, τοὺς δύο ἔκτισεν εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην καὶ ἀποκαταλλάσσων ἡμᾶς δι᾽ ἑαυτοῦ τῷ Πατρί[12]*, καὶ ἀλλήλοις, οὐκ ἔχοντας ἔτι τὴν γνώμην ἀνθισταμένην τῷ λόγῳ τῆς φύσεως, ἀλλ᾽ ὥς περ τὴν φύσιν, οὕτω καὶ τὴν γνώμην ὄντας ἀναλλοιώτους. Καθαρὰν δὲ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας τὴν φύσιν καθίστησιν, ἡδονὴν προκαθηγεῖσθαι τῆς δι᾽ ἡμᾶς αὐτοῦ μὴ συγχωρήσας σαρκώσεως. Ἄσπορος γὰρ γέγονε παραδόξως ἡ σύλληψις, καὶ ἄφθορος ὑπὲρ φύσιν ἡ γέννησις. Ἐπισφίγγοντος δηλαδὴ τοῦ τεχθέντος Θεοῦ τῇ μητρὶ πλέον τῆς φύσεως, τὰ δεσμὰ τῆς παρθενίας διὰ γεννήσεως καὶ τὴν φύσιν ἅπασαν, τῆς τοῦ κρατήσαντος νόμου δυναστείας, ἐν τοῖς βουλομένοις ἐλευθεροῦντος· τῇ κατ᾽ αἴσθησιν νεκρώσει τῶν ἐπὶ γῆς μελῶν, τὸν αὐτοῦ μιμουμένοις αὐθαίρετον θάνατον. Βουλομένων γάρ, οὐ τυραννουμένων τὸ τῆς σωτηρίας μυστήριον. [14.] Τῆς δὲ τοῦ κρατήσαντος ἡμῶν δι᾽ ἀπάτης*

σαφηνίζοντας προδήλως διὰ τῶν δογμάτων τὸν Νόμο τῶν ἐντολῶν, ἔπλασε τοὺς δύο σὲ ἕναν καινούργιο ἄνθρωπο, φέρνοντας εἰρήνη καὶ συμφιλιώνοντας πάλι διὰ μέσου τοῦ Ἑαυτοῦ Του ἐμᾶς μὲ τὸν Πατέρα καὶ μεταξύ μας, ὥστε νὰ μὴν ἔχωμε πλέον τὴν γνώμη[2] [μας, ἡ ὁποία εἶναι τρεπτὴ] νὰ ἐναντιώνεται στὸν λόγο τῆς φύσεως, ἀλλά, ὅπως ἀκριβῶς [εἴμαστε ἀναλλοίωτοι] ἐν σχέσει πρὸς τὴν φύσι [μας] κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, καὶ ὡς πρὸς τὴν γνώμη [μας], νὰ εἴμαστε ἀναλλοίωτοι. Κατέστησε δὲ τὴν φύσι καθαρὴ ἀπὸ τὸν νόμο τῆς ἁμαρτίας μὲ τὸ νὰ μὴν ἐπιτρέψῃ ἡ ἡδονὴ νὰ προηγηθῇ τῆς, πρὸς χάριν μας, σαρκώσεώς Του. Διότι ἡ σύλληψι ἔχει γίνει, κατὰ παράδοξο τρόπο, ἄσπορος καὶ ἡ γέννησι [ἔχει γίνει], ὑπὲρ φύσιν, ἄφθορος. Δηλαδή, [συνέβη] ὁ τεχθεὶς Θεὸς στὴν Μητέρα [Του], καθ᾽ ὑπέρβασι τῆς φύσεως, νὰ κρατᾷ σφικτὰ τὰ δεσμὰ τῆς παρθενίας, κατὰ τὸν χρόνο τῆς γεννήσεως, καὶ [κατ᾽ αὐτὸ τὸν τρόπο] νὰ ἐλευθερώνῃ ὁλόκληρη τὴν φύσι ἀπὸ τὴν τυρρανία τοῦ νόμου [τῆς ἁμαρτίας], ὁ ὁποῖος [τὴν] δυνάστευε. [Αὐτὸ βέβαια πραγματοποιεῖται] σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν, νὰ μιμηθοῦν τὸν ἑκούσιο θάνατό Του, μὲ τὴν κατ᾽ αἴσθησιν νέκρωσι τῶν γηίνων μελῶν [τους]. Διότι τὸ μυστήριο τῆς σωτηρίας [ἀνήκει] σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι θέλουν, ὄχι σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐξαναγκάζονται.

14. Ἐπίσης, κατέλυσε τὴν τυραννία τοῦ πονηροῦ, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐξουσί-

πονηροῦ τυραννίδος ποιεῖται καθαίρεσιν, τὴν σάρκα τὴν νικηθεῖσαν ἐν τῷ Ἀδάμ, ὅπλον κατ᾽ αὐτοῦ προβαλλόμενος καὶ νικῶν· ἵνα δείξῃ τὴν πρότερον ἁλοῦσαν πρὸς θάνατον, ἑλοῦσαν τὸν ἑλόντα, καὶ θανάτῳ φυσικῷ, τὴν ἐκείνου ζωὴν διαφθείρουσαν· καὶ γινομένην αὐτῷ μὲν δηλητήριον, πρὸς τὸ πάντας, οὓς κατέπιεν ἰσχύσας, ὡς ἔχον [recte: ἔχων] τοῦ θανάτου τὸ κράτος, ἐμέσαι[13]· ζωὴν δὲ τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων πᾶσαν ὥσπερ φύραμα τὴν φύσιν πρὸς ἀνάστασιν ὠθοῦσαν ζωῆς, ὑπὲρ ἧς μάλιστα Θεὸς ὢν ὁ Λόγος[14] ἄνθρωπος γίνεται· (τὸ ξένον ὄντως πρᾶγμα καὶ ἄκουσμα) καὶ τὸν τῆς σαρκὸς θέλων καταδέχεται θάνατον. Τούτων ἁπάντων, ὡς ἔφην, αἴτησιν ἔχων ὁ τῆς προσευχῆς εὑρεθήσεται λόγος. [15.] Πατέρα γάρ, καὶ Πατρὸς ὄνομα λέγει, καὶ βασιλείαν. Καὶ τούτου τοῦ Πατρὸς αὖθις Υἱὸν ἐν χάριτι, τὸν προσευχόμενον ὄντα παρίστησιν. Ἑνός τε θελήματος τοὺς ἐν οὐρανῷ καὶ γῇ γενέσθαι ζη-

ασε μὲ ἀπάτη, μὲ τὸ νὰ προτάξῃ, ὡς ὅπλο ἐναντίον αὐτοῦ, τὴν σάρκα, ἡ ὁποία νικήθηκε [στὸ πρόσωπο] τοῦ Ἀδὰμ καὶ μὲ τὸ νὰ νικήσῃ· γιὰ νὰ καταδείξῃ τὴν συλληφθεῖσα, προηγουμένως, πρὸς θάνατο [σάρκα], νὰ συλλαμβάνῃ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τὴν συνέλαβε καὶ μὲ τὸν φυσικό [της] θάνατο νὰ ἀφανίζῃ τὴν ζωὴ ἐκείνου [τοῦ πονηροῦ]· καὶ νὰ [καταδείξῃ], ὅτι γίνεται [ἡ σάρκα] γι᾽ αὐτὸν μὲν [τὸν πονηρὸ] δηλητήριο, ὥστε νὰ ἐμέσῃ ὅλους ἐκείνους, τοὺς ὁποίους κατέπιε, ἔχοντας τὴν δύναμι, διότι κατεῖχε τὴν ἐξουσία τοῦ θανάτου· ἐνῶ γιὰ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, [γίνεται ἡ σάρκα] ζωή, ἡ ὁποία, ὅπως ἀκριβῶς τὸ προζύμι, [τὸ ὁποῖο σηκώνει ὅλη τὴν ζύμη], ἐγείρει σὲ ἀνάστασι ζωῆς ὁλόκληρη τὴν φύσι [τῶν ἀνθρώπων] ὑπὲρ τῆς ὁποίας μάλιστα ὁ Λόγος, ἐνῶ ἦταν Θεὸς γίνεται ἄνθρωπος (τὸ ὄντως παράδοξο καὶ πρᾶγμα καὶ ἄκουσμα)· καὶ καταδέχεται θεληματικὰ τὸν θάνατο τῆς σαρκός. Ὁ λόγος τῆς προσευχῆς, ὅπως εἶπα, θὰ ἀποκαλυφθῇ, ὅτι ἔχει αἴτησι γιὰ ὅλα αὐτά.

15. Διότι ἀναφέρει τὸν Πατέρα καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα καὶ τὴν Βασιλεία [Του]. Καὶ στὸ ἑξῆς παρουσιάζει τὸν προσευχόμενο νὰ εἶναι κατὰ Χάριν[3] Υἱὸς Αὐτοῦ τοῦ Πατρός. Καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχουν οἱ [Ἄγγελοι] στὸν οὐρανὸ καὶ [οἱ ἄνθρω-

τεῖ. Ἄρτον αἰτεῖσθαι προστάττει τὸν ἐπιούσιον. Καταλλαγὴν τοῖς ἀνθρώποις νομοθετεῖ, καὶ τῷ συγχωρεῖν καὶ συγχωρεῖσθαι τὴν φύσιν πρὸς ἑαυτὴν συνδεῖ, τῇ διαφορᾷ τῆς γνώμης μὴ τεμνομένην. Εἴς τε πειρασμὸν εἰσελθεῖν, ὡς νόμον ἁμαρτίας, ἀπεύχεσθαι διδάσκει. Καὶ ῥυσθῆναι τοῦ πονηροῦ παραινεῖ. [16.] Ἔδει γὰρ τὸν αὐτουργὸν καὶ δοτῆρα τῶν ἀγαθῶν, εἶναι καὶ διδάσκαλον, οἷα δὴ μαθηταῖς τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν, καὶ μιμουμένους [recte: μιμουμένοις] αὐτοῦ τὴν διὰ σαρκὸς ἀγωγήν, ὑποθήκας ζωῆς ταύτης παρεχόμενον τῆς προσευχῆς τὰ ῥήματα· δι᾽ ὧν τοὺς ἐν αὐτῷ κατ᾽ εἶδος ὑφεστῶτας τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀποκρύφους ἐμήνυε θησαυρούς[15]*, πρὸς τὴν αὐτῶν ἀπόλαυσιν δηλονότι, τῶν αἰτούντων ἐλαύνων τὴν ἔφεσιν. [17.] Διὰ τοῦτο προσευχήν, οἶμαι, ταύτην κέκληκε τὴν διδασκαλίαν ὁ λόγος, ὡς αἴτησιν ἔχουσαν τῶν ἀνθρώποις κατὰ χάριν ἐκ Θεοῦ διδομένων δώρων. [18.] Οὕτω*

ποι] στὴν γῆ ἕνα [κοινὸ] θέλημα. Προστάζει [ὁ Υἱὸς] νὰ ἐκζητοῦμε τὸν ἐπιούσιο Ἄρτο. Θεσπίζει τὴν συμφιλίωσι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ μὲ τὴν προσφορὰ καὶ λῆψι συγχωρήσεως, συνενώνει τὴν φύσι μὲ τὸν ἑαυτό της, ὥστε νὰ μὴν διασπᾶται ἀπὸ τὴν διχοστασία τῆς γνώμης [ἀπὸ διάφορες γνῶμες]. Καὶ διδάσκει νὰ προσευχώμεθα νὰ μὴν εἰσέλθωμε σὲ πειρασμό, δηλαδὴ σὲ νόμο ἁμαρτίας. Καί, ἐπίσης, παρακινεῖ [τὸν Πατέρα] νὰ [μᾶς] λυτρώση ἀπὸ τὸν πονηρό.

16. Διότι ἔπρεπε ὁ Δημιουργὸς καὶ Χορηγός τῶν ἀγαθῶν νὰ εἶναι ὁ Ἴδιος καὶ Διδάσκαλος σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι πιστεύουν σ᾽ Αὐτὸν καὶ μιμοῦνται τὴν ἔνσαρκο πορεία [Του], ὅπως ἀκριβῶς [εἶναι καὶ ὁ διδάσκαλος] στοὺς μαθητές, παραδίδοντάς [τους], ὡς ὑποθῆκες ζωῆς, τοὺς λόγους τῆς προσευχῆς αὐτῆς· διὰ τῶν ὁποίων [λόγων] ἐφανέρωσε κατ᾽ εἶδος τοὺς κεκρυμμένους θησαυροὺς τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως, οἱ ὁποῖοι ὑπάρχουν μέσα σ᾽ Αὐτόν, κατευθύνοντας, δηλαδή, τὴν ἐπιθυμία ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι προσεύχονται πρὸς τὴν ἀπόλαυσι αὐτῶν [τῶν θησαυρῶν].

17. Γι᾽ αὐτὸ νομίζω, ὅτι ὁ Λόγος ὀνόμασε τὴν διδασκαλία αὐτὴ προσευχή, ἐπειδὴ περιέχει, πράγματι, αἴτησι ἐκείνων, τὰ ὁποῖα δωρίζονται ἀπὸ τὸν Θεό, κατὰ Χάριν, στοὺς ἀνθρώπους.

γὰρ οἱ θεόπνευστοι Πατέρες ἡμῶν ὁριστικῶς περὶ τῆς προσευχῆς διεξῆλθον, φήσαντες εἶναι τὴν προσευχὴν αἴτησιν ὧν Θεὸς πρεπόντως ἑαυτῷ δωρεῖσθαι πέφυκεν ἀνθρώποις. Ὥς περ καὶ τὴν εὐχὴν ὑπόσχεσιν, ἤγουν ἐπαγγελίαν, ὧν γνησίως λατρεύοντες Θεῷ προσκομίζουσιν ἄνθρωποι, τὴν Γραφὴν μαρτυροῦσαν τῷ οἰκείῳ λόγῳ πολλαχῶς παραστήσαντες, ὡς τό· Εὔξασθε καὶ ἀπόδοτε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν[16]*· καί· Ὅσα ηὐξάμην ἀποδώσω σοι τῷ Κυρίῳ*[17]*· περὶ τῆς εὐχῆς εἰρημένα. Καὶ αὖθις περὶ προσευχῆς ὡς τό· Καὶ προσηύξατο Ἄννα πρὸς Κύριον, λέγουσα, Κύριε ἀδωναΐ, ἐλωῒ σαββαώθ, ἐὰν εἰσακούων εἰσακούσῃς τῆς δούλης σου, καὶ δός μοι καρπὸν κοιλίας*[18]*. Καὶ προσηύξατο Ἐζεκίας βασιλεὺς Ἰούδα, καὶ Ἡσαΐας υἱὸς Ἀμὼς ὁ προφήτης πρὸς Κύριον*[19]*· καὶ τό· Ὅταν ὑμεῖς προσεύχησθε λέγετε, Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς*[20]*, παρὰ τοῦ Κυρίου τοῖς μαθηταῖς εἰρημένον· [19.] ὡς εἶναι δύνα-*

18. Διότι κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο οἱ θεόπνευστοι Πατέρες μας διερεύνησαν ὁριστικὰ σχετικὰ μὲ τὴν προσευχή, ὥστε νὰ ποῦν, ὅτι ἡ προσευχὴ εἶναι αἴτησι ἐκείνων [τῶν ἀγαθῶν], τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς ἔχει διάθεσι ἐκ φύσεως νὰ χαρίζῃ στοὺς ἀνθρώπους, ἀντάξια τοῦ Ἑαυτοῦ Του [τῆς Θεότητός Του]. Καθὼς ἐπίσης, [τὸ] ὅτι ἡ εὐχὴ [σημαίνει] ὑπόσχεσι [τάξιμο], δηλαδὴ διαβεβαίωσι [ἀποδόσεως] ἐκείνων, τὰ ὁποῖα προσφέρουν στὸν Θεὸ οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι [Τὸν] λατρεύουν ἀληθινά, [τὸ ἀνέπτυξαν οἱ θεόπνευστοι Πατέρες], παρουσιάζοντας, σὲ πολλὰ μέρη τὴν [Ἁγία] Γραφή, μὲ τὸν δικό της λόγο, νὰ μαρτυρῇ, ὅσα ἔχουν λεχθῆ σχετικὰ μὲ τὴν εὐχὴ [τὸ τάξιμο], ὅπως τὸ «νὰ εὐχηθῆτε καὶ νὰ ἀποδώσετε στὸν Κύριο, τὸν Θεό μας» καὶ «ὅσα εὐχήθηκα σὲ Σένα, τὸν Κύριο, θὰ [τὰ] ἀποδώσω». Καὶ ἐπίσης ὡς πρὸς τὴν προσευχὴ [οἱ Πατέρες παρουσιάζουν, ὅσα μαρτυρεῖ ἡ Ἁγία Γραφή], ὅπως τὸ «καὶ προσευχήθηκε ἡ Ἄννα λέγοντας πρὸς τὸν Κύριο: Κύριε, Ἀδωναΐ, Ἐλωΐ, Σαββαώθ, ἐάν, πράγματι, εἰσακούσῃς[α'] τὴν δούλη σου καὶ δός μου καρπὸ κοιλίας». Καὶ «προσευχήθηκε ὁ Ἐζεκίας ὁ βασιλεὺς [τοῦ βασιλείου τῆς φυλῆς] τοῦ Ἰούδα καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμώς, πρὸς τὸν Κύριο» καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο ἐλέχθη ἀπὸ τὸν Κύριο στοὺς μαθητές: ὅταν ἐσεῖς προσεύχεσθε νὰ λέγετε [τὸ] «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

σθαι τὴν μὲν εὐχήν, ἐντολῶν τήρησιν κατὰ γνώμιν τοῦ ηὐγμένου κεκυρωμένην, τὴν δὲ προσευχήν, τῆς πρὸς τὰ τηρηθέντα καλὰ τοῦ τετηρηκότος μεταποιήσεως αἴτησιν. Ἢ μᾶλλον, τὴν μὲν εὐχὴν ἀρετῆς ἆθλον, ὃ δὴ μάλιστα προσφιλῶς δέχεται Θεὸς προσκομιζόμενον· τὴν δὲ προσευχὴν ἀρετῆς ἔπαθλον, ὃ δὴ μάλα χαίρων Θεὸς ἀντιδίδωσιν. Οὐκοῦν, ἐπειδὴ δέδεικται τῶν ὑπὸ τοῦ Λόγου σαρκωθέντος ἀγαθῶν αἴτησιν εἶναι τὴν προσευχήν, αὐτὸν προστησάμενοι τοῦ λόγου τῆς προσευχῆς τὸν διδάσκαλον, θαῤῥοῦντες ἐπέλθωμεν, ἐπιμελῶς ἑκάστου ῥητοῦ γυμνάσαντες, ὡς οἷόν τε, θεωρίᾳ τὴν ἔννοιαν, ὡς αὐτός τε χορηγεῖν συμφερόντως εἴωθεν ὁ λόγος, καὶ χωρεῖν δίδωσι τῆς τοῦ λέγοντος διανοίας τὴν δύναμιν.

[20.] «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου[21]». Εὐθὺς καθηκόντως θεολογίας ἐν τούτοις ἀπάρξασθαι διδάσκει τοὺς προσευχομένους ὁ Κύ-

19. Ὥστε [οἱ θεόπνευστοι Πατέρες λέγουν], ὅτι ἡ μὲν εὐχὴ μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ τήρησι τῶν ὑποσχέσεων ἀνάλογα μὲ τὴν ἀποφασιστικὴ γνώμη ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἔχει εὐχηθῆ, ἡ δὲ προσευχὴ [εἶναι] ἡ αἴτησι ἐκείνου, ποὺ ἔχει τηρήσει [ἤδη τὶς ὑποσχέσεις] γιὰ μεταβολὴ [γιὰ θαῦμα], ἀνάλογα μὲ τὰ καλὰ [τὶς ὑποσχέσεις], τὰ ὁποῖα ἔχει τηρήσει. Ἢ μᾶλλον [ὅτι εἶναι] ἡ μὲν εὐχὴ ἀγώνισμα ἀρετῆς, τὸ ὁποῖο μάλιστα ἐξόχως προσφιλῶς δέχεται ὁ Θεός, ὅταν [τοῦ] προσφέρεται· ἡ δὲ προσευχή, [ὅτι εἶναι] ἔπαθλο γιὰ τὴν ἀρετή, τὸ ὁποῖο ἀνταποδίδει μὲ ἐξόχως πολλὴ χαρὰ ὁ Θεός. Ἑπομένως, ἐπειδὴ ἔχει ἀποδειχθῆ ὅτι ἡ προσευχὴ εἶναι ἐκζήτησι ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα ἔχουν χορηγηθῆ ἀπὸ τὸν σαρκωθέντα Λόγο, ἀφοῦ κάνωμε ὁδηγό μας αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸν Διδάσκαλο τοῦ λόγου τῆς προσευχῆς, ἂς ξεκινήσωμε μὲ θάρρος νὰ βασανίσωμε ἐπιμελῶς [νὰ ἐξετάσωμε], ὅσο [εἶναι] δυνατόν, διὰ θεωρίας τὴν ἔννοια τῆς κάθε περικοπῆς, καὶ ὅσο ὁ Ἴδιος ὁ Λόγος συνηθίζει νὰ χορηγῆ κατὰ τὸ συμφέρον [μας] καὶ [ὅσο] ἐπιτρέπει νὰ ἐκτείνεται ἡ ἱκανότητα τῆς διανοίας τοῦ ὁμιλοῦντος [συγγραφέως].

20. «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου». Ὁ Κύριος διδάσκει, νὰ ξεκινήσουν, καθὼς εἶναι πρέπον, ἀμέσως οἱ προσευχόμενοι, ἀπὸ

ριος, καὶ τὴν πῶς ὕπαρξιν τῆς τῶν ὄντων ποιητικῆς αἰτίας μυσταγωγεῖ, κατ᾽ οὐσίαν τῶν ὄντων αἴτιος ὤν. Πατρὸς γὰρ καὶ ὀνόματος Πατρός, καὶ βασιλείας Πατρὸς δήλωσιν ἔχει τῆς προσευχῆς τὰ ῥήματα· ἵν᾽ ἀπ᾽ αὐτῆς διδαχθῶμεν τῆς ἀρχῆς, τὴν μοναδικὴν Τριάδα σέβειν, ἐπικαλεῖσθαί τε, καὶ προσκυνεῖν. [21.] Ὄνομα γὰρ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσιωδῶς ὑφεστώς ἐστιν ὁ Μονογενὴς Υἱός. [22.] Καὶ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, οὐσιωδῶς ἐστιν ὑφεστῶσα τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· ὃ γὰρ ἐνταῦθα Ματθαῖός φησι βασιλείαν, ἀλλαχοῦ τῶν Εὐαγγελιστῶν ἕτερος, Πνεῦμα κέκληκεν Ἅγιον, φάσκων· ἐλθέτω τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ καθαρισάτω ἡμᾶς. [23.] Οὐ γὰρ ἐπίκτητον ὁ Πατὴρ ἔχει τὸ ὄνομα, οὔτε μὴν ὡς ἀξίαν ἐπιθεωρουμένην αὐτῷ νοοῦμεν τὴν βασιλείαν. Οὐκ ἤρκται γὰρ τοῦ εἶναι, ἵνα καὶ τοῦ Πατήρ, ἢ Βασιλεὺς εἶναι ἄρξηται· ἀλλ᾽ ἀεὶ ὤν, ἀεὶ καὶ Πατήρ ἐστι καὶ βασιλεύς· μήτε τοῦ εἶναι, μή-

τὴν θεολογία [ποὺ εἶναι] μέσα σ᾽ αὐτὰ [τὰ λόγια], καὶ [τοὺς] εἰσάγει κάπως στὸ μυστήριο τῆς ὑπάρξεως τῆς ποιητικῆς αἰτίας τῶν ὄντων, καθὼς εἶναι ὁ αἴτιος τῶν ὄντων κατὰ τὴν οὐσία. Διότι τὰ λόγια τῆς προσευχῆς δηλώνουν τὸν Πατέρα καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα καὶ τὴν βασιλεία τοῦ Πατέρα, ὥστε ἀπ᾽ αὐτὴν τὴν ἀρχὴ [τῆς προσευχῆς] νὰ διδαχθοῦμε νὰ σεβώμεθα καὶ νὰ ἐπικαλούμεθα καὶ νὰ προσκυνοῦμε τὴν ἐν Μονάδι Τριάδα.

21. Διότι Ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσιωδῶς ὑφιστάμενο εἶναι ὁ Μονογενὴς Υἱός.

22. Καὶ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσιωδῶς ὑφισταμένη εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· διότι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο ἐδῶ ὁ Ματθαῖος λέγει βασιλεία, κάπου ἀλλοῦ ἄλλος ἀπὸ τοὺς Εὐαγγελιστὲς ἔχει ἀποκαλέσει Ἅγιο Πνεῦμα λέγοντας: «ἂς ἔρθη τὸ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ ἂς μᾶς καθαρίσῃ»[β'].

23. Διότι ὁ Πατέρας δὲν ἀπέκτησε μετέπειτα τὸ Ὄνομά [Του], οὔτε βέβαια ἐννοοῦμε τὴν Βασιλεία σὰν ἀξία, ἡ ὁποία παρατηρεῖται μετέπειτα σ᾽ Αὐτόν. Διότι δὲν ἔχει λάβει ἀρχὴ στὸ εἶναι [Του – στὴν ὕπαρξί Του], ὥστε νὰ λάβῃ ἀρχὴ στὸ νὰ εἶναι Πατὴρ ἢ Βασιλεύς. Ἀλλὰ καθὼς εἶναι [ὑπάρχει] προαιωνίως, προαιωνίως εἶναι καὶ Πατὴρ καὶ Βασιλεύς· χωρὶς νὰ ἔχῃ λάβει ἀρχὴ

τε τοῦ Πατὴρ ἢ βασιλεὺς εἶναι τὸ παράπαν ἠργμένος. Εἰ δὲ ἀεὶ ὤν, ἀεὶ καὶ Πατήρ ἐστι καὶ βασιλεύς, ἀεὶ ἄρα καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον οὐσιωδῶς τῷ Πατρὶ συνυφεστήκασιν· ἐξ αὐτοῦ τε ὄντα, καὶ ἐν αὐτῷ φυσικῶς, ὑπὲρ αἰτίαν καὶ λόγον· ἀλλ᾿ οὐ μετ᾿ αὐτόν, γενόμενα δι᾿ αἰτίαν ὕστερον. [24.] Ἡ γὰρ σχέσις συνενδείξεων κέκτηται δύναμιν· τὰ ὧν ἐστί τε καὶ λέγεται σχέσις, μετ᾿ ἄλληλα θεωρεῖσθαι οὐ συγχωροῦσα. [25.] Ταύτης οὖν ἀπαρξάμενοι τῆς προσευχῆς, γεραίρειν ἐπειγόμεθα· τὴν ὁμοούσιόν τε, καὶ ὑπερούσιον Τριάδα, ὡς ποιητικὴν αἰτίαν τῆς ἡμετέρας γενέσεως· πρὸς δέ, καὶ τὴν εἰς ἡμᾶς ἐξαγγέλλειν διδασκόμεθα χάριν τῆς υἱοθεσίας, τὸν φύσει Δημιουργόν, χάριτι Πατέρα καλεῖν ἀξιούμενοι· ἵνα τοῦ κατὰ χάριν γεννήτορος αἰδεσθέντες τὴν προσηγορίαν, ἐν τῷ βίῳ τοὺς χαρακτῆρας ἐπισημαίνειν σπουδάζωμεν τοῦ γεννήσαντος, ἁγιάζοντες αὐτοῦ

οὐδέποτε οὔτε τοῦ νὰ εἶναι [τῆς ὑπάρξεως] οὔτε τοῦ νὰ εἶναι Πατὴρ ἢ Βασιλεύς. Ἐὰν ὅμως [ὑπάρχῃ] προαιωνίως Ὑπάρχων, προαιωνίως εἶναι καὶ Πατὴρ καὶ Βασιλεύς, ἄρα συνυφίστανται οὐσιωδῶς μὲ τὸν Πατέρα καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα· καὶ [ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα] εἶναι καὶ ἐξ Αὐτοῦ καὶ ἐν Αὐτῷ φυσικῶς, ὑπεράνω κάθε αἰτίας καὶ λόγου· ἀλλὰ οὔτε ἔγιναν ὕστερα μετὰ ἀπ᾿ Αὐτὸν ἀπὸ κάποια αἰτία.

24. Διότι ἡ σχέσι [μεταξὺ τῶν Προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος] ἔχει τὴν ἰδιότητα τῶν ἀπὸ κοινοῦ ἐμφανίσεων· ἡ ὁποία δὲν ἐπιτρέπει νὰ θεωροῦνται μεταγενέστερα τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, τὰ ὅσα αὐτῶν [τῶν τριῶν Προσώπων] καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζονται [μεταξύ τους] σχέσι.

25. Ἑπομένως, ἀφοῦ ἀρχίσαμε αὐτὴ τὴν προσευχὴ σπεύδομε νὰ δοξάσωμε τὴν Ὁμοούσιο καὶ Ὑπερούσιο Τριάδα, ὡς ποιητικὴ αἰτία τῆς δημιουργίας μας· ἐπιπλέον δὲ διδασκόμεθα νὰ διακηρύσσωμε τὴν Χάρι τῆς υἱοθεσίας μας μὲ τὸ νὰ ἀξιωνώμεθα νὰ ὀνομάζωμε τὸν φυσικὸ Δημιουργό [μας] Πατέρα κατὰ Χάριν· ὥστε εὐλαβούμενοι τὸ ὄνομα τοῦ κατὰ Χάριν γεννήτορός [μας], νὰ φροντίσωμε νὰ παρουσιάζωμε στὴν πολιτεία [μας] τὰ γνωρίσματα Ἐκείνου, ποὺ μᾶς γέννησε, γιὰ νὰ ἁγιάζωμε τὸ ὄνο-

ἐπὶ γῆς τὸ ὄνομα, καὶ πατρῴζοντες, καὶ τέκνα διὰ τῶν πραγμάτων δεικνύμενοι, καὶ τὸν ταύτης αὐτουργὸν τῆς υἱοθεσίας φυσικὸν τοῦ Πατρὸς Υἱόν, δι᾽ ὧν νοοῦμεν, ἢ πράττομεν μεγαλύνοντες. [26.] Ἁγιάζομεν δὲ τοῦ ἐν οὐρανοῖς κατὰ χάριν πατρὸς τὸ ὄνομα, τὴν πρόσυλον δηλαδὴ νεκροῦντες ἐπιθυμίαν, καὶ φθοροποιῶν ἐκκαθαιρόμενοι παθῶν. Εἴπερ ἁγιασμός ἐστιν, ἡ κατ᾽ αἴσθησιν τῆς ἐπιθυμίας παντελὴς ἀκινησία καὶ νέκρωσις· ἐν ᾗ γενόμενοι, τὰς ἀπρεπεῖς τοῦ θυμοῦ κατευνάζομεν ὑλακάς, οὐκ ἔχομεν[δ'] ἔτι διεγείρουσαν αὐτόν, καὶ τῶν οἰκείων ἡδονῶν ὑπεραγωνίζεσθαι πείθουσαν τὴν ἐπιθυμίαν, ἤδη τῇ κατὰ τὸν λόγον ἁγιότητι νεκρωθεῖσαν. Κατὰ φύσιν γὰρ τῆς ἐπιθυμίας ὑπάρχων ἔκδικος ὁ θυμός, τοῦ μαίνεσθαι παύεσθαι πέφυκεν, ὁπηνίκα ταύτην ἴδῃ νενεκρωμένην. [27.] Εἰκότως οὖν, τῇ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας ἀποβολῇ, τὸ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς κατὰ τὴν

μά Του πάνω στὴν γῆ καὶ νὰ μοιάζωμε μὲ τὸν Πατέρα μας καὶ ἀποδεικνυόμενοι διὰ τῶν πραγμάτων, ὡς τέκνα [Του], καὶ δοξάζοντας, μέσῳ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα σκεπτόμεθα ἢ διαπράττομε τὸν φυσικὸ Υἱὸ τοῦ Πατρὸς [τὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό], Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος πραγματοποίησε ὁ Ἴδιος αὐτὴν τὴν υἱοθεσία.

26. [Τότε] δὲ ἁγιάζομε τὸ Ὄνομα τοῦ κατὰ Χάριν οὐρανίου Πατρός [μας], ὅταν πράγματι νεκρώνωμε τὴν ὑλικὴ ἐπιθυμία καὶ καθαριζώμεθα ἀπὸ τὰ ὀλέθρια πάθη· ἐὰν πράγματι ἁγιασμὸς εἶναι ἡ μὲ συναίσθησι παντελὴς ἀκινησία καὶ νέκρωσι τῆς ἐπιθυμίας, στὴν ὁποία, ὅταν φθάσωμε καταπραΰνουμε τὶς ἀπρεπεῖς κραυγὲς τοῦ θυμοῦ. Ἀφοῦ ἡ ἐπιθυμία ἤδη θανατώθηκε ἀπὸ τὴν σύμφωνη μὲ τὸν Λόγο ἁγιότητα, δὲν [τὴν] ἔχομε πλέον νὰ διεγείρῃ αὐτὸν [τὸν θυμὸ] καὶ νὰ [τὸν πείθῃ] νὰ ἀγωνίζεται ὑπερβαλλόντως γιὰ τὶς δικές της ἡδονές. Διότι, καθὼς ὁ θυμὸς εἶναι ὁ φυσικὸς ὑπέρμαχος τῆς ἐπιθυμίας, ἔχει ἐκ φύσεως τὴν ἰδιότητα νὰ ἐγκαταλείπῃ τὴν μανία [του], ὁπόταν δῇ, ὅτι αὐτὴ ἔχει νεκρωθῆ.

27. Εὐλόγως, ἑπομένως, μὲ τὴν ἀποβολὴ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας ἐπέρχεται, κατὰ τὴν προσευχή, ἡ

προσευχὴν ἐπιγίνεται κράτος, τοῖς μετὰ τὴν τούτων ἀπόθεσιν λέγειν ἀξιουμένοις· Ἐλθέτω ἡ βασιλεία[22]*· τουτέστι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· ἤδη τῷ τῆς πρᾳότητος λόγῳ τε καὶ τρόπῳ ναοποιηθεῖσι τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Πνεύματος. [28.] Ἐπὶ τίνα γάρ φησι καταπαύσω; ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρᾶον, καὶ ταπεινόν, καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους*[23]*· ὡς ἐντεῦθεν εἶναι δῆλον, ὅτι τῶν ταπεινῶν καὶ πρᾳέων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Μακάριοι γάρ φησι οἱ πρᾳεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν*[24]*. [29.] Γῆν ταύτην τὴν κατὰ φύσιν μέσην τοῦ παντὸς ἀπολαύουσαν θέσιν, ὁ Θεὸς οὐκ ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν κληρονομίαν. Εἴπερ ἀληθεύει φάσκων· ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίζονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι ἐν τοῖς οὐρανοῖς*[25]*. Καί· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου*[26]*. Καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν ἑτέρῳ*

κυριαρχία τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς σ' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι, μετὰ τὴν ἐγκατάλειψι αὐτῶν [τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας], ἀξιώνονται νὰ λέγουν, ἂς ἔρθῃ ἡ βασιλεία Σου, δηλαδὴ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο· ἀφοῦ καὶ μὲ τὸν λόγο καὶ μὲ τὸν τρόπο τῆς πρᾳότητος, διὰ τοῦ [Παναγίου] Πνεύματος, κατασκευάσθηκαν ναοὶ γιὰ τὸν Θεό.

28. Διότι λέγει [ὁ Κύριος]: «σὲ ποιὸν νὰ ἀναπαυθῶ; παρὰ μόνο στὸν πρᾶο καὶ τὸν ταπεινὸ καὶ σ' ἐκεῖνον ποὺ τρέμει τοὺς λόγους μου»· ὥστε νὰ γίνεται ἀπ' αὐτὸ φανερό, ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀνήκει στοὺς ταπεινοὺς καὶ τοὺς πρᾴους. Διότι λέγει [ὁ Κύριος]: «μακάριοι [εἶναι] οἱ πρᾶοι, διότι αὐτοὶ θὰ κληρονομήσουν τὴν γῆ».

29. Ὁ Θεὸς δὲν ὑποσχέθηκε σ' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι Τὸν ἀγαποῦν, ὡς κληρονομία, τὴν γῆ αὐτή, ἡ ὁποία ἀπολαμβάνει τὴν κατὰ φύσι μεσότητα ἔναντι τοῦ σύμπαντος [κόσμου], ἐάν, πράγματι, [ὁ Κύριος] ἐκφράζῃ τὴν ἀλήθεια, ὅταν λέγῃ: «ὅταν λοιπὸν ἀναστηθοῦν ἀπὸ τοὺς νεκρούς, οὔτε ἔρχονται σὲ κοινωνία γάμου, οὔτε δέχονται τὴν κοινωνία τοῦ γάμου, ἀλλὰ εἶναι, ὅπως οἱ ἄγγελοι στοὺς οὐρανούς». Καὶ «ἐλᾶτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατέρα μου, κληρονομῆστε τὴν ἑτοιμασμένη γιὰ ἐσᾶς βασιλεία ἀπὸ καταβολῆς κόσμου». Καὶ κάπου ἀλλοῦ πάλι [λέγει ὁ Κύριος] σὲ κάποιον,

μετ᾽ εὐνοίας δουλεύσαντι· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου[27]*. Καὶ μετ᾽ αὐτὸν ὁ θεῖος Ἀπόστολος· σαλπίσει γάρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ πρῶτοι ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι· ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτω πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα*[28]*. Τούτων οὖν οὕτως ἐπηγγελμένων τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Κύριον, τίς μόνῳ τῷ ῥητῷ τῆς Γραφῆς προσηλώσας τὸν νοῦν, τὸν οὐρανόν, καὶ τὴν ἡτοιμασμένην ἀπὸ καταβολῆς κόσμου βασιλείαν καὶ τὴν τοῦ Κυρίου μυστικῶς ἀποκεκρυμμένην χαράν, καὶ τὴν διηνεκῆ καὶ παντελῶς ἀδιάστατον σὺν Κυρίῳ τῶν ἀξίων μονήν τε καὶ ἵδρυσιν, ταυτόν ποτ᾽ ἂν τῇ γῇ φήσειε, λόγῳ κινούμενος, καὶ μόγου [recte: λόγου] θεραπευτὴς εἶναι ποθῶν; Ἀλλὰ νῦν γῆν φάσκειν οἶμαι, τὴν παγίαν καὶ παντελῶς ἀμετάθετον ἀπὸ τοῦ καλοῦ τῆς τῶν πρᾳέων ἀτρεψίας ἕξιν καὶ δύναμιν, ὡς ἀεὶ σὺν Κυ-*

ὁ ὁποῖος ἐργάστηκε μὲ φιλοτιμία: «εἴσελθε στὴν χαρὰ τοῦ Κυρίου σου». Καὶ μετέπειτα ἀπ᾽ Αὐτὸν [τὸν Χριστὸ] ὁ θεῖος Ἀπόστολος [λέγει]: «θὰ σαλπίσῃ λοιπὸν [ὁ Κύριος] καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ πρῶτοι θὰ ἀναστηθοῦν ἄφθαρτοι· ἔπειτα, μαζὶ μ᾽ αὐτούς, ἐμεῖς οἱ ὑπόλοιποι, ποὺ [τότε] θὰ ζοῦμε, θὰ ἁρπαχθοῦμε συγχρόνως μέσα σὲ νεφέλες, γιὰ νὰ συναντήσωμε τὸν Κύριο στὸν ἀέρα καὶ θὰ εἴμαστε, ἔτσι, πάντοτε μὲ τὸν Κύριο». Ἀφοῦ λοιπὸν αὐτά, κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο, εἶναι ὑπεσχημένα σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀγαποῦν τὸν Κύριο, ποιὸς θὰ ἔλεγε ποτέ, προσηλώνοντας τὸν νοῦ του μόνο στὸν [ἕνα] λόγο τῆς [Ἁγίας] Γραφῆς, ἐὰν κινῆται ἀπὸ τὸ λογικό [του] καὶ ἐπιθυμῇ νὰ διακονῇ τὸν λόγο, ὅτι ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ ἑτοιμασμένη ἀπὸ καταβολῆς κόσμου Βασιλεία καὶ ἡ κεκρυμμένη μυστικῶς χαρὰ τοῦ Κυρίου καὶ ἡ ἀκατάπαυστη καὶ παντελῶς ἄνευ διαστάσεων καὶ διαμονὴ καὶ ἐγκατάστασι τῶν ἀξίων μαζὶ μὲ τὸν Κύριο [εἶναι] ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ μὲ τὴν γῆ; Ἀλλὰ τώρα [σ᾽ αὐτὸ τὸ χωρίο] νομίζω, ὅτι, ὡς γῆ, ἐννοεῖ, τὴν ἀδιασάλευτη καὶ παντελῶς ἀμετατόπιστη ἀπὸ τὸ καλὸ κατάστασι καὶ δύναμι τῆς ἀτρεψίας τῶν πραέων, καθὼς [αὐτὴ ἡ κατάστασι, ποὺ ἐδῶ ὀνομάζεται γῆ], βρίσκεται προαιωνίως μαζὶ μὲ τὸν Κύριο

ρίῳ ὑπάρχουσαν, καὶ χαρὰν ἀνέκλειπτον ἔχουσαν, καὶ βασιλείας ἀνέκαθεν ἡτοιμασμένης ἐπειλημμένην, καὶ τῆς ἐν οὐρανῷ στάσεώς τε καὶ τάξεως ἠξιωμένην. Οἷα δὲ γῆν τινα μέσην τοῦ παντὸς θέσιν ἀπολαβοῦσαν τῆς ἀρετῆς τὸν λόγον· καθ᾽ ὃν μέσος εὐφημίας καὶ δυσφημίας ὑπάρχων ὁ πρᾷος, ἀπαθὴς διαμένει, μήτε ταῖς εὐφημίαις φυσώμενος, μήτε ταῖς δυσφημίαις στυγνούμενος. [30.] Ὢν γὰρ ὁ λόγος ὑπάρχει κατὰ φύσιν ἐλεύθερος, ἀποστήσας τὴν ἔφεσιν, τούτων διοχλούντων ταῖς προσβολαῖς οὐκ αἰσθάνεται, καταπαύσας ἑαυτὸν τῆς περὶ ταῦτα ζάλης, καὶ πρὸς τὴν θείαν καὶ ἄπρακτον ἐλευθερίαν ὅλην τῆς ψυχῆς μεθορμήσας τὴν δύναμιν· ἧς τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ὁ Κύριος μεταδοῦναι ποθῶν· Ἄρατέ φησι τὸν ζυγόν μου ἐφ᾽ ἡμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ᾽ ἐμοῦ, ὅτι πρᾷός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν[29]*· ἀνάπαυσιν λέγων τὸ τῆς θείας βασιλείας κρά-*

καὶ εἶναι πεπληρωμένη μὲ ἀτελεύτητη χαρὰ καὶ ἔχει φυλαχθῆ ἀνέκαθεν γιὰ τὴν ἑτοιμασμένη βασιλεία καὶ ἔχει ἀξιωθῆ καὶ τῆς θέσεως καὶ τοῦ πολιτεύματος στὸν οὐρανό. [Τρόπον τινά], ὅπως ἀκριβῶς κάποια γῆ, ἡ ὁποία κατέλαβε, ἔναντι τοῦ σύμπαντος [κόσμου], τὸν μέσο τόπο[4], ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ λόγου τῆς ἀρετῆς· σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο [λόγο], ὁ πρᾶος, ἐνῶ βρίσκεται μεταξὺ τῆς ἐπιδοκιμασίας καὶ τῆς ἀποδοκιμασίας, παραμένει ἀπαθής, χωρὶς νὰ ὑπερηφανεύεται ἀπὸ τὶς ἐπιδοκιμασίες, οὔτε νὰ γίνεται περίλυπος ἀπὸ τὶς ἀποδοκιμασίες.

30. Διότι ὁ λόγος [ἡ λογικὴ δύναμι τῆς ψυχῆς], ὡς πρὸς ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι ἐλεύθερος ὡς πρὸς τὴν φύσι, ἀφοῦ ἀπεμάκρυνε τὴν κλίσι πρὸς τὴν ἐπιθυμία αὐτῶν, δὲν αἰσθάνεται [ἀλλοίωσι], ὅταν αὐτὰ [τὸν] ἐνοχλοῦν ἔντονα μὲ προσβολές, διότι, ὅσον ἀφορᾶ τὸν ἑαυτό του, κατέπαυσε τὸν σχετικὸ μ᾽ αὐτὰ κλύδωνα καὶ μετεκίνησε ὁλόκληρη τὴν δύναμι τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν θεία καὶ ἀτελεύτητο ἐλευθερία· τὴν ὁποία ποθώντας ὁ Κύριος νὰ μεταδώσῃ στοὺς μαθητές Του, λέγει: «σηκῶστε πάνω σας τὸν ζυγό μου καὶ μάθετε ἀπὸ Ἐμένα, ὅτι εἶμαι πρᾶος καὶ ταπεινὸς στὴν καρδία καὶ θὰ βρῆτε ἀνάπαυσι στὶς ψυχές σας»· ὀνομάζοντας ἀνάπαυσι τὴν ἐξουσία τῆς

τος, ὡς πάσης ἀπηλλαγμένην δουλείας τοῖς ἀξίοις ἐμποιοῦν δεσποτείαν. [31.] Εἰ δὲ τοῖς ταπεινοῖς καὶ πρᾳοις τὸ ἀκαθαίρετον τῆς ἀκηράτου βασιλείας δίδοται κράτος, τίς οὕτως ἀνέραστος, καὶ πάντῃ τῶν θείων ἀνόρεκτος ἀγαθῶν, ὡς μὴ κατ᾽ ἄκρον ἐφίεσθαι ταπεινώσεως καὶ πρᾳότητος, ἵνα γένηται τῆς θείας χαρακτὴρ βασιλείας ὡς ἐφικτόν ἐστιν ἀνθρώπῳ; φέρων ἐν ἑαυτῷ τοῦ φύσει κατ᾽ οὐσίαν ὡς ἀληθῶς μεγάλου βασιλέως Χριστοῦ, κατὰ τὴν χάριν ἀπαράλλακτον τὴν ἐν πνεύματι μόρφωσιν; ἐν ᾗ, φησίν, ὁ θεῖος Ἀπόστολος, οὐκ ἔστιν ἄῤῥεν καὶ θῆλυ[30]*, τουτέστι, θυμὸς καὶ ἐπιθυμία· ὁ μὲν τυρρανικῶς ἐκφέρων τὸν λογισμόν, καὶ τοῦ νόμου τῆς φύσεως ἔξω ποιούμενος τὴν διάνοιαν· ἡ δὲ τῆς μιᾶς καὶ μόνης ἐφετῆς τε καὶ ἀπαθοῦς αἰτίας καὶ φύσεως ποιουμένη τὰ μετ᾽ αὐτὴν ἐρασμιώτερα, καὶ διὰ τοῦτο τὴν σάρκα προτιμοτέραν τιθεμένη τοῦ πνεύματος, καὶ τῆς τῶν νοουμένων δόξης τε καὶ λαμ-*

θείας βασιλείας, ἐπειδὴ προσφέρει [αὐτὴ ἡ ἐξουσία] στοὺς ἀξίους ἀπόλυτη κυριαρχία ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κάθε δουλεία.

31. Ἐάν, λοιπόν, χαρίζεται στοὺς ταπεινοὺς καὶ στοὺς πράους ἡ ἀκαθαίρετη ἐξουσία τῆς ἄφθαρτης Βασιλείας, ποιὸς [εἶναι] τόσο πολὺ ἀνέραστος καὶ ἐντελῶς ἀνόρεκτος γιὰ τὰ θεῖα ἀγαθά, ὥστε οὔτε κατ᾽ ἐλάχιστον νὰ μὴν ἐπιθυμῇ τὴν ταπείνωσι καὶ τὴν πραότητα, γιὰ νὰ γίνῃ τύπος τῆς θείας Βασιλείας, ὅσο εἶναι ἐφικτὸ σὲ ἄνθρωπο; φέροντας μέσα του, κατὰ Χάριν, ἀπαράλλακτη τήν, ἐν [Ἁγίῳ] Πνεύματι, εἰκόνα τοῦ, ἐκ φύσεως κατὰ τὴν οὐσία, ὄντως ἀληθινὰ μεγάλου Βασιλέως Χριστοῦ; στὴν ὁποία, λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος δὲν ὑπάρχει [γένος] ἀρσενικὸ καὶ θηλυκό, δηλαδὴ θυμὸς καὶ ἐπιθυμία· ὥστε ὁ μὲν [θυμὸς] νὰ ἐκφράζῃ βίαια τὸν λογισμὸ καὶ νὰ φέρνῃ τὴν διάνοια ἔξω ἀπὸ τὸν νόμο τῆς φύσεως [κάνοντας τὸν ἄνθρωπο ἔξω φρενῶν], ἡ δὲ [ἐπιθυμία] νὰ θεωρῇ, [ὅτι εἶναι] ἑλκυστικώτερα ἀπὸ τὴν Μία καὶ Μοναδικὴ ποθητὴ καὶ μαζὶ ἀπαθῆ Αἰτία καὶ Φύσι τὰ ὑποδεέστερά Της [τὰ δημιουργήματα], καὶ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ νὰ προτιμᾷ τὴν σάρκα ἀπὸ τὸ πνεῦμα καὶ νὰ καθιστᾷ περισσότερο τερπνὴ τὴν ἀπόλαυσι τῶν φαινομένων [τῶν ὑλικῶν] ἐν συγκρίσει μὲ τὴν δόξα καὶ ἐπιπλέον

πρότητος ἐπιτερπεστέραν ἐργαζομένη τὴν τῶν φαινομένων ἀπόλαυσιν· τῷ κατ᾽ αἴσθησιν λείῳ τῆς ἡδονῆς ἀπείργουσα τὸν νοῦν τῆς θείας συγγενοῦς τῶν νοητῶν ἀντιλήψεως. [32.] Ἀλλ᾽ ἢ λόγος μονώτατος, καὶ αὐτῆς εἰς ἄκρον τῆς ἀπαθοῦς μέν, φυσικῆς δὲ ὅμως τοῦ σώματος, δι᾽ ἀρετῆς περιουσίαν, γυμνούμενος στοργῆς καὶ διαθέσεως, νικῶντος τελείως τὴν φύσιν τοῦ πνεύματος, καὶ τῆς ἠθικῆς πείθοντος σχολάσαι φιλοσοφίας, ἡνίκα συγγίνεσθαι δέοι τῷ ὑπερουσίῳ λόγῳ, δι᾽ ἁπλῆς καὶ ἀμεροῦς θεωρίας τὸν νοῦν, κἂν συντελεῖν αὐτῷ πέφυκεν εἰς ῥᾳδίαν τῶν χρονικῶς ῥεόντων τιμὴν [recte: τομὴν] καὶ διάβασιν· ὧν διαβαθέντων οὐκ εὔλογον ἐπιβαρεῖσθαι καθάπερ μηλωτῇ τῷ κατ᾽ ἦθος τρόπῳ, τὸν ἀποφανθέντα τοῖς αἰσθητοῖς ἀκατάσχετον· [33.] καὶ δηλοῖ τοῦτο σαφῶς Ἠλίας ὁ Μέγας[31], δι᾽ ὧν ἔπραττε τυπικῶς τοῦτο παραδεικνὺς τὸ μυστήριον. Τὴν μὲν μηλωτήν, φημὶ δὲ τῆς σαρ-

τὴν λαμπρότητα τῶν νοουμένων [τῶν πνευματικῶν]· [γι᾽ αὐτὸ ἡ ἐπιθυμία] ἐμποδίζει τὸν νοῦ ἀπὸ τὴν θεία [καὶ] συγγενῆ [τὴν οἰκεία μὲ αὐτὸν] κατανόησι τῶν νοητῶν μὲ τὸ ἀπολαυστικὸ τῆς ἡδονῆς, ὅσον ἀφορᾶ τὴν αἴσθησι.

32. Ἀλλὰ ὅμως, [νικᾶ τὴν ἐπιθυμία] ὁ μονώτατος λόγος [μόνη ἀποκλειστικὰ ἡ λογικὴ δύναμι τῆς ψυχῆς], μέσῳ τοῦ ἀποκτήματος τῆς ἀρετῆς, γυμνούμενος ἐντελῶς καὶ ἀπ᾽ αὐτὴ τὴν ἀπαθῆ μέν, φυσικὴ δὲ ὅμως στοργὴ καὶ [ἀγαπητικὴ] διάθεσι πρὸς τὸ σῶμα, ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα νικᾶ τελείως τὴν φύσι καὶ τὴν πείθει νὰ ὑπερβῆ τὴν ἠθικὴ φιλοσοφία, ὅταν ὁ νοῦς πρέπει νὰ ἑνωθῆ μὲ τὸν ὑπερούσιο Λόγο μέσῳ [μιᾶς] ἁπλῆς καὶ ἄτμητης [μόνης] θεωρίας, ἔστω κι ἂν [ἡ ἠθικὴ φιλοσοφία] ἐκ φύσεως βοηθᾶ αὐτὸν [τὸν νοῦ] στὴν εὔκολη τομὴ καὶ διάβασι, [δηλαδὴ στὸν εὔκολο διαχωρισμὸ καὶ τὴν εὔκολη ὑπέρβασι] ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ρέουν μέσα στὸν χρόνο [τὰ ἐφήμερα]. Καί, ὅταν αὐτὰ παρέλθουν [τὰ ἐφήμερα], δὲν εἶναι λογικὸ νὰ ἐπιφορτίζεται, ὅπως ἀκριβῶς μὲ τὴν μηλωτή, μὲ τοὺς τρόπους τῆς ἠθικῆς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀποδείχθηκε ἀδέσμευτος ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ [καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἑνωθῆ μὲ τὸν Ὑπερούσιο Λόγο χωρὶς σχήματα μὲ ἁπλῆ καὶ ἄτμητη θεωρία· δηλαδή, ἀφοῦ ξεπέρασε τὰ αἰσθητά, ξεπέρασε καὶ τὴν ἠθικὴ φιλοσοφία, χάριν τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς ἁρπαγῆς πρὸς τὸν Θεό].

33. Καὶ καταδεικνύει αὐτὸ καθαρὰ ὁ Μέγας Ἠλίας μὲ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα συμβολικὰ ἔπραττε, παρουσιάζοντας αὐτὸ τὸ μυστήριο· ὅταν, κατὰ τὴν ἁρπαγή

κὸς τὴν νέκρωσιν, ἐν ᾗ τὸ μεγαλοπρεπὲς πέπηγε τῆς ἠθικῆς κοσμιότητος, κατὰ τὴν ἁρπαγὴν Ἐλισσαίῳ διδοὺς εἰς συμμαχίαν τοῦ πνεύματος, κατὰ πάσης ἀντικειμένης δυνάμεως, καὶ πληγὴν τῆς ἀστάτου καὶ ῥεούσης φύσεως· ἧς τύπος ὑπῆρχεν ὁ Ἰορδάνης, πρὸς τὸ μὴ σχεθῆναι τὸν μαθητὴν τῆς πρὸς τὴν ἁγίαν γῆν διαβάσεως, τῷ θολερῷ τε καὶ ὀλισθηρῷ περικλυσθέντα τῆς τῶν ὑλικῶν προσπαθείας. Αὐτὸς δὲ χωρῶν πρὸς τὸν Θεὸν ἄνετος, οὐδενὶ τῶν ὄντων παντελῶς κατὰ τὴν σχέσιν κρατούμενος, ἁπλοῦς τε τὴν ἔφεσιν, καὶ τὴν γνώμην ἀσύνθετος, πρὸς τὸν ἁπλοῦν τῇ φύσει διὰ τῶν ἀλληλούχων γενικῶν ἀρετῶν, γνωστικῶς ἀλλήλαις συνηρημένων ὡς ἵππων πυρίνων, τὴν ἐνδημίαν [recte: ἐκδημίαν] ποιούμενος. [34.] Ἔγνω γὰρ ὅτι δεῖ τὸν Χριστοῦ μαθητὴν ἀπογενέσθαι τὰς ἀνίσους διαθέσεις, ὧν ἡ διαφορότης ἐλέγχει τὴν ἀλλοτρίωσιν. Εἴπερ διάχυσιν μὲν τοῦ περὶ καρδίαν αἵματος,

[του στοὺς οὐρανούς], τὴν μὲν μηλωτή, δηλαδὴ λέγω τὴν νέκρωσι τῆς σαρκός, στὴν ὁποία θεμελιώνεται ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς ἠθικῆς κοσμιότητος, ἔδωσε στὸν Ἐλισσαῖο πρὸς ἐνίσχυσι τοῦ πνεύματός [του] ἐναντίον κάθε ἐχθρικῆς δυνάμεως καὶ [πρὸς] κατατρόπωσι τῆς ἀστάτου καὶ παρερχομένης φύσεως, τῆς ὁποίας ὑποτύπωσι ἦταν ὁ Ἰορδάνης. [Καὶ τοῦτο συνέβη], γιὰ νὰ μὴν ἐμποδισθῇ ὁ μαθητὴς ἀπὸ τὴν διάβασι πρὸς τὴν Ἁγία γῆ, περικυκλούμενος ἀπὸ τὴν θολερὴ καὶ ὀλισθηρὴ προσπάθεια [προσκόλλησι] στὰ ὑλικά. Αὐτὸς δὲ [ὁ Ἠλίας] προχωρεῖ πρὸς τὸν Θεὸ ἐλεύθερος, χωρὶς καθόλου νὰ ἀναχαιτίζεται ἐξ αἰτίας τῆς σχέσεως μὲ κάποιο ἀπὸ τὰ ὄντα, ἁπλὸς [τέλειος], ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἔφεσι καὶ ἀσύνθετος ὡς πρὸς τὴν γνώμη [δηλαδὴ χωρὶς νὰ ἔχῃ ἄλλη ροπὴ τοῦ νοός, πλὴν τῆς ἀγαθῆς] ἐκδημεῖ πρὸς Τὸν Ἁπλὸ κατὰ τὴν φύσι μὲ τὶς ἀμοιβαῖα συγκρατούμενες γενικὲς ἀρετές, οἱ ὁποῖες ἔχουν συνενωθῆ μεταξύ τους διὰ τῆς γνώσεως [τοῦ Θεοῦ], ὅπως οἱ πύρινοι ἵπποι [τοῦ Προφήτου Ἠλιού].

34. Διότι γνώριζε, ὅτι ὁ μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ πρέπει νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὶς ἄνισες διαθέσεις [τὶς δυνάμεις τῆς ψυχῆς: λογιστικό, θυμικό, ἐπιθυμητικό], τῶν ὁποίων ἡ δυσαρμονία, [ποὺ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀπουσία τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ], καταδεικνύει τὴν ἀποξένωσι [ἀπὸ τὸν Θεό]. Ἐπειδή, βέβαια, τὸ σχετικὸ μὲ τὴν ἐπιθυμία

τὸ κατ' ἐπιθυμίαν πάθος· αἵματος δὲ ζέσιν, κινούμενον σαφῶς τό θυμικὸν ἀπεργάζεται. [35.] Καὶ φθάσας οἷα δὴ ζῶν ἐν Χριστῷ καὶ κινούμενος, καὶ ὤν, ἑαυτοῦ τὴν τῶν ἀνίσων καὶ ἀλλοκότων ἀπέθετο γένεσιν· μὴ φέρων ἐν ἑαυτῷ καθάπερ ἄῤῥεν καὶ θῆλυ, τὰς ἐναντίας ὡς ἔφην τούτων τῶν παθῶν διαθέσεις· ἵνα μὴ δουλωθῇ τούτοις ὁ λόγος, ταῖς αὐτῶν ἀστάτοις μεταβολαῖς ἀλλοιούμενος, ᾧ φυσικῶς τὸ τῆς θείας εἰκόνος ἐγκέκραται σέβας, πεῖθον τὴν ψυχὴν μεταπλασθῆναι κατὰ τὴν γνώμην πρὸς τὴν θείαν ὁμοίωσιν, καὶ γενέσθαι τῆς συνυφισταμένης οὐσιωδῶς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τῶν ὅλων μεγάλης βασιλείας, ὡς Πνεύματος Ἁγίου, παμφαὲς οἰκητήριον, ὅλην δεχόμενον, εἰ θέμις εἰπεῖν, τῆς θείας φύσεως κατὰ τὸ δυνατόν, τὴν ἐξουσίαν τῆς γνώσεως· [36.] καθ' ἥν, ἡ μὲν τῶν χειρόνων ἀπογίνεσθαι, τῶν δὲ κρειττόνων ὑφίστασθαι πέφυκε γένεσις, ἴσα Θεῷ τῆς ψυχῆς κατὰ τὴν χάριν τῆς κλήσεως, ἀσυ-

πάθος δημιουργεῖ μὲν ἔκχυσι τοῦ αἵματος, [ποὺ βρίσκεται] γύρω ἀπὸ τὴν καρδία· τὸ δὲ θυμικὸ [ὁ θυμός], ὅταν κινῆται, δημιουργεῖ σαφῶς βρασμὸ τοῦ αἵματος.

35. Καί, ἀφοῦ ἔφθασε, λοιπόν, ἀκριβῶς νὰ ζῇ καὶ νὰ κινῆται καὶ νὰ εἶναι ἐν Χριστῷ, ἀπέβαλλε ἀπὸ τὸν ἑαυτό του τὴν δημιουργία ἀνίσων καὶ παραδόξων [διαθέσεων]· διότι δὲν ἀνέχεται μέσα του, ὅπως ἀκριβῶς ἀρσενικὸ καὶ θηλυκὸ [γένος], τὶς ἀντίθετες διαθέσεις, ὅπως εἶπα, αὐτῶν τῶν παθῶν [τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας]. [Κι αὐτό], γιὰ νὰ μὴν ὑποδουλωθῇ σ' αὐτὰ [τὰ πάθη] ὁ λόγος [ἡ λογικὴ δύναμι τῆς ψυχῆς], μὲ τὸ νὰ ἀλλοιώνεται ἀπὸ τὶς ἄστατες μεταβολὲς αὐτῶν, στὸν ὁποῖο [λόγο] φυσικῶς ἔχει ἀνακραθῆ ἡ εὐλάβεια τῆς θείας εἰκόνος, ἡ ὁποία πείθει τὴν ψυχὴ νὰ μεταπλασθῇ, ὡς πρὸς τὴν γνώμη, σύμφωνα μὲ τὴν θεία ὁμοίωσι καὶ νὰ γίνῃ ὑπέρλαμπρο οἰκητήριο τῆς Μεγάλης Βασιλείας, δηλαδὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡ ὁποία [Βασιλεία] συνυφίσταται οὐσιωδῶς μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα τῶν ὅλων, καθὼς [ἡ ψυχή], ἐὰν εἶναι θεμιτὸ νὰ ποῦμε, λαμβάνει τὴν ἐξουσία τῆς γνώσεως τῆς θείας φύσεως, κατὰ τὸ δυνατόν.

36. Ὁπότε σ' αὐτὴν [τὴν κατάστασι τῆς πνευματικῆς γνώσεως] ἡ μὲν γέννησι τῶν χειροτέρων ὑποχωρεῖ κατὰ φυσικὸ τρόπο, δημιουργεῖται δὲ [ἡ γέννησι] τῶν καλλιτέρων, [δηλαδή, φυσικῶς τὸ κακὸ ἐξαφανίζεται καὶ αὐξάνει τὸ καλό], καθὼς ἡ ψυχὴ φυλάσσει ἐντός της, μὲ τὴν Χάρι

λον φυλαττούσης ἐν ἑαυτῇ τῶν δωρηθέντων καλῶν τὴν ὑπόστασιν. [37.] Καθ' ἣν ἀεὶ θέλων Χριστὸς γεννᾶται μυστικῶς, διὰ τῶν σῳζομένων σαρκούμενος· καὶ μητέρα Παρθένον ἀπεργαζόμενος τὴν γεννῶσαν ψυχήν, οὐκ ἔχουσαν, ἵνα συνελὼν εἴπω, κατὰ τὴν σχέσιν ὥσπερ ἄῤῥεν καὶ θῆλυ, τὰ γνωρίσματα τῆς ὑπὸ φθορὰν καὶ γένεσιν φύσεως. Ξενιζέσθω δὲ μηδεὶς τὴν φθορὰν τῆς γενέσεως ἀκούων προταττομένην. Ἀπαθῶς γὰρ σὺν ὀρθῷ λόγῳ τὴν τῶν γινομένων καὶ ἀπογινομένων φύσιν διασκοπήσας, εὑρήσει σαφῶς, ἐκ φθορᾶς, καὶ εἰς φθορὰν τὴν γένεσιν ἀρχομένην καὶ λήγουσαν. Ἧς τὰ σημαντικὰ πάθη, καθάπερ ἔφην, οὐκ ἔχει Χριστός· ἤγουν ὁ τοῦ Χριστοῦ τε καὶ κατὰ Χριστὸν βίος τε καὶ λόγος. [38.] Εἴπερ ὁ λέγων ἐστὶν ἀληθής, ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὐκ ἔστιν ἄῤῥεν καὶ θῆλυ· τὰ σημεῖα δηλαδή, καὶ τὰ πάθη δηλῶν τῆς ὑπὸ φθορὰν καὶ γένεσιν φύσεως· ἀλλ' ἢ μόνον θεοειδὴς λόγος γνώσει θείᾳ

τῆς κλήσεώς [της], ἀσύλητη τὴν ὕπαρξι τῶν καλῶν, τὰ ὁποῖα [τῆς] χαρίστηκαν κατευθείαν ἀπὸ τὸν Θεό.

37. Σ' αὐτὴν [τὴν πνευματικὴ κατάστασι τῆς ψυχῆς] ὁ Χριστὸς αἰωνίως γεννᾶται θεληματικὰ μυστικῶς [μέσα στὴν ψυχὴ] σαρκούμενος μέσῳ τῶν σωζομένων· κάνοντας μητέρα παρθένο τὴν ψυχή, ποὺ [Τὸν] γεννᾶ, ἡ ὁποία δὲν ἔχει, γιὰ νὰ πῶ ἐν συντομίᾳ, τὰ γνωρίσματα τῆς ὑπὸ φθορὰ καὶ γέννησι φύσεως, ὅπως ἀκριβῶς [συμβαίνει] στὴν σχέσι ἀρσενικοῦ καὶ θηλυκοῦ [γένους]. Κανεὶς δὲ ἂς μὴν ἐκπλήσσεται ἀκούγοντας, ὅτι ἀναφέρεται πρώτη ἡ φθορὰ ἀπὸ τὴν γέννησι. Διότι, ἐὰν προσεκτικὰ συλλογισθῇ ἀπαθῶς, μὲ [ὁδηγὸ τὸν] ὀρθὸ λόγο, τὴν φύσι ἐκείνων, τὰ ὁποῖα γεννῶνται καὶ πεθαίνουν, θὰ ἀνεύρῃ σαφῶς, ὅτι ἡ γέννησι ἀρχίζει ἀπὸ φθορὰ καὶ καταλήγει σὲ φθορά· τῆς ὁποίας [γεννήσεως] τὰ δηλωτικὰ πάθη, [δηλαδή, τὴν φθορά], ὅπως εἶπα, δὲν [τὰ] ἔχει ὁ Χριστός· δηλαδὴ [δὲν τὰ ἔχει] ἡ ζωὴ καὶ ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ καὶ [ἡ ζωὴ καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ, ποὺ ζῇ] σύμφωνα μὲ τὸν Χριστό.

38. Ἐάν, βέβαια, εἶναι ἀληθὴς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος διδάσκει, [ὅτι] ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ δὲν ὑπάρχει [γένος] ἀρσενικὸ καὶ θηλυκό· ἐκδηλώνοντας, ἔτσι, τὰ σημεῖα καὶ τὰ πάθη τῆς ὑπὸ φθορὰ καὶ γέννησι φύσεως· ἀλλὰ [ὑπάρχει ἐν Χριστῷ] μόνο ὁ θεοειδὴς λόγος [ἡ λογικὴ δύναμι τῆς ψυχῆς], ὁ ὁποῖος ἔχει λάβει ποιότητα ἀπὸ τὴν θεία γνῶσι καὶ [αὐτὸς εἶ-

πεποιωμένος, καὶ γνώμης μοναδικὴ κίνησις, μόνην αἱρουμένη τὴν ἀρετήν. [39.] Οὔτε Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος[32], *δι᾽ ὧν τῆς περὶ Θεοῦ δόξης ὁ διάφορος σημαίνεται λόγος· ἢ τό γε μᾶλλον ἀληθέστερον εἰπεῖν, ἀντικείμενος. [40.] Ὁ μὲν ἀφθόνως εἰσηγούμενος πολυαρχίαν, καὶ τὴν μίαν ἀρχὴν ἀντικειμέναις ἐνεργείαις τε, καὶ δυνάμεσι καταμερίζων· καὶ πλαττόμενος σέβας πολύθεον, τῷ τε πλήθει τῶν προσκυνουμένων στασιαζόμενον, καὶ τῷ διαφόρῳ τῆς προσκυνήσεως τρόπῳ γελώμενον. [41.] Ὁ δὲ μίαν μέν, στενὴν δὲ καὶ ἀτελῆ, καὶ σχεδὸν ἀνυπόστατον, ὡς λόγου καὶ ζωῆς ἔρημον· πρὸς ἴσον κακὸν τῷ προτέρῳ λόγῳ διὰ τῶν ἐναντίων ἐκπίπτων, τὴν ἀθεΐαν· ἑνὶ περιγράφων προσώπῳ τὴν μίαν ἀρχήν, καὶ ταύτην δίχα λόγου καὶ πνεύματος ὑφισταμένην, ἢ λόγῳ καὶ πνεύματι πεποιωμένην· μὴ συνορῶν, ὅτι τίς Θεὸς τούτων ἠμοιρημένος; ἢ πῶς Θεός, μεθέξει παραπλησίως τοῖς ὑπὸ γένεσιν καὶ λο-*

ναι] ἡ μοναδικὴ κίνησι τῆς γνώμης, ἡ ὁποία ἐκλέγει μόνο τὴν ἀρετή.

39. [Δὲν ὑπάρχει] οὔτε Ἕλληνας καὶ Ἰουδαῖος, διὰ τῶν ὁποίων ὑποδεικνύεται ὁ διαφορετικὸς λόγος τῆς περὶ Θεοῦ ἀντιλήψεως· ἢ μάλιστα, γιὰ νὰ ποῦμε μᾶλλον τὸ πλέον ἀληθινό, [ὑποδεικνύεται] ὁ ἀλληλοσυγκρουόμενος [λόγος].

40. Ὁ μὲν [Ἕλληνας] προτείνει πολυαρχία [θεῶν] ἀφειδῶς καὶ καταμερίζει τὴν Μία Ἀρχὴ σὲ ἀντίθετες ἐνέργειες καὶ δυνάμεις· καὶ ἐπινοεῖ μὲ τὴν φαντασία του πολυθεϊστικὴ λατρεία, ἡ ὁποία βρίσκεται σὲ διχοστασία, ἐξ αἰτίας τοῦ πλήθους τῶν λατρευομένων [θεῶν] καί, ἀπὸ τὸν διαφορετικὸ τρόπο τῆς λατρείας, γίνεται περίγελως.

41. Ὁ δὲ [Ἰουδαῖος δέχεται] μὲν Μία [Ἀρχή], ἀλλὰ ἐλλιπῆ καὶ ἀτελῆ καὶ σχεδὸν ἀνυπόστατη, καθὼς [εἶναι] ἔρημη ἀπὸ Λόγο καὶ Ζωὴ [καὶ] ἐκπίπτει, μέσῳ τῶν ἀντιθέτων [πρὸς τοὺς Ἕλληνες ἀπόψεων], στὸ ἴδιο κακό, μὲ τὸν προηγούμενο λόγο, [δηλαδὴ] τὴν ἀθεΐα, διότι περιορίζει στὸ ἕνα Πρόσωπο τὴν Μία Ἀρχὴ καὶ [ὑποστηρίζει], ὅτι Αὐτὴ ὑφίσταται χωρὶς Λόγο καὶ Πνεῦμα ἢ ὅτι φέρει ὡς ποιότητες τὸν Λόγο καὶ τὸ Πνεῦμα· [καὶ] δὲν ἀντιλαμβάνεται [ὁ Ἰουδαῖος τὸ ἑξῆς]: ὅτι ποιὸς Θεὸς [εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχη] ἄμοιρος αὐτῶν [τοῦ λόγου καὶ τοῦ πνεύματος]; Ἤ, πῶς [εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι] Θεὸς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος λαμβάνει αὐτά, [τὸν λόγο καὶ τὸ πνεῦμα], διὰ μεθέξεως, τυχαῖα, ὡς συμβεβηκότα μὲ πα-

γικοῖς ὡς συμβεβηκότων τούτων μεμοιραμένος; [42.] ὧν ἐν Χριστῷ τὸ παράπαν, ὡς ἔφην, οὐδείς· ἀλλὰ μόνος ἀληθοῦς θεοσεβείας λόγος, καὶ πάγιος μυστικῆς θεολογίας θεσμός, τήν τε τοῦ προτέρου λόγου διαστολὴν τῆς θεότητος ἀποπεμπόμενος, καὶ τὴν τοῦ δευτέρου μὴ παραδεχόμενος συστολήν· ἵνα μὴ τῷ φυσικῷ πλήθει στασιαστικόν, Ἑλληνικὸν γάρ· ἢ τῷ καθ᾽ ὑπόστασιν ἑνικῷ παθητόν, Ἰουδαϊκὸν γάρ, ὡς λόγου καὶ πνεύματος ἐστερημένον, ἢ λόγῳ καὶ πνεύματι πεποιωμένον· ἀλλ᾽ οὐκ ὂν νοῦς καὶ λόγος καὶ πνεῦμα τὸ θεῖον πρεσβεύεται· καὶ διδάσκων ἡμᾶς τοὺς κλήσει χάριτος κατά πίστιν εἰσπεποιημένους εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, μίαν εἰδέναι Θεότητος φύσιν καὶ δύναμιν· ἤγουν ἕνα Θεὸν ἐν Πατρί, καὶ Υἱῷ, καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι θεωρούμενον.

[43.]Οἷα δὴ μόνον ἀναίτιον νοῦν, οὐσιωδῶς ὑφεστῶτα, μόνου κατ᾽ οὐσίαν ὑφεστῶτος ἀνάρχου Λόγου γεννήτορα, καὶ μόνης ἀϊδίου ζωῆς

ραπλήσιο τρόπο μὲ τοὺς λογικοὺς [ἀνθρώπους], ποὺ ὑπόκεινται στὴν νομοτέλεια τῆς γεννήσεως;

42. Ἀπ᾽ αὐτοὺς [τοὺς δύο διαφορετικοὺς λόγους τῆς περὶ Θεοῦ ἀντιλήψεως, στὴν] ἐν Χριστῷ [ζωὴ δὲν ὑπάρχει], ὅπως εἶπα, παντελῶς κανείς. Ἀλλὰ [ὑπάρχει] μόνος ὁ λόγος τῆς ἀληθινῆς θεοσεβείας καὶ ὁ ἑδραῖος θεσμὸς τῆς μυστικῆς θεολογίας, ὁ ὁποῖος ἀπορρίπτει καὶ τοῦ προηγουμένου λόγου [τοῦ Ἕλληνος] τὴν διαστολὴ [εὔρυνσι καὶ διαίρεσι] τῆς θεότητος καὶ τοῦ δευτέρου [τοῦ Ἰουδαίου] δὲν παραδέχεται τὴν συστολὴ [τὸν περιορισμὸ τῆς θεότητος]· γιὰ νὰ μὴν πιστεύεται τὸ θεῖον, ἕνεκα τοῦ φυσικοῦ πλήθους [τῶν θεοτήτων], πλῆρες διχοστασιῶν, καθὼς [εἶναι] Ἑλληνικὸ [χαρακτηριστικὸ ἡ διχοστασία], οὔτε [νὰ πιστεύεται τὸ θεῖον], ἐξ αἰτίας τοῦ ἑνὸς [Προσώπου], ὅσον ἀφορᾶ τὴν ὑπόστασι, ὡς παθητό, καθὼς [εἶναι] Ἰουδαϊκὸ [χαρακτηριστικὸ τὸ νὰ πάσχῃ ὁ Θεός], ἐπειδὴ στερεῖται τὸν λόγο καὶ τὸ πνεῦμα ἢ φέρει [μὲν] ὡς ποιότητες τὸν λόγο καὶ τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ χωρὶς νὰ εἶναι Νοῦς καὶ Λόγος καὶ Πνεῦμα. Ἐπίσης ὁ [λόγος τῆς ἀληθινῆς θεοσεβείας] διδάσκει ἐμᾶς, οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς κλήσεως τῆς Χάριτος, μὲ βάσι τὴν πίστι, υἱοθετηθήκαμε πρὸς ἐπίγνωσι τῆς Ἀληθείας, ὥστε νὰ γνωρίζωμε μία φύσι καὶ δύναμι τῆς Θεότητος· δηλαδὴ Ἕναν Θεό, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται στὰ [Πρόσωπα] τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

43. Καθὼς ὑφίσταται οὐσιωδῶς, ὡς μόνος Νοῦς χωρὶς αἰτία, Γεννήτορας τοῦ Λόγου, ὁ ὁποῖος μόνος ὑφίσταται χωρὶς ἀρχὴ κατὰ τὴν οὐσία καὶ Πηγὴ τῆς μόνης ἀϊδίου Ζωῆς, ἡ

οὐσιωδῶς ὑφεστώσης ὡς Πνεύματος Ἁγίου πηγήν· ἐν μονάδι Τριάδα, καὶ ἐν Τριάδι μονάδα· οὐκ ἄλλην καὶ ἄλλῃ[ε΄]*. Οὐ γὰρ ὡς ἐν οὐσίᾳ τῇ μονάδι συμβεβηκός ἐστιν ἡ Τριάς· ἢ τὸ ἔμπαλιν, ἐν Τριάδι μονάς. Ἄποιος γάρ· οὐδ᾽ ὡς ἄλλην καὶ ἄλλην. Οὐ γὰρ ἑτερότητι φύσεως τῆς Τριάδος ἡ μονὰς διενήνοχεν, ἁπλῆ τε καὶ μία φύσις τυγχάνουσα· οὐδ᾽ ὡς ἄλλην παρ᾽ ἄλλην. Οὐ γὰρ ὑφέσει δυνάμεως διακέκριται τῆς μονάδος ἡ Τριάς, ἢ τῆς Τριάδος ἡ μονάς· ἢ ὡς κοινόν τι καὶ γενικὸν ἐπινοίᾳ μόνῃ θεωρητὸν τῶν ὑπ᾽ αὐτὸ μερικῶν, παρήλλακται τῆς Τριάδος ἡ μονάς, οὐσία κυρίως αὐθύπαρκτος οὖσα, καὶ δύναμις ὄντως αὐτοσθενής· οὐδ᾽ ὡς δι᾽ ἄλλης ἄλλην. Οὐ γὰρ κατὰ παραγωγὴν ἐκ μονάδος Τριάς, ἀγέννητος ὑπάρχουσα καὶ αὐτέκφαντος· ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ὡς ἀληθῶς, μονάδα, καὶ Τριάδα, καὶ λεγομένην, καὶ νοουμένην· τὸ μέν, τῷ κατ᾽ οὐσίαν λόγῳ· τὸ δέ, τῷ καθ᾽ ὕπαρξιν τρόπῳ· ὅλην μονάδα τὴν αὐτήν,*

ὁποία ὑφίσταται οὐσιωδῶς ὡς Ἅγιο Πνεῦμα. Τριάδα ἐν Μονάδι καὶ Μονάδα ἐν Τριάδι· [δηλαδὴ] δὲν [εἶναι] ἄλλη [θεότης] μέσα σὲ ἄλλη. Ἐπειδὴ δὲν εἶναι γιὰ τὴν Μονάδα ἡ Τριάδα, ὅπως μὲ τὴν οὐσία τὸ συμβεβηκός· ἢ τὸ ἀντίθετο· [δὲν εἶναι] μὲ τὴν Τριάδα ἡ Μονάδα, [ὅπως μὲ τὴν οὐσία τὸ συμβεβηκός]. Διότι [ἡ θεότης εἶναι] χωρὶς οὐδεμία ποιότητα· δὲν [εἶναι] ἡ [θεότης] ὡς ἄλλη καὶ ἄλλη. Διότι δὲν ἔχει διαφορὰ ἡ Μονάδα ἀπὸ τὴν Τριάδα σὲ ἑτερότητα φύσεως, ἐπειδὴ συμβαίνει νὰ εἶναι καὶ ἁπλῆ καὶ μία φύσι· δὲν [εἶναι] ὡς ἡ μία διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Διότι δὲν διακρίνεται, ἀπὸ τὴν ἐλάττωσι τῆς δυνάμεως, ἡ Τριάδα ἀπὸ τὴν Μονάδα ἢ ἡ Μονάδα ἀπὸ τὴν Τριάδα. Οὔτε, ὡς κάτι κοινὸ καὶ γενικό[5], [τὸ ὁποῖο γίνεται] καταληπτὸ μόνο μὲ τὸν νοῦ τῶν ὑπ᾽ αὐτὸ μερικῶν, παραλλάσσει ἡ Μονάδα ἀπὸ τὴν Τριάδα, καθὼς εἶναι κυριαρχικὰ αὐθύπαρκτη οὐσία καὶ δύναμι ὄντως αὐτοδύναμη· δὲν [εἶναι] σὰν νὰ [προῆλθε] μία [θεότης] διὰ μέσου ἄλλης. Διότι ἡ Τριὰς δὲν προῆλθε ἀπὸ τὴν Μονάδα, ἀφοῦ εἶναι ἀγέννητη καὶ αὐτοαποκεκαλυμμένη· ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ἴδια καὶ λέγεται καὶ νοεῖται ἀληθινὰ ὡς Μονάδα καὶ Τριάδα· ἀφενὸς ἀπὸ τὸν λόγο, ὅσον ἀφορᾶ τὴν οὐσία· ἀφετέρου δὲ ἀπὸ τὸν τρόπο, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ὕπαρξι [εἶναι] ὁλόκληρη ἡ Μονάδα ἡ ἴδια

μὴ μεμερισμένην ταῖς ὑποστάσεσι· καὶ ὅλην Τριάδα τὴν αὐτήν, τῇ μονάδι μὴ συγκεχυμένην, ἵνα μὴ τῷ μερισμῷ τὸ πολύθεον, ἢ τῇ συγχύσει τὸ ἄθεον εἰσκομίζηται· ἅπερ φεύγων ὁ κατὰ Χριστὸν λαμπρύνεται λόγος· [44.]λέγω δὲ Χριστοῦ λόγον, τὸ καινὸν κήρυγμα τῆς ἀληθείας· ἐν ᾧ οὐκ ἔστιν ἄῤῥεν καὶ θῆλυ· φημὶ δὲ τὰ σημεῖα καὶ τὰ πάθη τῆς ὑπὸ φθορὰν καὶ γένεσιν φύσεως· οὐχ Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, οἱ περὶ θεότητος ἀντικείμενοι λόγοι· [45.] οὐ περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, αἱ τούτοις δηλαδὴ κατάλληλοι λατρεῖαι· ἡ μέν, διὰ τὰ σύμβολα τοῦ νόμου, τὴν φαινομένην κτίσιν κακίζουσα, καὶ τὸν κτίστην ὡς κακῶν ποιητὴν διαβάλλουσα· ἡ δέ, διὰ τὰ πάθη, ταύτην θεοποιοῦσα, καὶ τῷ κτίστῃ ἐπανιστῶσα τὸ ποίημα· καὶ πρὸς ἴσον κακὸν ἄμφω τὴν θείαν ὕβριν ἀλλήλαις συλλέγουσαι· [46.] οὐ Βάρβαρος, καὶ Σκύθης[33]· τουτέστιν, ἡ πρὸς ἑαυτὴν στασιαστικὴ τῆς μιᾶς φύσεως κατὰ γνώμην διάστασις, καθ' ἣν

χωρὶς νὰ εἶναι μερισμένη στὶς ὑποστάσεις καὶ [εἶναι] ὁλόκληρη ἡ Τριάδα ἡ ἴδια χωρὶς νὰ συγχέεται μὲ τὴν Μονάδα, ὥστε νὰ μὴν εἰσάγεται μὲ τὸν μερισμὸ ἡ πολυθεΐα ἢ μὲ τὴν σύγχυσι ἡ ἀθεΐα, τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς ἀποφεύγοντας παρουσιάζεται λαμπρός, ὁ σύμφωνος μὲ τὸν Χριστό, λόγος.

44. Λέγω δὲ λόγο Χριστοῦ τὸ καινούργιο κήρυγμα τῆς ἀληθείας, στὸ ὁποῖο δὲν ὑπάρχει [γένος] ἀρσενικὸ καὶ θηλυκό· λέγω, δηλαδή, τὰ σημεῖα καὶ τὰ πάθη τῆς ὑπὸ φθορὰ καὶ γέννησι φύσεως. [Δὲν ὑπάρχει] Ἕλληνας καὶ Ἰουδαῖος, [δηλαδή], οἱ περὶ θεότητος ἀλληλοσυγκρουόμενοι λόγοι.

45. [Δὲν ὑπάρχει] περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, δηλαδή, οἱ ἀντίστοιχες, πρὸς αὐτοὺς [τοὺς λόγους περὶ θεότητος], λατρεῖες. [Ἀπ᾽ αὐτές], ἡ μὲν [περιτομή], ἐξ αἰτίας τῶν συμβόλων τοῦ Νόμου, μέμφεται ἐκείνη τὴν κτίσι, ποὺ φαίνεται, καὶ διαβάλλει τὸν Κτίστη, ὡς δημιουργὸ κακῶν· ἡ δὲ [ἀκροβυστία], ἐξ αἰτίας τῶν παθῶν, θεοποιεῖ αὐτὴν [τὴν κτίσι] καὶ ἐξεγείρει τὸ δημιούργημα ἐναντίον τοῦ Δημιουργοῦ· καταλήγοντας καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη, στὸ ἴδιο κακὸ καὶ οἱ δύο, δηλαδὴ τὴν θεία ὕβρι.

46. [Δὲν ὑπάρχει, σύμφωνα μὲ τὸ καινούργιο κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ,] Βάρβαρος καὶ Σκύθης, δηλαδή, ἡ στασιαστική, ὡς πρὸς τὴν γνώμη, διάστασι τῆς μίας [ἀνθρωπίνης] φύσεως ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ της, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία εἰσῆλθε

ὁ τῆς ἀλληλοκτονίας παρὰ φύσιν τοῖς ἀνθρώποις εἰσεφθάρη νόμος· [47.] οὔτε δοῦλος καὶ ἐλεύθερος, ἡ τῆς αὐτῆς δηλονότι παρὰ γνώμην διαίρεσις φύσεως· ἄτιμον ποιούμενοι τὸν κατὰ φύσιν ὁμότιμον· νόμον ἐπίκουρον ἔχουσα, τὴν τυραννοῦσαν τὸ τῆς εἰκόνος ἀξίωμα, τῶν δεσποζόντων διάθεσιν· [48.] ἀλλὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός[34]*, διὰ τῶν ὑπὲρ φύσιν καὶ νόμον, τὴν τῆς ἀνάρχου βασιλείας δημιουργῶν ἐν πνεύματι μόρφωσιν, ἣν ὡς ἀποδέδεικται, πέφυκε χαρακτηρίζειν, καρδίας ταπείνωσις, καὶ πρᾳότης· ὧν ἡ σύνοδος, τέλειον τὸν κατὰ Χριστὸν κτιζόμενον ἀποδείκνυσιν ἄνθρωπον. [49.] Πᾶς γὰρ ταπεινόφρων πάντως καὶ πρᾶος· καὶ πᾶς πρᾶος, πάντως καὶ ταπεινόφρων. Ταπεινόφρων μέν, ὡς γνοὺς ἑαυτὸν ἔχοντα τὸ εἶναι δεδανεισμένον· πρᾶος δέ, ὡς διαγνοὺς τῶν δοθεισῶν αὐτῷ κατὰ φύσιν δυνάμεων τὴν χρῆσιν· καὶ τῷ μὲν λόγῳ, πρὸς ἀρετῆς γένεσιν τούτων διδοὺς τὴν ὑπηρε-*

παρὰ φύσι, πρὸς φθορά, στοὺς ἀνθρώπους ὁ νόμος τῆς ἀλληλοεξοντώσεως.

47. [Δὲν ὑπάρχει] δοῦλος καὶ ἐλεύθερος, δηλαδή, ἡ διαίρεσι τῆς ἴδιας τῆς φύσεως ἀντίθετα μὲ τὴν γνώμη της, ἀτιμάζοντας [ἔτσι, ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς διαιρέσεως], ἐκεῖνον, [ὁ ὁποῖος εἶναι] κατὰ φύσι ὁμότιμος, λαμβάνοντας, ὡς σύμμαχο νόμο, τὴν διάθεσι τῶν ἐξουσιαστῶν, ἡ ὁποία καταδυναστεύει τὸ ἀξίωμα τῆς [θείας] εἰκόνος, [μὲ τὸ ὁποῖο προίκισε ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπο].

48. Ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ στὰ πάντα [εἶναι] ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ μὲ [δυνάμεις], ποὺ ὑπερβαίνουν τὴν φύσι καὶ τὸν νόμο, τὴν ἐν Πνεύματι μόρφωσι [τοῦ ἀνθρώπου] τῆς ἀνάρχου Βασιλείας, τὴν ὁποία, ὅπως ἔχει ἀποδειχθῆ, [τὴν] χαρακτηρίζει ἐκ φύσεως ἡ ταπείνωσι τῆς καρδίας καὶ ἡ πραότητα. Αὐτῶν τῶν [ἀρετῶν] ἡ συνύπαρξι ἀποδεικνύει τὸν κατὰ Χριστὸν κτιζόμενο, τέλειο ἄνθρωπο.

49. Διότι κάθε ταπεινόφρων [εἶναι], ὁπωσδήποτε, καὶ πρᾶος· καὶ κάθε πρᾶος [εἶναι], ὁπωσδήποτε, καὶ ταπεινόφρων. Ταπεινόφρων [εἶναι] μέν, ἐπειδὴ γνωρίζει, ὅτι ὁ ἑαυτός [του] ἔχει δανεισμένο τὸ εἶναι· ἐνῶ πρᾶος [εἶναι], ἐπειδὴ διακρίνει τὴν χρῆσι τῶν κατὰ φύσει δυνάμεων, οἱ ὁποῖες τοῦ δόθηκαν καὶ προσφέρει μὲν τὴν ἄσκησι αὐτῶν [τῶν δυνάμεων] στὸν Λόγο γιὰ τὴν γέννησι τῆς ἀρε-

σίαν· τῆς αἰσθήσεως δέ, τελείως τὴν τούτων συστέλλων ἐνέργειαν. Καὶ διὰ τοῦτο κατὰ μὲν τὸν νοῦν, πρὸς Θεὸν ἀεικίνητος ὤν, κατὰ δὲ τὴν αἴσθησιν, οὐδὲ πάντων ὁμοῦ τῶν πρὸς σῶμα λυπηρῶν πεῖραν λαμβάνων παντελῶς κινούμενος, ἢ λύπης ἴχνος ἐντυπῶν τῇ ψυχῇ, πρὸς παραλλαγὴν τῆς ἐν αὐτῇ χαροποιοῦ διαθέσεως. Οὐ γὰρ ἡγεῖται στέρησιν ἡδονῆς ὑπάρχειν, τὸ κατ᾽ αἴσθησιν ἀλγεινόν. Ἡδονὴν γὰρ μίαν ἐπίσταται, τὴν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν λόγον συμβίωσιν· ἧς ἡ στέρησις κόλασίς ἐστιν ἀτελεύτητος, πάντας φυσικῶς περιγράφουσα τοὺς αἰῶνας. Καὶ διά τοῦτο τό τε σῶμα, καὶ πάντα τὰ τοῦ σώματος ἀφείς, πρὸς τὴν θείαν φέρεται συντόνως συμβίωσιν· μίαν ζημίαν ἡγούμενος, κἂν πάντων δεσπόζῃ τῶν ἐπὶ γῆς, τὴν τῆς προσδοκωμένης κατὰ χάριν θεώσεως ἀποτυχίαν. ***[50.]*** *Ἁγνίσωμεν οὖν ἑαυτοὺς παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος*[35]*, ἵνα τὸ θεῖον ἁγιάσωμεν ὄνομα, ἀκκιζομένην τοῖς πάθεσιν*

τῆς· συστέλλει δὲ τελείως τὴν ἐνέργεια αὐτῶν [τῶν δυνάμεων] ἀπὸ τὴν αἴσθησι. Καὶ γι᾽ αὐτὸ [συμβαίνει] νὰ εἶναι, ὅσον ἀφορᾷ μὲν τὸν νοῦ, διαρκῶς κινούμενος πρὸς τὸν Θεό, ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὴν αἴσθησι, καθόλου δὲν ταράζεται, ἀκόμα καὶ ἂν λαμβάνει πεῖρα, ἐν σχέσει πρὸς τὸ σῶμα, ὅλων μαζὶ τῶν λυπηρῶν, οὔτε ἐντυπώνει στὴν ψυχὴ ἴχνος λύπης, ὥστε νὰ μεταβληθῇ μέσα σ᾽ αὐτὴ [τὴν ψυχὴ] ἡ χαροποιὸς διάθεσι. Δὲν θεωρεῖ, βέβαια, τὸ ὀδυνηρό, ὡς πρὸς τὴν αἴσθησι, ὅτι εἶναι στέρησι ἡδονῆς. Διότι μία [μόνο] ἡδονὴ γνωρίζει, τὴν συμβίωσι τῆς ψυχῆς μὲ τὸν Λόγο, τῆς ὁποίας [συμβιώσεως] ἡ στέρησι εἶναι ἀτελεύτητος κόλασι, ποὺ διαγράφει φυσικῶς ὅλους τοὺς αἰῶνες. Καὶ γι᾽ αὐτό, ἀφοῦ ἐγκατέλειψε καὶ τὸ σῶμα καὶ ὅλα τὰ τοῦ σώματος, ὁρμᾷ μὲ δύναμι πρὸς τὴν θεία συμβίωσι· ἐκτιμώντας μία [μόνο], ὡς ζημία, ἀκόμη κι ἂν ἐξουσιάζει ὅλα τὰ τῆς γῆς, τὴν ἀποτυχία τῆς κατὰ Χάριν θεώσεως, τὴν ὁποία [θέωσι] προσδοκᾷ.

50. Ἂς ἀποκαθάρωμε, λοιπόν, τοὺς ἑαυτούς μας ἀπὸ κάθε μολυσμὸ τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ πνεύματος, γιὰ νὰ ἁγιάσωμε τὸ θεῖο ὄνομα μὲ τὸ νὰ καταπαύσωμε τὴν ἐπιθυμία,

ἀπρεπῶς τὴν ἐπιθυμίαν κατασβέσαντες· καὶ λόγῳ, ταῖς ἡδοναῖς ἀτάκτως ἐπιμαινόμενον τὸν θυμόν, καταδήσωμεν· ἵνα διὰ τῆς πρᾳότητος παραγινομένην ὑποδεξώμεθα τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς βασιλείαν, καὶ τὸν ἐφεξῆς λόγον τῆς προσευχῆς, τοῖς προτέροις ἁρμόσωμεν λέγοντες· «Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς».

[51.] Ὁ κατὰ μόνην τὴν λογικὴν δύναμιν, ἐπιθυμίας τε καὶ θυμοῦ κεχωρισμένην μυστικῶς προσάγων τῷ Θεῷ τὴν λατρείαν, οὗτος ἐπὶ γῆς ὡς ἐν οὐρανῷ τῶν Ἀγγέλων αἱ τάξεις, τὸ θεῖον πεπλήρωκε θέλημα, διὰ πάντων τοῖς Ἀγγέλοις ὁμολάτρης γενόμενος, καὶ ὁμοδίαιτος, καθάπου φησὶν ὁ μέγας Ἀπόστολος· ἡμῶν δὲ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει[36]· παρ᾽ οἷς οὐκ ἔστιν ἐπιθυμία, δι᾽ ἡδονῆς τοὺς νοεροὺς παραλύουσα τόνους· οὔτε θυμὸς λυσσῶν, καὶ τοῦ συγγενοῦς ἀσμένως καθυλακτῶν· ἀλλὰ λόγος μονώτατος πρὸς τὸν πρῶτον λόγον φυσικῶς ἄγων

ὅταν ἀπρεπῶς κινῆται φιλάρεσκα ἔναντι τῶν παθῶν· καὶ νὰ ἐμποδίσωμε μὲ τὸν λόγο [τὴν λογικὴ δύναμι τῆς ψυχῆς], τὸν θυμὸ νὰ ὁρμᾷ ἄτακτα μὲ μανία, ἕνεκα τῶν ἡδονῶν· ὥστε νὰ ὑποδεχθοῦμε τὴν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ἡ ὁποία ἔρχεται μὲ τὴν πραότητα καὶ θὰ συνάψωμε τὸν ἀμέσως ἑπόμενο λόγο τῆς προσευχῆς μὲ τοὺς προηγουμένους, λέγοντας: «Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς».

51. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος προσφέρει μυστικῶς στὸν Θεὸ τὴν λατρεία μὲ μόνη τὴν λογικὴ δύναμι, ἀποχωρισμένη καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία καὶ ἀπὸ τὸν θυμό, αὐτὸς ἔχει πραγματοποιήσει τὸ θεῖο θέλημα πάνω στὴν γῆ, ὅπως οἱ τάξεις τῶν Ἀγγέλων στὸν οὐρανό, ἀφοῦ ἔγινε ὁλοκληρωτικὰ ὅμοιος στὴν λατρεία καὶ στὸν τρόπο ζωῆς μὲ τοὺς Ἀγγέλους, ὅπως κάπου λέγει ὁ μέγας Ἀπόστολος: «τὸ δὲ πολίτευμά μας βρίσκεται στοὺς οὐρανούς»· στοὺς ὁποίους δὲν ὑπάρχει ἐπιθυμία, ἡ ὁποία παραλύει, διὰ τῆς ἡδονῆς, τὶς νοερὲς δυνάμεις· οὔτε [ὑπάρχει] θυμός, ποὺ λυσσᾶ καὶ εὐχαρίστως φωνάζει ἐπιθετικὰ ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ· ἀλλὰ μονώτατος ὁ λόγος [ἡ λογικὴ δύναμι τῆς ψυχῆς], ὁ ὁποῖος πρὸς τὸν Πρῶτο Λόγο φυσικῶς ὁδηγεῖ

τοὺς λογικούς, ᾧ μόνῳ χαίρει Θεὸς καὶ παρ᾽ ἡμῶν αἰτεῖ τῶν αὐτοῦ δούλων. Καὶ τοῦτο δηλοῖ πρὸς τὸν Μέγαν φάσκων Δαβίδ· τί γάρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ παρά σοῦ τί ἠθέλησα ἐπὶ τῆς γῆς[37]; ὑπάρχει δὲ τῷ Θεῷ ἐν οὐρανοῖς προσαγόμενον παρὰ τῶν Ἁγίων Ἀγγέλων, πλὴν τῆς λογικῆς λατρείας οὐδέν, ἣν καὶ παρ᾽ ἡμῶν ἐπιζητῶν, προσευχομένους λέγειν ἐδίδαξε· Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς[38]. [52.] Οὐκοῦν κινείσθω καὶ ἡμῶν πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ζήτησιν ὁ λόγος, πρός τε τὸν αὐτοῦ πόθον ἡ κατ᾽ ἐπιθυμίαν δύναμις, καὶ πρὸς τὴν αὐτοῦ φυλακὴν ἀγωνιζέσθω τὸ θυμικόν· μᾶλλον δὲ κυριώτερον εἰπεῖν, ὁ μὲν νοῦς τετάσθω πᾶς πρὸς Θεόν, οἱονεὶ τόνῳ τινὶ τῷ θυμικῷ τρόπῳ νευρούμενος, καὶ πόθῳ τῇ κατ᾽ ἄκρον ἐφέσει τῆς ἐπιθυμίας πυρούμενος. Οὕτω γὰρ τοὺς κατ᾽ οὐρανὸν Ἀγγέλους μιμούμενοι, τῷ Θεῷ διὰ παντὸς λατρεύοντες εὑρεθησόμεθα· τὴν αὐ-

τοὺς λογικούς, γιὰ τὸν ὁποῖο μόνο λόγο [τὴν λογικὴ δύναμι τῆς ψυχῆς] χαίρεται ὁ Θεὸς καὶ [αὐτὸν] ζητᾶ νὰ λάβῃ ἀπὸ ἐμᾶς τοὺς δούλους Του. Καὶ αὐτὸ δηλώνει, ὅταν λέγῃ πρὸς τὸν Μέγα Δαυΐδ: «τί ὑπάρχει μάλιστα γιὰ Μένα στὸν οὐρανὸ καὶ τί θέλησα ἀπὸ σένα πάνω στὴν γῆ;». Δὲν ὑπάρχει δὲ στοὺς οὐρανοὺς τίποτα [ἄλλο] προσφερόμενο στὸν Θεὸ ἀπὸ τοὺς Ἁγίους Ἀγγέλους ἐκτὸς ἀπὸ τὴν λογικὴ λατρεία, τὴν ὁποία, ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ ἐμᾶς ἐπιζητεῖ, [μᾶς] ἐδίδαξε, ὅταν προσευχώμεθα νὰ λέμε: «Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς». 52. Ἑπομένως, καὶ ὁ δικός μας λόγος [ἡ λογικὴ δύναμι τῆς ψυχῆς] ἂς κινηθῇ πρὸς τὴν ἐκζήτησι τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δύναμι, ποὺ ἀφορᾶ τὴν ἐπιθυμία [ἂς κινηθῇ] πρὸς τὸν πόθο Ἐκείνου καὶ τὸ θυμικὸ [ἂς ἀγωνίζεται] πρὸς τὴν διασφάλισι Αὐτοῦ [τοῦ Θεοῦ ἐντὸς τῆς ψυχῆς]. Μᾶλλον δέ, γιὰ νὰ ποῦμε ἀκριβέστερα, ὁ μὲν νοῦς ἂς ἐκταθῇ ὁλόκληρος πρὸς τὸν Θεό, ὡσὰν νὰ νευρώνεται κατὰ κάποιο τρόπο μὲ δύναμι ἀπὸ τὸ θυμικὸ καὶ νὰ φλογίζεται μὲ τὸν πόθο τῆς ἐπιθυμίας γιὰ τὸ ἄκρον ἐφετὸν [τὸν Θεό]. Διότι κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο, ἐὰν μιμούμεθα τοὺς Ἀγγέλους στὸν οὐρανό, θὰ εὑρεθοῦμε νὰ λατρεύωμε ἀδιάλειπτα τὸν Θεό, παρουσιάζοντας

τὴν τοῖς Ἀγγέλοις ἐπὶ τῆς γῆς πολιτείαν ἐπιδεικνύμενοι· πρὸς οὐδὲν τῶν μετὰ Θεὸν ἴσως ἐκείνους [recte: ἐκείνοις], ἔχοντες τὸν νοῦν τὸ παράπαν κινούμενον.

[53.] Δεξόμεθα γὰρ κατ᾽ εὐχὰς οὕτω πολιτευόμενοι, καθάπερ ἄρτον ἐπιούσιόν τε καὶ ζωτικὸν εἰς ἀποτροφὴν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, καὶ συντήρησιν τῆς τῶν χαρισθέντων ἡμῖν ἀγαθῶν εὐεξίας, τὸν εἰπόντα λόγον· ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ[39]*· ἀναλόγως ἡμῖν τοῖς τρεφομένοις δι᾽ ἀρετῆς καὶ σοφίας πάντα γινόμενον· καὶ δι᾽ ἑκάστου τῶν σῳζομένων ποικίλως, ὡς οἶδεν αὐτός, σωματούμενον, ἔτι κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ὑπάρχοντες, κατὰ τὴν τοῦ ῥητοῦ τῆς προσευχῆς δύναμιν τοῦ λέγοντος. «Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον»*[40]*. [54.] Τοῦτον γὰρ οἶμαι δηλοῦσθαι τὸν αἰῶνα διὰ τοῦ σήμερον· ὡς εἴ τις ἐπὶ τὸ σαφέστερον ἐκλαβὼν εἴποι, τὸν τόπον τῆς προσευχῆς, τὸν ἄρτον ἡμῶν,*

πάνω στὴν γῆ τὴν ἴδια πολιτεία μὲ τοὺς Ἀγγέλους· ὁπότε, ὅμοια μ᾽ ἐκείνους, δὲν ἐπιτρέπομε, ὁλωσδιόλου, στὸν νοῦ, νὰ κινῆται πρὸς κανένα ἀπὸ [ὅσα εἶναι] κατώτερα ἀπὸ τὸν Θεὸ [δηλαδὴ τὰ δημιουργήματα].

53. Ὅταν, βέβαια, πολιτευώμεθα κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ δεχθοῦμε, σύμφωνα μὲ τὶς ὑποσχέσεις, ὅπως ἀκριβῶς τὸν ἐπιούσιο καὶ ζωοποιὸ ἄρτο, [ὁ ὁποῖος μᾶς ἐδόθη] γιὰ τὴν διατροφὴ τῶν ψυχῶν μας καὶ συντήρησι τῆς καλῆς καταστάσεως τῶν ἀγαθῶν, ποὺ [μᾶς] χαρίσθηκαν, τὸν Λόγο, ὁ ὁποῖος εἶπε: «ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄρτος, ὁ ὁποῖος κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ δίδει ζωὴ στὸν κόσμο»· [καὶ] γίνεται τὰ πάντα σ᾽ ἐμᾶς, οἱ ὁποῖοι ἀναλόγως τρεφόμεθα μὲ ἀρετὴ καὶ σοφία· καὶ σωματώνεται, ὅπως ὁ ἴδιος γνωρίζει, μὲ ποικιλία τρόπων, διὰ μέσου καθενὸς ἀπὸ τοὺς σωζομένους, ἐνῶ βρίσκονται ἀκόμη σ᾽ αὐτὸν τὸν αἰῶνα, σύμφωνα μὲ τὴν δύναμι τοῦ λόγου τῆς προσευχῆς, ὁ ὁποῖος λέγει: «Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον».

54. Διότι νομίζω, ὅτι, μὲ τὸ «σήμερον» καταδεικνύεται ὁ αἰώνας αὐτός· ὅπως, ἐὰν ἤθελε πῇ, ἐξηγώντας κάποιος σαφέστερα: «δὸς ἡμῖν», τὸν τόπο τῆς προσευχῆς, τὸν ἄρτο μας,

ὃν κατ᾽ ἀρχὰς ἐπ᾽ ἀθανασίᾳ τῆς φύσεως ἡτοίμασας[41]*, δὸς ἡμῖν σήμερον, κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν οὖσιν τῆς θνητότητος, ἵνα νικήσῃ τὸν θάνατον τῆς ἁμαρτίας ἡ τροφὴ τοῦ ἄρτου τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐπιγνώσεως, ἧς μέτοχον γενέσθαι τὸν πρῶτον ἄνθρωπον ἡ παράβασις τῆς θείας ἐντολῆς οὐ συνεχώρησεν*[42]*· ὡς εἴγε ταύτης ἐνεφορήθη τῆς θείας τροφῆς, οὐκ ἂν τῷ θανάτῳ τῆς ἁμαρτίας ἡλίσκετο. [55.] (Πλὴν ὁ τὸν ἄρτον τοῦτον λαβεῖν εὐχόμενος τὸν ἐπιούσιον, οὐ πάντως ὅλον δέχεται καθὼς αὐτὸς ὁ ἄρτος ἐστίν· ἀλλὰ καθὼς αὐτὸς ὁ δεχόμενος δύναται. Πᾶσι μὲν γὰρ δίδωσι τοῖς αἰτοῦσιν ὁ τῆς ζωῆς ἄρτος ὡς φιλάνθρωπος, οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ πᾶσιν· ἀλλὰ τοῖς μὲν μεγάλα ἔργα πεποιηκόσι, πλειόνως, τοῖς δὲ τούτων ἥττοσιν, ἡττόνως· ἑκάστῳ μὲν οὖν καθὼς ἡ κατὰ νοῦν ἀξία δέξασθαι δύναται). [56.] Πρὸς ταύτην δέ με τοῦ παρόντος ῥητοῦ τὴν ἔννοιαν ἤγαγεν ὁ Σωτήρ, προστάσσων διαῤῥήδην τοῖς μαθη-*

τὸν ὁποῖο ἑτοίμασες ἀρχικὰ [στὸν Παράδεισο] γιὰ τὴν ἀθανασία τῆς φύσεως, [δηλαδή, τὸ ξύλον τῆς ζωῆς δῶσε μας] σήμερα, ἐνῶ εἴμαστε στὴν διάρκεια τῆς παρούσης ζωῆς τῆς θνητότητος, γιὰ νὰ νικήσῃ τὸν θάνατο τῆς ἁμαρτίας ἡ τροφὴ τοῦ ἄρτου τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐπιγνώσεως, τῆς ὁποίας [τροφῆς] δὲν ἐπέτρεψε ἡ παράβασι τῆς θείας ἐντολῆς νὰ γίνῃ μέτοχος ὁ πρῶτος ἄνθρωπος· διότι, ἐάν, βεβαίως, ἐπληροῦτο αὐτῆς τῆς θείας τροφῆς, δὲν θὰ κυριευόταν ἀπὸ τὸν θάνατο τῆς ἁμαρτίας.

55. (Ἀλλὰ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εὔχεται νὰ λάβῃ αὐτὸν τὸν ἐπιούσιο ἄρτο, δὲν [τὸν] δέχεται ἐντελῶς ὁλόκληρο, καθὼς εἶναι αὐτὸς ὁ ἄρτος· ἀλλὰ καθὼς δύναται αὐτός, ὁ ὁποῖος [τὸν] δέχεται. Διότι ὁ Ἄρτος τῆς Ζωῆς, ὡς φιλάνθρωπος, δίδει μὲν σὲ ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι [Τὸν] ζητοῦν, ὅμως ὄχι τὸ ἴδιο σὲ ὅλους. Ἀλλὰ σ᾽ ἐκείνους μέν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν κάνει μεγάλα ἔργα [ἀρετῆς δίδει] περισσότερο, ἐνῶ σ᾽ ὅσους [ἔχουν κάνει], ἐν συγκρίσει μὲ τὰ [ἔργα] ἐκείνων, μικρότερα, [δίδει] λιγώτερο. Ἑπομένως, [δίδει] στὸν καθένα καθὼς δύναται νὰ δεχθῇ ἡ ἀνάλογη πρὸς τὸν νοῦ [του] ἀξία[6] [ἡ πνευματική του κατάστασι]).

56. Πρὸς αὐτὴ δὲ τὴν ἑρμηνεία τοῦ παρόντος χωρίου μὲ ὁδήγησε ὁ Σωτήρας, ἐπειδὴ προστάζει κατηγορηματικὰ τοὺς μαθητὲς

ταῖς τροφῆς αἰσθητῆς παντελῶς μὴ ποιεῖσθαι λόγον, εἰπών· μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, ἢ τί πίητε, μήτε τῷ σώματι ὑμῶν τί περιβάλησθε· ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητοῦσιν· ἀλλὰ ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν[43]*. Πῶς οὖν διδάσκει προσεύχεσθαι, περὶ ὧν [addendum: μὴ] ζητεῖν*[ς΄] *προλαβὼν ἐνετείλατο; δῆλον γὰρ ὅτι διὰ προσευχῆς ζητεῖν οὐ προσέτταττεν, ἅπερ δι᾽ ἐντολῆς ζητεῖν οὐ παρῄνεσε. Διὰ προσευχῆς γὰρ μόνον ἐστὶν αἰτητόν, τὸ κατ᾽ ἐντολὴν ζητητόν. Ὅπερ οὖν ζητεῖν δι᾽ ἐντολῆς οὐκ ἐπετράπημεν, διὰ προσευχῆς αἰτεῖν, τυχὸν θεμιτὸν οὐ καθέστηκεν. Εἰ δὲ μόνην ζητεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην ὁ Σωτὴρ ἐνετείλατο, ταύτην εἰκότως καὶ διὰ προσευχῆς αἰτεῖν τοὺς τῶν θείων ἐφιεμένους δώρων ἐνήγαγεν· ἵνα τῶν φύσει ζητητῶν διὰ προσευχῆς τὴν χάριν ἐπικυρώσας,*

νὰ μὴν κάνουν καθόλου λόγο γιὰ τὴν αἰσθητὴ τροφή, λέγοντας: «μὴν μεριμνᾶτε γιὰ τὴν ζωή σας, τί θὰ φᾶτε ἢ τί θὰ πιῆτε, οὔτε γιὰ τὸ σῶμα σας τί θὰ ἐνδυθῆτε· διότι ὅλα αὐτὰ τὰ ἐπιζητοῦν οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου· ἀλλὰ ζητεῖστε πρῶτα τὴν βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνη[7] Του καὶ ὅλα αὐτὰ θὰ Σᾶς προστεθοῦν». Πῶς, λοιπόν, διδάσκει νὰ προσευχώμεθα γιὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα, προηγουμένως, προσέταξε νὰ μὴν ζητοῦμε; [Εἶναι], βέβαια φανερό, ὅτι δὲν διέταζε, διὰ τῆς προσευχῆς, νὰ ζητοῦμε ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς, διὰ τῆς ἐντολῆς, δὲν προέτρεψε νὰ ζητοῦμε. Διότι, διὰ τῆς προσευχῆς, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκζητηθῇ μόνο ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο, σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολή, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιζητηθῇ. Ἑπομένως, ἐκεῖνο, ἀκριβῶς, τὸ ὁποῖο, κατ᾽ ἐντολήν, δὲν ἐπετράπη σ᾽ ἐμᾶς νὰ ἐπιζητοῦμε, δὲν κατέστη, κατὰ τύχη, θεμιτὸ νὰ [τὸ] ἐκζητοῦμε, διὰ τῆς προσευχῆς. Ἀλλά, ἐὰν προσέταξε ὁ Σωτὴρ νὰ ἐπιζητοῦμε μόνον τὴν βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνη, αὐτήν, συνεπῶς, καὶ παρακίνησε νὰ ἐκζητοῦν, διὰ τῆς προσευχῆς, ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν τὰ θεῖα χαρίσματα. Ὥστε, ἐπικυρώνοντας τὴν Χάρι [ἀποφασίζοντας νὰ δώσῃ τὰ χαρίσματα] ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατόν, φύσει[8], νὰ ἐπιζητηθοῦν διὰ τῆς προσευχῆς,

τὴν τῶν αἰτούντων γνώμην τῷ τοῦ παρεχομένου τὴν χάριν συνάψῃ θελήματι, δι᾽ ἑνώσεως σχετικῆς ταυτὸ ποιουμένην. [57.] Εἰ δὲ καὶ τὸν ἐφήμερον ἄρτον, ᾧ συγκρατεῖσθαι πέφυκεν ἡμῶν ἡ παροῦσα ζωὴ διὰ προσευχῆς αἰτεῖν κελευόμεθα, μὴ παρέλθωμεν τοὺς ὅρους τῆς προσευχῆς, πολλὰς ἐτῶν περιόδους πλεονεκτικῶς περισκοποῦντες καὶ λάθωμεν ὄντες θνητοί, καὶ σκιᾶς δίκην τὴν ζωὴν παροδεύουσαν ἔχοντες· ἀλλὰ τὸν πρὸς ἡμέραν ἀπεριμερίμνως διὰ τῆς προσευχῆς αἰτήσωμεν ἄρτον καὶ δείξωμεν, ὅτι φιλοσόφως κατὰ Χριστὸν μελέτην θανάτου τὸν βίον ποιούμεθα, τῇ γνώμῃ φθάνοντες τὴν φύσιν, καί, πρὶν ἐπιστῆναι τὸν θάνατον, τῆς τῶν σωματικῶν μερίμνης τὴν ψυχὴν ἀποτέμνοντες· ἵνα μὴ προσηλωθῇ τοῖς φθειρομένοις, ἀμείψασα πρὸς τὴν ὕλην τὴν χρῆσιν τῆς κατὰ φύσιν ἐφέσεως, καὶ μάθῃ πλεονεξίαν τῆς τῶν θείων ἀγαθῶν περιουσίας στερητικήν. [58.] Φύγωμεν οὖν ὅση δύναμις

νὰ συνάψῃ τὴν γνώμη ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐκζητοῦν, μὲ τὸ θέλημα Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος παρέχει τὴν Χάρι, κάνοντας [κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο τὴν γνώμη τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ] ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ διὰ τῆς σχετικῆς ἑνώσεως [Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου].

57. Ἐάν, ὅμως, προτρεπώμεθα νὰ ζητοῦμε διὰ τῆς προσευχῆς καὶ τὸν ἐφήμερο ἄρτο, μὲ τὸν ὁποῖο εἶναι φυσικό, νὰ συντηρῆται ἡ παροῦσα ζωή μας, νὰ μὴν ξεπερνοῦμε τοὺς ὅρους τῆς προσευχῆς μεριμνώντας μὲ πλεονεξία [πρὸς ἐξασφάλισι αὐτοῦ τοῦ ἄρτου] γιὰ μεγάλες περιόδους χρόνων καὶ [ἔτσι νὰ] μᾶς διαφύγῃ τῆς προσοχῆς, ὅτι εἴμαστε θνητοὶ καί, ὅτι ἔχομε τὴν ζωὴ περαστική, ὅπως ἡ σκιά. Ἀλλά, ἀμέριμνα, ἂς ζητήσωμε, διὰ τῆς προσευχῆς, τὸν ἄρτο γιὰ τὴν ἡμέρα, [τὸν καθημερινὸ] καὶ [ἔτσι], ἂς ἀποδείξωμε, ὅτι κάνομε τὴν διάρκεια τῆς ζωῆς μας μελέτη θανάτου φιλοσοφώντας κατὰ Χριστὸν [καὶ] προλαμβάνοντας μὲ τὴν γνώμη τὴν φύσι, ὥστε, καὶ πρὶν ἐπέλθῃ ὁ θάνατος, νὰ ἀποχωρίζωμε τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὴν μέριμνα τῶν σωματικῶν [ἀναγκῶν]· γιὰ νὰ μὴν προσηλωθῇ σ᾽ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα φθείρονται, ἀφοῦ μεταβάλῃ πρὸς τὴν ὕλη τὴν χρῆσι τῆς κατὰ φύσιν ἐπιθυμίας καὶ μάθῃ τὴν πλεονεξία, [ἡ ὁποία εἶναι] στερητικὴ τῆς περιουσίας τῶν θείων ἀγαθῶν.

58. Νὰ ἀποφύγωμε, λοιπόν, ὅσο μπο-

τὴν φιλίαν τῆς ὕλης, καὶ τὴν αὐτῆς σχέσιν καθάπερ κονιορτὸν τῶν νοερῶν ὀμμάτων ἀπονιψώμεθα καὶ μόνοις ἀρκεσθῶμεν τοῖς συνιστῶσιν, ἀλλὰ μὴ τοῖς ἡδύνουσιν ἡμῶν τὴν παροῦσαν ζωήν. Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν τὸν Θεόν, ὡς ἐδιδάχθημεν ἀξιώσωμεν, ἵνα δυνηθῶμεν ἀδούλωτον φυλάξαι τὴν ψυχήν, μηδενὶ τῶν ὁρωμένων διὰ τὸ σῶμα παντελῶς κρατουμένην καὶ τοῦ ζῆν ἕνεκεν δειχθῶμεν ἐσθίοντες, ἀλλὰ μὴ τοῦ ἐσθίειν χάριν ζῶντες ἐλεγχθῶμεν. Τὸ μὲν γὰρ λογικῆς, τὸ δὲ τῆς ἀλόγου σαφῶς ἴδιον καθέστηκε φύσεως. [59.] Καὶ φύλακες ὦμεν τῆς προσευχῆς ἀκριβεῖς, δι᾽ αὐτῶν δεικνύμενοι τῶν πραγμάτων, ὅτι μιᾶς καὶ μόνης ἀπρὶξ ἀντεχόμεθα, τῆς ἐν πνεύματι ζωῆς, καὶ πρὸς τὴν αὐτῆς κτῆσιν τῆς παρούσης ζωῆς δηλονότι τὴν χρῆσιν ποιούμεθα, δι᾽ ἣν τοσοῦτον τὴν ταύτης στέργομεν χρῆσιν, ὅσον ἄρτῳ ταύτην μόνῳ στηρίζειν μὴ παραιτεῖσθαι, καὶ τὴν αὐτῆς φυσικὴν εὐεξίαν φυλάττειν, ὅσον τὸ

ροῦμε τὴν ἀγάπη τῆς ὕλης καὶ νὰ ἀποπλύνωμε τὴν σχέσι μ᾽ αὐτὴ [τὴν ἀγάπη τῆς ὕλης], ὅπως τὴν σκόνη ἀπὸ τοὺς νοεροὺς ὀφθαλμούς, καὶ νὰ ἀρκεσθοῦμε μόνο σ᾽ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα συντηροῦν τὴν παροῦσα ζωή μας, ἀλλὰ ὄχι σ᾽ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα [τὴν] γεμίζουν μὲ ἡδονή. Καὶ νὰ παρακαλέσωμε τὸν Θεὸ γιὰ αὐτά, ὅπως διδαχθήκαμε, ὥστε νὰ μπορέσωμε νὰ φυλάξωμε ἀδούλωτη τὴν ψυχή, γιὰ νὰ μὴν ἐξουσιάζεται ἀπὸ κανένα ἀπὸ τὰ ὁρατὰ χάριν τοῦ σώματος καὶ νὰ φανοῦμε, ὅτι τρῶμε γιὰ νὰ ζοῦμε, ἀλλὰ νὰ μὴν ἐλεγχθοῦμε, ὅτι ζοῦμε γιὰ νὰ τρῶμε. Διότι τὸ μὲν [πρῶτο] συνιστᾶ, σαφῶς, χαρακτηριστικὸ τῆς λογικῆς φύσεως, τὸ δὲ [δεύτερο] τῆς ἀλόγου [φύσεως].

59. Καὶ νὰ εἴμαστε ἀκριβεῖς φύλακες τῆς προσευχῆς, ἀποδεικνύοντας, διὰ μέσου τῶν ἰδίων τῶν πραγμάτων, ὅτι σταθερὰ διακρατούμεθα σὲ μία καὶ μόνη ζωή, στὴν πνευματικὴ καί, [ὅτι], γιὰ τὴν ἀπόκτησι αὐτῆς, χρησιμοποιοῦμε καὶ τὴν παροῦσα ζωή, πρὸς χάριν, δηλαδή, τῆς ὁποίας [τῆς πνευματικῆς ζωῆς] ἐπιτρέπομε τόσο τὴν χρῆσι αὐτῆς [τῆς παρούσης ζωῆς], ὅσο νὰ μὴν παραιτηθοῦμε νὰ ἐνισχύωμε αὐτὴ μόνο μὲ ἄρτο καὶ νὰ διαφυλάττωμε τὴν φυσική της εὐεξία [τόσο], ὅσο εἶ-

ἐφ᾽ ἡμῖν ἀδιάφθορον, οὐχ ἵνα ζῶμεν, ἀλλ᾽ ἵνα Θεῷ ζῶμεν[44]*· ψυχῆς ἄγγελον τὸ σῶμα καθιστῶντες λελογισμένον ταῖς ἀρεταῖς, καὶ ταύτην Θεοῦ κήρυκα ποιοῦντες τῇ περὶ τὸ καλὸν παγιότητι πεποιωμένην· καὶ τοῦτον μιᾷ φυσικῶς ἡμέρᾳ περικλείοντες τὸν ἄρτον, ὑπὲρ αὐτοῦ μὴ τολμῶντες εἰς δευτέραν ἡμέραν, διὰ τὸν δοτῆρα τῆς προσευχῆς ἐπεκτεῖναι τὴν δέησιν. [60.] Οὕτω γὰρ ἂν πραγματικῶς κατὰ τὴν δύναμιν τῆς προσευχῆς ἑαυτοὺς διαθέντες δυνηθείημεν καὶ τοῖς λειπομένοις καθαρῶς προσβῆναι ῥητοῖς, φάσκοντες· «Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν»*[45]*. Ὁ κατὰ τὴν πρώτην τῆς τοῦ προλαβόντος ῥητοῦ θεωρίας ἐπιβολήν, κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον, οὗ σύμβολον εἶναι τὸ σήμερον ἔφαμεν, τὸν ἄφθαρτον ἄρτον τῆς σοφίας, οὗ κατ᾽ ἀρχὰς διετείχισεν ἡμᾶς ἡ παράβασις, διὰ προσευχῆς ἐπιζητῶν, ἅτε δὴ μίαν ἡδονὴν ἐπιστάμενος τὴν τῶν θείων ἐπιτυχί-*

ναι δυνατὸν ἀπὸ ἐμᾶς, ὄχι γιὰ νὰ ζοῦμε [μόνο βιολογικὰ] ἀλλὰ γιὰ νὰ ζοῦμε κατὰ Θεόν· καθιστώντας τὸ σῶμα ἄγγελο τῆς ψυχῆς μετρημένο [ἐμπλουτισμένο] μὲ τὶς ἀρετὲς καὶ αὐτὴ [τὴν ψυχὴ] κάνοντάς [την] κήρυκα τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἔχει λάβει ποιότητα ἀπὸ τὴν σταθερότητα [ἔχει στερεωθῆ], ὅσον ἀφορᾶ τὸ καλό· καὶ αὐτὸν τὸν ἄρτο περιορίζοντάς [τον προσευχητικά], φυσικά, [μόνο] σὲ μία ἡμέρα, χωρὶς νὰ τολμᾶμε νὰ ἐπεκτείνωμε τὴν παράκλησι [γιὰ ἄρτο] σὲ δεύτερη ἡμέρα [χάριν σεβασμοῦ καὶ ὑπακοῆς] σ᾽ Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος παρέδωσε τὴν προσευχή.

60. Ἔτσι, λοιπόν, ἐὰν διαθέσωμε τοὺς ἑαυτούς μας [ἐὰν τοποθετηθοῦμε] ἀληθινὰ σύμφωνα μὲ τὸ νόημα τῆς προσευχῆς θὰ μπορέσωμε νὰ προχωρήσωμε ὄντως καὶ στὰ ὑπόλοιπα λόγια [τῆς προσευχῆς] λέγοντας: «Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν». Σύμφωνα μὲ τὴν πρώτη ἄποψι τῆς μελέτης τοῦ προηγουμένου χωρίου, λέγαμε, ὅσον ἀφορᾶ τὸν αἰῶνα τοῦτο, [τὴν παροῦσα ζωή], σύμβολο τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ «σήμερον», [ὅτι] ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπιζητᾶ, διὰ τῆς προσευχῆς, τὸν ἄφθαρτο ἄρτο τῆς σοφίας, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἀρχικὰ μᾶς ἀπέκλεισε ἡ παράβασι [τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ], δεδομένου μάλιστα, ὅτι [μόνο] μιὰ ἡδονὴ ἀναγνωρίζει, τὴν ἐπιτυχία, [δηλαδή, τῶν θείων [χαρισμάτων],

αν, ἧς δοτὴρ μὲν κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Θεός, φύλαξ δὲ κατὰ θέλησιν ἡ τοῦ λαβόντος προαίρεσις· καὶ μίαν ὀδύνην εἰδώς, τὴν τούτων ἀποτυχίαν, ἧς ὑποβολεὺς μέν ἐστιν ὁ διάβολος, αὐτουργὸς δὲ πᾶς ὁ τῶν θείων δι᾽ ἀτονίαν γνώμης ἀποκναιόμενος, μὴ φυλάττων τὸ τίμιον γνώμης διαθέσει στεργόμενον, πρὸς οὐδὲν ἔχων τῶν ὁρωμένων ῥέπουσαν τὸ σύνολον τὴν προαίρεσιν καὶ διὰ τοῦτο τοῖς σωματικῶς αὐτῷ συμβαίνουσι λυπηροῖς οὐχ ὑπαγόμενος, οὗτος ὡς ἀληθῶς ἀφίησι τοῖς εἰς αὐτὸν ἁμαρτάνουσιν· ὅτι μηδὲ τὸ κατ᾽ ἔφεσιν αὐτῷ σπουδαζόμενον δύναταί τις τὸ παράπαν χειροῦσθαι καλόν, ἀνάλωτον κατὰ φύσιν ὑπάρχειν πεπιστευμένον· καὶ τῷ Θεῷ καθίστησιν ἑαυτὸν ἀρετῆς ἐξομπλάριον, εἰ καὶ τοῦτο θέμις εἰπεῖν, πρὸς μίμησιν ἑαυτοῦ τὸν ἀμίμητον ἐλθεῖν ἐγκελευόμενος, λέγων· Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν· καὶ οἷος αὐτὸς γέγονε τοῖς πέλας,

τῆς ὁποίας εἶναι μὲν χορηγός, κατὰ φύσιν, ὁ Θεός, ἀλλὰ φύλακας [εἶναι], ἡ προαίρεσι ἐκείνου, σύμφωνα μὲ τὴν θέλησι, τοῦ ὁποίου [τὰ] ἔλαβε· καὶ μία ὀδύνη γνωρίζει, τὴν ἀποτυχία, ἐν σχέσει πρὸς αὐτὰ [τὰ θεῖα χαρίσματα], τῆς ὁποίας εἰσηγητὴς εἶναι μὲν ὁ διάβολος, ἀλλὰ αὐτουργὸς [εἶναι] ὁ καθένας, ὁ ὁποῖος ἀποκόπτεται ἀπὸ τὰ θεῖα [χαρίσματα], ἐξ αἰτίας τῆς χαλαρώσεως τῆς γνώμης, μὴ φυλάσσοντας τὸ πολύτιμον [θεῖο χάρισμα] μὲ σφοδρὴ ἀγαπητικὴ διάθεσι τῆς γνώμης· αὐτὸς [ἐπίσης] δὲν ἔχει στραμμένη τὴν προαίρεσί του σὲ κανένα, ἐντελῶς, ἀπὸ τὰ ὁρώμενα [ὑλικὰ] καὶ γι᾽ αὐτὸ δὲν δεσμεύεται σὲ ὅσα δυσάρεστα, σωματικῶς, τοῦ συμβαίνουν [καὶ] συγχωρεῖ, ἀληθινά, ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἁμαρτάνουν σ᾽ αὐτόν· διότι καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ καθόλου τὸ καλὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο μὲ πόθο ἐπιδιώκεται ἀπ᾽ αὐτόν, διότι εἶναι ἀποδεδειγμένο, ὅτι ἐκ φύσεως [τὸ καλὸ] εἶναι ἀναφαίρετο. Ἐπίσης, καθιστᾶ τὸν ἑαυτό του ὑπόδειγμα ἀρετῆς στὸν Θεό, ἐὰν [εἶναι] θεμιτὸ νὰ [τὸ] ποῦμε αὐτό, προτρέποντας τὸν Ἀμίμητο [Θεὸ] νὰ ἔρθῃ σὲ μίμησι τοῦ ἰδίου [ἐκείνου], λέγοντας: «Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν»· παρακαλῶντας, [δηλαδή], τὸν Θεὸ νὰ φέρεται, ὅπως αὐ-

γενέσθαι παρακαλῶν τὸν Θεόν. [61.] Εἰ γὰρ ὡς αὐτὸς ἀφῆκε τὰ ὀφειλήματα τοῖς εἰς αὐτὸν ἡμαρτηκόσι, βούλεται καὶ αὐτῷ ἀφεθῆναι παρὰ Θεοῦ, δηλονότι ὥσπερ ὁ Θεὸς ἀπαθῶς ἀφίησιν οἷς ἀφίησιν, οὕτω καὶ αὐτὸς ἀπαθὴς ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι διαμένων, ἀφίησι τοῖς πλημμελήσασι μὴ συγχωρῶν μνήμῃ τινὶ τῶν φθασάντων λυπηρῶν τυποῦσθαι τὸν νοῦν, ἵνα μὴ τέμνων τῇ γνώμῃ τὴν φύσιν ἐλέγχηται, πρός τινα τῶν ἀνθρώπων διεστηκώς, ἄνθρωπος ὤν. [62.] Οὕτω γὰρ ἂν ἑνωθείσης τῆς γνώμης τῷ λόγῳ τῆς φύσεως, ἡ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν φύσιν καταλλαγὴ γίνεσθαι πέφυκεν· ὅτι μήτε δυνατὸν ἑτέρως κατὰ τὴν γνώμην πρὸς ἑαυτὴν στασιάζουσαν τὴν φύσιν, τὴν θείαν καὶ ἀνεκλάλητον ὑποδέξασθαι συγκατάβασιν. Καὶ τυχὸν διὰ τοῦτο πρότερον ἡμᾶς βούλεται τὰς πρὸς ἀλλήλους ποιεῖσθαι καταλλαγὰς ὁ Θεός, οὐχ ἵνα παρ' ἡμῶν μάθῃ καταλλάττεσθαι τοῖς ἁμαρτάνουσι, καὶ τῶν πολλῶν

τὸς ὁ ἴδιος φέρεται στοὺς συνανθρώπους [του].

61. Καὶ [εὔχεται] μακάρι, ὅπως [αὐτὸς] χαρίζει συνήθως τὰ χρέη σ' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἁμαρτάνουν σ' αὐτόν, [κατὰ τὸν ἴδιο τὸν τρόπο] θέλει νὰ χαρισθοῦν ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ σ' αὐτὸν [τὰ δικά του χρέη], δηλαδή, ὅπως ἀκριβῶς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους συγχωρεῖ ὁ Θεός, [τοὺς] συγχωρεῖ ἀπαθῶς, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ αὐτός, παραμένοντας ἀπαθής, σὲ ὅσα συμβαίνουν, συγχωρεῖ ἐκείνους, ποὺ ἔσφαλαν, χωρὶς νὰ ἐπιτρέπῃ ὁ νοῦς [του] νὰ ἐντυπώνῃ κάποιο ἀπὸ τὰ δυσάρεστα, τὰ ὁποῖα μετεφέρθησαν [σ' αὐτὸν] διὰ τῆς μνήμης, γιὰ νὰ μὴν ἐλέγχεται ὁ ἴδιος, ὅτι διαχωρίζει τὴν φύσι μὲ τὴν γνώμη, ἐπειδὴ ἔχει χωρισθῆ μὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἐνῶ εἶναι ἄνθρωπος [καὶ ἔχει κι αὐτὸς τὴν ἴδια φύσι].

62. Διότι, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ὅταν θὰ ἑνωθῇ ἡ γνώμη μὲ τὸν λόγο τῆς φύσεως, γίνεται φυσικῶς ἡ καταλλαγὴ τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν φύσι· διότι δὲν [εἶναι] δυνατὸν διαφορετικὰ νὰ δεχθῇ ἡ φύσι τὴν θεία καὶ ἀνεκλάλητη συγκατάβασι, ἐὰν στασιάζῃ, ὡς πρὸς τὴν γνώμη, ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ της. Καὶ ἴσως γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς θέλει νὰ συμφιλιωνώμεθα, προηγουμένως, μεταξύ μας, ὄχι [βέβαια], γιὰ νὰ μάθῃ ἀπὸ ἐμᾶς νὰ συμφιλιώνεται μ' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἁμαρτάνουν καὶ νὰ χαρίζῃ

*συγχωρεῖν, καὶ φοβερῶν ἐγκλημάτων τὴν ἔκτισιν, ἀλλ' ἵνα ἡμᾶς καθάρῃ παθῶν, καὶ δείξῃ συμβαίνουσαν τῇ σχέσει τῆς χάριτος τὴν τῶν συγχωρουμένων διάθεσιν. Σαφῶς δὲ καθέστηκε δῆλον, ὅτι τῆς γνώμης ἑνωθείσης τῷ λόγῳ τῆς φύσεως ἀστασίαστος ἔσται πρὸς τὸν Θεὸν ἡ τῶν τοῦτο κατωρθωκότων προαίρεσις. [**63.**] Εἴπερ οὐδὲν πέφυκεν ἐνθεωρεῖσθαι παράλογον τῷ λόγῳ τῆς φύσεως, ὃς καὶ νόμος ἐστὶ φυσικός τε καὶ θεῖος, ὅταν καθ' ἑαυτὸν ἐνεργουμένην λάβῃ τῆς γνώμης τὴν κίνησιν. Εἰ δὲ παράλογον οὐδέν ἐστιν ἐν τῷ λόγῳ τῆς φύσεως, εἰκότως ἡ γνώμη κατὰ τὸν λόγον κινουμένη τῆς φύσεως, συμβαίνουσαν ἕξει διὰ πάντων τῷ Θεῷ τὴν ἐνέργειαν, ἥτις ἔστι διάθεσις ἔμπρακτος, τῇ χάριτι τοῦ φύσει καλοῦ πρὸς ἀρετῆς γένεσιν πεποιωμένη. [**64.**] Οὕτω μὲν οὖν ὁ τὸν γνωστικὸν ἄρτον αἰτῶν διάκειται προσευχόμενος, μεθ' ὃν κᾀκεῖνος, ὁ μόνον τὸν ἐφήμερον ἄρτον ἐπιζητῶν διὰ τὴν βίαν τῆς φύ-*

τὴν τιμωρία γιὰ τὰ πολλὰ καὶ φοβερὰ ἐγκλήματα, ἀλλά, γιὰ νὰ μᾶς καθαρίσῃ ἀπὸ τὰ πάθη καὶ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ διάθεσι ἐκείνων οἱ ὁποῖοι συγχωροῦνται εἶναι συμβατή, ὡς πρὸς τὴν σχέσι, μὲ τὴν Χάρι. Ἐξάλλου κατέστη σαφῶς φανερό, ὅτι, ὅταν ἡ γνώμη ἑνωθῇ μὲ τὸν λόγο τῆς φύσεως, ἡ προαίρεσι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν κατορθώσει αὐτὸ [δηλαδὴ τὴν ἕνωσι τῆς γνώμης μὲ τὸν λόγο τῆς φύσεως], θὰ εἶναι ἀστασίαστη [ὑπάκουη] ἔναντι τοῦ Θεοῦ.

63. Ἐπειδή, βέβαια, τίποτε ἐκ φύσεως δὲν παρατηρεῖται παράλογο στὸν λόγο τῆς φύσεως, ὁ ὁποῖος εἶναι νόμος καὶ φυσικὸς καὶ θεῖος, ὅταν εὑρίσκῃ τὴν κίνησι τῆς γνώμης νὰ ἐνεργῆται σύμφωνα μὲ τὸν ἴδιο [τὸν λόγο τῆς φύσεως]. Ἐὰν δέ, δὲν ὑπάρχῃ τίποτα παράλογο στὸν λόγο τῆς φύσεως, εὔλογα ἡ γνώμη, ὅταν κινῆται, σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τῆς φύσεως, θὰ ἔχῃ σύμφωνη μὲ τὸν Θεό τὴν ἐνέργεια, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἔμπρακτη διάθεσι, ποὺ ἔχει λάβει ποιότητα ἀπὸ τὴν Χάρι τοῦ φύσει Καλοῦ [τοῦ Θεοῦ] γιὰ τὴν γέννησι τῆς ἀρετῆς.

64. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, λοιπόν, ὁ μὲν [ἕνας] προσεύχεται ζητώντας τὸν γνωστικὸ ἄρτο [τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ], μετὰ ἀπ' αὐτὸν [δὲ] καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπιζητεῖ μόνο τὸν ἐφήμερο ἄρτο, ἐξ αἰτίας τῆς ἀνάγκης τῆς φύσεως,

σεως, κατὰ τὸν αὐτὸν διατεθήσεται τρόπον, ἀφεὶς τοῖς ὀφειλέταις τὰ ὀφειλήματα, οἷα δὴ γνοὺς ὅτι κατὰ φύσιν ὑπάρχει θνητός, καὶ λοιπὸν καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν διὰ τὴν ἀδηλίαν τὸ φύσει πεφυκὸς ἐκδεχόμενος, προλαμβάνει τὴν φύσιν κατὰ τὴν γνώμην, αὐθαίρετος νεκρὸς πρὸς τὸν κόσμον γινόμενος, κατὰ τὸ φάσκον λόγιον· ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς[46]*· καὶ διὰ τοῦτο σπενδόμενος ἅπασιν, ἵνα μηδὲν ἑαυτῷ συνεπικομίζηται γνώρισμα τῆς μοχθηρίας τοῦ νῦν αἰῶνος, πρὸς τὴν ἀγήρω ζωὴν μεθιστάμενος καὶ λάβῃ παρὰ τοῦ κριτοῦ τοῦ Σωτῆρος τῶν ὅλων, ὧν ἐνταῦθα προκέχρηκε τὴν ἴσην ἀντίδοσιν. Ἀναγκαία γὰρ ἀμφοτέροις πρὸς τὴν σφῶν αὐτῶν λυσιτέλειαν καθέστηκεν ἡ καθαρὰ πρὸς τοὺς λελυπηκότας διάθεσις. Πάντων μὲν ἕνεκεν, οὐχ ἥνικα [recte: ἥκιστα]*[ϛ΄] *δὲ διὰ τῶν λειπομένων ῥητῶν τὴν δύναμιν, τοῦτον ἔχουσαν τὸν τρόπον. «Καὶ μὴ εἰσε-*

κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, [ὅπως ὁ πρῶτος], θὰ διατεθῇ προσευχόμενος, συγχωρώντας τὰ χρέη στοὺς ὀφειλέτες, ἐπειδὴ πράγματι, ἐγνώρισε, ὅτι κατ᾽ ἀλήθειαν εἶναι ἐκ φύσεως θνητός· καὶ ἑπομένως, προλαμβάνει μὲ τὴν γνώμη τὴν φύσι, ἀναμένοντας, λόγῳ τῆς [χρονικῆς του] ἀπροσδιοριστίας, καθημερινά, τὸ φυσικὸ γεγονὸς [τὸν θάνατο] μὲ τὸ νὰ γίνῃ αὐτοπροαίρετος [ἑκουσίως] νεκρὸς ἐν σχέσει πρὸς τὸν κόσμο [πεθαίνει πρὶν πεθάνει], σύμφωνα μὲ τὸ [ψαλμικὸ] ρητό, τὸ ὁποῖο λέγει: «ὅτι χάριν Σοῦ θανατωνόμεθα ὅλη τὴν ἡμέρα, θεωρηθήκαμε σὰν πρόβατα ὁδηγούμενα στὴν σφαγή». Καὶ γι᾽ αὐτὸ εἰρηνεύει μὲ ὅλους, ὥστε νὰ μὴν μεταφέρῃ μαζί του κανένα γνώρισμα τῆς μοχθηρίας τοῦ παρόντος αἰῶνος, ὅταν μετασταθῇ στὴν ἄφθαρτη ζωὴ καὶ λάβῃ ἀπὸ τὸν Κριτὴ καὶ Σωτῆρα τῶν ὅλων τὴν ἴση ἀνταπόδοσι ἔναντι ἐκείνων, τὰ ὁποῖα νωρίτερα, [στὴν ἐφήμερη ζωή του], ἔχει κάνει. Εἶναι, λοιπόν, ἀναγκαία καὶ στοὺς δύο γιὰ τὴν δική τους ὠφέλεια ἡ καθαρὴ διάθεσι ἀπέναντι σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἔχουν λυπήσει. Γιὰ πολλοὺς λόγους [εἶναι ἀναγκαία ἡ καθαρὴ διάθεσι], ἀλλὰ ὄχι λιγώτερο γιὰ τὴν σημασία τῶν ὑπολοίπων λόγων [αὐτῆς τῆς προσευχῆς], ἡ ὁποία ἔχει αὐτὴ τὴν ἔκφρασι: «Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς

νέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ»[47]. *[65.] Δηλοῖ γὰρ ἐν τούτοις ὁ λόγος, ὡς ὁ μὴ συγχωρήσας τελείως τοῖς πταίουσι, καὶ καθαρὰν λύπης παραστήσας τῷ Θεῷ τὴν καρδίαν, λελαμπρυσμένην τῷ φωτὶ τῆς πρὸς τὸν πέλας καταλλαγῆς, τῆς τῶν ηὐγμένων καλῶν ἀποτεύξεται χάριτος· καὶ τῷ πειρασμῷ καὶ τῷ πονηρῷ κατὰ δικαίαν ἐκδοθήσεται κρίσιν· ἵνα μάθῃ καθαίρεσθαι πλημμελῶν, τὰς κατ᾽ ἄλλων ἑαυτοῦ μομφὰς ἀφαιρούμενος. [66.] Πειρασμὸν δὲ λέγει νῦν τὸν τῆς ἁμαρτίας νόμον, ὃν οὐκ ἔχων ὁ πρῶτος ἄνθρωπος· ἦλθεν εἰς γένεσιν· πονηρὸν δέ, τὸν τοῦτον ἐμφύραντα τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων διάβολον, καὶ πείσαντα δι᾽ ἀπάτης τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ συγκεχωρημένου πρὸς τὸ κεκωλυμένον τῆς ψυχῆς μετενέγκαι [recte: μετενεγκεῖν] τὴν ἔφεσιν, καὶ πρὸς τὴν τῆς θείας ἐντολῆς τραπῆναι παράβασιν, ἧς ἔργον γέγονεν ἡ τῆς δοθείσης κατὰ χάριν ἀφθαρσίας ἀπόθεσις. [67.] Ἢ πά-*

ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ».

65. Ὁ Λόγος, λοιπόν, δηλώνει μ᾽ αὐτὰ [τὰ λόγια τῆς προσευχῆς], ὅτι αὐτός, ὁ ὁποῖος δὲν συγχώρησε ἐντελῶς ἐκείνους, ποὺ [τοῦ] ἔφταιξαν καὶ [δὲν] παρουσίασε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τὴν καρδία [του] καθαρὴ ἀπὸ λύπη, ἀπαστράπτουσα ἀπὸ τὸ φῶς τῆς συμφιλιώσεως μὲ τὸν πλησίον, δὲν θὰ ἀξιωθῇ τῆς Χάριτος τῶν καλῶν, γιὰ τὰ ὁποῖα ἔχει προσευχηθῆ· καὶ θὰ παραδοθῇ, κατὰ δικαία κρίσι, στὸν πειρασμὸ καὶ στὸν πονηρό· γιὰ νὰ διδαχθῇ νὰ καθαρίζεται [μὲ τὶς δοκιμασίες], ὅταν ἁμαρτάνῃ, ἀφαιρώντας ἀπὸ τὴν ψυχή του τὶς κατηγορίες, [ποὺ ἔχει κάνει] ἐναντίον τῶν ἄλλων.

66. Πειρασμὸ δὲ λέγει τώρα, τὸν νόμο τῆς ἁμαρτίας, τὸν ὁποῖο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος δὲν εἶχε· [ἐκ τῶν ὑστέρων] γεννήθηκε. Καὶ πονηρὸ [λέγει] τὸν διάβολο, ὁ ὁποῖος ἀνέμειξε αὐτὸν [τὸν νόμο τῆς ἁμαρτίας] στὴν φύσι τῶν ἀνθρώπων καὶ ἔπεισε μὲ ἀπάτη τὸν ἄνθρωπο νὰ μεταφέρῃ τὴν ἔφεσι τῆς ψυχῆς [του] ἀπὸ τὸ ἐπιτρεπόμενο πρὸς τὸ ἀπαγορευμένο καὶ νὰ τραπῇ πρὸς τὴν παράβασι τῆς θείας ἐντολῆς, ἀποτέλεσμα, τῆς ὁποίας [παραβάσεως] ἦταν ἡ ἀκύρωσι τῆς κατὰ Χάριν ἀφθαρσίας, ἡ ὁποία [τοῦ] δόθηκε [ἀπὸ τὸν Θεό].

λιν πειρασμὸν μέν, φησὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἑκούσιον πρὸς τὰ πάθη τῆς σαρκὸς διάθεσιν· πονηρὸν δέ, τὸν κατ᾽ ἐνέργειαν συμπληρωτικὸν τῆς ἐμπαθοῦς διαθέσεως τρόπον· ὧν οὐδενὸς ὁ δίκαιος ἐξαιρεῖται κριτής, τὸν μὴ τοῖς ὀφειλέταις ἀφιέντα τὰ ὀφειλήματα· κἂν τοῦτο ψιλῶς διὰ τῆς προσευχῆς ἐξαιτεῖται. [68.] Ἀλλὰ καὶ τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας συγχωρεῖ μολύνεσθαι τὸν τοιοῦτον, καὶ ὑπὸ τοῦ πονηροῦ κυριεύεσθαι τὸν σκληρὸν καὶ ἀπότομον τὴν γνώμην ἐγκαταλιμπάνει· οἷα δὴ τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας[48], ὧν σπορεύς ἐστιν ὁ διάβολος, προτετιμηκότα τῆς φύσεως, ἧς ἐστι δημιουργὸς ὁ Θεός. Καὶ μὴν καὶ πρὸς τὰ πάθη τῆς σαρκὸς ἑκουσίως συνδιατιθέμενον οὐ κωλύει, καὶ τοῦ κατ᾽ ἐνέργειαν συμπληρωτικοῦ τρόπου, τῆς κατ᾽ αὐτὰ διαθέσεως οὐ λυτροῦται, ὅτι παθῶν ἀνυποστάτων ἥττονα τὴν φύσιν ἡγησάμενος, τῇ περὶ ταῦτα σπουδῇ, τὸν ταύτης λόγον ἠγνόησε, καθ᾽ ὃν ἔδει κινηθέντα γνῶναι, τίς μὲν φύσεως νόμος,

67. Ἢ πάλι λέγει πειρασμὸ μὲν τὴν ἑκούσιο διάθεσι τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ πάθη τῆς σαρκός· πονηρὸ δὲ [λέγει] τὸν τρόπο, ὁ ὁποῖος ὁλοκληρώνει ἐμπράκτως τὴν ἐμπαθῆ διάθεσι τῆς ψυχῆς. Ἀπὸ κανέναν ἀπ᾽ αὐτοὺς [τὸν πειρασμὸ καὶ τὸν πονηρὸ] δὲν ἀπαλλάσσει ὁ δίκαιος Κριτὴς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δὲν συγχώρησε τὰ χρέη σ᾽ ἐκείνους, ποὺ [τοῦ] ὀφείλουν· ἀκόμα κι ἄν, διὰ τῆς προσευχῆς, [τὸ] παρακαλεῖ αὐτὸ ἐπιφανειακὰ [χωρὶς αἴσθησι καρδίας].

68. Ἀλλὰ ἐπιτρέπει [ὁ Θεὸς] νὰ μολύνεται αὐτός, [ὁ ὁποῖος δὲν συγχωρεῖ] καὶ ἀπὸ τὸν νόμο τῆς ἁμαρτίας καὶ [τὸν] ἐγκαταλείπει τὸν σκληρὸ καὶ ἄκαμπτο, ὡς πρὸς τὴν γνώμη, νὰ κυριεύεται ἀπὸ τὸν πονηρό· καὶ πράγματι νὰ προτιμᾷ αὐτὰ τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας, τῶν ὁποίων σπορέας εἶναι ὁ διάβολος, ἔναντι τῆς φύσεως [τῆς φυσικῆς ὁδοῦ], τῆς ὁποίας δημιουργὸς εἶναι ὁ Θεός. Μάλιστα, ἀκόμη, δὲν [τὸν] ἐμποδίζει [ὁ Κύριος] νὰ συγκατατίθεται ἑκουσίως πρὸς τὰ πάθη τῆς σαρκὸς καὶ δὲν [τὸν λυτρώνει] ἀπὸ τὸν τρόπο, ὁ ὁποῖος συμπληρώνει ἐμπράκτως τὴν σχετικὴ μ᾽ αὐτὰ διάθεσι, διότι, ἐπειδὴ θεώρησε τὴν φύσι κατώτερη ἀπὸ τὰ ἀνυπόστατα πάθη, ἐξ αἰτίας τοῦ ἐνδιαφέροντός του γι᾽ αὐτά, ἀγνόησε τὸν λόγο αὐτῆς [τῆς φύσεως], σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο ἔπρεπε νὰ κινηθῇ νὰ μάθῃ, ποιὸς [εἶναι] μὲν ὁ νόμος τῆς φύσεως,

τίς δὲ παθῶν ἢ καθ᾽ αἵρεσιν γνωμικῶς, ἀλλ᾽ οὐ φυσικῶς ἐπισυμβαίνουσα κατέστη τυραννίς. Καὶ τὸν μὲν περιποιήσασθαι, ταῖς φυσικαῖς συντηρούμενον ἐνεργείαις, τὴν δὲ τῆς γνώμης ἀπελάσαι μακράν, καὶ τῷ λόγῳ διατηρῆσαι τὴν φύσιν, ἀφ᾽ ἑαυτῆς ἑστῶσαν καθαρὰν καὶ ἀμώμητον. Ἄμωμον, χωρὶς μίσους καὶ διαστάσεως καὶ τῇ φύσει πάλιν καταστῆσαι τὴν γνώμην συνέμπορον, μηδὲν παντελῶς ἐπιφερομένην, ὧν ὁ τῆς φύσεως οὐκ ἐπιδίδωσι λόγος. Καὶ διὰ τοῦτο μῖσος ἅπαν, καὶ πᾶσαν τοῦ κατὰ φύσιν συγγενοῦς ἀποστῆσαι διάστασιν, ἵνα ταύτην λέγων τὴν προσευχὴν εἰσακούηται, καὶ διπλῆν ἀνθ᾽ ἁπλῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ δέχηται χάριν, τήν τε τῶν φθασάντων πλημμελημάτων συγχώρησιν, καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς μέλλουσι σκέπην καὶ λύτρωσιν· εἴς τε πειρασμὸν ἐλθεῖν μὴ συγχωρούμενος, καὶ τῷ πονηρῷ δουλωθῆναι μὴ ἀφιέμενος, ὑπὲρ ἑνός, τοῦ τοῖς πέλας ἑτοίμως ἀφιέναι τὰ ὀφειλήματα. [69.] Τοιγαροῦν

ποιὰ δὲ [εἶναι] ἡ τυραννία τῶν παθῶν, ἡ ὁποία ἐπεβλήθη [ὡς τυραννία] μὲ τὴν ἐπιλογὴ τῆς γνώμης ἀλλὰ ὄχι διὰ τῆς φύσεως. Καὶ τὸν μὲν [νόμο τῆς φύσεως], ὁ ὁποῖος συντηρεῖται ἀπὸ τὶς φυσικὲς ἐνέργειες, [ἔπρεπε] νὰ [τὸν] διαφυλάξῃ, τὴν δὲ [τυραννία τῶν παθῶν] νὰ ἀποδιώξῃ μακριὰ ἀπὸ τὴν γνώμη καὶ νὰ διατηρήσῃ μὲ τὸν λόγο [μὲ τὴν λογικὴ δύναμι τῆς ψυχῆς] τὴν φύσι, ἡ ὁποία ἡ ἴδια ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ της εἶναι σταθερὰ καθαρὴ καὶ ἄμεμπτη. Καὶ νὰ καταστήσῃ πάλι τὴν γνώμη ἐν σχέσει πρὸς τὴν φύσι ἄμεμπτο συνοδοιπόρο, χωρὶς μῖσος καὶ ἀσυμφωνία, χωρὶς νὰ φέρῃ μαζί της ἐντελῶς τίποτα ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐπιτρέπει ὁ λόγος τῆς φύσεως. Καὶ γι᾽ αὐτό, νὰ ἀποκρούσῃ κάθε μῖσος καὶ κάθε διάστασι μὲ τὸν συγγενῆ ὡς πρὸς τὴν φύσι [τὸν συνάνθρωπο], γιὰ νὰ εἰσακούεται, ὅταν λέγῃ αὐτὴν τὴν προσευχὴ καὶ γιὰ νὰ δέχεται, ἀντὶ γιὰ ἁπλῆ, διπλῆ τὴν Χάρι ἀπὸ τὸν Θεό, [δηλαδὴ] καὶ τὴν συγχώρησι τῶν ἁμαρτημάτων, στὰ ὁποῖα περιέπεσε προηγουμένως καὶ τὴν προστασία καὶ λύτρωσι ἀπὸ ὅσα πρόκειται [νὰ συμβοῦν]. Καί, ἐξ αἰτίας ἑνὸς [μόνο λόγου, δηλαδὴ] τοῦ ὅτι εὐχαρίστως συγχωρεῖ τὰ ἁμαρτήματα τῶν πλησίον [του], δὲν παραχωρεῖται νὰ περιέλθῃ σὲ πειρασμὸ καὶ δὲν ἀφήνεται νὰ ὑποδουλωθῇ στὸν πονηρό.

καὶ ἡμεῖς, ἵνα μικρὸν ἀναποδίζων ἐπιτόμως ἐπέλθω τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν, εἴπερ τοῦ πονηροῦ ῥυσθῆναι, καὶ εἰς πειρασμὸν εἰσελθεῖν οὐ βουλόμεθα, πιστεύσωμεν τῷ Θεῷ, καὶ ἀφῶμεν τὰ ὀφειλήματα τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. Ἐὰν γάρ, φησί, μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν, οὔτε ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει ὑμῖν[49]· ἵνα μὴ μόνον ἄφεσιν λάβωμεν ὧν πεπλημμελήκαμεν, ἀλλὰ καὶ τὸν νόμον νικήσωμεν τῆς ἁμαρτίας, εἰς τὴν αὐτοῦ πεῖραν εἰσελθεῖν οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι, καὶ τὸν τούτου γεννήτορα πονηρὸν πατήσωμεν ὄφιν, ἀφ' οὗ ῥυσθῆναι παρακαλοῦμεν· στρατηγοῦντος ἡμῖν τοῦ τὸν κόσμον νικήσαντος Χριστοῦ[50], καὶ τοῖς νόμοις τῶν ἐντολῶν καθοπλίζοντος, καὶ νομίμως τῇ τῶν παθῶν ἀποθέσει, πρὸς ἑαυτὴν δι' ἀγάπης τὴν φύσιν συνδέοντος· καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἄρτον ὄντα ζωῆς, σοφίας τε, καὶ γνώσεως, καὶ δικαιοσύνης κινοῦντος ἡμῶν ἀκορέστως τὴν ὄρεξιν· καὶ τῇ πληρώ-

69. Ἑπομένως, καὶ ἐμεῖς, γυρίζοντας γιὰ λίγο πίσω, γιὰ νὰ ἀποδώσω περιληπτικά, τὴν σημασία, ὅσων λέγονται, ἐάν, πράγματι, θέλωμε νὰ λυτρωθοῦμε ἀπὸ τὸν πονηρὸ καὶ νὰ μὴν εἰσέλθωμε σὲ πειρασμό, νὰ πιστέψωμε στὸν Θεὸ καὶ νὰ χαρίσωμε τὰ χρέη στοὺς ὀφειλέτες [μας]. Διότι [ὁ Κύριος] λέγει: «ἐὰν δὲν συγχωρῆτε στοὺς ἀνθρώπους τὰ ἁμαρτήματά τους, οὔτε ὁ Πατέρας μας ὁ οὐράνιος θὰ σᾶς συγχωρήσῃ»· ὥστε νὰ μὴν λάβωμε μόνο συγχώρησι, γιὰ ὅσα ἔχομε σφάλλει, ἀλλὰ νὰ νικήσωμε καὶ τὸν νόμο τῆς ἁμαρτίας, καθὼς δὲν ἐγκαταλειπόμεθα, γιὰ νὰ εἰσέλθωμε στὴν δοκιμασία [στὸν πειρασμὸ] αὐτοῦ [τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας] καὶ νὰ καταπατήσωμε τὸν γεννήτορα αὐτοῦ, τὸν πονηρὸ ὄφι, ἀπὸ τοῦ ὁποίου παρακαλοῦμε νὰ λυτρωθοῦμε, ἔχοντας στρατηγέτη τὸν Χριστό, ὁ ὁποῖος νίκησε τὸν κόσμο καὶ [ἀφενὸς] μᾶς ὁπλίζει μὲ τοὺς νόμους τῶν ἐντολῶν καὶ [ἀφετέρου] μὲ τὴν ἀποβολὴ τῶν παθῶν συνδέει, βάσει αὐτῶν τῶν νόμων, τὴν φύσι μὲ τὸν ἑαυτό της, διὰ τῆς ἀγάπης· καὶ κινεῖ ἀκόρεστα τὴν ἐπιθυμία μας πρὸς τὸν Ἑαυτό [Του], ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς καὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως καὶ τῆς δικαιοσύνης· καὶ μὲ τὴν ἐκπλήρωσι, [λοιπόν],

σει τοῦ πατρικοῦ θελήματος, τοῖς Ἀγγέλοις ὁμολάτρας ἡμᾶς καθιστῶντος, τῇ κατὰ τὸν βίον ἀγωγῇ τὴν ἐπουράνιον εὐμιμήτως ἐμφαίνοντας εὐαρέστησιν· κἀκεῖθεν πάλιν ἐπὶ τὴν ἀκροτάτην τῶν θείων ἀνάβασιν πρὸς τὸν Πατέρα τῶν φώτων ἀνάγοντος, καὶ θείας ἀπεργαζομένου φύσεως κοινωνούς[51]*, τῇ κατὰ χάριν μεθέξει τοῦ Πνεύματος, καθ' ἣν τέκνα Θεοῦ χρηματίσωμεν, αὐτὸν τὸν ταύτης αὐτουργὸν τῆς χάριτος καὶ κατὰ φύσιν τοῦ Πατρὸς Υἱόν, ὅλον ὅλοι δίχα περιγραφῆς ἀχράντως περικομίζοντες· ἐξ οὗ, καὶ δι' οὗ, καὶ ἐν ᾧ τὸ εἶναί τε, καὶ κινεῖσθαι, καὶ ζῆν ἔχομέν τε*[52]*, καὶ ἕξομεν. [70.] Πρὸς τοῦτο δὲ τῆς θεώσεως τὸ μυστήριον βλέπων ἡμῖν ἔστω τῆς προσευχῆς ὁ σκοπός, ἵνα γνῶμεν ἀνθ' οἵων, οἵους ἡμᾶς ἡ διὰ σαρκὸς κένωσις τοῦ μονογενοῦς ἀπειργάσατο, καὶ πόθεν, ποῦ, τοὺς τὸ κατώτατον τοῦ παντὸς εἰληφότας χωρίον, εἰς ὅπερ ἡμᾶς τὸ τῆς ἁμαρτίας βάρος κατέωσε, δυνάμει φιλανθρώπου χειρὸς ἀνεβί-*

τοῦ Πατρικοῦ θελήματος μᾶς καθιστᾶ ὁμοτρόπους μὲ τοὺς Ἀγγέλους στὴν λατρεία [τοῦ Θεοῦ], ὥστε νὰ φανερώνωμε, κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ βίου, μὲ τὴν διαγωγή [μας], τὴν ἐπουράνιο εὐαρέστησι, διὰ τῆς καλῆς μιμήσεως [τῶν Ἀγγέλων]· καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πάλι [μᾶς] ἀναβιβάζει στὴν ἀκροτάτη ἀνάβασι τῶν θείων [καταστάσεων] πρὸς τὸν Πατέρα τῶν φώτων καὶ μᾶς καθιστᾶ κοινωνοὺς θείας φύσεως μὲ τὴν κατὰ Χάριν μέθεξι τοῦ [Παναγίου] Πνεύματος· κατ' αὐτὴν [τὴν κατάστασι τῆς μεθέξεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος] θὰ γίνωμε τέκνα Θεοῦ, περιφέροντες ὅλοι ἐντός μας μὲ καθαρότητα, ἀπεριόριστα ὅλον αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸν αὐτουργὸ αὐτῆς τῆς Χάριτος καὶ κατὰ φύσι Υἱό τοῦ Πατρός· ἐκ τοῦ Ὁποίου καὶ διὰ τοῦ Ὁποίου καὶ ἐν τῷ Ὁποίῳ ἔχομε καὶ θὰ ἔχωμε τὴν ὕπαρξι, τὴν κίνησι καὶ τὴν ζωή.

70. Ἂς εἶναι, λοιπόν, γιὰ μᾶς ὁ σκοπὸς τῆς προσευχῆς προσανατολισμένος πρὸς αὐτὸ τὸ μυστήριο τῆς θεώσεως, γιὰ νὰ γνωρίσωμε, ἔναντι ἐκείνων, [οἱ ὁποῖοι εἴμαστε προηγουμένως], ποιοὺς μᾶς ἀπεργάστηκε ἡ κατὰ σάρκα κένωσι τοῦ Μονογενοῦς [Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ] καὶ ἀπὸ ποῦ [ἀπὸ ποιὸ βάραθρο], ποῦ [σὲ ποιὸ ὕψος] μᾶς ἀνέβασε μὲ τὴν δύναμι τῆς φιλανθρώπου χειρός [Του ἐμᾶς], οἱ ὁποῖοι ἔχομε καταλάβει τὸν κατώτερο χῶρο τοῦ σύμπαντος, στὸν ὁποῖο μᾶς ἔσπρωξε τὸ βάρος τῆς

βασεν· καὶ πλέον ἀγαπήσωμεν τὸν ταύτην οὕτω σοφῶς ἡμῖν τὴν σωτηρίαν ἑτοιμασάμενον. [71.] Καὶ δι᾽ ὧν πράττομεν, δείξωμεν τὴν προσευχὴν πληρουμένην, καὶ τὸν ἀληθῶς κατὰ χάριν Πατέρα Θεὸν φανῶμεν κηρύττοντες. Ἀλλὰ μὴ διὰ τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας τὸν ἀεὶ τυραννικῶς δεσπόζειν ἐπιχειροῦντα τῆς φύσεως πονηρὸν ἔχοντες τοῦ βίου πατέρα, σαφῶς ἀποδειχθῶμεν, καὶ λάθωμεν ζωῆς ἀντικαταλλάττοντες θάνατον, ἐπειδήπερ τῶν προσόντων ἑκάτερος τοῖς προσχωροῦσι ποιεῖσθαι μετάδοσιν πέφυκεν· ὁ μὲν ἀΐδιον ζωὴν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν χορηγῶν, ὁ δὲ θάνατον τῇ τῶν ἑκουσίων ὑποβολῇ πειρασμῶν τοῖς ἐγγίζουσιν ἐμποιῶν. [72.] Διττὸς γάρ, κατὰ τὴν Γραφήν, τῶν πειρασμῶν ὁ τρόπος. Ὁ μὲν ἡδονικός, ὁ δὲ ὀδυνηρός· καὶ ὁ μὲν προαιρετικός, ὁ δὲ ἀπροαίρετος. [73.] Καὶ ὁ μὲν τῆς ἁμαρτίας γεννήτωρ, εἰς ὃν εἰσελθεῖν κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου διδαχὴν ἀπεύχεσθαι προσετάγημεν, φάσκοντες·

ἁμαρτίας. Καί, [ὅταν γνωρίσωμε αὐτά, τότε] περισσότερο θὰ ἀγαπήσωμε Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος μᾶς ἑτοίμασε αὐτὴ τὴν σωτηρία μὲ τέτοια σοφία.

71. Καὶ νὰ καταδείξωμε, μὲ ὅσα πράττομε, ὅτι ἐκπληρώνεται [ἐφαρμόζεται μὲ ἔργα] ἡ προσευχὴ καὶ νὰ ἀποδειχθοῦμε, ὅτι ἀληθινὰ ὁμολογοῦμε τὸν Θεὸ κατὰ Χάριν Πατέρα [μας]. Ἀλλὰ νὰ μὴν ἀποδειχθοῦμε, ὅτι πράγματι, ἔχομε πατέρα τῆς ζωῆς [μας] τὸν πονηρό, ὁ ὁποῖος ἐπιχειρεῖ πάντοτε νὰ ἐξουσιάζῃ δυναστικά, διὰ τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας τὴν φύσι [μας] καὶ νὰ ἀνταλλάξωμε χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθοῦμε τὴν ζωὴ μὲ τὸν θάνατο, ἐπειδὴ καὶ ὁ καθένας ξεχωριστὰ [καὶ ὁ Θεὸς καὶ ὁ διάβολος] μεταδίδει φυσικῶς σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι συντάσσονται [μαζί του] ἀπὸ ἐκεῖνα, ποὺ διαθέτει· ὁ μὲν [Θεὸς] προσφέροντας τὴν ἀΐδιο ζωὴ σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι Τὸν ἀγαποῦν, ὁ δὲ [διάβολος] προξενώντας τὸν θάνατο, μὲ τὴν ὑποβολὴ τῶν ἑκουσίων πειρασμῶν, σ᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τὸν πλησιάζουν.

72. Διότι, σύμφωνα μὲ τὴν [Ἁγία] Γραφὴ ὁ τρόπος τῶν πειρασμῶν εἶναι διττός [ἔχει δύο τύπους ἐκφράσεως]. Ὁ μὲν [ἕνας εἶναι] ἡδονικός, ἐνῶ ὁ ἄλλος ὀδυνηρός· καὶ ὁ μὲν [πρῶτος εἶναι] ἑκούσιος, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἀκούσιος.

73. Καὶ ὁ μὲν [πρῶτος εἶναι] ὁ γεννήτορας τῆς ἁμαρτίας, στὸν ὁποῖο, σύμφωνα μὲ τὴν διδαχὴ τοῦ Κυρίου, προσταχθήκαμε νὰ προσευχώμεθα νὰ μὴν εἰσέλθωμε, λέγοντας:

Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν[53]*· καί, Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν*[54]. *[74.] Ὁ δὲ τῆς ἁμαρτίας τιμωρός, ἀκουσίοις πόνων ἐπιφοραῖς τὴν φιλαμαρτήμονα κολάζων διάθεσιν· ὃν εἴ τις ὑπομείνῃ, καὶ μάλιστα κακίας ἥλοις οὐκ ἐμπεπαρμένος, ἀκούσεται τοῦ Μεγάλου διαῤῥήδην βοῶντος Ἰακώβου· Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις, ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως ὑπομονὴν κατεργάζεται· ἡ δὲ ὑπομονή, δοκιμήν· ἡ δὲ δοκιμή, ἔργον τέλειον ἐχέτω*[55]. *[75.] Ἀμφοτέρους δὲ τοὺς πειρασμοὺς τὸν ἑκούσιόν τε, καὶ τὸν ἀκούσιον, περιέπει κακούργως ὁ πονηρός· τόν μέν, σπείρων καὶ διερεθίζων τὴν ψυχὴν ἡδοναῖς σώματος ἀποστῆσαι τῆς θείας ἀγάπης τὴν ἔφεσιν μηχανώμενος, τὸν δὲ σοφιστικῶς ἐξαιτεῖται, δι᾽ ὀδύνης φθεῖραι τὴν φύσιν βουλόμενος, ἵνα βιάσηται τὴν ψυχὴν ἀτονίᾳ πόνων καταβληθεῖσαν, πρὸς τὴν τοῦ κτίσαντος διαβολὴν*

«καὶ μὴν μᾶς εἰσάγῃς σὲ πειρασμό»· καὶ «ἐπαγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε, γιὰ νὰ μὴν εἰσέλθετε σὲ πειρασμό».

74. Ὁ δὲ [ἄλλος, ὁ ἀκούσιος, εἶναι] τιμωρὸς τῆς ἁμαρτίας, ὁ ὁποῖος τιμωρεῖ μὲ ἀκούσιες ἐπιφορὲς πόνων τὴν φιλαμαρτήμονα διάθεσι· τὸν ὁποῖο, ἐὰν κανεὶς ὑπομείνῃ καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ τρυπιέται ἀπὸ τὰ καρφιὰ τῆς κακίας, θὰ ἀκούσῃ κατηγορηματικὰ τὸν Μέγα Ἰάκωβο [τὸν Ἀδελφόθεο] νὰ βοᾷ: «Νὰ θεωρῆτε, ἀδελφοί μου, ὡς τὴν πλέον ξεχωριστὴ χαρά, ὅταν περιπέσετε σὲ ποικίλους πειρασμούς, διότι τὸ μέσο πρὸς δοκιμὴ τῆς πίστεώς σας [ἡ δοκιμασία] κατεργάζεται τὴν ὑπομονή· ἡ δὲ ὑπομονὴ τὴν δοκιμασμένη ἀρετή, ἡ δὲ δοκιμασμένη ἀρετὴ ἂς συνεπάγεται ἔργο τελειότητος».

75. Ὁ δὲ πονηρὸς μεταχειρίζεται μὲ πανουργία καὶ τοὺς δύο πειρασμούς, καὶ τὸν ἑκούσιο καὶ τὸν ἀκούσιο· καὶ τὸν μὲν [ἑκούσιο] σπέρνοντας, προκαλεῖ συνεχῶς τὴν ψυχὴ μὲ τὶς ἡδονὲς τοῦ σώματος, ἐπιδιώκοντας ἐντέχνως νὰ ἀποσπάσῃ τὴν ἔφεσί [μας] ἀπὸ τὴν θεία ἀγάπη· ὅσον ἀφορᾶ δὲ τὸν [ἀκούσιο], ἐπειδὴ [ὁ διάβολος] θέλει νὰ φθείρῃ τὴν φύσι, διὰ τῆς ὀδύνης, ζητᾶ [ἀπὸ τὸν Θεὸ] τὴν παραχώρησι νὰ ἐκβιάσῃ, μὲ σοφίσματα, τὴν ψυχή, ἡ ὁποία, ὁπωσδήποτε, θὰ καταβληθῇ, λόγῳ τῆς ἀδυναμίας, ἀπὸ τοὺς πόνους, νὰ κινήσῃ τοὺς λογισμούς [της] πρὸς

κινῆσαι τοὺς λογισμούς. [76.] Ἀλλ᾽ ἐπεγνωκότες ἡμεῖς τοῦ πονηροῦ τὰ νοήματα[56]*, τὸν μὲν ἑκούσιον ἀπευξώμεθα πειρασμόν, ἵνα μὴ τῆς θείας ἀγάπης τὴν ἔφεσιν ἀποστήσωμεν, τὸν δὲ ἀκούσιον, ἐπερχόμενον συγχωρήσει Θεοῦ, γενναίως ὑπομένωμεν, ἵνα φανῶμεν προτετιμηκότες τῆς φύσεως, τὸν κτίστην τῆς φύσεως. [77.] Γένοιτο δὲ πάντας ἡμᾶς τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*[57]*, τῶν τε νῦν ἡδέων τοῦ πονηροῦ λυτρωθῆναι, καὶ τῶν μελλόντων ἀλγεινῶν ἐλευθερωθῆναι, τῇ μεθέξει τῆς κατ᾽ εἶδος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ὑποστάσεως, ἐποφθείσης ἡμῖν ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, τῷ μόνῳ σὺν Πατρὶ καὶ Ἁγίῳ πνεύματι δοξαζομένῳ παρὰ πάσης τῆς κτίσεως. Ἀμήν.*

βλασφημία τοῦ Δημιουργοῦ [της].

76. Ἀλλὰ ἐμεῖς ἀναγνωρίζοντας τὶς ἐπινοήσεις τοῦ πονηροῦ, τὸν μὲν ἑκούσιο πειρασμὸ νὰ περιφρονήσωμε, γιὰ νὰ μὴν ἀπομακρύνωμε τὴν ἔφεσι ἀπὸ τὴν θεία ἀγάπη, τὸν δὲ ἀκούσιο, ὅταν ἐπέρχεται κατὰ παραχώρησι τοῦ Θεοῦ νὰ [τὸν] ὑπομείνωμε μὲ γενναιότητα, γιὰ νὰ ἀποδειχθοῦμε ὅτι προτιμοῦμε, ἔναντι τῆς φύσεως, τὸν Δημιουργὸ τῆς φύσεως.

77. Εἴθε, λοιπόν, νὰ γίνῃ, ὅλοι ἐμεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐπικαλούμεθα τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, νὰ λυτρωθοῦμε καὶ ἀπὸ τὰ παρόντα ἡδονικὰ τοῦ πονηροῦ καὶ νὰ ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ τὰ μελλοντικὰ ὀδυνηρὰ μὲ τὴν μέθεξι στήν, κατὰ τὸ εἶδος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ὑπόστασι, ἡ ὁποία ἀποκαλύφθηκε σ᾽ ἐμᾶς ἐν Χριστῷ, ὁ ὁποῖος αὐτὸς [εἶναι] ὁ Κύριός μας, ὁ μόνος ποὺ δοξάζεται μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἀπὸ ὁλόκληρη τὴν κτίσι. Ἀμήν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ

ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

α΄ *Ἴσως τοῖς ἁγίοις.*
β΄ *Ἴσως γνῶσιν.*
γ΄ *Ἐν ἄλλοις ἀναγόμεθα.*
δ΄ *Ἴσως οὐκ ἔχοντες.*
ε΄ *Ἴσως ἐν ἄλλῃ.*
ϛ΄ *Ἴσως μὴ ζητεῖν.*
ζ΄ *Ἴσως ἥκιστα.*

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

ΣΕ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

1 Ψαλμ. 18, 10.
2 Α΄ Ἰω. 4, 18.
3 Ψαλμ. 32, 11.
4 Κολασσ. 3, 13.
5 Α΄ Τιμόθ. 2, 5.
6 Ἰω. 14, 9.
7 Ἐφεσ. 2, 18.
8 Κολασσ. 1, 20.
9 Πρβ. Ψαλμ. 33, 9.
10 Ἰω. 6, 33, Ἰω. 6, 35.
11 Κολασσ. 2, 14.
12 Ἐφεσ. 2, 14-17.
13 Ἡσ. 25, 8, Πρβ. Ἑβρ. 2, 14.
14 Ἰω. 1, 1.
15 Κολασσ. 2, 3.
16 Ψαλμ. 75, 12.
17 Ἰωνᾶ 2, 10.
18 Α΄ Βασ. 1, 11.
19 Β΄ Παραλ. 32, 20.
20 Ματθ. 6, 9.
21 Ματθ. 6, 9-10.
22 Ματθ. 6, 9.
23 Πρβ. Ἡσ. 66, 2.
24 Ματθ. 5, 5.
25 Ματθ. 22, 30.
26 Ματθ. 25, 34.
27 Ματθ. 25, 21.
28 Α΄ Θεσσ. 4, 16-17.
29 Ματθ. 11, 29.
30 Γαλ. 3, 28.
31 Δ΄ Βασ. 2, 11-14.
32 Γαλ. 3, 28.
33 Κολασσ. 3, 11.
34 Κολασσ. 3, 11.
35 Β΄ Κορ. 7, 1.
36 Φιλιππ. 3, 20.
37 Ψαλμ. 72, 25.
38 Ματθ. 6, 10.
39 Ἰω. 6, 33, Ἰω. 6, 50.
40 Ματθ. 6, 11.
41 Γένεσ. 2, 9.
42 Γένεσ. 3, 22-24.
43 Ματθ. 6, 25, Ματθ. 31-33.
44 Γαλ. 2, 19.
45 Ματθ. 6, 12.
46 Ψαλμ. 43, 23, Ῥωμ. 8, 36.
47 Ματθ. 6, 13.
48 Ῥωμ. 1, 26.
49 Ματθ. 6, 15.
50 Ἰω. 16, 33.
51 Β΄ Πέτρ. 1, 4.
52 Πράξ. 17, 28.
53 Ματθ. 6, 13.
54 Ματθ. 26, 41.
55 Ἰακ. 1, 2-4, Ῥωμ. 5, 4.
56 Β΄ Κορ. 2, 11.
57 Πράξ. 2, 21.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

α' *Κύριε, Ἀδωναΐ, Ἐλωΐ, Σαββαώθ, ἐὰν εἰσακούων εἰσακούσῃς*: στὸ χωρίο αὐτὸ παρουσιάζεται ἡ προσευχὴ τῆς Ἄννης, τῆς μητρὸς τοῦ Προφήτου Σαμουήλ, ὅταν ζητᾷ ἀπὸ τὸν Θεὸ τὴν ἀπόκτησι τοῦ υἱοῦ της. Ἡ διάπυρη προσευχή της εἶναι φορτισμένη μὲ ξεχωριστὴ ἔντασι, ἡ ὁποία εἶναι πρόδηλη καὶ στὴν ἐκφορὰ τοῦ λόγου της. Κατὰ τοῦτο, παρατηροῦμε στὸ σημεῖο αὐτὸ ἕνα σχῆμα ἐπιτάσεως, «*ἐὰν εἰσακούων εἰσακούσῃς*». Ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὸν συνωνυμικὸ παραλληλισμό, λεκτικὸ σχῆμα στὴν ἑβραϊκὴ γλῶσσα, ποὺ ἀποσκοπεῖ στὴν ἐπίτασι τοῦ λόγου. Συγκεκριμένα, γίνεται χρῆσι στὴν πραγματικότητα δύο διαφορετικῶν τύπων τοῦ ἰδίου ῥήματος, οἱ ὁποῖοι καὶ οἱ δύο ἀποδίδονται μὲ ταυτόσημο περιεχόμενο. Ἀναλύοντας στὴν φράσι τὴν τροπικὴ μετοχὴ *εἰσακούων*, θὰ εἴχαμε ἐν ἀκριβείᾳ τὴν ἀπόδοσι, ὡς ἑξῆς: *ἐὰν εἰσακούοντας εἰσακούσῃς*. Πρὸς τοῦτο, ἀποδίδοντας τὴν ἐπίτασι, ἀναλύομε τὴν φράσι, ὡς «*ἐάν, πράγματι, εἰσακούσῃς*» υἱοθετώντας τὴν ἀπόδοσι, ποὺ δίδει στὸ ἐν λόγῳ χωρίο ἡ ἔκδοσι τοῦ «Βασιλειῶν Α'» ὑπὸ Μητρ. Ἱερεμίου Φούντα. (Βλ. Ἱερεμιου Φουντα Μητρ., «Βασιλειῶν Α'», *Ἑρμηνεία Παλαιᾶς Διαθήκης*, Ἀποστολικὴ Διακονία 2011, σ. 18).

Ταυτοχρόνως, στὸ ἴδιο χωρίο ἡ ζέουσα καρδία τῆς Ἄννης ἀπευθύνεται στὸν Κύριο κάνοντας χρῆσι πληθώρας ὀνομάτων τοῦ Θεοῦ, τὰ ὁποῖα δηλώνουν τὴν Παντοδυναμία Του. Συγκεκριμένα, *Ἀδωναΐ* σημαίνει «Κύριε»· τὸ *Κύριε* ἀποδίδει τὸ Ἑβραϊκὸ «Γιαχβέ», ποὺ σημαίνει «ὁ Ὤν», «ὁ Ὑπάρχων»· τὸ *Ἐλωὲ* σημαίνει «Θεὸς» καὶ «Δυνατὸς» καὶ τὸ *Σαββαὼθ* σημαίνει «Θεὸς τῶν Δυνάμεων». Πρβ. Ἱερεμιου Φουντα Μητρ., ὁ.π., σ.σ. 20, 288). Ἡ Ἄννα, ὅπως ἑρμηνεύει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, μὲ τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἐπιδεικνύει τὸν πόθο της γιὰ τὸν Κύριο, τὴν θερμὴ ἀγαπητική της διάθεσι καὶ τὴν τιμή. Ἔτσι, ὀνόμασε τὸν Θεὸ μὲ κλήσεις ἀπὸ τὰ πολλά του ἰδιώματα, σύμφωνα μὲ τὸν τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο ἔγραφαν τὶς αἰτήσεις ἀπευθυνόμενοι πρὸς τὸν βασιλέα, ἀποκαλώντας τον, ἐπὶ παραδείγματι, τροπαιοῦχο, αὔγουστο, αὐτοκράτορα. Συγκεκριμένα, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἑρμηνεύοντας τὸ χωρίο καὶ σημειώνοντας τὴν δύναμι τῆς προσευχῆς τῆς Ἄννας λέγει: *Φοβερὰ τὰ ῥήματα καὶ φρίκης γέμοντα. Καὶ καλῶς ἐποίησεν ὁ συγγραφεὺς μὴ μετενεγκὼν αὐτὰ πρὸς τὴν ἡμετέραν φωνήν· οὐ γὰρ ἴσχυσε μετὰ τῆς οἰκείας αὐτὰ ἀρετῆς μεταθεῖναι πρὸς τὴν Ἑλλάδα*

γλῶτταν. Οὐκ ἀφ᾽ ἑνὸς δὲ αὐτὸν ἐκάλεσε ρήματος ἡ γυνή, ἀλλ᾽ ἀπὸ πολλῶν τῶν προσόντων αὐτῷ, τὸν περὶ αὐτὸν πόθον ἐνδεικνυμένη καὶ τὴν θερμὴν διάθεσιν. Καὶ καθάπερ οἱ τὰς δεήσεις γράφοντες τῷ βασιλεῖ οὐκ ἐντιθέασιν ἓν ὄνομα μόνον, ἀλλὰ τὸν τροπαιοῦχον, τὸν αὔγουστον, τὸν αὐτοκράτορα, καὶ πολλὰ τούτων ἄνω προθέντες, τότε ποιοῦνται τὴν ἱκετηρίαν, οὕτω καὶ αὕτη δέησιν τινὰ ἀναφέρουσα τῷ Θεῷ, πολλὰ τίθησιν ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς δεήσεως ὀνόματα, τήν τε οἰκείαν διάθεσιν ἐνδεικνυμένη, καθάπερ ἔφθην εἰπών, καὶ τὴν εἰς τὸν παρακαλοῦντα τιμήν» (ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΑΓ., «Ὁμιλία Α', Περὶ Ἄννης», *PG* 54, 640). Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης μᾶς ἐπισημαίνει, ὅτι οἱ κλήσεις αὐτὲς τοῦ Θεοῦ, «*ρήματα φοβερὰ καὶ φρίκης γέμοντα*», ἀναγωγικὲς στὰ ἰδιώματα τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποδοθοῦν στὴν πληρότητά τους, ἐπειδὴ ἀπείρως ὑπερβαίνουν τὶς ὅποιες λέξεις. Καὶ κατὰ τοῦτο, καλῶς δὲν ἀπεδόθησαν στὴν ἑλληνικὴ ἀπὸ τοὺς Ο'. Ἀσφαλῶς, καὶ ἡ παροῦσα ἀπόδοσι υἱοθετεῖ τὴν πατερικὴ ὑπόδειξι.

β' Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Ἅγιος Μάξιμος κάνει ἀναφορὰ στὸ χωρίο τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου 11,2, τὸ ὁποῖο στὴν ἀρχικὴ του γραφὴ συναντᾶται μὲ τὴν ἐκφορά: «ἐλθέτω τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ καθαρισάτω ἡμᾶς». Τὴν διατύπωσι τοῦ ἐν λόγῳ χωρίου μὲ αὐτὴ τὴν ἐκφορὰ μνημονεύει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης στοὺς Λόγους του: «Εἰς τὴν προσευχήν», πιστοποιώντας, ὅτι ἡ συγκεκριμένη διατύπωσι προέρχεται ἀπὸ τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιο. Συγκεκριμένα, ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης ἀναφέρει: «*Ἢ καθὼς ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ τὸ αὐτὸ νόημα σαφέστερον ἑρμηνεύεται, ὁ τὴν βασιλείαν ἐλθεῖν ἀξιῶν, τὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος συμμαχίαν ἐπιβοᾶται. Οὕτω γὰρ ἐν ἐκείνῳ Εὐαγγελίῳ φησίν, ἀντὶ τοῦ «ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου», «ἐλθέτω» φησί, «τὸ Ἅγιον Πνεῦμα σου ἐφ᾽ ἡμᾶς καὶ καθαρισάτω ἡμᾶς»*. (ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ ΑΓ., «Λόγος Γ', Εἰς τὴν Προσευχήν», *PG* 44, 1157C)

ΣΧΟΛΙΑ

[1] Βλ. «ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστι» (*Ἰω.* 14, 10), «ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα» (*Ἰω.* 14, 9).

[2] Ὅπως μὲ τὴν ἐνανθρώπησι τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐξυγιάνθηκε ὅλη ἡ ἄρρωστη – ἐξαιτίας τῆς προγονικῆς πτώσεως – ἀνθρώπινη φύσι, ἡ ὁποία ἑνώθηκε μὲ τὸν Θεὸ Λόγο, ἔτσι καὶ στὸν καινὸ ἐν Χριστῷ ἄν-

θρωπο – τὸν πιστὸ – μὲ τὴν ἔνταξί του στὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ βαπτίσματος, ἀποκαταστάθηκε ἡ ὑγεία τῆς ὅλης φύσεώς του. Στὴν ὅλη φύσι ἀνήκει τὸ σῶμα μαζὶ μὲ τὴν ψυχή. Στὸ ἑξῆς, τὸ τριμερὲς τῆς ψυχῆς (τὸ λογιστικό, τὸ θυμοειδὲς καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸ) δὲν ἐναντιώνεται φυσιολογικὰ πρὸς τὴ φύσι μας. Τοῦτο ἀποτελεῖ προσφορὰ τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ διὰ τῶν μυστηρίων – κατ᾽ ἐξοχὴν τοῦ Βαπτίσματος καὶ τοῦ Χρίσματος. Ἡ δωρεὰ ὅμως αὐτὴ τοῦ Χριστοῦ στὰ μυστηριακὰ μέλη Του δὲν λειτουργεῖ μηχανιστικὰ – μαγικά. Ἐδῶ προϋποτίθεται πάντοτε ἡ ἀγωνιστικὴ ἐπαγρύπνησι – ἡ νῆψι – γιὰ τὴν διαφύλαξι τῆς πνευματικῆς αὐτῆς δωρεᾶς μὲ τὴν ἀγαπητικὴ τήρησι τῶν θείων ἐντολῶν καὶ τὴν μετοχὴ στὸ θεουργὸ μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας.

3 Στὸ πλαίσιο τῆς Ἐκκλησίας, ὁ προσευχόμενος πιστὸς ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Θεὸ Πατέρα, κατὰ τὴν Κυριακὴ Προσευχή, μέσα στὰ ὀντολογικὰ δεδομένα τῆς «καινῆς κτίσεως», ποὺ ἐγκαινιάστηκαν τὴν Πεντηκοστή. Ὁ πιστὸς μὲ τὴν προσωπική του Πεντηκοστή, διὰ τοῦ θεουργοῦ μυστηρίου τοῦ ἁγίου Χρίσματος, ἔλαβε ὀντολογικῶς τὴν χαρισματικὴ υἱοθεσία. Αὐτό, ἀκριβῶς, φανερώνει ὁ Χριστὸς στὴν Κυριακὴ Προσευχή. Ὁ πιστὸς δηλαδὴ προσεύχεται στὸν Θεὸ Πατέρα ὡς πραγματικὰ κατὰ Χάριν υἱὸς τοῦ Θεοῦ Πατέρα.

4 Ἐδῶ γίνεται συσχετισμὸς τοῦ φιλοσοφικοῦ χαρακτῆρος τῆς ἀρετῆς, ὡς «μεσότητος» – δηλαδὴ ὡς τοῦ μέσου μεταξὺ ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως – μὲ τὸν πνευματικὸ χαρακτῆρα τῆς ἐν Χριστῷ ἀρετῆς, δηλαδὴ τοῦ καρποῦ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τῆς ταπεινώσεως καὶ τῆς πραότητος τοῦ πιστοῦ, ὡς πολίτου τῆς ἀκτίστου Βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

5 Ἡ Ἁγία Τριάδα, δηλαδή, δὲν εἶναι κάποια ἐπιμέρους Πρόσωπα ἑνὸς κοινοῦ καὶ γενικοῦ ὅλου, τὸ ὁποῖο ὅλον γίνεται κατανοητὸ μόνο θεωρητικὰ διὰ τοῦ νοός. Ἀλλὰ ἡ Ἁγία Τριάδα ὑφίσταται καθ᾽ ἑαυτὴν καὶ ἀντικειμενικά.

Ἐπειδὴ ἡ ἀποκαλυφθεῖσα ἀπὸ τὸν Ἴδιο τὸν Θεὸ Λόγο Τριαδικὴ Θεότητα ὑπέρκειται τῶν κατηγορημάτων τῆς ἀνθρωπίνης λογικῆς, ὡς μυστήριο ἀπερινόητο τοῦ Θεοῦ, καλεῖται ὁ πιστὸς νὰ τὸ ἀποδεχθῇ διὰ τῆς πίστεως θεωρώντας ἀξιόπιστο τὸν Θεὸ Λόγο, ὡς Αὐτοαλήθεια.

6 Ἡ «κατὰ νοῦν ἀξία» νοεῖται ὡς δεκτικότητα καὶ «χωρητικότητα» τοῦ νοὸς τοῦ πιστοῦ, ὡς πρὸς τὰ πνευματικὰ ἀγαθά, ποὺ παρέχει ἀκτίστως ὁ ἐσθιόμενος «ἄρτος τῆς ζωῆς», κατὰ τὴν θεία Εὐχαριστία.

[7] Ἡ «δικαιοσύνη» τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὴν ἁγιοπατερικὴ θεολογικὴ σκέψι, δὲν σχετίζεται μὲ τὴν φιλοσοφικὴ νοηματοδότησί της – δηλαδὴ μὲ τὴν σύνολη ἀρετή – , ἀλλὰ ταυτίζεται νοηματικῶς μὲ τὴν εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἐκφράζεται κατ᾽ ἐξοχὴν μὲ τὴν Βασιλεία Του.

[8] Ὁ πιστός, ἐνταγμένος ὀργανικὰ στὸ μυστηριακὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ Βαπτίσματος, μέσα δηλαδὴ στὸ πλαίσιο τῆς καινῆς κτίσεως, μὲ τὴν νέα ἐν Χριστῷ ὑπόστασί Του, εἶναι λογικὸ – μὲ τὶς νέες ἐν Χριστῷ «προδιαγραφές» του – νὰ ζητᾷ κατὰ φυσικὴ ἀναγκαιότητα, θὰ λέγαμε, ἐκεῖνα ποὺ ἁρμόζουν στὴν ἐν Χριστῷ ἀνακαινισμένη φυσιολογία Του, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνει αὐθεντικὰ ἡ Κυριακὴ Προσευχὴ τοῦ πνευματικοῦ Γεννήτορά του, τοῦ Χριστοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΗΓΑΙΑ ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ, *Κατηγορίαι*, 1b 25-2α70.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ, *Φυσική Ἀκρόασις*, Α9, 192α 31-32.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ ΑΓ., «Λόγος Γ', Εἰς τὴν Προσευχήν», *PG* 44, 1157C.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ ΑΓ., «Διάλογος Ὀρθοδόξου μετὰ Βαρλααμίτου», *Γρηγορίου του Παλαμᾶ Συγγράματα 47*, Θεσσαλονίκη 1966, Ἔκδ. Π. Χρήστου, τόμ. Β', σ. 210.

ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ ΚΥΡΡΟΥ, «Ἐρώτησις ΜΔ' εἰς τὸ Δευτερονόμιον», *PG* 80, 449B.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΑΓ., *Ἑρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολήν, Ὁμιλία ΙΕ', PG* 60, 599.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΑΓ., *Ἑρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολήν, Ὁμιλία Λ', PG* 60, 600.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΑΓ., «Ὁμιλία Α', Περὶ Ἄννης», *PG* 54, 640.

ΙΩΣΗΠΟΥ, «Ἱστορία Ἰουδαϊκοῦ πολέμου πρὸς Ῥωμαίους», *Ἰωσήπου Ἄπαντα*, Κάκτος 1999, τόμ. 5, σ. 95.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ ΑΓ., «Ἑκατοντὰς Δευτέρα τῶν περὶ ἀγάπης κεφαλαίων», *PG* 90, 984 κ. ἑ.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ Αγ., «Ἑκατοντὰς Πρώτη τῶν κεφαλαίων περὶ θεολογίας καὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ», *PG* 90, 1084 κ. ἑ.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ Αγ., «Ἑκατοντὰς Δευτέρα τῶν κεφαλαίων περὶ θεολογίας καὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ», *PG* 90, 1124 κ. ἑ.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ Αγ., «Ἑκατοντὰς Δευτέρα κεφαλαίων διαφόρων θεολογικῶν τε καὶ οἰκονομικῶν καὶ περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας», *PG* 90, 1221 κ. ἑ.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ Αγ., «Ἑκατοντὰς Πέμπτη κεφαλαίων διαφόρων θεολογικῶν τε καὶ οἰκονομικῶν καὶ περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας», *PG* 90, 1348 κ. ἑ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΙΕΡΕΜΙΟΥ ΦΟΥΝΤΑ ΜΗΤΡ., «Βασιλειῶν Α'», *Ἑρμηνεία Παλαιᾶς Διαθήκης*, Ἀποστολικὴ Διακονία 2011.

ΙΕΡΕΜΙΟΥ ΦΟΥΝΤΑ ΜΗΤΡ., «Γένεσις», *Ἑρμηνεία Παλαιᾶς Διαθήκης*, Ἀποστολικὴ Διακονία 2004.

ΙΕΡΕΜΙΟΥ ΦΟΥΝΤΑ ΜΗΤΡ., «Λευϊτικόν», *Ἑρμηνεία Παλαιᾶς Διαθήκης*, Ἀποστολικὴ Διακονία 2005.

ΝΙΑΡΧΟΥ Κ., *Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Φιλοσοφία μετὰ τῶν θεμελιωδῶν αὐτῆς ἐννοιῶν*, τόμ. Β', Ἀθῆναι 2008.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ

ΤΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ

ὑπὸ

Δημητρίου Τσελεγγίδη

Καθηγητοῦ τῆς Δογματικῆς Θεολογίας
στὸ Τμῆμα Θεολογίας
τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ ΤΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΠΡΩΤΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

(σ.σ. 19 – 47 τοῦ παρόντος τόμου)

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ ΤΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΔΕΥΤΕΡΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

(σ.σ. 51 – 91 τοῦ παρόντος τόμου)

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΔΕΥΤΕΡΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ ΤΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΤΡΙΤΗ
ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

(*σ.σ. 95 – 131 τοῦ παρόντος τόμου*)

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΤΡΙΤΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ ΤΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΤΕΤΑΡΤΗ
ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

(σ.σ. 134 – 165 τοῦ παρόντος τόμου)

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΤΕΤΑΡΤΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ ΤΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΠΡΩΤΗ
ΠΕΡΙ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΝΣΑΡΚΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

(σ.σ. 169 – 218 τοῦ παρόντος τόμου)

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΠΡΩΤΗ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ ΤΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΔΕΥΤΕΡΑ
ΠΕΡΙ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΝΣΑΡΚΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

(σ.σ. 223 – 285 τοῦ παρόντος τόμου)

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ ΤΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΤΡΙΤΗ (ΠΡΩΤΗ)
ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΚΑΚΙΑΣ

(σ.σ. 291 – 345 *τοῦ παρόντος τόμου*)

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΤΡΙΤΗ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ ΤΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΤΕΤΑΡΤΗ
ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΚΑΚΙΑΣ

(σ.σ. 349 – 397 τοῦ παρόντος τόμου)

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ ΤΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΠΕΜΠΤΗ
ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΚΑΚΙΑΣ

(σ.σ. 404 – 464 τοῦ παρόντος τόμου)

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΠΕΜΠΤΗ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΠΕΜΠΤΗ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ ΤΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΕΚΤΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΚΑΚΙΑΣ

(σ.σ. 469 – 530 τοῦ παρόντος τόμου)

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΕΚΤΗ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΕΚΤΗ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ ΤΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΕΒΔΟΜΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΚΑΚΙΑΣ

(*σ.σ. 539 – 595 τοῦ παρόντος τόμου*)

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΕΒΔΟΜΗ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ ΤΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΥΧΗΝ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡ ΗΜΩΝ

(σ.σ. 602 – 652 τοῦ παρόντος τόμου)

Ο ΤΡΙΤΟΣ ΤΟΜΟΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ
«ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ»
ΜΕ ΕΚΠΟΝΗΣΙ ΚΑΙ ΠΟΙΚΙΛΗ ΕΠΙ
ΜΕΛΕΙΑ ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ
ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΚΟΙΝΟ
ΒΙΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΚΟΙΜΗ
ΣΕΩΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΜΠΟΥΡΑ ΣΤΟΙ
ΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΚΑΙ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙ
ΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΔΕΛΦΕΣ ΤΥΠΩ
ΘΗΚΕ ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ «Γ. ΚΩ
ΣΤΟΠΟΥΛΟΣ-ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ»
ΣΕ ΧΙΛΙΑ ΑΝΤΙΤΥΠΑ ΚΑΤΑ ΤΟ ΜΗΝΑ
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΕΤΟΥΣ
2012 ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΗΘΗΚΕ ΣΤΟ
ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ
ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΜΠΟΥΡΑ
ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΔΕΛΦΕΣ
ΠΡΟΣ ΔΟΞΑΝ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΘΕΟΥ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΗΝ
ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΩΦΕΛΕΙΑΝ